CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS SEPTIMUS

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO EXCUSI ET AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTI

AB AUGUSTINO THEINER

EJUSDEM CONGREGATIONIS PRESBYTERO, SANCTIORUM TABULARIORUM
VATICANI PRÆFECTO, ETC., ETC.

TOMUS VIGESIMUS SEPTIMUS

1397-1423

BARRI-DUCIS

LUDOVICUS GUÉRIN, EQUES ORDINIS S. SILVESTRI, EDITOR

RR. PP. CŒLESTINI, SUCCESSORES

36, VIA BANQUE, 36

M DCCC LXXIV

SUMMARIUM

TOMI XXVII

MCCCXCVII. 1. Britones ditionem Pontificiam infestantes placare nititur Bonifacius. 2. Anglos in Italiam irrito successu evocat Pontifex; Romanæ Ecclesiæ juribus vindicandis studet. 3-5. Francofurti conventus celebrati, et dolosæ ad Bonifacium legationes, præsertim Roberti eremitæ, in causa schismatis. 6. Conflata conjuratio in Pontificem a Martino Aragonum rege, et ab antipapa. 7-16. Henricus Castellæ rex ad Aragonium dat litteras, in quibus, discussis aliis de tollendo schismate rationibus, præfert consilium de urgenda utriusque Pontificis abdicatione. 17. Duo Minoritæ a Granatensibus martyrio affecti : postulata auxilia contra Turcas : Tartarica tribus in Lithuaniam adducta.

MCCCXCVIII. 1-15. Celebratur Parisiis conventus, et rex Galliæ celebre dat edictum in causa schismatis. 16. Acephali constituuntur, et antipapam deserunt pseudocardinales. 17. Crimina objecta antipapæ a Petro de Fureyo card. schismatico. 18-23. Guillelmus de Agrifolio pseudocardinalis Petrum e Luna de schismate et de hæresi convincit. 24. Petrus e Luna a Gallis obsidione cinctus. 25, 26. Henricus Castellæ rex, datis litteris, se suosque populos obedientiæ Benedicti subtrahit et acephalos constituit. 27-30. In Henricum Castellæ regem censuras et pœnas confirmat Bonifacius. 31. Bonifacius regem Galliæ conciliare Ecclesiæ studet, opera regis Angli. 32-35. Sollicitatus a Gallo Anglus ut a Bonifacio deficiat, Oxonienses doctores consulit, qui egregias ad eum dant litteras. 36. In Germanorum et Gallorum conventu prolatum decretum de utriusque Pontificis cessione. 37-38. Ladislao regi Siciliæ plures principes conciliat Bonifacius adversus æmulum Ludovicum Andegavensem schismaticum. 39. Florescere cœptæ Ladislai res, et Martini Aragonii conatus in Trinacria per Bonifacium repressi. 40. Græcorum imperatori auxilium contra Turcas postulanti consulit Bonifacius; et Ostiam ad Sedis Ap. imperium revocat. 41. S. Francisca divinitus curata a S. Alexio.

MCCCXCIX. 1-4. Bajazetes ingentes facit progressus, contra quem sacrum bellum indicit Bonifacius. 5. Legatus Pontificius in Anglia ad implorandam opem contra Turcas; et ex Gallia nonnulla ad id missa auxilia. 6, 7. In Turcas qui provincias Polonicas vastabant indicta sacra expeditio, duce Wladislao rege. 8. Tartarorum victoriæ in Lithuania; et Hedwigis reginæ pia mors. 9-11. Pactiones a regibus Gallo et Aragonio impositæ Petro e Luna, et ab eodem per jusjurandum firmatæ. 12. Trevirensis cleri postulatis annuens Bonifacius, ejusdem Ecclesiæ dat administratorem Fridericum episc. Trajectensem. 13. Annatæ jure repetitæ a Bonifacio. 14-18. Honoratus Cajetanus Fundorum comes, præcipuus schismatis auctor, Pontificia sententia percellitus. 19. Proceres Neapolitani traducti ad Ecclesiam, invalescente Ladislao contra Ludovicum Andegavensem. 20. Richardo pulso, Henricus Lancastrius sceptro Angliæ potitur. 21. Animorum motus ad noxas expiandas facti, et supplicationes habitæ. 22, 23. Raymundi Capuani, Ordinis Prædicatorum pia mors et virtutes. 24. B. Dorotheæ obitus, et B. Liduvinæ exemplum patientiæ. 25, 26. B. Laurentii Justiniani sanctitatis primordia. 27. Miraculum de Eucharistia in Posnia.

MCD. 1. Gallorum pii concursus in Urbem pro Jubilæo. 2. Fundorum comitis tristis exitus; et Columnensium nocturna irruptio in Urbem. 3, 4. Lata a Bonifacio sententia in Columnenses. 5, 6. Ex turmis Albatorum plures exorti abusus. 7. In Tamerlanem infestantem Poloniam indicta expeditio. 8, 9. Bajazete Constantinop. imperium invasuro, Emmanuel imp. in Occidentem venit auxilia implorans. 10. Petrus e sancto Superano princeps Achaiæ et signifer Romanæ Ecclesiæ creatus. 11. Neapolis a Ladislao recuperata, ejectis Gallis. 12, 13. Conventus principum electorum in Germania pro abroganda Wenceslao imperiali dignitate. 14, 15. Wenceslai iniqua facta, ob quæ exauctoratus. 16. Bopardienses conventus, in quibus Robertus creatus Romanorum rex. 17. B. Virginis jussu monasterium Nussiense instauratum ; S. Florentii obitus ; Thomæ a Kempis virtutes.

MCDI. 1-5. Roberto regi Italicam expeditionem suscipienti mittit legatum Bonifacius cum postulatis. 6-8. Orator missus a Roberto ad Bonifacium amplissimam pro eo habet orationem coram Pontifice et cardinalibus. 9. Electio Roberti confirmata a Bonifacio. 10. Robertus a Mediolanensi duce propulsatus. 11. Bonifacius Columnenses et alios resipiscentes in gratiam recipit. 12-14. Dux Aurelianensis subornatus ab antipapa concordiam inter ipsum et pseudocardinales instaurat. 15. Bellum Anglos inter et Gallos accensum. 16. Wicleffistarum doli in Anglia pro rege et magnatibus subornandis in conventu Londinensi repressi. 17. Bucicaldi res gestæ in Saracenos et Tamerlanis in Turcia.

MCDII. 1. Joannis Galeatii obitus. 2. Scotiæ sceptri hæredis tristis mors. 3, 4. In Anglia recrudescit Wicleffi hæresis. cujus errores recensentur. 5, 6. Tamerlanes, commisso prælio, capit Bajazetem, et inhumane tractat. 7. Creati cardd. a Bonifacio.

MCDIII. 1-5. Confirmat Bonifacius sententiam in Wenceslaum latam, et Robertum in regem Romanorum eligit, datis ad id litteris Apostolicis. 6, 7. Wenceslaus ob morum fœditatem et crudelitatem suis Bohemis exosus in vincula conjectus, et per varias vices eductus. 8. Oratores a Roberto ad Bonifacium missi dant ejus nomine juramentum. 9. Bonifacius pro recuperanda Bononia Baltassarum Cossa legatum creat. 10. Ad recuperandum Perusium aliasque civitates data imperia, et pœnæ impositæ. 11. Pandulfum Malatesta ad suas partes revocat Pontifex. 12. Plures Insubriæ urbes in jus Romanæ Ecclesiæ redeunt. Perusini a censuris absoluti. 13, 14. Hungariæ regnum ad Ladislaum Siciliæ regem devolutum; ad quod legatus in Pannoniam missus a Bonifacio. 15. Sigismundus, pulso Ladislao, Hungariæ regnum recuperat. 16. Sigismundus vexat Ecclesiam. Bonifacii Constitutio circa alienationes bonorum Ecclesiarum. 17. Petrus e Luna ex Avenionensi custodia aufugit, eique contendunt nonnulli doctores deferenda obsequia. 18-20. Tolosanæ Academiæ litteræ ad Carolum regem circa jura Summi Pontificatus. 21. Galli iterum obsequium antipapæ deferunt. 22. Gallorum in Angliam expeditio. 23. Wicleffistarum hæresis in Wandalia coercita suppliciis. 24. Waldenses hæretici et Manichæi. 25. Tamerlanes sultanum Babylonis profligat, et a Jerosolyma divinitus repellitur. 26. In Persidem signa vertit Tamerlanes.

MCDIV. 1. Bonifacii ægritudo, et Ladislao regi permissum jus alienandi terram Stili in Calabria. 2. Jura ditionis Pontificiæ tuetur Bonifacius, et dat Constitutionem de eligendis magistratibus. 3-5. Petri e Luna pertinacia, qui ad fallendos suos sectatores dolosas dat litteras. 6, 7. Antipapæ oratores ad Bonifacium. 8. Bonifacii papæ obitus et laudes. 9. Acta cum oratoribus antipapæ antequam cardinales conclave ingrederentur. 10-13. Electio Innocentii VII, qui dat litteras Encyclicas et indicit Synodum. 14. Decretum Innocentii pro Ladislao rege. 15. Ingratus Ladislai in Ecclesiam animus. 16-18. Fœderis capita inter Innocentium et Romanos deprecatore Ladislao rege sancita. 19. Pontificis indulgentia Romani insolescunt. 20. Proceribus in Anglia clero insidiantibus Thomas Cantuarien. obsistit. 21. Varia inter Anglos Gallosque prælia. 22, 23. Magorum maleficia in Synodo Lingonensi proscripta. 24. Asiam sibi subjicit Tamerlanes.

MCDV. 1-4. Tamerlano consilia agitante contra totam Europam, Innocentius papa expeditionem indicit ad preces Paleologi imp. 5. Tamerlanis peritia rei militaris, et barbari mores. 6. Albericus Barbianus proditor Bononiam occupare tentat; Forolivienses ad officium revocati. 7, 8. Cardinales creati ab Innocentio, qui perduellium furore actus fuga Viterbium petit. 9, 10. Ladislaus dominium Romanum ad se trahere studet, sed propulsatur. 11-13. Dolos antipapæ detegit Innocentius, datis litteris Apostolicis. 14-16. Novæ antipapæ artes, et candida Innocentii pro sedando schismate vota; ad quod Synodum iterum indicit. 17. Antipapæ in Italiam accedenti adhærent Genuenses et Pisani, unde Petrus card. missus legatus in Liguriam. 18. Legato tradita formula damnandi schismatis; contra quod Pragæ Synodus indicitur. 19. Caroli VI regis Galliæ calamitas. 20. Conjuratio in Anglia adversus regem ; Eboracensis archiepisc. carnificis manu cæsus. 21, 22. De archiepisc. Eboracensis cæde judicium Gregorii XII, nunc card. Corarii, qui Piceno præficitur. 23. Auctum Venetum imperium. 24-26. Insignia de B. M. Virginis protectione exempla.

MCDVI. 1. Restitutum Innocentio Urbis imperium et ejus Romam reditus. 2. Academia Romana instaurata. 3, 4. Lata sententia in Columnenses perduellionis duces, et in eos indicta expeditio. 5. Lata etiam sententia in Perretum Trojæ comitem et alios perduelles. 6. Judicio agit Innocentius in Ladislaum, eumque regno Neapolitano exauctorat. 7. Ladislaus in gratiam Pontificis restitutus, fœdus cum eo paciscitur, et Romanæ Ecclesiæ vexillifer creatur. 8. Innocentii papæ obitus et laudes. 9-12. Ancipites cardd. sententiæ de creando successore, et conventa in conclavi edita. 13. Angelus Corarius renuntiatus Pontifex instaurat sponsionem abdicationis. 14, 15. Petrum e Luna ad abdicationem sollicitat Gregorius, datis ad eum litteris. 16. Anticardinales et principes de his certiores facit Gregorius et coronatur. 17. Henrici regis Castellæ mors. 18. Moveri cœpta lis de auctoritate papæ et Concilii, et jacta sanctionis pragmaticæ fundamina, antipapa tyrannidem exercente in clerum Gallicanum.

MCDVII. 1. 2. Antipapæ litteræ ad Gregorium præ se ferentis studium de sua abdicatione. 3. Carolus rex consulit ut quisque contendentium cedat coram senatu suo; spreto consilio, antipapa colloquium urget, ad quem legatos mittit Gregorius. 4. Colloquii Saonæ ineundi leges pactæ. 5. Oratores ad varia regna missi. 6. Spondet Gregorius de non offendendo æmulo, et subsidia nummaria expostulat, datis ad id litteris. 7. Gravissimæ causæ ob quas declinata Saona a Gregorio. 8. Excusat se Gregorius cum antipapa de adeunda Saona. 9. Antipapæ incitamentis et principum legationibus victus, Gregorius discedit ab Urbe ad colloquium iturus. 10, 11. Repetitæ Gregorii querelæ suspectam Saonam esse. 12. Expetiti a Gregorio securitatis modi antequam Saonam accederet. 13. Bucicaldum maxime suspectum a Genuæ præfectura removendum Gregorius postulat. 14-18. Ladislaus fidem violat, civitates Pontificias et Romam ipsam invadit; unde querelæ et pœnæ intentatæ a Gregorio. 19. Conquisitæ a Ladislao causæ cur ita se gesserit, supplicibus datis litteris. 20-22. Gregorius a suis et ab hostibus proditus, antipapæ exponit consilium et causas mutandi Saonæ locum. 23-27. Promulgatæ causæ ob quas Saonam non adeat Gregorius. 28. Indictæ preces a Gregorio pro instauranda Ecclesiarum conjunctione. 29. Varia circa Pontificatus abdicationem acta et dissidia. 30. Schisma in Ecclesia Leodiensi. 31. Aurelianensis dux antipapæ defensor occisus. 32-34. Sigismundus Pannoniæ rex expeditionem parat in Turcas, ad quod Gregorius dat litteras.

MCDVIII. 1, 2. Antipapæ doli, quos declinat Gregorius. 3. Ladislaus Romam occupat, ejus in Urbem ingressus. 4. Antipapa Romam occupare nititur. 5. 6. Gregorius fideles de rerum statu edocet. 7. Gregorio novos cardinales creare meditanti acriter resistunt cardinales. 8. Soluto sacramento, cardinales creat, unde sex cardinales Gregorio adversantur et Pisas petunt. 9-19. Cardinales aversi provocant ad Concilium, datis rationibus, quas refutat Gregorius. 20. De redigendis in ordinem papa et antipapa actum. 21-31. Indictum Concilium hinc a papa illinc a cardinalibus. 32-39. Cardinalium litteræ ad Gregorium exprobrantium temere illius acta, et convocantium Pisis Concilium. 40. Perjuria et fraudes Petri e Luna Gallis nota, qui ab eo deficiunt. 41. Gregorius purgat se ab imposito crimine et cardinales ad officium revocat. 42. Alii cardinales deserunt Gregorium qui Senas honorifice ingreditur. 43. Balthasaris Cossæ insignis defectio et gesta adversus Gregorium. 44-46. Responsio cardinalium data Senensibus Pisas missis ad eos revocandos. 47-51. Responsa cardinalium confutat Gregorius. 52-58. Cardinales sententia decretoria damnati a Gregorio conantur ad se allicere præsules Gregorii studiosos aliosque ejus administros. 59. Cardinales alii creati a Gregorio, ex quibus Lucam Florentinum in Etruria legatum creat. 60. Gregorius Ariminium profectus Antonium card. Portuensem in Germaniam legatum mittit. 61-66. Judiciaria acta Gregorii in cardd. Pisani conventus. 67. Indictum a Gregorio Utinense Concilium. 68. Leodiense bellum cruentissimum. 69. Pragæ celebrata synodus adversus Wicleffistas. 70. Wicleffistica hæresis Pragæ propagata per Joannem Hus et Hieronymum Pragensem. 71. Miraculum Eucharisticum. 72. Puer naufragus divinitus servatus.

MCDIX. 1-4. Gregorius cardinales edictis insectatur. 5-10. Florentini sentiunt cum cardinalibus, unde Gregorii apologia ad eos transmissa. 11. Card. S. Sixti missus legatus in Pannoniam, etc., et card. episc. Portuens. in Angliam et Germaniam. 12. Pisani Acta Concilii: sessiones prima, secunda et tertia. 13-18. Cæsareus orator nomine Roberti regis Rom. proponit dubia circa validitatem convocationis et celebrationis Concilii. 19-33. Cæsarei oratores Pisis abscedunt, dato insigni Diplomate de provocatione ad aliud Concilium Œcumenicum. 34-39. Carolus de Malatestis agit de concordia integranda inter cardinales et Gregorium. 40-44. Responsa cardinalium contendentium pro Concilio Pisis celebrando. 45. Difficultates ingentes circa auctoritatem Pisani Concilii, et numerus Patrum qui eidem interfuerunt. 46. Acta in sessionibus quinta, sexta, septima, octava et nona. 47-70. Capita criminum objecta Gregorio et Petro e Luna in triginta septem articulos distributa. 71. Pisani Concilii decretum et sententia lata contra papam et antipapam. 72. Cardinales eligunt Pontificem Petrum de Candia seu Alexandrum V. 73. Alexander confirmat Acta Concilii Pisani, dissolvit sententias aliorum Pontificum, sancit leges. 74-78. Petrus e Luna insurgit in Acta Concilii Pisani. 79. Pisani Concilii con-

troversa auctoritas. 80. An Alexander fuerit verus Pontifex. 81. Cur Gregorius a Pontificum catalogo non eradatur. 82. Synodus Aquilegiensis a Gregorio indicta et habita, in qua damnantur duo Pseudopontifices. 83. Gregorius decernit cessurum se, si æmuli cedant. 84. Acta Conciliabuli Perpinianensis, quo Petrus e Luna illudit præsulibus. 85-87. Alexander V pro Pontifice se gerens Romam capit, Ladislaum in judicium vocat, dato ad id decreto, qui tamen Gregorio magis magisque adhæret. 88. Pragenses doctores damnant iterum Wicleffum, cujus errores Joannes Hus clam diffundit. 89. Alexander V damnat Joannem Hus Wicleffi errores prædicantem. 90. Burginus hæresiarcha, et alii hæretici.

MCDX. 1. Roberti regis obitus, et Sigismundi electio. 2. Martini regis Aragonum mors, cui succedit Ferdinandus. 3. Miserandum prælium inter Polonos et Cruciferos. 4. Gregorii sententia in schismaticos. 5. Alexander Bononiam se confert. 6-15. Gregorium et antipapam insectatur Alexander, dato Diplomate. 16. Romani, decretis oratoribus, Alexandro se subjiciunt. 17. Alexandri mors. 18-20. Creatio Balthasaris Cossæ qui Joannis XXIII nomen assumit. 21, 22. Dat litteras Encyclicas ad universos præsules. 23, 24. Omnes ad suum obsequium traducere nititur. 25. Legatum mittit in Hispaniam, et Ludovicum Andegavensem inducere nititur in regnum Neapolitanum. 26. Ludovici Andegavensis classis profligata a Ladislao. 27-28. Sigismundus rex ad Joannis partes se confert. 29. Instituendæ in Pannonia Academiæ potestas data. 30. Henricus Lusitanus, ad detectas Barbarorum oras lustrandas, classem instruit. 31. Puer mersus aquis vitæ restitutus, et Judæorum immanitas in puerum Christianum.

MCDXI. 1. Gregorius secum non sentientes edictis defigit, anathemata infligit, Ecclesiæ consulit. 2. Joannis XXIII gesta. Gregorium et Petrum e Luna ut hæresiarchas insectatur. 3. Joannes parat in Ladislaum expeditionem. 4. Fractæ tumultuario bello Ladislai copiæ, qui tamen fuga lapsus reintegrat exercitum. 5. Joannes sacrum bellum in Ladislaum indicit, ob quod Hussitæ illum carpunt, et turbas cient. 6. Joannes Æmiliæ partem amittit. 7. Concilium Romæ celebrandum indicit Joannes. 8. Aurelianenses bellum indicunt Burgundo. Granatenses Castellam excursionibus infestant. 9. Cardinales creati a Joanne. 10. Charismata S. Franciscæ Romanæ, et Evangelistæ ejus filii. 11. Ægidius hæresiarcha.

MCDXII. 1. Gregorii litteræ Encyclicæ ut schismaticis resipiscentibus et Catholicis consulat. 2. Ladislaus ad Joannis partes transit, datis ad eum supplicibus litteris. 3. Concordiæ leges inter Joannem et Ladislaum, qui perfide prodit Gregorium, et Gaieta expellit. 4. Gregorius Gaieta fugiens Ariminum appellit. 5. Concilium a Joanne XXIII celebratum, Joannes Hus damnat hæresim, simulate tamen et perfide. 6. Inter Polonum et equites Cruciferos pax inita. 7. Intestina Gallorum bella, et redintegrata pax. 8, 9. Commentarius contra Judæos editus ab Hieronymo de Sancta Fide.

MCDXIII. 1-4. Wicleffi libri damnati in Concilio Romano. 5-12. Congregati Pragæ doctores pro damnandis Wicleffi hæresibus, et vindicando ab hæreseos infamia Bohemico nomine. 13. Anglia tumultibus concussa per Joannem Oldcastellium hæreticorum signiferum. 14. Oldcastellius in jus vocatus a Synodo et damnatus. 15. Joannis Parvi errores damnati. 16, 17. Joannis XXIII litteræ de indictione Concilii. 18. Cardinales creati, et legati missi a Joanne. 19. Ladislaus rex Romam dolose occupat. Joannes cum cardinalibus fugit, Sigismundi auxilium implorat. 20. S. Franciscæ filius per miraculum restitutus. 21, 22. Joannes et Sigismundus Laudam convenientes Constantiam designant pro celebrando Concilio, ad quod litteræ Encyclicæ datæ. 23. Gregorius a Joanne ut veniat ad Concilium provocatus. 24. Samagitia ad Christum conversa.

MCDXIV. 1. Gregorius Constantienses conventus disturbare nititur, datis ad Sigismundum litteris. 2. Decernit legatum ad Constantienses conventus. 3. Joannis Pontificatus in controversiam vocatus in Germania. 4. Reprehensus Gregorius a Sigismundo, causam suam tuetur de se non subjiciendo Concilio. 5. Joannis XXIII in Ladislaum consilia. 6. Ladislaus rex moritur, unde variæ rerum conversiones. 7, 8. Joannes Constantiam adit, primam Concilii sessionem celebrat, in qua ejus Diploma legitur. 9. Joannes præsules ad Concilium sollicitat; in Wicleffi errores pugnat. 10. Judiciarius ordo constitutus in Joannem Hus. 11. Hussi ad Concilium adventus. 12. Sigismundus Aquisgrani Germanica corona redimitus. 13. Sigismundi et episcopi Constantiam frequens adventus. 14. Flagellantium hæresis. 15, 16. Lollardi hæretici in Anglia rebellantes repressi. 17. Wiclefista divinitus conversus ad fidem Catholicam. 18. In sumptione Eucharistiæ miraculum. 19. Conspecta e cælo crux. 20. S. Vincentius Ferrerius dono linguarum præditus. 21. Bellum recrudescit inter Aurelianenses et Burgundum.

MCDXV. 1. Constantiensi Concilio auctoritatem tribuit Gregorius. 2-4. Joannis artes et effugia, ejusque sponsio litteris confirmata de abdicatione Pontificatus. 5. Pro reductione Petri de Luna conatus varii, et congressus Villæfrancæ indictus. 6. Turpis Joannis fuga ab urbe Constantiæ et turbæ hinc ortæ. 7, 8. Status controversiæ an papa sit supra vel infra Concilium qualis

extiterit. 9-13. Joannes suæ fugæ inanes causas prætexit, contra quem Constantienses Patres dant litteras Encyclicas. 14. Sessio quinta Concilii; variæ Joannis vices hac illac fugientis. 15. De sponsionibus Joanni XXIII faciendis, et designata loca ad quæ ipse se conferret. 16. Parisiensium doctorum litteræ lectæ in Concilio, et judiciaria actio instructa in Joannem. 17. Fridericus Austriacus in crimen Joannis abducti vocatus. 18. Mira vis Conciliorum ad pacandas Ecclesiæ turbas. 19, 20. Accusationum in Joannem capita. 21. In Concilii potestatem redactus Joannes. 22. De mitiganda in Joannem sententia actum. 23. Latæ in Joannem sententiæ formula. 24. Joannes latam in se sententiam confirmat; et exauctoratus custodiæ mancipatur. 25. Inducti a novatoribus ritus in porrigenda Eucharistia. 26. Gregorii XII litteræ ad Concilium productæ. 27. Pars quæ Gregorium et quæ Joannem erant secutæ conjunctæ sunt, et Gregorius abdicat. 28. Novi cardinales a Concilio creantur, et cardinalatus jura sibi reservat Gregorius. 29. Gregorius creatus perpetuus Piceni legatus, et alia amplissima ei attributa. 30. Petrus e Luna in judicium vocatus et pœnæ in eum decretæ. 31. Joannes Hus fugam bis tentat, et in vincula conjicitur. 32. Hussitæ turbas movent pro illo liberando. 33. Hæreticorum calumniæ in Concilium confutantur. 34. Judices e singulis nationibus delecti ad hæreticorum causam cognoscendam. 35. Quadraginta quinque articuli Wicleffi iterum damnantur. 36. Damnato Wicleffo, Joannes Hus pertinacior evadit. 37. Joannis Hus tergiversationes et perfida responsa. 38. Hus urgetur pie et sollicite ut suos abjuret errores. 39. Tentatæ omnes artes ut Joannes Hus resipiscat. 40. Hus pugnantia inter se docuit, mendacissimus et imprudentissimus. 41. Errores Wicleffi et Hussi contra sacramenta et dogmata Ecclesiæ. 42. Lata in Joannem Hus sententia, qui proinde sacerdotali dignitate exauctoratur, et vivus exuritur. 43. Encyclicæ Concilii litteræ ad Bohemos, et excitata Pragæ seditio ab hæreticis. 44. Sessiones XVI, XVII et XVIII habitæ, in quibus de permovendo Petro e Luna actum ut Pontificatum deponeret, decreta ad eum legatione, et de cæteris. 45. Sessio XIX, in qua Hieronymus Pragensis hæresim revocare pollicetur, et multis verbis suadet. 46. Sponsio indemnitatis facta hæreticis ni hæresim damnent, non valet. 47, 48. Colloquia regum cum Petro de Luna, et hujus effugia et deliramenta. 49. Porrecti iterum supplices libelli a regibus Petro e Luna, qui pertinacior Illiberim fugit. 50. Respuit Petrus salubria consilia. 51. Paniscolam se subducit, dum oratores Hispani instant iterum ut Pontificatum deponat. 52. S. Vincentius Ferrerius in Petrum e Luna invehitur, ejusque pertinaciam reprobat. 53. Hispanorum decreta pro abolendo schismate concepta, et plurium Bohemorum defectio. 54. Dum Sigismundus imp. regibus Angliæ et Galliæ componendis vacat, Turcæ sævam excursionem in Hungariam aliasque regiones faciunt. 55. Veneti a Concilio Constantien. ut arma in Turcam expediant sollicitati. 56. Lusitani in Africa bellum feliciter gerunt contra Saracenos, capta urbe Septa. 57. Pius Henrici e regia stirpe Norwegiæ obitus.

MCDXVI. 1-3. Ferdinandus rex Arag. se a Petri e Luna obsequio suosque populos subducit. 4, 5. Aragones deserunt antipapam, laudati a S. Vincentio Ferrerio. 6. Litteræ Concilii ad Hispanos datæ ut veniant ad firmandas pactiones. 7. Confecta harum litterarum plura exempla ad reges et principes. 8. Concilii litteræ ad Bohemos, quibus præcipui Hussi fautores damnantur. 9. Bohemos Sigismundus increpat et minatur. 10. Oratores Aragonenses se sistunt Concilio. 11. Ferdinandi regis obitus cui succedit Alfonsus, qui dat litteras ad pseudocardinales Lunanos ut adeant Constantiam. 12. Pseudocardinales Lunani reluctantur, et Alfonsum subornare nituntur. 13-18. Adductus in judicium coram Patribus Hieronymus Pragensis et multorum errorum et criminum accusatus. 19. Ejusdem Hieronymi tergiversationes et simulationes detectæ. 20. Impia et seditiosa concio Hieronymi Pragen. habita in Concilio. 21. Sententia in Hieronymum lata, et ejus supplicium. 22. Indictum a Concilio ut de sanctitate et miraculis aliquorum servorum Dei inquireretur. 23. Datæ litteræ a Concilio ad præsules et principes ut Constantiam accederent. 24, 25. Vocati in jus Hussitæ, lectæ regis Aragon. litteræ. 26. Excusationes regis Aragon. admittit Concilium. 27, 28. Laudata Aragoniorum pietas; disceptata jura et nomina aliorum regum. 29. Lectæ in Concilio litteræ regis Poloniæ omnimodam subjectionem profitentis. 30. Aliorum legatorum acta coram Concilio. 31. De honoris gradu inter oratores certatum. 32. In Petrum e Luna inquisitum, et aliæ ortæ contentiones. 33. Alia acta Concilii, et dissensiones ac bella in variis regionibus. 34. Sigismundus curat ut, sedatis regum controversiis, Turcarum progressus impediatur.

MCDXVII. 1. Fridericus Austriacus Tridentinæ Ecclesiæ oppressor damnatur a Concilio. 2, 3. De Anglica natione lis mota ab Hispanis et Gallis, et quomodo a Concilio dirempta. 4. Judiciorum ordo in Petrum e Luna, et hujus fallacia responsa. 5. Expositum Concilio Petri e Luna pertinax responsum et in eum indictum judicium. 6, 7. Castellæ regis oratores denuntiant discessionem a Petro e Luna, qui inanes et hypocritas querelas effundit. 8-11. Accusationum præcipua capita proposita in Concilio adversus Petrum e Luna. 12. Pronuntiatur schismaticus et hæreticus, et omni jure et honore exauctoratur. 13, 14. Sanctiones Concilii ad præcavenda schismata. 15. Formula fidei quam professuri sunt novi Pontifices. 16. Statutæ leges electionis Pontificum.

1-3. Hic incipit volumen XVIII Raynaldi. — Creatio et coronatio Martini V papæ. 4. Gratulatoriæ

ad eum litteræ ducum et principum. 5. Præsulum preces ad flectendam Petri e Luna perviacciam. 6. Jacobus S. Eustachii creatus legatus ad tuendam ditionem Ecclesiasticam. 7, 8. Pragensis Academia infecta hæresi laicos irretit, proposita eisdem communione calicis. 9, 10. Bohemorum pertinacia et furor in fovenda hæresi. 11. Flagellatorum impia et crudelis secta. 12. Pia B. Nicolai Albergati gesta.

MCDXVIII. 1. Ecclesiæ in ordinem veterem reductæ ; indictum Ticini Concilium. 2. Dissoluta Synodus. 3, 4. Constitutio contra Wicleffi et Hussi hæreses. 5. Instaurata Bonifacii Constitutio de inquirendis hæreticis. 6. Martini ad Bohemos litteræ pareneticæ. 7. Joannes Præmonstratensis apostata. 8, 9. Legatus Apostolicus in Bohemiam et Hungariam missus. 10. Sigismundi nimia clementia malum auget. 11. Fraticellorum reliquiæ in Italia. 12, 13. Ad Petri e Luna pertinaciam emolliendam omnia adhibent rationum et precum momenta ejus pseudocardinales. 14. Pseudocard. Petri e Luna ad Martinum confugiunt. 15. Alfonsus rex antipapæ pertinaciam fovet. 16. Sigismundus rex optime de Ecclesia meritus. 17. De Græcis Ecclesiæ gremio restituendis agitur. 18. Privilegia confirmantur regi Poloniæ optime de Ecclesia merito. 19. Idem rex Polon. creatur vicarius Pontificis. 20. Eodem privilegio ornatur Lituaniæ dux. 21-23. Regem Lusitaniæ bellum in Mauros parantem Martinus sollicitat, aliosque excitat, et privilegiis ornat crucesignatos. 24. 25. Ad sedandum bellum inter Galliæ et Angliæ reges legati Apostolici missi. 26-28. Factiones Burgunda et Aurelianensis in Gallia debacchantur. 29, 30. Petrus card. decernitur legatus in regnum Neapolit. 31. Jacobus rex ab uxore Joanna tentus in carcere, in libertatem restitutus fugit. 32. In simoniacum scelus Constitutio. 33. Aliæ Martini sanctiones. 34, 35. Dispensatur impedimentum affinitatis inter Joannem comitem Fuxi, et Blancham Navarræ. 36. Martinus Gebenna Mantuam pergit.

MCDXIX. 1. De pace inter Cruciferos et Polonos agit Martinus. 2. Judæos ab injuriis vindicat eisque consulit. 3. Ferrariam et Florentiam contendit Martinus. 4. Romani gravibus discordiis impliciti. 5. Balthasar Cossa ad Pontif. transferri jussus, primus cardinalis creatus, moritur. 6. Anathema latum in Petrum e Luna 7. Decretus in Aragoniam internuntius ad schisma tollendum. 8. Joann i Luitaniæ regis bellum in Africa gerenti favet Martinus, datis litteris Encyclicis. 9. Inter Angliam et Galliam bella. Burgundi et Delphini partes inter se digladiantur. 10. In Bohemia crescit in dies impietas hæreticorum, unde conjurationes et cædes. 11, 12. Piissimus B. Vincentii Ferrerii obitus. 13. Bernardinus Senensis sanctitate floret, cujus est æmulus Manfredus Ord. Præd. 14. Misera Constantinop. imperii conditio.

MCDXX. 1, 2. Sacra expeditio in Petrum e Luna indicitur. 3-5. Civiles motus in Castella, quos compescere nititur Martinus. 6. Gallicum regnum in potestatem Anglorum redactum. 7. Jacobus rex Neapolit. divinis animum applicat. 8. Ludovicus Andegaven. ad regnum Neapolitan. adspirat, ad quod decretus a Martino legatus. 9. Martinus regno Neapolit. consulit, Bononiam recuperat. 10. Quæ feliciter gesta a Martino Florentiæ. 11. Florentia discedens Martinus Romam ingreditur. 12. Inter Polonos et Cruciferos recrudescente bello, Martinus occurrit. 13. Hussitis ad arma et seditiones ruentibus, Martinus sacram expeditionem indicit. 14. Pragam obsidet Sigismundus, quem Zisca hæreticorum dux iniquis postulatis tentat fallere. 15. Pragenses Ecclesiæ expilatæ, plures urbes ab hæreticis occupatæ. 16. Salisburgensis Synodus. 17-20. Nicolai Serurarii errores et damnatio. 21, 22. Wicleffistæ in Scotia. 23. S. Bernardinus in Italia inclarescit. 24. Utinensium dissidia mire sublata. 25. B. M. Virginis opem vir simplex experitur. 26. Mahometes I Turcarum imp. contra quem Martinus sacram indicit expeditionem. 27, 28. Græcis ad Ecclesiæ sinum redire cupientibus Martinus per legationem consulit. 29. Ob mortem Mahometis Græci timore soluti. Lusitanorum in Fortunatas insulas navigatio.

MCDXXI. 1. Joanna perduellis Braccium evocat contra Martinum. 2. Alfonsus Aragonius regnum Neapolit. invadit. 3. Alfonsus hæresiarcham Petrum e Luna fovet, a perditis hominibus suffultum. 4. Fraticellorum reliquiæ ex Italia avulsæ. 5. Tres sectæ in Bohemia impudentissimæ. 6, 7. Hæresi grassante in Bohemia, Martinus sacram expeditionem indicit, legatum mittit. 8. Card. Branda legatus Leodium venit. 9. Hæreticorum pertinacia insignis. 10. Expeditio Sigismundi in Bohemos. 11, 12. Pseudosynodus habita a Calixtinis schismaticis, et ejus canones. 13. Crucesignatorum successus in bello Bohemico. 14. Samagitæ ad Christum traducti Martini litteris recreantur. 15. Discordiæ inter regem Poloniæ et ducem Lituaniæ. 16. Spes de Græcorum reductione. 17. De Granatensibus debellandis agitatum ; ad quod Martinus regi Castellæ favet. 18. Post prælia et cædes Anglus rex Gallicis regionibus potitur, multa pollicetur Martino favore Ecclesiæ. 19-21. Henricus Anglus et Delphinus sollicitati ad pacem a Martino, missis litteris et legato Nicolao Albergato. 22. Ditionis Pontificiæ res curat Martinus. 23. Genuenses in servitutem redacti.

MCDXXII. 1, 2. Turcæ in Orientale imperium irrumpunt, Constantinop. obsident ; Martinus reges et principes excitat ; Græcos ad ejurandum schisma hortatur. 3. Legatus ad Emmanuelem imp. missus.

4. In Christianos ferentes opem Turcis Martinus pœnas sancit. 5-14. Acta legationis gestæ Constantinopoli a nuntio Apostolico Antonio Massano circa unionem Ecclesiarum. 15. Responsum Joannis imp. ad Martinum V circa idem. 16, 17. Furentibus in Bohemia factionibus hæreticis, Martinus Ecclesiasticos viros arma in eos tractantes a censuris immunes declarat. 18, 19. Ad reprimendos Bohemorum impetus solemne colloquium indicitur Nurembergæ, ad quod Martinus invitat Sigismundum. 20. Sancitum in colloquio delendos internecione hæreticos. 21, 22. Bohemi a Polono auxilio conquirunt, quæ Martinus avertere nititur. 23. Novæ hæreses in Anglia. 24. Deistarum hæresis. 25. Repullulant Lunani schismatis reliquiæ. 26, 27. Joannes Armeniaci comes schismaticus in judicium vocatur a Martino. 28. Henricus V Angliæ rex moritur, cui succedit Henricus VI. 29. Martini studia pro pace instauranda, et vindicanda libertate Ecclesiastica in Anglia. 30-32. Sabaudiæ dux ad concordiam urgendam sollicitatus inter Gallos et Anglos, addito legato Apostolico. 33. Carolus VII rex Galliæ, legitimus a Martino habitus, datis ad eum litteris. 34, 35. Contentio pro regno Neapolit. inter reges Siciliæ et Aragoniæ. 36. Edita a Martino pro Judæis sanctio.

MCDXXIII. 1, 2. Ticinense Concilium, et de eo Martini litteræ ad episcopos et Sorbonicos. 3, 4. Internuntii a Martino missi ad Ticinense Concilium, quod, lue grassante, transfertur Senas. 5, 6. Sanctiones adversus schismaticos. 7. Petri e Luna obitus, et novi antipapæ creatio ope Alfonsi regis. 8, 9. Valentini Paniscolam obsidere deliberant ; dum Alfonsus schismaticos fovet : de qua re Martini litteræ. 10. Martinum ad Senense Concilium profecturum retinent Alfonsi et Senensium malæ artes. 11. Senenses increpat Martinus libertatem Concilii vindicans. 12. Alfonsi iras ob regnum Neapolit. mitigat Martinus. 13. Inter Alfonsum et Joannam aspera contentio de regno Neapolit. 14. Martinus Joannæ regnum confirmat, Aragonii rebus in deterius lapsis. 15. Adversus Hussitas comparata expeditio. 16. Habita Synodus Lancitiensis ad tutandam Poloniam ab hæresi. 17. Poloni præsules pacis interpretes inter principes Polonos et Sigismundum. 18, 19. Apparatus bellicus contra Bohemos, augente studia Martino pro hæresi abolenda. 20. Hæreticorum immanitas. 21. Cantuariensis archiep. temeritas Jubilæum indicentis. 22. Denegata episcopo Herefordensi venia abdicandi episcopatum. 23. Creatio cardinalium. 24. Inter Castellanum et Aragonum fœdus initum. 25. Rex Castellæ sui spes ingentes concitat. 26. Turcæ minantur Constantinopolim. 27. Divinæ liberalitatis exemplum insigne.

ANNALES ECCLESIASTICI.

BONIFACII IX ANNUS 8. — CHRISTI 1397.

1. *Britones ditionem Pontificiam infestantes placare nititur Bonifacius.* — Celebrati sunt duo insignes memorabilesque Francofurti in Germania, et Salamanticæ in Hispania episcoporum et principum conventus anno Christi millesimo trecentesimo nonagesimo septimo, Indictione quinta, de explorandis præstantissimis viis ad tollendum schisma, omnibusque Christi fidelibus in unius Pontificis obsequium revocandis. Sed antequam de his dicere aggrediamur, Bonifacii gesta, qui omnes curas ad infringendos antipapæ impetus, tuendamque dignitatem convertit, præmittenda visa sunt. Afferebant illi plurimum sollicitudinis ac formidinis Britonum turmæ, quæ Patrimonii beati Petri nonnullas occupaverant arces; ex quibus vicinas oras populationibus incursionibusque vexabant. Cum vero ad eos comprimendos contraxisset vires Pontifex, visum ipsi est nobiliorem reportandam victoriam, si auro placati dimitterentur e provincia, quam si ferro, multo fuso cruore, exscinderentur : qua de re hæc ad Pontificium in Urbe vicarium, atque ad Romani cleri quæstorem scripsit :

« [1] Venerabili fratri Francisco episcopo Nolano in alma Urbe pro nobis et Romana Ecclesia in spiritualibus vicario, et dilecto filio Jacobo de Tedallinis cleri dictæ Urbis camerario salutem, etc.

« Exposuimus equidem, prout in notitiam potuit quorumlibet pervenire, pro recuperatione terrarum in provincia nostra Patrimonii B. Petri in Tuscia a nonnullis occupatarum Britonibus, qui hæreticæ pravitatis malitiam in eorum periculum animarum damnabiliter conferenda, cum ignominia Italici nominis Reginam urbium, sacratissimam nostram Sedem ipsumque Patrimonium, Ducatum Spoletanum, Maritimam, atque Campaniam nostras et Romanæ Ecclesiæ provincias, regnumque pariter tanto jam tempore flagellis afflixere crudelibus, prout adhuc continuis guerrarum turbinibus perturbare non desinunt, quidquid erogare voluimus in armatarum conductis gentium, quas etiam in copiosissimo numero (ut reliquas, quas ad alias tutandas provincias exerceri facimus, transeamus) in eodem Patrimonio militantes potissime nunc tenemus, ut a tam horribili clade totam patriam inhumaniter lacerante, eamdem liberare possimus, prout in Altissimi confidimus omnipotentia Salvatoris, pacificæ reductionis studia volentibus paternæ pietatis affectu, et obstinatis armatam potentiam in medium exponentes, ut ad votivæ consecutionis effectum sub virtute potentiæ utrique casuum sit consultum, et meliorem tutioremque certam reductionem existere dignoscentes, quam de consecutione victoria spem habere, etc. » Addit imperia ut ad perducendum ad exitum consilium a clero Romano tria aureorum millia exigerent. « Datum Romæ apud S. Petrum tertio id. Aprilis, Pontificatus nostri anno octavo.

2. *Anglos in Italiam irrito successu evocat Pontifex; Romanæ Ecclesiæ juribus vindicandis studet.* — Suspecta etiam erat Bonifacio, ut vidimus supra, Gallorum confirmata potentia in Italia, ad quam debilitandam opponendi illi Anglos æmulos consilium cœpit, ad idque Joannem Holand comitem Huntyngdonensem Richardi Anglorum regis fratrem sollicitavit : qui cum defendendæ sibi Sedis Apostolicæ per honorificum onus in se lubens suscepisset [1] Boni-

[1] Lib. IV. Ep. cur. pag. 208.

[1] Bonif. l. IV. p. 56.

facius omnibus Anglis qui illius signa, accepto crucis symbolo, sequerentur, præmia indulgentiarum proposuit, et Cantuariensi Eboracensique archiepiscopis provinciam dedit [1], ut sacram illam militiam promoverent. Ad sustentandos vero belli sumptus sacerdotiorum Angliæ et Hiberniæ annuam decumam Joanni attribuit [2] : sed evanuit meditatum id Pontificis consilium, sive Richardus rex a fratre eam expeditionem comparari non sit passus, nec recenti cum Gallis icto fœdere novis se bellis implicaret, extrahendive schismatis occasionem daret, sive etiam novis suorum conjurationibus districtus, ad eas dissolvendas fratrem tenendum censuerit, quem Richardo præsidio fuisse testatur Walsinghamus [3], cum in conjuratos severitas exerceretur. Thomam porro Glocestriæ ducem regis patruum conspirationis principem, Caletum amandatum ac præfocatum idem auctor refert, ac Richardum comitem Arundeliæ ferro cæsum, tum plures alios vinculis mancipatos, aut in exilium actos : inter quos Thomas Arundelius archiepiscopus Cantuariensis prædicti comitis frater, multarum virtutum laude conspicuus, solum vertere coactus est. Cum vero Richardus rex nonnulla edicta juri Ecclesiastico adversa nondum rescidisset, Pontifex abbatem Nonantularum, et Jacobum Dardanum nuntios, ut ea abrogaret instare [4] jussit.

« Dilectis filiis Nicolao abbati monasterii S. Silvestri de Nonantula Ordinis S. Benedicti Mutinensis diœcesis, referendario nostro, ac Jacobo Dardani fructuum et proventuum cameræ Apostolicæ in regno Angliæ debitorum collectori salutem, etc.

« Cum pro retractatione, cassatione, revocatione et annullatione quorumdam statutorum dudum in regno Angliæ contra nos et Romanam Ecclesiam ac libertatem Ecclesiasticam factorum, et nonnullis aliis ipsius Ecclesiæ, ac charissimi in Christo filii nostri Richardi regis Angliæ illustris, suique inclyti regni statum concernentibus negotiis ad ipsius regis præsentiam ; dictumque regnum, te, fili abba, duxerimus destinandum, ac hujusmodi cassationis, revocationis et annullationis prosecutionem vobis duxerimus committendam ; nos volentes vos plena potestate muniri, ut eo facilius hujusmodi negotia exsequi valeatis, quo majori fueritis per nos potestate muniti ; ac de probitate et hujusmodi vestris virtutibus sumentes in Domino fiduciam specialem, vobis et cuilibet vestrum in solidum, nostro et dictæ Ecclesiæ nomine, cum eodem rege ejusque proceribus, magnatibus, et consilio, ac prælatis super retractatione, cassatione, revocatione et annullatione statutorum hujusmodi, et super hujusmodi vobis commissis negotiis, omnia et singula, quæ pro hujusmodi statu, honore et utilitate nostris et dictæ Ecclesiæ, ac regis et regni prædictorum, discretioni vestræ necessaria et utilia videbuntur investigandi, tractandi, deducendi et concludendi, promittendique quod ea faciemus inviolabiliter observari, et similes promissiones recipiendi », et infra, « cautelis ad hæc necessariis, et etiam opportunis, ac omnia et singula faciendi, exercendi, exsequendi et complendi, quæ in præmissis circa ea et quælibet, plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus potestatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Novembris, Pontificatus nostri anno VIII ».

Tum ad jura alia Romanæ Ecclesiæ recuperanda intentus, cum Franciscum Carrariam Nonantulam et Bazanum in suam recenter potestatem redigisse accepisset, ea loca intentatis contra tendenti Ecclesiasticis censuris VIII kal. Novembris repetiit [1]. Potitus ille erat recenter Patavio Venetorum spe, et ducis Bavariæ exercitu adjutus arcem præsidiariis Mediolanensibus insessam obsidione cinxit, ac demum etiam submisso a Florentinis Joanne Acuto expugnavit. Paulo ante Mantua a Joanne Galeatio Mediolanensi duce, terra et aquis imposita Pado et Mintio amnibus classe obsidione pressa fuerat; sed in extremum discrimen adductæ Carolus Malatesta Veneto succinctus exercitu suppetias tulit [2], ac terra et aquis florentissimam de hoste victoriam reportavit, captis hominum sex millibus duobus, tum bellicis tormentis et navibus in potestatem redactis. Qua clade territus Mediolanensis exercitum ex Etruria vocavit, ac postea Franciscum Gonzagam Mantuanum victoriam persequi detrectantem iterum adortus est gravi bello, quod victo ad Governalum vicum Galeatio sedatum est. Acceptæ porro apud Mantuam cladis occasione, non modo Patavium Joannis Galeatii servitutem excusserat, de quo mentio facta est, sed etiam Veronenses ea rerum conversione moti, Vicecomitis præsidium pepulerunt, Antonium Scaligerum ex Etruria accersere meditati : sed audita ejus obitus fama, mutatis omnis Ugolettum Blancardum Vicecomitis ducem pacto fœdere evocarunt : at contra spem ab insolente milite opulenta civitas direpta est.

3. *Francofurti conventus celebrati, et dolosæ ad Bonifacium legationes, præsertim Roberti eremitæ, in causa schismatis.* — Inter hæc in Germania Francofurti celeberrimi conventus mense Aprili habiti sunt, ad quos Galliæ et Angliæ regnum, et plurium aliorum principum, necnon Academiæ Sorbonicæ oratores confluxere ; in quibus multa de fidelibus sub unico Pontifice mutuo sacro fœdere conjungendis consilia duo-

[1] Bonif. l. IV. pag. 38. — [2] Ibid. pag. 36. — [3] Walsing. in Richar. II. et in Ypodign. Neustr. Polyd. Virgil. lib. XX. Harpsfel. sec. 14. c. 30. et sec. 15. o. q. et alii. — [4] Lib. IV. pag. 156.

[1] Lib. IV. an. 8. Ep. cur. pag. 291. — [2] Blond. Fl. dec. II. l. X, Petrus Marcel. in Anton. Venerio Corius histor. Med. part. IV.

decim dierum flexu agitata fuerunt[1], sed irrito conatu; cum Galli ad Germanos et alios Catholicos a Pontificis obsequio abducendos falso affirmarent, antipapam invaso gradu abiturum, si Bonifacius Pontificiis apicibus se abdicaret, eosque ursere, ut submitterent Romam oratores, qui precibus contenderent a Bonifacio, ut Petro e Luna Pontificia insignia abjiciente, ipse gradu Pontificio cederet, ad tot regna Ecclesiæ Romanæ gremio restituenda: ingratam vero Bonifacio eam legationem accedisse refert Theodericus e Niem (1). « Præfatus, inquit, Bonifacius multum ægre tulit, quod dicti principes eum hortabantur ad cedendum »: nec immerito; cum politici leges vellent dare Pontifici, a quo potius conflati schismatis veniam supplices poscere debuissent; neque unquam antipapam ad decantatam abdicationem essent adducturi, neque etiam Sorbonicæ Academiæ ad eum coercendum, conglutinandasque Ecclesias valeret auctoritas, sed Concilii Œcumenici quod poscebat Bonifacius, ut ex Castellæ regis litteris afferendis liquet: in quo etiam illi causam schismatis exuti fere non poterant, ne, uti sæpe dixi, criminis arguerentur; sed pacis Ecclesiæ restituendæ specie callida consilia de opprimendo Bonifacio antipapa moliebatur, ut inferius visuri sumus.

Interea Wenceslaus, qui toties admonitus fuerat, ut Romanæ Ecclesiæ patrocinium adversus schismaticos susciperet, ab his corruptus iniquam edidit sanctionem, qua Marsilii et Janduni hæresiarcharum (qui imperatoribus auctoritatem et imperium in Romanos Pontifices contulerant, ut veluti ipsorum judices postulare eosdem judicio, plectereque et deturbare apice Pontificio posse, impie Ludovico Bavaro gratum facerent effutierant) erroris amplexi suspicionem injecit: jactavit enim deliquisse universitatem principum sacerdotum, pari flagitii dedecore Pontificem cum antipapa involvens; tum conquestus est plures Pontifices ingratos in Cæsares exstitisse, et calumniam auctoritate Marsilii et Janduni confirmavit; denique se judicem controversiæ constituens plures accusationum libellos in Pontifices sibi datos, atque in ipsos veluti reos se animadversurum, et schisma sublaturum promulgavit[1]. Illum porro ob Ecclesiasticum patrocinium adversus schismaticos desertum, atque ob ignaviam Cæsareo nomine indignum, auctoritate Apostolica a Septemviris implorata imperio deturbatum, atque ob scelera maximis miseriis involutum, ac vilissimi instar rei in publicum carcerem conjectum, visuri sumus: nunc ad aliorum regum postulata digrediamur. Meminit S. Antoninus de aliis oratoribus anno superiori a pluribus regibus missis ad Bonifacium, ut Pontificio fastigio Ecclesiæ universæ in pristinam concordiam ac splendorem, sublato schismate, revocandæ causa descenderet[2]. « Anno, inquit, Domini MCCCXCVI mense Septembri, venerunt multi oratores ad Urbem missi a multis regibus Christianitatis, videlicet a rege Franciæ, a rege Hispaniæ, a rege Navarræ, a rege Aragonum, qui omnes obedientiam exhibuerant Clementi, et postea Benedicto successori ejus, exhortando et rogando Bonifacium, ut ad removendum schisma vellet renuntiare omni juri, quod prætenderet in papatu, cum et Benedictus se pararet ad idem faciendum: qui respondit, se esse verum et indubitatum Pontificem summum et nullum alium, propter quod nulla via mundi intendebat renuntiare; unde reversi sunt ad dominos suos nihil obtinentes ». Fit etiam mentio in libris de schismate gestæ apud Bonifacium legationis Francorum et Anglorum regum nomine a Roberto quodam schismatico eremita, quem hoc anno accessisse ad Bonifacium ex eo colligitur, quod dum ipse Robertus apud eum agebat, erupit conspiratio, quam Petrus e Luna cum Martino rege Aragonum, Honorato Fundorum comite, episcopo Assisinate, ac pluribus Romanis conflaverat de opprimendo Bonifacio dignitateque deturbanda; de qua inferius sermo erit.

Præcipuum porro legationis Pontifici a Roberto expositæ caput fuit adhortatio, ut pro instauranda pristina Ecclesiarum conjunctione Pontificatu se abdicaret; fallaciaque obtrusit

[1] Theod. e Niem. l. II. c. 33. et Juvenal. Ursin. in Carolo VI.

[1] Extat apud Melchior. Goldast. tom. II. pag. 96. — [2] S. Antonin. III. par. tit. 22. c. 3. § 2.

(1) Cum hoc anno de ratione schismatis abolendi diu multumque disceptatum fuerit, et Christianorum principum alii alias instituerint controversiæ componendæ formas, non abs re lectorum fore arbitror, si principum singulorum, quas monstrabant ad Ecclesiæ unionem assequendam vias indicemus. Ex Annalium lectione patere arbitror Pontifices ambos suam peculiarem tollendi schismatis rationem proposuisse. Bonifacius enim Concilium generale eligebat, et cætera omnia repudiabat. Benedicto Concilium displicebat, arbitrisque a se et ab æmulo electis totam rem committebat. Galli cum rege optimum censebant, si Pontifex uterque dignitate cederet; tum vero ab utrinsque partis cardinalibus ab utroque Pontifice ante cessionem confirmatis, tertius alter Pontifex eligeretur. Martinus Aragonum rex in sententiam de arbitris eligendis inclinabat; eam tamen conventionem fieri inter partes jubebat, ut qui Pontifex causa inferior pronuntiaretur ab arbitris, ille perinde haberetur, ac si sponte dignitate cessisset. Qui vero Pontifex ex sententia arbitrum vinceret, ille perinde esset, ac si tunc iterum electus novus Pontifex renuntiatus fuisset. Castellæ rex accedebat ad Gallos; ita tamen sententia temperata, ut quandoquidem Benedictus sparserat in vulgus optare se in loco suo cum æmulo venire ad colloquium, ac tunc demum novam se rationem propositurum, qua inter partes conveniret, ita admittendum id censuit ut simul certus terminus conventioni huic absolvendæ seu peragendæ proponeretur. Quo elapso termino, nisi Ecclesia « de certo et indubitato pastore provideretur, ex tunc ambo litigantes cederent, et renuntiarent ». Hæc reges suggerebant, ex quorum dissidio factum est, ut cum omnes de tollendo schismate solliciti essent, schisma tamen magis magisque convalesceret atque confirmaretur. Harum sententiarum discrimen discimus ex Regesto hujus anni Actorum veterum de schismate Pontificum Avenionensium vulgato a Martene Anecdot. tom. II. MANSI.

promissa, Petrum e Luna pariter insignia Pontificia positurum : tum minas addidit, nisi uterque controverso loco cederet, reges ab utroque se subducturos, atque utroque invito ac spreto pacem Ecclesiæ repositum iri : cumque rationem abolendi schismatis denuntiandam regibus a Bonifacio postularet, retulit Navarræ regi et Galliarum principibus a Bonifacio Romæ cardinalium et præsulum Synodum coactam fuisse, ut in re ardua optimum consilium caperetur, hocque ab ipsis Bonifacio fuisse suggestum (1).

« Relatio [1] domino nostro regi Francorum facta xv die Januarii Parisiis in domo regia S. Pauli, præsentibus rege Navarreo, duce Bituriæ, comitibus sancti Pauli et Armeniaci, domino Carolo de Lebret et pluribus aliis per Robertum eremitam, qui ex parte domini nostri regis et regis Angliæ ad dominum nostrum papam Avenionem, et Romam ad alterum transmissus fuerat.

4. « Pater sancte, vos conscientias nostras onerastis exquirere quo facto opus sit : igitur scire dignemini, omnes nos in hanc deliberationem incidisse, quam si exsequamini, adversarius vester, ut confidimus, victus et de papatu dejectus est. Verum est, inquit, regem Franciæ, avunculos ejus, et universitatem Parisiensem, in qua tota inest sapientia, satis esse prudentes : sed et cardinales intrusi vestrum adversarium persequuntur, et ut dicitur, tertium intendunt eligere : quæ et omnia, quantum in hac materia perpendere potuimus, pro vobis faciunt, sciunt nempe suum papam non plus juris habere in papatu quam diabolus in paradiso possideat : sed errorem suum, quem diu tenuerunt honeste volunt contegere ; unde quod nobis visum est expedire, totum stat, totum in vobis est. Adjungamini igitur regibus et principibus Christianis tam vestræ quam alterius partis, et quoad poteritis, illis vos confœderetis, eosque requiratis, ut in ponenda pace Ecclesiæ ab ipsis adjuvemini, vestrisque patentibus Bullis vos spontaneum ostendatis, vosque cum illis interesse quemcumque locum sive in Alemania, sive in Francia, aut alibi delegerint, cum vestro collegio convenire. Scire etiam velle, et tempus et diem quod id fieri voluerint : sed cuncta sint inter se sic apta atque composita, ut vester adversarius causam non habeat breve nimis longum V. E. dicendi. Hæc si feceritis, non revocamus in dubium Christianos principes eo modo, quo dictum est quo intenditis, vobiscum processuros. Et ut melius æstimamus, vester adversarius jure suo diffisus, aut suis offensus patribus, huic tanto conventui non aderit ». Cumque universi referentem approbassent atque collaudassent, ille respondit se libenter omnia facturum, quod antehac salubrius consilium non audisset : sicque lætum hac responsione et securum omne consilium dimissum est.

Verum post biduum avunculus ejus, fratres sui, mater ejus, cardinales aliqui Neapolitani rem totam perverterunt, et ad eum accedentes : « Pater sancte, inquiunt, et si præheri eramus alia in opinione concordes, omnibus tamen consideratis merito nobis videtur sententiam mutandam, attentis germanitate, propinquitate et affinitate, quas ad illos reges rex Franciæ et avunculi ejus habent. Nam rex Angliæ regis Franciæ gener est : reges Romanorum et Hungariæ germani sunt, avunculi dicti regis, ipsummet suum fratrem semipuncto minus attingunt, quos mutatos germanos dicunt : cæteri reges omnes Hispaniæ, Navarræ, Scotiæ, sunt aut generis conjunctione, aut uxorum, aut firmissima confœderatione devincti, ut non dubium, si vos inter eos semel et intrusos cardinales immiseritis, et papatum amittetis et ex toto vestro de statu dejiciemini, atque deturbabimini : Gallici nempe et Parisiensis Universitas, non considerata vestra justitia, Gallicum papam habere contendent, sed et reliquos omnes facile ad se trahent vel astutia circumventos, vel benevolentia delinitos, sicque errorem suum operient, et eos tanti manebit gloria facti.

5. Sane non tutum fuisse, ut Concilium ce-

[1] Ext. tom. VIII. de schism. pag. 13.

(1) Roberti eremicolæ legationem ad Bonifacium anno huic assignandam ideo censuit annalista, quod in Actis ejus legationis quorum tantummodo fragmentum hic exhibet legisse sibi persuaserit conspirationem a comite Fundorum rege Aragoniæ, aliisque conjuratis in Bonifacium decretam fuisse. Sed cum non ante multos annos Acta illa inter varia Acta prævia ad Concilium Pisanum a P. Martene in Veter. Monum. tom VII, col. 591, etc., lucem adspexerint, palam factum est nullum ibi conjurationis sermonem injici ; sed negotium tantummodo sibi assumpsisse illos moliendi, ut Bonifacius pacta ingenti mercede sponte cederet dignitate. Cæterum huic potius anno, quam sequenti, rem hanc gestam ut assignemus, suadent verba Roberti ad Bonifacium quem ad pacem sollicitavit, denuntiantis alioquin « regum et principum hanc esse intentionem ut ab utroque vestrum obedientia subtrahatur ». Quibus verbis indicat subtractionem hanc meditatos quidem, nondum vero decrevisse Gallos : id vero decretum sequenti anno stabilitum fuit. Vicissim autem congressiones illæ comitis Fundorum cum rege Aragoniæ, Romanis et episcopo Assisiensi ad præsentem 1397, vel præteritum 1396 pertinent ; quare ab his sedibus Roberti legatio haud removenda est.

Hæc olim scripseram cum postmodum mihi vetera Monumenta lustranti occurrerunt litteræ cardinalium Benedicto faventium quas ad cardinales Gregorii XII dabant, signanturque Massiliæ anno 1407, pridie kalendas Februarii. In his vero litteris accepisse se die XV Januarii ab iisdem Gregorii cardinalibus litteras, per Robertum eremitam missas, testantur. Hinc nata mihi suspicio num ad hunc ipsum annum, vel præcedentem habentem 1406 referre oportuerit Roberti legationem cujus epocha in obscuro hucusque latuit. Nec sane in Actis legationis illius quidquam legeram, quod Chronologiæ huic repugnare cognoscerem. Verum hanc demum sententiam abjeci cum in Actis legi Robertum e legatione reducem Avenione Benedictum convenisse. Hoc enim anno ineunte Benedictus Massiliæ agebat ; labente vero præcedenti Genuæ substitit. Insuper Pontifex ille Romanus non quidem nepotes suos, ut Gregorius, sed matrem et fratres, ut Acta legationis testantur, lateri adhærentes habebat, quæ sane Bonifacii indoles fuit. Geminæ ergo Roberti profectiones Romam distinguendæ sunt, altera quidem sub Bonifacio, altera vero sub Gregorio. MANSI.

lebraretur in Gallia, ac Bonifacius potestati adversariorum se committeret, certum est, cum illi non justitiæ vellent acquiescere, sed quavis ratione Pontificem dejicere; testatur namque Juvenalis Ursinus [1], ut superiori anno dictum est, Angliæ regem oratorum opera postulasse, ut in Concilio Œcumenico controversia dirimeretur, idque etiam a Carolo V, cum in extremo vitæ discrimine divinum tribunal formidaret, consultum, at nunquam politici, ut controversia cognosceretur a Concilio assensere; cum constaret contra fas creatum antipapam, si cardinales, qui ab Urbano desciverant, nulla exauctoranda illius potestate pollerent, eaque causa a Concilio Œcumenico tantum dirimenda esset. Præterea æque impudenter jactavit Robertus eremita schismaticus coram Gallorum et Navarræ regibus et Gallis principibus, Petrum e Luna, apud quem legationem obierat Generale Concilium efflagitare, cum constiterit ex litteris a rege Castellæ ad regem Aragonum datis a Bonifacio Œcumenicam Synodum postulatam; id quod testatur etiam anticardinalis e Turcio [2]; nimirum Bonifacium Petro e Luna obtulisse Œcumenicum Concilium, ut paribus studiis ad illud celebrandum concurrerent, similiterque pseudocardinales Petrum e Luna rogasse, ut Synodo cogendæ operam daret, sed repulsam passos, quod in eo ambitiosus perfidusque homo se damnandum nosset. Si quod ergo ipse expetiit Concilium illud fuit, in quo exercere tyrannidem et sectatorum suorum ope verum Pontificem opprimere posset: mentione porro Concilii illos deludebat quasi justam causam fovere videretur.

6. *Conflata conjuratio in Pontificem a Martino Aragonum rege, et ab antipapa.* — Quod attinet ad conjurationem a Martino Aragonum rege, Honorato Fundorum comite et aliis adversus Pontificem factam, de qua supra memoravi [3], inducias jam ante inierat Honoratus cum Bonifacio, quæ hoc anno in sequentem extractæ [4] fuere, ut facilius dolos compararet (de quo graves sunt Bonifacii querelæ [5]) Martinus [6] Aragonum rex e Trinacriæ expeditione rediens ineunte anno, ubi Sardiniam et Corsicam ad ferenda suis auxilia prætervectus esset, Massiliam cum classe applicuit, rogatusque a Petro e Luna, ut Avenionem ad conferenda de schismate tollendo, re autem ipsa confirmando, consilia accederet, ingenti apparatu illuc contendit, exceptusque est ultima Martii die, ac rosa aurea ab antipapa donatus: cui deinde sacra resurgenti Christo die solemni ritu regnum Sardiniæ et Corsicæ acceptum retulit, fidemque sacramento obstrinxit. Facillime vero ab illo solitis technis fascinatus est, ut ejus patrocinium susciperet, atque aversos ab ipso ob violatum de papalibus insigniis abjiciendis jusjurandum anticardinalis conciliare niteretur: tum abdicationem dignitatis ut novam atque insolitam rejiciendam prædicaret, quippe qui illatum decus ingens nomini Aragonio putaret Pontificem gentis suæ se nactum esse, a quo splendidissima quoque speraret. Aliud vero tollendi schismatis admisit consilium Aragonum rex, nempe de conjuratione conflanda in Bonifacium verum Christi vicarium, illoque ex insidiis opprimendo redigendoque in ordinem; quod ita ad exitum perducendum erat, ut Petrus e Luna Romam classe veheretur, cui Joannes e Vico Civitatem-Veterem duodecim millium aureorum pretio spondebat, ac Fundorum comes una cum aliquot factiosis Romanis Bonifacii intercipiendi, adigendique ad recedendum de statu Pontificiæ dignitatis spem dabant.

Sed evanuere impia perduellium consilia: nam antipapa variis difficultatibus implicitus Romam classe petere non potuit; neque Joannes e Vico ut Civitatem-Veterem, nisi præsentem eum videret, dederet, adduci potuit. Dissipato vero nefario consilio, Martinus rex, qui jam undecima Maii Avenione Barcinonem petierat, et ad componendum regnum ac tutandum adversus Fuxensem comitem incumbebat, a pseudo-Pontifice missis oratoribus contendit, ut positis insignibus papalibus pacem Ecclesiæ restitueret, sed is nova quærens diffugia de conventione cum Bonifacio ineunda modum aperuit, nuntiosque in Germaniam misit, atque Aragonium ad ipsius causam et patriæ decus tuendum induxit.

7. *Henricus Castellæ rex ad Aragonium dat litteras in quibus, discussis aliis de tollendo schismate rationibus, præfert consilium de urgenda utriusque Pontificis abdicatione.* — Martinus [1] igitur, cum accepisset indictos ab Henrico Castellæ rege Salamanticæ in schismatis causa solemnes conventus, ut optima redintegrandæ pristinæ Ecclesiarum conjunctionis, ac sedandarum conscientiarum ratio exquireretur, pronuntiatumque jam esset sequendam regis Gallorum de urgenda Pontificis et antipapæ abdicatione sententiam, in Henricum exasperatus, missisque oratoribus questus est [2], cum præter fas Gallis addictum videri; Petrum e Luna æquitati se accommodare, atque ad paciscendum cum Bonifacio comparatum esse. Quibus permotus Castellæ rex, ne Martinum regem Aragonum exacerbaret, edito amplissimo decreto, assensit prius tentandam inter Petrum et Bonifacium conventionem, atque ad id loca et tempora idonea designanda: si vero inter se consentire non possent, tum ambos ad deserenda Pontificii culminis ornamenta adigendos: quod quidem vanum omnino et exitiale Ecclesiæ non ignorabant Hispani,

[1] Juvenal. Ursinus in Carol. VI. — [2] Extant ejus Commentar. tom. x. de schism. pag. 69. — [3] Hoc anno num. 3. — [4] Ext. ea de re Diplom. Pontific. lib. iv. pag. 252. — [5] Lib. v. pag. 161. — pag. 161. — [6] Surit, annal. lib. x. cap. 62.

[1] Surit. lib. x. annal. cap. 64. — [2] Tom. xv. de schism. p. 20.

cum exinde nova semper diffugia captarentur, nec spes ulla affulgeret alterum, ut alteri morem gereret, papalem infulam positurum : facile vero et ad exscindendum schisma compendium, et ad excutiendos omnes populorum animis religionis stimulos unicum remedium esse, ut uterque seu vero seu ficto gradu abiret, amplissimis litteris et perspicuis argumentis exposuit Martino Henricus Castellæ rex ex Salamanticensi conventu, cujus Acta facile ex iisdem litteris patebunt :

8. « Excellentissimo ac potentissimo principi Martino Dei gratia regi Aragonum avunculo nostro præcarissimo, Henricus eadem gratia rex Castellæ et Legionis, salutem et præintimæ dilectionis affectum.

« Illustrissime rex, recepimus litteras vestras per manus venerabilium Vitalis de Blaves militis, et Raymundi de Francia decretorum doctoris, ambaxiatorum vestrorum, qui coram nobis et coram consilio nostro, verbo proposuerunt et scriptis tradiderunt certa capitula super facto unionis Ecclesiæ de quo regratiamur Deo, qui excitavit cor vestrum et spiritum, et aliorum regum ad procurandum tantum bonum, dum tamen omnes reges in hoc habeamus præ oculis solum Deum, et breviter hanc unionem fideliter et diligenter procuremus, nec ipsam dilatemus per extraordinarias ullas novasque additiones et modos : et quia multo tempore absens fuistis a regno vestro Aragoniæ, potuistis verisimiliter ignorare quæ facta sunt iis diebus. Ne igitur ignorantia facti vos decipiat, scire debetis, quod dominus noster, postquam assumptus fuit ad apicem summi Apostolatus, non post multum tempus scripsit serenissimo principi regi Francorum fratri nostro charissimo, laudando eum et charitatem ac solertem diligentiam, quam circa Ecclesiæ unitatem habebat, ipsum plurimum commendando, regratiando humiliter Deo, qui cor suum dirigebat ad sedulam prosecutionem tam sancti operis et negotii salutaris, referendo ei grates pro eo, quod istud negotium sic firmiter et prudenter assumebat, mittentes sibi copiam cedulæ juratæ in conclavi, rogans ipsum, ut ad ipsum mitteret ambaxiatores suos solemnes, quibus ipse communicaret omnia secreta, cum suæ intentionis existeret, nil apud ipsum et suos de omni conceptu suo remanere incognitum vel occultum, rogando ipsum et obsecrando per viscera misericordiæ Jesu Christi, quod missionem acceptaret eorum, quos missurus erat, et quod tales eligeret, quibus ipse dominus noster posset omnia libere aperire : et tunc clare perciperet, quod non differre vel turbare, sed accelerare volebat totis affectibus Ecclesiæ unitatem, et ad id tota sua versabatur intentio, ut operibus elucesceret. Datum Avenione, tertio non. Februarii, sui Pontificatus anno primo.

9. « Demum venientibus ad curiam Romanam pro parte ipsius serenissimi principis regis Francorum fratris nostri charissimi illustris principibus, ducibus Bituriæ et Burgundiæ, ac Aurelianensi, et supplicantibus domino nostro papæ in publico generali consistorio pro unione Ecclesiæ, quod dignaretur servare cedulam in conclavi juratam, post aliquas responsiones obtulit pro unione Ecclesiæ viam compromissi per modum qui sequitur. Quod postquam convenisset cum adversario, et sequacibus suis loco tuto et securo cum consilio fratrum suorum, certas personas timentes, et zelum bonum ad Ecclesiæ unitatem habentes, in certo numero eligeret, et quod idem faceret adversarius. Qui simul convenientes, juramento prius præstito per eosdem de bene, diligenter et fideliter procedendo in negotio hujusmodi, ad solum Dei et Ecclesiæ servitium habentes respectum, amore, odio, timore cessantibus quibuscumque infra certum terminum præfigendum, auditis, examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, eisque recta intentione discussis, prout qualitas negotii patiebatur et requirebat, declararent quis istorum duorum jus haberet in papatu cum certa et sufficienti submissione de tenendo et observando, quidquid per dictas personas, sicut præfertur, electas, vel earum duas partes declaratum fuisset, seu etiam definitum, adhibitis hinc inde provisionibus in præmissis necessariis et utilibus, seu etiam opportunis, etc. Prædicti duces videntes viam compromissi prolixam et inutilem ad finem schismati imponendum, post aliquas supplicationes, quas eidem domino nostro fecerunt, ut aperiret sibi viam breviorem et utiliorem, nullam tamen aliam viam eis expressit, nisi viam compromissi per modum suprascriptum. Tunc sæpe dicti duces requisiverunt cardinales ut aperirent sibi viam, per quam citius schisma tolleretur : qui congregati in unum, rejecta via compromissi superius descripta, declararunt in hunc modum :

10. « Nos omnes et singuli sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales propriis manibus in cedula præsenti scripti, qui dudum vita functo felicis recordationis domino Clemente Septimo congregati pro electione futura in conclavi, ac, prout tenemur, cupientes abolere pestiferum schisma nunc, proh dolor! in Ecclesia vigens, et animarum saluti, amputatis prolixarum viarum ambiguis, providere ac procurare totis viribus unionem Ecclesiæ sanctæ Dei promisimus, juravimus ad sancta Dei Evangelia corporaliter per nos et singulos nostrum tacta, prout continetur clarius in quadam cedula per nos in eodem conclavi facta, et subscripta propriis nostris manibus, cujus tenor sequitur in hæc verba etc. » Repetita illa antea est suo loco. « Cum itaque assumpto ad summi Apostolatus apicem domino Benedicto moderno qui tunc de numero

nostro existens cardinalis de Luna vulgariter dicebatur, de ipsius mandato pro prædicto schismate tollendo diversæ viæ sint discussæ. Hinc est, quod bona fide et in nostris conscientiis attestamur, quod habita inte eas deliberatione provida et matura super omnibus viis et modis, quibus schisma nunc in Dei Ecclesia vigens posset melius, brevius et facilius sedari et exstirpari, et ipsa Ecclesia ad unionem reduci, viam cessionis utriusque partis scilicet domini nostri papæ Benedicti XIII de papatu, et intrusi de jure, quod prætendit se in papatu habere, propositam pro parte serenissimi principis regis Francorum Christianissimi, per illustrissimos principes ducis Bituriæ et Burgundiæ patruos, ac Aurelianensem germanum dicti regis ad eumdem dominum nostrum papam pro dicta causa ab eodem dicto rege nuntios destinatos, præ cæteris quibuscumque viis elegimus et eligimus tanquam convenientiorem, breviorem et utiliorem ad dictam unionem faciendam, et toti populo Christiano gratiorem, et ad schisma tollendum, singulorum conscientias serenandum, viamque hujusmodi cessionis expedire pro bono Ecclesiæ et unitatis prædictæ diximus, et eidem domino nostro papæ, et etiam dicimus, attestamur et asserimus per præsentes, consuluimusque eidem et consulimus, ut illam acceptet et exsequatur, prout etiam per præfatos illustrissimos principes pro parte dicti regis est eidem supplicatum. Insuper asserimus et confitemur nos velle in hujusmodi proposito cum dicto rege firmiter persistere, et de practica executionis hujusmodi viæ cessionis et aliis circa illam et post illam necessariis et opportunis debite, prout ad nos pertinebit, consulere et etiam providere.

« In quorum omnium testimonium quilibet nostrum præsentem cedulam manu propria subscripsit sub anno Domini MCCCXCV die, etc.

11. « Sane, ut ambaxiatores vestri verbo et scriptis vobis asseruerunt, postquam vestra celsitudo applicuit Avinionem, fuit informata, quod via compromissi superius descripta erat brevior, securior et utilior ad dictum horrendum schisma tollendum, et quod erat via juris et justitiæ, quam nemo recusare poterat; quod si ambaxiatores vestri bene ponderassent verba compromissi, ibi dum dicitur : Auditis et examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, ejusque etiam intentionibus discussis, prout qualitas negotii patitur et requirit, declararent quis istorum duorum habeat jus in papatu, etc., non dixissent, quod ista erat via brevior, utitior et securior, imo est prolixior omnibus aliis viis, et finaliter sine fructu; quia revera per istam viam tarde vel nunquam schismati finis imponetur. Et ut vestra regia majestas melius intelligat, ponamus in practica : et in primis pro parte intrusi dicetur, quod via compromissi non est via juris et justitiæ, sicut vos dicitis, et vestri asserunt ambaxiatores ; sed quod est via voluntatis, et quod ad istam iram nullus compellitur, nec ipse compelli debet, postquam se offert ad viam Concilii Generalis, quæ est via juris et ipsum Concilium Generale ipse fecit congregari ; et ecce primam dilationem, seu contradictionem juridicam et rationabilem. Sed præsupponamus quod precibus et cum magnis rogaminibus ipse intrusus condescendat ad viam compromissi, ad quam facillime condescendet, quia certus est quod tarde vel nunquam per istam schisma terminabitur », et infra : « Ponamus quod dominus noster recepit, sicut supra dictum est, pro parte sua dominum cardinalem Pampilonensem qui est unus de solemnioribus doctoribus mundi, intrusus recipit pro parte sua Baldum, vel alium solemnem advocatum. Domini Bonifacii advocatus in aula Romana in facto sciet mirabiliter articulare pro parte domini nostri, dicendo quod electio Bartholomæi fuit per metum celebrata, igitur nulla, et ipse apostaticus, et per consequens ejus successor ; et circa hoc faciet quinquaginta vel centum articulos in facto.

« Pro alia parte non deficiet alius solemnis advocatus, qui dicet quod Barensis fuit canonice electus, et narrabit quomodo omnes cardinales ipsum elegerunt animo, ut esset verus papa, et ut satisfacerent populo Romano clamanti : ROMANO LO VOLEMO, posuerunt in cathedra cardinalem S. Petri. Ultra hoc dicet, quod vult probare, quod post primam electionem de ipso Barensi de mane factam, eodem die sumpto prandio domini cardinales omnes retraxerunt ad cappellam, et ibi convenerunt, et ad majorem expressionem et cautelam in ipsum archiepiscopum Barensem iterato pure et libere, concorditer et unanimiter consenserunt, eumque in papam iterato elegerunt, jurando omnes per cœlum et super unum altare, quod ipsum prius sincere liberisque mentibus elegerunt cum pura et libera voluntate, dicentes ac jurisjurandi religione affirmantes electionem suam puram, sinceram et canonicam fuisse et esse ; rogantes ipsum cum precibus et maxima instantia, ut dictæ electioni dignaretur suum præstare consensum, quod et fecit, et quod eadem die tres cardinales, videlicet : domini de Agrifolio, Lemovicensis et Pictaviensis secesserunt ad partem in dicto palatio cum præfato, sicut dicitur, electo in loco seu camera studii, et dixerunt eidem quod ipsi tres cardinales fuerant motivum et causa electionis suæ, supplicantes eidem, ut dignaretur ipsos habere recommendatos, et etiam executionem testamenti domini Gregorii, et fratres et alios de genere ipsius ; et certum subsidium præstare pro redemptione fratris ejusdem Gregorii in Anglia captivati ; et quod in prima creatione cardinalium, quam ipse faceret, dignaretur facere cardinalem quemdam eorumdem consan-

guineum, quem dominus Gregorius facere intendebat, videlicet quemdam filium domini Hugonis de Rupe; et quod etiam supplicaverunt eidem, quod dignaretur recipere in cubicularium suum Joannem de Bar.

12. « Idem dicit, sicut etiam ipse Bartholomæus Barensis vivens dicebat, quod cardinales aliqui existentes in sua libertate in castro S. Angeli, illi qui erant extra Urbem in castris ad xxix milliaria, etiam non vocati redierunt, ipsumque libere inthronizaverunt, coronaverunt, et in possessionem tanquam verum papam introduxerunt. Idem dicit insuper, quod etiam Barensis vivens dicebat, quod postea steterunt domini cardinales omnes continue in propria libertate absque aliquo metu, non solum Romæ, sed etiam Anagniæ, et scripserunt sibi tanquam vero papæ, supplicando pro beneficiis et Ecclesiis pro se et suis; multa etiam narrabit et dicet quæ ipse Barensis agens in humanis narrabat, et posuerat in scriptis : super omnibus iis diffuse articulabitur more advocatorum, et non solum de supradictis, sed de multis aliis, et eorum circumstantiis faciet membratim centum vel ducentos articulos, et petet se admitti ad probandum. Ex adverso dominus Bonifacius pro parte domini nostri dicet tales articulos generales, diffusos et vagos, duplices et malos ac dentibus lacerandos, nec ullo modo admittendos. Advocatus alterius partis dicet totum contrarium, ipsos juridicos et canonicos, ac de jure admittendos. Assignabitur terminus ad audiendum voluntatem dominorum compromissariorum super admissione vel repulsione articulorum; in quo termino dominus Pampilonensis dicet omnes articulos, vel saltem aliquos non admittendos; Baldus dicet totum contrarium : non deficient jura nec rationes Baldo, et multo minus domino Pampilonensi, et forte ita disputatio durabit per menses et menses, quia hic pendet tota vis istius controversiæ : et ecce tertia non modica dilatio; et forte in hoc nunquam erunt concordes, et tunc poterimus dicere cum Jeremia : *Quæsivimus pacem, et ecce turbatio.* Affert rex innumeras atque inextricabiles difficultates, quæ in producendis testibus diversarum gentium admittendis vel refellendis ob itinerum intervalla dandis dilationibus in litteris atque Instrumentis probandis occursuræ erant; ac si in unius sacerdotii tenuis controversia tot ambages reperiuntur, quantæ in ea, in qua de Romano Pontificatu, quive reges et principes in schismate decesserint, pronuntiandum agitur, emergere debeant? Sed fingat quis controversiæ arbitros illam discussisse mature, atque in Bonifacii gratiam sententiam ferre, num Galliæ, Castellæ, Aragonum et Navarræ reges, et cardinales obstringendi sint Bonifacium verum Pontificem agnoscere, ac reliquos e communione fidelium pulsos, notatosque anathemate fateri? num etiam Bonfacio ea sententia jus attribuet? certe nullum, licet parti contrariæ silentium imponatur, cum sacerdotii jus non e judicis sententia, sed canonica institutione pendeat, ac si in Pontificatu æmuli sententiæ acquiescere teneatur, non tamen cæteri eadem religione tenerentur; tum subdit :

13. « Visis igitur et enarratis aliquibus difficultatibus et dilationibus viæ compromissi supra descriptæ, volumus venire ad additionem, quam, illustrissime rex et amantissime avuncule, dicitis vos fecisse : et licet via compromissi, sicut diximus, sit prolixa, inutilis, difficilis, imo quasi impossibilis pariter et infructuosa ad finem schismati imponendum; tamen ista additio, salvo meliori consilio, videtur in tam gravi arduoque negotio, summe irrationabilis et injusta; quoniam licet via arbitrorum simpliciter acceptorum sit, ut ipsi de jure debeant judicare secundum canonicas regulas, et diffinire prout in via superius descripta plenius continetur ; tamen secundum mentem hujus additionis constat plus esse, quoniam vult quod etiam contra jus possit de jure unius contendentium tolli et alteri applicari, et ista non est via arbitrorum, quæ abusive dicitur via juris; sed via et potestas arbitrorum verius dici potest. Itaque nulla ex consideratione videtur posse istam practicam cum ista additione aliquid continere de jure : licet vestri ambasciatores nobis in scriptis dederunt, et plane dixerunt, quod si ista additio bene examinaretur, in ea reperirentur clare omnes quatuor viæ, videlicet via justitiæ, via compromissi, via Concilii Generalis et via renuntiationis, etc. Sed nobis videtur, quod nulla istarum viarum in ista additione clare aut plane reperitur secundum mentem deponentium et volentium singulas vias. Non enim reperitur via Concilii Generalis, quia ad hoc ut sit Concilium Generale, necesse est ut omnes prælati per totum orbem ad Concilium convocentur, et quod ad Concilium congregentur : quia, ut dicunt doctores, quotquot homines sunt Romæ non faciunt universitatem, nisi convocentur et congregentur ut universitas. Sed in ista additione non cavetur, quod omnes prælati per orbem ad Concilium vocentur, et ut Concilium congregetur. Igitur, etc.

14. « Et si dicatur quod de mente facientis additionem est quod convocentur omnes prælati ad Concilium ut Concilium, certe hoc non colligitur ex verbis, nec talem credimus fuisse mentem. Veruntamen si dicatur quod talis est mens, et quod debeant vocari omnes et singuli prælati orbis, et ut ad Concilium, dubium est cujus auctoritate. Et interrogamus vos, avuncule amantissime, quantum tempus requiritur, ut ibi convocentur et congregentur, si forte non erunt quinque anni, saltem requiritur aliud magnum tempus : et eis eo venientibus et fa-

cientibus Concilium ut Concilium dicent, et non irrationabiliter : postquam sumus congregati, et fecimus tot et tantas expensas, et sumus ut Concilium, volumus esse ut Concilium, et esse judices, vel judices deputare, ut placet nobis, nec volumus quod isti duo, qui tam diu contenderunt de papatu, eligant compromissarios, quia suum non est ; et quis est qui resistat sibi cum ratione non videmus? et sic additio ista ad viam Concilii nihil valet, nec prodesse potest illi, qui eam ordinavit, quia non placebit Concilio, quod ipsi eligant compromissarios : alias irridebitur ab eis, et dicetur quod non est Concilium sed conciliabulum, etc. Item dicimus, quod non continetur in ista additione via justitiæ, quæ superius exprimitur via Concilii Generalis, et postquam illa exprimitur, non vidimus qualis et quæ sit via justitiæ : propterea petimus declarari, quæ sit illa via justitiæ. Item, ut prædiximus, secundum mentem in additione cavetur, quod si non potuerint in jure concordare, et fuerit aliqua diversitas, quod provideatur uni ex istis contendentibus, tollendo uni et dando alteri : et possibile est, quod tollant papatum vero papæ, et dent intruso, et si ista vocatur via justitiæ, dicimus nos quod est via injustitiæ, videlicet privare jus habentem, et auferre sibi jus et dare antichristo, etc. » Explicat alias graves difficultates, quibus ea praxis involuta sit, necnon plura inter se pugnantia, ac demum luculenter ostendit nusquam controversiæ arbitros inter se de ferenda sententia consensuros : sed in contrarias partes necessario abituros, cum immortalem gloriam se consecuturos, si adversarium in suam traherent sententiam, arbitrarentur : neque eorum conscientiæ fidendum videri, cum doctores in rebus levioribus contra omnem æquitatem et argumenta cudere, et religionem jurisjurandi conculcare, pœnisque innumeris se objicere interdum consueverint. Pergit Henricus rex :

15. « Igitur, Christianissime rex et avuncule dilectissime, nolite informari per varias et peregrinas additiones, quæ notorie militant adversus unitatem Ecclesiæ, et ipsam unionem dilatant et lacerant, sed maturo consilio studeatis, ut cito atque citius istud horrendum et pestiferum schisma tollatur de medio, et habeamus brevissime unum, verum et indubitatum papam, quod fieri non potest per viam compromissi, quam reprobat sacrum collegium dominorum cardinalium, et fere omnes Christiani. Supradicta itaque et multa alia sunt, quæ tam sancte et tam juste nos, et omnes prælatos, magistros et doctores, et religiosos electæ vitæ nostrorum regnorum moverunt et veritate conscientiæ coegerunt viam compromissi tanquam prolixissimam et infructuosissimam respuere. Nolentes autem dominum nostrum papam et regem Franciæ ad concordiam reducere, elegimus viam mediam, quæ sequitur : Rex Franciæ petebat præcise viam cessionis utriusque, dominus noster papa petebat viam mutuæ conventionis, dicens quod quando conveniret cum adversario in loco tuto et securo, tunc viam seu vias convenientiores panderet, quibus optata unio in Dei Ecclesia sequi posset, quas aperire usque ad mutuam conventionem hujusmodi existimabat et credebat nullatenus expedire, ipsosque concordavimus per hunc modum, quod ante omnia ambo contendentes de papatu insimul convenirent in loco tuto et securo, et revocarentur processus, et hinc inde approbarentur provisiones, etc., prout in practica plenius continetur, et ex tunc inciperent tempora in nostra via contenta, inter quæ dominus noster ex parte sua, et intrusus ex parte alia panderent, exprimerent et declararent ad votum, et sicut eis placeret, viam et vias quales et quantas vellent, per quam seu quas optata, unio in Dei Ecclesia celerius sequi posset, etc. » Subdit quod adjectum fuerat, ut nimirum si arbitri consentire inter se non potuissent, lapso termino uterque Pontificatu se abdicaret ; sed nullam diem certam constitutam, quæ sine dubio foret extrahenda : confirmari interim schisma, ac Dei Ecclesiam atteri ; veramque esse concordiæ rationem ab rege Francorum propositam, probatam a cardinalibus atque a fidelibus expetitam, illam se a Petro e Luna oratorum opera flagitasse ; sed ipsum omnium preces repulisse. Pergit Castellæ rex :

16. « Non ergo, serenissime princeps et avuncule amantissime, fuimus decepti in hac parte precibus alicujus, prout vestri ambaxiatores, sicut eis placuit, licet minus curialiter, proposuerunt coram nobis et Concilio nostro, et etiam in scriptis ex parte vestra nobis dederunt, dicentes et asserentes, quod pro complacendo regi Franciæ ac suo Concilio, et ad eorum instantiam et requisitionem ad viam cessionis absque plena deliberatione nos et Concilium nostrum declinasse : absit enim quod in tam sancto opere nos et Concilium tantorum prælatorum movisset, nisi vera charitas et bonus zelus, quem habemus ad celerem unionem Ecclesiæ sanctæ Dei, quæ proh dolor ! lacerata est, et quotidie laceratur. Igitur, præclarissime rex et princeps illustrissime, rogamus et hortamur vos in Domino per viscera misericordiæ Jesu Christi, ut velitis cum præfatis regibus concordare, ac totis viribus cum solerti diligentia et totis affectibus unitatem sanctæ matris Ecclesiæ accelerare et viriliter exsequi, quia nisi per reges circa istud horrendum schisma provideatur, tarde vel nunquam providebitur : et sic dum pastores mutua se altercatione collidunt, lupi rapaces ab omni parte Dominicum gregem invadunt. Sedulam itaque prosecutionem tam sancti operis et negotii salutaris amplectamini viriliter ac prudenter : quod si feceritis, præ-

minum in hac vita, et in futura gloriam assequamini sempiternam; quam vobis et omnibus in hoc sancto opere fideliter laborantibus concedere dignetur, de cujus re hic agitur, qui vivit in sempiternum. Amen. Datum in nostra Salamantina decima die mensis Septembris, anno Domini MCCCXCVII ».

17. *Duo Minoritæ a Granatensibus martyrio affecti: postulata auxilia contra Turcas: Tartarica tribus in Lithuaniam adducta.* — Collustrarunt hoc anno Hispanias adepti martyrii gloria Joannes e Cetina et Petrus e Duennas Minoritæ, qui fidei propagandæ cupidi Granatam ingressi, in foro Christum Mahometanis prædicarunt, ac veliti a magistratibus sacras conciones habere, affectique verberibus, in suscepto Mahometanæ superstitionis oppugnandæ consilio constantissime perstitere, factoque ab impiis impetu capti cæsique sunt a Mahomade tyranno [1], atque a Catholicis ut martyres culti: quorum corpora in Ecclesiam Vicensem translata miraculis claruere ut ex reginæ Aragonum, quæ se eorumdem martyrum precibus commendavit, publica inscriptione octava Octobris hujus anni exarata, tum ex aliis Monumentis vetustis constat, in quibus nomina testium, qui eorum martyrio interfuere conscripta sunt, conceptaque fuere hisce verbis [2] publica ea Monumenta: « Jesus, Maria, Franciscus. In civitate Granatæ anno Domini MCCCXCVII, XIV kal. Junii sub rege Mahomet passi sunt sancti martyres frater Joannes Laurentius de Calathajubo, et socius ejus frater Petrus Toletanus de Ordine Minorum, qui propter fidem Domini nostri Jesu Christi in carcerem fuerunt missi, et in ferris ligati, deinde graviter verberati, et coram rege capitibus truncati: postea ab infidelibus per vicos civitatis turpiter deducti, ad ultimum vero, per portam, quæ vocatur Bibarambra, extra civitatem ejecti sunt. Post tres dies venerunt Christicolæ captivi, et tulerunt corpora sanctorum, et juxta arcem muri prædictæ civitatis sepelierunt ea, et de reliquiis eorum miserunt in civitatem Hispalensem, et in urbem Cordubensem fratribus dicti Ordinis, et ibi a fidelibus Christianis divinitus coluntur, in quorum honore, et reverentia multi ab infirmitatibus curantur, et in Ecclesia sancta Dei multis miraculis clarent. Erant tunc temporis Granatæ in fondico Catalanorum, fideles Christiani, qui hæc omnia viderunt, scilicet frater Eustachius de regno Portugalensi prædicti Ordinis Minorum, frater Michael de Mercede captivorum, mercatores Guillelmus Verini, Petrus Rube, Antonius Paraconia, Petrus de Boria ». Describit pluribus Lucas Waddinghus [1] eorum martyrium, utque Joannes e Cetina permissus sit Granatam pro Evangelicæ veritatis promulgandæ gratia proficisci, cum nonnullis miraculis et vitæ eximia sanctitate se ad martyrii palmam divinitus vocatum ostendisset.

Flagitasse hoc anno Constantinopolitanum imperatorem a Carolo Francorum rege auxiliarem exercitum adversus Bajazetem, qui Græcos continuis excursionibus proterebat, refert Juvenalis Ursinus [2], ac ducem Aurelianensem regis fratrem flexis genibus poposcisse, ut educendi exercitus in Turcas dux mitteretur: sed regis Caroli morbus non tulit, ut Galli tantum facinus aggrederentur; torquebatur enim certis intervallis morbo rex, qui cum in maniam relapsurus foret, edebat horridos clamores, seque Deo enixe commendabat, interque alia pia opera, clavum quo Christus confixus in cruce fuit, ac religiose servabatur in Abbatia S. Dionysii pretiosissima theca inclusit: proximo vero anno in discrimen vitæ adductus est a duobus Augustinianis, qui illum valetudini pristinæ se restituturos erant polliciti, suæ temeritatis pœnas capitali supplicio luerunt.

Suscepta eodem anno est expeditio a Witondo Lituaniæ duce [3] ultra Tanaim in Scythiam, in qua hordam unam, id est, tribum Tartarorum cepit, abduxitque in Lituaniam, cujus mediam partem regi Wladislao in Poloniam misit, quam ille magno prudentiæ consilio dispersit per regnum, datis magnatibus mancipiis; atque ita in ea felici servitute, in filiorum Dei libertatem acceptis baptismalibus sacris vindicati, in gentem unam cum Polonis coaluere: pars vero altera non dispersa est per Lituaniam, sed distributis prope Vacam amnem agris, suis legibus imprudenter vivere permissa est. Itaque Mahometicam superstitionem, contemptis sacerdotum Christianorum monitis, pertinacissime tenuerunt usque ad Michoviæ et Cromeri tempora, cum se ad ritus nefarios servandos mutuo cohortarentur, qui dispersi facilius ad sacra Christiana pellici potuissent.

[1] Marian. lib. XIX, c. 8. Wadding. in Annal. hoc anno num. 4, etc. et Boz. de sign. Eccl. lib. VII. sign. 27. cap. 3. — [2] Extant apud Wadding. ibid.

[1] Extant apud Wadding. ibid. — [2] Juv. Urs. in Car. VI hoc an. — [3] Michov. lib. IV. c. 41. et Crom. lib. XV.

BONIFACII IX ANNUS 9. — CHRISTI 1398.

1. *Celebratur Parisiis conventus, et rex Galliæ celebre dat edictum in causa schismatis.* — Abrumpere funesti schismatis vincula, quibus irretiti tenebantur, majori quam antea nisu Galli Castellanique contenderunt, ac jugum Petri e Luna excutere anno humani generis salutis nonagesimo octavo supra millesimum trecentesimum, Indictione sexta: converterat enim in se omnium odia antipapæ perfidia fastui ac pertinaciæ incredibili conjuncta, ut nec regum repetitis precibus, nec suorum pseudocardinalium obsecrationibus molliri posset. Cum igitur Carolus Francorum rex se ob schisma divina percussum manu animadverteret, recoleretque miserandas clades, quas illud intulisset, quantas fidelibus strages, quanta animarum exitia, quam fœdas regnorum vastitates peperisset; inde in Ecclesiastico ordine primævum sanctitatis florem emarcuisse, datam hæreticis ad venena spargenda licentiam, infideles in dies insolescere, ac tum ex Africa, tum e Turcico imperio in Christianos mutuis occupatos discordiis summo religionis damno, ac fidei dedecore erumpere, victriciaque signa in pluribus jam regnis et provinciis circumtulisse; constituit regiam auctoritatem ac vim admovere ad idem schisma radicitus exscindendum; quod cum nullo faciliori modo perfici posse videretur Gallis, qui Generalis Concilii pro exauctorando antipapa celebrandi mentionem non ferebant, ut antea dictum est, quam si Bonifacius atque antipapa ornamenta Pontificia abjicerent, ut communibus omnium suffragiis novus crearetur Pontifex; Gallicos patres ac proceres ad celeberrimos conventus coegit, ut regia in iis consilia explicaret, de quibus hæc auctor schismaticus[1] oculatus testis: « Anno Domini MCCCXCVIII, de mandato regio fuit Parisiis congregatio facta prælatorum, magnatum et aliorum clericorum regni, in qua præsidentibus dominis ducibus et eis assistentibus quibusdam Ecclesiasticis »; et infra: « Cancellarius regis Franciæ juxta mandatum sibi factum publicavit edictum substractionis obedientiæ papæ faciendæ per totum dominium dicti regis sub pœnis, etc. »

2. Hic animadvertendum est Carolum Galliæ regem Ecclesiasticæ rei imperium sibi adsciscere non debuisse in promulgando eo decreto, quod ab episcoporum solemni synodo faciendum erat: quia tamen ipsius pater eam in Ecclesiam Gallicanam sibi arrogarat potestatem, ut promulgato edicto deserendum Urbanum atque antipapam colendum imperasset, pari auctoritate usum, qui prudentius longe et majore gloria Concilium Œcumenicum a morituro patre expetitum promovere, ejusque decretis de vero et falso Pontifice proferendis parere debuisset. Porro Caroli edictum[2] non tanquam ab eo terris datum, qui ferendi illius jure polleret, sed ut multa ad historiam spectantia continens in Annales e Monumentis schismaticorum Avenionensium transferendum visum est (1).

3. « Carolus Dei gratia rex Francorum, uni-

[1] Tom. x. de schism. pag. 95. — [2] Extat lib. XIII. de schism. pag. 125. et in Cod. Ms. Bibl. Vatic. sign. num. 4927. pag. 105.

(1) Agendum hic suscipit annalista de Concilio, vel si mavis, de conventu a Gallis habito Parisiis in causa schismatis. Cum vero plus vice simplici Concilia ea de causa in Galliis coacta sint, nec satis perspicue in Annalibus distinguantur, juvat hic aliqua adnotare, quæ rei per se obscuræ lucem affundant. Primo igitur jussu Caroli VI Gallorum regis præsules Gallicani Lutetiam convenerunt, ut de ratione tollendi schismatis ageretur, deliberatumque est a patribus, ut Pontifices ambo cedere dignitate cogerentur. Concilium illud cœpit anno 1394, die 4 Februarii, ejusque historia in Collectione Veneto-Labbeana to. XV, col. 4, etc., recitatur. Solemnis propterea legatio ea de causa ad utrumque Pontificem destinata fuit; uterque tamen Pontifex acquiescere rogantibus recusavit. Tunc iterum convenerunt Gallicani præsules Lutetiam, ut ea quæ res postulabat deliberarent. Ad secundum hoc Concilium pertinere credo narrationem illam quæ apud annalistam legitur ad annum præcedentem 1397. 4. Ex qua intelligimus conventum illum celebratum fuisse die XV Januarii ejusdem anni 1397. Verum cum inter annum 1395 et 1397 plus multum spatii intercesserit, certumque constet proxime ante legationem illam ad utrumque Pontificem habitum fuisse in Galliis Concilium, cujus nomine legati ad illos venerunt, ideo inter Concilium anni 1395 et 1397 medium aliud collocandum esse suspicor, cujus sedem statui posse arbitror anno 1396. Concilii hujus nulla mentio sive in Annalibus, sive in Collectionibus Conciliorum occurrit. Postremo tandem anno isto 1398 Lutetiam iterum convenerunt Gallicani patres die XXII Maii, deliberaruntque, ut ab obsequio Romanorum Pontificum tandiu abstineretur, quandiu, utroque cedente, tertius alius eligeretur. Postremi hujus

versis Christi fidelibus salutem in Domino, et integrationi sanctæ matris Ecclesiæ totis mentibus anhelare.

« Rex æternus pia miseratione semper sitiens animarum salutem, suosque adoptionis filios in sui corporis charitate connectens, Ecclesiam ipsam supra firmam petram statuit, ac a semitis quærentium ambitioso cultu pretiosam substantiam pro vitandis hostis antiqui laqueis pedes docuit prohibendos, ut quærerentur non materiales, sed spirituales quidem ministri, et in eisdem filiis inconcisa charitas, ac perpetuo in ipsa Ecclesia indissolubilis unitas foveretur : in qua non hæc, sed abominationem desolationis videntes, compellit nos sincera fides, conscientia urget, et ipsa pulsat Ecclesia, ut accingentes nos operi, regum et aliorum principum fulti auxiliis, ad integrandam caulam Domini, ipsa abominatione fugata, totis conatibus intendamus. Sane jam novit fere populus universus ærumnas graves omnibus deflendas Christicolis lamentabilemque scissuram, quibus post obitum felicis recordationis papæ Gregorii XI, ipsa Dei Ecclesia premitur ob nimiam ambitionem retinendi ipsius principatum : duobus enim semper ex eo ambitiose certantibus orti sunt errores mortiferi et dissidentia corda inter eos, quos in vera fide Christi charitas propagavit. Insurrexere etiam inter plures principes, magnates et populos fremitus guerrarum ingentes, rancores et odia, quæ solet Ecclesia ipsa sopire ; secutæ sunt non solum exhæredationes, imo et strages multorum, et per ipsos errores, prout credendum et summe dolendum est, perditiones quam plurium animarum, et multæ animæ, proh dolor ! simili subsunt periculo. Contendentium ipsorum execranda ambitio satis patet, quorum quisque suæ ambitioni intentus, dum integra habere non posset, contentus est, ut facta probant, principatu partis Ecclesiæ suæ, ac retro ponens, quod ex eo propter longævam et induratam opinionem partis sibi adversantis apud illam non potest proficere pro tanto scandalo, videlicet perditionis animarum vitando, tenetur a suo regimine declinare, nedum ad abolendam hujusmodi perditionis causam, Ecclesiæ scilicet unitatem procurandam non valeat, imo illi modis omnibus obstare studet, et hujusmodi schismati, et hunc et illum promissis et muneribus corrumpendo perpetuum ministrare fomentum.

« O crudelis inhumanitas ! o crudelitas inhumana ! pro contegendo veste molli altoque statu, et delicatis eduliis uno fovendo cadavere, nullus eorum curat plurium interitum animarum ; et ubi charitas, ubi pietas, ubi dura pastoralis professio, violatur certe perperam per eos facta professio in assumptione cujuslibet, dum ipsius Ecclesiæ non quæritur realiter unitas, sed e contra schismatis durabilitas iis ambitiosis, imo criminosis et damnatis actibus procurant. Quam ob causam quantis malis Ecclesia ipsa sit obsita, quot subjaceat discriminibus hic texere longum esset : sed ut multa brevitate perstringam, videtur circa eamdem Ecclesiam cum Jeremia plangendum, quod sederit sola civitas plena populo, et quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta sit sub tributo, ploransque ploravit jamdudum, nec fuit diu qui consolaretur eam ex omnibus charis ejus : hinc etiam existit, quod fidens improba paganorum progenies eam perdere, in Christi plebem infremuit, jam patratis Christicolarum plurium quippe diversarum nationum stragibus, limites sibi vicinos invasit, ubi deleto divino cultu et honore nominis Christiani, hæc pessumdat ac conterit Ecclesiam antedictam usque adeo, quod adjunctis præmissis vere columna Dei viventis plene videtur nutare, et summi piscatoris sagena cogitur procellis intumescentibus in naufragii profunda demergi, nisi reges atque principes Christiani, ut debitam reddant rationem de imperio suo Deo, commoveantur juxta debitum contra ipsius dissipatores Ecclesiæ, unde spiritualiter nati sunt, quam et si ad reges ipsos et principes, ut sacris canonum docemur eloquiis, debita Christianæ religionis spectat videre temporibus suis pacatam, nos, qui inter cæteros orthodoxos reges vinculo speciali astringimur, velut devotus ipsius Ecclesiæ filius more progenitorum nostrorum maternis ærumnis, gemitibus compassi, continuantes quoque cœpta recolendæ memoriæ genitoris nostri, qui multa per tempora apud cæteros Christicolas reges, per solemnes ambaxiatas crebris repetitas vicibus, ut vellent ad Ecclesiæ unitatem intendere, summopere laboravit ; ad eosdem reges, postquam idem dominus genitor noster spiritum reddidit almo Patri, ob ipsas easdem causas misimus ambaxiatas frequentes, ad demum non quidam, ut singularis, sed cum ipsorum regum ac principum auxiliis, consiliis, favoribus Ecclesiæ, laceratæ, tantisque, proh dolor ! agitatæ turbinibus integrationi corde sincero procurare volentes, requisiti maxime super hoc tam per omnes felicis recordationis Clementis quam per certos ejus adversario obedientes reges principes, quam etiam per adversarium

Concilii Acta vulgata sunt a Chastenet in Supplemento novæ historiæ Concilii Constantiensis, et ex eo in Collectionem Veneto-Labbeanam tomo XV translata. Ex illis vero ea desumpta sunt, quæ de Conciliis hisce deduximus. Alia pariter ad postremum hoc Concilium pertinentia dedit Dacherius Spicilegii tom. I, pag. 798 nov. edit. quæ in novissima Labbeana collectione a Veneto editore suppleta omissa sunt. Huc pariter spectare arbitror disceptationem illam patriarchæ Alexandrini editam vet. Monum. tom VII, col. 712, in qua neutri Pontifici, utpote ambiguo, parendum contendit. Hanc vero orationem dictam ab eo fuisse coram patribus XXII, præsentibus pariter regiis nonnullis principibus. ex inscriptione præfixa discimus ; ex quo numerus Patrum hujus Concilii effertur. MANSI.

ipsum, spondentem inter cætera, quod quamprimum nos ad id disponi sentiret, adhiberet et ipse omnimodam diligentiam, nihil de contingentibus omittendo.

4. « Præterea et per regni nostri prælatos, ac per dilectam filiam nostram Universitatem Parisiensem pluries invitati, sumpsimus fidei micantem loricam, et accincti gladio divinæ legis, clypeum conscientiæ carpsimus ad confœrendum, talium comitati auxiliis, quæ malignatus est inimicus in sancta. Itaque tunc, ne tam abessemus silentio et desidia, quam verbo et solertia poteramus prodesse, excitavimus Clementem jam dictum ad sævam hujusmodi dolendi schismatis elidendam pestem ; et super hoc penes ipsum, quantum fuit possibile, adhibuimus operam diligentem. Successive Sede Apostolica per obitum dicti Clementis vacante, languorem ipsius Ecclesiæ et gemitum non obliti, scripsimus sacro collegio cardinalium, ut differret futuram electionem Pontificis, quatenus per hoc cessione adversarii levius procurata, præfata schismatis evulsio facilius sequi posset : verum cardinales ipsi, priusquam nostræ super hoc eis directæ litteræ ad ipsorum possent pervenire notitiam, intraverant conclave, ubi de futura pastoris electione dictæque Ecclesiæ unitate quam melius poterant, ut tenebantur, tractantes, singulariter singuli ad sancta Dei Evangelia, ut inde nobis debite potuit, promiserunt et juraverunt pro Dei servitio, unitate Ecclesiæ sanctæ, ac salute animarum omnium fidelium, quod absque dolo, fraude et machinatione quibuslibet ad unionem Ecclesiæ et finem imponendum schismati quantum in eis esset, quantumque pertineret ad eos, laborarent fideliter et diligenter, nec ad eam differendam darent consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quinimo quilibet ipsorum, etiamsi ad Apostolatum assumptus esset, servaret sane et veraciter hæc omnia sine machinatione, excusatione et dilatione quibuslibet et usque ad cessionem inclusive per ipsum de papatu faciendam, si cardinalibus, qui tunc erant vel essent in futurum de tunc existentibus, aut majori parti eorumdem id expedire videretur pro bono Ecclesiæ et unitatis prædictæ, prout hæc latius per cedulam factam in ipso conclavi subscriptamque propriis manibus ipsorum cardinalium clare patet. Inde facta et subscripta per singulos cardinales eosdem hujusmodi cedula, elegerunt de ipsorum gremio existentem cum eis in eodem conclavi Petrum tunc cardinalem vulgariter dictum de Luna, post ejus assumptionem hujusmodi nuncupatum nomine Benedictum, quo ad regendam Petri naviculam sic assumpto, juravit solemniter, prout vere nobis nuntiatum est hujusmodi juramentum.

« Subsequente assumptione sua nobis illico nuntiata, exultavit cor nostrum in Domino, et gratias innumeras egimus, sperantes quod per ejus medium attolleret nobis Deus circa præfatam integrationem Ecclesiæ, desideria cordis nostri. Postmodum vero ipse pro parte sua per ejus ambaxiatores solemnes bina vice nobis exponi fecit, eum magnum zelum gerebat ad extirpationem schismatis et Ecclesiæ unionem, quodque in hoc nihil facere volebat sine consensu, directione et voluntate nostra, exhortans nos et deprecans, ut in hoc negotio vellemus sine intermissione incedere ; siquidem et ad ipsum destinare notabiles et fideles viros veram et cordialem affectionem ad Ecclesiæ unitatem gerentes, plene de viis et modis utilibus et accommodis per nos in hac materia deliberatis instructos, fulcitosque potestate optima, quo ulterius non remittendo ad nos, deliberata posset executioni mandare, quibus et ipse nudare posset integra intrinseca suæ mentis, ubi nihil apud eos de contemptu ipsius occultare, nihil volebat incognitum remanere, subjungens se adinvenisse unam viam optimam atque brevem, qua faciliter unio sequi posset, seque illam aperturum ambaxiatoribus mittendis per nos, dum tamen tantæ forent auctoritatis, quod omnia eis revelare posset ut nobis ; ac nihilominus nos certificans, quod non recusaret quamcumque viam sibi possibilem tendentem ad Ecclesiæ unitatem, imo deliberatus erat consentire et considerata cordiali affectione nostra illum prosequi toto posse.

5. « Nos quoque, qui hanc unitatem, teste Deo, mente gerimus præ cæteris desideriis cordis nostri, considerantes hoc et ponderantes permaxime recolentesque requisitiones iteratas per reges, principesque ac adversarium prædictos, convocavimus Concilium prælatorum, capitulorum, nobilium, Universitatum plurium, sacræ paginæ et utriusque juris doctorum, religiosorumque devotorum, et aliorum procerum regni nostri : inter quos visis diligenter fideliterque discussis, ac digestis mature plerisque viis, tandem per opinionem ipsius convocati Concilii, comperimus assumendam tanquam meliorem, certiorem, honestiorem, breviorem, et melius conscientias Christi fidelium serenantem, imo solam plenarie schismatis extirpatricem, viam cessionis amborum contendentium per modum qui sequitur patrandum, quod videlicet contendentes prædicti, habita prius plena et sufficienti securitate in certo loco securo et congruo ab eis eligendo, convenirent personaliter cum suis collegiis et aliis personis, de quibus expediens videretur sub protectione et potestate illorum principum et dominorum de quibus expediens duceretur confidendum, ubi cassatis et annullatis processibus, sententiis, atque pœnis spiritualibus et temporalibus latis et promulgatis hinc inde quomodolibet per utrumque contendentium et prædecessorum suorum, assumptos ad

cardinalatum omnibus et singulis utrobique in ipsa dignitate existentibus; confirmatis etiam, ratificatis, et canonizatis, ac certa scientia dispensationibus et promotionibus omnium hinc inde ad prælaturas, dignitates, officia, et beneficia quæcumque Ecclesiastica promotorum, ita quod non habentibus competitores simpliciter in prælaturis et beneficiis hujusmodi remanerent; habentes vero, qui canonicatum aut beneficium seu locum principalem beneficii possident, episcopatus seu beneficia hujusmodi integre remanerent eisdem, aliis partem dictorum, vel beneficii possidentibus provideretur de pensione annua usque ad valorem eorum, quæ ante confirmationem et canonizationem hujusmodi possidebant, donec essent alibi per Sedem Apostolicam collocati: nihil possidentes autem sic exspectarent Sedis Apostolicæ provisionem jam dictæ; insuper et proviso utrique hujusmodi contendentium de bono sufficienti statu, quo post renuntiationem congrue sustentari possent: proviso etiam contra conspirationes, divisiones, turbationes, dubia et perplexitates, quæ post cessionem utriusque, Sede vacante, contingere possent, quantum humanitus esset possibile, ultra Constitutionem Gregorii X, declaratam in Concilio Lugdunensi, demum amissa juris et partium discussione et definitione quacumque, ambo contendentes jam dicti in forma debita sine mora et dilatione cederent seu renuntiarent juri quod habent, seu habere in papatu prætendunt; unde hujusmodi renuntiatione facta, cardinales hinc inde creati, qui per assumptionem prætactam facerent unum et indubitatum collegium, intrarent conclave, et secundum juris dispositionem procederent ad futuri electionem pastoris, qui debite omnia præmissa et singula ratificaret, approbaret et laudaret ad abundantem cautelam, quam siquidem viam (nisi nobis melior vel æque bona per ipsum Benedictum vel alium aperiretur) pro unitate hujusmodi assequenda velut meliorem ac magis, ut prætangitur, accommodam, pleniusque conscientiarum omnium sedativam delegimus, ipsi Benedicto consulendam persuadendamque simpliciter primo, et post per nos rationabilibus mediis cum aliorum quorumdam Christianorum regum et principum auxilio, consilio et favore, donec habita sit unio prosequenda.

6. « Proinde consideratis præmisssis, ut præfertur, nobis expositis parte sua, legatos ad eum, quantum plus potuimus suæ prædictæ nobis missæ intentioni aptos et consonos, illustres videlicet regalis prosapiæ duces Joannem Bituricensem, Philippum Burgundiæ patruos, et Ludovicum Aurelianensem fratrem, nostros, hujusmodi quidem unitatis et pacis ferventissimos zelatores, cum certorum prælatorum multorumque litteratorum virorum notabili comitiva direximus, qui juxta mandatum nostrum, aperta sibi prius eorum adventus causa, inde petita et obtenta, licet difficiliter, exhiberi cedula conclavis supertacta antequam viam aliquam aperiret, sibi humiliter supplicarunt, ut dignaretur viam, quam nobis se adinvenisse scripserat, aperire, offerentes parte nostra, si vera ipsa et conveniens foret, nec inveniretur melior, auxilium, consilium et favorem ad prosecutionem illius; ipse vero per diversa temporum intervalla in effectum viam compromissi aperuit sub his verbis, facta et data securitate sufficienti:

« Convenient dominus noster cum suo collegio, et intrusus cum suis anticardinalibus, qui ire possent seu vellent, alias consentirent vel darent potestatem consentiendi infrascriptis et aliis de quibus fuerit concordatum, præmissisque ac præsentibus ordinatis, dominus noster pro parte sua in certo numero, et alter etiam alias totidem pro parte sua eligent personas timentes Deum et bonum zelum ad Ecclesiæ unionem habentes, quæ simul convenientes, ac etiam prius præstita per eos juramenta super sancta Dei Evangelia, et coram eis duobus aliis, de quibus videbitur de diligenter et fideliter procedendo in negotio hujusmodi, ad solum Deum et Ecclesiam habentes respectum, amore et timore cessantibus, quibuscumque auditis et examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, hisque recta intentione discussis, prout qualitas negotii patitur et requirit, declarent quis istorum duorum jus habeat seu etiam remanere debeat in papatu cum certa et sufficienti submissione de tenendo et observando quidquid per prædictas personas, ut præfertur, electas, vel duas partes earum declaratum fuerit seu etiam diffinitum, etiam adhibitis hinc inde provisionibus in præmissis necessariis et utilibus seu etiam opportunis. Deinde post certi temporis tractatum Benedictus ipsi viæ fecit adjicere sequentia:

7. « Item ut optata unio in dicta Ecclesia possit haberi, et non posset per aliquam viam differri, si ambiguitas, difficultas, seu etiam diversitas aliqua oriretur seu oriantur, prædicti electi vel major pars provideant ad cautelam Ecclesiæ Romanæ de altero istorum duorum per modum provisionis, et etiam quoad serenandas conscientias, tollendas versutias et occasiones hominum perversarum quoad illum, contra quem pronuntiatum fuerit, seu etiam per viam provisionis ordinatum hæc pronuntiatio seu ordinatio habeat vim renuntiationis spontaneæ et legitime factæ, et proinde quod ad eum censeatur Sedes Apostolica vacare: ac insuper ad cautelam renuntiabit ibidem et ille, de quo declaraverint, seu etiam per viam provisionis ordinaverint, quod debeat remanere in papatu, ut supra præmittitur, jus plenum etiam de novo ad cautelam acquiratur per declarationem, seu

ordinationem vel provisionem hujusmodi, ac si alias, Sede Apostolica vere vacante, canonice electus fuisset in papam : etiam ad cautelam ibidem in continenti per eos, ad quos alias electio pertineret, ac per dictos deputatos ad pronuntiationem, seu provisionem hujusmodi eligatur in papam, et de his fiant ordinationes Apostolicæ etiam de consensu eorum, ad quos pertinet in forma, quæ sufficerent secundum consilium peritorum : et addi posset pro majori securitate prædictorum præmissorum consensu eorum, qui pro prælatis et principibus utriusque obedientiæ haberent ad hoc potestatem, ut sic etiam quasi vim Generalis Concilii habere videretur, quæ siquidem via, quam callide, quam versute inventa, quantisque sit in ejus aggressu, progressu et egressu, difficultatibus et erroribus circumsepta, alias per certos ambaxiatores nostros eidem Benedicto late fuit apertum.

8. « Insuper et charissimus frater noster rex Castellæ, qui hanc velut inutilem et perniciosam multis rationibus, etiam in scriptis solemniter refutatis, et improbavit pridem in responsione per eum consanguineo nostro charissimo regi Aragonum elegantissime facta, liquide demonstravit : ac nos, si plenius examinare vellemus, profecto traheremus materiam valde longuam. Verum, ut constet quod non omnis, qui dicit : *Pax vobis*, quasi columba audiendus est, propterea exprimendo ipsius viæ inutilitatem iniquitatemque, pauca de plurimis duximus hic tangenda : est enim in ejus aggressu ex eo difficilis, quod uterque contendentium locum, in quo simul convenire habebunt, nedum optabit, imo contendet eligi sub obedientiæ suæ ac principum sibi faventium et adhærentium potestate, qui alteri parti procul dubio suspecti erunt. Verum et cum ipsius loci assignatio ex principum utriusque obedientiæ consensu dependeat, difficillimum erit in hac via, quæ per discussionem fieret, ipsorum habere assensum. Præterea cum secundum viam hujusmodi ejusque practicam in ipso loco debeat principum et prælatorum utriusque obedientiæ fieri convocatio, quis in convocando, veniendo, moram trahendo, finemque negotii (quippe dispositi ad prolixitatem grandem) spectando, ac etiam sumptus nedum proximos, imo importabiles monstrando, immensas difficultates non videat? Revera tot essent et tantæ, totque inconvenientia inde emergerent, quod est quodammodo usque adeo, quod nec amoveri nec evitari possent. In ejus vero progressu seu prosecutione quantis sit onusta dispendiis, quot periculis animarum et corporum ac rerum damnis irreparabilibus; prima hic de amplissimis tangamus, et pauca de multis. Sunt enim ipsi contendentes, nulli dubium est, in facto contrarii : quamobrem certissime credendum est, quod ipsorum quilibet eliget personas sibi fidas, conjunctas, propitias, adhærentes, affectatas, et in sua opinione consonas atque fixas : et contra alteri parti, eo quod non attendunt rationes et jura, sed potius ipsorum affectum, suspectas : itaque tales utrinque electas circa hujusmodi contrarietatem facti usquam concordare quis credat ? Erunt potius discordes contentionibus atque votis : sic causam Dei et Ecclesiæ per contrarietates, difficultates et dilationes protrahent dispendiosa per tempora ; imo (quod absit) hoc gemebundum et lugubre schisma perpetuo radicabunt tunc maxime, quia discutere habent rationes, facta et jura partium, prout qualitas negotii patitur et requirit : et hæc quidem discussio varia incidentia emergentiaque, interlocutoriasque productiones testium, instrumentorum probationes, reprobationes multimodas, alios etiam plerosque articulos interminabiliter continet et includit : tunc etiam quia, sicut ex practica hujusmodi viæ patet, compromissarii ex utraque parte sunt totidem eligendi, ex quo juxta legem civilem præsumimus, quod res sine exitu fere futura esset, potissimum quia ad hoc una pars pauciores quam aliam eligeret, et inde non prodiret imparitas numeri in compromissariis juxta ipsius legis consilium optimum, tum demum quia sicut habet practica hujusmodi, omnino ante aggressum executionis ipsius viæ revocandi sunt processus et sententiæ fulminatæ hinc inde per contendentes eosdem, assumendi in cardinales omnes qui ad hujusmodi titulum seu statum per utrumque contendentium sunt assumpti, canonizandi tituli et promotiones in utraque obedientia, quibus hujusmodi via ex eo nequam et inepta constat, quia si dicti compromissarii darent bonum exitum, sicut nec præsuminus ex prædictis, conveniens esset valde, quod ille qui jus in papatu non habet ac sibi adhærentes possent vincere, quorum malitia, forsan compromissariis notariis, testibusque et aliis subornatis nota esset, et via ipsa non sortiretur exitum, essentque quoad tunc facta, partes veri papæ et adhærentium sibi oppressæ.

9. « Cæterum si dicti compromissarii (quod verisimiliter non est credendum) in uno ex ipsis contendentibus concordarent, certe propterea res finem haberet, non enim per hæc quietarentur conscientiæ plurimorum, qui non immerito dicerent, quod propter arctatam potestatem, prout ex additionibus ipsius viæ patet, eligendi alterum de duobus, neuter debuit imo nec potuit eligi. Non abjicientur etiam scrupula, quoniam plerumque diceretur a multis, præsertim adhærentibus ei, contra quem ipsi compromissarii declararent, compromisarios ipsos vel testes vel alia, et forsan omnia, intervenientibus corruptionibus aut aliis, quæ humanum solent pervertere judicium, perperam processisse ; sicque declaratum seu sententia tum injuste, quod ipsi adhærentes in hujusmodi adhæsione oppositionis

tenaciter per longa temporum curricula radicati se scandalizatos et in conscientia non claros perpetuo reputarent. Hoc nempe schisma qualitatem habet mirabilem, et alias inauditam radicationem, scilicet a suis origine seu introductione fortissimam, quæ sic diebus crevit et robore; etenim uterque prædictorum personaliter contendentium ab iisdem cardinalibus eodemque collegio, quanquam diversis modo et vicibus, electus prætenditur, uterque contendentium eorumdem opinione firmata se asserit verum papam.

« Utraque partium grandem obedientiam, magnam adhærentiam usque nunc habuit atque fixam : sunt enim utriusque opiniones et allegationes solemnes confectæ per prudentes et litteratissimos viros, etiam super casu per cardinales antiquos in exordio schismatis posito, ac in scriptis reducto : quo etiam supposito adeo sunt solemnium virorum opiniones contrariæ, ut nusquam per compromissarios ad concordiam plene reduci possent. Præterea per ipsas allegationes et opiniones quilibet hujusmodi contendentium multis abundat sequacibus, et sunt plures neutrius obedientiæ : fuit insuper hujusmodi schismatis et est, proh dolor! longæva in dies protractio, quia sæpe vetera recentibus obruuntur, sicque rerum gestarum oblivione inducta latet aut abducitur veritas, seu in contrarios terminos exhibetur; quo fit ut, cum propter obitum eorum, qui factum noverant, viderant et palparant, rei veritas haberi nequeat, et adhærentes præfato adversario viventium cardinalium antiquorum testimonium respuant, dicti compromissarii declarando seu sententiando, eligendo vel assumendo, errare possent in facto, ne dicamus in jure. Ex his itaque clare colligitur, quod sicut medicina frustra sit, qua sanitas non confertur, sic præscripta via, et quod plene schisma non tolleret, conscientias non placaret, inutiliter et sine exitu salubri in perniciem plurium animarum tentaretur.

10. « Ad tollendum autem hoc schisma mortiferum talis requiritur de necessitate provisio, quæ radicitus ipsum evellat, dubietatum et scrupulorum abstergat religionem, mentesque cunctorum fidelium plena serenatione quietet, ad quæ cum via hujusmodi, ejusque additiones et practica præmissis et aliis, quas hic subticemus rationibus plene constant inutiles, his idem legati viam compromissi prædictam improbantes reputarunt, nosque perinde et frater noster rex Castellæ viam eamdem cum additionibus et practica repulimus ex deliberato consilio peritorum. Et postmodum parte nostra dicti legati aperientes prænominato Benedicto viam cessionis prædictam requisierunt eum suppliciter, ut acceptaret, benigne offerentes eidem, habito super hoc ipsius assensu, tractare cum eo et collegio de modis éxsequendi et practicandi ipsam, prout melius fieri posset, sperantes firmiter quod per eamdem practicam feliciter et faciliter sequi posset unio prætacta. Præterea, electa et approbata via cessionis hujusmodi per omnes et singulos cardinales, solo Pampilonensi excepto, tam videlicet ante ipsorum legatorum adventum, quam post, iidem legati frequenter pluribus intervallatis diebus, quandoque sine ipsis cardinalibus et plerumque cum eis suppliciter et cum humilitate per maxima eamdem requirere fecerunt, quam etiam per se cardinales ipsi ante adventum legatorum prædictorum et post, prout veraciter sensimus, compassi calamitatibus ipsius Ecclesiæ, aliquando eorum vocibus lachrymosis pluries iteratum suppliciter et obnixe, et tamen idem Benedictus continuo totus ambitioni intentus viam ipsam admittere recusavit, asserens contra sanctiones canonicas eam exemplo perniciosam, Dei offensivam, non juridicam, nec alias practicatam; sæpe dicti legati, videntes eum in sua ambitione non modicum induratum, et cupientes unionem prædictam eo posse commodius procurari, quo circa eam cautius ageretur, requisierunt cardinales eosdem, ut in quadam cedula, per nostrum consilium advisata cessionis viam electam fuisse per eos, quodque consulebant supplices ipsi Benedicto, ut acceptaret illam propriis manibus se subscriberent, cardinales ipsi grato animo facere voluerunt : sed hoc ad notitiam ejusdem Benedicti perducto, mox per certas ejus litteras monuit, requisivit, et hortatus est cardinales prædictos, in virtute sanctæ obedientiæ ac fidelitatis, ut sibi in prosecutione viæ suæ adsisterent, inhibens eis nihilominus in virtute ejusdem obedientiæ, ne in dicta cedula se subscriberent nec etiam consentirent, protestans contra eos, si contrarium fieret per eosdem, etiam quod si aliud per eum fieret, seu diceretur, id et ea, et quidquid ex eis sequeretur vel ab ea re reputabat et volebat non valere, et habere penitus pro infectis : quas quidem monitionem, inhibitionem et protestationem requisitus suppliciter per ipsos legatos etiam renuit revocare : post vero requisitiones alias tam simul quam particulariter factas, duces et cardinales prædicti credentes ejusdem Benedicti duritiem per supplicationes humiles sæpius iteratas frangere, omnes simul flexis genibus, et eorum aliqui lachrymando, supplicarunt quatenus perditioni Ecclesiæ compatiens in periculo animarum, viam prædictam, sicut tenebatur, acceptare dignaretur : ipse vero fortius induratus quam antea rigidius solito acceptare negavit.

11. « Postmodum quia idem Benedictus requisitus per dictos de acceptanda præmissa via cessionis iteratam per ipsos legatos supplicationem, fixus in suo ambitioso proposito, nullatenus admittere voluit, sæpe dicti legati, videntes luce clarius, quanto ambitu satagebat retinere papa-

tum, animarum saluti providere non curans, seque propterea non posse de cætero circa promissa proficere apud eum, iter arripiunt ad nos, eorum relationem facturi, quam, postquam applicuerunt hanc civitatem, nobis fecerunt solemniter et extense. Successive tandem Benedictus, ad suam ambitionem hujusmodi palliandam, quosdam per diversa mundi climata mandavit falsidicos, qui non erubuerunt contra veritatem seminare, quod iidem illustres duces legati solum et ideo aperuerunt viam cessionis simpliciter parte nostra, ut illico cederet, ut unus Gallicus eligeretur in papam : quod falsissimum probare possunt quamplures in facta tunc requisitione præsentes : docti namque per Apostolum, Christi vestigiis inhæremus, apud quem sicut non fuit Judæi aut Græci distinctio, sic nos in Sede Apostolica nullius nationis hominem præponderari seu anteponi cupimus ; bonum enim et gratum habemus quemcumque sive Africanum, sive Arabem, sive Indum, dum tamen vere orthodoxus rectæ inhæreat fidei, nec secus cujuscumque rei cupidine illam maculet seu trahat quomodolibet in errores. Misit etiam ad ejus adversarium antedictum episcopum Tirasonensem, ignorantibus cardinalibus super quolibet, cum sive ipsorum consilio et assensu, ut sacris canonibus institutum est, nil arduum facere debeat ; quod vero fecit, ignoratur : sed tam idem Benedictus contra adversarium suum prædictum, quam ipse adversarius contra ipsum post ejus Tirasonensis missionem ab inchoatis et continuatis olim processibus fere per biennium destiterunt, ex quo collusio inter eos nimirum vehementer præsumitur, et hinc damnabilis ambitio utriusque etc. Nos autem cœpta feliciter prosequi cupientes, habito per opinionem iterum convocati Concilii Ecclesiæ regni nostri, quod præfatus Benedictus, ex quo post præfatorum legatorum adventum aliud non fecerat, quo optata unio sequi posset, parte nostra iterum, sed ultimo ac adversarius antedictus, sicut remanseramus olim cum charissimo filio nostro rege Anglorum serenissimo requirendi erant, ut acceptarent viam cessionis præscriptam, nostros una cum Castellæ et Angliæ prædictorum nuntiis tam ad præfatum Benedictum, quam ad eumdem suum adversarium misimus ambaxiatores solemnes, qui mandato nostro simul cum regum jam dictorum nuntiis eumdem Benedictum requisierunt humiliter et obnixe, ut pro Dei reverentia proque tam mortifera fuganda peste sæpe dictam viam cessionis acceptaret, si egregie gregi Domini medere misericorditer dignaretur.

12. « Tandem via ipsa in præsentia ejus de sui mandato multis subterfugiis improbata, ambaxiatores et nuntii prædicti reverenter summarunt et requisierunt eumdem illa vice pro omnibus, et infra certum terminum jam elapsum ipse et adversarius ejus taliter agere deberent, agerentque et facerent, quod in Ecclesia Dei sancta esset unicus, verus et indubitatus papa, intimantes nostro et prædictorum regum nomine, significarentque sibi ac toti Christianitati ex tunc, quod si sic actum non foret, nostra et aliorum prædictorum regum firma erat intentio pro ipso schismate sopiendo effectualiter providere, quærere et procurare ejus vias et modos, quibus sine ampliori dispendio ipsa Ecclesia uniretur. Procuraremus insuper toto posse, quod cessarent omnia, quibus et per quæ præsupponebatur et poterat verisimiliter præsupponi indurationem ipsius pestilentis schismatis usque nunc fuisse prætensam : ipse vero in sua duritia perseverans respondit, quod non obstantibus omnibus dictis et allegatis per ambaxiatores ipsos, non erat sibi adeo satisfactum, quod pro tunc posset acceptare viam cessionis prædictam, sed amplius debeat cum fratribus suis et aliis inde regibus suum significare intentum, sicque iidem ambaxiatores tunc ad adversarium præfatum continuatis tandem dictis attingunt Urbem, ubi nuntii, et nunc ii prædicti regis Angliæ, aperta per eos prædicta via cessionis jam dicto adversario, supplicarunt, nostrique et reges Castellæ rogaverunt, ut prædictam viam cessionis acceptaret pro consequenda Ecclesiæ unitate : ad quod ipse quasi una lingua cum dicto Benedicto respondens dixit : quod in tam brevi tempore non poterat super tam gravi deliberasse materia : haberet tamen, quam primum posset, deliberationem cum fratribus suis et aliquibus tam præsentibus quam absentibus, inde regibus intentionem suam nuntiaret. Verum quanquam uterque contendentium ipsorum, ut præscriptum est, dixerit se facturum, ambo tamen suis improbis cupiditatibus irretiti ad id nedum intendere curaverunt : quinimo, sicut experientia monstrat, facere contempserunt, quamvis idem adversarius ex parte electorum imperii et aliorum plurium principum suæ obedientiæ de acceptando viam pacis fuisset etiam solemniter requisitus ». Perstringitur injuste Bonifacius, cum illum ad committendam Concilio Œcumenico causam paratum viderimus, idque Anglorum testimonio confirmatum visuri sumus. Pergit Gallorum rex :

13. « Successive rex Castellæ prædictus cupiens magnopere, totus ipse Catholicus et devotus filius Ecclesiæ, hujusmodi unitatem, direxit ad nos litteras ejus et nuntios, per quos prædictam viam compromissi nobis significans, improbasse, tandem substractionem totalis obedientiæ pro exequenda præmissa via cessionis, et hinc unionis assequendæ sublata mora, dicto Benedicto fieri multis rationibus persuasit : cujus perseverantiæ, necnon et præmissis et aliis non mediocriter ponderatis, verum et signanter in memoriam revocatis requisitionibus invitatio-

nibusque regum et principum prædictorum, cupientes rem usque tunc diligenter ductam, auxiliante Domino, ad votivum finem perduci, iterato vocavimus modo præmisso Concilium Ecclesiæ regni nostri deliberaturum nobiscum de nobis aptis et congruis ad executionem viæ cessionis prædictæ : in quo quidem Concilio ex ordinatione nostra ,præmisso recitato processu et causa convocationis aperta, concludendo quod quisque deliberate et nobis fidenter consuleret an pro executione viæ cessionis prædictæ totalis, an particularis obedientiæ denegatio, aut quis modus alius expediret : nos, nolentes coram convocatis materiam aperiri, ut, ipsa aperta, quisquis nobis salubrius consuleret, et inde conclusio melior sequi posset, certos partem affirmativam, quod videlicet neganda erat obedientia, et alios negativam ordinavimus seu deputavimus defensivos.

14. « Itaque alternatis diebus in Concilio nostro modo et forma, quibus audientiæ in curia mandantur, præsentibus quidem illustribus præfatis, necnon Borbonii et Barensi ducibus, ac Joanne Nivernensi et Amedeo Sabaudiæ comitibus consanguineis nostris, et prælatis et aliis, ut præmittitur, convocatis personaliter præsentibus, tum procuratoribus nonnullorum ex eisdem vocatis, qui impediti legitime tunc fuerunt absentes, auditis et perceptis plene omnibus rationibus et motivis per ipsos deputatos apertis, et eis plene in Concilio prædicto discussis per opinionem ejusdem Concilii, comperto inter cætera, quod excellentes in Ecclesia, sicut asserit Augustinus, paci debent vigilanter intendere, ne propter suos honores superbe agendo schismata faciant, unitatis compage dirupta, subditi vero ita ipsis obedire, ut semper ipsis Christum anteponant, ne eorum vana auctoritate seducti se ab unitate disrumpant, quodque illi vere schismata faciunt, qui contra Constitutiones canonicas aliquid proterve agunt per id Ecclesiam dividentes, imo et qui alicujus temporalis commodi, maxime gloriæ et principatus sui, gratia, falsas et novas opiniones vel gignunt vel sequuntur, veri hæretici sunt, et qui scindunt Ecclesiam eadem ratione schismatici ; quod insuper papæ etiam unico indubitato præcipienti, et multo magis notarie facienti aliquid, quo Ecclesiæ universalis turbatio, subversio vel distractio sequi verisimiliter timeretur, sub pœna seu periculo peccati mortalis obediendum non est, cum mala futura præcaveri debeant, non juvari : cum etiam Petro et ejus successoribus ad ædificationem, non ad destructionem sit collata potestas ; comperto præterea, quod quia ii duo contendentes prædicti pluries requisiti suppliciter et juxta Evangelicam doctrinam sufficienter moniti refutarunt et refutant pertinaciter acceptare viam , qua ad ipsius unitatem Ecclesiæ perveniri possit facilius et commodius ; imo in suis ambitionibus intenti, versique in laqueum tortuosum, et ubique ponentes scandalum, ipsam damnabiliter fugiunt integrare, satagentes quisque videlicet in sua obedientia retinere cathedram, quæ, ut verbis Augustini utamur, eo foret utrique fructuosior quo gregem deposita magis colligeret, quem retenta dispergit, cum pro pace Christi ipsi esse debeant vel non esse, cumque non propter eos episcopi sint, sed propter populum, cui sacramenta ministrant ; quia etiam contendentes prædicti ad obviandum hujusmodi unitati proventus Ecclesiasticos, sicut præmissum est, dissipando, et ad id reddendo Christicolas suis corruptionibus indispositos perperam, et notorie schisma faciunt sive fovent, ac quantum in eis est, causam perpetuationis præbent, crimen schismatis incurrentes : quia etiam ex ipsorum obstinatione tam grave et notorium subsistit scandalum, quod ipsi et eorum quilibet ad hoc obligatus præ cæteris usque nunc tollere non curavit nec curat, imo id protestantes habet odio, et quantum potest, flagellat, sibique faventes promovet, ac scissuram pro posse nutrit, ex quibus subversio, destructio Ecclesiæ vehementissime sequi timentur, si multi clerici in quæstione Anastasii præelegere mori, tum etiam sine sententia, et declaratione canonica se abnegent ». Falsa est hypothesis : nam Anastasium II calumniis fuisse appetitum a clericis Romanis schismaticis qui Laurentium antipapam adversus Symmachum secuti sunt, demonstrat cardinalis Baronius [1] ». Si etiam Guido archiepiscopus Viennensis postmodum factus Calixtus Secundus una cum prælatis tunc in Concilio Viennæ assistentibus a Paschalis obedientia recedere tunc decrevit (falsum etiam est hoc assumptum ex Baronii Annal. tom. XII, anno MCXII, licet enim Paschalis ignavus esset in tuenda Ecclesiastica libertate, nullum schisma conflatum est), multo magis pro vitandis videlicet notorietate scandali, fautoria schismatis, subversione Ecclesiæ et animarum periculo, ambitioneque et cupidine contendentium eorumdem jubemur a Domino per Moysen ab hujusmodi perversissimorum hominum consortio separari, ne simul pereamus in peccatis eorum, cum juxta sacrum eloquium sacrificium eorum sit panis luctus omnes ex eo comedentes contaminans, et digni sunt morte non solum qui faciunt, sed et qui facientibus quomodocumque consentiunt.

15. « Præterea, ne cætero habeant unde hujusmodi dolendo schismati fomenta ministrent, cum præsertim illi non debeant aliquo nomine Ecclesiæ possidere, qui nolunt in pace tolerare pacis auctorem, imo facilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quam frangitur, et in justitiæ dedecus acquiescat ; totalis obedientia est eis et eorum cuilibet dene-

[1] Baron. l. VI. an. Chr. 497.

ganda. Nec nos et cæteros principes Catholicos debent hominum vaniloquia, prout ait Pelagius, in aliquo retardare, dicentium quod papam persequimur. Errant certe hujusmodi fabulationes et rumores; non enim persequitur nisi qui ad malum cogit, ille vero, qui ea, quæ male aguntur, reprimit, et animarum salutem requirit, non persequitur : sed quia malum est schisma, per nos et reges cæteros hujusmodi opprimi debere homines, et canonicæ Scripturæ auctoritas, et paternarum nos regularum veritas docet. Nos itaque, qui ut reges cæteri, a Domino per prophetam nunc præcipue intelligi meremur, quando fidei murum sic ubique aries lacerat inimici, præmissis omnibus et singulis ac aliis in hac parte considerandis, signanter violatione juramenti in introitu conclavis (ut præfertur) præstiti, quod Deus, qui conscientiæ testis est, sic recipit, sicut cardinalium cœtus, cujus est præstitum, intellexit; habendo præ oculis solum Deum debita cum maturitate digestis non valentes tam enormia, quibus Ecclesia Dei sic graviter scandalizatur, sine Dei offensa oculis conniventibus pertransire, sed claris progenitorum nostrorum vestigiis inhærendo, cupientes ipsius Ecclesiæ integrari scissuram; totis insuper conatibus, omnibusque modis post hæc, ad quæ peragenda sacræ sanctiones nos instruunt, procurare, cum regum et principum aliorumque fidelium consilio, auxilio et favore, ac prosequi cum effectu hujusmodi unionem, pro qua habenda hæc agimus; in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Patris et Filii, et Spiritus sancti, ex quo dicti contendentes, ob ambitiosam pertinaciam præmissorum ab eorum obedientia repellunt cunctum populum Christianum, et nos quidem præmuniti triumphali vexillo venerabilis sanctæ crucis, assistentibus nobis ad hæc principibus prosapiæ nostræ, ac pluribus principibus aliis etiam, et Ecclesia regni nostri et Delphinatus, dicentes cum Mathathia : *Propitius sit nobis Deus,* ab obedientia totali ipsius Benedicti, de cujus adversario hic mentionem non facimus, cum nusquam sibi obedientiam, sicut nec obedire volumus, nec debemus; nos Ecclesia, clerus, et populus regni nostri ac Delphinatus, de prædictorum vocatorum consilio et assensu, recedimus, et nuntiamus auctoritate præsentium recessisse; volentes inter cætera, quod ab inde in antea ipsi Benedicto, suisque collectoribus et aliis officiariis quibuscumque, suis etiam complicibus, fautoribus et sequacibus ac procuratoribus eorum, nullus, cujuscumque conditionis fuerit, de redditibus, proventibus, et emolumentis Ecclesiasticis quomodocumque, et ex quacumque causa solverant, respondere præsumat, etc. » Nonnulla ad collationem et administrationem sacerdotiorum spectantia decernit. « Datum Parisiis sub nostri sigilli testimonio his appensi die XXVIII mensis Julii, anno Dom. MCCCXCVIII, regni vero nostri an. XVIII, etc. per regem, præsentibus dominis Bituriæ, Burgundiæ ac Borboni ducibus, domino Petro de Navarra constabulario, Vovis admiraldo, magistro ballisteriorum, aliisque nonnullis. P. Manhac ».

In superioribus litteris perperam Bonifacius Pontifex cum Petro e Luna antipapa exæquatur, nec enim Bonifacius a se avertebat populum Christianum, cum paratum se ad celebrandum Œcumenicum Concilium offerret, quemadmodum testantur cum rege Castellæ pseudocardinales[1] Avenionenses; contra vero Petrus e Luna illud pertinacissime repudiaret : debueratque potius rex ipse Bonifacio obsecundare pro celebranda Synodo, quamtumvis reluctante et invito antipapa, quam dare leges Pontifici, ut gradu cederet; maxime cum Petrus nunquam a pseudopontificatu se abdicaturus esset, nec Gallicæ aulæ sed Concilii decreto exauctorari debuisset. At causam schismatis disculi ferre non poterant politici, quare studia universa, ut papa cum antipapa cedere cogeretur, convertere. Sed cum antipapa ad Gallorum imperium cedere respueret, multo minus papa cedere debuit, nisi Œcumenicæ Synodi auctoritate antipapa damnaretur.

16. *Acephali constituuntur, et antipapam deserunt pseudocardinales.* — In hac rerum perturbatione politici ipsi excusso antipapæ jugo, se acephalos constituerunt, ac pragmaticam sanctionem contra jus fasque edidere[2] ut nimirum sacerdotia non a Romano Pontifice, sed ab episcopis conferrentur, ab iisdem abbates confirmarentur; tum expectativæ, ut vocant gratiæ, et reservationes tollerentur : quam legem ab iisdem postea abrogatam, atque iterum instauratam, ac rursus antiquatam, damnatamque suo loco visuri sumus. Sane non debuerant politici ab Urbano VI, quem pacificum Pontificatus possessorem fuisse norant, ad perduellium susurros deficere sine Concilii Œcumenici, quod Urbanus quoque obtulerat, auctoritate : qui demum schismatis calamitatibus involuti antipapam deserere coacti fuerunt. De superiori vero decreto Carolus pseudocardinales certiores fecit[3], ut sibi adversus Petrum e Luna adhærerent :

« Carolus, Dei gratia, Francorum rex, etc.

« Universitatis vestræ collegium harum serie præsentium obnixe rogandum duximus et cordialiter exhortandum, qualenus unanimi fidei constantia fraternaliter juncti simul in hoc opere tam salubri conductores nostri sitis, ac per eamdem semitam nobiscum incedentes ad unionem Ecclesiæ per viam et medium supradicta procurandam et habendam indefessis

[1] Tom. X. de schism. pag. 69. — [2] Juven. Ursin. in Carol. VI hoc anno. — [3] Extat ejus litt. tom. XII de schism. pag. 234.

studiis laboretis: quo casu vos harum tenore litterarum volumus esse certos: quod in honoribus, libertatibus et beneficiis vestris vos et vestrum singulos nobis taliter adhærentes nostræ potentiæ viribus, auxiliante Deo, adeo viriliter defendimus, quod nullius dispendii jacturam propter hoc incurretis, quemadmodum per nuntios nostros solennes, quos ad vestras præsentias destinandas duximus, poteritis diffusius informari. Datum Parisiis XXVIII die mensis Julii, anno Domini MCCCXCVIII, et regni nostri decimo octavo, etc. »

17. Abscessere [1] ex antipapæ aula, acceptis regiis litteris, cardinales schismatici, ac Villanovam contendere, ut consilia ad frangendam Petri e Luna pertinaciam conferrent: e quibus Petrus, cui e Tureyo cognomen erat, ad defigendam in omnium oculis et mentibus insignem Petri e Luna perfidiam et iniquitatem, illustrandasque justæ ab eo secessionis causas Scriptum [2] vulgavit, cujus potiora capita delibamus.

« Petrus de Tureyo contra Benedictum.

« Dum erat (nimirum Petrus ipse), legatus in Francia tempore Clementis VII, pluribus dixit et asseruit, quod per viam cessionis utriusque erat finis schismati imponendus, et assumptus ad papatum fecit hoc publicari in diversis partibus mundi, et quod ipse erat dispositus pro tanto bono renuntiare, licet ex post infra paucos dies in contrarium fuerit induratus. Item post recessum dominorum ducum frequenter et pluries, et quasi continue fere per duos annos et ultra instantiam magnam fecerunt cardinales domino Benedicto, ut ipse viam cessionis offerre vellet et acceptare pro utilitate Ecclesiæ, salute animarum et extirpatione schismatis, cum alias perpenderet Ecclesiam de facili uniri non posse, quam acceptare et offerre continue recusavit. Item præfati domini cardinales videntes ejus pertinaciam ad magis eum convertendum frequenter ipsum requisiverunt, ut ad viam conventionis per eum oblatæ dominis ducibus venire vellet, et illam prosequi; quod facere etiam expresse recusavit. Ultra videntes domini cardinales, quod sic non poterant proficere, eum requisiverunt, quod offerret viam conventionis, et prosequeretur et consentiret, ut per omnem viam rationabilem finis schismati imponeretur: et hoc etiam facere et offerre expresse recusavit. Videntes ultra domini cardinales, quod nec sic poterant proficere, eum requisiverunt frequenter, ut in oblatis per eum dominis ducibus vellet perseverare et illa prosequi, et servare cedulam juratam: hoc etiam facere recusavit. Fuit etiam per nonnullos ex dominis cardinalibus quod attento quod ad præmissa vel aliquod præmissorum induci non poterat, saltem convocaret Concilium suæ obedientiæ, et ibi videretur quod ipse facere deberet, et teneretur pro tanto vitando scandalo: et hoc etiam fuit eidem consultum per multos ex amicis et familiaribus suis, quod etiam facere expresse recusavit.

« Item est sciendum, quod licet dominus Benedictus dominis ducibus post viam conventionis compromissi, quam appellat justitiæ, etiam obtulisset alias vias rationabiles, et ultimo quod servare cedulam juratam in conclavi, tamen ex post illas duas partes scilicet de aliis viis rationabilibus, et de stando cedulæ juratæ, et multa alia subtraxit: quare in responsione quam fecit nuntiis trium regum, hoc callide tacuit, viam solam conventionis et compromissi justificando: et cum a nonnullis diceretur sibi, quod in scandalum de aliis præmissis tacebat, respondit quod aliud non faceret nec offerret nisi solam viam justitiæ antedictam.

« Item est advertendum, quod licet præfati domini cardinales monitiones, supplicationes et exhortationes fecerint antedictas, inter alia sibi obtulerunt, quod tentaretur via justitiæ per modos, per quos licite tentari posset, et quæ parati erant, quod ipsi adhibuerint bonam diligentiam ut sine fraude, et semoto omni impedimento, illa via procederet, ita quod in casu, in quo non posset dare pacem Ecclesiæ, quod tunc per viam cessionis utriusque pax daretur: ipse tamen hoc facere et acceptare pertinaciter recusavit.

« Item domini duces Bituricensis et Burgundiæ similem oblationem eidem domino Benedicto fecerunt per priorem S. Martini de Campis: cui tamen ipse nullo modo acquiescere voluit, imo expresse denegavit ». Observandum hic viam justitiæ fuisse per Concilium Œcumenicum, quod a Bonifacio ultro fuit oblatum.

« Sciendum est ulterius, quod ultra omnia præmissa ipse dominus Benedictus requisitus solenniter per nuntios Franciæ, Castellæ et Angliæ regum, ut viam cessionis acceptare vellet et offerre; qui hoc facere expresse recusavit: et demum per eosdem nuntios requisitus fuit, ut pacem daret Ecclesiæ cum suo adversario per quamcumque viam: et licet tunc dixerit, quod præfatis regibus super hoc responderet et suum intentum notificaret; hoc tamen et post facere prætermisit; imo conatus fuit verbis, terroribus ac comminationibus permaxime dominos cardinales inducere ad suam opinionem et viam, et quod a via cessionis haberent totaliter discedere. Item est sciendum, quod postquam rex Franciæ recessit ab ipsius obedientia, culpa et pertinacia sua fuit, et jam tantis vicibus per quatuor ex dominis cardinalibus nomine totius collegii requisitus, ut pro evitatione tantorum scandalorum vellet offerre cessionem et eam acceptare, qui prætendens se habere aliqua dubia recusavit. Ultra est sciendum, quod iste dominus Benedictus frequenter dixit et asseruit publice, qualiter cedula prædicta per eum ante electio-

[1] Tom. X de schism. pag. 195. — [2] Extant ibid. pag. 99.

nem et post juratam in nullo eum obligabat ad viam cessionis prædictam. Dixit etiam et frequenter publice asseruit, quod posito quod omnes reges, prælati et principes, et intrusus (intelligitur Pontifex), et tota Christianitas concluderent et concordarent, ut per viam cessionis finis inponeretur schismati, ipse propterea cessionem non offerret vel acceptaret; imo tunc fortior esset in opinione, etiamsi omnes sibi obedientiam denegarent seu subtraherent, et jam si contingeret ipsum ex hoc excoriari sive mori. In consistorio etiam publice dixit et asseruit et alibi frequenter, quod si offerret renuntiationem, ut petitur, et renuntiaret, etiam cedente adversario, ipse peccaret mortaliter, affirmans per hoc summum bonum, quod tali renuntiatione consisteret, per quam Ecclesiæ pax daretur, fore peccatum, quæ assertio scrupulo magni erroris carere non videtur. Item cum aliquando sibi dictum fuit, quod in magnum animæ suæ detrimentum denegabat offerre cessionem, ipse respondit, quod plus merebatur uno die quam demereret uno mense. Item frequenter dixit et publice, quod eo casu quo ipse urgeretur ad cessionem, tunc minus faceret, et quod Ecclesiam in tali statu dimitteret, ut post mortem suam reparari non posset.

« Est etiam sciendum, quod ipse dominus Benedictus dominis cardinalibus volentibus laborare, et laborantibus, ut per viam cessionis utriusque pax daretur Ecclesiæ, frequenter comminatus contra eos procedere ad depositionem et alias graviores pœnas, et plures inhibitiones fecit et terrores intulit, et eisdem gratias fieri solitas denegavit, et e contra tenentes opinionem suam ad dignitates et beneficia promovit, aliis beneficia et gratias denegando. Item magistrum palatii, quia quadam die Veneris sancta coram eo prædicavit, ipsum arguendo de negligentia in facto unionis et cordis duritia, ab officio suspendit, et sub arresto tenuit fere per duos annos, et quo post nullus ausus fuit prædicare coram eo de facto unionis Ecclesiæ. Item frequenter dum aliqui locuti fuerunt eidem de unione procuranda, hoc malitiose et moleste recepit et audivit, aliquando inhibendo nonnullis, quod de tali materia ultra non facerent sibi verbum. Item dicitur, quod aliquibus principibus obtulit magnas pecuniarum summas ad finem, quod viam cessionis et ejus prosecutionem impedirent, etc. » Pœnituit sero cardinales Avenionenses propagasse schisma adeo imprudenter subelecto ad antipapatum Petro e Luna cum ad legendum flagitium patratum in conflando schismate illum delegissent, ut voluntaria abdicatione pristinam Ecclesiarum conjunctionem redintegraret. Pergit Petrus e Tureyo :

« Item cum rex Franciæ ad diversos principes misit suos legatos pro unione Ecclesiæ procuranda per viam cessionis utriusque, ipse dominus Benedictus in contrarium ad impediendum dictos legatos et eorum prosecutionem, nuntios et litteras destinavit, specialiter ad reges Romanorum, Angliæ, Scotiæ, Aragoniæ, Castellæ, et ad alias plures communitates, et nationes diversas, per hoc, quantum in eo fuit, unionem Ecclesiæ impediendo, et schisma fovendo contra suum proprium juramentum. Dicitur etiam procurasse quod nuntii certi ad intrusum (sic appellat Bonifacium papam cardinalis schismaticus), fuerint destinati ad impediendum nuntios regum Franciæ, et Angliæ et Castellæ, qui viam cessionis prosequebantur, etc. » Tum vertit crimini Petro ipsum suasisse Bonifacio sedenti Romæ ne Pontificatu se abdicaret, subditque : « Dicto episcopo Tirasonensi aliis dedit licentiam et in mandatis, ut pedes intrusi oscularentur, et alias eidem exhiberent reverentiam vero papæ exhiberi consuetam », et infra : « Licet dominus Clemens contra Barensem (nimirum Urbanum VI), et contra istum qui se facit Bonifacium nominari, varios processus fecerit, ipse Bonifacius contra adversarium nullos processus fecit. Item augmentum istius præsumptionis (scilicet scripsisse Bonifacio ut de statu dignitatis non recederet), fecit, quod viæ suæ compromissi, quam appellat justitiæ, posuit additionem, per quam intrusus assumi potest in papam », et infra, « damnatus, impœnitens, nec conciliatus Ecclesiæ ». Inepte admodum ea querela effusa est, qua carpitur Bonifacius a cardinale schismatico, quæ in ipsummet potius et collegas pseudocardinales eorumque sectatores retorquenda erat, nimirum ipsos, cum ab unico et vero Pontifice se divulsissent, Pontificiæ dignitatis abdicationem imperasse vero Pontifici, ut damnati, nec venia petita, in Ecclesiæ gremium, pristinosque honores restituerentur. Concludit demum Petrus e Tureyo adversus Petrum e Luna schisma jam viginti annis viguisse, neque illum tanto malo mederi velle, tum addit : « Nunc regnum Franciæ et Delphinatus Viennæ et etiam multa alia regna ex tua mala duritia seu pertinacia recesserunt ab ipsius obedientia, etc. »

18. *Guillelmus de Agrifolio pseudocardinalis Petrum e Luna de schismate et de hæresi convincit.* — Acerbiorem longe tunc edidit in Petrum e Luna Commentarium Guillelmus pseudocardinalis de Agrifolio, qui schisma, quod conflarat cum aliis, tolli summopere exoptabat, ac septem argumentis illum vel schismaticum vel hæreticum esse convicit; ita tamen, ut iisdem argumentis cardinales schismatis auctores conficiantur : ubi observandum nullam Concilii Œcumenici, a quo cognita causa exauctoraretur antipapa, fieri mentionem, quod uti schismatici stare juri et præteritum errorem fateri aspernaretur.

TRACTATUS CARDINALIS DE AGRIFOLIO CONTRA BENEDICTUM.

« Ex septemplici medio videtur istum hominem (nimirum Petrum e Luna), suis ex gestis, factis et actibus, fuisse et esse schismaticum vel hæreticum.

« Primo per modum impugnationis, videlicet unitatis fidei et corporis mystici matris Ecclesiæ, quod sic deducitur. Nam ille est schismaticus vel hæreticus, qui Dominica ac Evangelica scienter et a proposito simulate et pertinaciter sua ambitione facit instrumenta nequitiæ, qua impugnatur hostiliter atque dividitur, destruitur quoque atque confunditur Ecclesiæ unitas et unio fidei » : Probata majori hac propositione, minorem subjicit sic inquiens : « Hic, de quo agitur, homo, jurisjurandi sanctissimum factum in conclavi per ipsum bifarie ac simulatorie, sua ambitione perveniendi ad papatum, fecit antedicta pertinacia sua instrumenta nequitiæ, quibus tandem ad papatum pervenit, perveniens impugnavit hostiliter, et impugnare non desinit unitatem fidei et sanctæ matris Ecclesiæ, ipsamque destruere (quantum in eo est atque dividere, ergo ipse, de quo nunc agitur est schismaticus vel hæreticus ». Mox se accingit ad probationem. « Probatur primo quoad ipsius primam particulam, videlicet quod simulatione ipse juraverit, ut ad papatum pertingeret : nam unus ex dominis cardinalibus, qui ad hujusmodi assumptionem dicti hominis pro tunc erat ferventior, sciens quod juramentum prædictum non fiebat in cedula jurata in conclavi alia intentione, nisi ut tunc futurus eligendus in papam papatui cederet, et perpendens, quod dictus homo, de quo agitur, non erat voluntarius ad jurandum, cum cæteris dominis advisavit eum, atque præmonuit primo quod nisi juraret, ut cæteri alii, non eligerent in summum Pontificem ; de quo advisatus atque præmonitus juravit ut cæteri, ne papatum amitteret. Hujus autem simulationis nequitiæ actus quosdam præmisit, bona fiducia data per ipsum hominibus de volendo prosequi unitatem Ecclesiæ per cessionem spontaneam, primo in Francia duci Burgundiæ ac Universitati Parisiis, quibus asseruit, dum legatus existeret, qualiter non erat possibile uniri Ecclesiam, nisi uterque contendentium de papatu renueret, ob quam causam dominus Clemens tunc papa commotus contra ipsum suum camerarium ad explorandum ejus vestigia, atque reprimendam præsumptam ipsius malitiam transmisit Parisios : deinde homo ipse ad curiam rediens dixit oretenus pluribus dominis, et forsitan omnibus ac mihi : Testificor, quod non intendebat fardellos suos dissolvere nec valisias, sed remeare ad propria, nisi prius dominus Clemens tunc papa offeret viam pro unione Ecclesiæ magnis præconiis prædictam in Francia. Consequenter in novena ejusdem domini Clementis defuncti fuit opinionis homo iste cum multis ex dominis, quod differretur electio summi Pontificis donec intrusi Romani sciretur intentio, si vellet renuere pro pace Ecclesiæ.

« Cæterum post illius electionem, inthronizationem, et solitam adorationem in conclavi factam a dominis, confestim requiritur per aliquos dominos sibi præsentes ut juramentum, quod fecerat primitus ante suam electionem, ratificaret in papatu, et faceret denuo, prout fuerat conventum per antea, et concordatum per dominos, respondit quod non videbatur sibi necessaria replicatio dicti juramenti, ne forte cessio, quam intendebat facere sponte, videretur quasi semicoacta ex vinculo juramenti : tamen intulit : Ex quo me iterum de juramento requiritis, iterum ego juro. Ex quibus verbis tunc dabat intelligi, quod erat paratus et voluntarius ad cedendum. Præmissæ vero simulationis notæ hunc hominem juramento non eximunt, sed adstringunt, prout habetur in canone *di.* 3 *præallegatis*, ubi glos. dicit, quod non admittitur si vellet probare irritum, ut habetur 27 *q.* 1. *c. vidua :* Demum post hujus hominis electionem ad papatum statim misit nos nuntios ad regem Franciæ, ipsum informando, ut non miraretur nec turbaretur, si cardinales ad electionem papæ processerant, quia ex quo agebatur de cessione utriusque capitis, et unione collegiorum utrorumque, quæ fieri non poterat nisi præhaberetur papa Catholicus, ideo necessarium fuit præelegi verum papam. Ita contendebant schismatici, quippe qui controversiam universali Synodo permittere recusarent.

19. « Secundo probatur ipsum fore esse schismaticum vel hæreticum per medium obligationis, sui videlicet sacratissimi juramenti, per quod sic arguitur : Ille est schismaticus, hæreticus, qui scienter et pertinaciter asserit actum laudabilem aliquem obligatorium ad sui observantiam sub pœna damnationis perpetuæ, ac meritorium vitæ, fore peccatum mortale gravissimum, Deique offensionem, et contra, rectam conscientiam observandum : ista major est tam evidens suis ex terminis, quod probatione non indiget. Sed iste homo, de quo nunc agitur, pertinaciter asserit atque asseruit hoc juramentum laudabile, quo cessionem spontaneam promittit fidelibus pro unitate Ecclesiæ, et obligatorium ex rationibus XV in quibus fundatur sub pœna perpetuæ damnationis, etc., ac meritorium vitæ æternæ ; si ipsum servaverit esse peccatum mortale gravissimum, Deique offensionem permaxime, quod quidem observaturum publice et expresse denegat, etiamsi deberet excoriari, seu alia interfici morte durissima. Minor ista patet ex verbis et dictis ipsius publicis et expressis oretenus, ut ex rei evidentia sui irrevocabilis

damnati propositi; nam hoc juramentum primo fundatur in timore horribili divinæ sententiæ, cum Deum immediate respiciat, cum pro unitate suæ fidei est facta expressa professio religionis Catholicæ, indispensabiliter obligans. Secundo fundatur in legis naturæ observantia stabili de Dei reverentia, et non retinendo quæ sunt ei debita, suæque Ecclesiæ oblata spontanee: quod quidem gratuitum jusjurandum ligaverat in lege naturæ non solum homines, sed ipsum et Deum per duas res immobiles factum ad Abraham secundum Apostolum ad Hæbræos VI. Tertio fundatur in primæ tabulæ mandato Dominico de non assumendo in vanum nomen Altissimi, quem jurejurando in testem quis advocat in causa Dei propria. Quarto fundatur in expressa professione Catholicæ fidei, qua se jurejurando adstrinxerat procurare posse tenus, cedens papatui, si videretur suis fratribus, unitatem Ecclesiæ: quod quidem vim retinet voti spontanei emissi solemniter, quod recompensationem æquivalentem non recipit. Quinto fundatur in Dei reverentia, suæque Ecclesiæ, quoniam membra conjungere mystico capiti per cessionem hujusmodi est Deo reddere suum cultum latriæ; hæc est primaria atque potissima Dei reverentia, in quo nec papa, imo nec ipsemet Deus potest dispensare. Sexto fundatur in advocatione testimonii Domini, quem in testem veridicum de sua humilitate propositi reuniendi pro unitate Ecclesiæ advocat: in cujus perjurii transgressione Deum actorem verumque constituit testem ac judicem: actorem quidem in hoc membro putrido dejerantem notorie: reum vero Deum ipsum constituit, qui offensam patitur dejerantis perjurio: testem quoque ipsum constituit, qui non simulatione, ut hic jurans ipsum juramentum testatur et asserit, sed vere realiter observandum omnimode pro unitate suæ fidei: sed ipsum Deum judicem hic homo constituit offensæ suæ propriæ, quam relaxare nulli unquam committeret, suoque maxime perjuro vicario, nisi pæniteat culpæ pro modo. Septimo fundatur in præeminentia respectu voti emissi solemniter de religione sanctissima, quod quidem votum est minus hoc juramento ex sua causa quadruplici: nam materialis causa ipsius juramenti est corpus mysticum universalis Ecclesiæ, formalis vero est veritas fidei, efficiens vero est ipsum caput ministeriale Ecclesiæ vices gerens mystici capitis, cujus est in terris supremus vicarius; et sic Christi vice ac nomine juravit expressius. Causa finalis est pacis unio per unionem hujusmodi consequendam in patria: sed votum solemne de ingressu religionis præmissas causas tam universales et solemnes non respicit. Octavo fundatur in sacra dote unionis sanctissimæ, quæ est res sacratissima, tam in suis membris quam capite, qui est Christus omnipotens. Nono fundatur in certitudine stabili sacri Evangelii, quod licet jurans testigerit, et ideo tam infallibilis veritas debet esse in juramento suo præstito, quanta est ipsius Evangelii veritas, quæ est res immobilis secundum Apostolum. Decimo fundatur in jure Deo quæsito ejusque Ecclesiæ per promissionem præteritam factam solemniter in præsentia testium juratam authentice, quam Dominus acceptavit ut possessionem suam propriam non renuibilem per divinam potentiam. Undecimo fundatur in submissione spontanea per istum hominem facta Ecclesiæ, per quam verus papa suis subditis in hac observantia minor efficitur, dum submisit se libere membris Ecclesiæ in his quæ juravit eis reddere, quemadmodum papa suo sacerdoti cui confitetur, in actu hujusmodi minor efficitur, dum se submiserit in sacramenti prævia formula. Duodecimo fundatur in abnegatione sui proprii arbitrii libera, quia postquam juraverat Deo et Ecclesiæ, a se abdicavit totaliter arbitrium libere revocandi quod obtulit Deo sponte, ac per hoc ad ipsum proprium pristinum arbitrium libere redire non poterit. Tertiodecimo fundatur in fama conservanda laudabili, cum omnis perjurus infamis dejerans perpetuo redditur, et tanquam infamis convictus notorie a juris judicio juste repellitur, quia est Dei proditor atque falsarius testamenti Dominici, quod est Evangelium ejus sanctissimum, in quo perjuraverat. Quartodecimo et ultimo fundatur in papalis officii cura sollicita, quia illa talia hic homo juraverat se facturum in posterum, quæ sunt ex debito sui pastoralis officii per ipsum exsequenda spontanee, prout sunt procuratio unitatis Ecclesiæ, inductio ovium dispersarum per devia, evitatio scandali Ecclesiæ, maximi profectus Ecclesiæ ejusque utilitas, animarum salvatio perdendarum in schismate, reverentia Domino exhibenda humiliter ab istis schismaticis, pacis concordia in Dei Ecclesia, notitia et certitudo indubia de summo Pontifice, humilitatis exemplum dandum fidelibus per cessionem spontaneam: ad fidem simul etiam obligatur ex debito Christi vicarius, etiamsi nunquam jurasset expresse in cedula.

20. « Tertio probatur hunc hominem fuisse et esse hæreticum vel schismaticum per medium detestationis seu reprobationis hujus viæ, videlicet cessionis spontaneæ, per quod quidem medium arguitur tali modo: Ille est schismaticus vel hæreticus, qui actum aliquem humilitatis gratuitum, per quem solum et nullum alium, stantibus causis nunc occurrentibus, de præsenti perveniri potest », ita loquitur auctor, quia antipapa et anticardinales stare juri, et Œcumenici Concilii sententiam excipere detrectabant, « pertinaciter asserit esse et fore vituperabilem, atque peccatum et offensam Dei maximam, damnans eum cum multis infamiis », et infra: « probatur; nam damnans et repro-

bans viam cessionis pro unitate Ecclesiæ, damnat doctrinam Christi dicentis : *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.*

« Ergo multo fortius ponere debet suum officium pastorale, sine cujus dimissione oves ejus non possunt eripi a morte perpetua. Ubi sciendum quod ad hoc, ut pastoralis cessio sit necessaria pro vita omnium, tria requiruntur copulative ; primo quod periculum omnium sit mortale, sicut est in proposito de mortifero schismate ; secundo quod tale periculum per cessionem hujusmodi posset tolli, capitibus ambobus cedentibus, et hic non cadit dubium quin tolleretur cum debita practica ; tertio quod tale periculum tolli non possit alio modo nisi tantummodo per cessionem officii, quod in rei veritate stantibus terminis, ut nunc decurrentibus, alio modo tolli non potest. Ergo damnans hunc actum extremæ necessitatis ad vitam spiritualem suarum ovium, damnat per consequens doctrinam Dominicam de bonitate pastoris erga aviculas liberandas a faucibus mortis perpetuæ, et per consequens est hæreticus, blasphemans et reprobans doctrinam Dominicam, tam necessariam extrema necessitate, quarum primaria est ista blasphemia, quæ sit in juridica et in practica antiquitus, cujus oppositum probatur de Clemente primario et Cælestino novissimo. Secunda blasphemia quod fuit repulsa interdum a patribus ; cum fuerit valde dissimilis, imo nullo modo consimilis in causa et schismate papæ Alexandri repulsio cessionis hujusmodi et hujus hominis repulsa damnabilis quam fecit principibus, ut turbaret eos amplius, ad hunc finem videlicet, ut de cessione hujusmodi non tractarent per amplius ; sed ipsum relinquerent in ambitione sua maxima et papali fastigio. Tertia ejus blasphemia est ista, videlicet quod res sit indigesta, cum tamen sint octo anni elapsi jam amodo, quod hæc via fuit Parisiis cum rege Franciæ et doctoribus maximis Universitatum quamplurium masticata, commanducata, et tandem per digestionem Conciliorum salubrium incorporata medullitus fidelium mentibus, in tantum videlicet, quod non poterit trahi a corpore mystico nostræ partis Catholicæ donec attigerit ad unitatem sui capitis. Quarta blasphemia, quod hæc via sit in Dei offensam, per quam Deo redditur proprium debitum, per quam Deus colitur cultu suæ latriæ, per quam Deus jungitur membris suis mysticis, per quam Deus diligitur amore gratuito, per quam Deus redditur omnibus perditis oberrantibus schismaticis. Quinta blasphemia, quod est in damnum Ecclesiæ, cum tamen per ipsam jura papalia restituantur ac præsulum, canonum quoque ac censuræ Ecclesiasticæ, omniaque alia utilia, quæ schisma hoc rapuit, restituuntur Ecclesiæ nudatæ et pauperi spoliatæ multitudine. Sexta blasphemia est, quod sit hæc via in contemptum clavium, cum tamen per papam solum terminis stantibus, ut nunc decurrentibus, possit restitui honor deperditus papalis, et clavium dejectus profunde et vilificatus fere ab omnibus ut lutum et stercora. Septima blasphemia, quod hæc via sit in exempli perniciem, scilicet impressionum surculus, dum cernerent populi furiosi et domini forsan electores canonici per contumacem duritiam talium contendentium capitum posse fieri, ut post intrusionem consimilem quicumque electus indebite remaneret perpetuo in Sede Apostolica occupata tyrannide, ac sic exempli pernicie reprobata est hæc cessio per istum hominem ; imo in nullius exempli redundaret perniciem, dum statuta salubria statuerentur de cætero clara et lucida adversus hæc schismata huic præsenti similia, quæ ordinata non fuerunt a patribus per antea, quibus vitabitur omnis impressio futura consimilis. Octava blasphemia, quod hæc via sit ad fidelium scandalum ; cum tamen per hanc solam viam sedari poterunt cuncta præsentia Ecclesiæ scandala, et per ejus repulsam jam in præsentibus habemus in manibus permaxima scandala, quæ procuravit Ecclesiæ nostræ Catholicæ hujus hominis durities contumax. Nona blasphemia, quia hæc via redundaret ad læsionem Ecclesiæ ; cum tamen per ipsam non læditur, sed sanetur corpore ». Et paulo infra : « Decima blasphemia, quod redundet in obdurationem majorem dandam intruso ; cum tamen per nullum alium obduratus et obstinatus extiterit in sua pertinaci intrusione, ut in ipsa perpetuo remaneat, quemadmodum per hunc hominem modis multimodis declarandis inferius. Patet lucide igitur tota minor propositio præmissa superius, qualiter actum humilitatis gratuitum, quæ est ista spontanea cessio, per quam solummodo stantibus terminis, ut nunc decurrentibus, potest haberi Ecclesiæ unitas, scienter et ex proposito pertinaciter blasphemat et reprobat decem blasphemiis falsis et reprobis, includentibus hæresim manifeste notoriam, cum tamen aliqua adeo expresse prohibita, si tamen juratur, non sunt vitanda sed adimplenda propter reverentiam juramenti, exemplo Josue jurantis Gabaonitis, de quo in canone XXII. q. IV. c. *innocens credidit*, et exemplo Jephte immolare quidquid sibi primo occurreret, et ex hoc suam filiam immolavit Judicum XI, dicens : *Aperui os meum ad Dominum, et aliud facere non possum*. Ergo hic homo per certum modum infamationis seu detestationis probatur fuisse et esse schismaticus vel hæreticus.

21. « Quarto probatur ulterius per medium compromissionis hunc hominem fuisse et esse schismaticum vel hæreticum, etc. » Multis impugnat compromissum, nonnullæque rationes falso nituntur fundamento, sedentem Romæ Pontificem intrusum esse, ea vero potissima est, quia sicut viri designati non tribuerent jus al-

teri, ut verus Pontifex esset, ita non sedaretur schisma, neque eorum sententia tanti esset ponderis, ut fideles ad illi assentiendum obstringeret et plurimorum conscientiæ fluctuarent. Additque ipsum cardinales, qui rationem compromissi refellerent, sed abdicationem suaderent, odio capitali persecutum, ac pluries magnæ auctoritatis viros muneribus et promissis subornasse: cumque trium regum Galliæ, Castellæ et Angliæ oratores Roma rediissent, cardinalium collegium rogasse, ut compromisso assentiretur : imo cum Pontificis Romani consilia percepisset, oratoribus respondisse nunquam se Pontificatu abdicandi consilium suscepturum : « Intulit, inquit, quod ipsi domini cardinales ab eorum juramento facto in conclavi erant amodo absoluti, præsertim, ut dixit, quia juramentum erat conditionale, videlicet si intrusus cederet, aut vellet viam concessionis spontaneæ acceptare : quæ quidem conditio in prædicta jurata cedula non continetur, neque in eadem fit aliqua mentio de intruso ; proinde hic homo, qui temporalis sui commodi, et maximæ gloriæ principatusque sui gratia falsas aut novas opiniones, imo hæreticas vel schismaticas fingit vel sequitur, hæreticus est vel schismaticus, ut habetur in canone XXIV. *q.* I. *c. hæreticus est ille per totum* ».

Quintum argumentum insulsum est : cum enim falso supponat Urbanum fuisse intrusum ; infert eum, qui cum pseudopontifice communicet, illumque in suscepta confirmet schismatis sententia, hæreticum esse : quam notam impingit Petro e Luna, atque ipsum oratores legasse ad Bonifacium, ut Pontificatu non cederet. Pergit anticardinalis de Agrifolio :

22. « Sexto principaliter probatur per medium incorrectionis scandalosæ, contumaciæ pertinacis, quod hic homo, de quo nunc agitur, fuit et est schismaticus vel hæreticus », et intra: « Dicitur quod contumacia et incorrigibilitas clericorum scandalosa respectu fornicationis est peccatum idololatriæ, ariolandi et paganitatis, teste B. Gregorio, ac per hoc est quædam hæresis, quem text. gloss. allegat *c. si papa di.* 40. dicit, quod si notorium est crimen papæ incorrigibilis sic de adulterio vel simonia cum contumacia dicatur hæresis, ac per hoc scandalizatur, etiam inde potest accusari. Si contumacia et incorrigibilitas respectu peccati luxuriæ seu simoniæ scandalizans Ecclesiam est quædam hæresis et peccatum idololatriæ, et ariolandi et paganitatis, multo fortius contumacia pertinax et incorrigibilis scandalizans Ecclesiam ipsam, dividendo aut manutenendo in schismate, est quædam hæresis et peccatum idololatriæ ariolandique, et paganitatis seu infidelitatis, teste etiam Dionysio ad Novatum, et recitat Eusebius: *Non est minor hæresis scindere Ecclesiam ; multo magis fomentum perpetuum scissuræ Ecclesiæ ministrare, quam diis immolare.* Sed homo iste, de quo nunc agitur, contumaciter ac pertinaciter et incorrigibiliter contra et adversus unitatem fidei multipliciter scandalizavit et scandalizat Ecclesiam. Ergo hic homo est schismaticus vel hæreticus, etc. » Ita pseudocardinalis ejusque socii schisma, cujus malis fessi erant, dissolvere annitebantur, etc.

23. Cæterum idem in septimo argumento Petro e Luna vertit crimini, parto Pontificatu, Vincentii, qui sibi a confessionibus erat, de hæresi postulati publica Acta, a Nicolao Eymerico sacræ fidei in Aragonia censore edita, excussisse : is vero dicebatur effutiisse in concione, Judam pœnituisse sceleris, et cum ad Christum ob confertam multitudinem, ut veniam posceret, accedere non posset, properasse ad suspendium, illiusque animam supplicem a Christo veniam exorasse. Affictus per calumniam fuerat hic error viro pio, quem Leander memorat fuisse ab eodem Vincentio confutatum eleganti libello misso ad Petrum e Luna, cui etsi personato Pontifici tum parebat.

Pepererat autem Vincentio eximiæ sanctitatis gloria invidos, qui eo furoris prorupere, ut meretricem subornarent, inque absentis cubiculum immitterent, quo illum peccati lenociniis irretitum dedecore aspergerent, ut narrat Leander[1] his verbis : « Fraude quorumdam famæ illius insidiantium speciosa meretrix in ejus cubiculum, dum ipse in Ecclesia rei divinæ vacaret, introducta est : cujus inopinato adspectu continuo territus, ac suspicatus sub muliebri forma dæmonem latere, in eum acribus extemplo conviciis invectus est. At illa (ut erat) fœminam se esse affirmans, ac ingenti illius amore correptam tentasse jam sæpius, si quo pacto fieri posset voti compos, nunc demum oblata sibi opportunitate, ac insciis omnibus ejus cubiculum esse ingressam, rogasse ne se sperneret, ne spem suam irritam faceret ; exarsit in iram B. Vincentius et gravissimis verbis invectus turpitudinem suam illi objectare et miseriam cœpit, hortatus ut jam resipisceret, nec ultra diaboli laqueus esset, multa præterea his adjecit quibus illa quidem adeo commota est, ut ubertim flere cœperit ac veniam rogare. Adjecit quoque quorum fraude atque consilio tantum facinus tentare ausa esset, pollicitaque est, se continuo lupanar egressuram, ac deinceps pudice victuram quod et fecit. Ita capta est quæ venerat ut caperet. Discedenti autem B. Vincentius diligentissime jussit, ne cui rem panderet, ac præcipue illorum nomina reticeret, quibus auctoribus tantum facinus attentarat, sed illa quidem silere non potuit, nec tantæ virtutis laudem latere diutius passa est ». At de B. Vincentio alias suis locis dicetur. Quod ad libellos ad-

[1] Leand. lib. V.

versus Petrum e Luna perjurum, schismatisque et hæreseos reum ex ipsorum schismaticorum sententia attinet; scripsere contra nonnulli viri docti [1] qui spe rerum caducarum ducti pravis ejusdem Petri e Luna cupiditatibus lenocinabantur.

24. *Petrus e Luna a Gallis obsidione cinctus.* — Sed non scriptis tantum, verum armis in pertinacissimum antipapam actum est; missus quippe est a Carolo Francorum rege Bucicaldus instructus copiis, ut illum interciperet, atque ad officium redigeret, de quo hæc tradit Theodoricus e Niem [2]: « Quidam Gallici magnates renitentem cedere Petrum diutina obsidione constrinxerunt in palatio Avenionensi ». Cardinales schismaticos atque Avenionenses una cum Bucicaldo conspirasse ad expugnandum Petrum e Luna referunt schismaticorum Acta [3], ac die beato Michaeli Archangelo sacra palatium Pontificium Avenionense arcis instar magnis molibus constructum ab anticardinale e Castronovo tormentis bellicis quati cœpisse: cumque tres schismatici [4] cardinales, qui cum Petro e Luna erant, nimirum Pampilonensis, de Voyl, et sancti Hadriani, in colloquium cum aliis totidem collegis partis adversæ descendissent, comprehensi a Bucicaldo, et in custodiam traditi fuere. Et Juvenalis Ursinus scribit [5] duos captos dum fugam pertentarent, Martinum vero card. Pampilonensem fame exstinctum; neque his Petri e Luna pertinacia edomari potest, validissimo enim præsidio Aragonio arcem instruxerat, adversariorumque impetus propulsavit, atque urbem vibratis tormentis æneis ruinis fœdavit. Tentavit etiam Bucicaldus per cæcos cuniculos milites fortissimos in arcem immittere; sed ii obsessis cæsi captive fuere. Monitus interim Martinus rex Aragonum periculi, in quod Petrus ob pertinaciam in retinendo antipapatu erat adductus, classem ad eum liberandum submisit: sed cum Rhodani alveus etiam hyberno tempore depressior esset, appellere Avenionem non potuit. Ita extracta in sequentem annum obsidio est quo Petrus e Luna novas cum Gallorum rege inire pactiones coactus est, concordiæ interprete Martino Aragonum rege; qua de re anno proximo agetur. Nunc reliqua prosequamur.

25. *Henricus Castellæ rex datis litteris se suosque populos obedientiæ Benedicti subtrahit et acephalos constituit.* — Dum hæc Avenione geruntur Henricus Castellæ rex, qui pari cum Francorum rege abolendi schismatis studio ardebat, extremo anno habito Compluti episcoporum, procerum ac doctorum virorum conventu, decrevit Castellam antipapæ obsequio subducendam, proposito [6] edicto, cujus præcipua pars repetenda visa est: nec tamen ad Bonifacii partes se transtulit, cum diutius an illi adhærere deberet diu ob paternæ mortis triste exemplum fluctuasset.

« Henricus Dei gratia rex Castellæ et Legionis, universis Christi fidelibus salutem, et ad pacem properantes militantis Ecclesiæ sub uno rectore charitatis vinculo, etc.

« Magistri nostri vestigiis inhærentes, qui licet omnium Dominus, nihilominus tamen servi formam suscipens pro generis humani salute se ipsum morti subjecit, inter cætera notanter illud servare debemus, ne occasionem scandalis præbeamus, qui ea nullis obnoxius culpis vitavit, atque sub interminatione gehennæ vitare docuit atque jussit. Beatissimus etiam Paulus ille gentium doctor eximius, auriga fidei, Apostolorum gemma, utriusque tam Novi quam Veteris Testamenti divinus interpres, scandali perniciem exsecratus, et præsidentibus exempla relinquens, libertatem propriam ultraneus dereliquit, judicia atque dissidia fugere, potius ferre injurias persuadens, fraudemque pati divinitus hortabatur, numquid tam sacrilegum atque lamentabile schisma non deflesset, et in sancta Ecclesia ad quartum usque lustrum venenum ita pestiferum schismatis sine cujusquam antidoti remedio impune tulisset? Nonne, languente matre, hos duos, si dicamus filios, pertinaci animositate per cavillosas nimium astutias viscera genitricis inhumaniter lacerantes, tam membrorum cæterorum compagine merito depulisset, utrumque compellens desistere, aut nihilominus certantes diutius cum tantorum discrimine pro libidinosa dominandi ambitione, præsidendi fastu sublimi, lascivientes cibis, ornatibus variis, et hoc unicæ vocis applausu: Beatissime pater; a vicariatu Christi magistri humilis, eorum etiam providendo saluti, noxios Eccl. vastatores abigendos a præsidentia tam noxia prædicaret, etc. » Pluribus in Benedictum et Bonifacium invehitur adjecto hoc convitio: « sed quomodo animam suam dabit, qui pro suis ovibus non dat cappam? » Hæc quidem adversus Petrum e Luna juste intorta; in Bonifacium vero Concilium Œcumenicum offerentem, in quo damnaretur antipapa et schismatici restituerentur Ecclesiæ, calumniæ sunt. Subdit Henricus rex Petrum e Luna ipsi significasse, ut oratores graves mitteret, quibus mentem suam explicare, et eorum opera ad Ecclesiarum redintegrationem uti posset: se vero Castellæ et Legionis præsules ac doctores Segobiæ convocasse; ac licet Francorum rex patruorum et fratris opera abdicationem persuasisset, ad regis tamen ac Petri e Luna conciliandas discrepantes sententias, hanc se pronuntiasse, videlicet « quod dictus dominus Benedictus cum suo collegio ejusque adversarius cum suo anticollegio simul convenirent, et si usque ad certum terminum non daretur unicum papam toti Ecclesiæ per viam, quam ipsi duce-

[1] Tom. x. de schism. pag. 195. — [2] Theod. e Niem. lib. II. c. 33, et Juven. Ursin. in Carolo VI. — [3] Extant tom. x. de schis. pag. 195. — [4] Id. ibid. — [5] Juven. Ursin. in Carol. VI. hoc anno. — [6] Extant tom. xv. de schism. pag. 107.

rent eligendam, quod ex tunc ambo tenerentur cedere juri suo quod habebant, seu habere prætendebant, sub certis et sufficientibus submissionibus et obligationibus ordinandis judicio peritorum ». Subjicit se oratores Petro e Luna misisse, ut Castellæ in ea re consilium aperirent, illumque petita repulisse; iterumque cum sui ac Francorum et Angliæ regum oratores, ut Pontificatu se abdicaret consulerent, subintulisse, re mature deliberata, sententiæ suæ reges participes se facturum, remque etiam tum prætermisisse : subsequenter autem fuit idem dominus papa solemnissime per eosdem ambaxiatores eorumdem regum et nostros summatus, seu etiam requisitus, quod usque ad festum Purificationis beatissimæ Virginis ipse per se aut cum adversario provideret quovis modo Ecclesiæ de pastore, alioquin ex tunc reges providerent causis tollendis quæ sunt occasio schismatis nutriendi : qui terminus Purificationis præteriit infecto adhuc per eum negotio penitus, aut etiam inchoato ». His addit : « Henricus rex ad illustrandam consilii sui æquitatem, iterum oratores, ut demissis precibus idem ab eo postularet, misisse cum hisce mandatis :

« Flexis genibus in suæ sanctitatis præsentia humillime nostri ex parte suæ clementiæ supplicabitis, et etiam cum omnipotenti Deo requirentes exponetis eidem, quod pro gratia et misericordia speciali recto libramine ponderare dignetur singula negotium præsens concernentia et verisimiliter consecutura, et dignetur placare atque lætificare omnes Christi fideles, qui cum via cessionis præ cæteris contentantur, quia est brevior et melior plusque conscientiarum cunctorum in orbe degentium serenativa et scandalorum omnium sedativa, quam servare jurejurando promisit, et quam constanter cardinalium sacrum collegium asserit atque tenet, dicentium istam fore meliorem, et per quam Ecclesia Dei citius ad veram perveniet unitatem, prout latius in sua declarativa cedula continetur. Dignetur etiam convenire et pro unione cum adversario concordare ultra prædictum festum Purificationis in competenti termino, qui per ambaxiatores et procuratores charissimi fratris nostri regis Francorum et nostros supplicative atque requisitive exstitit assignatus. Si autem objiciat quod practica seu via, quam nunc ipse offert, sit melior, tutior atque brevior, respondebitis quod eamdem vel aliam quæ sibi placuerit, practicet infra dictum terminum novissime assignatum, qui est terminus, in quo ambo contendentes concordare debebunt : et si concordes non fuerint in eodem termino providendo Ecclesiæ de certo et indubitato pastore, ex tunc ambo cedere teneantur cum sufficientibus submissionibus et obligationibus, ut melius fieri poterit, judicio peritorum cum ordinationibus etiam Apostolicis, ut ipse fieri deposuit in via, quam nobis per Conchensem episcopum destinavit : quæ nihilominus insufficiens et ad unionem infructuosa luculenter apparere poterit cuilibet intuenti : et casu, quo istud nolit facere, aperietis eidem nostri ex parte, ne suscipiat ad molestum, quoniam necessarium est vobis secundum Deum et bonæ conscientiæ debitum viam prosequi, per prælatos, magistros, doctores, religiosos atque personas bonæ et sanctæ intentionis regnorum nostrorum nobis consultam concorditer atque datam : cujus contrarium faciendo arbitraremur in nostri damnationem adaugeri, si tanto errori et pernicioso exemplo hujus pestiferi schismatis, quod viginti annis jam duraverit, universi reges non curarent, remedio congruo consulere seu etiam providere, ne totus populus tanto se periculo tribulationi atque cæcitati subactum esse cognoscat : quibus idem papa satisfacere effectualiter, nec respondere curavit.

« Post hæc omnia archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum primas, ad pacem Ecclesiæ ferventer, anhelans de conniventia nostra scripsit domino cardinali Pampilonensi, in cujus litteris inter cætera continebatur exhortatio quædam, quæ sequitur in hæc verba : Compellat ergo dominum nostrum papam ad istam viam sanctissimam eligendam, imo apertis brachiis amplectendam sincera et immaculata ejus conscientia, suaque bona et sanctissima atque recta intentio, quam ipse in minoribus constitutus semper laboravit indefesse angariationibus jugibus diversas peragrando provincias, ut haberetur unio in Ecclesia sancta Dei, et etiam postquam fuit ad apicem summi Apostolatus assumptus, clamavit et clamat, et etiam regibus scripsit, se velle tollere istud schisma et reducere Ecclesiam Dei brevius quam posset ad veram unitatem. Sed nulla alia via brevior, melior et securior quam ista. Ardeat utique intra viscera ejus passio Domini nostri Jesu Christi, qui expansis in cruce manibus mori voluit, antequam gens tanta periret : ferveat et bulliat in acie mentalium oculorum sanguis pretiosissimus Domini nostri Jesu Christi, qui effusus est, ut totum genus humanum redimeret : ipse enim languores nostros voluntarie sustinuit et peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum ; cujus livore tota Christianitas propter istud schisma horrendum est in perditione. Dicam ergo de eo et ei : O vicarie Jesu Christi, tibi Dominus noster Jesus Christus relinquit exemplum ut sequaris vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ; tibi enim commisit pascendas oves suas, pro quibus tanquam bonus pastor mori teneris, quanto magis si eas videas, sicut per viginti annos vidisti et adhuc perire cernis, non offerres modicam cessionem, quam comprobat totum collegium cardinalium et majores principes,

reges, duces et barones totius mundi, et insuper fere omnes prælati et doctores totius orbis, et communitates plures ac omnes populi et omnes majores, mediocres et minores una voce dicentes : Non est alia via ad serenandas conscientias nostras præter istam : non dubites, beatissime pater et domine mi, non dubites eam acceptare, nec trepides ubi non est timor, quia sine dubio perpetuo remanebis papa, quoniam diabolus excæcabit illum intrusum, qui istam viam recusabit. Remaneat ergo per ipsum et non per te, insurgant ista de causa non contra te, sed contra ipsum omnes principes mundi, et tu pacificatus cum ovibus tuis remanebis in pace. O quanta laus erit remedium animæ tuæ, imo refrigerium et per sæcula laudabilis gloria et exemplum !

« Scripsit etiam idem archiepiscopus Toletanus eidem domino Benedicto cum copia, prædictæ litteræ ad dominum Pampilonensem directæ, et cum eadem exhortationis clausula in ejus littera interclusa, ut ad ejus notitiam deveniret : ad quæ idem dominus Benedictus minime respondere curavit. Novissime autem post omnia et singula supradicta abundantius volentes eumdem dominum Benedictum, quantum in nobis erat, quomodolibet contentare, scripsimus in nostra civitate Abulensi effectualiter eidem significando, quod dignaretur adhuc acceptare prænotatam primam viam, quam primo loco sibi de Segobia miseramus sine cujuscumque termini præfixione, quod scilicet ipse cum adversario convenirent et taliter laborarent, ut nobis darent unum papam indubitatum ; alioquin nobis necessarium erat exsequi, quod per prælatos et consilium regni nostri matura deliberatione digestum fuerat et provide ordinatum. Ipse neglexit accommodare consensum in aliquo præmissorum ; quinimo continuata intentione hucusque, licet toties iteratis et multiplicatis vicibus tam humiliter quam solemniter pulsatus et requisitus, tamque rationabiliter, ut est dictum, semper recusavit atque recusat acceptare aut offerre viam sufficientem ad prædictum schisma tollendum, et per quam lacerata Ecclesia sub unici pastoris regimine requiescat, et tranquillæ sortita pacis effectum unionem debitam assequatur.

« Attendentes etiam quod post rex Francorum nedum de prosapiæ suæ, sed etiam aliorum multorum principum et Ecclesiæ regni sui consilio et assensu, jam diu se subtraxit a totali ejusdem obedientia Benedicti ; attento etiam quod sacrum cardinalium collegium ab ejusdem obedientia similiter se subtraxit ; considerato insuper et attento quod supradictos contendentes in obedientia sustineri et occasio sive causa plures habendi sequaces, participes vel fautores beneficiorum Ecclesiasticorum seu gratiarum intuitu, vel dum nunc hos nunc illos allíciunt muneribus sive donis : quidam etiam, quibus cum conscientiæ sinceritate via cessionis apparet melior, ut eidem assistentes accepti atque grati beneficia possint assequi, et dignitatibus sublimari, nihilominus suadent cessionem non fieri, quæ sunt schismatis fomenta non minima et unionis offendicula manifesta, quibus per obedientiæ substractionem cessantibus, unio facilius sequi posset, pensantes quod in nos Deus animadverteret acrius, imo (quod absit) in damnationem acerbissimam verteretur, si nos ac cæteri reges, quibus ipse justitiæ commisit imperium atque gladii potestatem, et Ecclesiam suam tuendam signanter in hujusmodi casibus commendavit, prout uniuscujusque opportunitas se obtulerit, sufficienti remedio pro ejus adjutorio deessemus ; præcipue cum juxta sanctorum decreta Patrum et traditiones, tam pestilenti morbo nequeat salubris provisio nisi per potestates sæcularium atque terræ principes procurari, nec alius superest qui sufficienti remedio provideret ; suadet itaque sic expleri naturalis cujusque prudentis, circumspecti seu oculati viri discretio, divini juris et humani clamat auctoritas, urget invincibilis ratio, cui resisti nequit aut rationabiliter obviari ; unde si post hujusmodi multiplices supplicationes ac requisitiones ejusdem Benedicti per nostros ambaxiatores factas modis debitis, ut præfertur, ipsius partem sustineremus ulterius, merito nobis posset adscribi quod allecti muneribus et gratiis eidem Benedicto faveremus indebite, ac nefandi schismatis præberemus assensum, Christianitatis pesti mortiferæ fomenta clarissima ministrantes, deque reunienda Christi Ecclesia minime curaremus. Ideo præmissa et alia debita meditatione pensantes, quæ longum foret describi per singula, ut cunctis pateat nos scissuræ vestis Dominicæ condolere, ac eam, quantum nobis est possibile, resarcire ; nos omnipotentis et altissimi Regis regum nomine invocato, cum consilio et assensu illustris charissimi germani nostri infantis domini Ferdinandi, necnon prælatorum, ducum et comitum, procerum et baronum, magistrorum, doctorum religiosorumque virorum regni nostri ad hoc specialiter vocatorum, eumdem omnipotentem Deum præ oculis semper habendo, declaramus subtrahi debere totalem obedientiam eidem Benedicto in spiritualibus et temporalibus in terris omnibus nostri districtus ac dominii sive regni ; et denuntiamus præsentibus fore subtractam : subtrahimusque nos regna, dominia, terras, loca cujuscumque nostri districtus, Ecclesiam, clerum et populum regni nostri ab ejusdem Benedicti obedientia, inhibentes firmiter, ut nullus audeat eumdem Benedictum ut papam tractare, nec eidem aut ejus præceptis obedire, aut cum redditibus quibuscumque vel obedientia spirituali vel temporali,

vel cuivis alteri pro eo ex quacumque causa, et insuper quibuscumque aliquatenus respondere : quodque in prælatiis, dignitatibus, beneficiis cæteris vacantibus et etiam vacaturis, si electiva fuerint, per electionem, et post, per confirmationem archiepiscoporum et episcoporum ; in non electivis vero, per collationem et provisionem archiepiscoporum et episcoporum provideatur, adhibitis debitis solemnitatibus in præmissis.

26. « Sane ut sancta et recta intentio, quam nos ad unionem sanctæ matris Ecclesiæ semper habuimus et habemus, universis pateat manifeste, nec arbitretur quispiam, nos quacumque sinistra intentione moveri nisi dumtaxat propter zelum unionis Ecclesiæ supradictum, voluntatis et propositi nostri est numquam et nusquam obedire intruso, qui se Bonifacium appellat, nec eum habere aut suscipere in summum Pontificem, nec etiam obedire cuicumque alteri eligendo in papam, nisi fuerit electus canonice et obeditus per universalem Ecclesiam, verus, unicus, summus Pontifex et receptus. Jubemus insuper quod omnes et singuli nostri regnicolæ plenarie pareant suis archiepiscopis, episcopis cæterisque prælatis, habentes eos in suos veros Pontifices et pastores. Si quis autem in præmissis aut eorum quilibet temerarius violator extiterit post voluntatis nostræ acrimoniam, adversus eum dira cedet ultio, velut in eum qui regis sui præcepta contemnit et domini sui audet jussionibus contraire. Præsentium insuper auctoritate mandamus universis et singulis justitiariis et officialibus regni nostri, ac eorum cuilibet, ut quoscumque deprehenderint præmissa vel eorum quodlibet violare taliter puniant, ut cedat cæteris in exemplum. Datum in villa de Alcala de Henares XII die mensis Decembris, anno Domini MCCCXCVIII ». Inique Henricus rex acephalum se constituit, et cleri populique partem, quæ Bonifacium volebat Pontificem, ab eo avertere tentavit.

27. *In Henricum Castellæ regem censuras et pœnas confirmat Bonifacius.* — At Bonifacius ipse, quem antea Henricum de se concitasse vidimus, ad Sedis Romanæ cultum se aggregaturum, illusus, censurarum sententias ab Urbano jam ante in Joannem ejus parentem latas, in ipsum etiam Henricum valere pronuntiavit (1). Tum vero Joannes rex Lusitaniæ bellum cum Henrico gerebat ; quare Pontificium Diploma [1] ad Bracharensem archiepiscopum et episcopum Coimbricensem transmisit, ut illud vulgandum curarent, Lusitanorumque animos magis ad pugnam inflammarent.

« Bonifacius, etc. venerabilibus fratribus nostris..... archiepiscopo Bracharensi et..... episcopo Coimbricensi, ac dilecto filio decano Ecclesiæ Bracharensis, salutem, etc.

« Quamvis ad regimen Apostolicæ Sedis, quæ Domino disponente mater omnium esse dignoscitur et magistra, insufficientes nos meritis et sapientia reputemus, altissimi tamen Patris misericordia suffragante, sic sollicitè pastorale officium intendimus exercere, sicque judicare pro viribus magnum et parvum, ne per illum, apud quem non est acceptio personarum, in districto examine, ne inæqualite judicii merito judicemus ; et quia inimici Dei sonuerunt, et qui oderunt eum extulerunt caput, malignaverunt consilium et cogitaverunt adversus sanctos ejusdem : et qui sic faciunt, expedit ut in chamo et fræno maxillæ eorum constringantur, ut sciant quia homines sunt, et quod potentia nobis et justitiæ non poterunt temporaliter resistere, demum pœna docente ad faciendum condignæ penitentiæ fructus, saltem lima correctionis et ferula justitiæ reducantur. Dudum siquidem, cum damnatæ memoriæ Joannes Henrici olim prætensus rex Castellæ et Legionis certificatus de canonica electione, inthronizatione et coronatione felicis recordationis Urbani papæ VI prædecessoris nostri, eumque pro vero, summo ac Romano Pontifice, et etiam per suas litteras et nuntios fidelitatem et obedientiam exhibuisset, et ab eo tam pro se ipso, quam etiam pro multis aliis quamplures et diversas gratias tam spirituales quam temporales impetrasset et postmodum idem Joannes in reprobum sensum datus, in favorem damnatæ memoriæ Roberti olim duodecim Apostolorum presbyteri cardinalis tunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat, ac ejus sequacium a devotione, fidelitate et obedientia ipsius prædecessoris atque Romanæ Ecclesiæ non solum seipsum subtraxisset, verum etiam prælatos et personas Ecclesiasticas, ac alios clericos et laicos Castellæ et Legionis regnorum, ut a prædecessoris et Ecclesiæ hujusmodi fidelitate, obedientia et devotione se subtraherent, fraudulenter et per minas et terrores compulisset ; ac se et alios de regnis ipsis in quadam acephalitate, quæ species hæresis existit, quamque alias indifferentiam seu neutralitatem, ipse Joannes nominabat, constituisset, ac in ea per nonnulla tempora pertinaciter perseverasset, etiam bona, res, jura, redditus et proventus ad cameram Apostolicam

[1] Bonif. Epist. cur. l. v. pag. 21.

(1) Quæ narrat annalista toto hoc et præcedenti paragrapho vera sunt, sed minus accurate digesta. Neque enim Henricus Castellæ rex censuris Bonifacii innexus fuit, postquam conventu Alcalensi celebrato obedientiam utrique Pontifici denegavit, sed Pontificiæ censuræ regis declarationem præcesserunt. Cum igitur rex animo esset a Bonifacio abalienatus, et cum Gallis in causa schismatis coitionem fecisset, ideo Bonifacius diutius prorogandam minime duxit anathematis sententiam quam ex litteris Pontificis in Annalibus legendis latam discimus hoc anno kal. Septembris. Hac injuria exasperatus Henricus conventum Alcalensem celebravit, in quo utriusque Pontificis obedientiam excussit, scriptis hac de re litteris in Annalibus legendis, signatisque die XII mensis Decembris. MANSI.

spectantia per se et alios usurpando, Ecclesias etiam cathedrales ac regulares aliaque beneficia Ecclesiastica faciendo per schismaticos occupari; præfatus prædecessor, qui salutem ipsius Joannis zelabat, præfatum Joannem pluries per litteras et nuntios suos paterno zelo monuit, ut ab hujusmodi erroribus resipisceret, et maneret prout tenebatur in fidelitate, obedientia et devotione prædictis.

« Deinde vero cum ipse Joannes, nolens intelligere ut bene ageret, spretis per eum monitis hujusmodi prædecessoris ejusdem, detegens commentum suæ dolositatis et fraudis, ac in profundum malorum descendens, hujusmodi damnati schismatis imitator effectus, et non timens amplius dictæ Ecclesiæ scindere unitatem, una cum perditionis filio Petro olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinali vulgariter dicto de Luna, post obitum dicti Roberti in Apostolica Sede intruso, Petro olim Toletano et Lupo olim Cæsaraugustano archiepiscopis, Martino olim Pampilonensi, Joanne olim Ambianensi, et Angelo olim Pensauriensi episcopis, ac Bonifacio de Amanatis legum doctore satellitibus dicti Roberti antipapæ, conspirationes et machinationes etiam contra ipsum prædecessorem factæ, os in cœlum ponere, lingua ejus transeunte super terram, æstimans loquacitatem et facundiam, et maledicere conscientiæ bonæ signum, in nonnulla verba non tam blasphema et hæretica, quam vesana contra ipsum prædecessorem prorumpere, ipsumque lacerare convicciis hujusmodi schisma notorie sectando, ac dogmatizando, veritus non fuisset nec vereretur, seque debere et velle dicto Roberto antipapæ credere, adhærere et favere, et favores præstare, præsumptusa temeritate et ausu sacrilego; convocatis etiam diversis prælatis et personis aliis prædictis publice asseruisset et manifestasset, ac prælatis, clericis et personis Ecclesiasticis de regnis eisdem, quod eidem antipapæ crederent et obedirent ac parerent, temere et de facto præcepisset, præfato antipapæ et ejus sequacibus diversa pecuniaria et alia subsidia, favores et auxilia etiam contra prædecessorem et Romanam Ecclesiam præfatos impendere præsumpsisset, crimen læsæ majestatis ac hæresis, apostasiæ et conspirationis ac sacrilegii contra ipsum prædecessorem damnabiliter incurrendo in animæ suæ grave periculum et Apostolicæ Sedis contemptum, ac præjudicium et scandalum plurimorum, ac præmissa omnia essent adeo notoria, quod non possent aliqua tergiversatione celari; dictus prædecessor nequiens tot et tantos exsecrabiles excessus dicti Joannis absque gravi offensa Christi salva conscientia per amplius tolerare, adversus præfatum Joannem in virtute Altissimi de fratrum suorum, de quorum numero tunc eramus, consilio, duxerat exsurgendum, et super præmissis exigente justitia contra dictum Joannem ad hoc, licet absentem, legitime evocatum, debitis solemnitatibus observatis, nonnullos processus fecerat in talibus fieri consuetos, per quos inter cætera sententialiter pronuntiavit, decrevit et declaravit præfatum Joannem fuisse et esse schismaticum, apostatam, sacrilegum, perjurum, blasphemum, incitatorem hujusmodi damnati schismatis, hæreticorum fautorem, reum criminis læsæ majestatis, conspiratorem etiam contra ipsum prædecessorem, et velut hæreticum puniendum, ipsumque propter præmissa incurrisse pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ac fore privatum et depositum; ac privavit et deposuit a quibuscumque dignitatibus et honoribus, necnon jure, si quod in dictis regnis, seu ad ea quomodolibet competebat aut competere poterat, ac etiam regnis ipsis, si ad eum tunc pertinebant vel pertinere poterant quoquomodo, et omnibus feudis et bonis, quæ a dicta Romana et quibusvis aliis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, seu Romano imperio et quibuslibet aliis obtinebat, et quæ quomodolibet etiam de facto tenebat, ipsiusque bona omnia fuisse et esse confiscata, et confiscavit, ac ejus personam detestabilem et infamem fore exponendam, et exposuit a Christi fidelibus capiendam.

28. « Monuit etiam dictus prædecessor de dictorum fratrum consilio omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus homines cujuscumque status, ordinis vel conditionis existerent, etiamsi pontificali, imperiali, regia seu quavis alia dignitate fulgerent, etiamsi essent sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, ne aliquis eorum, in civitatibus, castris, villis, terris seu locis, quæ etiam de facto tenerent, præfatum Joannem scienter recipere et acceptare, aut sibi ad ea aditum præbere, seu ad illa, in quibus ipse Joannes tunc habitabat seu moram trahebat, aut ex tunc habitaret vel moram traheret, in ipsius vel sequacium ejus favorem, blada, vina, carnes, panes, ligna, victualia, pecunias, merces, res vel quæcumque alia bona ad ipsorum usum utilia portare, mittere vel deferre, seu portari, mitti vel deferri facere præsumerent, ne per aliquos, si hoc quovis modo prohibere possent, mitti, deferri vel portari permitterent; alioquin eos, qui in præmissis vel aliquo præmissorum contra hujusmodi monita et mandata facere, vel eidem Joanni directe vel indirecte, publice vel occulte, auxilium, consilium vel favorem præstare præsumerent, si singulares personæ, excommunicationis sententiam incurrere, si vero communitates vel Universitates forent, tam ipsos quam eorum civitates, castra, villas, terras et loca, Ecclesiastico interdicto subjacere voluit ipso facto, et hujusmodi civitates, castra, villæ, terræ et loca, civitatum, castrorum, villarum et locorum aliorum commercio; et nihilo-

minus civitates ipsæ pontificali dignitate privarentur, a quacumque excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo posset absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium quam per eumdem Romanum Pontificem relevari. Præterea omnes et singulos, qui præfato Joanni juramento fidelitatis, homagii, alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato prius tenebantur adstricti, absolvit et etiam decrevit absolutos, ita quod nullus ei obedire, intendere vel parere, nullusque ei debita reddere aut respondere extra judicium vel in judicio teneretur. Quinimo districtius inhibuit omnibus et singulis ducibus, principibus, comitibus, baronibus, militibus, nobilibus et aliis singularibus personis, necnon communitatibus et Universitatibus quibuscumque, ne præfato Joanni in aliquo parerent vel intenderent, nec sibi, aut officialibus suis quæcumque datia, collectas, gabellas, pedagia, fructus, redditus et proventus, pecuniarum summas, aut quævis alia subsidia seu servitia, directe vel indirecte, publice vel occulte dare, solvere vel quovis modo præstare præsumerent. Alioquin omnes et singuli, qui secus agerent ; si singulares personæ, excommunicationis, si vero communitates vel universitates forent, interdicti sententias hujusmodi etiam eo ipso incurrerent, a qua quidem excommunicationis sententia, præterquam in mortis articulo, ut præfertur, nullus ab alio quam a Romano Pontifice præfato posset absolvi, nec interdictum hujusmodi ab alio quam ab eodem Pontifice relaxari. Pronuntiavit etiam et declaravit sententialiter, ut præfertur, quod idem Joannes intestabilis esset, nec testamenti haberet liberam factionem : ad bona quæque aliorum ex testamento vel ab intestato nullatenus admitteretur : nulla fides, nulla credulitas adhiberetur eidem ; sed a testamento velut infamis et indignus totaliter repelleretur : esset etiam ei judicatus, et cujuscumque alterius publici officii exercitium interdictum. Voluit insuper quod omnes et singuli Christi fideles, qui assumpto crucis charactere, ad præfati Joannis schismatici et, ut præfertur, damnati exterminium se accingerent, et illum pro posse prosequerentur, illa gauderent indulgentia, illoque privilegio essent communiti, quæ accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium conceduntur.

29. « Dictus insuper prædecessor, ne tot et tantorum facinorum et scelerum in divinæ majestatis offensam, et dictæ Romanæ Ecclesiæ matris cunctorum fidelium et magistræ maximam contumeliam et contemptum, fideique Catholicæ ac utilitatis reipublicæ detrimentum nequiter patratorum, ad succedentium temporum sæcula sine correctione debita in multorum perniciem memoria deveniret ; et ne præfatus Joannes sic, ut præfertur, damnatus et a Deo reprobatus regnaret, qui in suis hæresibus persistere, et excessus excessibus cumulare, ac Romanæ Ecclesiæ prædictæ pacem turbare, et inter Christi fideles schismata, dissensiones et scandala, cultumque Christianæ fidei, sine qua quisquam Deo placere nequit, quantum in eo erat, depravare tenebatur, suos pravos et damnandos conceptus in partum ulterius producere posset, sed potius dextera Dei faciente virtutem, viriliter resisteretur eidem ; et ipsius damnandi propositi executio elideretur, opportunis idem prædecessor etiam providere remediis cupiens, quia in iis Dei et prædictæ Romanæ Ecclesiæ causam agi conspiciebat, illa devote prosequentibus decrevit spiritualibus auxiliis et præsidiis assistendum, ut causam ipsam eo ferventius prosequerentur, quo exinde majoris retributionis materiam se sperarent adepturos.

« Quapropter idem prædecessor de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, ejus auctoritate confisus, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui præfatum Joannem præfati Roberti tunc antipapa complicem et fautorem sic damnatum, ac ipsius Joannis complices, fautores et receptatores ac ei credentes, quamdiu in hujusmodi schismate ac extra ejusdem Romanæ Ecclesiæ gratiam persisterent, in personis ac sumptibus propriis ; necnon iis, qui in personis propriis, alienis tamen expensis expugnarent, et super hoc per unum annum, incipiendum a die, quo bonæ memoriæ Guillelmus episcopus Bethleemitanus, quem dictus prædecessor executorem super hoc deputavit, illud duceret ordinandum, continue vel interpolatim in expugnatione hujusmodi laborarent, Ecclesiæ sequendo vexillum tam clericis quam laicis ; et eis insuper, qui suis dumtaxat expensis juxta facultates et quantitates suas destinarant seu eidem episcopo, aut alii vel aliis per ipsum episcopum deputando seu deputandis, ministrarent sufficientia stipendia, ut ea episcopus destinare posset pro eis idoneos bellatores per dictum tempus moraturos et bellaturos ibidem, illam concessit indulgentiam et veniam peccatorum, quæ concedi per Sedem Apostolicam proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consuevit, et in retributionem justorum salutis æternæ pollicebatur augmentum. Eos autem, qui non per annum integrum, sed per ipsius anni partem in hujusmodi Dei servitio laborarent, juxta quantitatem laboris et devotionis affectum, participes esse voluit indulgentiæ memoratæ ; quodque si forsan ipsorum aliquem post iter arreptum in prosecutione dicti negotii ex hac luce migrare contingeret, vel interim negotium ipsum congrua terminatione compleri, eos integre participes esse voluit ipse prædecessor indulgentiæ memoratæ : ac etiam hujusmodi remissionis

voluit esse participes juxta quantitatem subsidii et devotionis affectum, omnes qui ad expugnationem dicti Joannis et aliorum damnatorum, sequacium et fautorum suorum eidem episcopo vel per eumdem episcopum deputando et deputandis de bonis suis congrue ministrarent.

« Et nihilominus abbreviandi hujusmodi anni terminum et subsidii quantitatem juxta ipsius episcopi circumspectionis arbitrium, consideratis personarum ac laborum et temporum qualitatibus et conditionibus, idem prædecessor plenam et liberam concessit per suas certi tenoris litteras potestatem : mandans insuper eidem episcopo concessionem ipsam prædecessoris ejusdem, ac prædicta omnia per eum, vel alium seu alios ad hoc idoneos in Castellæ et Legionis prædictis, ac Aragoniæ, Portugalliæ et Navarræ regnis, et in partibus Vasconiæ ; necnon in omnibus civitatibus, terris ac locis ipsorum regnorum et portuum in Ecclesiis et locis eorum, quando et quoties expedire videret, solemniter publicaret et exponeret, et per alios, quos ad hoc idoneos reputaret, publicari et exponi faceret, ut melius et clarius intelligeretur ab omnibus in vulgari, ac fideles Christi instantius et efficacius per verbum prædicationis, et alias, prout expediens foret, inducere non postponant, ut suscipientes cum reverentia per manus dicti episcopi vel aliorum per eum ad hoc deputandorum, venerabile signum crucis, ipsumque suis humeris et cordibus affigendi, ad prosequendum hujusmodi causam Dei et dictæ Romanæ Ecclesiæ matris eorum viriliter se accingerent, prout in prædictis litteris prædecessoris ejusdem plenius continetur.

30. « Postea vero prædictus Joannes hujusmodi litteris, quarum indubitatam notitiam habuit, in contemptum damnabiliter ductis, ac ejusdem nefandi schismatis etiam extunc remanens labe respersus, exemplo Pharaonis, cujus cor semper exstitit induratum, periit in æternum, nam impœnitens repentina morte, ipse Joannes, divino, ut creditur, percussus judicio, pœnam in proprio corpore tulit : cujus actus in hoc facto miserabilis exitus comprobavit. Cum autem, sicut jam diu fama publica divulgavit, et pæne jam orbis prædicat universus, Henricus dicti Joannis natus patri succedens in vitium, et protervìam ac dementiam sequendo paternas, non advertens illud quod scriptum est : *Ego sum Deus, qui visito peccata patrum in filios usque ad tertiam et quartam generationem;* etiam nobis et eidem Ecclesiæ Romanæ quam tanquam matrem et dominam reverenter multipliciter honorare, ac recognoscere Deum cæli deberet, qui potentem deponit de sede et sublimat pauperem et egenum, ac etiam fidelibus et devotis nostris in illis et vicinis regionibus ac partibus constitutis pravis actibus suis multiplices injurias et offensas hactenus intulerit, et inferre non cesset, etiam ut hæreticus et schismaticus notorius, ac in temerarium et illicitum favorem Petri e Luna prædicti in eadem Sede Apostolica, ut præfertur, intrusi ac fautorum, sequacium et complicium ejusdem, quibus etiam publice et notorie adhærere præsumpsit hactenus et præsumit, unde quot animarum pericula, jacturæ et scandala detestabilia fidelibus ipsis hactenus prævenerunt, et verisimiliter possent, nisi super hoc Apostolica solertia, urgente conscientia, sollicite provideret, etiam in antea prævenire satius est motus majores ; nos, in cujus persona dictum est per prophetam : *Clama, ne cesses ; quasi tuba exalta vocem tuam, argue, increpa, obsecra ;* et qui de quolibet peccato mortali quemlibet tenemur corripere Christianum, juxta illud : *Ecce constitui te super gentes et regna, ut evellas, dissipas, ædifices et plantes :* eapropter non valentes ulterius tam publica et manifesta gravissima delicta, et excessus execrabiles et enormes prædicti Henrici ulterius sub dissimulatione transire, et hujusmodi periculis, jacturis et scandalis obviare, et animarum saluti, quantum nobis ex alto permittitur, in hac parte providere salubriter cupientes, ac prædictas litteras prædecessoris ejusdem et omnia inde secuta rata habentes et grata, dictas litteras ex certa scientia auctoritate Apostolica confirmamus et approbamus, necnon quoad eumdem Henricum natum suosque sequaces et complices ac fautores, sibique adhærentes et faventes in hujusmodi hæresi ac schismate, necnon aliis præmissis illicitis omnes et singulos cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis existant, in omnibus et singulis per omnia, prout contra dictum Joannem patrem suum ejusque sequaces, complices et fautores hujusmodi promulgatæ fuerunt, de fratrum nostrorum consilio et Apostolicæ plenitudine potestatis extendimus per præsentes. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus hujusmodi litteras in omnibus prædictis regnis et partibus et vicinis locis, ubi et in quibus commode et absque periculo fieri poterit per te vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc duxeris deputandum seu etiam deputandos, auctoritate nostra contra Henricum suosque complices et fautores, et omnes alios et singulos suprascriptos in hoc culpabiles juxta tenorem et formam ipsarum litterarum prædecessoris ejusdem, eadem auctoritate publicare procuretis, contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Septembris, Pontificatus nostri anno IX ». Terrere his minis Henricum nisus est Bonifacius, quem antea mansuetudine adducere ad obsequium non potuerat, ac regem Lusitaniæ, qui sceptrum Lusitanicum Henrico debitum occuparat, confirmavit.

31. *Bonifacius regem Galliæ conciliare Eccle-*

siæ studet, opera regis Angli. — Ad conciliandum vero sibi Francorum regem antipapæ servitute jam liberum, sollicitavit [2] Richardum Anglorum regem ejus affinem, ut regiam opem ad illum in sinum Sedis Apostolicæ revocandum conferret.

« Charissimo in Christo filio Richardo regis Angliæ illustri.

« Quia tanquam princeps Christianissimus studium providentiæ salutaris amplectens, sic vigilem in rebus agendis diligentiam adhibes, sicque digestæ in singulis practicandis aciem circumspectæ mentis apponis, ut procedant salubriter, quæ tui maturitate consilii diriguntur; hanc considerationem habentes tibi, quem erga Deum et Romanam Ecclesiam novimus claræ devotionis titulis insignitum, super negotiis ejusdem Ecclesiæ, cujus inter cæteros principes orbis terræ Catholicos zelator honoris et exaltationis ipsius præcipuus amator existis, affectiones nostras libenter expendimus et cogitationes fiducialiter aperimus. Etenim, fili charissime, dum levamus in circuitu oculos nostros, et gregem Dominicum sollicitudini nostræ Domino disponente commissum, undique mentis acie contemplamur, ex debito pastoralis officii vigilem curam impendimus, ut cunctorum dispendiis et præsertim animarum periculis obvietur. Animadvertentes igitur et matura digestione pensantes, regem Franciæ, quem titulo patris appellas, et sanctæ matris Ecclesiæ gremio et veritatis via, longis retroactis temporibus, graviter oberrasse; profecto naviculæ Petri, quam nobis Altissimus committere voluit, suscepto regimine, illico cogitare cœpimus vias diligenter et modos, quibus regem illum, absterso cujuscumque appositæ nubis obstaculo, ad viam veritatis inducere valeremus. Verum post diversos et exquisitos modos, post varia tentata remedia, post exactos frustra multiplices in hujusmodi negotii prosecutione labores, demum ad serenam constantemque devotionem tuam convertimus Apostolicæ considerationis intuitum, sperantes hoc ipsum tantæ pietatis negotium per tuæ salutiferæ providentiæ studium tuamque diligentiam circumspectam, si, ut firma opinione tenemus, illud tua fervens devotio duxerit cordialiter amplectendum, deduci posse faciliter ad effectum, quippe quia de præfata serenitate tua, mens nostra considerat, ut Dei beneplacitum, veluti sui nominis amatrix intenta, studio diligentis indagationis inquirat, et quod, si placere perceperit, promptis affectibus prosequatur.

« Idcirco serenitatem ipsam paterna affectione rogandam duximus pariter et hortandam, ipsi nihilominus in remissionem peccaminum paternaliter suadentes, quatenus divinæ retributionis obtentui, velis totis studiis totisque sensibus experiri ab ejusdem regis oculis verbo Domini nubem excutere, qua superioris aeris beneficium non admittit, ut exclusa tenebrarum caligine, quis sit, quid agat quidve suis mereatur actibus, tam exteriori quam interiori lumine contempletur, et demum sanctæ matris Ecclesiæ gremium, a qua diutius, proh dolor! extitit alienus, tua faciente et procurante opera convertatur, ne forte (quod absit) irreparabiliter decidat et sine spe resurgendi pereat : nempe, autem non erat opus te, orthodoxæ fidei pugilem strenuum athletamque fortissimum nobis datum a Domino, exhortationibus inducere variis, si devota meditatione consideras et oculo clementis propitiationis advertis, dictoque regi pia mente compateris, quam gratum exinde Deo et Apostolicæ Sedi præstabis obsequium, quantaque tibi salutis, honoris et utilitatis incrementa provenient, et quam sonoro præconio exaltabitur in gentibus nomen tuum. Postremo serenitatem tuam reddimus harum serie certiorem, quod ubi rex Franciæ prælibatus tuis salutaribus monitis atque consiliis acquiescat, vel saltem acquiescere se disponat, parati erimus pro eo et inclyta domo sua nostrum gremium paternaliter aperire, et cum eodem, necnon sequacibus et adhærentibus quibuscumque clementer agere, quantum cum Deo poterimus, et nobis duxerit tua prænarrata serenitas consulendum. Datum Romæ apud S. Petrum, XII kal. Januarii, Pontificatus nostri anno IX ».

32. *Sollicitatus a Gallo Anglus ut a Bonifacio deficiat, Oxonienses doctores consulit, qui egregias ad eum dant litteras.* — At tantum aberat ut Richardus Gallos ad Bonifacii obsequium posset traducere, ut etiam ipse fallacibus argumentis impelleretur ad solita officia neganda eidem Bonifacio, nisi is, ad redigendos in unum gregem omnes fideles, papales infulas una cum æmulo deserere paratus esset. Antequam vero publice ab eo deficeret, Oxoniensis Academiæ doctores consuluit : qui, re diligenter perpensa, respondere non cogendum ad Pontificii suffragii abdicationem Bonifacium : longe disparem esse Anglorum Gallorumque sortem, illos in schisma proruisse, ac jam animos eorum ob antipapam religione torqueri, jureque ab eo discessisse : at Anglos de Bonifacii Pontificatu nullam adversam suspicionem concepisse, nec sine crimine a Pontifice posse discedere : aggrediendam vero aliam exscindendi schismatis rationem, nimirum indicendum a Bonifacio Concilium Œcumenicum, atque ad illud antipapam ac reges ejus sectatores accersendos; tum controversiam de Pontificatu ex Patrum sententia diremptum iri : si antipapa et reges ipsi illuc eo accedere abnuant, in eos reges principesque Catholicos arma distracturos : qui quibus pluribus Oxonienses ipsi subjectis litteris disseruere [1].

[1] Ext. cor. Epist. ad reg. Angl. tom. XII. de schism. pag. 268.

«Epistola Oxoniensium ad Richardum regem Angliæ.

« Quod, principum invictissime, ab obedientia sui prætensi capitis Hispani vel Gallici recesserunt, quod coactam cessionem imponunt, quod ad cedendum antequam eligeretur et post suam electionem, dictum suum idolum corporale juramentum præstare fecerunt, quod per simile juramentum pro consulendo et favendo huic cessioni nominantes se cardinales, quasi omnes et singulos compulerunt, cum hæc et hujusmodi practicantes sint viri inter cæteros Christicolas communi reputatione astutiores, et jure ab re vel proposito fixo vel firmato aliquid molientes, nec damnamus nec simpliciter improbamus : nam cum de juribus suæ statuæ dissidant, hæc et fortassis majora sana conscientia facere et poterunt per honesta media forsitan vulneratis eorum conscientiis propriis tam diuturnam obstinationem aut mederi cupiunt, seu ne ad ulterius adoretur eorum statua, et deficientibus sacramentis populus sibi subditus finaliter pereat et damnetur, caute et sagaciter sibi consulunt, aut sicut in hujus schismatis prima productione quam fecerunt, suspicabantur totum mundum ad instar et exemplum tot virorum famosorum, quorum prudentia et justitia regi videbatur clerus et populus ad eorum opinionem trahere, ac per colorata eorum media, quæ in facti narratione subtiliter fabricari et exquiri fecerunt animos regum et principum ad tradendum et tenendum quod asserere voluerant, inviscare. Sic etiam sicut præsumuntur, jam suspicantur et æstimant saltem pro fastidientia tanti schismatis, quæ tantorum animos vexat et molestat multipliciter, et faciendum quod faciunt, et ad practicandum quod practicant, quasi alibi non sit studium quam ibidem, quod hanc practicandi formam tradiderit, nec aliunde per eorum indaginem de Jacob puteo, quoniam altus est, latices scientiæ salutaris exhauriri valeant, aut sub aliis montibus quam Parnasso non sit tractandum de somniis subtiliter inclinari. Si vero hanc viam coactæ cessionis, aut subtractionem obedientiæ, tanquam canonicam seu universaliter ab aliis præsertim quam iis, qui remorsum patiuntur conscientiæ, prout præmittitur æmulandam tradiderent, cum non sit in juris corpore aut sanctorum factis vel exemplis accommoda, nec sedationi schismatis ultimatæ necessaria, cum sint alia media ad unionem Ecclesiæ honesta, practicabilia, et verisimiliter, si per eorum obstinatam proterviam non steterit, effectui mancipanda, huic decreto et sententiæ omnino contradicimus, et ea penitus improbamus.

33. « De primo namque schismatis auctore Lucifero inolevit hæc per eos assumpta practica, quæ quoniam ambitiosum appetitum dominandi exsequi non poterit, obedientiam subtrahere disposuit; nam cum melior sit obedientia quam victimæ, peccatumque ariolandi sit nolle acquiescere, quomodo ergo subditi, qui suis capitibus debitam obedientiam subtrahunt, non grave peccatum, quod voluntarie incurrunt, non damnatissimam opinionem quam asserunt, clare demonstrat. Voluntarium diximus hoc peccatum; nam via Concilii Generalis, quæ præ cæteris et magis canonica, plusque conscientiarum uniuscujusque obedientiæ in omnem eventum clarificativa est, sufficit oblata per saltem medium laborem, quem ad hujus damnandæ viæ coactæ cessionis practicam consumpserunt, si consensus eorum accesserit, in minori tempore practicandam acceptare voluerint, videbitur clare quomodo canonice quamque celeriter schisma præsens, quod inchoaverant, finaliter sopietur, an non voluntariam eorumdem opinionem, quasi non sit alia quam illa, quam per suam præsumptionem canonizant, recte dicemus, cum et finem laborum juste et sancte, si tamen finem appetant, facilius habere poterunt, quam id medium, per quod mortale peccatum incurrunt invii, si eorum clara sint opera, hoc in lucem deducere verentur invii, qui exquisitarum viarum subterfugia quærunt, et altam viam deserunt, præsumptionem imo vehementem suspicionem de suis magis operibus ingerunt. Doleant igitur de commissis et vere pœniteant, et viam, quæ non includit errorem manifestum in progressu imitari conentur; nam obediendum est prælatis et præpositis etiam discolis, et reprobatis a Deo principibus et sacerdotibus subtractam obedientiam non legimus; imo iis, quorum in dubium probabiliter versum est jus et titulus, quousque fiat super titulo dubio declaratio, secundum canones est parendum. Qua ergo fronte a papæ indubitati obedientia, qualem utraque pars suum asserit, erit recedendum? Servare debet igitur ille cathedram, qui ne suus grex pereat, non novis opinionibus inhæret, sed antiquorum Patrum vestigia, quæ pro schismatis sedatione reliquerunt in canonibus, insequitur, qui scandalum ab Ecclesia præscindere nititur, qui id notorie facit et præcipit, per quæ turbatio, subversio Ecclesiæ vel destructio cesset et penitus vacuetur : et videatur quis sit ille prædictorum contendentium, quorum unus duntaxat viam compromissi, quam universaliter damnant, offert et obtulit; et alter viam Generalis Concilii justam, sanctam et canonicam inquirit et eligit, non aliter impossibile, imo nec in magnis difficile, nisi quatenus ex eorum protervia, impossibilem aut difficilem reddunt eamdem.

34. « At vero quomodo convocaretur Generale Concilium, etiam si id convocaret una pars, vel altera requisita tantum distulerit aut noluerit? Et de præsidentia in eodem, consultatio canonum nobis modum et formam aperit et de-

monstrat; an vero locum tutum constituere, et alia quæ dicunt difficilia, ad facilitatem reducere poterunt ex unanimi assensu principes sæculares? Nunquam enim in supra dictis exsecutionis, alias excusationis, facilitas quam extollunt, ejusdem melioritatem ad finem intentum recte concludit, certe attentis omnibus quæ facta vel gesta sunt in hac materia, volentibus cedere difficilior, imo impossibilior est progressus et exsecutio, quam Generalis seu Universalis Concilii convocatio, cum cunctis suis mediis practicanda. Quod vero ad Chronicas de Anastasio et Guidone, quas pro fundationis corroboratione sumpserunt; cum forsan auctoritate universalis Ecclesiæ, vel alia justa causa, utpote hæresis damnata, sicut est de facto, in casu proposito, quem non exprimit Chronica, hæc facta fuerunt, vel si facta fuissent aliter, non ad exemplum trahenda, cum non quæ fuit, sed quæ fieri debent admittimus, pro solutione talium motivorum non multum duximus insistendum. Sunt insuper alia motiva in præmissis Epistolis ex sanctorum auctoritatibus introducta, opinionem, quam superius damnandam duximus, super quibusdam fucatis coloribus suadentia, quæ quidem sicut in eorum primævis Epistolis expressa contenta fuerant, consimiliter in nostris respondimus Epistolis, majestati vestræ regiæ jam dudum transmissis, sicut credimus sufficienter soluta, iterato calamum præmissis fatigare non censemus, sed præmissis solutionibus firmiter inhæremus. Sed benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui serenitatem vestram regiam talibus spirationibus et consiliis divinitus informavit, sic quos vos columnam immobilem, plusquam labores athlanteos sustinentem et patronum, nedum hujus, sed omnium aliarum causarum Ecclesiæ sæcularis constituit, quod licet ad hoc et una sit Ecclesia, unum caput ejusdem, una obedientia, tota vestra laboret, et pia famuletur intentio, plurimum detestemini, nedum errorem in schismate pullulantem, sed continue proficientem in pejus omniaque ejusdem fomenta regalis puritas abhorreat, et præcludat viam quam potest præbendi dicti schismatis ulterius incentivum; non tamen in fide, quæ tangit caput Ecclesiæ, majestas regia titubat, non materiam coactæ cessionis vel obedientiæ subtractionem, per quam vulneratæ conscientiæ plagam liniat, proponit, non ad obsidionem castra movet, nec jusjurandum aliquod extorquet, per quod ad sui propositi semitam, imo fimbriam perveniatur; sed tanquam princeps Christianissimus, qui pro perpetuatione præsentis schismatis, ad sui cordis intima molestatur, cujus interesse et damnum specialiter versantur: cum turbato sacerdotio turbatur et patitur respublica, nec solidum censetur imperium, cujus subditorum fides aut religio discrepat, de via canonica celeriter saltem verisimiliter exscindendi et eradicandi pestiferi schismatis, cujus timetur in papatu perpetuatio, in dies, ut intelleximus, cogitat, æstuat, fatigat, suscipit et inquirit, si quomodo sani consilii jucundum eloquium, per eos præsertim qui pie vivunt in Domino et litteris imbuuntur, perveniat ». Et infra :

35. « Pro practica videtur dicendum, quod dominus noster Bonifacius Apostolici culminis verus pastor, quem secundum prædecessores electionis unitas, temporis et possessionis prioritas, jure possessorio dilucidant et declarant, pro sedatione tam seditiosi schismatis Generale Concilium convocet per decretum non solum sibi subditos adhærentes, quinetiam suum adversarium apostaticum Petrum e Luna, jam se Benedictum temere nominantem, cum suis anticardinalibus et antiprælatis adhærentibus universalis Ecclesiæ nomine pariter atque suo ad interessendum in ipso Concilio citet, maneat et requirat private vel publice per edictum congruis die et loco, et cum tuitione veniendi, standi et redeundi, statuendi et assignandi firmiter ad præmissa; de quorum manifesta contumacia si probabiliter poterit apparere, tunc ipse Bonifacius principibus et potestatibus sibi fideliter adhærentibus sub debito fidelitatis et juramenti, quod in ipsorum coronatione et promotione Romanæ Ecclesiæ præstiterunt, per viscera misericordiæ Dei suadeat, præcipiat et injungat, quatenus alios principes suæ obedientiæ resistentes exhortationibus, consiliis commoveant et inducant, ut ipsum cum cardinalibus et prælatis ejusdem Concilii judicium subire compellant. Quod si principes adversantes iis contradixerint vel neglexerint adimplere, Catholicæ potestates exsurgant ultore gladio, brachio militari, ac etiam in ipsis litteris requisitoriis et citatoriis plenius inseratur, quod in partes adversantes contumacia propterea non obstante super ipso negotio schismatis ac juris discussione Concilii judicio procedetur. Verum si pars adversa cum prælatis sequacibus sui schismatis et erroris Generali Concilio consentiat interesse, tunc utrique contendentes ipsius Concilii diffinitioni, præsertim quoad papatus titulum, de quo principaliter agitur, se submittant, corporali juramento se solemniter adstringentes, quod nullius fraudis aut machinationis commento testificantium seu judicantium animos distorqueant seu subornent ». Nonnullisque in eam sententiam adductis, utique ii, qui ex Anglia ad Concilium legabuntur, sacramento se obstringant coactæ Bonifacii cessioni vel obedientiæ subtractioni nunquam consensuros; tum subjungunt:

« Supplices igitur et flexis genibus, super illustrissime principum, majestati regiæ preces devotas fundimus, quatenus in obedientia ejusdem domini nostri papæ Bonifacii quam nedum

cum clero et populo vobis subdito in plenis parlamentis accepta, sed eam tenere, fovere et sustinere in verbo regio, prælatique ac domini et communitas regni corporale sacramentum unanimiter promisistis, sicut princeps Christianissimus persistatis, nec ad motiva partis adversæ, quæ nec animos aut conscientias desertorum in aliquo ad eorum damnandam viam inclinare deberet, aliqualiter advertatis, etc. Datum in convocatione nostra apud Ecclesiam beatæ Mariæ Virginis Oxonii de consensu regentium et non regentium, ad hoc specialiter celebrata quinta mensis Februarii anno Domini MCCCXCVIII et vestræ regiæ celsitudinis XXII. Vestræ majestatis regiæ continui et devotissimi oratores Thomas Ondonian cancellarius, ac cætus unanimis magistrorum regentium et non regentium Universitatis vestræ Oxoniensis ».

36. *In Germanorum et Gallorum conventu prolatum decretum de utriusque Pontificis cessione.* — Nitebatur æquitate Oxoniensium doctorum virorum consilium, ut schisma Concilii Œcumenici auctoritate et Cæsaris et aliorum regum ope dissolveretur : verum ignavus Wenceslaus, qui pro Cæsareo munere distringere arma debebat, subornari se a Gallis politicis, qui Pontificis coactam abdicationem exoptabant, sivit, Rhemosque ad indictum colloquium ea de causa accessit, cum ad exitum Gallica consilia perducere meditaretur, datisque ad Carolum, XVI mensis Octobris hujus anni, litteris [1], respondit urgere se abdicationem Bonifacii non posse, nisi de ea cum Sigismundo Hungariæ, Wladislao Poloniæ regibus, aliisque principibus contulisset ; atque adeo solemnes regum conventus Wlalislaviæ proximis Domini natalitiis indictos. Meminit de hoc Wenceslai cum Gallo rege colloquio Emundus atque ex eo magni Chronici [2] Belgici auctor hoc repetit : « Rex Wenceslaus ad instigationem Universitatis generalis sui studii Pragensis, anno Domini MCCCXCVIII, ex Bohemia ad civitatem Rhemensem venit, ubi Carolus VI tunc Francorum rex cum suo Germano Ludovico duce Aurelianensi, suisque et dicti Wenceslai patruis Joanne Bituricensi et Philippo Burgundiæ ducibus certo prævio tractatu convenerant ad consultandum de exstirpatione schismatis inter Benedictum XIII et Bonifacium tunc vigentis : ubi consultum fuit inter cætera ad id consequendum securissimam et brevissimam esse viam ut uterque de papatu contendentes juri suo cedant sive renuntient, et per utrumque collegium novus papa eligatur. Sic igitur Wencestaus Cæsar de consilio regis et principum Franciæ prædictorum misit legatos suos ad Bonifacium prædictum et simul Avenionem ». Elusit Petrus e Luna Wenceslai regis postulata, atque insulsa respondit, se antea ad illum oratores, qui ipsum de suo ad Pontificatum jure edocerent, decrevisse. Cum vero Wencestaus nonnulla temere de Bonifacio adigendo ad recedendum de statu Pontificiæ dignitatis, si antipapa se abdicaret, cum Gallo pactus esset, Bonifacius Germaniæ septemviris, ut Wencestaum tanquam ignavum vitiorum mancipium et sceptri indignum exauctorarent, assensit : qua de re inferius. Alia nunc ab ipso gesta prosequamur.

37. *Ladislao regi Siciliæ plures principes conciliat Bonifacius adversus æmulum Ludovicum Andegavensem schismaticum.* — Adhibuit Bonifacius, quod antea etiam egerat, omne suum studium, ut Ladislai partes in Neapolitano regno adversus Ludovicum Andegavensem schismate illaqueatum confirmaret, ut ipse testatur in litteris [1] ad Amalphitanum et Castrensem episcopos, quibus conqueritur schismaticos Neapolitani regni partem magnam, necnon Neapolim, tum plures urbes ditionis Ecclesiasticæ occupasse. Præterea Joannis Thomacelli patris sui opera, ducem Suessanum opibus et auctoritate florentissimum, qui sua ad Ludovicum defectione adduxerat in discrimen res Ladislai, ejusdem partibus restituit : de quibus pluribus Summuntius [2]. Insignes etiam alios armis et viribus plures regni Neapolitani proceres, ut Jacobum e Martzano, comitem Squillacii et Siculi maris præfectum, Goffridum e Martzano, comitem Alifiæ, regiorum quæstorum principem, Jacobum Ursinum Taliacotii comitem, Jacobum Extandardum præfectum castrorum, et alios horum factionis sectatores Ladislao conciliavit, initasque ipsos inter ac regem pactiones Apostolico hoc Diplomate confirmavit [3] :

« Ad futuram rei memoriam.

« Dum oculis nostræ mentis et attenta meditatione pensamus, quod inter divinæ bonitatis munera humano generi distributa, nihil pace jucundius, nihil optabilius, nihil salubrius reperitur, utpote in qua divinus cultus augetur, multiplicantur opes, proficiunt populi, legum servatur auctoritas et rei publicæ commodum propagatur ; cum e contra propter discordiam, hominum cædes, urbium eversiones, sacrarum profanatio ædium, proprii Conditoris oblivio, ut breviter colligamus, universorum malorum seminaria generentur, quodam quasi inexplicabili cordis gaudio jucundamur, illique, qui post nubila dat serenum, gratiarum multiplices referimus actiones, quoties inter Christi fideles, præsertim eos, qui nobis et Romanæ Ecclesiæ jure proprietatis et directi dominii etiam in temporalibus subesse noscuntur, quique fuerunt, opinante seminatore zizaniæ, horrendis et diuturnis bellorum dispendiis fatigati, pacis ipsius terminis germina publicare, utque hujusmodi

[1] Extant in Append. post. Albert. Argentin. — [2] Chron. magn. Belg.

[1] Bonif. Epist. cur. lib. V. pag. 41. — [2] Sum. t. IV. c. 2.
[3] Bonif. Epist. cur. lib. pag. 357.

germina optatos maturitatis fructus per nostræ vigilantiæ studium, Domino auctore, producant, adhibemus opem et operam, quantum nobis ex alto conceditur efficaces. Sane nuper charissimus in Christo filius noster Ladislaus, Jerusalem et Siciliæ rex illustris, pro se ex parte una, et dilecti filii nobiles viri Jacobus e Martzano, comes Squillacii et regni Siciliæ admiratus, Goffridus e Martzano, comes Alifiæ et magnus camerarius dicti regni, ipsius Jacobi frater, et Jacobus de Ursinis comes Talliacolii, et Jacobus Extandardus miles dicti regni mareschallus, etiam pro se eorumque sequacibus, ac eisdem adhærentibus ex altera, inter quos, pacis æmulo procurante, diu nimium, proh dolor! calamitosa et deploranda discordia viguit, pro bono pacis et concordiæ inter ipsos, Deo largiente, ineundi atque firmandi, in nos per eorum authenticas et patentes litteras, ipsarum sigillis sigillatas, compromittere curaverunt, offerentes se universaliter singuli et singulariter universi, declarationi, laudi, determinationi et simplici sententiæ nostræ in hac parte firmiter parituros, prout in compromisso hujusmodi, cujus tenorem de verbo ad verbum nostris litteris inseri fecimus plenius continetur. Tenor autem dicti compromissi talis est :

« In nomine Domini. Amen. Cum faciente prava moderni temporis conditione, certa defensio ex nonnullis rebus et causis intervenerit inter serenissimum principem dominum Ladislaum Dei gratia regem Hungariæ, Jerusalem, Siciliæ, etc., ex parte una, et viros magnificos Jacobum e Martzano comitem Squillaciæ ac regni Siciliæ admiratum, Goffridum e Martzano comitem Alifiæ et magnum camerarium dicti regni fratrem ejus, Jacobum de Ursinis comitem Talliacolii, et Jacobum Extandardum militem ejusdem regni mareschallum ex parte altera, ideo disponentes tam præfatus rex Ladislaus quam dicti magnates venire ad concordiam de prædictis ; contentantur omnia quæcumque versantur circa materiam dictæ discordiæ inter eos, et inde pendentia ponere et ex nunc ponunt absolute in manibus sanctissimi domini nostri papæ Bonifacii Noni, cujus domini nostri papæ declarationi, determinationi et simplici sententiæ parati sunt idem dominus noster rex et præfati magnates cum puro, sano et bono intellectu, et effectu stare atque parere ; promittuntque in fide ipsorum pura et recta immediate et sine aliqua dilatione ac omni exceptione, causa vel occasione remota, stare et parere declarationi, determinationi et simplici sententiæ prælibatæ ejusdem domini nostri papæ : et interim donec fiat dicta declaratio et determinatio per eumdem dominum nostrum papam, contentantur præfatus dominus rex et dicti magnates tollere, et ex nunc tollunt offensas hinc inde securitatem mutuæ practicationis, conversationis et transitus inter terras, vassallos, et subditos ac gentes eorum armigeras cum marchantiis, rebus et bonis quibuslibet. Contentanturque tam præfatus dominus rex quam dicti magnates, quod gentes, armigeri et alii subditi et obedientes dicti domini regis, possint stare in villa Centoræ et in locis ulterioribus aliis territorii Suessani per quindecim dies vel infra : et quod potissime dum inibi moram fecerint, et videre et intrare civitatem Suessanam et alias terras et loca dictorum magnatum, moderati tamen et in moderato numero : et interim possint per territoria et pertinentias Suessanæ et aliarum terrarum eorumdem magnatum, ac passus ipsorum per vias vel extra vias, de die vel de nocte, armati vel inermes cum quibuscumque rebus ire pariter et redire libere et secure, pendente declaratione et determinatione prædictis ; absque tamen offensione subditorum et rerum eorumdem magnatum, exceptis herbis et arboribus silvestribus. Et si forte per dictas gentes subditas et obedientes ejusdem domini regis aliquod aliud damnum eis fieret, dictus dominus rex promittit per fidem suam illud facere emendare : dictique magnates dabunt et dari facient præfatis gentibus dicti domini regis foragium et grassiam competenti pretio. Verumtamen elapsis dictis diebus quindecim, præfatæ gentes dicti domini regis egredi debeant dicta territoria Suessana, et aliorum terrarum eorumdem magnatum, sed cum expediens fuerit, possint per easdem terras et territoria ire et redire ac conversari modo prædicto, pendente præfata declaratione et determinatione ejusdem domini nostri papæ, promittunt non dare auxilium, consilium vel favorem, aut transitum per terras, passus et loca duci Andegaviæ suique gentibus, sequacibus et adhærentibus ipsius, sed transitum ipsum eis posse tenus impedire.

« Promittunt etiam ad ipsum ducem non mittere absque licentia dicti domini regis, nec hujus fautores, adhærentes, sequaces, obedientes, et gentes armigeras receptare : imo statim infra triduum post datam præsentium capitulorum, licentiabunt Zbrigolectum per totum mensem præsentem Maii, Leonellum de Constantio, ac per totum instantem mensem Augusti anni præsentis Abramontem cum eorum sociis, et quascumque alias gentes armigeras dicti ducis Andegaviæ quas haberent in terris eorum et eas ulterius non receptabunt, et etiam si poterunt, eas prius licentiabunt, si deberent eis dare aliquid de suo ultra id quod debent habere. Jam dictus dominus rex promisit præfatis caporalibus et gentibus licentiandis facere salvum conductum recedendi quo voluerint. Item addidit præfatus dominus rex, et dicti magnates contentantur, quod in prædicta sublatione offensarum intelligatur comes Fundorum et sui sequaces, hoc est, quod tam dictus comes

quam præfati magnates et eorum sequaces et gentes non deberent alterutrum se offendere; sed omnino offensas tollere et removere, facta declaratione et determinatione concordiæ per prædictum dominum nostrum papam inter eumdem dominum regem et præfatos magnates fiat pax et concordia, et facta esse intelligatur ex tunc inter eumdem comitem et magnates prædictos. Item in prædictis intelligatur comes S. Agathæ modo simili, durante tantum tempore ligæ et unionis, quod est inter dictum dominum regem et præfatum comitem, et non ultra. Item dictus dominus rex contentatur, et dat licentiam præfatis magnatibus mittendi Neapolim ad ducem Andegaviæ comites Tircairiti et Montisalti, et Stephanum de S. Severino ad faciendum excusationes eorum.

« Item dictus dominus rex promittit pro se et dicto comite Fundorum, ac eorum sequacibus et gentibus subditis et vassallariis, securitatem plenam ambasciatoribus mittendis per eosdem magnates ad dictum dominum nostrum papam in eundo. In quorum omnium fidem, dictus dominus rex, in verbo et fide regali, et præfati magnates in fide nobilium et magnatum promittunt sibi ipsis invicem, unus videlicet alteri, et alter alteri pro sequacibus et adhærentibus eorum, prædicta omnia, pura et bona fide observare et facere observari, nec contrafacere vel venire, publice vel occulte, quacumque ratione et causa; et in præmissorum testimonium facta sunt tria consimilia scripta, quorum præsens factum est præsentandum dicto domino nostro papæ, sigillis et subscriptionibus tam dicti domini regis, quam prædictorum magnatum roboratum: aliud factum est ad cautelam dicti domini regis Ladislai per eosdem magnates, eorum sigillis et subscriptionibus communitum: tertium vero factum est ad cautelam dictorum magnatum per eumdem dominum regem Ladislaum ipsius parvo sigillo et subscriptione munitum. Acta sunt hæc in territorio Suessano sub anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo octavo, die quartadecima mensis Maii, sexta Indictione. Nos rex Ladislaus prædicta promittimus. Ego admiratus prædicta promitto. Ego comes Alisiæ magnus camerarius regni Siciliæ prædicta promitto. Ego Angelus de Arpino secretarius magnatis domini mei, domini Jacobi Extandardi supradicti, de mandato dicti domini scribere nescientis, præsentia capitula subscripsi propria manu mea; et eadem ejusdem mandato sigillo proprio dicti domini mei sigillavi.

« Nos igitur, qui in agro Dominico sumus divina disponente clementia constituti, vigilibus studiis, dextera Domini nobis assistente propitia, ad operam manus nostræ possibilitatis libenter apponimus, quam præfato regno et terræ citra pharum, quæ a nobis et dicta Ecclesia tenentur in feudum, ac eorum incolis et habitatoribus, speramus Deo propitio profuturam. Nam tandem itaque totis desideriis cupientes ut regnum et incolæ prælibati ad statum prosperum, pacificum et tranquillum per Apostolicæ Sedis ministerium et providentiam reducantur, ac in statu hujusmodi solidentur, confirmentur ac etiam augeantur, auxilio divini numinis implorato, tam Apostolica quam dicti compromissi auctoritate, tenore aliarum litterarum nostrarum. In primis volumus et mandamus, pronuntiamus, decernimus, laudamus et etiam declaramus, quod Jacobus e Martzano comes Squillaciæ et regni prædicti admiratus, necnon Goffridus e Martzano comes Alisiæ et magnus camerarius dicti regni, ac Jacobus de Ursinis comes Talliacotii et Jacobus Extandardus miles ipsius regni mareschallus supradicti et eorum colligati, ad debitam fidelitatem dicti regis, nimirum..... penitus se reducant, illique humiliter pareant, obediant, et intendant, et illico sibi præstent ligium homagium et fidelitatis debitum juramentum secundum constitutiones regni prædicti, et alias, prout est hactenus fieri consuetum, aliaque faciant, quæ ad hujusmodi fidelitatem noscuntur quomodolibet pertinere. Præterea dicto regi, auctoritate prædicta districte præcipiendo mandamus, quod ipse admirato cum aliis superius nominatis expresse quæcumque provisiones et bona burgensatica, hæreditaria et feudalia, ac empta et juste acquisita per eos ac eis donata, necnon civitates, castra, terras, comitatus, baronias et omnia alia quocumque nomine censeantur, et in quibusvis partibus dicti regni consistant, jura quoque et actiones ad eos pertinentia regia auctoritate restituat, illosque si occasione discordiarum, quæ inter eos, ut præmittitur, viguerunt, crimen læsæ majestatis incurrissent, ad honores, prærogativas, dignitates, famam, status, officia et beneficia, quibus ante hujusmodi discordias potiebantur, restituere non postponat, et specialiter admiratum prædictum ad ducatum Suessanum, eidem admirato de injuriis et offensis quibuscumque plenam et generalem remissionem et indulgentiam faciendo; sequaces vero et complices et colligatos eorum adhærentes eisdem, postquam ipsi præfato regi infra duos menses hujusmodi fidelitatis et homagii præstiterint juramentum, per eumdem regem restitui similiter declaramus. Insuper auctoritate Apostolica volumus et declaramus, quod quamprimum dictus rex, præfatæ civitatis Neapolitanæ possessionem pacificam, liberam et expeditam Domino concedente, fuerit assecutus, Goffridus magnus camerarius antedictus, officialem in civitate Capuana valeat deputare.

38. « Cum vero idem rex prædictæ civitatis Neapolitanæ et fortalitiorum ejusdem cum Dei adjutorio habuerit possessionem pacificam, ut præfertur, rex ipse dicto Goffrido civitatem Ca-

puam prædictam cum fortalitiis ejusdem in capitaniam et castellaniam teneatur realiter assignare, præstito tamen prius per eumdem Goffridum dicto regi in hac parte fidelitatis debitæ juramento, sic quod Goffridus ipse in eisdem civitate Capuana et fortalitiis libere possit capitaniatus officium exercere; salvo tamen, quod si pro bono dicti regni ante recuperationem præfatæ civitatis Neapolitanæ nobis videtur expedire, quod memoratus Goffridus officialem in civitate Capuana prædicta valeat deputare. Rursus volumus et mandamus auctoritate præfata, quod rex præfatus procuret realiter et faciat cum effectu, quod Castrum maris de Vulturno Capuanæ diœcesis nostræ ac Romanæ et Capuanæ Ecclesiarum nominibus cum oneribus et conditionibus per nos declarandis usque ad beneplacitum nostrum tenendum assignetur. Cum autem dicta civitas Neapolitana ad manus ipsius regis, Domino volente, pervenerit, admiratus prælibatus cum dicto magno camerario, et ejus benevolis et amicis, totis viribus teneantur assistere dicto regi ad recuperationem dicti castri in casu, quo is qui castrum ipsum ad præsens possidet, renitentiam forsitan moliretur ». Et paulo infra : « Amplius eadem auctoritate volumus et mandamus, quod per dictum regnum fiat moratoria, ut eorum vocabulo utamur, in quantum partes tanguntur aliquibus, usque ad decennium, aliquibus vero usque ad tempus, de quo duxerimus declarandum. Item auctoritate prædicta volumus et mandamus, quod præfatus rex, Jacobo admirato, Goffrido magno camerario, Jacobo comiti Talliacotii et Jacobo mareschallo præfatis, quæcumque privilegia, litteras, cedulas, prærogativas, immunitates et gratias, exceptiones et remissiones collectarum, de quibuscumque communitatibus, baroniis, civitatibus, terris, castris, villis, casalibus et feudis per claræ memoriæ Carolum regem dicti Ladislai regis genitorem, et charissimam in Christo filiam nostram Margaritam Jerusalem et Siciliæ reginam, tempore quo regina ipsa in dicto regno, vicariatus officium exercebat, et per eumdem regem illis facta, prout ante ortam discordiam habuerunt, per ipsius patentes et authenticas litteras studeat confirmare, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Junii, Pontificatus nostri anno nono ».

39. *Florescere captæ Ladislai res; et Martini Aragonii conatus in Trinacria per Bonifacium repressi.* — Navavit in cæteros Bonifacio et Ladislao strenuam operam Raymundus e Baucio Ursinus, quem Pontifex hoc ornat elogio [1] :

« Dilectus filius nobilis vir Raymundus de Baucio de Ursinis, comitatus Licii dominus, tanquam dictæ Romanæ Ecclesiæ, necnon charissimi in Christo filii nostri Ladislai Jerusalem et Siciliæ regis illustris, pugil fortis contra schismaticos hujusmodi, pro nobis et Ecclesia ac rege præfatis, a longis citra temporibus, tam virilibus quam efficacibus laboribus insudavit, prout adhuc insudare non formidat ». Cum vero is in eo bello sumptibus non parceret, Pontifex clero, qui in terris Jacobi de Ursinis Nolani comitis versabatur, edixit ut illum subsidiario auro juvaret. Confirmatæ vero in dies tum a Pontifice tum novorum procerum accessione Ladislai res eo assurrexere, ut demum Neapolim fuerit adeptus, de qua postea agemus. Nunc Trinacriæ res Neapolitanis conjungemus.

Flagrabat [1] civili bello Trinacria, cum Martinus (1) junior regis Aragonum filius schismaticus Mariæ reginæ nuptiis et valida Catalanorum manu fretus, regnum illud armis sibi vindicare niteretur : inde fœderati proceres ejus perfidiam aversati, Pontificiis subnixi studiis ipsius conatibus fortiter se opponerent : neque enim ex veteribus initis cum Friderico olim rege pactionibus id regnum jure ad Mariam vel Martinum spectabat, cum is schismate esset irretitus. Refert vero Surita [2], Martinum, perspecta insulanorum erga Bonifacium et Sedem Apostolicam observantia ac pietate, egisse consilia de abrumpendo Lunano schismate : sed a Martino rege Aragonum prohibitum, cum diceret indignum fore filium si Petro e Luna non pareret, cui pater Sardiniæ et Corsicæ regnum solemni clientelari sponsione accepta retulisset.

Cum vero ambos in schismate obfirmatos cerneret Bonifacius, tum Sardiniam, tum etiam Trinacriam illis eripere nisus, atque Artalem de Alagona comitem Motineti sacro bello in Trinacria adversus Martinum ipsum juniorem præfecit, de quo hæc ad Bosanensem, Plovacensem ac Sornensem episcopos [3] scripsit :

« Bonifacius, etc. Cum, proh dolor! Catalanorum et aliorum schismaticorum effrenata superbia et improbi conatus ideo peccatis exigentibus invaluerunt, quod nonnullas civitates, terras et loca regni Trinacriæ, quod de Patrimonio sanctæ Romanæ Ecclesiæ existit, a longis citra temporibus, dolendis ausibus occuparunt, et adhuc indebite detinent occupata, ac insulam Sardiniæ quotidie infestare ac summis viribus invadere non formident, et conantur ad ulteriora manus extendere violentas, nos solertia reddi-

[1] Bonif. lib. v. pag. 41.

[1] Lib. v. pag. 40. — [2] Sur. Annal. lib. x. c. 68. — [3] Lib. v. Ep. cur. pag. 40,

(1) Quæ hoc anno civili bello tumultuabat Trinacria, ut annalista scribit, hoc ipso pariter anno pacata est, teste anonymo synchrono Fragmenti historiæ Siculæ auctore vulgati Rer. Italic. tom. XXIV qui ad hunc annum notat magnum Siciliæ justitiarium aliosque viros potentes, armis in regem ac reginam sumptis, arces quasdam munitas occupasse, sed regiis armis coactos ad officium rediisse : « Et sic, ait, facta est universalis pax in dicto regno, quod (quæ) adhuc durat et durabit, dante Domino meliora ». MANSI.

mur indefessa solliciti, ut ipsorum Catalanorum et schismaticorum conatibus potenter et rigorose utique obvietur, ea propter de devotione et fidelitate dilecti filii nobilis viri Artalis de Alagona comitis Molineti spe firma confidentes, quod ipse sciet et poterit contra Catalanorum et schismaticorum hujusmodi conatus salubria remedia invenire, et tam viriliter quam fideliter resistere, ipsum Artalem ad regimen ipsum præsentialiter destinamus : præcipit iisdem episcopis, ut ex collecto e sacerdotiorum vectigalibus auro illum juvent, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Octobris, Pontificatus nostri anno nono ».

40. *Græcorum imperatori auxilium contra Turcas postulanti consulit Bonifacius; et Ostiam ad Sedis Apostolicæ imperium revocat.* — Extendit etiam curas Apostolicas in Orientem Bonifacius [1], ac precibus Emmanuelis imperatoris Constantinopolitani, quem Bajazetes [2] post partam prædictam de Hungaris Nicopolitanam in Bulgaria victoriam, Turcicorum armorum mole obruere contendebat, permotus, militaria subsidia ad eum mittere decrevit, ac Paulo episcopo Chalcedonensi dedit provinciam, ut sacram militiam in Turcas propositis indulgentiarum præmiis promulgaret, edito hoc Diplomate [3] :

« Ad futuram rei memoriam.

« Nuper ex corde compassi illustri principi Emmanueli Palæologo imperatori Constantinopolitano ejusque subditis, qui etsi non in plena obedientia et devotione nostra, ac sinceritate fidei et unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ persistant, invocant tamen salutiferum Christi nomen, et quos immanis et terribilis illa bellua, hostis perpetuus Jesu Christi, Bajazetes Teucrorum, qui Turci vulgariter nuncupantur, princeps, grandi gentium armorum multitudine cumulata invadere, exterminare, conculcare ac sibi subjugare toto posse festinat in maximum Christianorum dedecus, dispendium, periculum atque damnum ; et volentes Catholicos principes, proceres, magnates ac populum Christianorum ad succurrendum eidem imperatori, cui ad debitam resistentiam vires non suppetunt, inducere ac fortius animare, venerabilem fratrem nostrum Paulum episcopum Chalcedonensem Apostolicæ Sedis nuntium ad prædicandum vivificæ verbum crucis in omnibus et singulis civitatibus, terris, oppidis, castris atque locis insignibus, quibusdam tamen tunc expressis exceptis, sub nostra obedientia ac devotione consistentibus, dictosque principes, proceres, magnates ac populum requirendum et per amplius exhortandum, ut ad succursum hujusmodi viriliter se accingerent vel subsidia ministrarent, duximus destinandum ; et eam quam proficiscentibus in subsidium Terræ Sanctæ concedere Sedes Apostolica censuerit, eisdem accingentibus et subvenientibus sub certo fuimus indulgentias elargiti ; dictoque episcopo formam dedimus, secundum quam hujusmodi quæ ministrarentur subsidia recolligerentur, et eidem imperatori ad usum defensionis hujusmodi cum integritate fideliter assignanda, prout in nostris inde confentis litteris plenius continetur. Ex certis igitur rationabilibus animum nostrum ad id moventibus causis, civitatem, diœcesim et provinciam Moguntinam a reliquis civitatibus, diœcesibus et provinciis, in quibus præfatus episcopus nostram prædictam intentionem exsequi debet, auctoritate Apostolica præsentium tenore sejungimus et penitus separamus : eidemque episcopo districtius inhibemus, ne per se vel alium seu alios in hujusmodi civitate, diœcesi et provincia Maguntina quomodolibet exsequatur ; decernentes et nunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno nono ». Data etiam [1] Augustino de Virdunis, Benedictinæ disciplinæ religioso viro, fuere mandata [2], ut Christi fideles in arma contra Bajazetem in archiepiscopatu Moguntina concitaret, ut vero divina providentia Bajazetis Christianorum hostis ferocissimi victorias represserit, incitato in eum Tamerlane, qui veluti flagellum Dei per Orientem arma circumferebat, atque anno superiori Parthos oppresserat, inferius dicetur.

Non prætereundum visum est hoc anno, ob schismaticorum impetus et molitiones, Ostiæ imperium, abrogato Ostiensis in eam episcopi dominatu, ad Sedem Apostolicam fuisse revocatum [3].

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Considerantes quod civitas Ostiensis, quæ in faucibus Tyberis ad mare patens, et ut plurimum piratis confertum, sita est, si (quod absit) occuparetur ab æmulis, prout etiam in memoria nostra in occupationis periculo sæpe fuit, multa et magna incommoda et calamitates diversas tam Ecclesiæ Romanæ et reipublicæ, quam etiam almæ Urbis statui posset indubie generare ; et quod cardinalis ejusdem Ecclesiæ, Ecclesiam Ostiensem in titulum pro tempore obtinens, sub cujus temporali jurisdictione dicta civitas consistit, verisimiliter non est tantæ potentiæ, quod civitatem prædictam posset sufficienter in discriminosis casibus defensare ; et etiam ponderantes, quod Romanus Pontifex potest, si principaliter illam gubernet, in casibus arduis eam potenter protegere et tueri, præmissa omnia fratribus nostris seriose proposuimus, adjicientes ut mala evitarentur, et bona, quæ

[1] Lib. IV, pag. 283. — [2] Leuncl. in Musul. hist. lib. VI. — [3] Lib. V. Ep. cur. pag. 26.

[1] Lib. V. pag. 293 et 295. — [2] Hieron. Beck in Annal. Turc. — [3] Lib. V. Ep. cur. pag. 16.

sunt super descripta, efficacius procurarentur, super præmissis, de solita eorum circumspectione consulerent. De ipsorum igitur librato consilio ac deliberatione matura, civitatem prædictam cum ejus districtu, tenimento, ac juribus et pertinentiis suis, quantum videlicet ad jurisdictionem temporalem et sæculare forum pertinet, ab omni superioritate, dominio, potestate, jurisdictione et subjectione episcopi, qui fuerit pro tempore, dictæque Ecclesiæ, ac dilectorum filiorum capituli Ostiensis, auctoritate Apostolica, et de plenitudine Apostolicæ potestatis tenore præsentium subtrahimus, separamus, eximus, et totaliter in perpetuum liberamus civitatem eamdem cum districtu, tenimento, juribus et pertinentiis supradictis, eidem Ecclesiæ Romanæ et Sedi Apostolicæ, eo modo, quo dictæ Ostiensi Ecclesiæ hactenus subfuerit, immediate subjicimus, submittimus, incorporamus, annectimus et unimus, ita quod nullo unquam tempore præfati episcopus et Ecclesia necnon capitulum Ostiense de civitate, districtu, tenimentis, juribus et pertinentiis supradictis, quantum videlicet ad jurisdictionem temporalem et sæculare forum pertinet, ut præfertur, præsumant se quomodolibet impedire; decernimus insuper ex nunc irritum et inane quidquid in contrarium a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari; non obstantibus constitutionibus, privilegiis, et indulgentiis Apostolicis, ac legibus imperialibus, necnon statutis municipalibus et consuetudinibus, et aliis contrariis quibuscumque. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Septembris, Pontificatus nostri anno nono ».

11. *S. Francisca divinitus curata a S. Alexio.* — Hoc eodem anno beata Francisca Romana annorum quatuordecim nupta Laurentio Pontiano, cum anni unius flexu gravissimis morbis attrita decubuisset, ut parum a morte abesse videretur, impudentissima malefica illam adire ausa est, ut se magico carmine curari permitteret: quam cum Francisca asperrimis verbis increpitam pepulisset, proxima nocte, quæ festum diem S. Alexii Romani præibat, idem sanctus ingenti luce thalamum complevit, et peregrini specie, juvenili forma, pretiosissimis vestibus et aureo ac fulgido pallio decorus, se videndum obtulit, sciscitatus Franciscam num curari vellet, respondentique se voluntatem suam divinæ omnino accommodare, sanctus juvenis pallium ægrotanti visus fuit injicere, ac repente valetudinem viresque restituere, perinde ac si nunquam ægrotasset, moxque ex Franciscæ oculis evanuit. Ut putsum morbum viresque sibi redditas Francisca sensit, desiliens strato Vannozam glorem, laborum sociam adit, acceptum exponit beneficium, hortatur ut se comitem jungat ad divi Alexii templum lustrandum. Illa miraculi magnitudine perculsa stantem et vegetam Franciscam conspicata, quæ lecto commovere se non poterat, vestes induit, gratias Deo agit; et quamvis tum aurora vix albesceret, antequam famuli consurgerent, ambæ templum S. Alexii adierunt: cujus miraculi non modo universam familiam Pontianam, verum ejus fama Romam pervagata, universos, qui norant quam gravi morbo implicita Francisca decubuisset, stupore complevit. Ipsa porro divinæ gloriæ vindex, cum magicæ artes grassarentur, quoscumque libros magico carmine inquinatos corripere poterat mox injiciebat flammis: ac tum sæpe conflatæ a dæmonibus tempestates, crepitusque horrendi dati fuere.

BONIFACII IX ANNUS 10. — CHRISTI 1399.

1. *Bajazetes ingentes facit progressus, contra quem sacrum bellum indicit Bonifacius.* — Irruentibus magno fragore in Christianum imperium Tartaris ac Turcis, extremumque exitium Græcis præcipue intentantibus, Bonifacius anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo nonagesimo nono, Indictione septima, pro Pontificali munere ad Barbarorum comprimendum furorem, Christique tuendos cultores, sacrum[1] cecinit classicum in Occidente, crucesignatasque acies Orienti subsidium laturas conficiendas curavit: Bajazetes enim Turcarum rex in superbiam elatus Occidentales Christianos acceptæ ad Nicopolim in Bulgaria cladis pudorem ignave

[1] Lib. V. Ep. cur. pag. 99.

tulisse, deque ea ulciscenda posito consilio mutuas alere discordias, ad expugnandam Constantinopolim, ac proferendas in Valachiam et Hungariam victorias se accinxit. Perculsus illius armorum terrore Emmanuel imperator Græcorum, Hilarium Auriam Genuensem Romanam ad Apostolicam Sedem oratorem misit, qui miserum Christianæ rei in Oriente statum in extremum adductum discrimen exponeret, rogaretque Bonifacium, ut principes Occidentales ad ferendas illi suppetias incitaret. Permotus igitur Græcorum suspiriis Pontifex, qui jam superiori anno Paulo episcopo Chalcedonensi promulgandæ sacræ in Turcas militiæ provinciam dederat, ampliori Diplomate idem ipsi [1] munus contulit iterum, crucisque symbolum accepturis noxarum veniam proposuit.

2. « Venerabili fratri Paulo episcopo Chalcedonensi Apostolicæ Sedis nuntio.

« Vineæ Domini sabaoth, populi scilicet Christiani, custodes, licet immeriti, deputati summopere vigilare compellimur et tenemur, ne singularis ferus de sylva, impiissima videlicet gens Teucrorum, qui alias Turchi vulgariter appellantur, vineam ipsam immaniter depascatur, quantumque nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea perseveret illæsa, impetum bestiarum illam demoliri cupientium reprimamus. Verum sacrosancta Ecclesia mater omnium fidelium et magistra suspiria producit ab intimis, oculi ejus solvuntur in lachrymas, vehementibus gemitibus ipsius pectora quatiuntur, eo quod propter hostilitates, quæ a blasphemis crucis adversus fidei professores exercentur, extrinsecus undique bella fremunt, intrinsecus seditiones intestinæ dilaniant et inquietant, domesticæ simultates, gladiusque fidelium, qui foret contra hostium fidei cuneos exerendus, conversus in proximos, proh dolor! inebriatur sanguine Christiano et (quod acrius excoquit mentem nostram) scelerati filii quasi quodam cæco furore vexati armantur in matrem, ac illum, ex quo prodierunt uterum nituntur pravis viribus lacerare; quo fit, ut nos una cum memorata Ecclesia, legitima sponsa nostra, circa exhibitionem opportuni subsidii in hac parte juxta desiderium nostrum et officii nostri debitum manus adjutrices extendere nequeamus.

3. « Sane, licet jampridem non sine prava mentis amaritudine ad nostrum fama publica perduxisset auditum, quod perfidus ille Bajazetes princeps Turcorum manu potenti et brachio extento in Christianum populum immani feritate et fera immanitate extiterat debacchatus, et quod propterea deleta fuerat Christianorum maxima multitudo; tamen nuper dilectus filius nobilis vir Hilarius de Auria domicellus Januensis et cognatus ac nuntius illustris principis Emmanuelis Palæologi imperatoris Constantinopolitani ad Apostolicam Sedem per ipsum imperatorem propterea destinatus, auribus nostris lachrymabiliter intimavit, quod præfatus Bajazetes, quodammodo securitate concepta, quod Christianus populus de recepta præterea confusione non pudeat, et de tanto pudore verecundia non suffusus post terga rejecerat contumelias et ruinas illatas sibi per blasphemos nominis Jesu Christi, et quod converterat gladium in propria viscera, in hostes orthodoxæ fidei solitum exerceri, ac negligat causam Christi, de tanta negligentia subsannans et glorians cœpit vires congregare et conflare potentiam non solum in exterminium civitatis Constantinopolitanæ et circumpositæ regionis cæterarumque terrarum quæ a Christi fidelibus in illis partibus habitantur, verum etiam ad invadendum Valachiæ et Hungariæ regna personaliter se accinxerat, spem gerens civitatem, regionem, et terras et regna prædicta, imo universitatem Christiani populi (quod avertas, bone Jesu!) funditus evertere et penitus exstinguere, si ejus infando proposito possibilitas responderet. Attendat populus Christianus quantus sibi ex hoc pudor, quantave confusio resultaret. Ecce jam crebris infidelium arietibus fidei Catholicæ fundamenta pulsantur: en, nemine opem ferente, Christianorum reliquiæ illarum partium dantur excidio.

4. « Considerent insuper Christiani si (quod absit!) præfatus imperator in ditionem ipsius veniat Bajazeti (quod, heu! futurum esse conspicimus, nisi Christianus populus dicto imperatori tam potenter quam celeriter studeat subvenire) in quanto periculo foret universitas Christiani populi constituta. Hæc igitur populus ipse devota meditatione considerans erigat animos, et in auxilium imperatoris memorati totis viribus accingatur: nam licet imperator ipse vetustorum errorum anfractibus circumactus in plena obedientia nostra et Sedis Apostolicæ non consistat, tamen, quia per eum et populos sibi subjectos invocatur salutiferum nomen Christi, et speramus, quod supernæ gratiæ radio illustratus in processu temporis ad Ecclesiæ Catholicæ redeat unitatem, attente pensantes publicum malum atque periculum Christianitatis, matura deliberatione, quam super his cum fratribus nostris habuimus diligentem, mentes fidelium in subsidium dicti imperatoris, et per consequens Christianæ religionis, salutaribus et paternis persuasionibus decrevimus excitare. Ideoque virum ad hæc promovenda perutilem eligere cupientes, super quo cum eisdem fratribus solerti facto scrutinio, prout talis et tanti negotii qualitas exigebat, tibi cum de litterarum scientia, fidei puritate, virtutis conscientia, et circumspectæ providentiæ apud nos fide digna testimonia perhibentur, præ-

[1] Lib. v. Ep. cur. pag. 99.

dicationis officium in civitatibus, terris, castris, oppidis, et locis aliis universis in nostra et Ecclesiæ Romanæ obedientia constitutis, præterquam in regno Hungariæ, ac civitatibus, terris et locis aliis subjectis charissimo in Christo filio nostro Sigismundo regi Hungariæ illustri, ad cujus instantiam prædicationem salutiferæ crucis in dicto regno Hungariæ et nonnullis aliis locis dudum duximus committendam, nisi forsan ad id ipsius regis assensus accederet, per te vel alium seu alios, quos ad hæc idoneos fore cognoveris, contra hostes fidei, Bajazetem videlicet antefatum et gentem perfidam Teucrorum, qui civitatem Constantinopolitanam et imperatorem præfatos incessanter infestant, de dictorum fratrum consilio præsentium auctoritate committimus, et remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus calamitosum, nec minus periculosum totique Christianitati damnosum civitatis et imperatoris prædictorum statum, necnon præmissa omnia Christi fidelibus diligenter exponens, eos juxta prudentiam a Domino tibi datam attentis inducas monitis, et sedulis prædicationibus exhorteris, ut cogitantes prudenter quod imperator et civitas prælibati a cunctis fidelibus liberationis suæ subsidium expetunt et remedium, auxiliationes eorum expectant ad vindicandum Christiani nominis opprobria, et liberandum eosdem imperatorem et civitatem promptis intendant animis, et suas ad id habilitent facultates, et de bonis sibi a Deo collatis studeant largitiones tam promptas quam uberes elargiri; ut autem hujusmodi ministerium per nos tibi injunctum eo facilius atque felicius prosequi valeas, quo per Sedem prædictam munitus fueris prærogativa privilegii potioris, fraternitati tuæ, de qua specialem in Domino fiduciam obtinemus, locorum ordinarios, ad quos propterea te declinare contigerit, ut ipsi per se vel alios idoneos, et fidei zelo ferventes prædicatores suarum civitatum et diœcesis diebus Dominicis et festivis infra missarum solemnia et alias, prout ei melius et magis opportunum videbitur, Christi fidelibus præmissa proponant seu proponi faciant, ipsosque fideles inanimient et inducant ad erogandum pias eleemosynas pro prosecutione negotii prælibati, auctoritate nostra requirendi hac vice duntaxat, plenam tenore præsentium concedimus facultatem, etc. ». Addit indulgentiarum præmia, quæ arma adversum Turcas pro defendenda Constantinopoli correpturis vel subsidia pecuniarum erogaturis proponit. « Datum Romæ apud S. Petrum II non. Martii, Pontificatus nostri anno X ».

5. *Legatus Pontificius in Anglia ad implorandam opem contra Turcas; et ex Gallia nonnulla ad id missa auxilia.* — Affulsit Pontifici spes ex Anglia, quæ, pactis cum Gallo diuturnis induciis, potiebatur pace, crucesignatorum expeditionem ad liberandum Turcarum grassationibus Constantinopolitanum imperium educi facile posse, atque ideo Chalcedonensem episcopum, et Hilarium Auriam, Emmanuelis imperatoris oratorem, ad Richardum regem proficisci jussit. De quorum adventu in Angliam, ac Pontificis de cogenda pro Græcis contra Turcas religiosa militia, litteris meminit Walsinghamus[1]. Sed ademit Bonifacio spem civilis discordia, quæ invasit Angliam, regeque ac proceribus dissidentibus nulla suscepta expeditio est; quin etiam, postquam jam pro sacra concione fideles vel ad sumenda arma, vel ad stipem pro lucrandis indulgentiis conferendam excitati essent, ac plurimum aurum subsidiarium ex piorum condonationem noxarum, sumptis rite sacramentis, flagitantium largitionibus redactum esset, dicti Chalcedonensis episcopus et Hilarius Auria invicem dissensere, ut eo quoque subsidio Emmanuel imperator privaretur: cui opis ferendæ sollicitus Christi vicarius Ludovico episcopo Vulterano in Anglia internuntio partes dedit[2], ut receptum illud aurum ad Sedem Apostolicam transmitteret.

Educta quidem tunc e Gallis ad propulsandos Turcarum impetus auxilia fuisse, missumque a Carolo Francorum rege Bucicaldum ducem, valida succinctum militari manu, atque ab eo repressos Barbarorum impetus, tradit Monachus S. Dionysii[3]: et Juvenalis Ursinus[4] addit illos propter stipendiorum inopiam, quæ ægre pendebat imperator Constantinopolitanus, atque aeris intemperiem paulo post rediisse. Quo tempore Rhodii equites in Cariam exscensione facta in Halicarnassi quondam regiæ urbis ruinis arcem extruxere ad coercendos fidei hostes, in quam Christiani[5], qui sub Turcica gemebant servitute, sæpius occasione captata velut ad tutum asylum perfugiebant: additque insigne exemplum divinæ providentiæ, Christianum profugum, cum a Turcis eum insequentibus urgeretur, se in cisternam aridam conjecisse, ex qua cum nequiret emergere et fame periturus esset, molossum ex Halicarnassea arce panem, quo sustentandus erat, ad eum detulisse: cumque jejunio adstrictus carnis macie conficeretur, illius dominum causam perscrutatum, ac panem cani pro cibo datum ab eo in cisternam projici inspexisse, Christianumque virum ab interitu liberasse.

6. *In Turcas qui provincias Polonicas vastabant indicta sacra expeditio, duce Wladislao rege.* — Non Constantinopolitanum modo imperium quatiebant Turcæ infestabantque Hungariam, verum Polonici regni provincias Podoliam, Russiam, Lituaniam, ac Valachiam juncto cum Tartaris aliisque Barbaris nationibus

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Bonif. l. v. p. 234. — [3] Monach. S. Dion. — [4] Juv. Urs. in Carol. VI hoc anno. — [5] Bosius in hist. equit. Hierosol. par. II. lib. IV.

armorum fœdere, lacessebant. In quos Wladislaus Poloniæ rex sacram conficere expeditionem decrevit: missoque ad Apostolicam Sedem episcopo Cracoviensi, Bonifacium rogavit, ut Christi fideles ad sequenda ipsius signa, Christianique hostes nominis retundendos permoveret: cujus votis annuit Pontifex, et episcopo Cracoviensi subjecto Diplomate[1] promulgandæ crucesignatæ militiæ munus injunxit.

« Venerabili fratri episcopo Cracoviensi.

« Gustato frequenter amaritudinis calice super dilatatis oppressionibus Christianorum, quos in partibus regni Poloniæ, principatuum, ducatuum, et dominiis Lituaniæ, Russiæ, Podoliæ, Valachiæ sauciat laceratque manus impia Tartarorum, paganorum, Turcorum, et aliarum Barbararum etiam nationum, madefieri sanguine semper avida Christiano, cujus deploramus angustias, et per effectum compassionis intime secum sui doloris tormenta perpetimur; dolemus, inquam, de incolarum regni, principatuum, ducatuum, et dominiorum prædictorum, et provinciarum circumadjacentium nomen Christi colentium cruciatu continuo, quibus vix defensionis tutela relinquitur, seu quietis remedium indulgetur: sed potissime circa opprobrium Redemptoris afficimur, cujus hæreditatem, nationes videlicet Christianas, belluæ immanissimæ rabida crudelitate diripiunt, diris affligunt molestiis et hostili severitate conculcant.

« Nos igitur, qui vineæ Domini Sabaoth, populi scilicet Christiani custodes, licet immeriti, sumus a Domino constituti summopere vigilare compellimur et tenemur, ne gens ipsa immanissima Tartarorum, paganorum, vineam ipsam immaniter profligare queat, quantumque nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea a cunctis ingruentium malorum incursibus conservetur illæsa, et feratum impetum in illam grassanti furore, ut dissipent et universa disperdant satagentium reprimamus; attendentes incensum desiderium charissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Poloniæ illustris, quo ad defensionem et exaltationem Catholicæ fidei, ipsius athletæ promptissimi et pugilis indefessi ducitur incessanter, sicut ex relatis per dilectum filium Albertum Jastrabetz electum Poznaniensem ejus oratorem et nuntium, ac ex fide dignorum testimoniis et ab effectu multiplicium gestorum ipsius agnovimus, ut Tartaros, paganos, Turcos, et alias Barbaras nationes regnum, principatus, et dominia hujusmodi assidue congressionibus et truculentissima feritate pro posse vastantes, necnon ad exterminium Crucifixi nomen colentium et Christianam religionem sectantium laborantes, et ut extinguant se et sua jugiter exponentes, confundat et dissipet, ædificet atque plantet; ac volentes ad confovendum tam Christianissimum præfati regis propositum, et in tantæ necessitatis articulo, fidei ac populo Christiano auxiliis, desideriis promptisque conatibus, quantum nobis ex alto permittitur, salubriter subveniri, et tam regem ipsum quam alios ad hujusmodi Christi obsequia eo devotius inducere, quo ex hoc dona spiritualium munerum senserint percepturos; fraternitati tuæ, cujus de litterarum scientia, fidei puritate, virtutum constantia, ac circumspecta prudentia apud nos fide digna testimonia perhibentur, prædicationis officium verbi vivificæ crucis in civitatibus, terris, castris, oppidis, villis et locis aliis universis in regno Poloniæ, principatibus, ducatibus ac dominiis Lituaniæ, Russiæ, Pozdoliæ, Valachiæ prædictis præfato regi subditis, et partibus aliis finitimis per te vel alium seu alios Catholicos antistites scientia claros, fidei puritate conspicuos, et providentia circumspectos, quos ad hoc idoneos fore cognoveris, super quo tuam conscientiam oneramus; contra hostes fidei supradictos regnum, principatus, ducatus ac dominia hujusmodi et partes alias jugiter infestantes, præsentium auctoritate committimus, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus præmissa omnia Christi fidelibus diligenter exponens, eos juxta prudentiam tibi a Domino traditam attentis inducas monitis, et sedulis prædicationibus exhorteris, ut pro salute Christi fidelium, tutela regni, principatuum, ducatuum, et dominiorum hujusmodi, et aliarum partium Christianorum remedio eorum auxilia exhibeant ad vindicanda Christiani nominis opprobria, et ad exterminium truculentissimarum hujusmodi nationum promptis intendant animis, strenuis actionibus se exerceant, et adhibeant vires suas.

7. « Ut autem hujusmodi ministerium per nos tibi injunctum eo facilius prosequi valeas, quo per Sedem prædictam munitus fueris prærogativa privilegii potioris, eidem fraternitati, de qua in Domino specialem fiduciam obtinemus, locorum ordinarios, ad quos præterea te declinare contigerit, ut ipsi per se vel alios idoneos et fidei zelo ferventes prædicatores suarum civitatum et diæcesum diebus Dominicis et festivis infra missarum solemnia et alias, prout eis melius et magis opportunum videbitur Christi fidelibus præmissa proponant seu proponi faciant, ipsosque fideles inanimeut et inducant ad exhibendum in tam salutari gymnasio vires suas pro prosecutione negotii prælibati auctoritate nostra requirendi, hac vice duntaxat plenam tenore præsentium concedimus facultatem ». Et infra: « Et ut Christi fideles præmissa tanto libentius atque ferventius prosequantur, quanto ex eorum labore mercedem potiorem se noverint percepturos, nos de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus aucto-

[1] Lib. X. Ep. cur. pag. 113.

ritate confisi, omnes et singulos, qui pro succursu, tutela, et defensione regis, regni Poloniæ, principatuum, ducatuum, et dominiorum Lituaniæ, Russiæ, Podoliæ, ac Valachiæ prædictorum et aliarum partium fidelium personaliter contra detestandam rabiem præfatorum Tartarorum, paganorum, Turcorum, et aliarum barbararum nationum accesserint, vel alios miserint, et steterint militando per tempora in hujusmodi expeditionibus solita hactenus per Romanos Pontifices prætiniri, illam suorum peccaminum, de quibus veraciter corde contriti et ore confessi fuerint, veniam consequi volumus, quæ per Sedem Apostolicam concedi consuevit proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium; ac eis in retributione justorum augmentum æternæ beatitudinis pollicemur. Tu igitur onus prædictum fiducialiter humeris tuis impositum ad laudem divini nominis, Catholicæ fidei augmentum, salutem regni, principatuum, ducatuum, dominiorum, et partium prædictorum et aliorum Christi fidelium, qui se regni et aliorum præmissorum constituerunt et constituent defensores, suscipiens illud constanti animo et benigna patientia prosequi studeas cum effectu. Speramus enim in illo, cujus auxiliatrix dextera clementer adest causam agentibus ejus, quod ipse, qui personam tuam providentiæ munere, scientiæ magnitudine, fidei puritate, circumspectionis, et industriæ gratia, multisque virtutibus insignivit, prædictis humeris tuis fortitudinis robur adjiciet, virtutem tecum faciendo, ut præfatum negotium, quod ad suam prosequeris gloriam, felicitatis optatæ suscipiat incrementum, præsentibus post exactæ præfati Wladislai regis vitæ spatium minime valituris. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Maii, Pontificatus nostri anno X ».

8. *Tartarorum victoriæ in Lithuania et Hedwigis reginæ pia mors.* — Gessisse antea plura bella cum Tartaris Vitoldum Lithuaniæ ducem fratrem regis Wladislai, atque ultra Tanaim plures Barbaros domuisse referunt Poloniæ scriptores [1]; demum cum ad Vorsclam fluvium in Tartaria penetrasset, Edigam Tamerlanis regis ducem, innumeras trahentem acies obvium habuisse: cumque fugam pudori duxisset, commisso prælio, Barbarorum multitudine obrutos fuisse Christianos circa hunc annum, ac regis Wladislai fratres Andream et Coributum cecidisse: parta victoria, Barbaros excurrisse in Lithuaniam ad Luscum usque; quorum grassationes diro comete, qui octo diebus fulsit [1], prænuntiari visæ sunt (1).

[1] Michov. lib. IV. c. 41 etc. Crom. l. XV.

Hoc anno Hedwiges regina Poloniæ morum probitate conspicua, propagandæque apud gentiles Christianæ religionis studiosissima, magnum sui Polonis desiderium reliquit; de cujus egregiis virtutibus ac piis gestis hæc narrat Cromerus [2]: « Donavit Basilicæ Cracoviensi vestem ad sacra peragenda factam margaritis ex lapidibus pretiosis distinctam: duo anni tempora Quadragesimam et Adventum Domini religiosa abstinentia et jejunio semper coluit, delicias, pompas et ostentationem divitiarum contempsit, ita ut cum propinqua partui regali cultu atque magnificentia exornare cubiculum regis absentis litteris juberetur, respondisse ei feratur, se pompam omnem et inanem splendorem pridem abdicasse, nec insciam esse sæpe mortem partui comitem esse; tum autem rectius se vilitate et neglectu mundani fastus divinæ benignitatis, quæ sterilitatis probrum a se amoverit, responsuram esse. Feruntur autem ob sanctitatem ejus miracula quædam ad tumulum ejus postea fuisse edita.» Exornat etiam maximis elogiis Stephanus Damalevicius [3], additque: « Ostenditur Cracoviæ imago Christi crucifixi, coram qua orare solita fuit, quæ ad eam locuta fuisse dicitur ».

9. *Pactiones a regibus Gallo et Aragonio impositæ Petro e Luna et ab eodem per jusjurandum firmatæ.* — Inter hæc Carolus Francorum rex exitiale schisma, quod adeo Christianas vires attriverat, tollere nitebatur, ac ducum suorum opera Avenionensem arcem, in qua antipapa Aragonio præsidio munitus morabatur, cingebat; jamque [4] extracta in plures menses obsidione, cum Aragoniæ triremes ob depressiorem Rhodani alveum Petro e Luna ferre auxilium, ut diximus, non potuissent, isque commeatuum inopia cœpisset laborare, Martinus rex Aragonum [5], qui antipapæ patrocinium acceperat, abbatem a Rampullo, Geraldum e Cervillione, Petrum Marini, et Petrum Collam oratores misit ad Carolum Francorum regem, qui in eam pactionem descendit [6]: cohibiturum se cardinales schismaticæ factionis et Avenionenses a Petri e Luna obsidione, si is sacramento sponderet insignia papalia se positurum, cedente æmulo vel extincto, ut Catholica Ecclesia a tertio, eoque unico nec ambiguo Pontifice regeretur: jussus præterea antipapa jurejurando fidem suam

[1] Juv. Urs. in Carol. VI. — [2] Cromer. lib. XV. — [3] Stephan. Damal. de archiepisc. Gnesnen. in Debrog. — [4] Tom. X. de schis. pag. 213. — [5] Eod. tom. pag. 99. — [6] Ead. pag.

(1) Quæ de expeditione Lithuanorum in Tartaros narrat horum temporum scriptor Hermannus Cornerus, Ordinis Prædicatorum in Chronico vulgato ab Eccardo inter historias Medii Ævi, tom. II, huc transferre operæ pretium censeo. « Alexander » scribit ille ad hunc annum « qui et Vitold dictus, dux Lithuanorum, collecto exercitu maximo intravit regnum Tartarorum, ubi prælia grandia agens cum ipsis, victoriam de cælo obtinuit de duobus certaminibus, in quibus Tartari amiserunt C. C. M. armatorum; sed in tertia pugna succumbens Alexander vix cum octo viris evasit ». Hæc historicus eorum temporum et locorum, a quo recte cum isto anno hanc rem gestam componi in Annalibus discimus.

MANSI.

adstringere, nulla se ratione Ecclesiarum conjunctionem retardaturum, venturumque ad conventum, qui pro ea adipiscenda celebraretur. Sed perjuro jusjurandum exigere non profuit, nisi ut magis in perfidia confimaretur. Firmatis igitur cum rege Francorum superioribus pactiobus Aragonii oratores Avinionem perrexere. Quæ vero pro restituendo libertati antipapa gesserint, schismaticorum Acta tunc scripta ostendunt.

« Post quatuor menses papa et ii, qui cum ipso sic obsessi in palatio remanserunt, ad ultimum deficientibus victualibus, spes remedii cujuscumque deperiit : sed medio tempore ambaxiatores regis Aragonum, qui Parisiis venerant ad obstandum, quantum possent, prædictis periculis, quibus papa cum suis notorie subjacebat, non valentes aliter providere, reportaverunt papæ quamdam cedulam per consilium regis Franciæ eis traditam, in qua continebatur inter cætera in effectu, quod super factis papæ rex Francorum non intendebat ambaxiatoribus prædictis regis Aragonum respondere; sed proprios ambaxiatores ad regem Aragonum mittere, qui sibi consilium regis Francorum explicarent et per Avenionem transirent, et si papa vellet pro bono unionis Ecclesiæ, intruso cedente, mortuo vel ejecto, papatui renuntiare ad finem, quod eligeretur tertius unicus verus pastor, etc., quo facto statim, ut ibi continebatur unio Ecclesiæ haberetur, et vellet a se gentem armigeram expellere, rex Francorum ipsum sub protectione sua regia reciperet, et cardinales ac cives Avenionenses ab omni via facti cessare faceret, et de securitate debita provideret : quod si papa statim prædicta se facturum ambaxiatoribus regis Aragonum promitteret, sui ambaxiatores, cum esset Avenione pro executione prædictorum, ad ipsum intrarent, alias recta via in Aragoniam procederent, prout latius hoc et alia in prædicta cedula continentur. Quod cum papæ innotuit, et in tam gravi articulo constitutos se et suos vidit, assistentium inductus consilio, ut non solum sibi et suis, sed futuris Ecclesiæ periculis et erroribus provideret, prædictis annuit : jam enim, deficiente vino et aliis victualibus totaliter, solo pane cum leguminibus, aqua et aceto infra palatium vescebantur. Die Veneris post Pascha, quæ fuit IV Aprilis, ambaxiatores regis Francorum, videlicet abbas S. Michaelis in Periculo - Maris, et Guillelmus de Timavilla miles, Ægidius de Campis in theologia magister, qui de Parisiis venerant, palatium intraverunt, et papam ut præmissa capitula sic firmaret ex parte regis requisiverunt : papa se facturum respondit, si sibi et suis salvagardia regis et securitas sufficiens traderetur, super quo dicta capitula firmata sunt ».

10. Extat ea de re Petri e Luna Diploma[1], quo leges in regio Rescripto contentas se sanctissime servaturum pollicitus est subjectis verbis : « Annuimus dictis capitulis, prout etiam nunc in præsentia omnium ipsorum ambaxiatorum ac notariorum et testium assistentium annuimus, ipsaque capitula ac omnia et singula contenta in eis scienter, voluntarie et spontanee acceptamus, firmamus et approbamus, ac bona fide promittimus tenere, facere, complere, et inviolabiliter observare ; et etiam faciemus per nostros, qui nobiscum remanebunt in palatio, eadem capitula ac omnia et singula in eis capitulis designata teneri, fieri, compleri et firmiter observari ; renuntiantes expresse quibuscumque protestationibus, si quæ per nos factæ fuerint, quæ contra prædicta capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, etc. » Paucis interjectis adjungitur gestæ ab Aragoniis oratoribus apud Gallum regem legationis historia.

« Ista est responsio domini nostri regis Franciæ facta ambaxiatoribus domini regis Aragonum, videlicet domino abbati de Rimpulla, domino Geraldo de Cervillione, fratri Petro Marini ministro Ordinis fratrum Minorum in provincia Aragoniæ, et domino Petro Caltam legum doctori, nuper pro parte ipsius regis Aragoniæ missis pro pace et unione Ecclesiæ ad dominum regem Francorum prædictum.

« Primo super quadam cedula per Benedictum alias in papam electum confecta et signata, et per ipsos ambaxiatores dicto domino regi præsentata, et aliquibus aliis pacem et unionem tangentibus dominus noster rex Francorum prædictus suos ambaxiatores solemnes ad dictum dominum regem Aragonum, jam mittere disposuit qui ad plenum de intentione sua ipsum super pace et unione Ecclesiæ ulterius prosequenda informabunt. Item ut via facti, quæ inter ipsum Benedictum et cardinales sacri collegii, ac villæ Avenionensis jam scandalose multum incœpit, cesset penitus et omnino, et ad ea quæ ad pacem sunt Ecclesiæ liberius intendatur, dominus noster rex procurabit cum effectu, quod ambaxiatores prædicti habebunt accessum ad Benedictum, et intrabunt palatium ad sciendum ejus intentionem super his, qua sequuntur. Primo si propter reverentiam Dei et salvationem gregis Christi Benedictus prædictus velit acceptare viam cessionis, et promittere quod intruso cedente, mortuo vel ejecto, ipse renuntiabit papatui ad finem, quod eligatur tertius verus pastor, et vicarius Jesu Christi, et penitus dimittere viam facti, et abjicere a se gentem armigeram, quam secum habet in palatio, et alibi, tam in terra quam in aqua, rex procurabit et faciet cum effectu, quod domini cardinales sacri collegii, civesque et habitatores villæ Avenionensis a quacumque via facti cessabunt penitus et omnino. Item etiam idem Benedictus teneatur promittere et promittat, quod ipse directe vel indi-

[1] Ext. in eod. tom. pag. 95.

recte quovis modo non faciet nec procurabit aliquid, per quod unio Ecclesiæ valeat retardari, nec via cessionis quomodolibet impediri: et hoc etiam jurabunt personæ, quæ apud ipsum manebunt, quodque eidem Benedicto, si contrarium facere vellet, non consentient, nec ei dabunt consilium aut favorem. Item similiter promittat, quod quoties expedierit, ipse ibit ad conventum seu congregationem, quæ fiet pro unione sanctæ matris Ecclesiæ, una cum illis, qui ad eumdem conventum seu congregationem prædictam sunt vel erunt ordinati de parte, quæ obedivit felicis recordationis domino Clementi papæ VII, et eidem Benedicto; et mediantibus prædictis, quia dicti ambaxiatores præfati domini regis Aragonum satis aperuerunt, quod antequam aliquis pro parte dicti domini regis Aragonum, reciperet ipsum Benedictum in sua regia et speciali protectione, etiam cum domino nostro rege Francorum prædicto opporteret primitus ipsum dominum regem Aragonum adire, et per hoc bonum hujusmodi negotii posset nullum differri; dictus dominus noster rex obtulit eis, quod ipse recipiet personam ipsius Benedicti, et illorum, qui secum erunt, usque ad numerum centum personarum sine armis, cum eorum bonis omnibus in sua speciali custodia seu protectione; et ex nunc deputabit sibi personas notabiles Ecclesiasticas et seculares, qui ipsum custodient et associabunt, et honorabiliter tractabunt in palatio, in quo nunc est, vel alibi ubi ejus mansio expediens et honorabilis videbitur: de quo tamen loco promittet non recedere sine consensu regum, qui sibi obedierunt, et sacri collegii, et ad hoc dabunt operam, de consensu suo deputandi ex parte regis quantum fieri poterit honestius. Item quod personæ, quæ cum ipso Benedicto, et ad ejus servitia manebunt, jurabunt et promittent similiter, quod ipsum Benedictum non permittent a dicto loco recedere, nec ad hoc dabunt directe vel indirecte auxilium, consilium vel favorem.

11. « Item faciet rex, sibi et illis, qui cum eo erunt usque ad numerum centum personarum sine armis ministrari victualia et alia necessaria eorum expensis honeste sicut decet; et una cum regibus Castellæ, Aragoniæ, Navarræ et Scotiæ ad pacem et unionem Ecclesiæ habendam incessanter, quantum plus poterit, laborabit, sic quod per Dei gratiam idem Benedictus et cæteri omnes Christicolæ pacem Ecclesiæ videre gaudebunt per prædicta, cum in nullo intendit rex prædictus a conclusione denegationis obedientiæ nuper per Ecclesiam regni sui et Delphinatus recepta, in aliquo recedere, seu ab ea aliqualiter deviare. Item si Benedictus prædictus suprascripta facere velit, ambaxiatores dicti domini nostri regis intrabunt palatium ad loquendum cum eo super prædictis, et faciendum circa prædicta quæ videbuntur necessaria seu etiam opportuna; proviso tamen quod sibi reverentiam papalem non exhibeant.

« Si vero concordare et promittere voluerit prædicta, ingressus et colloculio ambaxiatorum domini nostri regis non videbitur necessarius nec honestus: et ut brevius prædicti ambaxiatores possint esse expediti, ex nunc rex tradidit gentibus suis litteras suas super securitate prædicti Benedicti, et litteras etiam, per quas committit effectum dictæ securitatis, gardiamque seu custodiam gentium et bonorum suorum archiepiscopo Narbonensi, et tribus baronibus suis, videlicet senescallo Bellicardi, et domini de Cassenalico, et de Wolta, et etiam domino Georgio de Marle senescallo provinciæ, vel eorum tribus aut duobus, etc. » Confirmavit hæc omnia solemni sacramento Petrus e Luna, ac postea pari perfidia violavit, receptaque libertate, litteras [1] edidit, quibus sacramentum per vim metumve contra Ecclesiasticam libertatem extortum irritum pronuntiavit: et hæ fuere artes quibus schisma confirmaret, datumque jusjurandum de antipapatu abjiciendo infringeret.

12. *Trevirensis cleri postulatis annuens Bonifacius, ejusdem Ecclesiæ dat administratorem Fridericum episcopum Trajectensem.* — Quod ad Bonifacium verum Christi vicarium attinet; Trevirensis Ecclesiæ canonicorum collegium ab eo supplicibus votis flagitavit [2], ut Wernero archiepiscopo mentis impoti, Fridericum Trajectensem in administrando archiepiscopatu collegam adjungeret, cujus amicitiam Gelriæ, Juliaci, et Montensem duces colerent: quorum ope rem Catholicam adversus finitimorum schismaticorum impetus fulcire posset.

« Humilissime ad vestræ sanctitatis pedum beatissimorum oscula devotissima, humiles et devoti vestri oratores, præpositus, decanus, archidiaconus, et capitulum Ecclesiæ vestræ Treverensis.

« Reverendus in Christo pater et noster dominus Wernerus archiepiscopus Treverensis vestræ sanctitatis et Ecclesiæ Romanæ orator fidelissimus, Dei permissione tali (quod dolenter et non sine gravi suspiriorum amaritudine eidem vestræ significamus sanctitati) infirmitate et mentis alienatione nonnullis hucusque temporibus detentus est, restitutione (quam semper sperabamus) non subsecuta, et hodie eadem, proh dolor! infirmitate detinetur, adeo ut ipsum dominum nostrum archiepiscopum ad regendum et gubernandum in spiritualibus et temporalibus Ecclesiam Treverensem, ipsiusque terram et dominia juxta ipsorum exigentiam teneremus penitus impotentem: et ne, pater beatissime, ipsa Treverensis Ecclesia, quæ in faucibus schismaticorum, terminis perversarum

[1] Extant in lib. Privil. Rom. Eccl. et in Ms. Cod. Vallic. sign. lit. D. pag. 149. — [2] Extant ejus litt. apud Bonif. lib. v. p. 143.

nationum, et finibus Francigenarum situatur, exinde gravia præjudicia, et irrecuperabilia patiatur damna in cursu quotidiano, in quo illorum et aliorum nunc minantium Ecclesiæ Treverensi, et non persequentium præsertim hoc tempore, quo pastoris nostri, proh dolor! destituimur solatio, non immerito perplexi undique nos et oculos nostros oportet convertere vigilantes; unde multis capitularibus diversis inter nos, demum etiam propter hoc cum nobilibus vassallis officiatis civitatis et oppidi dictæ Ecclesiæ Treverensis mature, et pro communi bono ejusdem Ecclesiæ præhabitis tractatibus, unanimiter concordavimus, necessitate exigente, pro coadjutore assumendo et admittendo in venerabilem in Christo patrem et dominum, dominum Fredericum, episcopum Trajectensem, virum utique sanguinis genitura illustrem, vita et scientia commendabilem, et maxima cursuum experientia circumspectum et edoctum; et ex causis, pro regimine Ecclesiæ Treverensis prædictæ, tam in spiritualibus quam temporalibus juxta ipsius Ecclesiæ circumstantias patenter facientibus, consideravimus perpensius, quia ipse dominus Fredericus Ecclesiæ Treverensis canonicus et decanus extiterat, unde præ cæteris noscit consuetudinem terræ et modos, præfatam Ecclesiam Treverensem utroque gladio regendi et gubernandi. Ipse etiam ex diœcesi Treverensi exortus, multa castra et fortalitia, copiososque nobiles et proceres de ipsius prosapia et potentes, undique Ecclesiam Treverensem et ipsius dominia, habet contingentes, quibus nedum ipsam Ecclesiam, nosque membra ipsius, bona et jura poterit et debebit, auctore Deo, feliciter conservare, verum etiam præmissorum schismaticorum et perversorum hominum ac Francigenarum perniciosis incursibus, et astutis machinationibus manu poterit potenti et utiliter obviare. Ipsius etiam contemplatione didicimus illustres Gelriæ, Juliacensem, Montensem duces, et alios comites et barones, fines dictæ Ecclesiæ Treverensis attingentes, cum eadem Ecclesia, quoad vixerint, fœdera pacis percussuros, quo ipsa Ecclesia Treverensis veluti fons signatus in concluso viridario desiderata pace frueretur, sperantes etiam firmiter quod sanctitas vestra in præfato domino Treverensi, utique continuata fidelitate, placabili non defraudetur oratore.

« Quare, beatissime pater, præmissis per nos, ut præfertur, perpensius recollectis et digestis, sanctitatem vestram duximus humilissima supplicandi instantia, et præsentibus devotissime supplicamus, qualenus importunitate aliorum, si qui sint supplicantium Ecclesiæ Treverensi et patriæ nostræ minime competentium non attenta, sanctitas vestra præfatum dominum Trajectensem, in quem pro adjutore domino nostro archiepiscopo et Ecclesiæ Treverensi assumendo et admittendo concordavimus, quem etiam præmissorum intuitu desiderando assumpsimus, quemque summa devotione a vestra sanctitate postulamus et petimus, præfato domino nostro archiepiscopo et Ecclesiæ Treverensi, non obstante vinculo, quo Ecclesiæ Trajectensi alligatur, misericorditer dare dignemini præmissorum interventu et deputare, ut sic ipsius domini Trajectensis nationis et Ecclesiæ Treverensis contigua potestas, et virtus sit per vestram sanctitatem, ut optatur, unica fortior, elevetur seipsa dispersa, nec duntaxat personæ in hoc postulatæ, sed Ecclesiæ Treverensi humiliter postulanti utiliter subveniet, et salubriter providebit præfata sanctitas vestra, quam Altissimus diuturnitate temporis incolumem conservare dignetur pro regimine Ecclesiæ suæ sanctæ.

« Humiles et devoti oratores sanctitatis vestræ præpositus, decanus, archidiaconus et capitulum Ecclesiæ vestræ Treverensis ».

Assensit illorum postulatis Bonifacius: graves enim illum urebant curæ, ne si Gallica potentia invalesceret, non minus ipse Romæ Gallorum armis premendus foret, quam antipapa Avenione ab illis obsidione cingeretur; non enim deerant proceres in Pontificis imperio, qui ad occupanda jura Ecclesiæ cum schismaticis ad Pontificem opprimendum arma expedituri essent insidiasque clandestinas struerent.

Ut itaque se adversus eos muniret, contrahere undique præsidia coactus est. Perstringitur a plerisque Bonifacius, primitias vacantium opulentiorum sacerdotiorum sibi arrogasse; qua de re hæc Theodoricus a Niem [1] stylo mordaci exaravit: « Circa decimum annum sui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliaretque simoniam, quam exercuit quodam necessitatis colore, primos fructus unius anni omnium Ecclesiarum cathedralium et abbatiarum vacantium suæ cameræ reservavit, ita quod quicumque ex tunc in archiepiscopum, vel episcopum aut abbatem per eum promoveri voluit, ante omnia cogebatur solvere primos fructus Ecclesiæ vel monasterii, cui præfici voluit. » Idem auctor ad exaggerandam invidiam aculeatis verbis pluries repetit, quem videtur secutus Platina [2] dum in Vita Bonifacii hæc inepte scribit: « Annatarum usum beneficiis Ecclesiasticis imposuit ». Et infra: « Sunt tamen qui hoc inventum Joanni XXII adscribant; hanc autem consuetudinem omnes admisere præter Anglos, qui de solis episcopatibus concessere, in cæteris beneficiis non adeo ». In quibus animadvertendum duo falsa imponi Bonifacio, primum eum simoniæ flagitium admisisse in episcopatuum et abbatiarum primitiis exigendis, alterum pressisse ipsum hoc novo onere Catholicum clerum. Quod ad primum attinet;

[1] Theod. a Niem lib. II. c. 16. — [2] Plat. in Bonif. IX.

tantum abest, ut Bonifacius in asserendo jure Pontificio, cum annatas exigeret, simoniæ crimine se devinxerit, uti temere effutit Niemius, ut potius laude dignus fuerit, cum divina lex[1], quæ decimas pro sacerdotibus imperavit, etiam a sacerdotibus collectarum decimarum decumas summo Pontifici præberi jusserit; quare Gersonius[2] Niemio longe peritior, in Commentario de simonia ait : « Sicut ex antiqua lege decimæ decimarum debebantur summo sacerdoti a Levitis[3], sic non minus in lege nova debetur hæc decimatio facienda ipsi papæ per inferiores. Hæc autem recompensatio videtur rationabilis, quod fructus primi anni a quolibet beneficiato persolvantur, quoniam in hoc papa servit Ecclesiæ, et ita pro sustentatione status sui posset onerare personas et beneficia ». Hanc Gersonis rationem justam esse et recte concludere, ait Joannes Eckius[4] adversus Lutheranos accusantes tyrannidis Pontifices, subditque : « Sequitur si sacerdotes et episcopi vellent negare annatas Summo Pontifici, tunc eadem facilitate laici negarent decimas sacerdotibus, et sacerdotes recusarent medios fructus dare episcopis ; unde ex Ecclesia faceremus Babylonem, id quod strenue contendunt hæretici et eorum adhærentes, divina humanaque omnia commiscentes ».

13. *Annatæ jure repetitæ a Bonifacio.* — Porro non impegit primus omnium Theodoricus e Niem calumniam Pontifici ob repetitas annatas, sed ante ipsum Joannes Wicleffus hæresiarcha[1], qui Pontificem omnemque ordinem Ecclesiasticum ad inopiam et mendicitatem redigi cupiebat, in conclusione xxvi ter damnata : idemque vetabat cogi populum ad pendendas sacerdotibus decumas in exsecrando libro *de officio Pastorali* c. vi. atque ulterius progressus, ut gradum sistere nescit impietas, vetuit illos census et vectigalia magistratibus, principibus et regibus pendi, nisi justi viri, id est, hæretici, hæreticorum judicio fuerint ; atque ita hac sententia annatarum et decumarum abolendarum omnem politicum statum convulsit (1).

Quod ad secundum attinet ; non annatarum inventor extitit Bonifacius, cum ex Joanne Andrea in cap. *inter cætera, de officio ordinarii,* et ex Ostiensi constet annatas antiquissima consuetudine exactas fuisse ab Romanis Pontificibus, a nonnullis in Concilio Viennensi in

[1] Num. xviii. et Nehem. x. — [2] Gerson. de simonia, cap. 3. — [3] Num. xviii. Deut. xvi. — [4] Joan. Eck. cap. 26. de annat.

[1] Walden. doctrinal. fid. lib. ii. art. 3. c. 64

(1) Accusat hic annalista Niemium asserentem per calumniam, ut ipse arbitratur, annatarum beneficialium usum a Bonifacio IX primum cœpisse. Illarum enim originem vetustissimam, et ipso Viennensi Concilio antiquiorem statuens, de more illo abolendo in eo Concilio disceptatum fuisse asserit. Sed nec unus esset Niemius qui ejus rei auctorem Bonifacium agnoscat, nec ipse Niemius ea in re quidquam per calumniam Bonifacio affingit. Nam et anonymus Vaticanus in Vita Bonifacii, vulgata a Muratorio Rer. Italic. tom. iii, part. ii, col. 830, ita de hac Bonifacii sanctione agit, ut ab eo primum inventa ratio hæc pecuniæ contrahendæ videatur. Vera autem scripsit Niemius, hujus moris auctorem Bonifacium statuens ; licet enim Joannes XXII de solvendis proventibus beneficiorum primi anni aliquid adumbravit, edita Constitutione anno 1317, legenda apud annalistam ad eumdem annum num. 49 ; hæc tamen exactio intra beneficia per Angliam, Hiberniam et Walliam vacantia continebatur, nec ultra se porrigebat. Idem vero Pontifex in Extrav. anno 1319, cum nonnullos beneficiorum fructus unius anni intra proximum triennium solvendos reservavit, archiepiscopales et episcopales Ecclesias ac regulares abbatias exemit. Quare ad annatas nondum propius accedebat. Quod vero asserit Raynaldus, agitatum nempe fuisse in Concilio Viennensi utrum annatæ abolerentur, id lucem accipit ex Durandi aureo libello *De modo Concilii Generalis celebrandi*, qui rerum in Viennensi Concilio tractandarum modum et formam exhibet. In eo enim part. ii, titul. 20. discutiendum proponit utrum præstet abusum tollere qui « maxime in curia Romana » jam inoleverat, « in qua etiam cœtus dominorum cardinalium vult habere cum domino papa certam portionem a prælatis qui promoventur ibidem ». Sed verba hæc ab annatis beneficialibus, quomodo nunc obtinent, designandis longe absunt ; non enim, ut probe monet Thomassinus *de Ecclesiastica Disciplina*, tom. iii, lib. ii, cap. 58, exacti Romæ traduntur primi anni beneficiorum proventus ; sed nonnihil solum afferendum statuitur ab iis qui Romæ promovebantur. Quomodo vero exactio illa tunc solveretur discimus ex cardinale Alliacensi in opusculo *De difficultate reformationis* legendo in Appendice tomi secundi operum Joannis Gersonis ex editione Dupinii : « Olim », ait ille, « quicumque præfecti fuerant cathedralibus Ecclesiis, aut monasteriis virorum vacantibus in prælatos, non arctabantur per Sedem Apostolicam, ut in promptu solverent cameræ Apostolicæ aut collegio dominorum cardinalium pro communi servitio (ita enim exactiones istas appellatas notat idem in alio opusculo *De auctoritate Eccles. Concil. et Pontif.* ibidem legendo, ubi et addit pensiones similes in beneficiis minoribus nomine *primorum fructuum distingui*) quam medietatem taxæ ad quam Ecclesiæ vel monasteria ipsa in eadem camera reperiebantur esse taxata, et pro alia medietate solvenda promotis, postquam pacificam administrationem essent adepti competens dilatio dabatur ». Hæc ergo disciplina usque ad Bonifacium obtinuit, qui dein Pontifex veterem hanc consuetudinem nova Constitutione ita immutavit, ut primo beneficiorum reservationem dilataret immodice, quod ab illo abalienasse Anglos primum, dein et Hungaros tradit idem Alliacensis, in alio opusculo ibidem pariter edito *De necessitate reformationis in Concilio*, capite vii : secundo vero, beneficiis hisce omnibus sive majoribus sive minoribus solvendum edixit omnium totius anni proventuum dimidium. Vectigal istud majoribus beneficiis tunc primo impositum priori illi solutioni, quam commune servitium appellari ex Alliacensi animadvertimus, superaddebatur, ut postremo hoc manente, annatarum nihilosecius vectigal accederet. Id mihi eruisse visus sum ex libello supplici oblato Alexandro V in Concilio Pisano, legendo inter Acta Concilii Pisani apud Martene Veter. Monum. tom. vii col. 1126 : « Romani Pontifices ab aliquibus annis citra induxerunt, seu sibi reservarunt primas annatas fructuum prælaturarum, et beneficiorum vacantium, necnon communia et minuta servitia, etc... » Cernis hic distingui annatas a communibus servitiis ; utraque vero Pontificii reservari ? Id ergo Bonifacio auctori primo tribuendum, idque dein et Pontifices Avenionenses retinuerunt ; quemadmodum et ipsi more Pontificum præcedentium annatas minorum beneficiorum, veteri lege impositas, exigere consueverunt.

Discutiendum nunc superest utrum hæc Bonifacii sanctio hoc ipso anno 1399 edita sit, cum apud annalistam ad an. 1392. 1. mentio fiat de Constitutione quadam Bonifacii eodem ipso anno signata, qua sanxit, « ut sacerdotiorum omnium, quæ a Sede Apostolica conferentur, vectigalium, quæ primo labente anno obvenirent, dimidia pars in Pontificium fiscum inferretur ». Hæc verba sunt annalistæ, qui in Bonifacii Regesto ejus anni litteras illas Pontificias nactus fuit. Ex quo illud consequitur sive falsum esse Niemium, qui Bonifacii Constitutionem de annatis ad annum ejus decimum rejecit ; sive bis a Pontifice provisum in eam rem, semel quidem annatas minorum beneficiorum, quæ prius intra triennium integræ solvebantur, dimidiata quidem solutione, sed intra annum pendenda statuente ; iterum vero edicente, ut vel ipsa majora beneficia, quæ hucusque immunia censebantur, communi cæterorum beneficiorum legi subderentur. Maluerim tamen errorem in Niemio suspicari quam binas Bonifacii Constitutiones comminisci, cum præsertim annalista qui Vaticanos Bonifacii Regestos consuluit, nullam hoc anno Bonifacii ea de re Constitutionem laudat. Quare Bonifacii Constitutionem de annatis ex hoc anno ad annum 1392 transferendum censeo. MANSI.

controversiam vocatas : ad quæ imprudenter et parum accuratos historicos ac novatores obmutescere et pudore suffundi necesse est : tum vidimus Petrum e Luna veteri Pontificum more in Galliis, ubi personatum agebat Pontificem, annatas exegisse, easque a Carolo rege, cum acephalum se constituit, sublatas.

14. *Honoratus Cajetanus Fundorum comes, præcipuus schismatis auctor, Pontificia sententia percellitus.* — Hoc anno Bonifacius gravissimum edictum adversus Honoratum Cajetanum Fundorum comitem, schismatis magnum auctorem, tulit[1], in quo post recensita atrocia ab eo in Urbanum commissa scelera, acceptamque cardinalium perduellium clientelam, exponit ut jam ante cum Petri e Luna administris immanem conjurationem de Bonifacio conjiciendo in vincula conflarit, eaque discussa finxerit ad Pontificis gratiam se redire velle, ac spoponderit schisma se damnaturum ; usum vero ea amicitiæ specie ad novas coitiones nefarias faciendas : ac superiori anno cum Petrucio Sabba, et Petro Centio ac Natolo de evertendo Pontificio in Urbe imperio, ac vexilliferorum dominatu restituendo, consilia molitum, iisque dissolutis vires et impetus ad infestandam invadendamve Ecclesiasticam ditionem effudisse, tum ad Tiberinas fauces exercuisse piraticam : ob quæ flagitia intentato ei judicio, ipsum omni honore et bonis exuendum pronuntiavit Pontifex, et Christi fideles in eum manus injicere jussit.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Rex regum et exercituum Dominus, clementissimus Dei Filius Jesus Christus, qui sempiternus regnans in cœlis perpetua mundum ratione gubernat, quanquam sit fortis et patiens, quanquam sit misericordiarum pater et opifex, est tamen judex justus, ac Dominus ultionum, et quo punitionem differt benignius, eo punit acerbius dies suos in detestandis ac obstinatis perversitatibus perducentes : nam et si lento gradu ad vindictam sui indignatio divina procedat, tarditatem supplicii gravitate compensat. Nos itaque, quibus superna providentia præcipuum super terras contulit magistratum, attendentes jam tandem per decem ferme annorum curricula longa patientia expectasse, piis et paternis interim per nos adhibitis ad salutem peccatoris, sed incassum, remediis, ut iniquitatis filius Honoratus Cajetanus olim Fundorum comes ad nostram et Ecclesiæ obedientiam ac fidelitatem filialiter remearet, denuumque manifestissime dignoscentes eumdem obduratum ac demersum in tenebris malorum omnium, nostra et Apostolicæ Sedis salutaria monita contempsisse ac damnabiliter contemnere, in eumdem nostram censuram judicii decrevimus in virtute Altissimi non immerito exercendam. Dudum si quidem felicis recordationis Urbanus papa VI prædecessor noster profunda consideratione dijudicans, quod nisi præsidentis auctoritas excedentium culpas condigne corrigere satageret, laxatis temeritati frænis, in deteriora prolabi non vererentur damnabiliter qui deliquerunt ; quapropter, cum sicut notoria facti evidentia et fama publica tunc temporis divulgavit, perditionis filius Honoratus Cajetanus olim comes Fundorum cum nonnullis iniquitatis alumnis suis in hac parte complicibus atque sequacibus, ausu temerario ac diabolico spiritu instigatus, ad civitatem nostram Anagninam se conferens cum sceleratis viris quondam Roberto olim Basilicæ duodecim Apostolorum vulgariter dicto Gebennensi, et Joanne olim tit. S. Marcelli vulgariter dicto Ambianensi, et quibusdam aliis olim sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus et aliis Ecclesiarum prælatis, contra præfatum Urbanum prædecessorem nostrum ac dictam Romanam Ecclesiam conspirationes ac colligationes ordinare et facere, et una cum eisdem olim cardinalibus et aliis prælatis multitudinem gentium armigerarum conducere præsumpsit, et camdem civitatem Anagninam et nonnullos alias civitates, terras, castra et loca alia præfatæ Ecclesiæ occupavit et occupare fecit, et illa occupantibus dedit auxilium, consilium et favorem, prout adhuc etiam nonnulla ex eis occupata detinet de præsenti, ac nihilominus præfatis iniquitatis filiis olim cardinalibus et prælatis filiis in faciendo antipapam præfatum Robertum, auxilium, consilium vel favorem præbere, dictoque antipapæ credere, adhærere ac favere præsumpsit, prout adhuc antipapæ, quæ dicto Roberto se successive prætendit, et sequacibus ipsius facere præsumit, et una cum prædictis olim cardinalibus et nonnullis aliis prælatis opem et operam dedit, quod prædicti Roberti antipapæ scelerata creatio, quin verius, profana confusio celebrata sint, et contra præfatum prædecessorem nostrum et statum præfatæ Ecclesiæ quamplurima mala dicere, facere et ordinare, et quantum in eo fuit, schisma et divisionem in Ecclesia Dei præfata ponere præsumpsit hactenus et præsumit, crimen hæresis, læsæ majestatis, schismatis et apostasiæ damnabiliter incurrendo : propter quæ idem prædecessor noster considerans, quod facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi, contra eumdem Honoratum et sequaces decrevit non immerito, insurgendum et etiam procedendum justitia mediante, ipsumque ad sui præsentiam citatum et evocatum legitime, quamvis rebellem et contumacem die præfixo in generali ejus consistorio, præsente fidelium multitudine copiosa, secundum formam juris et sacrorum canonum sanctiones sententialiter declaravit eumdem Honoratum fuisse et esse schismaticum, apostatam et blasphemum, et tanquam hæreticum pu-

[1] Lib. V, pag. 161.

niendum et reum criminis læsæ majestatis, ipsumque propter præmissa incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, et ipsum fore privatum et depositum, ac privavit et deposuit a comitatu Fundorum et aliis quibuslibet dignitatibus et honoribus, necnon omnibus feudis, quæ a dicta Romana et quibuslibet aliis Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, aut Romano imperio, aut quibuscumque regibus aut principibus aut aliis quibuscumque, quomodolibet obtinebat; ipsumque comitatum Fundorum et bona prædicta cum universis et singulis aliis bonis fuisse et esse confiscata, et confiscavit, ac ipsum comitatum et bona hujusmodi ab omni alio dominio, protectione, subjectione et jurisdictione removit, ac immediate subjecit et recepit sub protectione beati Petri et sua, prout hæc et alia latius in processibus contra ipsum Honoratum per eumdem prædecessorem nostrum factis et solemniter publicatis seriosius continetur.

15. « Postmodum vero præfato prædecessore nostro, sicut Altissimo placuit, viam universæ carnis ingresso, nobisque divina cooperante clementia ad apicem summi Apostolatus assumptis, cum præfatus vir iniquus et maledictionis alumnus Honoratus Cajetanus olim Fundorum comes, in sentinam malorum omnium descendens, post et contra processus per ipsum prædecessorem nostrum adversus eum, ut præfertur, habitos et solemniter publicatos, inter alia maxima et detestanda ipsius ac ipsorum sequacium crimina, perpetrata per ipsum ac sequaces contra nos et præfatam Ecclesiam sponsam nostram, conspirationem, ligam, confœderationem et pacta truculentissima cum perditionis filio Petro e Luna olim sanctæ Mariæ in Cosmedin diacono cardinali tunc, et nunc antipapæ, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, per quemdam sceleratum nuntium una cum cæteris aliis conspiratoribus sub certis modis et conditionibus iniisset, et tractasset et firmasset, ac inire, tractare et firmare præsumpsisset, per quæ nos sub captivitatis angustiis coarctaret: sed Salvatore omnium tam immane flagitium contra nos et Ecclesiam damnabiliter ordinatum de suæ pietatis throno clementissime irritante, idem sceleratus vir Honoratus in nostram perniciem abominabiliter desæviens ac immaniter æstuans, ut infandum ejus propositum posset facilius adimplere, sub adumbratæ firmamento concordiæ, ad nostram et præfatæ Ecclesiæ devotionem, obedientiam, fidelitatem et gratiam venire velle fraudulentissime simulavit, et multis prius nobiscum, qui more pii patris cunctos ad gratiam nostram et præfatæ Ecclesiæ in humilitatis spiritu redire volentes complectimus, per suos oratores ac nuntios, quos benigne recepimus, ratiociniis ac colloquiis celebratis, tandem per procuratorem ac nuntium suum specialiter ad talia constitutum in præsentia dilectorum filiorum nostrorum Angeli tit. S. Laurentii in Damaso, Francisci tit. S. Susannæ, Cosmati tit. S. Crucis in Jerusalem presbyterorum cardinalium, et venerabilis fratris nostri Antonii episcopi Firmani, tunc rectoris provinciarum nostrarum Campaniæ et Maritimæ, et quondam magistri Francisci de Fara physici civis Romani, promisit inter cætera et solemniter convenit, quod cum idem Honoratus desideraret Ecclesiæ unionem, honorem Italiæ, statum et honorem nostrum, et dilectorum filiorum populi Romani statum, postquam inter nos et ipsum Honoratum esset celebrata hujusmodi concordia, quæ tractabatur cum præfato procuratore, et ex tunc extitit firmata concorditer, idem Honoratus per se vel nuntium suum nobis aut nuntio nostro aliqua magna et ardua secreta revelaret, et de ipsius secretis fidem faceret per publica Instrumenta, quæ exhibere deberet loco et tempore opportunis, prout nobis videretur expediens, ex quibus secretis, ut asseruit, verisimiliter deberet sequi unio universalis Ecclesiæ et præsentis pestiferi schismatis exstirpatio; subdens quod talis materia dissimulari deberet et sub silentii taciturnitate usque ad festum Omnium Sanctorum jam præteritum tunc secuturum tenaciter retineri, ac juxta ipsius consilium practicari, et nihilominus interim inter nos et ipsum fieri treuguam, quam ex tunc fieri fecimus nostro et præfatæ Ecclesiæ nomine per venerabilem fratrem nostrum Corradum archiepiscopum Nicosiensem camerarium nostrum, cum ejusdem Honorati nuntio usque ad dictum festum inter nos et ipsum, et non nullos alios in eadem sub certis pactis inviolabiliter duratura.

16. « Promisit insuper idem nuntius et procurator dicti Honorati nomine et convenit, quod adveniente termino supradicto idem Honoratus per se vel procuratorem suum cum speciali mandato, nos fuisse et esse verum et unicum Christi vicarium, Petri successorem et papam Bonifacium Nonum, canonice electum et inthronizatum confiteretur, juraret, recognosceret ac præstaret in forma debitæ fidelitatis sacramentum; et quod per omnes terras quas detineret, publice et cum effectu faceret inhiberi, quod nullus nomen Benedicti antipapæ in missarum solemniis aut in contractibus nominare seu intitulare præsumeret, sed solummodo nomen nostrum poneret, armaque ipsius antipapæ devastari et aboleri faceret, ubicumque in terris ipsis posita forent, et arma nostra in locis eminentibus pingi honorifice, ut est moris, nostrisque et Ecclesiæ præfatæ legatis, nuntiis et officialibus in terris hujusmodi, per suos officiales et subditos reverentiam exhiberi, præmissa et non-

nulla alia in dicto contractu contenta servare promitteret, sub pœna perjurii et fidei fractæ, et centum millium florenorum auri cameræ Apostolicæ applicandorum, prout hæc et alia in Instrumento super dicto contractu prædictæ concordiæ confecto sub anno Dominicæ Nativitatis trecentesimo nonagesimo septimo, die penultimo Februarii, Pontificatus nostri anno octavo, inter nos et præfatum procuratorem et nuntium dicto nomine celebrato et rogato manu dilecti filii magistri Francisci de Montepolitiano Aretinæ diœcesis notarii publici et secretarii nostri plenius et seriosius continetur. Deinde præfatus Honoratus dictam concordiam, ac omnia et singula in contractu prædicto contenta ex certa scientia in civitate Terracinensi, anno, Indictione et Pontificatu prædictis die decima mensis Martii ratificans et approbans, juravit in manibus Antonii episcopi Firmani tunc rectoris provinciæ nostræ Campaniæ supradicti, quem ad dictum Honoratum instanter petentem destinavimus pro prædictis, corporaliter super sanctis Evangeliis manu tactis, plenarie sub pœnis et obligationibus in dicto contractu appositis observare, prout latissime constat per publica Instrumenta manu Francisci prædicti secretarii nostri, necnon manu notarii Nicolaï Rubei de Alatro secretarii Honorati, de præmissis omnibus vocatorum solemniter et rogatorum. Verum hæc omnia ideo sub placidæ sed affectatæ pestiferæ concordiæ adumbratione idem Honoratus firmavit, prout succedentium rerum denotavit eventus, ut nos et statum nostrum et præfatæ Ecclesiæ sponsæ nostræ commodius et facilius, quantum in eo erat, posset efficacius deducere in ruinam, ac personam nostram in hostium tradere potestatem : constat enim quod ipse cum quondam Petrucio Sabbæ Juliani, et quondam Petro Centii civibus Romanis, conspiratoribus ac reis criminis læsæ majestatis, de anno et mense Augusti proxime præteritis tractatum, et conspirationem habuit de subvertendo et deponendo præsentem pacificum et tranquillum statum nostrum et præfatæ Urbis, et ipsorum Petrucii et Petri statum deperditum in ipsa Urbe recuperando, offerendo eisdem receptum in terris Mareni, Sermoneti et aliis terris, quas ipse Honoratus detinet, personam suam, gentes armigeras, equites ac pedites, et omnem ejus potentiam pro guerra exercenda contra nos et præfatam Urbem modis omnibus fortique brachio exercenda, ut ad statum pristinum banderensium Urbs ipsa rediret.

« Demumque idem Honoratus præmissis malorum cumulis non contentus, Dei honore postposito, iterum conspirationem iniit ac tractatum cum quondam Natolo dudum Butii Natoli de regione pontis de Urbe prædicta, et quibusdam aliis facinorosis in perturbationem et subversionem status nostri et Ecclesiæ memoratæ, ac pacis præfatæ Urbis et partium vicinarum, et sub signo et nomine præfati populi tam detestabile facinus duretur habilius adimpleri, vexilla et banderias ac arma præfati populi, necnon banderensium et capitum regionum dictæ Urbis in civitate Terracinensi prædicta de anno et mense Augusti præfatis fieri fecit, ac de terra Mareni prædicta direxit ad ipsum Natolum talis criminis patratorem. Gentes insuper ipsius armigeras in numero copioso ad portam S. Joannis Lateranensis capiendam tempore ordinato transmittere promiserat, ut talia possent sub obtentu præsidii facilius adimplere, et per ipsum non stetit quominus præmissa omnia adducerentur modis omnibus ad effectum. Cumque deinde mala malis accumulans, contra nos, Romanam Ecclesiam, subditos et adhærentes nostros ac Romani populi præfati, rupta prædicta treuga nobiscum habita, offensiones multiplices tam per mare quam per terram intulisset manifestas, prout inferre non desinebat juxta vires, tentans assidue ultra civitates, terras et loca nostra et præfatæ Ecclesiæ, quæ detinuerat, prout detinebat ac detinet occupata, alias civitates, terras, castra et loca tam nostra et Romanæ Ecclesiæ quam populi supradicti occupare de novo, et schismaticos, hæreticos ac rebelles nostros et præfatæ Ecclesiæ receptando eis favere et adhærere præsumpsisset ac præsumeret, et in nostrum ac præfatæ Ecclesiæ vilipendium ac gravem Dei offensam litteras nostras Apostolicas aliis directas et alias nobis missas detineri et aperiri faciendo; necnon nuntios nostros et præfatæ Sedis ambaxiatores, cortesanos, romipetas et alios ad Romanam curiam venientes, et ad ipsam Urbem deferentes granum tam per mare quam per terram impedivisset, et impediri fecisset, quominus ad easdem Urbem et curiam venire possent, et eos alias per se et alios multipliciter vexare et molestare præsumpsisset ac præsumeret, ac multa alia et diversa excessus et crimina perpetrasset in nostrum et præfatæ Sedis contemptum et gravissimum dispendium plurimorum : et præfatos Romanum populum cum Romana curia famis acerbitate affligere, et a nostræ devotionis affectu retrahere, ac in nos eumdem populum convertere posset furialiter æstuantem per maritimos sinus usque ad Tybridis ostium exerceri piraticam nisus extitisset et incessanter niteretur ; ex quibus truculentissimis sceleribus nonnullæ hominum strages, terrarum, locorum, Ecclesiarum ac monasteriorum excidia, rapinæ, spolia, ædium incendia ac demolitiones, virginum et matrumfamilias violationes, ac innumerabilium nostrorum Ecclesiæ et Romani populi subditorum et adhærentium infinita dispendia secuta forent et assidue provenirent, et insurgerent in posterum, nisi salutari occurreretur remedio in futurum : et quamvis præ-

missa omnia et singula adeo essent, prout sunt, notoria, quod nulla potuissent tergiversatione celari, nosque absque alia informatione juste potuissemus animadvertere in Honoratum ipsum, attamen ad cautelam et majorem præmissorum certitudinem venerabili fratri nostro Pileo episcopo Tusculano, et dilectis filiis nostris Cosmato tit. Sanctæ Crucis in Jerusalem presbytero, et Raynaldo S. Viti in Macello diacono cardinalibus commisimus oraculo vivæ vocis, ut se de præmissis informarent, et ea quæ per informationem hujusmodi reperirent, nobis referre procurarent, ipsique cardinales informatione hujusmodi per eos recepta nobis in consistorio retulerunt, se reperiisse omnia et singula præmissa fuisse et esse vera et manifesta atque notoria.

« Nos igitur attendentes, quod error cui non resistitur, approbari videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit, et nequeuntes absque gravi offensa Christi et remorsu conscientiæ tot et tantos excessus amplius tolerare, per nostras litteras hujusmodi processus Urbani prædecessoris nostri contra eumdem Honoratum cum per ipsum prædecessorem alias formatos et factos et contenta in eis, quæ in dictis litteris haberi volumus pro sufficienter expressis, de fratrum nostrorum consilio ex certa scientia ratos habentes et gratos auctoritate Apostolica confirmavimus, continuavimus et innovavimus supplentes earumdem tenore litterarum omnes defectus, si qui forte intervenissent in eisdem, adversus iniquitatis filium Honoratum prædictum de eorumdem fratrum nostrorum consilio in virtute Altissimi decernimus insurgendum, et contra ipsum super præmissis sceleribus procedendum, ac processus hujusmodi aggravandos justitia mediante.

17. « Præfatum igitur Honoratum, præsente fidelium multitudine copiosa, cujusmodi citandi modum ex certis causis elegimus, dictarum litterarum tenore citavimus, ut secunda die præsentis mensis Maii tunc proxime futuri, si ea die consistorium esset, alioquin prima die ex tunc sequenti, qua consistorium per nos teneri contigerit, compareret personaliter coram nobis, ubicumque tunc essemus, visurus et auditurus per nos decerni et declarari, ipsum fuisse et esse excommunicatum, perjurum, schismaticum, apostatam et blasphemum, et contra nos et dictam Ecclesiam conspiratorem ac tanquam hæreticum puniendum ac reum criminis læsæ majestatis; ipsumque propter præmissa incidisse in dictam pœnam centum millium florenorum cameræ præfatæ applicandorum, et in refectionem damnorum, expensarum et interesse, ac in alias pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ac contra eumdem hujusmodi processus per præfatum Urbanum prædecessorem nostrum solemniter factos ac publicatos nos aggravari, ac eum fuisse et esse privatum et depositum a comitatu Fundorum, gradu militis, cingulo militari ac aliis quibuscumque dignitatibus et honoribus, nec non omnibus feudis et bonis, quæ a dicta Romana et quibuslibet aliis Ecclesiis, aut Romano imperio seu regibus vel personis Ecclesiasticis vel aliis obtinebat, ejusque bona omnia fuisse et esse confiscata; ac præter hujusmodi occupationem dictarum terrarum præfatæ Romanæ Ecclesiæ et alia supradicta incidisse in pœnas et sententias contentas in processibus felicis recordationis Joannis XXII et Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, per quos omnes et singuli occupatores, invasores et turbatores terrarum dictæ Romanæ Ecclesiæ seu alicujus ipsorum ac ipsas occupantibus invadentibus seu turbantibus dantes auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis sententia innodantur, ac priventur omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis, immunitatibus realibus et personalibus de dicta Romana et quibuscumque aliis Ecclesiis, Ecclesiasticis personis, Romano imperio, regibus et aliis supradictis, aut eorum aliquo concessis eisdem, et nihilominus visurus et auditurus per nos et alias pœnas infligi, prout nobis videretur et justitia suaderet, aperte prædicentes eidem, quod sive veniret sive non, nos in dicto termino ad declarationem, aggravationem et privationem, ac inflictionem hujusmodi, prout justum foret, procederemus ejus absentia vel contumacia non obstante. Cæterum voluimus et auctoritate Apostolica decrevimus, quod hujusmodi citatio perinde valeret, et plenum robur obtineret firmitatis, dictumque citatum perinde arctare, quacumque Constitutione contraria non obstante, ac si ei intimata et insinuata personaliter vel præsentialiter extitisset, et nihilominus eidem Honorato de salvo conductu, ut moris est in talibus fieri, duximus providendum, prout in dictis nostris inde confectis litteris plenius continetur; quas quidem litteras in audientia publica litterarum contradictarum legi et portis Basilicæ principis Apostolorum de Urbe prædicta ac palatii nostri apud eamdem Basilicam siti affigi fecimus, ne idem Honoratus, quod ad ipsum non pervenissent, vel eamdem citationem ignorasset, nullam posset excusationem prætendere vel ignorantiam allegare, cum non esset verisimile quod ad eum remaneret incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

« Adveniente igitur prædicta secunda die Maii, videlicet hodierna, nobisque cum dictis fratribus nostris in consistorio publico existentibus, comparuit coram nobis dilectus filius magister Jacobus de Subinago procurator fisca-

lis dictæ Romanæ Ecclesiæ, et prædicti Honorati citati non comparentis contumaciam accusavit, et petiit ipsum per nos contumacem reputari ac decerni et declarari, dictos processus aggravandos fore, aggravari debere, ac ipsum in pœnas et sententias prædictas in ipsis processibus contentas, et alias præter præmissa a jure vel ab homine in talia perpetrantes inflictas, et quomodolibet promulgatas seu etiam ordinatas, ac in dictam pœnam centum millium florenorum cameræ Apostolicæ applicandorum, et refectioni damnorum et expensarum incidisse, et alias pœnas per nos infligi, et contra ipsum prodi juxta termini assignationem, prout nobis videretur et justitia suaderet. Nos igitur dilectis filiis nostris Angelo S. Luciæ in Septemsoliis, et Landulpho S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconis cardinalibus, vivæ vocis oracula mandavimus, ut ad portas palatii nostri prædicti accederent, et ibi per se et alios publice clamarent et clamari facerent, ut si prædictus Honoratus vel alius pro eo ibidem existeret, dictum palatium intraret et ad nostram præsentiam veniret : ac deinde dicti diaconi cardinales ad nos redeuntes retulerunt, se ad portas accessisse, et ibidem per se et alios clamasse et clamari fecisse, prout mandaveramus, quod si præfatus Honoratus vel aliquis pro eo inibi existeret, prædictum palatium intraret, et ad nostram præsentiam accederet, ac retulerunt se dictum Honoratum vel aliquem pro eo minime reperiisse, propter quod præfatus Jacobus procurator iterum petiit, prout alias petierat, et superius est expressum.

18. « Nos igitur præfatum Honoratum, de dictorum fratrum consilio reputavimus, prout est, merito contumacem : et volentes nec valentes hujusmodi ipsius Honorati excessus amplius tolerare, de dictorum fratrum consilio, per hanc nostram sententiam pronuntiamus, decernimus et declaramus processus prædictos per præfatum Urbanum prædecessorem nostrum contra eumdem Honoratum, ut præfertur, factos et solemniter publicatos et contenta in eis fuisse et esse aggravandos et aggravari debere, et ipsos et contenta in ipsis tenore præsentium aggravamus et aggravatos esse volumus in omnibus et singulis, et quoad omnia et singula contra ipsum Honoratum et sequaces in qualibet eorum parte ac propter hujusmodi excessus et debita dicti Honorati, et alia supradicta civitates Fundorum, Terracinam, terras et castra Piperni, Torritis, Fresoloni, castri Trajecti, Sezæ, Ceperani, et alias terras et loca quæcumque detinet cum earum comitatibus, territoriis, districtibus, Ecclesiastico supponimus interdicto. Et nihilominus, præsenti populi multitudine copiosa, per eamdem sententiam pronuntiamus, decernimus et declaramus, præfatum Honoratum fuisse et esse excommunicatum, perjurum, sacrilegum, schismaticum, apostatam et blasphemum, et contra nos et eamdem Ecclesiam conspiratorem, et tanquam hæreticum puniendum, reumque criminis læsæ majestatis, ipsumque propter præfata incidisse in præfatam pœnam centum millium florenorum auri cameræ Apostolicæ applicandorum, et in refectionem damnorum et expensarum, ac in alias pœnas et sententias contentas in dictis processibus felicis recordationis Joannis XXII ac Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrum contra occupatores, invasores et detentores terrarum dictæ Ecclesiæ per dictos prædecessores, ut præfertur, factis ; ac etiam decernimus iterum, ipsum Honoratum propter præmissa fore depositum, et deponimus a Comitatu Fundorum, ac gradu militiæ, et cingulo militari ac eum omnibus dignitatibus et officiis, civitatibus, terris, locis, ac feudis et bonis, quæ a præfata Ecclesia, et quibuslibet aliis Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, Romano imperio, regibus, principibus vel aliis obtinuisset vel detineret, fuisse et esse privatum, ipsumque privamus; ipsaque bona mobilia et immobilia, jura et jurisdictiones fuisse et esse confiscata, et iterum ea omnia confiscamus, et personam ejus detestabilem et infamem fuisse exponendam, et exponimus a Christi fidelibus capiendam, ut si capta, si absque fuga et evasionis periculo tute fieri poterit, nobis indilate transmittatur : si autem intute fieri non posset, volumus et mandamus eum detrudi in arctis carceribus, et tam diu inibi sub fida custodia detineri, donec captio, detrusio et detentio hujusmodi nobis fuerint intimatæ, et donec detinentes eumdem aliud a nobis habuerint in mandatis.

« Et quoniam dignum est, ut tam nefandorum ratione flagitiorum, ultionis severitas amplius extendatur, et propter enormitatem culparum, pœnarum modus exuberet, sit etiam idem Honoratus intestabilis, nec testamenti habeat liberam factionem ; ad bona quoque aliorum ex testamento, vel ab intestato nullatenus admittatur ; nulla fides, nulla credulitas ei adhibeatur, sed a testimonio velut infamiæ et indignus totaliter repellatur : sit ei judicatus et cujuslibet alterius publici officii exercitium interdictum, sitque ei ad præmissa et similia denegatus ascensus ; filii quoque, et nepotes prædicti Honorati ex recta linea descendentes usque ad secundam generationem, dignitatibus, personatibus, officiis et beneficiis Ecclesiasticis sint privati, et eos privamus, et inhabilitamus etiam ad ea vel similia in posterum obtinenda, omnisque dispensationis eisdem adempta, pœnis aliis contra ipsos de jure statutis in suo robore duraturis.

« Et hujusmodi damnati Honorati eo sit major confusio, quod ipsius culpa patentius fuerit divulgata ; omnibus et singulis archiepiscopis, episcopis et aliis Ecclesiarum prælatis,

sub excommunicationis pœna, quam in ipso incurrant, nisi mandatis nostris hujusmodi, postquam ad eorum pervenerint notitiam, paruerint cum effectu, districte præcipiendo mandamus, qualenus omnes et singuli, in singulis ipsarum Ecclesiis cum in eis aderit major populi multitudo, singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis et demum extinctis et in terram projectis, per se vel alios Honoratum publice, alta et intelligibili voce, fuisse et esse excommunicatum, perjurum, schismaticum et blasphemum, et tanquam hæreticum puniendum, et contra nos, et eamdem Romanam Ecclesiam conspiratorem et reum criminis læsæ majestatis, ac excommunicatum et anathematizatum denuntient, et ut talem tamdiu faciant a Christi fidelibus evitari, donec ad cor reversus, suos recognoscens errores, a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, absolutionis beneficium meruerit obtinere. Quod si forte ipse Honoratus propter mortis articulum imminentem, ab alio quam a nobis, vel successore nostro Romano Pontifice fuerit absolutus, nihilominus perpetuo careat Ecclesiastica sepultura : et quicumque eumdem Honoratum scienter præsumpserit Ecclesiasticæ tradere sepulturæ usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverit subjacere, nec absolutionis beneficium mereatur, nisi propriis manibus exhumulet, et procul ab Ecclesiastica sepultura projiciat corpus ejus, et locus ille nihilominus careat etiam perpetua sepultura. Et si idem Honoratus supravixerit, volumus, quam cito poterit commode, coram nobis vel dictis successoribus nostris se personaliter repræsentet, recepturus et facturus prout justitia suadebit : alioquin ne propter hæc censuræ Ecclesiasticæ illudatur, in eamdem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto. Volumus insuper, quod omnes Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad præfati Honorati exterminium se accinxerint, et eum ejusque sequaces, pro posse persequentur, illa gaudeant indulgentia illoque privilegio sint muniti, quæ accedentibus in Terræ Sanctæ subsidium conceduntur. Nulli ergo, etc. Datum et actum Romæ apud sanctum Petrum VI non. Maii, Pontificatus nostri anno decimo ». Indixit mox in eumdem Honoratum Bonifacius [1] sacram militiam, immisso cum exercitu Andrea Thomacello : ac tum plures Honorati servitutem, auctore Luca Spinello excussere [2], Anagninique, initis cum Ludovico e Flisco S. Adriani diacono cardinale pactionibus, veniam studii in conflando schismate Roberto antipapæ navati admissæque Honorati Cajetani servitutis veniam poposcerunt [3].

Rediere etiam alii multi, deserta Honorati factione, ad Pontificis obsequium, ut Bucius [1] Sabellus, et Bonifacius [2] et Antonius [3] Cajetani : tum Vetulani [4] et Pontiscurvi oppidani [5], in quos Bonifacius clementiam explicuit. Quo vero magis Honorati confunderetur audacia, Ludovicus sancti Adriani diaconus cardinalis, qui Andreæ Thomacello adjunctus fuerat, non modo Campaniæ et Maritimæ præses creatus est, sed etiam Comitatus Fundorum præfectura ei demandata [6]. Eversum autem hoc bello a Bonifacio Honoratum, tradit Gobelinus [7] : « Comitem, inquit, Fundorum, qui principium schismatis stabilivit, penitus exterminavit ». At de eo iterum inferius; ob res enim adversas ipsum dolore contabuisse visuri sumus.

19. *Proceres Neapolitani traducti ad Ecclesiam, invalescente Ladislao contra Ludovicum Andegavensem.* — Præclare etiam gesta res est in Neapolitano regno, in quo Carolus Artus comes S. Agathæ, Casertam, Magdalonam et Comitatum Molisii Casertano comiti schismatico eripuit, iisque terris in præmium virtutis donatus [8] a Ladislao est, atque a Pontifice uti supremo domino in ea ditione confirmatus [9]. Amplissima etiam provincia hoc anno ad Ladislaum traducta est, debilitaque admodum Ludovici Andegavensis potentia : cum enim Raymundus e Baucio Ursinus, qui post Othonis Brunswicensis mortem principatum Tarentinum magna ex parte sibi pepererat, nec Ladislao nec Ludovico studuisset, ac demum Ludovicum, qui Tarentum ad eum principatum sibi afferendum se contulerat, obsidione cinxisset partes Ecclesiæ ac Ladislai aperte professus est, cui ut se conjungeret expedito succinctus exercitu provolavit Cajeta Ladislaus, Tarentumque Raymundo sibi occurrenti jure fiduciario tradidit, de quo publicas has litteras rei testes vulgavit [10].

« Ladislaus Dei gratia Hungariæ, Jerusalem et Siciliæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galiciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæ rex, Provinciæ et Folcarquerii ac Pedimontis comes, universis et singulis præsentes litteras inspecturis tam præsentibus quam futuris.

« Magna præmia gratitudinis debita magnis debentur obsequiis, et ea præsertim retributionem vindicant ampliorem, quæ sponte et in necessitate amicum se tenente fictum a vero liberaliter exhibentur. Quantus bellorum turbo diebus nostris orbem terrarum invaserit, et præcipue regnum nostrum internis externisque cladibus lacerum et undique lacessitum cuncti novere mortales, qui eorum ætate pacem e terris exulem vix viderunt, ad cujus regni regimen et reipublicæ curam hoc in tempore deputati juste a teneris annis arma induimus, ut pacem ipsam

[1] Lib. v. pag. 38. — [2] Ibid. pag. 128. — [3] Ibid. pag. 171 et 173.

[1] Lib. v. pag. 190. — [2] Ibid. pag. 98. — [3] Ibid. pag. 142. — [4] Ibid. pag. 221. — [5] Ibid. pag. 229. — [6] Ibid. pag. 202. — [7] Gobelin. in Cosmodr. æt. 6. cap. 8. — [8] Bonif. lib. v. pag 203. — [9] Ibid. — [10] Extant apud Bonif. lib. v. pag. 2305.

nostris subditis pareremus, in qua quærenda, rebus nunc prosperis succedentibus, nunc adversis, magna pars temporis est elapsa. Nuperrime vero quod semper speravimus præsidium nobis opportune se obtulit, et quasi cœlitus est transmissum : si quidem vir spectabilis et magnificus Raymundus e Baucio de Ursinis miles princeps Tarentinus, consiliarius noster dilectus, homo egregius et Deo devotus, et quasi mirum in tot humanis erroribus moderatus et prudens, licet in eodem regno pæne solus et liber, ac nondum nobis aut alteri sacramento fidelitatis et homagii obligatus, quiete cum suis frueretur et pace, cernens tamen integrum singularem hac tempestate se fore (quod non facile ab aliis actum esset) neglecta quiete ad labores et sumptus, ut fortem decet virum, disposuit se et suos, ut ex iis continuis pax et quies præsentibus et posteris oriretur. Transmissis itaque oratoribus suis ad nos, et reserata per eos intentione sua per facta et arcana cum voluntate quam ad eam diem ad hæc usque tempora, et non absque causa, repositam mentem servaverat : intuentes spem et fiduciam, quam de Raymundo jamdudum mens nostra conceperat, nunc opportune fructum re et opere allaturam, illico et confestim nostro exercitu congregato a supero mari et civitate Cajetæ ultimo regni angulo longis laboriosisque itineribus ad intimum Hadriatici maris sinum et Tarentum usque perveniens, in ultimo pæne recessu Italiæ situatum, ubi ultra spem melius, Raymundum ipsum sanctæ matris Ecclesiæ erecto vexillo sua castra tenentem in hostem vestrum regnique invasorem, filium olim ducis Andegaviæ, mari terraque viriliter obsidentem invenimus, qui cum eis exercitu viris et viribus copioso obviam nobis veniens in conspectu et pene ad portam Tarenti sponte ac libere cum ingenti alacritate et lætitia nobis fecit homagium et fidelitatis debitæ præstitit juramentum.

« His igitur promeritis grandibusque et memorandis obsequiis, quibus jam elati hostium animi corruerunt et superbia est collapsa, accessitque non mediocre, sed magnum nostro statui incrementum ; considerato etiam eumdem Raymundum ex generosa et nobili prosapia ortum, natumque peroptimo quondam Nicolao de Ursinis Nolano comite et regni Siciliæ magistro justitiario nostra ætate incompatibili viro, a quo et nos veluti a parente cura sedula instructi fuimus et quodammod oeducati (de cujus innumerandis virtutibus putamus melius silere quam parum dicere) quid dignum et magnificum commode gloria et honore retribuere eidem Raymundo possemus perpeti meditatione occurrit ipsum Tarentum, quod ante oculos situm erat. Eapropter his et aliis moti rationibus atque digne eidem Raymundo ac suis utriusque sexus hæredibus ex suo corpore legitime descendentibus, natis jam et in antea nascituris in perpetuum, principatum et civitatem Tarenti cum mero et mixto imperio ac gladii potestate et jurisdictione omnimoda una cum ipso titulo principatus devolutum seu devolutam per idem ad excelsæ majestatis nostræ manus per obitum quondam domini Othonis ducis Brunswicensis et principis Tarentini absque legitimis liberis, decedentis cum civitatibus, terris, castris, casalibus, et locis aliis et etiam fortalitiis,» et infra, « de certa nostra scientia damus, concedimus et donamus in feudum novum nobile sub contingenti proinde feudati servitio ad rationem videlicet de unciis viginti valoris annui dictorum principatus, civitatum, terrarum et castrorum, etc. Actum in campo nostro felici prope et contra Tarentum anno Domini MCCCCIX, die IX mensis Maii, septimæ indictionis, regnorum nostrorum anno XIII ». Confirmavit eam Ladislai donationem Bonifacius eidem Raymundo e Baucio ob grata obsequia in difficili bello regi præstita ac pœnas quas ob distractum ex aula Sicula principatum incurrerat, dissolvit, datis ad ipsum eo argumento litteris [1].

Recepto a Ladislao in fidem Raymundo Ursino, cum in dies Ludovici Andegavensis res inclinarent, Neapolis ad Ladislaum victorem spectavit : longiora jamdiu colloquia Bonifacius, patria Neapolitanus, ad schismaticos ea pellendos iniverat, atque hoc ipso anno Angelum patriarchum Constantinopolitanum plurima instruxit [2] auctoritate, ut proceres ac populum ad Ecclesiæ sinum redituros cum ea in gratiam conciliaret.

« Venerabili fratri Angelo, patriarchæ Constantinopolitano in civitate Neapolitana ac ejus provincia Apostolicæ Sedis nuntio.

« Cum, sicut ad nostrum pervenit auditum, nonnulli principes, duces, barones, milites et nobiles ac magnates, personæ Ecclesiasticæ tam sæculares quam regulares, et etiam laicales utriusque sexus civitatis Neapolitanæ et ejus provinciæ nonnullorum schismaticorum deceptæ versutiis damnatæ memoriæ Roberti olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyteri cardinalis, tunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat, ejusque sequacibus et adhærentibus eidem etiam post et contra processus per felicis recordationis Urbanum papam VI prædecessorem nostrum contra eamdem factos et solemniter publicatos, per quos idem prædecessor eumdem Robertum velut hæreticum et schismaticum puniendum sententialiter condemnavit, notorie adhærere et favere præsumpserit, nunc vero divinæ gratiæ radiis illustrati, et ad cor reversi ac suos recognoscentes errores desiderent ad nostrum gremium, ac fidei Catholicæ et sanctæ Ecclesiæ unitatem

[1] Lib. X. pag. 314. — [2] Bonif. lib. V. pag. 245.

devote redire, et nostris et dictæ Sedis parere mandatis : nos qui licet immeriti, illius vices gerimus in terris, cujus proprium est misereri semper et parcere, singulorum fidelium animarum saluti salubriter providere cupientes, fraternitati tuæ per te vel alium seu alios tam duces, principes, barones, magnates, milites et nobiles, necnon omnes et singulas personas ex regno Siciliæ, quæ dictis antipapæ et sequacibus adhæserint, et pro absolutione et reintegratione earum ad te venerint, quæ et qui postergatis prorsus hujusmodi erroribus ad nostram et ejusdem Sedis obedientiam redire voluerint », et infra, « absolvendi in forma Ecclesiæ consueta hac vice duntaxat, injunctisque eis pro modo culpæ pœnitentia salutari », et infra, « plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Septembris, Pontificatus nostri anno decimo ». Potitum vergente anno Neapoli Ladislaum, refert Juvenalis Ursinus [1] qui res horum temporum accurate scribebat : alii tamen ad proximum ineuntem id retulerunt ac proceres suasisse Ludovico Andegavensi ut expeditionem ad Tarentum recuperandum compararent, eo ducti consilio, ut de Neapoli dedenda Ladislao occasionem aucuparentur, Hectoris Pignatelli Diaria Ms. referunt, qua de re inferius.

20. *Richardo pulso, Henricus Lancastrius sceptro Angliæ potitur.* — Interea Richardus Angliæ rex, qui Romani Pontificis Œcumenicum Concilium, in quo schismatis causa cognosceretur, et damnato antipapa, Ecclesiarum pristina conjunctio instauraretur, offerentis, patrocinium abjecerat, et consilium cœperat una cum Gallis de Pontifice cum antipapa ad abdicationem vi et armis adigendo, divino destitutus patrocinio, cum ob Gallicum fœdus constabiliisse potentiam existimaret, in Anglorum odia incurrit, sibique conflavit exitium eo ipso, quod salutis munimentum futurum existimaret : cum enim expeditionem in Hiberniam adversus rebelles confecisset, aurumque subsidiarium a suis acerbe exigeret, publica in se convertit odia, quod munitissimas duas arces, nimirum Brestum in Britannia, et Cherburgum in Normannia Gallorum regi tradidisset, quodque se nonnullis nimium in Angliæ rei administratione addixisset [1], atque etiam principes sibi conjunctissimos morte exiliove affecisset, in se conjuratos asperavit. Ex his Henricus dux Lancastriæ patre mortuo, captata Richardis absentis occasione, evocatus a Thoma archiepiscopo Cantuariensi, ac nova exorta factione, in Angliam clam ingreditur, amicos ad armorum societatem (peragrata simulato cultu Anglia) allicit, exercitumque ingentem comparat. De his turbis certior factus Richardus, intermisso Hibernico bello, trajecit in Angliam, ut Lancastrium pelleret : sed omnium studiis in æmulum inclinatis, fugere compulsus demumque a perduellibus comprehensus, atque in custodiam traditus est, donec ordinum regni solemnibus comitiis coactis regios apices post fassa plura errata posuit [2], transfuditque in Henricum Lancastrium, cum vitæ suæ consulere ea ratione putaret.

Ita Richardo exauctorato conjectoque in vincula (1), Henricus sceptrum Anglicum capessivit : utque sibi apud populum majorem auctoritatem conciliaret, certo quodam oleo in thesauro Richardi reperto, quod a Deipara virgine S. Thomæ Cantuariensi datum ferebatur, magna pompa inungi voluit. Porro nullo firmo argumento rem nixam ex Joannis XXII litteris ad Eduardum II regem datis [3], vidimus, an illud oleum vere datum divinitus, an ficta sit ab impostore qui Eduardo id detulit fabula : augetque suspicionem, cum vaticinium adjectum ferret, regem qui illo oleo delibutus foret, Syriam Christi cultui redditurum : cum tamen Henricus oleo illo linitus hujusmodi laudem non fuerit assecutus. Ut vero is infelicem Richardum regno exutum vita etiam spoliavit, proximo anno dicetur.

21. *Animorum motus ad noxas expiandas facti, et supplicationes habitæ.* — Concitati [4] sunt hoc anno in Italia ingentes motus animorum (2),

[1] Juv. Urs. in Car. VI hoc anno.

[1] Walsin. in Rich. II et in Henric. V. Polydor. Virg. l. xx. Harpsf. sæcl. 14 et 15. — [2] Id. ib. — [3] Extant tom. xv. an. 1319. num. 20. — [4] Leo. Aretin. l. xii. in princip. Walsin. in Rich. II.

(1) Mensem et diem, quo Richardo pulso, et in carcerem detruso Henricus Lancastriæ dux regnum Angliæ usurpavit, notat Cornelius Zantfliet Leodiensis monachus, qui Chronicum suum vulgatum inter vetera Monumenta Martenis tom. v, ad annum 1461 perduxit. Narrat enim ille Henricum die festa S. Michaelis archangeli, nempe xxix Septembris anni hujus, convocata principum concione, exposuisse depositum a se abjectumque Richardum regem, quippe quem regno indignum ipse et populus judicasset. Eo vero destituto, ad se regnum pertinere, qui ex Joanne de Gandavo altero Eduardi regis filio editus esset. Rogare igitur ut, quod sibi natura dabat, sibi regnum non denegarent. Ingenti omnium favore excepta oratione, rex actutum salutatus est ; regiamque dein coronam die xiii, qua S. Eduardi regis memoria solemnis agebatur, regio apparatu manu Cantuariensis archiepiscopi accepit. MANSI.

(2) Religiosa illa populorum commotio, cujus hic sermo apud annalistam una fuit ex multis quæ subinde Christianum populum incessivit. In eo vero ab aliis præcedentium temporum differt, quod reliquæ pium exordium, impium exitum habuerunt. Hæc vero sicut pie instituta, ita et pie absoluta est ; valuit enim ad excitandos ad pietatem animos, ad pacandas lites, ad componenda dissidia. Quin et hic ligenda est epocha religiosi moris, qui nunc pariter obtinet, saccos nempe certi coloris et formæ induendi ab iis qui in piam aliquam societatem coalescunt. Quanquam enim societates illæ religiosæ dudum ante cœperunt, ut certos tamen saccos induerent, nondum moribus invectum erat. Hinc eorum temporum scriptor Georgius Stella in Annalibus Genuensibus ad hunc annum, motum hunc religiosum novam linteorum devotionem appellat. Unde primum et quo auctore id incœperit ignoratur : quanquam extra Italiam primo coortam inde faci e conjicimus, quod eorum temporum æquales scriptores Itali ab externis regionibus in Italiam advectam unanimi assensu conveniunt. MANSI.

qui insolito pietatis sensu delibuti, pœnitentium candido cultu solemnes supplicationes obiere ad vicinas urbes, quas pari pietatis ardore accenderunt. De quo admirabili motu, deque celebratis divinis laudibus, susceptis jejuniis, positisque in proximos odiis, hæc S. Antoninus testis oculatus refert [1] : « Per hæc ipsa tempora anni MCCCXCIX, mirabilis factus est populorum motus : omnis quippe multitudo vestes exteriores induit albas, lineas tamen, ad pedes usque protensas cum caputiis ad modum capparum religiosarum, quibus facies velabant, ad oculos tantum foraminibus ad videndum relictis : omnes mares et fœminæ, laici et clerici et religiosi cujuscumque ordinis, grandes et parvuli similibus vestibus hujusmodi incedebant, monialibus et reclusis exceptis, quibus non licebat claustra exire ; incredibilique devotionis ardore longa horum dealbatorum agmina ad vicinas urbes commeabant processionaliter bini pergentia, ac laudes et hymnos in Latino vel vulgari decantantia, præcipue sequentiam illam, quam dicunt Gregorium edidisse : *Stabat Mater dolorosa juxta crucem lachrymosa, dum pendebat filius*, cum versibus sequentibus. Prorsus miranda res et quasi incredibile negotium, nisi oculis nostris vidissemus. Peregrinatio ista ordinaria erat novem vel decem dierum jejunantibus qui poterant illis diebus, et aliquibus in pane et aqua : accessus vero in aliena oppida, etiam parum antea pacata, liberi fuerunt. Nemo per id tempus dolo fallere tentavit, nemo advenarum oppressor : tacitæ cum hostibus induciæ fuere : innumeræ paces ex mortiferis et diutinis inimicitiis in diversis locis confectæ sunt : confessiones et communiones frequentatæ. Cumque proficiscerentur populi in alienas urbes et alii in suas adventarent : mira hospitalitas ubique et benigna susceptio a communitatibus providebatur de victu etiam mille hominibus sine pretio. Duravit hic motus per duos vel tres menses ad plus. Unde autem hoc initium habuerit, haud obscurum ; Dei opus fuisse negari non potest : et alii quidem dixerunt ex Hispania hoc habuisse exordium, alii in Scotia, alii in Anglia, nonnulli ex Francia. De modo etiam dicebatur apparuisse beatam Virginem Mariam cuidam rustico, et revelasse ei filium suum contra mundum propter scelera ejus valde turbatum ; unde ad reconciliandum eum et placandum illud observandum : nihil tamen certi de hoc habitum est ».

His consentanea tradit Sigonius [2] ex veteribus Monumentis in Bononiensium episcoporum historia ; additque sacerdotem Paternensem, a Deipara excitatum ad vitam, pietatis studia inflammasse, adeo ut nonnulli episcopi huic sodalitio se addixerint : « Sæva, inquit, ubique terrarum jampridem pestilentia perfurente, qua passim multa hominum millia sine discrimine sternabantur, repente exortus est in Gallia Narbonensi sacerdos, qui B. Virginem sibi apparuisse, ac maximam cladem mundo instantem nuntiasse asseruit ». Et infra : « Multi peccatorum suorum dolore compuncti veterum simultatum memoriam abjecerunt ; atque ultro cum inimicis suis in gratiam redierunt quique alios forte læserant, eosdem iis, quos violarant, gladios offerentes sese totos illorum potestati atque arbitrio permittebant, eosque ut sibi ignoscerent obsecrabant ». Ex his IV non. Septembris episcopus Mutinensis a Regiensibus inflammatus cum universo omnis ætatis sexusque populo albato et sub vexillis suis instructo (ad viginti quinque millia fuisse feruntur) Bononiam versus iter instituit : ubi vero ad pontem Rheni pervenit, aris sub eo duabus erectis, rem divinam fecit, ac populo Bononiensi qui frequens occurerat rationem atque initium novæ hujusmodi religionis exposuit, ac postridie domum repetiit. Bononienses inde pridie nonas et ipsi alba lintea, suadente Bartholomæo episcopo, induerunt, et novem dies festos tabernis clausis egerunt, parochiis quotidie sub vexillis suis ad S. Petrum atque ad eas, quas ille constituerat, Ecclesias cum hymnis et canticis adeuntibus. Interim presbyter quidam a pago Paterno in medium prodiit, ac toto audiente populo, se a mortuis post tres horas quam obierat a B. Virgine suscitatum asseruit, ac multa sibi comperta de iis, qui pridem obierant, nuntiavit. Cujus rei magnitudine episcopus percitus eodem ordine populum et ipse suum Imolam albatum ac supplicabundum adduxit, atque ad Santernum amnem progressus, ibi aris item duabus excitatis sacra confecit, ac presbyter Paternensis quomodo mortuus revixisset, edocuit. Inde Imolenses Faventiam, Faventini Forumlivium contenderunt ; denum hæc religio Viterbii dicitur constitisse ». De Genuensibus, Lucensibus, Pistoriensibus, Florentinis, qui pias illas peregrinationes instructo agmine religioso obiere, hæc tradit sanctus auctor : « Ex his divina clementia quamdam præparationem hominibus procuravit ad mortem eis propinquam : multi enim et magni obdurati peccatores conversi sunt tunc ad pœnitentiam, quos Deus ad se vocavit anno sequenti peste grassante Florentiæ, ut dicitur, et postea in Gallia, ut ad illud alludere videatur, quod Christus dixit : *Videte regiones quia jam albæ sunt ad messem* ; scilicet colligendam per falcem mortis, dum hæc religio tenuit animos, nihil de periculis belli cogitabatur : sed postquam finis fuit dealbatorum fervori, ad primas rursus curas animi redierunt ». Angebat Florentinos Galeatii ducis Mediolanensis potentiæ terror, ut qui Pisas, cum Ge-

[1] S. Anton. III. par. XXII. c. 3. § 3?. — [2] Sigon. de episc. Bonon. lib. III. in Corr.

rardo Appianensi regendæ urbi dispari pactus, in suam potestatem redegisset [1], traxisset in partes suas, ac Perusinos dum Pontificium imperium excussere in suam clientelam accepisset [2]. Ne itaque ab eo occulta vi opprimerentur, bellum apertum in insidiatorem gerere decreverunt [3].

22. *Raymundi Capuani, Ordinis Prædicatorum, pia mors et virtutes.* — Hoc anno Raymundus Capuanus Ordinis Prædicatorum magister, in religiosa disciplina instauranda ardentissimus, ad Deum feliciter migravit [4]. Fuerat sanctæ Catharinæ Senensis confessarius, atque ita in excolenda pietate illi præfuerat, ut divinæ providentiæ consilio ab ea sanctitatis præceptis excultus fuerit. Refert [5] ipse in Commentariis quos de ejus Vita conscripsit, plura quæ sibi contigerunt, ad ostendendam ejusdem sanctissimæ virginis gloriam ; in quibus licet piam demissionem consectetur, divina tamen munera, quibus ornatus fuit in luce collocat : « Scire, inquit, te volo, lector dilecte, quod in principio cum audito ejus præconio cœpi familiariter cum ea conversari, multifarie multisque modis incredulitate, Deo permittente, pro meliori tentatus fui ; quærebam enim per omnem modum et viam, quibus investigare possem, si facta ejus erant a Domino aut aliunde, si erant vera aut ficta. Occurrebat enim, quod nunc tempus est illius tertiæ bestiæ pellis leopardinæ, per quam hypocritæ designantur, et quod diebus meis aliquas inveneram et potissime in fœminis, quæ agiliter vacillant in capite, agiliusque seducuntur ab hoste, sicut patuit in prima omnium matre, pluraque similia tunc menti meæ porrigebantur, quæ ipsam fluctuare cogebant circa istam materiam : dumque sic in bivio quodammodo positus ad neutram partem firmiter declinare, nutansque in mente anxie dirigi cuperem ab illo, qui nec falli potest nec fallere, subito menti occurrit, quod si posset mihi constare, quod precibus ejus obtinerem a Domino unam magnam et insolitam contritionem omnium peccatorum meorum ultra communem omnem consuetudinem meam, hoc esset mihi perfectum signum, quod a Spiritu sancto procederent omnia facta ejus : nullus enim potest hanc contritionem habere nisi a Spiritu sancto ; et quamvis nemo sciat an gratia odio vel amore sit dignus, magnum tamen signum Dei est cordialis contritio peccatorum ; nec cogitationem hanc usque ad linguam seu vocem duxi, sed totaliter tacitus accessi ad eam, et petivi ab ea instanter, quod vellet pro me efficaciter Dominum deprecari, ut indulgere mihi dignaretur peccata mea. Quæ cum ex suæ plenitudine charitatis lætanter respondisset, quod libentissime faceret, replicavi ego quod desiderium meum non quietaretur nisi de hac indulgentia more curiæ Romanæ Bullam haberem : qua subridente ac petente qualem Bullam vellem de hoc habere, respondi me loco Bullæ pro signo petere unam magnam et insolitam contritionem peccatorum meorum ; quæ mox annuit sese hoc indubitanter facturam, visumque est mihi tunc quod omnes cogitationes meas intellexisset, sicque abcessi ab ea hora diei, si non fallor, penultima.

« In crastinum contigit me quasdam meas solitas infirmitates pati satis graviter, unde in lectum decidi, astante mihi quodam devotissimo Deo et mihi socio fratre Ordinis mei Nicolao, qui est Pisanus origine. Quod cum illa percepisset, quia pro tunc eramus quasi viatores in quodam monasterio sororum ejusdem Ordinis, nec multum ab habitatione nostra sua distabat, de lectulo in quo febribus et aliis passionibus attrita jacebat surrexit, et dixit sociæ : Vadamus ad videndum fratrem Raymundum, quia patitur. Illa vero respondente quod non multum erat necesse, ac etiam si foret, ipsa plus gravabatur quam ego, ultra omnem morem consuetum festinanter, socia comitante, venit ad me, dicens : Quid habetis vos ? Qui dum videlicet vix præ debilitate potuissem prius socio aliquid dicere, totum feci ad respondendum conatum, et dixi : Ut quid, domina, huc venistis ? pejus est vobis quam mihi. Ipsa vero incipiente juxta morem suum loqui de Deo et de ingratitudine nostra qui tantum benefactorem offendimus, quasi confortatus simul et propter honestatem coactus de lecto surrexi, non tamen memor in aliquo promissionis, quam in præcedenti vespere fecerat mihi, et posui me ad sedendum in alto lectulo ibi propinquo. Sed ipsa incœptum sermonem continue prosequente, supervenit mentis meæ quædam insolita consideratio peccatorum tam clara, quod absque velamine aliquo cernebam me ipsum in judicio justi judicis positum, ac indubitantissime reum mortis in similitudinem eorum qui propter malefacta per judices hujus sæculi quotidie condemnantur. Videbam etiam benignitatem ejusdem judicis et clementiam qui propriis demeritis me deputatum morti justissimæ non solum liberabat a morte, sed suis vestibus induens nudum suaque in domo cubans et confovens ac suo servitio deputans, mortem in vitam, timorem in spem, dolorem in gaudium, ignominiam in honorem suæ infinitæ bonitatis sola gratia convertebat. His considerationibus, imo ut magis proprie loquar, clarissimis mentis visionibus ruptæ sunt cataractæ durissimi cordis mei, et apparuerunt fontes aquarum, revelata sunt fundamenta culparum mearum, in tantumque fletum et rugitum prorupi, quod verecunde dico, quod verisimiliter temui, ne pectus et cor pariter finderentur. At illa prudentissima quæ ad hunc finem

[1] S. Anton. III. par. tit. XXII. c. 3. § 30. — [2] S. Anton. ibid. § 31. — [3] Ibid. eod. §. — [4] Leander, lib. I. — [5] Raym. Capu. in Vit. S. Cathar. Sen. par. I. c. 9.

tantum venerat, mox ut hæc vidit, conticuit, et permisit me lacrymis satiari et singultibus : post aliquam autem moram admiranti mihi de insolita novitate, inter fletus occurrit petitio mea, quam præcedente die feceram et promissio ejus ; statimque me ad ipsam convertens dixi : Estne Bulla hæc, quam heri petivi ? Illa respondit : Hæc est ; et mox surgens, si non fallor, tetigit humeros meos retro, dicens : Sitis memor donorum Dei. Statim abcessit : et ego cum socio remansi ædificatus similiter et lætificatus. Hæc coram Deo, quia non mentior ».

23. Non prætermittendum etiam visum est ad illustrandam servi Dei virtutem, ipsum sanctæ Catharinæ hortatu, dum pestis Senas depascebat, ad lucrandas Christo animas sese mortis discrimini exposuisse, cumque epidemicum morbum ex ægrorum contagione contraxisset, sacro Catharinæ manus contactu in extremo morbi impetu fuisse pristinæ valetudini restitutum, quæ sine fuco non ad sui, sed ad ejusdem Virginis gloriam recenset[1] : « Adveniente, inquit, pestilentiali morbo in civitate prædicta, disposui pro salute animarum periculo mortis corpus exponere, et nullum vitare infirmum, constat enim quod morbus ille contagiosus est, et aerem et homines inficit circumstantes : verum considerans quod multo plus potest Christus quam Galenus, et plus gratia quam natura ; attendens etiam quod cæteris fugientibus animæ transeuntes absque consilio et auxilio remanebant, charitate qua teneor plus diligere animam proximi quam proprium corpus, sacra etiam virgine ad hoc me inducente, omnino decrevi omnes quos poteram visitare, confortare ac informare : quod juxta gratiam mihi datam, Domino auxiliante, perfeci. Verum quia solus quasi eram in civitate tam grandi, vix tempus aut cibi aut somni mihi relinquebatur, quo paulisper respirare valerem, tot infirmantium nuntiis domum exire cogebar. Quadam autem nocte dum more solito quievissem, et pro laudibus Dei perficiendis vellem de lectulo surgere, sensi dolorem non parum in inguine, manuque palpans reperi apostemalis inflaturam, ex quo non modicum territus, non sum ausus surgere ; sed cœpi de hujus vitæ transitu cogitare. Optabam diem cito fieri, ut virginem sacram possem adire priusquam amplius aggravarer. Inter hoc supervenit febris et dolor capitis juxta morem illius morbi, egoque supra modum affligor, conor tamen laudes divinas perficere ; advenienteque die, accito socio, domum virginis adeo sicut possum ; sed frustra pro tunc, aberat enim ; quia quemdam infirmum iverat visitatum. Sed ego ipsam omnino determinans expectare, nec valens me ipsum quomodolibet sustinere, coactus sum in quodam ibi posito lectulo reclinare, rogans existentes in domo, quod pro ipsa mittere non tardarent : quod et factum est. Ipsa igitur veniente, neque ita gravatum inveniente, audito quod patiebar, mox coram lectulo fixit genua, manuque sua frontem meam cooperiens, cœpit modo consueto sibi orare mentaliter ; orando autem a sensibus vidi raptam, juxta quod alias sæpius videram, et expectabam aliquod singulare videre pro bono animæ et corporis mei. Igitur dum sic stetisset quasi per dimidiam horam vel circiter, sensi totaliter corpus meum commoveri per omnes partes, putavique quod vomitus me tunc invaderet, sicut plures, qui eodem morbo extincti fuerant, videram invasisse : sed sic non accidit, imo visum est mihi quod de qualibet extremitate corporis ad extra aliquid traheretur quodammodo violenter, cœpique me melius sentire, ac paulatim semper me melius habere. Quid plura ? Priusquam sacra virgo ad sensus rediret corporeos, ex toto fui curatus, debilitate tamen aliqua remanente vel in signum morbi curati, vel propter debilitatem fidei meæ. Virgo autem Domini postquam obtinuerat a sponso perfectam gratiam, sciens me fore curatum, ad sensus corporeos est reversa, mandavit cibum, infirmis dari solitum, pro me parari : quo facto, et sumpto de sacris manibus ejus, jussit ut paulisper quiescerem : quod et ei obediens feci. Surgens autem adeo fortis fui, ac si nihil passus fuissem. Quod ipsa cernens inquit : Vadatis ad laborandum pro salute animarum, gratiasque referatis Altissimo, qui vos de præsenti periculo liberavit ; sicque accessi ad onera consueta, magnificans Dominum, qui talem potestatem dedit huic homini virginali.

24. *B. Dorotheæ obitus, et B. Liduvinæ exemplum patientiæ.* — Hoc anno in Prussia B. Dorothea miraculis et sanctitate illustris ad cælestem gloriam evolavit, cui extrema suspiria trahenti, cum deesset sacerdos, Christus ipse Eucharistiam porrexit, cujus Vitæ admiranda Acta auctoritate Bernardi Macieiesnii cardinalis et archiepiscopi Gnesnensis Cracoviæ excusa fuerunt, ex quibus hæc pauca delibamus : « Antequam ex hac vita migraret insigni privilegio a Domino, cui toto corde servierat, exornata est ; nam cum morti proxima sacrum corpus Dominicum suscipere ardentissime desideraret, minusque animadverterent ii, quibus eam tali viatico muniendi cura incumbebat, profunda suspiria ex intimo cordis affectu trahenti ipsemet Salvator noster Jesus-Christus cum sanctissima sua Matre apparuit, eamque per eamdem fenestram, per quam ipsum toties in missæ sacrificio sub speciebus panis et vini latentem adoraverat, ipsemet proprio corpore sub speciebus panis refecit : quod illa percepta non multo post ad eumdem sponsum feliciter migravit die secunda mensis Septembris. Post

[1] Id. ibid. par. II. c. 8.

mortem labia ejus liquore mirabili et odorifero sudare visa : corpus vero licet macilentum, squalidum et lividum, suavissimum ex se diffundebat odorem, cujus attactu et odore plurimi debiles et claudi fuere sanati, atque cæci visum receperunt. Sepulta est magno cum honore in eodem loco, in quo mortua est : ad ejus sepulchrum multi obsessi a dæmonibus liberati, plurimaque miracula alia ad ejusdem invocationem patrata. Quibus permoti generales magistri Prussiæ cum episcopis et capitulis circumvicinis nomine totius Ordinis Cruciferorum a Bonifacio papæ IX postularunt, ut eam Catalogo sanctarum mulierum adscriberet ».

Hoc circiter anno, ut colligitur ex Thoma a Kempis, Liduvina sive Lidia virguncula, instar S. Job acerbissimis doloribus, febribus, ulceribus, vulneribus a Deo exercita, cum miseram sortem, effusis dolori habenis, intemperanter deploraret, a pio sacerdote correpta, edoctaque multa commentatione atque meditatione Dominicæ passionis ad sanctitatis pervenit apicem, de qua hæc tradit idem doctor [1] : « Transactis tribus aut quatuor circiter annis ab exordio infirmitatum ejus virgo Lidewigis, divinæ adhuc disciplinæ impatiens, et necdum Deo sponte subjecta, a quo tamen nihil fit in terra sine causa, cum videret consodales suas se visitantes sanas, lætas, et semetipsam graviter languere, optavit cum cæteris magis corporis salutem, quam animæ beatitudinem per patientiæ virtutem : et quia necdum spiritualia sapiebat, et quod Deo magis acceptum erat ignorabat, idcirco nonnunquam murmurabat, et super doloribus suis multum dolebat, atque tam amarissime flebat, quod nullius consolationem admittebat. Ingressus ergo ad eam dominus Joannes Pol confessor ejus, cui bina vice in anno communicare solebat, nitebatur ipsam consolationibus suis inducere, ut ab hujusmodi fletibus se temperaret, et modum doloribus suis imponeret; unde suasit ei benevola exhortatione ut divinæ voluntati se crederet et conformaret, atque in Dominica passione meditanda se exercitaret, spondens quod ea mediante et juvante faciliter consolationem bonam susciperet. Quærens igitur modum hujus sanctæ exercitationis, et accepto a sacerdote modo salutiferæ meditationis, cum se in eadem secundum traditam sibi formulam exercere vellet, nec statim ex ea mel de petra fluere sentire neque farinam propheticam ibi inesse gustaret, quasi amarum absinthium fastidio irruente, quod in corde acceperat et nondum radicitus fixerat, cito abjecit.

« Sed dum idem sacerdos amplius instaret, et fortius hortaretur, ut violentiam sibi inferret, et in inceptis perseveraret, atque fastidium pio conamine vinceret, illa optimis consiliis instructa sacerdotis sui monitis facile consensit, tandemque per violentiam inducta bona consuetudo de Deo meditandi tantam ei suavitatem successu temporis (aspirante superna gratia) generavit, quod perfecte se abnegando libere decebat, quia si posset per unam salutationem Angelicam plenam corporis salutem recuperare, non tamen hoc faceret, nec optaret. Vere hæc fuit mutatio dexteræ Excelsi, qui manum suam misit inopi, et diu languentem consolatus est per noctes in lectulo doloris sui : siquidem attracta et allecta Dominicæ passionis suavitate occulta historiam ejusdem sacratissimæ passionis in septem partes secundum numerum septem horarum canonicarum divisam die noctuque statutis temporibus percogitando ruminabat, et absconditum manna in ea reperiens, tantæ suavitatis gaudio replebatur, ut jam non ipsa, sed Christus, cujus passionem recogitabat, sustinere videretur, quæ hactenus ipsa in corpore pati videbatur, poterat tunc plane experientiam a Spiritu datam cum Esaia dicere : *Vere tu es Deus absconditus*; et iterum exclamare : *Anima mea desideravit te in nocte : sed in spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te* ».

25. *B. Laurentii Justiniani sanctitatis primordia.* — Hoc anno Laurentius Justinianus cum antea in ipsis primis puerilibus annis multa pietatis signa dedisset, ob quæ aliquando increpanti illum Quirinæ matri magnum se Dei servum evasurum prædixerat, cælesti viso confirmatus ad sanctimoniæ studium, mortalibus rebus valere jussis, se contulit, ut narrat Bernardus Justinianus [1] ejus scilicet ætatis, in qua carnis illecebræ ancipitem facere solent humanæ vitæ viam. Dominus autem Jesus manum illi adhibere volens, apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui FASCICULUS AMORIS inscribitur meminit. Ipsius verba subjiciemus : « Eram vestri similis quærens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inveniebam. Tandem quædam virgo sole splendidior mihi apparuit, cujus nomen ignorabam. Hæc propius accedens venusto vultu placidoque affatur : O juvenis, ait, dilecte, cur effundis cor tuum, et pacem sectando per multa variaris ? Quod quæris, penes me est, quod concupisti, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Cum vero nomen ipsius et genus dignitatem scire peroptarem, se ait Sapientiam Dei esse, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, et dato pacis osculo læta discessit ». Hac igitur visione perculsus, rem detulit ad Marinum Quirinæ matris consobrinum, qui fuit tam vita quam doctrina sanctissimus.

26. Addit auctor illum juvenis animum et corporis firmitatem experiri voluisse ; cumque mater ac fratres uxorem ei adjungere vellent.

[1] Thomas a Kempis, in Vit. S. Liduv. par. II. c. 1.

[1] Bernard. Justinian. in ejus Vit. cap. 1.

ad se perfugientem in religionem Canonicorum collegiatorum S. Georgii Alga admisisse, in qua mox virtutum omnium genere se excoluit, ac divinis visis sæpius collustratus [1] est, et aliquando dum nocte Dominicæ Nativitatis rem divinam celebrabat, in extasim abreptus fuerit ac diacono illum casula trahenti ad sensus reversus dixerit : « Prosequor, frater, sed quid de infantulo ipso tam pulchro faciemus ? quomodo solum et nudum in tanto frigore relinquemus ? » Prophetiæ etiam dono claruit [2] atque ob insignium virtutum ornamenta anno ætatis [3] quinquagesimo ab Eugenio IV, Pontificatus anno tertio, primum episcopus, deinde patriarcha Venetiorum a Nicolao V creatus est, in quo gerendo munere virtutum et miraculorum gloria effulsit [4] : sed de eo inferius.

27. *Miraculum de Eucharistia in Posnia.* — Hoc eodem anno, ut scribit Mathias Michovias [5], in paludibus Posnaniensibus abjecta est sacra Eucharistia : quo in loco cum divina vis maxima miracula edidisset, Wladislaus Poloniæ rex magnificum templum excitavit : meminitque Martinus Cromerus [6] Eucharistiam ipsam in luto jacentem ex miraculis quibusdam insignibus repertam, sed ea silentio prætérit, narrat vero ex vetustis Monumentis Thomas Treterus [7], quem pius lector consulat ; nimirum Judæos rabie in Christum efferatos Christianam famulam subornassse, ut sacram victimam eis divenderet, quam in subterraneo loco confodere cultris, simul effusis plurimis blasphemis vocibus. At divina vis eorum vultus sanguineo colore e vulnere manante aspersit, qui elui non potuit, multisque aliis prodigiis territi Eucharistiam in aliquot particulas divisam in prato Posnaniensi infodere, ne aliquod divini prodigii vestigium exstaret : sed dum puer Christianus armentum pascebat illam vidit volitare in aere, ac boves supplici genu ad eam adorandam mox procumbere : cumque aliquot vicibus id inspexisset, patrem de cælesti prodigio fecit certiorem, isque postea ejusdem miraculi testis oculatus factus rem ad magistratus Posnanienses retulit, a quibus cum inclusus fuisset carcere quasi fallacibus nuntiis publicam pacem stulte turbaret, divina vi solutus vinculis et carcere patefacto eosdem adiit, monuitque ut sui munere fungerentur, re delata ad episcopum, instructa solemni supplicatione, conquisita sacra hostia reperta est, patratis nonnullis miraculis, sacellumque in eo loco conditum fuit ab episcopo, famula proditrix Christi capta, comprehensi pariter Judæi, ac lento igne concremati una cum canibus, a quibus ignis vi efferatis laniabantur : at famula admissum crimen planxit, Judæi vero in scelere pertinacissimi obdurnerunt. Inde plura cœlestia prodigia edidit pietas divina, quibus permotus Wladislaus rex Poloniæ magnificentius templum condidit, ac sanctissimi corporis Christi nomine consecrandum curavit ; necnon qui ad eum locum religionis ergo confluxere divinis beneficiis supra naturæ vires donati fuerunt : quorum insignem catalogum ex Monumentis pervetustis votivis Tabulis illius Ecclesiæ exscripsit prædicatus Thomas ad novatores confundendos ; testaturque Stephanus [1] Damalevicius cruentum stigma in sacra Eucharistia ibi asservata suis oculis inspexisse : « Agitur, inquit, quotannis memoria solemnis a prædictis religiosis, scilicet Carmelitis, translatæ ad Ecclesiam mensæ, in qua sacræ confossæ fuerunt hostiæ. Cicatricem punctionis cruentam in una ex eis fidelibus usurpavi oculis anno Domini MDCXXXLVII ».

[1] Cap. 3. — [2] Cap. 4. — [3] Cap. 5. — [4] Cap. 8. — [5] Michov. lib. IV. c. 49. — [6] Crom. lib. VI. et Damalev. in archiep. Gnez. — [7] Treter. de mirac. Euchar.

[1] Damal. de archiep. Gneznem. in Dobogrost.

BONIFACII IX ANNUS 11. — CHRISTI 1400.

1. *Gallorum pii concursus in Urbem pro jubilæo.* — Sæculari anno millesimo quadringentesimo, Indictione octava, « Galli », inquit Theodoricus e Niem [1], quæ præsens vidit Monumentis suis consignans, « asserentes hunc annum jubilæum secundum antiquam institutionem Ecclesiæ Romanæ, ad Urbem catervatim utriusque hominis sexus causa devotionis in maxima multitudine pæne per totum illum annum advenerunt, quorum multi erant nobiles et egregiæ

[1] Theod. e Niem. lib. II. c. 2.

personæ, ac longa offertoria ad Urbis Ecclesias attulerunt ». Cur vero Galli hoc anno Romæ limina Apostolorum perlustrarent, indicat Gobelinus [1], dum ait : « Primo Pontificatus ipsius, nempe Bonifacii, anno, cum juxta ordinationem domini Urbani papæ VI et approbationem istius domini Bonifacii, plurimi pro indulgentiis anni jubilæi consequendis de universis mundi partibus obedientiam ipsi domino Urbano præstantes ad Urbem Romanam confluerent, illi qui de regno Franciæ erant, et alii obedientiam ejus repudiantes illo anno pro hujusmodi indulgentiis Romam non venerint, sed juxta priorem ordinationem Clementis VI, anno Domini MCD, in maxima multitudine pro hujusmodi indulgentiis consequendis Romam venientes, limina sanctorum visitabant. Confudit [2] eam Transalpinorum pietatem effrenis grassatorum licentia, qui Romano in agro peregrinos auro et vita etiam spoliarunt : infestataque itinera a Joanne et Nicolao Columnensibus fratribus, queritur Bonifacius [3] in lata adversus eos sententia. Graviora etiam incommoda passi sunt peregrini ob pestem quæ Italiam vastabat, adeo ut Florentiæ sexcentos et etiam octingintos singulis diebus absumpsisse, tradat Boneisegnius [4].

2. *Fundorum comitis tristis exitus ; et Columnensium nocturna irruptio in Urbem.* — Verterat tum universa arma in Honoratum Cajetanum olim Fundorum comitem Bonifacius, ut meritas pœnas de eo tot scelerum reo exigeret : quem, revocatis in Ecclesiæ ditionem pluribus oppidis, eo compulit, ut se Pontificiis imperiis obsequentem fore polliceretur, concordiæque interpretem regem Siciliæ Ladislaum adhiberet ; erga quem Pontifex, qui nunquam hosti redire ad officium præ se ferenti veniam negabat, clementia uti meditatus, Ladislao regi postestatem fecit [5], ut cum illo ad Ecclesiam traducendo pacisceretur, modo Ecclesiasticæ ditionis oppida, et agros, ac jura occupata restitueret.

« Charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri salutem, etc.

« Cum tua serenitas ob traditas a Largitore gratiarum virtutum dotes, ex quibus laudabilium fructus operum multifariam producantur, spem nobis tribuat, ut ea, quæ serenitati tuæ committenda duxerimus agantur sincere, ac felicia suscipiant incrementa, et paterna dilectione jugiter perquirentes reductionem quorumlibet, qui a gremio sanctæ matris Ecclesiæ sponsæ nostræ cunctorumque Christi fidelium matris et dominæ, ac ab obedientia nostra et felicis recordationis Urbani papæ VI, prædecessoris nostri se præcipitabiliter subtraxerunt eidem serenitati tuæ, iniquitatis filium Honoratum Cajetanum, olim Fundorum comitem, ad fidelitatem, obedientiam et devotionem nostram et ipsius Ecclesiæ pure et simpliciter, ac cum effectu redire volentem nostro et ejusdem Ecclesiæ nomine recipiendi et admittendi, ac cum eodem Honorato, si se reduxerit, ad gratiam, fidelitatem, obedientiam et devotionem hujusmodi, ac plene et cum effectu restituerit aut restitui fecerit, omni exceptione remota, nobis aut aliis per nos cum nostris deputando litteris Apostolicis civitates, terras, castra, loca, ac jura et jurisdictiones, quæcumque detinet quomodolibet ad nos et eamdem Ecclesiam spectantia cum fortalitiis, juribus ac pertinentiis universis eorumdem, quæcumque pacta, promissiones et conventiones congruentia et honesta, honorique nostro et Sedi Apostolicæ consona, prout tibi videbitur præfato nomine faciendi ac promittendi, quibuscumque processibus et sententiis tam per dictum Urbanum quam nos contra ipsum Honoratum factis et solemniter publicatis, quam aliis contrariis quibuscumque, auctoritate Apostolica tenore præsentium plenam concedimus postestatem : nos enim hujusmodi pacta, promissiones, et conventiones, ac omnia et singula, quæ in præmissis et circa ea per te, honestati honorique tamen nostro et præfatæ Sedis conformia, ac restitutione (ut supra præmittitur) adimpleta, facta, pacta, conventa et promissa fuerint, rata et grata quantum cum Deo poterimus, habebimus, ac faciemus auctore Domino inviolabiliter observari. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno XI ». At qui tamdiu divinam misericordiam spreverat Honoratus comes, Apostolica benignitate non usus, labente mense infeliciter periit in schismate ex dolore adversarum rerum, cum Ladislaus, parta Neapoli, in eum irruisset, dignaque schismatis conflati præmia tulit : quamobrem damnatur illius memoria cum in Pontificiis litteris ad Richardum [1] Rosam Terracinensem ejus factione irretitum datis, tum in edicto [2] proposito adversus Columnenses, qui jam ante conjurationem cum Honorato ipso fecerant adversus Pontificem ; de quo aliisque facinoribus memorat Bonifacius, cum ii, ineunte hoc anno, pristinis inhærentes consiliis invadendæ rei Romanæ, irrupissent noctu in Urbem, impressionemque in Capitolium fecissent, unde propulsati demum fuere præcipua virtute Zachariæ Trevisani patritii Veneti, ut Bonifacius testatur [3], qui etiam præmio ejus fortitudinem ornandam decrevit.

« Dilecto filio nobili viro Zachariæ Trevisano, militi Veneto, Castellanæ diœcesis salutem, etc.

« Probata in arduis nostris et Romanæ Ecclesiæ negotiis tuæ devotionis sinceritas, quam ad nos et præfatam geris Ecclesiam gratissima-

[1] Gobelid. in Cosmodrom. æt. 6. cap. 86. — [2] Theod. e Niem lib. II. c. 28. — [3] Bonif. lib. VI. pag. 68. — [4] Bonens. lib. IV. — [5] Lib. V. pag. 343.

[1] Lib. VI. pag. 16. — [2] Ibid. pag. 68. — [3] Lib. V. pag. 358.

que in tanto rerum turbine ad defensam status nostri et præfatæ Ecclesiæ, dum almam in Urbem per nocturna silentia copioso numero hostes nefarii irrupissent ac Capitolium usque ad solis ortum machinamentis hostilibus obsedissent, per te nobis et eidem Ecclesiæ impensa servitia, et quæ impendere non desistis, speque firma tenemus, te successivis temporibus peramplius impensurum, non immerito promerentur, ut erga personam tuam nostræ liberalitatis dexteram extendamus. Ut igitur in effectu percipias quod suggerit nostræ mentis affectus, tibi quingentos florenos auri de camera per te singulis annis usque ad nostrum beneplacitum a dicto filio nobili viro Nicolao marchione Estensi in nostra civitate Ferrariensi pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus generali vicario, et quocumque alio in dicta civitate vicario pro tempore existente, ex censu nobis et eidem Ecclesiæ ab eodem vicario debito et debendo levandos et recipiendos auctoritate Apostolica tenore præsentium liberaliter donamus, deputamus et etiam assignamus, etc. Datum Romæ, apud sanctum Petrum kal. Februarii, Pontificatus nostri anno undecimo ».

Meminit de nocturna ea impressione Theodoricus e Niem [1] his verbis : « Anno undecimo Pontificatus ejusdem Bonifacii, supradictus dominus Nicolaus de Columna cum aliquibus civibus Romanis conspiravit contra Bonifacium, conatus violenter auferre dominium temporale ab eo Urbis prædictæ, unde quodam vice noctis sub silentio mense Januario clanculo cum multis armigeris equitibus et peditibus portam Populi Urbis intravit, ad plateam Capitolii penetrarunt, et ad portas domorum plurium civium Romanorum tum forte dormientium, quos crediderunt eis in hac parte velle adhærere, ipsosque juvare pulsarunt ; sed illis non respondentibus timuerunt, credentes quod hæc Bonifacius rescisset : sicque ipsis catervatim, eorum negotio imperfecto remanente, ab Urbe fuga lapsis, et aliquibus eorum peditum in quibusdam vineis intus et extra Urbem se usque ad crepusculum matutinum occultantibus illi infelices usque ad nunc numerum XXXI per Romanos capti, nec mora, morti addicti ». Deinde nititur auctor in invidiam Bonifacium adducere, qui tuendi Ecclesiastici dominatus causa affici hos extremo supplicio sit passus ; ex quo satis ejus acerbus et iniquus in Pontifices animus perspicitur : quid enim æquius quam in flagranti proditionis scelere deprehensos legum severitati subjici, neque abire impune qui ad humana et sacra evertenda noctu in Urbem irruperant ? Eodem vero justitiæ studio adductus Dei vicarius hanc in Nicolaum ac Joannem Columnenses sententiam tulit [2] :

[1] Theod. e Niem lib. II. c. 27. — [2] Lib. VI. Ep. cur. p. 68.

3. *Lata a Bonifacio sententia in Columnenses.* — « Ad perpetuam rei memoriam.

« Regnans in excelsis triumphans Ecclesia, cui pater et Pastor æternus, cui sanctorum ministrant agmina, et laudum gloriam angelorum chori decantant, in terris sibi vicarium constituit, Ecclesiam militantem unigeniti filii Dei vivi Domino nostro Jesu Christo ineffabili commercio copulatam ; ad cujus quidem Ecclesiæ regimen voluit Christi clementia Romanum Pontificem vice sui deputare ministrum, qui inter cætera, ex commissi cœlitus sibi cura regiminis Apostolici culminis, dum justorum et delinquentium merita digna censura judicii pertractantur, justis per retributionis semitam ad gloriæ titulum, ab errorum quoque tenebris revocatis, suæ sinum misericordiæ cum humilitate et contritione petentibus, per veniam ad gratiam ; delinquentibus vero in sentinam malorum omnium descendentes, contemptis salutaribus monitis ac præceptis, viam perfidiæ et obstinatæ pertinaciæ damnabiliter sunt secuti, et justitiæ regulam abdicarunt, nisi convertantur et vivant, per pœnam ad damnationem perpetuam responderent. Nos itaque, superna disponente clementia constituti in suprema præfatæ militantis Ecclesiæ statione, cui divinæ sapientiæ inscrutabilis altitudo consilii dispositione incommutabili præcipuum super terræ latitudinem contulit magistratum, jam pridem in nostræ considerationis speculam extollentes, quod licet olim felicis recordationis Bonifacius papa VIII prædecessor noster infructuosos palmites pestiferos et nocivos, quos tunc quasi ficus fatua domus de Columna de Preneste nuncupata produxerat, curavisset, quantum fuit in eo, succidere ; tamen nuper, quod non sine gravi cordis amaritudine recensemus, uno ferme revoluto centesimo, infra quem centesimum, ut prædecessorum iniquitatis alumnorum Joannis et Nicolai de Columna de Preneste nuncupatorum, contra felicis recordationis prædecessores nostros Romanos Pontifices, Romanam Ecclesiam, necnon almam Urbem enormia et detestanda per eos patrata scelera, taciturnitate silentii, mundo tamen notoria, transeamus, nostris tamen ac modernis temporibus præfati Joannes et Nicolaus nonnunquam conspirationibus guerrarum, plerumque turbinibus etiam usque ad hostilem ingressum jam effluxit quinquennium in ipsam Urbem in nostrum ac Sedis Apostolicæ contemptum ac perturbationem tranquillitatis pacificæ dictæ Urbis, damnabiliter factum perversis conatibus affligere tam ipsam Ecclesiam, quam dilectos filios Romanum populum et subditos eorumdem, ac cum perditionis alumno Petro e Luna olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinali, et nunc antipapa, qui se ausu sacrilego Benedictum Tredecimum nominare præsumpsit, prout etiam præsumit ad præsens, ac cum quon-

dam viro iniquissimo damnatæ memoriæ Honorato Cajetano olim Fundorum comite, et nonnullis aliis schismaticis contra præfatam Romanam Ecclesiam tractatus et conspirationes damnabiliter ordinare et firmare, et quantum in eis fuit, adimplere, minime destiterint, domus ipsa denuo pullulavit.

4. « Nam sicut est, proh dolor! manifestum, præfatus iniquitatis alumnus Nicolaus de Columna, qui de Præneste vulgariter appellatur, cum favore ac opere Joannis de Columna germani sui prædicti, associatis sibi quibusdam aliis Romanis civibus, suis in hac parte complicibus his ferme dietus, cum de ipsis tanquam de filiis, quos sinceræ charitatis brachiis complectabamur, amplis clarisque prosequebamur honoribus, plenam fiduciam haberemus usque adeo ut dum de diversis partibus atque fidelibus ante novitatem exsecrabilem per ipsos in præfata Urbe contra nos, Romanam Ecclesiam ac Romanum populum supradictos, de præsenti anno et mense Januarii proxime præteriti, iniquissime attentatam, nobis fuisset veridice nuntiatum hujusmodi novitatem et subversionem status pacifici nostri et Ecclesiæ atque Urbis prædictorum procuIdubio emersuram, id minime verebamur, cum vigore fœderum inter venerabilem fratrem Conradum archiepiscopum Nicosiensem camerarium nostrum, nostro et Ecclesiæ præfatæ nomine ex una, et dilectum filium Angelum quondam Joannis de Urbeveteri scribam, secretarium ac procuratorem dicti Nicolai, ejusdem Nicolai et dicti Joannis ejus nomine agentis et de rato promittentis, ad hæc specialiter constitutum ex altera partibus, in anno Nativitatis Dominicæ MCCCXCVII. Indictionis quintæ, die decima septima mensis Junii prædicti anni, Pontificatus vero nostri anno octavo, Romæ celebratorum, inter cætera pacta et capitula in dictis contenta fœderibus per dictum eorum procuratorem solemniter et in substantia promisissent dicto camerario dicto nomine recipienti, quod ipsi Joannes et Nicolaus essent obedientes, fideles et devoti nobis et præfatæ Ecclesiæ, et quod ipsi aut eorum gentes et vassali non offenderent neque offendi permitterent, aut offendentibus darent auxilium, consilium vel favorem aut receptaculum seu victualia contra Romanam Ecclesiam, nos aut dilectos filios nobiles viros germanos nostros, et terras Ecclesiæ seu cortesanos, et alios venientes ad dictam Urbem seu ad loca, ubi cum curia nostra residentiam faceremus, ac etiam si ipsi vel eorum alter sciret aliquod damnum sive præjudicium contra nos et statum nostrum et præfatæ Ecclesiæ quomodolibet attentari, id pura fide ac celeriter nobis reserare curarent; necnon quod durante triennio etiam nondum elapso a dicta die computando, ipsi Joannes et Nicolaus aut eorum alter non facerent ligam aut confœderationem cum aliquo domino spirituali vel temporali, Universitate vel loco, seu aliud pactum quod esset seu esse posset contra statum nostrum et Ecclesiæ prælibatæ, et insuper præmissis et nonnullis aliis firmatis et conventis inter camerarium et procuratorem prædictos, dictis nominibus et sigillorum Nicolai et Joannis prædictorum muniminibus roboratis nomine inviolabiliter observandis et fideliter adimplendis, idem procurator quo supra nomine præstitisset in forma debita juramentum, et propterea et per dictum Nicolaum, dum præsenti anno in albis vestibus cum nonnullis aliis ad nostram venisset præsentiam, ut de veris filiis in domino gerentes fiduciam pleniorem ad præfatum Nicolaum primo venerabilem fratrem nostrum Bartholomæum episcopum Piligmatuanensem, administratorem Ecclesiæ Prænestinæ, ac honoris et status præfati Nicolai ex suorum paterno zelo ferventissimum promotorem, et deinde cum cumularentur de novitate certissima multiplices relationes, una cum dicto episcopo, dilectos filios nobiles viros Aloysium Carazolum militem Neapolitanum, Bufalum de Cancelleriis et Paulum Stati domicellos Romanos parte nostra explicaturos eidem Nicolao, nobis tamen minime credita, quæ diversis partibus senseramus, et de intentione sua, quam cunctis respectibus putabamus sincerissimam et fidelem, mentem nostram paternis affectibus ad statum et honorem suum dispositam, certissime certiorarent, qui redeuntes ab eo, nobis completissime retulerunt ex assertione ejusdem præfatum Nicolaum ferventi devotione dispositum usque ad extremum vitæ suæ spatium nullis parcendo periculis, laboribus vel dispendiis suis aut suorum, in nostra, Ecclesiæ ac Romani populi prædictorum fidelitate, obedientia et devotione persistere, ac pro statu nostro et ejusdem Ecclesiæ exponere indesinentibus studiis ac totis viribus se et sua; tandem idem Nicolaus viperina fraude communitus, dictique pestiferi Romani cives ejus in hac parte complices, fidem eorum in sceleratissimam vertentes perfidiam, nocturno tempore cum non parva equitum et peditum comitiva tanquam factiosi et perturbatores status boni pacifici et tranquilli præfatæ Urbis et partium vicinarum Urbi, ipsam Urbem in qua tunc cum nostra curia residebamus, prout etiam residemus, intrarunt, et arcem Capitolii ac locum fratrum Minorum de Aracœli temerariis atque sacrilegis ausibus obsederunt, nostrum et dictæ Urbis statum subvertere, aliaque detestanda etiam in personam nostram perpetrare, quæ propter honestatem summi Apostolatus duximus involvenda silentio, perversis et nefandis conatibus molientes. Sed illo, a quo bona cuncta proveniunt, faciente, præfati sacrilegi conspicientes eorum esse temeraria molimina manifesta, cum ingenti eorum confusione, nemine persequente, fugerunt, nonnullis ex eis,

qui tam celeriter fugæ remedio se committere nequierunt, captivatis, et prout illorum præsumptuosa temeritas meruerat, ultimo supplicio condemnatis.

« Hoc autem reticere non possumus nec debemus, quod dictus Joannes, dum ad nostra et præfatæ Ecclesiæ stipendia militaret, quondam Simonem Ceccholi de Perusio, virum utique nobis et dictæ Ecclesiæ fidelissimum, cum ad nostram præsentiam per nos vocatus una cum dilecto filio Joanne ejus nato venisset, ac deinde Perusium se transferret, dilectum filium Nicolaum de Imola familiarem nostrum proditorie captivavit, ipsosque tam diu detinuit carceribus mancipatos, donec idem Simon et Nicolaus se pro non exigua quantitate pecuniæ redemerint, et deinde præfatum episcopum administratorem dictæ Ecclesiæ Prænestinæ, ut eumdem Nicolaum ab erroribus revocaret paterna confidentia ad ipsum accedentem, in contemptum Pontificalis dignitatis, damnabiliter captivavit, et adhuc detinet captivatum. Nos autem paternæ sollicitudinis gravitate erga filios oberrantes, patris officium diligenter exsequi cupientes, ac pro illis consilium capientes, diu expectavimus, ut ipsi ab hujusmodi resipiscentes erroribus, et saniori usi consilio, ad nostram et dictæ Ecclesiæ eorum matris et dominæ reverti obedientiam niterentur: ipsi vero descendentes in profundum malorum, nolentes intelligere ut bene agerent, sed mala malis, divino timore postposito, cumulantes, ex tunc non desierunt contra nos et Ecclesiam ac Romanum populum prædictos et provinciales Patrimonii beati Petri in Tuscia, Sabinæ, districtus Spoletani, et alios nostros et præfatæ Ecclesiæ subditos, cavalcatas facere, prædas abducere, stratas publicas perturbare, peregrinos et alios utriusque sexus de diversis mundi partibus ad Urbem ipsam causa devotionis, et alias ad Romanam curiam accedentes spoliare, verberibus cædere, diversis tormentis afficere et alias maletractare, et quamplures ex eis immaniter trucidare, præsumpserunt hactenus et adhuc præsumere non verentur, in Dei omnipotentis injuriam, nostrum et præfatæ Sedis contemptum, Ecclesiarum, monasteriorum et piorum locorum, ac personarum Ecclesiasticarum enorme dispendium et præjudicium, et Christi fidelium scandalum singulare.

« Nos igitur attendentes, quod præmissa cedebant in detestabilem exempli perniciem, ut est notorium, incurrendo eo ipso in pœnas et sententias per processus Apostolicos tam felicis recordationis Joannis XXII et Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum contra perturbantes, occupantes, invadentes aut aliter molestantes almam Urbem ejusque districtum, provincias nostras et Ecclesiæ præfatæ, videlicet Patrimonii B. Petri in Tuscia, Campaniæ, Maritimæ, Ducatus Spoletani, Marchiæ Anconitanæ et alias civitates, terras et loca dictæ Ecclesiæ et alias a jure vel homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, et non valentes absque gravi offensa superni arbitrii, cujus vices, licet immeriti, in terris gerimus, talia conniventibus oculis pertransire, tam detestabilem ac Deo pariter et mundo exsecrabilem actionem decrevimus (nisi forsan, quod magis appetebamus, prout appetimus, ad cor reversi suos errores corrigant) puniendam; et quamvis præmissa omnia et singula adeo fuissent notoria, quod nulla potuissent tergiversatione celari, nosque absque alia informatione juste potuissemus animadvertere in Nicolaum et Joannem prædictos; attamen, ad cautelam et majorem præmissorum certitudinem dilectis filiis nostris Angelo tit. S. Laurentii in Damaso, Cosmato tit. S. Crucis in Jerusalem presbyteris, et Landulfo S. Nicolai in carcere Tulliano diacono S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, committimus oraculo vivæ vocis, ut se de præmissis omnibus informarent, et ea, quæ per hujusmodi informationem reperirent, nobis in consistorio referre curarent: ipsi cardinales, informatione hujusmodi per eos recepta, nobis in consistorio retulerunt se reperiisse, omnia et singula præmissa fuisse et esse vera, manifesta et etiam notoria.

« Nos igitur attendentes, quod error, cui non resistitur, approbari videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit: et nequeuntes absque gravi offensa Christi et remorsu conscientiæ, tot et tantos detestabiles excessus et horrendos amplius tolerare, adversus præfatos iniquitatis filios Nicolaum et Joannem de Columna de Præneste nuncupatos, de fratrum nostrorum consilio in virtute Altissimi decrevimus insurgendum, et contra ipsos et eorum utrumque super præmissis sceleribus procedendum, ipsosque Nicolaum et Joannem, præsente fidelium multitudine copiosa, hujusmodi citandi modum ex certis causis elegimus, per alias nostras litteras citavimus, ut quartadecima die præsentis mensis Maii tunc proxime secuturi, si ea die consistorium publicum et generale per nos teneri contigerit, compareant personaliter coram nobis, ubicumque tunc essemus, visuri et audituri decerni per nos declarari fuisse et esse excommunicatos, perjuros, schismaticos, apostatas et blasphemos, et contra nos, Ecclesiam ac Romanum populum prædictum conspiratores et tanquam hæreticos puniendos, et reos criminis læsæ majestatis, et eos ac eorum utrumque propter præmissa incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ipsosque Nicolaum et Joannem, eorumque descendentes et posteros fuisse et esse privatos et depositos, ac per nos fore et esse privandos et deponendos

quibuscumque dignitatibus et honoribus, necnon omnibus feudis et bonis, quæ a dicta Romana et quibuslibet aliis Ecclesiis, aut Romano imperio seu regibus, ducibus, marchionibus, comitibus aut principibus, vel personis Ecclesiasticis seu aliis quomodolibet obtinebant, eorumque et utriusque eorum bona, jura et jurisdictiones fuisse et esse confiscata, ac per nos fore et esse cameræ Apostolicæ confiscanda, et propter hujusmodi crimina, excessus et delicta per eos, ut supra præfertur, commissa et alia supradicta, incidisse in pœnas et sententias in processibus supradictis, per quos omnes et singuli occupatores, invasores et turbatores provinciarum et terrarum hujusmodi, seu alicujus ipsarum, ac ipsas occupantibus, invadentibus seu perturbantibus dantes auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis sententia innodantur, ac privantur omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis ac immunitatibus realibus et personalibus per dictam Romanam et quascumque alias Ecclesias, Romanum imperium, reges, duces, marchiones, comites, principes et alios supradictos, aut eorum aliquem, eisdem quomodocumque concessis, et nihilominus visuri et audituri per nos eisdem Nicolao et Joanni alias pœnas infligi, prout nobis visum foret et justitia suaderet, etc. Datum et actum Romæ apud S. Petrum II idus Maii, Pontificatus nostri anno XI ». Præterea indixit[1] in eosdem religiosam militiam : cujus terrore perculsi Columnenses veniæ precandæ specimen præ se tulere, ac Bonifacius, qui clementiam justitiæ semper conjungebat, concessit[2] hosti inducias publicaque syngrapha permisit, ut ad crimen expiandum in Urbem accederent.

5. *Ex turmis Albatorum plures exorti abusus.* — Quod ad Albatos attinet, de quibus in superioribus litteris memorat Bonifacius, ipsos, instructo religioso agmine, Romam venientes, a Bonifacio humaniter et pie acceptos, dum pietatem præ se ferebant : sed piis impii, simplicibus impostores, insontibus proditores et conjurati in Pontificem sese permiscuerunt. Pervulgatum fuit Christi e cruce pendentis imaginem sudore sanguineo manasse, adeo ut Walsinghamus in[3] Anglica historia de Albatis locutus addat : « Sub hoc tempore Romæ, imagines Crucifixi et B. Virginis Mariæ humorem sanguineum sudaverunt ; » traditque Philippus[4] Bergomensis, eam Crucifixi imaginem, quæ præferebatur religiosis Albatorum agminibus, et fudisse sudorem cruentum vulgabatur, sua ætate Lucæ cultam fuisse : at Theodoricus e Niem[5] impostorum subtili arte sanguineum sudorem expressum fuisse, ita narrat : « Anno decimo ejusdem Bonifacii aliqui truffatores de Scotiæ partibus ad Italiam venientes, cruces lateritias subtiliter per infusum sanguinem in conspectu populi exprimentes, dictas cruces etiam olei liquore intus madefactas Æstivo tempore sudare fecerunt ; et fingentes unum ipsorum esse Eliam prophetam, et de paradiso rediisse, mundumque in brevi terræ motu perire debere, et totam pæne Italiam, Romam quoque et Campaniam Romanam pervagantes, omnem populum mirabiliter deceperunt; ita quod etiam presbyteri et clerici ac laici utriusque sexus, et pæne totus populus in Romana et vicinis regionibus, necnon etiam quidam cardinales decepti per hujusmodi truffatores se induerunt saccis seu albis camisiis, necnon cantantes nova carmina per modum litaniæ processionabiliter iverunt per civitates et loca vicina per tredecim dies continuos, antequam ad domos proprias redierint, nocturno tempore cubantes in Ecclesiis et monasteriis, ac eorum cœmeteriis et aliis officinis, illa turpiter defœdando, necnon penes ipsa repertos fructus in arboribus totaliter devorando, in quibus quidem processionibus et stationibus maxime nocturno tempore multa fiebant anormalia, quia senes et virgines, necnon et mulieres pariter et virgines, absque prava suspicione simul de nocte in eodem loco cubabant, et mane surgentes ibant ulterius cantando tota die sicut die præcedenti fecerunt ; sed demum uno comprehenso pseudopropheta in Aquapendenti necnon ad quæstiones posito, ipse flagitium detexit pœna docente quem flamma combussit, quod cum acciperent aliqui ex ejus complicibus, ne ipsi etiam in locum venirent tormentorum, ab illis partibus clanculo abierunt ». Hæc Theodoricus.

6. Cæterum ipse infensus pietati, omnes qui religiosas peregrinationes illas obibant, veluti deceptos deceptoresve proscindit : nam, ut ex S. Antonino vidimus, accensus a divino Spiritu piacularis ille fervor creditus est. Neque obstat aliquos pseudoprophetas pravis impulsos consiliis pietatem simulasse, in quos juste Pontifex animadverterit, atque immerito a Platina[1] et Sabellico[2] perstringitur Bonifacius, quasi injuste sacerdotem Albatorum signiferum, qui tantam modestiam vultu ac verbis ostentabat, ut ab omnibus sanctus haberetur, uti a patre suo qui hominem viderat, se intellexisse, idem Platina ait, oppressisset : nam hypocrita a pio non facile discerni potest; et in Germania hominem plenum hypocrisi, qui alba veste sanctitatis opinionem collegerat, fœminarum pudicitiæ insidiantem, atque hæretica lue respersum flammis traditum visuri sumus.

Et certe nulli quantumvis pio licet propria auctoritate religiosos cœtus conflare, ut adversus Flagellantes egregie demonstrat Joannes Gerson : « Non est, inquit, malum quod sub-

[1] Lib. VI. pag. 21. — [2] Ibid. pag. 26, 27, 33, 34, 49, 50, 55, 75, 76. — [3] Walsin. in Henric. IV. — [4] Philip. Bergom. in Chron. — [5] Theod. e Niem. lib. II. c. 26.

[1] Plat. in Bonif. IX. — [2] Sabellic. Ennead. 10. lib. IX.

sistere posset, si non aliquam speciem haberet in se boni; propterea fallit hæc argumentatio: Proveniunt ex hac secta Flagellatorum multa bona, non igitur tollenda vel reprobanda. Lex Christi nedum ordinat hominem ad Deum, sed etiam ad proximum, et ad principem seu prælatum suum. Propterea non debet qualiscumque ritus introduci per populos, qui possit causare seditionem, vel partialitatem, vel superstitionem; sed debent omnia regulate fieri et ordinate de mandato et ordinatione superioris, ut nullatenus ordo hierarchicus confundatur: quod fieret si quilibet ad arbitrium suum posset instituere vel fovere novum ritum sine duce, sine lege stabili, sine ordine, ubi sunt juvenes et virgines, senes cum junioribus, simul in unum dives et pauper, et illorum turba magna; de quibus ait Ecclesiastes [1]: *Stultorum infinitus est numerus*». Et infra: « Est contumax humana natura, quæ postquam destituta est ab originalis justitiæ statu, cupidius fertur in illa, quæ sunt ad inventionis suæ, quam quæ sunt divinæ jussionis. » Et infra: « Sub hoc velamine et prætextu pœnitentiæ fiunt innumera mala, sicut experti testantur: insurgunt hæreses, vilipenduntur proprii sacerdotes, contemnuntur confessiones et pœnitentiæ sacramentales, extorquentur dolosis modis pecuniæ, otia quæ pigros occidunt nutriuntur: silemus de furtis, de stupris et adulteriis, de periculis, quæ sunt in falsis fratribus et fraudulentis sollicitationibus ad omne facinus atque flagitium, ita ut bonis et malis hinc inde statera justa vel æqua lance pensatis, mala multo plura quam bona parturire cognoscatur hæc secta Flagellantium pridem et pluries jam damnata». Jure etiam dissolutas fuisse Albatas turmas auctoritate Apostolica patet, cum pudorem fœminarum discrimini objicerent. Pertimuisse tradunt [2] nonnulli Bonifacium, ne, cum tot millia Albatorum cogerentur, aliqua in eum conjuratio studio ac dolo antipapæ conflaretur: neque sine causa conceptus is pavor erat, cum Nicolaus Columna, qui Albatorum religiosa instituta professus ad eum venerat, seque observantissimum et amantissimum pietatis finxerat per eos ipsos dies, quibus Albatorum agmina Romam confluebant, corruptusque a Petro e Luna Pontificem facta conjuratione opprimere nisus sit, ut in suis edictis conquerentem Bonifacium audivimus.

7. *In Tamerlanem infestantem Poloniam indicta expeditio.* — Quamvis autem domesticis bellis implicitus esset Christi vicarius, tutando tamen gregi suo, atque ab infidelium incursionibus vindicando non defuit. Intentabant [3] Poloniæ exitium victores Tamerlanis duces, regisque Wladislai virtutem exercebant: cui subsidii comparandi gratia Pontifex non modo laicos ad capienda pro defendenda religione arma concitavit, verum et Ecclesiasticos viros annuam decumam in sacri belli sumptus pendere jussit, datis Wratislaviensi episcopo hisce mandatis [1]:

« Venerabili fratri ..... episcopo Wratislaviensi salutem, etc.

« Nonnullorum perversorum, a quorum oculis Dei timor abscessit, quorum viæ perversæ sunt et infames gressus eorum, sic excrevit damnata præsumptio, quod ipsi velut alieni filii per cœcitatis livium oberrantes, Romanam Ecclesiam matrem cunctorum fidelium et magistram injuriis atque damnis afficere, ejusque et etiam Catholicorum regum et principum, ac aliorum Christi fidelium terras et jura occupare, invadere, ac fidem Catholicam, quantum in eis est, inficere, depravare ac præsertim damnatæ personæ, quæ Tartari nuncupantur, regnum Poloniæ damnificare, charissimum in Christo filium nostrum Wladislaum regem Poloniæ illustrem a dicto regno expellere possetenus non verentur, ad quorum insolentias refrænandas, et prædictorum defensionem ac ipsorum Tartarorum exterminium, prout debitum nostri requirit officii, tot et tanta nos de præsenti subire oportet onera expensarum, quod ad illa ferenda proventus nostræ cameræ omnino pecuniis exhaustæ sufficere non possunt, quod nos anxit cogitantes, et vias ac modos rationabiles et honestos, quibus necessariæ supportationi hujusmodi onerum valeamus sufficere, sollicite perquirentes, ac reputantes æquum et congruum, ut dicta Romana Ecclesia ab aliis Ecclesiis et personis Ecclesiasticis, quarum ipsa est caput, in suis necessitatibus adjuvetur, et quod mediantibus subsidiis Ecclesiasticarum personarum præfati regni, videlicet in terris dicto regi immediate subjectis duntaxat, perfidia dictorum Tartarorum resistatur, et rex ac regnum prædicta a noxiis releventur, deliberatione super iis præhabita diligenti, decimam omnium reddituum et proventuum Ecclesiasticorum in eodem regno in tota provincia Gnesnensi consistentium, per unum annum a die, quo præsentes litteræ in eisdem regno et provincia fuerint publicatæ, inchoandum et colligendam, ac in relevationem onerum et exterminium Tartarorum prædictorum convertendam, imponendam duximus et imponimus per præsentes etc. Dat. Romæ, apud S. Petrum XIV kal. Februarii, Pontificatus nostri anno VI ».

8. *Bajazete Constantinopolitanum imperium invasuro, Emmanuel imperator in Occidentem venit auxilium implorans.* — Affligebant tum etiam Pontificium animum labentis Orientalis imperii curæ, ne Bajazetes, expugnato eo Christianæ reipublicæ propugnaculo, reliqua fide-

[1] Eccle. I. — [2] Hiero. Rub. lib. VI. ex Ludov. Cevitell. in hist. Cremon. — [3] Cromer. lib. V. Salomo. Neugeb. lib. VI.

[1] Lib. V. pag. 306.

lium regna victor invaderet : ad quem reprimendum, licet superioribus annis militiam sacram indixisset, illam tamen iterum, ne pristinus ardor defervesceret, promulgandam decrevit. Adhibuit[1] inter cæteros tanta in re Augustinum de Undinis Benedictæ disciplinæ virum religiosum, ut Norwegos, Suecos, Danos, Germanos ad religiosa arma suscipienda accenderet.

« Bonifacius, etc. Tibi per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus per te vel alium seu alios, exemptos et non exemptos etiam non mendicantium et mendicantium Ordinum professores, verbum hujusmodi in tota provincia Maguntina ac regnis Norwegiæ, Daciæ et Sueciæ, necnon in diœcesi Lausanensi, Bambergensi, Misnensi, Lubicensi et Caminensi, et aliis civitatibus, oppidis, terris et locis quibuscumque, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Maguntino et episcopis ejus suffraganeis pro tempore existentibus, qualitercumque subjectis fidelibus ipsis proponere, ac eos, quos ad negotii executionem hujusmodi idoneos fore putaveris, ut venerabile signum crucis hujusmodi debita reverentia eorum imprimentes cordibus, et humeris affligentes ad expugnationem prædictorum perfidorum Turcorum hostium crucis viriliter se accingant per prædicationes et alias prout expediens extiterit, solerter et salubriter indicere non postponas, etc. Datum Romæ apud S. Petrum II id. Januarii, Pontificatus nostri anno XI ».

Imperata fuerat anni unius flexu sacra militia ad præmia indulgentiarum comparanda; sed cum plures diuturnitas laboris a crucis symbolo sumendo deterreret, de quo ante memoravi, Pontifex[2] Augustino permisit ut militiæ tempus contraheret, vel etiam stipendia minora daturis noxarum veniam conferret. Extulerat vero sese adeo effera Turcarum superbia, ut Constantinopolim quotannis hostili impressione tentarent, eoque Emmanuelem imperatorem adduxerint, ut is ad elicienda ex Occidente auxilia regia urbe discesserit. De cujus profectione, et Bajazetis in Constantinopolim et Hungariæ ac Valachiæ regna conatibus hæc apud Bonifacium leguntur[3] : « Cœpit vires congerere, et conflare potentiam non solum ad exterminium civitatis Constantinopolitanæ et circumpositæ regionis, cæterarumque terrarum, quæ a fidelibus in illis partibus habitantur, verum etiam ad invadendum Valachiæ et Ungariæ regna personaliter se accinxit, spem gerens civitatem, regionem, terras et regna prædicta, imo universitatem Christiani populi (quod Deus avertat) funditus evertere et prorsus exstinguere, si ejus nefando proposito possibilitas responderet : propter quod cum præfatus imperator insultibus Turcorum hujusmodi se sine fidelium suffragio resistere non valeat, civitatem ipsam Constantinopolitanam (quod utique dolenter referimus) deseruit, ac diversas mundi partes circuit auxilium hujusmodi fidelium implorando. Ecce jam crebris infidelium arietibus fidei Catholicæ fundamenta pulsantur. En, nemine opem ferente, Christianorum reliquiæ illarum partium dantur excidio. Considerent Christiani, si, (quod absit), præfata civitas, quæ quodammodo, ut ita loquamur, propugnaculum Christianitatis existit, in manus ipsius veniat Bajazetis (quod heu! futurum esse conspicimus, nisi Christianus populus dicto imperatori tam potenter quam celeriter studeat subvenire), in quanto periculo foret universitas Christiani populi constituta ».

9. Meminere profectionis Emmanuelis in primis Græci auctores[1], illum Venetias appulisse, inde ducem Mediolanensem convenisse, ab eoque amplo auctum comitatu accessisse in Galliam tertiaque die Junii ingressum Parisios, ac magnificentissima exceptum pompa, ut Monstreletus[2] monachus S. Dionysii et Juvenalis[3] referunt. Sed cum regem recurrente mania laborantem reperisset, nullum a consiliariis certum responsum accepisse, ait Phrantzes[4], cujus verba exscribenda visa sunt : « Abiturus Joannem ex fratre nepotem ad urbem interea regendam et impetum hostium propulsandum relinquit : ipse cum Despœna conjuge in Peloponesum, solvens Spartæ, eam apud fratrem Theodorum deponit, et in Italiam navigationem subit, ac primum Venetiis exscendit, post ad ducem Mediolanensem pergit, a quo honorificentissime habitus et muneribus cultus est : ingens præterea equitum peditumque comitatus et ad Franciæ regem adjunctus. Spopondit insuper dux, si cæteri quoque in eamdem voluntatem incumberent, semetipsum illi et imperio Romano subsidio sponte venturum, ac discrimen depulsurum. Ad regem Franciæ cum venisset, morbo gravissimo conflictantem et mentis impotem offendit, cujus consiliarii responsum sollicitare se posse negabant : ita rebus infectis Constantinopolim repetivit ». Prætermittit hoc loco auctor Emmanuelis ex Gallia in Angliam profectionem, quem die S. Thomæ, perhonorifice ibi exceptum fuisse, refert Walsinghamus[5]. Ob conjurationes autem procerum, quos erga exauctoratum Richardum commiseratio commoverat, Henricus rex in iis regni exordiis, cum multorum odia in se incendisset, bello sacro abstinuit; neque ita multo post Richardus ipse crudeliter in custodia necatus est[6] fame. Sed redimus ad institutam narrationem Phrantzis[7], qui hæc addit : « Ameras

[1] Bonif. lib. V. pag. 300. et lib. VI. pag. 92. — [2] Lib. V. p. 302. — [3] Lib. VI. pag. 18.

[1] Calcod. lib. II. — [2] Monstr. vol. 1. cap. 4. an. 1401. — [3] Juv. Urs. in Car. VI. — [4] Phrantz. lib. I. c. 20 et alii. — [5] Walsing. pag. 319. IV. Monstrel. ibid. — [6] Id. ib. — [7] Phrantz. ibid.

Bajazetes, lacupem Bassam, et Brenezem Peloponeso occupandæ cum exercitu quinquaginta millium misit, qui et in ipso itinere et insula multis incommodis, calamitatibus ac servitutibus Christianos mactarunt ».

10. *Petrus e sancto Superano princeps Achaiæ et signifer Romanæ Ecclesiæ creatus.* — Coegit ea calamitas Theodorum despotem, ut Spartam Rhodiis equitibus pretio tradere meditaretur, ut sequenti anno [1] dicemus. Exinde vero Turcæ in Achaiam irrupere, ac fusi fugatique a Catholicis fuere duce Petro e sancto Superano, cui de parta victoria gratulatus est Bonifacius [2] confirmandæque ejus virtutis gratia in Achaiæ principatu, quem Urbanum ob Caroli Dyrrachini perduellionem Sedi Apostolicæ asserere conatum vidimus, signiferum Romanæ Ecclesiæ creavit, fidemque ex concepta in litteris formula obstringere eidem Apostolicæ Sedi jussit.

« Dilecto filio nobili viro Petro e sancto Superano, Principatus Achaiæ vicario, ac in ipso Principatu nostro et Ecclesiæ Romanæ vexillifero, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ecclesia Romana, cujus regimini nos divina providentia deputavit, tanquam regina in vestitu deaurato circumdata varietate ac diversarum emicans fulgoribus dignitatum, a qua, veluti a scaturienti et primitivo fonte, honorum et potestatum insignia uti purissimi rivuli derivantur, Catholicos filios, prout rerum et temporum qualitas exigit, præclaris consuevit titulis illustrare, illos præsertim, quos in fidei sinceritate et devotione illibata ipsius Ecclesiæ stabilitos seu legitimos pugiles et athletas eximios læta conspexit adversus hostes fidei intrepide ac jugiter dimicare ; sane sicut ex frequenti fide dignorum assertione didicimus, tu qui ad nos et Ecclesiam Romanam geris sinceræ devotionis affectum, assumpto fortitudinis spiritu in nomine illius, qui non deserit de sua clementia præsumentes, cum impiissimis sceleratis atque nefandis Turcis nominis æmulis Christiani, qui partes illas frequenter infestant, ex Christianis partium ipsarum multis per eos immaniter, proh dolor ! trucidatis, quamplurimis vero in captivitatem redactis, hactenus viriliter pugnavisti, illosque in fugam divino fretus auxilio convertisti. Meretur itaque tua sincera devotio, ut personam tuam illo decoremus honore, per quem, ad continuationem tam gloriosi tamque divinæ majestati grati operis fortius animeris.

« Hinc est quod nos tuis supplicationibus inclinati, te in principatu Achaiæ nostrum et Ecclesiæ prædictæ vexilliferum auctoritate Apostolica tenore præsentium de fratrum nostrorum consilio creamus, facimus, constituimus et etiam deputamus tibi, ut quandocumque sive contra Turcos eosdem, sive alios te capere arma juste contigerit, nostra et Ecclesiæ præfatæ devotione solideris, opus continuans laudabile, quod incœpisti, quod ad faciendum tibi ampliorem honorem vehementius incitemus. Per hoc autem charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri non intendimus in aliquo derogare. Volumus insuper quod antequam hujusmodi vexilliferatus officium incipias exercere, in manibus dilectorum filiorum magistrorum Antonii de Terano cantoris Ecclesiæ Mothoniensis decretorum doctoris capellani, et Nicolai de Casalcon de Brevet Benevento, canonici Patracensis scriptoris et familiaris nostrorum, vel eorum alterius, fidelitatis præstes in forma quæ sequitur juramentum ; forma autem juramenti talis est : Ego Petrus de sancto Superano vicarius Principatus Achaiæ, domini papæ et sanctæ Romanæ Ecclesiæ in isto Principatu vexillifer, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et domino meo, domino Bonifacio papæ IX, suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio, auxilio, consensu vel favore, ut vitam perdant aut membrum, seu capiantur mala captione : consilium vero, quod mihi credituri sunt per se aut nuntios, ad eorum damnum me sciente nemini pandam : si vero ad mei notitiam devenire contigerit, quod in periculum Romani Pontificis aut Ecclesiæ Romanæ vergeret seu grave damnum, illud pro posse impediam, et si hoc impedire non possem, procurabo bona fide id ad notitiam domini papæ perferri. Papatum Romanum et regalia S. Petri adjutor eis ero ad retinendum et defendendum contra omnem hominem. Legatos Apostolicæ Sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo : sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. Nulli ergo, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XIV kal. Martii, Pontificatus nostri anno XI ».

11. *Neapolis a Ladislao recuperata, ejectis Gallis.* — Professus est iis litteris Bonifacius non esse sui consilii Ladislai regis in Achaiam juribus detrahere ; ad illum quippe hæreditario nomine spectabat, ob gestas vero cum Urbano inimicitias, Carolus Dyrrachinus amplissimam in Græcia ditionem amiserat quam Ladislaus confirmatis viribus recuperare meditabatur ; hoc autem anno Neapolim [1] ac mox universum regnum suæ ditioni subjecit præcipuo Pontificis studio, qui nuntios Apostolicos in id incumbere, ac fessos schismate populos ad Ecclesiæ gremium traducere jusserat. Refert Hector Pignatellus [2] Neapolitanos proceres, cum regnum a duobus regibus tamdiu laniari ægre ferrent, de

[1] An. 1401. — [2] Lib. v. in Henr.

[1] Collenu. hist. 1 Neap. l. v et Summont. l. IV, c. 2. — [2] Hect. Pignatel. in Diar. Neap.

prodendo Ludovico iniisse consilia eique persuasisse, ut Tarentum se conferret ad Raymundum e Baucio eo principatu deturbandum; et interea Sanseverinates in Ladislai partes traductos, ac denique Ladislaum ipsum Neapoli potitum deditione voluntaria, perculsum vero subita defectione Carolum Ludovici Andegavensis fratrem in arcem, cui Castrinovi nomen est, una cum Gallis se recepisse [1] cinctumque mox a Ladislai studiosis obsidione; Ludovicum autem, cum se illusum ac proditum a Neapolitanis doleret, constituisse regno abire; atque ita Tarentum Raymundo e Baucio distraxisse auro, et conscensa quam habebat classe, Capreas venisse, et pactione militari recepto fratre Castrum novum Ladislao, qui duodecima Julii Neapolim solemni pompa erat ingressus, restituisse [2]. Damnarunt ejus consilium bellicarum vicissitudinem periti, hortabanturque eum fidissimi, ne recederet exemplo ipsius Ladislai, qui pulsus Neapoli in Cajetanam arcem se receperat, atque ex ea latius victoriam circumtulerat: sed cum amicorum preces non valuissent, in provinciam discessit; sicque Neapolitanum regnum damnato schismate coaluit cum Romana Ecclesia, quæ post plura adversa gloriosum de hostibus suis triumphum egit: contra vero Galli, qui Romæ Pontificem oppressuri putabantur, Italia ejecti.

12. *Conventus principum electorum in Germania pro abroganda Wenceslao imperiali dignitate.* — In Germania novi motus hoc anno sunt excitati, quandoquidem principes electores Wenceslai regis Romanorum inertiæ et vitiorum pertæsi, imperialem dignitatem ei abrogarunt, de quo Gobelinus [3] eorum temporum scriptor hæc affert: « Cum Wenceslaus rex schisma, quod in Ecclesia Dei ab exordio regni sui per annos XV duraverat conniventibus sustinuit oculis, nec ad exstirpandum ipsum animum quoquomodo intenderet, regnique negotia minus solerter disponens, coronam imperii tanto tempore recipere neglexit, atque alia plurima decus regni denigrantia commisit, principes electores post plurimos tractatus singulares, missis epistolis diversis regni principibus, conventum publicum in mense Maio in oppido Franchenfort habendum de anno Domini MCD pro negotiis regni disponendis indixerunt ».

Addit auctor [4], Rudolphum Saxoniæ ducem et Fredericum ducem Brunswicensem, cum ex his comitiis redirent, Waldechiano comite ex insidiis oppressos. Saxonem quidem captum, Brunswicensem vero quem electum Cæsarem ferunt, cum nobilibus viris quampluribus cæsum: quod flagitium cum in archiepiscopatu Maguntino patratum esset, occultæ societatis suspicione Joannes archiepiscopus aspersus est: quam tamen publicis litteris [1] Fritzlaviæ hoc anno, Dominica proxima ab evoluto festo beatorum Petri et Pauli exaratis, comes ipse sceleris admissi reus ab eo detersit. Deinde mense Augusto coacti sunt iterum principum conventus in oppido Lonstein, in principatu Treverensi sito, in quibus Joannes archiepiscopus Maguntinus Wenceslaum repetita sententia [2] imperiali fastigio, quod fœdarat vitiis, Pontificia auctoritate ex arcano fretus, septemvirum nomine deturbavit. Datam autem fuisse electoribus imperii perdito regi (quem conjurasse cum schismaticis in Pontificem vidimus) abrogandi potestatem, refert Emundus [3]; cui consensit Æneas [4], de Wenceslao in historia Bohemica ita locutus: « Vino ciboque marcens, lucemque dormiendo nocti conjungens, ab electoribus imperii, comprobante Romano Pontfice, dejectus ». Sed rei gestæ ordinem ipse Bonifacius docet [5] apertius.

« Nobis, inquit, per eorum proprium nuntium (de electoribus principibus loquitur) significare curarunt, quod præfati Wenceslai segnitie diligenter inspecta, eo quod dietim mundo discrimina et innumera scandala pullulabant, ad ipsius depositionem et alterius electionem, qui hujusmodi discriminibus et scandalis potenter occurreret, procedere disposuerant: cui quidem nuntio volentes prius cum fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in tanta gravitate negotii maturius cogitare, et firma credulitate tenentes, electores ipsos in tanta negotiorum mole via duntaxat juridica processuros, determinatum responsum non dedimus. Ipsi vero ex tali non datione determinati responsi credentes forsitan nos hujusmodi amotioni seu depositioni et novæ electioni tacite consensisse, licet ejusdem depositio ad eos nullatenus pertineret, tamen de Apostolicæ Sedis benignitate confisi ad ipsius Wenceslai depositionem a præfato regno Romanorum unanimiter processerunt ». Hæc Bonifacius proximo anno, qui postea confirmata magis Roberti potentia dixit [6] de electoribus: « Ad ipsius Wenceslai depositionem seu amotionem a præfato regno Romanorum auctoritate nostra suffulti concorditer processerunt ». Sententiæ [7] vero a Maguntino archiepiscopo pronuntiatæ formula his verbis concepta erat:

13. « In nomine Domini. Amen.

« Nos Joannes Dei gratia sanctæ Maguntinensis Ecclesiæ archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius, notum facimus universis præsentibus et futuris, quam

[1] Summont. ibid. — [2] Id. ibid. — [3] Gobelin. in Cosmodr. æt. 9. cap. 70. Theod. e Niem. lib. II. c. 14. Aretin. histor. Flor. lib. II. S. Anton. 5. part. tit. XXII. cap. 3. § 35. Æn. Sylv. hist. Bohe. cap. 35. Lang. in Chron. Citicen. Anonym. de Lang. Turin. et Serar. lib. V. Magunt. rer. in 10. — [4] Gobel. ibid.

[1] Extant apud Serar. ibid. — [2] Extant tom. II. rer. Germanic. p. 2. c. 180. — [3] Emund. apud Chron. magn. Belg. — [4] Æn. Sylv. hist. Bohe. cap. 34. — [5] Tom. XII. de schism. pag. 24. — [6] Bonif. lib. VII. pag 181. — Extant tom. II. rer. German. par. II. pag. 180.

varia, multiplicia et gravia tum incommoda, tum dissidia multis abhinc annis in sacram Ecclesiam invecta sint etiam non durantia, atque in dies uberius pullulantia in sacri Romani imperii (quod Ecclesiæ Dei et orbi Christiano præsidio esse debebat), gravissimam convulsionem, imminutionem et dissipationem, id omne ut scribi nequit, sic mala in dies ingruentia, manifeste satis docent atque comprobant; eamque ob rem sacri Romani imperii domini electores, intervenientibus sacræ Ecclesiæ principum, dynastarum, civitatum, provinciarum et subditorum sacri Iimperii prudentem moderatorem expetentium ardentibus precibus, illustrissimum principem dominum Wenceslaum Bohemiæ regem tum sua tum amicorum opera, litteris denique jampridem persæpe et serio nobiscum admonuere, eique diligenter ob oculos posuere privatim ac publice indecentes ac detestabiles ejus in imperando mores et actiones, necnon ejusmodi Ecclesiæ orbisque Christiani defectus, incommoda atque dissidia; gravissimas item membrorum fracti imperii avulsiones, diminutionesque contra nominis sui dignitatem damnose factas fierique permissas, nempe quod pacem in Ecclesia non promoverit, quanquam id summa orbis Christiani necessitas, necnon ipsius ceu advocati et defensoris Ecclesiæ munus flagitaret, et ad id faciendum sæpius rogatus, requisitus et admonitus esset, ipso nihilominus imperium membris aliquot perniciose mutilante et mutilum reddi permittente, in quorum numero sunt Mediolanum et provincia Longobardiæ, quæ juris sacri Romani imperii fuerant, redeuntibus inde ad imperium amplissimis emolumentis, in qua ditione Mediolanensis veluti minister sacri imperii partibus fungebatur, eum in contra quod ejus sublimitatem et dignitatem decebat, accepta pecunia Mediolani ducem et comitem Papiensem creavit.

« Complures insuper urbes terrasque tam in Germania quam Italia ad imperium pertinentes quarum quædam in idem redierant alienavit, parum pensi habens, ut eas sacro imperio retineret. Præterea membranas perplures nudas ratasque, suæ tamen majestatis sigillo munitas amicis pecunia vendidit, in quibus tum illis tum aliis, in quorum manus istiusmodi membranæ venerunt sub regio sigillo quæ scribere vellent licuit: qua ex re ob sacri Romani imperii jurium et emolumentorum damnosam imminutionem et dissipationem graves querelæ subortæ sunt. Controversias porro bellaque quæ, proh dolor! Germaniam misere afflixerunt et pessumdederunt, atque etiamnum pessumdant, nil unquam curæ habuit. Hinc prædationes, incendia et latrocinia orta adeo funestis usque hodie incrementis, ut nulli neque clerici, neque laici, neque agricolæ, neque mercatores, neque viri, neque mulieres sive terra sive mari tuti versentur. Templa, cœnobia et domus sacræ, quas sacrum imperium manu asserere atque tueri decebat, rapinis et incendiis patent, et ad interitum rediguntur. Eo res abiit, ut quivis contra juris et æqui rationem alium pro arbitrio tractarit ac etiam tractet absque ulla sacræ sprelæque diu imperialis auctoritatis reformidatione, sicut et locus conveniendi quempiam ubi nomine juris defensio et patrocinium suscipiatur, plane ignoretur. Denique (quod horrendum et immane dictu!) tum propriæ, tum aliorum facinorosorum, quos secum habet, manu reverendos sacrorum antistites, sacerdotes et spirituales personas, alios iterum plures honestæ notæ homines contra juris normam, secus quam Romanorum regem decebat, neci dedit, aquis submersit, igne cremavit miserabiliter, atque truculenter peremit. Quæ quidem memorata aliaque multa gravia facinora atque damna adeo divulgata sunt et palam nota, ut excusari vel celari nullatenus queant ».

14. *Wenceslai iniqua facta ob quæ exauctoratus.* — Confirmantur hæc ex Dubravio, cæteroqui in laudes Bohemorum regum effuso, dum ait Wenceslaum ob fœdam in adeundis lupanaribus consuetudinem reprehensum ab uxore, indecora verba protulisse; ac sacerdotem, qui reginæ exomologeses excipiebat, cum ejus peccata patefacere detrectaret flumine mersisse: « Hac, inquit, turpitudine Joanna uxor maritum dehortari conata, offensionem tantam subiit, ut audiret minantem se quoque in lupanar ab illo transferendam esse, si hac dehortatione non supersederet: ac paulo post ira adhuc flagrante accersit Joannem sacerdotem audire reginam solitum quoties delicta fidelibus auribus committeret: quæ quidem delicta rex ab eo dum auctoritate, minis, carcere frustra explorat, victus iracundia Joannem de ponte Pragense dejici ac submergi jubet (1). Quam vero sanctus et inno-

(1) Joannis Nepomuceni martyrium, quod isto quidem anno recitat annalista, diu ante contigisse ex Balbino cæterisque qui de illo scripserunt exploratum est. Omnes enim summo assensu in profluentem dejectum scribunt anno 1383: quoad diem et mensem dissident. Alii enim XVI Maii, quæ memoriæ ejus sacra habetur assignant; alii diem XIX Maii cum Bollandistis præferunt. Scriptorem antiquum qui ejus meminerit neminem laudat annalista, uno Dubravio, sæculi XVI ineuntis scriptore, contentus. Balbinus Vitæ S. Joannis scriptor, cujus opus Bollandistæ adoptarunt scriptam prius a Georgio Fero societatis Jesu Vitam et Mss. Codices Bohemicos consuluit. Scriptorem exterum veterem qui viri hujus sancti famam late sparsam prodat, nemo indicavit. Mihi adeo felicem esse licuit, ut unum saltem proferrem scriptorem Germanum, qui per hæc tempora floruit, quique Joannis hujus cum elogio meminit. Eccardus inter scriptores medii ævi tom II, dedit Chronicum Andreæ cujusdam Ratisponensis usque ad annum 1438 perductum. Hic vero ad annum 1389 de Wenceslao, occasione electionis ejus in regem Romanorum agens, ejusque mores pessimos describens, inter cætera addit: « Hic Joannem doctorem egregium theologiæ submersit, eo quod dixerat (tunc forte cum a rege urgeretur ut sacrum arcanum panderet) hunc esse dignum nomine regis, qui bene regna regeret ». Sermonem hic esse de S. Joanne Nepomuceno nemo prudens dubitaverit. Viri hujus sanctimoniam quam et mortis genus et statim ab obitu prodigia declararunt, Benedictus XIII, Pontifex maximus non ita pridem solemni assertione confirmavit, edita anno 1729 die 19 Maii Constitutione, qua illi martyris cultum religiosum concessit ac vindicavit. MANSI.

cens sacerdos ille fuerit, ipse fluvius ostendit ita de repente arefactus, ut corpus nudaret submersi : in statuque illo triduum permanens, donec submersus ad S. Vitum sepeliretur : ubi in hunc diem, quicumque sepulchro temere insultaverit, immunis ab infamia non evadit. Mortua deinde regina quoque est ex mœstitia et dolore, quem ex iniquissima regis suspicione cum maximo animi cruciatu toleravit. Prolabebatur in furorem, et sanguinem humanum velut alter Nero fundebat, cum e poto mero æstuaret : nam dum sobrius erat, regiæ majestatis decus clementiæ officiis et honestate eum sustinuisse, refert Emundus [1], qui in ipsius aula familiariter versatus est.

« Quando, inquit, ad lætitiam et sobrie bibit, tum fuit optimæ conversationis, prudens et discretus, principes, comites, barones et oratores sive nuntios regum et principum ad ipsum venientes, honorifice, sicut regalem decet magnificentiam, acceptavit, benigne audivit et gratiose pertractavit, prout ego vidi in illustri Ernesto duce Austriæ ». Et infra : « Quando vero rex Wenceslaus bibit excessive et ad ebrietatem, incurrebat in furiam, et fuit tunc multum perversus et periculosus, et dicitur quadam vice coquum suum, qui ad voluntatem suam seu secundum appetitum suum cibos non paraverat, ad veru ligatum assari jussisse. Item quodam tempore ad experiendum quid decapitandi sub tempore exsecutionis cogitarent, accersivisse spiculatorem, cujus compater fuit, et flexis genibus oculisque suis velatis, præcepisse ut se decollaret, et quia spiculator ense nudo dissimulans ipse cum platto eum in collo percussisset, surrexisse regem et dixisse spiculatori ut poneret se super genua, quem sic velatis oculis tunc decollavit. Accidit etiam quodam tempore, dum rex causa venationis ad nemus pergeret et monachum in via reperiret, ut statim a mangone suo balistum peteret, qua tensa et ex pharetra, quam semper ad latus suum ferebat, sagitta extracta, monachum sic sagitta percussit, ut inde mortem obiret, dicens adstantibus se ferum singularem sagittasse : quibus dicentibus non ferum sed monachum, respondit monachum esse et manere debere in suo claustro, non in silva, ubi esset habitatio et conversatio ferarum. Audivi etiam dici de eo, cum quadam vice videret ad parietem scriptum : Wenceslaus alter Nero, statim accepta creta manu propria adjunxisse hæc verba : Si non fui adhuc, ero.

« Spurcitiæ, ebrietatis ac crudelitatis scelera magorum familiaritate et patrocinio cumulavit, seque dæmonum præstigiis illudi delectabatur ; interque alios magum insignem, alterum putares Apollonium Tyanæum, habuit charissimum, qui dæmones ad festivas agendas comædias adhibebat. Is cum Wenceslaum regem et regis aulicos ac Pragenses ludis nefariis recreasset, dæmonibus funesto ludo cessit, uti narrat Dubravius [1], cujus verba repetamus, ex quibus patet quam tristes sint ludentium cum dæmone exitus, et quam misere stultissimis ineptiis dæmon suæ salutis immemores irretiat.

« Novus socer, nimirum Joannes Stephanus Bavariæ princeps, ubi generum ludicris spectaculis et magicis præstigiis delectari cognovit, plenum ludionum et præstigiatorum plaustrum secum Pragam advexit. Ibi dum præstantissimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adest inter spectatores Ziito Wenceslai magus ore usque ad aures dehiscente, accedensque propius, artificem illum palatini cum omni apparatu subito devorat, solos duntaxat calceos, qui a luto oblinitii videbantur expuens ; secessumque inde petens ventrem insolita esca gravem in solium aqua plenum exonerat, præstigiatoremque, adhuc madidum spectatoribus restituit passim deridendus adeo, ut cæteri quoque ejus socii a ludo desisterent. Ipse vero artem suam ostentans, nunc sua nunc aliena facie staturaque, modo item in purpura et serico, ac confestim in lana et panno sordido regi se offerebat ; ambulantemque in solido ipse in eodem solido tanquam in aqua adnavigabat, et aliquoties regem equis rhedariis vectum, idem gallis gallinaceis ad epirhedium suum illigatis subsequebatur. Convivas præterea regis varie ludebat, interdum manus eorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum interdum, in ungulas equorum transformans, et aliquoties fronti illorum cornua cervorum latissima adjiciens, quoties videlicet e fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput et ora ad mensam referre possent, antequam ipse vino dapibusque illorum se ingurgitasset : atque ut ostenderet se pecuniam quoque pro usu suo facile conflare posse, triginta sues bene saginatas ex manipulis graminum procreat, illasque pastum proxime sues pistoris parci sed locupletis extrudit, proponitque venales quo pistor vult pretio, hoc tantum emptorem admonens, ne gregem novum ad flumen lotum propellat, qua ille monitione neglecta cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis, ita ut neque straminibus, neque suibus potiri potuerit, nihilominus pretium datum recuperare parat : diuque venditore quæsito atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scammo recubabat, stomachabundus alterum pedem excitandi causa invadit, eumque a corpore protinus cum covendice avellit clare Ziitone quiritante, obtorto collo pistorem ad judicem trahente. Quid faceret pistor in manifesto deprehensus (ut sibi videbatur) facinore, nisi ut damnum damno ad-

[1] Emund. apud Chronic. Belg.

[1] Dubr. hist. Bohem. lib. XXIII.

deret, atque de hac insuper injuria cum Ziitone decideret. Usurpant ad hoc usque tempus Bohemi, ut malam emptionem exprobraturi vice proverbii dicant : Lucrum facies quantum Michael in suibus; pistori namque illi Michael nomen erat. Cæterum Ziito impostor ad extremum a cacodæmone superstes cum corpore et anima de medio hominum sublatus fuit, injecitque Wenceslao curam de religiosis deinceps ac magis seriis rebus cogitandi ». Dum ita Pragenses publice et impune se ludificari a dæmonibus magorum opera paterentur, dæmon Joannem Hus ad eos hæresi implicandos incitavit, de quo inferius. Nunc ad Wenceslaum redimus. De his aliis Wenceslai vitiis consultam diximus Sedem Apostolicam, ad quam exauctorandi Cæsaris, cum id necessitas exigit, jus pertinet : sed veritus Bonifacius ne Bohemia Hungariaque, ac forte etiam Polonia ab obsequio Romanæ Ecclesiæ discederent, rem arduam permisit septemviris : a quibus antequam decretoria ferretur sententia, sæpius Wenceslaum admonitum fuisse, ut e vitiorum cœno emergeret, curasque ad imperium pie et strenue administrandum conferret, profitetur Moguntinus archiepiscopus dum subdit[1] :

15. « Nos igitur, ut præscripsimus, sæpius eum perquam studiose oravimus, admonuimus et requisivimus, ut indecenti hac vitæ ratione repudiata, id sibi studii et laboris sumeret, quo sacræ Ecclesiæ opem ejus veluti Romanorum regis et advocati sui multoties implorantis pacem et tranquillitatem, sacro autem imperio pristinum honorem, terras, ditiones, emolumenta denique sua recuperaret, in subsidium et consolationem orbis Christiani, hoc nomine graviter debilitati atque oppressi. Et si vero prædicto domino Wenceslao hos aliosque graviores defectus ipsum tanquam Romanorum regem imperiumque concernentes, clarissime explicuerimus ac scriptis exhibuerimus, auditis tamen illius responsis, reiteratisque seriis nostris exhortationibus, communicatoque etiam sacræ Sedi Romanæ negotio, nunquam adhuc deprehendimus eum sic, ut Romanorum regem decet, mores composuisse, scilicet ad Ecclesiæ pacem orbi Christiano summe necessariam, sacro item imperio dignitates, terras ac ditiones suas recuperandas et fructuose conservandas, quod per universas imperii provincias est notissimum.

« Quoniam igitur commemoratos pluresque alios defectus sacram Ecclesiam et imperium gravi cum damno gemituque tangentes, ob instantes prædictorum preces, maxime vero sacramenti ratione, qua nos ceu sacri imperii proxime superiora membra eidem obstringimur, hæc reticere nec sustinere diutius potuimus, idcirco ex officio debito cogitandum connitendumque nobis fuit, ut sacro imperio, cujus vecordi et negligenti administratione incommoda isthæc irrepserunt, in orbis Christiani præsidium et consolationem rectius et salubrius provideretur. Et sane ut is parendo nobis rem gratam præstitisset, sic eum sufficienter et serio vocavimus atque citavimus, adeo ut ei significaverimus, nisi loco et die definitis præsto esset, fore ut tum exhibitarum nobis precum, tum juramenti nostri respectu ejusmodi consilium capere et inire cogeremur, quibus sacrum imperium melius constitueretur, litteris id nostris clarissime attestantibus : eapropter loco et tempore præscriptis una cum coelectoribus nostris sufficienter exoratis, cæteris item sacri imperii principibus et urbibus, compatuimus de die in diem exspectantes, num præfatus dominus Wenceslaus compariturus esset, morbis prædictis remedium adhibiturus, ac sacri imperii rebus rectius deinceps consulturus; at is nec comparere, nec quemquam procuratorio nomine ad nos destinare dignatus est : quare cum tot perniciosorum defectuum causa eum privatim et benigne, inde vero cum nil proficeremus, coram principibus, optimatibus et urbibus imperii in diversis conventibus, non sine magnis gravibusque expensis, absque tamen ullo fructu admonuerimus et redarguerimus; ideo commemorata omnia ad sacram Sedem Romanam detulimus. Cæterum cum nec tum cuncta hæc quidquam pensi habuerit, nil aliud inde conjicere potuimus, quam eum et Ecclesiæ et Christiani orbis, in primis autem sacri imperii curam deposuisse. Idcirco malum hoc toti Christianæ reipublicæ exitiale minime diutius ferendum et tolerandum censentes, animo bene confirmato, post multos variosque tractatus consultationesque tum inter nos ipsos, tum etiam cum aliis principibus et optimatibus sacri imperii serio habitos, pro Ecclesiæ salute, Christiani orbis consolatione, sacri imperii honore et utilitate, præfatum dominum Wenceslaum tanquam negligentem et destructorem imperii eoque indignum a sacro Romano imperio omnique ejus dignitate hoc tempore penitus removendum esse duximus.

« Nos itaque Joannes archiepiscopus nomine prædictorum dominorum sacri Romani imperii coelectorum nostroque, tum commemoratis, tum pluribus aliis insignibus defectibus causisque moti, hac nostra sententia, quam præsenti scripto damus atque ferimus, prædictum dominum, Wenceslaum, ceu inutilem, negligentem, dissipatorem et indignum sacri Romani imperii defensorem, eodem Romano imperio omnique ejus gradu, dignitate ac ditione ad idem pertinente privamus et submovemus, cunctis principibus, optimatibus, equitibus, ingenuis urbibus, provinciis et subditis sacri Romani imperii, denuntiantes eos ab omni homagio et juramento personæ Wenceslai nomine imperii præstito prorsus esse liberos, requirentes atque mo-

[1] Extant tom. II. rer. Germ. p. 2.

nentes eos sub jurisjurandi fide, qua sacro imperio adstricti tenentur, ne prædicto domino Wenceslao tanquam Romanorum regi deinceps obediant et obsequantur, neque illi jus ullum, obsequium, censum, redditum aut ullam aliam obventionem quocumque nomine tandem appellanda veniat, ceu Romanorum regi pendant, exhibeant aut exhiberi permittant, sed ejusmodi debita utili et idoneo Romanorum regi, divino favente numine, deinceps sufficiendo, asservent. In quorum omnium fidem et testimonium nos Joannes archiepiscopus Maguntinus præsens Instrumentum per subscriptos notarios hac forma patente confici et majus nostrum sigillum appendi curavimus. Lecta et renuntiata fuit sententia præmissa per nos Joannem archiepiscopum Maguntinum nostro et dominorum coelectorum nostrorum ante memoratorum nomine sub castro Lonstein ad Rhenum Treverensis diœcesis Brubachium versus progressi, e publico solio in tribunalis usum erecto, dominis coelectoribus nostris ibidem judicio assistentibus, anno Dominicæ Incarnationis MCD, Indictione octava, feria sexta, die XX mensis Augusti, paulo ante nonarum tempus, Pontificatus sanctissimi in Christo et domini Bonifacii IX etc. » Contulere plura inter se septemviri in Lonstensi conventu de imperio in pristinum splendorem vindicando.

16. *Bopardienses conventus, in quibus Robertus creatus Romanorum rex.* — Denique mense Septembri alios conventus coegere apud Bopardiam, in quibus Robertum ducem Bavariæ creatum fuisse regem Romanorum subjectis verbis narrat Gobelinus[1]: « Post hoc principes circa Rhenum prope Bopardiam convenerunt, et ibi elegerunt regem Robertum ducem de Bavaria et de Hidelberg, virum armis strenuum, consiliis acutum et Deo devotum: Robertus electus in regem post electionem suam in mense Septembris juxta oppidum Francfort tentoriis fixis in campo una cum principibus per septimanas et dies, prout electis ad regnum moris est, sub dio moram traxit, et postea idem oppidum festivis gaudiis intrat ». Eadem verba repetit auctor Chronici magni Belgici[1]. Meminit Juvenalis Ursinus[2] de Roberto in Wenceslai exauctorati locum suffecto (1), additque Francorum regem oratores ad Germanos decrevisse, qui pro Ecclesiarum conjunctione redintegranda exposcerent, ut Bonifacius Pontificio gradu una cum antipapa Avinionensi deturbaretur : responsum autem a Germanis operam se daturos, ut Gallis Ecclesiæ gremium panderetur, eo vero scelere nolle se obstringere, ut Christi vicarium e dignitatis gradu dejicere molirentur.

17. *B. Virginis jussu monasterium Nussiense instauratum ; S. Florentii obitus; Thomæ a Kempis virtutes.* — Hoc anno divina providentia insigni miraculo, et cultum sacrarum imaginum et vitæ monasticæ instituta, cum Wicleffistæ utraque oppugnarent, confirmavit : duobus enim viris piis B. Virgo cœlesti specie se videndam objecit, præcepitque ut monasterium Nussiense collapsum instaurarent, quorum alter medicus et sacerdos longo intervallo disjunctus, cum nunquam antea Nussiam accessisset, imaginem quam viderat et locum agnovit, ac vitam religiosam in eo sancte excoluit, ut ex fide dignis Monumentis narrat auctor Chronici Belgici[3], testaturque monasticam disciplinam Nussiæ refloruisse : « Cum, inquit, anno Domini MCD divinæ placuisset voluntati monasterium canonicorum regularium extra muros civitatis Nussiensis suæ sanctissimæ matris semper Virginis Mariæ, Coloniensis diœcesis, ad regularem vitam, unde multis annis exciderat, reducere, personas ad hoc aptas ex pluribus sibi elegit:

[1] Gobelin. in Cosmo. at. 6. c. 70. Naucler. vol. 2. Monstrel. vol. 1. c. 6 et alii.

[1] Magn. Chron. Belg. hoc anno. — [2] Juv. Urs. in Car. VI hoc anno. — [3] Id. ibid.

(1) Amotus hoc anno, Augusto mense, ab imperio Wenceslaus, et eodem mense Robertus Bavariæ dux substitutus, qua de re satis in Annalibus. Neque repetere hic momenta juvat quorum impulsu alium sibi regem electores præfecerint. Multa illa et gravia. Wenceslao successit Robertus, cujus electionis mensem et diem nec satis accurate, nec satis feliciter ex Gobelino expressit annalista. Non enim Septembri mense renuntiatus est rex, ut annalista hic statuit, neque id ait Gobelinus, qui tantummodo asseruit Robertum Septembri mense in castris ad Francofurtum substitisse. Amoto enim Wenceslao die XX Augusti, statim biduo post, die XXIII Augusti, Rupertus assumptus fuit. Hanc diem et mensem principes electores designant in Epistola ad cardinales Bonifacii, legenda in Anecdot. Martene tom. II, col. 1636, sed nec in Epistola illa electionis dies certa satis accurate exprimitur. Nam Acta electionis ejus publica apud Martene Veter. Monum. tom. IV col. 22 diem sabbati *ante* (lege *post*) *festum Assumptionis B. M. V.* exhibent, quæ dies cum die XXI Augusti congruit. Hæc ergo dies electionis statuenda, quanquam fortasse nonnisi sequenti die XXII Augusti Rupertus publice renuntiatus fuit. Quanquam vero Bonifacio palam favebat Rupertus, oratoresque Gallos suadentes ut utrique Pontifici obsequia negaret, generoso illo responso de quo annalista hic, rejecit, occulta tamen consilia cum Gallis miscuisse illum non immerito suspicaremur ; clandestinas enim ejus molitiones prodit Simon patriarcha Alexandrinus, quem Gallicana Ecclesia auctorem potissimum habuerat deserendi Petrum de Luna. Dedit ille hoc anno litteras ad Cantuariensem episcopum suadens, ne quod Angli sub Richardo rege iniverant continendi se ab obsequio utriusque Pontificis, consilium retractarent ; laudatque exemplum Roberti de quo scribit : « Dominus Robertus Bavariæ per dominos archiepiscopos electores ad regnum Romanorum recenter assumptus, et domini archiepiscopi prædicti noviter significaverunt regi nostro, quod in festo S. Joannis Baptistæ proxime futuro Metis vel in Argentina sunt ad tractandum de pace Ecclesiæ cum illis qui Clementi et Benedicto obedierunt. et nobiscum convenire parati ». Epistolam hanc legas inter Acta de schismate Pont. Aven. Anecdot. tom. II col. 1249. Sed hæc de Ruperto falso rumore sparsa fuisse non dubito. Cum enim in conventu dein Metis habito a Gallis Germanisque de ratione abolendi schismatis actum, nihil vero decretum fuerit, rumor idem quem patriarcha Alexandrinus in litteris supra laudatis captavit, de Germanis cum Gallis in consilium coeuntibus increbuit, et ad aures Bonifacii perlatus fuit. Quare Rupertus sese apud Pontificem purgaturus per magistrum Albertum ablegatum suum certiorem illum fieri curavit : « In facto Ecclesiæ ne rumoribus credat sinistris : habere enim eum informatum primo de dieta Metensi, quomodo illa mendose fuisset facta, præsertim de conventione regum et principum utriusque obedientiæ, et aliquorum anticardinalium prout scitis ». Hæc legas in Charta quam Rupertus eidem Alberto ad Pontificem mittendo porrexit, legenda inter Acta schismatis Avenion. Anecdot. tom. II. col. 1670.

MANSI.

nam idem monasterium usque ad ultimam desolationem tunc temporis erat perductum, ut ruinæ tectorum monasterii et alia ædificia ruinosa ad oculum demonstrarentur. Igitur tunc temporis erat ibidem præpositus a fratribus monasterii electus Petrus de domo Theutonica nominatus, de civitate Nussiensi oriundus, qui vidit visionem in somnis in hunc modum. Visus est ante altare S. Joannis evangelistæ (quod situm est in sinistra parte Ecclesiæ monasterii, quæ nunc in sacristiam ordinata est, in quo collocata erat imago beatæ et gloriosæ virginis Mariæ sub pedibus suis conculcans antiquum serpentem, quæ imago nunc anno Domini MCDXCII stat in altari virginum), etc., ibi igitur præpositus Petrus visus fuit flectere genua et eam salutatione angelica (scilicet Ave Maria) salutare; cujus salutationem eadem imago tanquam ab indigno sibi oblatam respuens, extensa manu prædictum præpositum ab altari cum indignatione removeret, præpositus videns se despectum a tanta et tam sibi dilecta patrona, in quam suam fiduciam post Deum semper ponere consuevit, totus in lachrymas resolutus est, ita ut lachrymæ illi non imaginariæ sed reales essent et veræ, ambas maxillas ipsius humectarent: tunc per imaginem illa Virgo beata prædictum præpositum sic affatur: Si vis te emendare, juvabo te. Ad hanc vocem præpositus cum lachrymis respondit: Etiam, domina charissima, volo me emendare: cumque illa manum suam extendens ad eum diceret, ut id promitteret, præpositus prædictus misit manum suam in manum imaginis, et ut sibi videbatur, mollitiem aliquam manu sua sensit et evigilavit. Cum autem rediisset ad se, invenit adhuc lachrymas per maxillas defluentes, et vehementer attonitus quid ista quæ viderat significarent, tacita mente secum sæpe revolvebat. Ita ab ipsius præpositi ore semel et iterum a quodam fratre inter conferendum fuerunt audita: et ut nota essent posteris nostri monasterii, rogatus ab aliquibus fratribus idem qui audivit, conscripsit. Rursus de eadem reformatione alia visio facta est partibus inferioribus, et æstimo quod eodem tempore quo prima.

« Erat in Atmelo vir venerabilis bonæ vitæ et famæ laudabilis Eberhardus, qui pastor Ecclesiæ in Atmelo fuit, arte medicus non solum corporum exteriorum, sed multo magis animarum. Iste venerabilis pastor scripsit præposito monasterii regularium prope Nussiam, quemadmodum scilicet beata Virgo Maria in specie cujusdam imaginis, quæ posita fuerat in Ecclesia monasterii prædicti supra summum altare (nunc autem scilicet anno Domini MCDXCVIII posita est in altare sancti Laurentii) sibi apparuerit, præcipiens ut surgeret et iret ad monasterium regularium juxta Nussiam prope Rhenum, et juvaret præpositum ad reformandum prædictum monasterium in disciplina regulari; cui visioni non incredulus prædictus pastor misit primo litteras tenorem visionis continentes, cum quodam fratre congregationis suæ, qui postea in eodem monasterio in habitu religionis regulariter diu supervixit: litteras vero cum præpositus aperuisset et tenorem perlegisset, præ nimia lætitia vix se potuit continere: et statim cogitans de visione quam ipse prius habuit, cognovit visionem quæ per litteras sibi denuntiata erat, visionis suæ quam ante paucos dies habuit, esse firmamentum et declarationem ». Subdit auctor, mox pium illum præpositum detulisse litteras Eberhardi ad Fridericum archiepiscopum Coloniensem, qui eas miratus, ac præsagiens Deum gloriam suam in eo monasterio propagaturum, clementer assenserit piaque conjunxerit studia, ut monastica disciplina in eo restitueretur: atque Eberhardum, cum ad monasterium Nussiense, ut dictum est, accessisset, imaginem Virginis, cujus species antea illi objecta fuerat agnovisse, eamque jussisse ex altari sancti Servatii in principem aram, in qua eum viderat, transferri.

Eodem anno obiit Florentius congregationis pauperum studentium magister, sanctimoniæ laude conspicuus, cujus Vitam Thomas e Kempis [1] conscripsit, narratque ut cœlesti viso felicitatis ejus gloria ostensa sit: « Fuit, inquit, in civitate Gorichem vir quidam fidelis bonæ vitæ, et famæ laudabilis, Joannes Hermanni nomine, cujus uxor Jutta vocabatur, qui pariter secundum mandata Dei viventes, complures alios ad Dei servitium traxerunt; frequenter sacris diebus de Deo in domo sua loquebantur, hospitalitatem multis devotis ad se venientibus libenter exhibentes. Erant autem ambo valde familiares domino Florentio, a quo sanctæ conversationis formam habentes, etiam proximis suis vitæ exempla præbuerunt. Post obitum igitur domini Florentii supradictus Joannes in brevi ex hoc sæculo migravit. Evenit quadam die ut Jutta, (vidua nempe) Deo devotissima in camera sua orationi incumberet, qua consummata surrexit aperiens ostium ad exeundum de camera sua; quod cum aperiret, repente audivit fenestram cameræ post se aperiri: respiciens ergo vidit quemdam lumine splendoris circumamictum et aspectu amabilissimum, eamdem fenestram intrantem viro suo facietenus similem; cui illa ait: Es tu ibi Joannes, dilecte conjux? Cui ille: Ego sum, sed ne modo voces me conjugem tuum. Cui illa: Et quomodo est tecum? Ille respondit: Ego salvatus sum, et gaudiis cœlestibus et presentia Dei fruor; et cui illa: Et quomodo est cum domino Florentio patre nostro? Respondit ille: Dominus Florentius est in valde magna gloria, ac omnia ejus

[1] Thom. a Kemp. in Vita Florentii. c. 29.

incœpta recta et bona fuerunt; et adjecit : Mane in hac domo, et non mutes locum, quia cito morieris, et hæc rectrici sororum Aleydæ Thomæ revelato; et tandem hæc visio disparuit. Post hæc ista fervido ad Deum corde dies suos licet per paucos peregit, ut omnia temporalia tanquam despecta stercora ei viderentur : ex quo signo solo evidenter apparet, quod supradicta visio non fuit delusio vana, sed revelatio cœlestis a Deo facta. Cum quæreret quidam de magna gloria domini Florentii in cœlo, responsum est propter tres maxime virtutes. Primo propter eximiam charitatem, quam habuit ad Deum, omnia bona sua finaliter ad eum referendo, et Dei honorem et beneplacitum in omnibus quærendo. Secundo propter zelum animarum, quem ad proximos suos habuit, salutem omnium desiderando, et ad servitium Dei eos alacriter habendo. Tertio propter magnam humilitatem suam et contemptum sui ipsius, semper parva et vilia de seipso sentiendo; et hæc tria satis lucide et distincte in Vita ejus superius descripta apparent, et a multis fidelibus non ignorantur ».

Excultus fuerat a Florentio pietate et litteris septennii flexu idem Thomas e Kempis, ejusdemque Florentii piissimis documentis suavissime ad canonicorum regularium instituta traductus est[1], in quo multa purioris virtutis signa emicuerunt; nam in pueritia, cum singulis diebus beatissimæ Virgini statas precationum formulas repeteret, atque obrepente sensim segnitie, ut facile imbellis ætas a bene cœptis deflectere solet, quotidianam precum pensionem intermisisset, cœlesti objecta specie a Deipara acerrime increpitus est, culpæque pœnitens nunquam toto vitæ cursu religiosum sacratum precationum censum Virgini pendere prætermisit. Cum sanctiori vitæ et sacrarum rerum commentationi magno pietatis ardore operam daret, hæc ipsi contigisse narrat Vitæ ejus auctor[1] : « Cum quadam vice, inquit, prædictum fratrem Thomam dæmon vellet deterrere, nocte in deterrima horrendaque forma apparuit : quem cum frater Thomas lecto appropinquare vidisset, intremuit primum ad larvalem intuitum, et quid contra tam horrendi hostis insidias auxilii sumeret ignoravit : tandem divino spiritu instigatus angelicam cœpit salutationem tremula voce (nam vehementer extimuit) quam melius potuit personare : sed diabolus quasi nihil ad hanc salutationem motus, magisque trepido cœpit proximare, quousque monachus in salutatione prædicta eo usque pervenisset, ut DOMINUS NOSTER JESUS-CHRISTUS AMEN, acclamaret. Quod terrificum nomen ubi dæmon audivit, quasi horrendo quodam tonitruo pavefactus vultum vertit, et quam citissime potuit clamantis vocem aufugit. Videns igitur frater Thomas ad tanti nominis virtutem dæmonem stare non posse, audacius caput pavidum erexit, et repetitis vicibus benedictum nomen Jesus-Christus post fugientem hostem inclamavit; et quo ipse clamabat fortius, eo vehementius teter spiritus fugiebat. Quod ubi cognovit religiosus vir, gratias agens Domino Deo dixit apud se : Si hoc sanctissimo nomine tam facile possum adversæ potestatis vires infringere, de cætero nolo, ut hactenus feci, vel dæmonum machinamenta timere, vel sub eorum quamvis horrendis minis fide vacillante trepidare ». De piis ejusdem scriptis, eximia probitate, vita ac obitu felici, suo loco dicetur,

[1] Georgius Chaeus in Vita Thomæ a Kempis.

[1] Georgius Chaeus in Vita Thomæ a Kempis.

BONIFACII IX ANNUS 12. — CHRISTI 1401.

1. *Roberto regi Italicam expeditionem suscipienti mittit legatum Bonifacius cum postulatis.* — Novo ineunte sæculo Indictione nona, Robertus superiori anno, ut vidimus, imperator designatus, sacro Epiphaniæ die Coloniæ solemni ritu archiepiscopo Coloniensi corona est redimitus[1], cum Aquisgranenses Wenceslai partium

[1] Gobelin. in Cosmodrom. æt. 6. cap. 70. Chronic. mag. Belg. Serar. l. v. Mogunt. rer. in Jo.

sectatores nec promissis allicere, neque armis frangere posset, ut in ea urbe ex more, argentea corona redimeretur. Illos vero fuisse ob id gravibus affectos damnis, refert Gobelinus cujus historiam hoc tempore conscriptam constat. Confecisse etiam hoc anno Robertum expeditionem in Italiam adducendam, tradit idem auctor [1]: sed non iis succinctum viribus fuisse, quæ ad perrumpendos hostes pares essent. Incitatus ad iter fuerat a Florentinis cum Galeatio bellum gerentibus, quem ille etiam recuperandorum imperii jurium studio, deturbare Insubriæ principatu cupiebat, cum maxime inter cæteras exauctorandi Wenceslai causas, datum fuisset crimini ipsum Mediolani ducem Galeatium Vicecomitem creasse. Tum si progressus secundi cœptis responderent, imperialis insignibus dignitatis, quæ Wenceslaus non erat adeptus, a Bonifacio redimiri cupiebat; in quem Pontifex propendebat quidem, sed aperte studia nondum explicabat, ut cautius in re ancipiti se gereret; misitque [2] ad Robertum, antequam transiliret Alpes, oratorem Antonium e Montecatino jurisconsultum, qui post amplissimas officiorum significationes exploraret, an jure Wenceslaus deturbatus imperio esset, ne in designato rege confirmando, Ecclesiæ honos obsolesceret, exponeret Italiæ et Germaniæ statum, neque merito timere posset, ne Bohemia, Hungaria ac forte Polonia, a Catholica Ecclesia descriscerent, si Romanus Pontifex Roberto adversus Wenceslaum adhæserit: adituram pariter periculum Germaniam nisi pacata fuerit: quam quidem ingenti concussam hoc anno bello ex Gobelino [3] dicetur inferius. Scrutari etiam jussus est orator, quo tempore Robertus Italicam expeditionem suscepturus foret, quantas adducturus copias, quos habiturus fœderatos, quibus præsidiis difficultates itinerum superaturus; tum etiam demandata provincia est, ut Robertum, antequam ingrederetur Italiam, fidei sacramento adigeret obstringeretque jurejurando, se tutaturum Bonifacium, ac verum et unicum Christi vicarium professurum, ditionem Ecclesiasticam Sedi Apostolicæ allaturum, nec Siciliæ et Trinacriæ regna affectaturum, jus pariter Ecclesiasticum in suum splendorem vindicaturum, neque cum Gallo rege principibusve schismaticis fœdera affinitatemve sine Pontificia venia devincturum; tum regia studia ad Petrum e Luna et pseudocardinales a schismatis erroribus revocandos conversurum, ac reges et principes schismaticos ex dictis Apostolicis bello insectaturum: quæ ex tomo duodecimo de schismate [4] ad majorem rei historicæ dignitatem afferenda visa sunt.

[1] Gobelin. ibid. Theod. e Niem. l. II. c. 14. Aretin. hist. Flor. l. XII. S. Anton. v. par. tit. XXII. c. 3. § 36. Monstr. vol. 1. c. 6. — [2] Tom. XII. de schism. p. 245.— [3] Gobelin. ibid.— [4] Tom. XII. de schism. pag. 245.

2. « Copia capitulorum et informationum data per dominum Bonifacium domino Antonio de Montecatino legum doctori, per eum transmisso ad novum electum in regem Romanorum.

« Primo exponere qualiter dominus noster, considerans zelum et devotionem maximam, quam illustris genitor et ipse inconcusse ad dominum nostrum et Ecclesiam habuerunt, sicuti multiplex experientia docuit, attendensque celebrem famam ipsius, et nomem etiam gloriosum, quibus princeps noster, opitulante Altissimo, illustratur; percipiens quoque dilectionem, quam ad Deum, justitiæ cultum et Ecclesiasticam monarchiam toto mentis gerit affectu, si de aliquo mundi principe exsultaret, de ipso peramplius, cujus principis honorem et gloriam dominus noster a primordiis [suæ assumptionis ad Apostolatus apicem sincerissima a intentione dilexit, ejusque mores illustres pariter ac honores gessit in corde, ad eumque oculum suæ mentis præcipue direxit et habuit.» Et infra: «Dominus noster pro meliori, et ut factum hujusmodi habeat prosperiorem successum; informari affectat, si hujusmodi electionis processu aliquod intervenerit juridicum fundamentum, et qualiter quo habito possint facilius remedia adhiberi, ne Romana Ecclesia in suis juribus, privilegiis et honoribus supprimatur; quod quidem, consideratis pluribus, princeps ipse exquirere conatibus tenetur et debet, quoniam conservando Ecclesiæ decus atque honorem, conservatur et ipse in posterum et favoribus decoratur. Dominus noster sumpta fiducia magna de bonitate ipsius principis, si in processu dictæ electionis fundamentum juridicum non intervenerit, sicut luculenter apparet et firmiter creditur, affectat quam maxime ab eo exquiri qualiter privilegium et decus Ecclesiæ in hac parte salubriter, et honor et gloria, ac celebris fama ejusdem principis apud Deum et homines integre perseveret.

3. «Quia tenet dominus noster indubie principem eumdem in tam gravi arduoque negotio finem et exitum favorabiliter cogitasse, et ut prosperos sibi successus inveniat, conferre secum de omnibus tam favoribus Alamanniæ, quam etiam de conditionibus et statu Italiæ. Quibus omnibus diligenter attentis, magnum in humeris portat onus, quod tamen allevari poterit prudentia et potentia dicti principis; et quantum ad factum Alemanniæ primo tactum de rege Bohemiæ et rege Hungariæ, eorumque sequacibus et adhærentibus, et etiam dubitatur de rege Poloniæ, quorum regum atque regnorum favoribus primo obedientia carebit Ecclesia penitus, et nisi Alemannia quietetur ex toto, si qui inobedientes dicto principi remanerent, adversarentur etiam et Ecclesiæ; conferat attendens ad plenum cum dicto principe de statu Italiæ, et quibus

discriminibus Ecclesia subjacet tali pendente negotio quibusque persecutionibus se exponit: quibus omnibus, providentia opitulante divina, nisi potentia et forti brachio obvietur, hæc Petri navicula de proximo permaxime, proh dolor! turbaretur. Est propterea vigilandum ne mora tot secum pericula undique trahat, ne unde speratur remedium, tendat id quodammodo ad interitum, et super iis exponantur scandala et pericula Ecclesiæ, imperio et Italiæ eventura, nisi sollicitudine, potentia, prudentia et juris clypeo obvietur.

4. «Scire de intentione sua ad descendendum ad partes Italiæ, et quo tempore, quo ingentium armatorum numero, quorum fultus præsidio, et de facilitate viarum et omnibus quæ descensum poterunt præbere securum. Exponere sibi qualiter dominus noster cum fuerit, ut est moris, de quibusdam certificatus, intendet in hac parte procedere cum ad partes Italiæ disponet et ipse descendere; vult tamen ex nunc de quibusdam pro statu Ecclesiæ et fidei orthodoxæ certificari, ut decet, primo ante approbationem et confirmationem quamcumque, præstet debitum et solitum juramentum cum clausulis opportunis omnibus: Item per simile juramentum promittet Ecclesiam et dominum nostrum suosque successores canonice intrantes defendere, eumque successorem Petri Romanum, ac summum et unicum Pontificem, et successorem ejusdem habere, tenere, reputare et manutere, bonaque omnia Ecclesiæ sponsæ suæ ubicumque existentia custodire et conservare. De Patrimonio B. Petri, Campaniæ et regno Siciliæ, ducatu Spoletano, Marchiæ Anconitanæ, Romandiolæ, civitatibus Perusii, Bononiæ et Ferrariæ, ac regno Siciliæ et Trinacriæ ad Ecclesiam pleno jure spectantibus, in præjudicium domini nostri et successorum et Ecclesiæ non se in aliquo intromittet, sed potius, si et cum opportunum fuerit, in subsidium et favorem Ecclesiæ regna prædicta, provincias, civitates et loca proteget et manu tenebit, et in protectione terrarum Ecclesiæ manus adjutrices, cum fuerit requisitus, apponet.

« Item bona Ecclesiarum et nostra et libertatem Ecclesiasticam toto posse defendet; de iis quoque quæ ad forum Ecclesiasticum spectant non se, nec sui imperii officiales per se vel alios intromittet. Provisiones Ecclesiarum, monasteriorum et quorumcumque beneficiorum per Sedem Apostolicam factas et fiendas, nullo colore quæsito impediet, nec impediri faciet, quin suum debitum consequantur effectum. Electiones quoque ipsarum Ecclesiarum, monasteriorum et collegiorum, et conventuum quorumcumque, si fieri contingat, libere et secundum canonicas sanctiones celebrari permittet. Mandata Apostolica et rescripta, etiam legatorum, in aliquo non impediet quovis modo.

5. « Item cum rege Franciæ et successoribus quibuscumque de domo ejusdem, quamdiu in hoc nefando schismate perdurabunt, nec cum aliquo rege, principe, duce et quibuscumque aliis simili schismate irretitis, cujusque status, dignitatis et præeminentiæ existat, ligam et confœderationem, pactionem, unionem aliquam per se vel alium non faciet, nec fieri permittet, et si aliqua facta fuerint, revocabit et annutabit.

« Item cum dicto rege Franciæ vel aliquo de domo ejusdem et quibuscumque aliis schismaticis, cujuscumque status et præeminentiæ existant, aliquam parentelam non contrahet absque requisitione et licentia domini nostri præfati.

« Item cum Petro e Luna, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, et anticardinalibus et sequacibus eorumdem et dicti Petri, similiter nullam ligam et conventionem habebit: sed si vellent a præconceptis et inveteratis erroribus resipiscere et viam veritatis agnoscere, licet sibi eos requirere et monere atque urgere, et ad lucem et gremium domini nostri reducere. Item quod absque licentia, consilio et mandato domini nostri ejusque sacri collegii cardinalium, ad sedandum præsens schisma nefarium se non impediet, nisi quantum sit et evidenter appareat, atque cedat in augmentum et conservationem et statum domini nostri, et successorum ipsius canonice intrantium, sacrique collegii cardinalium, non obstante quacumque promissione alias per eum forte super iis facta: et hoc etiam nullam viam super iis datam vel dandam ab adversariis acceptabit, nec ab aliis acceptari permittet.

« Item pro viribus laborabit ope et sermone, ad gremium domini nostri et sanctæ matris Ecclesiæ regem Franciæ et domum ejus, aliosque orbis reges et principes, Petrum e Luna, anticardinales et alios quoscumque schismaticos reducere, et quos rebelles atque protervos reperiet, compellere, maxime dictum Petrum antipapam et anticardinales, prout fuerit sibi possibile et videbitur opportunum ».

6. *Orator missus a Roberto ad Bonifacium, amplissimam pro eo habet orationem coram Pontifice et cardinalibus.*— Pollicitus est omnia Pontificia postulata conficere Robertus rex, ac fidem summa religione coluit; quamvis vires illi ad Ecclesiæ hostes expugnandos, ac sedandas schismatis tempestates, vel imperii restituendum splendorem, defuerint: misitque Satalem episcopum Verdensem ad Bonifacium, qui in amplissimo cardinalium cœtu, reges publicæ populorum saluti exitiales exauctorari, atque alios in eorum locum divinæ providentiæ munere ad publicam rem juste administrandam asserendamque religionem posse subrogari pluribus exemplis demonstravit: tum sapientiam, cle-

mentiam et justitiam Roberti, quibus veluti tribus regiis insignibus ornabatur, commendavit panegyrica oratione [1], quam ex veteribus Monumentis, quæ descripta servabat antipapa, decerpsimus.

« Collocutio Conradi Salalis episcopi Werdensis facta pro Romanorum rege coram antipapa.

« Sanctissime pater et domine (ita schimatici) metuendissime, devotissimus sanctitatis vestræ filius princeps invictissimus, dominus Robertus Romanorum rex semper augustus, ad pedes ejusdem sanctitatis vestræ, et suum quod est ipsius sanctitatis regnum sincerissima devotione recommendat, offerens se et sua cum pura et cordiali benevolentia ad singula sanctitatis vestræ arbitria pariter et mandata. Et in primis pro jucundissimis novis sanctitati vestræ per nos ejus electionem canonice celebratam et factam per principes electores, ad quos de jure spectabat hujusmodi electio, unanimi concordia ab omni privato affectu, vitio aut defectu, Altissimo assistente, feliciter consummatam : deinceps, ut tenetur vestro Apostolico conspectui per nos et procuratores suos, sufficiente mandato fulcitos, suam exhibet personam, et pro ejus approbatione petitionem simplicem et instantem, pro qua inducenda occurrebat nobis illud sacræ Scripturæ verbum : *Eum constitues regem, quem Dominus Deus tuus elegerit* (Deuter. XVII.) Sanctissime pater, in divinis legimus historiis, quod *Rex regum et Dominus dominantium*, (Apoc. XIX.) *in cujus ditione cuncta sunt posita*, (Esth. XIII.) *cujus providentia gubernantur omnia*, (Rom. XI.) quempiam regum quandoque despexit, quempiam regum ne regnaret abjecit, quempiam regum etiam, ut regnaret elegit : quod enim quempiam regum despexit, divina pandit historia de Pharaone regi Ægyptiorum, de quo Exod. III et sequentibus capitulis legitur, quod Dominus cor ejus induravit : et sic rex Pharao a Deo despectus incorrigibilis fuit juxta sententiam Spiritus sapientiæ sic dicentis : *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* (Eccles. III.) Sic etiam legimus, quod Dominus dominantium quempiam regum quandoque ne regnaret abjecit, sicut Saul, uti Samuel propheta in verbo Domini dixit : *Abjecit te Dominus ne sis rex: scidit enim Dominus regnum Israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te* (I Regum III.) Et quia Samuel, ad quem regum unctio tunc spectavit, de hoc turbatus fuit, dixit ei Dominus : *Usquequo tu luges Saul? Cum ego projecerim eum, ne regnet super Israel* (I Reg. XVI.) Pater sanctissime sic etiam legimus in divinis historiis, quod Dominus dominantium quempiam regum ut regnaret elegit, ut David filium Isai ; historia est (I Reg. XVI) ubi Dominus dixit Samueli : *Imple cornu tuum oleo, veni ut mittam te ad Isai Bethleemitem, providi enim in filiis ejus mihi regem*, quo sic electo, Dominus dixit : *Elegi virum secundum cor meum.*

« Sane, pater sanctissime, sacri imperii electores et cæteri Alamanniæ inclyti principes absque ambiguo tenent pro constanti, quod sanctitas vestra nullatenus velit pro Romano rege quempiam manutenere, consecrare, ungere aut imperatorem coronare, quem Dominus Deus, cujus est vicarius, despexerit aut abjecerit ; sed illum dumtaxat, quem ipse Rex regum et Dominus dominantium elegerit, *cum non sit qui ejus voluntati resistere possit* (Esth. III.)

7. « Quod Rex regum et Dominus dominantium istum regem Romanorum elegerit videlicet dominum Robertum olim comitem Palatinum Rheni et Bavariæ ducem, serenissimum et invictissimum atque Christianissimum principem, certo ostenditur indicio, si eum contemplamur ornatu regum præcipuo Romanorum insignitum: etenim Romanus rex præ cæteris regibus et principibus debet esse omnium virtutum decore insignitus. Præcipuus, ut Scriptura docet, triplex est ejus ornatus, videlicet sapientia, justitia et clementia, ut sit in intellectu sapientia illustratus, in effectu justitia regulatus, in affectu clementia decoratus. Primus itaque regis Romanorum est ornatus, ut sit sapientia illustratus, cujus exemplum legimus de rege Salomone, cui cum Dominus apparuisset per somnum dicens : *Pete quod vis ut dem tibi;* ipse Salomon non petiit dies multos atque divitias, neque animas inimicorum, sed sapientiam dumtaxat devoto desiderio legitur postulasse, quam Deus ei donavit affluenter cum divitiis et gloria magnifica, historia est II Reg. 3. de qua gloriatur in Domino, dicens : *Super salutem et omnem plenitudinem dilexi sapientiam, et proposui pro luce habere illam : venerunt mihi omnia bona pariter cum illa* (Sapient. II.) Quocirca Spiritus sapientiæ cunctis regibus et principibus legem statuit dicens : *Si delectamini in sedibus et sceptris, o reges et populi, diligite justitiam.* (Sapientiæ VI) nimirum quia ibidem legitur : *Rex sapiens stabilimentum populi :* quocirca (Eccles. XI.) dicitur, quod rex insipiens perdet populum suum. Secundus regis Romanorum ornatus est, ut sit justitia regulatus : *Rex enim justus erigit terram.* (Proverb. XI.) Rex justus omnem dissipat malitiam, quia *cum rex sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo.* (Proverb. XX.) Rex justus dat pacem fœcundam, ut probat Cassiodorus super illo verbo psalmi : *Qui ingreditur sine macula et operatur justitiam;* ita dicens : Justitia regis pax est populorum. Propterea cum totus orbis esset pace orbatus, sicut hodie est mundus omniquaque turbatus, propter hoc pacis præsidium flagitabat dicens : *Rorate, cœli, desuper et nubes pluant justum, et*

[1] Extant tom. XV. de schism. pag. 216.

justitia oriatur simul. (Isa. xx.) Tertius regis Romanorum ornatus est, ut sit clementia decoratus, quod sub eleganti parobola Spiritus sapientiæ sic indicat : *Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum ; aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur clementia thronus ejus.* (Proverb. xxii.) Sed his tribus ornatibus regalibus serenissimus princeps dominus Robertus Romanorum rex semper Augustus, et præ cæteris regibus mundi et principibus ab Altissimo gloriosissime insignitus : sapientia quidem illustratus, quia *ipse regnabit rex et sapiens erit* ; (Jerem. xxii.) justitia regulatus, quia *orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis* ; (Psal. xix.) clementia decoratus, quia totus imitator est sanctorum regum Israel, qui semper clementes fuerunt, (III Regum xix.) et ideo, pater sanctissime, *certe videbitis quem elegit Dominus, quod non sit ei similis in toto populo* (I Reg. xix.) ubi eliciuntur circa præsens negotium corcernentia. Primo quidem electionis declaratur evidentia, cum dicitur : *Certe videbitis.* Secundo electi approbatur præsidentia, *quem elegit Dominus.* Tertio electorum commendatur providentia, quia elegerunt talem, *cui non est similis in omni populo.* Et ideo, pater sanctissime, ut præmissum est, non constitues quem Dominus despexerit aut abjecerit, sed cum constitues regem quem Dominus Deus tuus elegerit, quod fuit verbum in principio propositum : in quo verbo contemplamur hunc serenissimum Robertum, ut paternali assistentia roborandum, quia cum constitues, ut tribunali eminentia sublimandum regem, ut divinali providentia confirmandum, quem Dominus Deus tuus elegerit.

8. « Et ideo, sanctissime pater, juxta ambaxiatam nobis impositam devotissima supplicamus instantia, quatenus sanctitas vestra de benignitate solita, hujus præclarissimi principis personam, cujus fama gloriosa per universum redolet orbem, dignetur approbare et tempore congruenti ipsum ungere, consecrare, et ad Romanum imperium et totius mundi monarchiam, solemniter sacratis manibus vestris coronare, quia ipse absque retardatione negligenti proponit ad vestram sanctitatem personaliter accedere, schismaticos ad obedientiam vestram reducere et hoc modo unionem Ecclesiæ procurare, Romanam Ecclesiam et ejus subditos magnifice defendere, tyrannos comprimere et malos extirpare, pacem tranquillam pro viribus ordinare, et Romanum imperium item multifarie dissipatum quanto poterit excelsius reformare. Et ut ista votive possit perficere, intendit cum multo magnorum et multorum principum, comitum et nobilium comitiva armorum potentia magnifica tam celebriter suum facere introitum ut ipso veraciter cernatur adimpletum illud Ezechielis vaticinium : *Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu plena plumis et varietate, venit ad Libanum et tulit medullam cedri.* (Ezech. xvii.) Etiam nos hujus clarissimi regis ambaxiatores, nuntii et procuratores pleno fulciti mandato parati sumus ejus nomine et pro eo, facere fidelitatis sinceræ juramenta debita et consueta, et alia quæ circa hoc factum et negotium fuerint quomodolibet opportuna. Et ut concludam, pater sanctissime, Dei Patris potentia, Filii sapientia et Spiritus sancti clementia sint in corde vestro ad perficiendum tam feliciter et celeriter illud, pro quo instamus humiliter, ut Romana et universalis Ecclesia vestra sancta, tanto tempore fletu et planctu anxiata, se sentiat lætanter consolatam. Amen ».

9. *Electio Roberti confirmata a Bonifacio.* — Confirmavit Roberti electionem Bonifacius, cum antea septemviri ex arcano ad Wenceslaum exauctorandum et novum regem Romanorum creandum Apostolica auctoritate instructi fuissent ; de quibus extant publica Monumenta [1] in antipapæ Avenionensis libris, qui non modo omnia quæ Avenione fiebant, verum quæ gerebantur Romæ, ut invidiam crearet æmulo, accuratissime colligi et recondi jubebat. Quæ Monumenta prætermittimus, cum eisdem pæne conceptis verbis Pontificio in edicto, quod ad novum Romanorum regem transmisit Bonifacius, quando Rabanus episcopus Spirensis, et Matthæus canonicus, oratores Cæsarei, fidem ipsi solemni jurejurando Roberti nomine obstrinxerunt, inferius afferendo [2] consentiant : atque in eo discrepant, ut in his dicat Bonifacius se consultum rogatumque a septemviris de exauctorando Wenceslao ob rei gravitatem, respondisse deliberaturum cum cardinalibus, ac septemviros interpretatos ipsum tacite Wenceslai dejectioni assensisse, timebat siquidem, ut dixi, ne Bohemia et Hungaria ad antipapam deficerent, atque ideo mentem tegere coactus est ob temporis difficultates. Deinde vero, depresso Wenceslao, aperte dixit [3] septemviros auctoritate Apostolica in Wenceslao evertendo deligendoque Roberto fultos fuisse.

10. *Robertus a Mediolanensi duce propulsatus.* — Agitata sunt hæc commeantibus ultro citroque Pontificiis Cæsareisque oratoribus ante Italicam expeditionem, quam Robertum serius duxisse quam ducturum fama tulerat resve poposcerat, Leonardus Aretinus [4] et S. Antoninus [5] tradunt. Et quidem eam aggredi, turbata Germania, tutum non erat, quam gravi bello fluctuasse hoc anno Gobelinus [6] testatur, cum Henricus dux Luneburgensis ejusque frater Bremensis archiepiscopus, Friderici fratris necem ulturi, de qua antea dictum est, una cum fœde-

[1] Tom. xii. de schism. pag. 247. — [2] An. Chr. 1403. num. 8. — [3] Bonif. lib. vii. pag. 181. — [4] Aretin. hist. Florent. lib. xii. — [5] S. Anton. iii. p. tit. xxii. c. 3. § 36. — [6] Gobelin. in cosm. æt. 6. c. 70.

ratis pluribus Saxoniæ proceribus et Lantgravio Hassiæ acre bellum in Joannem archiepiscopum Moguntinum et Valdechianum comitem moverint, mense vero Septembri demum Robertus Italico se accinxit itineri, Tridentumque perveniens in Brixianum agrum Mediolanensis principatus irrupit[1]: sed Jo. Maria Vicecomes ad tantum propulsandum periculum comparaverat copias armorum usu exercitatissimas, quare Roberti exercitus, commisso ad Benacum lacum infeliciter prælio, retro gressus vertere stipendiorum inopia coactus est; tum vero ad res instaurandas subsistere Patavii decrevit Robertus, ubi hyemavit (1). Cur vero Robertus minus prospere res gesserit, nec pares arduis conatibus vires adduxerit, indicat Gobelinus[2], dum illum scribit vires distraxisse, ipsoque Alpes transgresso, ejus partium studiosos a Wenceslao in Germania civili bello petitos: « Wenceslaus enim », inquit Emundus[3], « semper magnam partem principum et civitatum Alamaniæ habuit pro se, qui eum pro rege Romanorum coluerunt », sustinuere etiam Wenceslai partes Galli: misisse enim Robertum ad Francorum regem oratorem Stephanum reginæ patrem ad vetera inter Cæsares et Francos instauranda fœdera, refert Monstreletus[4], exceptumque honorificentissime: verum Wenceslai regis, qui Cæsareos jam titulos gesserat, damno quidquam decernere Francos respuisse; additque Bavarum Italicam expeditionem ad recuperanda imperii jura constituisse, ac præmisisse copiarum partem, quæ cum a duce Mediolanensi propulsatæ essent, cœptis destitisse: Aurelianensem[5] autem ducem, inita cum Wenceslao pactione, Ducatu Lucemburgensi potitum. De Roberti in Germaniam recessu proximo anno dicetur.

Ipsum porro Robertum fuisse regiis virtutibus ornatissimum, divinique Numinis timorem altius animo impressisse, ostendit Joannes Nider[6] insigni exemplo justitiæ, quod in blasphemum hominem edidit, cum in cæteros plurium criminum reos clementiam explicuisset: « Rem memoria dignam perpetua fecit meo tempore rex Romanorum Robertus, qui antea comes fuerat Palatinus. Hic vir bonæ fuit conscientiæ, religiosis suam regulam servantibus gratiosissimus, zelator justitiæ, et persecutor eorum, qui honori derogabant divino. Electus autem in Romanorum regem civitates imperiales visitare cœpit in negotiis reipublicæ. Cum igitur civitatem intraret Spirensem cum comitatu non modico, multitudoque proscriptorum et exulatorum a dicta civitate se caballo regis approximarent, cui insedit, phaleras et apparatus tetigerunt, et sic civitatem cum principe intraverunt: est enim consuetudo Germaniæ, ut proscripti a civitatibus, sub spe obtinendæ gratiæ per preces intraturi principis, se eidem jungant intranti civitatem aliquam, et postmodum, actoribus collectis principalibus, princeps causis proscriptionum auditis solet pro reis intercedere si placet, vel silere si libet. Consulatu igitur civitatis accersito, rex omnium qui sub sua tutela civitatem intraverant causas demeritorum audire volebat primum. Varia igitur referebantur et diversorum crimina », et infra: « homicidii, vulnerationis, discordiæ, et similiter. Tandem autem potiores civitatis et adjacentium partium amici intercesserunt pro quodam de Spira nato, qui una cum aliis civitatem intraverat, vir non infimi generis, ut securus deinceps manere posset: volente autem religioso principe omnino causam exulationis istius scire, dictum est, et vere, quod in ludo quodam blasphemasset Deum, non semel, sed sæpe. Tunc zelo divini honoris motus rex subintulit: Rogamina fundenda pro omnibus aliis, isto dempto: Alii, inquit, charissimi cives, in homines peccaverunt, supplex peto hominibus talibus parcere velitis, pro isto vero qui Deum blasphemavit, et in Creatorem suum virus suæ iræ retorsit, nihil intercedo, et ita miser iste exul iterato factus est a loco nativo.

11. *Bonifacius Columnenses, et alios resipiscentes in gratiam recipit.* — Usus est hoc anno Pontifex clementia[1] ergo Nicolaum et Joannem Columnas, quos jam ante Capitolina arce atque Urbe propulsatos vidimus: Joannes enim, cum ad conciliandam sibi Pontificiam gratiam accessisset, suo ac fraterno nomine præterita flagitia in Bonifacium a se commissa damnavit, ac sacramento spopondit, imponendis sibi a Pontifice pœnis doloreque voluntariis rite illa se expiaturum, futurumque Sedi Apostolicæ obsequentem; dicta actaque in publicas Tabulas[2] hisce contenta verbis redacta fuere.

[1] Id. ibid. Theodor. e Niem. l. II. c. 14. Aretin. et S. Anton. ubi sup. Gorius histor. Mediolan. par. IV. Cuspin. in Huber. — [2] Gobelin. sup. c. 70. — [3] Emund. apud Chronic. Belg. — [4] Monstr. vol. 1. c. 6. — [5] Id. ib. c. 5. — [6] Jo. Nid. formic. l. IV. c. 3.

[1] Bonif. l. VI. pag. 108, 110, 117, 123, 125, 127, 136, 137 et 163. — [2] Extant ibid.

(1) Accurata itineris Roberti in Italiam narratio ex variis eorum temporum scriptoribus, tum ex ipsis Roberti Epistolis vulgatis a Martene Anecdot. tom. I, col. 1634, etc... petenda est. Itineri se tradens die XXV Septembris *Inspruck* agebat, qua die ibidem significavit Epistolam, seu belli denuntiationem in Joannem Galeatium. Die XVI Octobris Tridentum pervenerat, unde Epistolam signatam num. 46 ad Pontificem direxit. Non diu post, videlicet die XXI Octobris, in agrum Brixianum intravit, teste Sozomeno Historiæ Pistoriensis scriptore coævo. Ibi cum equitibus Joannis Galeatii male pugnatum, qua de causa ab archiepiscopo Coloniæ, et Leopoldo Austriæ duce desertus, Trid ntum iterum repetiit; quæ omnia ex fide ejusdem Sozomeni damus. Resumpto redeundi consilio, Paduam intrasse se die XVIII *mensis Novembris*, datis die XXI ejusdem mensis litteris, Robertus ipse Bonifacio Pontifici significavit. Eo venerunt Florentinorom legati, a quibus cum rex pecunias pactas exigeret, negarentque illi se daturos, quod pactorum conditiones minime implesset, iratus Robertus Venetias divertit. Venetorum interventu pax conciliata, Florentinis florenos LXV mille solventibus, bellumque in Galeatium spondente rege. nterim Paduæ a Germanis hiematum. Hæc omnia Sozomenus.

MANSI.

« In primis quidem dictus Joannes de Columna pro se et nomine procuratorio et modo confessus fuit et recognovit, se ipsum et dominum Nicolaum ejus germanum graviter errasse et deliquisse contra Romanam Ecclesiam et contra dominum nostrum papam, Romanum populum, et eos multipliciter offendisse, et contra eosdem damnabiliter et detestabiliter rebellasse », et infra, « et seipsos ab ejusdem domini nostri, et Ecclesiæ obedientia substraxisse, et almam Urbem, nonnullas civitates, terras, et castra, et alia loca ipsius dicti domini papæ Romanæ Ecclesiæ, et Romani populi a dicto tempore dictæ rebellionis citra invasisse et invadi fecisse, necnon libertatem Ecclesiæ violasse, Ecclesias et Ecclesiasticas personas, jura, bona et jurisdictiones ipsorum graviter offendisse, inimicos præfati domini nostri, Ecclesiæ, Romani populi, rebelles contra mandata et voluntatem ipsius domini nostri papæ receptasse et tenuisse in terris et fortalitiis ipsorum quæ tenent, eisque dedisse auxilium, consilium vel favorem contra dictum dominum nostrum, Ecclesiam præfatam, et ejusdem Ecclesiæ adhærentium et subditorum suorum damnum et detrimentum, cavalcatas etiam per se et gentes eorum ad nonnullas terras, et territoria eorumdem, et adhærentium prædictorum fecisse, sententias et processus ipsius domini nostri papæ et dictæ Ecclesiæ tenere contempsisse, ac multa alia et diversa crimina et delicta gravia et enormia commisisse et perpetrasse in animarum eorum grave periculum, perniciosum exemplum, et multorum scandalum ; propter quæ in pœnas et sententias juris, et etiam multorum Apostolicorum processus, et specialiter felicis recordationis dominorum Joannis XXII, Benedicti XII, Clementis VI, Innocentii VI summorum Pontificum, et præfati domini nostri papæ sine dubio inciderunt. De quibus omnibus, ad cor reversi, dolent, et ex iis dictus Joannes pro se et nomine procuratorio domini Nicolai sui germani prædicti, et modo quibus supra, humiliter, reverenter et devote petiit de prædictis omnibus et singulis veniam, et ut pro modo culpæ eis injungatur pœnitentia salutaris, ac remissionem, absolutionem, liberationem, et reductionem ad gratiam et misericordiam præfati domini nostri papæ, et habilitationem ad omnia, ad quæ habiles erant ante omnia supradicta, per eos vel eorum alterum commissa, et restitutionem in integrum, et repositionem in eo statu, in quo erant, antequam prædicta vel eorum aliquod perpetrassent : jurans dictus Joannes pro se et procuratorio nomine et modo quibus supra, quod stabunt et parebunt mandatis præfati domini nostri papæ et Romanæ Ecclesiæ.

« Quæ omnia præfatus dominus noster benigne ex sui solita clementia, ipsi Joanni pro se et fratre suo gratiose concessit, injungens pœnitentiam et remittens, absolvens, liberans, reducens ad gratiam, habilitans, in integrum restituens, et in pristino statu reponens, prout superius per ipsum Joannem pro se et fratre suo prædicto extitit supplicatum, etc. ». Adjiciuntur redintegratæ pacis leges, tum subjicitur : « Post publicationem dictorum capitulorum in eodem instanti, sine aliquo temporis intervallo, non vi, dolo, vel metu, sed sponte, et ex certa scientia, et sua bona voluntate, nomine suo proprio, et procuratorio, quo supra, cum maximis devotione et reverentia ad sancta Dei Evangelia ambabus manibus tactis Scripturis ad pedes præfati domini nostri papæ pro suis infra scriptum præstitit juramentum ». Concepta est sacramenti forma iisdem ferme verbis, quibus alias eam attulimus. Ita vero consignatæ sunt superiores Tabulæ : « Anno Nativitatis (Incarnationis), MCD, Indictione IX, die XVI mensis Januarii ». Egregium quoque clementiæ exemplum præbuit Bonifacius, dum Jacobellum Cajetanum Honorati olim Fundorum comitis, præcipui auctoris schismatis filium, læsæ majestatis reum, quamvis magna cum clade, ut enarrat Summontius [1], affecisset, omninoque exscindere, incitato in eumdem rege Ladislao victore potuisset, veniam flagitantem paterno ita excepit [2] sinu ; ut devoluta ob paternum crimen ad fiscum Pontificium, Sermonetæ, Bassiani et Nimphæ castra irrevocabili dono illi tradiderit [3]. Restituti quoque plures alii in pristinos gradus fuere, cum Bonifacius tantum reatus delere, reos vero servare amantissimi patris instar peroptaret. At de his hactenus, nunc de antipapæ rebus est dicendum.

12. *Dux Aurelianensis subornatus ab antipapa concordiam inter ipsum et pseudocardinales instaurat.* — Subornavit ipse ingentibus promissis ducem Aurelianensem, ut ejus clientelam contra pseudocardinales susciperet. Fascinatus itaque is princeps ambitione, agitare cœpit de schismaticis cardinalibus Petro e Luna conciliandis, ob idque oratores misit ; qui cum causas alienatæ voluntatis a pseudocardinalibus exquirerent, hoc responsum ab illis tulere [4] : « Fuit, (de Petro e Luna loquuntur anticardinales,) in tantam malinconiam et iram concitus, quod, quantum fuit sibi possibile, istam inclytam civitatem, Avenionem scilicet, fuit funditus conatus evertere, ac contra eam, dum adhuc tota esset inermis et nos, Deo teste, nihil cogitavissemus de aliqua via facti, ipse viam guerræ sævissime et inhumane prius incœpit, occupando turres portalium, terrendo populum, noctis etiam tempore de culmine turrium jactabatur ignis sulphureus, quo possent domus cum inhabitantibus concremari : fecit pontem ad non modicam regis et reipublicæ injuriam concremari : bombardæ quotidie resonabant ; ballistæ, lapides funda contorti miseros

[1] Summont. lib. IV. c. 2. — [2] Bonif. l. VI. pag. 150. — [3] Ibid. pag. 143 et 218. — [4] Tom. II. de schism. pag. 236.

istos et fidelissimos cives ad interitum deducebant, et hæc omnia fiebant actu, et facta fuerant per plures dies antequam esset per nos de aliquo remedio cogitatum, unde fidelissimi cives hujus inclytæ civitatis, videntes civitatem istam, nisi occurretur insultibus, depopulari et destrui, ad nos tunc in Villanova degentes habuere recursum suppliciter implorantes auxilium, et lacrymabiliter supplicantes, ut civitatem istam vellemus defendere : maxime quia fama erat, sicut postea apparuit per effectum, classem magnam gentibus armorum refertam venire ad exterminium civitatis. Eos igitur pro nostra justa defensione et hujus civitatis conservatione intravimus civitatem, Christo teste, non ad offendendum, nec faciendum guerram offensivam per viam facti, sed ad defendendum nos, ad obviandum et resistendum, ne civitas ista, jocale pretiosum Ecclesiæ, destrueretur, ita quod absit, quod a nobis quæcumque guerra offensiva habuerit principium ».

13. Perfecit postea Aurelianensis dux, ut Petro e Luna negatum antea a pseudocardinalibus suis jure obsequium fuerit restitutum; qua de re hæc habent vetera Instrumenta publica [1] tum a schismaticis confecta (1) : « Concordia fuit tractata et consummata inter dominum nostrum papam et cardinales ac Avenionenses post exitum palatii per dominum nostrum, et de illa fuit factum Instrumentum inter cœtera continens primo capitulum sequens. Primo, quod papa mandet dari dominis cardinalibus Instrumentum et Instrumenta in forma publica de his, quæ alias concessit ad instantiam regis Franciæ nihil mutando seu innovando; cujus concessionis et Instrumenti tenor incipit : In nomine Domini. Amen etc. ». Concordiæ vero formula his verbis est concepta :

« Obligatio obtenta a domino nostro papa dum erat obsessus in palatio Apostolico Avenionensi.

« Anno a Nativitate Domini MCDII, Indictione IX, et mensis Martii die trigesimo », et infra, « nuntii illustris principis domini Ludovici ducis Aurelianensis eidem domino nostro papæ exposuerunt verbo in effectu, quod cum dudum, videlicet de anno a Nativitate Domini MCCCXCIX, Indictione VII, die vero X mensis Aprilis, Pontificatus præfati domini nostri papæ anno quinto, ipse dominus noster papa ad instantiam illustris principis domini Caroli regis Francorum quædam capitula concessisse cum renuntiatione quarumcumque protestationum, si quæ per ipsum factæ forent, quæ contra prædicta capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, quorum capitulorum tenor talis est : Primo quod propter reverentiam Dei, et salvationem gregis Christi Benedictus prædictus velit acceptare viam cessionis, et promittere, quod intruso cedente, mortuo vel ejecto, ipse renuntiabit papatui ad finem, quod eligatur tertius uniens verus pastor et vicarius Jesu Christi. Item quod ipse Benedictus teneatur promittere et promittat, quod ipse directe vel indirecte quovis modo non faciet, nec procurabit aliquod, per quod unio Ecclesiæ valeat retardari, nec via cessionis quomodolibet impediri : et hoc etiam jurabunt; quodque eidem Benedicto, si contrarium facere vellet, non consentient, nec eidem dabunt consilium aut favorem. Item similiter promittat, quod quoties expedierit, ipse ibit ad conventum seu congregationem, quæ fiet pro unione sanctæ matris Ecclesiæ una cum illis, qui ad eumdum ad conventum seu congregationem prædictos sunt vel erunt ordinati pro parte quæ obedivit felicis recordationis domino Clementi papæ VII, et eidem Benedicto : quorum capitulorum tenorem, prout superius est insertus, prædicti ambaxiatores sive nuntii in quadam cedula papyrea præsentarunt, et ibidem legendum nobis notariis tradiderunt concludentes, quod cum nunc præfatus dominus rex pro utiliori prosecutione negotiorum Ecclesiæ prædictorum capitulorum concessione indigeret ipsum dominum nostrum papam requisiverunt et rogaverunt tam ex parte ipsius domini regis, quam præfati Ludovici ducis Aurelianensis, quatenus pro bono et acceleratione unionis sanctæ matris Ecclesiæ vellet de prædictis capitulis, et sua concessione, cum renuntiatione quarumcumque protestationum, si quæ per ipsum factæ forent, quæ contra prædicta capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, mandare confici, et eis tradi unum, duo et plura publicum Instrumentum vel publica Instrumenta ». Et infra : « Et ideo nolens (id est, Benedictus) ut asseruit, ab illa deviare, eamdem responsionem etiam nunc omnino et sub eadem forma faciebat et fecit, ut sequitur in hæc verba :

[1] Extant in cod. Ms. Car. Barb. tom. II. de schism. pag 65.

(1) Cardinales Benedicto XIII rebelles hoc anno ad obsequium rediisse annalista hic scribit; redditæque fidei pacta ex Ms. Cod. recitat. Verum haud ante multos annos Martene in tom. II Anecdot. col. 1266 ex Ms. Cod. Gemmeticensi aliam dedit concordiæ ejusdem formulam quæ biennio post hanc ab annalista vulgatam signatur; præfert enim annum MCDIII, Indictionem XI, diem XXIX mensis Martii. Recitantur in illa pacta concordiæ quæ ea ipsa die firmari dicitur inter Pontificem, cardinales et Avenionenses. Nihil vero ibi de acceptanda a Benedicto via cessionis, quæ in Tabulis annalistæ prima omnium pactionum occurrit. In iisdem pariter Martenis Tabulis ita de Benedicto agitur, ac si plenæ libertati nondum redditus fuisset : *postquam restitutus fuerit pristinæ libertati*. Posterior hæc epocha restitutæ a cardinalibus obedientiæ retinenda est, cum hanc cardinalium cum Pontifice conjunctionem proxime secutus fuerit totius Galliæ reditus ad obsequium Pontificis; ut ex tomo V Hist. Univ. Parisiensis discere licet. Rediisse vero Gallos ad Benedicti obsequium anno 1403, Maio mense, ex Diplomate Caroli regis in eadem historia recitato compertum est. Forte igitur quæ in Annalibus recitantur litteræ signatæ anno 1401, Indictione IX, vel successu caruerunt, vel potius in Notis Chronicis corruptæ sunt ab amanuensi, qui in signandis annis Christi duas postremas numerales notas omisit, in Indictione ordinem notarum invertit, ut pro XI scripserit IX. MANSI.

14. « Nos Benedictus, etc., confidentes primo et principaliter in Deo, cujus res agitur, quod Ecclesiam suam quam rexit in prosperis, in adversitate non deseret, sed inter fluctus sævientes speciali providentia gubernabit; deinde post Creatorem ad creaturas nos referentes, quantum in homine licet confidere, etiam confidentes in prædicti serenissimi regis Francorum excellentia, quod a præclarissimis et Christianissimis progenitoribus exemplar impressum retineat protegendi Ecclesiam, qui etiam in minoribus casibus se ei devotum exhibuit protectorem, quod in tam periculoso articulo, quantum ad se pertinet, eam non velit opprimere, nec permittet ruere vel incidere in errorem, sed erga ipsam fidem suam et devotionem Catholici principis et erga nos, et si indignum verum Christi vicarum in terris humanitatem et magnificentiam tanto regi convenientem ostendat, annueramus dictis capitulis, prout etiam nunc in præsentia ipsorum ambaxiatorum, et notariorum, et testium infrascriptorum assistentium annuimus, ipsaque capitula, et omnia et singula contenta in eis scienter, voluntarie et spontanee acceptamus, firmamus et approbamus, et bona fide promittimus tenere, facere, complere ac inviolabiliter observare, et etiam faciemus per nostros, qui nobiscum manebunt in palatio, eadem capitula ac omnia et singula in eisdem capitulis designata teneri, fieri, compleri et firmiter observari, renuntiantes expresse quibuscumque prostestationibus, si quæ per nos factæ fuerint, quæ contra præmissa capitula vel contenta in eis possent in aliquo derogare, pro quorum omnium majori firmitate nos huic cedulæ propria manu subscribimus ». Dum favet Aurelianensis princeps antipapæ hosti Numinis; permisit divina ultio, ut sævus hostis nimirum dux Burgundiæ gerere cum ipso inciperet inimicitias; de administratione regni cum eo disceptasse, memorat Juven. Ursinus [1].

15. *Bellum Anglos inter et Gallos accensum.* — Indictum hoc anno a Franco rege bellum Henrico Lancastrio Anglorum regi, cum is, quanquam Isabellam Richardi cæsi uxorem et Caroli filiam dimisisset, pactam tamen dotem non restituisset, narrat Monstreletus [2], additque Henricum ancipiti et cruento certamine Thomam Perusium et comitem Northumbriæ profligasse; tum in Wallenses, qui adversam factionem tuebantur, signa movisse: ad hos vero tuendos auxiliarem exercitum a Jacobo Borbonio proximo anno adductum, ac ducem Aurelianensem provocasse Anglum regem ad certamen equestris centuriæ, hunc autem respondisse parem regi dignitate non esse ducem, neque hujusmodi pugnas nisi pro divino honore et bono Christianæ reipublicæ conserendas.

16. *Wicleffistarum doli in Anglia pro rege et magnatibus subornandis in conventu Londinensi repressi.* — Cæterum in Anglia: « Post Epiphaniam », inquit Walsingamus [1], « factum est parlamentum Londoniis, in quo statutum fuit edictum de Lollardis, ut ubicumque deprehenderentur suam pravam doctrinam amplexantes caperentur, et diœcesano episcopo traderentur; quod si perseveraverint pertinaciter opiniones suas defendere, degradarentur et jurisdictioni sæculari committerentur; practicataque fuit hæc lex in pseudopresbytero, qui apud Smithfield multis adspectantibus est combustus ». Londinensis Conventus Acta recenset accuratissime ex veteribus Monumentis in historia Wicleffiana Nicolaus Harpsfeldius [2], nimirum Wicleffistas instruxisse artes omnes et dolos, ut proposita Ecclesiasticarum rapinarum illecebra, regem regnique proceres hæreticos laqueo irretirent, edito scilicet libello supplici, in quo, ut alias Richardo regnante vidimus, exposuere redigendum ad paupertatem Evangelicam clerum, illiusque opes partim proceribus, partim regio fisco addicendas, quibus aucta respublica ad maximum splendorem reflorescet.

« Unus, inquit, ex præcipuis scopis, quo Wicleffiani collimabant, ille erat, ut possessiones omnes clero exuerent, atque in summa illum egestate constituerent, quo et libellus ille, de quo commemoravi, licet tectius, spectabat: sed regnantibus Henrico IV atque V, callidum hoc et nefarium consilium apertius et violentius erupit, resque in ipso parliamento tractata est, rapinæque huic speciosus quidam regiæ et publicæ utilitatis fucus ad reges illustrioresque viros inescandos obtendebatur. Jactabant itaque temporales, ut appellant, Ecclesiæ possessiones, quas monastici viri et alii ex clero male et perdite, ut isti aiebant, collocabant, posse insignem et incredibilem regi regnoque fructum adferre; posse ex his emolumentis XV comites, CID. in equestris ordinis homines, duo millia armigerorum, ut appellamus, ad reipublicæ defensionem atque tutelam foveri; posse præterea centum pauperum hospitia ædificari: præter XX librarum annuos proventus, qui fisco accederent. Hoc certe fuit novum sub pietatis specie aucupium, quo reges facile irretiendos existimabant. Tentata res est, ut dixi, sub Richardo, tentata sub Henrico IV, tentata et sub Henrico V, sed privatis illi compendiis Dei et Ecclesiæ honorem pro insita sua pietate prætulerunt ». Obstruxit itaque aures blandis vocibus sirenum trahentium in exitium Henricus rex: cumque hæretici sibi verbi divini populo exponendi auctoritatem arrogarent, atque impia delectamenta sacrorum oraculorum, quæ ipsi pervertebant, fucis oblita docerent, in eodem convento

[1] Juv. Urs. in Car. VI hoc anno. — [2] Monstrel. vol. 1. c. 4.

[1] Walsing. hist. Angl. in Henr. VI. — [2] Harpsfeld. in hist. Wicleff. c. 17.

Henricus regia auctoritate eos coerceri jussit, qui sine episcoporum venia concionarentur, omnesque hæreticorum cœtus vetuit. Amplissimo etiam edicto novatores, qui de Ecclesiæ auctoritate et sacramentis ad aures obganniabant, editisque libris evertere religionem, ac populos ad seditiones concitare moliebantur, flammarum incendio, si pertinaciter tuerentur errorem, abolendos sanxit, ut narrat Harpsfeldius [1] sic inquiens :

« Henricus pater, (scilicet Henri V) maximorum illorum comitiorum auctoritate constituit et sancivit, ne quisquam sine licentia episcopi (exceptis iis quos jus Ecclesiasticum admittit) concionari audeat : ne quisquam ad prava et damnata dogmata discenda conventus aliquos hominum creet : ne quis aurem hujusmodi docentibus præbeat : ne quis damnatos libros apud se retineat : ut qui obstinati in erroribus persistunt palam incendio, ad terrorem et exemplum aliorum, absumantur : quod tamen decretum ita accipi non debet, quasi nulla prius fuisset de hæreticis comburendis per leges regni cautio atque provisio ; in quo tamen errore quosdam versari video : nam et Albigenses ignis prius supplicium subiere, regnante Joanne, et rescriptum de hæreticis comburendis tam antiquum est, atque ullum aliud rescriptum. Communi itaque et aliquo jure satis de hac re cautum est : sed non licebat sine rescripto regio hanc prius pœnam irrogare ; jam per hanc sanctionem, semoto hujusmodi rescripto, licet. Erit autem, ni fallor, operæ pretium causam, quæ hanc regi omnibusque regni ordinibus sanctionem quasi extorsit, hoc loco subjicere, quæ ex præfatione statuti abunde liquet, quæ eo potissimum respicit, ut ostendat Catholicam fidem super Christum fundatam, perque Apostolos atque Ecclesiam Catholicam sufficienter atque abunde declaratam atque definitam fuisse integerrime, constantissime atque religiosissime (ut in nulla magis natione) a regibus hactenus observatam ; Ecclesiamque Angliæ ad summi Dei totiusque regni honorem amplissimis per eosdem possessionibus, amplissimis privilegiis (quæ hactenus sarta tecta atque inviolata permansere) fuisse ornatam : fidem quoque Catholicam hactenus sartam, tectam, atque inviolatam permansisse. Ac nuper multos erupisse novorum et damnatorum dogmatum improbos sectatores, qui de sacramentis et de Ecclesiæ auctoritate pessime et perditissime sentirent ; quique, spreta tam humana quam divina lege, concionandi ipsi sibi munus arroganter vendicarent, concionandoque improbata et execranda dogmata proponerent, quæ Catholicæ fidei atque Ecclesiæ sanctionibus prorsus repugnarent ; quique ad disseminanda eadem dogmata, illicitos conventus et fœdera inirent, scholasque tenerent, libros conscriberent, et, quoad possent, populum ad perniciosos motus seditionemque, magnaque dissidia, atque conventiones in regno excitarent, quotidieque alia horrenda piacula designarent ad extremam Catholicæ fidei ruinam, ad divinæ majestatis omniumque Ecclesiæ libertatum et prærogativarum imminutionem ; imminere itaque ingens quoddam periculum non solum animabus populi, sed et alia quædam immensa pericula, ni ocius his tantis malis idonea cautione, legumque severitate occurratur. Hæc et alia id genus in illis comitiis. Adeo autem rex iste ad profligandam hanc hæreticam luem, accuratas cogitationes suscepit, ut episcopos ad suum in hac causa munus vigilanter et strenue obeundum, missis selectissimis ad ipsorum Synodum ex sua nobilitate secretoque consilio viris, vehementer et sollicite excitarit et eis in hac tam necessaria perfunctione quodammodo præierit ». Vindicata est hac diligentia et severitate, quæ proximis etiam annis in impios est adhibita, ab hæresi Anglia, innumerasque propulit calamitates, quæ postea Bohemiam sub inerti rege hæreticos tolerante merserunt, de quibus dicetur postea ; nunc ad Orientales res narrationem convertimus.

17. *Bucicaldi res gestæ in Saracenos et Tamerlanis in Turcia.* — Apparavit hoc anno [1] navale bellum in Cyprum Bucicaldus, a Gallo rege Genuensium præses creatus, ut Janum Lisinianum regem, qui Famagustam, Genuensis ditionis urbem, ingenti obsidione presserat, repelleret, regnoque etiam deturbaret : at Janus vim Gallicam veritus, pacem æquis conditionibus postulavit, solutaque obsidione, sumptus bellicos refecit (1). Convertit itaque Bucicaldus impetus in Saracenos atque in Candelorio portu Barbaricas naves incendit, ac loci principi pacem flagitanti leges dedit. In Syriam conversus Berytum vi expugnatam diripuit, oramque maritimam devastavit. Direxit etiam vela in Alexandriam, ut eam impetu caperet ; sed contrariis ventis propulsatus est, ac tum classiarii epidemico morbo ex parte absumpti sunt : quamobrem redire coactus, cum Peloponesum præter veheretur, Carolus Zenus, Venetus, ut mercato-

[1] Harpsfeld. in hist. Wicleff. c. 17.

[1] Diar. Ms. Ven. Petr. Marc. in Michaele Steno. Bizar. Genuen. hist. l. x. Foliet. l. IX.

(1) Ex Ms. Veneto Diario expeditio Genuensium in regem Cypri in Annalibus hoc anno narratur; sed a Georgio Stella qui circa hæc tempora Annales gentilium suorum Genuensium scribebat, in annum sequentem rejicitur. Quæ vero ex eodem Diario adduntur de Turcis hoc anno Syriam invadentibus vera sunt, et ab æqualibus non paucis scriptoribus adstruuntur, qui et tradunt ea Turcarum invasione Damascum igne ferroque vastatum fuisse. Verum Damasci direptio et eversio nonnisi anno sequenti contigit, ut in Nota ad annum MCDII. 5. demonstrabitur.
MANSI.

rum Venetorum, quibus damnum in Syriaca excursione fecerat, injuriam ulcisceretur, instructis undecim triremibus e portu, cui Juncus nomen est, egressus, ejus classem invasit, cruentoque et ancipiti prælio Hermolai Lombardi opportune cum duabus triremibus supervenientis, ac triremem cum bellatoribus infesto ictu subvertentis auxilio adjutus, tres Bucicaldo naves abstulit, tres alias mari depressit: Bucicaldus vero in itinere triremium Venetam majoris alvei intercepit; cumque ex his initiis atrocioris belli periculum immineret, controversia communium amicorum, præcipue Florentinorum, opera composita est.

Traditur etiam in Veneto Diario [1], Tamberlanem irrupisse hoc tempore in Syriam, tantumque terrorem populis injecisse, ut quocumque incederet, omnia in suam potestatem redigeret, ac Venetos mercatores ex ea Syriæ clade mercibus etiam spoliatos. Ipsum quoque Turciæ hoc anno signa victricia intulisse, et Sebastiam [2] funditus evertisse, Calchandiles tradit, ac Bajazetis filium Orthogulem [3] necasse; tantam vero adhibuisse sævitiam, ut ad centum viginti millia Sebastenorum ferro conciderit, ac pueros imbelles et fœminas in unum congregatos, immisso equitatu, equorum pedibus protriverit, quo immani spectaculo oculos suos pascere consueverat [4]. His vero cladibus Turcos affici juste divina providentia passa est, ut fusi innoxii Christiani sanguinis ultionem ab iis repeteret, quæ post Calchondilem ex veteribus Monumentis Bizarrus [5] fusius narrat, et Constantinopolim a Turcarum impressionibus assiduis liberatam tradit. Indicat hæc Tamerlanis bella verbis obscurioribus Walsinghamus [1], additque Emmanuelem imperatorem Græcorum, qui in Anglia ad eliciendа in Turcas auxilia versabatur, accepto nuntio Turcarum regem, suorum Asiaticorum cladibus revocatum, solvisse Constantinopolis obsidionem, admodum recreatum. De inito vero Bajazetem inter et Tamerlanem prælio sequenti anno agemus.

Rediit quoque animus Græcis, qui continuis a Bajazete cladibus atterebantur. Immiserat ille jam ante Jacupum Bassam quinquaginta millibus Barbarorum succinctum in Peloponesum, totque strages ediderat, ut Theodorus despota Porphyrogenitus, Emmanuelis imperatoris frater, cum ex obsessa Constantinopoli nulla accersere auxilia posset, Spartam Rhodiis equitibus pretio vendiderit, ut eo reliquam ditionem facilius tueretur, ac Spartiatæ Latinorum virtute contra Barbarorum impetus tuti essent. Meminit Jacobus Bosius [2] ex vetustis equitum religiosorum Monumentis Raymundum Lestura Tolosanum priorem, et Eliam Fossatum præceptorem ad ineundam Spartæ possessionem missos, atque hoc anno XXI Junii die, religiosi Ordinis equestris in Peloponeso legatos creatos, instructosque summa auctoritate, ut cum Spartiatæ equitum dominatum admittere abnuerent, de variis arcibus peninsulæ cum Petro e S. Superano Achaiæ moderatore paciscerentur. Hic vero observandum, ut Spartiatæ se Turcarum furori objicere maluerint [3], quam equitum Hierosolymitanorum imperium suscipere, unde justa in eos Dei ultio perspici possit: nam miseri, repudiato Latinorum patrocinio ac dominatu, postea Turcica tyrannide sunt oppressi.

[1] Diar. Venet. Ms. mag. Chro. Belg. — [2] Calchond. de reb. Turc. l. III. — [3] Id. ib. — [4] Leuncl. hist. Turc. l. V. — [5] Bizar. hist. rer. Pers. l. IX. Mag. Chro. Belg. et Calchond. ibid.

[1] Walsing. in histor. Angl. — [2] Bos. hist. equ. S. Jo. Hierosol. lib. IV. — [3] Phrantz. lib. I. c. 20.

BONIFACII IX ANNUS 13. — CHRISTI 1402.

1. *Joannis Galeatii obitus.* — Annus a Christo nato secundus supra millesimum quadringentesimum, Indictione decima, maximis rerum conversionibus insignis fuit, quas ingentem cometem hoc anno visum portendisse vulgus existimavit. De eo hæc Theodoricus Niemius [1]: « Anno decimo tertio Pontificatus Bonifacii circa tempus Quadragesimale continua per quadra-

[1] Theod. e Niem. lib. II. c. 29.

ginta dies serotenus apparuit grandis cometa, cujus caput versus Italiam, et cauda protendebatur versus Occidentem ». De eodem comete etiam in Anglia viso Walsinghamus [1] aliique aliarum gentium auctores meminere. Subdit vero Theodoricus Joannis Galeatii Vicecomitis ducis Mediolanensis, qui totius Italiæ tyrannidem affectabat, ac Florentinos graviori bello premebat, obitum consecutum; de ejus interitu consentiunt cæteri scriptores, dejectumque e summo secundarum rerum culmine in tumulum, cum Alberico duce, deletis auxiliaribus Florentinorum copiis Bononiam eripuisset Joanni Bentivolo, quem inimici adversæ factionis Bononiensis facto concursu sine victoris imperio peremerunt; deinde adversus Florentinos exercitum promoturus esset : cujus ægritudo ac mors Florentinorum rebus in extremum discrimen adductis saluti fuit. Cæterum de Galeatii morte nuntiis acceptis Florentinos ipsos ex maximo metu recreatos describit Leonardus Aretinus [2], memoratque ut Galeatius ægritudine implicitus de redintegranda pace egerit, quo pacatum principatum filiis relinqueret; verum ejus conatus præcipiti morte ad irritum recidisse; tum addit [3] : « Ex illius confestim morte tanta rerum conversio secuta est, ut qui prius vix ullam salutis spem reliquam habebant, hi maxime confiderent; qui autem se vicisse putabant, omnem spem amitterent resistendi; » hisque verbis auctor historiæ suæ Florentinæ finem imponit, quam S. Antoninus exscribere consuevit. Quæ vero de Joannis Galeatii hæredum retusa tyrannide ait, ex dicendis sequenti anno magis patebunt (1).

2. *Scotiæ sceptri hæredis tristis mors.* — Hoc anno David Roberti regis Scotiæ filius, cum in libidinum omni genere volutaretur, atque virgines, matronas, moniales per blanditias, perque apertam vim contaminaret, a patre Roberto fratri suo traditus, ut lascivientem juvenem coerceret, miserando mortis genere in vinculis periit [1] : nam patruus nepotis non emendandi, sed perdendi cupidus, ut solium regium tandem occuparet, fame illum enecare constituit : cujus sortis misertæ duæ mulieres, cum illius famem levare niterentur, a tyranno morte affectæ sunt. Eorum altera, ut ingeniosa misericordia est, clam frustula panis per angustum foramen immittebat in carcerem, altera expressum mamillis lac per canalem in moribundi adolescentis regii os fundebat, denique omni solatio destitutus juvenis, cum fœdissima quæque absumpsisset, digitos suos infeliciter arrosit, triste posteris plexæ, permittente Deo, lasciviæ documentum daturus, cum ob regiam potentiam laxatas in omne scelus liberas habenas putaret : de cujus mortis acceptis nuntiis, rex pater dolore confectus extabuit. Mirum est reges omnes, qui se schismatis laqueis temere irritierunt, infelices extitisse.

3. *In Anglia recrudescit Wicleffi hæresis, cujus errores recensentur.* — In Anglia Wicleffi hæresis, quæ præsulum pio ardore ac diligentia exstincta putabatur, iterum erupit; sed ita e latibulo edicta sunt colubri capita, ut eliderentur, infundique simplicibus solita ab impiis venena producta in lucem fuere, ut quisque ad ea cavenda communiretur; quorum errorum pars maxima a novatoribus præteriti sæculi iterum ab inferis revocata est. Enumerat eos subjectis verbis Walsinghamus [2].

« Eo tempore Lollardi docuerunt conclusiones execrabiles, in occulto tamen propter metum judiciorum, quæ sunt istæ. Quod septem sacramenta non sunt nisi signa mortua, nec valent in forma, qua eis utitur Ecclesia. Item quod virginitas et presbyteratus non sunt status approbati a Deo; sed sed status conjugii optimus est et ordinatus a Deo : quapropter omnino virgines et presbyteri religiosique, si salvari desiderant, debent conjugari, vel esse in voluntate et proposito se conjugandi, alias sunt homicidæ et destruunt sanctum semen; unde consurgeret secunda trinitas, et sic impediunt numerum salvandorum pariter et damnandorum. Item si

[1] Walsing. in Henr. et alii. — [2] Aretin. hist. Flor. l. XII. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. § 39. Gorius hist. Mediolan. par. IV. Sigon. l. III. de episcop. Bononien. et alii. — [3] Aretin. ubi sup.

[1] Bohet. lib. XVI. et Buchana. lib. X. — [2] Walsing. hist. Angl. in Henr. IV hoc an.

(1) Eorum quæ hic leguntur in Annalibus chronologiam ita diligentem retexo ex Sozomeno, horum temporum æquali, historiæ Pistoriensis scriptore; ex Jacobo de Del'Ayto qui per hos annos Estenses Annales usque ad annum MCDIX perductos digerebat, vulgatos Rer. Italic. tom. XVIII. Igitur cometes hoc anno videri cœptus non quidem Martio, sed Februario mense die XXIII. quanquam etiam Martio mense perseveravit teste Del'Ayto. Eodem Martio mense Rupertus de auxiliis sibi præstandis a Florentinis, et a Bonifacio Pontifice desperans rediit in Germaniam, ait Sozomenus. Tum Galeatius invalescens Bononiam cœpit, Joanne Bentivoglio principe urbis, factione conjuratorum cæso die XXIX Junii (Ayto). Ipse tamen Galeatius fato cessit die III Septembris (Sozomenus aliique). Hæc Chronologia gestorum quorum in Annalibus mentio est.

Cæterum reditus sui ex Italia in Germaniam causam hanc prætendit Rupertus in Epistola ad *civitates directa*, legenda inter Acta varia de Wenceslao et Ruperto imperatoribus, apud Martene Veter. Monum. tom. IV, col. 92. « Aliqui nostrorum legatorum (ad Pontificem) retulerunt, ipsum a nobis quosdam articulos prætendere, quos prius nunquam audivimus, quique non solum ad personam nostram, sed et sanctam Ecclesiam, sacrum imperium universamque Christianitatem concernunt. Qua de re statuimus nihil concludere absque nostrorum electorum etc..... consilio ». Porro rerum quas Pontifex a Ruperto exigebat, gravissima habebatur illa quam in folio legatis suis ad principes electores ab eodem Ruperto tradito expressit : « quod se deberet obligare non se velle procurandæ sanctæ Ecclesiæ unitati immiscere ». Id vero Pontifex exigendum forte censuit, quod suspicaretur Rupertum diu a Gallis tentatum in eorum tandem sententiam concessurum, rogendo utrumque Pontificem ut cederet dignitate. Vide quæ disseruimus in Nota ad an. MCD. 16. Folium vero, de quo hic, leges inter Acta varia de Wenceslao et Ruperto imper. Martene Veter. Monum. tom. IV, col. 74. MANSI.

vir et fœmina convenerunt in una voluntate nubendi, ipsa voluntas sufficiens est conjugium sine majori obedientia Ecclesiæ facienda, et sic conjuncti plures, (scilicet matrimonio), quod nos cognoscamus, prout dicunt. Item quod Ecclesia nihil est aliud quam synagoga sathanæ, et ideo nolunt adire illam ad honorandum Dominum, neque percipiendum sacramentum aliquod, et præcipue sacramentum altaris, quia, ut asserunt, non est nisi bucella panis mortui, et turris sive pinnaculum antichristi. Item si haberent puerum modo natum, non baptizaretur per manus presbyterorum apud Ecclesiam, quia puer iste est secunda trinitas non contaminata peccato, et pejor esset, si deveniret in manus eorumdem. Item quod non habemus aliquem diem sanctificatum vel sanctum, sed nec diem Dominicum, sed quilibet dies est ejusdem libertatis ad operandum, comedendum et bibendum. Item quod non est purgatorium post hanc vitam, neque oportet agere majorem pœnitentiam pro ullo peccato quanquam vilissimo : sed tantum ut committentes illud deserant, et apud se pœniteant ; quia, ut dicunt, in fide stat quidquid est, sicut Mariæ Magdalenæ dixit Christus : *Fides tua te salvam fecit* ». Ex his facile agnoscas, ex quibus Lutherani sua dogmata hauserint. « Has conclusiones Ludovicus de Clifford miles, qui jamdudum Lollardis fautor exstiterat, diu sub terminorum involucris palliatas, sed jam denudatas archiepiscopo Cantuariensi patefecit, ut videlicet se ostenderet non ex pertinaci malitia, sed simplicitate cordis et ignorantia communicasse cum impiis : dedit etiam nomina Cantuariensi dictas dogmatizantium pravitates.

4. Eadem repetit Nicolaus Harpsfeldius [1] in historia Wicleffiana de hæreticorum arcanis dogmatibus a Cliffordio in luce collocatis, atque doctorum impiorum nominibus designatis : tum addit ex Regestis Thomæ Arundelii archiepiscopi Cantuariensis, nonnullos ad diei Dominicæ celebritatem abolendam sabbatumque instaurandum delapsos : qui quidem ex falso principio, quod omnia, quæ non continentur in sacra Scriptura sint veluti hæretica condemnanda, apud eos pro oraculo habito, falsam conclusionem elicuere, nimirum Dominicam diem non celebrandam, cum illius loco in Scripturis sabbatum commendetur ; nec meretricios concubitus ut licitos laudare perhorruere, ac Wicleffi doctrinam, doctrinæ Ecclesiæ antecellere contenderunt : « Multi ex Wicleffi discipulis ad Judaicam plane perfidiam delapsi sunt : e quibus quidem Joannes Seignour affirmavit, debere nos observare sabbatum, ut Judæos olim in veteri lege, et abstinere a carne porcina. Hæc et alia quædam a nobis prius non commemorata prava et detestanda dogmata multos passim corrupere. Cumque propter Arundelii et aliorum quorumdam episcoporum accurationem diligentiam Wicleffiani ægre se in Anglia in latebris occultare potuissent, frequentes Caletum quasi ad securiorem forsan locum se contulere. Quo tamen loco diu consistere non potuere, quod quibusdam ibi Arundelius amplissimis potestatem dederat qui adversus hujusmodi diligenter inquirerent, eosque aut ad Catholicam fidem revocarent, aut ut perfidos et obduratos ex Ecclesia abjicerent. Fuit et Joannes Becket parochiæ ad Pedesuvike Londini, qui asseruit nec regi nec episcopo, qui peccato mortali impliciti essent, ulla ratione obediendum ; asserebat licere coire cum muliere extra matrimonium atque nuptias, nec ullum in ea re peccatum subesse : asserebat doctrinam Wicleffianorum probatiorem atque præstantiorem esse, quam illa fuit hactenus, quæ in Catholica Ecclesia docebatur. Inter alios qui opera suasuque Arundelii ab hæresi resipuere, fuere Joannes Purveius, Joannes Eduvardes, Richardus Herbert cum aliis : igne autem, eo sedente, inter alios Londini absumpti sunt Guillelmus Sawtrey presbyter, qui post abdicationem hæresis in eamdem relapsus est, et Joannes Badby ». Capessivere flammarum metu præcipitem ex Anglia fugam in Germaniam nonnulli Wicleffistæ, quorum, etiam aliquos proximo anno detectos in Wandalia flammis injectos visuri sumus : alii in Bohemiam ad serenda venenata zizania irrepsere. At de his hactenus, nunc Turcicarum rerum conversiones percurramus.

5. *Tamerlanes commisso prælio capit Bajazetem, et inhumane tractat.* — Hoc anno Christianorum Orientalium sortem miseratus Deus, supplicium sumpsit de crudeli religionis nostræ persecutore Amera sive Amoratto Bajazete, concitato in eum Temire sive Tamerlane, alias Tambourlano, Massagetarum Persarum et Aquilonarium Scytharum rege [1], qui cum imperium Turcicum victrici exercitu, ut vidimus, post Sebastiæ excidium pervasisset, apud Ancyram in Phrygia cum hoste Bajazete, quem Constantinopolitanam obsidionem solvere coegerat, signa contulit. Quadringinta equitum, sexcenta peditum millia Tamerlanem numerassse sub signis tradunt : cui impar numero, sed non audacia erat Bajazetes, atque ideo cum filio Moyse et præcipuis ducibus captus est. Describunt plures tum Græci, tum Latini auctores superiorem Turcarum cladem, ex quibus Theodoricum e Niem [2] hujus temporis scriptorem afferimus : « Anno, inquit, decimo tertio Pontificatus Bonifacii », et infra, « in Æstate », his verbis consignatur tempus magnæ sævæque pugnæ, quam nonnulli ad alia anteriora tempora male retule-

[1] Harps. in histor. Wicleff. c. 16.

[1] Gobelin. in Cosmod. æt. 6. c. 77. Theod. e Niem. l. II. c. 29. Juv. Urs. in Car. VI. Phratz. lib. c. 22. Calchond. hist. Turc. l. II. Monstr. vol. 1. c. 16. Naucler. gen. 47 et alii. [2] Theodor. e Niem. sup. c. 29

runt, maxima bella inter Tamerlanum Tartarorum et Bajazetem Turcorum ammiratos sive imperatores commissa fuerunt, ubi fortis impegit in fortem, et tandem Bajazetes captus (1). Ob hanc Tartarorum in Turciam irruptionem plures Christiani, qui in Asia Barbarica servitute premebantur, Peram indeque Constantinopolim perfugere. Ipsam etiam Constantinopolim a proximo exitio liberatam tradit auctor, dum subdit : « Creditur, quod Deus misertus eorum, qui habitabant Constantinopoli et Peræ in aliquibus terris propinquis, quas paulo ante Bajazetes per octo annos continue obsedit, et quasi jam cepit ; sed audiens adventum dicti Tamerlani solvit eamdem obsidionem, credens Tamerlano posse resistere manu forti ; sed secum pugnando defecit. Ubi dicuntur plusquam quingenta millia hominum pugnantium simul diebus multis in bello cecidisse, ac unus filiorum dicti Bajazeti junior, ea tempestate devenit ad manus imperatoris Græcorum, qui jam regit, et duo alii ejus filii (1) ».

6. De cæsorum numero retulere [1] alii in litteris Tartarorum bis centena millia, Turcarum vero supra centum et quadraginta millia in eo prælio cecidisse ; alii imminuentes numerum circiter centum quadraginta millia utriusque cæsa testati sunt. Pugnæ ordinem describit Calchondyles [2] ; traditque Turcas initio tanto impetu in Tartaros incurrisse, ut Sachruchus Tamerlanis filius terga verterit : sed Bazajetem metuentem ne sui circumfunderentur a Tartaris, eos revocasse a persequendo hoste : ac tum Tartaros vehementiori impetu in Turcas illatos victoriam detulisse, fugientemque Bajazetem comprehensum a Tartaris, cum equo siti æstuans in flumen ad potandum se conjecisset, neque ille habenas ob chiragræ dolores adducere posset, dissolutis enim parum viribus quadrupes cursum pari pernicitate urgere non potuit. Quanquam non desunt, qui in acie captum Bajazetem ipsum tradant. Quot vero et quantis contumeliis affectus sit a Tamerlane, recenset item Calchondylas, atque Tamerlanem ipsum illi vere objecisse, tandem Deum procacem ejus fastum fregisse, misisseque accipitres et canes, ut veluti venatorem illuderet, jussisseque mulo impositum circumduci per castra ad insolentum militum excipienda convicia. Addunt plures gravissimique auctores [1], demum Tamerlanem illum inclusisse cavea ut feram, ac sub mensa cibos et ossa ut cani objicere consuevisse, et quoties in equum assiliret, dorsum calcasse Bajazetis.

Cæterum non indigne habitum a Tamerlane initio, refert Turcica historia [2] : sed tum denique, cum superbum et crudelem animum aperuisset victori, eadem passum, quæ stulte minitabatur : « Cum, inquit, Temur aliquando eum interrogaret, atque etiam libere dici peteret, si sua situm esset in potestate cum Temure pro suo agere libitu, quid de eo facere vellet, ferociter respondit : si Temur in potestatem ipsius Bajazetis venisset, omnino se ferrea conclusum cavea hinc inde circumvehendum fuisse : quo Temur audito, mox e ferro caveam fabricari jussit instar cellæ cancellis undique ferreis inclusæ, per quos videri quavis ex parte poterat. In hac cavea duos inter equos vehebatur, quoties Temur cum suis ad iter motis castris se comparabat, ante Temurem vehi solebat in ea cavea, quam diximus : et quoties itinere confecto ex equis descendebant, ante tentorium Temuris deponebatur ». Et infra : « Cum vir excelsi spiritus et indolis esset generosissimæ, tantam calamitatem indignissimo ferebat animo, adeoque sibimet ipsi mortem attulisse creditur, cum annis XIV regnasset ». Mortis genus ita referunt, nimirum altero a captivitate anno, cum mortem sibi imprecaretur, nec ferre posset imperatricem, denudatis partibus obscœnis, proceribus Tartaris pocillatricis instar famulari, clathris ferreis caput ictibus illisum perfregisse. Hic tristis sævissimi Christianæ religionis hostis exitus fuit : cumque e Græcia Turcæ ejici cæso tyranno potuissent (2), Christiani discordiis

[1] B[illegible]. [illegible] P[illegible] l. V. — [2] C[illegible] l. II.

[1] Hist. Muss[illegible] l. [illegible] VI. in Be[illegible] l. VII. [illegible] Temire et alii. — [2] Jo. Le[illegible] ex ea pag. 25[illegible].

(1) M[illegible] T[illegible] et B[illegible] tempus [illegible] J[illegible] De l'Ayt[illegible] in Annalibus Estensibus ad hunc annum [illegible] B[illegible] Tamerlanus ipsum Bayseth [illegible] exercitu suo debellavit cum [illegible] Bayseth. Non ergo in paludibus periit, ut [illegible] evenisse, nam Bayseth ante [illegible] navali exercitu, invasurus [illegible] executionem perniciosi propositi, subiit [illegible] occupatum a Tamerlano Sebastem, quæ [illegible] et Bayseth [illegible] tempore c[illegible]. Hinc Tamberlanus dein [illegible] ut legerem [illegible] tom. XXII. in quibus litteræ quædam [illegible] Tamerlani [illegible] dantur. Ex ea enim que [illegible] ut in ea Epistola [illegible] præditur : [illegible] Epistolæ [illegible].

(2) [illegible] Lazari [illegible] Saraceni [illegible] Epistola [illegible] est.

[illegible] est, Christi MCCCC[illegible] [illegible] est, Christi MCCCXLVIII [illegible] ex Arabico [illegible].

MANSI.

(2) [illegible] Crac[illegible] Leonar-

et schismate inter se discissi, idoneam amplissimamque occasionem amisere ; quo factum est, ut illata Turcicæ bestiæ plaga non fuerit ad mortem, sed iterum ad devorandos pios ferocior reviviscerct.

7. *Creati cardinales a Bonifacio.* — Hoc anno, Bonifacius papa, ut ex libro Divisionum observat Felix Contelorius[1], adscripsit in cardinalium numerum Antonium Cajetanum Romanum, patriarcham Aquileiensem, ac presbyterali titulo S. Cæciliæ insignivit, Balthasarem Cossam, archidiaconum Bononiensem S. Eustachii diaconum creavit, quem indicto sibi Joannis XXII nomine, Pontificatum adversus Gregorium papam XII et Petrum e Luna antipapam corripientem, ac deinde exauctoratum in Constantiensi Concilio postea videbimus. His addit Ciacconus, Leonardum Cybo et Angelum Cybo Genuenses, quos SS. Cosmæ et Damiani, et S. Martini in Montibus diaconos cardinales creatos refert, sine ullo auctore : « Nec enim », inquit Contelorius, « in Bullis Pontificum aut libris sacri collegii ulla extat memoria, nec in Albo cardinalium, si fuissent, præteriri ab amanuensi potuissent ».

[1] Contel. in elench. card. et Ciacc. in Bonif. IX.

BONIFACII IX ANNUS 14. — CHRISTI 1403.

1. *Confirmat Bonifacius sententiam in Wenceslaum latam, et Robertum in regem Romanorum eligit, datis ad id litteris Apostolicis.* — Abstinere a vitiis, et Romani imperii curam gerere respuente Wenceslao, Bonifacius anno humanæ salutis millesimo quadringentesimo tertio, Indictione undecima, latam in illum a principibus electoribus sententiam, dequa anno superiori diximus, ratam ac firmam jussit esse, regnum vero Roberto Bavariæ duci confirmavit ; cui rei gestæ diem consignat ad hunc annum Gobelinus[1] : « Bonifacius, inquit, papa IX, tertio kalend. mensis Octobris, Wenceslao rege Bohemiæ reprobato, Rebertum regem approbavit ». Meminit de eodem Theodoricus e Niem[2], et solemni cardinalium consistorio, in quo perfecta res est, se interfuisse subjectis verbis testatur : « Electionem de domino Roberto moderno rege Romanorum per archiepiscopos Moguntinum, Coloniensem et Treverensem electores imperii contra dictum dominum Wenceslaum regem factam, me etiam tunc præsente, in consistorio publico approbavit, promittens quod sibi favores Apostolicos impendere vellet ». Confirmatur hæc Pontificiis ad Robertum regem Romanorum datis litteris[1], quibus Bonifacius, deturbati imperio Wenceslai, Robertique in ejus locum suffecti, causas graviores gestaque in consistorio adducit : ut nimirum ille rogatus sæpius ab Urbano VI de ornanda in Italiam expeditione ad imperiale diadema Pontificia manu accipiendum, ac Romanam Ecclesiam ab improborum hominum conatibus vindicandam, tuendaque jura imperii, ac principes electores, ut ipsum ad id excitarent, sollicitasset ; vitaque functo Urbano, ipsemet Bonifacius, cum Ecclesiæ splendorem obscurari ab impiis et decus imperii obsolescere, doleret, iterum Wenceslaum per litteras perque internuntios suos hortatus sit, ut arma caperet adversus Ecclesiæ hostes, atque imperiale diadema a vicario Christi sumeret : demum vero irruentibus in Italiam Gallis, ac rempublicam Genuensem ec-

[1] Gobelin. in Cosmodrom. æt. 6. c. 70. Chronic. mag. Belg. — [2] Theod. e Niem. l. II. c. 14. et Chron. magn. Belg.

[1] Bonif. [illegible] p. 181.

dum et Angelum Cybo, neque anno isto neque omnino a Bonifacio adlectos fuisse [illegible] cardinales [illegible] cum Contelorio [illegible] hic. Etenim post Bonifacii obitum qui anno MCDIV contigit, inter cardinales qui ad successorem [illegible] convenerunt, [illegible] viri non recensentur. Lege cardinalium tum superstitum nomina apud annalistam ad an. [illegible] 10 ; [illegible] vero [illegible] in annum inducerem.
MANSI.

cupantibus, cum urserit, ut expeditionem instrueret ad eos a progressibus arcendos; Wenceslaum vero nec Pontificis monitis, nec principum electorum adhortationibus, nec labantis imperii periculo, neque tristi Ecclesiæ statu moveri ad Italicam profectionem potuisse; jure itaque principes electores Pontificia fultos auctoritate ignavum regem Romani imperii gubernaculis dejecisse, iisque Robertum Bavariæ ducem admovisse.

2. « Charissimo in Christo filio Roberto, in regem Romanorum electo, illustri, salutem, etc.

« Pater immensæ majestatis altissimus, clementi providentia cuncta disponens, terrarum orbem disposuit sub distinctione regnorum, illaque consulte dirigi voluit et salubri regimine gubernari, ne humanæ creaturæ statum, quam sui Creatoris imaginem et similitudinem reputavit, tempestuosæ fluctuationes mundi confunderent, vel ejus quietis dulcedinem impedirent: quinimo, ut omnes sub juris et honestatis regula limitati vita pacifica viverent, et ab offensis alterutrum abstinerent, ac naturali affectu Factorem suum cognoscerent, cognitum colerent et suo reverenter imperio subjacerent. Demum vero Pater ipse ex alto prospiciens populum, quem ipse creaverat, damnationis sententiam incurrisse, Regem pacificum unigenitum filium suum dominum nostrum Jesum Christum misericorditer in mundum pro ipsius redemptione populi destinavit, qui carnem nostræ mortalitatis indutus populum eumdem ab æternæ cruciatu mortis eripuit, et suo sanguine pretioso redemit. Nos igitur in hac terrestri patria gerentes, licet immeriti, vices ejus, levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos in circuitu, visuri quid gregi nostro nobis commisso expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti præsidio, cujus sunt terræ cardines, cui cogitationes hominum præparantur, quique actus mortalium superat, et infirmos robore potenter accingit, partes officii salubriter et utiliter exponamus ad ea, quæ fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura.

3. « Sane dudum felicis recordationis Urbanus papa VI immediatus prædecessor noster provida meditatione considerans mundum positum, peccatis exigentibus, in maligno, et quod, disponente Domino, cui obediunt universa, Romana mater Ecclesia super reges et regna tanquam mater omnium et magistra supremum obtinet principatum, ut per ejus ministerium regatur salubriter Catholicæ fidei firmamentum, per diversos nuntios atque litteras, repetitis vicibus, paternis et accuratis affectibus, excitavit charissimum in Christo filium nostrum Wenceslaum tunc Romanorum et Bohemiæ regem, ut pro defensione militantis Ecclesiæ, ac honore et statu sacri imperii, prout ejus exigebat officium ad suscipiendum imperiale diadema ad Italiæ partes accederet, et videns eum ad hoc perficiendum nimia tepere desidia, ejusdem imperii electores tanquam ipsius imperii membra præcipua, sæpenumero interdum litteris, nonnunquam vero nuntiis specialibus instantissime requisivit, ut præfatum Wenceslaum ad descendendum præmissarum causa in Italiam opportunis modis atque remediis hortarentur, ac instantiis et monitionibus debitis pulsarent.

4. « Demum autem, eodem Urbano prædecessore nostro, sicuti Domino placuit, ab hac luce substracto, nos, divina favente clementia, ad apicem summi Apostolatus assumpti, maximo animi fervore flagrantes ad obviandum jacturis et scandalis, quæ Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ et ipsi consequenter imperio cernebamus jugiter exoriri, nonnunquam interposuimus tam per litteras quam etiam per nuntios speciales paternis affectibus partes nostras, ut præfatum Wenceslaum ad hujusmodi descensum, diversis modis quos opportunos putavimus, nihil possibilitatis penitus omittendo quod expediens visum fuerit, inducere valeremus; et videntes adhortationes, inductiones et monitiones præfati prædecessoris nostri nostrasque, nihil omnino proficere; ne quid intentatum in tam grandi tamque ponderoso negotio providentia Apostolicæ servitutis omitteret, venerabilibus fratribus et dilectis filiis nobilibus viris sacri imperii electoribus crebro scripsisse meminimus, ut attentis periculis, quæ, ex tanta socordia Wenceslai præfati, Ecclesiæ atque imperio, et Christianæ religioni jugiter ingruebant, et signanter cum Gallici, quos semper animadvertimus ad usurpationem vel saltem divisionem Ecclesiæ et imperii, totis studiis totisque conatibus inhiare, imperialem civitatem Genuensem in ipsius Italiæ faucibus positam occupassent, eumdem Wenceslaum, ad veniendum in Italiam more prædecessorum suorum, ut e manibus nostris imperiale diadema reciperet, et ad occurrendum ne prædicti Gallici pedem in eadem Italia firmioribus radicibus validarent, necnon Ecclesiam et imperium, ipsiusque terras et bona juxta sui status debitum defensaret, debitis modis et opportunis remediis et monitionibus excitarent. Tandem vero electores ipsi, videntes ulteriorem moram dicti Wenceslai infinita secum dispendia trahere, ac quascumque adhortationes, excitationes, invectiones et monitiones præfati prædecessoris nostri nostrasque, ac ipsorum etiam, proh dolor! frustra fore, et aures ejusdem ad hanc rem tam sanctam, tam piam tamque Christianitati utilem et necessariam penitus obduratas, ipsumque Wenceslaum ad regimen dicti imperii esse omnino inutilem, et propterea non solum statum universalis Ecclesiæ atque imperii, sed totius Christianæ religionis turbari; et ne bona præfati imperii desidia ipsius Wenceslai

tenderent irreparabiliter in collapsum; nobis per eorum proprium nuntium significare curarunt, quod præfati Wenceslai segnitie diligenter inspecta, ex qua dietim mundo discrimina et innumera scandala pullulabant, et quod prædicta erant adeo per terrarum orbem notoria, quod non poterant aliqua tergiversatione celari, ipso amoto, ad alterius electionem, qui hujusmodi discriminibus et scandalis potenter occurreret, procedere disposuerunt : et demum, cum ejus depositio ad nos duntaxat spectaret, ad ipsius Wenceslai depositionem seu amotionem a præfato regno Romanorum auctoritate nostra suffulti, concorditer processerunt, et deinde te charissimum filium nostrum, tunc comitem Palatinum Rheni, Bavariæ ducem eorumque coelectorem in regem Romanorum, in futurum imperatorem postmodum promovendum, concorditer elegerunt; tuque super hoc digesta meditatione præhabita ad ipsorum electorum et multorum aliorum instantiam hujusmodi electioni consensum tuum libere præbuisti.

5. « Postmodum vero per solennes ambasiatores et nuntios tuos pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut hujusmodi depositionem sive amotionem Wenceslai præfati et electionem de te factam, ut præfertur, et quæcumque inde secuta auctoritate Apostolica approbare, et personam tuam habilem et idoneam ad suscipiendam præfatam imperialis culminis dignitatem decernere et declarare de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur de omnibus præmissis et de hujusmodi depositione facta, necnon de concordi electione tua, fide plenaria nobis facta, et de persona tua, quantum patiebatur absentia, de tuis quoque moribus et conditionibus virtuosis, ac sinceritate et devotione, quam te erga nos et eamdem Ecclesiam gerere comprobatis, et aliis, quæ ad hujusmodi culminis apicem requiruntur, diligentius inquisito, et super iis omnibus cum præfatis fratribus nostris S. R. E. cardinalibus diligenti deliberatione præhabita, hujusmodi tuis supplicationibus inclinati, de ipsorum fratrum consilio ad laudem et gloriam omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beatæ et gloriosæ semper Virginis Mariæ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, ac exaltationem et honorem dictæ Romanæ Ecclesiæ, orthodoxæ fidei bonum et promotionem sacri imperii, et prosperum statum mundi discriminibus et periculis ex præmissa dicti Wenceslai negligentia Ecclesiæ atque imperio verisimiliter eventuris attenta consideratione pensatis, depositionem præfati Wenceslai et electionem de te factam, et quæcumque inde secuta rata habentes et grata, te in specialem nostrum et dictæ Ecclesiæ filium suscipimus, tibi nostros favorem et gratiam concedentes tuamque personam idoneam reputantes, te nominamus, pronuntiamus et in regem Romanorum assumimus, tuam approbantes personam, teque sufficientem et habilem atque idoneum declarantes ad suscipiendum præfati imperialis culminis dignitatem, ac decernentes unctionem et consecrationem imperialem, necnon ejusdem sacri imperii diadema per manus nostras tibi opportunis loco et tempore impendenda supplentes nihilominus omnem defectum, si quis aut ratione formæ, aut ratione personæ tuæ, aut personarum dictorum electorum, seu quavis alia ratione vel causa in præmissis vel aliquo præmissorum intervenerit quovis modo, ex certa scientia et Apostolicæ plenitudine potestatis : præcipientes quoque omnibus fidelibus et vassallis imperii, cujuscumque conditionis existant, etiam si regali vel pontificali dignitate præfulgeant, ut tibi sicut regi Romanorum in imperatorem promovendo pareant efficaciter et intendant. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ ratificationis, reputationis, nominationis, pronuntiationis, assumptionis, declarationis, decreti, suppletionis, præcepti ac constitutionis infringere, etc. si quis autem, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum, kal. Octobris, Pontificatus nostri anno XIV ».

6. *Wenceslaus ob morum fœditatem et crudelitatem suis Bohemis exosus, in vincula conjectus et per varias vices eductus.* — Interea cum Wenceslaus, quem Romano deturbatum imperio vidimus, in vitiis adhuc sordesceret, haud multum abfuit [1] quin Bohemico solio, quod innocuo cruore fœdabat, everteretur, diram quippe clam et palam exercebat carnificiam, et vino madens humanum sanguinem per jocum proditionemque fundebat; de quo verius carnifice quam rege hæc tradit Dubravius [2] : « Rex alia occultiora naufragia adversus suos adversarios excogitavit, exstructo sub arce Vicegradensi in ripa Vultaviæ balneo (nam sæpissime balneis utebatur) machinoso, in quo tabulæ pavimenti certa sui parte ita leviter coagmentatæ fuerunt, ut vel uno pede proculcatæ facile laxarentur. Quos igitur ex iis, qui ad lavacra invitati erant, perdere volebat, per hanc rimam ruinamque præcipites in flumen dabat; adeo natura ferus et sanguinarius, ut assiduum penes se carnificem haberet, quem vulgari vocabulo compatrem appellabat : quia filium ejus de fonte sacro levavit, et tam proximum sibi adhibuit, ut aliquoties uno eodemque equo secum vehi illum passus fuerit, desilientemque rapi ad pœnas quos jusserat spectaverit ». Fatigata est tot sævitiæ exemplis Bohemorum patientia, proceresque ac populus facta conjuratione, illum cum paucis in villa lascivientem cepere, utique misericordia illius vitæ pepercerunt : in publicum tamen carcerem reorum instar conjecerunt, ut narrat Dubravius [3] :

[1] Chron. mag. Belg. — [2] Dubrav. hist. Bohem. l. XXIII. — [3] Id. ibid. Cuspin. in Wencesl.

« A suis, inquit, captus est, qui in illum tam ex plebe quam nobilitate conspiraverant, cæde recenti irritati qua pridie duos cives Pragenses et duos ex procerum ordine, Girossium et Hroseam occidi gladio jussit. Captum igitur (quod nulli unquam regum ante contigit) in carcerem publicum, in quem supplicio afficiendi passim conjiciebantur, detruserunt : et menses ibi quatuor in fœtore et squalore miseris modis habuerunt. Exoratus deinde multis regis sui precibus senatus Pragensis, ut loco illo tantisper egredi, dum illuviem et sordes balnei lavacro elueret, deducendum eum in servili habitu quatuor publicis custodibus ad balneum juxta Vultaviam in veteri Praga positum, commiserunt ». Et infra : « Secedens frigerandi causa extra hypocaustum conspicatur lemmunculum piscatorium cum remo in ripa vacuum, et mulierem interrogat remigare tantum sciret, quantum remigio ad trajiciendum in alteram ripam opus esset ? Qua annuente, abdit se in lembum, ac repente ab oculis custodum elabitur, venitque per devia nudus cum nuda ad novam illam suam arcem, præfecto multum admirante domini sui fortunam (1) ». Subditque illum pristino impudicitiæ luto se immersisse, ac veluti feram dilapsam cavea, in eos, qui ipsum emendatum voluerant, atrocissime debacchatum, atque a scorto suo vilissimo mutceri tantum potuisse. At Æneas Sylvius Dubravio discrepare videtur [1], dum a duce Lusaciæ et marchione Moraviæ liberatum tradit. Addit Dubravius [2] illum fratris Sigismundi opera iterum captum, atque in turris Viennensis latebras detrusum, ut a nemine, quam a conscii inveniri posset, evasisse tamen piscatoris opera scribit : quippe divina providentia emendare illum tot adversis volebat, ut abjectis vitiis regias virtutes sectaretur : ac merito hæc ob crimina se perpessum esse Weneeslaus ipse agnovit [3], regnoque admiranda sorte restitutus est.

7. « In latebras, inquit Dubravius, turris cujusdam Viennensis ita abstrusus est, ut inveniri nisi a conscii non potuerit : nam Joannes frater Wenceslai et Procopius patruelis, cum ad vindicandum in libertatem, copias, ille in Lusacia hic in marchia Brandeburgensi, comparassent, atque ambo Pragam venissent, captivo ibi non reperto, insistebant vestigiis Crumloviam tendentes, sed eis Henricus Rosensis cum valida armatorum manu occurrere non longe a Budvicio parabat, quod ubi compertum simulque certum habuerunt regem apud Bohemos in custodia non retineri, progressu omisso retrocesserunt, ita Wenceslaus ab omnibus desertus esse videbatur, suo vero judicio etiam inter desperatos numeratus. Erat senex quispiam piscator, qui pietate ductus frequenter miseros carcere inclusos cum jentaculo pisciculorum a se captorum revisebat. Hunc Wenceslaus proprius ad fenestram admotum grandibus promissis onerat, si opera ejus carcerem frustratus fuerit ; respondet ille, se nisi excussum intromitti, ne una cum cibo instrumenta secum ferret, quorum præsidio captivi queant elabi. Mihi quidem zona duntaxat serica opus est hac longitudine ; atque utrumque piscatori indicat : eam facile vel excussus celare poteris, si illa ad nudum corpus præcinctus fuerit. Recipit ad se negotium piscator, et paulo post zonam affert. Tum Wenceslaus paratam illum naviculam habere jubet, qua Danubium trajiciat, illoque trajecto : Nullis, inquit, peccatis meis ego in hanc alteram, mi senex, ærumnam incidi : sed iterum, per oblatam mihi divinitus navicularii operam, salutem me recuperasse video : dignus ergo et tu alter navita qui dignum a me operæ pretium accipias : sed in loco tuto ad quem ut me deducas opus facto est. Ac ne diutius, qui sim hæreas, rex ego Bohemiæ sum : cæterum per viam tuam me socium esse assimilabo, et tu ne me aliter nomines aut honestes caveto. In via porro hæc fuerat expiscatus, Sigismundum rebus Hungaricis impeditum nondum in Bohemiam ad capessendum regnum venisse, Pragæ autem alteram arcem a nobilitate, alteram quæ Vicegradensis dicitur a Pragensibus teneri, eique Lanium quemdam præpositum esse. In hanc Wenceslaus mendici propemodum habitu cum piscatore suo se insinuat, occlusaque manu sua porta, ac persona detecta, exclamat : qui regius est, ad auxilium regi suo ferendum occurrat. Plures quam viginti præsto fuerunt, injectaque præfecto catena vinctum illum regi tradiderunt ». Administratum ab eo male regnum, infectumque Wicleffistica atque Hussitica hæresi dicetur inferius : nunc ad Robertum a quo digressa est, redeat narratio.

8. *Oratores a Roberto ad Bonifacium missi dant ejus nomine juramentum.* — Firmato Pontificia auctoritate ejus solio, regii oratores, nimirum Rabanus Spirensis episcopus, et Matthæus eques Cracoviensis Cæsareo nomine in Pontificia

[1] Æn. Syl. hist. Bohem. cap. 34. — [2] Dubrav. l. XXIII. et Cuspin. in Wencesl. — [3] Id. ibid.

(1) Si ea quam Wenceslaus passus est a fratre Sigismundo in carcerem Viennensem detrusio posterior fuit ea injuria quam tulit a Bohemis, apud annalistam hic loco non suo relatam in Annalibus suspicor, qui enim per hæc tempora in Germania agebat F. Hermannus Corneras Ordinis S. Dominici in Chronico ad annum MCDIII scribit : « Cometa magnus apparuit in Occidente tempore Quadragesimæ (nempe Martio mense anni superioris) et duravit per mensem et amplius, qui tandem disparuit dum Wenceslaus rex Bohemorum secundario (nam priorem capturam a Bohemis factam idem pariter historicus non silet, sed cum anno MCCCLXLIV illam componit additque libertati redditum fuisse a Joanne duce Gorlez) a fratre suo Sigismundo rege Hungariæ caperetur. Quem captum in Viennam urbem deduxit », sed tandem fuga elapsus in Bohemiam rediit. Anno igitur præcedenti Wenceslaus a fratre Sigismundo captus carcerem sustinuit.
MANSI.

verba jurarunt[1], ac spopondere Robertum ipsum, si Romam se conferret, vires pro Ecclesiæ gloria amplificanda, augendaque Pontificis dignitate impensurum, neque Bonifacium ad Pontificios apices aperta vi occultave adacturum; ditionis vero Ecclesiasticæ jura ab hostibus occupata restituturum.

FORMA JURAMENTI PRÆSTITI PER AMBAXIATORES REGIS ROMANORUM NOMINE IPSIUS.

« Tibi sanctissimo in Christo Patri, et domino domino Bonifacio sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ papa IX, serenissimus princeps dominus Robertus Romanorum rex, et devotus filius vestræ sanctitatis per nos Rabanum Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopum Spirensem, ac Matthæum de Cracovia in sacra pagina professorem, ipsius regis procuratores et nuntios, ad pedes vestræ sanctitatis per eumdem dominum regem specialiter destinatos, et nos Rabanus episcopus et Matthæus prædicti procuratores et nuntii ipsius ad hoc speciale et sufficiens mandatum ab ipso domino rege habentes, nomine ipsius domini regis promittimus et juramus in animam ipsius domini regis per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per hoc lignum vivificæ crucis, et per has reliquias sanctorum, quod si, permittente Domino, præfatus serenissimus princeps Romam venerit, sanctam Romanam Ecclesiam et te rectorem ipsius exaltabit secundum suum posse, ut vitam nunquam aut membra, neque ipsum honorem quem habes, sua voluntate aut suo consilio, aut suo consensu, aut sua exhortatione perdas, et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, quæ ad te pertinent aut ad Romanos, sine tuo consilio, et quidquid de terra sancti Petri ad suam potestatem pervenerit, tibi reddet, et cuicumque regnum Italicum commiserit, illum jurare faciet, ut adjutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse: et sic Deus ipsum adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ». Significavit Germanis Bonifacius[2], quæ sanxisset de Wenceslao exauctorato, ac de novo suffecto rege, cui etiam superioris et inferioris Germaniæ decumas attribuit[3] in sumptus conficiendæ Italicæ expeditionis: sed cum jam exigi cœpissent, rem intermissam, repugnantibus nonnullis archiepiscopis, Gobelinus[4] refert, traditque[5] Germaniam intestino arsisse bello hoc anno, cum lantgravius Hassiæ et Henricus Luneburgensis dux Moguntinam provinciam magnis cladibus attriverint, ob quas dissensiones ac decumas non solutas Roberti expeditio videtur retardata.

9. *Bonifacius pro recuperanda Bononia Baltassarum Cossam legatum creat.* — At licet Robertus promissam opem ob Germaniæ impacatas res porrigere Pontifici non potuerit, non tamen occasionem repetendarum bello Ecclesiasticarum urbium, quas Joannes Galeatius Vicecomes suæ tyrannidi subjecerat, Bonifacius abire passus est: mortuo enim, ut diximus, tyranno, cum Florentinis ejus hostibus armorum societatem inivit[1] oppigneratis Terracina[2], Interamna[3] ac Nuceria[4] ad comparanda in bellico sumptu necessaria auri subsidia, ac Balthasarem S. Eustachii diaconum cardinalem legatum creavit[5] in Pontificio exercitu, quod factum commendat sanctus Antoninus[6], ac perstringit Joannem Galeatium Vicecomitem, qui ita principatum testamento diviserat, ut Gabrieli notho Pisas, Philippo Mariæ Papiam, Veronam, Vicentiam, Joanni Mariæ majori natu Mediolanensem Ducatum urbesque Ecclesiasticæ ditionis, Bononiam, Perusium et Assisium relinqueret, arguitque non injustitiæ modo, verum summæ imprudentiæ, cum latere ipsum non posset, non diu filium raptis potiturum[7]: « Numquid vir, inquit, ad cætera egregius ac prudens, ita rerum ignarus erat, et ita fortunæ fidens favoribus, ut quæ per vim, fraudem dolumve de alienis ceperat, permansura diutius penes filios existimaret? cum nullum violentum perpetuum, quinimo *gaudium hypocritæ*, teste Job, id est, tyranni, *ad instar puncti*, et ut de reliquis taceatur, Pontifices omnes Romanos ita parvi faciebat, aut ignavos insulsosque putabat fore, ut quæ summo jure ad Ecclesiam pertinerent diutine a tyrannis possideri paterentur, et Patrimonium beati Petri tanto tempore possessum, tantaque impensa sæpius ab imperatoribus tyrannisque recuperatum auferri sibi per ignaviam æquo animo ferrent »? Describit easdem justissimi belli causas Bonifacius in litteris, quibus Balthasari Cossæ cardinali legato Bononiæ ad imperium Romanæ Ecclesiæ revocandæ provinciam dedit[8]:

« Dilecto filio Balthasari S. Eustachii diacono cardinali, Apostolicæ Sedis legato, salutem.

« Pater futuri sæculi, princeps pacis, sui pretiosi aspersione sanguinis humanum genus, quod per lapsum et culpam primi parentis prævaricatoris damna salutis æternæ dispendiose incurrerat, operatus in medio terræ salutem, tandem a suis discipulis discessurus, et ad Patris dexteram ascensurus in cœlum, pacem dedit et pacem reliquit eisdem, ex ipso donationis et donantis tempore, et recipientium qualitate patenter insinuant fore pretiosissimum donum pacis, utpote in ejus ortu pronuntiatum ab Angelis, et in ipsius ad Patrem regressu ab eo bonorum omnium largitore suis charissimis adoptionis filiis, dum destituerentur ipsius præsentia cor-

[1] Extant juram. formul. apud Bonif. l. VII. pag. 183. — [2] Bonif. l. VII. p. 184. — [3] Ead. Ep. — [4] Gobel. in Cosmo. æt. 6. c. Jo. ad an. 1404. — [5] Id. in eod. cap. ad an. 1303.

[1] Lib. VII. pag. 117. — [2] Bonif. l. VI. pag. 118, 119, 123. — [3] Ibid. pag. 122. — [4] Ibid. pag. 162. — [5] Ibid. p. 102. — [6] Ant. v. par. tit. XXII. c. 3. § 12. — [7] Eod. cap. — [8] Lib. V. pag. 102.

porali, quasi pro hæreditario censu relictum: hoc est enim donum, per quod ipsi, cujus est factus locus in pace, indissolubili fœderis conjungimur unione: hoc quippe donum ipse rex pacificus et humanæ salutis amator, cujus sunt dona perfecta, volens suis subditis vicariæ operationis ministerio conservare, ut ipsis mundi cursus hujus pacifice suo dirigeretur ordine, regimen sub districtione disponens, ipsius primatum militantis Ecclesiæ super gentes et regna constituit, in cujus eminenti specula positus ejusdem pacifici regis vicarius commissas sibi vices implere satagens, et in domo Domini speculatoris officium prospectans, undique et more pervigilis pastoris singula pro dato sibi possibilitate contemplans, quæ ad pacem et exaltationem Catholicæ fidei, prosperum Ecclesiarum statum, commodum Ecclesiasticæ libertatis, bonorum augmentum, repressionem infidelium et iniquorum, ac rebellium et obstinatorum proterviam consternandam fore noscuntur promovet, scandalis et discordiis obviat; et inter cunctos Christi fideles pacis et charitatis servare suggerit unionem, et præsertim ut grex Dominicus suæ curæ commissus in semitis dirigatur justitiæ, ut in errorum devium non labatur, et quæ perierant recuperari valeant. Veluti etiam istis temporibus, peccatis exigentibus, dudum peculiaris et dilecta filia civitas nostra Bononiensis intestinis agitata discordiis, a gremio sanctæ matris Ecclesiæ atque nostro, quorumdam perversorum impellente nequitia, quamvis, ut certi reddimur, dolenter se retrahens, cum legum ac bonarum artium inter Italicas urbes mater consueverit reputari, jugum quod anxio corde referimus miserande subierit, prout subit præsentialiter, servitutis cum ejus comitatu, fortia, territorio, pertinentiis, et districtu ac locis plerisque, quæ per commune dictæ civitatis hactenus sunt detenta, et quæcumque alia disperdita vel oberrantia recuperanda et reducenda, ac pace ipsis procuranda fidelibus indesinenter studia impendimus et labores; et attendentes quod licet ubilibet pro Christi fidelibus vigiles mente simus, personaliter tamen pro nostro exsequendo desiderio impossibilitate repugnante naturæ, adesse non valemus ubique, cogitare tamen cogimur, ut viros electos ex millibus fide constantes, ornatos virtutibus, sermone potentes et opere, et in lege Domini eruditos in partem sollicitudinis assumamus, ut ipsis vices nostras supplentibus sperata Christi fidelibus pacis et unitatis commoda proveniant, et formata charitatis vincula illabata consistant.

« Levantes igitur in circuitu oculos nostræ mentis ad personam tuam, in cujus desideriis geritur pacificare discordantes, recuperare deperdita, et errantes in viam reducere veritatis, nostræ deliberationis convertentes intuitum, in te, de tuarum donis virtutum in Altissimo confidentes, ac in universa nostri Salvatoris pietate sperantes, noster, de fratrum nostrorum S. R. C. cardinalium deliberatione, spiritus requievit. Considerantes itaque quod te charismatum dator almificus donis suis præveniens, tibi ea dedit, ac sapientiam et linguam eruditam, ut scias quando debeas proferre sermonem, personam tuam scientiæ magnitudine, industriæ claritate et maturitate consilii decoravit, plenissimam quoque de tuis claris meritis, et tua persona generosi sanguinis puritate ingentem fiduciam obtinentes, quamvis apud Sedem Apostolicam ex tui eminentia consilii valde necessarius habeatis, nosque et dicti fratres nostri tanti viri præsentia propter urgentes necessitates inviti careamus, tamen propter evidentem necessitatem recuperationis ac reductionis ad nostram et præfatæ Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam civitatis nostræ Bononiensis, ejusque comitatus, territorii, fortiæ et districtus, ac universitatum et singularium personarum et habitatorum ipsorum, et cujuslibet eorumdem, et omnium aliarum civitatum, terrarum, castrorum, locorum, fortalitiorum, territoriorum et districtuum in provincia nostra et Exarchatu Ravennate, illisque partibus existentium, ad nos et ipsam Ecclesiam spectantium: per quascumque universitates aut singulares personas, cujuscumque dignitatis, status, gradus, conditionis ac præeminentiæ Ecclesiasticæ vel mundanæ existerent, etiamsi pontificali dignitate fulgerent, occupatas et detentas, et quæ tua durante legatione quomodolibet occuparentur in partibus ipsis, et maxime infra limites tuæ legationis, ab aliquibus in futurum, ac propter conditiones illarum, et cirumadjacentium partium, quibus speramus per tuam circumspectionem providam illo, qui in sublimibus suis et terræ finibus pacem parat circa reformationem pacis, justitiæ cultum, charitatis vinculum, et reductionis ad ipsius Ecclesiæ Romanæ obedientiam, fidelitatem ac devotionem præmissorum et aliorum oberrantium quorumcumque, et ut existat cor unum omnibus in præmissis salubriter consuli, et utiliter subveniri.

« Ut fortem mittamus ad fortia, tuisque robustis humeris grandia onera imponamus, tanquam pacis angelum, reformatorem pacis et unitatis, fidei propagatorem, et satorem virtutum ac recuperatorem maxime civitatis, comitatus, territorii, fortiæ et districtus Bononiensis et omnium aliorum, ut supra præfertur, occupatorum, et quæ occuparentur in posterum ad civitatem, Exarchatum et provinciam Ravennatem, civitates Ferrariensem et Ariminensem, et partes illas ad nos et præfatam Ecclesiam pertinentes præsentialiter destinamus; tibi in eisdem civitatibus, provincia, Exarchatu et partibus hujusmodi plenæ legationis officium Apostolicæ potestatis plenitudine, quam non ab homine, sed

a Deo recepimus usque ad prædictæ Sedis beneplacitum, committendo, ut in illis evellas, destruas, dissipes et disperdas, ædifices et plantes, deformata reformes, indirecta dirigas, aspera in vias planas convertas, corrigenda corrigas, deperdita restaures, ac in eis reddas populum acceptabilem in Domino et bonorum operum sectatorem, et alias statuas, et prout gratiæ cœlestis infusio, tuaque tibi providentia ministrabit, inter Ecclesiasticas et mundanas personas, reges, duces, principes, marchiones, comites, barones, nobiles, communitates, universitates, ac populos et alios universos et singulos discordes et dissidentes, donum pacis reformare, et concordes in fraternæ dilectionis fœdera studeas conservare, errantes ad rectitudinis callem reducere, et ea quæ perierant, tuo humero ad ovile Dominicum reportare, et qui callidi hostis seducti versutiis, ad agnitionem veræ fidei, sine qua non est salus, nec ullus Deo placere potest, ad inæstimabile lumen Christi satagas revocare, et agere ac tractare quæcumque ad cultum divinum, et exaltionem Catholicæ fidei, dictæ Sedis honorem, recuperationem ac reductionem civitatis, comitatus, territorii, fortiæ ac districtus Bononiensis, et aliorum superius comprehensorum, ad fidelitatem, devotionem et obedientiam hujusmodi, observantiam censuræ et redintegrationem libertatis Ecclesiasticæ, relevationem Ecclesiarum et locorum Ecclesiasticorum, pauperum defensionem et exterminium reproborum, salutem animarum, tranquillitatem corporum ac robur, statum prosperum provinciæ, Exarchatus, civitatum et partium prædictarum quomodolibet pertinebunt, contradictores quoque rebelles quoslibet per excommunicationis, suspensionis et interdicti, amotionis, privationis et depositionis sententias, et alias auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendi », et infra, « plenam et liberam concedimus harum serie facultatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum XIV kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XIV ».

10. *Ad recuperandum Perusiam aliasque civitates imperia et pœnæ impositæ.* — Progressum ad Bononiæ mœnia legatum Apostolicum, edito levi certamine, facile a populo receptum, tradit Sigonius [1] (1). Pari etiam incubuit studio ad Perusium, Assisium atque diœcesis Nucerinæ loca ex hostium rapacibus manibus vindicanda, utque cives ad depellendum e suis cervicibus Mediolanensis tyranni servitutis jugum concitaret: ni parerent, ipsos anathemate percellendos, pœnisque gravissimis afficiendos pronuntiavit [2].

[1] Sigon. l. III. de episcop. Bononien. — [2] Lib. VI. pag. 105.

Ad futuram rei memoriam.

« Attendentes dudum ad nostram fuisse notitiam fide digna relatione deductum, quod tunc filia prædilecta Universitas civitatis nostræ Perusinæ ad suggestionem nefariam quorumdam perversorum hominum tam de civitate ipsa, quam de aliis locis, jugum lugendæ servitutis subire debebat; quodque ii, exsecrabili cupiditate et ambitione varia damnabiliter obcæcati, auro patriam vendere non veriti, et absque nostra licentia vel mandato, cum nobis et Ecclesiæ ipsa civitas cum comitatu, territorio et districtu, fuerit et existat etiam in temporalibus immediate subjecta, in suum superiorem et dominum, quamvis de facto quondam Joannem Gateaz ducem Mediolanensem, tunc in humanis agentem, recipere et habere id permaxime procurantem: nos ex paterno charitatis affectu, quo ad salutem et conservationem præfatæ civitatis nostræ excitabamur ab intimis, per plures nostros nuntios dictæ civitatis magnatibus destinatos, et maxime per dilectum filium magistrum Antonium de Montecatino, et quondam Laudum de Mariconibus tunc in humanis ducentem vitam, paternalibus monitis et exhortationibus requiri fecimus et moneri, ut a talibus tractatibus præcaverent, ne talia possent contingere quovis modo cum nostræ intentionis existeret, prout erat, communitatem et singulares personas dictæ civitatis, ejusque comitatus, territorii et districtus, in pacis conservare dulcedine, ac Apostolicis gratiis tanquam prædilectos filios confovere; ac per nostras varias et diversas litteras eis directas et exhibitas similia monita et exhortamina fecimus inter cætera subjungentes, quod si a talibus non desisterent, nostri erat propositi eos persequi, ac pro nostris et præfatæ Ecclesiæ rebellibus facere modis omnibus pertractari, et ex tunc civitatem ipsam Perusinam, ac civitatem Assisinatem, ac bastitam, terras et castra Spelli, Gualdi Nucerini, castri Plebis, Cannarii, Spoletanæ, Assisinatis et Clusinæ diœcesum, et alia ad nos et præfatam Ecclesiam pleno jure spectantia, quæ per ipsos tenebantur indebite occupata, auctoritate Apostolica ex certa scientia earumdem litterarum tenore Ecclesiastico supposuimus interdicto, mandantes id ab omnibus inviolabiliter observari tamdiu, quamdiu ad nostram et præfatæ Ecclesiæ fidelitatem ac obedientiam plenarie rediissent, prout in ipsis litteris plenius continetur.

« Cum autem, sicut facti evidentia demonstravit ac demonstrat, plus nefanda perversorum suggestio, cupiditas et ambitio detestanda, quam paternalis affectio nostra valuerit, sicque ex seditione ipsorum abominabile jugum tyrannicæ

(1) Qui exitus fuerit expeditionis legati Apostolici in Bononiam ex S. Antonino cujus verba inferius §. 12 recitat annalista, melius quam ex Sigonio discere potuit. Bononia enim potitus fuit legatus, non quidem post leve quoddam certamen a populo admissus, sed eam urbem habuit cessione Vicecomitis, quocum pax hoc ipso anno die XV Augusti composita, ea conditione ut Bononia Pontifici dederetur. Expeditionis hujus historiam diligentissime describit Jacobus de Del'Ayto in Annalibus Estensibus, quem lector consulat. MANSI.

pravitatis præfata communitas subierit ac subeat de præsenti, contra nos et præfatam Ecclesiam eorum matrem, dominam et magistram se rebellaverint, ipsaque civitates, terras et castra præfata occupaverint, et indebite detineant occupata, et plures cavalcatas contra civitates, terras, castra et loca nobis et præfatæ Ecclesiæ immediate subjecta, necnon arma et insignia nostra de frontispiciis et palatiis nostris et præfatæ Ecclesiæ in dicta civitate in nostrum et prædictæ Ecclesiæ vilipendium et contemptum ignominiose deleri, ac ordinamenta, quin verius detrimenta contra Ecclesiasticam libertatem et obedientiam debitam nobis et eidem Ecclesiæ, subtrahendo impositiones ac onera varia ac indebita Ecclesiasticis personis, rebus et bonis, ac capi et carcerari clericos ac hujusmodi onera exigi contra canonicas sanctiones ac hostilia plurima varia et diversa excessus, crimina et delicta, conjurationes et ligas fecerint et fuerint perpetrata, quæ nec possumus, nec intendimus, aut debemus ulterius conniventibus oculis pertransire : et attendentes, quod impunitas scelerum fideles exanimat et armat terribiliter audaciam contra bonos, ac volentes hujusmodi detestabiles excessus, prout ex debito pastoralis tenemur officii, ac obstinatam illorum perfidiam tam spiritualibus, quam temporalibus pœnis condigna animadversione corrigere, dilectum filium nobilem virum Joannem Thomacellum comitem Soræ et generalem capitaneum gentium nostrarum et præfatæ Ecclesiæ armatarum ad recuperandum civitates, comitatus, territoria et districtus Perusinum et Assisinatem, et alias terras, bastitam, castra et loca prædicta, et ad nostram et præfatæ Ecclesiæ fidelitatem et obedientiam omnibus viis et modis, prout poterit, dante Domino, reducendum, in virtute Altissimi, de cujus omnipotentia summa confidimus, jam pridem duximus destinandum. Et quoniam invalescente præfatorum sceleratorum suggestione nefaria tam Perusinæ et Assisinatis civitatum, quam terrarum bastiæ, castrorum et locorum hujusmodi, universitates ac singulares eorumdem personæ animo persistunt in rebellione damnabiliter indurato, quærentes ac habentes contra nos, statum et honorem nostrum et præfatæ Ecclesiæ, armorum et alia diversa præsidia, maxime natorum dicti quondam Joannis Galeatii ducis et aliorum adhærentium ipsorum, in nostrum ac præfatæ Ecclesiæ et subditorum gravissimum detrimentum, ac ipsarum periculum animarum, et hostilia quælibet damnabiliter committendo ; dignum arbitramur et debitum, ut ratione tam nefandorum scelerum ultionis severitas amplius per spiritualis potentiam gladii in ipsos extendatur, ac propter enormitatem culparum pœnarum modus exuberet.

« Nos igitur, iis et nonnullis aliis causis rationabilibus animum nostrum ad hæc moventibus, ad correctionem universitatum ac singularium personarum, civitatum Perusinæ et Assisinatis, earumque comitatuum, territoriorum, districtuum, bastitæ, insulæ, terrarum Spelli, Gualdi, Nucerinæ, castri Plebis, Cannarii et aliorum castrorum et locorum prædictorum, eorumque adhærentium, fautorum, complicum et sequacium, virilius et fortius attendentes, ex certa scientia, ac de plenitudine Apostolicæ potestatis, tenore præsentium decernimus et declaramus singulares personas civitatum Perusinæ et Assisinatis ac bastiæ, necnon terrarum Spelli, Gualdi, Nucerinæ, castri Plebis, Cannarii et aliorum castrorum et locorum prædictorum, eorumque comitatuum, territoriorum et districtuum, ac etiam adhærentium, complicum et sequacium propter præmissa fuisse et esse conspiratores et rebelles contra nos et præfatam Ecclesiam, ac reos criminis læsæ majestatis ac excommunicatos et anathematizatos harum serie, ac etiam declaramus eas incidisse in pœnas ac sententias in talia perpetrantes tam a jure quam ab homine promulgatas et inflictas, ac propter hujusmodi occupationes civitatum, terrarum, castrorum et locorum prædictorum eas in pœnas et sententias contentas in processibus felicis recordationis Joan. papæ XXII ac Clementis VI, Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, qui eos vim perpetuæ Constitutionis habere voluerunt, damnabiliter incurrisse, ac extitisse et esse eis sententialiter irretitas ; per quos processus, omnes et singuli occupatores, invasores, detentores Marchiæ Anconitanæ, ducatus Spoletani, Patrimonii B. Petri in Tuscia, Romandiolæ, Campaniæ provinciarum, civitatis Perusinæ ac terrarum specialis commissionis et Arnulphorum, civitatum, terrarum, vel locorum nostrorum, seu alicujus eorum, etiamsi imperiali, regali aut Pontificali, vel quavis alia Ecclesiastica vel mundana dignitate fulgerent : necnon occupatoribus, invasoribus et detentoribus eorumdem dantes auxilium, consilium vel favorem excommunicationis sententia innodantur, ac privantur omnibus dignitatibus, honoribus, privilegiis, indulgentiis, gratiis, immunitatibus realibus et personalibus, per eamdem vel alias Ecclesias seu Romanum imperium, reges vel principes concessis ejusdem : quibus omnibus occupatores et alios supradictos et ipsorum quemlibet etiam privamus harum serie, ac inhabilitamus ad ea et quæcumque alia in posterum quomodolibet obtinenda.

« Et ut hujusmodi personæ juxta eorum demerita pœnis gravioribus affligantur, quousque revertantur et vivant, scientia, auctoritate ac potestate prædictis civitatem Perusinam et Assisinatem ac bastitam, terras prædictas Spelli, Cannarii, Gualdi et Castra Plebis et alia, terras, castra et loca quæ per ipsos seu eorum aut natorum dicti quondam Joannis Galeaz ducis nomine in provinciis nostris prædictis vel earum

aliqua vel alibi quomodolibet detinentur, ad nos et præfatam Ecclesiam quovis modo spectantia, habentes ea nomina et diœceses eorumdem hic alias pro sufficienter expressis, fuisse et esse supposita ac de novo supponimus Ecclesiastico interdicto, mandantes interdictum hujusmodi a dilectis filiis universo clero, civitatum, terrarum, castrorum et locorum præfatorum, ac Ordinibus etiam mendicantium quibuscumque exemptis et non exemptis in virtute sanctæ obedientiæ, et sub pœnis excommunicationis, privationis et suspensionis, quas auctoritate, scientia et potestate præfatis ex nunc contra contemptores mandati hujusmodi proferimus in his scriptis, et a quibus nisi a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo a quoquam absolvi nequeant tamdiu et inviolabiliter observari, et a divinorum cultu cessari protinus quousque ad nostra et præfatæ Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam plenas universitates et singulares personæ præfatæ redierint, ac satisfactionem perfecerint competentem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum V kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XIV ».

11. *Pandulfum Malatesta ad suas partes revocat Pontifex.* — Conjunxit cènsurarum religioni armorum vim Pontifex, convertitque studia, ut hostis duces ab illius obsequio divelleret, inter quos Pandulphum Malatestam, pluribus nominibus Romanæ Ecclesiæ obstrictum, qui sub ducis Mediolanensis signis stipendia merebatur, atque Senensi agro in Florentinam hostili favore excurrebat, admonuit ut Philippi Mariæ Vicecomitis partes desereret; ni pareret, collatis omnibus Pontificia beneficentia bonis exuendum edixit, eique alias graves pœnas est minatus, tum etiam significavit, se fœdus iniisse cum Florentinis, quos ab Ecclesiæ cliente injuria aliqua affici nefas esset :

« Dilecto filio nobili viro Pandulfo militi de Malatestis, in nostra civitate Faventina pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicario salutem, etc.

« Meminimus nobilitatem tuam per nostras litteras, et sicut fide digna relatione concepimus, pro parte dilecti filii nobilis viri Caroli de Malatestis in nostra Avinionensi civitate pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicarii germanique tui, fuisse cum instantia requisitum, ut ex quo nati quondam ducis Mediolanensis nostras et præfatæ Ecclesiæ (nimirum Romanæ civitates, terras, castra et loca ad nos et Romanam Ecclesiam spectantia per eorum quondam progenitorem damnabiliter occupata, et per ipsos detenta restituere contemnebant, ac non volentibus paternalibus nostris monitis ac requisitionibus toties repetitis tibique cognitis, sed incassum tendentibus, ab eorum præsidiis ex debito fidelitatis, quo nobis et eidem Ecclesiæ exstas obnoxius cum omnibus tuis gentibus deberes ex toto recedere et ad propria remeare, cum nostræ intentionis existeret, prout existit, contra ipsos et quoslibet fautores eorum pro recuperatione civitatum, terrarum, castrorum et locorum hujusmodi, adauctis undecumque viribus, nostram et devotorum potentiam excitare ; hujusque rei causa cum dilectis filiis communi et populo Florentino sub certis capitulis tibi per eumdem Carolum patefactis, ex tunc ligam et confœderationem providimus in Salvatoris nomine celebrare.

« Et quia requisitionem et monitionem nostras (de quo mirari et dolere compellimur ab intimis) adimplere minime curavisti, prout nec curas ; quinimo contra ipsos Florentinos eorumque subditos, quos ut nos ipsos, nostrosque filios protegere stringimur, hostilibus congressionibus ad instantiam natorum præfati ducis, et gubernatorum eorum acerbissimas infestationes infers assidue cum tuis et aliis gentibus de Senensium territoriis undecumque, prout ex repetitis querelis accepimus eorumdem ; eamdem nobilitatem iterato duximus requirendam, eidem nihilominus litterarum serie per Apostolica scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus sub pœna excommunicationis, necnon privationis vicariatuum ac privilegiorum, gratiarum, indultorum, feudalium et aliorum bonorum quorumlibet, a præfata vel aliis Ecclesiis seu Romano imperio, regibus, principibus, universitatibus aut aliis personis singularibus quibuscumque hactenus concessorum, et inhabilitationis ad illa et quælibet alia in posterum obtinenda, ac etiam depositionis a militari et alia dignitate quacumque, tenearis et debeas, omni tarditate semota, a favore et offensis hujusmodi omnino recedere ac desistere cum effectu sublatis excusationibus quibuscumque : alias licet genitoris quondam tui memoria, germanorumque tuorum fidelibus studiis recensitis, ad hæc trahamur inviti, si contrarium attentare præsumpseris (quod non remur) hujusmodi pœnis et censuris eo ipso te noveris irretitum : et nihilominus, prout ex debito pastoralis tenemur officii, contra te ad aliarum pœnarum, contra talia perpetrantes a sacris canonibus, et per processus Apostolicos in dictarum inflictionem debitam proculdubio mediante justitia procedemus, ut cæteris talis pœna transeat in exemplum, et discant fideles et subditi eamdem Ecclesiam suam dominam et magistram non immerito revereri. Datum Romæ apud sanctum Petrum kal. Junii, Pontificatus nostri anno XIV ». Navavit Apostolicæ Sedis Carolus Malatesta Pandulfi frater in recuperanda Ecclesiastica ditione utilem operam. Gerendæ vero rei occasionem præbuit Mediolanensium dissensio, qui fessi Jo. Mariæ Vicecomitis et administratorum tyrannide, coivere ad arma, motusque ingentes, immutata publicarum rerum administratione, concitarunt.

Exinde magnæ in aliis urbibus conversiones secutæ, cum ad excutiendum jugum audaciam cardinalis legati auctoritas iis præberet, tum vero animatæ ad pristinam recuperandam libertatem Ecclesiasticæ urbes Bononia, Perusium et Assisium in jus ditionemque Romanæ Ecclesiæ sponte concesserunt, de quibus hæc S. Antoninus [1] accurate narrat.

12. *Plures Insubriæ urbes in jus Romanæ Ecclesiæ redeunt. Perusini a censuris absoluti.* — « Vulgata civium Mediolanensium discordia, Ugolinus ex familia nobili Cavalcabouin, mota seditione, Cremonæ dominium occupat, ducis magistratu urbe pulso; Laudenses, rejecta extra urbem Gibellinorum quæ ante cæteros suppeditabat factione, et ipsi sibi tyrannum crearunt Joannem Vinialem eorum civem. Nos seculi Brixienses, Bergomenses et Placentini a duce desciverunt, confisi omnes auxilio legati Apostolici, scilicet Balthasaris Cosciæ vel Cossæ diaconi cardinalis, ad partes Longobardiæ a papa destinati cum magnis copiis suis, et Florentinorum et Caroli Malatestæ ducis belli, qui et ad defectionem cohortati sunt, et rebellibus auxilia pollicebantur; Brixiam primo Franciscus, junior Patavini domini filius, dedentem se, præter arcem cepit, per quam paulo post intromissi equites illum urbe ejecerunt. Erant omnia ducis in occasum interitumque tendentia; cum domi civium seditiones, foris rebelliones, et urbium essent defectiones, cum Mantuæ dominus unus ex ducis consiliariis, Carolus Malatesta ejus affinis cum præfato legato Pontificis, inscio oratore Florentino, qui Joannes Castellanus erat, ducis nomine fœdus inierunt de Bononia. Perusio ac cæteris Ecclesiæ urbibus et oppidis restituendis, si finibus ducis cum exercitu excederet. De Florentinis deque Tusciæ rebus nulla est habita mentio; quod cum grave illis videretur, neque id jure fœderis factum quererentur, omnis hujusmodi res, quæ ad Tusciam spectaret, ad Pontificis decretum rejecta est. Inter legatum ac ducem pace publicata, Bononienses ut potius ab ipsis quam a duce urbis Pontifici dederetur, armis sumptis adversus ducis milites acri certamine evicerunt, ut abeuntibus illis, urbem legato traderent. Perusini quoque certo de non recipiendis exulibus pacto fœdere, et ipsi fratri Pontificis domino Jacobello urbem restituere ».

Redeuntes ad officium Perusinos blando sinu excepit Bonifacius, et censuris, quibus illaqueati fuerant, ac pœnis exsolvit [1].

« Dilectis filiis prioribus ac camerariis artium, necnon universitati ac singularibus personis civitatis nostræ Perusinæ, ejusque comitatus, territorii et destrictus, ad nos et Romanam Ecclesiam spectantium, etc.

« Cum vos singulares personæ civitatis, comitatus, territorii et districtus Perusini, dudum vos ab obedientia et subjectione, ac fidelitate Romanæ Ecclesiæ et nostris temere subtraxeritis, et dictæ Ecclesiæ nobisque rebelles fueritis, submittendo (quamvis de facto) vos, civitatem, comitatum, territorium et districtum prædictum, quondam Joannis Galeatii, ducis Mediolani, nuper ad cor redeuntes, et vestros cognoscentes errores, ad nostram et ejusdem Ecclesiæ devotionem et fidelitatem ac obedientiam sitis reversi, nos attendentes quod nos propter subtractionem et rebellionem hujusmodi, et quia nonnullas terras, castra et alia loca ejusdem Ecclesiæ invasistis, turbastis, occupastis, ac ejusdem Ecclesiæ persecutoribus, inimicis et hostibus notoriis adhæsistis, ipsosque receptastis, et invadentibus, turbantibus et occupantibus civitates, terras, castra et loca prædicta præbuistis auxilium, consilium et favorem; et etiam communicanda eisdem hostibus in crimine et extra crimen contra tenorem processuum per felicis recordationis Joannem XXII, Benedictum XII, Clementem VI, et Innocentium VI, Romanos Pontifices prædecessores nostros editorum temere faciendo; necnon quia ab eisdem persecutoribus, inimicis et hostibus recepistis auxilia, consilia et favores, et libertatem Ecclesiasticam violastis et fregistis, ac in quasdam personas singulares Ecclesiasticas manus injecistis temere violentas; et propter multa alia gravia tam per vos, quam etiam per singulares personas prædictas hujusmodi rebellionis occasione commissa diversas excommunicationis et interdicti sententias et alias pœnas tam per processus Apostolicos contra rebelles hujusmodi dudum factos, quam etiam alias a jure vel ab homine latas et inflictas incurristis, et timeatis super præmissis posse in posterum molestari; quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum parati sitis contrito corde et humiliato spiritu nostris et prædictis Ecclesiæ obedire mandatis, vos ad nostram et dictæ Ecclesiæ gratiam recipere, ac vobiscum mite et benigne agere, ac vos tam clericos et personas Ecclesiasticas, quam laicos, necnon adhærentes, complices et sequaces vestros ab hujusmodi pœnis et sententiis excommunicationis, suspensionis et interdicti, et aliis quibuslibet, quas occasione præmissorum excessuum quandocumque et qualitercumque etiam vigore quorumdam processuum et sententiarum per quoscumque latarum seu factorum, incurrissetis, absolvere et liberare, et cum clericis et personis Ecclesiasticis super irregularitatis macula, si quam incurrissetis, dispensare, et alias super præmissis animarum vestrarum saluti providere de solita Apostolicæ Sedis clementia misericorditer dignaremur.

« Nos licet immeriti, illius vices gerentes in terris, qui cunctos quærit salvos facere, et

[1] Lib. VII. Ep. cur. pag. 171.

neminem vult perire, cuique proprium est misereri semper et parcere; hujusmodi supplicationibus inclinati, ac sperantes quod ex hoc in nostra et præfatæ Ecclesiæ fidelitate, devotione et obedientia perpetuo consistetis, hujusmodi supplicationibus inclinati, prædicta omnia et quæcumque alia excessus, crimina, delicta, vel quasi, cujuscumque generis, speciei seu qualitatis fuerint, per vos aut aliquem vestrum dicto, facto vel assensu, seu alias quomodocumque et quandocumque usque in præsentem diem commissa contra nos, Romanam Ecclesiam, vel alios, qualiacumque fuerint, de quibus aut super quibus esset cognitum vel non cognitum dicta, facta, perpetrata et commissa, quæ omnia per eorum qualitates, status, formas hic haberi volumus pro sufficienter expressis, declaratis, in quantum concernunt et concernere possunt publicum interesse, seu cameram Apostolicam, ex certa scientia auctoritate Apostolica tenore præsentium vobis et vestrum singulis de speciali gratia remittimus, vosque et quemlibet vestrum, qui occasione subtractionis, rebellionis, invasionis, turbationis, occupationis, adhæsionis et receptionis hujusmodi, vel aliorum excessuum prædictorum sententias seu pœnas hujusmodi, incurristis, ab hujusmodi sententiis et pœnis præfata auctoritate absolvimus, et penitus liberamus, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Novembris, Pontificatus nostri anno XIV ». Affectus est simili beneficio [1] Joannes e Vico præfectus urbis, lubricæ et ex eventu suspensæ fidei vir. Hactenus de Italicis turbis; nunc ad Hungaricas digrediamur.

13. *Hungariæ regnum ad Ladislaum Siciliæ regem devolutum; ad quod legatus in Pannoniam missus a Bonifacio.* — Devoluta erant sceptri Hungarici jura, functa vita regina Maria, ad Ladislaum Siciliæ regem veteri Hungarorum instituto [2] apud quos proximi gradu principes hæreditariam coronam suscipiunt. At Sigismundus Bohemus qui dotali beneficio diu sceptris Hungariæ, Dalmatiæ, Valachiæ Bulgariæque erat potitus, redire ad privatam vitam abnuebat: cum vero plurium Hungarorum procerum odia, ob adhibitam jam ante in triginta nobilitate insignes viros Caroli Dyrrachini partium sectatores crudelitatem incendisset, concitassetque invidiam ob gestum male in Turcas bellum, facta conjuratione principes illum circumsedere officii specie, atque in vincula conjecere [3], tum Ladislaum regem Siciliæ ad accipiendam hæreditariam coronam Hungaricam excivere, qui metuens varia Hungarorum ingenia, segnius rem aggressus est, denique autem communicato cum Pontifice consilio Pannoniam adire constituit. Commendavit meditata consilia Bonifacius, ut Ladislaus hæreditarium regnum ab extero repeteret, tum Ecclesiæ Romanæ potentiam confirmatum iri putavit, si Sigismundum, qui fratrem Wenceslaum contra Robertum regem Romanorum fulcire poterat, regno Hungarico, ad quod retinendum nullo nitebatur jure, deturbaretur. Angelum itaque tit. sancti Laurentii in Damaso presbyterum cardinalem legatum in Hungaria, Slavonia, Dalmatia, Croatia, Ruscia, Valachia Bulgariaque creavit [1], plurimaque auctoritate instruxit [2] ut Ladislao regi, ad recuperandum regnum præsidio esset, ac principes et populos ad illius obsequium religionis vi traduceret: qua de re in Pontificio Regesto subjectis verbis conceptum est Diploma [3].

« Dilecto filio Angelo tit. S. Laurentii in Damaso presbytero cardinali A. S. L.

« Inter cætera desiderabilia nostri cordis animarum salutem, incrementum veræ fidei, observantiam Ecclesiasticæ libertatis, quietem et pacem cunctis Christi fidelibus adesse desiderabiliter affectantes, sedula solertia vigilamus et adhibemus, quantum possumus, diligentiæ nostræ studium, ut hæc fidelibus ipsis laudabiliter possint, submotis impedimentis quibuslibet, juxta nostri desiderii plenitudinem, auctore Domino, provenire. Sed quamvis universis et singulis regionibus Deo et Apostolicæ Sedis devotis favorem Apostolicum, quoties necessitas ingruit, impendere debeamus, et ad eas nostræ mentis diffundamus intuitum, levando in circuitu vigilis more pastoris tam corporeos, quam mentales oculos, visuri quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, ut illius fulti præsidio, cui cogitationes hominum præparantur, quique fortium actus superat, et infirmos robore potenter accingit, ministerii nostri sollicitudinem ad ea præsertim, quæ fidelibus populis necessario expedire viderimus, et noverimus profutura, salubriter et utiliter exponamus; in præsentiarum tamen Hungariæ regni nobilis necessitates præcordialiter intuemur, profundis meditationibus laboriosisque vigiliis insudando, ut eidem in hujusmodi necessitatum articulis, et maxime ut assistantia tam spiritualis quam temporalis charissimo in Christo filio nostro Ladislao regi Siciliæ illustri circa recuperationem regni Hungariæ ac partium prædictarum, aliorumque jurium in illis et aliis partibus eidem regi quomodolibet competentium valeat efficacius exhiberi, opportunum adhibeatur, auxiliante Domino, consilium salubreque remedium impendantur. Unde cum hostis humani generis, pacis æmulus et zizaniæ seminator ab olim in eodem regno turbationes et scandala suscitarit, ex quibus regale solium, et ipsius regni regimen sunt depressa, vastatis

[1] Lib. VIII. c. 11. — [2] Extat ea de re Const. in Annal. tom. XIV. an. Chr. 1303. num. 20. — [3] Æn. Sylv. in Europ. cap. 1. Bonif. dec. 3. l. II. Summont. l. IV. c. 2.

[1] Lib. VII. pag. 147. — [2] Ibid. pag. 145 ad 160. — [3] Super pag. 147.

fidelium bonis, Ecclesiarum et piorum locorum dejectis juribus, pessumdata damnabiliter Ecclesiastica libertate, et subsecutis exinde animarum periculis deplorandis, personarum nefandis excidiis et aliis fere innumeris detrimentis, nos exinde graves et amaras gessimus et portavimus in mente nostra puncturas, dum miserabilis illius regni conditio, et commissorum inibi enormitas excessuum infra nostra præcordia revolvuntur, et utinam desuper datum esset, ut cum honore Dei et Ecclesiæ, et aliorum salubri statu fidelium posset commode circa tantum negotium exhiberi nostra præsentia corporalis, ut ubi mente vigilanter intendimus, ibi præsentialiter nostrum desiderium panderemus. Sed quia id conditio nostra non patitur, et innumera negotiorum undique concurrentium varietate distrahimur, il os in partem Apostolicæ sollicitudinis de latere nostro nonnunquam assumimus, quibus fore percipimus cælesti dono provisum, ut altis et arduis negotiis sciant et possint consulere proinde et utili consilio.

14. « Attendentes itaque quod personam tuam altissimus gratiarum Dominus, scientiarum magnitudine, providentiæ munere, circumspectionis gratia, industriæ claritate multisque virtutibus insignivit, humeris tuis fortitudinis robur adjiciens, ut ad laudem sui nominis frequenter onera grandia supportares, plenissimam quoque de tuis meritis fiduciam obtinentes, licet apud Sedem Apostolicam ex eminentia tui consilii valde necessarius habearis, nosque inviti quodam modo tanti viri præsentia careamus, tamen propter urgentem et inevitabilem necessitatem dicti regni, cui speramus in prædictis per tuam industriam circumspectam, illo tibi auxiliante, qui potest salubriter consulere et utiliter subvenire, ad præfatum regnum, commisso tibi plenæ legationis officio, in eodem regno ac in Sclavoniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Raziæ, Bosniæ, Valachiæ et Bulgariæ partibus, ut in eis evellas et destruas, dissipes et disperdas, ædifices, plantes et statuas in nomine Domini, sicut videris expedire, de fratrum nostrorum consilio, tanquam pacis angelum destinamus, injuncto tibi nihilominus, ut in regno ipso tam ibidem, quam in provinciis memoratis, inter Ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios, cujuscumque conditionis, præeminentiæ ac status, agas et tractes quæ ad cultum Dei et prædictæ Sedis honorem, observantiam Ecclesiasticæ sanctionis, integritatem Ecclesiasticæ libertatis, consecutionem regni et jurium præfatorum pro dicto Ladislao, robur prosperi status regni et provinciarum prædictarum, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum et animarum salutem, et tranquillitatem corporum pertinebunt.

« Et ut circa legationis officium, quod in eodem regno Hungariæ ac aliis provinciis, ac partibus supradictis tibi duximus committendum, eo possis prosperari facilius, quo more solito legatorum, qui missi de latere transeunt adornati insigniis personam nostram quodammodo præsentabis, de speciali gratia Apostolica tibi auctoritate concedimus, ut eisdem insigniis infra prædictum Hungariæ regnum duntaxat, uti libere valeas, prædictæ legationis officium prosequendo, ita tamen quod præmissis insigniis in aliis commissis partibus, provinciis et locis aliquatenus non utaris, ut id quod in hac parte tibi pro evidentibus necessitatibus et utilitatibus regni prædicti et terrarum earumdem conceditur, et aliquam consequentiam, prætextu concessionis hujusmodi in regno et terris eisdem propter hoc in posterum non trahatur : quocirca circumspectioni tuæ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus injunctum tibi onus laboris hujusmodi pro divina et nostra reverentia devote suscipiens, illud sic sollicite et viriliter, et laudabiliter juxta datam tibi a Deo potentiam exsequaris, quod de tuis studiosis laboribus, cælesti tibi favente clementia, sperati fructus adveniant ; tuque per sollicitudinis tuæ ministerium, illam, quæ pias causas gerentibus pro retributione rependitur, palmam gloriæ feliciter consequi merearis. Datum Romæ apud S. Petrum, kal. Junii, Pontificatus nostri anno XIV ».

15. *Sigismundus, pulso Ladislao, Hungariæ regnum recuperat.* — His addit Theodoricus Niemius [1], Ladislaum a cardinale legato Pontificis jussa Hungarica corona redimitum fuisse (1); tum decumano auro ad expeditionis sumptus instructum : « Bonifacius, inquit, eodem anno decimo quarto sui Pontificatus dictum dominum Ladislaum coronari fecit in regem Hungariæ in civitate Lauriensium per cardinalem Florentinensem, sibique omnem censum, ad quem Ecclesiæ Romanæ eatenus ratione dicti regni Siciliæ tenebatur, qui æstimabatur valere octingenta millia florenorum auri, sponte remisit, et triennalem decimam in regno Siciliæ ultra hoc sibi concessit ». Et infra : « Tamen Ladislaus in regno Hungariæ modicam utilitatem sibi aut Ecclesiæ confecit ». Describit causas subjectis verbis Æneas Sylvius [2] : « Regina fatis functa, in vincula

[1] Theod. e Niem. l. II. c. 17. — [2] Æn. Syl. in Europ. cap. 1. et Bonif. dec. 3. l. II.

(1) Mensis et dies quo Ladislaus Hungarica corona insignitus fuit a legato Pontificio indicatur a Jacobo de Del'Ayto in Annalibus Estensibus, in quibus res per hos annos in orbe gestas diligentissime persequitur. Id actum scribit ille Jaderæ, die V Augusti. Sozomenus historiæ Pistoriensis coævus auctor, eamdem diem et mensem designat, sed addit eam cæremoniam non quidem a legato, ut ex Niemio annalista scribit, sed ab archiepiscopo Strigoniensi præstitam. MANSI.

conjectus est, (nimirum Sigismundus,) mulieriquæ viduæ, cujus virum interfecerat, in custodiam traditus, donec regni proceres supplicium decernerent : sed non defuit capto in extremis rebus providentia, qui ut erat facundia potens, mulieri longe melius esse ostendit regium sanguinem conservare, quam fundere. Dimissus ab ea Barbaram, Hermanni comitis Ciliæ filiam, duxit uxorem ». Evasit [1] deinde in Moraviam, seque contulit in Bohemiam, cujus sceptrum arripuit, Wenceslao fratre hoc anno in custodia incluso (ut antea meminimus et Gobelinus refert, [2]) ac Bohemiæ et superioris Hungariæ vires ad recuperandum Hungaricam coronam contraxit. Favit [3] illi Wladislaus rex Poloniæ, ejusque et aliorum amicorum studiis fretus, irrupit in Hungariam, ac Ladislai sectatores acerrimo bello, recta Budam [4] contendens, adortus est. Exinde asperum civile bellum exarsit, cujus exitus ancipites metuens Ladislaus paternæ necis memoria territus spes amplas Hungariæ abjicere, et Siculo sceptro contentus esse constituit, ut Theodoricus e Niem narrat [5].

Sigismundus autem ad constabiliendas regni Hungarici res, celebratis Budæ quinto Octobris ordinum regni comitiis, adversarios omnes ad pacem admisit, edita publica hac sanctione [6] :

« Sigismundus Dei gratia rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galiciæ, Lodomeriæ, Comaniæ et Bulgariæ, marchioque Brandeburgensis, etc. sacri Romani imperii generalis vicarius, et regni Bohemiæ gubernator.

« Memoriæ commendantes ad universorum notitiam volumus serie præsentium pervenire, quod quia nos ad instantem et devotam supplicationem fidelium nostrorum baronum, procerum et nobilium regni nostri Hungariæ hic nobiscum personaliter existentium, quorum proceribus propter eorum fidelia et gravissima servitia atque fidelitates eximias consensum non possumus denegare, decrevimus cum omnibus rebellibus, æmulis et adversariis nostris in regnis nostris Hungariæ et Sclavoniæ, necnon in partibus Transilvaniensibus constitutis et existentibus veram pacem facere et concordiam stabilire. Idcirco nos dictorum fidelium nostrorum supplicationibus favorabiliter annuentes, ex innata nobis clementia omnibus et singulis prælatis, baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, necnon partibus Transilvaniensibus commorantibus, ad eosdem pertinentibus, gratiam facere duximus, etc. Datum Budæ, feria proxima post festum S. Francisci confessoris, anno Domini MCDIII ».

16. *Sigismundus vexat Ecclesiam. — Bonifacii Constitutio circa alienationes bonorum Ecclesiarum.* — Detrectarunt nonnulli eo beneficio potiri, qui cum Ladislao adhæsissent adversus Sigismundum, bonis ac possessionibus eversi sunt. Promulgato anno insequenti Budæ publico edicto, in quo hæ causæ expressæ :

« Sigismundus Dei gratia rex Hungariæ, etc.

« Memoriæ commendamus, tenore præsentium significantes quibus expedit, quemadmodum nobis alias extra regnum nostrum in partibus Bohemiæ pro sacri Romani imperii honore et jure nostri patrimonii pro posse insudantibus et laborantibus, quod quidam prælati, magnales proceresque, et nobiles regni nostri malo freti consilio, imo rebellionis calcaneo ducti, et in improbum sensum dati, ingrati et immemores beneficiorum nostrorum a celsitudine nostra susceptorum, et crimen læsæ majestatis conspirantes, nos vero regem et dominum Hungariæ diademate et solio ipsius regni nostri, cui jam, Deo propitio, fere XVI annis feliciter regnavimus et imperavimus, privare et destituere, aliumque eis ignotum in regem, ut puta, Ladislaum filium Daroli de Duracio, eligentes in dictum regnum nostrum introducere satagebant, tandemque nonnullorum fidelium baronum et procerum nostrorum interveniente subsidio, gubernacula dicti regni nostri votive readipiscentibus plerisque ex dictis infidelibus nostris juxta demeritorum suorum exigentiam digna correctionis linea feriri, aliasque castris, tenutis, districtibus, comitatibus, oppidis, possessionibus et cunctorum bonorum muneribus tanquam per notam infidelitatis hujusmodi rebellium ad manus nostras regias devolutas, etc. ». (Ornavit his opibus Sigismundus eos, qui ipsius partes consectati erant. Quod decretum ita consignatum est.) Datum Budæ feria tertia proxima post Dominicam *Invocavit*, anno Domini MCDIV. »

Hæc rerum conversio improvisique exitus, cum Bonifacii consilia confudissent, maxima Catholicæ rei detrimenta attulere ; quæ Theodoricus Niemius sic describit [1] : « At Sigismundus ægre ferens, quod præfatus Bonifacius contra eum talia fieri fecerat, de ipso Bonifacio ac collegio cardinalium et multis magnatibus per mundum vehementer conquerendo, famosas Epistolas destinavit, et ex hoc in ipso regno Hungariæ clades hominum innumerabilium, ac Ecclesiasticorum et piorum locorum, et monasteriorum enormis destructio, incendia civitatum, oppidorum, villarum et castrorum, necnon infinita alia mala, quæ guerræ secum producunt, diu vigentia subsequebantur ; quia non sine multorum dispendio reges deponuntur : et ideo vires assumpserunt mala hujusmodi, quod etiam presbyteri et Ecclesiasticæ personæ utriusque sexus non fuerunt securi per totum regnum Hungariæ : quantum ad invasionem et destructionem nulla habita est differentia inter presby-

[1] Bon. ib. — [2] Gobel. in Cosmod. æt. 6. c. 70. Dubrav. l. XXIII. — [3] Crom. hist. Pol. l. XVIII. — [4] Bonf. ib. — [5] Theodor. e Niem. ibid. — [6] Extat apud Dolgast. tom. III Const. imp. pag. 419.

[1] Theodor. e Niem. l. II. c. 18.

teros, clericos et vulgares, sacrum et profanum : et exinde in curia Bonifacii pauci Hungari visi fuerunt. Sed ipse Sigismundus postea cathedrales Ecclesias et monasteria, necnon omnia beneficia Ecclesiastica in Hungaria dedit, quibus voluit, et hoc de exaltatione regis Ladislai quoad regnum Hungariæ ipse Bonifacius et ejus collegium lucrati fuerunt ». Cæterum justissimum erat et prudens videbatur Bonifacii consilium, quamvis illi eventus minime responderit. Ut vero postea Sigismundus rex redintegrandæ Ecclesiarum conjunctionis præcipuus auctor extiterit, suo loco dicetur.

Nunc addimus Bonifacium sacrarum opum pro divini cultus splendore tuendarum sollicitum, ut fraudes, illas dilapidare cupientium, eliderct, intentato anathemate sanxisse [1], ne Ecclesiarum, monasteriorum et xenodochiorum bona ad amplius tempus, quam ad triennium locari, vel emphiteusi subjici, nec census nisi annui recipi possent.

« Ad futuram rei memoriam.

« Sentientes sicut habet fide digna relatio facta nobis, quod nonnulli abbates, priores, capitula et conventus monasteriorum et prioratuum tam regularium quam sæcularium etiam Ordinum diversorum ; necnon quamplures alii in dignitatibus, administrationibus et officiis constituti, et etiam rectores tam parochialium quam aliarum Ecclesiarum ac hospitalium, tam in dicta urbe quam territorio seu districtu ejusdem situatorum sub variis et diversis coloribus in maximum monasteriorum, prioratuum et Ecclesiarum, ac hospitalium hujusmodi præjudicium et gravamen, ac in ipsorum animarum æternæ salutis periculum bona stabilia ad monasteria, prioratus et Ecclesias, seu hospitalia hujusmodi pertinentia infeudare, seu in emphiteusim concedere, necnon ad longum locare tempus damnabiliter hactenus præsumant assidue, fructus, redditus et proventus ex eis ante tempus percipientes, nec curantes fructus hujusmodi pro utilitate monasteriorum, prioratuum et Ecclesiarum hujusmodi ac bonorum ipsorum aut nutrimento et sustentatione degentium in eisdem ; nos volentes, cum ad hoc nostra potissime versetur intentio, ut monasteria, prioratus, Ecclesiæ et bona hujusmodi, ac personæ in eis et potissime deservientes laudabiliter in divinis augmenta suscipiant, et ab incommodis ex malitia concessionum et locationum hujusmodi emergentibus præserventur illæsa, præmissis et nonnullis aliis rationabilibus causis animum nostrum ad hoc moventibus, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus et ordinamus, quod de cætero nullus abbas, prior, conventus aut capitulum, collegia, regulares vel sæculares, aut rector monasteriorum, prioratuum aut Ecclesiarum et hospitalium hujusmodi relati cujuscumque status, dignitatis vel conditionis existat, per se vel alium, directe vel indirecte, quibuscumque titulo, causa seu quæsito colore infeudare aut in emphiteusim concedere, seu aliter locare bona hujusmodi, quæ infeudari hactenus non consueverunt, aut fructus, redditus et proventus bonorum stabilium monasteriorum, prioratuum et Ecclesiarum hujusmodi vel alicujus eorum, ad tempus vendere vel aliter alienare seu concedere nisi duntaxat pro tempore et termino trium annorum ad plus, nec fructus, redditus, aut proventus ipsos ante tempus percipere, nisi pro uno duntaxat, et non ultra audeat vel præsumat sub pœna excommunicationis, in quam contra facientes incurrere volumus ipso facto, necnon privationis monasteriorum, prioratuum, dignitatum, Ecclesiarum, beneficiorum, hospitalium et bonorum quorumlibet, quæ quomodolibet obtinerent feudatarii quoque, emphiteotæ, conductores ac eruptores bonorum hujusmodi solum contra inhibitionem hujusmodi canonum et pretium amisisse eo ipso intelliguntur, nec repetitioni aut compensationi si locus in aliquo etc., volentes ac decernentes, quod castra seu fortalitia monasteriorum, prioratuum aut Ecclesiarum seu hospitalium hujusmodi, vel eorum aliquod absque speciali Sedis licentia sub dicta pœna infeudari, locari, dari vel concedi non possint vel debeant quovis modo, et nihilominus quod secus vel aliter factum fuerit, carere viribus decernimus ipso facto, Constitutionibus Apostolicis, statutis et consuetudinibus monasteriorum, prioratuum, Ordinum, Ecclesiarum et locorum hujusmodi, legibus imperialibus, statutis municipalibus præfatæ urbis, aliis contrariis, non obstantibus quibuscumque : prædicta autem ad hospitale nostrum S. Spiritus in Saxia de urbe, et ejus præceptorem, capitulum atque bona non reducent sibi locum. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Januarii, Pontificatus nostri anno XIV. »

17. *Petrus e Luna ex Avenionensi custodia aufugit, eique contendunt nonnulli doctores deferenda obsequia.* — Hoc anno Petrus e Luna ex Avenionensi custodia, in qua quadriennio, et eo amplius, tentus fuerat, ut ad ponenda Pontificatus insignia adigeretur, si Bonifacius Pontificatu se abdicasset, fuga lapsus [1] est, parata sive Aragonum, sive Gallorum ope infra Rhodani pontem scapha : inde ad proximum vicum Pontem Sorgiæ substitit, mox Carpentoractum, indeque Massiliam abiit. Interea certabatur acerrime inter doctores Gallos, an negata antea illi obsequia iterum præstanda forent : contendebat inter cæteros maximo ardore Condomiensis episcopus in Commentario [2] Carolo Gallorum regi dicato ite-

[1] Lib. VII. Ep. cur. pag. 168.

[1] Juv. Urs. et Monach. S. Dionys. in Car. VI. — [2] Extant tom. VI de schism. pag. 55. et tom. VIII. pag. 21.

rum deferenda : cujus dicta falsæ hypothesi innitebantur, scilicet Petrum e Luna esse verum Pontificem. Cum autem demonstrent non debuisse Gallos ab Urbano, electo et cullo ut vero Pontifice, deficere, repetenda ex parte visa sunt.

« Si est, inquit, electus a duabus partibus, nulla admittitur contra ipsum exceptio, nec de vitio eligentium vel electi, quia non est coram quo judice exceptiones illæ proponerentur : unde si tertia pars vellet probare electionem esse simoniacam, non audiretur, ut extra. *De electione c. licet;* qui tamen sic eligunt, peccant, et electio nulla est » : ista tamen ultima quatuor verba non sunt in aliquibus libris ; paucisque interjectis : « Patet hic per Innocentium IV, qui in ista Decretali *licet*, super verbo *speciale* litteraliter ita dicit : Non est aliqua forma ex necessitate servanda ; imo quomodocumque appareat duas partes consentire in aliquem tanquam in electum, jus habet, et verus papa est » ; hæc pro Urbano et Bonifacio pollent vi maxima, non pro Petro e Luna a schismaticis electo, « et idem Hostien. et Jo. Andr. et idem dicit Guilletmus Durant. in *c. ubi majus*, et hic cum recitat Jo. Andr. qui ponit novum inter specialia electionis papæ, nec est auditus post eos aliquis contrarium scripsisse de doctoribus, qui communiter habentur, et concedit Hostien. hoc de observantia continuata et consuetudine quæ est optima legum interpres, *de consuetudine cum dilectus* : et hæc omnia probasse videtur dominus Gregorius X in Generali Concilio Lugdunensi de *elect. ubi majus in bono inspecto c. cæterum*, superius allegato, unde quod sic standum est huic, *c. licet*, de quo agimus, quia omnia jura ante istud edita de honestate loquuntur, non de necessitate, et videtur dicenda concors et canonica electio papæ, quomodocumque appareat duas partes cardinalium consentire in aliquem tanquam in electum, quæ et talem nisa est universalis Ecclesia absque ulla exceptione recipere in Pontificem et pastorem, et ad tollendam scilicet et prohibendam jam ante prohibitam materiam schismatum, istud est : *prædictis*, inquit, *juribus adjunctum ;* ut dicit littera istius *c. licet,* post principium et in fine, quamdiu non esset judex superior, ad quem pro discutiendis hujusmodi exceptionibus posset haberi recursus, excipientes se faciebant partes segregantes semetipsas, dividentes vel rumpentes vinculum charitatis et pacis, 24. *q. in c. schisma ut ita*, sicut nulla ratio reperiri potest sufficiens ad schisma introducendum, ut plenissime concludit Augustinus in Epist. ad Vincentium Donatistam in quinque columnis, scilicet a §. *acutum*, usque ad §. *noli ergo, frater ;* nec ad hoc sufficiat exceptio qualiscumque accedit de regul. jur. *cum quid una via cum sua materia l.* 6. militat enim maxima ratio pro unitate et pace, per quam creatura creatori, membrum corpori, corpus capiti rectissimo et ordine dulcissimo copulatur necessario ad salutem, ut hæc apparent satis superius et inferius persecuta : nec forsan contra istam rationem hoc Lateranense Concilium universalis Ecclesiæ, generale saltem in hoc articulo, rationabiliter aliud debuit aut potuit statuisse, quominus indistincte omnes exceptiones repulerit, per quas stante Ecclesia in unitate, charitate et pace secura, etiam contra quorumlibet præsidentium, et quælibet aliena prædicta schisma posset quomodolibet introduci : et sic pro bono unitatis et pacis universalis Ecclesiæ aliquid est adjunctum per istud Concilium declarationi, scilicet antiquioribus juribus supra dictis, quæ licet cum magnis vigiliis et ponderosa deliberatione fuerint masticata, et in Conciliis Generalibus ut plurimum edita, magnam sinceritatem et æquitatem concernentia, ut videtur ». Hæc episcopus Condomicensis, qui non Petro e Luna a pseudocardinalibus creato, sed Urbano VI ad rei Catholicæ lucem ac splendorem accommodare debuisset.

18. *Tolosanæ Academiæ litteræ ad Carolum regem circa jura Summi Pontificatus.* — Tolosana etiam Academia litteris [1] ad Carolum VI regem extremo superiori anno missis professa est, non spectare ad ipsum ferendæ sententiæ jus, an obsequium Petro e Luna in possessionem Pontificatus in Galliis inducto denegandum esset, neque Ecclesiasticas causas ab rege, sed a Pontifice cognoscendas.

« Epistola directa regi Franciæ a studio Tolosano, continens quid sentiat de facto schismatis inter Benedictum Decimum Tertium, et quemdam alium, anno Domini MDII. »

« Ut autem non fore subtrahendam obedientiam Summo Pontifici, et subtractam eidem debere restitui, fiat luce clarius manifestum, fas est fundamentum materiæ sub quodam divino et humano juribus fulcito compendio recenseri, ut videlicet perscrutemur quis potuit citare papam, super hoc Parisiense concilium congregare, si, ipso congregato, per ipsum potuit aliquid concernens statum Ecclesiæ ordinari, et si ordinata ibidem roboris obtinent firmitatem, utrumve licuerit subtrahere obedientiam vero papæ, etiam ut unio in Dei Ecclesia sequeretur ; et supposito pro vero quod non, an sit obedientiæ restitutio facienda. Cum autem auctoritatem congregandorum Conciliorum Generalium et aliorum, ubi de statu universalis Ecclesiæ agitur et Summi Pontificis ejus sponsi, manifestum sit tantum ad Romanum Pontificem pertinere, quis sanæ mentis pertinaciter affirmabit, quemquam sine auctoritate Sedis Apostolicæ, cui in solidum præest papa, ad examinandum potissime causam criminalem ipsius Romani Præsulis, posse generalem aut particularem synodum congregare ? Nullum enim generale aut particu-

[1] Extant tom. III. privil. Rom. Eccl. pag. 21.

lare concilium circa præmissa vel aliquod præmissorum celebratum est aut erit unquam, quod non fuerit Sedis Apostolicæ, cujus caput est papa, a quo in solido talia recipiunt potestatem concilia, judicio et auctoritate fulcitum : quod cum fuerit dictæ Sedi Christi jussione et conciliorum venerandorum declaratione concessum in solidum, nullus quantacumque auctoritate præfulgeat, hoc sibi poterit usurpare.

19. « Multis denique Apostolicis, canonicis et Ecclesiasticis regulis edocemur, non debere absque auctoritate et consensu Romani Pontificis, generalia concilia celebrari, quod si aliter factum extiterit, non concilium, sed conventiculum vel conciliabulum dicitur, et quidquid in ipso actum fuerit, irritum erit et vacuum, et contrafacientes Sedis Apostolicæ communione carebunt : nec legitur præter Apostolici apicis sanctionem, aliquid fuisse constitutum super causis majoribus, sed tantum præfatæ Sedis arbitrio terminatum. Hinc etiam, cum auctoritas Theodorici regis ex diversis provinciis ad urbem Romanam sacerdotes convenire jussisset, ut sanctum concilium judicaret de iis, quæ venerabili papæ Symmacio præsuli Sedis Apostolicæ ab adversariis ipsius dicebantur impingi, suggesserunt episcopi præsentes in concilio ipsum qui dicebatur impetitus, debere synodum convocare, scientes quod ejus Sedi per Petri Apostoli meritum, deinde Domini secuta jussionem conciliorum auctoritas, specialem in Ecclesiis tradidit potestatem, nec ante vel post, nisi se ex humilitate submitteret, a quoquam legitur dictæ Sedis judicatus antistes. Cui sententiæ rex inclytus annuens, fassus est nihil ad se, præter reverentiam de negotiis Ecclesiasticis pertinere. Episcopi vero in synodo residentes causam dicti Pontificis, qui etiam dicebatur hæreticus, Dei, cujus etiam erat, judicio reservarunt. Quid plura ? Marcellinus episcopus urbis Romæ nihilominus martyr insignis, templum paganorum ingressus, compulsus super prunas imposuit grana thuris, propter quod contra eum universorum episcoporum concilio congregato, quia prima Sedes non judicatur a quoquam, non audentes in eum proferre sententiam, ipsum oris sui judicio commiserunt. Pariter Sixtum, contra quem insurrexerat malus rumor, non judicavit concilium, cui intererat Valentinianus Augustus, cum nullius reperiretur jurisdictioni subactus ; acephalum enim liquet esse Concilium, ubi de tanta persona agitur, et minorum sententia exspectatur. Cur igitur gloriatur securis contra eum, qui secat in ea, aut exaltatur serra contra eum, qui trahit eam ?

20. « Sole clarius jam apparet non posse quemquam, qui minoris auctoritatis est, eum qui majoris est potestatis, judiciis suis subjicere, aut propriis diffinitionibus subjugare. Ideoque, licet aliorum hominum causas Deus voluerit per homines terminari, Sedis tamen Apostolicæ præsulem, sine quæstione suo in solidum arbitrio reservavit. Hujus culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus a nemine judicandus est, nisi deviaret a fide. Et si dominus noster papa hæreticus, aut schismaticus false æmulis vociferatur a multis, serenissime princeps, hoc cognoscere non est vestrum, non particularis consilii regni nostri, sed auctoritate sua coacervati generalis Concilii obedientiæ partis nostræ, vel a fortius, supposito (quamvis falso) quod in casu hæresis aut schismatis potuerit per Parisiense concilium judicari, via juridica tamen, qua contra ipsum processum extitit ignoratur, quia nec per modum accusationis, cum accusatur, non comparuit, qui se talionis obligaret ad pœnam, nec denuntiationis, quia monitio Evangelica non præcessit, vel quamvis præcessisset, nihilominus tamen ipsum denuntiari oportuit, non partiali præsumpto, sed auctoritate Apostolica convocato Concilio generali ; nec inquisitionis, cum fama ortum habens canonicum ipsum fore hæreticum vel schismaticum, non nisi penes malevolos divulgarit, etc ».

21. *Galli iterum obsequium antipapæ deferunt.* — Demum Gallos negatam jure antipapæ obedientiam ei detulisse, annitente duce Aurelianensi, refert Theodoricus Niemius[1], causasque facti adducit, sic inquiens : « Videntes dicti cardinales et magnates Gallici, quod præfati principes Alemaniæ cum Bonifacio, ut cederet effectualiter, proficere non poterant, et præfatum Petrum solum ad cedendum ejus papatui se frustra vexare amplius detinendo, ipsum ab eadem captivitate liberarunt, cooperante sibi in hoc multum præfato duce Aurelianensi, et liberatum ad statum pristinum posuerunt, sibi usque tunc subtractam obedientiam restituendo ». Ipsum in libertatem vindicatum fuisse duodecima Martii die ex veteribus Monumentis, quæ extant in Manuscriptis Avenionensibus constat, et Carolum regem has facti causas attulisse inquiunt : « Rex considerans, ut ipse in sua littera attestatur, quod præfatus dominus noster, sicut eidem regi publicis Instrumentis et alias innotuit, liberius quam ab initio peractum fuisset, intruso scilicet (ita appellabant schismatici verum Pontificem,) cedente, viam cessionis acceptaverat, et quod intrusus animo pertinaci illam recusaverat, et illi de obedientia dicti intrusi magis in sua duritia et errore firmati perstabant, et quod principes istius obedientiæ, de quibus etiam sperabatur, vel non se subtraxerant, vel si substraxerant, jam restituerant obedientiam sicut rex Castellæ et Neapoli ; quod collegium etiam dominorum cardinalium censebat obedientiam restituendam, et apud regem

[1] Theod. a Niem. l. II. c. 33.

ingenti affectu pro illa instabat »; nonnullis interjectis, quæ brevitatis studio prætermissa sunt excerpimus, « rex ipse Deum habens præ oculis, volens ut dixit conservare castum amorem, qui semper inter Sedem Apostolicam et progenitores suos exstitit »; et infra, « voluit et ordinavit omnes suos, qui obedientiam præfato domino nostro subtraxerunt, ad ejus obedientiam reduci, prout hæc et alia in dictis litteris continentur. Dat. Parisiis sub sigillo secreto dicti regis anno Domini MCDIII, die XXVIII mensis Maii ». Implicitus etiam erat eodem schismate Amedeus dux Sabaudiæ, belloque Helvetios finitimos Catholicos hostili excursione vexabat : ad quos tutandos Bonifacius Bernenses excitavit [1], ut sociis opem ferrent.

22. *Gallorum in Angliam expeditio.* — Eodem anno, gesta esse varia inter Gallos et Anglos ancipiti exitu prælia narrant Juvenalis Ursinus [2] et Monstreletus [3], et Anglos mari a Britonicæ classis præfecto profligatos; in Anglia vero Britones et Normannos fusos : et Walsinghamus addit [4] in Belfordensibus et Byckefortensibus agris visos eminus mane et meridie hoc anni ætate dæmones bellatorum specie pictos variis coloribus erumpere e silvis, atque inter se concurrere in prælia; at ubi quis accederet cominus ad spectandum evanuisse refert.

23. *Wicleffitarum hæresis in Wandalia coercita suppliciis.* — Adhibebatur interea in Wicleffistas legum severitas, quarum metu plures impostores ex Anglia in extera regna se contulisse diximus : ex quibus Guillelmus candida indutus veste sanctitatis famam sibi conciliavit in Wandalia, mulieresque pietatis specie fascinare adortus, cum illas, (uti Wicleffistæ scortationem peccati labe carere jactabant) ad impudicitiam variis lenociniis pellicere pertentasset, ad fidei censorem delatus, convictus est hæreseos; cumque impietatem damnasset, jussus insuto vesti crucis symbolo carceris et alias pœnas tolerare, ut admissorum scelerum vere se pœnituisse ostenderet : sed tandem pietatis larvam indignatus sibi detraxit, crucisque calcavit imaginem (hoc etiam flagitio se Wicleffistæ contaminabant) quare flammarum incendio scelus luit. Hallucinatur vero Albertus Krantzius [5], dum illum mente captum, non hæreticum fuisse opinatur, verum potius censorem fidei functum suo munere videtur, et latuisse Krantzium a Wicleffistis etiam scelera hæc admitti consuevisse; quod confirmant ea, quæ ipsemet subjecit, invalescentem hoc anno [6] in Wandalia hæresim, censoris fidei diligentia flammis deletam; quamvis dæmon ita suos fascinaret, ut martyrum constantiam externa specie æmularentur.

« Jam, inquit, per Wandalicas urbes diffusa erant venena sacrilegarum hæresum; quæ se paulatim ostendere atque prodere cœperunt ad multorum perniciem, jam hoste maligno vindicante quod dudum pulsus his regionibus fidei Catholicæ cedere cogeretur. Sundis repertus est presbyter, qui pertinaciter errores noxios tueretur, ab inquisitore convictus monitusque, ut resipisceret, in errore perduravit : quocirca curiæ traditus sæculari pœnas dedit per ignem, antea ad juris normulam degradatus. Rostochii inde comperta est mulier simili pertinacia in erroribus indurata, et cum nequaquam resipisceret, igni concremanda damnatur. Jam stabat supplicio proxima ad ignem, cum filius ejus frater Ordinis Cisterciensis cum lacrymis et singultibus matrem moneret, rogaret, et obsecraret, ne se temporali et æterno traderet incendio, resipiscens dum tempus sit, indignabunda in eum mulier respiciens torvis oculis : Abi, inquit, deterrime mortalium : nunquam tu hoc utero portatus, his es lactatus mammillis : pro vero suppositus est adulterinus. Sic etiam suos diabolus martyres ad supplicia fortes facit. Abiit ille tristis et lacrymis infusus : illa igni injecta concrematur. Et ne vicina Vismaria felicius ageret, comperit transiens idem inquisitor Bernardum quemdam socium Lubicani Willelmi eadem vanitate pertinaciter delirantem, ut quondam ille, monitum, convictum, damnatum, nihil emendatum jussit curiæ provenire sæculari, quæ illum digno consumpsit exitio concrematum ».

24. *Waldenses hæretici et Manichæi.* — Diffusas etiam latius fuisse luctuoso hoc tempore Waldensium sive Catharorum hæreses in Delphinatus, Sabaudiæ et Insubriæ montanis locis et vallibus, cum pauci sacri concionatores in ea ignobilia oppida penetrarent, in Genuensi etiam diœcesi nonnullas superstitiones sub fucato nomine S. Orientis, atque in Lausanensi agro rusticos, tam alta errorum caligine demersas fuisse, ut etiam orientem solem, ex veteri Manichæorum more veluti Deum adorarent, narrat S. Vincentius Ferrerius, in litteris ad Joannem e Pedonatis, Dominicanorum, qui ab Avenionensi antipapa petebant jura, magistrum exaratis, quas Diagus refert [1] : « Transivi, inquit, in Lombardiam, ubi continue prædicavi per annum et mensem in cunctis civitatibus, villis et castris nostræ obedientiæ et ultra, scilicet in dominio Montisferrati et ad preces sui et suorum in partibus illis ultramontanis quamplures conveni valles hæreticorum tam Waldensium quam Gazarorum perversorum, præcipue in diœcesi Larinensi. Eas omnes et singulas valles per ordinem visitavi, prædicando in unaquaque, ipsarum fidem et doctrinam Catholicæ veritatis cum improbatione errorum ipsorum : ubi, per

[1] Lib. VII. pag. 143. — [2] Juv. Urs. in Car. VI. — [3] Monstrel. vol. 1. c. 12. — [4] Walsing. in Henr. II. — [5] Krantz. Wandal. l. X. c. 8. — [6] Id. ib. c. 9.

[1] Diag. l. II. c. 58.

Dei misericordiam, ardentissime et cum magno devotionis affectu ac reverentia veritatem fidei susceperunt, Domino cooperante et sermonem confirmante. Causam reperi in eis præcipuam hæresum, absentiam prædicatorum : nam, ut veraciter ab incolis illis, triginta anni erant elapsi, ex quo nullus eis prædicaverat nisi Waldenses hæretici, qui ad eos consuetudine veniebant de Apulia bis in anno », per Apuliam, scilicet e Bosna, Cathari et Manichæi repebant. Et infra :« De episcopo quodam hæreticorum, quem inveni in quadam valle illarum, quæ dicuntur Luseria, quomodo voluit mecum conferre ac conversus est; item de scholis Waldensium, quas inveni in valle, quæ dicitur Engroija, et earum destructione ; item de Gazaris hæreticis in valle Pontis, quomodo a suis abominationibus conversi sunt ; item de hæreticis vallis Lantii, alias Quini, ad quem olim confugerant interfectores B. Petri martyris, qualiter se habuerunt erga me ; item de cessatione partium de Guelphis et Gibellinis, de confœderatione et pacificatione generali in partibus illis, et de aliis innumeris, quæ Deus dignatus est operari ad gloriam suam et utilitatem animarum, taceo de præsenti : sed in omnibus sit benedictus Deus ». Et infra : « Visitavi jam hic diœceses quatuor, scilicet Augustæ, Tarantasiæ, Mauriani et Gratianopolis, quæ multum habet in Sabaudia, prædicando in circuitu per civitates, villas et castra eorum plus et minus, prout expediens videbatur, et sum modo in diœcesi Gebennensi ». Et infra : « Inde habeo intrare diœcesim Lusanensem, ibi communiter et manifeste adorant solem sicut Deum, maxime rustici, exhibendo ei honorem, et de mane suas orationes reverenter ei faciendo etc. In civitate Genevensi, XVII die Decembris, anno MCDIII ».

Discesserat ex antipapæ aula Vincentius Christi imperio, ut Gallias et Hispanias, in quibus pietas sensim obsolescebat, divini verbi lumine collustraret, ut refert illius Vitæ scriptor, qui addit eumdem B. Vincentium ex curia Petri Luna discessisse, quamvis illum omni arte et contentione, oblata etiam dignitate cardinalitia, penes se retinere niteretur.

25. *Tamerlanes sultanum Babylonis profligat, et a Jerosolyma divinitus repellitur.* — Hoc anno Tamerlanes trahens vinctum Bajazetem et cavea inclusum, exercitum in expeditionem adversus Ægypti, Syriæ, Babylonis sultanum eduxit, ac mamelucos variis præliis attrivit, cujus præcipua gesta perstringit Theodoricus e Niem [1] : « Subsequenter, inquit, idem Tamerlanes Damascum nobilissimam Syriæ civitatem obsidendo demum cœpit, quam pecuniis, necnon melioribus et pretiosioribus pannis et bonis omnibus spoliatam, ignis incendio devastavit, et ultra viginti millia hominum juvenum utriusque sexus in diversis artibus mechanicis apprime instructorum secum abduxit ad metropolitanam ejus civitatem Semerkant nuncupatam, in finibus Persarum » ; et infra, « pugnando tum cum soldano Babyloniæ et quibusdam suis satrapis primo prope Alapiam, et deinde in quibusdam aliis locis inter Cariam et Damascum vicit eos ». Addit auctor illum in Syria quingentos Mahometis flamines una cum templo flammis delevisse, quod maximam multis admirationem injecit, cum ipse Mahometem coleret : sed facinus illud ex nimio superstitionis studio, scilicet ad exscindendam Gezideorum sectam Mahumeticæ adversantem patravit ; et cum se Gezideum finxisset [1], omnes Gezideanos sacerdotes ea arte, qua olim Jehu sacerdotes Baal simul perdidit [2], ac pseudoprophetæ illius sepulchrum, falsæ religionis in alterum pseudoprophetam ergo evertit.

Exscindendi etiam sepulchri Christi Domini impia cupiditate actus Jerosolymam furens procurrebat, proximo enim religionis Christianæ penitus delendæ desiderio ipsum arsisse visuri sumus. At divina potentia non numerosas Christianorum in illum phalanges effudit, cum mutuis vulneribus sua viscera confoderent Christiani principes, sed bruchorum exercitum contra superbum sævumque Barbarum decies centenis Tartarorum millibus succinctum, immisit : « Volens », inquit Theodoricus Niemius [3], « etiam vi capere tunc temporis Hierusalem, impediebatur per bruchos, qui ejus exercitum adeo vexarunt, quod versus eamdem civitatem ulterius ire non potuit ». Meminit ejusdem prodigii Albertus Krantzius [4], atque Tamerlani gesta a Sebastiano Brant Jerosolymitano conscripta ait. Certe Ægypti et Syriæ sultanus Zelebis Quirici sive accepti, ut videtur, a Christo beneficii memor, sive Tartarici belli a Tamerlano mole pressus, missis oratoribus ad principem Rhodiæ equestris militiæ pacem cum Christianis pepigit, ac plura religionis ergo pro sanctissimo Christi sepulchro peregit [5] ; permisit enim inter alia, ut Rhodius magister Jerosolymis et Rhamæ xenodochia habere posset, illisque præfectum cum sex sacerdotibus imponeret, ad peregrinos, qui idem Christi sepulchrum lustrarent, excipiendos, consulemque juri dicundo præficeret, ac veteres ædes, quas olim Hospitalarii possederant, restituit : præterea omnium vectigalium onere immunes pronuntiavit : ut etiam equites Jerosolymitani per omnia ipsius regna libere commearent : ut omnes peregrini ad sanctissimum sepulchrum accessuri, nulla graviora, quam quæ olim præscripta erant, vectigalia pen-

[1] Theod. e Niem. l. II. c. 30. Krantz. Wandal. l. X. c. 5. Bizar. Genuen. hist. l. IX.

[1] Bizar. ib. — [2] IV Reg. X. — [3] Theod. Niem. l. II. c. 30. — [4] Krantz. ibid. — [5] Bosius. tom. II. l. IV. hist. equit. Hierosol.

derent: ut in xenodochio Jerosolymitano pro usu peregrinorum ædes amplificari possent, necnon apud dictum sepulchrum, tum in monte Sinai, Nazarethi apud S. Mariam Sardinaiam, et in omnibus locis, in quibus Christianæ pietatis monumenta extant impressa, Ecclesiæ refici atque instaurari possent: ut Christiani e servitute Mahometica vel pretio redimi possent, vel cum Saracenis captivis permutari. Adjectæ etiam aliæ fuere leges ad commercii libertatem asserendam.

26. *In Persidem signa vertit Tamerlanes.* — Cæterum Tamerlanes, cum propulsatus Jerosolymis ingentem exercitum usum in Ægyptum transportare conaretur, arenosis solitudinibus detentus, signa in Persidem reflectere coactus est [1], omnesque regiones quacumque ibat, non tam gressibus, quam victoriis peragravit: « In Persiam », inquit Theodoricus Niemius [1], « reditus, Suzam, quæ nunc vocatur Taurisium, et Baldach, maximas civitates et omnes alias provincias centum et viginti numero, quæ ut legitur in Esther olim Assuero regi Persarum subditæ fuerunt, ac multa alia regna in partibus Orientalibus et Aquilonaribus, necnon etiam aliqua in Europa suæ ditioni subjecit ». Proximo vero anno Christianorum reliquias in Asia excidit, accedensque ad Hellespontiacas angustias universæ Europæ terrorem intulit, de quo inferius. Mutuis porro implicili dissidiis erant Christiani, omissisque Turcis in se vertebant arma: et quidem in Oriente Bucicaldus Genuæ pro Gallo rege præfectus cum in Turcas bellum suscepisset, Venetos nactus, eos hostili furore adortus [2] est; sed Veneti collecta classe ipsum fuderunt fugaveruntque.

[1] Bizar. hist. rer. Pers. l. IX.

[1] Theod. Niem. ib. — [2] Juv. Urs. in Car. VI.

BONIFACII IX ANNUS 15. — CHRISTI 1404.

1. *Bonifacii ægritudo, et Ladislao regi permissum jus alienandi Stili in Calabria.* — Annus partæ a Christo salutis millesimus quadringentesimus quartus, Indictione duodecima, Bonifacii IX obitu, et Innocentii VII creatione insignis extitit. Sed antequam de his agamus, Bonifacii extrema gesta percurrenda sunt. Cum adversa is corporis valetudine tentaretur, medicorum consilio Puteolana balnea adire constituit, dumque magni comitatus ornatum apparat, Ladislao regi novas metus injecit; quare agnito suspicaci et timido ejus animo, itinere supersedit; quæ singula Theodoricus Niemius [1] fuse describit: « Cum, inquit, Bonifacius decimum quintum annum sui Pontificatus attingeret, deliberavit ire causa recreationis ad balnea calida in tripergulis prope civitatem Puteolanam »; interjectaque prolixa eorum balneorum locorumque descriptione, addit: « Cumque dictus Bonifacius galeas de aliquibus locis per mare et demum per flumen Tiberim, usque ad urbem de Ancona et aliunde deduci fecisset, multosque nobiles vassallos Romanæ Ecclesiæ, qui illic in magno numero et apparatu decenti, et tempestive advenerant, causa comitandi eum in Quadragesima ad balnea hujusmodi, ad se Romam venire fecisset, rex Ladislaus hoc percipiens, timuit ne forte Bonifacius contra eum aliquid machinaretur: quapropter Bonifacio scripsit, quod ipsum comitari intenderet personaliter, si utique per mare sive terram ad illud balneum transire vellet: propter quod Bonifacius tum continue remansit, data licentia redeundi ad propria illis qui illic venerant ». Dissimulavit injuriam Pontifex, nec tristem induit animum in Ladislaum, nimium suspiciosum, nec præterita beneficia grata memoria, ut par erat, recolentem perstrinxit; imo novis ornavit beneficiis, atque ad levandam regii ærarii inopiam permisit [1], ut terram Stili in Calabria pretio distraheret, vel

[1] Theod. Niem. l. II. c. 13.

[1] Lib. VIII. pag. 40.

emphitensi subjiceret, quod ad illustrandum Romanæ Ecclesiæ in regnum Siculum supremum jus atque imperium subjicio :

« Charissimo in Christo filio Ladislao, regi Siciliæ illustri.

« Dum eximiam tuæ serenitatis regiæ charitatem, fideique puritatem quam ad nos et Romanam geris Ecclesiam paternis contemplamur affectibus, ad illa nimirum inducimur, quæ ad conservationem saluberrimam tui status et tranquillitatem regni Siciliæ, quod juris et proprietatis Romanæ Ecclesiæ est, quodque a nobis et Romana Ecclesia tenes in feudum, tendere dignoscuntur. Horum igitur consideratione inducti, tuæque serenitatis in hac parte supplicationibus inclinati, eidem serenitati tuæ per se vel procuratorem tuum ad hoc speciale et sufficiens mandatum habentem vendendi jure proprio et in perpetuum, ac tradendi in feudum ac sub debito et consueto in talibus servitio militari tenendum a curia regia terram Stili in dicto regno et provincia Calabriæ situatam de demanio dicti regni cum omnibus castris, fortalitiis », et infra : « Constitutionibus et prohibitionibus Apostolicis, et statutis et capitulis præfati regni, ac juramento per eamdem serenitatem tuam in concessione per nos de dicto regno tibi facta de non vendendis seu alienandis, præsertim bonis demanialibus dicti regni, præstito, et aliis contrariis juramento, confirmatione Apostolica vel quacumque alia firmitate vallatis, nequidquam obstantibus, licentiam concedimus per præsentes et nihilominus ad majorem roboris hujusmodi firmitatem, de uberioris dono gratiæ, ac ex certa scientia venditionem ipsam, sicut præmittitur; faciendam, ac omnia et singula quæ in ea, quantum ad materiam et formam contractus venditionis de jure vel consuetudine requiruntur, expressa fuerint, et quæ sequentur ex ea rata habentes et grata ea omnia, quæ hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, ex nunc prout ex tunc auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui forsan intervenient in eisdem. Per hoc autem censum ratione dicti regni in feudum per nos, ut supra præfertur, hactenus tibi concessi, nobis et Romanæ Ecclesiæ debitum et debendum non intendimus occasione licentiæ, venditionis et alienationis hujusmodi in aliquo diminui, seu quomodolibet defalcari, quominus integre juxta formam dictæ concessionis persolvatur, et persolvi debeat cum effectu, etc. Dat. Romæ, apud S. Petrum VII kal. Junii, Pontificatus nostri anno XV ».

2. *Jura ditionis Pontificiæ tuetur Bonifacius, et dat Constitutionem de eligendis magistratibus.* — Intentus etiam tuendis aliis Romanæ Ecclesiæ juribus, cum Astorgio Manfredo de Faventiæ recipiendo imperio pepigit, ac Donadeum episcopum Narniensem urbis possessionem adire jussit [1], de qua Florentinis vendenda nefaria consilia fuerant agitata ; cumque post recuperatam Bononiam novas in ea urbe excitatas turbas accepisset præcipuo Nannis Gozadini flagitio, qui amplissimis a Balthasare cardinale beneficiis ornatus in eum conjurarat, Centique et Plebis oppidis proditione occupatis, Bononiensem rem perturbarat, seditionem compescere studuit ; increbescenteque fama proditorem arcanis Nicolai marchionis Atestini studiis fulciri, Bonifacius Nicolao Nannis proditionem exposuit, edixitque Apostolico pro imperio ne ullam cum illo coitionem faceret, ipsive ullo modo faveret.

« Dilecto filio nobili viro Nicolao marchioni Estensi in nostra civitate Ferrariensi pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicario generali.

« Novit tua nobilitas, novit jam tandem Italia qualiter iniquitatis alumnus, patriæ proditor, famæ prodigus, ac salutis propriæ immemor infamis Nannes de Gozadinis de civitate nostra Bononiensi, nostris dudum et Ecclesiæ Romanæ ejus dominæ et magistræ enutritus præsidiis, et quem ac suos ut filios prædilectos spiritualibus gratiis ac favoribus, honoribus et beneficiis fueramus amplissime prosecuti, contra statum et honorem nostrum, et præfatæ Ecclesiæ, ac contra personam dilecti filii Baldassaris Eustachii diaconi cardinalis, ac illis in partibus Apostolicæ Sedis legati de præfati Nannis et suorum fidelitate, quam putabat intergerrimam, usque ad multorum odium amplissime confidentis, non solum castrorum Centi et Plebis comitatus nostri Bononiensis occupationes, sed conspirationes truculentissimas, homicidia et alia nefaria crimina perturbationem et rebellionem civitatis nostræ Bononiensis prædictæ, ac aliarum civitatum et terrarum nobis et eidem Ecclesiæ immediate spiritualiter subditarum, cum nonnullis suis adhærentibus, complicibus atque sequacibus damnabiliter paratus, et assidue mala malis accumulans cum hujusmodi suis adhærentibus, nititur statum civitatis ac partium præfatarum subvertere et dare præcipitem in ruinam.

« Et quoniam zelo paternæ dilectionis ad salutem et pacem præfatæ civitatis, nostræ utique et præfatæ Ecclesiæ peculiaris filiæ prædictæ, afficimur non indigne, ac idem Nannes pro parte dicti legati fuerit instantissime monitus et requisitus, sed incassum, ut castra hujusmodi dicto legato restitueret, et a talibus abstineret, quinimo ad nostram et præfatæ Ecclesiæ et dicti legati fidelitatem et obedientiam remearet, et præmissorum contemptor extiterit, taliaque conniventibus oculis pertransire ulterius minime valeamus, ne impunita temeritas aditum sceleri

[1] Bonif. lib. VIII, pag. 38.

præbeat in futurum, et tua nobilitas, quæ ut a præstatione cujuscumque præsidii dicto Nanni et suis sequacibus exhibendi ex toto desisteret, parte nostra et præfati legati sæpius sit monita, et cum instantia requisita etiam vinculo juramenti, quo nobis et præfatæ Ecclesiæ extat obnoxia vigore concessionis vicariatus dictæ Ferrariensis civitatis per nos eidem concessi, nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus, ac præfatæ Ecclesiæ fideliter adhærere, ac conjurationem, conspirationem seu ligam non facere cum rebellibus et inimicis seu inobedientibus Ecclesiæ prælibatæ, nec eis præstare auxilium vel favorem, sed eos prosequi toto posse teneatur et debeat, et certi reddamur nobilitatem ipsam dispositam progenitorum suorum, qui semper fidelissimi status et honoris præfatæ Romanæ Ecclesiæ, nullis parcendo periculis, etiam personalibus vel impensis fuerunt, sectari vestigia ac ex fideli integritate apud Sedem Apostolicam perpetuo cupiat exaltari ; quare eamdem nobilitatem tuam præsentium tenore requirimus et monemus, eidem nihilominus per Apostolica scripta mandantes sub pœnis excommunicationis ac privationis vicariatus hujusmodi, et omnium bonorum etiam feudalium, quæ a Romana vel quibusvis aliis Ecclesiis, Romano imperio, regibus, principibus, universitatibus aut singularibus quibuscumque personis obtinens ; necnon dignitatum, honorum, privilegiorum et gratiarum quorumlibet, quatenus præfatum Nannem, fautores et complices suos hujusmodi, quos rebelles Ecclesiæ præfatæ, conspiratores ac reos criminis læsæ majestatis harum serie declaramus, et incidisse in sententias et pœnas tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes promulgatas et inflictas, et propterea fuisse et esse hujusmodi sententiis et pœnis sententialiter irretitos, ac privatos omnibus dignitatibus, honoribus, privilegiis, indulgentiis, gratiis, immunitatibus realibus et personalibus, per eamdem vel alias Ecclesias, aut Romanum imperium, reges, principes, universitates vel singulares personas quomodolibet concessis eisdem de cætero in civitatibus, terris, castris et locis quibuslibet tuæ potestati quovis modo suppositis, persequi tanquam hostes Ecclesiæ, receptari nulla ratione, aut directe vel indirecte per te vel alios eis exhiberi auxilium, consilium vel favorem quovis modo permittas, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII id. Februarii, Pontificatus nostri anno XV ». Ad continendos vero facilius in officio populos, ne magistratuum vitio ad rebellionem traherentur, tumultusque concitarent in electionibus, Bonifacius sanxit, ne quis a populis Romanæ Ecclesiæ clientibus ad præfecturam præturamve, aut publicæ rei administrationem vocaretur, sed summi Pontificis arbitrio magistratus publicis gubernaculis admovendos, omniaque his contraria decreta convulsit.

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum nuper, sicut fide digna relatione didicimus, nonnullis universitatibus seu magnatibus civitatum, terrarum, castrorum et locorum nobis et eidem Ecclesiæ Romanæ immediate subjectorum in provinciis nostris Patrimonii B. Petri in Tuscia, Ducatus Spoletani, civitatum et terrarum specialis commissionis ac Arnulforum consistentium, per nos seu rectores provinciarum, comitatuum seu terrarum hujusmodi, aut alios auctoritate Apostolica indultum et concessum extiterit, tam per formam contractuum, quam litterarum Apostolicarum, quod potestates, capitaneos, rectores seu alios officiales forenses ad hujusmodi civitatum, terrarum, castrorum et locorum regimina, gubernationem vel administrationem possent nominare, seu eligere, per nos seu rectores provinciarum, civitatum vel terrarum hujusmodi confirmandos et ex hujusmodi facultate ac licentia magna discrimina, dissensiones et scandala in provinciis, civitatibus et terris hujusmodi, sicut manifeste cognovimus, sæpenumero sint exorta : nos volentes, sicut ex debito pastoralis tenemur officii, hujusmodi discriminibus, dissensionibus et scandalis obviare, et ad hoc, ut provinciæ, civitates, terræ, castra et loca hujusmodi sub mensura justitiæ ac tranquillitate pacifica valeant salubriter gubernari, præmissis et nonnullis aliis justis et rationabilibus suadentibus causis ad hoc animum nostrum moventibus, omnes et singulas facultates, potestates atque licentias ac indulta, universitatibus, communitatibus, regiminibus seu magistratibus, aut aliis quibuscumque singularibus personis civitatum, terrarum, castrorum et locorum nobis et præfatæ Ecclesiæ immediate subjectorum, et super comprehensis, denominandis seu eligendis potestatibus, capitaneis, rectoribus seu aliis officialibus forensibus, etiamsi aliqui vel aliquis ex ipsis nominandis vel eligendis per nos seu rectores provinciarum, civitatum, terrarum, castrorum vel locorum prædictorum, vel alios auctoritate confirmari deberent, sub quacumque verborum conceptione hujusmodi facultates, potestates, licentiæ seu indulta appareant, etiam post modum seu viam contractus, et de eis eorumque totis tenoribus hic habenda esset mentio specialis, quorum omnium tenores et formas hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, ex certa scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium revocamus, tollimus, irritamus et annullamus, ac nullius esse decernimus roboris vel momenti, et perinde haberi ac si hujusmodi facultates, potestates et licentiæ ac indulta concessa nullatenus extitissent, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Martii, Pontificatus nostri anno XIV ».

3. *Petri e Luna pertinacia, qui ad fallendos*

suos sectatores dolosas dat litteras. — Inter hæc Petrus e Luna antipapa ob restitutum sibi a Gallis superiori anno obsequium reditumque pseudo-cardinalium arrogantia tumidus, propagabat schisma, ac factis demonstrabat nunquam se falsæ dignitatis pro restituenda Ecclesiæ pace insignia positurum. Qua de re vulgata per orbem Christianum fama, Carolus Francorum rex dolens ob suam facilitatem Petrum in pristina pervicacia obduruisse, ducem Aurelianensem fratrem suum ad eum misit, petitum ut ad removendam a se invidiam, consilium suum abolendi schismatis suamque mentem aperiret. His auditis, pseudopontifex improbitatem multis verborum fucis coloravit, eosque rumores insigni malevolentiæ, cum tamen reipsa vera esset ea proborum sententia, adscripsit: ad quam hominis perfidiam magis in luce collocandam hæc ex ejus Apologia [1] postea edita decerpimus :

« Quia nonnulli detractores et malevoli domino nostro conabantur impingere, quod nunquam fuerat intentionis dicti domini nostri, nec erat, papali dignitati cedere pro Ecclesiæ unione, dominus dux Aurelianensis claræ memoriæ ex parte regis missus ad dominum nostrum tunc in Tarascone existentem eidem supplicavit, ut super hoc verbo et Bulla aperiret mentem suam; qui expresse mentem suam declarando, verbo expresse dixit intentionis suæ semper fuisse et esse, quod ubi cessio de papali dignitate et officio per ipsum facienda esset expediens Ecclesiæ sanctæ Dei, et per eam et ex ea celer et indubitata unio in Dei Ecclesia utiliter et salubriter sequeretur, et papali dignitati, ac statui ac juri indubio, quod in iis habet, pro Dei reverentia et animarum salute cedere affectu spontaneo paratus erat, et personam ac vitam exponere corporalem, prout hæc et alia in dicta Bulla data in Tarascone Avenionensis diœcesis VI id. Januarii, Pontificatus sui anno x, latius continentur (1) ».

4. Historiæ mandandæ eæ litteræ [2] refertæ mendaciis dolisque visæ sunt, ex quibus magis antipapæ scelus in deludendis miseris schismaticis, qui se ejus servituti subdiderant patebit.

« Benedictus, etc, universis Christi fidelibus, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem.

« Scrutator mentium et omnium cognitor secretorum Dominus Jesus Christus, cujus vices in terris gerimus, licet immeriti, clare novit quod a principio assumptionis nostræ ad Apostolatus officium, ad sedationem pestiferi schismatis, proh dolor! in Dei Ecclesia nunc vigentis, quod diu ante ortum habuerat, nec tamen potuerat, obviante inimico humani generis, extirpari, et procurandam sanctæ Dei Ecclesiæ salutiferam unionem totis affectibus et omnimoda sinceritate, diligentia et sollicitudine cupivimus et incæpimus laborare, firmiter in nostro proponentes animo id quod expedientius esset unioni Ecclesiæ adimplere pro viribus, secundum eos modum et ordinem quos divina justitia, sincera charitas, animarum salus et ipsius Ecclesiæ utilitas exegissent. De quibus etiam satis innotescere potuit diligenter et sollicite intuentibus responsiones quasdam, quas circa materiam procurandæ unionis hujusmodi alias motam, et viam nobis cessionis apertam recolimus nos fecisse. Verum quia his non obstantibus, ut ex relatu fide dignorum, et præsertim dilecti filii nobilis viri Ludovici Aurelianensis ducis percepimus, quod nonnulli tam Ecclesiastici quam sæculares conati fuerunt hactenus, et etiam nunc conantur, nobis impingere, quod eminentiam hujus status, quam nobis, teste Deo, non procuravimus, sic inordinata affectione contendimus retinere, quod nunquam fuimus intentionis nec sumus pro unione Ecclesiæ papali cedere dignitati; nos præfato filio nostro duci Aurelianensi, qui super his et nonnullis aliis negotiis Ecclesiam et ipsius unionem tangentibus ad nostram accessit præsentiam, sinceritatem nostræ intentionis, quam semper habuimus et habemus, et affectum quam gessimus, gerimus et gerere intendimus ad salutem animarum omnium, et Ecclesiæ unionem et pacem, per ordinem et confidenter expressimus oraculo vivæ vocis. Qua expositione sic facta, ipse nobis cum instantia supplicavit, quatenus exposita sibi de hujusmodi intentione et affectu nostris sub Bulla nostra plumbea ei tradi faceremus in scriptis, per quam ipse clarissima in Christo filio nostro Carolo regi Francorum illustri fratri suo sinceritatem no-

[1] Extant tom. XXIV. de schism. pag. 144. — [2] Extant tom. II. de schism. pag. 33.

(1) Hujus anni Concilium Parisiense exhibetur in Collectione Labbeana tom. XV. col. 1079 in quo decernuntur quædam præstanda ab exemptis quoadusque legitimi Pontificis ambigua fuerit auctoritas. Verum si Concilii ejusdem Constitutiones expandantur, intelligemus continuo, Concilium ad alium quam ad præsentem annum referri oportere. Ibi enim illa decernuntur quæ præstari debent ab exemptis *in moderna neutralitate*. Quæ sane verba indicant Gallicanam Ecclesiam neutri Pontifici, tunc cum agebatur Concilium, paruisse. Hoc vero anno Gallos negatam aliquandiu submissionem Benedicto, ac dein anno superiori restitutam, retinuisse constat. Sanctiones igitur quæ hoc anno editæ exhibentur portio sunt Constitutionum in Concilio anni MCDVIII editarum; quo sane anno Gallos neutri Pontifici adhæsisse planum est. Idcirco nullum hujus anni Concilium Parisiis celebratum fuit, temporisque notæ quæ sanctionibus hujus Concilii præfixæ sunt in Collectione Labbeana ita corrigenda sunt; « Articuli deliberati per Concilium Ecclesiæ Gallicanæ anno MCDVIII », pro eo quod in editis est MCDIV. Simile mendum irrepsit in Codicem, unde sanctiones Gallicani Concilii anni MCDVIII nactus fuit F. Martene, vulgavitque Anecdot. tom. II. col. 1398 : nam ita legebatur in eodem Codice : « Avisamenta conclusa per Concilium Ecclesiæ Gallicana XXII Octobris MCDIV ». Cum vero in decursu eorumdem Actorum, annus quo agebatur Concilium repetatur, nec expressus sit annus MCDIV, sed potius MCDVIII, « die XXV Octobris dicti anni MDCVIII dictum Concilium voluit etc. », lux inde affulsit P. Martene, ut totum Concilium ad annum MCDVIII referret. Porro inter sanctiones hujus Concilii, quod anno MCDVIII tribuendum diximus, eas offendit Martene quæ in Collectione Labbeana Concilio anni MCDIV et MCDVIII in unum posthac jungenda esse Concilium, anno MCDVIII celebratum. MANSI.

stræ intentionis hujusmodi, et effectum melius posset et convenientius intimare, et obturaremus ora eorum, qui conficta obloquendi materia veritati contraria divulgantes, nos de sinistra intentione in prosecutione unionis Ecclesiasticæ diffamabant.

5. « Nos igitur, ne ex silentio et omissione nostris, sanctæ Dei Ecclesiæ et nobis aliquando possit in posterum præjudicium generari, pro ipsius Ecclesiæ et nostri juris conservatione ante omnia præmittentes, quod per declarationem hujusmodi nostræ intentionis, seu hujusmodi nostræ Bullæ traditionem, non intendimus nunc, sicut nec debemus, quomodocumque restringere Ecclesiæ libertatem, nec clavium potestati et nostræ in aliquo derogare, nec nos judicio hominis cujuscumque submittere, seu cuiquam alteri necessitati adstringere, nec ad aliud obligare, quam ad id quod sumus ex divinæ legis justitia, dispositione jurium et injunctæ nobis servitutis officio obligati, nec in aliquo penitus consentire, quod rectæ et Catholicæ fidei non conveniat, vel sit contra bonos mores, vel in divinæ majestatis offensam, cum nostram intentionem sic declarare et declarationem ipsam dilecto filio nostro duci, ut petivit, voluerimus tradere solum ad serenandam mentem prædicti filii nostri regis et aliorum, ad quos notitia hujus nostræ declarationis pervenerit, quibus forsan notum non erat nostræ intentionis propositum in hac parte, et ad imponendum silentium nos diffamantibus, ut præfertur, et quieti status Ecclesiæ, prout melius possumus, consulendum, quod in præfatis nostris responsionibus alias factis erat implicitum, explicantes declaramus tenore præsentium nostræ intentionis semper fuisse et esse : ubi cessio de papali dignitate et officio per nos fienda esset et erit expediens Ecclesiæ sanctæ Dei, per eam et ex ea celer et indubitata unio in Dei Ecclesia utiliter et salubriter sequetur, et papali dignitati et statui ac juri indubio quod in eis habemus, pro Dei reverentia et animarum salute cedere affectu spontaneo, et personam insuper et vitam exponere corporalem, licet ejusdem intentionis nostræ fuerit et sit juris et justitiæ vias, ubi per eas utiliter et salubriter unio Ecclesiæ fieri posset et possit, non excludere tanquam consonas divinis et canonicis institutis, animabus salubres, honestati sanctæ matris Ecclesiæ condecentes, quascumque protestationes, si quas hujusmodi cessioni, cum, sicut præmittitur, expediret per nos fiendæ, contrarias vel adversas sub quacumque serie, forma seu expressione verborum forsan, ut aliqui suspicantur, hactenus fecimus ad tollendam suspicionem hujusmodi, cassantes et annullantes et habentes penitus pro infectis. Obsecramus igitur præfatum regem et alios quoscumque reges et principes, cunctosque fideles, ad quos declaratio hujusmodi nostræ intentionis pervenerit, per viscera misericordiæ Jesu Christi, cujus causa agitur, et deprecamur ac hortamur in Domino, ut pro Dei servitio, et Apostolorum Petri et Pauli ac Sedis Apostolicæ reverentia et animarum salute præfatam nostram declarationem affectione filiali suscipientes, et tantæ cladis Ecclesiæ, quæ eos regeneravit in Christo, benigno compatientes affectu, ad exstirpationem præsentis schismatis, et salubrem prosecutionem Ecclesiasticæ unionis vobis velint suum benignum et favorabile impertiri auxilium, ut tenentur, ut per illud vobis et Ecclesiæ militanti favorabiliter præstitum, et alia pia opera, quæ Domino inspirante, fecerint, post transitoriæ vitæ cursum, permansurum consequantur præmium et gaudium Ecclesiæ triumphantis. Nulli ergo, etc. Dat. Tarrascone Avinionensis diœcesis VI id. Januarii, Pontificatus nostri anno x ».

6. *Antipapæ oratores ad Bonifacium.* — His acceptis, Aureliani dux ingentes grates egit [1] Petro e Luna, qui ubi ita illusit sectatores suos, primum ineunte anno, deinde reliquo excurrente, novos instruebat dolos, ut infamiam, quam sibi ob propagatum schisma pepererat, in verum Pontificem derivaret, illumque concordiæ speciosa fraude vel vi opprimeret : atque ideo oratores submisit ad Bonifacium, qui ad pristinam Ecclesiarum conjunctionem redintegrandam accessisse fingerent. Bonifacius igitur, ne schisma alere videretur, cum honestam tollendi schismatis causam prætexerent, publicæ ipsis fidei syngrapham dedit [2]. Verum non ad restituendam Ecclesiæ pacem, sed ad concinnandos dolos erant a Petro e Luna missi, et ad voluntates vulgi irretiendas, illum ad Pontificia ornamenta exuenda paratum ementiebantur [3], si Bonifacius Pontificium imperium deposuisset : Bonifacio vero et cardinalibus alios fucos proposuere, nec de Pontificatu deserendo, ut tertius communibus suffragiis crearetur, sed de subdolo a Bonifacio ipso et Petro e Luna [4] faciendo egerunt. At impudens Petrus in quadam sua apologia [5] mentitur se prædictis oratoribus, quos Massilia, præsente Ludovico, qui Jerusalem et Siciliæ regem se appellabat, misisse ait, jus contulisse, ut Bonifacio « viam conventionis, informationis, discussionis et declarationis justitiæ, ac demum cessionis » offerrent ; cujus mendacia facile refelluntur : nam quod ad abdicationem spectat, eosdem oratores illam respuere, ut suo loco dicetur : discussionem vero et declarationem justitiæ, quæ in Concilio Œcumenico perfici debuisset, semper Petrus et cæteri schismatici declinarunt. Colloquium itaque deposcebat antipapa per hos oratores de quibus Theodoricus e Niem [6] hæc refert :

[1] Tom. XXIV. de schism. pag. 144. — [2] Lib. VIII. pag. 53. — [3] Innocen. VII lib. I. pag. 234. — [4] Id. ibid. — [5] Extant tom. XXIV. de schism. pag. 144. — [6] Theod. e Niem. lib. II. c. 23.

7. « Qui quidem nuntii Bonifacium et ejus cardinales diligenter exhortabantur, quod cum eodem Petro ad faciendam unionem in Ecclesia universali in aliquo loco utrique parti tuto concurrere vellent : ad quod ipsi domini cardinales partis nostræ bene inclinati erant ; sed assignato termino, quo super hoc Bonifacius dictis nuntiis finaliter respondere volebat, scilicet in ejus palatio penes Basilicam principis Apostolorum, in eodem festo S. Michaelis in vesperis. Et cum illic Bonifacius, cardinales et nuntii, et multi curiales invicem convenissent, tunc præfati nuntii perquam discrete et solerter, quæ ipsis commissa fuerant proposuerunt, rogando et exhortando dictum Bonifacium, quod finem daret huic schismati, cum eorum domino ad hoc parato, ut dicebant ». Mera erat hæc impostura, quandoquidem antipapa nihil aliud contendebat, quam in congressum colloquiumque venire cum Bonifacio, cui se persuasurum ut Pontificatu abiret, eumve opprimeret, prætidebat. Subdit Theodoricus : « Quibus Pontifex ad hoc parum benigniter respondit, se esse papam et eumdem Petrum antipapam, et similia verba parum vel nihil ad causam facientia adducendo ». Refert auctor apologiæ [1] Petri e Luna Bonifacium hac voce usum : « Magister vester non renuntiat vel non renuntiavit, cum hoc ipse juraverit, et in potestate se posuerit laicorum : renuntiet ipse si vult, et qui se obligavit, et non habet quid perdere. Nos sumus qui potestatem a Deo habemus et nolumus renuntiare ». Hæc narrat schismaticus ad creandam Bonifacio invidiam, quanquam re ipsa erant vera et justa : quid vero ad hæc responderint internuntii Petri e Luna, subjicit Theodoricus Niemius [2] : « Tunc, inquit, ipsi nuntii dedignati in ejus præsentia dixerunt, quod dominus eorum non esset simoniacus, notantes Bonifacium esse talem : unde Bonifacius valde commotus jussit eos Urbem exire : qui responderunt, quod salvum conductum haberent ab ipso et Romano populo adhuc aliquantulum illic manendi et inde recedendi, quod illo gaudere vellent. Unde [1] ipse Pontifex ira immoderatius incalescens, et pungente ipsum morbo calculi lectum ægritudinis subito intravit, in quo tertia die sequenti festo S. Remigii mane decessit, dictis nuntiis adhuc existentibus in Urbe ».

[1] Extant tom. XXIV. de schism. pag. 144. — [2] Lib. II. c. 23.

8. *Bonifacii papæ obitus et laudes.* — His consentanea de Bonifacio kal. Octobris, morbo calculi extincto, tradunt Gobelinus [2] et alii ; (1) consentiuntque de obitus die successoris litteræ de inito Pontificatu exaratæ. Cum igitur Bonifacius creatus fuerit Pontifex, secunda Novembris die, excurrente anno millesimo trecentesimo octuagesimo nono, annos quatuordecim, menses undecim ipsum sedisse affirmandum est, quem S. Antoninus [3] hoc exornat elogio : « Satis prudens inventus est in regimine temporali, et præterea tanti animi, ut primus populi Romani vim omnem in Pontificem transtulerit, creatis suo nutu magistratibus omnibus, munita arce S. Angeli et pontibus ». Nec modo in rebus publicis gerendis peritia, verum etiam floruisse singulari castitatis laude, narrat idem sanctus auctor [4] : « A multis vulgatum est, quod cum secundum medicinam carnalem diceretur sibi, quod per coitum cum muliere liberaretur a calculo, ex quo decessit, minime acquiescere voluit tanto sacrilegio contra divinam legem : eligens potius pudice mori, quam impudice vivere, et ideo valde commendandus fuit ». Denique de ejus sepultura hæc affert Theodoricus Niemius [5] : « Mortuo igitur Bonifacio, funus ejus satis humiliter in præfata Basilica principis Apostolorum in capella conjuncta capellæ Gregorii papæ ad dexteram dum itur ad altare B. Gregorii papæ, et prope sepulchrum Gregorii papæ V, (minoris Gregorii propter largas eleemosynas, et alia bona

[1] Cap. 24. — [2] Gobelin. in Cosmod. æt. 6. c. 87. in fine. — [3] S. Anton. v. par. tit. XXII. cap. 3. in princ. — [4] Eod. cap. § 3. — [5] Theod. e Niem. l. II. c. 24.

(1) Bonifacius hoc anno die kalendarum Octobris decessit ut in Annalibus. Hoc elogio Pontifici parentat auctor Additamenti ad Ptolomæum Lucensem ex Codice Patavino a Muratorio Rerum Italic. tom. III, part. II, col. 831 vulgatus : « Moribus et vita vivebat ut senex, et etiam continentis vitæ in papatu fuit, ut nunquam sinistrum aliquod de ejus vita prodiret in publicum. Magnanimus et alticordis..... Verum cum stipatus esset ampla et nobili familia, matris videlicet, fratrum et nepotum, multa per manus vel suggestionem fiebant eorum, quæ hujus domini famam aliquantisper denigrant ». Qui fuerint nævi illi in tanta virtutum luce indicant alii, nimium ejus in auro congerendo eoque in necessarios suos effundendo, studium accusantes.

Post ejus obitum secedentes in conclave cardinales die XII Octobris, biduo exacto, die nempe XIV Octobris solemnes litteras signarunt, in quibus fidem suam jurati obstrinxerunt de procuranda Ecclesiæ pace, spondentes singuli ut si quis forte eorum in Pontificem eligeretur, omnem se operam daturum ut schisma tollatur, parati, si forte opus fuerit, vel dignitate cedere. Qua etiam sacramenti religione obstricturos se spoponderunt alium quemcumque, qui forte extra suum cœtum Pontifex renuntiaretur. Litteras hasce ea die quam indicavimus signatas e Ms. Codice PP. Martene et Durand Anecdot. tom. II, col 1274 vulgarunt. In iis vero litteris leguntur nomina IX cardinalium *collegialiter adunatorum* ; ex quo erroris arguitur Gobelinus, qui VII tantummodo cardinales in conclave ingressos asserit.

Haud diu post, nempe XVII Octobris, Cosmatus tituli S. Crucis, de quo in Annalibus, ad summam dignitatem per gradus illos ascendit, quorum plures, non vero omnes Niemius in Annalibus relatus commemorat. Reliquos percenset anonymus Vaticanus in Vita Innocentii a Muratorio rerum Italic. tom. III. part. II. col. 832 vulgatus. Hæc enim ille : « Tempore Urbani VI, factus est clericus cameræ ; (id nominis nunc mihi primum legendum occurrit) dein factus in Anglia collector annis decem, reversus est in Italiam et idem Urbanus fecit eum archiepiscopum Ravennatem, dein episcopum Bononiensem, reservato sibi archiepiscopatu in commendam. Post obitum Urbani papæ remansit vicecamerarius ad custodiam conclavis. Et cum electus fuit Bonifacius IX, in prima promotione fecit eum cardinalem Bononiensem tit. S. Crucis in Jerusalem ». Pontificia corona solemni ritu ornatum die II Novembris, quæ in Dominicam incidit ex Contelorio et Panvino affirmat annalista. Verum Oldoinus in nova Ciaconii editione ex libro Collegii S. R. Eccl. cardinalium eruisse se scribit id præstitum *die Martii, quæ fuit festivitas S. Martini* XI *Novembris.* Eamdem diem cæremoniæ assignat Antonius Petri in Diario Romano, testis oculatus, de quo in nota sequenti, §. 16.

MANSI.

opera, quibus claruit appellati, et fuit Saxo natione) sepeliebatur. Sed interim quod dominus Ladislaus rex imperium tenuit Romanum, magnum et pretiosum valde monumentum dicti fratres ejusdem Bonifacii sibi in eadem capella construi fecerunt ».

9. *Acta cum oratoribus antipapæ antequam cardinales conclave ingrederentur.* — Justis funeribus ex more Bonifacio persolutis, cardinales ad creandum novum Pontificem se comparaverunt : ac tum Petri e Luna oratores novos moliti dolos novi creationem Pontificis disturbare fallacibus pollicitis pertentarunt, de quibus hæc Theodoricus [1] : « Dum jam ipsi cardinales conclave ingredi vellent causa eligendi successorem Bonifacio memorato », et infra :« dicti nuntii venientes rogarunt, quod tum supersederent in electione hujusmodi, si hoc facerent, sperarent unionem futuram cito, de ipsorum domino grata vellent nova referre : quod tamen dicti domini cardinales facere noluerunt, existimantes quod talia truffatice proponerent, ac statim conclave ingrediebantur, ut eligerent successorem Bonifacio ». Enarrat puram ac nitidam hujus rei veritatem Innocentius Septimus [2], nimirum Petri e Luna oratores a cardinalibus vocatos fuisse, monitosque tandem schismati finem positum iri, si vere Petrus e Luna controverso papatu abiret, ipsosque pacta abdicatione novum tum Pontificem non renuntiaturos, quo Ecclesiarum conjunctio redintegrari posset : illos autem, qui non alia ratione concordiam exoptare præ se ferebant, nisi ut omnes antipapæ se subjicerent, oblatam justissimam abolendi schismatis occasionem repulisse, negaruntque ea se auctoritate instructos esse, ut Petri nomine cederent ; neque id etiam ipsius congruere dignitati : quod impudenti responso dato, postea magistri imposturas imitati non minori impudentia jactarunt, illum pro exstinguendo schismate paratissimum fuisse Pontificatu se abdicare, at Bonifacii ejusque cardinalium vitio schisma tamdiu propagatum. Verum, spretis horum impostorum fraudibus, cardinales omne consilium ac studium ad indagandas schismatis abolendi rationes contulerunt, sanxeruntque nuncupato sacramento omnes obstringendos, si Pontificatum adipiscerentur, curas omnes collocaturos pro exstinguendo schismate, etiamsi Pontificio gradu cedendum foret : quod factum cardinalium subjectis verbis narrat Gobelinus [3].

10. *Electio Innocenti VII, qui dat litteras Encyclicas et indicit Synodum.* — « Coram pluribus conclave intraverunt, et coram pluribus notariis et testibus solemnibus compromiserunt, et compromissum servare juraverunt, nec unquam se absolvi ab illo juramento se petituros, neque absolutionem aliquam recepturos se ab eodem : videlicet quod ipsi singuli et communiter, et si quis eorum forte in papam eligeretur, vellet omnem diligentiam, quam posset adhibere ad hoc, quod unitas Ecclesiæ reformaretur, etiamsi opus esset ad hoc renuntiare papatui vel resignare illum, qui ex eis papa fieret, et quod cardinales absentes ad simile juramentum præstandum coarctarent : et si forte novos cardinales postea creari contingeret, quod ante omnia simile juramentum præstarent. Et post hoc processum est ad electionem, et electus est ex eis dominus Cosmatus supradictus, nimirum e Melioratis tit. Sanctæ Crucis presbyter cardinalis, et vocatus est Innocentius VII ». Electum fuisse XVI kal. Novembris, ipsemet in Encyclicis litteris [1] testatur. Agit etiam de ejus creatione Felix Contelorius, atque ex libro collegii sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, qui conclave sunt ingressi nomina recenset : « Romæ, die Mercurii prima Octobris, hora XXI, anno MCDIV obiit Bonifacius IX, et die Dominico de sero XII Octobris ejusdem cardinales intrarunt conclave apud Sanctum Petrum numero novem, videlicet Florentinus Angelus Acciaiolus episcopus Ostiensis, Monopolitanus Franciscus episcopus Sabinensis, Neapolitanus Henricus episcopus Tusculanus de Minutotis Aquileiensis, Antonius Cajetanus tit. S. Cæciliæ, Cosmatus de Melioratis Sulmonensis cardinalis Bononiensis tit. S. Crucis, Angelus Neapolitanus de Summaripa S. Pudentianæ cardinalis Laudensis, Christophorus de Maronibus Romanus S. Cyriaci cardinalis Iserniensis, Raynaldus de Brancaciis Neapolitanus S. Viti in Macello diaconus, Landulphus de Maramaris Neapolitanus S. Nicolai in carcere Tulliano. Battazar Cossa erat absens in sua legatione Bononiensi, Valentinus cardinalis Quinqueecliensis in Hungaria, qui MCDVII venit ad curiam. Die Veneris XVII Octobris, hora XXI, dominus Cosmatus Sanctæ Crucis in Jerusalem cardinalis Bononiensis eligitur in summum Pontificem nomine Innocentius VII ».

11. Complectitur paucis hisce verbis Leonardus Aretinus Innocentii dotes [2] : « Patria Sulmonensis, vir ætate grandævus, ac multarum magnarumque rerum experientiam callens ». At describit accuratius Theodoricus Niemius [3] et genus, et mores, et gesta ante Pontificatum munera »: Natus est, inquit, e parentibus honesti et mediocris status ex insigni oppido Sulmone, Valmensis diœcesis, quod est in Aprutio : et Aprutium est provincia regni Siliciæ versus Campaniam. Hic erat clarus doctor in jure canonico ; expertus in eadem Romana curia in agendis, et vix fuit curialis, cujus specialem notitiam non haberet, et cui non ita placide non

[1] Eod. cap. 24. — [2] Innoc. lib. I. pag. 134. — [3] Gobelin. in Cosmod. æt. 6. c. 88. Theod. e Niem. l. II. c. 34.

[1] Extant in eod. Ms. in Vatic. post Brevia Martini V et Eug. IV, et apud Contelor. in Elench. — [2] Aretin. in histor. rer. Ital. — [3] Theod. e Niem. l. II. c. 39.

loqueretur, ac si carne sibi conjunctus existeret; castæ vitæ et bonæ famæ, canendi et scribendi peritus, bonarum litterarum apprime doctus. Fuit etiam olim collector fructuum cameræ Apostolicæ tempore dicti Urbani papæ VI in regno Angliæ, in quo quidem officio, ut fama volebat, multum laudabiliter se habebat: deinde Bononiensis episcopus factus, ac post thesaurarius Urbani factus, demum per Bonifacium in sui Pontificatus principio ad cardinalatus honorem fuit assumptus, sic graduatim in dignitatibus ascendendo ». De eodem Innocentio sacra tiara solemni ritu redimito, hæc scribit Theodoricus [1]: « Innocentium cum magna lætitia et frequentia Romani populi atque curialium coronationis ante ipsam Basilicam principis Apostolorum recepit insignia, et ad Ecclesiam Lateranensem eadem die, ut moris est, accedens, nec moram ibi faciens, ipsa die rediit ad palatium suum apud præfatam Basilicam consistens »; eam vero die secunda Novembris peractam celebritatem ex libro collegii cardinalium refert Felix Contelorius [2]. His perfectis novus Pontifex Encyclicis litteris [3] Catholicos præsules de traditis sibi universæ Ecclesiæ gubernaculis certiores fecit, rogavitque, ut de viis optimis exstinguendi schismatis inter se conferrent, atque ad eas exponendas idoneos viros mitterent antequam proximus Omnium Sanctorum festus dies laberetur.

12. « Innocentius, etc. venerabilibus fratribus Friderico archiepiscopo Coloniensi ac suffraganeis, et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis et aliis Ecclesiarum prælatis, eorumque capitulis, conventibus atque collegiis universis tam exemptis quam non exemptis per provinciam Coloniensem constitutis, salutem.

« Rex regum et Dominus dominantium unigenitus Dei filius Jesus Christus, qui prodigia facit in cœlo sursum et terra deorsum, in sui cœlestis altitudine consilii firmam retinens in ejus incommutabili dispositione censuram sacrosanctam Romanam Ecclesiam suo pretiosissimo fundatam sanguine, ad cujus regimen licet immeriti, assumpti fuimus; supra petram fidei indeficienti soliditate firmavit, illud ei tribuens in Apostolicæ concessionis fortitudine fundamentum, quod nec diruat procella turbinis, nec in ipsum prævalere possit spiritus tempestatis: et licet crebra decedentium mutatione pastorum invaria plerumque discrimina inciderit, ab ea tamen supernum præsidium se nullo modo subtraxit. Sic igitur ante paucos dies, faciente Domino, cum eadem variis procellarum agitata turbinibus signum in bonum de transitu felicis recordationis Bonifacii papæ IX prædecessoris nostri ad Dominum, prout de divinæ pietatis miseratione confidimus, statum ejus in unitate sancti Spiritus ac pacis vinculo divina providentia conservavit.

« Defuncto siquidem kal. mensis Octobris proxime præteriti Romæ apud S. Petrum eodem prædecessore nostro, solemnibusque celebratis exsequiis pro eodem, et ejus corpore in Basilica principis Apostolorum de Urbe præfata honorifice deposito, habitus est a fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, exquisitissime, prout tanta rerum sublimitas postulabat, de successoris electione tractatus, in quo tanta fuit unitas omnium tanquam ad invicem in cunctis concordantium, ut intelligatur in eis operatum esse per eum, in cujus manu non solum hominum corda, sed cœlum et terra consistunt, quod ad fragilitatem nostram, tunc tit. S. Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis eramus, oculos suæ circumspectionis et industriæ intenderunt, et factum est sicut Altissimo placuit, ut nos ad tantæ dignitatis fastigium in patrem elegerunt et pastorem. Sollicita igitur universalis Ecclesiæ administratione assumpta, divinæ propitiationis misericordiam imploramus, ut per suæ voluntatis beneplacita in viam pacis dirigat gressus nostros, et favorem nobis cœlestis pietatis aspiret, ut eo per hanc procellosi maris altitudinem nobis et cunctis fidelibus salutis portum desuper largiente, sub sacerdotio nostro proveniat in Ecclesia militante desiderabilis unionis tranquillitas, exstirpato de vinea Domini Sabaoth detestabili et horrendo schismate, ad quod exstirpandum sub viis, modis et formis honestis pariter atque justis suprema desideria nostra tendunt ».

13. « Et ut præmissa, divina favente clementia, perduci queant consultius ad effectum, fidelium, quos præsens tangit negotium, cupimus super exstirpatione hujusmodi schismatis ac viis, modis et formis congruentibus atque justis per nos servandis audire consilia, ad quæ exhibenda fideles ipsos ad veniendum seu dirigendum personas tanto negotio congruentes quam primum ante vel usque ad festum Omnium Sanctorum proxime secuturum, si se facultas obtulerit, paternis affectibus excitamus, ac in Altissimo requirimus et hortamur pro votiva conclusione desiderabilis unionis, super quibus et paterna intentione nostra erga Ecclesiarum omnium incrementa, vestrumque et cæterorum fidelium statum, venerabili fratri Joanni episcopo Savoniensi et dilecto filio nobili viro Alexandro de Constantio militi Neapolitano præsentium latoribus, nostrisque nuntiis exhibere velitis credentiæ plenam fidem. Dat. Romæ apud S. Petrum VI kal. Januarii, Pontificatus nostri anno primo ». Conceptæ sunt iisdem verbis ad Joannem Moguntinum, Joannem Treverensem,

[1] Theod. Niem. l. II. c. 35. — [2] Contelor. in Elench. card. — [3] Lib. I. pag. 114.

Salzeburgensem, Sbinconem [1], Pragensem Thomam [2] Cantuariensem, Richardum Eboracensem [3], tum Pisanum et Ravennatem [4] archiepiscopos, tum patriarcham Antiochenum [5] ac suffraganeos et complures alios, tum vero de conjunctione Ecclesiarum restituenda ad Wladislaum regem Poloniæ [6] virosque principes [7] Germaniæ, Italiæ, Castellæ, Aragoniæ, Lusitaniæ, datæ litteræ.

Innocentium etiam indixisse Romæ Synodum ad kal. Novembris recurrentis anni proximi, testatur subjectis verbis Gobelinus [8]. « Dominus Innocentius papa archiepiscopis et prælatis per diversa regna constitutis litteras suas cum nuntiis solemnibus direxit, insinuans eis quod in kal. Novembris deinde proxime futuris in Concilium generale in urbe Roma pro unione Ecclesiæ est celebraturus, et exhortans eos, ut se cum prælatis sibi subditis, vel saltem viros idoneos ad idem Concilium dirigere curarent ». Ut vero disturbatum fuerit hujusmodi Concilium sequenti anno dicetur.

14. *Decretum Innocentii pro Ladislao rege.* — Cæterum Ladislaus rex Neapolitanus, cum audisset Pontificem sacramento se devinxisse ad ponendos papales apices, si Petrus e Luna antipapali fastigio abiret, sinistram concepit suspicionem, ne in Ecclesiarum constituenda concordia suæ dignitati aliquod periculum crearetur, adduxitque Innocentium, ut Apostolica sanctione [9] vulgaret, publicam pacem nunquam firmandam, nisi Ladislaus sceptra, quibus hactenus potiebatur, retineret.

« Ad futuram rei memoriam ».

« Præclara et singularia insignita merita, quibus charissimus in Christo filius noster Ladislaus, Jerusalem et Siciliæ rex illustris, pollere dignoscitur, necnon eximiæ devotionis sinceritatisque affectus, quæ ipse ad nos et Romanam gerit Ecclesiam, grataque et accepta servitia, quæ nobis et præfatæ Ecclesiæ hactenus impendit et impendere continue non desistit, merito promerentur, ut regem ipsum specialibus gratiis et favoribus prosequamur. Cum igitur nos et venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales intendamus totis viribus laborare, ac opem et operam efficaces adhibere, ut damnabile schisma, quod jam, proh dolor! per multos annos in Christianitate et Dei Ecclesia exitialiter perduravit, cum Dei auxilio tollatur de medio et totaliter exstirpetur, et in eadem Ecclesia unitas et concordia debite reformentur; nos pro cautela et tuitione prædicti regis, qui a nobis et præfata Ecclesia regnum Siciliæ tenet in feudum, volentes ipsius regis indemnitatibus præcavere, de consilio et assensu prædictorum fratrum nostrorum tenore præsentium eidem regi promittimus ad concludendum de dictæ Ecclesiæ unione per nos aut fratres nostros non venire, quominus de utriusque partis consensu idem rex Ladislaus in pacifica possessione ac titulo regnorum suorum, prout ad præsens existit, sit et remaneat rex illustris, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super iis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo nostræ promissionis et constitutionis infringere, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum III id. Novembris, Pontificatus nostri anno primo ».

15. *Ingratus Ladislai in Ecclesiam animus.* Hæc conditio de Ecclesiarum conjunctione non restituenda nisi regnum Neapolitanum adversus Andegavensem assereretur, vix aut nunquam impleri posse videbatur, nec propter regis illius privata commoda, novæ erant afferendæ difficultates in redintegranda Ecclesiarum conjunctione, sed ejusmodi in Ladislaum nimii studii susceptæ culpæ vindicem Innocentius regem ipsum sensit : pulsus enim ab eo Urbe, coactusque est, ut videbimus, non modo infidum contumacemprincipem anathemate percellere, verum decretoria sententia regnorum juribus ob ipsius flagitia novis in dies flagitiis cumulata exauctorare. Gravissima illa fuisse, et Innocentium ob iniquitatem temporum ea dissimulasse memorat Theodoricus Niemius [1], de Ladislao hæc scribens : « Etiam castra et temporalia bona Ecclesiarum et monasteriorum in ipso regno Siciliæ consistentium, et olim per imperatores Romanos et reges Catholicos pietatis intuitu donata, sub colore, quod contra dicti regni scilicet suosque hostes illa fideliter conservare vellet pro usu Ecclesiarum et monasteriorum, ipse hujusmodi usurpabat ». Et infra : « Ecclesias et monasteria hujusmodi ad dandum sibi pecunias traxit, nec permisit eos possessionem Ecclesiarum et beneficiorum ac monasteriorum apprehendere, nisi ante omnia ipsas pecunias, quas postulabat, efficaciter persolvissent. Quosdam etiam milites et satellites suos ad nonnulla monasteria et domos episcoporum destinavit, indulgendo eis, ut ibi essent per aliquod tempus, et de receptis illic bonis atque victualibus ibi disponerent, prout videretur eisdem : qui, si quos prælatos fore reperirent eorum non voluntarios receptores, hos milites et satellites male tractabant, et plerosque a propriis stationibus repellebant, et qui in hoc erat austerior præ cæteris laudabatur a rege ; et cum de his et aliis oppressionibus prælatorum fierent Innocentio de rege præfato querelæ, eum propterea non corripuit in principio suæ assumptionis ad papatum, ne correptus proinde pejora committeret, obmutuit et siluit. Sed illud in grande damnum eorumdem Ecclesiarum et monasteriorum, ac prælatorum re-

[1] Lib. I. pag. 114. — [2] Super pag. 114. — [3] Ead. pag. — [4] Pag. 15. — [5] Ibid. pag. 120. — [6] Ead. pag. — [7] Pag. 115. — [8] Gobelin. in Cosmod. tom. æt. 6. cap. 88. — [9] Innoc. lib. I. pag. 70.

[1] Theod. Niem. l. II. c. 41.

dundavit juxta illud : *Principiis obsta, sero medicina paratur.* Insuper dictus rex multis datis in stimulum, illos sive proceres sive magnates, qui eum juverunt ad recuperandum statum ipsius regni, passim exterminabat, multos eorum incarcerando et in carceribus occidendo ; quippe omnia, sicut sibi dictabat animus, sive bona sive mala essent, intrepide faciebat ». Erant hæc scelera graviorum rudimenta scelerum, quæ ferebat ægre Innocentius : cumque vinci beneficiis Ladislaum posse putaret, remisit illi omne vectigale aureum, quod præteritis annis Sedi Apostolicæ pendere intermiserat, atque etiam tribus proxime lapsuris census immunitatem concessit [1].

16. *Fœderis capita inter Innocentium et Romanos deprecatore Ladislao rege sancita.* — Retulit Innocentio pro acceptis beneficiis insignes injurias Ladilaus rex, de quo Leonardus Aretinus hæc historiæ tradidit [2] : « Ad hunc Pontificem Ladislaus inter primas gratulationes Romam profectus, cum honestissimam salutandi gratulandique prætexeret causam, esset autem revera augendi regni cupiditas, Romanos nec prius quietos sua præsentia in Pontificem concitavit ». Eum ad Urbis imperium aspirasse, ac Gibellinam factionem ad liberas publicæ rei habenas a Pontifice extorquendas confirmasse in audacia, consentit Theodoricus Niemius [3] ; cumque se interpretem concordiæ inter populum et Pontificem, a quo etiam Campaniæ et Maritimæ præfecturam in aliquot annos obtinuerat, constituisset, perduellibus Romanis plus æquo studuisse (1). Extant in Regesto Pontificio [4] fœderis capita, quod rege Ladislao pacis deprecatore, post ingentes illos tumultus sub primis Pontificatus Innocentii exordiis excitatos, sancitum est, quæ subjectis verbis concepta sunt, ac repetenda duximus, ut ex iis lector secutarum turbarum causas dignoscat. « In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, amen ; beatæ semperque Virginis Mariæ, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, et Omnium Sanctorum et Sanctarum cœlestis curiæ ac sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocentii divina providentia papæ VII, et successorum ejus canonice intrantium, ad tranquillitatem pacificam almæ Urbis, et omnium præfatæ Ecclesiæ fidelium.

« Noverint universi et singuli præsentium seriem inspecturi, quod sanctissimus in Christo pater et dominus noster, dominus Innocentius divina providentia papa VII, in speculum suæ considerationis extollens tumultuantis Romani populi post obitum felicis recordationis domini Bonifacii papæ Noni prædecessoris sui in alma Urbe motus pestiferos et malignos, ac petitiones factas pro parte nonnullorum ex dicto populo post obitum præfati Pontificis collegio reverendissimorum fratrum suorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc existebat, et deinde post assumptionem suam ad apicem summi Apostolatus ejusdem Sanctitatis ; et cupiens, cum ad præfatam Urbem, in qua divinitas esse voluit utriusque tam spiritualis quam temporalis domini monarchiam, ut pacis tranquillitas vigeat, et discordiæ fomenta depereant, benigne ac paternaliter volens agere ac misericorditer cum omnibus qui tumultum et ipsum causantia excitare et attentare damnabibiliter præsumpserunt, et supplicationibus præfati populi pro ipsius tranquillitate annuere, sperans quod exinde in devotione, fidelitate et obedientia Romanæ Ecclesiæ, domini nostri papæ, præfatorum et successorum suorum canonice intrantium constantissime ac fidelissime permanebunt, ac consideratione charissimi in Christo filii ejusdem sanctitatis et Ecclesiæ domini Ladislai, regis Jerusalem et Siciliæ illustris, in præfata Urbe existentis, et superefficacissime intercedentis, ut cessarent pericula et horrenda emersura discrimina, ad infrascripta omnia et singula concedenda descendit ; salvis tamen semper et reservatis Romanæ Ecclesiæ, domino nostro et successoribus præfatis, omnibus et singulis juribus, jurisdictionibus, honoribus et præeminentiis, tam spiritualibus quam temporalibus, et aliis quibuscumque jure, modo, actione vel forma competentibus et competituris in Urbe præfata ejusque comitatu, territorio et districtu Romanæ Ecclesiæ, domino nostro et successoribus antedictis, vel eorum alicui quovis modo, ita quod per infrascripta, hujusmodi juribus, jurisdictionibus, præeminentiis, dignitatibus in nullo intelligatur præjudicium in aliis quomodolibet generari, nisi duntaxat quoad concessa et indulta ad præsens per ipsum dominum nostrum juxta et secundum formam præsentium capitulorum inferius contentorum ; aliter vel alio modo, non.

17. « In primis quidem concessit et voluit

[1] Lib. 1. pag. 68. [2] Aretin. in hist. rer. Ital. sui temp. [3] Append. Innoc. l. 1. pag. 82 et in aliud m. — [4] Arcb. Vatic. sign. num. 50. pag. 2. etc.

(1) Romanos tumultus sub exordio Pontificatus Innocentii excitatos asserit hic annalista ; sed Jacobus de Del' Ayto, coævus scriptor in Annalibus Estensibus anteriores Innocentio turbas hasce constituit, scribens : « In creatione novi Pontificis, et etiam ante, Romanus populus in armis tumultuavit, etc .. » Addit idem scriptor Ladislaum Apuliæ regem die XX Octobris arcem Romanam, videlicet arcem S. Angeli occupasse, ac præsidio suo munisse. An tamen vera hic scripserit ambigo, cum Antonino Petri, qui hoc primo anno scribere aggressus est Diarium rerum quas ipse Romæ oculatus testis spectabat, quod opus prodiit Rer. Italic. tom. XXIV, bac de re nihil scribat. Sed eo auctore constat Ladislaum in Urbem intrasse die XIX Octobris, ibidemque variis subinde mutatis sedibus usque ad diem V Novembris permansisse. Demum ea quæ de solemni Pontificis coronatione die XI Novembris assignanda in Nota superiori ad §. 8 diximus, ejus testimonio confirmantur. MANSI.

præfatus dominus noster, ad supplicationem hujusmodi, quod senator prætatæ Urbis ordinari eligi et deputari debeat semper ac possit per sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum, dominum Innocentium papam VII supradictum, et ejus successores canonice intrantes de tempore in tempus, et habeat et habere intelligatur omnimodam jurisdictionem, quam alii senatores, qui antiquitus fuerunt pro tempore, exercuerunt seu exercere potuerunt secundum formam statutorum et ordinamentorum præfatæ Urbis, præterquam in factis et negotiis statum præfati domini nostri et Ecclesiæ successorum hujusmodi, ac Romani populi seu crimina læsæ majestatis concernentibus, in quibus et eorum quolibet idem senator habeat et habere intelligatur arbitrium, prout tempore felicis recordationis domini Bonifacii papæ IX senatores, qui fuerunt pro tempore, habuerunt, seu exercere quomodolibet potuerunt, et quod finito officio suo quilibet senator, qui erit pro tempore, syndicetur cum suis officialibus et similibus juxta exigentiam statutorum præfatæ Urbis.

« Item concessit et voluit, quod de cætero eligantur et eligi debeant septem officiales præfatæ Urbis, secundum formam antiquorum statutorum ejusdem Urbis, qui nominentur et appellari debeant gubernatores cameræ almæ Urbis : qui quidem septem officiales domino nostro et successoribus Romanæ Ecclesiæ, et populo Romano prædictis fideles atque idonei cum officio, potestate et jurisdictione infrascriptis eligantur, et eligi debeant in præsentia senatoris præfatæ Urbis, qui erit pro tempore, vel alterius, cui idem dominus noster vel successores committent vel mandabunt ordine successivo ; prædicti tamen non vindicent sibi locum in præsentibus officialibus, qui ad præsens in dicti domini nostri præsentia eligi debeant, et in ejus manibus præstare in forma debita juramentum.

« Item quod præfati officiales tam præsentes quam futuri jurent et jurare teneantur, et debeant in manibus præfati senatoris, vel alterius, cui idem dominus noster vel successores duxerit vel duxerint committendum, de eorum officiis bene et legaliter exercendis ad honorem et statum domini nostri et successorum, Romanæ Ecclesiæ et Romani populi prædictorum, et alias fidelitates præstare in forma solita et debita juramentum.

« Item quod pro proximo et futuro bimestri, incipiendo a die, qua infrascripti officiales suum præstiterint in manibus præfati domini nostri vel alterius, cui duxerit committendum, in forma debita juramentum, sint et esse intelligantur una cum aliis tribus civibus Romanis eligendis et deputandis per ipsum dominum nostrum, seu per serenissimum dominum, dominum Ladislaum, regem Jerusalem et Siciliæ illustrem : qui quidem officiales si electi et deputati numero decem, ut supra præfertur, vocentur et nominentur gubernatores cameræ almæ Urbis, et sic etiam qui futuris temporibus eligentur debeant appellari : officium tam præsentium quam futurorum duret et durare debeat spatio duorum mensium, et non ultra ; et habeant et habere intelligantur hujusmodi officiales et gubernatores cameræ tam præsentes quam futuri facultatem et officium dumtaxat exigendi, percipiendi, necnon expendendi et convertendi, pro evidenti necessitate et utilitate Reipublicæ Romanæ, omnes et singulos fructus, redditus et proventus, ac jura quæcumque et obventiones, qui et quæ ad prædictam cameram quomodolibet pertinerent seu spectarent, et negotia dictæ cameræ tantum regere et administrare, et quod de proventibus, fructibus et redditibus dictæ cameræ possint, teneantur et debean' solvere et satisfacere cum effectu temporibus debitis et ordinatis per formam statutorum et ordinatorum præfatæ Urbis de salariis, provisionibus, muneribus et gagiis, et emolumentis debitis et consuetis senatori præfatæ Urbis et ejus officialibus, quæ erit de tempore in tempus, omni contradictione et exceptione remotis ». Subjecta sunt quæstorum populi Romani nomina : tum subditur :

« Item statuit, ordinavit et voluit supradictus dominus noster quod nullus ex dictis officialibus et gubernatoribus cameræ præsentibus vel futuris, aut alius quicumque officialis rector vel magistratus præfatæ Urbis, quocumque nomine vel officio fungerentur vel potestate, possint, audeant vel præsumant per se vel alios conjunctim vel divisim, quomodocumque aut qualitercumque, directe vel indirecte, publice vel occulte, aut quovis quæsito colore se intromittere de aut super aliquibus aliis civilibus, criminalibus vel mixtis negotiis, causis vel rebus, seu administrationibus, nisi dumtaxat pro iis, quæ immediate spectarent et pertinerent de jure ad cameram præfatæ Urbis et non aliter vel alio quovis modo : et si secus vel aliter foret, ipso jure sit nullum, et nihilominus qui contra faciens incidat eo ipso in sententiam excommunicationis quam contra facientes auctoritate Apostolica præsentium tenore protulit et voluit ; ac decrevit quod ab hujusmodi excommunicationis sententia nullus, præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo dumtaxat, possit absolutionis beneficium obtinere ; necnon in pœnam mille florenorum auri de camera pro quolibet, et vice qualibet, qua contrafactum extiterit auferendorum, et Apostolicæ cameræ applicandorum eo ipso ; prædicta tamen non vindicent sibi locum in senatore præfatæ Urbis et ejus officialibus, qui jurisdictionem habeant et arbitrium, prout sæpius in primo capitulo continetur.

« Item voluit, reservavit et inhibuit districtus præfatus dominus noster expresse, quod Romanus populus ac officiales præfatæ Urbis præsentes et futuri, quocumque arbitrio vel officio fungerentur, non possint vel debeant per se vel alios, directe vel indirecte, aliquam aliam gubernationem, gestionem, administrationem, jurisdictionem, præeminentiam, potestatem vel facultatem committere, concedere, delegare vel subdelegare aliquibus personis, collegiis seu universitatibus, vel dominis, nisi dumtaxat de aut super negotiis præfatæ cameræ, et aliter vel alio quovis modo sub pœnis et censuris tam spiritualibus quam temporalibus in præcedentibus capitulis denotatis, in quas quemlibet contrafacientem incurrere voluit eo ipso, et nihilominus secus vel aliter facta non teneant ipso jure.

« Item quod prædicti officiales et gubernatores, camerarii, notarii, scriptores, doganerii, et alii quicumque officiales tam cameræ quam Urbis prædictarum syndicentur et syndicari debeant in fine eorum officii de gestis et administratis, ac neglectis et omissis secundum formam statutorum et ordinamentorum præfatæ Urbis de syndicandis officialibus, disponentium per duos syndicatores fideles et idoneos cives Romanos, quorum unum præfatus dominus noster vel successores, alterum officiales præfatæ Urbis eligere debeant de tempore in tempus cum officio, potestate, honoribus, muneribus et oneribus syndicatoribus concessis per formam hujusmodi statutorum.

« Item voluit et expresse reservavit et ordinavit præfatus dominus noster, quod prædicti et alii quicumque officiales tam Capitolii seu cameræ quam Urbis prædictarum, et tam præsentes quam futuri et qui in posterum deputarentur seu crearentur, quovis fungerentur officio vel nomine aut arbitrio concessis per quoscumque et quavis auctoritate, et de jure, aut de facto, aut consuetudine non possint vel debeant quomodocumque et qualitercumque, etiam vigore eorum vel alicujus eorum officii, aut quovis quæsito colore, directe vel indirecte, per se vel alium seu alios se impedire supra aut de aliqua re civili, criminali vel mixta, vel alias quæcumque contra aliquem vel aliquos cortisanos morantes in Urbe aut civitate Leonina, seu Transtyberino habitantes, vel qualitercumque incolatum habentes, aut res, jura vel bona ipsorum seu alicujus eorum, seu nomina debitorum ubicumque existentia quomodocumque se impedire vel immiscere, aut aliquid agere, ordinare vel extraordinarie cum promotore vel sine, aut ex officio alicujus vel aliquarum, seu alterius quocumque modo, jure, causa vel forma, et simili modo non possint vel debeant se impedire vel intromittere de aliquo cive Romano in dicta civitate Leonina habitante vel commorante, aut de rebus, juribus seu bonis eorum existentibus ubicumque, prout de cortesanis superius est expressum, adimens ex nunc quoad præmissa auctoritate Apostolica, et vigore pleni dominii præfatæ Urbis, quo fungitur, præfatis et aliis officialibus quibuscumque omnem jurisdictionem, cognitionem, facultatem tam in cognoscendo et procedendo, quam exsequendo, et alio quocumque actu, quoad præmissa et quodlibet eorum dependentia, et quod tanquam privati eo ipso haberi debeant et censeri : et si secus vel aliter factum fuerit, eo ipso sit nullum, et nihilominus quilibet contrafaciens ipso facto incidet et incidisse intelligatur vice qualibet in censuras et pœnas tam spirituales quam temporales in præcedentibus et sequentibus capitulis comprehensas ; voluit tamen atque decrevit, quod tam cortesani quam alii qui habitabunt in Urbe, civitate Leonina per regionem Transtyberim prædictis, vel aliarum aliqua in civilibus, tam criminalibus, quam aliis quibuscumque causis seu negotiis distringi, pervenire possint coram auditore Apostolicæ cameræ, seu maresca'lo Romanæ curiæ juxta et secundum formam infra scriptorum capitulorum Assisii formatorum, de quibus, in capitulo quod incipit, *quod libertas Ecclesiastica*, fit mentio seriose.

« Item voluit et reservavit expresse præfatus dominus noster, quod tam ipse quam successores sui canonice intrantes, necnon domini cardinales, camerarius domini nostri papæ, ac magister hospitii Apostolici tam præsentes quam futuri sint et esse intelligantur exempti, liberi et immunes a solutione et præstatione omnium gabellarum, pedagiorum et onerum quorumcumque tam indictorum, quam indicendorum in dicta Urbe ejusque comitatu, territorio et districtu ». Renovata et inserta etiam, ad tuendam libertatem Ecclesiasticam, quæ inter Romanos ac Bonifacium IX conventa fuere anno Christi MCCCXCIII, cum omnibus precibus ab eo contendere ut Assisio in Urbem regrederetur, et a nobis suo loco allata fuere. « Item quod nullus baro vel potens nobilis præfatæ Urbis seu partium vicinarum possit vel debeat ad stipendia, provisionem vel servitia Romani populi ; cameræ, seu officialium prædictorum aut alicujus eorum per se vel alium, directe aut indirecte, quovis quæsito colore quomodocumque aut qualitercumque conduci ad stipendia aut provisionem vel servitia Romani populi, cameræ aut officialium præfatorum, seu alicujus eorumdem cum aliquo numero gentium armigerarum equitum vel peditum, per se vel alium cum majori numero quinque lancearum : et si secus fieret, ipso jure sit nullum, et nihilominus conducentes ad stipendia, provisiones, salaria, gagia et munera quæcumque talibus dantes vel solventes, de eorum proprio dedisse et solvisse intelligantur, et non de pecuniis... Romani populi seu cameræ prædictorum, et super talibus

possint et debeant omni tempore syndicari semel et pluries, etiamsi syndicatus et absolutio fieret quomodolibet in præmissis.

« Item quod custodia omnium et singulorum pontium extra præfatam Urbem, necnon portarum quarumcumque dictæ Urbis, exceptis duntaxat et reservatis præfato domino nostro et suis successoribus ponte Milvio et portis civitatis Leoninæ, fiat et fieri debeat per Romanos, fidos tamen præfato domino nostro et successoribus suis ac Romano populo supradictis », et infra : « jussi etiam sunt vinculis absolvi omnes, qui in superiori seditione conjecti in ea fuissent, ac pristinæ restitui libertati. »

« Item voluit et reservavit idem dominus noster, quod Romanus populus, officiales et magistratus præfatæ Urbis tam præsentes, quam futuri, necnon barones, nobiles et alii cives non possint vel debeant publice vel occulte, aut quovis quæsito colore, directe vel indirecte recipere, admittere, vel audire per se vel alios aliquos nuntios vel ambaxiatores antipapæ sequacium vel adhærentium ipsius, aut eis vel eorum alicui dare receptum, auxilium, consilium vel favorem, aut dare volenti quomodolibet consentire : et si quis in aliquo contrafecerit, ultra pœnas et censuras per processus Apostolicos contra talia perpetrantes inflictas et promulgatas, eo ipso crimen læsæ majestatis se noverit incurrisse.

« Item quod de civitatibus Sutrina et Civitate Castellana, aut de aliquibus aliis civitatibus, terris, castris, locis, bonis, jurisdictionibus, præeminentiis vel juribus ad bannum nostrum, et Romanam Ecclesiam prædictos seu successores ipsos spectantibus vel pertinentibus, seu quæ spectare vel pertinere possent, in posterum Romanus populus, officiales et magistratus prædicti, præsentes et futuri, conjunctim vel separatim per se vel alios, directe vel indirecte, non possint vel debeant quomodocumque vel qualitercumque se intromittere, vel aliter impedire, aut se intromittere vel impedire volentibus dare auxilium, consilium vel favorem, salvo et reservato quod post lapsum unius anni futuri de civitatibus Sutrina et Civitate Castellana idem dominus rex Ladislaus habeat et habere intelligatur arbitrium declarandi, prout eidem videbitur convenire, et quod juxta et secundum declarationem præfati regis de dictis civitatibus Sutrina et Civitate Castellana fieri et observari possit et debeat, et utraque ipsarum inviolabiliter et cum effectu.

18. « Item declaravit, voluit et concessit præfatus dominus noster, quod de et super omnibus culpis, maleficiis, excessibus seu delictis vel quasi, tam in Urbe quam suburbiis, necnon comitatu, territorio et districtu præfatæ Urbis quocumque tempore per Romanum populum, et per quoscumque barones, nobiles, gentiles, vassallos, subditos, adhærentes, complices vel sequaces eorum, vel alicujus eorum, aut per cives vel alios Romanos habitatores, vel incolas, comitatenses seu districtuales præfatæ Urbis, seu gentes Romanæ Ecclesiæ tam contra dictum dominum nostrum præfatum et ejus prædecessores, quam Romanam Ecclesiam et ejus officiales, necnon subditos, adhærentes, complices vel sequaces, sive alios cujuscumque status, præeminentiæ vel dignitatis fuerint, sive inter barones, cives districtuales et alios supradictos commissis et perpetratis quocumque tempore et ubicumque locorum usque in præsentem diem, sive sit cognitum vel non cognitum sit, et esse intelligatur facta, plena, generalis et absoluta remissio et absolutio, ita quod de cætero prædictorum vel alicujus eorum occasione, vel causa seu dependentium ab iisdem per senatorem seu gubernatores cameræ, aut alios magistratus præfatæ Urbis præsentes vel futuros quovis fungantur officio, non possit vel debeat procedi, cognosci vel inquiri, vel executio fieri ordinarie vel extraordinarie », et infra, « restituti etiam patriæ, pristinis juribus ac dignitatibus, qui in exilium pulsi, vel iis exuti erant, exceptis iis, qui ob patratas cædes damnati exilio essent, nisi cum hæredibus occisorum aliorumve, ad quos ultio pertineret, pacem iniissent.

« Item declaravit, voluit et expresse reservavit idem dominus noster, quod Romano populo et gubernatoribus cameræ, necnon consiliis privato et generali præfati populi, aut aliis officialibus seu magnatibus præfatæ Urbis tam præsentibus quam futuris, non sit licitum vel permissum, absque speciali licentia et consensu præfati domini nostri, per se vel alios, directe vel indirecte, aut quovis quæsito colore, edere, facere aut quomodolibet ordinare vel providere, seu de novo condere, aut aliter quomodocumque decernere aliqua statuta, leges, plebiscita, ordinamenta, reformationes vel decreta, et si secus vel aliter fieret, quod factum fuerit ipso jure sit nullum, et contrafacientes eo ipso, et scribentes et servantes in sententiam excommunicationis incurrant, a qua quidem sententia præterquam in mortis articulo, nisi duntaxat a Romano Pontifice nequeant absolutionis beneficium obtinere.

« Item voluit, declaravit et expresse reservavit præfatus dominus noster suo, successorum et præfatæ Ecclesiæ nomine, quod in casu, quo per formam capitulorum celebratorum in civitate Assisinate inter felicis recordationis dominum Bonifacium papam IX prædecessorem suum, seu alium ejus nomine, et procuratores, syndicos vel nuntios Romani populi, de quibus in præcedentibus capitulis habetur mentio, contineretur, vel quomodolibet appareret, seu apparere posset, vel comprehendi aliquod aliud

jus, jurisdictionem, præeminentiam, facultatem aut imperium merum vel mixtum, seu majoritatem aliquam in Urbe, suburbiis, comitatu, territorio et districtu Romano, juribus et pertinentiis ipsorum, vel alicujus eorum, ultra vel præterquam se extendant simpliciter et absque interpretatione aliqua concessiones et indulta per supradictum dominum nostrum Romano populo ac gubernatoribus dictæ cameræ, et officialibus præfatæ Urbis præsentibus et futuris, per formam prædictorum et intrascriptorum capitulorum concessum, datum vel tributum Romano populo, conservatoribus cameræ, aut consiliariis, aut societati pavesatorum et balistariorum, seu aliis officialibus vel magistratibus præfatæ Urbis, qui fuerunt pro tempore, seu esse potuissent vel possent : in dicta Urbe ejusque comitatu, territorio vel districtu sub quacumque verborum conceptione et forma appareret seu apparere posset, quod omnia et singula indulta, concessa, data, seu aliter translata per dictum prædecessorem suum Romano populo et aliis supradictis, vel eorum alicui, quæ lapsu temporis expirata non essent, sed trahi possent vel extendi quantum ad hujusmodi dominii, jurisdictionis, præeminentiæ, concessionis, ad præsentia vel futura ea omnia, quæ hic alias haberi voluit pro sufficienter expressis, reduci, intelligi et trahi debeant ad concessiones, et indulta per ipsum dominum nostrum in præcedentibus et infra scriptis contenta capitulis facta pariter et concessa, cum suæ intentionis fuerit et existat in principio, medio et fine suorum indultorum et concessionum hujusmodi nihil voluisse aut velle quoad dominium, gubernationem, regimen et administrationem, merum et mixtum imperium, gladii potestatem et omnimodam jurisdictionem concedere Romano populo et gubernatoribus cameræ supra dictæ, aut aliis officialibus præfatæ Urbis præsentibus vel futuris, nisi dumtaxat gubernationem administrationis dictæ cameræ et immediate ac de jure pertinentium ad eamdem et alias vel alio modo, non reservans sibi nihilominus necnon successoribus suis canonice intrantibus præfatæ Ecclesiæ quæcumque jura, jurisdictiones, præeminentias, merum et mixtum imperium et omnimodam facultatem prædictam, salvis concessionibus et indultis, ut supra præfertur, per ipsum dominum nostrum factis et concessis populo, gubernatoribus, officialibus et aliis in præcedentibus et sequentibus capitulis denotatis ». Interjectis nonnullis, quibus et telonarii vectigalia Pontificio ærario debita ac non soluta inferre jussi, tum Romani populi magistratus ad publica itinera liberanda adstricti, additur :

« Item supradictus dominus noster ad hoc, ut appellationis beneficium, quod maximum in sublevationem oppressorum dignoscitur esse remedium, in suis viribus remaneat, voluit, declaravit, et etiam sibi et successoribus suis canonice intrantibus, nominationem, deputationem et electionem capitanei Romani populi super appellationibus, et nullitatum causis, etc. cum officio, potestate, salario, muneribus, honoribus et oneribus dari, fieri et solvi consuetis per formam statutorum et ordinamentorum præfatæ Urbis, de tempore in tempus ponendi et deputandi.

« Item declaravit et voluit, quod castrum Frascati diœcesis, necnon officium defensoriæ Marinæ cum omnibus juribus et pertinentiis eorumdem spectet atque pertineat, ac spectare et pertinere debeat Lateranensem Ecclesiam præfatæ Urbis.

« Item commisit, quod illustris dominus, dominus Ladislaus rex Jerusalem et Siciliæ, habeat facultatem et arbitrium declarandi, utrum officiales, videlicet gubernatores cameræ præfatæ Urbis, residere debeant in palatio Capitolii : et si resideant, in quo loco palatii.

« Item concessit dicto Romano populo et voluit, quod completis et solidatis et acceptatis omnibus supra et infra scriptis, Capitolium præfatæ Urbis reducatur et reduci debeat ad formam palatii et loci communis judicii, et quod assignetur prælato domino regi, vel illi, cui præfatus dominus rex duxerit assignandum, ut facta assignatione fiat reductio dicti Capitolii ad formam dicti palatii et loci communis judicii prout superius continetur, etc. » Interjecta nonnulla, quibus jussi Romani communibus suffragiis decernere, ut nonnulli omnium nomine ad ea rata habenda fidem obligarent, quam si temerarent, quinquaginta millium florenorum auri mulctam, infamiam perjurii ac bonorum jacturam, quæ fisco Pontificio addicenda essent, subituros consentirent ; subjungitur Innocentium hæc addidisse :

« Item voluit expresse ac specifice reservari in principio, medio et fine præsentium indultorum supradictus dominus noster, quod in casu seu casibus, quo vel quibus per Romanum populum, gubernatores cameræ, seu alios officiales vel magistratus præfatæ Urbis præsentes vel futuri prædicta omnia et singula, et infra scripta, et quodlibet ipsorum infra scriptorum non fierent, adimplerentur et efficaciter non servarentur juxta et secundum prædictorum et infrascriptorum exigentium et tenorem in omnibus et quoad omnia, quod ex nunc, prout ex tunc, et eo ipso omnia et singula concessa et indulta Romano populo, gubernatoribus cameræ, et reliquis officialibus et magistratibus ac civibus, districtualibus, habitatoribus et incolis præfatæ Urbis et aliis in præcedentibus capitulis denotatis, sub quacumque conceptione verborum appareant, sint et esse intelligantur nullius efficaciæ, roboris vel momenti, et perinde haberi et censeri debeant viribus evacuata, irrita et nulla,

ac si data, concessa et indulta minime extitissent, etc. » Sancitum etiam, ut Romanus populus in privato et generali consilio hæc rata haberet. « Acta fuerunt omnia et singula supradicta Romæ apud S. Petrum, in palatio Apostolico, in capella parva prope cameram paramenti dicti palatii, in præsentia prædicti domini nostri papæ, ac præfati serenissimi domini, domini Ladislai regis Siciliæ illustris, et reverendissimorum dominorum Angeli tit. S. Laurentii in Damaso, Francisci tit. S. Susannæ, Henrici tit. S. Anastasiæ, Christophori tit. S. Cyriaci, Angeli tit. S. Potentianæ presbyterorum, Raynaldi S. Viti ad Macellum, Landulphi S. Nicolai in Carcere-Tulliano diaconorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, ac reverendissimi in Christo patris, domini Conradi episcopi Militensis ac camerarii domini nostri papæ prædicti, ac præsentibus et intelligentibus venerabili viro domino Petro de Stephaneschis, de Urbe præfata notario præfati domini nostri papæ, ac magnificis dominis Bartholdo de Ursinis, Francisco et Nicolao comitibus Anguillariæ, et nobili viro Mastro Marchesano milite Romano, et pluribus aliis testibus ad prædicta habitis et rogatis, sub anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo quarto, Indictione XII, die XI assumptionis sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocentii papæ VII supradicti, et XXVII mensis Octobris dicti anni ».

19. *Pontificis indulgentia Romani insolescunt.* — Fuit hæc Pontificia indulgentia popularis irritamentum furoris, qui in tantum domari, non blanditiis mulceri posset, ut observat Theodoricus e Niem, qui acerbam temporum conditionem ita describit [1] : « Et quia dicitur, cum servo nequam palmus datur, accipit ulnam, dicti regentes seu officiales, qui tunc eamdem Urbem rexerunt septem numero de ipsa parte Gibellina, viri prudentes nuncupati nomine tantum, non significatione seu existentia, ut exitus acta probavit, non usquequaque observantes domino papæ pacta, quæ præfatus rex Ladislaus fecerat inter partes, ipsum Innocentium de die in diem multipliciter infestabant, modo illud, nec aliud habere volentes ab ipso : sed Joannes de Columna non longe ab Urbe interim continue habuit magnum numerum armigerorum in subsidium tunc regentium de parte sua in Urbe, et in odium papæ et cardinalium ac curialium fingens partes Petri e Luna se fovere, ut orta demum divisione grandi inter easdem partes, Urbem violenter intrare, atque papam, cardinales et curiales prædictos vi opprimere posset. Ipse vero Innocentius, qui fuit vir pacificus, mitis et probus inde (quantum potuit) eisdem regentibus complacuit; credidit enim in bono vincere malum : sed breviter in his omnibus non profecit, quem continuo injustis petitionibus vexarunt, quamobrem, dum iterum ab eo quædam ex præconcepta malitia non concedenda peterent irato animo, respondit eis dicens : Numquid omnia feci quæ voluistis, et quid amplius vobis facere possum nisi velitis et hunc, quem gesto, mantellum? volens per hoc innuere, quod in tantum eum vexarent, quod citius papatui cederet, quam tot ab eis vellet molestias sustinere : et in summa per eum ad rationem flecti non poterant ullo modo quia de die in diem magis ipsum diversis exquisitis coloribus molestarent ». Ut vero atrox seditio proximo anno concitata fuerit, atque Innocentius Viterbium fuga se subducere coactus sit, suo loco dicetur : nunc reliquas hujus anni res adjungimus.

20. *Proceribus in Anglia clero insidiantibus Thomas Cantuariensis obsistit.* — Refregit [1] in Anglia Thomas archiepiscopus Cantuariensis magna constantia nonnullorum perversorum impudentiam, qui in solemnibus ordinum conventibus ex Wicleffi documentis suadebant ad levandam regii ærarii inopiam Ecclesiasticas opes ab Henrico diripiendas : cumque ardenti oratione exposuisset stare regna sacerdotum precibus, regem magno pietatis ardore præmonuit his verbis, quæ Thomas Walsinghamus [2] refert : « Attenderet et in juramentum, quod non inultus præstiterat, videlicet quod Ecclesiam et ministros ejus honoraret, foveret et defenderet : attenderet et periculum juramenti sive dedecus violati, et Ecclesiam gaudere permitteret suis privilegiis et libertatibus, quibus gavisa est antecessorum suorum temporibus : vereretur offendere Regem per quem reges regnant ; vereretur et censuras, quas incurrunt qui res Ecclesiasticas deprædantur ; quos omnes constat excommunicationis sententia innodari. His a Cantuariensi prolatis rex præcepit ei repetere sedem suam, asserens voluntatis suæ fore Ecclesiam in adeo bono statu dimittere, sicuti eam invenerat, vel potius meliori ».

21. *Varia inter Anglos Gallosque prælia.* — Redintegraverant Angli Gallique vetus bellum, de quorum præliis plura narrat Monstreletus [3], nimirum comitem S. Pauli instructa classe insulam Wich Anglico obnoxiam imperio adortum ; sed ferentibus suppetias Anglis abscessisse : in Aquitania [4] etiam Joannem Clarimontis comitem varias in Anglicam ditionem excursiones fecisse. Cæterum magno Gallici imperii damno Philippum ducem Burgundiæ extremum diem obiisse, qui moriens Joannem filium principatuum hæredem salubribus monitis instruxit, ut Francis adhæreret. Verum ipsum paterna oblitum mandata, Galliis exitiabilia bella maximasque calamitates intulisse visuri sumus.

[1] Theod. e Niem. lib. II. c. 36.

[1] Walsing. in Henr. VI. hoc anno. — [2] Id. ibid. — [3] Monstr. vol. I. c. 19. — [4] Ibid. c. 20.

22. *Magorum maleficia in Synodo Lingonensi proscripta.* — Hoc interim spatio grassabantur adeo artes magicæ in Galliis, ut etiam superiori anno magis dæmonum opem pro restituenda Carolo VI mentis valetudine imploraturis duodecim vinculis constrictos tradiderint[1] : sed cum ii locum ingressi, in quo infernales potestates vocandæ erant, se crucis signo muniissent, non ausa sunt dæmonum spectra ad magicos susurros et funesta carmina se producere. Cum itaque non potuissent artes nefariæ, puduit regiæ aulæ procuratores admissi flagitii, atque ex iisdem magis duos flammis assumpsere. Porro Ludovicus Borbonius anticardinalis, qui Lingonensis episcopatus administrationem gerebat, hoc anno synodum celebravit, in qua plura ad suam Ecclesiam a magorum corruptelis et dæmonum grassationibus vindicandum decreta edidit [2], quibus admoniti sacerdotes, fœminas ob sexus imbecillitatem facilius dæmonum fascinationibus irretiri, tum quod puerorum tuendæ salutis percupidæ ad lamias perfugiant, a quibus pueri sæpius necentur : jussi etiam curas intendere, ut magici criminis infamia notati deferrentur : docerent populum scelus magicæ superstitionis ex bono fine non excusari, sive pro depellendo ab hominibus vel animalibus morbo, sive pro amissis rebus recuperandis magica ars exerceretur : tum ad exsecrandam consuetudinem dæmonum astu in Galliis inductam exscindendam, præter alia hæc sancita sunt :

« Primo sortilegia, divinationes, quas vocant chureem, et alias superstitiones, quocumque nomine nuncupantur, per divinam legem et jura evidenter jam prohibita, etiam nos fieri prohibemus, præcipiendo sacerdotibus, quatenus præsens statutum legant et publicent in suis Ecclesiis, denuntiando quod nullus ponat fidem vel credulitatem suam in prædictis, quæ solum sunt quædam fallaciæ antiqui hostis, ut homines faciat errare in fide : et illi, qui dicuntur divini seu divinatores, ut plurimum nihil sciunt de dictis sortilegiis ; sed decipiunt homines, ut ab eis pecunias per talem modum extorqueant.

« Secundo quia mulieres fragiliores sunt natura quam viri, ideo inimicus prout fecit in prima muliere, etiam hodie plus tentat mulieres de istis sortilegiis, quam viros : quapropter diligentius sacerdotes se habeant erga mulieres super istis sortilegiis, eas frequentius etiam secrete monendo et instruendo, quod caveant ab ipsis sortilegiis, præsertim si sacerdotes per aliquas conjecturas præsumant aliquam mulierem se intromittere, vel fidem dare talibus sortilegiis prohibitis ; mulieres enim multum curiosæ sunt ad procurandam sanitatem suorum puerorum, quam credunt habere per talia sortilegia, et per ipsa ipsi pueri frequenter inveniunt mortem, quod sacerdotes fieri prohibeant.

« Tertio mandamus districte præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ singulis presbyteris, etiam non curatis, jubemus, et sub excommunicationis pœna, quatenus quoties sciverint aliquas personas cujuscumque sexus aut conditionis existunt, ad quas recurritur pro hujusmodi sortilegiis et divinationibus faciendis, vel quæ sunt de hoc diffamatæ, quod soleant hujusmodi facere divinationes seu sortilegia, ut ipsas personas revelent officiali nostro ; dum tamen illud quod sciverint de præmissis sciant alio modo, quam per pœnitentialem confessionem ipsarum personarum de prædictis diffamatarum.

« Quarto quidam fatui homines putant, quod hujusmodi divinationes non sint peccatum, quando fiunt pro bono, vel ad bonum finem, scilicet pro sanitate recuperanda hominum vel animalium, et pro rebus furatis, perditis recuperandis aut reperiendis, maxime quando tales res, quæ furto sunt subtractæ, sunt res sacræ, puta calices et alia Ecclesiastica vasa, vel alia ornamenta. Sacerdotes igitur instruant populum, quod pro quacumque re non licet facere dicta sortilegia vel divinationes, quia non licet facere malum, ut inde bonum proveniat : solus enim Deus omnipotens de malis scit elicere valde bona.

23. « Quinto per hujusmodi sortilegia aut divinationes, vel alio modo, hostis antiquus solet aliquos taliter inducere ad errorem fidei, quod quandoque per iram vel aliquam impatientiam faciat aliquos dare simpliciter et absolute, et reddere seipsos diabolo, ut fatuos, in anima et corpore, et aliquos qui dicunt : Ego reddo me in anima et corpore diabolo, si non fecero tale quid, vel si non faciam talem rem ; et cum hoc aliqui negant Deum. Summopere instruant sacerdotes populum suum, ne faciant tales promissiones, imo verius obligationes diabolo, quia est idololatria, seipsos enim in anima et corpore offerunt sponte diabolo, quod est nefandissimum crimen.

« Ex dictis in præcedenti capitulo insurgit quidam pessimus error igne et gladio puniendus, quod nonnulli, qui tales fecerunt promissiones, tenent firmiter, quod ex quo talis promissio facta est, ille qui ipsam fecit, pertinet et pertinebit omnino ad diabolum ita ut impossibile sit, quod per contritionem aut confessionem, satisfactionem et absolutionem ille promittens possit liberari ab hujusmodi obligatione, imo quod pejus est, quod hoc Deus non potest facere, quod talis promittens possit salvari, vel pertinere ad Deum, sed ad diabolum, cui se devovit. Sacerdotes instruant populum, quod ista opinio illorum hæreticorum hominum est falsissima et hæretica, et illud peccatum quantumcumque sit gravissimum, tamen per veram con-

[1] Juv. Urs. in Car. VI. — [2] Synod. Lingon. apud Bochel. lib. v. decret. Eccles. Gallic. tit. XIV. c. 13.

tritionem, confessionem, satisfactionem et absolutionem factam auctoritate diœcesani, ad quem talis casus est reservatus, potest remitti, et ille taliter absolutus salvari ».

De temporario supplicio confitenti injungendo hæ leges [1] in eadem synodo sacerdotibus impositæ fuere. « Caveant curati aut eorum vicarii, ne imponant pœnitentias solemnes aut publicas : licet pro quolibet peccato mortali esset regulariter septennis pœnitentia injungenda, quæ deberet imponi magis vel minus aspera, prout majoritas vel minoritas, et circumstantiæ eorum exposcunt : tamen hodie omnes pœnitentiæ sacerdotis arbitrio sunt taxandæ, sive in quantitate temporis aut rei, vel modi ; seu conditionis, considerando gravitatem peccati, et circumstantias temporis, loci, personarum, conditionis et status eorum.

« Sacerdotes debent semper injungere pœnitentiam per contrarium peccatori, puta superbo humilem orationem, avaro eleemosynarum largitionem, acedioso peregrinationem et Ecclesiarum frequentationem, guloso abstinentiam a cibis et potibus, luxurioso carnis macerationem et quandoque loci mutationem ; iracundo mansuetudinem, et quod in corde reprimat fortiter primum motum iræ, et sic de similibus.

« Caveant sacerdotes, ne gravent pœnitentes per difficiles vel onerosas pœnitentias ; sed eas imponant, quas putant posse et velle pœnitentem portare, ne deterius contingat peccare pœnitentiam non adimplendo, etiamsi non deberent injungere, nisi unum *Ave Maria* ; debet enim sufficere sacerdoti, si pœnitentem liberatum videat ab offensa, et pœnam mittat ad purgatorium, licet eumdem pœnitentem liberatum a culpa ad paradisum non transmittat.

« Omnino caveant sacerdotes, ne pœnitentes dimittant recedere desperatos propter gravitatem pœnitentiæ, quantumcumque gravia commiserint peccata : caveant etiam sacerdotes, ne per pœnitentias, quas injungunt, faciant præjudicia vel onus alicui alteri quam pœnitenti, puta non injungant marito, quod sit in onus uxoris, vel e contra, et sic de similibus ».

In Germania et Italia hoc anno invecta est a dæmonibus nova et nefandissima superstitio, ut observat Ludovicus Paramus [2], quæ extremum exitium orbi erat allatura, nisi censores fidei illam flammis abolendam curassent : « Adeo acerrime, inquit, de inquisitoribus depugnatum est, ut centum quinquaginta annis ad hanc diem, triginta lamiarum millia, ut minimum, fuerint concremata, quæ si impunitæ abirent, totum terrarum orbem ad exitium et vastitatem vocarent ».

[1] Extant apud eumd. lib. II. tit. 7. c. 107. — [2] Param. inquisit. Sicul. l. II. tit. 3. c. 4. num. 27.

24. *Asiam sibi subjicit Tamerlanes.* — Hoc anno Tamerlanes ad Ægeum mare et Hellespontum victricia signa circumtulit, ut ex Innocentii [1] papæ ad Emmanuelem Palæologum Græcorum imperatorem proximo anno datis litteris colligitur, ac Latinorum reliquias, quæ hactenus Turcarum impetus sustinuerant ex Asia evulsit, Pera [2] excepta quæ ejus signis erectis cladem evasit. Inter alias urbes Phocæam veterem et Phocæam novam nobiles Genuensium colonias in Ionia evertit : tum Smyrnam urbem munitissimam, quam tot laboribus antea Turcis ereptam vidimus auspiciis Clementis VI et Hospitalariorum equitum fortissimo præsidio insessam ferro flammaque delevit, cum nullas auxiliares copias Occidentales ob schismatis dissidia Orientalibus fidelibus submitterent. Meminit ejus excidii Theodoricus Niemius [3], quod etiam describit Calchondylas.

Expugnavit [4] quoque truculentus Barbarus per id tempus ducum opera, quos adversus regna Septentrionalia immiserat, Caffam præclarum Genuensium emporium in Ponto-Euxino, olim dictam Theodosiam, Tauricæ Chersonesi regiam, ex qua sæpius Evangelicos præcones ad Scythicas et Tauricanas gentes Christiana religione imbuendas missos vidimus, miraque arte Tamerlanem ejusque duces usos ferunt, ne aurum ab obsessis civibus terræ infoderetur : « Ea ratione, inquit Bizarrus, ditissimæ civitates ludibrio, direptioni ac cædi fuere, et inter cæteras etiam Capha, olim Theodosia, Genuensium, ut dictum est, colonia in Taurica Chersoneso sita non procul a Bosphoro Cimmerio : cum enim hanc urbem invadere statuisset, Scythas negotiatores præmisit, qui pretiosissimas animalium pelles minori venumdarent solito, sciens, ut dictum est, aurum abscondi, pelles minime, urbe potitus et aurum et pelles reperit ac diripuit ». Recepere postea Genuenses Capham, mœniaque instaurarunt, quam rursum a Tartaris et Turcis expugnatam suo loco dicimus ; qua amissa, Evangelium per finitima regna propagari desiit, et cum multis gentibus Christiano tinctis nomine, de quibus alibi egimus, commercium interruptum est.

Hoc denique anno Guillelmus eremita Sæculensis in Sicilia pietate et miraculis clarus ad Deum migravit [5], cujus sanctitas cum pluribus magnisque editis miraculis inclaruisset, post mortem Paulum Tertium Pontificem maximum, ut Ecclesiastico officio coleretur, concessisse tradunt.

[1] Innoc. l. c. pag. 212. — [2] Biz. hist. Genuen. rer. Pers. l. IX. — [3] Niem. l. II. c. 23. Calchond. de reb. Turc. l. III. Bosius, hist. equit. Jeroso. l. IV. Ang. l. V. — [4] Biz. rer. Pers. et hist. Genuen. l. IX et alii. — [5] Martyr. Sicul. et ex eo Serar. in novo Catal. die IV Apr.

INNOCENTII VII ANNUS I. — CHRISTI 1405.

1. *Tamerlano consilia agitante contra totam Europam, Innocentius papa expeditionem indicit ad preces Paleologi imperatoris.* — Maximum terrorem [1] Christianis intulit anno Christi millesimo quadringentesimo quarto, Indictione tertiadecima, Tamerlanes Tartarus, cum obtrito Turcico regno traducere in Europam ingentem exercitum, et Christi fideles suæ subjicere servituti meditaretur ; cujus ambitiosa consilia Laonicus Calchondyla his verbis describit [2] : « Temires arreptis armis contra Bajazetem animo agitabat ejus regionem in Asia sui juris facere, et exinde in Europam transgredi, nec prius redeundi erat animus, quam limites ejus attigisset, progrediendo usque ad Oceanum, qui est prope Herculis columnas ; ibi enim esse trajectum maris angustissimum acceperat distinguentem Europam a Libya. Hic igitur in Africam transmittere decreverat, qua in ditionem recepta, domum tum demum remeare statuerat. Hæc quidem volvebat Temires animo [4] ». Nonnullos quoque alios Tartarorum imperatores ad totius orbis imperium excidiumque Christianorum aspirasse vidimus. Plangit Innocentius [3] Tamerlanem post victum Amarottum sive Ameram Bajazetem, impetus in Christianos vertisse (quibus urbis Smyrnæ in Ionia eversionem indicat) atque ab Emmanuele imperatore Græcorum additis etiam minis postulasse, ut naves submitteret, quæ Tartaricas copias Hellespontiaco freto in Europam deveherent. Contempsit Barbari imperia Emmanuel, ac virum principem Angelum Cafradinum ad Romanum Pontificem oratorem misit, ut Occidentalium auxilia sibi compararet. Flexus ergo Innocentius Græcorum suspiriis in Neapolitano regno, Trinacria, Dalmatia, Hungaria, Rascia, Bosna, Servia, Bulgaria et Græcia, sacrum in Tamerlanem bellum promulgari atque indulgentiarum præmia, religiosam militiam accepto crucis symbolo professuris, stipemve in bellicos sumptus erogaturis proposuit [6] :

2. « Innocentius, etc., illustri principi Emmanueli Palæologo imperatori Græcorum, viam agnoscere veritatis.

« In vinea Domini sabaoth, sancta videlicet Ecclesia universali, cultores atque custodes, quanquam immeriti, inscrutabilis dispositione consilii deputati, attentius vigilare nos convenit, ne singularis ferus de silva, impiissima videlicet gens Tartarorum sub ducatu truculentissimi Tamerlani Tartari, vineam ipsam immaniter depascatur, et ut quantum nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea præservetur illæsa, impetum bestiarum illam demoliri cupientium reprimamus, verum sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium et magistra, suspiria producit ab intimis, oculi ejus solvuntur in lacrymas, vehementibusque gemitibus ipsius pectora quatiuntur, eo quod præter hostilitates, quæ a blasphemis crucis adversus fidei professores exercentur, extrinsecus undique bella fremunt, intrinsecus seditiones intestinæ dilaniant, et inquietant domesticæ simultates, gladiusque fidelium, qui foret contra hostium fidei cuneos exerendus, conversus in proximos, proh dolor! inebriatur sanguine Christiano, et quod acrius, excoquit mentem nostram, scelerati filii, quasi quodam cæco furore vexati, armantur in matrem, ac illum, ex quo prodierunt, uterum nituntur summis viribus lacerare : quo fit, ut nos una cum memorata Ecclesia legitima sponsa nostra circa exhibitionem opportuni subsidii in hac parte juxta desiderium nostrum et officii nostri debitum, manus adjutrices extendere nequeamus. Sane licet jampridem publica fama ad nostrum auditum perduxerit Tamerlanum et Tartaros ac plerosque alios infideles, qui potenti manu prostraverant etiam Christiani nominis inimicos quondam Amarottum principem Teucrorum et Teucros ipsos, quos Turcos appellant, terramque illorum vastatam suæ ditioni subjecerant, et ab infidelibus divertentes contra Christiani nominis zelatores, quod cum amaritudine mentis nostræ percepimus, immani feritate debacchari valerent, per suos oratores et nuntios a te cum instantia peti fecerunt, minis etiam adhi-

[1] Innoc. VII. l. r. p. 212. — [2] Calchond. hist. de reb. Tu c. l. II. sub fin. — [3] Id. ib. — [5] Id. ib. Ep. cu .

bitis si renitentia fieret, ut ipsi Tamerlano suisque gentibus per strictum Hellesponti maris tuæ ditioni suppositum transitum deberes liberum exhibere : nuper tamen nobilis vir Angelus Casradinos miles Constantinopolitanus procurator et ambaxiator tuus ad Apostolicam Sedem per te propterea destinatus auribus nostris lacrymabiliter intimavit, quod præfati Tartari, quodammodo securitate concepta, de recepta præterita in Amarottum et Turcos victoria gloriantes, cœperunt vires congerere et conflare potentiam non solum ad exterminium civitatis Constantinopolitanæ, regionis circumpositæ cæterarumque terrarum, quæ a Christi fidelibus in illis partibus habitantur, verum etiam ad invadendum partes quaslibet Christianorum, personaliter accinxerant, spem gerentes, civitatem, regionem, terram et ipsas partes, imo universitatem Christiani populi, (quod avertas, bone Jesu!) funditus evertere et prorsus exstinguere, si eorum nefando proposito possibilitas responderet.

3. « Nos igitur attendentes quantum ex hoc populo Christiano discrimen immineat, et quod jam crebris, ut ita loquamur, infidelium arietibus fidei Catholicæ fundamenta pulsantur, quodque nemine opem ferente Christianorum reliquiæ illarum partium dantur excidio, et quod si (quod absit) tu imperiumque tuum in ditionem veniatis Tartarorum et infidelium prædictorum (quod heu! futurum esse conspicimus, nisi Christianus populus tibi tam potenter quam celeriter studeat subvenire) in quanto periculo foret universitas Christiani populi constituta, et propter nos tibi et incolis prælibati imperii paterno compatientes affectu illoque volentes auxilio, quo possumus, subvenire magnitudini tuæ, unum vel duos aut tres seu quatuor aut plures antistites Catholicos gratiam et communionem prædictæ Sedis habentes, aut prælatos seu in theologia magistros vel alios viros ad hoc idoneos, quibus de litterarum scientia, fidei puritate, virtutum meritis et circumspecta providentia perhibeantur testimonia fide digna, per te vel alium seu alios eligendi, si illos ad hoc repereris voluntarios atque promptos, qui prædicationis vivificæ crucis officium in Jerusalem ac Siciliæ, Trinacriæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ, Serviæ, Valachiæ, Lodomeriæ, Bulgariæ, Rasciæ ac Bosnæ regnis, necnon Romaniæ partibus, civitatibus, terris, castris, oppidis et locis regnorum et partium prædictorum contra hostes fidei, gentem perfidam Tartarorum et aliorum infidelium, qui te et imperium antedictum infestare proponunt, de fratrum nostrorum consilio et Apostolicæ pietatis plenitudine tenore præsentium concedimus facultatem, antistitibus et prælatis, magistris ac viris hujusmodi quos, ut præfertur, duxeris eligendos, in remissionem peccaminum injungentes, ut calamitosum nec minus periculosum totique Christianitati damnosum tuum et dicti imperii statum, necnon præmissa omnia Christi fidelibus diligenter exponant, ac fideles ipsos, juxta prudentiam a Domino eis traditam, attentis inducant monitis et sedulis prædicationibus exhortentur, ut iidem fideles cogitantes prudenter, quod tu et imperium supradictum ab ipsis fidelibus liberationis vestræ subsidium expetitis, et auxiliationis eorum remedium expectatis, ad exhibenda profutura subsidia et liberandum vos promptis intendant animis, et suas ad id habilitent facultates, ac de bonis sibi a Deo collatis studeant largitiones tam promptas quam uberes elargiri. Ut autem antistites seu prælati aut magistri seu viri præfati quos, ut præmittitur, elegeris, ministerium prædicationis hujusmodi, eo facilius atque ferventius prosequi valeant, quo per Sedem prædictam muniti fuerint prærogativa privilegii potioris, antistitibus seu prælatis, aut magistris seu viris prædictis et cuilibet eorumdem ordinario locorum, ad quæ propterea ipsos declinare contigerit, ut ipsi per se seu alios idoneos et fidei zelo ferventes prædicatores, suarum civitatum et diœcesum diebus Dominicis et festivis infra missarum solemnia et alias, prout eis melius et magis opportunum videbitur, Christi fidelibus præmissa proponant seu proponi faciant, ipsosque fideles exhortentur, moneant et inducant ad erogandum pias eleemosynas pro prosecutione negotii prælibati, auctoritate nostra requirendi hac vice dumtaxat plenam tenore præsentium concedimus facultatem, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante si præfatis locorum ordinariis seu quibusvis aliis a præfata Sede indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, et qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali vel speciali cujuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter non insertam illorum jurisdictionis explicatio impediri valeat quomodolibet vel differri.

4. « Insuper tibi eadem auctoritate concedimus ut si quis aut si qui ex antistibus vel prælatis aut magistris seu viris hujusmodi, quos elegeris, ut præfertur, noluerit seu noluerint, aut non potuerit seu non potuerint infirmitate seu alio impedimento legitimo præpeditus seu præpediti, vel eum seu eos de medio forsan contigerit summoveri, alium seu alios similiter idoneos loco illius vel illorum toties quoties tibi seu deputandis a te expedire videbitur et opportunum fieri, valeas subrogare : et ut fideles ipsi præmissa tanto libentius atque ferventius prosequantur, quanto ex eorum labore mercedem potiorem se noverint percepturos ; nos omnipo-

tentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex illa, quæ nobis, licet indignis, est divinitus tradita potestate, omnes et singulos Christi fideles cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, sexus vel status existant, qui tecum vel gente tua personaliter accedent vel mittent alium pro se ac stabunt, seu alios pro eisdem facient hostiliter residere contra blasphemos hujusmodi pro eo temporis spatio retrolapsis temporibus et similibus casibus per Sedem Apostolicam ordinato, illam suorum remissionem peccaminum de quibus veraciter corde contriti et ore confessi fuerint rectoribus parochialium Ecclesiarum, intra quarum limites extiterint, vel aliis sacerdotibus eam veniam consequi volumus, quæ per Sedem Apostolicam concedi consueverunt transfretantibus tempore generalis vel particularis passagii in subsidium Terræ-Sanctæ, ac si ad civitatem Jerusalem personaliter accessissent, illos autem qui ministrabunt de facultatibus eorumdem juxta eorum possibilitatem, et quoscumque alios, qui alias fideliter ac pro posse in hujusmodi negotio juxta præsidii seu qualitatem servitii ac meritum, remissionem et veniam peccaminum hujusmodi pro rata decernimus promereri, et nihilominus omnibus supradictis juxta qualitatem præsidii ac servitii in retributione justorum augmentum æternæ beatitudinis pollicemur.

« Nos enim rectoribus et sacerdotibus hujusmodi absolvendi confitentes ab omnibus eorum peccatis, dummodo talia non fuerint propter quæ Sedes Apostolica sit merito consulenda, plenam et liberam concedimus auctoritate præsentium harum serie facultatem. Cæterum ut oblationes et eleemosynas, quas fideles ipsi pro hujusmodi pio negotio, dante Domino, erogaverint, ad manus tuas cum omni integritate perveniant, volumus quod prædicatores verbi Dei et receptores oblationum et eleemosynarum hujusmodi quos ad hoc duxeris deputandos, super quo tibi plenam facultatem tribuimus, eleemosynas et oblationes hujusmodi fideliter custodiant, ipsasque tibi vel deputando seu deputandis a te sub excommunicationis pœna, quam, si secus egerint, ipso facto incurrant, a qua per nullum nisi per Romanum Pontificem præterquam in mortis articulo absolvi valeant, studeant integraliter : nos enim dantes de assignatis per eos et per te deputandum seu deputandos a te de receptis quietandi, absolvendi et liberandi plenam tibi concedimus etiam facultatem : et nihilominus ut hujusmodi negotium effectui, quem cupimus, mancipetur, volumus quod impedientes negotium ipsum per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, similiter in excommunicationis sententiam incidant ipso facto, a qua nequeant, ut præfertur, absolvi, præsentibus post biennium a data præsentium computandis minime valituris. Nulli ergo etc. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum VIII kal. Junii, Pontificatus nostri anno primo ».

Ex his Innocentii litteris constat emendandos scriptores, qui Tamerlanem biennio ante exstinctum tradunt, atque in unum annum omnia ejus gesta congerunt ; nam Bonifacii litteræ [1] antea adductæ demonstrant increbuisse in Occidente Tamerlanis victorias anno superioris sæculi nonagesimo nono, atque hoc anno ex Innocentii Diplomatibus [2] colligitur Tamerlanem universæ Europæ maximum metum incussisse. Refelluntur etiam ex superioribus qui tradunt [3] Tamerlanem humanissime se gessisse in Emmanuelem Palæologum, et Constantinopolim ejus clientelæ offerenti respondisse, nolle se clarissimam urbem vetusti sedem imperii, atque a Bajazetis tyrannide liberatam, in servitutem redigere : flagrabat enim Christiani nominis odio, ac Bajazeti fuerat gratulatus, quod Christianam gentem aboleret : bellum vero Mahometicæ superstitionis cultori indixit, quod satrapis Asiaticis suos principatus restituere detrectaret.

5. *Tamerlanis peritia rei militaris et barbari mores.* — Quid vero contra potentissimum Tamerlanem decies centena militum millia ducentem [4] ex Oriente, ac parte alia per Septentrionem alios exercitus immittentem in Poloniam, egissent Christiani principes, nisi eum divina providentia de medio sustulisset? Nam tantæ potentiæ conjuncta erat [5] militaris industria, ut numerus ordinem non confunderet : castra ejus in urbis modum erant instructa, circumscripto cuique artificum collegio loco proprio, ut nullus esset latrociniis locus, atque omnia velut in opulentissima urbe venalia exponerentur ; ac disciplinæ severus adeo erat vindex [6], ut ipse quamvis esset latronum rex, militi de furto lactis accusato viscera ad explorandam veritatem aperiri ferro jusserit, eadem pœna indicta mulieri, quæ eum detulerat, nisi invenirentur furti vestigia. Plura quoque alia edidit crudelitatis exempla, de quibus memorat, inter alios, Raphael Volaterranus [7], sic inquiens :

« Tamburlanes quidam nomine, seu Tartarus, sive e Turcarum genere, nam ejusdem erat sectæ, primo bubulcus, deinde miles gregarius virtute paulatim effecit, ut regno gentis suæ potiretur. Scythas, Medos, Albanos, Mesopotamiam, Parthiam, Persiam, Armeniam sibi subjugavit : trajecto demum Euphrate cum sexcentis peditum, equitum vero trecentis millibus, Asiam minorem obtinuit » ; augent cæteri hunc numerum, e quibus Mariana ait [8] : « Ingentem exercitum

[1] Lib. v. p. 253. — [2] Innoc. l. I. p. 222. — [3] Petr. Perond. et Seb. Brant. in Vit. Tamerlan. — [4] Mar. l. XIX. c. 11. ex itinerario. ad Tamerl. — [5] Bizar. Gennen. hist. l. IX. — [6] Perond. ubi sup. — [7] Volater. geograph. l. XII. — [8] Mar. eod. c. 11.

conflaverat equites quadringinta millia, pedites ad sexcenta, vix fidem faceret numerus, ni idoneis id auctoribus confirmaretur ». Pergit Volaterranus : « Regem Turcarum ex Othomannorum familia tunc potentissimum Bajazetem cum non pæne minore exercitu fines tuentem prœlio cepit, ac in cavea more ferarum conjectum secum circumferebat. Castra tentoriis primum albis metari solebat, monstrando veniam obsessis se daturum, si se prima die dederent : secundo purpurea præferebat, notando in patres familias ac proceres tantum se animadversurum, si alterum expectassent diem: tertia atrata exitium omnibus miserabile ac totius urbis ruinam facturum significabat. Is quondam in obsidione cujusdam oppidi cum tertia die pueri cum virginibus oleas in manu gestantes egressi illi supplices occurrissent, ad unum omnes interfici jussit. Admonitus a quodam Genuensi uti mitius cum populis ageret, sic eum facilius imperaturum, respondit se orbis esse calamitatem, proinde ocius se inde ab eo proriperet, nisi et ipse quoque hanc periclitari vellet: at ille statim subterfugit ».

Miserta est Christianorum divina pietas, ac Tamerlanem, concitato [1] in eum Zachatajæ rege, ab Europæ expugnandæ consilio abduxit, illumque, compositis cum barbaro rebus iterum Europæam expeditionem conficere meditantem, nostrorumque vires ac dissidia explorantem, (nam oratores in Gallias ad Carolum, in Hispanias ad Henricum, quos exploratorum lŏco habendos constat, Juvenalis Ursinus [2] ac Joannes Mariana referunt [3]) e vivis proximo anno sustulit, orbemque immanissimo tyranno liberavit, cujus impetus Europa, schismate totque dissensionibus laniata, vix sustinere potuisset. Et quidem Romana Ecclesia quæ reges ac principes ad Barbarorum conatus retundendos conjungere consueverat, adeo et schismatis furore vexabatur, et tyrannorum ditionem Ecclesiasticam invadentium quatiebatur assultibus, ac denique Romanorum improviso exacerbatorum casu acerbissima conjuratione exagitata est, ut Innocentius seditionis popularis furori fuga se subducere coactus sit : de quibus singulis ordine agendum est, ac primum de Ecclesiastica ditione, quam novi tyranni invasere.

6. *Albericus Barbianus proditor Bononiam occupare tentat : Foroliviensesad officium revocati.* — Appetita est Romana Ecclesia eorum proditione et insidiis, quos adversus hostes præsidio et munimento sibi futuros speraverat: Albericus enim Barbianus in Neapolitano regno magister equitum ac Romanæ Ecclesiæ cliens beneficiarius, repente fide violata, occupatisque nonnullis Bononiensis agri oppidis, ad Bononiam eripiendam Apostolicæ Sedi conjuratos et arma contraxit, hostilesque excursiones egit, monitusque a Balthasare Cossa diacono cardinale legato, cœptis absistere contempsit. Ad cujus comprimendos impetus Pontifex Encyclicis litteris [1] singulos proceres Ecclesiasticarum urbium, præfectos, ac toparchas omni armorum fœdere cum perduelli Alberico abstinere jussit.

« Dilectis filiis nobilibus viris Nicolao marchioni Estensi in Ferrariensi, Obizoni ac Petro germanis domicellis de Polenta in Ravennatensi, Ludovico de Alidosiis militi in Imolensi, Cecco de Ordelaffiis domicello Foroliviensi et Cæsenatensi, Carolo domicello, Pandulfo militi, ac Malatestæ domicellis germanis in Ariminensi, Faventinensi et Cæsenatensi ; et nonnullis aliis, Malatestæ, quondam Pandulfi nato domicello de Malatestis in Pensauriensi, Guidoni Antonio comiti Montisferetri in Urbinatensi, Eugubinensi, et Calliensi civitatibus, Petro Francisco Galeotto et Capoleoni de Branchaleonibus domicellis in Durantis et S. Angeli in vado terris, ad nos et Romanam Ecclesiam spectantibus, ac universis et singulis aliis quorumcumque aliarum civitatum, castrorum, terrarum et locorum in provinciis nostræ Romandiolæ ac Massæ Trabariæ ad nos et eamdem Ecclesiam spectantium, pro nobis et præfata Ecclesia in temporalibus vicariis ; ac universitatibus et singularibus quibuscumque personis cujuscumque status, gradus, dignitatis spiritualis vel temporalis, vel conditionis existant, provinciarum, civitatum, terrarum, castrorum et locorum hujusmodi subjectorum, ad quos præsentes nostræ litteræ pervenerint, salutem, etc.»

« Cum nobilis vir Albericus de Barbiano...., diœcesis, comes Cunii, et regni nostri Siciliæ magnus comestabulus, nobis ac præfatæ (nimirum Romanæ) Ecclesiæ subditus et in nonnullis terris nostris, et ejusdem Ecclesiæ in temporalibus vicarius, contra nos et præfatam Ecclesiam ac civitatem nostram Bononiensem, ejusque comitatum, territorium et districtum, cives ac districtuales et habitatores, res et bona ipsorum, cornua erigens, et a fidelitatis et obedientiæ nostrarum et Ecclesiæ præfatarum debito se damnabiliter subtrahens, conspirationes et tractatus fecerit et fieri fecerit, ut civitatem nostram præfatam, ejusque comitatum, territorium et districtum contra statum et honorem nostrum,et præfatæ Ecclesiæ, et nonnullas terras,castra et loca ad nos et præfatam Ecclesiam immediate spectantia occuparet, quædamque occupaverit, et in eisdem statum hujusmodi, quantum in eo fuit, subvertit, ac cavalcatas, hostiles incursus, et nonnulla alia plura crimina et delicta fuerit perpetratus et perpetret assidue, et pro parte tam nostra quam dilecti

[1] Chalcond. l. IV. — [2] Juv. Urs. in Car. VI. — [3] Mar. de reb. Hisp. l. XIX. c. 11.

[1] Innoc. l. I. p. 278.

filii nostri Balthasaris S. Eustachii diaconi cardinalis, et in præfata civitate Bononiensi, ejusque comitatu, territorio et districtu pro nobis et eadem Ecclesia in spiritualibus et temporalibus vicarii generalis, et Apostolicæ Sedis legati, tam per nuntios quam per litteras fuerit instantissime et repetitis vicibus monitus, et etiam requisitus, ut a talibus nocumentis et offensionibus deberet ex toto desistere; id facere et adimplere contempserit; quinimo, pejora prioribus cumulans, in dies crudelioribus offensionibus, ac damnabilius contra statum et honorem hujusmodi desævierit et desævire non desinat, spretis et contemptis nostris salutaribus monitis et mandatis, in animæ suæ periculum, damnum gravissimum nostrorum et Ecclesiæ subditorum; nos attendentes quod nimium excresceret humana improbitas, nisi corrigeretur temeritas reproba perversorum, præmissis ac nonnullis aliis rationabilibus causis animum nostrum ad hæc inducentibus; universitatem vestram et vestrum singulos præsentium tenore requirimus et monemus vobis nihilominus et cuilibet vestrum sub excommunicationis pœna in quam contrafacientes incurrere volumus eo ipso, et a qua, præterquam in articulo mortis, nisi dumtaxat a Romano Pontifice, nequeatis, absolutionis beneficium obtinere, et sub pæna privationis omnium vicariatuum, feudorum, bonorum quorumlibet a Romanæ vel aliis quibuslibet Ecclesiis, seu Romano imperio, ducibus vel principibus, universitatibus seu singularibus quibuscumque personis, necnon honorum, dignitatum, privilegiorum, exemptionum, et gratiarum spiritualium et temporalium, obtentorum et obtinendorum in posterum, quatenus ad requisitionem seu mandatum præfati Balthasaris cardinalis et vicarii per suos nuntios aut litteras, teneamini et debeatis ab omnibus et singulis favoribus ac præsidiis quibuscumque realibus, personalibus, mixtis, ac respectu dicti Alberici, necnon gentium ipsius et terrigenorum et habitatorum et receptantium se quomodolibet in castris, terris, seu locis, quæ per ipsum quomodolibet detinentur, eidem in aliquo faventium seu assistentium, abstinere protinus teneamini, ac etiam debeatis: quinimo ad requisitionem seu mandatum ejusdem cardinalis contra præfatum Albericum terras et loca quæ detinet, necnon universitates et singulares personas, gentes armigeras ipsius, res et bona, terrarum, castrorum et locorum prædictorum, necnon habitatores etiam et se receptantes in eis guerram et exercitum facere, et quæcumque hostilia modis omnibus tamdiu exercere et fieri facere, quousque correctus et emendatus, ac humiliato spiritu ad nostram et præfatæ Ecclesiæ fidelitatem et obedientiam redierit, et satisfactionem fecerit congruentem. Si quis autem præmissa adimplere contempserit, eo ipso hujusmodi pænis et sententiis decernimus irretitum et volumus subjacere. Dat. Romæ apud S. Petrum VI kal. Julii, Pontificatus nostri anno I ».

E magnatibus vero Ecclesiastico imperio subjectis Franciscus Ordelaffus, toparcha Foroliviensis et Cæsenas, haud diu postea superstes extitit, in quo Ordelaffiorum familiam exstinctam, refert S. Antoninus [1]. Cum vero Forolivii et Cæsenæ principatum ad Romanam Ecclesiam devolutum, Balthasar cardinalis Cossa recipere pararet, non defuere, qui illi obsisterent, publicæque rei Foroliviensis gubernaculis se ingererent, de quibus Innocentius hisce litteris ad populum illum datis questus est [2]:

« Dilectis filiis universitati ac regimini civitatis nostræ Foroliviensis, salutem, etc.

« Inter sollicitudines varias et diversas, quibus ex onere pastoralis officii nostris humeris incumbente jugiter angimur, illa pulsat et excitat potissime mentem nostram, ut ad ea quæ salutem et tranquillitatem cunctorum Christi fidelium subjectorum promovere habeant et salvare, et ut sub nostra et Romanæ Ecclesiæ fidelitate, devotione et obedientia regi possint et salubriter conservari, ab intimis nostris præcordiis intendamus. Pridem siquidem intellecto, nobilem quondam virum Ceccum de Ordelaffiis domicellum in nostris Forliviensi et Sassenatensi civitatibus, earumque comitatibus, territoriis atque districtibus pro nobis et præfata Ecclesia in temporalibus generalem vicarium, suæ mortalitatis et carnis debitum persolvisse, et jurisdictionem, administrationem, gubernationem, merum et mixtum imperium exercenda in civitatibus, comitatibus, territoriis et districtibus supradictis ad nos et præfatam Ecclesiam jure ipso recidisse, et ad nos et Ecclesiam ipsam spectare et pertinere, prout de jure pertinet atque spectat, ac volentes, ut sub mensura justitiæ, ac tranquillitate pacifica, sub fidelitate, devotione et obedientia præfatis immediate vestra devotio regeretur, et illis præcluderetur aditus, qui sicut fide digna relatione didicimus, diversis machinabantur coloribus præfatarum usupare dominium civitatum, necnon comitatuum, territoriorum et districtuum eorumdem, sentientes etiam in civitate nostra Forliviensi tumultum populariter suscitatum, et quosdam licet de facto, se immiscuisse gubernationi civitatis Forliviensis præfatæ, scribendum duximus dilecto filio nostro Baldaffarri S. Eustachii diacono cardinali, ac in provincia Romandiolæ ac in civitate nostris Bononiensi, et nonnullis partibus pro nobis et eadem Ecclesia in temporalibus generali vicario, ut circa recuperationem civitatum, comitatuum, territoriorum et districtuum hujusmodi et illorum gubernationem et administrationem pro nobis et eadem Ecclesia dili-

[1] S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 4. §. 11. — [2] Lib. I. Ep. cur. p. 330.

genter intenderet, prout suæ circumspectioni necessarium videretur, ut nostra paternalis intentio quæ ad salutem vestram prona est semper et pervigil, sequi posset.

« Et quoniam per nuntios præfati cardinalis nuper accepimus, cardinalem ipsum ad partes ipsas se contulisse, ut commissionem nostram exequeretur in omnibus, et quosdam ex vobis præter spem de vestra integritate conceptam (nam omnes putabamus ultroneos ad exequendam nostram in omnibus voluntatem) perturbasse executionem votivam et plenariam præmissorum ea ratione, ut certi reddimur, quoniam speciale mandatum vobis de sic exequendo per nos factum non fuerat, putabamus enim id minime expedire, quoniam vicariatus dictarum civitatum, comitatuum, territoriorum et districtuum, ut nostis, per obitum dicti Cecci finierat, etc. Nos igitur intendentes, ut juxta mandatum et requisitionem præfati cardinalis vicarii nostri, et specialis commissarii, ut præmittitur, in hac parte omnia exequamini, quæ per ipsum ordinata fuerint vel injuncta, universitatem vestram paternis affectibus requirimus et hortamur in Domino, eidem nihilominus per Apostolica scripta præsentium tenore districte præcipiendo mandantes, quatenus ad nostram et præfatæ Ecclesiæ fidelitatis et devotionis obedientiam plenarie redeuntes, velitis et debeatis præfato cardinali vicario nostro in omnibus et singulis, quæ mandaverit, plenarie obedire, ac possessionem liberam et expeditam tam civitatum Forliviensis et Sassenatensis et Citadellæ, quam terrarum, castrorum et locorum », et infra, « tradere, restituere et assignare eidem cardinali, vel deputandis ab eo, quoties requisiti fueritis, sublatis quibuscumque contrarietatibus, protinus debeatis ». Subdit se eidem cardinali legato præcepisse, ut in rebelles quoslibet animadverteret. « Nos enim etc. Dat. Viterbii VI kal. Novembris, Pontificatus anno primo ».

Duxit legatus ipse Innocentii jussu in Foroliviensés exercitum, ut adversariorum conatus infringeret : verum cum cives, ut refert S. Antoninus [1], magna animorum conjunctione ad arma, quo venientem aditu arcerent, concurrissent, sponderentque vectigal se consuetum Ecclesiæ pensitaturos, si rei Foroliviensis administratio civibus permitteretur, demum cum iis legatum pactum esse, ne forte tyrannum aliquem ad urbis dominatum occupandum accerserent, qui postea graviora illis mala illaturus esset. Obsequentes se magis Ecclesiæ tum præbuere Tifernates, qui excusso servitutis jugo Romano Pontifici suam fidem præstitere : qua de re confectæ sunt publicæ Tabulæ [2].

7. *Cardinales creati ab Innocentio, qui perduellium furore actus fuga, Viterbium petit.* — Hoc anno xi Junii Innocentius in cardinalium ordinem adscripsit viros undecim virtutum laude præclaros, ex quibus octo presbyteri, tres diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ renuntiati fuere. Ipsorum nomina ex Diario sacri collegii recensentur a Felice Conteloro [1], nimirum Conradus Caracciolus summus Pontificii ærarii præfectus, tit. S. Chrysogoni presbyter, Angelus Cararius patriarcha Constantinopolitanus, tit. S. Marci [2], qui, Gregorii XII sibi adscito nomine, Innocentio successit, Franciscus archiepiscopus Burdegalensis, tit. SS. Quatuor-Coronatorum, Jordanus Ursinus archiepiscopus Neapolitanus, tit. sancti Martini in Montibus, Joannes Melioratus archiepiscopus Ravennas, nepos Pontificis, tituli S. Crucis, Petrus Cretensis archiepiscopus Mediolanensis, tit. duodecim Apostolorum, qui, Alexandri V accepto nomine, controversum Pontificatum gessit, Antonius de Arcionibus episcopus Asculanus tit. S. Petri ad Vincula, Antonius e Calvis episcopus Tudertinus, tit. S. Praxedis. Creati diaconi hi fuere : Odo Columna ex protonotario Apostolico S. Georgii ad Velum-Aureum diaconus, qui in Concilio Constantiensi, redintegrata pristina Ecclesiarum Occidentalium conjunctione, ad Pontificatum evectus, Martinus V appellatus est, Petrus e Stephaneschis pariter ex protonotario Apostolico S. Angeli in foro piscium diaconus, et Joannes Ægidius præpositus Leodiensis, SS. Cosmæ et Damiani diaconus. Ex his Romanos quinque dignitate cardinalitia ornatos fuisse eo etiam consilio, ut Romani, qui ad seditionem a Columnensibus ostentato libertatis fallaci nomine concitabantur [3], hoc beneficio demulcerentur ; sed irrito exitu : « Nec per hoc », subdit Theodoricus [4], « adamantina corda ipsorum regentium Urbem tunc temporis flectere potuit, ut ab ejus infestatione cessarent, quia latebat anguis in herba ; ipse namque rex Ladislaus desiderans ardenter dominari Romanis, dictos regentes et multos majores de populo, qui Cavalrattæ nuncupantur, corrupit pecunia ut sibi assisterent, quod dominium ipsius Urbis quomodolibet sortiretur, et hos corruptos reliquum vulgus propterea multum habebat exosos et provisionatos nominabat, et hæc durabant usque ad quintam diem mensis Augusti ».

Describit eorumdem temporum conditionem accurate Leonardus Aretinus [5], qui horum spectator fuit, ex quo nonnulla decerpsi : « Ego, inquit, per hoc tempus ab Innocentio vocatus Romam veni, et quidem in medio turbationum maximarum susceptusque benigne a Pontifice, ac honoribus titulisque affectus inter intimos illius familiares haberi sum cœptus. Romæ conditionem rerum hanc offendi. Romanus populus

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 4. § 1. — [2] Ext. apud Inn. l. I. p. 155.

[1] Contelor. in Innoc. VI. — [2] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 4. in princ. — [3] Innoc. l. II. p. 250. [4] Theod. e Niem. l. II. c. 36. — [5] Aretin. in hist. rer. Italic. sui temp.

paulo ante receptam immodice quidem exercebat libertatem, ex principibus autem Columnenses et Sabelli plurimum poterant, Ursini vero dejecti, atque suspecti populo, quod Pontifici favere putabantur. Curia sana, plena, atque locuples: cardinales et multi et magnæ dignitatis, Pontifex apud Basilicam Vaticani degebat, cupidus otii et præsente contentus statu, modo frui sineretur, sed tanta perversitas quorumdam potentium in populo Romano, ut nullus quièti relinqueretur locus. Tandem crescentibus suspicionibus, et equitatu a rege submisso, Pontifex quoque auxilia suorum accersere coactus est. Secutæ dehinc majores turbationes, etc. » Addit auctor [1], ut Romani pontem Milvium, præsidio Pontificio munitum occupare noctu tentarint: quod facinus ausum a Columnensibus queritur Innocentius [2] asperaque commissa pugna fuerint propulsati: cumque postea agitatum de concordia esset, ac duo e septemviris cum aliis novem primariis civibus e Pontificio colloquio redirent, Ludovicus e Melioratis, Innocentii nepos, ipsos, ægre uni salute concessa, contrucidari jusserit [3], ob quod crudele facinus et populus ad arma coierit, et Pontifex ingenti dolore fuerit affectus, subdit enim Leonardus [4] spectator periculi:

8. « Ædes Pontificis ire pergo: ille miro dolore angebatur, res enim tota eo inscio transacta fuerat, vir pacificus et mitis, a cujus lenitate nihil magis abhorebat quam cædes et humani sanguinis effusio, mœstus sese ac fortunam deplorans suam oculos interdum ad cœlum tollens, quasi Deum invocaret testem suæ erga populum Romanum innocentiæ Pontifex ». Insontem ipsum, inscium indignissimæ cædis Theodericus Niemius [5] etiam fatetur, quamvis insito nimium in nepotem amori indulsisse perstringat, ex qua ille indulgentia ad nefaria facinora admittenda abutebatur. Tradit idem auctor ut interea crebro ex Capitolina arce campanarum strepitu Romani in arma concitati sint, factoque in viros Ecclesiasticos dignitate spectatissimos impetu, ipsos atque etiam episcopos per Urbem ad Capitolinos carceres laniatis ad ignominiam vestibus raptarint, ac bonis exuerint: cumque molis Hadrianæ præfectus Ladislai regis auro ac promissis corruptus suspectus esset, neque abundarent commeatus, ac regis hostilis equitatus immineret, Innocentius furori cedendum decrevit: « Ipse, inquit [6], papa et cardinales atque alii, pauci tamen curiales cum eis, ab Urbe fugientes in fervore diei et æstus versus Viterbium iter egerunt: sed siti adeo angustiati multi fuerunt, quod et papa siti tunc vexatus mortem vix evasit, ac triginta vel circa de comitatu papæ præ sitis angustia decesserunt (1); » nonnullisque interjectis de iis, qui sibi mortem postea immodico frigido potu incaute peperere, pergit: « Curiales continuo in magno periculo et timore steterunt eadem die post fugam seu recessum dicti Innocentii. Tunc præfatus Joannes de Columna cum suis armigeris dictum burgum intravit, et in eodem palatio quasi per viginti dies stetit, a populo Joannes XXIII ironice appellatus, cujus armiger ac multi Romani et plebeii accedentes ad prædictum palatium et hospitia ac cameras illi contiguas papæ et curialium multos librorum papalium repertos deportarunt, et litteras bullatas et aliqua Registra supplicationum et litterarum papalium laniarunt et de thesauraria papali ultra quinquaginta volumina librorum exportarunt, quæ tamen postea tractu temporis cameræ dicti Innocentii pro majori parte restituta fuerunt, et quis posset tot crudelitates, et tanta meleficia quæ tunc fiebant in Urbe satis enarrare? » et infra: « Insignia dicti Innocentii ubicumque depicta deleverunt, aut cum luto turpiter maculari fecerunt, comminando quod vellent omnino Romanæ Ecclesiæ unionem procurare; ac deinceps dicto Innocentio nullo modo obedire, nec ipsum in papam habere vel reputare, multaque magnalia se facturos existimabant, ad quæ perficienda se nullatenus eorum vires extendebant ».

9. *Ladislaus dominium Romanum ad se trahere studet, sed propulsatur.* — Edidit proximo anno [1] Innocentius adversum Joannem Columnam judiciaria acta, tum in arcis Hadrianæ præfectum Antonellum Thomacellum Bonifacii IX nepotem [2], qui accepta ab Ecclesia beneficia in furoris arma ad eam oppugnandam verterat, tum in patritios Romanos Neapolitano auro subornatos conjurationis principes; denique in Ladislaum [3] ipsum ingratissimum, qui a Romana Ecclesia contra Ludovicum Andegavensem evectus ad solium, atque etiam haud diu ante Campaniæ et Maritimæ præfectura auctus, ad opprimendam Romam sibique subjiciendam, primum arcanos instruxit dolos, deinde aperta vi erat grassatus. Devinxerat is sibi venales animos prædicti Antonelli præfecti Molis Hadrianæ, tum magistratuum qui arcem Capitolinam tenebant, auditaque Romanorum seditione in Pontificem, et suburbanis S. Petri a

[1] Aret. in hist. rer. Italic. sui temp. et lib. Ep. Ep. IV. — [2] Inn. VII. l. II. p. 150. — [3] Aretin. in hist. rer. Italic. et lib. Ep. Ep. V. — [4] Aret. in hist. rer. Italic. sui temp. et ex eo S. Anton. tit. XXII. c. 4. §. 1. — [5] Theod. e Niem. l. II. c. 37. — [6] Ibid. c. 36.

[1] Lib. II. pag. 158. — [2] Ibid. pag. 155. — [3] Ibid.

(1) Certam diem, qua Innocentius Roma Viterbium secessit, cum in Annalibus non indicetur, assignandam hic censeo petitam ex Diario Romano Antonii Petri, de quo in nota ad A. MCDIV, §. 16. Ita ille: « Isto die (VI Augusti) papa recessit, et ivit versus Viterbium, contra suam voluntatem ». MANSI.

Joanne Columna una cum Pontificio palatio occupatis, adesse tempus putavit, quo Romam regno adjungeret. Perrettum itaque Trojæ comitem, magnis stipatum copiis submisit, quem a conjuratis exceptum et in suburbana admissum refert Theodoricus Niemius[1] : sed non sine Dei providentia a Romanis depulsum addit ; ex quo totam rem gestam repetemus : « Rex, inquit, Ladislaus, cogitans forte quod bonum esset aquis turbidis piscari scientibus artem, instituit tunc Romanorum dominium pro se capere, præfato Joanne de Columna et plerisque tunc regentibus eamdem Urbem civibus lucri causa in hoc conspirantibus : propter quod rex infra dies paucos comitem Trojanum cum decenti armorum comitiva in subsidium Joannis et regentium præfatorum, quod dominium pro ipso rege per eos caperetur, destinavit ad Urbem ipsam, qui introivit, duobus de prædictis regentibus, et quodam Richardo de Sanguineis Romano ad latus comitantibus, etc. » Enarrare pergit auctor, ut ii per pontem S. Angeli in interiora Urbis loca penetrare nisi sunt, sed a Romanis primum non admissi in suburbium S. Petri retulerint gressus, armisque egregie instructi ad tria hastatorum millia iterum irrumpere per pontem in Urbem annisi sint : sed Romanorum diligentia interclusis obseptisque in Urbem aditibus, coortoque asperiori certamine, Perrettus Trojæ comes ac Joannes Columna fuerint propulsati.

10. « Tunc rex ipse Ladislaus », subdit Theodericus, « ad consequendum hujusmodi temporale dominium Romanum non profecit ; sed ipsorum Romanorum animos contra se fortius provocabat. Et his peractis die immediate sequenti pæne totus populus in hac sententia concors remansit, quod præfatum dominium temporale ad regem Ladislaum numquam devenire deberet, asserentes quod omnia mala citius pati vellent, quam ei subesse, ipsosque officiales et regentes per triduum in eodem Capitolio continue obsederunt, qui obsessi credebant, quod pars dicti regis infallibiliter prævaleret : cum etiam tunc capitaneus dicti castri S. Angeli partem foveret regis, ipseque rex tam grandem exercitum haberet in burgo antedicto, et per faculas ardentes de nocte illi in Capitolio et alii in castro existentes mutuo sibi signa dedere : sed frustra, quia nimis tunc contra eos prævaluit concordia civium ; unde ipsi in Capitolio circumvallati tandem tradiderunt Capitolium salvis personis et rebus eorum : quod populus libenter acceptavit et habito per populum Capitolio priores officiales destituerunt et eis tres regentes, quos bonos viros appellarunt, in eodem regimine surrogarunt. Qui consultius et mitius agentes cum captivis et detentis curialibus in Capitolio ipsos cum bono moderamine a captivitate hujusmodi liberarunt, inter quos erant patriarcha Gradensis, qui infra paucos dies postea decessit, Narniensis et quidam alii episcopi, necnon plures magnæ auctoritatis viri forsan quinquaginta numero, qui omnes fuerunt curiales : bona vero ipsis ablata curialibus, ubilibet per Urbem tunc temporis per Romanos procurantibus et disponentibus tribus regentibus, præter spem omnium magna ex parte restituebantur illis, quibus ablata fuerunt ; et hoc contigit cum cognovissent Romani, quod Innocentius valde increpasset Ludovicum, quod tantam stragem de Romanis fecerat, ut præfertur, asserens quod Ludovicus omnibus malis, quæ propterea papa et cardinales necnon curiales ipsi passi erant, causam dedisset ». Pergit auctor enarrare, ut Perrettus Trojæ comes, Ladislai copiarum dux, Urbis subigendæ spe delusus abscesserit, atque in circumjecta Urbis loca impetum suum converterit, ac late obvia quæque abductis Ecclesiarum et monasteriorum animalibus, sit populatus : Joannes vero Columna, cum dies viginti in suburbio S. Petri hæsisset, imminentibus jam Pontificiis copiis, quæ Paulo Ursino et Muscharda ducibus Viterbio erant submissæ, in fugam pariter se conjecit. Recepto itaque suburbio S. Petri et Capitolio, Moles tantum Hadriana, cui ut dixi, Antonellus Thomacellus præerat, in hostis Ladislai potestate perstitit[1] ; ex qua Romæ graviora damna illata sunt. Creatus vero ab Innocentio est Urbis senator Franciscus e Pancialicis, nobilis Pistoriensis, ut eam adversus Ladislai conatus tutaretur, pacemque inter cives componeret ; ad quem datum extat hoc Diploma[2] :

« Dilecto filio nobili viro Joanni Francisco de Pancialicis, militi Pistoriensi, almæ Urbis senatori, etc.

« De almæ Urbis statu, ut cultus ibidem justitiæ vigeat, et pacis tranquillitas amplietur, præstante Domino, prospere dirigendo, tanto amplius sollicitudo nos urget et angit, quanto illam ardentiori charitate prosequimur, ipsa enim orbis quondam domina et magistra leges condidit, quibus possit regi salubriter et feliciter gubernari, bonis præmia, inquietis supplicia exacto judicio impendentes. De tua igitur nobilitate atque prudentia gerendarumque rerum experientia ac fidei puritate sumentes in Domino fiduciam specialem quod ea, quæ tuæ sinceritati committenda duxerimus, promptis affectibus et exacta diligentia salubriter exequeris, tibi tuo durante officio contra omnes et singulos laicos cujuscumque status præeminentiæ, dignitatis seu conditionis extiterint seu existant, qui quomodocumque et qualiter-

[1] Theod. Niem. l. II. c. 37.

[1] Innoc. l. II. p. 150. — [2] Lib. I. p. 325.

eumque hactenus contra statum honoremque nostrum et Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, seu contra præfatam Urbem ejusque tranquillitatem et bonum conjunctim vel separatim aliquid non solum facere, sed attentare quomodolibet præsumpsissent seu præsumerent, aut facerent in futurum, animadvertendi, et punitiones reales et personales fieri faciendi, exequi mandandi ac etiam illos qui ad crimina vel delicta patranda dedissent et dabunt auxilium, consilium vel favorem, æquali pœna tanquam principales malefactores puniendi », et infra, « auctoritate Apostolica jurisdictionem et potestatem omnimodam, ac plenum et liberum arbitrium concedimus per præsentes sententias sive pœnas quas vigore hujusmodi arbitrii tuleris, seu statueris in rebelles ratas et gratas habebimus, illasque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Viterbii III kal. Novembris, Pontificatus nostri anno primo ». De conciliatis Innocentio Romanis proximo anno agemus : nunc ad immanes schismatis turbines, qui fluctuantem Petri naviculam magna vi concussere, narrationem traducimus.

11. *Dolos antipapæ detegit Innocentius, datis litteris Apostolicis.* — Instructus dolis ac impietate Petrus e Luna antipapa, cum facillime, positis falsæ dignitatis insignibus, pacem restituere Ecclesiæ posset, varias ambages ad fallendam piorum expectationem quærebat, ac superiori anno, ut vidimus, miserat oratores, non qui cessurum ipsum sponte cedente Bonifacio pollicerentur, sed de colloquio quodam faciendo, in quo æmulum dolo aut vi opprimere prævidebat, agerent ; iique cardinalibus extincto Bonifacio ad creationem novi Pontificis differendam paratis, si Petri e Luna nomine, honore illum coabiturum profiterentur, ad id pollere se auctoritate negarunt, impudenterque addidere id ejus dignitati non congruere. Creato postea Innocentio, cum vana tantum jactarent verba, Pontifex iis responderat, indictam a se ad proximas kal. Novembris synodum, in qua suorum consilia audiret : denique iis obstrepentibus, ac fidem publicam sibi dari poscentibus, respondit tamdiu negatum iri, donec non vana et insulsa, ut antea, sed quidpiam efficax ad instaurandum Ecclesiarum fœdus afferrent : id vero erat hujusmodi, ut Innocentius ac Petrus e Luna papalia exuerent insignia, quo alius communibus suffragiis in Concilio Œcumenico renuntiaretur Romanus Pontifex. At cum Petrus ab hac re penitus abhorreret, ejus oratores impudentissima mendacia diffundere non erubuere, quæsitos a se omnes tollendi schismatis modos, ac tum Bonifacio, tum cardinalium collegio ad evocandum in unum gregem Dominicum, voluntarium de gradu papali abdicationem obtulisset, postremo etiam Innocentium repetitis vicibus de conjungendis Ecclesiis sollicitasse, neque ipsum ad id flectere potuisse. Cum itaque antipapa impostorum opera Romanam Ecclesiam in invidiam adduceret, Innocentius, re in lucem veritatis prolata, schismaticorum artes dissolvit, ac Florentino et Fesulano episcopis injunxit[1] ut eadem de re subjectas litteras divulgarent :

12. « Venerabilibus fratribus Jacobo Florentino ac fratri Jacobo Fesulano episcopis, ac dilecto filio Lucæ sacræ theologiæ magistro, Ordinis Humiliatorum, ac decano dilectorum filiorum magistrorum sacræ theologiæ in civitate Florentina existentium, salutem, etc.

« Nuper ad audientiam nostram relatio fide digna perduxit, illos supplantatores ac nuntios reprobos iniquitatis alumni Petri e Luna, olim S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, nunc antipapæ, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, ad præsentiam felicis recordationis Bonifacii papæ IX prædecessoris nostri de Massilia transmissos, tam in Florentina quam in nonnullis aliis civitatibus, terris et locis Italiæ atque Galliæ publice retulisse pro remotione et exstirpatione damnabilis schismatis ex Dei Ecclesia, pro parte illius qui eos transmiserat eidem prædecessori nostro, ad hoc, ut unio sequeretur, obtulisse omni via, etiam cessionis et renuntiationis, eorum dominum, prout videretur expediens, consensurum ; et cum præfatus prædecessor noster oblatas vias et modos possibiles nullatenus acceptasset, demum eodem prædecessore nostro, sicut Domino placuit, vita functo, post assumptionem nostram ad apicem summi Apostolatus salvum conductum, ut hujus rei gratia ad nostram possent venire præsentiam, per dilectos filios priores artium et vexilliferum justitiæ præfatæ civitatis Florentinæ cum instantia postulatum, per nos fuisse penitus denegatum, sicque tam prædecessorem nostrum quam nos denegasse conclusionem desiderabilem tanti boni. Nos igitur attendentes quanti sit discriminis, nisi mentes, quæ falsa suggestione informantur, interdum veritatis lumine illustrentur, præmissorum seriem per litteras nostras, et ut possitis maledicta refellere, et imbutas inique mentes ad viam veritatis reducere, præsentibus sub compendio duximus intimandum, quod præfati, qui fuerunt de Massilia transmissi, eidem prædecessori nostro unicam conventionis personalis viam duntaxat omnium aliorum inclusivam eorum judicio, et nullius exclusivam substantialiter obtulerint : quam cum idem prædecessor noster adversa depressus valetudine, ex qua infra dies paucos migravit ad Dominum, adimplere non posset, et eodem viam universæ carnis ingresso, cum mens totius sacri collegii venerabilium fratrum nostrorum S. R. E.

[1] Lib. 1. Ep. cur. p. 243.

cardinalium, de quorum numero tunc eramus, esset circa remotionem hujusmodi schismatis, vocati fuerunt ad præsentiam dicti sacri collegii præfati qui de Massilia venerant, et cum interrogati essent, an ad cedendum et resignandum nomine eorum domini mandatum haberent sufficiens et cederent, nam firmi erant propositi collegium ipsum cessione pacta ad electionem novi Pontificis non procedere, Altissimo inspirante, donec salutaris provisio fieret, in re ipsa responderunt se mandatum ad rem ipsam non habere, nec juri eorum domini convenire. Ex quo factum est, servatis solemnitatibus debitis, ne Ecclesia ipsa sui pastoris deploraret incommoda, Spiritus sancti gratia assistente propitia, nos in patrem et pastorem eligi : cumque post assumptionem nostram hujusmodi salvum conductum peti fecissent de Florentia, ut præfertur, responsionem dedimus ad petita, quod cum nostræ intentionis existeret, prout existit, ut hujusmodi horrendum et detestabile malum tolleretur ex toto, regibus, prælatis atque principibus et communitatibus nobis et Romanæ Ecclesiæ devotis, quos præsens etiam tangit negotium, tam per litteras quam nuntios intimaverimus requirentes eosdem, ut usque ad festum Omnium Sanctorum venirent vel mitterent ad nostram præsentiam ad consulendum de et super viis, modis et formis honestis, congruentibus atque justis circa remotionem hujusmodi schismatis per nos servandis et requisitorum circa materiam hujusmodi audire consilia, sicque illos de Massilia directos super alias expositis, nisi de novo quod efficaciter rei conveniret habere nosceremus, rursum audire supervacaneum arbitrabamur et salvum conductum propterea destinare : sed si circa materiam hujusmodi effectivum aliquod nosceremus declarari, tam ipsis quam aliis salvum conductum et securitatem concederemus, ut tam salutaris conclusio sequeretur, prout in nostris super inde confectis litteris plenius continetur.

13. « Et quoniam veritas quæ non defensatur, opprimitur, fraternitati et devotioni vestræ et aliorum Christi fidelium rerum præfatarum seriem tenore præsentium declarare decrevimus, vobis nihilominus, fratres episcopi, et dilecte fili magister, et cuilibet vestrum in virtute sanctæ obedientiæ committentes ac etiam injungentes, quatenus convocati conjunctim vel separatim per vos vel aliquem vestrum universis et singulis provincialibus, ministris, guardianis, et prioribus ac magistris in sacra pagina Ordinum quorumcumque, et Ecclesiarum prælatorum in præfata civitate Florentina existentibus tam præsentibus quam futuris, in locis, de quibus vobis vel alicui vestrum videbitur, velitis et debeatis hujusmodi facti veritatem seriosissime declarare : et ut religiosas et Ecclesiasticas quascumque personas, et etiam laicales in prædicationibus et tam publice quam privatæ et alias modis omnibus, de quibus discretioni vestræ videbitur, velint et debeant super præmissis omnibus et eorum circumstantiis summa cum diligentia exprimere veritatem, ut mentes quæ perversa suggestione fuerant aliter informatæ circa veritatem plenarie eruditæ agnoscant se falsis suggestionibus informatas, et detractorum malitiam ad supplantandum fidelium mentes contra nos et Ecclesiam sponsam nostram semper deditam et intentam, super quibus omnibus vobis et vestrum singulis concedimus tenore præsentium plenariam facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum IX kal. Maii, Pontificatus nostri anno primo ».

14. *Novæ antipapæ artes, et candida Innocentii pro sedando schismate vota ; ad quod Synodum iterum indicit.* — Non destitit iterum Petrus e Luna Innocentium dolis lacessere ac fatigare, ut suos oratores audiret : « Statim post festum S. Michaelis », inquit Theodoricus Niemius[1], « iterum Petrus e Luna eumdem Innocentium sollicitari fecit in Viterbio, quod daret salvumconductum quibusdam suis nuntiis, qui secum de facienda dicta unione aliqua tractare deberent : dictus autem Innocentius credens, (nimirum ex perspicuis argumentis), quod præfatus Petrus illud non corde peteret, sed callide, dictum salvumconductum dare denegavit ; propter quod Petrus, tali occasione captata, contra ipsum Innocentium querulando, seque excusando quod non staret per eum, quin unio fieret, diversas Epistolas satis comptas ad diversa loca insignia destinavit : contra quas idem Innocentius longiores contrarias dictari fecit Epistolas, quas in diversis locis per Italiam fecit publicari ; sicque ipsi tunc certantes invicem de papatu, et terentes tempus ne cedere cogerentur, scripturis se mutuis ludificarunt ». His extremis verbis auctor calumniam imponit Innocentio, dum eum pseudopontificis vitii participem fecit. De Petro quidem e Luna nunquam ipsum voluisse gradu cedere constat : at de Innocentio jactari non potest, quem jure adversarii fallacibus petitis repulsam dedisse exploratum est : maxime cum Synodum Catholicorum ad kal. Novembris indixisset : quæ cum ob Romanorum seditionem, ut vidimus, supersedentibus itinere præsulibus et oratoribus principum, disturbata esset, illam ad kal. Maii proximi anni extraxit[2].

15. « Ad futuram rei memoriam.

« Intenta salutis operibus Apostolicæ Sedis copiosa benignitas et summovendo noxia et agendo profutura, illa semper exequitur, quæ ad salutem cunctorum Christi fidelium in Domino conspicit salubriter expedire ; cum itaque nobis cordi semper fuerit, et etiam dum eramus

[1] Theod. e Niem. l. II. c. 38. — [2] Innoc. l. I. p. 345.

in minoribus constituti, novit ille, qui cœlum terramque regit prout ad præsens existit, ut hoc pestiferum et horrendum schisma, quod peccatis exigentibus, ac mundo posito in maligno tantis retrolapsis temporibus, proh dolor! in Dei Ecclesia damnabiliter viguit atque viget, modis honestis, salutaribus atque justis de medio tolleretur, ut depulsis errorum tenebris oberrantes ad viam veritatis et vitæ prona devotione redirent, idque supremis desideriis exoptantes, postquam divinæ sapientiæ inscrutabilis altitudo consilii in terris regimini universalis Ecclesiæ nos præfecit, de fratrum nostrorum præfatæ Ecclesiæ cardinalium consilio reges, prælatos, principes ac universitates nobis et eidem Ecclesiæ devotos pariter et fideles per solemnes nuntios nostros et litteras duxerimus paternis affectibus exhortandos ac etiam requirendos, ut ad præsentiam nostram ubicumque residentiam cum nostra curia faceremus usque ad festum Omnium Sanctorum tunc proxime secuturum personaliter, si commode possent venire, sin autem eorum idoneos oratores et nuntios vellent et deberent transmittere ad consulendum de ac super modis honestis, congruentibus atque justis per nos, Deo auxiliante, servandis circa extirpationem schismatis antedicti; postea ob causam, quæ die sexta mensis Augusti proxime elapsi emersit in alma Urbe, cum recessissemus ab ea de civitate nostra Viterbiensi, ubi cum curia nostra residebamus, prout residemus ad præsens, putantes viarum formidanda discrimina famamque casus hujusmodi ad partes non solum finitimas, sed remotas, ut fit, celeriter pervolasse ac deterruisse, retraxisseque pariter mentes regum, prælatorum, principum et universitatum hujusmodi ab adventu sui transmissione nuntiorum ipsorum circa tam salutare negotium mittendorum, dictum festum Omnium Sanctorum ad festivitatem instantem de proximo beati Martini decrevimus prorogandum, requirentes nonnullos prælatos in Italiæ partibus constitutos, ut ante dictam festivitatem B. Martini si securitate captata, super quo cujuslibet conscientiam onerare providimus, commode venire possent, vellent ad consulendum super tam salubri materia ad præsentiam nostram accedere: impedimento vero existente legitimo, quid secundum Deum et sui maturitatem consilii in re ipsa videretur agendum per suos fideles nuntios nobis intimare celeriter procurarent, ut regum, prælatorum, principum, universitatum et singularium personarum nobis et Ecclesiæ præfatæ fidelium salutaribus intellectis consiliis, ad illa possemus intendere per quæ extirpatio hujusmodi schismatis divina super illustrante clementia sequeretur, prout in nostris super et inde confectis litteris seriosius continetur.

16. « Nunc autem fide dignis relatibus et multorum scriptionibus de remotis et propinquis partibus intellecto quod rumor dicti casus et recessus nostri ab Urbe præfata, ac discriminosorum itinerum formidanda pericula impedimenta præludant circa adventum et transmissionem eorum, qui venire vel mittere ad exhibitionem talis consilii per nostros nuntios et litteras, ut præmittitur, fuerint requisiti, quamvis nonnulli ex vocatis de proximo venerint, nos qui, nil ardentius exoptamus aut desiderabilius cupimus, quam ut malum hoc pestiferum detestabilis schismatis de vinea Domini nostris temporibus extirpetur, ne tam acceptum Deo et mundo negotium suo frustretur effectu, ac exoptantes, ut pro rei gravitate numero consilia exhibentium, ac eorum maturitate talis corroboretur materia, necnon considerantes impedimenta hujusmodi rationabilibus causis emersisse, in virtute Altissimi, cujus res agitur, ac de eorumdem fratrum nostrorum consilio ad veniendum seu transmittendum ad consulendum non per viam generalis Concilii, sed particularis et fidelis consilii super tam saluberrimo negotio, ut et temporis brevitas non obsistat, et securitati itinerum divina suffragante gratia, prout speramus et cupimus, possit interim provideri, terminum ipsum usque ad kal. Maii proxime futuri cuicumque venire aut destinare volenti, super quo etiam cujuslibet conscientiam oneramus, et ad exhibendum hujusmodi consilium rursum duximus tenore præsentium præfigendum, declarantes nihilominus quod cuilibet juxta sibi traditam ab Altissimo facultatem, securitate ac opportunitate captatis, quandocumque sibi occasio aderit et ut nulli ex præfixione decreti specifice termini insidiandi accedentibus aut malignandi in itinere præbeatur habilitas, veniendi ad præsentiam nostram præmissorum occasione sit tributa potestas; nos enim quoslibet et quandocumque venerint paternis prosequemur affectibus, et audientiam tam grate quam benigne intentis desideriis impendemus, ut tam saluberrima fidelium gregi materia, illo desuper inspirante qui indirecta dirigit et aspera in vias planas, modis profuturis et debitis valeat sicut expedit in Domino, terminari. Nulli ergo, etc. Datum et actum Viterbii VII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno II ».

17. *Antipapæ in Italiam accedenti adhærent Genuenses et Pisani, unde Petrus cardinalis missus legatus in Liguriam.* — Eo major cogendæ ab Innocentio synodi premebat necessitas, quo antipapa suo in Italiam adventu Romam intercipere, et aliquam rei Catholicæ perniciem inferre moliebatur [1]: illum enim appulisse hoc anno Genuam, tradunt Juvenalis Ursinus [2] et Genuenses scriptores [3], atque maximis honoribus

[1] Juv. Urs. in Car. VI. hoc an. et S. Ant. III. p. tit. XXII, c. 4. in princ. — [2] Juv. ib. — [3] Biz. hist. Genuen. lib. x. et Foliet. lib. IX.

exceptum (1), cui nimirum se a schismaticis subornari atque a veri Pontificis obsequio abduci essent passi; quorum exemplo paulo post Pisani corrupti, de quibus hæc S. Antonius refert [1]: « Oratores regis Franciæ Genuam advenerunt, et tantum operati sunt et persuaserunt, ut communitas ipsa Genuensis cum archiepiscopo suo et cum cardinale de Flischo, qui ibi erat pro Romano Pontifice, omnes subtraxerunt se ab obedientia pristina erga Romanum, adhærentes Benedicto ut vero Pontifici: quod magis imputatum est ad levitatem, quam veritati melius cognitæ. Iidem oratores regis Franciæ inde profecti Pisas, ad idem reduxerunt Pisanos cum domino suo Gabriele Maria filio illegitimo ducis Galeatii; unde et per civitatem ipsam et per totum territorium ejus divulgatum fuit et mandatum, obedientiam remotam et ablatam ab Innocentio dari et offerri debere Benedicto. Non multo post Benedictus, postquam cognovit Genuam ad devotionem suam et obedientiam conversam, illuc profectus est cum curia sua, ut valeret jurisdictionem suam aptius ampliare, qui honorifice ut summus antistes susceptus est a Genuensibus et veneratus ». Haud impune Genuenses ac Pisani tulere flagitium; Genuenses enim dira lues post antipapæ adventum confecit [2], ut is illius terrore perfusus Massiliam regredi coactus sit [3]: Pisani autem, qui imperio Gabrielis Mariæ Jo. Galeatii Vicecomitis ducis Mediolanensis nothi filii conferentis se ad firmandum dominatum suum in Gallorum regis clientelam a Pontifice defecerant, hoc anno excussere jugum ejusdem Gabrielis, a quo tum principatus Pisanus Florentinis divenditus est. Recepta itaque ab iis arce, Pisani in Florentinos præsidiarios vertere arma, illaque recuperata [4], mox bello a Florentinis petiti sunt [5], in eorumque servitutem proximo anno adducti fuere [6]: Gabriel vero Maria, cum maxime Gallorum, quibus Liburnum tradiderat, amicitiæ præfideret, triennio post Genuæ de novatarum rerum crimine postulatus, capitali supplicio est affectus. Interea Innocentius, ut Petri e Luna grassationes comprimeret, creavit [7] Sedis Apostolicæ legatum in Liguria, in Insubria, atque in Aquileiensi et Gradensi Patriarchatibus Petrum Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem, qui, ut ante significavimus, ambiguum Pontificatum in Pisano conventu Alexandri V nomine sibi indito, corripuit.

« Dilecto filio Petro Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali A. S. L.

« Quamvis universis et singulis regionibus Deo et Apostolicæ Sedi devotis favorem Apostolicum, quoties necessitas ingruit, impendere debeamus, et ad eas nostræ mentis diffundamus intuitum, levando in circuitu vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos, visuri quid gregi commisso nobis expediat, et quid operis impendi debeat circa ipsum, et ipsius fulti præsidio cui cogitationes hominum præparantur, quique fortium actus superat et infirmos robore potenter accingit, ministerii nostri sollicitudinem ad ea præsertim, quæ fidelibus populis necessario expedire viderimus et noverimus profutura salubriter et utiliter exponamus, in præsentiarum tamen patriarchatuum Aquileiensis et Gradensis civitatum, diœcesum, provinciarum Mediolanensis ac Januensis necessitates præcordialiter intuemur, meditationibus laboriosisque vigiliis insudando, ut eisdem in hujusmodi necessitatum articulis, et maxime ut assistentia tam spiritualis quam temporalis circa tranquillitatem illarum partium in cunctis opportunitatibus, quibus valeat efficacius exhiberi, opportune adhibeatur, Domino auxiliante, consilium salubreque remedium impendatur: unde cum hostis humani generis pacis æmulus et zizaniæ seminator ab olim in eisdem partibus turbationes et scandala suscitarit, ex quibus provinciæ ac partes ipsæ sunt depressæ, vastatis fidelium bonis, Ecclesiasiarum et locorum direptis juribus, pessumdata damnabiliter Ecclesiastica libertate, ac subsecutis exinde animarum periculis deplorandis, personarum nefandis excidiis, et aliis fere innumeris detrimentis; nos exinde graves et amaras gessimus et portavimus in mente nostra puncturas, dum miserabilis illarum provinciarum et partium conditio et commissorum inibi enormitas excessuum infra nostra præcordia revolvuntur: et utinam desuper datum esset, ut cum honore Dei et Ecclesiæ et aliorum salubri statu fidelium

[1] S. Anton. ubi sup. — [2] Bizar. Genuen. hist. l. x. — [3] Foliet. l. ix. — [4] S. Anton. III. p. tit. XXII. § 2. — [5] Ibid. § 4. — [6] Theod. e Niem. l. II. c. 40. — [7] Innoc. Ep. cur. l. I. p. 248.

(1) Ea quæ hic narrantur de Genuensium defectione ad Benedictum emendanda, supplenda atque illustranda suppetunt ex Annalibus Genuensibus Georgii Stellæ, qui per hæc tempora Genuæ agebat. Eo teste discimus anno precedenti, die XXVI Octobris, populo sacri æris pulsu convocato, palam annuntiatam fuisse a Romano Pontifice ad Benedictum defectionem, quæ opera Ludovici cardinalis de Flisco potissimum sollicitata est. Nam cardinalis ille non ante multos dies, abjecta cardinalium Romanorum societate, ad Benedictum transierat, a quo purpuram obtinuerat. Verum licet archiepiscopus et clerus cum gubernatore et civibus nonnullis, defectioni illi faverent: reliquus tamen populus Romano potius Pontifici, quam Avenionensi studebat. Id vero planum factum est cum appellens Genuam Benedictus, die XII Maii anni sequentis MCDV, ab archiepiscopo quidem, clero urbisque præfecto summo honore exceptus fuit, sed populi concursus rarus est factus: « Virorum ac mulierum ad spectandum dictum summum Pontificem venientium multitudo non fuit... nam », addit Stella, « fere omnes tam clerici quam sæculares et mulieres, licet ipsum Benedictum valde plures diligant, causis prolatis (nempe ut paulo superius notaverat; quod fuerit vitæ laudandæ) verumque adesse papam ostendant, tamen Innocentium qui apud Romam residet, verum putant summum esse Pontificem, et Benedictum nequaquam ».

Eodem pariter anno quo Genuenses Avenionensem Pontificem agnoverunt, Pisani quoque Romani Pontificis partes abjiciendas censuerunt, quibus rebellionis auctorem et ducem urbis princeps Gabriel Maria Galeatii Vicecomitis filius spurius se præbuit. Hæc omnia Sozomenus Pistoriensis in specimine historiæ Pistoriensis vulgato Rer. Ital. tom. XVI. MANSI.

posset commode circa tantum negotium exhiberi nostra præsentia corporalis, ut ubi mente vigilanter intendimus, ibi præsentialiter nostrum desiderium panderemus. Sed quia id conditio nostra non patitur, et innumera negotiorum undique concurrentium varietate distrahimur, illos in partem Apostolicæ sollicitudinis de latere nostro assumimus quibus fore percipimus cœlesti dono provisum ut altis et arduis negotiis sciant et possint consulere proinde ac utili consilio providere, etc. » Instruxit illum amplissima auctoritate, ut rem Ecclesiasticam in pristinam dignitatem revocaret.

« Attendentes itaque quod personam tuam Altisimus gratiarum dominus, scientiarum magnitudine, providentiæ munere, circumspectionis gratia, industriæ claritate, multisque virtutibus insignivit, humeris tuis fortitudinis robur adjiciens ut ad laudem sui nominis frequnter onera grandia suportares; plenissimam quoque notitiam de tuis meritis obtinentes, licet apud Sedem. Apostolicam ex eminentia tui consilii valde necessarius habearis, nosque inviti quodammodo tanti viri præsentia careamus, tamen propter urgentem et inevitabilem necessitatem provinciarum et partium hujusmodi, speramus in prædictis per tuam industriam circumspectam, illo tibi auxiliante qui potest salubriter consulere et utiliter subvenire ad præfatas provincias atque partes, commisso tibi plenæ legationis officio, in provinciis ac partibus ipsis, ut in eis evellas et destruas, dissipes et disperdas, ædifices et plantes, et statuas in nomine Domini sicut videris expedire; de fratrum nostrorum consilio tanquam pacis angelum destinamus; injuncto tibi nihilominus, ut in provinciis et partibus memoratis inter Ecclesiasticos et mundanos viros, et universos alios cujuscumque conditionis, præeminentiæ et status agas et tractes quæ ad cultum Dei et prædictæ Sedis honorem, observantiam, Ecclesiasticæ sanctionis integritatem, Ecclesiasticæ libertatis robur, prosperi status et provinciarum prædictarum et partium, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, et animarum salutem ac tranquillitatem corporum pertinebunt. Et ut circa legationis hujusmodi quod in provinciis ac partibus supradictis tibi duximus committendum, eo possis prosperari facilius, quo more solito legatorum qui missi de latere transeunt adornati insigniis, personam nostram quodammodo præsentabis, de speciali gratia Apostolica tibi auctoritate concedimus, ut eisdem insigniis infra prædictas provincias ac partes duntaxat uti libere valeas prædictæ legationis officium prosequendo, ita tamen, quod præmissis insigniis in aliis commissis partibus, provinciis et locis aliquatenus non utaris, ut id quod in hac parte tibi pro evidentibus necessitatibus et utilitatibus provinciarum ac partium prædictarum ac civitatum et terrarum earumdem conceditur, ad aliquam consequentiam prætextu concessionis hujusmodi in provinciis, partibus, civitatibus et terris eisdem propter hoc in posterum non trahatur in exemplum, etc. Datum Viterbii III id. Septembris, Pontificatus nostri anno primo ».

18. *Legato tradita formula damnandi schismatis, contra quod Pragæ synodus indicitur.* — Contulit etiam Innocentius legato amplissimam potestatem [1], ut adversus antipapam fœdera cum regibus, principibus, cæterisque nobilibus viris, ac populis Apostolicæ Sedis nomine sanciret; tum in illos animadverteret, qui ad pseudopontificem desciscerent. Jussus [2] præterea est legatus schismaticos cum Ecclesia conciliare, ubi ab iis conceptum hisce verbis fidei sacramentum exegisset :

« Ego comperto divisionis et schismatis laqueo quo teneor, participando etiam in crimine credentibus, faventibus et adhærentibus damnatæ memoriæ Roberto olim XII Apostolorum presbytero cardinali, tunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat; et perditionis filio Petro e Luna olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinali, qui se Benedictum XIII temere nominare præsumit, ipsique et aliis credentibus, faventibus, receptatoribus, adhærentibus, defensoribus, complicibus et sequacibus eorumdem præstando auxilium, consilium vel favorem, et propterea nunc diutina mecum deliberatione pertractans, prona et spontanea voluntate ad unitatem Sedis Apostolicæ divina gratia reversus, fateor publice me errasse, et de præsenti tenere fidem Catholicam, ac credere et tenere quidquid credit et tenet et docet sancta mater Ecclesia, cui præest dominus Innocentius divina providentia papa VII, et quod idem dominus Innocentius fuit et est verus Romanus Pontifex et verus vicarius Jesu Christi, Petrique successor canonice electus, inthronizatus et coronatus in Romanum Pontificem per cardinales, ad quos, vacante Sede per obitum sanctæ memoriæ Bonifacii papæ IX electo, inthronizato et coronato pertinebat, quodque neuter Roberti et Petri prædictorum fuit, prout idem Petrus non est papa, sed antipapa, apostaticus et schismaticus manifestus; et quod ipse tanquam antichristus, invasor et destructor totius Christianitatis, et a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus, et a Christi fidelibus persequendus est, et quod, tam ipsi Robertus et Petrus, quam omnes eis in hac parte adhærentes, credentes, receptatores, defensores, complices, fautores et sequaces eorumdem fuerunt et sunt veri schismatici, apostatici, excommunicati, anathematizati ac divisi et separati a communione fidelium et ab unitate sanctæ Dei Ecclesiæ, et tanquam hæretici puniendi, et incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam

[1] Lib. II, p. 58. — [2] Ibid. p. 55.

ab homine in talia perpetrantes promulgatas, in dictis processibus contentas et declaratas.

« Et ne simulate reversus extimer, sub honoris mei casu et anathematis obligatione et sub pœna, quæ relapsis a jure vel ab homine imponi debet, anathematizo et abjuro omnem hæresim et schisma et nominatim damnatum schisma, credentiam et adhæsionem hujusmodi adhærentium Petri prædicti, et me ad idem schisma, de quo Redemptoris nostri gratia ereptus sum, nunquam reversurum, sed semper in unitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ cui præest præfatus dominus noster dominus Innocentius papa VII mansurum : ac sponte promitto et non ficte, sed voluntarie et sincere juro ad sancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod stabo et parebo mandatis Ecclesiæ et dicti domini Innocentii papæ VII super rebellionibus, fautoriis ac cæteris pœnis et sententiis, quas ob præmissa et ea tangentia incurri, et quod dicto domino nostro papæ et ejus successoribus canonice intrantibus obediens et fidelis de cætero ero, et eis reverentiam debitam exhibebo, etc. ». Reliqua conceptæ jurisjurandi formulæ alias in Urbano VI attatæ consentiunt.

In Germania regnoque Bohemiæ schismatica pestis latius sese proferebat Wenceslai regis improbitate, qui ob præreptum sibi Romanorum sceptrum in Pontificem conjurarat : quare Innocentius Sbinkonem archiepiscopum Pragensem[1] in schismaticos, qui ad Petrum e Luna desciverant, provincialem synodum cogere, et canonicarum legum severitatem adhibere jussit.

« Venerabili fratri Sbinkoni archiepiscopo Pragensi.

« Attendentes tuæ fraternitatis diligentiam, quam ad statum et honorem nostrum et Romanæ Ecclesiæ experimento multiplici et fide dignorum testimoniis te semper habere cognovimus, ut illa possis erga statum et honorem nostrum et præfatæ Ecclesiæ, et ad reductionem oberrantium et se subtrahentium quomodolibet ab obedientia et devotione nostris et præfatæ Ecclesiæ, et ad nostrum et ejusdem Ecclesiæ gremium redintegrationem, et pro statu Ecclesiæ tuæ profutura cognoveris, ubi et quando eidem tuæ fraternitati expedire videbitur ad proximam provincialem synodum per eamdem fraternitatem tuam celebrandam ad te convocandi venerabiles fratres episcopos nostros suffraganeos tuos, et dilectos filios abbates, præpositos, decanos, archidiaconos, archipresbyteros et alios prælatos et personas Ecclesiasticas sæculares et regulares, exemptos et non exemptos; capitula quoque quarumcumque Ecclesiarum, necnon domorum hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, B. Mariæ Theutonicorum, Calatravensium, Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, Carmelitarum et Humiliatorum, S. Benedicti magistros, priores, præceptores et quorumcumque aliorum Ordinum fratres tuæ provinciæ et generaliter et specialiter injungendi et imponendi eis et cuilibet ipsorum quæ in favorem nostrum et Romanæ Ecclesiæ, ac etiam contra asserentes damnatæ memoriæ Robertum olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyterum cardinalem, qui se Clementem VII ausu temerario nominare præsumpsit, ac sequaces et fautores eorumdem, ac eisdem adhærentes videris expedire ; contradictores insuper et rebelles ac inobedientes auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, non obstante si eis vel eorum aliquibus conjunctim vel divisim indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca convocari aut trahi non possint » ; et infra, « plenam et liberam hac vice duntaxat tenore præsentium concedimus facultatem. Dat. Romæ apud Sanctum-Petrum VIII kal. Julii, Pontificatus nostri anno I. « Celebratam etiam a Sbinkone archiepiscopo adversus novos Wicleffi sectatores, qui in Bohemia pullularant, synodum dicetur inferius. Nunc res Gallicas prosequimur.

19. *Caroli VI regis Galliæ calamitas.* — Tristissima erat earum facies : Carolus enim rex mania et pediculis e sordibus scaturientibus, et fame lupina laborabat, ut refert Juvenal. Ursinus [1]; rapacis enim belluæ instar cibos vorabat, vestes non permutabat, nullumque famulorum ad se, obsequii ergo, accedere sinebat, ferreum frustum applicuerat carni, quæ contracta inde labe livescere cœperat, itaque arte et vi domandam ægri animi pertinaciam rati medici, duodecim personatis viris atrato cultu imperarunt ut vestibus exuerent, induerentque novis ac toties ea vis erat ei afferenda, quoties vestes permutandæ erant. Hoc autem eodem anno exorta est [2] in Galliis maxima dissensio inter Joannem Burgundiæ et Ludovicum Aureliæ duces, quæ flexu annorum aucta regnum illud Anglorum furori objecit. Carolo animi impote susceperat Ludovicus frater regiæ procurationem, qua eum Burgundus dejicere partim aperta vi, partim arte aggressus ipsum in crimen male administratæ reipublicæ, oppressique vectigalibus populi adduxit.

20. *Conjuratio in Anglia adversus regem; Eboracensis archiepiscopus carnificis manu cæsus.* — Excitati sunt in Anglia eodem anno magni adversus regem Henricum [3] motus : invisus enim erat proceribus Richardi extincti amicis, quod publicæ rei constituendæ specie adversus Richardum ipsum plebem vocasset ad arma, contraque sacramentum illi datum, nil se in

[1] Lib. II. p. 285.

[1] Juv. Urs. in Car. VI. — [2] Monstr. vol. I. c. 25. — [3] Walsing. in Henr. IV. Harpsf. in hist. Eccl. Angl. sæc. XIV. Polydor. Virg. hist. Angl. l. XXI.

regem moliturum, cum cepisset, exuissetque regno, quod ad conjunctiores gradu spectabat; tum etiam crudeliter necasset : præterea Ecclesiasticum ordinem ac populum gravissime oppressisset. Affixa fuere a conjuratis plura scripta in Ecclesiarum foribus, in quibus multa expressa erant læsæ Angliæ libertatis capita; quocirca populi arma sumpsere, ac præcipue Eboracenses, quorum archiepiscopus Richardus Scrupus inter conjurationis principes habitus est. Eam vero patefactam conjurationem, quæ Scoto in armorum societatem vocato aucta est, mox regii administri summa diligentia oppressere, elisis conjuratorum consiliis, et capto archiepiscopo Eboracensi, carnificisque manu cæso : quem quidem Walsinghamus [1] insontem fuisse scribit, et ad tuendas leges patrias arma invitum capessivisse, cumque Westmerlandiæ comes una cum filia Joanne regiis stipatus copiis ad eum accessisset, nec signa conferre auderet, dolo sciscitatum novi hujus belli causas, atque archiepiscopum ipsum conquestum, regem pluribus Anglicum jus violare, seque pronum ad pacem præbuisse; discedentem vero a suis, ut colloquium publicæ concordiæ causa faceret, proditione captum jussuque regio postea capite truncatum : eum autem constanter mortem obiisse, cultosque ejus cineres fuisse a populo, qui miracula ad illius sepulchrum divinitus patrata affirmabat. Addit auctor [2] proximo anno Innocentium VII Romanum Pontificem anathematis sententiam tulisse in archiepiscopi interfectores : quem quidem præcepisse, ut in eos Ecclesiasticis legibus ageretur, confirmat Gregorius XII [3]. Hic vero, ut ab regiis administris acceperat, in litteris suis postea datis, alios capti cæsique archiepiscopi modos narrat.

21. *De Eboracensis archiepiscopi cæde judicium Gregorii XII, nunc cardinalis Corarii, qui Piceno præficitur.* — « Gregorius, etc. venerabilibus fratribus Thomæ Dunelmensi et Philippo Lincolniensi episcopis, salutem, etc.

« Romanus Pontifex B. Petri cœlestis regni clavigeri successor, collatis sibi cœlitus solvendi atque ligandi clavibus, ex injuncti officii debito salutem quærens singulorum, provide disponit, ut collapsis ad gremium Ecclesiæ cum humilitate redeuntibus, ipsa suggerente clementia, aperiat januam pietatis. Cum itaque sicut accepimus, dudum suadente humani generis inimico, in regno Angliæ diversa intestina bella, seditiones et proditiones contra charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Angliæ illustrem præter ipsius regis culpam per quosdam subditos ejusdem suscitata fuissent, ac etiam Richardus quondam archiepiscopus Eboracensis, quem idem ipse rex speciali honore et reverentia prosequebatur, et de quo nullam suspicionem prorsus habebat, quod contra se et statum suum aliquod sinistrum machinari aut attentare vellet contra præfatum regem, ejusque status et honoris enervationem concepisset, ac etiam alios inferiores status, necnon viros Ecclesiasticos, sæculares et regulares sibi attraxisset, ac tandem illa, quæ conceperat, satagens ad effectum perducere, ipse archiepiscopus armatus et stipatus potentia sæculari cum octo millibus armatorum vel circa ad campum progrediens una cum suis complicibus conatus fuit, quantum potuit, ad exterminium ejusdem regis effectualiter devenire : quæ cum a quibusdam aliis nobilibus dicti regni, necnon etiam inferioris conditionis fidelibus dicti regis cognita fuissent, ipsi fideliter et constanter in ejusdem regis auxilium et regni præfati liberationem ipso, tamen rege tunc absente et hæc ignorante, similiter armatum contra præfatum archiepiscopum ejusque complices processerunt; præparatoque hinc inde prælio, cum archiepiscopus et complices præfati in campo superati fuissent, ipse archiepiscopus et aliqui secum in ipso campo per hujusmodi victores capti subito ad præsentiam dicti regis adducti fuerunt, clamantibus ipsis victoribus et supervenientibus populis in multitudine copiosa, quod rex præfatus juxta leges et consuetudines dicti regni, quæ dictant quod seditiosi et proditores morte moriantur, et quæ leges jurisjurandi religione ejusdem regis, dum ad culmen regni assumeretur, vallatæ fuerunt, de hujusmodi captivis justitiam faceret ministrari; alioquin si super tantis proditionibus regni sui justitiam facere negligeret, ipsum regem solum in manibus aliorum inimicorum suorum, qui hujusmodi novitatis conscii non longe ab ipso manu armata distabant, in campo dimitterent, et ipsum et se de præfato archiepiscopo vindicarent. Quibus clamoribus continuo accrescentibus, ipse rex timens verisimiliter, quod si hujusmoni rumoribus et importunis tam numerosæ multitudinis instantiis qualitercumque resisteret, personam suam et regnum in grandi periculo poneret; et quod populo procedente ad vindictam, multa ac varia pericula sequi possent et quod absque delectu personarum talia judicia de cætero in casibus similibus per ipsam multitudinem usurparentur; ad evitandum majus scandalum pro sui et regni præfati liberatione permisit, quod hujusmodi captivi juxta easdem leges et consuetudines judicari deberent : propter quod etiam deventum fuit ad hoc quod idem archiepiscopus et aliqui secum capti ex supradictis causis judicium capitale subirent : quod proculdubio gravis et improbandi exempli fuisse constat, cum licet archiepiscopus præfatus deliquerit, correctio tamen et punitio secundum canonica instituta Ecclesiastico judici fuerat relinquenda.

[1] Walsing. ubi sup. — [2] Greg. XII. l. II. p. 230.

22. « Cum autem, ut audivimus, multi de iis qui in eadem multitudine præsentes fuerunt de captivitate dicti archiepiscopi et morte subsecuta doleant ab intimis, nos attendentes quod Ecclesia gremium suum se recognoscere volentibus nunquam claudere consuevit, et simul considerantes quod ista pro evitando majori periculo regni et personarum fuerant perpetrata, et volentes pro salute ipsius regni et fidelium quiete rigorem justitiæ temperare, fraternitati vestræ, de qua in iis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus omnes et singulas personas, qui in præmissis præsentes fuerunt, et ad hæc facienda opem vel operam qualitercumque verbo aut nutu, consilio vel facto dederunt, et in illis culpabiles se recognoscant, cujuscumque status, præeminentiæ, dignitatis aut conditionis existant, si hoc humiliter a vobis petierint, ab excommunicationis et aliis censuris et pœnis, quas propter præmissa qualitercumque incurrerint, auctoritate nostra absolvere in forma Ecclesiæ consueta, injuncta earum singulis pro modo culpæ pœnitentia salutari et aliis quæ de jure fuerint injungenda; et nihilominus interdictum Ecclesiasticum, quod propterea a jure vel ab homine in civitatibus, castris, villis, terris et locis extitit promulgatum, eadem auctoritate tollere et relaxare, necnon omnes et singulos processus de mandato felicis recordationis Innocentii papæ VII, prædecessoris nostri factos contra ipsos, qui circa præmissa quomodolibet excesserunt, ac omnia exinde vel ob id secuta, quæ omnia haberi volumus pro sufficienter expressis, abolere curetis. Nos enim vobis absolvendi personas præfatas et interdictum, quod propterea promulgatum fuerat, tollendi ac relevandi, necnon processus hujusmodi et omnia inde secuta abolendi, ac omnia et singula, quæ in præmissis quomolibet opportuna fuerint, et expedire conspexeritis faciendi plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem; ita tamen quod hujusmodi facultas vobis concessa ad absolutionem clericorum nullatenus se extendat. Volumus autem, quod postquam personaliter ad invicem convenientes super hac materia, quæ agenda sint disposueritis, alter alteri vestrum executionem prædictorum committere possit. Quod si, quod absit, aliquis vestrum ante conventionem et dispositionem hujusmodi ex vita migrare contigerit, ille qui superstes fuerit alium prælatum laudabilis vitæ sibi collegam eligere debeat, super cujus electione ejusdem superstitis conscientiam oneramus: quibus ad invicem, ut præfertur, convenientibus post dispositionem hujusmodi alter alteri eodem modo, ut supradictum est, valeat in hujusmodi materia præmissorum executionem committere. Dat. Lucæ II id. Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo ». Hæc postea Gregorius, qui hoc anno Apostolici legati dignitate in Piceno exornatus præfectusque [1] est ab Innocentio, atque hac prærogativa affectus [2]:

» Innocentius, etc. Cum te ad provinciam nostram Marchiæ Anconitanæ et nonnullas alias partes pro nobis et eadem Ecclesia, nimirum Romana, rectorem in temporalibus generalem præsentialiter destinemus, nos volentes, ut spiritualium largitione munerum incolas provinciæ partium earumdem ac personas alias illuc confluentes reddas Deo et Apostolicæ Sedi plus devotas, ut quoties in eisdem provincia et partibus, tui rectoratus officio durante, te in Pontificalibus solemnia celebrare, teque proponere, vel in tua præsentia per alium proponi contigerit, piæ prædicationis ministerium, verbum Dei, videlicet in Nativitate, Circumcisione, Epiphania, Resurrectione, Ascensione, et festo Corporis Domini nostri Jesu Christi, Pentecostes, SS. Trinitatis, necnon singulis Adventus Domini et Quadragesimæ dominicis, tum Cinerum, Cœna Domini, Paravesceves, Assumptionis B. Mariæ Virginis, Nativitate B. Jo. Baptistæ et BB. Apostolorum Petri et Pauli celebritatis, Omnium Sanctorum et Commemorationis mortuorum dumtaxat diebus: et etiam quotiescumque te generalia parlamenta in provincia et partibus antedictis tenere contigerit, omnibus vere pœnitentibus et confessis qui hujusmodi celebrationi et propositioni et parlamentis interfuerint, unum annum et quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer valeas relaxare, tibi auctoritate præsentium concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum id. Aprilis, Pontificatus nostri anno primo. » Interjectis post paucis mensibus, sacra purpura ab eodem Innocentio decoratus creatus est presbyter tit. S. Marci: honoris ergo concessit [3] Pontifex, ut data antea auctoritate et cardinalis præsidis provinciæ nomine uteretur.

23. *Auctum Venetum imperium.* Auctum est hoc anno in Italico continente Venetum imperium, cum Vicentiam primum implorantibus Venetorum fidem civibus [4], ne in Francisci Carrarii Patavini reguli, qui Guillelmum Scaligerum Veronæ principem veneno sustulerat, necaratque ejus filios, ut Veronæ principatu potiretur, in servitutem addicerentur, deditione cepissent [5]. Coorto inde bello Veneti fœdus cum Francisco Gonzaga iniere, atque contractis copiis Feltrum, Bellunum, Bassanum, Bolonia in Venetorum ipsorum potestatem concesserunt. Belli deinde moles ad Veronam versa est, cum Jacobus Carrariensis, qui urbem præsidio tenebat, civium defectionem

[1] Innoc. l. I. p. 227. — [2] Ibid. p. 237. — [3] Ibid. p. 278. — [4] Theod. e Niem. l. II. c. 40. — [5] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 4. § 6. Petr. Marcel. in hist. Venet. Petr. Just. l. VI. Corius histor. Mediol. par. IV et alii.

metuens ignoto cultu Hostiliam profugit, captusque a pabulatoribus Venetias abductus est: ac tum civitas patefactis portis læta admisit Venetos, qui subinde apud Patavium castra posuerunt. Itaque graviori pressi bello Patavini, nam fame pesteque absumptos aiunt[1] ad quadraginta millia interiisse, deditionem fecerunt: ac tum Franciscus Carrarius una cum tribus filiis Jacobo, Francisco et Guillelmo captus, satellitio ingenti stipatus perductus est Venetias et in carcere cum iis strangulatus; « Quod », inquit S. Antoninus, « ad sævitiam non modicam imputatum est eis; » scilicet ob juvenes expertes criminis eodem supplicio involutos: Franciscum vero, qui ex desperatione dæmonem vocare, ut ipsum necaret, sæpius auditus est[2] justo supplicio ob excitatam sævam tyrannidem et crebra bella in Italia concitata affectum scribit Petrus Justinianus[3]: « Immanitatis, inquit, suæ digna profecto præmia tulere. Fama est impios tyrannos novis hominum suppliciis gaudentes, androphagos canes domi immanis staturæ aluisse, quibus nefario invento miseri cives ex levi culpa laniandi objicerentur. Extantque adhuc in decemvirum aula scorpiones duo parvi ponderis, quibus illi familiares, hospitesque ad colloquium fraude vocatos præacutis spiculis transfigere consuevissent: infandaque alia flagitia monstruososque transeo concubitus, quibus ad fœdam libidinem exsaturandam promiscue usi dicuntur, sed ex modestia reticendum est. » Insigne certe id fuit divinæ justitiæ exemplum ut periret proditor artibus suis: nam qui Scaligeros adversus Mediolanensem in Veronæ principatum armis suis veluti amicus induxerat, eosdem mox fraude, ut paulo ante indicatum est, peremit, dumque præmia sceleris colligit, mox utroque et Veronensi et Patavino principatu dejectus, carnificis manu cum stirpe sublatus est. Gestæ rei tempus ita consignat idem Petrus Justinianus; « Tam illustrem civitatem, a qua originem habuere, millesimo quadringentesimo quinto non. kal. Decembris Veneti adepti validissimo præsidio munierunt. » Pluribusque interjectis addit auctor lapso triennio auctam magis rem Venetam, cum Ladislaus rex Neapolitanus, ad quem Hungariæ spectabant jura, Venetis Jaderam cum toto agro et insulis centum millibus aureorum vendidisset, indeque Dalmatiæ ad imperium Venetum retrahendæ conceptas spes fuisse.

24. *Insignia de B. M. Virginis protectione exempla.* — Hoc anno edita sunt plura eximia prodigia quæ silentio prætereunda non sunt et quidem insigne visum Bononiæ, divinæque misericordiæ cum justitia conjunctum exemplum, refert Carolus Sigonius sic inquiens[1]: « MCDV. Magnam voluptatem ex novo beatæ Virginis miraculo cepit, (nimirum populus Bononiensis,) quo ipsa rursus manifestam iram adversus nominis sui contemptores, misericordiam vero erga veneratores ostendit. Hic fuit miles quidam qui amissa lusu pecunia dolens, cum forte imaginem ipsius in gradibus S. Petronii statutam præteriisset, væsanæ iræ impetu raptus ferrum in eam cum verbis contumeliosissimis strinxit, ac sanctum puerum in gremio considentem percussit: quare subito quasi nervis exertis debilitatus procubuit. Hoc ubi audiit prætor, ipsum statim ut nefarium hominem proripi, ac damnatum extemplo suspendio affici jussit. Cujus sententiæ atrocitate miles exanimatus, flere, ejulare, ac lacrymis opem gloriosæ Dei genitricis implorare, ac se, si tantum periculum evasisset, ipsi per quadriennium operam præstiturum promittere: quo nuncupato voto, repente sanitatem recuperavit. Prætor autem, ut placatum cæleste Numen cognovit, ne sibi quidem in eum ultra putavit esse progrediendum. Miles vero duplicis voti compos factus, simulacrum illud in primum Basilicæ sacellum traduxit, atque una cum uxore et liberis per quadriennium cilicio tectus promissum obsequium præbuit. Hæc in hunc usque diem imago propterea religione eximia colitur, ac pacis domina nuncupatur (1) ».

25. Alia in Belgio ostensa eximia miracula, narrat Justus Lipsius[2]: « Anno, inquit, MCDV, viri tredecim, quorum nomina schedis expressa pretium non est iterare, navi e Batavia Antuerpiam vehebantur; tempestas oboritur et mare fit magnum, et nox superveniens mala metumque auget; magis etiam gubernator, qui victam a vi artem fassus, oratione stricta et aspera hortatur quisque se fatis paret, Deo litet ad meliorem vitam iturus hac amissa, fit gemitus et comploratio, in genua volvuntur, manus ad cœlum tendunt, præsentem omnes mortem expectant. Fuit

[1] Cor. histor. Mediol. — [2] Cor. ibid. — [3] Petr. Justinian. ubi sup.

[1] Sig. l. III. de episcop. Bononien. in Cosm. — [2] Just. Lip. Virg. Ital. c. 13.

(1) Prodigium illud, quod ex Sigonio narrat annalista, paulo aliter exponit auctor ille synchronus, qui Bononiensem historiam Bartholomæi della Pugliola Minoritæ continuavit, quam continuatam historiam Miscellæ Bononiensis nomine edidit Muratorius Rer. Ital. tom. XVIII. Illatam a milite injuriam in eo ponit scriptor ille, quod digiitos pedum geminos imaginis pueri Jesu læserit, cujus facinoris pœnam, ait, statim luit, cum inde discedens in ipsis Templi S. Petronii exterioribus gradibus corruit, statimque amborum lacertorum usu destitutus est, atque occulta vi detineri se ne discederet sensit. Prætore igitur superveniente captus, utriusque manus mutilatione damnatus est. Ille discrimine pœnæ morboque perculsus Virginem Mariam rogavit, precibusque votum adjunxit peregrinationis ad S. Jacobum Galiciæ et S. Antonium Viennensem. Nec vana rogavit, nam continuo pristino lacertorum usui restitutus est, visumque prodigium prætorem induxit ut liberum a pœna reum pronuntiaret. MANSI.

qui suggereret divam Virginem Hallensem communibus votis vocibusque invocandam : quod faciunt, et facto statim clarum lumen navi superfulsit, quod tenebras dispulit, metum minuit, et mox, illa gubernante, navis portum tenuit e qua totidem illi viri egressi, omissis rebus, Hallas venere, et vitam se Virgini debere testati, votum bona fide solverunt ».

26. Tradit [1] idem auctor virum pium et insontem a nefariis latronibus accusatum insigni prodigio ope Virginis liberatum : « MCDV » et infra : « Erat Joannes quidam Sampenoius, Gallus natione, ex oppidulo Aspernaco in Campania, opinor : is pietate motus Hallas ad visendam Virginem affectabat, et in via duos comites heu ! parum fidos reperit, Nicolaum Bareniumet Petrum Normannum : illi benigne appellare, et quo iter ? in Belgicam nos, una te pietas nos lucellum trahit, et mercatores sumus. Avennas juncti veniunt. Statim missi e Gallia superveniunt, qui duos illos furti et rapinarum nimis ex vero arguunt, atque illi duo jam capti, istum falso. Fatentur in tormentis quatuor argenteas pateras se furto abstulisse, vendidisse, et trientem pecuniæ hujus Joanni cessisse. Amplius tres alias in oppido S. Maxentii, partitione eadem facta, denique præter hæc atque alia furta cædem patrasse innoxii viatoris, et hujus quoque conscium et adjuvam Joannem fuisse. Itaque ille in eisdem vinculis et custodia habetur, et Nicolaus jam eductus et cruci admotus, in eaque suspendendus religione tactus, liberat culpæ omnis Joannem, et revocat quidquid accusarat. Alter Petrus contra et palam, iterumque asserit, et in extremis fallere. Se Deum, hominesque negat Joannem consortem facinorum illorum vere esse. Hic prætor nihil ultra ambigere et Joannem eodem adigere : et tamen, quia innoxium se proclamabat, populum hortari, ut sacrificio missæ interesse vellent, in gratiam veniamque criminum morituri. Joannes hoc recusat ; imo potius : O prætor, inquit, Dominicam orationem et Angelicam salutationem singuli recitent honori beatæ Virginis Hallensis, ad quam ibam ; et quoniam innocentia parum præsidii est, ad illam appello, ea me tueatur. Post dicta carnifex hominem cruci applicat, laqueo illigat, scalis dejicit : et ille vivere perseverat : quod alii mirantur, carnifex indignatur. Itaque funem trahere et stringere genibus niti super eum, et premere, omnia facere quæ accelerandæ morti essent. At ille tamen vivere et palam videre postea fassus est pulchra et augusta facie fœminam a tergo sibi stantem, quæ amplecteretur et circumdaret velut in tutelam suam receptum. Hora amplius sic exigitur, atque ecce demirantibus supervenit in equo vir nobilis Joannes Sellius, omnibus ibi a virtute, stirpe et opibus notus ; is ad prætorem : Domine, inquit, precibus a te posco hunc innoxium hominem mihi dones, aut potius beatæ Virgini, cujus nomine et monitis huc veni. Ille impellitur jam ante inclinatus, et solvi jubet, ac sibi habere. Accedit Sampenoius ad suum servatorem, gratas gratias agit. Ille a se abdicat, et ad divam, inquit, Hallensem perge, cui promiseras auctorem tuæ salutis agnoscere, et meam ab illa deposcere. Nos quoque facimus, o clemens, o pia : et ut hunc innocentem laqueo mortis exuisti, sic nos nocentes et vitiis illigatos absolve, et ad beata tecum regna perduce ».

[1] Just. Lip. Virg. Hal. c. 22.

INNOCENTII VII ANNUS 2. — CHRISTI 1406.

1. *Restitutum Innocentio Urbis imperium et ejus Romam reditus.* — Perfuncti fœdæ servitutis periculo Romani, in quam ipsos redigere erant meditati qui, libertatis objecta fallaci specie, a veteri Romanæ Eclesiæ obsequio divulserant, ad officium atque ad imperium Innocentii anno Servatoris sexto super millesimum quadringentesimum, Indictione quartadecima, nefarias proditorum artes suosque errores perosi, rediere [1] : « Viterbii », inquit Leonardus Aretinus [2], « cum esset Pontifex jam aliquot menses com-

[1] Innoc. l. II. p. 12. 13. 14. 22. 62. — [2] Aret. in hist. rer. Ital. sui tempor. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 4. §. 1.

moratus, Romani pœnitentia ducti dominationem Urbis illi reddiderunt, ac multis legationibus eum revocaverunt ». Confirmantur hæc pluribus Innocentii litteris [1] id. Januarii datis ad Pontificiarum copiarum ductores, quibus illos vetat Romanos bello lacessere, quippe qui Urbis imperium Romanæ Ecclesiæ restituissent, tum ad Bartholomæum designatum episcopum Cremonensem, quibus nomine Pontificio Urbis et arcium possessionem inire jubet [2].

« Bartholomæo electo Cremonensi, in alma Urbe ejusque comitatu, territorio, atque districtu et nonnullis partibus pro nobis et Romana Ecclesia commissario.

« Tibi, nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine, a dilectis filiis conservatoribus cameræ, necnon syndicis et procuratoribus dilectorum filiorum Romani populi, ad hæc per opportuna consilia ipsius Urbis potestatem habentia, specialiter constitutis, una vel pluribus nomine dicti populi resignantibus atque tradentibus possessionem vacuam, liberam et expeditam palatii Capitolii, necnon omnium et singulorum portarum, pontium, castrorum et fortelitiorum quorumlibet Urbis et Comitatus, territorii et districtus ipsius tam ad nos et Ecclesiam ac populum seu Urbem præfatos spectantium, et quæ spectare seu pertinere possent quomodolibet in futurum, petendi et recipiendi cum munitionibus eorumdem, ac in ipsis et quolibet eorumdem quoscumque officiales, custodes, castellanos, ad nostrum beneplacitum cum officiis, salariis, familia, modis et conditionibus hactenus consuetis, fidos tamen alias et idoneos, officio tamen servatoris præfatæ Urbis in omnibus semper salvo et reservato, deputandi, instituendi, nec non destituendi et alios subrogandi », et infra, « plenam et liberam usque ad hujusmodi bene, placitum duraturam tenore præsentium concedimus facultatem etc ». Addit se Urbis proceribus præcipere, ut auxilio et opera ei non desint : si non paruerint, impositas perduellibus pœnas se confirmaturum. « Dat. Viterbii VI kal. Februarii, Pontificatus nostri anno II ». Hæc Viterbii decernebat Innocentius, cum mense Martii, ut fuerat pollicitus, Romam est reversus, pompa propemodum triumphali exceptus, ut subjectis verbis testatur Leonardus Aretinus [3] : « Itaque reversus Romam Pontifex miro applausu populi Romani suscipitur ».

2. *Academia Romana instaurata.* — Consentit Theodericus Niemius [4]; aditque Romanam Academiam ab eo instauratam ; qua de re extat in Regesto hoc Innocentii Diploma [5] :

« Universis et singulis, ad quos præsentes advenerint litteræ, salutem, etc.

« Ad exaltationem Romanæ Urbis, et curiæ nostræ decorem, pervigili animo et assidua meditatione intendentes, omnia quærimus et disponimus, unde illis queat honor et utilitas laudabiliter provenire. Cum itaque litterarum studia, et bonarum artium doctrinæ præter summam ac manifestissimam utilitatem, quam privatim atque publice afferunt, maximum ornamentum ac dignitatem illis civitatibus et locis, in quibus ipsa vigent, præbere videantur, et cum pace ac tranquillitate, cujus nos esse cupidissimos profitemur, maxime sint cunjuncta, decrevimus, Deo auctore, hujusmodi studia per longissima spatia hactenus intermissa in hoc tempore Pontificatus nostri ad hanc Urbem reducere, et omni fomento ea rursus suscitare, ut homines per eruditionem veritatem rerum agnoscant, et Deo atque legibus parere addiscant. Facultatibus itaque omnibus singillatim divisis, singulis eorum, ut moris est, suos præfecimus magistros, viros peritissimos, et longo studio longisque vigiliis instructos, data a nobis opera diligenti, ut nemini studioso in quacumque disciplina, bonus atque laudabilis desit præcepto. Primum enim in Theologia subtilissimi magistri, deinde tam Jure Canonico quam Civili prudentissimi doctores, et omnem judiciorum usum per exercitationem callentes in hac Urbe docebunt. Erunt et Medicinæ professores famosissimi ad eam ipsam artem ostendendam deputati, nec Philosophiæ rerumque naturalium, et præterea Logicæ atque Rhetoricæ artis deerunt præceptores ; erit denique, sic eum providimus, ut nihil huic nostro desit studio, qui litteras Græcas, omnesque ejus linguæ auctores perfectissime doceat. Ab hujusmodi igitur doctoribus ad legendum in hac alma Urbe deputatis omnes qui discendi flagrant cupiditate solertissime instrui poterunt. Quod si quis est, qui putet ipsum locum, in quo studetur atque proficitur, auctoritatem quamdam hominibus afferre, is considerare debet hujus inclytæ Urbis incomparabilem excellentiam, nulla enim est Urbs in toto orbe terrarum, quæ magis illustris magisque magnifica sit, et in qua hæc ipsa studia, quæ nos reducere intendimus, diutius floruerint : in hac enim Latinæ litteræ a principio inventæ : in hac jura civilia ab incunabulis scripta atque populis tradita : hæc sacrorum sedes est canonum : in hac omnis sapientiæ ratio, omnisque doctrina vel a principio inventa, vel a Græcis transumpta, cæteræ igitur civitates aliena studia docent, hæc sua propria et vernacula profitetur. Quamobrem accelerent homines hanc Urbem studiorum gratia adire, ut in nostris, atque curiæ nostræ oculis per virtutem cogniti præmia laborum amplissima consequantur.

« Datum Romæ apud S. Petrum kalendis Septembris, Pontificatus nostri anno secundo ».

Defloruit mox ab Innocentii morte res litteraria in Romana Academia, cum nondum illius

[1] Lib. II. p. 12. — [2] Ibid. Ep. cur. XXII. — [3] Aretin. in hist. rer. Italic. — [4] Theod. e Niem. l. II. c. 39. — [5] Lib. II. Ep. cur. p. 18.

res confirmatæ essent, ut Theodericus Niemius [1] testatur.

3. *Lata sententia in Columnenses perduellionis duces, et in eos indicta expeditio.* — Cæterum reversus in Urbem Innocentius haud omnino res pacatas reperit [2], tutante adhuc Ladislai regis Neapolitani partes Antonello Thomacello Molis Hadrianæ præfecto : atque adeo cum eam arcem obsidione cingi jussisset Pontifex, contortis ex ea telis in cives, Urbs oppugnata [3] est. Inter quæ animadversionis severitatem in Ecclesiæ hostes auctoresque prædictarum seditionum adhibuit; atque in primis in Joannem et Nicolaum Columnenses, qui libertatis fallaci specie populum Romanum servituti addicere moliti erant, judiciariam hanc tulit sententiam [4] :

« Ad futuram rei memoriam.

« Dudum felicis recordationis Bonifacius papa IX, prædecessor noster immediatus attendens enormes excessus, crimina et delicta damnabiliter perpetrata per iniquitatis alumnos Nicolaum et Joannem de Peneste fratres, de Columna nuncupatos, sed ut ipsorum exigentibus demeritis a nequissimis eorum actibus nomen accepit, de calumnia potius nuncupandos, statum et honorem prædecessoris ejusdem et Ecclesiæ Romanæ ac tranquillitatem almæ Urbis ejusque territorii et districtus, necnon provinciarum, civitatum, terrarum et locorum præfatæ Ecclesiæ immediate subjectorum, conspirationesque, invasiones et occupationes terrarum et locorum præfatæ Ecclesiæ, necnon spoliationes et dilapidationes bonorum et rerum romipetarum venientium ad Romanam curiam et dilectam Urbem, et ab ipsis recedentium, et alia detestabilia scelera varia et diversa per ipsos Nicolaum et Joannem et utrumque ipsorum eorumque gentes, subditos et vassallos, et non valens absque divinæ majestatis offensa et remorsu conscientiæ hujusmodi excessus, crimina et delicta ulterius impunita prætermitti, vel quomodolibet tolerare, contra Joannem et Nicolaum prædictos eorumque gentes, subditos et vassallos, civitates, terras, castra et loca, ipsis supposita, et quæ detinebant, legitimis tamen prius habitis et servatis processibus, de fratrum suorum S. R. E. cardinalium consilio, de quorum numero tunc eramus, procedens ex Apostolicæ potestatis plenitudine in generali consistorio, assistente maxima populi multitudine, per suam diffinitivam sententiam ipsos Nicolaum et Joannem pronuntiavit, decrevit et declaravit fuisse et esse excommunicatos, perjuros, sacrilegos, schismaticos, apostatas et blasphemos, et contra Romanam Ecclesiam et Romanum populum conspiratores, tanquam hæreticos et schismaticos puniendos reosque criminis læsæ majestatis, etc. » Percenset alias pœnas ipsis a Bonifacio IX irrogatas, ut ob ea scelera propositas in Joannis XXII et Clementis VI Constitutionibus adversus jurium Ecclesiæ invasores pœnas contraxisse renuntiati fuerint, eorum castra Ecclesiastico interdicto subjecta, ipsimet pristinis juribus ac fiduciariis quibuscumque bonis deturbati, eorum res prædæ, ac servituti corpora exposita, nota infamiæ inusti, a testimonio perhibendo repulsi, condendi testamenti facultate, eorum posteri ad tertiam progeniem recto stipite oriundi honoribus muneribusque publicis privati; vetitum cum ipsis commercium, jussi antistites diebus festis, solemni ritu accensis tum extinctis facibus, ipsos anathemate percellere, vetiti sacerdotes eos criminum nexu nisi morti proximos absolvere, e quo si emergerent ad Sedem Apostolicam confugere tenerentur : si vita excederent, Ecclesiasticæ sepulturæ honore carerent, et qui jussa infringeret, absolvi non posset ni manibus suis exhumatum corpus e sepulchro erueret : excitati denique ad eos exscindendos impertitis indulgentiis ac privilegiis, qui Syriæ protectionem ad Saracenos oppugnandos aggressuri adipiscebantur fideles, ac religiosa militia, dato crucis symbolo arma capessituris, indicta. Tum subdit Innocentius :

« Postea vero ad supplicationem humilem dictorum Nicolai et Joannis idem Bonifacius prædecessor eosdem Nicolaum et Joannem ad gratiam Sedis Apostolicæ misericordi pietate recepit, et absolvi ac liberari per venerabilem fratrem nostrum Franciscum tunc Polignanensem, nunc Anagninum episcopum, in Romana curia tunc commorantem, ab omnibus et singulis culpis, excessibus et delictis per ipsos Nicolaum et Joannem, ac utriusque ipsorum, necnon gentes, adhærentes, complices et sequaces contra præfatum Bonifacium prædecessorem, Romanam Ecclesiam, Romanum populum, necnon quoscumque subditos et adhærentes eisdem, etiam hæresis vel læsæ majestatis crimina respexissent et in integrum statumque pristinum restitui ad honores, famam, privilegia, jura, feuda et bona quæcumque, quibus a jure vel ab homine etiam per processus dicti Bonifacii prædecessoris fuerant depositi vel privati, et in eumdem statum reponi, in quo erant ante commissa crimina vel processus factos et sententias fulminatas, et habilitari ad quascumque gratias in posterum obtinendas, ac interdicta, quibus civitas Penestrina, Castrum-Novum, et alia castra et loca prædicta, qui per ipsos regebantur seu detinebantur quomodolibet supposita tenebantur relaxari, commisit et mandavit. Voluit autem idem Bonifacius prædecessor quod si prædicti Nicolaus et Joannes, socii, familiares, gentes, vassalli, sequaces, adhærentes, communitates, universitates, et singulares personæ eis subjecti vel quomodolibet recommissi, et alii in litteris dicti

[1] Theod. e Niem. l. II. c. 39. — [2] Aret. lib. Epist. Ep. X. — [3] Idem in hist. rer. Italic. — [4] Innoc. XII. l. II. p. 150.

Bonifacii prædecessoris contenti, vel eorum aliquis ullo unquam tempore a fidelitate, obedientia et devotione ejusdem prædecessoris et successorum suorum et Romanorum Pontificum et dictæ Ecclesiæ deviarent, aut ei rebelles essent, seu similia crimina committerent, in dictas pœnas et sententias spirituales et temporales in processibus et sententiis hujusmodi contentas reinciderent ipso facto ; et litteræ ejusdem Bonifacii prædecessoris super hujusmodi absolutione, liberatione, restitutione et relaxatione confectæ quod rebellantes et deviantes, ac crimina similia committentes nullius essent efficaciæ, roboris vel momenti, prout in processibus et litteris dicti Bonifacii prædecessoris plenius continetur. Et nihilominus idem Bonifacius prædecessor ex ulterioris dono gratiæ vicariatum castri Galesii ac portus Arzellii Civitatis Castellanæ diœcesis, ad præfatam Ecclesiam spectantium usque in tertiam generationem pro censu unius cervi vivi pro Galesio et duorum fasianorum vivorum pro portu Arzellii prædictis, annis singulis Romanæ Ecclesiæ persolvendo, concessit eisdem sub pactis, modis, conditionibus in hujusmodi vicariatu specialiter denotatis, quæ hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis : pro quibus quidem castro et portu sic, ut præfertur, concessis iidem Nicolaus et Joannes in manibus dilecti filii nostri Conradi tituli S. Chrysogoni presbyteri cardinalis, tunc Militensis episcopi ac præfati Bonifacii prædecessoris camerarii, præstiterunt fidelitatis in forma debita a solita juramentum.

« Quoniam præfati Nicolaus et Joannes propriæ salutis immemores, Deum et Romanam Ecclesiam non verentes, et contemptores ipsorum fidei, nominis et honoris, ac violatores juramenti præstiti per eosdem, ad vomitum redeuntes, et tractatus cum perditionis filio Petro e Luna, olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinale, nunc antipapa, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominare præsumit, justo Dei judicio tanquam hæretico sententialiter condemnato et suis adhærentibus, complicibus et sequacibus, quorum nomina hic habere volumus specialiter pro expressis, adhærendo et favendo tam in alma Urbe et ejus comitatu, territorio et districtu, quam in provinciis nostris Campaniæ, Maritimæ, Sabinæ, Spoletani ducatus, ac partibus civitatum et terrarum specialis commissionis ac Patrimonii B. Petri in Tuscia et alibi, fecerunt damnabiliter et inierunt contra statum et honorem Bonifacii prædecessoris et Ecclesiæ præfatorum, et deinde eodem prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, ante assumptionem nostram, et nobis ad apicem summi Apostolatus assumptis, et etiam postea, tumultus pestiferos et malignos cum eorum gentibus, subditis, vassallis, sequacibus, adhærentibus et fautoribus, sub ficto et falso libertatis nomine in dicta Urbe, quam postea in servitutem miserabilem atque lugubrem redigere conabantur, suscitarunt, tumultumque furentis populi sub præfato ficto nomine, cum alio eorum sceleratissima declinaret intentio, prout ab effectu succedentium operum deinde patuit universis, contra nos, statum et honorem nostrum ac præfatæ Ecclesiæ, ac tranquillitatem pacificam dictæ Urbis, perfidis malignitatibus converterunt, adeoque hominum strages, incendia, demolitiones, rapinæ, sacrilegia in Urbe, territorio et districtu prædictis, et delicta quamplurima sunt patrata in personam nostram et nonnullorum ex venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, etiam usque ad captivitatem seu necem, si patuisset habilitas, perfidissime conjurarunt, et sub velato respectu status dicti Romani populi, ut eorum sceleratum possent propositum commodius adimplere, idem Nicolaus cum præsidio armigerarum gentium dicti Joannis nostrum pontem Milvium prope Urbem, suscitato in eadem Urbe tumultu, nisus est hostiliter occupare et etiam expugnare ; sed defensantibus pontem illum qui pro nobis et eadem Ecclesia custodiebatur, prout custoditur ad præsens, nonnullis gentibus nostris ibidem manentibus, eorum nefaria intentio effectu caruit.

4. « Præbuerunt etiam præfatus Nicolaus et Joannes auxilia et favores suarum gentium, quibus perditionis alumnus Jacobus de Ursinis terram et castrum nostrum Mareni et sancti Petri in Formiis diœcesis ad nos et eamdem Ecclesiam pleno jure spectantia occupavit et occupata detinuit, et inde post quamdam novitatem, quæ emersit die sexta Augusti in præfata Urbe iidem Nicolaus et Joannes cum favore gentium maledictionis filii Ladislai olim regis Siciliæ contra statum et honorem hujusmodi insurrexerunt hostiliter cum gentibus et subditis eorumdem ac palatium nostrum Apostolicum Romæ apud S. Petrum situatum per vim occuparunt post recessum nostrum de ipsa Urbe, ac reliquiis sanctorum, paramentis et ornamentis nostris et altarium usibusque sacris deputatis, libris, vestibus, vasis aureis et argenteis pretiosisque suppellectilibus tam nostris quam aliorum spoliarunt, violarunt et profanarunt : et ut virulentam malignitatem in contemptum nostrum et dictæ Sedis ostentarent, in supernæ majestatis offensam multos prælatos, etiam pontificalis dignitate præditos, ac Carthusianos quamplurimos capi et etiam spoliari bonis eorumdem dirisque detrudi carceribus, et ad personarum suarum redemptionem miserabilem coarctari fecerunt : et post recessum nostrum hujusmodi in provinciis nostris Campaniæ et Maritimæ, Patrimonii B. Petri in Tuscia, necnon partibus civitatum et terrarum specialis commissionis tentaverunt primitus occupare

civitatem nostram Ortanam cum gentibus eorumdem, unde, Deo volente, per fideles nostros et Ecclesiæ per vim fuere repulsi : et deinde occuparunt castra per ipsos conjunctim et divisim videlicet Babucii, Ortanæ, Campitarii, S. Viti Sabiniensis, Genzani, ac Passerani Albanensis et Ortanæ diœcesum, et quædam ex eis adhuc detinent occupata, et contra præfatam Urbem ejusque comitatum, territorium et districtum, necnon civitates, terras et loca nobis et præfatæ Ecclesiæ supposita offensiones et realia et personalia inferre et inferentibus præstare auxilium, receptum et favorem, et ea occupare, stratas et itinera quæque aggredi, et ad Romanam curiam venientes et ab ipsa recedentes invadere, offendere, capere et spoliare ac redimi facere, et quamplurima et innumerabilia alia excessus, crimina et delicta per se ac gentes, subditos et vassallos eorum perpetrari et committi facere non destiterunt, prout nec desistunt assidue, in gravissimum dispendium oppressorum et exemplum destestabile plurimorum ; nos attendentes excessus et crimina præfatorum Nicolai et Joannis, ac cupientes paternis affectibus, ut Nicolaus et Joannes prædicti cum eorum subditis, vassallis, adhærentibus, et fautoribus se ab erroris invio ex toto retraherent, cum juxta Pontificalis officii nostri debitum in reductione oberrantium quamplurimum delectemur, eosdem Nicolaum ac Joannem per nostras litteras repetitis vicibus exhortati fuimus, requirentes, monentes, ac etiam injungentes sub censuris et pœnis spiritualibus et temporalibus contra talia perpetrantes, tam a jure quam ab homine inflictis et promulgatis, vellent et deberent se ab eorum reprobo et damnabili proposito ex toto retrahere et ab offensionibus hujusmodi desistere, occupata restituere, et ad nostram et præfatæ Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam cum vera cordium fidelitate et integritate redire : quod dicti Nicolaus et Joannes tanquam in malo obstinatissimi adimplere temerariis ausibus contempserunt, prout contemnunt, tanquam perfidi damnabiliter de præsenti. Cum autem secundum præmissa, quæ adeo fuerunt et sunt notoria, quod nulla poterant neque possunt tergiversatione celari, dicti Nicolaus et Joannes in sententias atque pœnas in processibus et sententia præfati Bonifacii prædecessoris contra ipsos et eorum subditos, vassallos, adhærentes et sequaces, nec non civitatem Penestrinam, Zagarolum, Castrumnovum, et alia castra ac loca prædicta, et eorum habitatores et incolas factis et solemniter publicatis, et aliis per prædecessores nostros contra talia perpetrantes, factis eo ipso relapsi fuerint secundum formam juris, et processuum et absolutionum hujusmodi, nosque propterea juste potuissemus absque alia citatione vel monitione ad declarationem præmissorum procedere ; tamen nos ad majorem cautelam et certitudinem præmissorum dilectis filiis nostris Antonio tit. S. Praxedis presbytero, ac Joanne SS. Cosmæ et Damiani diacono præfatæ Ecclesiæ cardinalibus, commisimus oraculo vivæ vocis, ut se de omnibus et singulis præmissis diligenter informarent, et quæ per hujusmodi informationem reperirent nobis referre curarent ; qui quidem cardinales, hujusmodi informatione per ipsos recepta, nobis in consistorio retulerunt, se reperisse præmissa omnia et singula fuisse, et esse manifesta et etiam notoria.

« Nos igitur attendentes, quantum præmissa sunt gravia, et graviorem, nisi efficax apponatur remedium, perniciem paritura, cum insolentiæ, quæ sine curationis remedio per conniventiam tolerantur, animarum pericula et gravia scandala consueverint generare ; ac nequeuntes absque indignatione majestatis æternæ et timore conscientiæ tam gravia scelera et excessus detestabiles amplius tolerare, adversus præfatos iniquissimos viros Nicolaum et Joannem de Præneste de Columna de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium præfatorum consilio, in virtute Altissimi decrevimus exsurgere, et super præmissis et contra ipsos ac subditos, vassallos, gentes et alios eorum adhærentes et fautores procedere, justitia mediante.

« Præfatos igitur Nicolaum et Joannem et utrumque ipsorum præsente Christi fidelium multitudine copiosa, cujusmodi citandi modum ex certis causis elegimus, præsentium tenore citamus, ut prima mensis Julii proxime futuri si ea die consistorium fuerit, alioquin prima die ex tunc sequenti qua consistorium per nos teneri contigerit, compareant personaliter coram nobis, ubi tunc erimus, visuri et audituri per nos declarari ipsos esse schismaticos, excommunicatos, infames, sacrilegos, perjuros, atque relapsos conspiratores, et reos criminis læsæ majestatis, ac occupatores terrarum Romanæ Ecclesiæ, et propter præmissa reincidisse in pœnas et sententias spirituales et temporales in talia perpetrantes, tam a jure quam ab homine inflictas et promulgatas, ac maxime contentas in processibus et sententia contra ipsos, ut præfertur, factis, et lata per præfatum Bonifacium prædecessorem, civitatem Penestrinam, Castrumnovum, Zagarolum, Gallicanum, et alias terras et loca, quæ per ipsos detinentur cum eorum comitatibus, territoriis, et districtibus Ecclesiastico interdicto supposita ob prædicta ; necnon eosdem Nicolaum et Joannem eorumque filios et descendentes usque in tertiam generationem inclusive, et alios supradictos et quoscumque, qui eisdem ad præmissa vel aliquod ipsorum dederunt auxilium, consilium vel favorem, seu dabunt quomodolibet in futurum, fuisse et esse, omnibus dignitatibus, officiis, gratiis, privilegiis, indultis,

civitatibus, terris, locis, et feudis et bonis aliis, quovis jure, titulo, causa vel modo etiam in vicariatum, quæ a præfata Romana vel quibusvis aliis Ecclesiis et Ecclesiasticis personis, Romano imperio, regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, universitatibus vel aliis quibusvis personis obtinuissent vel detinerent, fuisse et esse privatos et inhabiles ad ea vel alia in posterum obtinenda, seu etiam, si necesse fuerit, ad cautelam privari et inhabilitari ipsorumque et cujuslibet eorum bona mobilia, et immobilia, jura et jurisdictiones eorum fuisse et esse confiscanda, et eos præmissis et aliis variis et diversis pœnis, sententiis et processibus contentis, quas hic alias haberi volumus per eorum qualitates et formas pro specifice declaratis, in omnibus et singulis juxta eorum exigentiam ac formam; et ad audiendum concedi, quod omnes Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad præfatorum Nicolai et Joannis exterminium se accingerent, et eos eorumque vassallos, subditos, sequaces, adhærentes, et complices pro viribus prosequerentur, illa gaudere debeant indulgentia illoque privilegio sint muniti, quæ accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consueverunt per Sedem Apostolicam indulgeri, et ad audiendum etiam alia per nos decernenda et declaranda, et pœnarum inflictione contra ipsos et alios, ut præfertur, qui nobis necessaria mediante justitia videbuntur, ne tam horrenda et detestabilia scelera etiam in contemptum clavium scelerosissme perpetrata impunita remaneant quovis modo, etc. » Syngraphum de fide publica iis exhibet, ne insidiarum metu tribunal Apostolicum declinent. « Datum Romæ apud S. Petrum XIV kal. Julii, Pontificatus nostri anno secundo. »

5. *Lata etiam sententia in Perretum Trojæ comitem, et alios perduelles.* — Pronuntiata etiam sententia est adversus alios conjuratos Perretum Trojæ comitem, qui suburbanum S. Petri proditione ingressus irrumpere in Urbem, ad eam in Ladislai servitutem redigendam erat conatus; in Antonellum Thomacellum molis Hadrianæ præfectum, ut dictum est, defectionis participem; ac veteres magistratus a Ladislao subornatos, quorum omnium nomina recenset, eosque inurit infamia, ac pœnas Pontificiis edictis constitutas contraxisse promulgat: quantis vero fluctibus Romana Ecclesia hoc tempore conjuratorum opera concussa fuerit, ab ipso Pontifice audiamus.

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum iniquitatis alumni, Andreas Matthias, olim dux Adriæ et S. Flaviani comes, dudumque in terris et castris Olfidæ, arce Arcquatæ, Rumitini et Castilionis, ad nos et præfatam Ecclesiam spectantibus in temporalibus vicarius generalis, ac Perretus olim Trojæ comes, Hildebrandinus Altoconte, Cola et Jacobus quondam Stephani de Polo de Comite, Jacobus quondam Jordani de Ursinis, Baptista quondam Pauli, Antonellus et Franciscus quondam Antonii, Rodolphus Conradus de S. Eustachio de Sabellis, Joannes olim notarius noster, Ricciardus et Annibal quondam Tebaldi nati germani de Annibaldensibus, qui Joannes, Richardus et Annibal, super castrum nostrum Loriam occupare fecerunt et detinent occupatum; Conradinus quondam Conradi de Antiochia, Cecchus quondam. . . de Palumbaria, et quondam Loysius de Capociis de Urbe præfata, Conte de Carraria olim miles, Curtius de Paterno, Joanninus de Tortis de Alexandria, Gentilis de Montereno, Angelus de Lanciano, et Joanninus de la Testa conspiratores, conjurati, colligati, provisionati, et quidam ex eis capitanei armigerarum gentium perditionis filii Ladislai olim regis Siciliæ, necnon Antonellus Thomacellus olim miles Neapolitanus, et per felicis recordationis Bonifacium papam Nonum prædecessorem nostrum, et subsequenter per nos assumptus in castellanum castri nostri Crescentii, alias S. Angeli, vulgariter nuncupati, ac Joannellus Bratasius Surrentinus se gerens pro locumtenente pro dicto Antonello in dicto castro in alma Urbe situato, cum gentibus, vassallis, subditis, complicibus, adhærentibus, atque fautoribus eorumdem in reprobum sensum dati contra statum et honorem nostrum, et præfatæ Ecclesiæ tranquillitatem pacificam dictæ Urbis ac provinciarum nostrarum Marchiæ Anconitanæ, Campaniæ, Maritimæ, Patrimonii beati Petri in Tuscia, Sabinæ, Spoletani ducatus, civitatum et terrarum, specialis commissionis, et Arnulphorum, et cujuslibet dictarum provinciarum, ad nos et eamdem Ecclesiam pleno jure spectantium, conspirationes et tractatus fecerint; necnon invasiones, turbationes et occupationes hostiles, conjunctim et separatim ac deinde de præfata Urbe ejusque comitatu, territorio et districtu, et nonnullis terris, castris et locis ad nos et Ecclesiam prædictam spectantibus, et plurima et varia, excessus, crimina et delicta, etiam impediendo, capiendo et spoliando venientes ad Romanam Ecclesiam et ab ipsa recedentes, necnon favendo et assistendo Ladislao præfato quærenti et procuranti fraude, pretio atque viribus et modis omnibus invadere, turbare et occupare præfatam Urbem et ejus dominium, et qui quantum in eo fuit, occupavit et occupari fecit per gentes suas et etiam prædictorum (sed, ut Altissimo placuit, nostris et præfatæ Ecclesiæ et dilectorum filiorum Romani populi, fuit viribus inde pulsus) et provincias, civitates et terras prædictas, de facto occupanti, perturbanti, maxime provincias Campaniæ et Maritimæ supradictas, necnon terram nostram Mareni Urbi ad decem milliaria conterminam, et castrum præfatum S. Angeli contra nos, Ecclesiam et Urbem hujus-

modi, post obitum dicti prædecessoris Bonifacii occupatum, et ex quo castro a die sexta Augusti præteriti, et deinde expulsionis capitaneorum, gentium et sequacium dicti Ladislai de præfata Urbe, omnes hostiles actus exercendo cum bombardis, balistis missilibus, et spoliis, prædis, rapinis etiam sacrorum, et aliis offensionibus cives Romanos, gentes nostras, subditos, habitatores, Romipetas, et alios afficiendo, interficiendo, domos vastando, assidue erupit ac erumpit, et plurima alia castra, terras et loca ad nos et dictam Ecclesiam spectantia, iidem Andreas Matthias ac Perrettus et Antonnellus Thomacellus præter et contra fidem et jusjurandum per quemlibet ipsorum, videlicet per Andream Matthiam Bonifacio prædecessori prædicto, ratione vicariatus sibi concessi de terris nostris, videlicet Ancharani et... Esculanæ diœcesis, et nobis per dictum Perrettum, occasione rectoratus provinciarum Campaniæ atque Maritimæ prædictarum, Antonellum Thomacellum, occasione castellariantiæ prædictæ etiam Bonifacio prædecessori nostro et nobis præstitum, et contra civitatem nostram Esculanam ejusque comitatum, territorium atque districtum per eumdem Andream Matthiam et ejus gentes, vassallos et subditos, ut occuparet ipsa etiam, ut aiebat, de mandato dicti Ladislai, obsidione, strage, igne, demolitionibus, et quorumdam locorum et multorum hominum excidiis, desolationibus, prædis, rapinis, sacrilegiis, ac variis et multiplicibus speciebus et generibus nefandissimorum criminum, etiam inhumaniter desævitum extiterit, fecerint et damnabiliter perpetrarint, nec desinunt perpetrare ». Subdit Pontifex interposita a se veluti amantissimo patre pia studia, ut eos a scelere revocaret, rescissaque fœdera, quibus se Ladislao obstrinxerant: eos tamen in pertinacia obfirmatos præterita flagitia novis cumulasse, atque ideo iis censuras ac bonorum omnium et jurium proscriptionem intentat. « Datum Romæ apud S. Petrum XIV kal. Julii, Pontificatus nostri anno II. »

6. *Judicio agit Innocentius in Ladislaum, eumque regno Neapolitano exauctorat.* — Adhibuit denique Innocentius justam severitatem in Ladislaum Neapolitanum regem malorum omnium auctorem, qui adeo fœde Ecclesiæ ubera, quibus lactatus fuerat, laniarat: cujus flagitia in oppugnanda Sedis Apostolicæ dignitate, inque libertate Ecclesiastica in Sicilia Citeriori opprimenda indigne patrata cum jam diu dissimulasset Innocentius, neque crebris eum monitis flectere ad officium posset, Pontificali demum constantia in contumacem regem insurrexit, ac Neapolitani regni proceres Raymundum Tarenti principem, Guillelmum ducem Adriæ, Pirrum Nolæ ac Pirrum Cupersæ comites sollicitavit, ne Ecclesiæ adversus fœdifragum Ladilaum deessent, eosdemque præstiti illi sacramenti religione solvit. Cumque neque his rex iniquus moveretur, atque in prioribus subjiciendæ sibi Urbis consiliis pertinaciter persisteret, Apostolica eum sententia Innocentius Neapolitano regno exauctoravit; qua de re Theodoricus Niemius[1] hæc historiæ mandavit: « Innocentius postquam ad Urbem redierat, et in ea per aliquot menses residebat, cum rex ipse nec tunc ab inceptis per eum et diu continuatis malis hujusmodi resipisceret, processum formans, illum in publico consistorio in suorum cardinalium et curialium, necnon multorum aliorum illic congregatorum præsentia contra ipsum regem XVI ad minus articulos valde famosos continentem fecerat publicari, in quibus inter multa declaravit reatum perjurii ac proditionis et conspirationis contra eumdem Innocentium crimina perpetrasse, ipsumque a regno et terris, quas in feudum a Romana tenebat Ecclesia, necnon etiam in pristinas censuras et sententias et damnationes, quas supradictus Urbanus Sextus contra dictum Carolum de Duracio, ipsius regis genitorem et ejus Caroli posteros seu ab eodem descendentes promulgavit, et a quibus eumdem regem Ladislaum successor immediatus ipsius Urbani, scilicet Bonifacius antedictus, absolverat, ut in præcedentibus recitatur, damnabiliter cecidisse declarabat, et alia multa similia, utique nefandissima, quæ papa per eumdem regem perpetrata dicebat, et publicabatur ibidem ». Avulsa sunt e Pontificia Regesto ea Acta, ubi folia a numero 133 ad 150 desunt: in Indice vero hæc ea de re leguntur: *Pag.* 134. *Citatio contra regem Siciliæ ;* ex aliis tamen litteris abunde colligitur, Innocentium gravem ac justam in eum sententiam tulisse. Inter cæteras quidem illi inflictas pœnas Campaniæ et Maritimæ præfecturam, ex qua immani proditionis genere ad Romam sibi subjiciendam aspirarat, ei abrogavit[2].

« Ad futuram rei memoriam.

« Humana nimium cresceret et vagaretur improbitas, peccandique licentia in sentinam malorum fluitando descenderet, si aut culpa formidinem, pœna scelera, et virtus præmia non haberent. Nos itaque attendentes enormes excessus ac scelera detestanda, quæ maledictionis alumnus Ladislaus olim Jerusalem et Siciliæ rex cum nonnullis adhærentibus, complicibus et sequacibus contra statum et honorem nostrum et Romanæ Ecclesiæ, invadendo, turbando et occupando provincias nostras Campaniæ atque Maritimæ, et nonnulla civitates, terras et loca nobis Ecclesiæ supposita eidem, pluraque alia perfide committendo, sicut et est damnabiliter perpetratus, perpetrarique non cessat assidue, nos adversus eumdem Ladislaum et nonnullos alios sibi adhærentes, fautores et complices per alias no-

[1] Theod. e Niem. l. II. c. 41. — [2] Lib. II. Ep. cur. p. 159.

stras litteras duximus procedendum : et inter cætera ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus auctoritate Apostolica cassavimus, irritavimus et annullavimus omnes facultates per nos hactenus eidem Ladislao de eligendis et præsentandis rectoribus, gubernatoribus, et castellanum provinciarum nostrarum Campaniæ atque Maritimæ prædictorum civitatis Esculanæ, castrorum, fortelitiorum, pontium eorumdem per quasdam alias nostras litteras, quarum tenores hic haberi volumus pro sufficienter expressis seriose concessas. Et quoniam indignum esset ut eidem Ladislao aut suis officialibus, gentibus aut subditis in ipsis provinciis, civitatibus, castris, fortelitiis, aut pontibus seu quibusvis aliis locis obedientia præbeatur, cum contra nos et Ecclesiam hujusmodi non cesset assidue nefaria machinari, ac volentes in præmissis salubriter providere, ex certa scientia et auctoritate præfata absolventes universitates et singulares personas provinciarum, civitatum, terrarum, castrorum et locorum prædictorum ab omnibus promissionibus, etiam juramento vallatis factis dicto Ladislao vel suis officialibus, aut aliis quibuscumque pro eo ac juramenta super iis forsan præstita relaxantes et cassantes ac revocantes, iniquitatis filium Perrettum olim Trojæ comitem, dudum per nos pro certo et elapso jam termino deputatum in rectorem dictarum provinciarum, et quoscumque officiales suos ab omni administratione, gestione et officio, ac gesta per eos vel aliquem ipsorum, maxime a kal. Octobris proxime præteriti citra factum, et omnia inde secuta quod de cætero nulla universitas ac singularis persona cujuscumque status, gradus, habitus, vel conditionis, seu dignitatis Ecclesiasticæ vel mundanæ fuerint, audeant vel præsumant per se vel alios directe vel indirecte aut quovis quæsito colore in provinciis prædictis, aut earum, vel Esculanæ civitatis, terris, castris, pontibus, fortelitiis, vel locis vel aliis dicto Ladislao seu Perretto, aut eorum, vel alicujus eorum officialibus, gentibus, vel subditis seu aliis de eorum vel officialium ipsorum mandato aut ordinatione parere vel in aliquo intendere, etc. » Adjiciuntur gravissimæ pœnæ in illos qui Apostolica imperia neglexissent. « Datum Romæ apud S. Petrum XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno secundo ».

7. *Ladislaus in gratiam Pontificis restitutus, fœdus cum eo paciscitur, et Romanæ Ecclesiæ vexillifer creatur.* — Perculsus Apostolica sententia Ladislaus rex timuit ne Innocentius periculum aliquod ipsi crearet, ac mox ad leniendas Pontificis iras studia sua convertit, ut narrat Theodoricus Niemius [1] : « Suum, inquit, oratorem ad papam e vestigio destinabat, qui tantum cum ipso papa clanculo pertractavit, quod Paulum de Ursinis et Ludovicum suum patruelem prædictos, ad tractandum pacem inter papam et reges prædictos, ad Neapolim ire fecerat Innocentius; quos venientes rex multum honorabat ». Conciliatamque refert Leonardus Aretinus fuisse [2] atque inter cæteras pactiones Hadrianam Molem, quæ etiam tum infesta tela in Urbem jecerat, Pontifici restitutam : « Quoniam, inquit, Moles Hadriani, in qua regis præsidium erat, obsidebatur, telaque et machinæ pervolitabant, et metuebant a regiis copiis, demum post aliquot menses et arx recepta est, et pax cum rege ex superioribus invasionibus facta ». Descriptæ sunt hujus fœderis singulæ pactiones in Diplomate [3] Pontificio, quarum præcipuæ hæ fuere : ut injuriæ hinc inde illatæ acceptæque usque ad XXVIII Julii diem oblivioni mandarentur, Ladislaus Christiana demissione obsequium Pontifici addiceret, leges omnes Diplomate de concessis a Bonifacio regni Neapolitani juribus comprehensas religiose coleret, restitueret molem Hadrianam Innocentio, acceptum regnum jure fiduciario illi referret, ac sacramentum fidei nuncuparet : se sponderet nullos Ecclesiæ cientes bello appetiturum, erepta sacris locis redderet, atque in gratiam proceres qui studuerant Innocentio admitteret. Innocentius vero in Ladislai gratiam proceres illius fœderatos Roma pulsos in Urbem revocavit, edicta in Carolum III ab Urbano VI conscripta abolevit, et Campaniæ Maritimæque administrationem pro eo tempore, quo erat concessa, Ladislao permisit, quæ conventa a Pontifice confirmata fuere (1):

« Ad futuram rei memoriam.

« Decens reputamus et congruum, ut ea, quæ per commissarium nostrum nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine facta sunt, ut illibata persistant, Apostolico munimine roboremus. Cum itaque nuper inter charissimum in Christo filium nostrum Ladislaum regem Siciliæ illustrem pro se ac regno Jerusalem et Siciliæ ac terra citra pharum, quæ a nobis et Romana Ecclesia tenet in feudum, necnon subditis, vassallis, gentibus adhærentibus, complicibus et sequacibus ipsius ex una, et dilectum filium nobilem virum Ludovicum de Melioratis domicellum Sulmonensem ac provinciæ nostræ Marchiæ Anconitanæ

[1] Theod. Niem. l. II. c. 41. — [2] Aret. in histor. rer. Italic. — [3] Innoc. l. I. p. 23.

(1) Rebus illis omnibus, quas hic exhibet annalista, dies certa assignanda est, ut præstitutus in Annalibus digerendis scopus teneatur. Id autem debere nos fatemur diligentiæ Antonii Petri, qui horum annorum accuratum Diarium scripsit. Romanæ Urbis dominationem a tyrannis ad Pontificem rediisse scribit ille die XIV Januarii. Pontifex vero nonnisi die XIII Martii rediit in Urbem. Die vero XVIII Junii anathema in Ladislaum et Columnenses pronuntiatum. Die XVII Julii legati a Pontifice ad Ladislaum missi, qui tandem die VI Augusti pacem cum rege compositam retulerunt. Triduo post, die IX ejusdem mensis, arx reddita Pontifici. Denique Novembris « die VI, obiit dominus papa Innocentius VII ante horam unam pulsationis campanarum S. Petri de Urbe ». MANSI.

pro nobis et eadem Ecclesia rectorem, vigore commissionis per nos eidem factæ per alias nostras litteras pro nobis et eadem Ecclesia necnon alma Urbe, provinciis, civitatibus, terris et locis ad nos et ipsam Ecclesiam spectantibus gentibus, subditis, adhærentibus, complicibus, et sequacibus nostris ex altera partibus, nonnulla pacta, compositiones et fœdera circa reductionem et reintegrationem præfati regis ad nostra et Ecclesiæ prædictæ fidelitatem, devotionem et obedientiam facta, firmata et celebrata fuerunt.

« In primis quod de omnibus et singulis guerris, novitatibus et offensionibus motis, factis et illatis hactenus ubicumque, quomodocumque, usque in diem vigesimum octavum mensis Julii proxime præteriti per dictum regem, subditos, vassallos, gentes, adhærentes, complices et sequaces ipsius contra almam Urbem, provincias, civitates, terras, castra et loca prædicta, necnon subditos, gentes, adhærentes, complices et sequaces nostros, vel alios quoscumque, seu contra venientes ad Romanam curiam, et recedentes ab ea, et e converso facta esset, et esse intelligeretur pax, ac plena reintegratio bonæ pacis sub modis, pactis et conditionibus debitis, congruentibus et honestis, et circa talem materiam opportunis, quæ hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, et quod de cætero et super quibuscumque damnis, criminibus, culpis, excessibus et delictis per quoscumque ex superius comprehensis usque in dictam diem civiliter vel criminaliter, seu mixtim ex officio cum promotione vel fine, procedi, cognosci seu requiri non posset, etiamsi esset cognitum vel non cognitum; et quod in agendo, procedendo, cognoscendo et exsequendo cuilibet, magistratui et aliis quibuslibet quoad præmissa et dependentia esset, et esse intelligeretur adempta omnis jurisdictio, cognitio et facultas, ac super iis omnibus facta utrique plena et generalis remissio cum membris, clausulis et substantialitatibus opportunis; salvis tamen et reservatis iis, quæ restitui debent per formam præsentium et aliorum capitulorum circa reductionem hujusmodi, ut supra præmittitur, firmatorum.

« Item quod idem rex, tanquam benedictionis filius, contrito corde et humiliato spiritu, prout decet de cætero, teneretur et deberet sub filiali devotione, fidelitate et obedientia nostris et præfatæ Ecclesiæ, ac successorum nostrorum Romanorum Pontificum regia integritate se conservare, et omnia et singula facere et adimplere nobis, Ecclesiæ et successoribus nostris Romanis Pontificibus, ad quæ astringitur per formam concessionis regni ac terræ citra pharum prædictorum eidem per Romanos Pontifices, et maxime per felicis recordationis Bonifacium papam IX prædecessorem nostrum immediatum, sub certis pactis, modis, censuris, pœnis et conditionibus quæ hic alias haberi debeant pro sufficienter et specifice declaratis in feudum concessorum.

« Item quod idem rex teneretur et deberet possessionem vacuam, liberam et expeditam castri Crescentii, alias S. Angeli, siti in præfata Urbe et civitate Leonina, ad nos et ipsam Ecclesiam pleno jure pertinentis ac spectantis libere reddere, restituere et consignare, ac reddi et consignari facere præfato Ludovico, quamprimum Romam appulisset, pro nobis et eadem Ecclesia recipienti cum omnibus et singulis munitionibus existentibus in dicto castro, omni contradictione et exceptione cessantibus pure atque libere.

« Item quod quicumque cujuscumque status, gradus, habitus vel conditionis seu præeminentiæ esset spiritualis vel temporalis etiamsi cardinalatus, regia, reginali aut quacumque alia dignitate fulgeret, seu quævis universitas aut singularis persona de provinciis Romanis, Patrimonii B. Petri in Tuscia, Sabinæ, Campaniæ, Maritimæ, ducatus Spoletani, Marchiæ Anconitanæ, Romandiolæ, Massæ, Trabariæ, civitatum et terrarum specialis commissionis, et Arnulforum, aut aliarum civitatum, terrarum seu locorum ad nos et Ecclesiam præfatos spectantium vel pertinentium aliquid non solum facere, sed attentare præsumeret per se vel alios, publice vel occulte, directe vel indirecte, vel quovis quæsito colore dicto, facto vel assensu seu alias quomodocumque aut qualitercumque contra statum et honorem nostrum et Ecclesiæ præfatorum, almam Urbem, provincias, civitates, terras, castra vel loca, subditos, adhærentes, complices vel sequaces nostros et Ecclesiæ, res vel bona, quæ idem rex per se vel alium non posset vel deberet quomodolibet sub quacumque forma tacita vel expressa, publica vel occulta, aut quovis colore talibus non solum offendentibus, sed attentantibus offensionem aliquam facere ut præfertur, præbere receptum, auxilium, consilium vel favorem; quinimo eos et quemlibet eorum res et bona juxta posse persequi, ac nos et Ecclesiam prædictos juvare teneretur modo et forma in concessione regni et terræ præfatorum contentis.

« Item quod idem rex non posset vel deberet aut per se vel alium, ut præfertur, movere seu moveri facere, aut cœptam continuare aliquam guerram, seu volentibus prosequi cœptam contra aliquem vel aliquos subditos, recommendatos, vel adhærentes nostros, qui subditi recommendati vel adhærentes per nos declarati essent», et infra, « per litteras Apostolicas seu publicum documentum infra dies triginta a die conclusionis ipsorum capitulorum assistere vel favere, vel præstare consilium vel assensum modo aliquo seu forma, et maxime contra infrascriptos: videlicet almam Urbem, provincias Campaniæ atque Maritimæ, Patrimonium B. Petri in Tuscia, Sabinam, civitates et terras specialis commis-

sionis et Arnulphorum, ducatus Spoletani, Marchiæ Anconitanæ, Massæ, Trabariæ, Romaniolæ, Bononiensem et Perusinam ac Civitatem-Castellanensem civitates, cum earum civitalibus, comitatibus, territoriis atque districtibus, habitatoribus et incolis; necnon nobiles viros Nicolaum marchionem Estensem, Bertoldum Suanensem comitem, cum cæteris de domo Ursinorum, excepto Jacobo Nepesino, Joannem de Vico almæ Urbis præfectum, Franciscum et Nicolaum Anguillariæ et Crapalicæ comites, cum omnibus consortibus eorumdem, Ugolinum de Trinciis, Rodulphum de Varano cum consortibus ipsius, Guidonem militem de Clavellis, et Matthæum ejus germanum, Guidonem militem, et Fredericum de Matelica cum consortibus, Honophrium et Antonium de S. Severino, Joannem de Cimis de Cingolo, Rainerium militem, fratres et consortes ejus de Æsio, Guidentonium comitem Montisferetri, Pierfranciscum de Brancaleonibus cum nepotibus et consortibus suis, Carolum Pandulphum militem et Malatestam germanos, Malatestam quondam Pandulphi militis de Malatestis cum eorum consortibus de Malatestis, Ludovicum de Alidosiis militem Imolensem, Opizonem et Stazium de Polenta, Agabitum et Jannotum de S. Eustachio, Antonium et Leonardum de Farnesio cum fratribus eorumdem, et omnes et singulos alios vicarios quarumcumque civitatum, terrarum, castrorum et locorum ad nos et ipsam Ecclesiam ubicumque spectantium cum omnibus et singulis civitatibus, terris, castris, fortelitiis, et locis quæ dicti superius nominati, et alii ubicumque tenent seu possident. Et viceversa quod per nos nostrosque subditos, vassallos, adhærentes et recommendatos præsentes non deberet de cætero fieri guerra aut novitas, nec de novo incipi contra regem præfatum, suaque regna, provincias et terras prædictas, nec contra suos subditos, vassallos, adhærentes, fautores recommendatos tam in regno quam extra, et specialiter contra infra scriptos ejus adhærentes et vassallos, videlicet Paulum de Guinigiis de Luca, Joannem de Vico almæ Urbis præfectum, Joannem et Nicolaum fratres, Jordanum et Landulphum milites, et Antonium de Columna, Ildebrandinum Colam et Jacobum ac Nicolaum de Comite, Baptistam, Antonellum, et Franciscum de Sabellis, Jacobum militem de Cajetanis, Richardum de Anibaldis, Conradinum de Antiochia, Matthencium de Monteleone, Cintium de Paterno, Joannem de Capocinis, Cecchum de Palumbaria, Gorum Matthæi Velletrensis, Jacobum de Ursinis Nepesinum, Andream Matthæum ducem Æriæ, Gentilem de Monterano, Baptistam de Romagna, aut alios, qui devenerunt homines et vassalli dicti regis, nec contra ipsorum vel alicujus eorum tam nominatorum quam non expressorum subditos, vassallos, civitates, terras, castra, et loca ac bona. Ita tamen, quod præfati superius nominati et alii non expressi si et prout de jure deberent, tenerentur respondere de quibuscumque pecuniis et rebus aliis et Romanæ Ecclesiæ supradictæ ». Ex iis perspicuum fit quinam fuerint ii qui tum adversus Bonifacium IX, tum adversus Innocentium seditiones in Urbe concitarunt.

« Item quod idem rex non posset vel deberet pro suis adhærentibus vassallis seu colligatis recipere, aut alio quovis modo ad se allicere vel complicare aliquem ex subditis, vassallis seu adhærentibus nostris et Ecclesiæ supradictæ, qui nobis et eidem Ecclesiæ hactenus adhæsissent, vel adhærent quomodolibet in futurum, et vice versa quod nos pro nostris vel aliter præterquam in spiritualibus, non deberemus recipere seu ad nos reducere aliquem ex magnatibus regni præfati, vel exteris vassallis, vel hominibus ligiis aut colligatis ipsius regis, et specialiter illos, quos principes Urbis vocant.

« Item quod si quis ex absentatis seu exititiis Romanis moram trahentibus nunc vel in futurum in aliquibus civitatibus, terris, castris et locis dicto regi subjectis vel recommendatis, aut in quibus de jure vel facto per se vel alios quomodocumque aut qualitercumque habent aliquam præeminentiam, vel majoritatem, seu custodiam vel prærogativam, aliquid de cætero ordinaret, tentaret vel faceret per se vel alios contra statum et honorem nostrum et dictæ Ecclesiæ, quod eo ipso idem rex teneretur et deberet contra hujusmodi tentantes vel committentes aliquid contra statum et honorem nostrum, necnon Urbem, provincias, civitates, subditos, adhærentes, vel commendatos nostros præfatos, punitionem et justitiam fieri facere, prout delictorum et excessuum qualitas postularet.

« Item quod idem rex infra terminum, qui per nos declarabitur, teneretur et deberet homagium et ligium facere per se vel procuratorem suum ad hoc specialiter constitutum, juramentumque fidelitatis præstare nobis ac successorum nostrorum et Romanæ Ecclesiæ prædictorum nomine recipientibus secundum formam dictæ concessionis, ac sub illis modis, censuris et pœnis, quibus adstringitur per formam concessionis hujusmodi, et contentorum in ea.

« Item quod supradictus rex teneatur et dein omnia et singula bona immobilia ad Ecclesias seu monasteria aliqua, seu eorum prælatos quomodolibet spectantia in dicto regno invasa, seu quomodolibet occupata per quoscumque sibi subditos prælatos Ecclesiarum et monasteriorum hujusmodi, qui hujusmodi bonis vel aliquo eorumdem spoliati fuissent : et hujusmodi restitutionem facere et fieri facere infra menses duodecim, incœpturos ab anno proxime secuturo, xv Indictione, et ab inde in antea ad petitionem hujusmodi prælatorum; et quod de bonis mobilibus quæ reperirentur per hujusmodi suos sub-

ditos, Ecclesiis, monasteriis et prælatis hujusmodi ablatis et occupatis, mandabit fieri justitiam expeditam. Et quia idem rex et nonnulli alii sui subditi, vassalli, sequaces et adhærentes, proceres expedientibus causis, ut asserebant, antea tenuerunt et adhuc tenent, et tenere eos oportet nonnulla castra, fortelitia, terras et loca spectantia ad nonnullas Ecclesias dicti regni, quod liceret dicto regi et præfatis tenentibus ipsa adhuc tenere et possidere per annos duodecim.

« Item quod omnia et singula animalia dilectorum filiorum Romanorum civium quomodolibet detenta vel arestata, ad cujusvis etiam præfati regis instantiam, in regno seu provinciis supradictis, vel alibi sub potestate dicti regis, libere restituerentur et restitui et facere quod restituerentur, videlicet quæ ad præsens reperiuntur usque et per totum mensem Augusti dominis eorumdem, vel procuratoribus ipsorum, et non ultra ; solutis tamen prius per patronos animalium vel alios pro eis unciis duabus carlenorum, pro quolibet centenario animalium repertorum et etiam restitutorum, pro expensis custodum et pascuis et aliis opportunis.

« Item quod absolveremus et liberaremus ab omnibus et singulis culpis, excessibus et delictis commissis et perpetratis hactenus a tempore assumptionis nostræ hujusmodi usque in dictam diem XXVIII mensis Julii proxime præteriti, omnes et singulos exititios præfatæ Urbis, occasione adhærentiæ seu fautoriæ præfati regis, et ejus sequaces ab ipsa Urbe quomodolibet absentatos in forma opportuna, et restitueremus ad jura et bona quæ in præsentiarum possident, et incolarum eorum in forma debita, salvo quod nulli ex hujusmodi exititiis esset licitum vel permissum posse stare vel quomodolibet residere prope dictam Urbem per milliaria quadraginta usque ad biennium proxime secuturum.

« Item quod si quis ex illis, quos principes et dominos Romani vocant, teneretur aliquid facere vel præstare Romanis, quod ad id compelli aut adstringi non possint, quandiu eorum durabit absentia a dicta Urbe, videlicet per spatium duorum annorum proxime futurorum ». Et infra :

« Item quod de omnibus et singulis damnis hinc inde illatis tempore præsentis guerræ quibuscumque, per quoscumque et qualitercumque essent et esse deberent factæ remissiones et compensationes hinc inde ; et quod nullo unquam tempore repeti per aliquem vel aliquos possent vel deberent, aliquibus, reprensaliis quomodocumque factis non obstantibus ; salvo quod præmissa non vindicent sibi locum in iis quæ restituenda venirent per formam præsentium capitulorum.

« Item quod omnes et singuli processus contra claræ memoriæ Carolum III regni Siciliæ regem et ejus sequaces per felicis recordationis Urbanum papam VI prædecessorem nostrum, in meliori forma, qua fieri poterit, tollerentur.

« Item quod si quis scrupulus alicujus suspicionis vel rancoris dicto vel facto conceptus esset contra dilectum filium nobilem virum Jacobum de Ursinis comitem Taliacotii, idem rex consideratione nostra præfato Jacobo omnem injuriam remittet ac subditis et vassallis suis, ac eumdem tractabit tanquam fidelem vassallum ac verum et bonum servitorem ejusdem, nullam per se vel alium dicto comiti, subditis et vassallis, terris et locis molestiam vel injuriam illaturus.

« Item quod in quantum pro parte dicti regis aut suorum subditorum, aut adhærentium vel sequacium nulla fiat molestia nobis aut successoribus nostris et Ecclesiæ prædictæ, aut almæ Urbi seu provinciis, civitatibus, terris, castris et locis ad nos et eamdem Ecclesiam spectantibus, aut subditis, adhærentibus, complicibus vel sequacibus nostris, quod interponeremus nos vel etiam faceremus quod Ludovicus commissarius noster præfatus, et dilectus filius nobilis vir Paulus de Ursinis domicellus Romanus nonnullarum gentium nostrarum armigerarum capitaneus pro se et gentibus eorumdem, aut aliæ gentes nostræ non invadent regnum et terras, quæ tenentur per dictum regem suosque subditos, vassallos, sequaces, adhærentes et recommendatos ; nec etiam provincias nostras Campaniæ atque Maritimæ, durante tempore concessionis per nos factæ et faciendæ de ipsis.

« Nos itaque volentes præmissa omnia sic, ut præfertur, firmata et conventa inter regem et Ludovicum (scilicet de Melioratis) præfatos executioni debitæ demandari, habentes ipsa rata et grata prout gesta sunt, ea omnia ex certa scientia auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui forsan intervenerunt in eisdem. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Augusti, Pontificatus nostri anno secundo. »

Receptum in pristinam gratiam Ladislaum regem Innocentius ornavit beneficiis, eumque Romanæ Ecclesiæ signiferum ac défensorem creavit ut sive adversum Turcas, uti aliquam præ se ferebat speciem, sive adversus alios hostes Romanæ Ecclesiæ vexilla attolleret.

« Charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri, ac nostro et Ecclesiæ Romanæ defensori, conservatori ac vexillifero, salutem, etc.

« Inter curas multiplices, quibus assidue premimur, illa præcipue sollicitat mentem nostram, ut ad defensionem et conservationem status et honoris nostri, et Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, cui auctore Domino præsidemus, ad ejusdem Ecclesiæ vexilliferatum viros depule-

mus illustres, fidei sinceritate præclaros, providentiæ studio circumspectos, et gerendarum rerum experientia doctos, solerter vigilantes et potenti magnitudine communitos, qui statum et honorem nostrum et præfatæ Ecclesiæ diligant, pacem ament, concordiam nutriant, et oppressores seu turbatores status et honoris nostri præfatorum sub potenti brachio, si se emendare contempserint, Altissimi virtute prosternant. Horum igitur consideratione inducti, ac etiam attendentes Omnipotentis gratiam, qui nubilo dat serenum, indirecta convertit et aspera in vias planas dirigit, tuæque regiæ serenitatis filialem intentionem erga statum et honorem hujusmodi, prout ex assertione fide digna dilectorum nobilium virorum ab ejusdem tuæ serenitatis præsentiæ redeuntium noviter, videlicet Ludovici de Melioratis Sulmonensis provinciæ nostræ Marchiæ Anconitanæ pro nobis et eadem Ecclesia rectoris, Pauli de Ursinis Romani domicelli nonnullarum gentium nostrarum armigerarum capitanei, Gentilis de Merolinis legum doctoris Sulmonensis, et Jacobi Galgani nobilis Aversani nuper accepimus, ac sperantes, quod per ejusdem tuæ serenitatis excellentiam status et honor præfati defensionem et conservationem adversus contradictores et rebelles quoslibet, dextera Domini assistente propitia, incrementa salutaria quoque suscipient; te nostrum et præfatæ Ecclesiæ defensorem, conservatorem ac vexilliferum auctoritate Apostolica tenore præsentium usque ad nostrum beneplacitum deputamus, tibi quandocumque sive contra Turcos Christiani nominis inimicos, seu quoscumque hostes et rebelles præfatæ Ecclesiæ, sive alias juste tamen arma te capere contigerit, nostra et Ecclesiæ prædictæ vexilla libere et licite capiendi ac deferendi, et omnia et singula gerendi et exercendi, quæ pro statu et honore hujusmodi opportuna fuerint, et ad ipsum defensoriatus, conservatoriatus ac vexilliferatus officium spectare noscuntur, de consuetudine vel de jure faciendi, gerendi et exercendi, dicto durante beneplacito, ac etiam exsequendi harum serie potestatem et licentiam concedentes. Tu igitur, fili charissime, ex tradito tuæ celsitudini munere cælesti, virtutis officium hoc regia serenitate, et filiali ac devota integritate suscipiens, sic illud studeas prudenter, fideliter ac sollicite exercere ac exsequi, ut eadem tua serenitas apud Largitorem bonorum omnium, nos et Sedem Apostolicam condignis possit laudum præconiis commendari, nostramque et ejusdem Ecclesiæ benedictionem et gratiam peramplius promereri. Volumus autem quod antequam hujusmodi defensoriatus, conservatoriatus et vexilliferatus officium incipias exercere, de eodem fideliter exercendo, et aliis fidelitatis in manibus nostris seu dilecti filii Simonis de Novaria canonici Novariensis et Apostolicæ cameræ clerici et familiaris nostri eadem tua serenitas præstare debeat in forma debita juramentum. Datum Romæ apud S. Petrum id. Augusti, Pontificatus nostri anno secundo. » Adjectæ sunt Regesto Pontificio litteræ ad Simonem e Novaria, de quo memorat Innocentius, eo argumento datæ, quibus præcipit, ut regem Ladislaum sacramento in verba ipsius Pontificis adigeret, formamque illius subjectis verbis conceptam præscripsit :

« Ego Ladislaus rex Jerusalem et Siciliæ illustris, defensor et conservator et vexillifer sanctissimi domini nostri domini Innocentii papæ VII, et Romanæ Ecclesiæ per ipsum dominum nostrum specialiter deputatus, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero B. Petro, sanctæ Romanæ Ecclesiæ et domino meo domino Innocentio papæ VII, ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in facto, consilio vel consensu, quod vitam perdant aut membrum, vel capientur mala captione. Si damnum eorum tractari scivero, pro posse meo impediam ne fiat, quod si impedire non possem, pro eis significare curabo. Consilium, quod mihi credituri sunt, ad eorum damnum seu præjudicium nulli pandam. Papatum Romanum et regalia beati Petri et jura omnia Romanæ Ecclesiæ, ubicumque sint, manutenebo pro posse et adjutor ero ad retinendum et defendendum et conservandum contra omnes homines. Officium defensoriatus, conservatioratus et vexilliferatus domini nostri et Ecclesiæ præfatorum mihi per ipsum dominum nostrum papam commissum ac ejus et successorum suorum adjutorium et honorem legaliter et fideliter exercebo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ». Firma concordia Pontificem inter ac regem coalescere non potuit, retulit enim iterum injurias Pontifici pro acceptis beneficiis Ladislaus, cujus ingratam mentem ita describit Theodericus Niemius [1] : « Innocentius ægrum habuit animum contra dictum regem Ladislaum quandiu vixit : nec mirum, quia dum rex ipse erat junior, et in Cajeta moraretur, et antequam statum suum recuperabat in regno prædicto, aliquoties ad Romam, tunc regente Bonifacio, cum pauca comitiva venit, ut subsidia quæreret a papa et curialibus, quæ ipsi pro posse ei gratuite impendebantur : cumque in Ecclesiæ gremio velut unicum filium eis charissimum nutriebant, inter quos idem Innocentius tunc temporis tit. S. Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis fuit præcipuus zelator honoris et status regis memorati etc. Cujus tamen gratitudo reperitur in omnibus ut præcedentia manifestant, nimirum cum scriptum sit : Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum in quibus non est salus ». Subdit iterum in eum judiciariam severitatem adhibere Innocentium decre-

[1] Theod. Niem. l. II. c. 41.

visse, sed morte oppressum id perficere non potuisse.

8. *Innocentii papæ obitus et laudes.* — Excessisse ipsum e vita Romæ septima die Novembris, scribit Gobelinus Persona[1] (1) qui ex Encyclicis Gregorii litteris emendandus est, dum illum octavo idus Novembris, nimirum sexta die obiisse affirmat : atque ita cum renuntiatus fuerit Pontifex, ut suo loco vidimus, decima septima Octobris die, anno quarto hujus sæculi, ipsum annos duos, dies XXI sedisse affirmandum est. Celebrant ejus laudes plerique scriptores, inter quos Theodericus Niemius[2], cætero-qui parum erga Romanos Pontifices æquus, hoc elogium silere non potuit : « Iste Pontifex fuit mitis, benignus et compatiens afflictis, nec erat aliqua superbia in eo, neque apud ipsum acceptio personarum, nisi quod dictum Ludovicum et quosdam alios sibi sanguine junctos in quibusdam regiminibus terrarum ejusdem Ecclesiæ collocavit : libens poscentibus audientiam dabat, et fere diebus singulis certis horis supplicationes sibi porrectas sollicite signabat, consistoria privata et publica tenebat diebus et horis consuetis, nec alicui molestus neque cupidus seu avarus existebat ; simoniacos exosos habuit ». Edidisse in ipsos gravissimam sanctionem, ut eosdem pœnarum magnitudine a flagitio abduceret, narrat subjectis verbis Gobelinus[3] : « In omnes et singulos cujuscumque gradus, status vel conditionis existerent, etiam si pontificali aut alia quavis præfulgerent dignitate, quos forsitan in futurum hujusmodi nefanda in rotulis hujusmodi vel extra illos simoniace procurare vel tractare, aut propterea pecunias vel alia munera dare, vel promittere seu recipere contingeret, excommunicationis sententiam promulgavit, a qua per alium quam Romanum Pontificem præterquam in mortis articulo, absolvi non possent : et nihilominus procurantes, tractantes, dantes, promittentes ac recipientes, hujusmodi omnes et singulos sive pro se sive pro aliis, omnibus beneficiis Ecclesiasticis quæ eo tempore quomodolibet obtinerent, essent privati et inhabiles ad alia beneficia obtinenda ». Incubuisse etiam Innocentium ad emendanda alia vitia, quæ in aulam irrepserant ac solutiores mores castigasse, refert prædictus Theodericus[1] : « Dum, inquit, resideret in Viterbio, ut præfertur, scriptores litterarum Apostolicarum per privationes officiorum suorum et alias formidabiles pœnas compulit ad dimittendum focarias eorumdem : verisimiliter multa alia utilia peregisset in ejus papatu, si eum Dominus a sæculo ita subito non vocasset. Hic erat etiam pulchræ staturæ, nec pinguis nec macer, et bonæ complexionis, et cum viris litteratis et doctis delectabatur habere colloquia, eosque dilexit et pro posse promovit. »

9. *Ancipites cardd. sententiæ de creando successore, et conventa in conclavi edita.* — Justis funeribus ei ex Pontificia majestate persolutis, cardinales ingressi sunt conclave die XVIII Novembris, quorum nomina recenset Felix Contelorius[2] ex libro collegii sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, nosque inferius e publicis Tabulis recensebimus. Ancipites diu hæsere, num maturandæ Ecclesiarum conjunctionis causa summi Pontificis creationem differrent, modo Petrus e Luna pseudopontificatu se abdicaret, sed cum graves contrariæ urgerent causæ, et Petri internuntii negarent illum honore abiturum, creandum novum Pontificem, obstringendumque ad restituendam, positis una cum æmulo papalibus insigniis, Ecclesiæ pacem censuere, quæ Leonardus Aretinus[3] accurate de-

[1] Gobelin. in Cosmodrom. æt. 6. c. 88. — [2] Theod. e Niem. l. II. c. 39. — [3] Gobelin. in Cosmo. æt. 6. c. 88.

[1] Theod. Niem. l. II. c. 41. — [2] Contelor. in elench. cardd. — [3] Aretin. in histor. rer. Italic. et Epist. l. III. Ep. III.

(1) Hoc anno, mense et die ab annalista signatis, Innocentius VII decessit in paucis celebrandus Pontifex, quippe qui tota vita sua continentissimus fuit. Dum cardinalis esset, jejunium quotidie, eleemosynas frequenter exercebat, teste anonymo Vaticano in Vita ejus apud Muratorium Rer. Ital. tom. III, par. II. col. 833. Mitem ejus indolem et morum sanctimoniam prædicat Leonardus Aretinus, qui illi ab Epistolis aderat, non in historia tantummodo, ex qua fragmentum recitat annalista, sed et in Epistola, quæ in nova Epistolarum Aretini editione a Cl. Laurentio Mehus adornata, lib. I. num. 5, legitur. Communi omnium proborum voto, priusquam cardinalium suffragiis renuntiaretur, Pontifex destinabatur, ait idem anonymus Vaticanus. Nimiæ indulgentiæ in nepotem suum Ludovicum a nonnullis notatur ; nec sane dubitandum, quin præcipitata et incauta juvenis illius consilia Pontificem coegerint, ut Roma fugienti potius quam abscedenti similis abiret, quod ex eadem Aretini ad Coluccium Epistola planum fit. Genere mortis non quidem violento, quæ nonnullorum suspicio fuit, teste Aretino in Epistola ad Franciscum Cortonensem principem, Epistolar. l. II. num. 2, sed naturali exstinctus fuit ; præterquam enim pedibus et latere interdum dolebat, apoplexia tactus fuit bis, Romæ semel levius, iterum Viterbii gravius, qui morbus per Æstivos calores remissior, iterum vero redeunte Hyeme ingravescens senem annorum ultra septuaginta oppressit. Hæc Aretinus ibidem.

Justis defuncto Pontifici persolutis, cardinales in conclave secesserunt, de successore deliberaturi. Inter illos diu multumque agitatum est utrum electionem suspendi præstaret, præsertim id rogantibus Gallorum legatis, qui Benedicti Pontificis cessionem spondebant ; suadentibus pariter Florentinorum oratoribus, quos ea de causa Florentinorum respublica ad cardinales legaverat. Aretinus in alia Epistola ad eumdem Franciscum Epistol. l. II, num. 3. Vicit tamen de successore deligendo sententia, qua de re in Annalibus etc.

Communia electorum suffragia in Angelum Corarium Venetum convenere, ut in Annalibus. Dies electionis ab omnibus huc usque II Decembris assignatur. Verum cardinales in Epistola, quam communi nomine ad Colonienses de hac electione scripserunt, vulgata inter Acta varia schismat. Avenionens. Martene Anecdot. tom. II, col. 1280 testatur : « Die ultima Novembris, in dominum nostrum elegimus atque patrem ». Cum eadem electionis die congruit et auctoritas Epistolæ illius, sicut et alterius ab iisdem cardinalibus ad Benedictum XIII scriptæ, legendæ inter Acta prævia ad Concilium Pisanum Martene veter. Monum. tom. VII, col. 719 : utraque enim hæc Epistola eadem die data, ita signatur : « Datum Romæ XI die assumptionis præfati domini nostri, X vero Decembris ». Electio ergo die XXX Novembris peracta est. Ex his vero mendi arguuntur notæ Chronicæ Epistolæ Gregorii ad Benedictum ab annalista hic recitatæ, quam eadem ipsa die ac litteræ illæ cardinalium datam non ambigo, adeoque ita reformanda est. « Datum etc. die ab assumptione nostra XI, X vero Decembris ».

MANSI.

scribit : « Cardinales, inquit, peractis circa funus solemnibus, ambigui fuerunt num Pontificem alium sufficerent in demortui locum, an magis supersederent electione : faciebat vero ambiguitatem quod principes Galliæ, veriti ne divisio Ecclesiæ perpetua efficeretur, propontificem suum obligaverant ad Pontificatum deponendum, si vel noster Pontifex se abdicaret, vel eo vita functo, cardinales nostri electione supersederent; hæc enim via redintegrandi uniendique certissima visa fuerat, juris quidem disceptatio nec judicem habebat ullum, qui superior esset, et inextricabiles alioqui continebat difficultates. Hac igitur via placente, cupiebant patres in electione Pontificis supersedere. Sed altera ex parte pericula magna, si supersederetur, timebantur, cum et dilatio longa necessario interventura foret et nullo interim præsidente confusio atque ruina rerum formidaretur. Itaque mediam quamdam viam secuti patres eligere quidem statuerunt, verum ita obligare eum qui eligeretur, ut se magis procuratorem ad deponendum Pontificatum, quam Pontificem factum existimare posset.

10. « Cautio in hunc modum adhibita : promisit, juravit et vovit unusquisque patrum, idque chirographo solemni inscripsit, si Pontificem eligi se contingat, depositurum se Pontificatum, si adversarius Pontifex idem faceret, idque statim illi per litteras significaturum et invitaturum ad hoc ipsum faciendum ; procuraturumque insuper omni via et modo unitatem, idque bona fide et sine ulla fraude, promissionem et votum et jusjurandum, quod ipse præstitisset, omnibus regibus principibusque per suas litteras primo quoque tempore significaturum, quo eos testes haberet obligationis suæ ». His consentientia Gobelinus [1], Theodoricus e Niem [2], S. Antoninus [3] aliique tradunt, extantque [4] publicæ Tabulæ insignes ea de re in conclavi confectæ, quas ad illustrandam historiam adducimus.

11. « In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Amen.

« Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCDVI, Indictione XIV, die Martis XXIII mensis Novembris, in die S. Clementis, Apostolica Sede vacante per obitum felicis memoriæ domini Innocentii papæ VII, congregati invicem et collegialiter coadunati pro futura electione summi Pontificis celebranda, infrascripti reverendissimi patres et domini Angelus Ostiensis, dictus Florentinus, Henricus Tusculanus, dictus Neapolitanus, et Antonius Penestrinus, dictus Aquileiensis, episcopi, Angelus tit. S. Potentianæ, dictus Laudensis, Conradus tit. S. Crysogoni, dictus Melitensis, Angelus tit. S. Marci, dictus Constantinopolitanus, Jordanus tit. S. Martini in Montibus, dictus de Ursinis, Joannes tit. S. Crucis in Jerusalem, dictus Ravennas, Antonius tit. S. Praxedis, dictus Tudertinus, presbyteri, Raynaldus S. Viti in Macello de Brancatiis, Landulphus S. Nicolai in Carcere Tulliano, dictus Barensis, Otto S. Gregorii ad Velum-Aureum, dictus de Columna, Petrus S. Angeli et Joannes SS. Cosmæ et Damiani, dicti Leodienses, diaconi S. R. E. cardinales, in communi capella S. Nicolai sacri palatii Apostolici Romæ apud S. Petrum intra conclave consuetum, quod pro loco ad infrascripta idoneo elegerunt et etiam deputarunt, in præsentia mei Stephani de Prato sacri collegii clerici et aliorum notariorum, et testium infrascriptorum, considerantes Christianæ religionis infamiam, detrimenta et graves fidelium molestias ac pericula, quæ hactenus emerserunt, et emergere verisimiliter est censendum, nisi salubriori remedio ac in tempore, divina favente clementia, cujus res agitur, occuratur ex pestifero et damnabili schismate, quod tantis proh dolor ! temporibus in scissuram Christianæ fidelitatis gravissime perduravit et durat, nec piam provisionem alias pro hujusmodi schismatis remotione per eos factam effectum aliquem produxisse, ac intendentes ad remedia fortiora, non quid juris pro parte eorum justitia suadeat, quod jus verissimum et plena veritate fulcitum, sed quid pro redintegratione et unitate Christianorum ex malitia temporis de facto, et si non de jure expediat, eligentes, et specialem eorum considerationem accelerantes, quanti posset esse discriminis, si dilatio in electione futuri summi Pontificis fieret temporum malignitate pensata, universaliter singuli et singulariter universi, unanimiter et concorditer nemine discrepante, ex certa scientia convenerunt, voverunt Deo ac ejus matri Virgini gloriosæ, ac sanctis Apostolis Petro et Paulo, totique cœlesti curiæ juraverunt, et ad invicem unus alteri, et e converso se obligando solemniter promiserunt, quod si quis eorum assumptus fuerit ad apicem summi Apostolatus, pro redintegratione unitatis Christianorum, renuntiabit effectualiter juri suo ac papatui pure, libere ac simpliciter, si et quando antipapa, qui est et qui pro tempore fuerit, consimiliter renuntiabit et cedet prætensis juri suo et papatui, sive decedat, dummodo anticardinales effectualiter velint cum eisdem dominis sacri collegii sic convenire et concordare, quod ex hoc sacro collegio et ipsis sequatur justa canonica electio unici summi Romani Pontificis ; ac etiam promittentes se facturos et curaturos, omni dolo et fraude atque maligna interpretatione cessantibus, pro posse quod si quis ex dominis absentibus vel de extra collegium per eos assumatur in papam, eamdem faciat obligationem, ac quod infra mensem a die suæ

[1] Gobelin. in Cosm. æt. 6. c. 88. — [2] Theod. e Niem. l. III. c. 88. — [3] S. Anton. III, p. tit. XXII. c. 5. in princ. — [4] Tom. XXII. de schism. pag. 1. et apud Niem. tract. I. c. 1. et Contel. in elench. cardd.

inthronizationis numerandum per suas expressas et Apostolicas litteras regi Romanorum, antipapæ et ejus prætenso collegio, regi Franciæ et omnibus aliis regibus illustribus, principibus, prælatis, universitatibus et communitatibus Christianitatis secundum fidem præfatorum dominorum de collegio præmissa omnia ordinabit, et ea se offeret impleturum, ac paratum ad cessionem prædictam et ad omnem aliam viam rationabilem, per quam prædictum schisma tollatur, et unionis subsequatur integritas in Ecclesia Christianorum, et quod super omnibus supradictis ultra præmissa suos solemnes destinabit oratores infra tres menses a die inthronizationis prædictæ computandos illis, quibus de consilio præfatorum dominorum sacri collegii sui videbitur, et ipsis ambaxiatoribus cum effectu imponet cum consilio eorumdem dominorum, de locis decentibus eligendis ab utraque parte, eisque potestatem plenariam dabit de loco conveniendi habili et decenti, ac etiam promittet similiter, ut præfertur, quod pendente tractatu unionis hujusmodi effectualiter et realiter ex utraque parte non creabit nec faciet aliquem cardinalem nisi causa coæquandi numerum sui sacri collegii cum numero perversi collegii anticardinalium prædictorum, nisi ex defectu steterit adversæ partis, quod unionis præfatæ conclusio infra annum a fine dictorum trium mensium computandum non fuerit subsecuta: quo casu tandem eidem liceat cardinales eligere ac creare prout pro statu sanctæ matris Ecclesiæ eidem videbitur expedire: et hoc de non creando cardinales nisi modo prædicto in forma congrua insinuabit antipapæ et prætenso collegio supradictis, ut ipsi similiter sic faciant; necnon quod omnia præmissa et singula inchoata et inchoanda mediabit, prosequetur et sine debito terminabit, nihil de contingentibus, necessariis et utilibus, vel quomodolibet opportunis omittendo, quantum in eo fuerit, quodque statim post ejus electionem et ante ipsius publicationem omnia et singula supradicta confirmabit et approbabit authentico modo, et de novo similem promissionem faciet in omnibus et per omnia coram dictis dominis collegii testibus et notariis, et subscriptionem faciet manu propria in Instrumento, prout supra de cardinalibus continetur, et similiter hujusmodi ratificationem, approbationem, votum et promissionem effectualiter faciet in primo consistorio publico vel generali, quod post coronationem suam ad hoc commodo, consueto et congruo tempore celebrabit.

12. « Insuper præfati domini cardinales, voverunt, juraverunt et ad invicem promiserunt, quod per suas litteras infra mensem a die inthronizationis prædictæ collegialiter intimabunt de electione facta, necnon de voluntate et promissione quod unionem prosequendam et omnia supradicta, omnibus præfatis dominis, prout et sicut facere tenebitur qui erit electus, ac etiam inchoata mediabunt, prosequentur et fient, quantum in eis erit, nihil de contingentibus, necessariis vel opportunis quomodolibet seu utilibus omittendo. Quæ omnia et singula promiserunt inter se ad invicem et vicissim (ut supra) attendere, facere, exsequi et effectualiter adimplere bona, pura et sincera fide, omni dolo et fraude cessantibus, et sic quilibet ipsorum juravit, corporaliter manu tactis sacrosanctis Evangeliis coram eis præsentialiter positis, servare, adimplere et exsequi, prout superius continetur; quodque a prædictis promissione, voto et obligatione ac juramenti præstatione, et ejus observatione, ac omnibus et singulis supradictis nullus eorum absolutionem petet, seu impetrabit per se vel alios, et impetratis aut impetrandis utetur, et sibi concessam nullatenus acceptabit, nec data potestate per ipsum alteri commissa faciet se absolvi, seu etiam secum in aliquo dispensari; sed volet dicto vinculo perpetuo remanere obligatus: et nihilominus ad majorem certitudinem et firmitatem præmissorum quilibet ex dominis de collegio supradicto teneatur se subscribere manu propria omnibus et singulis Instrumentis conficiendis exinde, quorum Instrumentorum quilibet ex ipsis dominis de collegio unum vel plura habere valeat pro ejus arbitrio voluntatis. Acta in capella prædicta, etc. » Adjecta sunt testium nomina quæ brevitatis gratia prætermittimus,

13. *Angelus Corarius renuntiatus Pontifex instaurat sponsionem abdicationis.* — Nuncupata illius sacramenti formula cardinales, ut refert Leonardus Aretinus [1], virum divinæ quam suæ cupidiorem gloriæ, indagare cœpere, in quem papales apices, quos rei Catholicæ causa postea exueret, conferrent: « Ea, inquit, multis solemnibusque verbis cum in unum redegissent, et chirographa singulorum confecta essent, agitare posthac de electione cœperunt. Vir quærebatur non tam peritia, quam fide integritateque idoneus, quippe ad bene agendum in ea quidem rel non calliditate consilii, neque profundo arcanoque pectore, sed bona voluntate opus fore videbatur. Ita animati cum singulos examinarent, tandem in Angelum Corarium, natione Venetum, mentem consensumque omnes verterunt. Is fuerat paulo ante opera Innocentii Pontificis inter patres adscitus, cum antea titulo tenus patriarcha Constantinopoleos haberetur; vir prisca severitate et sanctimonia reverendus. Is vero conclavi egressus promissionem, votum et juramentum, quæ privatus fecerat tunc in potestate constitutus iterato novavit, atque ita loquebatur de unione primo illo tempore, ut si cætera deessent, pedibus et baculo se iturum ad eam conficiendam asseveraret ». Creatus est die

[1] Aretin. in hist. rer. Ital.

secunda Decembris [1] nomenque Gregorii XII accepit; quem explicuisse etiam tum ingentem perficiendæ Ecclesiarum conjunctionis ardorem, adeo ut ad pia ejus verba audientium animi sacro religionis sensu colliquescerent, testatur Theodericus Niemius [2] his verbis :

« Ante suæ coronationis insignia ratificans et approbans eadem vota et juramenta sua per ipsum in eodem conclavi præstita, sermonem fecit coram eisdem cardinalibus ac curialibus et aliis in non modica multitudine præsentibus, cujus thema fuit : *Parate viam Domino ;* nihil aliud effective in ipso sermone deducens, nisi sollicitando et exhortando cardinales et curiales, quod cum eo omnino parato, ut tunc verba sonabant, ad faciendam unionem in eadem voluntate concurrerent, ipsum in hoc possetenus adjuvando, de quo domini cardinales et curiales plurimum lætabantur, et dictis et scriptis lateque Errorium, (scommate hoc Gregorium notare consuevit auctor), laudant præconiis de ipsius sanctitate et litterarum scientia, prudentia et bonitate usque ad sidera efferebant, existimantes utique tunc falsa opinione decepti, quod per eum salus fieret in Israel, et reintegraretur ipsa Ecclesia sub tali pastore » ; multisque interjectis de ejus familiaribus colloquiis in quibus desiderio exstinguendi schismatis se flagrare ostendebat, subdit [3] : « Aliquando cum suis capellanis et scutiferis domesticis maxime in collectione post cœnam vel prandium conferendo dicebat ad ipsos , quod pro certo nequaquam per eum staret, quin dicta fieret unio in quocumque loco etiam quantumcumque ab ipsa Urbe remoto illam fieri oporteret ; et si galeis seu forte navigiis careret, paratus esset illic etiam in parva cymba seu carbasa navigare, quodque si per terram illuc pertransire magis expediret, ac convenienti equorum vectura careret, certe non propter hoc dimitteret quin illuc iret, etiamsi eundo pedester baculo arundineo per iter sustentari deberet ; multa his similia verba frequentius eructando ».

14. *Petrum e Luna ad abdicationem sollicitat Gregorius, datis ad eum litteris.* — Excurrente decimo a sua creatione die Gregorius, antequam Pontificia thyara redimitus solemni pompa esset, insignes quas Leonardus Aretinus [4], qui Pontifici a secretis erat, se scripsisse [5] affirmat, ad Petrum e Luna antipapam litteras dedit, quibus exposuit, se ad conjungendas sacro pristino fœdere Ecclesias , Pontificatu se abdicaturum , si ipse affectati ejusdem honoris insignia abjiceret, ut tertius Pontifex utriusque collegii communibus votis designaretur, sub quo divulsa tanto tempore mystica membra coalescerent.

[1] Tom. XXIV. de schism. pag. 150. tract. I. et Theod. e Niem. lit. Greg. — [2] Theod. Niem. l. III. c. 2. — [3] Id. ib. c. 6. — [4] Aretin. l. II. Epist. Ep. IV. — [5] Extant tom. XXIV. de schism. p. 150. et apud Theod. e Niem. tract. I. l. III. c. 4.

« Gregorius, etc. Petro e Luna, quem nonnullæ gentes in hoc pernicioso schismate Benedictum XIII vocant, pacis et unionis affectum.

« *Qui se humiliat*, inquit Veritas, *exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur;* cujus saluberrimam monitionem, quanto nobis ex alto permittitur, obedienter secuti, decrevimus per litteras nostras, omni contentione seposita, benigne te affari, et ad redintegrationem Ecclesiæ cohortari, imo te invitare ad id consilium capessendum, quod nos ipsi pro pace Christianorum accepimus. Vides quanta mala, quanta pericula, quanta incommoda , quanta denique Christianæ religionis infamia jam per triginta annos ex hac pestilenti et nefaria seditione in populo Dei provenerint, quantaque nisi provideatur, sint quotidie proventura : horum omnium malorum quæ causa ab initio fuerit certa videtur , quibus rigor justitiæ non cessit, nec forsitan æquitas persuasit : nihilominus tamen graves molestias Christianam religionem perpessam non dubitatur. Si ergo nunc quoque eodem modo fiat, dubius est remedii locus, quominus Ecclesia in solitis remaneat angustiis : in qua re tu de te ipso ac de conscientia tua videris. Nos mentem atque intentionem nostram apertissime profitebimur : non est consilii nostri tempus aliquo modo terere, sed quo validiora , certiora et firmiora sunt jura nostra , tanto laudabilius ducimus et pro pace et redintegratione Christianorum relinquere ; non enim semper de summo jure disputandum est. Sæpe rigor ipse utilitati et tempori cedit, non similiter illa et juri suo renuntiare, et proprio filio spoliare se voluit, ne sectionem unius pueri videret; quanto magis nos si, malitia operante, ad optatam unionem venire non possumus, per justitiæ vias pie cedendum videtur.

15. « Quare exsurgamus ambo : in unum unionis effectum concurramus : feramus salutem Ecclesiæ , jam hoc diuturno morbo afflictæ. Ad hoc te hortamur, ad hoc te invitamus ; paratique sumus et offerimus nostro certissimo juri et papatui cedere et renuntiare, et efficaciter faciemus , si et quando tu renuntiabis, et cedes prætensis juri et papatui tuo, vel decedes, vel quicumque successor tuus renuntiabit et cedet prætensis juri et papatui suo, vel decedet ; dummodo illi qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt, sic convenire et concordare cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus velint cum effectu, ut exinde canonica unici Romani Pontificis sequatur electio. Itaque, ut prædicta expeditiorem consequantur effectum, celeriter mittemus oratores nostros, qui tecum de loco habili et decenti ad hujus rei confectionem disponant, et insuper pendente hujusmodi unionis tractatu, non faciemus neque creabimus aliquem cardinalem, nisi forte causa adæquandi numerum

fratrum nostrorum cum numero illorum, qui apud te pro cardinalibus se gerunt, ut sic pares ab utraque parte ad solemnem et canonicam electionem unici Romani Pontificis devenire possit : extra hunc autem coæquationis casum, nullum, ut dictum est, cardinalem creare decrevimus, nisi ex defectu tuo, vel partis tuæ steterit, quominus unionis præfatæ conclusio annum et tres menses a die inthronizationis nostræ computandos, fuerit subsecuta. Hoc tamen quod de non creandis cardinalibus tractatu hujusmodi pendente diximus, ita locum habere intendimus, si tu quoque idem observabis. Hanc vero oblationem et insinuationem de cardinalibus non fiendis, ac superiorem oblationem renuntiationis modo prædicto, ut strictiori vinculo fierent, juravimus, vovimus et promisimus ante electionem nostram eodem vinculo, effectualiter implenda cum singulis ex nostris fratribus antedictis, in casu quo aliquis nostrum ad apicem Apostolatus esset assumptus post ipsam assumptionem id ipsum ad firmiorem constantiam denuo jurantes, voventes, promittentes atque ratificantes. De hoc autem, quod Bulla sine impressione nostri nominis est appensa præsentibus, nullus debeat admirari ; nam ante coronationis nostræ solemnia usus præfatæ Bullæ cum hujusmodi impressione nominis non habetur. Datum Romæ apud S. Petrum x die ab assumptione nostra, XI vero Decembris, anno a Nativitate Domini MCDVI ».

16. *Anticardinales et principes de his certiores facit Gregorius et coronatur.* — Conceptas iisdem sententiis litteras ad pseudocardinalium collegium missas fuisse, testatur Theodoricus e Niem [1], quibus adjungenda pro abolendo schismate studia sollicitati sunt tum etiam universi reges, principes, præsules populique certiores facti [2] de iis, quæ cum Petro e Luna gererentur; utque ipsemet Gregorius suffectus Innocentio Pontificatum deponere decrevisset, ut pax in Ecclesiam revocaretur ; quarum litterarum [3] exemplum ad Adolphum comitem Clivensem missum auctor adducit.

« Dilecto filio nobili viro Adulpho comiti Clivensi salutem, etc.

« Eo celerius, dilecte fili, litteras nostras ad nobilitatem tuam scribere properavimus quo majorem lætitiam ex eisdem litteris, cum studia et desideria nostra erga pacem et redintegrationem unionis Christianorum cognoveris, te credimus suscepturum ; etenim felicis recordationis Innocentio papæ VII prædecessore nostro VIII id. Novembris ab hujus sæculi mortalitate sublato, cum post exequias, ut moris est, solemniter celebratas, venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales, ex quorum numero tunc eramus, invocata gratia Spiritus sancti in palatio Apostolico apud S. Petrum pro electione futuri Romani Pontificis conclave intrassent, multis ac variis tractatibus per plures dies habitis, tandem in nos tum tit. S. Marci presbyterum cardinalem unanimiter oculos direxerunt, nos in Romanum Pontificem concorditer eligentes. Nos vero quanquam pro imbecillitate nostra tantum onus subire formidabamus, tamen in eo, qui mirabilia facit spe concepta, submisimus humeros nostros non de nostra virtute, sed de summi Dei, cujus procuIdubio res agitur, benignitati confisi. Cura igitur pastoralis officii non pro nobis, sed pro Dei honore et publicæ utilitatis commodo suscepta, ad illud ante omnia convertimus animum, ut cum effectu hanc pestiferam ac execrabilem scissuram, quæ per tot annorum curricula populum Christianum pervasit, ad redintegrationem et unitatem revocemus, etc ». Addidit se pro redintegranda Ecclesiarum conjunctione Pontificiam dignitatem abdicaturum. « Datum Romæ apud S. Petrum x die ab assumptione nostra, XI vero Decembris, anno a Nativitate Domini MCDVI ». His consentiunt litteræ, quas a Gregorio ad Academiam Parisiensem missas adducit Monstreletus [1] additqus alias his consentaneas regi porrectas ab illius internuntiis. His gestis ad cogendos in unum gregem omnes Christi fideles novus Pontifex solemni pompa apud Basilicam principis Apostolorum XIV kal. Januarii papalibus infulis cinctus [2] est, quem tunc erectis in cœlum oculis uberes lacrymas fundentem se inspexisse refert Theodoricus Niemius [3].

17. *Henrici regis Castellæ mors.* — Hoc anno in Castella Henricus [4] rex VIII kal. Januarii florente ætate mortuus est, Joanne filio nondum bimulo relicto superstite. Ac tum proceres, cum civiles discordias sub rege puero concitandas metuerent, Ferdinandum principem patruum, moderandis ingentibus rebus parem, deligere decreverunt : at ille ab honore se continuit [5] laude maxima, ac Joannem ex fratre nepotem regem proclamandum curavit. Quæ res eo admirationi majori fuit, quo a fratre vivo ambitionis suspicione perstrictus, et variis criminibus appetitus fuerat.

In Galliis gestum est cum Anglis bellum, quo in Aquitanico mari cruentum initum est prælium, æquatisque viribus diremptum : dux Aurelianensis Blaviam et Burgum in promontoriis Santonum adortus, epidemia grassante, exercitum dissolvit : Burgundus in Caletiensis expeditionis procinctu ab ea est revocatus [6].

18. *Moveri cœpta lis de auctoritate papæ et Concilii, et jacta sanctionis Pragmaticæ fundamenta, antipapa exercente tyrannide in clerum*

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 2. — [2] Id. l. VI. c. 6. — [3] Ext. apud eumd. l. I. c. 3.

[1] Monstrel. vol. 1. c. 33. — [2] Greg. XII. l. II. p. 94. — [3] Theod. e Niem. l. III. c. 12. — [4] Mar. de reb. Hisp. l. XIX. c. 14. — [5] Id. ib. c. 20. — [6] Juv. Urs. in Car. VI. et Monst. vol. 1. c. 28.

Gallicanum. — Eodem anno MCDVI extremo, solemnes habiti sunt cœtus [1] Parisiis, quibus sexaginta quatuor episcopi et regiæ Gallicæ principes interfuere. In iis Joannes Parvus plura [2] adversus Petrum e Luna, qui antea jactasset prius Minoritam se professurum, quam propagaturum schisma, tamque facile Pontificatum, quam vestem positurum, obstitissetque ne Carthusianus ad redintegrandam, insignibus Pontificiis abjectis, Ecclesiarum conjunctionem deligeretur : dein post toties promissam solemni jurejurando abdicationem, responderit periturum se potius, quam gradu cessurum, ac tum viam abdicationis, tum generalis Concilii a rege Castellæ propositam aspernatus sit. Cum itaque perfidus homo Gallos in extrahendo schismate fatigaret, contenderetque Concilium sine ipsius auctoritate non valiturum, nonnulli ex illis antipapæ odio, dum ejus servitutem excutere nituntur, ad dogmata, nova schismata paritura, dilapsi sunt; nam die Sabbati primo Adventus, Simon Cramaudus dictus patriarcha Alexandrinus neutri de Pontificatu certanti obsequendum, sed provocandum ad generale Concilium ex capite in fidei favorem de hæreticis. de auctoritate papæ et Concilii litem concivit, prætulitque Concilium Romano Pontifici : pragmaticæ Sanctionis postea edendæ fundamina jecit, dum sacerdotiorum conferendorum jus ad episcopos, provocationes ad archiepiscopos referendas contendit, leges canonicas ab iisdem solvendas : neque extra Galliæ regnum evagandum, ut Sedes Apostolica consulatur. Cum etiam in eodem Francorum cœtu declamaret abbas S. Michaelis, effutiit Pontificem obstringi Conciliorum legibus, neque eas solvere posse sine consensu Ecclesiæ, nec sanctiones prædecessorum immutare posse ; tum sacerdotiorum conferendorum potestatem jure communi spectare ad episcopos, XV Decembris Petrus Plautus plura adversus primatum Romani Pontificis temere locutus, addidit Gallos Sedi Apostolicæ conjungi posse, quamvis sedenti in Sede Apostolica conjuncti non sint : ac postero die in eos invectus est, qui negarent Gallorum regem cognoscendi de hæresi et schismate potestate valere. Cumque decanus Rhemensis Pontificiam auctoritatem tueretur cum Rhemensi et Turonensi archiepiscopis et episcopis provincialibus, Simon qui se patriarcham Alexandrinum appellabat, die octava Decembris ad Wicleffismum deflectens disceptavit, Gallos negato Pontifici obsequio non futuros acephalos cum Christus sit caput Ecclesiæ. Demum post varias concertationes de auctoritate papæ et Concilii, convenere necessarium esse Concilium Œcumenicum pro universis Ecclesiis sub uno Pontifice redigendis, de quibus fuse Juvenalis Ursinus. Porro sacerdotes, Ecclesias et monasteria intentatis inanibus anathematismis antipapa expilabat, indeque divinus cultus obsolevit, et alia mala oborta, quæ Carolus rex in suis litteris plangit [1] :

« Carolus Dei gratia rex Francorum, etc.

« Licet fuerit decretis sanctorum patrum institutum, ut prælati Ecclesias sibi subditas omnes singulis annis visitare deberent, quatenus sic docerent indoctos, corrigerent excessus, mores reformarent, Ecclesias restaurarent, et cætera prælatis convenientia ad Dei honorem exercerent, et propter hoc procurationes in victualibus aut pecuniam reciperent ad victum usitatum, nihilominus tamen aliqui collectores et alii officiarii Romanorum Pontificum præsertim papæ moderni (de Petro e Luna loquitur) ab aliquibus annis circa Ecclesiam et viros Ecclesiasticos præfatorum regni et Delphinatus nostrorum contra prædicta pluribus juribus et importabilibus servitutibus oppresserunt et afflixerunt, potissime bona prælatorum et virorum Ecclesiasticorum decedentium obventiones tam regularium quam sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando et usurpando fructus Ecclesiæ tempore vacationis prælaturarum aut beneficiorum Ecclesiasticorum obvenientes, levando et capiendo arreragia præteritorum et incognitorum temporum tanquam debita per fulminationem censurarum Ecclesiasticarum, exigendo a beneficiatis quibuscumque annatam ». Et infra : « Propter innumera inconvenientia, gravamina ipsæ Ecclesiæ et monasteria et eorum beneficia multis in locis regni nostri et Delphinatus irreparabilia incurrere detrimenta conspiciuntur, in occulto immobilia interdum de facto alienantur : mobilia etiam pretiosa, reliquiarum vasa, Ecclesiastica ornamenta, calices, libri et similia interdum etiam vili pretio distrahuntur, memoria non cedenda frequentius inciduntur et venumdantur, et Ecclesiæ innumerabili mole debitorum importabiliter onerantur ; numerus Deo servientium ministrorum, qui sustentari in consueto numero non valent, minuitur, et qui remanent Deo et Ecclesiæ servientes propter frequentes excommunicationes et censuras occasione dictarum exactionum, quibus satisfacere non valerent, de facto prolatas, a divino servitio plurimum retrahuntur, et interdum aliqui mendicare compelluntur, et in maximam penuriam rediguntur, non habentes de quo valeant Deo serviendo, aut in studiis existendo, sive concionando sustentari, et regnum nostrum, quod inter alia regna viris scientificis communiter floruit copiose, per quos etiam regni justitia consuevit gubernari, talibus viris his temporibus, proh dolor ! et mundus caret. Inde cultus divinus et opera charitatis,

[6] Cap. 29. — [2] Ext. apud Juv. Urs. in append. p. 618.

[1] Ext. apud Goldast. tom. III. p. 442.

quæ fieri debuerant, multipliciter defraudantur, et cessant, et intentio fundatoris non servatur ». Et infra : « Fuitque papa modernus et alii prædecessores sui super revocationem aut moderationem dictorum gravaminum, ac de aggregando Concilio generali ad providendum de præmissis pluries requisitus ; attamen sic omnia absque remedio diuturna continuatione, etc. Datum anno MCDVI, XXVIII Februarii. »

Ut merito reprehendendus antipapa, qui Concilium Œcumenicum congregandum detrectabat, ita reprehendendi politici, qui pro eo cogendo cum Romano Pontifice et aliis regibus conspirare invito antipapa tot annis distulerunt, auctoresque fuerunt vetandi regio edicto pendi, quas vocant annatas ; eo namque edicto pendi annatas in Gallia Petro e Luna eodem jure quo antipapam susceperant, et etiam illum exauctorare et annatas ipsi eripere posse putarunt. At neque in arbitrio regum aut Cæsaris est annatas sive episcopatuum ac sacerdotiorum primitias vero Pontifici eripere. Hæc ausum esse ante Carolum, Anglorum regem, ex Wicleffistarum subdolis consiliis, eosque sibi arrogasse vidimus ; sed temerarium facinus damnatum fuisse. Basiliensem etiam conventum Eugenio annatas eripere conantem, sed ejus conatus fractos visuri sumus, visuri similiter Lutheranos inter Romanæ Ecclesiæ gravamina annatas et Quadragesimalia jejunia recensuisse (1).

(1) Cœptum hoc anno Gallicanorum præsulum Concilium, ut optime annalista hic, in sequentem annum extractum est. Indictum fuisse præsenti anno ad kalendas Novembris discimus ex charta inscripta : « Deliberatio habita per prælatos super facto unionis », legenda apud Martene Anecdot. tom. II, col. 1312. Cum vero Tabulæ illæ signatæ sint die XXI Januarii anni MCDVI, stylo veteri, novo vero MCDVII, quoadusque coitio illa præsulum perseveraverit intelligimus. Sed et per totum sequentem mensem Februarii prorogatam demonstrant litteræ Caroli regis in Annalibus sequenti anno § 3. relatæ. Provisum est labentibus Ecclesiæ Gallicanæ, quas vocant, libertatibus, ut jus suum intactum maneret episcopis quoad provisiones beneficiorum ; suum etiam capitulis, monasteriis, etc. quoad prælatorum electiones, etc. Visum est insuper immunes haberi Ecclesias Galliæ et Delphinatus ab extractionibus, annatis, etc. Pontifici solvendis. Denique, si forte contigerit ut Benedictus oppignoratam fidem de renuntianda dignitate, Gregorio cedente, non liberarit, quid tunc facto opus sit ad schisma abolendum decernunt. De obedientia vero Benedicto subtrahenda nihil decretum lego. Quanquam Academia Parisiensis idem pariter jugum excussisse visa est, interposita solemni appellatione ad Concilium Generale, vel ad Pontificem rite eligendum ex omnibus Benedicti sententiis, si quas forte in illam ferendas censuisset. Provocationis hujus Tabulæ in Anecdotis ibidem exhibitæ mensem Januarium anni sequentis præferunt. Porro ea quæ de variis Concilii hujus sanctionibus diximus ex Tabulis in eo Concilio signatis, vulgatisque in Anecdotis ibidem extracta sunt.

Commemorandum est hic pariter Concilium alterum provinciale Hamburgi hoc anno celebratum, de quo nonnulla memoriæ mandavit Hermanus Cornerus in Chronico ab Eccardo inter historic. med. ævi tom. II vulgato. Ita enim ille ad annum MCCCLIX : « Me præsente in provinciali synodo in urbe Hammeburgensi celebrata, anno D. N. MCDVI per D. N. Joannem Slamestoro archiepiscopum Bremensem, et dominos Joannem de Dulmen Lubicensem, Rodolfum natum ducem de Mekelemburg Swerinensem, et Dithlewum Parkentin Razeburgensem comprovinciales episcopos, præfatus Dominus Joannes episcopus Lubicensis hunc errorem (de paupertate Christi et Apostolorum) Fratribus Minoribus ibidem præsentibus objecit coram tota Bremensi provincia tanquam per dictos fratres publice prædicatum in urbe Lubecensi ». Hæc Cornerus de gestis in hoc Concilio, cujus ne nomen quidem alibi legi. MANSI.

GREGORII XII ANNUS 1. — CHRISTI 1407.

1. *Antipapæ litteræ ad Gregorium, præ se ferentis studium de sua abdicatione.* — Ostentata est Christiano orbi, anno salutis millesimo quadringentesimo septimo, Indictione quintadecima, restituendæ pristinæ Ecclesiarum conjunctionis speciosa spes, quæ post multos navatos labores suspensas piorum mentes exspectationemque delusit, neque disjuncti Gregorii papæ ac Petri e Luna animi conjungi loco potuerunt ; de quibus hæc Gobelinus [1] : « Per totum annum Nativitatis Domini MCDVII, multi tractatus habiti sunt inter eos per solemnes nuntios, et non est effectus secutus intentus ». Jactata ab antipapa per simulationem fuisse consilia de exuendis papalibus infulis, suadet illa retinendæ falsæ dignitatis pertinacia, ob quam conciliata aliquot post annis inter Ecclesias in universo orbe Christiano pristina conjunctione, æmulisque in Constantiensi synodo gradu cedentibus, ipse anathematis infamia, ut schismatis auctor inuri maluit ; unde fraudum plenas putamus ejus litteras [1], quibus, ineunte anno, Gregorio, qui ipsum antea ad schisma

[1] Gobelin. in cosmod. æt. 6. c. 88.

[1] Extant ejus litter. tom. XXIV. de schism. pag. 152. et apud Theod. Niem. l. III. c. 1 et tra. I. c. 5.

voluntaria papalis fastigii abdicatione ab utroque perficienda exscindendum, ut vidimus, sollicitarat, ita respondit :

« Benedictus, etc. Angelo dicto Corario, quem nonnulli sibi in hoc pernicioso schismate adhærentes Gregorium nominant, pacis et veræ unionis affectum pariter et effectum.

« O te felicem, si ad hoc te Dominus reservavit, si facultatem ad ea quæ tibi data videntur cum omni diligentia efficaciter prosequens, nobis in effectu prosequendæ unionis te reddendo conformem, prout spopondisti de contingentibus nil omittas : ad hoc enim te piis exhortationibus invitamus, ad hoc nos promptos reperies, hoc videre summopere cupimus : ad hoc nostra semper aspiravit et aspirat intentio, noster attendit et intendit effectus, ut Deo dirigente qui novit et præstante qui potest, per nostræ humilitatis ministerium, unio in Dei Ecclesia desiderata sequatur. Sed non permittit nos dissimulare silentio, imo in stuporem vehementis admirationis adducit, quod tua scriptura interprete videris innuere quod per justitiæ vias, ad optatam unionem pervenire non potes, ut nobis quodammodo videatur impingi quod viæ discussionis veritatis et justitiæ, per nos recusatæ fuerint vel in aliquod impeditæ. Absit hoc ac nobis ; nam, teste Deo, nunquam in hac materia viam justitiæ et discussionis veritatis recusavimus, aut impedivimus ; imo, ut verum profiteamur, eam obtulimus, optavimus et optamus, et erga prædictos prædecessores tuos, te teste qui, ut percepimus, aliquando interfuisti, et erga alios quos negotium tangebat, cum debita sollicitudine quæsivimus, ac prosecuti fuimus, nec per vos unquam stetit, nec stat, nec stabit, quominus justitia et veritas hujusmodi, quantum ad nos pertinet, videatur et agnoscatur sicut satis ex oblatis per nos tuis prædecessoribus antedictis potest liquido apparere : tamen de jure nostro per scientiam et juris evidentiam liquide sumus certi ». Sunt hæc dolis plena, ac falso Petrus e Luna, paucorum arbitrorum conventum in re adeo ardua viam justitiæ vocat, cum ad Œcumenicum Concilium, quod ipse semper declinavit, ea provincia spectaret, nec minus fraudem in subjectis sententiis latuisse credimus.

2. « Parati sumus una cum collegio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, in loco securo, decenti ac idoneo tecum et cum quocumque successore tuo decentibus cum prædictis, qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt vel gerent, personaliter convenire pro unione Ecclesiæ tractanda, et favente Domino, obtinenda, ibique proviso et ordinato de his, quæ pro securitate ac acceleratione unionis prædictæ erunt opportuna ac necessario disponenda, parati sumus pro pace et salute animarum, ac unione et redintegratione Christianorum in dicta conventione personaliter nostro verissimo jure et papatui pure, libere et simpliciter cedere et renuntiare et efficaciter faciemus, si tu ibidem consimiliter renuntiabis et cedes prætenso juri tuo et papatui, vel decedes, dummodo vel quicumque successor tuus, et illi, qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt aut gerent, si ut præfertur, volueritis et voluerint cum effectu convenire et concordare nobiscum, cum prædictis venerabilibus fratribus nostris, quod exinde canonica unici Romani Pontificis sequatur electio et unio Ecclesiæ sanctæ Dei, etc. Dat. Massiliæ apud S. Victorem II kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XIII ».

3. *Carolus rex consulit ut quisque contendentium cedat coram senatu suo ; spreto consilio, antipapa colloquium urget, ad quem legatos mittit Gregorius.* — Cum percrebuisset in Gallica regia Petrum e Luna oblatam a Gregorio abdicandæ controversæ dignitatis conditionem admisisse, maxima incessit omnes admiratio[1], quippe parvam illius ambitionem norant Galli : Carolus vero Francorum rex, congregato suorum cœtu per celebri (1) ad expedienda optima pro tollendo schismate consilia intentus, cum suspicaretur Petrum aliquas in eo fraudes tegere, quod in colloquio cum Gregorio ineundo gradu cessurum diceret, hortatoriis litteris[2] utrumque orandum censuit, ut ante id colloquium, vel coram cardinalium collegio, vel adversarii oratoribus insignia papalia ponerent : nullum namque facilius ad conjungendas discissas Ecclesias compendium inveniri posse ; mox enim ea re gesta ad creandum Pontificem unicum utriusque partis cardinales conventuros.

« Carolus Dei gratia rex Francorum, etc.

« Ne, si Deum iter monstrantem minus sequamur, ingrati reperiamur, et nostro corpore tanta misericordia indigni fiamus, ex tempore consilium capientes, concordi omnium consilio et consensu præhabito, decrevimus ad papam Benedictum et illum, qui se Romæ papam appellat, solemnes nostros et Ecclesiæ regni nostri ambassiatores confestim mittere, qui ambos collaudantes magnifice, quod in hanc viam cessionis a nobis tanto ardore procuratam, Ecclesiæ vero ipsi fructuosissimam descenderunt, papam

[1] Juv. Urs. in Car. VI. — [2] Extant apud Theodor. Niem. tra. I, c. 7.

(1) Cum hic legis apud annalistam Carolum Galliarum regem Gallicanorum præsulum coitionem instituisse, cave credas alterum hoc fuisse Concilium ab eo diversum, quod præcedenti anno die festo Omnium Sanctorum collectum fuit. Unum enim idemque est Concilium labente præcedenti anno cœptum, et ineunte hoc anno continuatum, ut ex iis quæ in nota ad eumdem annum §. 18 contuli, perspicue demonstratur. MANSI.

Benedictum omni precum instantia requirant, ut ex abundanti ad declarationem suæ intentionis plane et clare viam cessionis semotis ambagibus acceptet, et eam exsequi omni via alia et omnibus aliis viis postpositis promittat, bullasque infra terminum inferius præfigendum, scilicet decem dierum ab insinuatione sua super his tradat; et nihilominus ambos exhortentur et obsecrent atque obtestentur, quod ad evitandam difficultatem itineris, pericula personarum, querelas litium, tractus præparationem, occasiones aliarum viarum tractandarum et alia pleraque discrimina formidanda, quæ pacem odiose possent differre, velint absentes cedere uterque in loco suo, aut in manibus suorum collegiorum, aut per litteras exhibitas, aut procuratores constitutos, provisionibus tamen congruis ita prudenter adhibitis, ut alteri de altero nullus metus fraudis possit oriri : qui si preces has audierint mox ambo collegia, rupta mora, summa celeritate in locum eumdem convolabunt, et unici Romani Pontificis electionem celebrabunt, etc. Dat. Parisiis die XVIII Februarii, anno Domini MCDVII et regni nostri XXVII. Per regem cum consilio et consensu dominorum Ludovici Siciliæ regis, ducumque Aquitaniæ, Bituricensis, Aurelianensis atque Borboniæ, necnon patriarchæ Alexandriæ atque prælatorum et procerum, necnon plurimorum aliorum Ecclesiasticorum virorum et sæcularium de consilio magno regis ».

Hæc quidem prudenter consulta erant, sed quæ nunquam antipapa admissurus foret, cujus fallacia de ineundo colloquio consilia Gregorium secutum[1], dicemus inferius. Decrevisse etiam in iis præsulum et doctorum cœtibus amplissimos oratores ad pseudopontificem, qui cum suarum partium sectatoribus cardinalibus Massiliæ agebat, refert Monstreletus[2], nimirum patriarcham Alexandrinum, Cameracensem et Bellovacensem episcopos S. Dionysii et S. Michaelis abbates, necnon alios prudentiæ et doctrinæ laude viros insignes, qui cum hortarentur, ut si Gregorius Pontificatu abiret, ipse quoque eo se abdicaret : tum etiam denuntiarent Galliam universam ab illo defecturam, neque ipsius Diplomata exceptum iri, si oblatam conditionem non admitteret ; additque auctor, Petrum e Luna Benedictum nuncupatum, intentatam a Gallis defectionem ægre ferentem non petito cardinalium suorum consilio, decretum ad perpetuam rei memoriam adversus illos, qui ab eo descivissent, edidisse, quibus sacris interdixit : cujus duas sanctiones adducit Monstreletus[3] subditque Francos ita exasperatos fuisse, ut Academiæ Parisiensis doctores publicis editis propositionibus divulgarint[4], illum hæreticum, schismaticum et quietis Christianæ perturbatorem esse, non appellari posse papam Benedictum, neque cardinalem, neque ullo honoris nomine vel genere affici sine schismatis admisso flagitio ; ejus sententias, sanctiones ac gesta reliqua irrita esse; tum in Petrum ipsum ejusque studiosos judiciariam severitatem adhibendam, quæ a Joanne Corlehusio vehementi animo in frequentissimo procerum cœtu exposita, accepto orationis themate subjecto : *Convertetur dolor ejus in caput ejus et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.* Interea antipapa vana concordiæ spe fatigavit orbem Christianum, et colloquii specie suis fraudibus irretire tentavit Gregorium Pontificem, qui fallacia ejus non advertens consilia, oratores ad ipsum misit[1] Antonium Motonensem, Guillelmum Tudertinum episcopos, atque Antonium e Butrio doctorem Bononiensem ut de loco, tempore et aliis ad colloquium faciendum necessariis pacisceerentur, quos amplissimis mandatis instruxit.

Venerabilibus fratribus Antonio Motonensi, Guillelmo Tudertino episcopis referendariis ac thesaurariis, dilecto filio Antonio de Butrio utriusque juris doctori Bononiensi nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis salutem, etc.

« Cum pro exstirpatione diuturni et pestiferi schismatis, et consecutione desiderabilis unionis in Dei Ecclesia ad Petrum e Luna, quem nonnulli sibi in præfato schismate adhærentes Benedictum XIII nominant, et ad quosdam alios in nuntios nostros vos præsentialiter destinemus, nos volentes, ut de intentione nostra, ac potestate vobis tradita docere possitis, si et quando vobis expedire videbitur, has litteras fieri fecimus per quas discretioni vestræ de loco idoneo et condecenti ac tempore conventionis per nos et ipsum Petrum faciendæ, ac de numero ab utraque parte ad locum ipsum ducendorum, cum dicto Petro concordandi, et quæ circa ea necessaria fuerint, declarandi plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem, ratum et gratum habituri quidquid per vos factum, declaratum et concordatum fuerit in præmissis, idque faciemus auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Romæ apud S. Petrum III kal. Martii anno I ».

4. *Colloquii Saonæ ineundi leges pactæ.* — Applicuere Massiliam Pontificii internuntii, quos antipapa comiter excepit, moxque industriæ suæ omnes nervos contendit, ut eos circumveniret. Itaque nisus est trahere Gregorium ad locum, qui schismaticis pareret, eumque maritimum utpote insidiis, cum valeret classe, aptiorem : tantaque calliditate usus est, ut Gregorii internuntios ipsos adduxerit, ut convenirent Saone in Liguria Gallorum imperio obnoxiæ, appetente festo die S. Michaelis extremo Septembri recurrente, colloquium celebratum iri, ut narrat Theo-

[1] Gregor. l. I. p. 209. — [2] Monstr. vol. 1. c. 33. et Juv. Urs. in Carol. VI. — [3] Extant apud eumd. Monstr. c. 30. — [4] Cap. 41

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 289.

doricus[1] e Niem, describitque singulas[2] leges, quæ hac verborum formula conceptæ sunt :

« I. In primis, quod ambo domini cum collegiis suis habeant convenire personaliter ad civitatem Saonam pro unione Ecclesiæ sanctæ exsequenda, et cum Dei adjutorio obtinenda.

« II. Item quod domini supradicti cum suis collegiis ibidem personaliter convenire debeant, et ibi personaliter adesse in festo S. Michaelis in fine mensis Septembris proxime futuro, salvo nisi propter impedimenta navigiorum dominus Romanus impediretur, quo casu adesse debeant in festo Omnium Sanctorum tunc proxime sequenti : quod quidem dominus Romanus, si dicta prorogatione uti voluerit, debeat hoc notificare alteri domino per totum mensem Julii proxime sequentem.

« III. Item quod quilibet ex prædictis duobus dominis debeat ibi convenire cum octo galeis tantum armatis, ut est consuetum ; nisi ad septem vel sex dictus Romanus contentaretur, quo casu teneatur notificare infra dictum mensem Julii proxime sequentem.

« IV. Item quod quilibet ex prædictis duobus dominis alteri debeat jurare plenam securitatem sibi et suis de non offendendo, aut damnificando, seu in aliquo lædendo de se vel suis, imo defendendo et conservando ac manifestando lædere aut offendere volentes, durante dicta conventione, eundo vel redeundo, per se vel alium, directe vel indirecte, tacite aut expresse : et similiter jurare debeant familiares utriusque prædictorum duorum dominorum, et familiares cujuslibet cardinalis utriusque partis in manibus per ambos prædictos dominos deputandorum.

« V. Item quod ab utraque parte fiant duo capitanei maris, unus pro quolibet, qui se obligabunt invicem et dominis ambobus per omnia, ut in octavo capitulo de capitaneis civitatis continetur.

« VI. Item quod obtineatur a rege Franciæ gubernatore Januæ, civitatibus aut communitatibus, vel aliis quibuscumque ad quos spectat, quod tale dominium et jurisdictio merum mixtumque imperium dictæ civitatis Saonensis sit in manibus utriusque prædictorum æqualiter, et absolutis vassallis a quocumque juramento, obedientia, homagiis vel obligationibus alias debitis, illa præstare debeant dictis duobus dominis, aut deputandis per eos nomine Ecclesiæ pro tempore, quo ibi fuerunt pro dicto negotio expediendo.

« VII. Item quod omnes cives civitatis Saonensis vel saltem majores nomine universitates et proprio, et in illo numero, de quo dictis duobus dominus videtur, teneantur præstare juramentum, prout in quinto capitulo continetur, et similiter facere jurare omnes comitativos et districtuales suos per judices, qui etiam obligent se solenniter in casu, quo contraveniatur, ad pœnam confiscationis omnium bonorum ubicumque existentium, referendo se ad illam formam, quam præstarunt, quando ibi fuit curia, etc.

« VIII. Item quod eligantur duo de prædictis duobus dominis unus pro quolibet, qui habeant custodiam civitatis, jurisdictionem et omne imperium pro prædictis duobus dominis, qui etiam sint præsidentes et capitanei gentium armorum et præeminentes ad expedienda omnia incumbentia pro negotio liberius expediendo, cui primo invicem se debeant confœderare et fraternitatem juramentis contrahere, sese invicem alterum alteri omnibus modis obligando et colligando ad custodiam, securitatem et defensionem dictarum partium qui etiam debeant eligi milites aut alii nobiles in quantum fieri potest æqualis conditionis : ejus autem sit indicere quod confœderati similiter et ligati ad dictum finem debeant ad instantiam utriusque duorum dominorum pro se et suis præstare plenissimum juramentum, homagium et obligationem plenissimam, prout in quarto capitulo continetur ; et quod quilibet illorum pro prædictis fideliter servandis et adimplendis debeant dare obsides idoneos competentes, ita quod electus ab uno ex dictis duobus det obsides in æquali numero et potestate alterius domini ad voluntatem dictorum duorum dominorum, et avisentur ad quod capitanei ducant secum filios, si habent, aut nepotes, fratres vel alios attinentes aut amicos.

« IX. Item quod ab utroque dictorum dominorum fiet unum edictum aut statutum, in quo imponantur pœnæ excommunicationis, interdicti, inhabilitationis ad beneficia, dignitates et honores tam sæculares quam Ecclesiasticos, privationes ab omnibus dignitatibus, feudis, vassallitiis et quibuscumque juribus in plenissima forma, in casu quo dicti capitanei vel aliquis eorum offenderet in persona malitiose aliquem ex dictis dominis, vel ex dominis utriusque collegii, etc.

« X. Item quod quilibet ex prædictis duobus dominis debeat secum ducere ducentos homines armorum pedites, qui intrent in civitatem sine equis cum totidem famulis, et centum balistarios in quantum fieri potest honestos et fidatos, per quemlibet dictorum dominorum eligendos pro custodia et defensione dictarum partium, qui debeant præstare similiter juramentum, ut in quarto capitulo continetur, et hi debeant subesse capitaneis ab utraque parte electis, et in manibus utriusque jurare, et aliquo ipsorum dominorum deficiente vel impedito aut remoto, ponatur per ipsum dominum alter ejusdem quantum fieri potest conditionis, qui eamdem in omnibus potestatem et jurisdictionem exerceat

[1] Theod. Niem. l. III. c. 13. — [2] Extant tom. XXII. de schism. pag. 6. et apud Theod. Niem. tr. 2. c. 10.

et similiter juramentum et securitatem præstet, ac potestatem et alios officiales, quos et unde voluerit ponet.

« XI. Item quod portus galearum dividatur æqualiter ut fieri poterit, prout videbitur utrisque capitaneis pro securitate et tranquillitate fienda.

« XII. Item quod ab utraque parte eligantur duæ personæ, quæ habeant dividere civitatem in duas partes quantum fieri poterit æqualiter, uno castro cum parte civitatis cuilibet parti assignando.

« XIII. Item quod prædicti capitanei civitatis habeant ordinare custodias, et habeant custodire æqualiter quantum fieri poterit, de omnibus aliis ordinare et disponere, quæ erunt ad custodiam et regimen civitatis, et securitatem dictorum dominorum juxta commissionem pro eis per dictos duos dominos faciendam ; et quod dicti capitanei provideant, quod nullus sine bulleto civitatem ingrediatur, neque aliqua arma introducat vel per civitatem portet, exceptis armigeris et ballistariis prædictis ; et quod omnia arma civitatis, tam offendibilia quam defendibilia, ponantur sub dicta custodia et inventario in dictis castris æqualiter.

« XIV. Item quod circa divisionem et assignationem domorum et taxationem pretii ipsarum domorum et omnium victualium, circa etiam libertatem gabellarum et onerum de novo non imponendorum nec augmentandorum, et de libertate rerum intromittendarum et aliis similibus serventur et de novo obligentur per omnia, prout alias factum fuit quando ibi fuit curia aliquibus etiam additis, si capitaneis videatur, sine quorum vel eligendorum per nos licentia nullatenus possit quis domum recipere vel conducere ; et quod teneantur cives illas locare, quæ placuerint dictis deputandis pro condecenti pretio ut in capitulis continetur.

« XV. Item quod quilibet ex dominis introducat in civitatem pro servitio personæ suæ centum familiares tantum, et camerarium, et duos protonotarios, viginti quinque prælatos et duodecim doctores in jure, et duodecim magistros in theologia, ita quod quilibet prælatus habeat sex, camerarius quilibet sex, si est archiepiscopus, quinque, si episcopus, quatuor, si abbas, tres, si doctor vel magister, duos familiares.

« XVI. Item quod quilibet cardinalium introducat in civitatem viginti familiares tantum, et nullatenus equitaturam apportet nisi pro personis dictorum dominorum et utriusque collegii, et utriusque camerarii et dictorum capitaneorum.

« XVII. Item quod obtineatur a domino gubernatore Januæ quod faciat pacem et concordiam cum Venetis, vel saltem ponant simpliciter totam quæstionem ipsorum in posse et ordinatione dictorum duorum dominorum, vel ultimo, si aliud fieri non posset, per sufficientem servitutem et obligationes super omnimodam securitatem omnium Venetorum et Januensium. Circa autem securitatem dandam per dictum gubernatorem dictis dominis, et utrique parti servetur forma, quæ fuit servata, cum curia ibi fuit, etc.

« XVIII. Item quod circa receptionem, protectionem, securitatem, defensionem dictorum duorum dominorum aut dominorum ipsorum collegiorum, vel alterius ipsorum, aut eorum curiæ seu familiæ ; circa etiam securitatem et libertatem gabellarum aut aliorum onerum de novo non imponendorum seu augmentandorum, et rerum omnium libere venientium, et aliis omnibus, obtineatur a dicto domino gubernatore ac civitate et communitate Januensium et aliis ad quos spectat, quidquid conventum et concordatum fuit, quod pars ista circa montana ibidem ibit, et ab eisdem obtineatur quod dictis duobus dominis venientibus, stantibus et recedentibus a dicto loco nulla galea in dicta riparia Januensi armetur nisi de prædictorum duorum dominorum expresso consensu, galea guardiæ dumtaxat excepta.

« XIX. Item quod obtineatur a supradictis, quod gentes, galeæ et alia navigia dictarum duarum partium possint libere et secure venire, stare et redire in quocumque portu sub dominio dicti gubernatoris aut comitis Januæ existente.

« XX. Item quod castra, quæ sunt inter Senam et Saonam, ponantur pro dicto tempore sub custodia, dominio et regimine dictorum dominorum, datis per ambas partes dominis dictorum castrorum sufficientibus cautionibus et securitatibus de restituendo eadem in eodem statu, et etiam assignentur ad usum partis Romanæ propter viam et iter Senæ.

« XXI. Item inhibeatur cum proclamatione et gravi pœna, quod nullatenus audeat antipapam vel anticardinales nominare, sed quilibet sit liber, nominando papam vel antipapam quem voluerit.

« XXII. Item quod a dominis castrorum tenentibus ingressus et passus patriæ, habeatur debita securitas de transeundo, stando et redeundo, defendendo et protegendo, et non permittendo quod a quoquam violentia aut damnum fieri possit alicui parti.

« XXIII. Item quod in omni adventu certus et firmus locus, in quo dicta conventio fieri debeat, habeatur absque alia dilatione : sed si ratione pestis, vel quovis alio interveniente casu legitime, de discedendo a dicta civitate ab utraque parte fuerit deliberatum et conclusum, seu prædictæ conditiones, videlicet de securitatibus dandis per gubernatorem et communitatem Januensium ambabus partibus, et Venetis, et de dominio Saonæ habendo et de divisione civita-

tis, non fuerint adimpletæ, dominus Avenionensis cum suo collegio acceptare teneatur unum de locis sibi oblatis per oratores domini Romani, et in eodem loco cum dicto domino Romano et suo collegio ad sanctissimam unionem Ecclesiæ perficiendam debeat personaliter convenire ».

5. *Oratores ad varia regna missi.* — His conventis cum Petro e Luna Pontificii internuntii in Gallias contendere, ut proximæ Ecclesiarum conjunctionis spem universis afferrent ; quos ingenti exceptos gaudio, refert Theodoricus Niemius [1] ab iisque Gregorium magnis laudibus celebratum ; « Hæsitantes tamen », ut addit auctor, dum de spectatissimis inter Gallos viris loquitur, « de dicto Petro, quod ipse cessionem sui papatus, ut sic dicam, nunquam facere vellet ». Missi etiam tum a Gregorio fuere ad alia regna, ut redintegrationem Christiani sub unico pastore gregis denuntiarent, internuntii [2] Antonius e Pireto supremus Minorum præfectus in Angliam, Jacobus Laudensis [3] episcopus designatus in Bohemiam, Hungariam et Poloniam, et Jacobus archidiaconus Salernitanus [4] in Lusitaniam, sed improvisus omnium spes et vota fefellit exitus, ut dicetur inferius.

Ratas habuit Gregorius [5] universas pactiones, quæ ab internuntiis cum antipapa factæ erant ; cumque ab omni adversa suspicione abesset ; « Mirari », ut ait [6] Theodoricus Niemius, « videbatur quod tot erant et tam subtiliter facta capitula, ut ipsemet mihi dicebat ; tamen tunc aliquo alio, me non præsente adjiciendo, quod cum hic ageretur bona fide tales solemnitates hoc casu non vindicarent sibi locum ». Dedit vero [7] id. Junii provinciam Antonio episcopo Bononiensi nepoti suo ut sacramenta, quæ ab adversariis ex pactionum legibus præstanda erant, exigeret : ipseque vicissim alio Pontificio et cardinalium nomine nuncuparet.

6. *Spondet Gregorius de non offendendo æmulo et subsidia nummaria expostulat, datis ad id litteris.* — Obstrinxit etiam Pontifex [8] fidem sacramento, se in Saonensi conventu nullas Petro e Luna ejusque sociis insidias comparaturum : qua de re publicas litteras vulgavit ; similiterque ab æmulo exegit, ut pari jurejurando se devinciret.

« Universis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem, etc.

« Cum juxta seriem quorumdam capitulorum inter venerabiles fratres Antonium tunc Molonensem, nunc Bononiensem camerarium, ac Guillelmum Tudertinum episcopos, et dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem nuntios et oratores nostros ex una, et Petrum e Luna, qui ab adhærentibus sibi in hoc præsenti schismate, Benedictus XIII nuncupatur, et suum prætensum collegium ex altera partibus super conventione personali in civitate Saonæ, et tempore hujusmodi conventionis, ac numero personarum ab utraque parte ducendarum, et nonnullis aliis circumstantiis circa rem auctore Domino conficiendam necessariis concordatorum, inter cætera unus alteri jurare debeat plenam securitatem et nonnulla alia prout quarto dictorum capitulorum plenius continetur ; idcirco nos volentes, quantum ad nos spectat, adimplere præmissa, positis coram nobis sacrosanctis Scripturis, et tenentes prout moris est episcoporum manum dexteram supra pectus, juramus per Dominum Deum, et ejus sancta quatuor Evangelica plenam securitatem eidem Petro et suis, quodque ipsos non offendemus, aut damnificabimus per nos, aut nostros vel alios, seu in aliquo lædemus directe vel indirecte, tacite vel expresse ; imo ipsos defendemus et conservabimus toto posse ac ipsos Petrum et alios lædere aut offendere volentes manifestabimus, durante dicta conventione, et eundo ad eamdem, et ab ipsa redeundo, dicto Petro, prout ad hæc tenetur, simile juramentum præstante. In quorum testimonium præsentes litteras sub Bulla nostra duximus concedendas. Datum Romæ apud S. Petrum II kal. Augusti, Pontificatus nostri anno I ».

Cum ad itineris Saonensis apparatum magnos sumptus fieri oporteret, Pontificiumque ærarium exhaustum esset, Gregorius Ecclesiasticis viris decimas indixit [1], verbisque amplissimis redintegrandæ apud Saonam Ecclesiarum conjunctionis studium suum significavit.

« Venerabilibus fratribus per Januensem provinciam, necnon Veronensi, Cumano, Vicentino, Paduano, Mantuano, Feltrensi, Bellunensi, Parmensi, Reginensi, Tridentino et Brixinensi episcopis, et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis, magistris, præceptoribus cæterisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, abbatissis, priorissis, sæcularibus et regularibus, eorumque capitulis et conventibus.

« Zelus nos comedit domus Dei, urget et charitas sponsæ ejus, ut unam sanctam Ecclesiam domesticis, proh dolor ! discordiis lacessitam unicam et Domini pietate concordem uni viro Christo castam virginem despondeamus. Sane licet in minoribus constituti totis mentis affectibus et omnium interiorum de præcordiis optaremus ut lugubre hoc et horrendum dissidium, quod triginta fere per annos Ecclesiam diro schismate conturbavit, de medio tolleretur, nunc divina favente clementia, ad apicem summi Apostolatus assumpti tanto desiderantius quærimus et ardentius affectamus, quanto

[1] Theod. e Niem. l. III. c. 13. — [2] Greg. l. I. p. 271. — [3] Ibid. p. 272. — [4] Ibid. p. 273. — [5] Lib. II. p. 33. — [6] Theod. e Niem. ubi sup. — [7] Super. pag. 33. — [8] Lib. II. Ep. cur. p. 74.

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 331.

apud districtum Judicem in die ultionis extremæ scimus nos obnoxios rationi; et ideo omnibus viribus nitimur, ut renatis fonte baptismatis una sit fides mentium, ovile unicum, unus pastor; ne tamen tam desiderabilis prosecutio unionis per moram aliquam retardari temporalium destitutione contingat, cum Apostolica camera, quam exhaustam pecuniis et debitis onustam reperimus, ad tantos et tam necessarios sumptus omnino sit impar, decrevimus de fratrum nostrorum consilio universum clerum, ut portabilius fiat onus, in subsidium evocare: et ne tam optati boni conclusio sine vestra etiam participatione procedat, universitatem vestram præsentibus exhortamur, quatenus suspicientes in eam de qua excisi estis petram, et vestro capiti vos conformantes ad dulcissimæ unionis amplexum prompta velitis liberalitate consurgere, et una cum cleris vestris, quos ad id vestris exhortationibus optamus induci, eidem cameræ juxta facultatum vestrarum potentiam convenientis subsidii largitate succurrere: de intentione etiam nostra est, quod in hujuscemodi solutione subsidii totus diœcesum vestrarum clerus exemptus et non exemptus, etiam S. Joannis Hierosolymitani et S. Mariæ Theutonicorum, et S. Mariæ Roscidævalli, et sanctorum Antonii, Basilii, S. Spiritus et Ordinum quorumcumque, venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, qui similibus nobiscum expensarum prementur oneribus, duntaxat exceptis, pro tangente quemlibet rata contribuat, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum IX kal. Maii, Pontificatus nostri anno I ».

Conceptæ sunt eadem forma litteræ [1] ad plures alios Italiæ, Siciliæ, Dalmatiæ, Hungariæ, Græciæ, archiepiscopos et episcopos; tum ad opem Henrici Anglorum regis hisce litteris confugit [2].

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Angliæ illustri salutem, etc.

« Gratias agimus bonorum omnium largitori, quod juxta desiderium cordis nostri advenit jam tandem exoptatæ salutis universo gregi Dominico acceptabile tempus unionis desiderabilis assequendæ; quodque te principem Catholicum status Ecclesiæ sanctæ Dei et unionis hujusmodi, sicut accepimus, ardentissimum zelatorem ad hæc nostra tempora salubriter reservavit, ut calamitatibus schismaticis præfati gregis per triginta ferme annorum curricula lacrymabiliter ac miserabiliter lacessita tua nobiscum regali munificentia, de qua in his et aliis plenam gessimus et gerimus spem et fidem, sicut tanta rei sublimitas exigit opitulante, fini unionis hujusmodi mundo necessariæ occuratur; quæ non solum animabus, sed et corporibus salutem pariet excolendam, cernentes nec ulli Catholico principi vel aliis fidelibus gloriosus elaborandum, quam ea in re, ex cujus affectu animabus et corporibus votiva salus, depulsis errorum tenebris, mentes mortalium in profana trahentibus, pax Ecclesiis, concordia plebibus et moribus disciplina proveniant. Et arbitramur serenitatem tuam procul dubio non latere, nuntios nostros in Massiliensi civitate cum parte altera super amotione hujusmodi schismatis de loco communionis conventionis nostræ ac ipsius de civitate Saonensi pridie conclusisse, et ad prosecutionem tanti boni omnis nostra semper vergit intentio; idque sine alienis præsidiis ob præteritas et calamitosas guerrarum angustias ac innumerabiles exitus, quibus Apostolica camera fuit et est incomprehensibiliter suis exhausta substantiis, non possumus efficere, de quo ab intimis nostris præcordiis anxiamur. Ad sperata igitur cordi nostro, ejusdem tuæ serenitatis subsidia, sine quibus efficax esse nequit susceptæ ac votivæ prosecutionis instantia, paterna confidentia, etiam de fratrum nostrorum præfatæ Ecclesiæ cardinalium itidem sperantium consilio duximus in tam salutari et opportuno negotio præsentialiter recurrendum, obsecrantes eamdem serenitatem tuam per aspersionem sanguinis omnium Redemptoris, in remissionem peccaminum suadentes, ac per illum laudabilem tuæ mentis fervorem, quo ad instar claræ memoriæ regum ac progenitorum tuorum erga eamdem Ecclesiam fulgere dignosceris, ac pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia placeat juxta spem fidemque pariter de eadem tua celsitudine non immerito præconceptas nobis ac præfatæ Ecclesiæ, quinimo universo Christiano populo proh dolor! tam diuturnis et flebilibus angustiis lacessito, ac velis subventrices manus extendere de tuæ regalis munificentia largitatis, prout tam sublimis et laudabilis materia postulat ut Salvator ipse, cujus res agitur ex participio subventionis hujusmodi, ultra sempiternæ vitæ præmia, adaugeat feliciter statum, ac in pace custodiat dies tuos, et ex fructu desiderabilis unitatis apud Sedem ipsam et reliquis titulis honoris et gloriæ perpetuis temporibus extollaris, ac nos et successores nostros ad retributionem talium meritorum eidem serenitati tuæ ac posteris constituas debitores. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Junii, Pontificatus nostri anno I ».

7. *Gravissimæ causæ ob quas declinata Saona a Gregorio.* — Distractam a Gregorio hac occasione Ecclesiarum et monasteriorum Urbis gazam et prædia etiam oppignerata, vel alienata pretio, pluribus queritur Theodoricus e Niem [1]. Dum ergo ad Saonensem profectionem pro instaurando Ecclesiarum fœdere omni cogitatione incumberet Gregorius, atque instructas, ut par

[1] Lib. I. pag. 332. et post eamd. Ep. — [2] Lib. II. pag. 22.

[1] Theod. Niem. l. III. c. 22.

erat, triremes postulasset; negarunt [1] Veneti se ipsas daturos, ne Genuenses ipsorum hostes eas occuparent, interpretati ideo ad locum adversæ partis imperio obnoxium Pontificem trahi ab antipapa, ut in eo facilius opprimeretur: qua difficultate perculsus Gregorius cardinalibus exposuit [2], triremes Venetas impetrari non posse, atque ideo locum maritimum cui antipapa dominaturus esset, tutum non futurum; disceptatumque est an ob eam subortam difficultatem itinere Saonensi supersedendum foret.

Refert idem Theodoricus [3] viginti quatuor viros peritissimos adhibitos, ut sententias ea in re dicerent, omnesque ferme censuisse, maritimo terrestrive itinere petendam Saonam, ut constituto tempore pristina in Ecclesia pax sublato schismate revocaretur. Perstringit [4] deinde Gregorium auctor, arcanam coitionem cum Ladislao rege, cui Saonense colloquium ingratum erat, ne quid in illo pro Andegavensi contra se decerneretur, fecisse [5] ut ad disturbandum profectionis apparatum immissis Columnensibus Urbem occuparet. Sed contrario rerum eventu Columnenses ipsos, cum miles ad latrocinia et luxuriam se effudisset, a Paulo Ursino strenue propulsatos, nonnultis copiarum ducibus captis extremoque affectis supplicio. Quam vero injuste ejusmodi calumnia Gregorio structa sit, indicat Leonardus Aretinus [6] sic inquiens: « Sunt qui putent hanc totam rem a Pontifice de industria compositam, quo mentio omnis unitatis obrueretur: quod futurum erat, si rex obtinuisset. Nos de Pontifice nullo modo credimus: de propinquis non dubitamus ». Patebit magis Gregorii innocentia ex dicendis inferius: oppressa est ea conjuratio decima octava mensis Junii [7], Gregoriusque Paulum Ursinum Narniensi toparchia in virtutis præmium ac decus ornavit constituto hoc annuo censu.

« Gregorius etc. Singulis annis dicto vicariatu durante de hujusmodi emolumentis et proventibus pro censu et nomine census unum palafredum album cum sella et fulcimentis decentibus ornatum ad usum personæ papalis die decima octava mensis Junii cujuslibet anni, quo die de hostibus in alma Urbe gloriosam victoriam reportasti, nobis seu successoribus nostris canonice intrantibus et Ecclesiæ Romanæ seu cameræ Apostolicæ in Romana curia, ubicumque fuerit, tuis sumptibus, periculis et fortuna solvere dare et assignare tenearis, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno I ».

8. *Excusat se Gregorius cum antipapa adeunda Saona.* — Interjecto aliquot dierum spatio has litteras ad Petrum e Luna continentes justas causas de non adeunda Saona, et cum alio magis accommodo loco commutanda, Gregorius dedit:

« Petro e Luna, quem nonnulli sibi in hoc lacrymabili ac diuturno schismate adhærentes Benedictum XIII nominant, pacis et unionis affectum pariter et effectum.

« Cupientes ab intimis nostris præcordiis, ut pestiferum hoc schisma pro pace et salute Christiani populi et desiderabili unione in Dei Ecclesia protinus exstirpetur, postquam super exstirpatione hujusmodi, capitula inter personam tuam ex una et venerabiles fratres Antonium, tunc Motonensem, nunc vero Bononiensem, Guillelmum Tudertinum episcopos, ac dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem nuntios nostros ex altera partibus Massiliæ firmata et conclusa perlegimus, ad hoc ut possemus præfixo in tempore et loco convenire decreto, diligentiam adhibuimus, ut galeas fidas possemus habere; quoniam hucusque possibilitas nobis hujusmodi galeas habendi nullatenus data est, et nec spes certa, non solum octo, sed non sex galeas consequendi nisi facultas alia, quam totis affectibus exoptamus, nobis in futurum adveniat; non concernimus præfixo in tempore venire posse, de quo ab intimis anxiamur: quæ ideo notificare decrevimus, ut hujusmodi, de qua dolemus, nostra impotentia non fiat; daturi pro viribus operam, quantum divinitas ipsa concesserit, ut quamprimum facultas affuerit ad consummationem exstirpationis schismatis et consecutionis unionis hujusmodi veniamus; et cum paratam opportunitatem videbimus, curabimus celeriter reserare. Si vero interim, quousque ipsarum galearum possit haberi commoditas, pro celeriori expeditione consummationem desiderabilis boni unionis præfati, respectu multiplicium mediorum, quæ apposita noscuntur, tam gravia in conventionibus pro reddendo locum Saonæ securum, ut locus ille non solum incommodus, sed valde gravis, inhabilis et indecens reddatur, videatur in aliquo loco alio utrique nostrum accommodo convenire, nobis ex multis respectibus, maxime pro conservatione status præfatæ Ecclesiæ in temporalibus potissime, cum in maximo periculo et amissione fore noscatur, quod vos latere non credimus, nobis saluberrimum videretur: super quo placeat celeriter respondere, ut salutaris utrique provisio impendatur. Dat. Romæ apud S. Petrum III id. Julii, Pontificatus nostri anno I ».

9. *Antipapæ incitamentis et principum legationibus victus Gregorius discedit ab Urbe ad colloquium iturus.* — De permutando Saonæ loco non assensit antipapa, litterisque suis Massiliæ exaratis Gregorium his implicitum difficultatibus ursit, ut Saonam contenderet, ubi se constituto die affuturum denuntiavit.

« Benedictus episcopus etc. Angelo dicto

[1] Theod. Niem. l. III. cap. 17. — [2] Eod. cap. — [3] Eod. cap. 17. — [4] Id. c. 18. — [5] Aretin. l. II. Ep. VII. — [6] Aretin. ubi sup. — [7] Gregor. l. II. p. 58,

Corario, qui in hoc pernicioso schismate se facit Gregorium nominari, pacis et unionis veræ affectum pariter et effectum.

Nosti, et nos sæpe experientia probavimus, quod res arduæ, maxime hoc nebuloso tempore quo, proh dolor! multorum charitas refrigescit, non possunt sine perplexitatum et laborum dispendiis optato fine concludi. Non est tamen nostræ credulitatis, quod Christus Dominus Ecclesiam sponsam suam dimittat, spe optatæ conclusionis adempta, sub tali laberinto diutius evagari : sed tenendum felici arbitratu videtur, quod eam in statum eriget meliorem, etsi cuncta in arduis non ad vota succedant, a bono proposito non est faciliter desistendum. Nos jam circa conventa hujusmodi expensas et labores non modicos adhibuimus ; quod si facultas non adesset eundi cum galeis sex, saltem cum quatuor aut duabus etiamsi tu octo haberes, ad locum decretum fiducialiter pergeremus. Hortamur ergo te per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus consideratis quæ decet super tanto negotio in statera æquitatis appendere, resumptis viribus, de Dei gratia spe concepta, et in recta intentione, quam gerimus ipso teste ad hanc pacem, in decretis, loco et termino pro complemento eorum, quæ concordata sunt, velis infallibiliter convenire, et dare operam, quantum ad te spectare noscitur, ad agenda. Nos autem non sine laboribus et expensis permaximis, ut præmittur, dispositis quæ necessario incumbebant (Domino concedente), ad alia restantia exsequenda fiducialiter properamus, omnia ponentes ante oculos Judicis cuncta cernentis, cujus clementiam humiliter imploramus, quod gressus illorum in viam salutis et pacis dirigat, qui tam in necessario negotio recte secundum eum incedent et causam ipsius sinceriter prosequentur. Dat. Massiliæ apud S. Victorem kalen. Augusti, Pontificatus nostri anno XIII ».

Pluribus quoque principum oratoribus stimulatus est Pontifex [1] ut conventa servaret : ac primum Genuenses, deinde Saonenses se suaque omnia amplissimis verborum officiis pro redintegranda Ecclesiarum optatissima conjunctione detulerunt : accessere etiam antipapæ internuntii, cum quibus ultima die Julii ut tutius suæ saluti consuleret, novas pactiones confecit [2]. Demum convenere Gallicanæ Ecclesiæ oratores scientiæ opinione florentissimi ; sed quorum nonnullos novorum errorum contra Pontificiam potestatem auctores fuisse vidimus [3], dum regiæ potentiæ lenocinari visi sunt, qui non privatum colloquium, sed Concilium Œcumenicum, in quo causa dirimeretur, promovere debuerant [4], neque abdicationem utriusque contendentis, ut rem facilem proponere, cum antipapa ad eam neque Concilii Œcumenici auctoritate adducendus foret, quamvis verus Pontifex de statu dignitatis suæ esset recessurus. Horum vero nomina in Syngrapha de fide publica a Gregorio data continentur, quorum princeps fuit Simon patriarcha Alexandrinus.

Universis et singulis ad quos præsentes litteræ pervenerint.

« Cum venerabiles patriarcha Alexandrinus, archiepiscopus Turonensis, Belvacensis, Meldensis, Cameracensis, Trecensis, Ebroicensis episcopi, Montis sancti Michaelis, Gemeticensis, S. Dionysii in Francia, Clarævallis ac S. Stephani de Divione abbates, ac eremita de Faya, Nicolaus de Calavilla milites consiliarii et cambellani regii, Guillelmus Boisiaten utriusque juris professor ac hospitii regii requestarum magister, Ægidius de Campis eleemosynarius regius, Hugo le Bennoisier decanus Rhotomagensis, sacræ paginæ professores, Guillermus Fillastre decanus Rhemensis in jure civili doctor, Dominicus Parvi, Joannes Brevistaxe, Joannes de Jarsonno, Petrus Platu, Joannes Parvi, magistri in theologia, Gaufridus de Pompadour, Radulphus de Refugio utriusque juris, Joannes Gnoti, Robertus de Guesnero, decretorum doctores, Joannes Vorgnon, Henricus Doigni magistri in medicina', Petrus Calhou, Eustachius de Franquemberch licentiati in jure canonico, Guillelmus Pulchri nepotis, Arnoldus Witwith, Jacobus de Nomano secretarius regius baccalauri formati in theologia, Joannes Bonwilicti dictus Francisci licentiatus in jure canonico et Joannes de Rivello secretarii ducis Aquitaniæ dicuntur nuntii charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum illustris ad præsentiam nostram sicut accepimus pro parte dicti regis venire proponant ; nos eorum securitati providere volentes ipsis et eorum cuilibet etiam de per se cum eorum comitiva equitum et peditum usque in numerum quadringentorum navigiis, salmis, valisiis, equis, libris, auro, argento, pecuniis, jocalibus, vestibus, aliisque rebus et bonis suis quibuscumque, et cum familiaribus eorumdem tam per mare quam per terram flumina, pontes et passus quoslibet ad hujusmodi nostram præsentiam tam de die quam de nocte veniendi, ibique standi, et pro eorum et cujuslibet ipsorum beneplacito voluntatis recedendi toties, quoties eis libuerit, absque reali vel personali molestia salvum liberumque conductum et plenæ securitatis licentiam concedimus per præsentes, etc. » Suis imperat ne quam iis injuriam inferant, sed ipsos merita comitate prosequantur. « Dat. Romæ apud S. Petrum VI id. Junii, Pontificatus nostri anno I ».

Obtulere [1] ii inter cætera Gregorio cunctanti excusantique triremes, ut erat conventum, sibi deesse, Genuensium triremes, quas ut suspectas

[1] Theod. a Niem. lib. III. c. 13. et tract. I. c. 10. sub fin.
[2] Greg. l. II. p. 94. et 100. — [3] An. 1406. num. 10. — [4] Id. l. II. Ep. cur. p. 27.

[1] Fa.a. XXII. de schism. pag. 17.

non admisit : ac tum in Romanos in ipsum concitare conati sunt : quibus Gregorius causas declinandæ Saonæ permutandique loci redactas in scriptis tradidit, ut paulo post dicetur. Demum pervigilio S. Laurentii Gregorius victus omnium precibus, cum Petrum Hanibaldum[1] S. Angeli diaconum cardinalem Romanæ rei præfecisset, pro colloquio celebrando itineri se accinxit, quod ita describit Theodoricus Niemius[2] : « Usque ad vigiliam S. Laurentii martyris in Urbe remansit, quem ab Urbe tunc recedentem de mane tempestive Romani sub pallio sericeo, ut moris est, extra portam Urbis deduxerunt multum honorifice », et paulo infra : « veniens autem cum sua curia circa festum Assumptionis Mariæ Virginis ad Viterbium, illic ad viginti dies conquievit ». Ex ejus discessu hostes ad Romam sibi subjiciendam occasionem captarunt ; nam in primis Ladislaus Ecclesiastici imperii occupandi cupidus copias immisit, quæ Urbis Romæ mœnia perruperunt noctu ; (1) adversus quem Gregorius judiciariam severitatem adhibere constituit, ut dicetur inferius. Antipapa vero ad intercipiendam Romam, absente Pontifice, quem inani colloquii spe decipiebat, classem instruxit : qua de re proximo anno agetur.

10. *Repetitæ Gregorii querelæ suspectam Saonam esse.* — Horum et aliorum malorum præscius gravato admodum animo Saonense iter inibat Pontifex, nec deerant causæ, quas litteris Viterbii exaratis regi Francorum exposuit[3], poposcitque ut Saonæ locus cum alio magis opportuno commutaretur : deesse sibi Venetas triremes, quæ ex conventis pari numero cum aliis Petri e Luna instructæ armis stare in Saonensi portu deberent nisi se omnino adversarii potestati vellet permittere : ditionem Ecclesiasticam ex longiori absentia maximis patere periculis : partium suarum viris Saonam omnino suspectam : nullam subesse rationem cur Saonæ tantum, ac non etiam in alio loco conjunctio inter Ecclesias conciliari possit ; præsertim cum ex Saonensi aditu alterius schismatis terror impendeat, ac si pestis periculum mutandi loci justa sit causa, longe novæ discessionis declinandæ causam justiorem videri. Tum querelas adjicit de patriarcha Alexandrino ejusque sociis, qui si contra æquitatem sibi etiam Romæ insultare sint ausi, non aliud Saonæ exspectandum, quam ut ipse ibi opprimeretur.

« Charissimo in Christo filio Carolo regi Francorum illustri.

« Cum honestas, tranquillitas animorum partis nostræ, irreprehensibilitas nostri status requirant, ut ad locum Saonæ, secundum intentionem contractus adeamus in nostra potestate consistentes, permanentes et recedentes, quæ res nobis aderat, præmissis habitis galeis, quibus carentes, has intentiones contractus servare nequivimus, nec per mare accedere, nisi ab ipsis intentionibus recedentes, nos et partem nostram parti adversæ submittamus ; quæ res quam plurimos turbare habeat non est incredibile, et secundum varios effectus, qui solent in humanis accidere, etiam præter et contra voluntatem tuæ serenitatis rem ipsam contingeret perpetuæ esse reprehensibilitatis, nec confidentia conductoris hæc præmissa sufficit amovere ; per ripariam vero accedentes ab ipsis intentionibus gravius laboremus : sed viam acceptantes per Lombardiam difficilem propter continuas guerras et turbationes reperiemus, ut quodammodo ex præmissis, locus ipse Saonæ videatur inaccessibilis nobis. Gravius autem commovemur, ex intimis compassione affligimur fidelium populorum sub Ecclesiæ temporali dominio consistentium, quos ad locum Saonæ accedentes affligendos deserimus quorum partem jam afflictam concernimus propter ipsum locum Saonæ, ex eo quod ipsum locum Saonæ ex toto non declinavimus graviter suspectum, cujus loci suspicione potentia nobis propinqua, cui non de facili resistere valeamus ; hujusmodi attentatæ occupationes et afflictiones ; de cujus potestate cæteri omnes formidant, et hinc inde involvi angustiis : et nisi locus ipse mutetur in alium locum idoneum utrique parti, totale dominium temporale Ecclesiæ in partibus iis sub gravi periculo exponitur, quæ jam omnia notoria sunt, et a pluribus diebus eventura, declarata sunt crebris vicibus, et variis orationibus tam nostris quam alienis : ubi vero locus ipse mutetur, plurima nobis offeruntur, quibus pro consequenda sacra unione, satis indigemus.

[1] Greg. l. II. Ep. cur. p. 71. — [2] Theod. e Niem. l. II. c. 39. — [3] Tom. XXII. de schism. p. 45.

(1) Immissio illa copiarum Ladislai regis in Urbem citius aliquanto contigit, quam hîc assignatur. Etenim Ladislaus non captata quidem Pontificis absentia ab Urbe, sed eo adhuc præsente, ante profectionem ejus Viterbium, copias suas in Urbem insinuavit, teste, qui tunc Romæ aderat, Antonio Petri in Diario Romano, et qui pariter lateri Pontificis adhærebat Leonardo Aretino in Epistola VIII, libri II nov. edit. ad Leonardum principem Cortonensem, in qua etiam narrat ea, quæ tunc Romæ in aures insusurrabantur, nimirum regios illos milites clam accitos fuisse a Pontifice, ut eam causationem prætenderet, ne ab Urbe ad locum colloquii cum Benedicto secederet. Non enim satis tuta existimari potuisset Pontificis absentia in tanto validissimi hostis terrore. Ab ea quidem suspicione Pontificem ita liberat Aretinus, ut accessarios tamen ejusdem Pontificis oneret : « De Pontifice modo credimus ; de propinquis vero dubitamus ».

Testatur tamen idem Antonius Petri semel adhuc, etiam post discessum Pontificis Romæ trepidatum fuisse, sed statim evanuisse metum ac omnia in pristinam tranquillitatem rediisse, nihilque de militibus Ladislai Romam subeuntibus memorat. Quare ea quæ narrat annalista inferius num. 16 ex litteris Gregorii Pontificis, ex vulgi rumoribus captata ad Pontificias aures delata fuisse suspicor ; nisi forte reputaverim Ladislaum supprimere incautos Romanos tentasse ; sed cum vigilare cives comperisset, inanem recessisse.

Quæ vero ex Niemio refert annalista eodem num. 16 a rebus anni hujus plane aliena sunt, cum nihil Romæ hoc anno innovatum fuisse ex eodem Antonio Petri, teste oculato, sciverimus. MANSI.

11. Qua igitur ratione tantum loco Saonæ insistendum est, dum in eo pax Ecclesiæ quæritur in parte nostra gravem divisionem, et post tot mala satam inobedientiam futuro Pontifici, prout sors dederit, et schisma aliud reliquatur. Et si secundum conventionem, locus ipse Saonæ ex legitimis causis mutandus est, numquid pestis, quæ in contractu exprimitur, et nunc in partibus illis esse dicitur, numquid guerra, quæ inter gubernatorem et Facinum Canem asseritur, magis urget: nempe causa quæ superius describitur, longe potior consistit. Illa corpus tangunt, hæc animum: illa periculum præsentis vitæ, hæc periculum æternæ vitæ ministrant: et dum iis debitis astringimur et ducimur, et Deo pura et recta conscientia operam devote offerimus, mutati a nostro proposito a quibusdam judicamur, quorum motus et detractiones tacemus, sed opera eorum Deo examinanda relinquimus, et ad partem, fili charissime, tuorum oratorum convertimur, quorum ductor præcipuus extitit prætensus patriarcha Alexandrinus, quos nullis exhortationibus, nullis nostræ puræ intentionis expressionibus, nullis ad pacem Ecclesiæ voluntatis nostræ personæ viarum charitatis, benevolentiæ, providæ maturitatis ac providentiæ oblationibus minimus (nequivimus) nobis astringere, nec ad tractatus secretos et expedientes adducere: sed ab ipso initio, quia armatas galeas Januenses per eos oblatas statim non acceptavimus, asserentibus nobis, nos velle servare honestatem partis nostræ, ac galeas per contractum esse rejectas, continuo, dedignanter et fastuose a nobis recesserunt non reversuri, ut asseruit ductor et motor ipse prætensus patriarcha; quæ res plurimis ex suis displicuit: et in tantum prævaluerunt pravi conceptus, ut non ad unionem, sed ad divisionem, ad irritationem et partis nostræ depressionem videantur venisse, seditionibus, detractionibus, diffamationibus Urbem replentes, et quæ circa hujusmodi fuerint, brevis non explicat ratio. Quibus non obstantibus amore pacis et unitatis Christianæ, tractatus tenuimus et condescendimus, ut nostra responsio in scriptis docet, quam te credimus habere; post responsionem, iterum ad seditionem conversi sunt, et ad verba gravis injuriæ in majestatem nostram, sed tamen omnia patienter portavimus: ex quibus omnibus gravia sequentur indicia et suspiciones validæ contra eos, de quibus valide dolemus, et opposita sperabamus, qui si in nos fuerint violenti in loco nostri dominii, quales nos essent habituri existentes sub sua postate? qui et præmissas nostras legitimas rationes spreverunt, et in suis oblationibus non steterunt, etc. Datum Viterbii XVI, kal. Septembris, Pontificatus nostri anno primo. » Repetitæ sunt V id. Septembris eodem argumento ad eumdem regem et ad Burgundiæ et Biturigum duces, atque Academiam Parisiensem litteræ, quibus Saonam se justis de causis non posse accedere excusavit.

12. *Expetiti a Gregorio securitatis modi, antequam Saonam accederet.*— Inter hos de Saona declinanda angores, Gregorius, interjectis paucis a superioribus exaratis litteris diebus, cum plura ex conventis cum Petro e Luna XXI Aprilis die Massiliæ, tum ex aliis ultima Julii Romæ cum illius oratoribus pactis a Saonensibus et Genuensibus, ut tuto Saona adiri posset, exigenda forent, Theodoro marchioni Montisferrati provinciam dedit [1], ut partis alterius Saonæ divisæ in duas atque alterius arcis possessionem acciperet, ac Saonenses sacramento obligaret nihil adversus Gregorium ipsum molituros, dandos obsides reciperet, congruam pro tuto Venetorum accessu cautionem posceret, Genuenses adigeret ad triremes quascumque armamentis alioque apparatu nudandas, ea excepta, quæ custodiendo portui præesset: castrorum, quæ Senas inter et Saonam excurrunt, præfecturam flagitaret; si Petrum e Luna classe Saonam petere contingeret, daret operam, ut comportatis ex ea armamentis dissolveretur, utque Bucicaldus Gallias repeteret, atque e regis Francorum oratoribus unum pro Genua moderanda designaret, centumque Genuenses et Saonenses quinquaginta nobilissimos obsides deligeret; quæ singillatim in datis ad Theodorum ipsum litteris [2] expressa fuere.

« Dilecto filio nobili viro Theodoro, marchioni Montisferrati, salutem etc.

« Cum per formam et conventionem capitulorum circa exstirpationem detestabilis schismatis et consecutionem desiderabilis unionis in Ecclesia sancta Dei inter venerabiles fratres Antonium tunc Mathonensem, nunc vero Bononiensem, ac Guillelmum Tudertinum episcopos, ac dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem nuntios nostros ex una, et Petrum e Luna, qui a nonnullis aliis sibi in hoc damnabili schismate adhærentibus Benedictus XIII nominatus ex altera partibus, Massiliæ, die XXI mensis Aprilis proxime præteriti firmatorum, et etiam ex forma modificationum et conditionum per nos pridie in responsione facta nuntiis et oratoribus dicti Petri e Luna circa petitam per eos confirmationem capitulorum et conventionum prædictorum Massiliæ, ut præmittitur, firmatorum, nonnulla debeant et veniant a quamplurimis nobis seu per nos deputandis fieri, observari et exsequi, prout latius in capitulis hujusmodi conventionum, responsionum et confirmationis, quarum tenores et formas hic atias de verbo ad verbum haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius continetur; nos ad prosecutionem et exsecutionem consecutionis unionis hujusmodi

[1] Lib. II Ep. cur. p. 94. — [2] Greg. l. III Ep. cur. p. 94.

supremis aspirantes affectibus, et cupientes ac intendentes, dummodo nobis alias observentur, impleantur et fiant omnia et singula, quæ impleri et fieri debent per formam capitulorum et conventionum hujusmodi, et responsionis per nos nuntiis dicti Petri factæ in alma Urbe ultimo Julii proxime præteriti, et confirmationis et capitulorum prædictorum, ut quæ exsequenda veniunt salubriter compleantur, ac de tuæ nobilitatis, devotionis et fidei sinceritate erga nos et Romanam Ecclesiam in magnis et arduis hactenus comprobatæ sumentes in Altissimo fiduciam specialem, quod ea, quæ eidem tuæ diligentiæ et nobilitatis et fidelitatis industriæ committenda duxerimus exquisitissima diligentia curabis salubriter adimplere; præfatæ nobilitati tuæ per te vel alium, seu alios, fidos tamen alias et idoneos, quem vel quos duxeris deputandos nostro et præfatæ Ecclesiæ nomine petendi, obtinendi et recipiendi a charissimo in Christo filio nostro Carolo rege Franciæ illustri, aut ejus commissariis uno vel pluribus, ad hæc potestatem habentibus, necnon dilectis filiis gubernatore et commune Januæ, ac civibus et communitatibus et aliis quibuscumque, ad quos spectat totale dominium, jurisdictio, merum et mixtum imperium civitatis Saonensis et castrorum in ea existentium: ita quod libera eorumdem traditio et possessio sit et esse debeat in manibus nostris et dilecti Petri nomine præfatæ Ecclesiæ æqualiter ac peti et absolvi faciendi castellanos et vassallos eorum a quocumque juramento, obedientia, fidelitate, homagiis et obligationibus aliis debitis, et illa præstari petendi et recipiendi nomine nostro et præfatæ Ecclesiæ pro tempore, quo ibidem nos et ipsum Petrum et alios nobiscum secumque venturos conjunctim et divisim esse contigerit pro expeditione negotii præfatæ unionis; necnon dandi cautiones nostro et præfatæ Ecclesiæ nomine de restituendo ipsam civitatem et castra in eo statu, quo fuerint assignata, juxta formam sexti capituli quod inter dicta capitula Massiliæ celebrata continetur, quod incipit: *item quod obtineatur, etc.* et etiam recipiendi ab omnibus civibus præfatæ civitatis Saonensis vel saltem a majoribus nomine universitatis et proprio, et in illo numero, de quo tuæ nobilitati seu aliis deputandis a te videbitur juramenti fidelitatis secundum formam quarti capituli inter dicta capitula Massiliæ celebrata denotati quod incipit: *item quod quilibet ex prædictis duobus dominis, etc.* et finit, *jurare debeant in introitu civitatis prædictæ Saonæ*, et simile juramentum recipiendi a districtualibus et concitatensibus Saonensibus cum obligationibus opportunis secundum formam septimi capituli inter capitula denotati, quod incipit: *item quod omnes cives civitatis Saonæ etc.* et finit, *et quod hoc possit determinari et extendi cum clausulis opportunis*; necnon petendi et recipiendi obsides idoneos a capitaneo deputando per ipsum Petrum pro ejus parte circa regimen et custodiam dictæ civitatis Saonensis et gentium armorum juxta formam octavi capituli inter dicta capitula contenti, quod incipit: *item quod eligantur duo a prædictis duobus dominis*, et finit, *aut amicos ad dandum eos obsides*; et etiam dividendi civitatem Saonensem prædictam in duas partes, prout melius et æquabilius fieri poterit, et dictam civitatem sic divisam pro una parte cum altero ex castris ejusdem juxta divisionem factam recipiendi nostro nomine ac retinendi, et etiam petendi et recipiendi in forma debita et opportuna a gubernatore Januæ et civibus et communitate Januensi, et ab officialibus et consiliis eorumdem securitatem opportunam pro dilectis filiis universitate et singularibus personis Venetiarum juxta exigentiam decimi septimi capituli inter hujusmodi capitula denotati incipientis; *Item quod obtineatur a domino gubernatore;* civitate et communitate Januensi prædictis plenam securitatem tam per mare quam per terram, necnon immunitatem, exemptionem et libertatem, et exarmationem quarumcumque galearum, galea guardiæ eorum dumtaxat excepta: et quod nulla galea in riparia Januensi nobis et prædicto Petro ad ipsam civitatem Saonensem venientibus, stantibus et recedentibus inde, armetur, et ad alia exsequendi, et observari petendi et faciendi juxta formam capituli decimi octavi inter hujusmodi capitula contenti, quod incipit: *Item quod circa receptionem et profectionem etc.* et finit, *galea guardiæ dumtaxat excepta*; necnon petendi nostro nomine, recipiendi, tenendi, gubernandi et custodiendi castra, quæ sunt de obedientia præfati Petri in Massilia residentis, existentia inter Senam et Saonam, ac etiam dandi dicto nomine sufficientes cautiones et securitates de restituendis hujusmodi castris in eodem statu, in quo fuerant assignata juxta exigentiam vigesimi capituli inter hujusmodi capitula denotati, quod incipit: *Item quod castra, quæ sunt de obedientia etc.* et desinit, *propter viam et iter Senæ*, et etiam petendi a dominis castrorum dictæ ripariæ, tenentibus ingressus et passus patriæ, securitatem debitam et opportunam de transeundo, stando et recedendo, defendendo et protegendo, et non permittendo quod ab aliquo violentia aut damnum fieri possit alicui parti, prout vigesimum secundum capitulum inter ipsa capitula comprehensum, et incipiens: *Item quod a dominis castrorum ripariæ etc.* et finit: *alicui sit parti*; continet, necnon in casu, quo præfatus Petrus aut alii de parte sua cum navigiis seu galeis armatis Saonam se contulerint, petendi et faciendi exarmari quæcumque navigia et galeas tam hominibus quam munitionibus quibuscumque per tantum tempus, antequam præstetur nobis habilitas ad dictam civitatem Saonensem

nos transferendi, ad minus in kal. Novembris proxime secuturi, et a gubernatore et Genuensibus antedictis, similiter petendi exarmationem navigiorum quorumlibet et galearum eorumdem fieri ante kalendas Octobris proxime secuturi, galea guardiæ ipsorum dumtaxat excepta, et alia non armari, durante tractatu unionis prædictæ, et quousque omnia conclusa fuerint et deinde per unum mensem, postquam recesserimus de Saona, prout in responsione per nos nuntiis dicti Petri et ratificatione dictorum capitulorum Massiliæ firmatorum, ut præmittitur, facta die ultima Julii proxime præteriti in alma Urbe, a quibus quidem responsione, ratificatione et modificationibus ac conditionibus per nos appositis et declaratis in eis non intendimus per præsentes recedere; sed ea ex causis in ipsis denotatis et contenta in eis harum serie inesse volumus et comprehendi; et etiam petendi juxta hujusmodi responsionis et confirmationis seriem quod dilectus filius nobilis vir Joannes Leningre, alias Bouciquaut, Genuæ gubernator teneatur in Franciam redire, ubi continue durante tractatu unionis prædictæ, et postquam omnia conclusa fuerint et firmata, per duos menses continue residere, civitatem autem seu locum aliquem pro ejus accessu et residentia ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus eligere non intendimus, vel ipsi juxta dictæ responsionis continentiam assignare, sed illius in Franciam accessui et residentiæ hactenus inhæremus, et ab eodem Bouciquaut promissiones solemnes ac juramenta opportuna, vel ejus procuratore ad id specialiter constituto, recipiendi, quod contenta in responsione et ratificatione hujusmodi, prout ipsum concernunt, efficaciter adimplebit et observabit juxta ipsorum exigentiam et tenorem; et loco dicti Bouciquaut eligendi, nominandi ac deputari petendi in gubernatorem Genuæ unum ex prælatis de numero oratorum præfati regis Franciæ juxta formam responsionis et ratificationis hujusmodi ad nostram pridem directorum præsentiam, ad minus pro tempore absentiæ dicti Bouciquaut; et ab eodem gubernatore loco dicti Bouciquaut ponendo recipiendi promissiones, obligationes et juramenta de adimplendis et observandis omnibus et singulis, ad quæ idem Bouciquaut per formam dictorum capitulorum Massiliæ firmatorum et contentorum in responsione et ratificatione prædictis quomodolibet tenebatur: et etiam ab eodem gubernatore, ut præmittitur, nominando obsides recipiendi, si habeat, necnon pro nostra et fratrum nostrorum et omnium aliorum securitate plenaria tam personarum, bonorum, quam rerum in eundo Saonam, stando et redeundo et tam per mare quam per terram, nostro nomine nominandi et eligendi de melioribus et notabilioribus, de quibus præfatæ nobilitati tuæ videbitur centum Genuenses et quinquaginta Saonenses cives in obsides, ipsosque et eorum quemlibet ponendi in locis honestis nobis et Ecclesiæ Romanæ subditis, vel alibi de ipsorum obsidum consensu, prout eidem tuæ nobilitati visum fuerit expedire, mansuros tamen in adventu, residentia et reditu absque impensa vel onere nostro vel nostrorum, et generaliter omnia alia et singula gerendi, faciendi, exercendi et exsequendi quæ in prædictis et circa ea dependentia et connexa et pro salutari consummatione unionis præfatæ necessaria vel utilia videbuntur; plenam et liberam auctoritate Apostolica ac tenore præsentium concedimus facultatem, ratum et gratum habituri quidquid per eamdem nobilitatem tuam, seu deputandum aut deputandos ab ea actum fuerit in præmissis vel aliquo eorumdem, idque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Viterbii XIII kal. Septemb., Pontificatus nostri an. I ».

13. *Bucicaldum maxime suspectum a Genuæ præfectura removendum Gregorius postulat.* — Urebat vero maxime Gregorium ea cura, ut suspectus Bucicaldus Genuæ præfectura, ut erat conventum, amoveretur, atque ex Gallorum regis oratoribus eligeretur Genuensi rei præficiendus; tum centum et quinquaginta obsides reciperentur, cum ipse Pontifex una cum curia adversariorum manibus se commissurus esset; ac proinde licet eam marchioni Montisferrati provinciam dedisset, ne tamen illud prætermitteretur, singularem ejus perficiendæ curam in Bartolinum Janibonum Cremonensem transfudit:

« Gregorius etc. dilecto filio nobili viro Bartolino de Janibonis, domicello Cremonensi, familiari et nuntio nostro salutem, etc.

« Cupientes, quantum cum Deo possumus, ut inveteratum et horrendum schisma, quod multis retrolapsis temporibus Christianum populum diris calamitatibus miserabiliter jam afflixit et affligere non desinit incessanter, exstirpetur undelibet, et proveniat eidem populo desiderabilis tranquillitas unionis, et per formam capitulorum Massiliæ vigesima mensis Aprilis proxime præteriti inter venerabiles fratres Antonium tunc Mothonensem, nunc vero Bononiensem, et Guillelmum Tudertinum episcopos, ac dilectum filium Antonium de Butrio utriusque juris doctorem Bononiensem, nuntios nostros ex una, et Petrum e Luna, qui a sibi adhærentibus Benedictus XIII nuncupatur, ex altera partibus, super exstirpatione hujusmodi schismatis firmatorum, et juxta exigentiam responsionis per nos in alma Urbe die ultimo mensis Julii proxime præterito oratoribus et nuntiis dicti Petri circa confirmationem dictorum capitulorum factæ, a qua recedere non intendimus per præsentes, sed ipsam responsionem et contenta in ea ex causis insertis in ipsa volumus potius et intendimus

inviolabiliter observari, inter cætera caveatur de obsidibus nobis dandis per capitaneum pro parte dicti Petri in civitate Saonensi deputandum, prout in ipsis capitulis continetur, et etiam de centum Januensibus et quinquaginta Saonensibus civibus de melioribus et notabilioribus per nos eligendis et nominandis, in obsides nobis dandis; et etiam de nominatione gubernatoris Januæ loco Bonciquaut gubernatoris ad præsens deputandi, et obsidibus ab eo dandis, sicut in responsione nostra hujusmodi, quorum omnium tenores et formas hic haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius est expressum; nos volentes circa exsecutionem, nominationem gubernatoris prædicti Januæ, ac electionem et receptionem dictorum obsidum et eorum deputationem diligenter intendere, quia posset contingere, dilectum filium nobilem virum Theodorum marchionem Montisferrati, cui super iis et nonnullis aliis agendis et exsequendis, per alias nostras litteras sub præsenti die datas, plenam concessimus facultatem, non posse aut nolle forsan ex certis causis se de nominatione gubernatoris electionis, et receptione et deputatione ipsorum obsidum communiter vel divisim quomodolibet impedire; ne præmissa frustrentur effectu, et de nobilitate, fide ac prudentia tuis, familiari experientia nobis notis, sumamus in Domino fiduciam specialem, quod ea, quæ prudentiæ tuæ committenda duxerimus exquisita diligentia exsequeris; eidem nobilitati tuæ per te vel alium fidum ac idoneum, quem duxeris deputandum nostro nomine, gubernatorem ipsum deputandi, nominandi ac recipiendi obsides ab hujusmodi capitaneo deputando Saonæ, ut præfertur, et etiam a gubernatore Januæ ponendo ut supra loco dicti Bonciquaut, obsides si habeat, ac pro nostra et fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, et omnium aliorum tam personarum, bonorum, quam rerum in eundo Saonam, stando et redeundo, et tam per mare quam per terram securitate plenaria nominandi et eligendi, ut præfertur, de melioribus et notabilioribus, de quibus præfatæ tuæ nobilitati videbitur, centum Januenses et quinquaginta Saonenses cives in obsides, ipsosque et eorum quemlibet recipiendi ac ponendi in locis honestis, nobis et Ecclesiæ præfatæ subditis, vel alibi de ipsorum obsidum consensu, prout eidem tuæ nobilitati visum fuerit expedire; mansuros tamen in adventu, residentia et reditu absque impensa vel onere nostro, vel nostrorum, prout et sicut in responsione hujusmodi et contentis in ea seriosius denotatur; et generaliter omnia alia, quæ circa præmissa et dependentia fuerint utilia, necessaria vel opportuna gerendi, faciendi, exercendi ac etiam exsequendi plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem; ratum et gratum habituri quidquid per eamdem tuam nobilitatem, vel deputandum ab ea factum fuerit in præmissis vel aliquo ipsorum; idque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari, etc. Datum Viterbii XVI kal. Sept., Pontificatus nostri anno I ».

14. *Ladislaus fidem violat, civitates Pontificias et Romam ipsam invadit; unde querelæ et pœnæ intentatæ a Gregorio.* — Non servata fuisse ab adversariis hæc pacta, neque obsides a Genuensibus datos Bartolino aut marchioni Montisferrati, Bucicaldumque Genuensis rei administrationem ponere redireque in Gallias detrectasse, neque etiam Petrum e Luna triremes suas armamentis nudasse, postea, ut videbimus, questus est Gregorius[1] : qui Viterbio digressus Senas ineunte Septembri se contulit, ut propius ad locum congressus accederet. Interea Ladislaus cui Gregorius Pontificatum adeptus Siciliæ regnum jure fiduciario confirmarat[2], datæ fidei immemor novam litem movit, Saonam sibi suspectam, ne quid in renovando sanctissimo inter Ecclesias fœdere pro Ludovico Andegavensi statueretur. qua de re Leonardus Aretinus[3], qui in Gregorii familiaribus erat, ex rumusculis quos in aula Pontificia colligebat, hæc scripsit : « Eadem invitatio fuit eademque cohortatio; locus deinde necessarius visus est, in quo et Pontifices ipsi et collegia convenirent. Ad hoc Saona pari consensu recepta est, urbs medio ferme spatio, et tam mari quam terra accessibilis. Prospere hucusque et plane ex sententia; deinde turbationes subortæ graves cunctaque suspicionibus referta; necessarii enim quidam propinquique confluentes suspicionem apud multos pepererunt, quasi voluntatem prius rectam inflectere conarentur; accedit quoque Ladislai regis detestandus conatus : cum enim regnum Siciliæ ad Sedem spectet Romanam, ac in hac divisione nostri quidem Pontifices Ladislao, diversi autem Ludovico Andegavensium duci concesserint, ac certamina ea de causa fuerint permagna, in quibus tandem Ladislaus prævaluit, regnumque solus possideat, veretur nunc ne, abdicatione facta et utroque collegio ad electionem coeunte, Gallicus forte aliquis ad Pontificatum sumatur, qui favorem in regno obtinendo ad Ludovicum convertat. Hac itaque suspicione permotus, omnes machinas adhibet ad unitatem impugnandam, quod quidem factum patribus ac bonis ita molestum est, ut ad summum odium nomen regis pervenerit : nam illi quidem satis cautum erat ex formula ipsa, qua providetur in cunctis dignitatibus, ubi plures a diversis electi reperiuntur, possessori duntaxat jus fore : itaque suspicantur quidam non tam eo metu regem moveri, quam id arcane moliri, ut per divisionem perpetuam Sedes Romana imbecillior maneat, ac nunquam

[1] Ext. ejus lit. apud Theod. Niem. tract. IV. c. 7. — [2] Lib. I. p. 305. — [3] Leon. Aret. l. II. Ep. VI.

in formidabile robur sit integrata, etc. Hæ litteræ, ne in aliorum perveniant manus. Vale; nonis Aprilis ».

15. Oppressurus ergo Romanam Ecclesiam prima ad invadendum Picenum consilia convertit: cumque dolo Ludovicum e Melioratis provinciæ administratione a Gregorio submovendum curasset, illum mox sibi conciliavit, ut ejus opera ad eamdem provinciam subjiciendam uteretur, atque Asculum Firmumque in suam potestatem redegit: tum submisit hostiles copias in urbem, quæ effractis mœnibus in eam irruperunt. Quibus acceptis Gregorius, intentatis Ladislao gravissimis pœnis, ipsum ereptas Romanæ Ecclesiæ urbes restituere jussit [1].

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri salutem, etc.

« Semper in nostri cordis affectibus gessimus et gerimus; sic ad conservationem status et honoris tuæ regiæ celsitudinis, etiam dum minori fungebamur officio (quod non debet serenitatis tuæ notitiam vel memoriam effugisse) ardens omnis nostra invigilavit et paternalis affectio, quod nobis assumptis ad apicem summi Apostolatus, si conceptus sinister quispiam mentem tuam irrepsisset, vel animum contra sanctam Romanam Ecclesiam aut nos, a corde menteque tuis, ad personam nostram, quæ serenitatem ipsam unice seduloque dilexit, et ad eamdem Ecclesiam tuam matrem, dominam et magistram convertens filialis dilectionis intuitum, a qua diadema regium regnumque pariter, quod a nobis et præfata Ecclesia, et tantis expensarum profluviis per ipsam Ecclesiam peractarum, de hostium recuperatum manibus tenes, in feudum accepisti, conceptum ipsum debuisses abstergere, et ab omni non solum actu, sed cogitatu protinus abdicare, idque semper et per litteras nuntiosque nostros tuæque serenitatis oratores ad præsentiam nostram sæpissime destinatos, tam paterne quam suaviter et cordialiter suadentes, fuimus cohortati, et præsertim, ut ab offensionibus quibuscumque contra nos et præfatam Ecclesiam, almam Urbem, Marchiam Anconitanam et quascumque alias provincias, civitates, terras et loca nobis et eidem Ecclesiæ supposita, eorumque comitatus, territoria, districtus, cives, habitatores, incolas, res et bona deberes per te et alios tuæ regiæ ditioni suppositos vel commissos, facere modis omnibus et effectualiter abstineri; tuaque eadem serenitas tam litteris quam nuntiis et oratoribus filiali reverentia gratissimam, et ut filium decebat devotissimum atque charissimum, ad præmissa responsionem exhibuit, quæ tanta suavitate menti nostræ adhæsit, ut de iis spem concipientes amplissimam atque fidem dilectis filiis Romanis et tam Marchiæ quam Patrimonii B. Petri in Tuscia, Spoletani Ducatus ac Romandiolæ et aliis nobis et Ecclesiæ præfatæ subditis asseruerimus manifeste. His muniti responsionibus, quod de eadem tua serenitate tuisque gentibus atque studiis, non erat quomodolibet ambigendum.

« Nunc autem manifestissime cognoscentes eamdem serenitatem tuam, spretis et contemptis nostris salutaribus monitis et paternis, ac honore et reverentia Sedis Apostolicæ atque nostris, necnon promissionibus in assumptione tui regii diadematis atque regni prædictorum, ac jurisjurandi observatione tam per eamdem serenitatem tuam quam procuratores tuos præstiti tempore felicis recordationis Bonifacii IX prædecessoris nostri, a quo regnum ipsum tam munificentissima largitate in feudum nobile suscepisti, contemptisque censuris ac pœnis spiritualibus et temporalibus, quibus ex forma infeudationis præfatæ ob infrascripta et alia patrata irretitus existis, damnabiliter declinasse in contraria studia contra Deum et justitiam fidemque tuam; satis mirari, stupere, horrere pariter et dolere non possumus, ut a devotione, fide et obedientia nostris et ejusdem Ecclesiæ in rebellionis, infidelitatis et inobedientiæ præcipitium sis conversus, quod esse potest et finitimis et remotis non absque famæ tuæ indelebili macula atque nota luce clarius manifestum. Et ut aliqua referamus ne a remotioribus sumamus exordium, summa cum instantia per dilectos filios oratores tuos nobiles viros Thomam scriniarium ac Jacobum Galganum Aversanum milites (ut de litteris taceamus) instantissime petivisti quod dilectum filium nobilem virum Ludovicum de Melioratis tunc pro nobis et præfata Ecclesia in dicta provincia Marchiæ rectorem ob offensiones factas per ejus gentes contra subditos quondam Adriæ ducis menti tuæ, ut asserebant, molestissimas, revocare a rectoratu hujusmodi curaremus, offerentes parte tua armigerarum tuarum gentium magna et continua præsidia in illius prosecutionem et recuperationem civitatum et terrarum, quas sub ejus regimine detinebat, pluraque alia, quæ exprimere longum esset; nos, ut tuis regiis beneplacitis nostrum præberemus assensum, et propter crudelia ipsius scelera stragesque nefarias et horrendas, præfatum Ludovicum, quem tunc hostem manifestissimum reputabas et infestissimum, fide tamen ut nos, qui pure et simpliciter litteris ac verbis tuis et tuorum impendebamus credentiæ plenam fidem posset (ut rerum approbat exitus; licet a plerisque, ne id fieret dissuasum esset, asserentibus contrarium emersurum, quod nequaquam censuimus) supplantare, ab hujusmodi rectoratu amovimus, illique præfecimus venerabilem fratrem nostrum Benedictum Feretranum episcopum in rectorem firma spe fiduciaque conceptis, ut eumdem rectorem tuis regiis auxiliis in omnibus adjuva-

[1] Lib. II, Ep. secr. p. 118.

res, propter oblationes amplissimas et sæpius repetitas.

16. « Qualiter autem nobis et præfatæ Ecclesiæ successerit, ex oblationibus hujusmodi novit ille qui nihil ignorat, ac etiam provinciales et reliqui noscunt reges et principes terrarumque domini, et alii tam proximi quam remoti : nam propter revocationem hujusmodi de eodem Ludovico factam, et eodem contra nos et ipsam Ecclesiam in hostem verso, ut (sicut concernimus) affectabas intentione tua sed reproba, protinus eumdem Ludovicum muneribus, stipendiis, provisionibus ac promissionibus amplissimis ad tua stipendia conduxisti, ac sub tuæ protectionis et recordationis clypeo suscepisti, civitatesque nostras et præfatæ Ecclesiæ Æsculanam et Firmanam cum earum forteliliis et nonnullas terras, castra et loca ad nos ipsamque Ecclesiam spectantia, damnabiliter occupasti occupataque detines, et in nostrum et præfatæ Ecclesiæ clavium vilipendium et contra nos in mentibus fidelium ac subditorum nostrorum et ejusdem Ecclesiæ odium et dissidentiam causares, ut concernentibus daretur iitelligi agendi talia concessisse liberam facultatem una cum tuo vexillo, ac arma et insignia præfatæ Ecclesiæ atque nostra quæ ad defensionem et exaltationem præfatæ Ecclesiæ et subditorum gestanda veniunt, in eversionem status ipsius Ecclesiæ atque nostri erigi et subditorum hujusmodi, et fortelitiis occupatarum civitatum affigi præsumptione detestabili jam fecisti, et per capitaneos tuarum gentium, præsertim nobilem virum comitem Carrariæ viceregium Aprutinum, ut fide digna relatione didicimus, provincialibus dictæ provinciæ Marchiæ ne præfato rectori nostro obedientiam impendant, aut tallias et debita nostris armigeris gentibus quoquomodo persolvant, præsumpsisti facere districtius inhiberi, almamque Urbem effractis muris gentes tuæ ac adhærentes et sequaces cum vexillis hujusmodi hostiliter intraverunt, sumpta occasione, sicut dilectus filius Dominicus de Neapoli, Ordinis Minorum professor ac ejusdem tuæ serenitatis orator ad almam Urbem ad nostram præsentiam destinatus nobis expressit, quod præmissa et alia hostilia illaturus eras, ex eo quod locus civitatis Saonensis pro conventione nostra ac Petri e Luna, quem nonnulli Benedictum XIII in hoc damnabili schismate nominant super exstirpatione hujusmodi schismatis tibi suspectus et gravis per nostros et Petrum ipsum fuerat deputatus ». An post ingressum Urbis propulsatæ fuerint Ladislai copiæ a Romanis, an Urbe ipsa politæ sint non exprimit Pontifex : Theodoricus[1] vero e Niem locutus de Gregorii ex Urbe recessu, in qua Petrum de Anibaldis diaconum cardinalem natione Romanum, et Paulum de Ursinis ad eam tuendam administrandamque reliquerat, subjicit : « Intra breve temporis spatium ipsa Roma ad manus regis Ladislai annuente præfato Paulo devenit, quo facto, dominus cardinalis repente inde recedens ad civitatem Senensem declinavit ». Cæterum Ladislaum Romam ingressum proximo anno, ac pompa triumphali a Romanis exceptum dicemus inferius. Quo vero is tantum scelus fallaci specie subornarit, indicat Gregorius, gravissimasque querelas aggerat :

17. « Audiat hæc omnipotens Deus et exsurgat, causamque discernat suam : audiat mundus ac præsertim Catholici reges et reliqui in prælaturis et dignitatibus constituti, cœtusque fidelium Christianorum quod rex noster et Ecclesiæ præfatæ feudatarius et vassallus, substantiis et bonis Ecclesiæ enutritus, creatus rex, adjutus, et muneribus et largitionibus amplissimis condonatus, usque ad expilationem bonorum Ecclesiasticorum non solum Romanorum, sed Basilicarum, Ecclesiarum, monasteriorum et hospitalium præfatæ Urbis quamplurium, ut reliqua permaxima silentio involvamus, suo domino atque patri, in cujus et præfatæ defensionem Ecclesiæ se debet et tenetur accingere, legem imponit pariter et indicat sub interminatione tam horribili et nefanda in perniciem status præfatæ Ecclesiæ atque nostri et omnium subditorum. Sed aderit, ut speramus, Omnipotentis dextra, quæ Petri naviculam ad portum tranquillitatis, tempestate repressa, perducet : nam etsi ipsa videatur navicula mortalium sensibus plerumque fluctibus agitari, mergi tamen nequit ; oravit enim pro ea in Petri piscatoris persona Redemptor noster unigenitus Dei Filius Jesus Christus, qui pro ipsa, suo fundata pretiosissimo sanguine, crucis non dubitavit subire tormentum, ne posset quomodolibet deperire ; ad quod erigas, obsecramus, intentæ mentis aciem, ac induas spiritum salutaris consilii et resumas, nec oblivionum tenebras induas, sed diligenter considera famam processus dudum contra te et sequaces tuos per felicis recordationis Innocentium papam VII immediatum prædecessorem nostrum, demeritis exposcentibus, habiti et formati ; recordare promissionum et juramentorum per te et procuratores hujusmodi in assumptione diadematis regii et concessione ac infeudatione dicti regni factorum et præstitorum, necnon conditionum, censurarum et pœnarum spiritualium et temporalium eo ipso inflictarum et adjectarum in infeudatione et concessione hujusmodi, quorum omnium tenores et formas hic haberi volumus pro sufficienter expressis : reminiscere indultorum, privilegiorum et gratiarum ab ipsis prædecessoribus eidem tuæ serenitati cum tanta benignitate et gratia concessorum, et per nos etiam indultorum ; et tunc videbit eadem tua serenitas his omnibus ad lancem et trutinam rationis adductis, an tibi licuerit vel in futurum

[1] Theod. Niem. l. III. c. 22. et Ms. Diar. Hector. Pign.

liceat præmissa et similia contra nos et præfatam Ecclesiam sine dispendio salutis æternæ, honoris et status regii, amissionis regni et omnium indultorum impune patrari.

« Et quoniam ad statum et honorem tuum hujusmodi præservandum ardens et pervigil ac paterna semper nostra excubavit intentio, filiationem tuam nobis hucusque semper charissimam per aspersionem sanguinis præfati Redemptoris nostri, ac per zelum quo te semper prosecuti fuimus, perque fidem et filialem reverentiam, quibus nobis et eidem Ecclesiæ adstrictus esse dignosceris, obsecramus obtestamurque quatenus, depulsis errorum tenebris, et quibusvis impulsionibus et suggestionibus malignorum te ad talia impellentium, resumas habitum Catholici regis et principis, ac fidelis nobis et eidem Ecclesiæ tanta dudum affectione conjuncti, et ab offensionibus conversus ad defensionem justitiæ ac fidei pro statu et honore nostro et præfatæ Ecclesiæ et subditorum hujusmodi thoracem et galeam ac scutum induas, et tam fidelem quam filialem quamlibet armaturam, ut te decet, nobisque et eidem Ecclesiæ occupata restituas restituique facias, et contra præfatam Urbem, provincias, civitates, terras et loca ipsa ac subditos per te vel alios molestias vel jacturas non inferas, seu a quoquam poteris equidem atque debes inferri quoquomodo permittas.

« Quæ si, ut cupimus et speramus, effícies, Salvator omnium in pace custodiet dies tuos statumque tuum cum gloria et honore feliciter conservabit, ac post hujusmodi labilis et fugacis vitæ cursum, meritis exigentibus, sempiternæ vitæ præmia ac indelebilis nominis gloriam ultra nostram et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam eidem tuæ serenitati misericorditer largietur.

18. « Nos autem et fratres ipsi præfatæ Ecclesiæ cardinales, sicut sæpius obtulisse meminimus, iterato repetimus offerentes, si præmissa et alia, quæ teneris fideliter ac realiter, filialiter ac realiter adimplebis, nos et illos esse dispositos, pervigiles et intentos circa illa curis indesinentibus per quæ status et honor regius hujusmodi valeat feliciter conservari. Si autem obtenebratus in malorum sentinam descendendo prolapsus, ac studiis reprobis contra nos, Ecclesiam, Urbem, provincias, civitates, terras, loca et subditos hujusmodi communiter vel divisim pertinaciter (quod avertat Omnipotens) malignari dispositus fueris, ex nunc prout ex tunc, licet toties ex litteris requisitus monitis et tot tantisque nuntiis et litteris ac paternis exhortationibus excitatus, de Apostolicæ plenitudine potestatis et ex certa scientia de eorumdem fratrum nostrorum consilio et assensu tenore præsentium te et omnes alios, cujuscumque status, dignitatis, ordinis tam spiritualis quam temporalis, conditionis vel gradus existant, exhibentes tibi vel tuis ad præmissa vel alia nocumenta quæcumque per se vel alios auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, directe vel indirecte, quomodocumque aut qualitercumque iterato præsentium tenore monemus, requirimus et citamus, quatenus sub illis censuris et pœnis tam spiritualibus quam temporalibus etiam excommunicationis, suspensionis, interdicti in regnum et ejusdem regni privationis et amotionis, et aliis quibuscumque a jure vel ab homine contra talia perpetrantes inflictis et promulgatis, et maxime per formam concessionis et infeudationis dicti regni, necnon processuum Apostolicorum contra invasores et occupatores almæ Urbis, necnon provinciarum et terrarum hujusmodi solenniter factorum et publicatorum, quorum omnium status, tenores et formas hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis et specifice declaratis, tenearis et debeas, tuique etiam adhærentes, complices et sequaces sint adstricti eo ipso, prout ad quemlibet pertinuerit, infra triginta dies a data præsentium continue numerandos, quorum decem pro primo, decem pro secundo, reliquos vero decem pro tertio ultimo et peremptorio termino harum serie assignamus nobis et præfatæ Ecclesiæ consignasse et restituisse, ac consignari et restitui fecisse, seu venerabili fratri nostro Benedicto episcopo Feretrano rectori prædicto pro nobis et eadem Ecclesia recipienti, civitates præfatas Asculanam et Firmanam cum fortelitiis, castris et locis hujusmodi occupatis, ac etiam emendasse et correxisse te et ipsos, et satisfactionem de promissionibus fecisse etiam competentem, et ab offensionibus ac molestiis et præsumptionibus, et a quibuslibet præsidiis et protectionibus præfato Ludovico vel aliis pro eo exhibendis abstinuisse et abstinere facere de cætero cum effectu per te et alios, ut præfertur. Alioquin, si præmissorum contemptor seu contemptores fueris vel fuerint, quod non remur, eo ipso elapso dicto termino contra te et ipsos ad declarationem te et hujusmodi complices et sequaces in censuras et pœnas tam spirituales quam temporales inflictas et promulgatas a jure vel ab homine contra talium patratores et maxime per formam concessionis et infeudationis ac processuum prædictorum, ac excommunicationis, suspensionis, interdicti, privationis et amotionis dicti regni fuisse et esse similiter irretitos, ac etiam incidisse et aliarum pœnarum inflictionem mediante justitia procedemus, prout putabimus convenire; volentes nihilominus ac etiam declarantes scientia et auctoritate prædictis, quod præsens monitio atque citatio Constitutionibus Apostolicis, necnon privilegiis et indultis eidem tuæ serenitati vel regno aut aliis quomodocumque concessis, et quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus perinde te ac adhærentes, complices, sequaces et fautores tuos et quemlibet ipsorum citet et arctet, ac si perso-

naliter tibi et ipsis et ipsorum cuilibet insinuata et præsentialiter præsentata fuissent. Dat. Senis, VI id. Septembris, Pontificatus nostri anno I ».

Ex his arguas Theodoricum Niemium, Gregorii calumniatorem, qui de Urbe a Ladislao occupata locutus addit : « Dissimulante ac tacente, imo conniventibus oculis hæc omnia Gregorio transeunte ». Quid enim Gregorius a Ladislao oppressus, ab antipapa, colloquii specie, exitium ipsi moliente proditus, a cardinalibus etiam illusus, a schismaticis oppugnatus aliud agere potuit?

19. *Conquisitæ a Ladislao causæ cur ita se gesserit, supplicibus datis litteris.* — Ad comprimendam vero facilius nequitiam Ladislai regis, qui beneficia quibus ab Ecclesia Romana afficiebatur in nova scelerum arma convertebat, Gregorius VI kal. Octobris, dum Senis morabatur, concessam ab Innocentio Campaniæ et Maritimæ præfecturam ei abrogavit[1]. At Ladislaus Pontificiis litteris, ut cœptis absisteret, monitus, rescripsit[2] callide admodum Gregorio, Asculum se ac Firmum, ut Ecclesiæ eas urbes servaret, recepisse; deque Saona pro celebrando colloquio admodum suspecta conquestus, multis verborum officiis Gregorium delinire nisus est, sic inquiens : « Scripsi, consului cum fide, et sæpe humiliter supplicavi, sicut et alii mundi proceres et magnates fidi devotique vobis et vestro, imo et nostro et cunctorum fidelium cœtui, ut comperi, jam fecerunt, ut locus eligendus ad tam sperati futurique boni mysterium omni prorsus suspicione careret, nec electus Saonæ locus ad ea tutus et congruus videbatur : movebar siquidem zelo vestro et ut ardua tanta res tamque cunctis Christicolis necessaria ac frugi, recte et absque quovis impostoris redivivo careret scrupulo, sed auxiliante eo, cujus res agitur, foret in perpetuum duratura. Nam licet mea, ut id rite quovis loco fiat, multum intersit, parum tamen refert, imo nihil quocumque terrarum angulo vel recessu bonum agatur, dummodo bene fiat; ad quod vellem concurrere vobiscum una, et sæpe obtuli et denuo offero semperque offeram me paratum et pro viribus adjuturum ». Et infra :

« Persuadeo, consulo, supplico, oro ac obtestor, ne ad hanc præoptatæ optimæque rei consummationem et perfectionem celerrimam, non solum ad Saonam locum pactum et pollicitum, ut omnes vere norunt, sed etiam, si libet, Parisios refertam sapientia urbem dignissimam proficisci : neque sperno, imo acceptissima mihi est oblatio per vestram beatitudinem facta, ut ubique temporum et locorum causam meam, quæ ut justissima vestra est beatitudo, ipsa, sicut pridie mihi spopondit, ut pro possessoribus concludatur, habeat una cum aliis dominis sacri collegii in præcordiis recommissam ». Nonnullisque interjectis se sua virtute regnum adversus hostes tutaturum addit : « Postremo citatus et monitus peremptorie a vestra beatitudine id tandem faciam, quod obedientiæ filii vero patri et matri Ecclesiæ ex debito facere obligantur. Et licet pridie ante Bullæ Apostolicæ receptionem meos peritos oratores ad vestram beatitudinem transmiserim, quos confestim supplico expediri, non diu post hoc alios tamen mittam, me et meam innocentiam excusaturos, atque singula ad quæ teneor peracturos. Sed, quæso, sanctissime pater, compescite hos animi vestri motus, ab aliis forsitan inter nos dissidium procurantibus concitatos, et placidum pii patris in filium spiritum reassumatis; oro denique cum propheta : *Domine, ne in furore tuo arguas me*, etc. Altissimus beatitudinem vestram bene dirigat diutiusque gubernet. Dat. Neapoli, XII die Octob., an. Dom. MCDVII ».

20. *Gregorius a suis et ab hostibus proditus antipapæ exponit consilium, et causas mutandi Saonæ locum.* — Plena erat ludibrio hæc cohortatio Ladislai insultantis Pontifici, qui se ab adversariis circumveniri redintegrandæ Ecclesiarum conjunctionis specie siverat, dum hinc Petrus e Luna Bucicaldi classe et Genuensium viribus fretus Christi vicarium pellectum in locum iniquum opprimere meditabatur, quod ex crebris ejus dolis et pertinacia patuit; parte alia in Pontificem, qui debuerant esse fidissimi rebellarunt, Romæque imperium eripuerunt. Graviori itaque curarum æstu fluctuare cœpit Gregorius, atque a schismaticis imminens exitium expavescere, cum illi confectas pactiones non servarent; non enim antipapa ponebat arma, sed classe instructus inferebat; non Bucicaldus Gregorii hostis apertus, satelles autem pseudopontificis redibat in Gallias : negabant Genuenses dare obsides, utpote qui inferendam vim Pontifici suspicarentur. Itaque blanditiis Gallorum se eo adductum perhorrescebat, ut se antipapæ furori objiceret subjiceretque Catholicam Ecclesiam schismaticorum potentiæ : quapropter ex aliquorum prudentum acutius imminentia discrimina perspicientium consilio, Petrum e Luna ita sollicitavit, ut ob justas causas de permutando loco pacisceretur, missis ad eum Jacobo e Torso Utinensi, Joanne abbate monasterii S. Mariæ e Pratalia et Francisco Justiniano patritio Veneto internuntiis, quos his mandatis instruxit[1] :

CAPITULA AD PETRUM DE LUNA, QUEM SIBI ADHÆRENTES BENEDICTUM XIII NOMINANT.

« Primo fiat exhortatio ad eum, quod velit prospicere pie, quod omnia media ordinata ad

[1] Lib. II, pag. 142. — [2] Extant ejus lit. apud Theod. Niem. tra. IV, c. 6, et apud Goldast. tom. pag. 383.

[1] Lib. D, p. 264.

aliquem finem sint conferenda ad eumdem finem; et si non conferant, sed potius impediant (quod in humanis variis in casibus solet accidere) recte mutanda sunt.

« Secundo quod velit charitative inspicere, quod locus Saonæ fuerit ordinatus pro integratione unitatis Christianorum cum certis modis et securitatibus pro utraque parte, ut quantum fieri poterat esset æqualitas, inde interveniret honestas, quæ securitas et honestas in genere suo satis clare videretur requiri ad perficiendum istam integritatem unionis Christianorum; quibus deficientibus, locus ipse Saonæ parti cui deficiunt redditur gravis et extra intentionem contractus, et non conferens sed impediens ad finem et ideo mutandus.

« Tertio quod velit prudenter considerare, quod materia unionis charitative est tractanda et benigne, et quantumque fieri bene potest, cum pace eorum, quos materia intime tangit, et maxime præsidentium populis Christianis, ne corda gravata maxime potentium rumpant ad novas intentiones, et ideo media sic prudenter disponenda sunt, ut, quantum fieri potest, servetur honestas utriusque partis, et altera pars non videatur dejecta.

« Quarto quod velit diligenter advertere, quod consideranter, pure et efficaciter integrationem unitatis Christianorum non est appetitus, non actus, nec signum ostentandi se; licite tamen rationabiliter excusandi se, si in aliquo deficiat non ex culpa, nec fugiendi calumnias et infamias, si aliter veritas et rectitudo servari non possunt, sed providendi et curandi vias, modos et res, ex quorum natura et firma ratione verisimiliter ad finem perveniatur optatum, scilicet integrationem unionis pacificæ Christianorum; unde revera magis et juste damnatur ostentator ex quocumque eventu, quam calumniam patiens et injuste diffamatus; ostentatio namque dissonat amori unionis; qui amor nitens rectiori et strictiori via ad unionem, incidit quandoque in diffamationem.

« Quinto exponatur quod sanctissimus dominus noster dominus Gregorius papa XII intime dolet ac contristatur, quod sibi pure et efficaciter desideranti integrationem unitatis pacificæ Christianorum, intervenerunt aliqua contra voluntatem suam, ex quibus visum est sibi ex debito procurare mutationem loci Saonæ, considerato quod accessus Saonam non solum tangit personam suam, sed officium et obedientiam suam ac unionem: et quod gravia pericula, quæ tangerent solum personam suam, non retraherent eum.

« Sexto exponatur quod ipse dominus noster non obstante, quod locus Saonæ esset incommodus et incommodior ex multiplicatis mediis securitatis, nec fuisset nominatus, nec conceptus per eum, imo ex consequenti prohibitus, prohibita civitate Januæ, nisus fuit adimplere conventa amore pacis, ex quo conventum erat: et ut clarius incederet, providit collegium cardinalium procurare galeas et alia sibi necessaria, dans eidem potestatem impignorandi terras Ecclesiæ pro expeditione, cui et ipsi cardinales simul et seorsim posuerunt incassum diligentiam suam.

« Septimo exponatur quod idem dominus noster papa, qui a principio percipiens difficultatem de habendo galeas, purissime incedens et credens posse accedere congrue et sine magna difficultate per terram ad locum Saonæ, non informatus de viis, tunc concludebat dimittere galeas, et tandem deliberavit de duabus galeis tantum et formaverat capitula mittenda per jam electum oratorem suum, ita quod pars altera esset contenta de duabus tantummodo galeis: sed postquam recepit tres copias ejusdem tenoris a diversis dispositionis factæ in regno Franciæ de removendo tractatum præparationis in viam concessionis, et aliis exhorbitantibus, quæ plura inconvenientia videbantur includere et periculosa, retraxit se a prædicta deliberatione, permanens in exsecutione contractus, ut incœperat, non tamen extimans illam puritatem in Gallia, quam primo excogitaverat et tenebat circa materiam unionis, quæ dispositio multum eum gravavit et animum perturbavit; maxime quia in exsecutione talis dispositionis videbantur graviora schismata posse contingere, et quia ex puro amore incœpit, ex eodem cupit finire: qui amor horret omnem violentiæ saporem.

« Octavo proponatur quod velit mutare locum Saonæ, et videre et tractare de alio loco, quia finis non est desiderandus propter medium quod inventum est ad finem, et maxime quando medium servatur iis rebus et conditionibus, quibus ordinabatur ad finem: sicut accedit de loco Saonæ ex infrascriptis causis et motivis, quibus præfatus sanctissimus noster motus fuit ad petendum et continuandum mutationem prædicti loci Saonæ.

« Nono exponantur motiva petitionis mutationis loci Saonæ, quæ moverunt præfatum dominum nostrum, quæ sumuntur ex parte securitatis habendæ et honestatis servandæ, incommoditatis removendæ et crudelitatis fugiendæ, divisionis horrendæ et unionis optandæ, quæ omnia respiciunt debitum officium papatus saltem de congruo.

21. « Prima pars capituli IX primo, ex parte securitatis habendæ. Securitas quidem conventa de galeis non respicit solum personam suam et singularis est; sed ut caput et totam obedientiam suam, ideo ex debito, ne offendebatur, tenetur non accedere secundum illa, nisi aliter disponeretur, saltem ex debito congruitatis: et hic securitas galearum erat potissima, et de essentia et substantia contractus, sine qua non

intendebatur obligatio; quæ securitas servabat præfatum dominum nostrum in sua potestate eodem stando in loco, fortius securabat pluribus aliis securitatibus, et secundum varios eventus liberabat discedendo; et hæc impossibilitas galearum, et si non creditur, inquiratur et clare invenietur si esset perpetua, exstingueret obligationem, temporalis autem impedit effectum: et si tangeret eum solum singularem, fervor experiendi pro unione cum induxisset ad locum Saonæ.

« Secunda pars capituli IX secundo, ex parte honestatis: consideret quilibet rectus extimator rerum, si congruat eumdem dominum nostrum servare honorem maxime magnatibus suæ obedientiæ, et si servetur suæ obedientiæ honor, submittendo se in fortitudine et potestate partis adversæ, non habendo galeas; parte vero altera ipsas obtinendo, in quo casu multi gravarentur et timerent, et reprobarent se submissos verecundiam et scandalum eorum arbitrantes: et hoc posse videri in præsenti, et maxime in futuro evenisse, quæ est pars ista tanquam neglectior et minus justa, volendo cedere suæ maculæ se submisisset, et in manibus partis adversæ se tradidisset: quam rem tanto efficacius credendum est eos fugere, quanto tenacius hanc fidem et obedientiam ex ordine rerum et conscientia clarius servarunt incorruptam: et qui rem suspectam perciperent, quantum in sua fide et obedientia se offensos et dejectos sentirent et dolerent.

« Tertia pars capituli IX, ex parte incommoditatis removendæ: semota quidem commoditate eundi cum galeis, accessus ad Saonam adscriptus erat per viam Lombardiæ vel Liguriam, quarum quælibet multum incommoda est talibus personis; sed incommoditas hæc reparari poterat per galeas Januenses, saltem pro magna parte, circa quam materiam non statur, quia de ea inferius tangetur.

« Quarta pars capituli IX, ex parte crudelitatis fugiendæ: crudele nempe visum est deserere populos sub dominio Ecclesiæ degentes vexandos multifarie et perniciose subjugandos; cum potius deserendus erat locus Saonæ et mutandus in locum alterum, unde habilius posset defensari innocentia eorumdem populorum et fidelitas antiquata, ad quam defensionem ex juramento fidelitatis quilibet tenetur prælatus: quinimo mutatio dicti loci Saonæ eosdem populos liberabit ab ipsa vexatione et gravi servitute, prout sibi pluries dabatur intelligi per oratores suos et oratores talia intendentis et attentantis; crudele namque videbatur, ut si locus Saonæ non mutaretur, ipse fieret occasio sanguinis effusionis innoxii, proditionum, expoliationum, exterminationum, homicidiorum, divisionum et aliarum vexationum, quæ in talibus solent evenire, quibus jam turbatur totum dominium temporale Ecclesiæ sub periculo totalis perditionis expositum, maxime si contingat præfatum dominum nostrum abesse et nimium elongari.

22. « Quinta pars capituli IX, ex parte divisionis horrendæ: jam nunc locus ipse incipit esse disseminarium divisionis quam idem dominus noster papa moleste sentit et patitur, nec dubitat ortam esse occasionem prædicti loci Saonæ, quam evitare iis diebus de mense præsenti Octobris per totalem declinationem ipsius loci Saonæ disposuit, qui locus sentitur esse communiter molestus obedientiæ suæ, et maxime aliquibus principibus, quæ molestia de facili posset præstare fomentum divisionis.

« Sexta pars IX capituli, ex parte unionis optandæ; nam ex iis sæpius dictis et aliis, quæ eligibilius silentio teguntur, verus vel præsumptus locus ipse Saonæ ad integrationem unionis pacificæ Christianorum comparatus dubius et obscurus, et non conferens videtur, sed potius medium impediens sentitur: quare et vi dilectionis unionis pacificæ Christianorum est mutandus, et idcirco præfatus dominus noster papa providens recte affectus optavit et optat nunc locum Saonæ in alterum mutandum, ex quibus petiit et petit quod mutetur.

« Decimo exponatur eidem quod veritas præmissorum successive magis claruit continuo tanquam firma veritas, recipiens ex diversis robur et augmentum notitiæ: et quamvis præmissa veritas ex ordine rationis firmiter exigat mutationem loci Saonæ, nihilominus præfatus dominus noster papa ex eo solum incidit in calumniam, quia disposuit et aperuit de mutatione loci Saonæ de mense Julii, quando habuit respondere super confirmatione contractus celebrati Massiliæ, quoniam præmissa veritas motivorum prædictorum incipiebat videri, et ante finem præfati mensis pro maxima parte complebatur et implebatur, etc.

« Undecimo exponatur eidem quod præfatus dominus noster papa existens in Roma constrictus, et medius inter hanc veritatem motivorum præmissorum, et inter conventa Massiliæ scandalum, calumniam et alia hujusmodi eventura, si ad locum Saonæ non iretur in termino apud illos, qui præmissam non intelligerent veritatem, et apud leves judices, quorum numerus copiosus est, qui non respiciunt, nisi quæ sensibus patent, et impertinenter concludunt, et inde nihil velocius infamia percurrit: veritas autem ordinis rerum, quæ solo mentis oculo percipitur, non nisi ostensa innocentem liberat, et prospiciens ad humanam fragilitatem pro bono pacis, alias non facturus, cessit et detraxit præmissa veritati, et cum motivis adhærens certa moderationi circa conventa et locum Saonæ, non sine magna jactura honestatis suæ partis, quæ liquido patet sano mentis oculo et puro, ex

tenore responsionis factæ per eum Romæ ultimo Julii ambassiatoribus Avenionensibus, inter cætera continentis pro effectuali sua et secum venientium securitate propter ea, quæ interventa sunt, quod Joannes Bouciquaut, alias Lenyngre, gubernator Januæ, in Franciam rediisse vel accessisse ad aliam civitatem vel terram sibi non suspectam, de qua ipsi domino nostro videretur, deberet usque ad medium Septembris tunc proxime secuturi, ibique residere quousque in facto unionis conclusum fuisset, et postea per duos menses, quandoque Januæ poni deberet alius gubernator saltem pro dicto tempore de numero oratorum regis Franciæ Romam ad ipsum dominum nostrum directorum eligendus per dominum prædictum cum simili potestate, quam habebat ipse Bouciquaut, et deberet omnia adimplere ipsi domino nostro ad quæ Bouciquaut tenebatur. Item quod galeæ ac navigia Petri de Luna et Januensium prædictorum exarmari deberent, galea guardiæ Januensium excepta, usque ad kal. Octobris tunc proxime venturi, et alias non armare usque ad finem conclusionis dictæ unionis et post recessum dicti domini nostri per unum mensem. Item quod Januenses centum et Saonenses quinquaginta cives de notabilioribus eligendos per ipsum dominum nostrum dare in obsides deberent mansuros in locis deputandis per ipsum dominum nostrum præfatum, et etiam continentis de ascensu ipsius domini nostri super galeis Januensium et transitum cum eis, vel per viam Lombardiæ, prout hæc et alia latius in capitulis dictæ responsionis continentur.

« Duodecimo exponatur eidem quod præfatus dominus noster papa, consideratis factis et monitis ante et post factam responsionem quorumdam ambassiatorum serenitatis regis Francorum, retraxit propositum suum, quod erat in deliberando juxta prædictam responsionem ascendendi tempore congruo galeas Januensium sibi promissas per prædictos ambassiatores, et eundi cum eis galeis Saonam, si implerentur quæ in dicta responsione continebantur : et in eo casu firmavit alteram partem distinctivæ, quæ erat in dicta responsione, videlicet de eundo per viam Lombardiæ. Qui dominus noster, non obstantibus prædictis factis et monitis injuriosis, diffamatoriis, seditiosis et valde turbatoriis optatæ unionis, benigne clementer continuo se habens se submiserat, et per dictam responsionem postquam responsionem damnabili injuria et seditione reiterata extitit graviter offensus, quæ omnia distincte non explicat brevis oratio.

Tertiodecimo exponatur eidem quod præfatus dominus noster papa adhibuit rationabilem diligentiam et sollicitam, et plenos conatus, quantum in eo fuit, ut haberetur alius locus pro termino temporis statuto, in quo loco perficeretur negotium unionis, vel si servarentur quæ in præmissa responsione continentur, ipse esset Saonæ in termino temporis statuto : et ut nihil deficeret, præmisit ad præparandum sibi viam per Lombardiam, et plenam potestatem transmisit per suas bullas marchioni Montisferrati perficiendi et complendi juxta et secundum conventa Massiliæ et dictam responsionem simul.

« Decimo quarto exponatur quod præfatus dominus noster papa miratur submissionem et obligationem, quam fecit per dictam responsionem tam humilem, tam detractivam honestatis suæ partis, tam efficacem desiderii unitatis, tam privativam quorumdam conservandorum et amandorum pro parte sua, tam denique ex longo itinere Lombardiæ, pensata qualitate et quantitate curiæ, laboriosam et appetitui multorum criminosam, ac ex multiplici ratione indecentem, adeo fuisse neglectam et rejectam, et locum Saonæ tanta tenacitate fuisse servatum et contractum Massiliæ in quo habetur de mutatione loci Saonæ esse effectum quodammodo immutabilem, ut sic nulla pars petitionis præfati domini nostri papæ exaudiretur, et quarum quælibet ad unionem tendebat.

« Decimo quinto dominus noster papa in prædicta admiratione trahitur ad considerandum comparationem inter altitudinem unionis, magnitudinem suæ obedientiæ et celsitudinem suæ Sedis apud suam obedientiam, quæ quandoque habuit obedientiam omnium Christianorum quæ non est vilificabilis qualitas in Sede ipsa, et inter accessum gubernationis Januæ et adhærentiam pro aliquo tempore : et ex primo comparato videtur neglectus amoris unionisque : ex secundo autem comparato videtur despectio et contemptus regum, procerum et magnatum tantæ partis : ex tertio vero comparato non decuit Sedem ipsam vilificari, et (ut cum pace et amore ipsius gubernatoris dicatur, quod veritas magis debet esse amica) cum ipse gubernator misisset ambassiatores ad præfatum dominum nostrum papam, non dedit eis potestatem de securitatibus dandis Venetis, quare præfatus dominus noster destinavit fratrem Joannem Dominici ad gubernatorem, ut ipse gubernator cum eo mitteret ad Venetos ad concordandum de prædictis securitatibus : qui gubernator dixit, se esse in pace cum Venetis et non mittendum nec offerendum ; sed si Veneti peterent, daret. Sed cum dictus frater Joannes recepisset litteram responsivam præfati domini nostri, ut prosequeretur, et sibi commissum non posset obtinere, saltem posset docere ex tunc jam habita notitia desperationis habendi galeas Venetorum, certa operatus est idem gubernator ad propositum dissona tamen et prima responsione et hæc pro materia dicta sint de gubernatione (gubernatore secundum assertionem præfati fratris Joannis

Dominici, quæ res si ita se habet, non placuit præfato domino nostro.

« Decimo sexto trahitur etiam ex dicta administratione considerandum de obsidibus petitis per ipsum dominum nostrum, et oblatis per oratores prædictos regis Francorum, et si forsan suspicio intercesserit pro statu Januæ extra ditionem prædictorum, multo magis, debuit dominus noster considerare fideles populos et tantum dominium temporale et alia, quæ superius dicta sunt, quæ pro pace deserebat et secundum informationem quam habebat perdenda.

« Decimo septimo ex eadem admiratione videtur æquitas et æqualitas concepta in contractu Massiliæ multum lædi et pertinaciter trahi, cum non sit flexus ad mutationem loci, nec ad dearmationem galearum, quod aliter fieri amor exigebat et ratio unionis Christianorum.

« Decimo octavo exhortetur, quod velit omnia præmissa diligenter advertere et justo mentis oculo prospicere, quod præfatus dominus noster papa non potest rationabiliter culpari, si non venerit Saonam ; imo potius culpari si veniret ; nec defecit sicut neque deficiet, quin integratio unitatis pacificæ Christianorum habeatur, pleno desiderans corde et congruis mediis ad eam pervenire, per quæ media merito habeat sperare eam attingere ; et quod, si qua detractio fiat contra eum, erit injusta, et quidquid super ea erit ædificatum corruet.

« Decimo nono requiratur instanter et instantissime ex parte præfati domini nostri papæ, quod velit effectualiter tractare et concludere de alio loco idoneo pro integratione unitatis pacificæ Christianorum, et in hoc satisfaciet Deo et hominibus, alias fieret interpretatio contra eum, quod ipsi domino nostro displiceret, sicut et ipsi displicere debet quod fiat interpretatio sinistra contra præfatum dominum nostrum super eo, quod non venit Saonam, quia decet ambos pure intendere ad unionem ; et si ita fieret, tolleretur materia excusationis hinc inde, quæ excusatio mutua fieri non potest sine impugnatione utriusque.

« Vigesimo ostendatur ex ultimo capitulo contractus Massiliæ, quod ipse tenetur recipere unum de locis nominatis per oratores præfati domini nostri in Massilia, et primo ex prima parte in qua habetur, ut si interveniente casu legitimo de discedendo a Saona ab utraque parte fuerit deliberatum ; nam casus legitimus, utpote impossibilitatis implendi capitulum de galeis, omissis aliis omnibus quæ possunt dici, intervenit, et idcirco, requisito assensu alterius partium, tenetur concordare a dissensu, et per consequens recipere unum de prædictis locis. Secundo ostenditur ex secunda parte dicti capituli, ubi habetur quod si conditiones de securitatibus dandis per gubernatorem et communitatem Januæ non fuerint datæ Venetis, acceptare teneatur unum de oblatis locis per prædictos oratores domini nostri : et hæc conditio negativa est, causalis et impleta : idcirco purificat ipsam dispositionem, videlicet quod teneatur acceptare unum de locis oblatis etc.

« Vigesimo primo ex ista ostensione apparet manifeste, quod præfatus dominus noster ex ipso contractu in termino præfixo non tenebatur venisse Saonam. Similiter omiserunt securitatem, quæ sequitur ex dearmatione galearum, et sic etiam non impleverunt hanc conditionem securitatis.

« Vigesimo secundo ex iis superius dictis videtur rationabile ac debitum utrique parti, ut talis locus vel talia eligantur, quale aut qualia exigit ipsa integratio unitatis Christianorum, et quantum fieri potest, ut inde possit commodius innocentia fidelium populorum sub dominio Ecclesiæ constitutorum defensari et conservari ab omni molestia ; quare idem dominus noster exhortatur eumdem Petrum, ut velit humanitus advertere ad præfata rationem et debitum. Dat. Senis II kalend. Novembris, Pontificatus nostri anno I ».

23. *Promulgatæ causæ ob quas Saonam non adeat Gregorius.* — Recurrente festo Omnium Sanctorum die, refert Theodoricus e Niem [1] præcepisse Gregorium nonnullis religiosis viris, ut e sacro suggestu atque etiam inter missarum solemnia exponerent populo causas, ob quas constituto die Saonam se non contulisset, præcipuasque recenset, nimirum vetitos Gregorii ipsius oratores de non paciscenda pro celebrando conventu Genua, atque ideo Saonam facile comprehensam exclusam fuisse ; pacta ab adversariis non impleta ; non datas Venetis tuti accessus idoneas cautiones ; triremes non tantum ad itineris facilitatem, sed ad Pontificis quoque et cardinalium munimentum desideratas ; adduci Petrum e Luna non potuisse, ut suas triremes armamentis spoliaret ; denuntiatum fuisse Gregorio plurimorum litteris, parari ei insidias, si Saonam peteret ; inferendum a Neapolitano rege bellum, ni suspectus Saonæ locus declinaretur ; denuntiasse regis Hungariæ et aliorum principum oratores, Saonæ locum redintegrandæ concordiæ obfuturum ; regis Francorum oratores Romæ in Pontificem seditionem movisse, alienasseque ab eo cardinales : non propter locum conjunctionem Ecclesiarum consectandam, sed ad eam perficiendam locum eligendum : flagitatum ex pactis fuisse, ut Bucicaldus, credita Genuæ duobus regis Gallorum oratoribus a Gregorio designandis administratione, Gallias repeteret, nec impetratum : postulatos obsides, nec datos : Petrum e Luna ad æqualem cum Pontifice sortem, maritimis viribus dimissis, se redigere

[1] Theod. e Niem. l. III. c. 22. et lr. IV. c. 7.

abnuisse, neque excurrente toto Septembri promissa adversariorum impleta fuisse. His consonat apologia [1] Gregorii, qua Saonensis itineris intermissi culpam a se removet.

QUÆDAM JUSTIFICATIONES PRO DOMINO GREGORIO ET QUÆDAM RATIONES PROPTER QUAS LOCUS SAONÆ NON ERAT IDONEUS.

« Intentionis et voluntatis nostræ fuit et est, et ut in Altissimo speramus, erit, efficaciter intendere ad integram et pacificam unionem Ecclesiæ, per quam tollatur schisma horrendum, et malitia temporis induratum et indubitabiliter perpetuandum, ita quod Christianitas gaudeat unitate, ad quam totis visceribus, nullam recusamus viam per quam secundum veritatem ad eam perveniatur, sed omnem talem viam acceptamus, et specialiter viam renuntiationis secundum formam juramenti per nos præstiti.

« Pro exsecutione præmissæ intentionis et voluntatis destinavimus ambassiatores nostros ad partes Avinionenses, quibus dedimus quamdam Bullam secretam nostram, in qua posuimus Breve in quo erant descripta plurima loca, et in eodem erat hæc clausula generalis, videlicet : Et generaliter omnia alia loca, quæ sint secura utrique parti, habilia et talia, quod pure et sincere procedatur pro bono Christianitatis, quinque exceptis, ut supra. Et superius est ista clausula : Ista sunt XXXIII, de quibus excipiuntur quinque ; de quibus quinque unus locus erat Janua, de qua Janua dicti ambassiatores habuerunt expresse, quod nullo modo deberent convenire de loco Januæ : Et sic ex consequenti verisimiliter excludebatur locus Saonæ, qui non erat de nominatis, imo putamus quod non venit in conceptum alicujus, dum inter venerabiles fratres nostros cardinales tractaretur de locis ; et XXXIII loca fuerunt descripta per duos cardinales, aliis præsentibus, ita quod de communi consensu debuimus tradere XXXIII loca dictis ambassiatoribus et recipere tria vel quatuor, et etiam quinque, secundum quod nobis videretur certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus ». Et infra : « Tenor prædictæ Bullæ clausæ sequitur, et est talis :

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Antonio Motonensi, Guillelmo Tudertino episcopis, ac dilecto filio Antonio de Butrio utriusque juris doctori Bononiensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ex certis urgentibus et arduis causis animum nostrum ad hoc inducentibus vobis Breve nostrum interclusum præsentibus destinamus, volentes et mandantes expresse, ut juxta illius continentiam procedatis, et exsequamini quæ in ipso continentur juxta vobis traditam ab Altissimo facultatem, prout speramus et cupimus, diligenter, tute, fideliter et prudenter, ut exinde apud nos possitis de vera diligentia merito commendari. Datum Romæ, apud S. Petrum, IV kal. Martii, Pontificatus nostri anno I ». Deinde transmisimus Bullam patentem prædictis ambassiatoribus, per quam possint docere absque aperitione prædictorum secretorum, cujus tenor sequitur, et est talis : « Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Antonio Motonensi, etc. » Quod Diploma nos supra opportuno loco attulimus.

24. « Postea habita informatione per dictos ambassiatores, quod convenerunt de loco Saonæ in certis capitulis, quæ tunc transmiserunt, non tamen extensa, quam extensionem mittere poterant et debebant, cujus extensionis omissione permansimus in ambiguo usque ad adventum episcopi Bononiensis, qui ea portavit ; et novit Deus quanta displicentia ex tunc fuimus repleti ex eo maxime, quod tot media apposuerunt ad qualificandum et securandum dictum locum, ut videbantur requiri, quod visa et considerata tanta difficultate requisitorum et conventorum concepimus, quod reddebantur impossibilia, et timuimus quod is defectus impotentiæ imputaretur potius voluntati, et sic nascerentur contra nos calumniæ, vel expedire quod ex fuga calumniæ accederemus sine hujusmodi securitate : quod ultimum a certo tempore propter nova emersa rationabiliter plus nos gravavit, et continuo de ea conventione ostendi nos gravatos, quia videbamus hanc conventionem multum præstare impedimentum facto proposito unionis. Et ut hæc res tota esset clara et plana, et possemus effugere has inconvenientias, quantum fieri potest, voluimus et potestatem dedimus venerabilibus fratribus nostris collegio cardinalium ut ipsi hanc materiam curarent et promoverent, et inter alia dedimus eis potestatem usque etiam ad impignorationem terrarum, onerando conscientias eorum ; qui apposuerunt diligentias suas, et miserunt diversos cum litteris suis et nostris pro subsidio, et aliis requisitis, ut eis visum est inter alia ad Anconitanos quod ipsi armarent unam galeam pro ista exsecutione sicut tenentur ex debito, et aliam nostris expensis, quæ expensæ sperabantur evenire de subsidio, qui Anconitani humiliter se excusarunt de utraque, excludendo tamen omnem spem, et undique modica appareret vel nulla spes a nostris ; notorium enim est quantas molestias patiebamur et passi sumus ; et quantum defectum in necessariis promovendis, et in tantum ut deficiat nobis ad mittendum necessarios ambassiatores, ut de aliis rebus necessariis taceamus.

25. « Veneruntque ambassiatores gubernatoris et Januensium, et nihil effectualiter portaverunt, nisi gubernatoris et officialium Januæ juramentum de observando capitula conventio-

[1] Ext. tom. XXII. de schism. pag. 17.

num, quantum ad communitatem spectat; et quia non potuerunt effectualiter de securitate tradenda Venetis, misi fratrem Joannem Dominici ad gubernatorem Januæ, ut placeret sibi mittere aliquem cum dicto fratre Joanne ad Venetos ad concordandum de securitate, et deinde possemus habere galeas, quas per alium nuntium nostrum, quem ad Venetos mandavimus, petimus; et ut habemus per litteras dicti fratris Joannis, nescimus quam spem habere debeamus de executione præfatæ petitionis, quia gubernator præsupponit pacem cum Venetis, cujus oppositum unum capitulum conventionis affirmat, et est res scandalosa. Et utinam ambassiatores nostri advertissent non trahere materiam unionis Ecclesiæ ex dependentia alterius concordiæ et discordiæ reparandæ. Venerunt etiam ambassiatores partis Avenionensis, et nec isti, nec ambassiatores Januensium prædicti portaverunt aliquod documentum de traditione dominii Saonæ, quæ spectat ad regem, secundum intentionem capitulorum: et si documentum non habetur infra tempus satis rationabiliter reddere dubia supradicta traditio dominii, quæ si non habebitur, expensæ primæ essent supervacuæ et damnosæ; quare ante omnia debuisset haberi claritas. Cum igitur ambassiatores Avenionenses petant confirmationem capitulorum conventionis factæ inter partem Avinionensem et ambassiatores nostros, declarandæ sunt aliquæ veritates, quæ trahi possunt ex præmissa Bulla secreta, et Brevi in ea concluso, de qua Bulla, et Brevi superius scribitur. Ne tamen ex sola Bulla patenti facultatis traditæ nostris ambassiatoribus, de qua superius scribere intendimus, ex qua manifeste apparet, quod de loco idoneo et condecenti, et non de alio habuerunt potestatem conveniendi. Quis autem sit locus idoneus, brevi sermone non plene explicatur. Habet quidem plures partes, et refertur ad materiam in eo tractandam, et per quas personas et modum et supponatur pro nunc, quod securitas respectiva ad hoc requiritur, et non sufficit, ut locus sit idoneus, et quia intendimus facere sentire per modum declarationis veritatem, non adstringemus nos ad proprietatem sermonis, sed ad sanum intellectum. Ponimus igitur primo aliquas suppositiones, quarum prima sit ista.

26. « Potestas præfatorum ambassiatorum hujusmodi sive facultas non cadit super loco nudo et separato ab idoneitate præsenti vel futura pro tempore adventus, alias non fuisset in facultate locus terminatus restrictus, et contractus per idoneitatem; illud enim adjectivum *idoneus*, restringit locum.

« Secunda suppositio est. Facultas hujusmodi cadit super aggregato ex loco, et idoneitate præsenti vel futura pro tempore adventus; probatur, quia locus venit in facultatem ratione idoneitatis.

« Tertia suppositio. Locus intelligitur idoneus duobus modis; uno modo ex propriis conditionibus, secundo ex adjunctis mediis.

« Ex istis sequitur, quod non potuerunt ex prædicta commissione ad locum Saonæ sine idoneitate ejusdem loci præsentis vel futuri pro tempore adventus nos obligare. Secundo sequitur quod potuerunt nos obligare ad dictum locum, si idoneus esset pro futuro tempore adventus. Ex quibus sequitur, quod si dictus locus non possit esse idoneus pro tempore adventus ex præmissa commissione per suum contrarium jam factum, non potuerunt nos obligare ad prædictum locum. Nunc ponimus aliquas conclusiones.

27. « Prima conclusio est hæc. Ambassiatores nostri intenderunt per suum contractum reddere locum Saonæ securum per multa media, inter quæ per galeas sex ad minus et certam gentem armorum, et conclusio patet ex contractu quamvis intentionis eorum fuerit de galeis Venetorum.

« Secunda conclusio. Non potuerunt nos per dictum contractum obligare absolute ad dictum locum per media securitatis, quæ non essent in nostra potestate; patet, quia alias potuissent nos obligare ad impossibile.

« Tertia conclusio. Si potuerunt nos obligare per hujusmodi media, quæ tamen essent in potestate aliorum, obligaverunt nos conditionaliter et non absolute, id est, in casu quo hujusmodi media effectualiter exhiberentur; patet, quia obligatio nititur hujusmodi mediis securitatis.

« Quarta conclusio. Per suum contractum non obligaverunt nos ad dictum locum per aliam securitatem; patet, quia aliam non intendebant, nec contractus eorum ad aliam se extendebant; et per consequens obligatio non noscitur ad dictum locum cum alia securitate. Ex his sequitur

« Quinta conclusio. Si obligaverunt nos per dictum contractum, non tamen sine prædicta securitate per eos conventa; patet, quia ex quarta conclusione et præsenti sequeretur, quod potuisset nos obligare sine securitate. Tunc sequitur

« Sexta conclusio, quod non tenemur exhibere præsentiam nostram ad prædictum locum Saonæ in casu, quo non possimus habere galeas fidas et non exclusas per contractum, sicut sunt exclusæ galeæ Januensium, et similiter dicimus de prædictis gentibus armorum, dummodo non steterit per nos, sicut non stat, neque stabit.

« Septima conclusio, quod non potuerunt ex commissione per prædictum contractum ad præsentiam præfati loci in casu prædicto præmissæ sextæ conclusionis nos obligare. Quibus positis, ponemus aliqua capitula sive articulos.

« Primum est, indecens et scandalosum est, quod vadamus ad prædictum locum, sine impletione prædictæ securitatis conventæ et aliorum conventorum in dicto contractu.

« Secundum est quod, licet prædictus locus Saonæ non sit idoneus ex defectu aliquorum, quæ requiruntur ad idoneitatem, inter alia dicitur quod portus non sit tempore hyemali bene securus et male divisibilis, super quo episcopus Bononiensis asserit se fuisse deceptum, nec in aliis requisitis ad idoneitatem curamus nos extendere, sed bene possemus explanare ; nihilominus ex fervore unionis volumus et intendimus in casu impletionis prædictorum conventorum dicti contractus ad prædictum locum Saonæ exhibere præsentiam nostram, ad perficiendum opus unionis, nisi de consensu utriusque partis eligeretur alius locus.

« Tertium, post dictum contractum emerserunt multa gravia, quæ rationabiliter habent movere utramque partem ad mutationem loci, quæ satis manifeste possunt colligi et videri, et firmiter apparet et tenetur, et nisi locus mutetur, sequitur perditio omnium temporalium Ecclesiæ Romanæ in partibus istis, et magnum scandalum fidelibus ».

28. *Indictæ preces a Gregorio pro instauranda Ecclesiarum conjunctione.* — Purgabat se apud prudentes Gregorius ; neque enim antipapa, ut fingebat, sive in speciem jactarent adversarii, sive sincere id molirentur, unquam pseudopontificatu abiturus erat ; sed armatus inermem Pontificem oppressurus, ut ex perspicuis signis patebat ; ex quibus Leonardus [1] Aretinus et alii refelluntur, (1) qui rem a Petro e Luna sine fraude gestam inconsulte putaverunt. Contraxerat Gregorius imprudentum multorum invidiam, cumque ejus existimatio apud Florentinos a Balthasare Cossa cardinale subornatos [2] laboraret, Joanni Dominici Dominicano injunxit [3], ut Pontificium nomen a calumniis vindicaret. Denique instaurandum solemnes preces pro obtinenda a Deo pristina Ecclesiarum conjunctione in omnibus Ecclesiis a piis non sine indulgentiarum præmiis fundendas constituit [4], datis ad Ecclesiarum præsules Encyclicis litteris, quarum potiorem partem subjicio :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis capitulis quoque metropolitanarum et cathedralium Ecclesiarum, et locorum ordinariis quibuscumque sæcularibus et regularibus, exemptis et non exemptis, eorumque loca tenentibus ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Fundamenta militantis Ecclesiæ in montibus sanctis et super firmam petram, et si divina bonitas stabilierit et vivis lapidibus compegerit muros ejus, tamen flatibus ventorum patentem reliquit, et quamvis nunquam ruitura, sæpius tamen impeti, sæpius quati, sæpius exagitari discriminibus ac turbinibus videatur. Sed nihilominus Creator omnium et auctor Deus illam protegit, illam dirigit, illam servat ; tuncque præcipue flatus comprimit, ventos arcet, turbines dimovet et omnia serenat, cum pura mente piisque et sedulis precibus exoratur. Sane cum ad sedandum horrendum et perniciosum schisma, quod jam per tot annos populum Christianum vexavit, et ad reintegrandum corpus universalis Ecclesiæ, opera atque manu summi opificis opus esse videatur, ac fidelibus non tam de sollicita quantumcumque inventione fidendum, quam de instantia orationis humilis et devotæ sperandum, universitatem vestram hortamur, requirimus et monemus, vobis nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandantes, quatenus pro Dei misericordia et Ecclesiæ pace cleros et populos civitatum, diœcesum et locorum vestrorum ex parte nostra attentius inducatis, ut nobiscum ad Deum humiles preces fundant, et apud eum devotis orationibus insistant, jejuniis, eleemosynis et aliis piis operibus vacent, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, et imperat ventis et mari, sic omnium ad sedationem hujusmodi schismatis efficiat corda concordia, ut universalis Ecclesiæ unitas celer, concors et utilis, prout animarum salus exigit, et totius orbis requirit utilitas, ex ipsorum unanimitate sequatur : quod ille præstare dignetur qui est in sæculorum sæcula benedictus.

« Nos enim ut omnium corda fidelium ad id eo libentius inducantur, quo dono cœlestis gratiæ uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus sacerdotibus, qui in missis suis orationem pro pace ; vel pro nobis, aut pro Ecclesia sancta Dei juxta ipsius Ecclesiæ ritum devote dixerint.

[1] Aret. l. II. Ep. XIII. — [2] Theod. e Niem. in Vita Joan. XXIII. — [3] Lib. II. Ep. cur. LXX. — [4] Ibid. pag. 157.

(1) Nescio unde accepit annalista ea quæ a Petro Aretino scripta hic refert. Neque enim in ea, quæ indicatur in Annalibus, Epistola, quæ alias erat XIII. lib. II. nunc vero num. 17 ejusdem libri, Aretinus quidquam affert, quo Petrum de Luna sincere in negotio unionis agentem affirmet ; quin potius opposita plane omnia de illo sentire se non ambigue significat : « In adversario Pontifice Benedicto nequaquam recta mens ; quanquam simulat ille mirabili astutia, ut facile imprudentes decipere possit : sed nihil sani, credere mihi illi inest ». Honestiora de Gregorio sentit, quanquam ad unionem alieniorem factum insimulat. « In nostro Pontifice recta et simplex natura ; sed ut quisque bonus et simplex, ita facile ab improbis decipitur...... Formidines inanes illi injiciunt, et recta volentem nonnunquam inflectunt ». Hæc utriusque Pontificis indoles : illius quidem ab unione aliena, hujus vero abalienata. Porro necessarii illi Pontificis, quos suspicione hac onerat Aretinus, fuerunt Antonius Mothonensis episcopus, et Paulus de Corrario Pontificis nepotes, quos eadem invidia onerat anonymus scriptor historiæ schismatis Avenionensis, legendus inter facta prævia ad Concilium Pisanum, vulgata in veter. monum. Martenii tomo II col. 433. MANSI.

præterea universis Christi fidelibus vere pœnitentibus et confessis, qui antiphonam : *Da pacem, Domine* : cum suo versiculo et oratione : *Deus, a quo sancta*; vel Psalmum : *Exaudiat te Dominus in die tribulationis*; seu : *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi* ; aut : *Ecce quam bonum et quam jucundum* : aut quoties septies, *Pater noster*, et *Ave Maria*, similiter dixerint, vel toties quoties devote jejunaverint, aut pias eleemosynas hospitalibus vel aliis piis locis erogaverint, aut ad devota quæcumque loca peregrinati fuerint, singulis diebus tres annos et totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus, præsentibus usque ad reconciliatam Ecclesiam et exstinctum schisma, non ulterius valituris. Datum Senis XIV kal. Novembris, Pontificatus nostri anno I ».

29. *Varia circa Pontificatus abdicationem acta et dissidia.* — Meminit de his Theodoricus Niemius [1], sed fallacia aversæ a reponenda orbi Christiano pace mentis involucra fuisse interpretatur, quasi vero Petrus e Luna impostor candide rem gereret : et quidem in eo summa rei causaque tota consistebat, ut Pontifex gradu cederet ea lege, si antipapa pariter inique affectatos apices poneret, satiusque erat ut ante Saonensem conventum ad insidias omnes avertendas ea res perficeretur, uti a Gallicano conventu consultum vidimus ; agitasseque Gregorium Senis Pontificatu ponendo in ea urbe tradit idem auctor [2] : « Ad aliam, inquit, viam ad illudendum eis se convertit, videlicet quod ejus papatui cedere vellet in Senis, etc. ». Confectisque cum cardinalibus pactionibus, patriarchatum Constantinopolitanum, Mothonensem et Coronensem episcopatus, necnon in Anglia archiepiscopatum Eboracensem, tum aliud amplissimo vectigali insigne sacerdotium sibi reservasse, quibus dignitatem, Pontificatu dimisso, tueretur : tum in nepotes tres principatus totidem, nimirum Faventinum, Forolíviensem ac Urbevetanum, una cum Corneto et nonnullis Ravennatis Ecclesiæ oppidis transfudisse, quæ a cardinalibus publicis Tabulis confirmata [3] forent. Affulgere inde videbantur proximæ Ecclesiarum conjunctionis spes, ac declinatæ Saonæ invidia removebatur, vel enim ejus exemplo Petrus e Luna gradu abiisset, ac tum de loco pro celebranda unici Pontificis creatione adversa collegia conventura fingebantur, vel si negasset, mox patefacto perjurio a suis deserendus credebatur. Verum promissa erant a cardinalibus, quæ præstari non poterant, obfuitque Gregorio ne Christum nudum nudus sequeretur, si qua Theodorico Niemio fides adhibenda est, nimium in nepotes studium ; etenim Balthasar Cossa cardinalis S. Eustachii, qui Bononiæ, Faventiæ et Forolivio Ecclesiæ Romanæ nomine præerat, Pontificiis nepotibus Faventinum et Foroliviensem principatus tradere abnuit : ob quas causas Gregorium se Pontificatu non abdicasse memorat auctor [1] in suo unionis nemore. Verum alia suberat gravissima verissimaque causa, quæ Gregorium retardavit, noluisse scilicet antipapam gradu cedere cum Pontifice : nam ut observat Juvenalis Ursinus [2], cum a Carolo postulatus esset, ut ederet Diploma, quo poneret Pontificia insignia, ut scilicet a Gregorio Diploma simile ederetur, id facere omnino detrectavit. Cum itaque Gregorius illum sibi parare Saonæ insidias animadverteret, de loco in Florentino principatu designando nonis Decembris nova fecit colloquia [3], sed frustra, cum antipapa arte et flagitio Pontificem opprimere studeret, et unius Concilii Œcumenici sola auctoritate illius pervicacia obteri posset ; egisse tum Gregorium cum Lucensi prætore, refert Theodericus, ut Lucam tuto adire, ibique morari posset, ad colloquia cum Petro e Luna, qui unius ac alterius diei itinere Luca aberat. Ut vero proximo appetente anno eo se contulerit, irrito imo contrario successu, inferius dicetur ; jam reliqua ad hunc annum spectantia prosequamur.

30. *Schisma in Ecclesia Leodiensi.* — Oborta est hisce temporibus magna ex schismate in Leodiensi Ecclesia perturbatio; Leodienses enim, ejecto primum Joanne episcopo designato, ad quem Leodii spectabat imperium, intruso Theoderico schismatico, se ad Petri e Luna partes contulerunt. Postea autem horrore ex indigno patrato facinore perfusi, cum postea Innocentio VII se subjecissent, atque ab eo censuris soluti admissique in gratiam fuissent, vocato ad Pontificatum Gregorio, iterum ab Ecclesia Romana desciverunt, seque acephalos reddere non sunt veriti. Quæ mala Gregorius [4] in litteris ad Joannem electum episcopum, cujus etiam jugum excusserant, ita deplorat :

« Dilecto filio Joanni electo Leodiensi, etc.

« Sane prout nuper formula publica divulgante, non sine gravi mentis amaritudine percepimus, dudum humani generis inimico procurante, commune tuæ civitatis Leodiensis, Dei timore postposito, ac humana prorsus honestate rejecta, una cum universitatibus quorumdam oppidorum, villarum et aliorum locorum, tuarum patriæ et diœcesis Leodiensis contra tuum statum et honorem nequiter conspirantes, te patrem et pastorem animarum suarum, ipsorumque dominum temporalem, qui regimini tuæ Leodiensis Ecclesiæ olim per Sedem Apostolicam tibi commisso diu laudabiliter præfueras et præeras, qua eis hoc liceret, temerariis ausibus abjecerunt, sicque lege naturæ violata, in caput suum insurrexerunt membra, et divinæ ac humanæ

[1] Theod. e Niem. l. III. c. 23. — [2] Ibid. c. 24. — [3] Ibid.

[1] Theod. e Niem. tract. IV. Nemoris unionis c. 2. — [2] Juv. Urs. hoc anno. — [3] Greg. l. II. p. 167. — [4] Lib. II. Ep. cur. p. 38.

legis, et totius politicæ considerationis et obedientiæ præceptis, quantum in eis erat, damnabiliter profanatis, a suo pastore et vero domino temporali temeritate propria absque judicio vel justitia recedentes, contra te tyrannice rebellarunt, et ut hujusmodi rebellionem liberius continuare et palliare possent; sicut rerum temporalium, ita honoris et famæ prodigum virum Henricum, dominum loci de Parweys dictæ diœcesis, administratorem bonorum ac jurium temporalium ipsius Ecclesiæ de facto deputarunt, eumque juxta vulgare ipsius patriæ mamburnum nuncuparunt et nuncupant.

«Qui quidem Henricus plurimorum honorum et beneficiorum a te et Ecclesia tua receptorum oblitus, tanquam ingratus hujusmodi deputationem acceptare præsumpsit, tibi et Ecclesiæ tuæ malum pro bono reddendo, et in hoc legem nobilitatis etiam, quantum in eo fuit sugillando; ipsum etiam commune reprobum virum Theodericum ejusdem Henrici natum prætensum canonicum Leodiensem, et archidiaconum Hasbaniæ in Ecclesia prædicta, in regimine et administratione ipsius Ecclesiæ de facto, cum de jure non possent, intruserunt, ipsum Theodericum episcopum, seu electum Leodiensem temere nominando; et quod nequius est, præfatum commune cum hujusmodi eorum mamburno et intruso ac universitatibus ipsis, qui etiam olim ab obedientia et devotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ temere et infideliter se subtraxerant, et postmodum per felicis recordationis Innocentium papam VII prædecessorem nostrum ex innata clementia dictæ Sedis, ab hujusmodi erroribus ad viam veritatis reducti, et misericorditer absoluti, et qui ab eodem prædecessore, præsertim quoad rehabilitationes, priusque per eos obtentorum taliter qualiter beneficiorum Ecclesiasticorum canonizationes, titulorum exuberantissimas gratias consecuti fuerant, ad vomitum ut canes redeuntes, et in pristinos ac priores errores et hæreses relabentes, hujusmodi obedientiam ac devotionem nobis, qui dicto prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, fuimus divina favente clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti, ac dictæ Romanæ Ecclesiæ infidelius iterum subtraxerunt, se in hoc damnato schismate neutrales, ut acephalos asserendo, etc. »Præcepit Joanni electo, ut gesta ab intruso Theoderico rescindat, Leodienses et eorum prætorem, quem mamburnum vocant, tum canonicos principis Ecclesiæ ad Apostolicam Sedem accersat, censurisque Ecclesiasticis, si jussa spernant, percellat. «Dat. Romæ apud S. Petrum III id. Aprilis, Pontificatus nostri an. I.» Luerunt postea Leodienses admissi sceleris pœnas, de quibus dicetur inferius. Meminit de turbis Leodiensibus Monstreletus, concitatasque ait cum Joannes Bavarus principatu eo Ecclesiastico potitus sacris episcopalibus initiari ad populi vota detrectaret, ac Leodienses id ægre ferentes, ab Romano Pontifice contendisse, ut illum exauctoraret eoque negante cum tempus constitutum, quo Joannes sacra se suscepturum erat pactus, nondum effluxisset, descivisse ad Benedictum antipapam; inde atrox enatum bellum, cum Joannes dux Burgundiæ Joannis Bavari causam tuendam armis suscepisset, quos proximo anno maxima clade fudit. Ita dignos ex schismate fructus Leodienses retulere.

31. *Aurelianensis dux antipapæ defensor occisus.* — Hoc anno XXIII Novembris, Ludovicus dux Aurelianensis, qui fallacibus promissis delinitus Petri e Luna patrocinium susceperat, ac deficientes Gallos ad illius obsequium reduxerat confirmaratque in schismate, divina destitutus clientela, quanquam ab rege fratre Aquitaniæ ducatu auctus esset, expetitamque a se Gallicæ regiæ procurationem gereret, a Joanne duce Burgundiæ adversario furente odio et invidia, ex insidiis immissis sicariis Germano famulo se ad excipiendos ictus frustra superjiciente crudelissime trucidatus est [1]: cujus sanguis fusus innumerabilium Gallorum strage et ipsius Joannis postea cæsi cruore vindicatus est. Tam atrox facinus, a Burgundo corruptus Joannes pseudotheologus cognomento Parvus, qui Gallo regi assentando Pontificiam auctoritatem oppugnarat, defendere non perhorruit, contenditque edito libello, Aurelianensem veluti regni proditorem sine judicis imperio et auctoritate jure cæsum, cujus propositiones postea hæreseos damnatæ fuere.

Quam vero tristis inde secuta fuerit Gallicarum rerum conversio, describit Nicolaus Clemangius [2], ulciscente nimirum Deo Gallorum scelera: «Et mirari, inquit, debet aliquis, » exclamat auctor, «si Christi desertores Christus deseruit? quo deserente, cuncta super nos violenti torrentis impetu undique mala inundaverunt, ut a planta pedis [3] usque ad summum verticem vix aliqua sit in nobis sanitas relicta; unde enim regem nostrum suapte natura clementissimum et optimum ita flagellatum credimus? unde tantam masculinam ejus progeniem extinctam, ut jam prope necessarium sit ad externos jura coronæ devolvi? unde nostrorum exercituum quondam invictorum coram exiguis hostium copiis fuga turpis et contritio? unde omnium fere nostrorum principum, tantæque nobilitatis aut mors aut ignominiosa captivitas? unde præterea ab alienis tanta regni occupatio? unde a nostris cohortibus regni universi per rapinas horrenda atque inaudita depopulatio? unde postremo, ut fontem malorum aperiam, bella inter nos tam crudelia, tam impia tamque

[1] Juv. l. s. in Car. VI. Monstrel. vol. 1. c. 31. — [2] Nicol. Clem. de lapsu et reparatione justitiæ cap. 8. — [3] Isai. I.

infausta? nisi propter exsecrabilia Deoque ulterius importabilia quæ inter nos regnant scelera, quæ necesse est ut nos mature, nisi aliter obsistamus, in capitale atque irreparabile demergant exitium. » Civilia hæc Gallorum bella et funestum schisma obstitere, ne ad Turcas Europa pellendos Christiana arma jungerentur.

32. *Sigismundus Pannoniæ rex expeditionem parat in Turcas: ad quod Gregorius dat litteras.* — Agitavit Sigismundus Hungariæ rex sacræ in Turcas expeditionis consilia, divulsasque a Bajazete provincias ad sceptrum Hungaricum revocandi: aderat enim præclara ejus rei gerendæ occasio, cum post Bajazetem captum a Tamerlano exstinctumque, Turcæ in civile bellum conversi ferrum in mutuas cædes acuerent. Cum itaque redintegrandæ Ecclesiarum conjunctionis occasione Quinqueeclesiensis cardinalis, olim ab Urbano schismatis exordio creatus, divinæ gloriæ studio ex Hungaria ad Gregorium venire decrevisset, illum Hungariæ rex adjuncto collega Andrea archiepiscopo Spalatensi, oratorem creavit, ut poscerent a Pontifice sacra indulgentiarum præmia iis conferri, qui regia signa adversus Turcas, vel alios a pietate Catholica abhorrentes sequerentur: cujus petitis Pontifex, dato hoc Diplomate amplissimo, assensit [1]:

« Gregorius etc., universis et singulis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, etc.

« In vinea Domini Sabaoth, sancta videlicet et universali Ecclesia, cultores atque custodes, quanquam immeritos inscrutabilis dispositione consilii deputatos attentius vigilare nos convenit, ne gens impiissima de silva tanquam effera progrediens, videlicet Teucrorum, quos Turcos vocant, Arianorum, Manichæorum ac aliorum perfidorum infidelium vineam ipsam inhumaniter depascatur, et quantum nobis ex alto conceditur, ut eadem vinea præservetur illæsa, impetum bestiarum illam demoliri satagentium, sub omni potentis virtute dexteræ, reprimamus. Verum sacrosancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium et magistra suspiria producit ab intimis, oculi ejus solvuntur in lacrymas vehementibusque gemitibus ipsius pectora quatiuntur, eo quod præter hostilitates, quæ a blasphemis crucis adversus fidei professores exercentur extrinsecus, undique bella fremunt intrinsecus, seditiones intestinæ dilaniant et inquietant domesticæ simultates, gladiusque fidelium, qui ad Christianorum salutem et exterminium malorum foret contra hostium fidei cuneos exercendus, conversus in proximos, proh dolor! inebriatur sanguine Christiano, et (quod acrius excoquit mentem nostram) scelerati filii et a devotione semoti, cæco furore immaniter debacchati armantur in matrem, ac illum ex quo prodierunt uterum, nituntur summis viribus lacerare: quo fit, ut nos una cum memorata Ecclesia sponsa nostra circa exhibitionem opportuni subsidii in hac parte juxta desiderium nostrum et Apostolicæ debitum servitutis manus adjutrices extendere nequeamus.

33. « Sentientes igitur quod sicut ex publica fama referente, ac insinuantibus dilecto fratre nostro Valentino tit. S. Sabinæ presbytero cardinale, ac venerabili fratre nostro Andrea archiepiscopo Spalatensi, oratoribus charissimi in Christo filii nostri Sigismundi regis Hungariæ illustris, percepimus, idem rex zelo devotionis accensus et pie compatiens diris cruciatibus, calamitatibus et ærumnis, ac jugo miserabilis et lugendæ servitutis, quibus pars magna fidelium Christianorum per hujusmodi Turcos, Arianos, Manichæos et alios infideles de regnis et partibus Constantinopolitanis Valachiæ, Hungariæ, Bosnæ, Dalmatiæ, Crovatiæ, Ramæ, Serviæ, Galitiæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæ et aliis circumjacentibus regionibus ad partes hujusmodi infidelium in captivitatum angustias sunt deducta, ac pro salute hujusmodi et aliarum partium tam lugubriter afflictarum, totiusque Christiani populi, in cujus excidium gens hujusmodi nefandissima et truculentissima in dies nititur crudelius ac inhumanius desævire, tanquam princeps Catholicus et pervigil fidei orthodoxæ cum ejus felici et glorioso exercitu se accinxit et militet de præsenti: attendentesque quod, nisi iniquissima perfidorum hostium Redemptoris omnium Jesu Christi ac suo pretiosissimo sanguine redemptorum in virtute Altissimi et manu potentissima conterantur, quantum Christianitati discrimen immineat, quodque nemine opem ferente præfato regi Christianorum reliquiæ illarum partium dabuntur excidio, et regna, provinciæ, ac civitates et partes ipsæ in deditione Turcorum et infidelium prædictorum devenient, quod heu! futurum ferme conspicimus, nisi omnipotentia Salvatoris et hujusmodi Christianus populus præfato regi, qui ad hanc Dei causam ad Occiduas partes cum suo potenti exercitu personaliter est profectus, tam potenter quam celeriter studeat subvenire. Ad hoc ut Salvatoris dextera protegente, eorum laboribus triumphi acquirat gloriam ac cælestis vitæ stipendia, quæ sunt immortalitatis gaudia consequatur, universitatem vestram per aspersionem sanguinis omnium Redemptoris requirimus et hortamur in Domino Jesu Christo, per Apostolica vobis scripta præsentium tenore mandantes, ac in remissionem peccaminum injungentes, quatenus virtute constantiæ communiti assumptum æterni Regis negotium, tali vigore tantoque studio subire indesinentibus studiis et susceptum prosequi procuretis, erogando profutura subsidia ac stipendia in prosecutione tanti negotii per vos vel alios juxta vestrarum potentiam

[1] Lib. II. Ep. cur. p. 179.

facultatum, ut gentis Teucrorum, Arianorum, Manichæorum et aliorum infidelium feritas, quæ Christiano in sanguine tam immaniter debacchatur, in confusionis foveam deducatur, eoque correctore et duce perditionis ministrum et principem habeat tenebrarum, ita quod in virtutis vestræ dextera conteratur, quod ad notitiam Salvatoris saltem in via redeat, quæ multis præventa monitis se illius excellentiæ non inclinat.

34. « Et cum in desideriis habeamus ut nobis una sit fides mentium et pietas atque conformitas indeficientium actionum, devotioni vestræ duximus paternis affectibus suadendum, ut inter vos mutuam charitatem habentes, semper unanimes existatis ad depressionem Barbaræ nationis secundum consilia ac modos præfati regis, quem ad reddendum suis hostibus ultionem, fortis et potens, ac Rex regum et Dominus deputavit, ita communiter vota vestra dirigere, quod solitis et exquisitis fallaciis laborem vestrum Teucrorum et aliorum infidelium nequeat evacuare perfidia, sicque fiat quod vobis proficientibus ad triumphum, illos continue confusio comitetur et vobis sempiterna gloria conferatur. Et ut præmissa tanto libentius atque ferventius prosequamini, quanto ex vestris laboribus mercedem potiorem vos noveritis percepturos, nos de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex illa, quæ nobis licet indignis, est divinitus tradita potestate, omnes et singulos Christi fideles cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, sexus vel status existant, qui actu cum præfato rege vel ejus gente contra infideles hujusmodi nunc personaliter militant per se vel alios, et qui militabunt etiam per se vel alios, ut præfertur, in posterum, et etiam qui alias fideliter juxta possibilitatem eorum in hujusmodi negotio laborant, vel in posterum laborabunt, illam suorum peccaminum, de quibus veraciter corde contriti et ore confessi fuerint, rectoribus parochialium Ecclesiarum, infra quarum limites extiterint, seu aliis sacerdotibus sæcularibus vel religiosis, idoneis tamen, quos duxerint eligendos veniam ac remissionem consequi volumus, quæ per Sedem Apostolicam concedi consuevit transfretantibus tempore generalis vel particularis passagii in subsidium Terræ-Sanctæ, et semel tantum in mortis articulo, ac si ad civitatem Jerusalem personaliter accessissent, ipsisque in retributione justorum augmentum æternæ beatitudinis pollicemur : nos enim rectoribus et sacerdotibus hujusmodi absolvendi confitentes ipsos ab omnibus eorum peccatis plenam et liberam concedimus auctoritate prædicta harum serie facultatem. Dat. Senis, V id. Nov., Pontificatus nostri anno I ».

GREGORII XII ANNUS 2. — CHRISTI 1408.

1. *Antipapæ doli, quos declinat Gregorius.* — Obortæ sunt in Dei Ecclesia schismatis causa majores turbæ anno Christi millesimo quadringentesimo octavo, Indictione prima, patuitque illos, qui temere ab Urbano VI defecerant et schisma conflarant, non facilem, ut putabant, illius dissolvendi viam, imperata papæ et antipapæ voluntaria abdicatione, delegisse, nec oblatum ab Urbano ipso in schismatis exordio Œcumenicum Concilium iterumque a Bonifacio IX expetitum, in quo veri Pontificis causa ab episcopis excuteretur, jure aspernatos : nam Petrus e Luna in animum induxerat, licet universus in eum orbis consurgeret, nunquam tamen se falsæ dignitatis insignia positurum artesque omnes adhibebat, ut Gregorium in locum iniquiorem allectum seu vi, seu metu, seu blanditiis Pontificio apice deturbaret, totiusque Ecclesiæ gubernacula susciperet. Id plane rerum exitus edocuit, nec tum deerant signa, quæ subjectis verbis recenset Theodoricus e Niem[1] : « Licet ipse antipapa multum scribat et dicat, ostendatque crebris rationibus, quod per eum non stetit hucusque, neque stet quominus facta fuerit, seu fiat adhuc unio ipsa, et ad hoc, ut asserit, totaliter ejus fuerit inclinata semper et inclinatura intentio : verumtamen continuo quærit terras maritimas dicto regi Francorum in

[1] Theod. e Niem. Nemoris unionis tr. VI. c. 31.

imperialibus suæque obedientiæ subditas, multis galeis bene armatis pro ipso, et apud se quocumque vadit bene munitus ad instar bubali marini caput in aere, sed residuum corpus suum tenentis frequenter in aquis, nec confidit ad aliquem locum insignem ubi tantum negotium, prout ejus qualitas exigit, opportune tractari possit, cum nostra parte convenire, quantæcumque sibi cautelæ sufficientes pro ipso suisque, ut fertur, ab eadem parte nostra quomodolibet offerantur, nec videtur esse consultum plerisque, ut ipse dominus noster cum suis accedat ad terras ipsis adversariis qualitercumque subjectas ».

2. Extant utriusque litteræ [1], quibus alter in alterum non conventi etiam tum communis loci culpam transfert. Et quidem Gregorius in iis, quas kal. Aprilis exaravit Lucæ, quam urbem Senis digressus adierat, æquitati se visus est accommodare, dum ita ad antipapam munus, qui Saona Portumveneris applicuerat, maritima loca, quorum imperio potiretur, tantum admittentem rescribit [2] :

« Gregorius etc. Putamus hoc negotium, quod Dei est et ad pacem tendit, pacifice et ad charitatem sine armis et sine strepitu humanarum vanitatum confici debere : itaque nobis illa via magis placebat et placet, ut sub uno aliquo domino vel dominio, in quo utraque pars tuta foret, hujusmodi fieret conventio personalis ; hæc enim via omnia impedimenta excludit, omnes scrupulos repellit, omnes amputat difficultates, pro cujus executione Florentinenses et Senenses offerunt loca habilia et decentia tam maritima quam terrestria, et insuper civitatem Lucanam pro parte nostra fecimus offerri, et præcipue civitatem Pisanam, qui locus est sic idoneus, ut nullus magis valeat reperiri, divisus flumine, galeis, secundum quod tu optare videris, accessibilis, abundans victualibus, capax multitudinis, totus et omni respectu sic accommodus, ut ad ipsam conventionem fabricatus videatur : in unius diei spatio nos per terram et tu per mare ad eumdem locum convenientes, pacem Christianitati reddere possumus, et tam infamem maculam de conspectu Ecclesiæ abolere. Hunc locum tam propinquum et tam idoneum et capacem declinare, et ad castruncula non capacia atque decentia, et multas et magnas difficultates continentia convertere nullam potest habere sinceritatem, etc. Dat. Lucæ kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno II ».

3. *Ladislaus Romam occupat. Ejus in Urbem ingressus.* — Repulit multo verborum fuco oblata a Gregorio Petrus e Luna [3], illumque ad suspecta et angusta maritima loca, ut Cararim et Lavenam, trahere moliebatur. Inter quæ colloquia frustra amborum dissentientes voluntates conciliare annitentibus regum et principum oratoribus, Ladislaus Siciliæ rex qui dementi ambitione ductus Romam sibi subjicere exoptabat [1], collectis equitum quindecim millibus peditumque octo, tum instructa valida classe primum Ostiam cepit : deinde admotis Urbi castris, quam Paulus Ursinus militari præsidio tuebatur, post leves velitationes confectis nonnullis pactionibus, atque in partes suas pellecto eodem Paulo Ursino, a Romanis more triumphali admissus est die vigesima quinta Aprilis, cui umbraculum intertextum auro octo Romani patritii prætenderunt. Non deerat nefariæ tyrannidi color, quod antipapa absente Gregorio Urbis tyrannidem affectaret. De festo ejus in Urbem ingressu affert Theodoricus e Niem litteras [2] ad nobilem Romanum tunc scriptas : « Sciat vestra reverenda paternitas, qualiter vigesima quinta die mensis Aprilis proxime præteriti dominus Ladislaus rex Siciliæ intravit Urbem cum pleno dominio, gratanter receptus ab omnibus cum ramis palmarum et ludis solitis fieri in festo S. Mariæ de Augusto, et cum tanta marium, fœminarum ac senum, juvenum et puerorum alacritate, et quod mirum fuisset vobis videre nulla novitas seu spoliatio aut sanguis intervenit, et exinde pax maxima subsecuta et rerum omnium abundantia ». Et infra : « Dominus noster papa etiam exspectatur hic cum desiderio : Columnenses et alii omnes exteri reintrarunt Urbem, et omnes stant in bona pace cum intrinsecis. Civitas regitur per senatores et conservatores et marescallos sicut tempore Bonifacii regebatur, et istæ gentes armorum pro majori parte mittuntur foras, et dicitur quod vadunt versus Perusium ». Ladislaum Perusium et alias plures ditionis Ecclesiasticæ urbes in suam potestatem redegisse scripsit [3] ad amicum Theodoricus : « Fama, inquit, est quod dominus Ladislaus rex Siciliæ nuper mittendo de Roma usque Perusium mille quingentos equites cepit possessionem civitatis Perusii et ejus fortalitiorum, item Ortanæ, Ameliauæ, Interamnensis, Tudertinæ, Assisiæ, Reatinæ civitatum jam habet possessionem sine lite seu bello ; et dicitur etiam quod processurus sit rex ipse ad capiendum reliqua Ecclesiæ prædictæ ac Romani imperii jura. In partibus istis tacet ipse dominus papa, et dissimulant hæc omnia domini cardinales, etc. Scriptæ Lucæ XI Junii ». Refert idem auctor [4], Gregorium atque ejus nepotes lætitia affectos audito Ladislai in Urbem ingressu, ne scilicet occuparetur ab antipapa de cujus proditione mox dicetur ; minus enim malum pejora timentibus lætitiam affert.

Scripsit tum ex Urbe Ladislaus XI Junii ad re-

[1] Ext. apud Theod. e Niem. l. III. c. 26. et tr. VI. c. 2. — [2] Ibid. — [3] Ext. ejus resp. apud Theod. e Niem. l. III. c. 27 et 28.

[1] Summont. hist. Neap. l. IV. — [2] Ext. apud Theod. e Niem. l. III. c. 28. — [3] Theod. e Niem. tr. VI. c. 27. et Hect. Pignattel. in Ms. Diar. — [4] Theod. e Niem. l. III. c. 28.

gem Francorum, atque ad Academiam Parisiensem impendere discrimen ne novum schisma oboriretur, unde Ecclesia in tres partes discissa esset, eosque rogavit [1] ut illud propulsare studerent.

4. *Antipapa Romam occupare nititur.* — Quo porro tempore Ladislaus Urbe potitus est, Petrus e Luna dum vana colloquia ex arte cum Pontifice extraheret, Bucicaldi opera undecim triremes ad Romam intercipiendam submiserat [2], sed iis, reflantibus adversis ventis, itinere retardatis, Ladislaus eorum consilia et conatus occuparat, qua de re hæc Theodericus [3] : « Butigallus gubernator dominii civitatis Januensis pro rege Francorum nuper misit undecim galeas armatas in subsidium Romanorum, (eorum nempe, quos Petrus e Luna auro vel promissis corruperat) contra galeas et naves regis præfati. Sed tardi venere bubulci, quia percipientes in via, quam in mari tunc fecerunt, jam regem præfatum Romam pacto subintrasse moræ sublato dispendio, ad propria sine bello reversi fuerunt, et citius illic ivissent, nisi maris tempestas per dies aliquos tunc impedivisset eosdem, quia sic forte dispositum erat desuper ».

5. *Gregorius fideles de rerum statu edocet.* — Hanc antipapæ proditionem vulgavit Gregorius Encyclicis litteris [4] ad fideles datis ; neque ob res novatas, Romanæque rei administrationem a Ladislao arreptam tractatum de Pisana urbe ad colloquium commune designanda perduci ad exitum potuisse : tum de cardinalibus, qui ab eo desciverunt gravissime est conquestus.

« Universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis salutem.

« Docet Apostolus quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, qualia tempora et homines nos in præsenti periculosa et seipsos amantes incessanter experimur et patimur : nam cum pro integratione unionis Christianorum, renuntiationis viam juxta formam datam ingressi fideliter et pure pro conclusione laboraverimus, et hujusmodi viæ natura exigat, ut charitative, provide ac libere per eamdem viam incedatur, quod summe desideravimus et desideramus ab intimis, quodque si ab utraque parte fuisset observatum, propere ad finem deventum fuisset optatum : sed mixtis hinc inde non puris affectibus, nondum effectualiter inceptum est, proh dolor ! pro charitate odia, pro providentia inscitia, pro veritate falsitas, pro cautela calumnia, pro obedientia protervitas, pro maturitate levitas, pro defensione oppugnatio, pro confortatione impulsio, et (ut de ceteris taceamus) pro ordine servando ingesta confusio, pro directione suspicio adversus nos a nostris fere continuo apposita fuere, et dum sub specie unionis nostri depositio appetitur, molesta et periculosa divisio loco unionis in parte nostra subsecuta est, ex qua divisione conspirationes, machinationes, collusiones contra sinceritatem nostram suspici possunt in neglectu posito omni eo, quod nostræ obedientiæ, confusionis, desolationis, ruinæ ac divisionis contingeret, dummodo hoc unum habeatur, videlicet nostra dejectio. Nam dum fideliter tractavissemus convenire cum Petro e Luna, qui se facit nominari Benedictum, de uno loco, in quo nos cum nostris cardinalibus et ipse cum suis prætensis conveniremus personaliter, et præparatoria et omnia necessaria pro reintegratione unionis Christianorum tractarentur et finirentur, et conclusio optata haberetur unionis, nec unquam cum eodem Petro proficere potuerimus, ipso nos trahere ad quædam castruncula maritima periculosa, inhabilia et omnino fugienda cupiente ; nos vero inter alia loca nominaverimus locum Pisarum tanquam magis idoneum pro conventione utriusque personali ; quo loco per ipsum declinato, condescensive tractabamus quod ipse saltem Liburnium veniret et nos Pisas, primo habitis a dilectis filiis Florentinis quæ pro nobis videbantur necessaria pro libera executione negotii unionis ; de quibus duobus locis pendente tractatu inter nos et præfatos ambassiatores Petri, gravissima et novissima contigerunt, ex quibus adeo tractatus ipse obscuratus et obtenebratus est, et sic immutata conditio, ut apertis oculis videamur circumdari undique laqueis et insidiis.

« Nam ipse Petrus e Luna cum subsidio gubernatoris Januæ graviter innovavit in subversionem status et honoris nostri, nitens præcedente occulto tractatu sibi subjicere Romanam Urbem, pro qua obtinenda dictus gubernator cum galeis, quas sub ficto colore occultabat esse ordinatas, ad occupationem Urbis vigesima quinta die mensis Aprilis cum copioso et forti armatu exivit, procedens versus Urbem : quem accessum secrete disposuit, omnes versus ista loca, in quibus cum nostra residemus curia, venientes obsessis itineribus per quosdam dies capi et detineri faciens, et inter alios quosdam ad nos venientes, quibus diebus sub spe conventionis nos tenebat intentos.

« Nam et sequenti die de mane, scilicet vigesima sexta die mensis, ambassiatores præfati Petri nobiscum tractantes in publico, obtulerunt præfatum Petrum ad Liburnium venturum infra breve spatium, si nos Pisas accederemus, quod ex causa prædicta per ipsum rationabiliter fieri non posse sciebant, nec per nos impleri posse cernebant, quamvis tractatus per nos capitulandi cum Florentinis super prædictis necessariis pro nobis non posse finiri rationabiliter tam breviter videbatur. Et cum hujusmodi exercitus vento contrario retrotransmissus et per

[1] Ext. ejus lit. apud Monstrel. vol. 1. c. 42. — [2] Greg. l. II. p. 221. — [3] Theod. e Niem. tract. VI. c. 32. — [4] Lib. II. Ep. cur. p. 221. Ext. etiam apud Theod. e Niem. tract. III. c. 23.

dies delentus, attente tamen esset compositus ad prosequendum versus Romam infra præfatos dies, scilicet vigesimam octavam, dicti ambassiatores iterum idem inscriptis dederunt nos ludificantes : quæ res nos et multos merito conturbavit et ab inceptis retraxit, concurrentibus periculis et immutatis conditionibus verisimiliter Florentinæ et civitatis Pisarum ex traditione Urbis per dilectos filios Romanos charissimo in Christo filio Ladislao regi Siciliæ illustri facta, suspicionibus quam plurimis involuta materia, ac detectis fraudibus et machinationibus et conspirationibus quorumdam nostrorum, ut ipsi effectus subsecuti aperte indicant.

6. « Nam cum merito ex tam gravibus inter exortis deberemus mature prospicere quid essemus facturi, et tam periculosis immutationibus subcrescentibus et in dies magis lucescentibus, uti saniori consilio et provido auxilio, ne res male intenta sub spe unionis in præcipitium daretur, res in aperto deducitur, cum quidam de nostris cardinalibus contra mandata nostra a nobis discesserint, Pisas accedentes et permanentes, conspirantes in unum adversus nos, et sibi usurpantes potestatem contra ordinem datum ab Altissimo, volentes nos trahere sub sua usurpata potestate, et nobis legem imponere, corruptis affectibus sub pallio unionis, de quo loco Pisarum decenti ex parte adversa tractatum sub fictis coloribus deductum nunquam conclusimus et concludere, ut apparet, sperare tunc non habebamus. Nunc vero innovatis præmissis collusiones incipiunt in lucem prodire, quibus attentis cogimur ad Dominum exclamare, ut liberet nos et Ecclesiam a laqueis quos periculose paraverunt pedibus nostris. Nos enim, cum pure et efficaciter intenderemus per viam renuntiationis ad unionem, tamen in has involutas conditiones innocenter, insidias et molestias eorum incidimus, qui abusi sunt mansuetudine, humilitate, gratia et clementia nostris, qui fere continuo intendentes opprimere, foverunt et exaltaverunt partem adversam suis non rectis tractatibus tendentibus ad præcipitium nostræ obedientiæ, nos calumniantes per se et suos ministros per orbem, falsa contra nos disseminantes et nunc id ipsum fortius procurantes, colorantes eorum intentionem ex casibus, qui nos interceperunt : sed solet Deus eripere et defensare innocentem, veritatem illustrare et pervertere conatus reprobos, et pravas et varias cogitationes hominum et consilia non recta dissipare ; in quo confidimus juxta gratiam nobis concessam. Quæ ideo universitati vestræ intimare decrevimus, ut adversum calumniam rerum seriem et puritatem verissimam sentiatis, tenentes indubie quod, quantum in nobis fuerit, et ex alto concesserit divinæ omnipotentia majestatis, cujus res agitur, et in quam nostros jactavimus cogitatus, inveterato nimirum ac lugubri schismate sublato de medio viis salutaribus, rationabilibus, congruentibus atque justis Christianitati pacem, et Ecclesiæ dabimus desiderabilem unitatem, ad quæ suprema desideria nostra tendunt ; et cum iis anfractibus circumcinctos nos dignoscimus existere, ad hoc ut salubrius præmissa possemus Deo auctore complere, quatuor venerabiles fratres nostros in partem Apostolicæ sollicitudinis ad perferenda dictæ Ecclesiæ onera nostris humeris incumbentia, et promovendum hujusmodi negotium unionis præfatæ Ecclesiæ assumpsimus cardinales. Datum Lucæ XII kal. Junii, Pontificatus nostri anno secundo. »

7. *Gregorio novos cardinales creare meditanti acriter resistunt cardinales.* — Quod ad defectionem cardinalium spectat, Ladislaum regem metuentem, ne quid pro Ludovico Andegavensi in conventibus a Pontifice ac Petro e Luna celebrandis decerneretur, Florentinis die tertia Maii scripsisse [1] iis se interesse velle, narrat Theodoricus e Niem, ac Gregorium, cum vovisset, ne propagaretur schisma, nullum cardinalem, nisi ad suorum numerum cum adversariorum collegio æquandum creaturum, novos cardinales renuntiare constituisse, quippe ejus sacramenti religione ob justas causas solvi se posse putabat. At cardinales Gregorio obfirmate restitere, atque inde in parte Catholica maxima orta est dissensio cujus exordia ita narrat Leonardus Aretinus [2] qui præsens aderat : « Erant querelæ ingentes et aperta jam oblocutio : indignabantur omnes ea ætate homines (supra septuagenarium uterque est quo paucos sederent annos) et Dei metum et hominum censuram post habere. Hæc erat hominum indignatio et querela. De me autem si quæris, ego deceptum Pontificem nostrum ab iis de quibus supradixi, (consanguineis scilicet,) metumque inanem per malos suasores injectum illi existimabam, (non inanem sed justissimum fuisse constat ;) conspexeram enim ab initio illius rectissimam voluntatem, mutatum vero ex seipso bonum quidem persuadere mihi non poteram, nam si malignum putassem virum non tu me prævenisses abeundo. Cum esset hic status rerum, ecce nova turbatio super oritur, constituit enim Pontifex noster cardinales novos in Romanam Ecclesiam assumere ; hujus vero causæ erant duæ : una quod fautoribus quibusdam suis gratiam referre cupiebat, præsertim id magnopere flagitantibus : altera quod admiscendo vetustis patribus novos assumptos, temperaturum se illorum vehementiam existimabat. Non erat dubium patres adversus hanc Pontificis voluntatem esse reclamaturos, et est mos nihil tale absque illorum consensu a Pontifice decerni ». Is mos non necessitate juris, sed Pontificum mo-

[1] Ext. ejus lit. apud Theod. e Niem. l. III. c. 29. — [2] Leon. Aret. l. II. Ep. XV.

destia inductus est, ut ostendit cardinalis Baronius[1] : « Fortiter igitur conandum ratus, patres in consilium vocat. Convenere trepidi et jam aliud alii suspicantes : paratur secreto locus, subsellia ponuntur : prodit cubiculo Pontifex et in throno resedit : patres inde suis locis considere jubentur : ubi consessum est, Pontifex contra consuetudinem duos circa se familiares retinuit, cæteram multitudinem omnem exclusit ; id sive ut interventu nostro, si quid opus foret, uteretur, sive aliam ob causam fecerit, incertum habeo, mora quædam prius et silentium fuit ; inde cardinales aspiciens non satis læto vultu : Præcipio, inquit, ut nemo vestrum assurgat. Hæc prima illius vox cum mentes subita admiratione percussisset, alio alium respiciente indignanteque Henricus Tusculanus : Quid est, inquit, hoc, pater, et quid sibi vult istud præceptum ? Quandoquidem, inquit, vobiscum nequeo recte agere, providere Ecclesiæ volo. Ad hæc Henricus : Imo destruere Ecclesiam vis. Hic cum indignanter omnes sederent, tamen primus omnium Raynaldus S. Viti in Macello diaconus, vir, ut tunc mihi visum est, omnium qui aderant, cordatissimus repente assurgens : Moriamur potius, inquit, (ut tu scis) procero corpore, et cum proceritate ipsa, tum etiam verbis facere animos visus est. Itaque plerique post hunc surrexerunt : sed in nova et subita re prospicere licebat quid in unoquoque animi vigorisque inesset. Rubebant alii, alii pallebant, ira et jurgio alii, alii prece supplice nitebantur. Columnensem ego vidi ad pedes Pontificis provolutum, rogantemque ne ita facere vellet, contra vero Leodiensem minabundum et contumaciter incensum, Burdegalensis vero quasi medius quidam modo iras leniebat, modo Pontificem precabatur ; ita re infecta consilium tandem dimittitur, præcepto tamen prius a Pontifice, ne quisquam patrum urbe Luca exiret neve injussu suo convenirent. Id rursus præceptum non minus asperitatis suspicionisque habere visum est ».

8. *Soluto sacramento cardinales creat, unde sex cardinales Gregorio adversantur et Pisas petunt.* — Reluctantes sibi cardinales passus Gregorius, cum censeret retinere Pontificatum se juste posse, quod antipapa nollet Pontificalia insignia deponere, neque in loco in quo ipse non posset opprimi, convenire, et nimium sibi cardinales veteres infensos esse putaret, novos cardinales studiis conjunctissimos, soluta juste Apostolica auctoritate voti in conclavi nuncupati religione, creandos duxit[1] Antonium Corarium ex fratre nepotem, religione et pietate præstantissimum ut ostendetur inferius, et Gabrielem Condulmerium nepotem ex sorore, qui postea Eugenii IV nomen in Pontificatu accepit, necnon Jacobum Utinensem protonotarium (1), et Joannem Dominici e sacra Prædicatorum familia, qui pietatis laude effloruit. Vocato itaque episcoporum et præsulum cœtu, eos in cardinalium ordinem cooptavit, absentibus veteranis cardinalibus, qui nunquam eos se ut cardinales habituros concepto jurejurando decrevere. Die autem quarta Maii[2], cum vetuisset Gregorius cardinales in colloquium cum regis Francorum oratoribus venire, communicatis inter se consiliis, pararunt ab eo abscedere, inter quos primus omnium Joannes Normannus natione, vulgo Leodiensis nuncupatus, undecima die Maii Luca Pisas se proripuit, quem Paulus Pontificius nepos frustra armata manu est insecutus, ac deinde ejus familiares cepit ac supellectilem diripuit. Sed cum Lucæ prætor mox ejus vim repressisset, sex cardinales, dimisso Gregorio, die proxima Joannem sunt secuti, ac litteris Encyclicis[3] universos præsules ac principes de impensis a se laboribus ad inveteratum atque exitiale schisma exscindendum certiores fecerunt, utque in conclavi sacramento obligassent Pontificem eam ob causam una cum æmulo se abdicaturum, ipsosque ab eo delusos questi sunt.

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi cardinales, universis, etc.

« Cum crederemus, sicut ipse aiebat, post

[1] Card. Baron. tom. II. anno Christi 259. num. 74.

[1] S. Ant. part. III. tit. XXXII. c. 5. § 1. — [2] Theod. e Niem. tr. VI. c. 10. — [3] Extant apud Theod. e Niem. tr. VI.

(1) Antequam Luca discederet Gregorius, cardinales IV renuntiavit, quod ab annalista ex antiquis et coævis scriptoribus petitum est. Sed cum inter quatuor illos recenset Jacobum Utinensem refragatur fidei Sozomeni, qui præsens Florentiæ aderat sequenti anno, ut ipse testatur in historia Pistoriensi. Ille enim quartum hunc cardinalem Lucæ promotum appellat *Lucam omnium Sanctorum de Florentia*, idemque recurrit apud Bonincontrum coævum auctorem in Annalibus Miniatensibus. Lucas vero iste idem est monachus Ordinis Humiliatorum, quem Ciaconius inter cardinales Senis promotos accenset. Verum Jacobus Utinensis omnino retinendus est ex fide Joannis Sercambii Lucensis, qui tunc Lucæ agens Paulo Guinisio Lucensi principi intimus carusque habebatur, et patriæ suæ historiam vernaculam ab exordio urbis summa fide scriptis mandavit. Hujus operis tantum postremam partem, in qua priores anni Pauli Guinisii percensentur, Muratorius nactus est, vulgavitque Rer. Ital. tom. XVIII. Porro ille quartum hunc cardinalem appellat : *Un Protonotajo d'Udino* ; quæ sane verba indicant Jacobum *de Torsio de Utino*, ut illum appellat auctor Miscellæ Bononiensis Rer. Ital. ibid. qui pariter inter cardinales Lucæ renuntiatos illum accenset.

De numero cardinalium quos Gregorius Senis agens prioribus hisce adjecit varii varia tradunt. Nam quidam cum auctore Miscellæ Bononiensis IX enumerant, quem pariter numerum tuetur Sanutus junior in Gestis ducum Venetorum, vulgatis Rer. Ital. tom. XXII, qui sane scriptor sæculo hoc exeunte florebat. Sozomenus eadem tradit. Jacobus de Del' Ayto in Annalibus Estensibus octo tantum modo delectos scribit, Ciaconius supra novem decimum adjecit Octavium de Octavianis, Florentinum, quem tamen de Del' Ayto eorum temporum scriptor omittit, sicut nec memorat Vincentium Valentinum Hispanum, Ord. S. Bened. monachum, quem proinde vel alia occasione et tempore vel forte nunquam promotum suspicor. Ex cardinalibus ita renuntiatis alios quidem dignitatem acceptasse, respuisse vero alios tradit scriptor Miscellæ Bononiensis ; ex quo forte hæc scriptorum varietas processit. Animadvertere demum juvat, lapsum quemdam Ciaconii a Del' Ayto corrigi ; qui enim Angelus, Recanatensis civis est apud Ciaconium ; Recanatensis quidem cardinalis, sed ortus *Menario in districtu Perusino* ab historico dicitur. Cæterum cardinales tantummodo IX Senis a Gregorio renuntiatos fuisse delimunt articuli a Concilio Pisano in Gregorium et Benedictum deducti, legendi apud annalistam ad ann. MCDIX in articulo XXXI. MANSI.

conventum Saonæ locum, se aut navicula sola, peditem solo baculo comitatum, si aliter nequiret, ad illum profecturum, omnino verbis tamen suis penitus effectu carentibus pluries testabatur, ut tam sanctum unionis opus tamque pium et desideratum, ad quod assumptus erat, perficeret; nunc uno, nunc alio dilationum variarum sumpto et quæsito colore, usque in hodiernam diem distulit, non curans, prout se jurejurando ac voto ut non semel, sed pluries obligaverat usque nunc, in non modicum Christianæ religionis et Ecclesiæ detrimentum votam et promissam rem consummare: et quanquam nos cum majori parte, imo cum tota quasi Romana curia quorsum incederet perpenderimus, tamen sine motu et nocuo vel scandalo quo res ipsa pollicita perficeretur, omnibus viis et modis honestissimus, gravibus et maturis cum sanctitate sua incessimus, ut tandem vellet eam ad salubrem et votivum exitum perducere: verum quantum secum profecerimus, jam non sine admiratione et stupore nobilitas vestra percipiet. O bone Deus! quam difficile est cujusdam intentionem nisi experientia longa, quæ vix sufficiens est ad hominem ostendendum, cognoscere! Quis enim, qui verba ejus audisset tunc, ad credendum potuisset impelli, ut talem se postea effectibus ostendisset? Elapso jam tanto tempore, quod ipse per inania verba consumpsit, ad creationem novorum cardinalium (quantum in eo fuit, quia penitus juramento, voto et promissione suis et nostris obsistentibus prohibebatur) incœpit velle prorumpere: cui cum devotis, supplicibus et efficacissimis rationibus resisteremus pro debito et exoneratione conscientiarum nostrarum, intuentes consensum nostrum nec debere nec posse adhiberi, paucis decursis diebus, die Veneris quarta mensis instantis, nobis ad palatium congregatis, nisi sibi, ut comperimus, facta resistentia extitisset, fretus quorumdam pravis, venenosis et detestandis consiliis, nos pro parte violenter in tetros carceres posuisset, et pro parte crudeli nece vita privasset, ut multi auctoritatis non parvæ existimant (meræ sunt hæc calumniæ, cum Gregorius benignitate summa uteretur) et nos sumus multifarie informati: manifeste quidem, ita et comperte loquimur; nam satellitum et armatorum non mediocris numerus per omnes Apostolici palatii partes ad secretiores usque conspecti sunt et nonnullorum pallida ora maximi sceleris patrandi, non dubia effugimus Dei misericordia, tam grande evitantes periculum: sed ut qualis erat animo, talem se affectu ostenderet, sub gravibus nobis mandavit pœnis, ne aliquis cardinalium in Romana curia existentium de civitate Lucanensi, ubi curia residebat, præfata exiret, ne congregaremur ad invicem, et ne per nos vel interpositam personam cum oratoribus Petri e Luna et Gallicis, qui ex parte serenissimi principis regis Francorum et Universitatis Parisiensis pro tractanda unitate dictæ Ecclesiæ venerant, pro qua solertissime laborabat, participaremus, ipso illa minime mandare valente, cum honoris, unionis et status Ecclesiæ Dei essent penitus destructivi, non valuimus quod ægre admodum ferebamus invicem congregari pro tractando ordinandoque ad unionem opportuna, quæ ad consolationem Christiani populi et etiam vestræ nobilitatis pertineant, vobis et aliis Christianorum principibus cooperantibus, ut præfata unio veniret in lucem, et attentis præteritis, et duritia ac moribus hominis, nil aliud poteramus animis volvere nisi tanquam ad immolandum victimas reservatas.

« Neque his acquiescens die Mercurii sequenti, nono die mensis ejusdem, vota, promissiones et juramenta sua parvipendens, sine nostra præsentia, sed nobis per prius expressa contradicentibus, ut de jure tenebamur, ad pronuntiationem, quam nullatenus poterat, in quatuor cardinales devenit, quod nunquam a rerum initio fuit in Ecclesia Dei, et nos ad consensum præstandum non sine minaci supercilio, in immane periculum evasuro, compellere intendebat; sed Deus suæ Ecclesiæ, de cujus unione jam merito desperari poterat, misertus est: nos enim videntes ita potenter naviculam Petri quassam et quasi naufragantem pro exoneratione conscientiarum nostrarum, proque universali statu Ecclesiæ et Christianorum pace, cum omnes alias vias conspiceremus penitus obseratas, die duodecima mensis hujus, circa vigesimam secundam horam de præsenti civitate Lucanensi, ut confusionem Ecclesiæ et tot pericula vitaremus, ac conservationi præfatæ unionis consuleremus, divinitus aut quasi miraculo nobis occasione præstita cum deliberatione recessimus, et ad hanc Pisarum civitatem magno cum honore recepti devenimus; unde illo favente, cujus res agitur, sæpedictæ Ecclesiæ statum et honorem, quos usque ad exitum prosequi omni via nobis possibili secundum vota et juramenta nostra intendimus, tandem emanaturos speramus etc. Datæ Pisis die XIV mensis Maii, anno MCDVIII, sub nostrorum secretorum signatorum sigillis ».

9. *Cardinales aversi provocant ad Concilium datis rationibus quas refutat Gregorius.* — Pridie vero ejusdem diei cardinales ut se adversus Gregorii judiciaria edicta communirent, conceptam provocationis ad Œcumenicum Concilium formulam[1] ei transmisere, cujus exemplum infrascriptum est.

« In nomine Christi. Amen.

« Anno a Nativitatis ejusdem MCDVIII, Indictione prima, die Dominica XIII mensis Maii, hora tertiarum, vel quasi, Pontificatus sanctis-

[1] Ext. tom. XXII. de schism. pag. 23. et apud Theod. e Niem. tract. VI. cap. 10.

simi in Christo patris domini nostri domini Gregorii divina providentia papæ XII anno II, in civitate Pisarum in archiepiscopali palatio », et infra : « Coram beatitudine vestra, beatissime pater, cum omni reverentia in his scriptis appellando proponunt humiles servitores vestri Angelus Ostiensis, Antonius Penestrinus episcopi, Conradus tit. S. Chrysogoni, Jordanus tituli S. Martini in Montibus presbyteri; Raynaldus S. Viti in Macello, Odo S. Georgii ad Velum Aureum (hic postea in Concilio Constantiensi, Martini V accepto nomine, schisma sustulit), Joannes SS. Cosmæ et Damiani diaconi S. R. E. cardinales, quod ad notitiam suam pervenit, quod eadem beatitudo vestra, nondum decem diebus elapsis, eisdem aliqua præcepta fecit, quæ de jure sunt nulla; et quatenus essent aliqua, cum omni semper reverentia loquendo, sunt iniqua et injusta; primi autem mandati tenor talis est : Præcipimus omnibus et singulis cardinalibus existentibus in Romana curia sub pœna privationis cardinalatus et beneficiorum suorum, quam quilibet ipsorum incurret ipso facto, ne ab ista die, quarta videlicet Maii, in antea aliquis exeat de Luca sine speciali et expressa licentia nostra, per nos oretenus sibi facta. Cujus mandati nullitas et iniquitas manifeste patet.

« Primo quia non poterunt ibi morari cum securitate personarum suarum, et sine metu carceris aut mortis, et alioqui cadere posset in constantem virum; maxime quia die Veneris quarta Maii, cum irent ad palatium, invenerunt domum habitationis vestræ etiam intrinsecus plenam viris et satellitibus armatis ultra solitum morem custodiæ, et in locis insolitis et ultra armaturam solitam, et dictum fuit eis a fide dignis et veridicis personis, quod aliqui ex dictis cardinalibus debebant interfici ea die, quod postea rei declaravit eventus : nam cum dominus cardinalis Leodiensis de Luca recessisset, fuerunt, ut notorie patuit, post eum nonnulli ex armatis dictis destinati, quibus etiam mandatum extitit, ut eum caperent, et si ipsum captum ducere non possent, eumdem dominum cardinalem occidere deberent : qui etiam insequenter post reditum ipsorum per dominum Lucanensem capti fuerunt et in carcerem detrusi.

« Item quia domus præfati domini cardinalis Leodiensis postea per gentes beatitudinis vestræ ultra omnem modestiam fuit posita ad saccomannum in Luca, et familiares ejus capti et torti, et hoc absque alia justa causa, sed tantum quod sollicitabant causam unionis sanctæ matris Ecclesiæ, prout de jure et ex juramento et voto tenentur : et quia non consentiebant creationi novorum cardinalium, prout de jure non poterant nec debebant : quia nec vos, sancte pater, de jure creare illos potestis nec debetis, stante obligatione facta in conclavi et per vos ratificata, ac etiam iterata post assumptionem vestram ad apicem summi Apostolatus.

« Item quia in domo vestra nocte præcedenti fuerunt fabricati cippi et compedes pro carcerandis et detinendis dictis cardinalibus.

« Item quia non consuevit, nec de jure debet aut potest tam gravis pœna pro tam levi culpa, talibus viris tantæque conditionis imponi, nisi ex gravissimis tantum culpis, et cum magna solemnitate, quæ in tali præcepto servata non fuit, et servari tamen debet, si possint seu debeant cardinales privari cardinalatu, et de jure non aliter fieri poterit.

« Item quia secundum obligationem factam in conclavi, et votum ac juramentum ipsorum, oportet eos convenire cum alio prætenso collegio in loco idoneo. Cum autem civitas Lucanensis fuit jam per aliam partem recusata, tanquam locus non idoneus, necesse erat ipsos exire dictam civitatem Lucanensem pro prosequendo negotio unionis et servando juramenta sua.

« Item cum per vos, beatissime pater, et per ipsos cardinales de voluntate vestra fuerit oblatum de eundo ad civitatem Pisarum, si altera pars veniret Liburnium, quæ oblatio per aliam partem certo modo fuit acceptata, necesse erat eis se conferre Pisas, ut servarent etiam oblatiotionem suam : quare dictum mandatum fuit omnino nullum et injustum.

« Item per hujusmodi mandatum contra jus et justitiam eis indicebatur carcer, cum nihil deesset a carceribus mancipari, inter parietes murorum collocari, et incipiebatur ab executione a carceribus contra viros in tanta dignitate constitutos, quod omnia jura detestantur.

« Aliud mandatum quod fecit beatitudo vestra eisdem cardinalibus fuit tale. Item sub pœna perjurii quam incurrent ipso facto, præcipimus et mandamus eisdem, ne ulterius congregentur in aliquo loco sine expresso mandato nostro. Cujus quidem præcepti nullitas et iniquitas et injustitia manifeste patet.

« Primo quia mandatum hoc est contra jus collegii, quod habent cardinales de jure et antiqua consuetudine a tanto tempore, cujus initii memoria in contrarium non existit, quod jus collegii principaliter consistit in conveniendo simul, et tractando negotia ad ipsum collegium pertinentia : quod jus et facultas ab eis sine culpa auferri non debet.

« Item cardinales tenentur collegialiter inter se tractare et conferre de causis fidei et hæresis et schismatum, prout in conclavi se obligarunt solemniter per votum et juramentum : ac mutuo fidem tractare universaliter et singulariter de uniendo Ecclesiam : quod fieri non potest, nisi collegialiter congregentur. Hanc igitur facultatem nobis interdicere est non solum nolle per se attendere ad unionem Ecclesiæ, sed etiam prohibere ipsis, ne ad eam atten-

dant, quod omnino est iniquum et abominabile.

« Item quia si nunquam juratum fuit per ipsos cardinales vel aliquem ipsorum, quod se non congregabunt, tunc juramentum fidelitatis vel obedientiæ, si quod præstiterunt, non extenditur ad hoc, quod de jure facere possunt, quare incongrua omnino et inconveniens ac injusta fuit pœna perjurii in transgressionem talis mandati vel præcepti constituta. Tertium præceptum quod fecit dominis cardinalibus beatitudo vestra fuit tale : Item sub eadem pœna perjurii præcipimus et mandamus eisdem cardinalibus, ne aliquis eorum participet cum oratoribus Petri de Luna, neque cum oratoribus Gallicis sive per se, sive per interpositam personam ; cujus quidem præcepti nullitas et iniquitas manifeste patet.

« Primo quia ex juramento et voto sunt adstricti nihil omittere de contingentibus necessariis vel quomodolibet opportunis, seu utilibus; licetque inchoata omnia prosequi, mediare et finire ad sanctam unionem consequendam, quæ obtineri et perfici non potest nisi habendo tractatus et colloquia cum altera parte et cum nuntiis ad hoc missis, maxime per vos, pater beatissime, ad hoc tractandum fuerunt acceptati. Hoc præceptum manifeste etiam est contra dictam obligationem, juramentum et votum, et per consequens nullum et injustum.

« Item quia hoc præceptum est contra charitatem, in qua qui non manet, in Deo non manet ; et quia quilibet fidelis Christianus tenetur, quantum potest, errantes denuo revocare, quod utique fieri non potest absque participatione et colloquio, non ergo debuit prohiberi, maxime talibus viris, quorum affectus omnes debent revocare Christianos ab hæresibus et schismatibus. Quare, beatissime pater, præfati domini cardinales et servitores vestri cum omni obedientia et humilitate ac reverentia exponunt et dicunt talia præcepta esse nulla, et de jure eos nullatenus adstringere ad observationem ipsorum iniquitatum. aut si forte forent aut censerentur alicujus roboris vel momenti, dicunt ipsa fuisse et esse iniqua et injusta, et sex ex ipsis præceptis fuisse et esse gravatos contra omnem justitiam ac debitum juris, et ab ipsis præceptis ac omnibus aliis gravaminibus post prædicta forte secuturis, si quæ forte sequentur in posterum, præfati cardinales, in quantum eis licet et in quantum possunt, provocant et in his scriptis appellant. Et primo quia ratio appetitui noscitur esse superior, et intellectus dominari sensibus et vobis, pater beatissime, irrationabiliter et secundum rectam rationem decernentibus ad vosmet secundum rectam rationem et melius informatum. Item si discretio personarum requiritur a vobis, pater sancte, vicario, ad Dominum nostrum Jesum Christum, qui judicaturus est mortuos et sæculum per ignem : item ad generale Concilium, a quo et in quo solent gesta etiam summorum Pontificum quæcumque pertractari, decerni et judicari : item ad papam et Pontificem futurum, cujus est gesta inordinata sui prædecessoris in melius reformare ». Hactenus cardinalium provocatio, cui Gregorii jussu subjectis scriptis[1] responsum est[2] :

« Responsio super appellatione olim cardinalium.

« Quamvis appellatio facta per quondam Angelum episcopum Ostiensem, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, et suos sequaces die quarta Maii super quibusdam mandatis eis factis per sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Gregorium papam XII, sit offensiva divinæ majestatis, Sedis Apostolicæ, fidei orthodoxæ et sacrorum canonum, ac indigna responsione ; nihilominus ipse dominus noster papa ex compassione et benignitate decrevit, quod respondeatur, nimium dolens ex multiplici errore alias inaudito prædictorum appellantium.

« Et primo dicetur de justitia et opportunitate prædictorum mandatorum ipsius domini nostri papæ ; secundo de ipsa appellatione, tertio de falsitate causarum ipsius appellationis.

« Pro primo dicitur quod notorium est quod ab ipso initio, quando venerunt Gallici ambassiatores Romam, cardinales nimium adhæserunt ipsis Gallicis, qui etiam tunc procuraverunt subversionem et divisionem partis nostræ, quam divisionem tandem ad effectum deduxerunt de pluribus ex cardinalibus.

« Item notorium est quod usque ad diem quartam mensis Maii proxime præcedentis, qua die præfatus dominus noster papa fecit prædicta mandata, ipse dominus noster toleravit conversationem indifferenter ipsorum cardinalium cum ipsis ambassiatoribus Gallicis, ambassiatoribus Petri e Luna et quibuscumque aliis ; et e contra, tam in domibus quam extra, ac de die et nocte, conjunctim et separatim, et ex quo cardinales usurpaverunt se congregare collegialiter sine licentia præfati domini nostri, quod sine licentia ejus ante non faciebant, sæpius incœperunt cum prædictis non solum separatim, sed etiam collegialiter conversari, non obstante quod præfatus dominus noster quandoque ostenderit humiliter esse reprehensibilem hujusmodi congregationem collegialem, quam semel inhibuit Senis, sed postea non fuit observatum ex nimia benignitate, clementia et supportatione præfati domini nostri, et in tantum hæc processerunt, quod multi dolenter timuerunt de malo exitu futuro.

10. « Item aliqui ex cardinalibus abutentes mansuetudine, benignitate et clementia ipsius domini nostri papæ, cæca et inquieta cupiditate

[1] Ext. tom. XXII. de schism. p. 23. et apud Theod. e Niem. tra. VI. c. 10. — [2] Ext. ead. tom. XXII de schism. p. 24.

cœperunt machinari contra et adversus præfatum dominum nostrum, et fabricari facere certa consilia schismatica et hæretica, et alios trahere ad se variis modis, consurgere contra veritatem et innocentiam præfati domini nostri papæ qui continuo, pure et efficaciter intendens ad unionem per viam renuntiationis, eosdem cardinales sana consilia vertentes, vias et modos bonos turbantes, ac partem adversam foventes, ut merito redderent se suspectos, necnon falsum suggerentes, quod præfatus dominus noster nolit unionem, patienter supportans, nihil contra aliquem eorum attentavit facere, nec quod superius dictum est.

« Item cum varii tractatus habiti essent, et tandem tractaretur de loco Pisarum pro ipso domino nostro et sua curia, et de loco Liburnii pro altera parte, ex quo altera pars ad nullum locum unicum pro utraque parte idoneum consentiebat emersis novis casibus, videlicet de occupatione Urbis Romæ attentata per Petrum e Luna et suos sequaces, ac traditione ejusdem Romanæ Urbis per Romanos facta regi Ladislao illustri, necnon conspirationibus factis per cardinales et alios, quæ conspirationes divulgabantur et copiose diffamabantur merito ex præfatis contingentibus tam gravibus turbato præfato tractatu pendente de Pisis et Liburnio, prædictus dominus papa, considerans tantam subito mutationem rerum et earum circumstantias, necnon præterita et præsentia colligens, quæ brevis sermo non explicat ac informationes secretas, quas recessus cardinalium verificat ac periculum maxime Ecclesiæ, et sibi scandalum et obedientiæ suæ ignominiam imminere ex tali cardinalium recessu, unionis plurimum impeditivo, sibi obicem et obstaculum impositivo ; eo quod membra sequi caput et non caput membra conveniat, disconveniatque membra surripere ducatum et directionem, quæ ad caput spectare noscuntur, pie decernens obviare, et quanto melius poterat providere, ne tanta sequerentur mala, formidabilibus præceptis ex debito Pontificatus statuit rempublicam tueri juste et opportune per infrascripta præcepta, de quibus in appellatione prædicta fit mentio, die quarta mensis prædicti ea scriptis tradendo, ac Ecclesiæ et sibi consulens, quatuor cardinales sibi fidos postea creando, ad quæ providenda consilium debitum defensionis suam sanctitatem arctavit et mansuetudinem impulit ; quæ quidem præcepta, sunt hæc :

« 11. Præcipimus omnibus et singulis cardinalibus existentibus in Romana curia sub pœna privationis cardinalatus et omnium beneficiorum suorum, quam quilibet incurrat ipso facto, ne ab ista die, quarta videlicet Maii inclusive, in antea, aliquis eorum exeat de Luca sine speciali et expressa licentia nostra per nos oretenus sibi facta. Item sub pœna perjurii, quam incurrant ipso facto, præcipimus et mandamus eisdem ne ulterius congregentur in aliquo loco sine expresso mandato nostro. Item sub eadem pœna perjurii, quam incurrant ipso facto, præcipimus et mandamus eisdem, ne aliquis eorum participet cum oratoribus Petri e Luna, neque cum oratoribus Gallicis, sive per se vel interpositam personam.

« Item si consideretur quot et quantis criminibus recessus prædictus hos homines qui ab eo recesserunt maculavit, clare videbuntur justitia et opportunitas primi præcepti, superius dictis declarantibus justitiam et opportunitatem secundi et tertii præceptorum ; nam hi homines adstricti sunt juramento obedientiæ et fidelitatis ipsi domino nostro papæ, nec fecerunt nec facere potuerunt juramenta contra obedientiam ; ergo fidem et juramentum fregerunt et conspiraverunt, apostataverunt, usurpaverunt divinum, et sacrorum canonum ordinem perverterunt, qui in crimen læsæ majestatis multipliciter inciderunt, diffamando, detrahendo et adversus præfatum dominum nostrum papam scribendo, ab obedientia ipsius, quantum in eis est, alios detrahere nitendo, detractionem debitorum cameræ persuadendo, falsa multifarie componendo : qui videntur viam pacis non cognovisse, sub pallio unionis prosequentes cupiditatem, sanctissimum dominum nostrum deficiendi, et avertat Deus, ne vadant in obscurum hæresum noviter inventarum.

« De appellatione dicatur breviter : hæc appellatio videtur potius inventa ad diffamandum quam ad sublevandum : hæc appellatio est contra sacros canones : hæc appellatio non defendit, sed gravat : hæc appellatio implicat ignorantiam, vel malitiam, vel vanitatem : hæc appellatio ostendit fictionem animi comparatis partibus ad invicem, ex quibus judicatur dolus, et per eam appellantes se ipsos accusant et impugnant.

12. « Nunc respondeatur ad causas appellationis. Et primo dicunt in appellatione mandatum primum esse injustum et iniquum, et reddunt pro causa dicentes quod non poterant morari in Luca cum securitate suarum personarum sine metu carceris et mortis, qui alioqui cadere posset in constantem virum ; et, ut apparet in dicta appellatione, dictam insecuritatem et metum incipiunt a quarta die Maii immediate præcedentis, quia revera ante illam diem nil possunt fundare, ut patet etiam ex dictis superius ; et usque ad illum diem fuerunt mansuete et benigne tractati, adeo ut videretur multis ipse dominus noster reprehensibilis super tanta mansuetudine. Ut igitur declaretur veritas, aliqualiter incipietur a materia pertinenti ad præcedentem ; nam in medio Quadragesimæ dominus noster papa, considerans modos non congruos super tractatu unionis, difficultates, voluntates varias et passiones, non regulata re-

ctitudine rationis cardinalium et quorumdam aliorum, per quæ omnia potius videbatur veniri ad præcipitium, ruinam, confusionem, divisionem et ignorantiam, quam ad Ecclesiæ integrationem.

13. « Concepit pro utilitate unionis creare camerarium nepotem suum solum in cardinalem, assignans congruam et efficacem rationem : sed erant dicentes quod non poterat fieri, obstantibus voto, juramento et promissione, qui in hoc reputati sunt voluntarii, non valentes respondere rationibus præfati domini nostri papæ in contrarium factis, et quamvis licite tunc potuisset, et secundum aliquos pro honore suo debuisset, cessit tamen pro scandalo evitando ipsis cardinalibus tunc ei resistentibus. Et quia super istis dominus Lucanus fuerat pacificus mediator et discretus, et etiam cognoscebat præfatum dominum nostrum benigne portasse super hac materia offensam, prædicta quarta die mensis Maii, volens procedere ex causis superius dictis ad provisionem cardinalium novorum et prædictorum præceptorum, ut fieret cum pace omnium, advocavit illo mane præfatum dominum Lucanum, ut esset mediator tranquillitatis, ut omnia cum pace fierent : et quamvis tunc dominus noster voluit creare aliquos novos cardinales, tamen leviter flexus ad preces humiles cardinalium destitit creare, sed prædicta mandata tunc edidit, et ex tunc omnes cardinales pacifice sine aliqua molestia ad domos redierunt : et quia præfatus dominus Lucanus se interposuit de materia creandi cardinales, habita promissione ab uno eorum, quod si congregarentur, fieret intentio domini nostri papæ : qua congregatione facta, præfatus dominus Lucanus sensit se defraudatum, quibus diebus nulla molestia alicui fuit facta nec verbo ; sed omnia pacifice transierunt, domino nostro inclinante se et se submittente ad quodque rationabile, et usque ad creationem unius duntaxat, venientibus et recedentibus cardinalibus secundum consuetudinem benigne tractatis, et congrue se habentibus venientibus ad præsentiam domini nostri, stando et recedendo. Nec potest dici cum vero quod aliqua offensa fuit illata, nedum cardinalibus, sed nec alicui de familia eorum usque in præsentem diem, nisi quantum inferius dicetur super fuga Leodiensis, si tamen tibi offensa appareat, et hæc hic in Luca sunt clara, et manifesta. Ex qua veritate luculenter apparet falsitas conficta super materia timoris mortis, carcerationis, compeditationis et torturationis.

14. « Item præmissa etiam declarantur ex eo, quod die nona præfati mensis Maii prædictus dominus noster, volens creare cardinales ex præmissis causis, fecerat vocari cardinales, quorum aliqui venerunt, et quia videbatur eis grave interesse aliis absentibus in creatione, qui ut plurimum dicebantur non bene sani, præfatus dominus noster, eosdem qui venerant obedientes licentiavit, ne animo essent gravati propter absentiam aliorum, dans eis intelligere, ut si crearet in præsentia, crearet tantummodo duos ; sin autem in absentia, crearet plures, quemadmodum quatuor creavit. Post quorum creationem tres ex antiquis reduxerant fere omnes alios transmissi ab ipso domino nostro, et ad suggestionem ipsorum trium et aliorum distulit actum publicum consuetum fieri super nova creatione cardinalium usque ad diem Sabbati immediate sequentem, scilicet duodecimam ; unde die Veneris de mane, die videlicet undecima, qua die prædicti appellantes recesserunt ab ipso domino nostro, omnes antiqui cardinales existentes in curia fuerunt cum præfato domino nostro in camera paramenti, exceptis infrascriptis, videlicet Aquileiense et Tudertino, qui vera infirmitate videbantur impediri venire, et de Leodio, qui illis diebus ostenderat se non bene sanum, et die Jovis tarde prædictis tribus transmissis, non dederat clarum responsum (credebatur tamen venturus) et excepto de Columna, qui dixerat se venturum die Sabbati ante actum publicum et cæremonias complendas ; et retulit Burdegalensis ipsum de Columna ad eum misisse pro excusatione. Exceptis igitur iis quatuor prænominatis, omnes alii die Veneris de mane, ut supradicitur, collegialiter et personaliter, pacifice et quiete de bono animo, in quantum apparuit, dixerunt et promiserunt se venturos in sequenti die Sabbati de mane ad complendas cæremonias fiendas per eos, quas dicebant se facturos ex mandato ejusdem domini nostri, quia ex quo fecerat eos, tenebant ipsos esse veros cardinales : quam concordiam aliqui ipsorum dixerunt ad extra, ex qua nata fuit pluribus lætitia. Quo tempore tempestive ille de Leodio occulte recesserat, quem recessum præfatus dominus noster primo audivit, cum esset in prandio, et stupuit, et cum ipse esset in dormitione in meridie, camerarius audiens prædictum recessum mandavit, ut aliqui irent post eum ad retinendum eum, ne faceret scandalum : qui habuerunt in mandatis ne transirent limites Lucanos in territorio Florentinorum : qui redeuntes fuerunt carcerati per dominum Lucanum ex eo quod aliqui illorum fecerant rixam cum aliquibus, qui exiverant castrum Libræfractæ extra limites Lucanos in territorio Florentinorum : quæ rixa tamen, ut postea apparuit, fuit ex culpa illorum qui exiverant dictum castrum ; sed ex quo iste de Leodio non fuerat repertus infra confines Lucanos, duo ex transmissis per camerarium fuerunt usque ad dictum castrum Libræfractæ pro informatione habenda, sed tamen illa transmissio multum displicuit præfato domino nostro, nec circa domum, res et familiam ipsius de Leodio camerarius aliter se habuit quam modeste : et quia aliqui se traxerant

ad prædictam domum propter novitatem, camerarius misit ad sedandum et recuperandum, et restituendum quæ per aliquos distrahebantur, sicut factum est.

15. « Quod autem dicitur de mandato mortis in ipsa appellatione, confictum est; imo mandatum fuerat quod deducerent eum modeste, nec aliquis familiaris alicujus fuit tortus, et hæc tortura non potest fieri quin fuisset notum; et totus processus et effectus qui secuti sunt ostendunt falsum esse quod dicitur, quod reliqui omnes dictorum cardinalium carcerari debebant; nunc etiam judicium de hujusmodi carceratione reperitur, quia talia clarissime sunt conficta, et per consequens falsa est causa, quam reddunt; mirum est quod audeant talia contingere, nec illa die, quarta mensis Maii, viderunt nisi consuetos armatos, nisi illos qui solent associare dominum Lucanum, et illos qui sunt de familia nepotis ejusdem domini nostri, qui pauci sunt, qui omnes sociaverunt dominos suos, et eos exspectabant armati, ut antea consueti erant; ita quod nihil possunt colorare apud illos, qui noscunt materiam. Item quod illa nocte fuissent fabricati cippi, non potuisset latere; tamen nullus reperitur qui sciat; unde claret quod est confictum.

16. « Item ad id quod dicunt, quod non consuevit, nec de jure debet aut potest tam gravis pœna, etc. responsum est superius, ubi dicitur de justitia ipsius mandati. Item ad illud quod dicunt quia secundum obligationem factam in conclavi, et votum ac juramenta ipsorum oportet eos convenire cum alio prætenso collegio in loco idoneo, etc. respondetur quod ipsi debent advertere quantum peccatum sit velle impugnare veritatem in tanta materia, et pervertere intellectum et intentionem scripturæ, et voti et juramenti illius Instrumenti facti in conclavi, et subvertere ordinem datum a Deo et descriptum in sacris canonibus, et etiam præconceptum et expressum in conclavi. Nec in hac parte potest sic obscurari veritas, ut non videatur depravatio voluntatis in præmissa damnabiliter incidere; nam ad cardinales non spectat locum idoneum eligere, sed ad papam, etiam secundum tenorem prædicti Instrumenti conclavis, sicut in eo manifestum est, in quo per papam electio ad utramque partem secundum intentionem voti et juramenti debuerunt capita et membra simul convenire, scilicet dominus noster papa cum suo collegio, et antipapa cum suo prætenso, et non membra sine capitibus : et sic fuit dictum, tractatum, intellectum, conventum et firmatum in conclavi, et hæc separatio manifeste subvertit ordinem debitum et est contra scripturam et intentionem voti et juramenti dicti Instrumenti conclavis, et perversitas separationis membrorum a capite est inchoatio novi schismatis, et non emendatio antiqui, nec votum nec juramentum poterant obligare ad hujusmodi separationem, cum manifeste obviaret divinæ ordinationi et sacris canonibus. Non ergo fuit necesse exire de civitate Lucana pro prosequendo negotium unionis et servando juramentum, imo per talem exitum magnum obstaculum inductum est negotio unionis, ac importabilis turbatio, et alias inaudita confusio, ut etiam superius factum est, nec velint depravare sensum scripturæ præfati Instrumenti conclavis, ubi dicitur : *Dummodo velint sic convenire, ac concordare quod sequatur, etc.* Et ibi intelligitur de conventione et concordia animorum circa canonicam electionem, et debuit esse in loco electo, ut supra præsentibus capitibus ad actum renuntiationis, ita quod illum verbum : *sic*, dicit modum in actibus eligendum, et non modum loci; determinat enim ita illud, *insimul concordare*, sicut et illud infinitivum, *convenire ;* nam ex modo actuum, et non ex modo loci sequitur juste canonica electio : sine enim qualitate in actibus non sequitur juste canonica electio, quæ non habet ordinem ad qualitatem loci, nisi intelligatur per qualitatem loci dispositio facta a capitibus et præsentia eorum secundum jam dicta, vel qualitas a jure petita, et hujusmodi qualitates non sunt servatæ, nec possunt servari nisi per dispositionem papæ et antipapæ.

17. « Nec valet quod dicunt, *in obligatione loci Pisarum et Liburnii*, quia manifestum est quod nunquam fuit conclusum, nec nata aliqua obligatio, et tractatus ille pendebat; delusorie tamen ex parte antipapæ ut attentatio invasionis Urbis per eum docet, et illa prædicta emerserunt gravia ad illum tractatum pertinentia, quæ merito indigebant novo consilio, et cum dicunt : *Necesse erat eis se conferre Pisas, ut servarent fidem ;* aut intelligunt quod obligaverint se per fidem ire Pisas sine capite suo, et tunc se accusant super eo, ad quod obviandum fuit factum præceptum et mandatum; si autem intelligunt cum capite suo ante firmationem contractus, qui pendebat, non debuerunt præstare fidem : et si præstiterunt, servanda erat secundum intellectum quem habuerunt, et sic non tenebantur sine capite. Verum falsitas involvit fallentem, et cum credit se tueri falso, detegitur in aperto; et dum pro fide ostentata frangit fidem Deo et homini sibi præsidenti, merito damnabiliter convincitur.

« Item ad id quod dicunt, se carceratos infra muros Lucanos, respondetur quod contra tanta pericula non potuit aliquid mitius fieri, de qua materia plura possent dici pro justitia et opportunitate illius mandati, sed pro nunc sufficiant quæ superius dicta sunt.

« Item ad illud quod dicunt de jure et consuetudine congregationis cardinalium collegialiter, dicunt scienter manifeste falsum, cum etiam tempore præfati domini nostri solebant

non se collegialiter congregare, nec aliquid tractare, nec litteras ad collegium transmissas legere, nec aperire sine licentia ipsius domini nostri, sicut semper servatum est, quousque inceperunt usurpare tempore præfati domini nostri, nec tenentur collegialiter tractare de causis fidei etc., ut dicunt, quia ad eos non spectat, nisi quantum papæ placuerit, et mirum est quod contra tam notoria audeant affirmare: nec se potuerunt obligare in diminutionem potestatis papæ, ad quem spectat vocare cardinales, et non ad alium, et collegialiter cum eis tractare de unione Ecclesiæ et aliis occurrentibus.

18. « Idcirco per illud præceptum secundum ipse dominus noster nullam facultatem abstulit ab eis, nec interdixit, neque prohibuit, ut non attenderent ad unionem Ecclesiæ, quam pleno affectu prosequebatur et toto conatu prosequi intendit; sed providit ne perverse laberentur in divisionem, sicut lapsi sunt, qui lapsus iniquus et abominabilis est; et non præceptum ipsius domini nostri, quod justum et opportunum fuit, ut superius dictum est. Item ad illud quod dicunt, quod nunquam juraverunt se non congregare, et quod de jure possunt se congregare, et quod juramentum fidelitatis et obedientiæ non se extendit ad hoc, satis videtur responsum, quia de jure non habent; sed tamen adhuc respondetur sibi quod de jure non possunt se congregare contra præceptum papæ, nec ad hoc potuerunt se obligare, nec etiam se obligaverunt, ex aliquo actu facto in conclavi, nisi postea temerarie attentaverint facere, ex qua attentatione non sequeretur obligatio, quinimo in conclavi expresse fuit per omnes negatum illud quod nunc faciunt et fecerunt, etiam si eligendus, postquam fuisset electus, et in papatu expresse non vellet servare obligationem factam per eum: sicque tunc reprobaverunt propter periculum quod nunc fecerunt; et tamen non sunt, nec fuerunt in casu, quod papa non velit, qui fideliter prosequitur ad quod tenetur; et si non potest per unam viam, intendit per aliam, nec quidquam fundari potest in contrarium; advertant ergo qualis sit assertio, quod congregare se contra præceptum papæ non est contra juramentum obedientiæ et fidelitatis; hæc enim conclusio repugnat principatui a Deo instituto, et subvertit statum papatus, et ordinem principatus et firmitatem ejus; contradicit sanæ doctrinæ et antiquatæ observantiæ: collegialiter ergo cardinales habent tractare cum papa fideliter, prudenter, charitative, provide ac mature pro unione, quod ipse dominus noster continuo voluit, et utinam ii qui ab eo recesserunt, sic fecissent.

19. « Ad illud autem quod dicunt de tertio præcepto sive mandato, satis ex superioribus patet responsio; et utinam non talia et tanto tempore tractassent sic sine fræno cum Gallicis et schismaticis ac aliis; quia tanta mala non fuissent secuta, et verisimile credi potest, quæ in præsenti habentur et in futuro dubitantur: et utinam servassent sane et pure juramenta et vota sua de inchoatis, mediatis et finiendis, et nihilo mittendo de contingentibus etc. quantum in eis erat, id est, quantum ad eos spectat, quia non præsumpsissent, nec præsumerent.

« Item ad ultimum quod dicunt quod certum præceptum est contra charitatem, in qua qui non manet, in Deo non manet, et qua quilibet fidelis Christianus tenetur quantum potest errantes ab erroris semita revocare; quod utique fieri non potest absque participatione et colloquio: non ergo debuit prohiberi, maxime talibus viris, quorum officium esse debet revocare Christianos ab hæresibus et scissuris. Hoc ultimum hic receptum de verbo ad verbum, quod ab eis positum est, secundum omnem partem facit contra eos, quæ res satis plana est, idirco breviter sumatur: primo revocent se a divisione, quam fecerunt de semetipsis, et a scissuris, quas nituntur facere in alios per subtractionem obedientiæ etc., et alios si quos infecerunt: secundo ab erroribus se et alios quos induxerunt: tertio provideant ne se et alios in hæreses immergant tanquam fideles Christiani, quod ad suum officium dicunt hoc spectare; et utinam illa participatio et collocutio fuissent in charitate, quia præceptum, quod sanctissimus dominus noster fecit in charitate, non fuisset opportunum: libenter igitur præfatus dominus noster papa subjicit se pleno corde, humili affectu, digna devotione et recta voluntate amantissimo Christo et sibi amabilissimo, et ejus judicio, ex cujus providentia ejus vices gerit in terris, qui novit secreta cordis et falli non potest, in quo posuit fiduciam suam, sperans per eum liberari a calumniis hominum, et veritatem et innocentiam suam illustrari, et per ejus manus misericorditer, pacem Ecclesiæ dari et integrationem: et quia videt multiplices defectus ex ignorantia et malitia hominum, quos non valet reparare, vehementissime desiderat Concilium generale. Dat. Lucæ pridie id. Junii, Pontificatus nostri anno secundo. »

20. *De redigendis in ordinem papa et antipapa actum.* — Interea cardinalibus a Gregorio secedentibus, regium Gallorum consilium, cum Petri e Luna imperium exeutiendum renitente frustra Guidone archiepiscopo Rhemensi decrevisset [1], censuit optimam ad componendum Ecclesiarum fœdus viam ineundam, si ii cum adverso purpuratorum Avenionensium collegio convenirent, sicque exaratis XXII Maii litteris [2] Caroli regis nomine, gravissimis sententiis questi de Gregorio et Petro e Luna, qui tanto tempore universi Christiani orbis spem fefellissent, ipsos ad Ecclesia-

[1] Monstrelet. vol. 1. c. 43. — [2] Ext. apud Theod. e Niem. tr. VI. c. 14.

rum conjunctionem communibus curis et conatibus urgendam incitarunt.

« Carolus Dei gratia Francorum rex, egregiarum circumspectionum viris et amicis nostris charissimis, pro cardinalibus se in Roma gerentibus salutem, et miserandæ lachrymantique matri omnium Ecclesiæ condolere.

« Cognoscitis abunde, si non fallimur, dilecti et fideles amici charissimi, quam in gravibus doloribus et anxietatibus ob duorum nefandam ambitionem, qui diu de papatu contenderunt, sacrosancta Ecclesia magis in dies affligitur, magis laceratur et concutitur, videntes nunc miserabilem ac horrendam, atque nisi ex alto Deus piis oculis perspexerit, subversionem. Inde gemebundi et anxii viscerotenus commovemur, ejus desolationi pie condolentes ». Multisque de promissa sacramento a Gregorio et Petro e Luna fastigii papalis abdicatione interjectis, addit : « Solemnissimos nostros et Ecclesiæ regni nostri ambassiatores in magno et notabili numero de nostra intentione et voluntate ad plenum edoctos, primo ad dictum Petrum de Luna, deinde ad dictum Angelum transmisimus : et quanquam apud eosdem contendentes per magna tempora unionem nostro nomine prosequentes permanserint, nihil tamen quod Deo gratum quodque mundo utile esset, reportarunt ab eisdem ; sed annum et plusquam annum in legationibus unius ad alterum destinandis, in locis difficultandis, in coloribus pro sua parte ad sui excusationem quærendis consumpserunt ; nec in orbe toto locum invenire valuerunt, ubi sua vota suaque juramenta adimplerent, ubi lugenti et desolatæ Ecclesiæ pacem darent. Quis autem eorum malitiam, fraudem et iniquitatem clare non videat ? Quis eosdem turbatores pacis et impeditores unionis non accipiat ? Quis talibus de cætero obediret ? Violaverunt fidem, fregerunt votum, promissum non tenuerunt, et sponsam Christi ante pedes eorum videntes prostratam, eidem manus relevatrices, quas faciliter exhibere poterant, denegarunt. O magnum et scelestum facinus ! O nefanda temeritas ! O talibus viris ad pacem Ecclesiæ dandam inter mortales obligatis indigna macula nunquam eorum delenda de frontibus ! qui dum opportunitatem assequendæ pacis perceperunt, quasi pavidi et, ut existimamus, suorum scelerum conscii, se mutuo in præsentia suorum collegiorum videre ausi non sunt, verentes forsitan ne voluntas Altissimi, quæ mentes scrutatur, et cujus majestati manifesta sunt omnia, eorum fraudes et collusiones et errores, longis incognitos temporibus, in eorum pertinacia clarescere faceret. Hæc et alia majora satis vos scire arbitramur, et quantum zelum ad pacem Ecclesiæ habuerint qualiterve processerint, inde elicere potuistis : etenim ambo obstinati sunt et dura sententia obfirmati, ut Ecclesiæ pacem dare recusent. Vos, quibus spes obtinendæ pacis ob defectum et vitium eorumdem relicta est, rogitamus et cum instantia Deum verum et immortalem, per ejus aspersionem sanguinis, per (si qua est vobis) fidei et Christianæ religionis integritatem et ad matrem Ecclesiam misericordiam et pietatem, requirimus et hortamur, ut dimisso dicto Angelo, vos in unum locum conferatis, et conventionem cum nostris cardinalibus procuretis : nam si locum in unum convenietis, non dubitamus quin in ipsorum contendentium contumacia et absentia, attenta rei necessitate, quin, in quantum subest legibus et decretis Ecclesiæ, provisum sit etc. Datum Parisiis, anno Domini MCDVIII, die XXII Maii ».

Hortata etiam tum est Academia Parisiensis[1] pseudocardinales Avenionenses, ut cum Romanis cardinalibus consurgerent, ad tollendum schisma agendumque legibus in ambos certantes de papatu, quorum subterfugia ad retinendam dignitatem captata ita damnant : « Superfluum putaremus referre quoties requisitæ fuerunt dilationes, refutationes et illusiones, quibus jam orbem fatigaverunt, quod vos ipsi ea cognovistis : nullus in Europa locus aptus nullaque dies anni conveniens ipsis visa est ad pacem Ecclesiæ dandam. O vehementem pertinaciam ! O fidem, ne dicatur, debilitatam, sed tamdiu deperditam ! Membra se dicunt Ecclesiæ vel capita, quam hostili gladio persequuntur. Absit ut hostes Ecclesiæ dicantur pars Ecclesiæ, inimicus Christi dicatur vicarius ». Et infra : « Vestras reverendissimas paternitates hortamur, et hortando supplicamus ut, relicto Petro de Luna, cum dominis alterius collegii conveniatis, pacem et unum summum Pontificem fideli populo daturi et contendentium indignitatem, duritiem et pertinaciam declaraturi, etc. Scriptæ Parisiis in congregatione generali apud S. Mathurinum super hoc specialiter congregata, die XXIX mensis Maii, anno Domini MCDVIII.

Justissimæ erant eæ querelæ de Petro e Luna, qui ad correpta flagitio papalia insignia relinquenda non erat comparatus ; non de Gregorio, qui Pontificatum deponere volebat, modo schisma aboleri posset, ut vere in Constantiensi Synodo deposuit, cujus exemplum pium imitari recusavit nequissimus pseudopontifex : debuerantque Robertus Gebennensis antipapa, ejusque anticardinales ipsorumque sectatores potius oblatum ab Urbano VI in schismatis exordio Concilium admittere : nec etiam veram redintegrandæ Ecclesiarum conjunctionis rationem iniere, dum cardinales induxerunt, ut a Gregorio deficerent seque pseudocardinalibus conjungerent ; non enim illos censuris solvere, neque eligendi Pontificis jure donare poterant, ac multo minus Gregorium exauctorare, cum maxime Concilium Œcumenicum non efficerent, et universitate tum

[1] Ext. ejus lit. apud Nicol. Clemang. p. 587.

potestatis tum multitudinis carerent, quod ingens multitudo adhuc Gregorio adhæresceret, et adversus ipsum rebellandum negaret, atque alia Petrum e Luna sequeretur. Omnium primus, qui a politicis subornatus est, fuit Balthassar Cossa, qui Pontificatus adipiscendi rabida spe furebat, quo tandem potitus est, ut cum ignominia dejiceretur. Is Bononiæ summo cum imperio præerat, et Antonium e Butrio ac Petrum de Ancharano Bononienses doctores vi impulit, ut conclusiones promulgarent [2], defectionem a contendentibus de Pontificatu honestam ac licitam, ambosque Concilii sententiæ obnoxios esse, ut utroque Pontificia dignitate dejecto schisma exstinguatur. Ex his autem Antonius e Butrio, cum paulo post morbo lethali implicitus decumberet, omnia quæ dixerat et scripserat adversus Gregorium revocavit [1] ».

21. *Indictum Concilium hinc a papa, illinc a cardinalibus.* — At Gregorius, cum se in crimen propagati schismatis falso adductum, fraudibusque schismaticorum, qui etiam ad defectionem cardinales ac præsules trahebant, circumventum doleret, Concilium indixit in Ravennate Exarchatu aut patriarchatu Aquileiensi celebrandum, atque ad se tantummodo veteri Ecclesiæ more indicendi Concilii auctoritatem spectare promulgavit, ac Robertum Romanorum regem aliosque Apostolicis litteris sollicitavit, ut oratores suos ad illud mitterent.

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum tota nostræ mentis intentio sit Christianorum Ecclesiam integraliter reunire, palpato per experientiam, rerum magistram, quod per viam renuntiationis, quam pure et sincere obtulimus et in eadem perseveranter persistimus, secundum formam et intentionem nostri voti et juramenti, nescientes divini secreta consilii sæpenumero per effectum demonstrantis quia vanæ sunt cogitationes hominum, ad viam juribus et antiquis consuetudinibus approbatam nos convertimus, generale Concilium, quod omnes vias ad unionem includit, nullam penitus excludendo, quodque congregare solius Romani Pontificis esse dignoscitur, sineque cujus auctoritate factum, non Concilium sed conventiculum aut conciliabulum dicitur, et definitur nullum existere, ad festum Pentecostes immediate sequentis celebrandum, et in provincia Aquileiensi vel Exarchatu Ravennate, divino auxilio invocato, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica præsentium tenore indicimus et etiam convocamus, per Apostolica scripta mandantes venerabilibus fratribus nostris universis et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis electis et aliis Ecclesiarum prælatis, ac reliquis in prælaturis et dignitatibus constitutis, qui solent ex dignitatibus aut prælaturis eorum in hujusmodi generalibus Conciliis interesse, quatenus ad id personaliter in eisdem loco et tempore transferant tempore debito, scituri locum quem ex eis duxerimus eligendum : quem quidem locum nunc expresse denuntiare nequimus, propter varias circumstantias, quibus locus talis unitatis et pacis debet merito circumcingi, et quoniam pestiferum hoc schisma tolli verisimiliter non speratur, neque dari integritas unionis populo Christiano cum effectu sine dominorum temporalium voluntate, quorum honor status tangitur, charissimos in Christo filios nostros Rupertum Romanorum et alios reges ac nobiles viros, duces, principes cæterosque potentatus, necnon communitatum et universitatum regimina principalia requirimus, monemus et exhortamur in Domino, quatenus ad idem Concilium personaliter veniant, aut aliquos viros solemnes, doctos et Deum timentes transmittant ut fiat, Deo adjuvante, pax et unitas eadem in populo Christiano. Nulli ergo etc. Dat. Lucæ. VI non. Julii, Pontificatus nostri anno II ».

Circumventus est Gregorius difficultatibus maximis ; non enim modo antipapa unquam consensurus erat, ut pro tollendo schismate in unam Synodum discissarum Ecclesiarum episcopi convenirent, atque ideo, ut Gregorio adversaretur, schismaticæ factionis conciliabulum Perpiniani indixit ; verum etiam cardinales, qui a Gregorio defecerant, ex Concilio ab ipso in Ravennate Exarchatu, aut provincia Aquileiensi indicto, vocandi illius in publicam cum antipapa invidiam occasionem captarunt, ac post varia inter sese et cum pseudocardinalibus Avenionensibus et cum Florentinis facta colloquia, Parisiensium et Bononiensium doctorum sententiam amplexi sunt, atque ultima Julii die ad Gregorium et Petrum e Luna ad abdicationem cogendos, vel in Synodo ex utraque parte coacta Pontificatu controverso deturbandos conjurarunt [1] ; quamvis VI Julii rogati essent, ut accederent ad Gregorium, cum omnino nuncupatum in conclavi sacramentum complere vellet.

Cæterum convicti sunt cardinales ab eodem Gregorio, ipsos non æquitate et legibus usos, sed fraudibus, mendaciis, calumniis falsisque testimoniis grassatos : nam in primis ut auctoritatem convocandi Concilii ad se pertinere disceptarent, cum Gregorius pridie nonas Julii Concilium indixisset [2], illi Gregorium in Concilio indicendo antevertisse mentiti, litteras de indicto Pisano Concilio vigesima quarta Junii die falso consignarunt, cum tamen mense tantum Augusti Pisas a Florentinis pro Concilio eligendo obtinuerint. Convicere etiam ipsos mendacii Cæsarei oratores, nam in litteris datis

[1] Gobelin. in Cosmod. æt. 6. c. 89. et Theod. e Niem. tract. VI. c. 16. — [2] Id. ib.

[1] Tom. XXII. de schism. p. 63. — [2] Lib. III. Ep. cur. p. 63.

Liburni XXVI Julii ad Robertum Romanorum regem, scripsere [1] se deliberasse congregandum ex utraque parte Concilium ac locum in quo celebrandum, sit brevi dierum spatio designaturos. Si ergo Pisarum locus XXVI Julii nondum erat designatus, qua ratione XXIV Junii fuit designatus? Convicti etiam ex eo, quod in Rhenanis partibus mense Octobri ipsorum internuntius litteras de Concilii convocatione die prima Septembris promulgavit, cum antea bimestri præcedente Gregorii litteræ de Concilio indicto promulgatæ essent. Convicere etiam illos mendacii ex quod cardinales Gregorii mutuum fœdus cum pseudocardinalibus Petri e Luna sanxerint ultima Julii die, quemadmodum ex publicis eorum Instrumentis patet; et tamen in litteris de indictione Concilii promulgant XXIV Junii mutuam illam conventionem sancitam. Ergo litteræ convocationis mendaciis fœdissimis scatent (1). Præterea innocentissimum Pontificem, qui ob eximium candorem animi ad falsa schismaticorum promissa in extremum exitium pene se allici siverat, in crimen violatæ fidei extractique schismatis ob terreni honoris cupiditatem injuste vocaverunt, et quæ antipapæ erant propria scelera, in verum Christi vicarium veluti eorum participem falso refuderunt Encyclicis hisce litteris.

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales nunc in loco Liburnii Pisanæ diœcesis commorantes, una cum collegio reverendissimorum in Christo patrum et dominorum in parte alia cardinalium pro nobis, et aliis reverendissimis in Christo patribus dominis cardinalibus pro nunc absentibus, adhærentibus et adhærere volentibus in hac parte reverendo in Christo patri domino episcopo et capitulo, necnon venerabilibus et circumspectis, sæcularibus et regularibus cujuscumque conditionis existant, salutem, et promptum habere affectum ad pacem et unitatem Ecclesiæ procurandam.

« Quanta sollicitudinis cura Salvator noster Jesus Christus unitatem Apostolis commendaverit, quantoque nitore pulchritudinis unica sancta mater Ecclesia resplenderet, sacra docent eloquia, ex quibus postea sanctæ emanaverunt sanctiones; quanquam enim post resurrectionem, Apostolis parem tribuerit potestatem dicens: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum*; tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejus originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique cæteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari

[1] Tom. XXII. de schism. p. 63.

(1) Quanquam hic ego excusandos mihi non suscipio cardinales, qui a Gregorio secessionem adornarunt, non tamen facile reos illos dixerim de adscripta litteris suis, quibus Concilium indixerunt, mendaci temporis nota, ut ostenderent in Concilio indicendo sese Gregorium prævertisse. Quæ enim argumenta annalista hic profert, ut dolum illum evincat, vel falsa sunt, vel corrupti alicujus Codicis fide nituntur. Quod enim ait, utriusque obedientiæ cardinales die ultima Julii convenisse; id ex corrupto aliquo Codice petitum est. Cum apud Martene inter Acta varia ante Concilium Pisanum Veter. Monum. to. VII, col. 798, extent solemnes cardinalium utriusque obedientiæ sponsiones, quibus sese ad procurandam Ecclesiæ pacem certis quibusdam legibus propositis obstringunt. Signantur vero illæ die *penultima mensis Junii* hujus anni, ac demum singulorum cardinalium nomine munitæ sunt, inter quos duo cardinales episcopi Prænestini et Petrus Blavi, inter cardinales Benedicti celebres, occurrunt. Quas igitur annalista consuluit Tabulæ pro die penultima Junii diem ultimam Julii mendose præferebant. Ita pariter mendosam suspicor subscriptionem litterarum, quas ad Rupertum imperatorem misisse se cardinales annalista testatur. Quomodo enim die XXVI Julii scriptæ litteræ, ut Codex illius ferebat, certum locum Concilii nondum designatum fuisse testari poterant; cum apud Martene ibidem col. 791 extent cardinalium litteræ ad regem Navarræ, in quibus de Concilio indicto *in civitate Pisana ad diem* XXV *Martii* proxime futuri princeps ille fit certior; litteræ vero illæ diem XIV Julii præferant? Qua pariter die litteras alias ejusdem argumenti ad Castellæ et Legionis principes cardinales illi dederunt ibidem legendas. Si quid ergo conjecturis indulgendum est, suspicor litteras illas ad Rupertum significantes nondum designatum fuisse certum Concilii locum, die quidem XVI Julii datas fuisse: sed noluisse cardinales certum locum ubi Concilium indixerant illi significare, arcani alicujus consilii gratia, opportunius forte tempus exspectantes, ut loci ejusdem destinationem illi aperirent. Quæ si admittatur conjectura, omnia recte fluunt, nam cardinales Gregorii die XII Maii Pisas secesserunt. Non diu post transierunt Liburnum, quo e Portu Veneris, ubi cum Benedicto agebant, ejus obedientiæ cardinales sex appulerunt. Miserat eos Benedictus, ut cum cardinalibus Gregorii agerent, ac de pace Ecclesiæ procuranda communicatis sententiis tractarent. Docent hæc litteræ cardinalium ad Benedictum, et vicissim Benedicti ad cardinales, legendæ in Spicilegio Dacherii to. I, pag. 818 nov. edit. Conventum est inter eos ut generale Concilium, quo utriusque obedientiæ præsules convenirent, indiceretur. Id vero cum per certum nuntium Benedicto indicassent; ille consilium approbasse visus est, testibus iisdem cardinalibus in iisdem litteris ad Benedictum, quanquam Benedictus in responsione sua ad illos nihil tunc se rescisse de Concilio affirmat. His ita constitutis absolutoque conventu die XI Junii, quam diem Benedictus in eodem responso ad cardinales signat, ablegati Benedicti, qui cum tribus ejus cardinalibus Liburnum venerant ad illum regressi sunt, tribus illis cardinalibus relictis. Sub hæc Benedictus secessionem e Portu Veneris improvisus adornavit, prius tamen, sub ipso nempe recessu, Concilio ad Perpinianum ad kal. Novembris anni hujus indicto, litteris datis e Portu Veneris die XV Junii, vulgatisque inter Acta prævia ad Concilium Pisanum. Marten. Veter. Monum. to. VII, col. 781. Quibus fides adstruitur litteris supra memoratis Benedicti ad cardinales ferentibus: « In nostri recessus procinctu Concilium in villa Perpiniani duximus convocandum ». Concilium igitur ad certum locum primus omnium Benedictus indixit. Haud diu post, concessa a Florentinis Pisana urbe in sedem Concilii, uterque cardinalium cœtus, datis die XXIV Junii litteris, Concilium Pisis habendum die XXV Martii sequentis anni indixerunt. Secundum hæc leges sibi præscripserunt servandas, si alteruter Pontifex eo temporis spatio usque ad Concilium vel cederet vel decederet, quas leges singulorum cardinalium subscriptione munitas in publicas Tabulas retulerunt vulgavitque Martene inter Acta prævia ad Concilium Pisanum, præferuntque diem penultimam mensis Junii. Has forte Tabulas nactus est in suo Codice annalista, censuitque continere fœdus inter utriusque partis cardinales, quod compositum die Julii postrema ex depravata litterarum in eo Codice lectione deduxit. Verum, fœdus diu ante sancitum fuit, ut ex dictis hucusque intelligimus, et litteræ non Julio, sed Junio mense, exaratæ sunt. Interim Gregorius desertum sese cernens ab antiquis cardinalibus, uno excepto cardinali Columna, ait Sozomenus, testis horum locorum vicinus et coævus, in historia Pistoriensi, ad hunc annum et diem II Julii, Concilium suum in provincia Aquileiensi vel in Exarchatu habendum denuntiavit litteris ab annalista hic recitatis.

Haud ita multo post, die nempe XIV Julii, teste Sozomeno, Luca discessit, et quatriduo Senas venit. Post moram ibi mensibus aliquot protractam, tandem die III Novembris venit Ariminum, teste F. Hieronymo Foroliviensi, qui patriæ suæ Chronicon tunc scribebat, vulgatum rer. Ital. to. XIX, ibique toto hoc anno substitit; qua in transmigratione Senis Ariminum cardinalis Columna, qui unus e veteranis cardinalibus Gregorio fidem servaverat, secessione facta ad socios cardinales divertit, ait Bonincontrus coævus auctor in Annalibus Miniatensibus vulgatis rer. Ital. tom. XXI, cui Sozomenus fidem indubitatam adstruit. MANSI.

consortio prædili, honore et potestate ». Conficta fuit hæc hæresis, scilicet Apostolos pari honore ac potestate cum S. Petro instructos, cum maxima animi perturbatione commoti cardinales Pontificem sibi vellent subjicere, neque adverterent D. Petrum fuisse reliquorum Apostolorum principem a Christo constitutum, quanquam maximam ab eodem Christo auctoritatem accepissent; nec secum ipsi reputarent, cadente primatu Apostolico, cardinalitiam dignitatem omnino corruere, neque cæteris parochis futuros cardinales digniores, nec propterea Concilium indicere posse fallacia. Subdunt illi, cum fundamenta suæ auctoritatis agendarumque rerum statuissent : « Sed exordium ab unitate proficiscitur, quod Ecclesia Christi una esse monstraretur; quam unitatem ut discipulis suis suaderet et pacem, inquit : *Si duo ex vobis convenerint in terra, de omni re quamcumque petieritis, fiet vobis a Patre meo, qui est in cœlis. Ubicumque enim duo, aut tres collecti fuerint in nomine meo, ego sum cum eis.* Quam unam in canticis prædicat Spiritus sanctus ex persona Christi dicens : *Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ electa genitricis;* quod unitatis sacramentum etiam docet Apostolus dicens : *Unum corpus, et unus Spiritus sanctus; una spes vocationis nostræ : unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus.* Hinc sancti Patres, alienum et profanum hostem Patrem Deum non habentem judicant, qui universalis Ecclesiæ non tenent unitatem : et fidem erga Deum manifestant non habere, qui veluti quosdam artus dividi, et membra lacerari patiuntur Ecclesiæ. Cum enim propter Ecclesiam Christus passus sit, et Christi corpus sit Ecclesia, non videtur ab iis fides exhiberi Christo, a quibus evacuatur passio ejus, atque distrahitur. Episcopus ergo summus unus esse debet, et Ecclesia una, quæ in multitudine latius incremento fœcunditatis extenditur; et quomodo de fonte uno rivuli multi defluunt, et radii multi et lumen unum, et rami arboris multi; sed robur unum radice tenaci fundatum : sic Ecclesia Domini luce perfusa, per universum radios suos porrigit, unum tamen est quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur, ramos per universum orbem copia ubertatis extendit per fluentes largiter rivos, unum tamen caput, una origo una mater Ecclesia sponsa Christi incorrupta et pudica. Unam domum noscere debet; unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodire decet.

22. « Sane (quod dolentes, et ab intimis cordis contriti mæstitia referimus, quod et vobis non arbitramur incognitum) Ecclesia jam in triginta annorum spatio crudelem patitur et passa est scissuram; dirupta est tunica Christi, quam ut non scinderetur etiam Judæi in Christi passione sunt sortiti. Heu, proh dolor! obscuratus est color auri, sol obtenebratus est : mutatus est color optimus, fons exsiccatus est, rivuli arefacti sunt, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite platearum, in fabulam et in sibilum versus est amictus varietatis ejus; odor unguentorum in infamiæ pudorem, suavitas ejus in crudelem horrorem. Ut quid amplius immoramur calamitates Ecclesiæ atque dispendia? Postquam maledictum hoc schisma viguit, manus non sufficeret ad scribendum, lingua ad proferendum, nec memoria quantumcumque tenax ad retinendum. Nos autem charitatis fervore officii nostri debito, ut contra hanc pestem remedio provideremus opportuno, cum domino Gregorio tunc nobiscum in minoribus constituto existentes, post obitum felicis recordationis Innocentii papæ VII et alii tunc domini cardinales in Ecclesia existentes, invicem promissionibus, juramentis et votis nos adstrinximus pro schismatis exstirpatione principaliter quinque continentibus :

23. « Primum quod si quis nostrum ad apicem summi Apostolatus assumi contingeret, pro reintegratione unitatis Christianorum renuntiaret summi Apostolatus dignitati et juri suo.

« Secundum quod post assumptionem suam approbaret publice votum, et juramentum confirmaret, domino Petro e Luna, qui se ex altera parte Benedictum appellat, regibus et principibus, ac aliis universitatibus, patentibus litteris intimando et offerendo se illud impleturum, et paratum ad cedendum.

« Tertium quod de fratrum consilio destinaret ambassiatores ad eum, qui se ex altera parte pro papa gerit ad prædicta intimanda locum eligendi.

« Quartum quod, tractatu pendente, nullum crearet cardinalem : nisi causa coæquandi numerum cum numero alterius partis, nisi ex defectu alterius partis steterit, quod unionis præfatæ conclusio non sequatur infra annum a certo tempore determinato inchoandum.

« Quintum quod omnia præmissa inchoata et inchoanda mediaremus et prosequeremur, nihil de contingentibus, necessariis, utilibus aut quomodolibet opportunis omittendo.

« Post quæ dominus Gregorius præfatus ad apicem summi Apostolatus assumptus, in quem omnium nostrum reposita erat fides, propter præteritam ejus apparentem vitam, quod prædicta absque mora et efficaciter adimpleret : post sui assumptionem, pluribus adstantibus, omnia et singula prædicta approbavit, publice confirmavit, atque subscripsit destinavitque ad eum, qui pro altera parte se pro papa gerit, et ad reges, principes civitatesque quamplures, et universitates utrinsque obedientiæ litteras patentes tam nostras quam suas, in quibus prædicta notificans ea se profitebatur impleturum offerendo destinatis ambassiatoribus : et facta conclusione de loco civitatis Saonæ, a qua postquam illam suis litteris approbavit pro loco decenti, captatis

occasionibus recessit, et sumpta hinc inde ab utraque parte superflua disceptatione locorum circa illa multipliciter variando, tempus annuum et plus inaniter est consumptum, et cum multis ambagibus et varietatibus, quas narrare longum esset, nunquam ad loci concordiam est deventum, quanquam loca in medio fuerint oblata decentia et habilia cum securitatibus debitis, quæ modo ab uno, modo ab alio contendentium de papatu fuerunt rationibus frivolis reprobata, nobis contradicentibus et omnibus ambassiatoribus, et omnibus aliis pro hoc negotio parentibus in curia, et repugnanti communi hominum opinione.

24. « Postea a domino Gregorio civitate Pisana multipliciter pro loco habili commendata, et loco prædicto de ejus voluntate a nobis postulato ; et destinatis ambassiatoribus ad dominum Petrum e Luna pro alia parte, Benedictum nuncupatum, eo sese Liburnum, qui locus est propinquus civitati Pisanæ, ac ejusdem diœcesis, accedere promittente, paratis Florentinis ad locum Pisarum civitatis utrique concedendum, præfatus dominus Gregorius nunquam tempus determinare voluit infra quod accedere vellet, nec etiam cum plures diceret sibi necessarias securitates, exprimere voluit : cum tamen ambassiatores Florentinorum una nobiscum et cum ambassiatoribus Venetorum ac Petri de Luna, ex altera parte Benedicti nuncupati, super hoc instarent ; ipsis ambassiatoribus Florentinis, se ad ea, quæ concernerent Florentinos circa securitates et alia paratos offerentibus. Et tamen dominus Gregorius (quod dolenter referimus) per eum captata occasione a tractatu satis ignominiose recessit, ex quibus ejus in prædictis non sincera neque bona voluntas manifestissime propalata extitit et ostensa. Et sic tracti sumus per inania verba spatio anni et ultra sub velamine difficultatum loci, qui nec ad cedendum erat de substantia requisitus, nec ex forma juramenti ad hunc actum destinatus, cum ubilibet cedere potuisset uterque per procuratorem idoneum, aut in manibus collegii sui, nobis et dominis cardinalibus ex altera parte paratis ad omnia facta tam conventa, quam oblata convenire pro iis quæ incumbebant pro implendo.

25. « Sed tandem, ut nihil omitteret ad præcludendas vias unionis sanctæ, et claudendi aditus implementi juramenti et voti, ne quod boni agere nolebat, aliis via pararetur, nobis fecit tria mandata pœnalia evidenter injusta. Primum ne sub pœna perjurii collocutionem aliquam haberemus per nos vel per interpositam personam cum ambassiatoribus domini Benedicti, nec cum ambassiatoribus serenissimi principis regis Franciæ, qui pro nulla alia causa, quam unionis prosequendæ degebant in curia. Secundum ne sine ejus licentia sub eadem pœna congregaremur insimul : cum tamen in factis Ecclesiæ et fidei conventiones et collocutiones hujusmodi approbentur, nec verbum Dei, ut unionis et pacis est, secundum Apostolum, sic debuit aut potuit alligari. Tertium ne sub pœna privationis cardinalatus et beneficiorum de civitate Lucana, in qua cum eo degebamus, exiremus : et hæc omnia ut clauderentur viæ prosecutionis et pacis, nec aliquid de ea quoquomodo valeret attentari, et demum clarissimis verbis voluntatem suam propalando aperuit, quam ante palliaverat, quod suæ intentionis non erat amplius viam insequi cessionis, quam pluries in publico multis adstantibus reprobavit ut diabolicam : quæ tamen ante ab ipso extiterat approbata, jurata atque promissa, et a toto mundo recepta ut grata, sancta et justa, et per quam solam facilius poterat hujus pestiferi schismatis finis haberi ; cum tamen se ab hac retrahere non debuisset exemplo Christi, qui de cælo in humana membra descendit, ut salutem humano generi daret, et pacem novissime contra votum et juramentum, antequam ab altera parte a tractatu foret recessum, nobis renuentibus prius, postea absentibus, in confusionem unionis quatuor de facto creavit cardinales, in proposito non cedendi sibi applaudentes, et eum in hoc multipliciter confirmantes ; ex quibus a populo etiam cum gravissimo ejus scandalo de unione funditus extitit desperatum.

« Nos autem per manus præfati domini Gregorii, et alterius qui se Benedictum appellat, saluti et unitati populi Christiani amplius provideri non sperantes, cum et inter eos de collusione permaxime suspicaremur ; et considerantes super hoc nihil in præsentia domini Gregorii agi posse, tum quia reprobaverat cessionis viam, tum propter dicta iniqua præcepta, tum propter notorias persecutiones dicti Gregorii et suorum persequentium omnes nedum insequentes, sed etiam quoquomodo persuadentes unionem, via jurata ; et ut clarius loquamur, ut mortem et incarcerationis injustæ periculum evidens evitaremus, prout in aliis nostris expressimus litteris ut cum libertate in talibus debita, quam in civitate Lucana habere non valebamus, negotium præfatæ unionis, ut multipliciter eramus adstricti, prosequeremur, et circa illud cum quibus expediebat de opportuno remedio provideremus secundum Deum et canonica instituta, plus Deo quam homini parere volentes ; discessimus a civitate Lucana, in qua pro tunc cum præfato domino Gregorio degebamus, et Pisas accessimus, deinde Liburnum ; ut cum dominis cardinalibus ex altera parte tractaremus de mediis et viis, quibus populo Christi pax daretur et unio. Et habitis et consideratis maturis consiliis, universitates, maxime Bononiensis inclinabant in has conclusiones, quarum plurimæ ad scripturam publicam et authenticis sigillis roboratam sunt redactæ, videlicet :

26. « Primo quod uterque et dominus Gregorius, et qui se ex altera parte pro papa gerit, ex debito officii pastoralis veri vel prætensi jure communi, circumscripto quolibet juramento et voto, stante schismate tam inveterato cum tanto populi scandalo, tenentur et debent cedere, ex quo propter dubia facti et juris, super papatu aliter commode dari non potest unio et pax in Ecclesia Dei, ne plus temporalem dignitatem, quam populi salutem et unitatem ac æternam vitam appetere videantur, et quia finis pastoralis officii est providere unitati gregis, paci et saluti animarum populi Christi.

« Secundo quod longe fortius ad hoc adstringuntur, concurrentibus tam solemnibus vinculis, ut promissionis, voti et juramenti.

« Tertio quod papa, stante tali schismate, pertinaciter resistendo in implendo quod vovit et juravit, ad quod etiam absque voto et juramento tenetur, incurrit crimen notorium, et ultra hoc concluditur schismatis nutritor et fautor, cujus vetustate et obstinatione descenditur in hæresim, et fides læditur Deo et Ecclesiæ debita, cujus etiam provisio spectat ad Concilium.

« Quarto quod etiam stante dubio, an hoc nutrimentum schismatis transeat in hæresim, vel an tale sit debitum, ex quo provisio spectet ad Concilium, hoc cognoscere in dubio ad idem pertinet.

« Quinto quod stante dubio papatus inextricabili propter dubium facti et juris, ne in subversionem fidei, Ecclesia sic maneat divisa perpetuo cum tanto scandalo et perditione animarum, provisio spectat ad Concilium, et ad Ecclesiam universalem, ut utrumque, eis non cedentibus, possit a papatu ejicere.

« Sexto quod stantibus terminis ut stant, et ambobus detrectantibus implere quod jurarunt et voverunt, quod ex hoc nutriant schisma manifestum, subditi possunt et debent ab eorum obedientia recedere, et etiam tenentur, cum ex eorum obedientia palpabiliter videant utrumque in suo malo nutriri proposito; et etiam peccant si non subtrahunt tanquam principaliter schisma facientes, vel saltem indirecte auxilium præbentes nutritoribus schismatis antiquati, nec sententiis contendentium de papatu, aliquatenus propter hoc valent alligari.

« Ultimo ex factis et dictis, quae supra ponuntur, quæ universo mundo notoria sunt, satis notorie patet utrumque detrectare implere quod debebat, et ad quod tenetur ex debito officii et juramenti, cum saltem potuerint cedere per procuratores idoneos, vel uterque in manibus collegii sui, et sic dare pacem populo Christi, maxime cum uterque de jure et forma juramenti arctetur ad nihil de utilibus, necessariis aut quomodolibet opportunis omittendum; cum etiam ab utriusque pendeat potestate solvere perplexitatem juramenti, si qua subsit : et si quæ circa hæc excusationes allegantur, frivolæ sunt, et eorum cognitio est Concilii.

27. « Quibus visis et plurimis habitis inter nos consiliis, firmavimus nos unire cum dominis alterius collegii, et Liburnum accedentibus nobis, qui locus est prope Pisanam civitatem ejusdem diœcesis, ac eisdem dominis cardinalibus ex altera parte in sufficienti numero nobiscum congregatis in unum nos univimus propositum, ut modis omnibus justis et sanctis, et secundum canonicas sanctiones, populo Christi de pace et unione provideremus. Et considerantes quod ipsi de papatu contendentes, contra se Concilium integrum minime congregarent, ut præteritorum experientia docuit et docet, et etiam præterita negligentia, et maxime quia cum domino Benedicto Gregorius negavit cessionis viam, et eam ut diabolicam reprobavit, ad quam tractandam etiam Concilium denegasse videtur, attendentes etiam quod uterque permaxime est de convocando Concilio suspectus, ut aut nolit, aut nimium dilatet, aut etiam minus fideliter congreget, aut verbis et factis, viam impediat ad schisma tollendum, ad cujus finem Concilium congregatur, cum perpendat uterque congregato Concilio se verisimiliter excludi, et uterque multifarie se declaravit anhelare, ut in papatu etiam cum divisione remaneat. Item propter probabiles dubitationes de papatu tam ex facto et facti antiquitate, quam ex jure descendentes, et propter obedientias separatas, neuter quoad totam congregationem utriusque obedientiæ, quæ tota in tali casu necessario est congreganda, potest se ostendere papam indubitatum, nec in solida possessione pacifica papatus existit sic, ut eo modo, quo oportet, valeat Concilium totum congregare, nec uterque de facili potest ad hoc induci ut congregent simul, tum propter eorum indispositionem ad hoc, quæ perpenditur ex retrofactis et dictis, tum propter nimiam inter eos distantiam in re tantam celeritatem desiderante; tum quia saltem casu aliquo canones inferioribus Concilii congregationem permittunt; nullus autem proportionabilior casus isto, tum quia ad congregationem Concilii requiruntur per nos, et per Concilium requirentur, ut consentiant, et si consentiunt bene quidem, alias Concilium procedere poterit, cum ab eorum potestate pendere non debeat, an de criminibus suis inquiratur, de quibus per Concilium potest inquiri, nec ut perpetuo Ecclesia sic lacerata remanere debeat; tum etiam neutrales seu subtracti, de facili ad eorum convocationem non venirent, et sequeremur pericula alia evidentia in impedimentum desideratæ unionis.

« Et attendendum quod, si diffugia et dilationes contendentium ulterius attenderentur, qui sic se ab invicem separant et disperguntur, maxima quasi ex proposito locorum distantia, et ut

de eorum convenientia in unum de cætero nulla spes habeatur, errores succrescunt, cum schisma mater errorum existat, et inveteratum transeat in hæresim juxta divinas et canonicas sanctiones : et Ecclesia ad irreparabilis desolationis deduceretur opprobrium, in evidens et irrecuperabile periculum animarum : habita inter nos duo collegia matura deliberatione cum multis prælatis notabilibus et magnis litteratis in theologia, canonica et civili facultate, sequentes exempla et gesta alias virtuose in Ecclesia Romana servata, deliberavimus quod per nos in parte et obedientia nostra Concilium seu Ecclesia convocetur in certo loco et termino, et idem fiat per collegium seu dominos cardinales ex altera parte in eodem termino cum auxilio et benigno suffragio regum et principum utriusque obedientiæ, quibus nunc Romana et universalis Ecclesia permaxime dignoscitur indigere : et qui ut Deo devoti dexteras Ecclesiæ et nobis præbebunt adjutrices, et defensionis ac protectionis præbebunt auxilia, ut devotissimos principes decet, et eorum convenit honestati ad finem, quod in dictis loco et tempore convenientibus domino Gregorio et domino Petro de Luna ex altera parte Benedicto nominato, quibus dicta deliberatio intimatur et requiruntur, ut dictæ congregationis opem ferant et assensum, et in eis conveniant, finisque imponatur schismati per viam mutuæ cessionis ut jurarunt, et electio fiat per utrumque collegium in unum convenientes unici et indubitati pastoris. Quod si venerint et non renuntiaverint cum effectu, vel alter renuntiaverit cum effectu et alter non renuntiaverit, vel ambo non venerint, provideatur per Ecclesiam congregatam, attentis promissis juratis et voto confirmatis, alias fere a cunctis fidelibus approbatis, decernatur et declaretur ut in præmissis necessarium fuerit et opportunum, taliter circa factum duorum contendentium, et necessitatem Ecclesiæ imminentem, ut ipsorum vel alterius absentia seu pertinacia et contradictione non obstantibus, schisma exstirpetur, et per electionem unici et indubitati pastoris canonicam, unio perfecta in Dei Ecclesia habeatur, ad Dei servitium, gloriam et honorem, et Ecclesiæ debitam reformationem.

28. « Quocirca prædictam deliberationem necessariam fidei et Ecclesiæ sic deliberate digestam vobis et vestrum singulis intimamus et notificamus, precamurque et sub debito juramenti et fidelitatis quo Ecclesiæ Romanæ tenemini, requirimus, quatenus, in quantum Deo placere cupitis, et defensioni fidei assistere, et unitatis vinculo procurando Ecclesiæ Romanæ tenemini, velitis in termino Annuntiationis B. Mariæ proxime futuro de mense Martii, quem terminum ad hoc congruum elegimus, ad quem terminum domini cardinales alterius partis præfatos et alios obedientiæ suæ convocant, et ad civitatem Pisanam præfatam et in ipsa cum domino Gregorio, si venire voluerit, nobiscum qui in dictis loco et termino personaliter, Deo auxiliante, erimus, ac prælatis aliis obedientiæ nostræ et partis, quos pari modo specialiter ad hoc convocamus ; ac cum deputatis regum et principum, quorum regum et principum benignum auxilium huic Dei negotio, fidei et Ecclesiæ necessarium, et quamplurimum opportunum imploramus, convenire et comparere ad fines et effectus prædictos, spirante gratia Spiritus sancti prosequendos, et feliciter consummandos.

29. « Quod si qui ex vobis, impedimentis causantibus, nequiveritis personaliter interesse ad dictos locum et terminum pro Dei et Ecclesiæ reverentia et fidei necessitate, aliquos vestri nomine, Deum timentes, scientia et experientia illustratos, destinare velitis suffultos speciali et sufficienti potestate ad effectus præmissos consequendos, taliter in his vos habentes, quod de promptitudine servitii divini et defensione fidei et subventione Ecclesiæ apud Deum meritum consequamini, et apud homines laudem et gloriam sempiternam ; nec in hac parte et materia necessaria aliquo modo dubitetis, aut cujuscumque terrore concutiamini, quia cum vos et nos causam fidei, et exstirpationem schismatis prosequamini, sub protectione Dei et Ecclesiæ, de cujus congregatione agitur, et ad quam etiam dominum Gregorium per alias nostras litteras specialiter provocamus, et intimari facimus ut Concilio intersit, manebimus ab omni læsione processuum securi. Quod si aliqui processus contra vos et nos fierent occasione prædicta, nulli forent, et evidenter subjecti vitio nullitatis tanquam impeditivi sacratissimæ unionis : est enim nostra et dominorum de collegio alterius partis intentio et irrevocabile propositum quod cum iis, qui veniunt ad dictum locum et terminum, provideatur fidei et Ecclesiæ juxta effectus prædictos aliorum, qui non veniunt, absentia non obstante, prout alias factum fuit in generalibus Conciliis, in quibus fuerunt per modum prædictum errores exstirpati, fides exaltata, Ecclesia reformata in vinculo pacis et unionis, exstincto errore schismaticæ pravitatis ». At quo jure denuntiatio fulta fuerit controversum est.

30. « Quia vero fidelibus non est tam de sollicita inventione quacumque fidendum, quam de instantia orationis humilis et devotæ sperandum, vestras charitates precamur, ac per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi exhortamur, qualenus per vos et hoc idem fieri procuretis per fideles vestræ sollicitudini commissos, humiles preces fundantur ad Dominum, et devotis orationibus insistatur, ut ipse qui concordiam operatur in sublimibus suis, dignetur efficere, quod debita per hanc deliberationem sequatur provisio celer, concors et canonica, et animarum salus et necessitas exigit, et

totius orbis utilitas desiderat et exposcit. Datum in castro seu loco Liburni sub trium priorum nostrorum appensione sigillorum vigesima quarta mensis Junii, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCDVIII ». Consignatas fuisse falsa temporis nota hasce litteras, et qua de causa, a cardinalibus defectoribus et pseudocardinalibus Petri e Luna superius indicatum est, et inferius demonstrabitur, nisi extremo scilicet Augusto, cum Pisas obtinuere a Florentinis, easdem litteras confici potuisse : parique mendacio addidere, promulgatis his litteris Gregorium suum Concilium indixisse, ac deinde cardinales rogasse, ut ad ipsum pro complendis nuncupatis votis accederent : cum hæc Gregorius ipse, antequam se cardinales conjunxissent pseudocardinalibus, præstitisset.

31. « Miseratione divina, etc. Postquam hæc nostra deliberatio ad notitiam transivit utriusque de papatu contendentium (mentiuntur aperte in Gregorii causa) factæ sunt ab eis ordinationes de convocandis obedientiis suis separatim, videlicet a domino Gregorio apud provinciam Ravennatem vel Aquileiensem in die Pentecostes, a domino, qui se Benedictum dicit, apud Perpignanum in Aragonia ad festum Omnium Sanctorum, et secundo per dominum Gregorium alia Bulla emanavit ad omnes Christi fideles sub IV id. Julii, in qua declarat quod suæ fuit voluntatis, est, et (ut in Deo sperat) erit pure ac fideliter servare formam et intentionem suorum juramentorum, voti et promissionis in conclavi factorum, atque nos convocat secum cum prætensis cardinalibus, quos de facto creavit, ad tractandum super negotio unionis : quæ tam convocationes quam litteræ domini Gregorii qualiter ad finem tendunt unionis, litterarum series patenter ostendit : tum quia ex convocationibus separatis et ad loca diversa et remotissima et diverso tempore congregandis nullatenus sequi valeat unio, nec aliquid concludi, cum talia ex utriusque pendeant facto ; et quia, ut detur unio, convocatio exigitur utriusque obedientiæ simul, et convocatio universalis Ecclesiæ secundum sanctiones sanctorum Patrum, instituta et consuetudinem hactenus in talibus observatam : nostra autem convocatio universalis Ecclesiæ est, et de utraque obedientia, ex qua sequi potest unio, et si ambo de papatu contendentes bonæ forent voluntatis, ut asserunt, nostræ potius assentirent congregationi, ut requiruntur de tota Ecclesia, quam novas et particulares facerent sic separatas, ex quibus nihil aliud sequi potest, quam schismatis confirmatio : et ex hoc etiam detegitur fraus secundæ Bullæ domini Gregorii ; cum enim nihil restet noviter tractari, sed solum restet exsecutio voti et juramenti, quam agiliter potest expedire procuratorem constituendo ad renuntiandum ; ipse tamen conatur illam ad novos reducere tractatus et anfractus, primordialia reducendo principia, quasi materia non sit satis trita et notoria, et quasi per ipsum satis varietatibus et vacillationibus retro non fuerit intricata ; tum quia ex suis contractibus, altera parte sic in remotis partibus agente, nihil nisi schismatis confirmatio sequi potest ; tum quia, quantum ad se nos convocat, hoc non agit propter aliud, nisi ut nos segreget a collegio alterius partis : ut sic convocatio universalis Ecclesiæ et utriusque obedientiæ, ex qua sola, rebus sic stantibus, dari potest unio, de nostris manibus inferatur, et schisma perpetuetur. Ex quibus, et supra narratis, satis patet qualiter retro fuerit bonæ intentionis cum expresse viam renuntiationis reprobavit, qualiter etiam de præsenti sit, et verisimiliter in futurum erit. Nolite igitur talia velut inania attendere, et quæ emanant in confusionem unionis, sed ad congregationem nostram iter præparate, ex qua cum adjutorio Jesu Christi, pax et unitas dabuntur in Ecclesia sua ».

32. *Cardinalium litteræ ad Gregorium exprobrantium temere illius acta et convocantium Pisis Concilium.* — Confirmare id aliis amplioribus scriptis ad Gregorium litteris[1] aggressi sunt iidem cardinales, et contendere Concilium Œcumenicum neque celebrari a Gregorio, neque indici posse, objecto perjurii et propagati schismatis crimine : quod tamen probare non poterant, cum etiam abdicante se Gregorio Pontificali dignitate, Petrus e Luna non esset se abdicaturus : addidere etiam hoc argumentum, ideo Œcumenicum Concilium ab eo convocari non posse, quod ad illud adversa pars conventura non esset ; neque in uno eodemque loco cum antipapa celebrare posse, cum ambo præsidere nequirent, neque alter alteri cessurus foret. Sed ea papæ cum antipapa comparatio falsa omnino et iniqua erat : arduam deinde movere litem, canonica nimirum jura, quæ de Concilio Œcumenico a Pontifice indicendo sancita sunt, præsenti casui accommodari non posse, in quo duo tamdiu de electionis juribus certarint : nullam ab indictis ab iis Conciliis dissolvendi schismatis affulgere spem, cum quisque adversarium de jure suo docere contenderet : non inanibus colloquiis, sed facto jam opus : unicam itaque tollendi schismatis superesse rationem, si ambæ Ecclesiæ uno in loco congregatæ Œcumenicam Synodum celebrent, ad quam ii opinionem Gallorum, qui jam ad neutrales et indifferentes defecerant secuti Gregorium vocarunt.

33. « Litteræ cardinalium ad Gregorium.

« Dominus et Salvator noster Dei Filius Jesus Christus, de summis cælorum ad ima mundi descendens, et tandem pro salute humani generis mortem subiens temporalem, ascensurus ad Patrem, ne gregem suum suo san-

[1] Ext. tom. XXII. de schism. p. 31.

guine redemptum sine pastore desereret; fundamenta suæ militantis Ecclesiæ in beato Petro principaliter collocavit, et ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, et ut suæ stabilitate fidei cæteros in Christiana religione firmaret, ut per hoc unum caput, unam originem unamque Ecclesiam designaret; ramos suos per universum orbem copia suæ ubertatis extendit, ut per ipsam unam sponsam Christi incorruptam et pudicam casto pudore castitatem custodientem beati Petri successoribus et gregi Dominico demonstraret. Verum a triginta annorum citra curriculis decursis, caput istud unum in duo divisum, ipsam etiam beati Petri Sedem in duas similiter sedes divisam (quod dolenter referimus), viderunt omnes fidei Catholicæ prælati, reges, principes et omnes Christiani populi nationes, quibus cum hæc scissura et decoloratio sanctæ matris Ecclesiæ displiceret, et plurimum continuo odiosa fuisset, ab ipsis dictam sanctam Ecclesiam sic divisam tenentibus, bona verba et spes optima de unione per eorum litteras et nuntios semper data fuerunt, effectus autem tot verborum et bonæ spei quis et qualis secutus fuerit, usque ad assumptionem vestram per nos episcopos, presbyteros et diaconos S. R. E. cardinales factam ad summi Apostolatus apicem, in qua Gregorii XII nomen (o utinam sic re accepissetis!) elegistis, vos et tota Ecclesia Catholica sunt testes. Quot enim dicto tempore adversa pertulerit, quotque repetitis malleis crebrisque tunsionibus subjacuerit attestantur quamplura : defecerunt namque litterarum studia, et per consequens ad viros ignaros translata Ecclesiarum regimina, defecerunt jam universalis et aliarum fere omnium temporalia, et in ruinam prostrata sunt ipsarum magnifica ædificia : denique in laicis erga clericos deficit reverentia, et totaliter in contemptum populorum deducta est censura Ecclesiastica, in clericis impunita maleficia, et in locum honestatis et scientiæ successerunt præsumptio, temeritas et superbia, ut sic ex istis et aliis non sine mentis amaritudine perlegendis, de ipsa Ecclesia cum Isaia dolenter concludere valeamus : *A planta pedis usque ad verticem non est in ea sanitas.*

34. « Nos autem una vobiscum, qui de nostro collegio tunc eratis, videlicet Angelo Corario tituli S. Marci presbytero cardinali, vulgariter dicto Constantinopolitano, dicta Sede vacante per obitum bonæ memoriæ Innocentii VII, volentes tot animarum periculis et scandalis obviare, incœpimus, ut ex debito officii tenebamur, attendere diligenter ut talem eligere, et in beati Petri Sede ponere curaremus, quem ex præsumptis bona vita et sancta conversatione præterita crederemus Christi vestigia imitari, qui, velut pastor bonus, animam suam posuit pro ovibus suis et qui æternam salutem præponendam crederet gloriæ temporali, sequens in hoc etiam Christum humilem et dicentem : *Regnum meum non est de hoc mundo*; et non solum ista de ipso cogitare, sed etiam de humanæ conditionis fragilitate curavimus, quæ nunquam permanet in eodem statu, ac etiam astutiis inimici hominis, qui non desinit circuire sicut leo rugiens (quærens) quos devoret, et facta nostra quandoque in principio, quandoque in medio, quandoque in fine corrumpere suis astutiis, ut nonnunquam qui toto tempore vitæ suæ bona opera exercuit et peregit, aliqua tentatione suborta et opposita, cuncta ejus bona præterita supplantet, obruat et corrumpat : unde de Saul, qui prius in oculis Dei bonus visus, in fine sui, scribitur quod spiritus malus descendit supra Saul : et idcirco nosmetipsos et singulos de gremio sacri collegii existentes et quemlibet futurum Romanum Pontificem per nos de dicto gremio eligendum curavimus obligare vinculo juramenti, voti et promissionis solemni Deo et Virgini sanctissimæ matri ejus Mariæ, beatis Apostolis Petro et Paulo et toti cælesti curiæ esse vigiles, sollicitos et per omnia diligentes pro sanctissima unione, et eam prosequi in principio, medio et fine, et nihil omittere de necessariis, utilibus et quomodolibet contingentibus, quod unio subsequatur, et ita et vos tunc cardinales, et nos omnes similiter promisimus, vovimus et juravimus effectualiter, ut prædictum est.

« Quibus quidem firmatis voto et juramento, ut supradictum est, in vos præfatum Angelum tunc cardinalem Constantinopolitanum tanquam in præstantiorem, doctiorem, sanctiorem et in omni virtute eminentiorem direximus unanimi consensu vota nostra; nam in personam vestram concurrere putabamus, ut apparebat, famam videlicet præclaram, sanctitatis apparentiam multiplicem, honestatis fervorem et zelum perfectæ charitatis, maturitatem ætatis et insuper ad sanctissimam unionem ardens desiderium, et per lachrymarum effusionem sæpius magnam ostentationem voluntatis, sperantes indubie per vos supradicta promissa juramento et voto firmata servari, et spe ab intentione vobis in conclavi patefacta, et similiter voto et juramento, elegimus et assumpsimus in episcopum animarum nostrarum et universalis Ecclesiæ, et gregis Dominici directorem.

35. « Post quam electionem et ante inthronizationem, eamdem promissionem, votum et juramentum de novo præstitistis; et subsequenter hæc omnia in publico consistorio publicastis et confirmastis, ac etiam de prædictis firmiter observandis ad omnes fere mundi principes climatis Christiani litteras direxistis. Solemnes insuper oratores et cum pleno mandato, ad dominum Petrum de Luna, per nonnullos Benedictum vulgariter nuncupatum, illico, ut

tenebamini, destinastis, ipsum ad similem cessionem et renuntiationem sui prætensi papatus multipliciter exhortando, et de loco mutuæ cessionis concorditer eligendo, et in litteris ad eum directis utendo inter cætera istis verbis : « Non enim semper de jure suo disputandum est : sæpe rigor ipse utilitati et tempori cedit ; nam si mulier illa et juri suo renuntiare, et filio suo « proprio spoliare se voluit, ne sectionem unius pueri videret, quanto magis nos, si malitia operante, ad optatam unionem pervenire non possumus, per vias justitiæ pie cedendum videtur ». Demum responso ab eo habito et convento de loco Saonæ per vestros dominos oratores ad rectorem dicti loci litteras Apostolicas direxistis, inter alia continentes in effectu, quod oblationibus vobis factis ab eis uti intendebatis, et quod pro vobis vestrisque fratribus dominis cardinalibus pararent necessaria, et taliter providerent super ipso accessu, quod possent merito commendari, prout planius in dictis litteris continetur. Tandem ad dictam civitatem sive locum Saonæ accedere velle pluribus de causis minus justis recusastis, nobis contrarium asserentibus propter observantiam promissorum ; deinde dicto domino Benedicto papa prætenso ad dictum locum se in termino conferente, et de accessu vestro et nostro similiter requirente, pluribus aliis ad hoc vos exhortantibus, præcipue oratoribus serenissimi regis Franciæ, in eodem proposito non accedendi pertinaciter perstitistis.

36. « Similiter mediis notabilibus a dominis et oratoribus, maxime illustris ducalis dominationis Venetorum, pluribus locis successive oblatis utrique parti securis, in ipsis eligendis ac etiam recusandis pluries variastis, et interim per vos indebite et injuste dissolutus fuit contractus dictæ conventionis loci concorditer eligendi, et per consequens sanctissimæ unionis ; ut sic merito qui ad tantum bonum optatum omni populo venerant vel miserant, dolenter possint dicere cum Propheta : *Venerunt ad hauriendum aquam, et vasa sua vacua reportarunt* ; et iterum illud : *Expectabamus pacem, et ecce turbatio ; et justitiam, et ecce iniquitas ; et judicium, et ecce clamor.* Si enim nihil tam conveniens humano generi, quam promissa servare, quid censendum est in sublimi excelsoque solio præsidenti ? Certe quædam dicit lex : *Nihil est quod præclariore luce præfulgeat, quam recta fides in principe : cujus verbum aut sanctum, aut sacrilegum.*

« Quibus adhuc non obstantibus, sed remanentibus in civitate Lucana hac de causa prosequendi et exhortandi vos ad præfatam sanctissimam unionem dominis oratoribus præfati regis Franciæ, et prædicti domini Benedicti, et ad idem multipliciter vos impellentibus juxta conventa, votita et jurata, et nobis ad istud idem, et in eadem voluntate concurrentibus et laborantibus apud vos cum omni insistere lenitate et mansuetudine, nostra et omnium aliorum salubria monita contempsistis : et tandem animum vestrum in oppositum celare amplius non valentes, in ea verba et pluries atque pluries prorupistis, quod via cessionis et renuntiationis erat diabolica et damnata, et eam sequi nullatenus volebatis, nobisque impie et invalide sub pœna privationis cardinalatus, perjurii et beneficiorum oretenus inhibuistis, ne cum prædictis ambassiatoribus Benedicti, vel regis Franciæ de materia unionis amplius loqueremur, nec etiam nos ausi essemus de cætero sine vestro mandato similiter amplius congregari ; prædictis mandatis expresse tendentibus in præjudicium sanctissimæ unionis quæ sine congregatione et colloquiis cum prædictis prosequi non poterat nec haberi, ac etiam in scandalum totius populi Christiani, et insuper in confusionem, ruinam et totale exitium omnium Ecclesiarum et totius status Ecclesiæ temporalis destructionem, ac etiam contra sæpius promissa vota et jurata, et populo toties publicata, quasi per talia peccandi et dejerandi licentiam, ac vota et promissa tam solemniter transgrediendi per traditionem clavium regni cælorum assecuti fueritis potestatem.

« Vere per ista et alia, quæ de vobis vidimus et audivimus, semper hoc timendum est de eo, quod beatus Bernardus de papa Eugenio verebatur, ne in multis occupationibus, quoniam multæ erant, frontem induraret, et in duritiam cordis iret, et inde in aversionem, definiens quid est cor durum, videlicet « quod semetipsum non « exhorret, quia nec sentit ipsum esse, quod nec « compunctione scinditur, nec pietate mollitur, « nec movetur precibus, minis non cedit, flagel- « lis induratur, ingratum ad beneficia, ad consi- « lia infidum, ad pericula impavidum, temera- « rium in divina, præteritorum obliviscens, præ- « sentium negligens, futura non providens : et « ut breviter cuncta horribilis mali mala con- « cludam, ipsum est quod nec Deum timet, « nec homines reveretur ? » Si in hanc cordis duritiam jam incessistis, ut ex prædictis et aliis, quæ quotidie in vestra curia et per vestros consiliarios agitantur, apparet, lachrymantibus cordis oculis contristamur et plurimum anxiamur, quia præter et contra spem nostram talia contigerunt ; per ista quidem de electione vestra ad apicem summi Apostolatus gaudium in mœrorem et luctum, et exspectata consolatio unitatis in majus scandalum, et labores fere intolerabiles sunt conversi, ut sic quilibet nostrum dicere possit illud Job : *Conversa in luctum est cithara mea, et organum meum in vocem flentium.* Et iterum illud : *Expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas* ; labruscas, inquam, acerbissimas, quas comedere obstupescunt reges.

principes, populus Catholicus atque clerus, considerantes excidisse a tanto tamque sperato bono : et dimissos in tanto excidio absque spe reconciliationis alicujus, et in pejori statu, quam prius fuerant, relaxati, protracti et delusi post longam moram et consumptionem temporis, de loco conveniendo pro renuntiatione ac cessione verbali in quolibet certo loco, et si non per vos, saltem per procuratores idoneos de facili facienda, si non quæ vestra et vestrorum sunt, sed quæ Christi quærere et cogitare, ut vestræ famæ et gloriæ congruebat, et justum fuerat, curavissetis.

37. « Ex quibus, et aliis quæ quotidie vidimus de progressionibus vestris et modis, Deo teste, vobis compatimur, quæ patienter conniventibus oculis transissemus, si absque Dei offensa et transgressione juramentorum et votorum nostrorum potuissemus quomodolibet tolerare. Verum quia ex tali tolerantia et patientia fuissemus prædictorum voluntarii transgressores, et per consequens perjuri et infames ab omnibus reputati, et toti mundo exosi et quod pejus est inveterati schismatis nutritores et ob hoc per consequens juxta sacros canones hæretici reputandi : ideo Spiritus sancti gratia illustrati, obedire volentes Deo magis quam hominibus, curavimus unanimiter et concorditer, ut iidem præcipiunt, a vestris tabernaculis et consortio separari, ubi nihil proficere, quinimo ex tali mora officere sanctissimæ unioni plurimum fuerat visum nobis.

38. « Idcirco ne sanctæ Ecclesiæ, a qua ab ipsa nostra pueritia enutriti et sublimati sumus, ingratissimi de tot beneficiis videamur, et ne Dominus et Redemptor noster Jesus Christus conqueri de nobis possit, et illud Isaiæ dicere : *Filios enutrivi et exaltavi, illi autem spreverunt me ;* et iterum illud : *Qui edebat panes meos, ampliavit adversus me supplantationem ;* et rursum : *Generatio prava et perversa, hæc Domino retribuisti ?* velut mus in pera, ignis et serpens in gremio suis consueverunt hospitibus exhibere : considerantes etiam pro majori parte nostrum, senilem nostram ætatem, imo quorumdam senio jam confectam, et per hoc de proximo migraturi ad vitam aliam sine tempore, sine fine ; rationem ibidem reddituri in districto judicio et tremendo examine ; et ituri, si bona egerimus, in resurrectionem vitæ : si vero mala, veluti maledicti a Deo, in supplicium æternum ; et præsertim præsidentes, quibus durissimum judicium comminatur Deus, de quorum manibus subditorum ratio postulatur ; quæ præeminentia si recto rationis judicio consideretur, ut ait Gregorius *plus doloribus afficitur, quam honoribus gaudet ;* et omnis potentatus brevis, sed etiam si annis mille, amplius in eis labor et dolor ; considerantes etiam per recessum vestrum et alterius videlicet Benedicti a voluntaria cessione, et unum ab altero adeo elongatum, quinimo per vos etiam dicta via publice reprobata, prius tamen plusquam millies approbata et studiose pertracta, ac etiam viam justitiæ, ac juris utriusque discussionem difficilem et impossibilem, et verisimiliter sine exitu, sine fine, non absque periculo et scandalo partis alterius obedientiæ, si alterum non habuisse jus in papatu fuisset per viam justitiæ declaratum, et per consequens tantam multitudinem populi Christiani, reges insuper, principes erravisse cum periculo et discrimine animarum suarum : necnon videntes tot tergiversationes, volubilitatem et inconstantiam utriusque vestrum juxta communem omnium opinionem invicem colludentium, ac etiam propter crimen immanissimum, quod ex tam longa mora et protractione in sponte cedendo juxta sacros canones incurristis, et propter nonnullas causas rationabiles, quæ ad infrascriptam convocationem sacri Concilii simul Dei gratia uniti nostros animos induxerint, dicimus et de jure prætendimus potestatem convocandi et congregandi sacrum et generale Concilium ad nos totaliter devolutam, ex eo etiam maxime quod ex retrogestis estis in dicta congregatione suspecti ; cum nonnisi postquam præsentistis nos ad dictam convocationem parari, hoc unquam velle facere ostendistis : et quia nec possibilis sit per ambos vos in uno loco tale generale Concilium convocari, nec vocatio illorum obedientiæ alterius partis posset recte dici Concilium generale, nec in eo de altero irrequisito aliquid definire, nec requisitus etiam cum parte sua accederet, et si accederet, et si ambo præsideretis prout in uno papa indubitato probabiliter dici posset, essetis in eodem corpore et unicæ Ecclesiæ duo capita quasi monstrum, nec jura, quæ de congregatione generalis Concilii auctoritate papæ loquuntur, vindicant sibi locum cum duo contendunt contra vota et juramenta sua improbabiliter de papatu, et qui per mutuam cessionem, absque Concilii vocatione, juxta præmissa tot vinculis confirmata, possetis sine tot laboribus et dispendiis, dare Ecclesiæ unitatem et pacem. Ex quibus et multis aliis, si duceretis dictum Concilium congregandum quid aliud præsumendum, quam velle rem trahere per longum ut hactenus protraxistis ? et ad quem finem dicta convocatio fieret, postquam tot vinculis tenemini ad cedendum sponte ? utrumne ad finem discutiendi de jure utriusque altera parte absente ? et etiam si præsente, poteritisne vos ambo ignari facti, nisi quatenus auditu percipere potuistis, plus coram dicto Concilio etiam simul utriusque obedientiæ congregato in facto vel jure ostendere, quemadmodum ostensum fuit hactenus per illos quodammodo, qui viderunt et tetigerunt, et contraria solemnium doctorum utriusque obedientiæ pro se et contra se consilia reportarunt ? præterea cum partes utriusque

obedientiæ congregatæ simul forent, quis contra partem suæ obedientiæ definiret, quinimo proculdubio præsumendum foret, prælatos, reges et principes de vestris moribus fastiditos et ad cedendum sponte tot juramentis et votis, et vinculis obligatos, aliqua pœna gravissima merito condemnare.

39. « Ad prædicta igitur, tam salubriter quam consulte pro vobis cum charitate dicta et scripta, placeat et dignemini, deposito omni carnalitatis affectu, sana mentis consideratione attendere, et non errores erroribus accumulare, et per vias retrogradas veritatem confundere, et sacro Concilio universalis Ecclesiæ, per vos ad quos pertinet, ut prædiximus, convocato, impedimenta præstare, ne ipsius generalis Concilii, et totius populi Christiani indignationem fortius incurratis. In nomine igitur Domini nostri Jesu Christi, cujus Ecclesiæ militantis causam suscepimus et suscipimus, totis mentis affectibus, et cum animorum sinceritate feliciter inchoandam, mediandam et totaliter terminandam, prout ex prædictis promissionibus per nos factis, juramenti et voti, ut prædicitur, vinculis roboratis et confirmatis efficaciter obligamur, decrevimus et firmavimus, ac decernimus et firmamus, utrumque collegium unitum et in unum conjunctum, totam universalem Ecclesiam ad sacrum Concilium convocare et congrerare, prout juris ordo postulat et requirit, ut ad ipsum omnes et singuli, qui de jure vel aliter ad ipsum accedere vel mittere decreverunt, pro exsequenda sanctissima unione sunt efficaciter adstricti, venire et comparere debeant legitime ad civitatem Pisarum in provincia Tusciæ ad festum Annuntiationis B. Virginis proxime secuturum, ut sic adveniente dicto termino coram dicto sacro Concilio hæc flebilis causa diuturni et nefandi schismatis a Dei Ecclesia exstirpandi radicitus proponatur, et taliter per ipsum Concilium ordinetur et provideatur, quod per viam renuntiationis et cessionis per vos promissam et juratam, diu absque aliqua justa causa tam protractam, in dicto sacro Concilio sancta unio et perfecta, ut expediat, habeatur in Ecclesia sponsa Christi. Ad ipsum igitur Concilium infra prædictum terminum convocandum vos requirimus et invitamus, et in Domino exhortamur, quatenus ad dictum locum et in dictum terminum accedatis in dicto sacro Concilio, ad prædictam renuntiationem prout voluistis et jurastis efficaciter adimplendam ; certificantes vos, quod si venire neglexeritis, aut si veneritis et ad quæ tenemini voto et juramento efficaciter non ea adimpleveritis, dictum Concilium contra vos vobisque faventes, sequaces et adhærentes procedet, ut justum judicaverit coram Deo et ejus mystico corpore, et pro pace et unitate expedire videbit, vestra et aliorum pertinacia et obstinatione non obstantibus, pro meritis recepturi vos et alii assistentes vobis in tanto scandalo et schismate nutriendo et fortius indurando, justitiæ complementum. Datum in castro seu loco Liburnii Pisanæ diœcesis sub trium priorum nostrorum sigillorum appensione, decima sexta mensis Julii, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCDVIII ».

40. *Perjuria et fraudes Petri e Luna Gallis nota, qui ab eo deficiunt.* — Adjecta hisce litteris temporis nota etiam adulterata est a cardinalibus, ut superius indicatum est, cum ex ipsorum Instrumentis convincantur, se conjunxisse pseudocardinalibus tantum ultima Julii die, neque Concilium Pisanum indixerint nisi appetente Septembri. Cum vero mendacia exosa sint increatæ Veritati, non mirum est si Concilium Pisanum schisma non aboleverit, sed auxerit, quantumvis cardinales pium ardorem conjungendarum Ecclesiarum præ se tulerint : neque enim tam sacrum opus mendaciis dolisque peragi debuit ; quare Gregorius cum eos fraudibus grassari animadverteret, Pisano Concilio se committere noluit. Non dissimilem litterarum formulam transmissam colligitur ab Avenionensibus purpuratis ad Petrum e Luna, qui Perpiniani Synodum indixerat, non alia de causa, quam ut schismate corroborato fallaces titulos retineret, neque enim alio quam ad flagitium disgregata conciliabula vergere poterant.

Is vero antequam Italia abscederet, litteras [1] ad Gregorium, a quo dissidere cœperant cardinales, dolis et aculeis plenas misit, quibus non restitutæ Ecclesiæ pacis culpam omnem in eum conjecit ; atque ita universæ Ecclesiæ fallaci ostentatione se illusisse putavit : cujus tamen doli patebant, cum pacis Ecclesiasticæ instauratio non in difficillimo illo faciendo colloquio cum Gregorio sita esset, sed in abdicatione falsæ dignitatis, quam nuntiorum opera, vel coram suorum collegio pseudocardinalium perficere poterat. Norant ejus artes Galli, ac rex Carolus ineunte anno hoc XII Januarii promulgarat [2], excussisse se illius jugum, cum schisma extraheret, sollicitaratque Catholicos, ut Gregorium ad servanda vota, denegato illi omni obsequio, adigerent : tum dolosas ejusdem Petri moras pertæsus ei denuntiarat [3], ni recurrente sacra Dominicæ Ascensionis die finem schismati poneret, Gallias ejus imperiis non parituras (1). Quas

[1] Ext. tom. XXII. de schism. p. 19. et apud Theod. e Niem. l. III. c. 3. et lr. VI. c. 25. — [2] Ext. ejus lit. apud Theod. e Niem. li. VI. c. 1. — [3] Ext. in Cod. Victorin.

(1) Cum Gallia universa ab utriusque Pontificis obsequio sese subduxisset, visum est Ecclesiæ illius præsulibus in Concilium Parisiis coactis ea statuere, quæ ad optimam sacræ reipublicæ moderationem, quoadusque Pontifex legitimus deesset conducere arbitrabantur. Hujus Concilii nihil omnino superesse censuit Labbeus præter sententiam in viros nonnullos a Patribus dictam, qui Petro de Luna pervicacius adhærebant, spretis regis edictis et Academiæ Parisiensis sanctionibus. Lata hæc dicitur Parisiis anno millesimo quadringentesimo

minas non ferens antipapa Carolum regem et alios, qui ipsum deseruerant, anathemate perculit [1] : sed illius Diploma laniatum ac flammis injectum est, ejusque nuntii ad summam ignominiam mithris e papyro redimiti, depictis Petri e Luna insignibus inversis in vestibus lineis per Parisios circumducti, denique in carcerem missi fuere. Tum a Parisiensi Academia hæ conclusiones [2] propositæ :

« Prima conclusio. Petrum e Luna fore non tantum schismaticum pertinacemque habendum, verum etiam hæreticum, perturbatorem pacis et sanctæ unionis Ecclesiæ.

« Secunda conclusio. Petrus de Luna non est nominandus Benedictus, nec papa, nec cardinalis, nec nomine cujuscumque dignitatis, nec sibi obediendum est tanquam pastori sub pœnis fautorum schismatis.

« Tertia conclusio. Facta, dicta, collationes, provisiones sive processus a tempore datæ litteræ ad modum Bullæ confectæ, insuper pœnæ quæcumque spirituales vel temporales explicatæ vel implicatæ in dicta littera contentæ nullæ sunt.

« Quarta conclusio. Dicto Petro aut suis litteris aut mandatis nullus potest obedire, imo tenetur sibi non obedire sub pœna fautorum schismatis.

« Quinta conclusio. Dicta littera est de se iniqua, seditiosa, dolosa, fraudulenta, turbativa pacis et offensiva regiæ majestatis.

« Sexta conclusio. Contra fautores et receptores dicti Petri et suorum suarumque litterarum procedendum est sicut et contra dictum Petrum. » Data sunt Bucicaldo Genuensi præfecto a rege mandata, ut Petrum e Luna comprehenderet ; sed is periculum subodoratus e Liguria se in Cataloniam recepit, ut regis Aragonum patrocinio tegeretur ; quem ipsius cardinales tunc deseruisse Pisasque se contulisse jam diximus. Ut vero Perpiniani conciliabulum proximo anno coegerit, suo loco dicetur : nunc ad Gregorium redimus.

11. *Gregorius purgat se ab imposito crimine, et cardinales ad officium revocat.* — Cum a cardinalibus, qui ab eo secesserant, apud Christi fideles in crimen perjurii, ac violati de abdicatione voluntaria sacramenti adduceretur, Gregorius publicis litteris est professus [3], nuncupatam se in conclavi jurisjurandi voti formulam servare velle ; tum illos, promissa amplissima venia, ad se revocare nisus est.

« Ad futuram rei memoriam.

« Ad protegendam innocentiam nostram adversus assertionem improvidam et injustam obloquentium, detractorum et erigentium cornua malignantium in Christum suum, quibus inter cætera puritatem mentis nostræ Apostolicæque potestatis plenitudinem, ac nostram et damnabilibus infamiæ maculis deturpare, ac suis incursibus irritare temerarie non verentur, et etiam conmituntur, asserentes nos promissionem, votum ac juramentum nostra circa desiderabilis unionis in Dei Ecclesia materiam salutarem in conclavi facta, emissa et præstita, contemnere realiter observare, ne falsa pro veris recipiantur, cum opprimatur sæpenumero veritas, nisi salutaris defensionis præsidio fulciatur, tenore præsentium notificamus et declaramus, quod nostræ firmæ voluntatis fuit, et est, et in Deo speramus, erit, pure et fideliter servare formam et intentionem nostrorum juramenti, voti et promissionis in conclavi factorum hujusmodi. Et quia die undecima mensis Maii immediate præteriti quidam tunc ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. tunc cardinalibus, videlicet Antonius olim Penestrinus episcopus, Conradus olim tit. S. Chrysogoni, Franciscus olim tit. SS. Quatuor Coronatorum, Jordanus olim tit. S. Martini in Montibus presbyteri, Raynaldus olim S. Viti in Macello, Odo olim S. Georgii ad Velum Aureum diaconi, præfatæ Ecclesiæ cardinales, mandata nostra ausu temerario contemnentes, et a nobis damnabiliter recedentes, malaque malis adversum nos accumulare damnabilius procurarunt, quos clementer exspectantes, paternisque affectibus, sed incassum, ut redirent, sæpius excitatos supportavimus.

« Volentes tamen oculos paternæ pietatis erga ipsos, ut convertantur et vivant, extendere, severitatemque misericordi temperare clementia, ipsos Antonium olim Penestrinum episcopum, Conradum olim tit. S. Chrysogoni, Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum, Jordanum olim tit. S. Martini in Montibus presbyteros, Raynaldum olim S. Viti in Macello, et Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum diaconos, cardinales præfatos, et eorum quemlibet de fratrum nostrorum consilio præsentium tenore requirimus et monemus, eisque nihilominus per scripta harum serie injungentes, quatenus infra præsentem mensem Julii ad præsentiam nostram, ubi nos esse contigerit, debeant personaliter et præsentialiter se conferre : qui, si venerint infra prædictum mensem, et charitative ac provide voluerint tractare nobiscum, et cum venerabilibus fratribus nostris præfatæ Ecclesiæ cardinalibus super negotio unionis hujusmodi, eos benigne recipiemus atque tractabimus, et abolentes omnem infamiæ macu-

[1] Monstrelet. vol. 2. — [2] Ext. apud Theod. e Niem. tract. vi. cap. 17. — [3] Lib. II. Ep. cur. pag. 238, et tom. XXII. de schism. pag. 27.

octavo, mensis Octobris die XX in Concilio reverendissimorum etc. archiepiscoporum, episcoporum, etc. Verum præter hæc, sanctiones illæ, quæ sub anno MCDIV ab eodem Labbeo recitantur hujus Concilii portiones sunt, ut in Nota ad annum MCDIV, 8, demonstravi. Reliqua pariter Acta leguntur apud Martene Anecdot. to. II. col. 1308, etc. Quare vix ullum est aliud horum temporum Gallicanum Concilium, cujus sanctiones temporis injuriam minus tulerint. MANSI.

lam, sive notam præmissarum, et aliorum patratorum occasione contractam, remittemus eisdem offensionem quamlibet atque pœnam, et cum sint perjurio maculati, et omnibus officiis, beneficiis atque cardinalatibus privati, continuata etiam nostra majori clementia eosdem reintegrabimus, et in statum pristinum reponemus, et præmissa omnia et singula referri volumus, atque referimus ad Petrum olim S. Angeli diaconum cardinalem, qui sæpe monitus ex transgressione alterius mandati nostri omnibus beneficiis et cardinalatu etiam est privatus.

« Si autem, quod non remur, ad cor contritum et humile, et ad viam veritatis redire noluerint, confidimus quod Altissimus providebit contra confusionem et involutionem, quas tam exitiabiliter quam præcipitabiliter induxerunt, nosque excitabit ad faciendum et providendum prout justum fuerit et etiam opportunum, et aliis recensitis noverimus in Domino, temporum atque rerum gravitate pensata, quomodolibet expedire, volentes nihilominus et auctoritate Apostolica decernentes, quod hujusmodi monitio proinde valeat et plenum robur obtineat firmitatis, dictosque Antonium, Conradum, Franciscum, Jordanum, Raynaldum, Odonem ac Petrum olim præfatæ Ecclesiæ cardinales, et quemlibet eorum perinde arctet, quacumque Constitutione Apostolica contraria non obstante, ac si eis et eorum cuilibet intimata, et insinuata personaliter et præsentialiter extitisset etc. Dat fidem publicam, ne Sedem Apostolicam metu aliquo declinent : ac ne citatio ipsos lateat, sed in omnium oculis collocetur, Lucanæ Ecclesiæ ostiis affigi Diploma jubet. Dat. Lucæ IV id. Julii, Pontificatus nostri anno II ».

42. *Alii cardinales deserunt Gregorium qui Senas honorifice ingreditur.* — Tantum abfuit, ut Gregorius sex illos cardinales, qui Pisas perfugerant, ad se pellicere potuerit, ut etiam Henricus Tusculanus episcopus, et Angelus tit. S. Potentianæ presbyter, qui Lucæ cum Gregorio etiam tum hæserant, captata ejus e Lucana urbe recessus, suæque adversæ valetudinis occasione, atque etiam Landulphus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis, qui Perusio præerat, spreto Pontificiorum judiciorum ordine ut injusto et ad schisma propagandum usurpato, aliis cardinalibus Pisis congregatis se conjunxerint [1]. Gregorii porro recessum e Lucensi urbe descripsit Theodericus e Niem [2] in litteris ad amicum datis : cumque iter in Picenum, uti Lucæ divulgarat, intenderet, occurrisse ei oratorem a Carolo Malatesta missum, qui significarit vix tutum Picenum patere iter; tum eadem die ab exploratore cognovisse insidias sibi a Balthasare cardinale S. Eustachii esse paratas : itaque Senas versus flexisse iter, atque a Senensibus Ladislai regis fœderatis amanter et honorifice exceptum.

Interjectis paucis a suo in eam urbem ingressu diebus, Gregorius, cum a Wladislao rege Poloniæ et Anna regina, compater renuntiatus esset ad regiam prolem e sacris baptismalibus efferendam, Alberto Poznaniensi et Petro Cracoviensi episcopis, datis Senis VIII kal. Augusti litteris, ut ipsius nomine id muneris obirent, hæc mandata dedit [1] :

« Venerabilibus fratribus Alberto Poznaniensi et Petro Cracoviensi episcopis salutem.

« De vestræ fidelitatis prudentia in Domino quamplurimum confidentes, discretioni vestræ et cuilibet vestrum in solidum, prolem nunc de legitimo matrimonio natam si extat, alias quamprimum nasciturani ex charissimo in Christo filio nostro Wladislao rege Poloniæ et charissima in Christo filia nostra Anna ejus uxore regina illustribus, nomine nostro de sacro fonte levandi, et omnia et singula faciendi, quæ in baptismali mysterio et compaternitatis glutino secundum sacrorum canonum sanctiones reperiuntur, præfatis Wladislao rege ac regina communiter vel divisim petentibus, abrenuntiandi, promittendi, confitendi et agendi, plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Datum Senis VIII kal. Augusti, Pontificatus nostri anno II ».

43. *Balthasaris Cossæ insignis defectio et gesta adversus Gregorium.* — Abrogavit [2] ex eadem Senensi urbe Gregorius Balthasari Cossæ cardinali S. Eustachii legati Apostolici jus, eumque tyrannidis crimine notavit. Gesserat ille plura adversus Gregorium [3] : quippe qui Pontificia ejus Diplomata Bononiæ in foro publico ad quadringenta exusserat [4] mille quingentis equitibus succinctus, ac magno pedestri exercitu e Bononiensi agro versus Picenum excurrerat, ut Pontificem caperet, adduxeratque Florentinos [5], ut Pisas ad peragendum ibi Concilium permitterent : quem cum sibi acerrime adversantem experiretur Gregorius, Bononienses et Flaminiæ populos, quibus jura dabat sacramenti illi præstiti religione solvit [6].

« Gregorius, etc. dilectis filiis universis et singulis, ad quos præsentes nostræ litteræ pervenerint, salutem.

« Zelus domus Domini, quam ipse nobis, licet immeritis, regendam pia miseratione disposuit, continue nos incitat et inducit, ut ea quæ ad pacem et conservationem sunt Jerusalem, sacrosanctæ videlicet Ecclesiæ procuremus, et perversorum conatibus, qui eamdem Ecclesiam, licet frustra, cum ipsa fundata sit supra firmam petram, moliuntur concu-

[1] Greg. l. III. p. 9. — [2] Theod. e Niem. tr. VI. c. 43.

[1] Lib. II. Ep. cur. p. 241. — [2] Greg. l. II. p. 256. — [3] Theod. e Niem. tract. VI. c. 16. — [4] Eod. tr. c. 43. — [5] Theod. e Niem l. III. c. 38. — [6] Greg. l. II. Ep. cur. p. 259.

tere et destruere, resistamus. Cum igitur, proh dolor! notoria facti evidentia doceat qualiter perditionis alumnus Baldassar Cossa olim S. Eustachii diaconus cardinalis, et in nostra civitate Bononiensi, ac nonnullis aliis locis tunc noster et Sedis Apostolicæ legatus, cum quibusdam aliis filiis iniquitatis in reprobum sensum datus, in nos et Sedem ipsam, ac Dei Ecclesiam matrem suam cervicem erexerit, sub colore unionis ipsius quam conatus est, et sollicitis studiis omni, quo potest, modo dignoscitur impedire, spreto Dei cultu et neglecto religionis Christianæ decore, apprehenso solum gladio sathanæ et tyrannicæ potestatis; nos volentes, ut tenemur, suis pravis conatibus obviare, et ad conservationem terrarum et locorum, quæ sibi commissa erant, et communem fidelium salutem, in Dei honorem et status Ecclesiæ firmitatem, quantum nobis possibile fuerit, reparare, eumdem jam dudum præfatis suis exigentibus demeritis, et aliis justis et rationabilibus causis suadentibus, ab hujusmodi legationis officio, de fratrum nostrorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio et assensu, auctoritate Apostolica amovendum duximus, et in totum ipsa legatione privavimus, locorum tunc commissorum regimina ipsorum populis committentes, quousque aliud duxerimus ordinandum. Quod ne vos et alios, quos tangit, pro reipublicæ bono lateat ullo modo, duximus præsenti serie intimandum, vos in Domino requirentes et totis affectibus exhortantes, per hæc vobis nihilominus Apostolica scripta mandantes, ut ab omni ejus suorumque assistentia, receptione, consortio, conversatione ac favore et auxilio protinus desistatis, et vos totaliter retrahatis: quinimo, si Dei gratiam nostramque benedictionem cupitis, fervore devotionis accensi unanimiter atque prompte ad reperiendum, deprimendumque ipsum tanquam nostrum et Ecclesiæ rebellem, et hostem viriliter intendatis, sique cum eo aliquo tempore ullo colligationis, pactionis vel confœderationis, aut cujusvis obligationis vinculo, etiam juramento vallato, essetis annexi, et dubitaretis propterea contra ipsum aliquid innovare, ne forsan de facto perjurii vel alia infamia notaremini, licet ea omnia in jure sint nulla, ad uberiorem tamen vestram exonerationem, vos ab omnibus et singulis colligationibus, pactionibus, confœderationibus et obligationibus quibuscumque, quacumque verborum expressione et juramenti forma etiam roboratis, quibus essetis vel diceremini quovis modo obnoxii, eisdem consilio, assensu et auctoritate, absolvimus et liberamus plenarie, et juramenta ipsa relaxamus totaliter per præsentes: nostis enim quare perversitatis et ambitionis suæ maligna venena ad tabefacienda, si valuerit, Christiani corporis membra transfundit, ut sic firmiter tenere possitis, quod si prædicta Deo, et justitiæ nostræ accepta feceritis, ut speramus, mercedem ab Altissimo, contra quem ille agit, et a nobis et Sede Apostolica, quam conturbat, præmium reportabitis atque laudem: in eo utique qui rem istam suam et totum noscit, fidem certissimam nos habemus, quod nobis et sacræ unioni, quam quærimus, et perficere eo duce confidimus, a dextris aderit, ac illius et aliorum iniquorum perfidiam superabit. Dat. Senis XV kal. Octobris, Pontificatus nostri anno secundo ».

Jure merito queritur Gregorius Balthasarem Cossam ambitionis veneno tumuisse, cum etiam invadendi in iis turbis Pontificatus cupidine ureretur, quem dum cardinalatum gerebat, libidinum omnique vitiorum genere contaminatissimum manifeste constat ex sententia in Concilio Constantiensi adversus ipsum lata [1], tum in eadem objectum est ipsum veneno Alexandrum V interimendum curasse; ut mirum non sit, si adversus Gregorium rebellarit, atque ad eum Pontificatu deturbandum tot tantaque gesserit: auctorem enim defectionis cardinalium a Gregorio fuisse eumdem Balthasarem qui Bononiæ tyrannidem potius quam Pontificiam legationem gerebat, spernebatque imperia Pontificum, Theodoricus Niemius tradit [2]; nimirum cum Gregorius nepoti Bononiensem Ecclesiam contulisset, Balthasarem illius Ecclesiæ vectigalia, quæ jam invaserat, retinuisse, sprevisseque Pontificis imperia, ut antea Innocentium pariter contempserat: dumque Gregorius Lucæ morabatur, ut de colloquio cum Petro e Luna ageret, Balthasarem ipsum oratores suos misisse, sed illius artes a Gregorio cognitas fuisse, indeque Balthasarem in illum conjurasse. « Dictus Balthasar, inquit, volens aliud pro alio forsan ostendere, videlicet, quod ipse ut dicta fieret unio, cordialiter affectaret, etiam suos ambaxiatores ea de causa, prout fecerunt multi potentes Italiæ, ad eamdem civitatem Lucanam ipsi Angelo (nempe Gregorio), tunc papæ destinavit, exhortando ipsum scriptis et magnis promissis, ut omnino vota et promissa sua in ea parte attendere vellet; ipse autem Angelus tunc modicam fidem præfati Balthasaris exhortationibus, scriptis et promissis hujusmodi exhibuit, existimans forte quod non procederent puro corde; quod cum ipsi ambaxiatores ejusdem Balthasaris qualitercumque sentirent, valedicto Pontifice, recesserunt, propter quod etiam dictus Balthasar contra præfatum dominum Angelum tunc Gregorium in iracundiam magis accensus, ex tunc ipsum incœpit animosius ubi potuit impedire, cæterosque dominos cardinales tunc existentes Lucæ, cum prædicto Angelo tum Gregorio, ut eo dimisso ad civitatem Pisanam accederent,

[1] Ext. in actis Ms. Concil. Const. post sess. 10. — [2] Theod. e Niem. in Vita Joan. XXII.

etiam dictis et promissis grandibus per intermedias personas sollicitare : et cum prædicti domini cardinales paucis exceptis eamdem civitatem Pisanam, dicto domino Angelo per eos dimisso, postea declinassent ad habendum tractatus super unione ipsa, qualiter facturi essent, ut res tanta (si Deo placeret) speratum sortiretur effectum, cum plerisque ex dominis cardinalibus Petri de Luna præfatus Balthasar medio tempore tractavit cum Florentinis, qui tunc habuerunt etiam (non tamen absque consilio et auxilio dicti Balthasaris) prout adhuc habent et tenent eamdem civitatem Pisanam cum municipiis et castris ejusdem durantibus tractatibus ipsis, dictosque tractatus et alia omnia, quæ sequerentur exinde tuto et absque impedimento aliquo in eadem civitate perficere possent, donando etiam in odium dicti domini Angeli tunc Gregorii certas pecuniarum summulas in subsidium expensarum aliquibus ex cardinalibus ipsis, quos magis conspexerat talibus indigere, per quos allecti fuere etiam reliqui antiqui domini cardinales, qui usque tunc Lucæ cum præfato domino Angelo tunc Gregorio remanserunt, quod ipso similiter dimisso ad eamdem civitatem Pisanam ad eorum confines unanimiter accesserunt, demum illic generale Concilium convocarunt ». Hæc in Gregorium Balthasar gessit, cum metueret ne ille, creato Antonio cardinale nepote, ipsum Bononiensi legatione depelleret, cum ob facinora et crudelitatem Bononiensium odium in se concilasset, qui propterea Innocentium rogarant, dum Viterbii agebat, ut Bononiam accederet, quo Balthasaris jugum excuterent, in quos eumdem Balthasarem graviter propterea sævisse, atque Innocentio in omnibus adversatum, narrat auctor.

44. *Responsio cardinalium data Senensibus Pisas missis ad eos revocandos.* — Attulit porro maximum Catholicis dolorem illa Pontificis et cardinalium dissensio, ne schisma novum inde erumperet ; ac Senenses, apud quos agebat Gregorius, provinciam revocandi ipsos in concordiam suscepere [1] : misere itaque Pisas oratores, qui cardinales hortarentur, ut sentirent cum Gregorio et unicum cum eo Concilium celebrarent, ex varietate enim Synodorum novas offensiones emersuras : quibus respondere [2] cardinales, ex ipsorum ad Gregorium reditu pacem in Ecclesia componi non posse, neque enim ad illud Concilium adversarios accessuros : antiquum itaque schisma tantummodo confirmatum iri, seque vota de eo tollendo violaturos : superesse unicam abolendæ veteris discordiæ rationem, si ambæ partes universalem Synodum celebrent, ad quam si Gregorius accesserit, posueritque Pontificios apices, cedente vel Concilii sententia dejecto adversario, pax optata constituenda sit : si abnuat accedere, instruat auctoritate oratorem, qui Pontificio nomine, abdicante papalia insignia Petro e Luna, vel vita functo, aut Synodali decreto damnato, sacrosanctæ potestatis jus deponat, ita enim Ecclesiarum conjunctionem se velle ostendet, quam facto perficiet : de loco vero celebrandæ universalis illius Synodi facile cum Gregorio, si Senas etiam ipsas designet, consensuros : quorum responsa[1] in scriptis data Senensibus oratoribus ex Ms. Codice bibliotheca Francisci cardinalis Barberini in historiam producimus.

45. « Responsio cardinalium de Pisis data Senensibus.

« I. Est nostra intentio dare pacem Ecclesiæ simul cum dominis de alio collegio per viam justam, rationabilem, canonicam et alias a sanctis Patribus observatam, scilicet viam Concilii generalis utriusque obedientiæ : Et licet secundum glossas et doctorum opiniones possent domini cardinales facere, tamen ut sine scrupulo procedatur, tutiorem partem eligunt, scilicet Concilii generalis utriusque obedientiæ, ubi ambo vocabuntur, ut adimpleant promissa et jurata, quorum altero veniente et implere volente, alter secundum sententiam Concilii ejicietur, ambobus contendentibus non venientibus, etiam Concilium procedet secundum juris regulas, adeo quod unio sequetur in Dei Ecclesia.

« II. Si ergo dominus Gregorius vult unionem Ecclesiæ, ut ore dicit, habet tenere aliquos modos, videlicet quod in convocatione Concilii, quam nos facimus simul cum convocatione partis alterius, idem dominus Gregorius veniat et renuntiet, domino Benedicto cedente, vel decedente vel ejecto canonice, hoc est, per convocationem partis suæ et nostræ, cum notorium sit ex separatione obedientiarum nullatenus posse unionem consequi, cum verisimiliter constet utrumque contendentium ex congregatione suapte duntaxat tam longinqua non posse dare pacem Ecclesiæ, sed necessarium est, ut ad pacem Ecclesiæ ambæ obedientiæ conveniant, ut possint extrema simul conjungere, ut expedit.

« III. Item si hoc facere noluerit dominus Gregorius, saltem procuratorem constituat nobis fidum et irrevocabilem ad cedendum, domino Benedicto cedente, vel decedente vel ejecto canonice cum clausulis opportunis suo tempore declarandis : tunc enim velle unionem ostendet et bonum suum declarabit.

« IV. Item si dicat quod nos volumus eum ad plus obligare quam sit in primo Instrumento, videlicet in casu ejectionis quod ipse renuntiet, non est verum, nam ex vi Instrumenti

[1] Gaeg. l. III. p. 9. — [2] Lib. X. de schism. Ms. Francis. card. Barberin. p. 42 et 50.

[1] Ext. ibid.

ipse ad hoc tenetur : nam ipse tenetur dare pacem Ecclesiæ per omnem viam rationabilem, ex qua possit sequi unio, ista est talis. Ergo, etc. Item non obstante Instrumento, etiam de jure communi ipse tenetur cedere pro gravi scandalo evitando ; ergo, etc. Sumat ergo exemplum B. Clementis, qui sponte cessit, ut in Ecclesia scandalum non esset.

« V. Item ipse vult Concilium particulare, nos volumus generale Concilium utriusque obedientiæ : suum non potest dare pacem, ut diximus, nostrum sic. Veniat ipse ad Concilium sine nova obligatione specifica, nisi quod stet deliberationi nostri Concilii generalis, et pro loco non remanebit.

« VI. Item esset expediens quod populus Senarum supra se reciperet hoc onus, videlicet quod dominus Gregorius veniret ad Concilium utriusque obedientiæ, et sicut dictum est, non remanebit propter locum, et ibi vel renuntiabit, ut tenetur de jure et etiam ex vigore voti et juramenti, vel stabit determinationi Concilii generalis, et hoc suis loco et tempore extendetur in bona et optima forma.

« VII. Item prædicta practicentur et notificatis nobis qualitatibus negotiorum, tunc forte mittetur Senas honorabilis ambaxiata; aliter quidquid fieret, esset contra unionem, cujus contrarium quærit civitas Senarum.

« VIII. Item considerata fidelitate et voluntate illius magnificæ communitatis etiam hactenus erga sanctam Romanam Ecclesiam, nos sumus apti eamdem civitatem honorare et eidem facere ultra alias civitates Italiæ, ad cujus honorem et utilitatem offerimus nos paratos ».

47. *Responsa cardinalium confutat Gregorius.* — Data hæc a cardinalibus Pisis congregatis responsa subjectis rationibus confutare aggressus est Gregorius [1].

RESPONSIONES.

« *Est ergo nostra intentio dare pacem Ecclesiæ*, etc., factis oppositum demonstratis, novum schisma inchoantes, et ad illud fovendum totum orbem invitantes proditionibus, falsitatibus, mendaciis, dolis et fraudibus utentes, sicut litteræ vestræ simul et verba verbis comparata instruunt. *Cum dominis de alio collegio*, etc., utique nec apud nos, nec apud quosdam veram obedientiam sequuntur : illi vero collegium faciunt sed prætensum, sicut sensistis, dixistis et scripsistis : et si apud nos illi collegium facerent, vos nec cardinales essetis, nec collegium faceretis. *Per viam justam, rationabilem, etc., id est, per viam Concilii generalis utriusque obedientiæ ;* si sic esset, cum superstite papa, nullus possit Concilium generale celebrare summo Pontifice excepto, et summus Pontifex sit superstes, scilicet dominus papa Gregorius, et ipse indixerit Concilium generale etiam antequam vos de conciliabulo convocando aliquid publice tractaretis, quare vos et alii schismatici ad illud unum verum Concilium non venitis, ostensuri si quid juris habetis ? *licet secundum glossas et doctorum opiniones possent domini cardinales facere, etc.* Salva reverentia, quia nullus textus, nulla glossa, nulla cujuscumque doctoris opinio, hoc, quod dicitis, tenet : sed quia formatis casum falsissimum, casui falsissimo suffragantur glossæ et opiniones quas postea recitare vultis. Sed concesso vobis per impossibile, quod casus, quem dolose formatis, verus foret, adhuc non potestis Concilium celebrare, nam nec vos, nec illi estis cardinales : non vos, quia multipliciter et multoties estis ipso jure et ipso facto privati, necnon et declarati privati publice et occulte : illi vero quia nunquam cardinales fuere, nec creati sunt de novo, patet quod non sunt cardinales. Sed esto quod adhuc cardinales essetis, quod tamen omnimode denegamus, per processus Urbani VI quos approbastis, etiam essetis ipso facto privati, quia cum schismaticis participatis in crimine, ac iniquitatibus eorum favetis. *Ubi ambo vocabuntur, etc.* Si nihil aliud ageretis quam id, hac temeritate superba vos summi Pontificis judices constitueretis, contra omnium Patrum sanctiones, et si dignitates aut beneficia vel officia haberetis, ipso facto deponendi essetis sicut archidiaconus, et nonnulli alii in XVII *di.* notant.

48. « Ad secundum capitulum : *Si ergo dominus Gregorius vult unionem Ecclesiæ corde, ut ore dicit, etc.* Ipsi scitis quia unionem voluit vultque, et propter eam assequendam sponte dimisit terras Ecclesiæ ab hostibus invadendas, celebrem famam propriam exposuit, assumpsitque pericula mortis : sed vos, qui nil aliud quam cessionem quærebatis, vestris factionibus, infamationibus, consultationibus cum schismaticis et aliis infernalibus viis unionem impedivistis, velut obliti juramentorum vestrorum, votorum et promissionum de eligendo locum unum, præparatoriis præmittendis renuntiationi, et recessu a capite non admittendo etiam si ipsum caput publice et manifeste contra diceret unioni.

« Ad tertium capitulum : *Dominus Gregorius saltem procuratorem constituat, etc.* Ipsum summum Pontificem vos perjurum efficere laboratis ; juravit enim una vobiscum ad locum conventionis et electionis accedere, et de iis, quæ pertinent ad unionem Ecclesiæ personaliter pertractare. Item quæritis fieri quod an fieri possit non est expressum in jure, videlicet quod summus Pontifex per procuratorem renuntiare valeat.

« Ad quartum capitulum : *Item si dicat quod*

[1] Extant in biblioth. cardin. Barber. I. x. Ms. de schism.

nos volumus eum ad plus obligare, etc. Patet falsitas : vultis enim eum obligare ad grave peccatum, scilicet quod subjiciat se summum Pontificem vobis schismaticis, quod foveat et confirmet vestrum schisma, quod concitiabulum vestrum approbet ut Concilium, quod divinum et humanum ordinem pervertat, et quod renuntiet nondum certus verisimiliter quod ex sua cessione integritas unionis sequatur in Ecclesia Christianorum, quod est expresse contra juramentum, et votum ac promissionem facta in conclavi : *Ista est talis :* id est, rationabilis via, negatur : imo est contra omnem rationem quod omni dignitate, officio et beneficio, perjuri, irregulares, infames, crimine læsæ majestatis damnati, Concilium celebrent, papam citent, imo quod summus Pontifex talibus conventiculis intersit, nisi forte ad damnationem et exterminationem sic convenientium.

49. « *Item non obstante Instrumento, etiam de jure communi ipse tenetur cedere pro gravi scandalo evitando, ergo, etc.* Falsum est hoc, Ecclesiasticæ unionis perpetualiter subversivum ; nam per istam viam daretur occasio imposterum cardinalibus, qui quacumque de causa de vero papa non essent contenti, quod a suo capite rebellarent, ad hoc ut ipse summus Pontifex pro tali scandalo evitando cederet ; et quia non sunt facienda mala, ut veniant bona, multo fortius non sunt facienda pessima, ut sequantur iniqua : *Sumat ergo exemplum B. Clementis, qui sponte cessit, etc.* Supponitis incertum pro certo, quia opinionem vestram veram, et certam non potestis fundare : imo famosiores sunt, qui scribunt Clementem non cessisse, quam qui arbitrantur oppositum. Sed sumatis vos potius exemplum Cælestini, qui solus papatui realiter cessit, absque dubio adhuc vivens successorem habens : et tamen Ecclesia Gallicana cum universitatibus suis determinavit Bonifacium VIII papam non esse quod prædecessor suus adhuc militaret in via : ut sic discrete considerare possitis, quod dominus papa ita prudenter ad viam cessionis accedit, ut omne dubium tollatur de medio, et integram pacem gregi Dominico largiatur.

« Ad quintum capitulum : *Ipse vult Concilium particulare : et nos volumus generale, etc.* Salva pace, quia nec particulare nec generale vultis, quia nullum erit Concilium vestrum, jura scientibus loquor, sed solus summus Pontifex papa Gregorius, quia est pater generalis et communis, potest et vult generale Concilium celebrare et id erit solum ipsius generale Concilium, excepto, quod ad illud non venient Judæi, Saraceni, Tartari et quique schismatici, sed fideles Ecclesiæ Catholicæ, de quorum numero non sunt, nisi qui suæ sanctitati adhærent. Celebravit Dominus Jesus Christus Concilium cum XII Apostolis, et fuit generale Concilium. Collegit Caiphas multorum Pontificum et Pharisæorum grande concilium, quod verius fuit conciliabulum.

50. « *Veniat ipse ad Concilium sine nova obligatione specifica, nisi quod stet determinationi nostri Concilii, etc.* Ista obligatio esset schismatica, sapiens hæresim, ideoque non solum esset alterius speciei ab obligatione facta in conclavi, sed et alterius generis : si tamen vitia et mere privativa sub aliquo proprio genere cadunt : præterea gratia veritatis videndæ, aut vestrum Concilium erit particulare, aut generale : si particulare, ergo nullum, et inique petitum : si vero generale, aut papa de jure tenetur stare determinationi talis Concilii, aut non ; si sic, frustra petitis : si non, ergo novam obligationem inducitis, quod tamen minus vere negatis. Item si erit Concilium generale, quod negamus, et dominus noster ejus determinationi resisteret, nonne totam Christianitatem haberet oppositam sicut vos dictis et litteris procuratis? Cur ergo petitis novam obligationem hanc, nisi quia scitis Concilium vestrum fore nullum, et vultis omnia clara involvere et offuscare ?

« Ad sextum capitulum : *Item esset expediens, quod populus Senarum supra se reciperet hoc onus, videlicet, quod dominus Gregorius veniret ad Concilium, etc.* Satis innotescit quorsum tendat vestra maligna iniquitas, scilicet ut a populo Senensi dominus papa Gregorius teneatur, ducaturque ad præsentiam vestram captivus, ita ut quod plures vestrum insidiis non valuistis adimplere, nunc perficiatis cum dolis.

51. « Ad septimum capitulum : *Aliter, quiquid fieret esset contra unionem.* Scripta dictis repugnant, quia doli vestri latere non possunt ; oratores enim cum amplis promissionibus remisistis directe contrariis eis quæ dedistis in scriptis, et tandem concluditis aliter quidquid fieret, esset contra unionem ; si vultis dominum nostrum transeuntibus stare dictis, quare scripturas mansuras in oppositum datis ? Si vero scripturas vultis in suo robore stare, cur verba volantia in oppositum fabricatis, nisi quia malitiose contra sanctum Domini machinantes, vultis quod ii oratores lingua pandant in populis, vos offerre magnalia ad magnificandas fimbrias vestras, et filacteria dilatanda : præclaraque fama domini papæ, quam sustinere nequitis, obnubiletur in turbis, atque si dominus papa renuerit acceptare, quod tam munifica verbo tenus et specie tenus offerri ei videantur, ipse pravus, et vos optimi prædicemini : si vero admitteret vos qui discordiam seminatis, respondeatis non esse vestræ intentionis, cum appareat e converso in scripturis traditis eis.

« Ad octavum capitulum : *Considerata fidelitate, etc.* Hæc adulatoria verba cæteris principibus et communitatibus scribitis, præferentes omnem locum omnibus locis apud eum qui dominatur in illo : per effectum vos ostenditis

esse mendaces per ea quæ dixistis, et velocissime concludere cum Florentinis tractastis».

Tuente hisce argumentis suam causam Pontifice, postea cum Senensibus obtulere se concordiæ fore interpretes Veneti, quorum oratores cum Pisis congregatos cardinales adiissent, ac proponerent unicam Synodum ab iis et Gregorio celebrandam, ne præter vetus Gallorum schisma in Romana Ecclesia schisma alterum oriretur : quibus, ut antea Senensibus, responsum est, si pergerent ad Gregorium vetus schisma liquido propagandum, et solemnia de eo abolendo vota infringi ; ambas enim partes uno in loco congregandas, ac si in ea Synodum Gregorius vota impleverit, tum se abdicante Petro e Luna, vel damnato atque a suis deserto, manifeste schisma ablatum iri ; quorum rationes Venetos adeo approbasse videbimus, ut Gregorium iis non assentientem, licet si Venetum patria deseruerint.

52. *Cardinales sententia decretoria damnati a Gregorio conantur ad se allicere præsules Gregorii studiosos, aliosque ejus administros.* — Interea Gregorius Synodum suam celebraturus, cardinalibus Pisis coactis recurrente die vigesima octava Septembris, constituta Senis in eos judiciorum forma, cardinalitiam dignitatem ademit[1], ratus Pisanum Concilium nullius futurum auctoritatis, si a Gallis pseudocardinalibus, et a Romanis gradu cardinalitio Pontificia sententia deturbatis celebraretur : contra illi præsules, qui in Pontificio erant comitatu, publicis litteris[2] ad se allicere conati sunt : præfati enim pluribus verbis de unitate sacrosanctæ Ecclesiæ, quæ Petrus e Luna et Gregorius etiam tum retento contra datam fidem papali fastigio laniarent, nec pristinæ Ecclesiarum conjunctionis redintegrationem ex indictis ab iis Conciliis loco ac tempore discrepantibus exspectandam, quæ utraque tantum Ecclesia in communi loco congregata coalescere posset, ad quam tantummodo excutiendam, et schisma extrahendum indictæ sint inutiles Synodi : tum preces addidere, ut Gregorius, cum certa experientia comperisset antipapam cum ipso convenire nolle ; sese Pisanæ Synodo aggregare, et oratoris opera papales apices exuere dignaretur : ita enim pristinum Pontificiæ famæ admodum obscuratæ nitorem restitutum iri : adhibitos quidem omnes conatus, ut ipsum ad abdicandum se Pontificatu inducerent ; sed cum uterque in retinendo gradu et schismate alendo perstet, nihil aliud superesse, quam ut in judicium universalis Ecclesiæ velut contumaces, schismatisque rei vocentur : deinde illis suadere tentarunt, ut, deserto Gregorio, Pisanis patribus adhærescerent, et conjungerent studia ad pacem in orbem Christianum revocandam, polliciti religiosissime singulos in pristina dignitate confovendos.

[1] Lib. III. p. 9. — [2] Ext. tom. XXII. de schism. p. 35.

53. « Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales universis et singulis reverendis patribus dominis patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac venerabilibus patribus dominis abbatibus, necnon venerabilibus et circumspectis viris dominis contradictarum sacri palatii causarum, et Apostolicæ cameræ auditoribus, dictæque cameræ et capellæ clericis, litterarum Apostolicarum et sacræ Pœnitentiariæ correctoribus, scriptoribus et earumdem litterarum Apostolicarum abbreviatoribus, ac dictarum pœnitentiariæ contradictarum, et palatii causarum audiendarum procuratoribus ; necnon magnifico viro marescalco, et nobilibus magistris hospitii et coquinæ, ac discretis viris armorum servientibus magistris ostiariis et cursoribus, cæterisque tam clericis quam laicis officialibus et non officialibus cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ curiam domini Gregorii in Senis existentis sequentibus salutem, et unionis ac pacis affectum.

« Ad crudele et antiquatum schisma de medio populi Christiani evellendum scribitur in Levitico : *In una domo comedetis, etc.* In una domo vescuntur secundum Patrum instituta, qui in una Catholica Ecclesia veram hostiam Redemptoris immolant unici. Sola illa domus est, et unica, quæ intra se positos valida charitatis compage custodit : unica Ecclesia est, quæ apud duos esse non potest, nec divisos in se populos tegit. Alieni sunt, profani sunt, fidem quam Christo debent nullatenus præbent, qui universalis Ecclesiæ scindi patiuntur unitatem ; qui tunicam Christi desuper contextam minutatim per frusta discerpunt (disrumpunt), qui unicam Christi exterminant, qui domum Dei scindunt, quæ supra petram unam ædificata est, et una populum in unitate concludit. Hic unitatis et pacis decor domus est, quem psalmista desiderat : *Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ, qui habitare facit unanimes in domo.* Sane proh dolor ! domus hæc unica sponsa sine macula et ruga, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ vivæ, jam triginta annorum spatio ambitione de papatu contendentium frustatim per membra divisa est ; arca Noe libidine dominandi per medium partita, induerunt duo Christi tunicam, et quæ duos non capit, nunc autem duo illi in tanto monstro præsidere satagentes, omnibus studiis, multifariis conatibus sic Christi vineam conculcare moliuntur, quibus merito dici potest illud Jeremiæ : *Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam : portionem meam desiderabilem dederunt in vastum et desertum solitudinis, posuerunt eam in desolationem. Desolatione desolata est terra, quia non est qui recogitat ex corde.* Novissime autem cum nobis viderint cataractæ cæli, et rores gratiæ Christi

descendisse, propinata via clara ad pestiferum hoc schisma delendum, via scilicet renuntiationis promissa, vota atque jurata per utrumque contendentium de papatu, durissima corda mollita crederentur, ut merito cunctus populus exsultanti animo diceret, et canticum cantaret : *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus* : in domum unitatis, in domum unam tranquillitatis et pacis, illud firma credulitate sperantes : *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum*; scilicet cor unum et anima una in unum ovile, in uno salutari fonte gratiæ non descendentis nisi in habitantes in unum : ecce concupiscentia, radix omnium malorum, dominandi libido atque ambitio in cathedra præsidendi se opposuit ex adverso, gaudium nostrum versum est in luctum, lætitia in mœrorem, risus in planctum amarum, ut merito dicere cogamur ; *Exspectavimus pacem, et non est tempus curationis ; et ecce turbatio* ; et ubi summa fide et ineffabili spe in Ecclesia Dei sperabatur unio, fictis coloribus diversis, atque variis initis tractatibus, in nulla mentis concordia dominis de papatu contendentibus spes pacis, unionis et concordiæ, repente de manibus erepta est, et coacta est extra mundi partes exulare.

54. « Jam enim per anfractus difficultatis de loco conveniendi, anni, et pluris tempore frustrato, sine quo potuissent, ut et pluries sunt requisiti, per procuratorem cedere, aut in manibus collegiorum, cum etiam multa in medio fuerint oblata loca communi hominum opinione habilia, quæ modo unus, modo alter de contendentibus refutavit injuste, pluries etiam requisito per nos domino Gregorio, et per ambassiatores pro hac causa degentes in curia, ut per aspersionem sanguinis Christi, viscera sua super populi stragem commoverentur, ut memor esset finis pastoralis officii, quod in salutem dirigitur animarum, ac juramenti, promissionis et voti, quæ tam solemniter præstita ab eo et toti mundo publicata fuere, ut Christum imitaretur, cujus vicariatum tenebat in terris qui pro populi salute, nedum de cathedra, sed de cælis in humana membra descendit, de domino formam servi accipiens : nedum dignitate se exuerat temporali, sed a tanta gloria descendens, nostras necessitates et miserias assumere dignatus est, et ultimo crucis mortem. Quanto autem plus a nobis et a quampluribus aliis exhortatus est, tanto plus obtusis auribus induratum se præbuit ; nunc cardinales contra juramenta et vota, nobis primo renuentibus, postea absentibus, quantum in eo fuit, de facto creando, ad propositum non cedendi quamplurimum impellentes ; nunc præcepta iniqua, et nulla ad confusionem unionis fulminando pœnalia, ne invicem aut ambassiatoribus alterius partis, nec aliis, cum quibus solis poterat unio ad effectum perduci, loqueremur ; ne etiam, de civitate Lucana discederemus, ut quod eo præsente agi non poterat, in absentia etiam ad effectum perduci non valeret ; nunc aperte et clare viam renuntiationis in publico ut diabolicam reprobando, quam ante laudaverat et juraverat, ut sanctam asserendo ; necnon etiam ad nonnullos litteras destinando quod illam amplius non erat intentionis prosequendi : tandem omni conventionis et concordiæ rupto tractatu, factis et dictis delexit omnino de unione desperandum. Novissime autem fucatis coloribus dicti contendentes, sic putantes Deo et mundo illudere, se pararunt ad recessum, quod postquam a domino Gregorio Senas, domino quidem Benedicto Perpignianum in Aragonia petentibus, uno ad Occidentem, altero ad Orientem gressibus directis ad schisma perpetuandum et unionis spem penitus evacuandum, in medio luporum absque compassione contra debitum charitatis et officii, gregem Christi ut mercenarii, et quibus non erat cura de ovibus, sed de ovium lana, morsibus luporum ac dentibus rugientis leonis, non tam turpiter, quam impudenter deseruerunt, et inhumaniter quasi facto acclamantes illud Jeremiæ : *Venite et congregamini, omnes bestiæ terræ ; parate vos ad devorandum : ecce derelictus est grex.* Heu ! propheta Jesu Christi, pro te ipse de cælo descendit, dura verba, duriora verbera, durissima carnis vulnera sustinuit, ad ultimum tam dira crucis morte, te suo pretiosissimo sanguine redemit, nunc autem mercenarii absque pietate crudeles, et dentibus insidiatoris laniandum gregem exponunt, de vellere et lana contendentes carnibus, et animarum perditione pascuntur, quærentes quæ carnis, et quæ sua sunt, et non quæ Jesu Christi, contra quos Dominus per Ezechielem : *Non quæsierunt pastores mei gregem : sed pascebant seipsos* ; væ tamen pastoribus. *Vos dispersistis gregem meum*, inquit pastoribus, *ejecistis eos, non visitastis eos : ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum.* O durissima et præceps libido dominandi, quæ obtentu vix anni sedis, nec suo parcit senio, nec defert officii debito, deinde nec lateri Salvatoris, quod in aqua et sanguine colligendi in fidei unitate populi obtulit, ne quis tentaret dividere quos ille colligeret, cognoscetur profecto Dominus justitiam faciens, qui nunc in membris quæ redemit injuriam patiens ignoratur.

55. « Nos autem pietate et animarum compassione compuncti, tantam advertentes cordis duritiam dominorum de papatu contendentium, dum maxime in domino Gregorio, qui vir tantæ in principio sanctitatis reputabatur, tantam cernimus cordis duritiam, qui posita manu ad aratrum anteriora dimittens retro, tam fixe tamque immobiliter ad posteriora versus sit, ut postpositis atque contemptis tam solemnibus vinculis, quibus Deo et populo se adstrinxit, absque Dei

timore, sine ullo rubore verecundiæ, tantam populi stragem patiatur; attendentes officii nostri fore, tantam non dissimulare populi perditionem, neque in tanto tacere discrimine, tanquam illi, quibus major, negligente pastore, cunctis Christianæ religionis zelus incumbit; cum etiam error cui non resistitur, probetur, et non careat scrupulo societatis occultæ, qui dum potest, manifesto facinori non desinit obviare; videntes penes dominum Gregorium nihil penitus proficere, qui magis et magis quotidie obstinabatur, nec de unione quidquam in ejus præsentia tractare valentes propter præcepta injusta, timores mortis et carcerationis, quos juste timebamus, plus Deo quam homini parere volentes, ut tenemur tam ex debito officii, quam ex vinculis voti et juramenti, quibus ad nihil necessariis, utilibus aut quomodolibet opportunis in re hac omittendis adstringebamus, Pisas accessimus; quam civitatem dominus Gregorius ante elegerat pro loco decenti, ac multifarie laudaverat; et ad quam ipso mandante, ante accedere promiseramus, deinde Liburnum in dicta diœcesi Pisana, ubi cum reverendissimis dominis alterius collegii in unum propositum et voluntatem dandi pacem populo Christi nos junximus: et habitis inter nos pluribus conciliis, accersitis etiam et habitis consiliis tam prælatorum, ac aliorum tam divini quam humani juris peritorum quamplurium, viam elegimus Concilii generalis, per quam commodius dari poterat exsecutio præmissorum, et pax et unitas in Ecclesia Dei, videlicet ut quodlibet collegium suam convocaret obedientiam in uno loco et termino, scilicet in civitate Pisarum prædicta, et in festo Annuntiationis gloriosissimæ Virginis Mariæ proxime futuro: et sic eos per alias litteras requisivimus, ut sic per Concilium Ecclesiæ universalis utriusque deliberetur quid sit necessarium aut opportunum taliter circa factum duorum de papatu contendentium, et necessitatem Ecclesiæ imminentem per viam juratam et promissam, ut ipsorum vel alterius absentia non obstante, schisma exstirpetur, et per electionem unici et indubitati pastoris, Ecclesiæ providere valeremus, ut sic cum Ezechiele dicere valeamus: *Salvabimus gregem nostrum, et non erit ultra in rapinam, et suscitabimus super eum pastorem unum.*

56. « Determinatis autem litteris nostris Concilii requisitoriis, hæc præsentientes dicti domini de papatu contendentes ad hanc salutarem viam perturbandam, et ut pax Ecclesiæ dari nequiret, duo ordinaverunt conventicula seu conciliabula ad diversos dies et distantes; ac loca diversa ab invicem remotissima, domino Gregorio in provincia Ravennati aut Aquileiensi, et diem Pentecostes, altero, qui se Benedictum appellat, apud Perpignanum in Aragonia in festo Omnium Sanctorum; cum notorium sit, sic stantibus terminis, unionem nullatenus aut aliquam viam ex Conciliis diversarum obedientiarum sic dispersim loco et tempore congregatarum dari posse, imo potius schisma confirmari, et si bonæ forent voluntatis, potius huic nostræ de universali Ecclesia utriusque obedientiæ, ex qua sola secundum canonicas sanctiones et sanctorum Patrum instituta, ac consuetudinem hactenus in talibus observatam unio dari potest, prout requiruntur, consentirent, quam novas facerent sic loco et tempore diversas; ex quibus nihil aliud sequi potest, quam unionis confusio et schismatis perpetua confirmatio. Ultra hæc, postea dictus dominus Gregorius, ut suum magis panderet propositum unionem confundendi, secundam dedit Bullam universis Christi fidelibus sub IV idus Julii, in qua suæ asserit fuisse voluntatis et esse, et quod gratia Christi in futurum erit, pure et fideliter servare formam et intentionem suorum juramentorum, voti et promissionis in conclavi factorum, nos convocando ad eum ad tractandum secum, et cum eis, quos de facto creavit cardinales, super negotio unionis, qui qualiter retro fuerit bonæ voluntatis prænarrata, et quæ toti mundo sunt notoria ostendunt; et qualiter sic in præsenti et verisimiliter erit in futurum, series ultimæ Bullæ patenter ostendit, cum quotidie domini de papatu contendentes ab invicem se elongent, cum quibus simul hæc sunt tractanda. Et convocatio quam de nobis fecit, nulla alia causa fieri patenter ostenditur, nisi ut nobis a collegio alterius partis separatis secundum quibus partem alterius obedientiæ habere non valeremus, quæ cum nostra requiritur, ut tota detur Ecclesiæ congregatio, via quam elegimus de manibus nostris auferatur, et schisma perpetuetur. Nos etiam vocat ad novos incipiendos tractatus, re solam exsecutionem desiderante implementi juramenti notorii, et sic rem, quæ jam est in exsecutione, ad primordialia nititur reducere et extranea principia, et quasi satis materia trita non sit, et quasi eam satis difficultatibus, vacillationibus et varietatibus non involverit inanibus concordiæ loci, eam nunc novis tractatuum anfractibus implicare conatur.

57. « Nos autem secum humaniter agere volentes, cum requisivimus, ac de novo requirimus ad cautelam per infinitam misericordiam Jesu Christi, quatenus viscera sua commoveantur super gregem sic divisum, sic laceratum, sic ferarum dentibus expositum, sic ejus et alterius culpa catervatim ad chaos, et profundum inferni innumerabiliter descendentem, ne sit immemor judicii æterni, coram quo sanguis animarum eorum in districto examine de manibus ejus exquiretur: ne sit immemor suæ salutis, nec juramenti, promissionis et voti, quæ præstitit tam solemniter, quorum ruptura populum pessimis corrumpit exemplis, ac gravissime

scandalizat : nec in tantum sit suæ famæ prodigus, quæ ab universo laceratur, et subsannatur sui præjudicium, et omnium qui amodo se servitio Dei mancipabunt, et spiritus vitam ingredientur, in qua permaxime vivere putabatur, ut dignetur quæ retro male gesta sunt emendare, unionem populi Christi accelerare, famam suam malam ad odorem bonæ convertere, et cum videat convocationes inutiles, quas una cum alio domino, qui se pro papa gerit, agit, et nullam aliam viam propter absentiam longam partis alterius utilem fore, tum, ut experientia docuit, similiter noluit convenire, dignetur et velit nostræ congregationi, ex qua sola sequi potest unio, consentire, et ut tenetur procuratorem ad renuntiandum constituere, et sic ratio male gesta emendabit, Deo primo, secundo hominibus se reconciliabit : famam ab universo juste laceratam in odorem bonæ famæ convertet : apud Deum meritum et vitam consequetur æternam, apud homines laudem et bonum exemplum. Nos autem interim ante et usque ad cessionem ad omne debitum sibi offerebamus præbendum : et post cessionem eum tanquam patrem et dominum, venerandum et tractandum. Videntes autem nihil proficere, et dominos qui de papatu contendunt præfatos magis et magis quotidie indurari ; secundum normam Evangelicam, cum nihil aliud absit, deliberavimus dicere Ecclesiæ universali quam convocamus, ac eos ut incorrigibiles, schisma antiquatum descendens in hæresim nutrientes, contra vota et juramenta in populi scandalum, votifractores et perjuros notorios habemus, et ethnicos et publicanos.

58. « Et cum interim talibus præbere obedientiam nil aliud sit, quam eos in suo obstinato fovere ac manutenere proposito, et principaliter schisma facere, et duo supra se capita tenendo, populum Christi, in unitate a Deo prædestinato, dividere contra articulum fidei : UNAM SANCTAM ; dicimus vobis cum Scriptura : Separamini a tabernaculis durissimi hominis, et nolite tangere ea quæ ejus sunt, ne pereatis in peccatis ejus, recedite a præsentia sua, et ejus curiam, ut Polycarpus refert de Joanne, balnea ejus, ne super vos corruant, qui Ecclesiam Dei lacerat, qui vineam Christi conculcat, et inveteratum nutrit schisma in contemptum et ruinam Ecclesiæ sanctæ. » Nimium præter fas se efferri in Gregorium sivere cardinales, cum antequam decretoriam in ipsum ferrent sententiam, veluti exauctoratum a fidelibus deseri imperarunt, ac meram calumniam ipsi impegere, nimirum foveri ab eo schisma, cum non ipse, sed antipapa, qui nunquam ut sæpe repetendum fuit, invaso honore se erat abdicaturus, illud foveril. Pergunt illi : « Nostro autem proposito, divinitus ut putamus inspirato, ut in salutem non tam nostram, quam vestram et totius populi Christiani ordinato, qui unionem quærimus, qui vias Deo placitas et ad unionem aptas et a sacris canonibus approbatas eligimus, ut adhærere velitis, requirimus, obsecramus et quantum in nobis est, in virtute Spiritus sancti injungimus, ut ad nos accedatis si commode poteritis in Conciliis et auxiliis opportunis, et operationibus quibuscumque assistentes ; præsertim Dominum Deum nostrum Jesum Christum, cujus res agitur, exorando, quatenus sua pietate dignetur hoc sanctum opus ad finem perducere et conducere optatum ; scituri quod accidentibus, si fuerint indigentes, providebitur ad condecentiam sui status ; et quod contra contumaces in non recedendo, et remissos, dictumque Gregorium sequentes tanquam contra foventes ipsum in schismate antiquato quod in hæresim descendit, loco et tempore opportunis procedetur ad privationem dignitatum, honorum, beneficiorum et officiorum, inhabilitatemque ad illa, et ulterius prout fuerit contra tales de jure procedendum. Datum Pisis sub trium priorum nostrorum sigillorum appensione, die undecima mensis Octobris, prima Indictione, anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCDXVIII. »

Purgavit postea se de objectis Gregorius, nimirum a cardinalibus primum Romæ habitas fuisse coitiones cum schismaticis, a quibus se subornari siverint : antipapam colloquii mentionem injecisse, ut absente Pontifice Urbem caperet, confectasque pactiones non servasse, et grassatum dolis : cardinales vero conjunctionis instaurandæ specie, cum Petrus e Luna pseudopontificatu se non abdicaret, neque abdicaturus esset ad Pontificem evertendum auctore Balthasare ejus hoste capitali conspirasse, atque cum schismaticis se conjunxisse novumque schisma conflasse : hæc et alia a Gregorio ipso inferius audiemus.

59. *Cardinales alii creati a Gregorio, ex quibus Lucam Florentinum in Etruria legatum creat.* — Oppugnatus ita a cardinalibus Pisis congregatis novos Senis cardinales ad partes suas confirmandas creavit V non. Maii, quorum catalogum recenset Felix Contelorius [1] in Elencho cardinalium : Ludovicum scilicet Brancacium archiepiscopum Tarentinum tit. S. Mariæ in Transtyberim, Angelum episcopum Recinetensem tit. S. Stephani in Cœlio Monte, Angelum Barbaricum episcopum Veronensem tit. SS. Petri et Marcellini, Baldettum e Baldellis episcopum Ariminensem tit. S. Balbinæ, Philippum Anglum episcopum Lincolniensem tit. SS. Nerei et Achillei, Matthæum episcopum Wormatiensem Roberti regis Romanorum oratorem tit. S. Cyriaci in Thermis, Lucam Florentinum ex Ordine Humiliatorum episcopum Fesulanum tit. S. Laurentii in Lucina (hunc vocat S. Antoninus [2] ma-

[1] Cont. in Elen. cardd. — [2] S. Ant. III. p. tit. XXI. c. 5. § 1.

gni consilii virum, theologiæ professorem, magnæ famæ et probitatis) Vincentium seu Valentinum priorem Montisferrati oratorem Martini regis Aragonum tit. S. Anastasiæ, presbyteros, Petrum Maurocenum diaconum S. Mariæ in Cosmedin. Iturus vero Ariminum, Lucam tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem in Etruria legatum creavit [1], ut cardinalium adversantium molitionibus sese opponeret.

« Dilecto filio Lucæ tit. S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali A. S. L. etc.

« In præsentiarum provinciam Tusciæ, in qua sumus, præcordialiter intuemur, in cujus parte humani generis hostis, pacis æmulus et zizaniæ seminator in unum deduxit nonnullos schismaticos, qui se ausu temerario S. R. E. cardinales nominare præsumunt, et aliquos, qui jam dictæ Ecclesiæ cardinales fuere invicem ad confusionem fidei Christianæ conjunctos, ore dicentes unionem quærere, corde vero et opere, spreto Dei cultu, impedientes eamdem; unde graves et amaras gessimus et portamus in mente nostra punctiones, dum miserabilis eorum conditio, et commissorum per eos enormitas delictorum infra nostra præcordia revolvuntur, et utinam datum esset ut cum honore Dei et Ecclesiæ sanctæ suæ, ac fidelium Christi salutis posset commode iis in partibus exhiberi nostra præsentia corporalis, ut quod mente vigilanter intendimus, præsentialiter panderemus. Sed quia ad confundendas perfidias eorumdem, et inducendam, si poterimus, pacis et unionis dulcedinem in populo Christiano, qua nil apud Deum avidius exspectamus, versus provincias nostras Exarchatus Ravennatis et Patriarchatus Aquileiensis, in quarum altera sacrum generale prælatorum indiximus Concilium celebrari pro pace et unione prædicta, nunc oporteat præsentialiter nos conferre, illos in partem Apostolicæ sollicitudinis de latere nostro assuminus, quibus fore percepimus cœlesti dono provisum, ut altis et tam salutaribus negotiis sciant et possint consulere provide, et utili consilio providere, etc. » Auget eum amplissima potestate, ut in Florentinæ reipublicæ ditione eis et ultra Alpes pacem inter populos conciliet. « Dat. Senis VI kal. Novembris. Pontificatus nostri anno II ».

60. *Gregorius Ariminium profectus Antonium cardinalem in Germaniam legatum mittit.* — Cum tres menses, et paulo amplius Senis egisset Gregorius, Ariminum profectus est [2], ex qua urbe Antonium nepotem episcopum Portuensem A. S. L. creavit, atque in Germaniam ad Robertum regem Romanorum ire jussit, ut Pisanam synodum disturbaret.

« Gregorius, etc., venerabili fratri Antonio episcopo Portuensi A. S. L.

« Istis temporibus, peccatis exigentibus, sic quorumdam sanctæ matris Ecclesiæ peculiarium filiorum excrevit damnata præsumptio, quod contra eamdem Ecclesiam matrem suam cujus uberibus nutriti, impinguati et dilatati sunt, calcitrationis spiritum assumentes, rebellionis in eam cornua erexerunt, et patrem eorum superbiæ imitantes, conantur una secum universos, specialiter Alamaniæ populos in barathrum æternæ damnationis immergere, turbare pacem, fœdera violare naturæ, et quantum in eis est, sub nomine unionis et pacis inconsutilem Dei tunicam separare. Nos attendentes quod, licet ubilibet pro Christi fidelibus vigiles mente simus, personaliter tamen pro nostro exsequendo desiderio, inpossibilitate, repugnante naturæ, ubique adesse non possumus, rogitare tamen cogimur, ut viros electos ex millibus, fide constantes, ornatos virtutibus, sermone potentes et opere, ac in lege Domini eruditos, in partem sollicitudinis assumamus, ut ipsis vices nostras supplentibus sperata Christi fidelibus pacis et unitatis commoda proveniant, et firmata charitatis vinculo illibata consistant. Levantes igitur in circuitu oculos nostræ mentis, ad personam tuam, in cujus desideriis geritur pacificare discordes, recuperare deperdita, et errantes in viam reducere veritatis, nostræ deliberationis convertentes intuitum, in te de tuarum donis virtutum in Altissimo confidentes, ac in nostri Salvatoris pietate sperantes, nostræ ac fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium deliberationis spiritus requievit.

« Considerantes itaque, quod te charismatum dator almificus donis suis præveniens, tibi dedit sapientiam et linguam eruditam, ut scias quando debeas proferre sermonem, personam tuam scientiæ magnitudine, industriæ claritate et maturitate consilii decoravit », non inani elogio Antonius decoratus, cum maximarum virtutum ornamenta in se præferret; fuit enim conditor Congregationis S. Georgii de Alga, atque a B. Joanne Capistrano in summo honore habitum visuri sumus, « plenissimam quoque de tuis claris meritis fiduciam obtinentes, quamvis apud Sedem Apostolicam, ex eminentia consilii valde necessarius habearis, nosque et dicti fratres nostri tanti viri præsentia, propter urgentes necessitates careamus inviti; tamen propter evidentem utilitatem prælatorum, principum, cleri et populorum Alamaniæ, Flandriæ et illarum partium, ne a zizaniorum præventi satoribus, et ipsorum falsis ac fictis persuasionibus circumventi, in errorum devia rapiantur, et a veritate avertentes auditum ad fabulas convertantur, ac propter conditiones illarum, et circumadjacentium partium, quibus speramus per tuam circumspectionem providam, illo qui in sublimibus suis terræ finibus pacem parat, concedente, circa reformationem pacis, justitiæ cultum, charitatis vinculum, et reductionis ad

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 4. — [2] Theod. a Niem. l. III. c. 36.

ipsius Ecclesiæ Romanæ obedientiam, fidelitatem ac devotionem, præmissorum et aliorum oberrantium quorumcumque, et ut existat cor unum omnibus in præmissis salubriter consuli et utiliter conveniri, te ut fortem mittamus ad fortia, tuisque robustis humeris grandia onera imponamus; te tanquam pacis angelum, reformatorem pacis et unitatis, fidei propagatorem et latorem virtutum, ad Alemaniæ et Flandriæ partes præsentialiter destinamus, tibi in Coloniensi, Treverensi, Maguntina, Salisburgensi, Bremensi, Pragensi, Rigensi, Magdeburgensi, civitatibus, diœcesibus ac provinciis, et aliis quibuscumque Alamaniæ et Flandriæ partibus plenæ legationis officium, ex Apostolicæ potestatis plenitudine, quam non ab homine, sed a Deo recepimus, usque ad prædictæ Sedis beneplacitum committendo, etc. Dat. Arimini id. Decembris, Pontificatus nostri anno secundo».

61. *Judiciaria acta Gregorii in cardinales Pisani conventus.* — Proximo ab exaratis hisce litteris die Gregorius, confecta Senis judiciaria acta adversus cardinales, qui ab eo discesserant, renovavit [1], questusque est in lata in eos sententia ipsos adversum se, dum sincero animo redintegrandæ concordiæ operam dabat, consilia perfidiæ plena agitasse cum schismaticis, pœnisque gravissimis Luca discedere vetitos Apostolica sprevisse imperia, ac non modo discessisse, verum Romanæ curiæ officiales, ut ab se deficerent, subornasse; intercepisse Pontificias litteras, fideles ab ejus obsequio divulsisse, indicto ab ipsomet Concilio conatos impedimentum inferre, quos cum paterna charitate mulcere, atque a cœptis, promissa venia amplissima, abducere ad resarciendam Ecclesiæ scissuram studuisset, obduruisse in pertinacia ac pseudocardinales Gallos in societatem suam assumpsisse, quos cum iterum Senensium ac tertio Venetorum oratorum opera pellicere ad se tentasset, cœptis inhæsisse. Eos itaque in judicium vocatos, ac præcipue Balthasarem Cossam, qui longe plura adversus eum machinatus esset, ac Franciscum tit. SS. quatuor Coronatorum, qui ad Gallorum et Anglorum reges se contulerat, ac Landulphum S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem, qui petierat Germaniam, ut adversus Pontificiam dignitatem ea regna concitarent, notatos anathemate dignitatibus privavit; ad quam severitatem clementia temperandam trimestre constitutum, quo excurrente in locum antiquum gratiæ et honoris ipsos se restituturum est pollicitus.

« Gregorius etc., ad futuram rei memoriam.

« Suscepti cura regiminis vehementer nos angit et urget charitas sponsæ Christi, ut præsumptuosis ac temerariis malignorum conatibus opportunis obviemus remediis, et ut quos Dei timor a malo non revocat, et nostra clementia copiose diutius demonstrata ad veniam capessendam non emollit, pro eorum excessibus vigor Ecclesiasticæ disciplinæ competat, et ad declarationem pœnarum eis tam a jure quam ab homine inflictarum mediante justitia procedamus, ut et illorum comprimatur iniquitas, et utique terreantur talia vel similia attentare: sane cum ad Ecclesiæ sacrosanctæ integrationem per viam cessionis secundum formam in conclavi traditam totos nostros pure et sincere, ac fideliter continuo adhiberemus conatus, schismatis ex adverso, sicut finalem patuit per effectum, dolis, fraudibus, involutionibus, insidiis et violentiis intendentibus, cum quibus nonnulli ex nostris tunc cardinalibus, et adinvicem conspirarunt, ut creditur, decepti et corrupti: ne ipsi tunc cardinales ad partus divisionis malignæ defluerent, et optabile unionis bonum versutiis et malitiis malignantium contingeret impediri, quam etiam divisionem schismatici incœperunt in Roma efficere, cum quibus schismaticis cardinales pro eorum libito voluntatis libera, publica et secreta habuerunt colloquia, et tractatus, a mense Julii usque ad diem quartam Maii, cum sic ad prædictam sanctam unionem non proficerent, sed officerent; nos, certis indiciis et multorum relatibus dignis prævidentes, ac ex iis quæ præcesserant, eosdem tunc cardinales nos Apostolicam Sedem velle relinquere non timentes, tam grave scandalum et turpe inserere, et contra processus felicis recordationis Urbani VI prædecessoris nostri approbatos et observatos, jam triginta annis elapsis, omni dignitate, officio et beneficio, commodo et honore ipso facto transgressores privantes, schismaticis adhærere, cum quibus actualiter tractabatur, ex quorum recessu novum schisma verisimiliter poterat oriri, et roborari vetustum, sicut demum rei malus probavit eventus, præcepimus tam provide quam juste simul et pie ipsis omnibus et singulis cardinalibus existentibus in Romana curia, sub pœna privationis cardinalatus et omnium beneficiorum suorum, quam quilibet ipsorum incurreret ipso facto, ne ab illa die, quarta videlicet Maii, in antea aliquis eorum exiret de Luca sine speciali et expressa licentia nostra per nos oretenus sibi facta; item sub pœna perjurii, quam incurrerent ipso facto, præcepimus et mandavimus eisdem ne ulterius congregarentur in aliquo loco sine expresso mandato nostro.

62. « Item sub eadem pœna perjurii, quam incurrerent ipso facto, præcepimus et mandavimus eisdem, ne aliquis eorum participaret cum oratoribus Petri de Luna, neque cum oratoribus Gallicis sive per se sive per interpositam personam, quia nostræ intentionis erat, sicut et expressimus cum prælibatis olim cardinalibus per expeditivas, claras et saluberrimas vias ad

[1] Lib. III. p. 9.

desideratam unionem procedere, palpato quod a schismaticis fueramus delusi et in frustatoriis verbis detenti, prout præcipue claruit tunc circa finem mensis Aprilis, quando inter arctos tractatus de locis conventionis, Petrus de Luna almæ Urbi nostræ, ut eam caperet, parabat insidias : ad quod perficiendum suas direxit cum suis galeas armatas : quæ præcepta nostra si servassent et nobiscum, ut volebamus et decebat, perseverassent, jam (ut verisimiliter arbitramur) esset status Ecclesiæ reformatus vel saltem reformationi vicinus : ipsorum vero tunc cardinalium (quod dolentes referimus) quidam, videlicet Antonius olim Penestrinus episcopus, Conradus olim tit. S. Chrysogoni, Franciscus olim tit. SS. quatuor Coronatorum, Jordanus olim tit. S. Martini in Montibus de Ursinis presbyteri, Raynaldus olim S. Viti in Macello, Odo olim S. Georgii ad Velum Aureum diaconi cardinales suæ salutis immemores, divina pariter et nostra summorumque Pontificum prædecessorum nostrorum, necnon juris humani contemnentes præcepta, odibiles Deo, nobis rebelles, subversores Ecclesiæ, scandalum populorum, perjuri et præmissorum justorum violatores, fugam ineuntes recesserunt a nobis, facto probantes se ex nobis non esse, quos postea secutus est Petrus olim S Angeli diaconus cardinalis consimiliter mandata nostra contemnens, qui paulo ante valde damnabat fugam prædictorum. Qui omnes mala malis adversum nos accumulantes, damnabilius procurarunt sanctam matrem Ecclesiam, quantum in eis fuit, viperinis conatibus laniare, et inconsutilem Domini tunicam scindere satagentes, scandalorum et schismatum seminaria præpararunt, et famæ suæ prodigi, et honoris proprii persecutores effecti non tantum seipsos nexibus peccatorum involvere, sed in reprobum sensum dati etiam alios ad præcipitium trahere conantur, curiales aliquos et officiales nostros pecuniis, promissionibus, minis et aliis deceptionibus subtrahentes, notarios etiam cum registris causarum et libris curiæ ad se traxerunt cum gravi scandalo, et etiam detrimento partium litigantium. Attentarunt etiam aliqua, quæ ad solum Romanum Pontificem pertinent, litteras quoque nostras intercipientes, et nuntios, quos ad principes destinabamus, et populos pro celebrando Concilio generali, litteras etiam ad nos et curiales nostros directas, necnon quoscumque ad nos et nostram curiam adventantes, quantum in eis fuit, detineri fecerunt contra processus et sententias Apostolicas in die Cœnæ Domini in talia perpetrantes promulgatos.

63. « Quæsiverunt insuper per ambassiatas frequentes et litteras, quas sub sigillis, quibus antequam essent privati utebantur, ad prælatos, principes et communitates per diversas mundi partes, ut obedientiam nostram a nobis subtraherent, destinarunt, et ut nihil omitterent ex iis, quæ pacem et desideratam unionem possent impedire, unicum et salutare ipsius unionis auxilium post tot mala relictum, generale Concilium, quod die secunda Julii in festo Pentecostes proxime futuro indiximus celebrandum, miris et damnatis artibus conati sunt impedire, etiam vero Concilio suum conciliabulum opponendo, existimantes loquacitatem et maledicentiam unionis bonum signum, prorupere sæpius et publice in verba non tam blasphema et schismatica, quam insana, innocentiam nostram apertis falsitatibus diffamantes. Nos tamen more pii patris, qui salutem zelabamus ipsorum, sperantes ipsos ad cor reversuros et viam veritatis repetituros, eos diutius expectavimus patienter, multum de beneficiis per eorum privationem vacantibus alicui conferendo usque ad Quatuor Tempora Septembris ; et exinde pauca contulimus, et per diversos probos viros magnæ auctoritatis eos excitari fecimus, ac etiam per nostras patentes litteras, ut infra certum terminum ad nos redirent, benigne requisivimus et charitative monuimus, promittentes eisdem, quod si, et cum charitate tractare vellent nobiscum, et cum venerabilibus nostris S. R. E. cardinalibus super negotiis unionis, eos benigne reciperemus atque tractaremus, abolendo omnem infamiæ maculam sive notam præmissorum et aliorum patratorum occasione contractam, remittendo eisdem offensionem quamlibet atque pœnam, et cum essent perjurio maculati, et omnibus officiis, beneficiis atque cardinalatibus privati, continuata nostra majori clementia eosdem reintegraremus, et in statum pristinum reponeremus. Ipsi vero in sua pertinacia et superbia obstinati, nescientes in semitis justitiæ dirigere gressus suos, timoremque Dei præ oculis non habentes, etiam post dictam monitionem et excitationes nostras, contra nos et Romanam Ecclesiam conspirationes, colligationes et machinationes diversas continuarunt, et sub prætexti unionis nostram duntaxat dejectionem quærentes, in Ecclesia Dei majus schisma, et divisionem ponere præsumpserunt, et ut in prædictis complices et fautores haberent, se cum schismaticis et schisma nutrientibus, videlicet cum quibusdam anticardinalibus Gallicis per processus Apostolicos, ut præfertur, Urbani VI, prædecessoris nostri justo Dei judicio condemnatis juramentis, et aliis promissionibus ligaverunt, contra processus hujusmodi facere non verentes, et in scriptis suis ipsos anticardinales Gallicos, reverendissimos dominos cardinales appellant, et sic eos verbis et factis honorant, communicantes cum eis etiam, proh dolor! in divinis, asserentes, quod piæ aures refugiunt audire, dubium esse magnum et probabile tam de jure nostri papatus, quam prædecessorum nostrorum, a quibus ipsi cardinalatum, beneficia et

honores habuerunt, veritatem in mendacium commutantes ». In quo sane cardinales, dum nimio impetu ad lædendum Gregorium feruntur, gravissimam sibi injuriam intulerunt : nam si dubius Pontifex Gregorius erat, dubii quoque Innocentius VII et Urbanus VI Pontifices fuere ; ac proinde ipsimet cardinales dubii extiterunt, atque ad ea ipsi dubii cum dubiis aut potius nullis Concilium nisi dubium vel nullum celebrare potuerunt, si eorumdem axiomati standum sit; pergit Gregorius : « Necnon post terminum prædictæ monitionis iterato excitati per ambassiatam Senensium per eos verbis deceptoriis damnabiliter delusam, ac deinde per Venetorum abassiatam, restitutionis præmissæ nostræ clementiæ ab utraque ambassiata facta promissione, quas vacuas remiserunt, nec reductionem unici Concilii per Venetos requisitam concesserunt, nisi ad suum conciliabulum iremus, congrue quidem pluribus videtur ut unum fieri debeat Concilium, non tamen suum usurpatum, et a jure reprobatum, et super hæresi fundatum.

64. « Hos tamen tempore et malitia longe ante præcessit iniquitatis alumnus, et perditionis filius damnatus Baldassar Cossa olim S. Eustachii diaconus cardinalis, qui tyrannice sub mentito nomine legationis nostras et sanctæ Romanæ Ecclesiæ terras occupans, odiis et errorum furiis debacchatus fere per annum ante recessum olim cardinatium prædictorum de Luca studuit per nonnullos ad hoc invitatos, et falsitatibus informatos, nos perjurii et schismatis maculis infamare, et fecit quantum potuit ad hoc contra nos publice divulgari, successive sollicitans adversus nos insurgere cardinales, prælatos, principes, communitates et alias privatas personas, inter quos præcipue mendaciis, precibus, pretio ac pollicitationibus seduxit Petrum de Candia tunc Basilicæ XII Apostolorum, et Joannem, timorem eidem incutiendo, tunc S. Crucis in Jerusalem presbyteros cardinales, ut sibi cæterisque rebellibus et schismaticis adhærerent. Nec his malis contentus exsecrabilia quædam mandata pœnalia fecit, ne quis nos papam diceret aut scriberet, arma nostra in nostrum et Sedis Apostolicæ opprobrium turpiter et manifeste de locis publicis et privatis faciens deleri et captivari jubens : nuntios nostros et quamplures ad curiam adventantes perturbavit, et pecuniis et bonis aliis spoliavit, præcludens omnem viam, quam potuit, ne litteræ nostræ per nos de indicto Concilio generali, et aliis veritatibus edocendis ad prælatos, principes et communitates, eorumque ad nos pervenirent. Quorum errores seculi sunt tandem Henricus olim Tusculanus episcopus, Angelus olim tit. S. Potentianæ presbyter et Landulphus olim S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinales, quorum duo priores nobiscum, postquam primi fugerunt, steterunt Lucæ nobiscum etiam, et cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus Concilio generali, quod indiximus, unanimiter consentientes et promotiones et quæcumque tractanda erant tractantes publice et private usque ad consensum inclusive procedendi contra prælatos apostatas et rebelles olim cardinales, etiam distributiones recipientes : necnon, quando de Luca recessimus cum antedictis venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, petiere licentiam cum suis familiis nominatim expressis remanendi, quam in scriptis, ut voluerunt, concessimus, donec liberi forent a suis languoribus corporalibus ; deinde se ad nos Senas venturos, ubi pro tunc nostra residebamus cum curia, per replicatas litteras et nuntios frequentatos ad nos ultra promittentes nobiscum perpetuo commorari. Landulphus vero, tunc temporis in nostra civitate Perusina et circumadjacentibus terris erat vicarius, per suum oratorem solemnem ad præsentiam nostram sæpe transmissus de constantia nos commendavit, confortavit ad patientiam, et ad procedendum contra sæpedictos olim cardinales rebelles nos animavit, usque ad mortem nobis obedire promittens et requirens quid ipsum facere juberemus, in hac confessione solum verbali, suis factis ostendit, perseverans præcise quousque nostram et Romanæ Ecclesiæ civitatem Assisii contra fidelitatis propriæ juramentum tradidit pro pecunia, et eam sibi imbursavit.

65. « Nos igitur, attendentes quantum præmissa sunt gravia, et graviorem, nisi efficax apponatur remedium, perniciem paritura, præsertim cum intendant Ecclesiam novo idolo profanare, cum insolentiæ, quæ sine cautionis remedio per conniventiam tolerantur, animarum pericula et gravia scandala consueverint generare ; ac nequeuntes absque indignatione majestatis æternæ et tremore conscientiæ tam gravia scelera et excessus detestabiles amplius tolerare, postquam pluries per plurimos viros solemnes de nostro beneplacito et consensu ad reversionem et plenam restitutionem et veniam fuerunt invitati, ipsique nostra clementia et impunitate abutentes, iniquitatibus iniquitates accumularunt, adversus præfatos iniquissimos viros olim S. R. E. cardinales de fratrum nostrorum consilio in virtute Altissimi decrevimus exsurgere, et super præmissis contra ipsos procedere justitia mediante. Quare Senis residentes in nostro consistorio ipsos Antonium olim Penestrinum episcopum, Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Jordanum olim tit. S. Martini in Montibus de Ursinis, Corradum olim tit. S. Chrysogoni Militensem, et Franciscum olim SS. Quatuor Coronatorum Burdegalensem presbyteros, necnon Raynaldum S. Viti in Macello de Brancaciis, Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum olim S. Eustachii diaconos

cardinales declaravimus privatos et reos transgressionis præceptorum nostrorum, et de novo privavimus cardinalatibus et eorum beneficiis, officiis, commodis et honoribus, et vigesimo octavo Septembris de fratrum nostrorum hujusmodi consilio etiam privavimus, et privatos declaravimus omnes cardinales primis superius privatis et declaratis privatis adhærentes et participantes in crimine et nonnullos alios omnibus dignitatibus, gradibus, officiis et beneficiis, intendentes quamprimum commode possemus, eosdem olim cardinales privatos citare, et præfatas declarationes et privationes iterum innovare non aliter, pro tunc malitia temporis ordinarium processum impediente, habiliter valentes procedere.

« Et quamvis prædicta et alia multa delicta, excessus et crimina eorumdem diu fuerunt, et existunt adeo notoria, quod nulla potuerint nec possint tergiversatione celari, nosque propterea absque alia citatione juste potuerimus ac possimus declarare prædictas infrascriptas pœnas incidisse ; ad majorem tamen cautelam et certitudinem præmissorum et abundantiorem justitiam, necnon nostram mansuetudinem exhibendam et ad convincendam eorum malitiam, de fratrum nostrorum prædictorum consilio tenore præsentium citamus prædictos Antonium olim Penestrinum, Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Henricum olim Tusculanum dictum Neapolitanum, episcopos, Corradum olim tit. S. Chrysogoni Militensem, Jordanum olim tit. S. Martini in Montibus de Ursinis, Petrum olim tit. Basilicæ XII Apostolorum Mediolanensem, Joannem olim tit. S. Crucis in Jerusalem Ravennatem, Angelum olim tit. S. Potentianæ Laudensem, presbyteros, necnon Raynaldum olim S. Viti in Macello de Brancaciis, Baldassarem Cossa S. Eustachii, Odonem S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum olim S. Angeli præfatæ S. R. E. diaconos cardinales, et quemlibet eorum in solidum ut trigesima die, a data præsentium computanda, de quibus triginta diebus proxime futuris decem pro primo, alios decem pro secundo, reliquos vero decem pro ultimo et peremptorio termino assignamus, si ea die consistorium erit, alioquin prima die tum sequente, qua per nos consistorium teneri contigerit, compareant personaliter coram nobis humiliter et honeste, ubicumque tunc erimus visuri ac audituri se declarari propter præmissa et alia fuisse et esse privatos, ac de novo privari omnibus officiis, et beneficiis atque cardinalatibus, et tamquam hæreticos puniendos, et ad videndum et audiendum easdem declarationem et privationem per nos Senis factas, ut præfertur, innovari et publicari, necnon ad audiendum et videndum se declarari et publicari se commisisse crimina inobedientiæ, apostasiæ, ariolandi, schismatis, blasphemiæ, perjurii, conspirationis, calumniæ, falsi et læsæ majestatis, et propter præmissa crimina incidisse in pœnas et sententias spirituales et temporales, in talia perpetrantes inflictas et promulgatas ; ad audiendum etiam et videndum per nos alias pœnas eisdem, quod sive venerint sive non, nos tamen in dicto termino ad declarationem et inflictionem hujusmodi faciendas, prout justum fuerit procedemus, eorum absentia vel contumacia non obstante.

66. Et quia audivimus Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum Burdegalensem presbyterum et Landulphum olim S. Nicolai in Carcere Tulliano Barensem diaconum præfatæ S. R. E. cardinales, se ad remotiores partes transtulisse adversus nostram innocentiam contra Ecclesiæ unionem et contra veritatem acturos pro posse, ipsos citamus quatenus prima die, qua per nos consistorium teneri contigerit, post tres menses ab hodierna die proxime futuros, de quibus tribus mensibus unum pro primo, unum pro secundo, et reliquum pro ultimo et peremptorio termino assignamus, compareant personaliter coram nobis, ubicumque tunc erimus, visuri et audituri per nos decerni et declarari ipsos propter præmissa incidisse in omnes suprascriptas pœnas, et audiendum et videndum per nos alias pœnas eisdem infligi, prout nobis visum fuerit et justitia suadebit ; certificantes eosdem, quod sive venerint sive non, nos tamen in dicto termino ad declarationem et inflictionem hujusmodi procedemus, justitia mediante, eorum contumacia seu absentia non obstante ». De Landulpho, qui Germanorum Francofurtensi conventui sequenti anno interfuit, videtur meminisse Gobelinus [1]. De Francisco vero in Gallias et Angliam misso hæc narrat Walsinghamus [2] : « Circa festum Omnium Sanctorum venit in Angliam cardinalis Burdegalensis, vir potens in opere et sermone, missus a collegio cardinalium ad informandum regem regnique clerum de inconstantia papæ Gregorii, prout prius edocuerat regem Franciæ et incolas regni ejus, quatenus hi duo reges, qui censebantur in orbe præstantissimi, manus apponerent adjutrices ad inducendum dictum Gregorium ad servandum juramentum præstitum, ut ipsorum duorum regum auctoritate magnifica, unio fieri posset in Ecclesia ». Cæterum volumus et auctoritate Apostolica decernimus, quod hujusmodi citationes perinde valeant, et plenum robur obtineant firmitatis, dictosque olim cardinales et eorum quemlibet proinde arctent, quacumque Constitutione Apostolica contraria non obstante, ac si eis et eorum cuilibet intimatæ et insinuatæ personaliter et præsentialiter extitissent etc. ». Subdit ne metu judicium Sedis Apostolicæ decli-

[1] Gobelin. in Cosmod. æt. 6. c. 89. — [2] Walsing. in Henr. IV hoc anno.

narent, remve ipsos latuisse obtentarent, liberi et tuti commeatus syngraphum se dare, et in principis Ecclesiæ Ariminensis foribus Diploma defigendum jussisse : denique hæc ad clementiæ laudem adjungit :

« Et ut nil omittamus de iis, quæ quomodolibet ad sacram unionem præsumi possunt pertinere, vestigia nostri Salvatoris sequentes, qui non solum debitorem decem millium talentorum contritum et rogantem absolvit, sed et sibi familiarem publicanum honorandum, correctum tamen assumpsit, et pœnitentem Petrum negatorem Deitatis et perjurum suo gregi præfecit ; prælibatos olim cardinales superius nominatos hortamur, et per aspersionem sanguinis Crucifixi obsecramus quatenus infra terminum eis ad comparendum, ut præmisimus, assignatum ad cor revertentes, suosque recognoscentes errores ad nos benigne suscipiendi revertantur pœnitentes, certificantes eosdem quod ad cardinalatus commodum et honorem, necnon ad beneficia, quæ primitus obtinebant, quorum tunc alteri non fuerit jus acquisitum, misericorditer restituemus ; deletis inhabilitationibus, notis infamiæ et quibuscumque censuris quas ob sua scelera hujusmodi incurrissent, post prædictum terminum spe restitutionis penitus denegata, ut sic pœnitentes reversi et a nobis pie restituti ad sacræ unionis effectum, quem mundus pernicioso schismate fatigatus exspectat, nobis cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus tractandum et perficiendum assistant. Hoc ipsum referri volumus ad prædictos Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum presbyterum, et Landulphum olim S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinales, si infra terminum trium mensium eis præfixum ad cor reverti et pœnitere voluerint. Nulli ergo, etc. Datum Arimini XIX kal. Januarii, Pontificatus nostri anno secundo ».

67. *Indictum a Gregorio Utinense Concilium.* — Sprevere Gregorii sententiam ut ab æquitate abhorrentem cardinales Pisis congregati, agi nimirum de Concilio, in quo vetus schisma exstinguatur, id vero in Synodo a Gregorio indicta, si ad eam se contulissent, non deleri, sed propagari, nec sacramenta servari, sed infringi tantum posse contendere. Si autem Pisanæ ex ambabus partibus cogendæ ipse assenserit, non dubiam redintegrandæ concordiæ spem affulgere ; in sua itaque sententia perstitere ; Gregorius vero damnato ejusmodi Concilio Utinum in Aquileiensi patriarchatu ad indictam jam ante, dum Lucæ versabatur, Synodum celebrandam designavit, ac præsules ut eo accederent, regesque ac principes ut mitterent oratores, his litteris sollicitavit [1] :

« Gregorius, etc. ad futuram rei memoriam.

« Ad pacem Christianorum totis affectibus intendentes, diligentissime illa prosequimur, quæ ad consecutionem sanctissimæ atque optatissimæ unionis fore credimus opportuna. Cum itaque dudum, videlicet VI non. Julii proxime præteriti, in civitate Lucana tunc existentes, generale Concilium pro sedatione perniciosi et inveterati schismatis, ad festum Pentecostes immediate sequentis, in provincia Aquileiensi, vel Exarchatu Ravennate de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica, per alias nostras litteras duxerimus convocandum, ac propter varias circumstantias, quibus locum hujusmodi habendi Concilii accommodari, et per nos, cum non haberemus in potestate nostra, procurari oportebat, tunc in eisdem litteris nostris, ipsum locum specialius nequiverimus declarare, sed alio tempore hujusmodi declarationem reliquerimus faciendam, nos volentes ut omnis ambiguitas tollatur, ac ut universi et singuli qui adesse debent, ad veniendum præparare se possint, et tempore debito accedere, habita super hoc diligenti consideratione, omnibusque locis provinciæ et Exarchatus præfatorum mature pensatis, tandem ut magis idonei pro qualitate rei et temporis civitatem Austriæ et Utinum Aquileiensis diœcesis, quæ propter propinquitatem et cohærentiam, pro uno loco haberi debent, de eorumdem fratrum nostrorum consilio auctoritate præfata pro hujusmodi celebrando Concilio eligimus, et præsentes per nostras litteras declaramus, mandantes venerabilibus fratribus nostris universis et singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis electis, et aliis Ecclesiarum prælatis etiam prætensis, ac reliquis in prælaturis ac dignitatibus constitutis, sive sint Catholici, sive schismatici, qui solent aut debent ex dignitatibus aut prælaturis eorum hujusmodi generalibus Conciliis interesse ; quatenus hujusmodi Concilium per nos, ut præfertur, indictum, in præfatis loco et tempore, se personaliter conferant, ac requirentes insuper et hortantes in Domino charissimos in Christo filios nostros reges ac nobiles viros, duces, principes cæterosque potentatus, necnon communitatum et universitatum regimina principalia, quatenus ad idem Concilium personaliter veniant, vel idoneos oratores transmittere procurent, ut sic Christi fidelium multitudo in unum congregata pro pace et reintegratione Ecclesiæ, ac pro eradicando hoc pernicioso schismate pia et incorrupta suffragia, Deo propitio, valeant exhibere. Nulli ergo etc. Datum Arimini XIV kal. Januarii, Pontificatus nostri anno III ».

Sprevere præsules et principes Utinense hoc Concilium a Gregorio indictum, ut refert Theodericus, ac paucos archiepiscopos et episcopos illic interfuisse tradit : de quo proximo anno dicetur.

[1] Greg. l. III. p. 33. et tom. XXII. de schism. p. 22.

68. *Leodiense bellum cruentissimum.* — Interea invexit [1] schisma ingens bellum inter Leodienses et Joannem ducem Burgundiæ, cujus auxilium Joannes episcopus designatus imploraral : illi vero nitebantur patrocinio Gallorum regis, qui missis oratoribus, ut terrorem Burgundo injiceret, reum ipsum fecit ac dicendam causam de cæso regio fratre, Ludovico scilicet duce Aurelianensi. Ad quæ respondit Joannes Leodienses non esse Gallicæ coronæ obnoxios, quorum clientela rex Francorum se implicare debeat ; rebellasse illos adversus Joannem episcopum uxoris suæ fratrem, a quo necnon a Guillelmo comite Hannoniæ ad ferendam opem sollicitetur : confecta vero expeditione, de cæso Aurelianensi duce se responsurum. Cingebatur tum obsidione Ultrajecti Joannes Bavarus a Romano Pontifice designatus episcopus, quadraginta millia militum exercitu a Leodiensibus, qui auxiliaria alia circiter quinquaginta millia, duce Parvisio urbis prætore, novi pseudoepiscopi a Petro e Luna intrusi parente, die XXIII Septembris eduxere adversus Burgundiæ ducem, qui ad solvendam obsidionem viginti septem millibus militum armatorum usu exercitatorum succinctus venerat. Conserta pugna, quam declinandam Leodiensis magistratus frustra monuerat, collectitiæ illæ turbæ Leodiensium dissipatæ sunt, ac viginti millia et eo amplius contrucidata, in quibus Theodoricus pseudoepiscopus una cum fratre et patre Parvisio, ex victoribus autem, quinque sexve millia cecidere. Egressus Ultrajecto Joannes Bavarus, Burgundo de soluta obsidione gratias egit : cui mox Leodium, Hojum, Dinantum, Tungrum et aliæ urbes se submisere ; præcipui adversæ factionis securi percussi : Ecclesiastici schismatici, et etiam fœminæ aliquæ flumine mersæ, urbiumque propugnacula eversa fuerunt ; atque ita de Leodiensium ad antipapam defectione meritæ pœnæ divinitus exactæ fuerunt, cum antea, dum constantes in Romanæ Ecclesiæ obsequio persliterant, opibus et potentia effloruissent. Parta vero hac victoria, Burgundus Aurelianensibus adversariis ac Francorum regi tantum terrorem attulit, ut cœptus in eum judiciarius ordo sit intermissus. Quomodo vero exstincto schismate, reffloruerit Leodiensis respublica Constantiensium patrum studio atque a Burgundica servitute fuerit vindicata, dicetur inferius. Hactenus de schismaticis : nunc quæ adversus hæreticos longe periculosius Ecclesiam quatientes gesta sint, afferamus.

69. *Pragæ celebrata synodus adversus Wicleffistas.* — Hoc anno [2] Sbinko Pragensis archiepiscopus, cum animadvertisset Wicleffi hæreses a Joanne Hus, ab oppido, quod anserem sonat, ita dicto, disseminari, celebrem synodum coegit, in qua quadraginta quinque articulos Wicleffi Londini et Oxoniæ in Anglia, in Gallia Parisiis, et Romæ ab Urbano VI damnatos, etiam in Bohemia Pragæ damnavit. Ut vero ex Anglia in Bohemiam Wicleffi hæresis, miserando regno exitium allatura, irrepserit, quive ii fuerint articuli, quorum primus affirmat substantiam panis manere in sacramento, tertius negat præsentiam Christi in Eucharistiæ sacramento, et sextus debere Deum parere dæmoni ait, (ex quibus constat manifeste, quo spiritu afflati fuerint novatores) describit Joannes Cochleus [1] ex vetustis Monumentis hisce verbis :

« Factum est ut post mortem ipsius (nimirum Wicleffi,) quidam ex discipulis ejus nomine Petrus Payne, Anglus, Pragam cum libris illius profugerit, regnante Wenceslao, ea forsitan occasione permotus, quod ante eum Bohemus quidam genere nobilis ex domo, quam putridi piscis vocant, apud Oxoniam in litterarum studio constitutus libros Wicleffi, quibus titulus est, *De universalibus realibus*, inde in patriam secum retulit, velut pretiosum thesaurum, quos Pragæ diversis transcriptionibus multis hominibus communicavit, et juxta nomen suum Putridi hæretici lethale virus civibus suis infudit. Communicavit vero libros illos iis potissimum, qui Theutonicorum, uti refert Æneas, odio tenebantur, uti illi per nova dogmata vexati Academiam Pragensem, in qua prævalebant, Bohemis regendam discedentes relinquerent : priusquam tamen invaluisset lues illa vulgo apud multos, doctores et magistri almæ universitatis Pragensis, qui jam acceperant multos Joannis Wicleffi articulos publice damnatos fuisse non solum in Anglia per Concilium provinciale et per universitatem Oxoniensem, verum etiam Romæ in Concilio generali, et Parisiis, a celeberrima facultate theologica proposuerunt et ipsi quadraginta [2] quinque articulos Wiccleffi publice examinandos sub hoc verborum tenore :

XLV ARTICULI JOANNIS WICLEFFI.

« I. Substantia panis materialis et similiter substantia vini manent in sacramento altaris post consecrationem. II. Accidentia panis non manent sine subjecto in sacramento altaris. III. Christus non est in eodem sacramento identice, realiter et in propria essentia corporali. IV. Si episcopus vel sacerdos existat in mortali peccato, non ordinat, non conficit, nec baptizat, nec consecrat. V. Non est fundatum in Evangelio quod Christus missam ordinaverit. VI. Deus debet obedire diabolo. VII. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi su-

[1] Ms. antiq. Vat. sign. num. 3881. de rebus Leodien. Monstrelet. vol. 1. c. 47 et alii. — [2] Æn. Silv. hist. Bohem. c. 35. Jo. Cochl. hist. Bohem. l. XIX et alii.

[1] Jo. Coch. hist. Hussit. l. I. — [2] Ext. etiam in Actis Syn. Const. sess. VIII.

pertlua et inutilis. VIII. Si papa sit præscitus et malus, et hinc membrum diaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam nisi forte a Cæsare. IX. Post Urbanum VI, non est alius recipiendus in papam, sed vivendum more Græcorum sub legibus propriis. X. Contra sacram Scripturam est quod viri Ecclesiastici habeant possessiones. XI. Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat ipsum excommunicatum a Deo. XII. Excommunicans clericum, qui appellavit ad regem et consilium regni, eo ipso est traditor regni. XIII. Illi qui dimittunt prædicare, sive verbum Dei audire propter excommunicationem prælati, sunt excommunicati, et in die judicis traditores Christi habebuntur. XIV. Omnes de Ordine mendicantium sunt hæretici, et dantes eis eleemosynam sunt excommunicati. XV. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali. XVI. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia, et possessiones ab habitualiter peccantibus. XVII. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere. XVIII. Decimæ sunt meræ eleemosynæ, et parochiani propter peccata possunt eas ad libitum auferre. XIX. Speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos religiosos non plus prosunt eidem quam generales, cæteris paribus. XX. Conferens eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto. XXI. Si aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, tam possessionatorum quam mendicantium, redditur ineptior et inhabilior ad observanda mandata Dei. XXII. Sancti instituentes religiones privatas, sic instituendo peccaverunt. XXIII. Religiosi viventes in religionibus privatis, non sunt de religione Christiana. XXIV. Fratres tenentur per labores manuum victum accipere, non per mendicitatem. XXV. Omnes sunt simoniaci qui se obligant orare pro aliis in temporalibus obvenientibus. XXVI. Oratio præsciti nihil valet. XXVII. Omnia de necessitate absoluta eveniunt. XXVIII. Confirmatio juvenum clericorum, ordinatio locorum et consecratio reservantur papæ et episcopis, propter cupiditatem lucri temporalis et honoris. XXIX. Universitates, studia, graduationes, collegia et magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, et tantum prosunt Ecclesiæ sicut diabolus. XXX. Excommunicatio papæ vel interius prælati non est curanda, quia est censura antichristi. XXXI. Peccant fundantes claustra, et ingredientes sunt viri diabolici. XXXII. Ditare clerum, est contra regulam Christi. XXXIII. Silvester papa et Constantinus imperator erraverunt Ecclesiam ditando. XXXIV. Licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei absque Apostolicæ Sedis vel episcopi auctoritate. XXXV. Ingredientes aliquam religionem eo ipso sunt inhabiles ad observanda divina præcepta et perveniendum ad regnum cælorum, nisi apostataverint ab eisdem. XXXVI. Papa cum omnibus cardinalibus et clericis possessionem habentibus sunt hæretici et laici istis consentientes. XXXVII. Ecclesia Romana est synagoga sathanæ. XXXVIII. Credere indulgentias est fatuum. XXXIX. Decretales Epistolæ sunt apocryphæ et seductivæ a fide Christi, et clerici sunt stulti qui eis student. XL. Imperator et sæculares sunt seducti a diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus. XLI. Electio papæ a cardinalibus est per diabolum introducta. XLII. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse summam inter alias Ecclesias. XLIII. Juramenta illicita sunt quæ fiunt ad roborandum humanos contractus et civilia commercia. XLIV. Augustinus, Benedictus, Bernardus, damnati sunt nisi pœnituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, et introierunt religiones. XLV. Omnes religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo.

« Quos quidem articulos rite et legitime examinatos generali sententia uno ore et communi omnium consensu per solemne decretum condemnarunt doctores et magistri Academiæ Pragensis anno Domini MCDVIII, cujus rei testem ocularem produco M. Joannem Pzibram Bohemum, qui cum multis annis inter Hussitarum doctores fuerit unus de præcipuis, resipiscens tamen postremo, acerrime Wicleffistas impugnavit, atque etiam ex propriis Wicleffi verbis confutavit et convicit ». Addit Cochlæus Joannis Pzibram [1] testimonium, quod his verbis conceptum est : « Profiteor, inquit, toto animo, quod decretum et sententia in congregatione doctorum, magistrorum et totius nationis Bohemicæ circa annum Domini MCDVIII facta in Universitate Pragensi in domo nationis ad nigram rosam, magistro Joanne Hus tanquam principali in eadem præsente et consentiente, et me illic etiam præsente et coassistente, est in hoc de tanto justa et rationabilis atque vera, de quanto omnes et singuli unanimiter nullo penitus contradicente decreverunt, etc ». Ut vero a Joanne XXII [2] in Romana Synodo, et a Constantiensi [3] Synodo postea damnati fuerint, dicetur postea.

70. *Wicleffistica hæresis Pragæ propagata per Joannem Hus et Hieronymum Pragensem.* — Vesanam hanc doctrinam amplexos nefarios quosque clericos, ac vel arrogantia vel invidia percitos, refert Æneas Sylvius [4] : « Sequebantur, inquit, Joannem, (nimirum Hus, a quo Hussitæ nomen traxere,) clerici fere omnes ære alieno gravati, sceleribus ac seditionibus insignes, qui rerum novitate evadere pœnas arbitrabantur. His et nonnulli doctrina celebres juncti erant, qui cum in Ecclesia consequi di-

[1] Pzibram apud Cochlæ. in hist. Hussit. — [2] An. Chr. 1413. num. 1. — [3] An. Chr. 1415. num. 35. — [4] Æn. Sylv. hist. Bohem. c. 35.

gnitatem non potuissent, iniquo animo ferebant sacerdotia majorum censuum his committi, quamvis nobilitate præirent, scientia tamen videbantur inferiores. Excæcavit eos invidia, ut qui viderant et qui intellexerant, non intelligerent. Proruperunt in blasphemias, et cum aliquibus ignaris fortasse ac vitiosis maledicere possent, in omnes latrare sacerdotes cœpere, et ab Ecclesia Catholica recedentes impiam Waldensium sectam, atque insaniam amplexi sunt : » Recensitis nefariis illic erroribus subdit auctor : « Subinco cognomine Lepus claris parentibus apud Bohemos ortus per idem tempus Pragensem Ecclesiam Pontificio retinebat consilio et animo illustris, qui Orienti calamitati obviam ire cupiens priusquam amplius debaccharetur, libros Joannis Wicleffi ad se ferri, omnesque, doctorum virorum consilio adhibito, publice concremari jussit. Supra ducenta volumina fuisse traduntur pulcherrime conscripta, bullis aureis tegumentisque pretiosis ornata. Joanni prædicatio interdicta et adjectæ minæ, si quando priores in populo errores vulgare auderet. Ipse Pragam excedens apud villam, ubi sibi origo fuit ac cognomen, permittente loci domino, qui ejus infamiæ favebat, vocare plebes ac docere non desistit, multa in Romanum præsulem, multa in reliquos Ecclesiæ Pontifices maledicta congerens, utque populi animos sibi magis ac magis conciliaret, decimas haud aliter, quam eleemosynas sacerdotibus debitas adstruit : liberum prædia possidentibus si velint eas dare, si nollent, nullo jure cogi posse ».

Confirmavit Joannis Hus improbitatem Hieronymus Pragensis, qui vanæ philosophiæ fucis plures decepit ; quem tamen hoc tempore Wicleffi errores una cum aliis doctoribus Germanis, qui florebant doctrinæ laude, antequam Pragensis academia dissolveretur, damnasse, ita arguit Joannes Cochlæus[1] dum ejus perfidiam exponit : « Si diligentius quis discutiat hanc rem, inveni et Hieronymum istum circa Wicleffi doctrinam terque quaterque, ut ait poeta, perfidum. Primo quidem Pragæ quando ipse anno Domini MCDVIII quadraginta quinque articulos Wicleffi simul cum cæteris publice damnavit, (1) tum ut magister universitatis, tum ut membrum Bohemicæ nationis : bis igitur, aut ter eam doctrinam sub initium damnavit Pragæ, scilicet in collegio Caroli, in nigra rosa, et in prætorio. Taceo de ea damnatione, quæ in professoribus theologicæ facultatis facta fuit, quia non reperio eum illius facultatis membrum fuisse. At paulo post maxime asseruit, et prædicavit seditiosissime eamdem doctrinam, nec puduit eam cum sociis suis contra doctorum consilium in articulis objectionis suæ dicere iniquam, injustam ac temerariam esse et fuisse XLV articulorum condemnationem et prohibitionem ». Cæterum arrogavit sibi Hieronymus, quamvis laicus esset, prædicandi auctoritatem adeo ut etiam pseudoapostolatum ad varias gentes invaserit, quem errorem cum Turlupinis communem fuisse, narrat Joannes Gerson[1] refellitque : « Pascere oves auctoritative pabulo prædicationis, dando escam rationalem pro eis, est officium, quod nullis fas est exercere, nisi misso, nec mitti quispiam debet nisi idoneus et probatus : primam partem brevibus verbis absolvit Apostolus ; Quomodo (inquit) prædicabunt nisi mittantur ? confunderetur enim penitus Ecclesiastica hierarchia, si cuilibet indifferenter auctoritativum prædicationis officium laxaretur : patuit Turelupinis et aliis idiotis quos hæc audacia fefellit, etc ».

71. *Miraculum Eucharisticum.* — Hoc anno Deus insigni miraculo præsentis in Eucharistia Christi veritatem confirmavit in Germania, dum hæretici in Bohemia humanis commentis ac sophismatibus eam labefactare moliebantur. Describit rem gestam Nicolaus Serarius[2] his verbis : « Anno millesimo quadringentesimo octavo contigit illud, quod magno populi concursu quotannis, prout ipse vidi, celebratur Waltduræ, quæ Moguntino nunc subest, miraculum Eucharisticum. Fuit hoc olim quidem scriptum et cusum, sed paulo accuratius renovatum ac recensum Herbipoli anno MDLXXXIX ; sic est : Wirtzeburgensis diœcesis oppidum Durn aut Waltdurn appellatum inibi in sacra D. Georgii æde incruentum missæ sacrificium faciebat sacerdos cui nomen Henricus Otho : sed dum inconsideratius negligentiusque rem tantam agit, calicem rite jam consecratum evertit. Et ecce derepente sanguis Dominicus per subjectum corporale effunditur. Vini species sanguinis instar rubescit : quocumque attingit miram imaginem exprimit :

[1] Cochlæ. in hist. Huss. l. I.

[1] Gerson. in sermone facto in Concil. Rhemen. apud Bochel. l. I.
[2] Serar. Mogunt. rer. l. V. in Joan. II.

(1) Joannes Coclæus in historia Hussitarum damnatos a Hieronymo de Praga Wikleffi articulos plus vice simplici, ac præsertim hoc nanno, asserit. Verum hæc pugnare videntur cum iis, quæ inter reliquas accusationes objecta illi fuerunt coram Patribus Concilii Constantiensis. Nam ibi num. 18 accusatus fuit : « Quod in illa nefaria doctrina Wikleffi et habitis passibus in libris ut supra (Wikleffi) eam continentibus, et apud se existentibus in Praga, ac in regno Bohemiæ sæpe sæpius ac diversis vicibus anno Domini millesimo quadringentesimo secundo (nota epocha hæresis Hussiticæ) tertio, quarto, quinto, sexto, septimo, octavo, nono, decimo, undecimo, duodecimo, decimotertio et decimo quarto de mense Januarii, Februarii, Martii, Aprilis, etc., et Decembris dogmatizavit, docuit, etc. » Hæc palam pro concione exposita sunt Patribus, ut ex iis tanquam veris et assertis, quid sibi de Hieronymo judicandum foret intelligerent. Sed et ex his pariter, iis, quæ Coclæus apud annalistam hic narrat fides detrahitur. Nisi forte Hieronymus, quæ ore et pro concione probabat dogmata, eadem scripto una cum cæteris Pragensis Academiæ doctoribus damnaverit. MANSI.

in medio quidem Crucifixi, ad latera vero veronicarum plurium, sic enim eas iconculas vulgo appellamus, quæ sacrum Christi caput spinis redimitum ostendunt. Territus sacerdos, etsi non deessent, qui factum vidissent, pannum tamen illum, ita ut erat, sanguineis illis imaginibus tinctum in altare ipsum, lapide uno semoto condidit, ut quemadmodum pannus situ et carie, sic facti memoria ipsius panni putredine interiret. At noluit tantum suum opus Deus optimus maximus latere : venit ille sacerdos ad vitæ extremum, morbo angitur, sed magis sceleris sui conscientia torquetur : mori cupiebat ; sed mortem nescio quid retardabat. Collegit sese, factum confitetur, pannum commemorat, locum in quo jaceat, indicat, et moritur. Inventa omnia ; multus de re tota fit ubique sermo, eumque novis quotidie miraculis Deus auget, ita ut jam post annum fere septuagesimum accuratissime in rem totam inquirere et ad summum Pontificem quod comperissent referre magistratus statuerint. Quæ omnia anno Domini MCDVIII ita diligenter, graviter et vere facta, ut Pontifex maximus ad locum Dei gloriæ, et majestati convenientius ornandum et celebrandum, omnium beneficentiam Diplomate invitandam censuerit anno millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto, pridie kal. Aprilis ».

72. *Puer naufragus divinitus servatus.* — Hoc etiam anno patuit insigni miraculo valere apud Deum sanctorum preces, quantumvis contra obgannirent hæretici : apud Huyum enim puer, cymba eversa, passus naufragium opera B. Virginis, quam mater nuncupato voto interpretem divinæ misericordiæ sibi desumpserat, divinitus servatus est. Narrat miraculum Justus Lipsus[1] in Deiparæ Hallensis historia his verbis :« Anno MCDVIII, Huyum oppidum in terra Eburonum super Mosam est, qui medium scindit, et interfluit, sed ponte lapideo conjunctum. Puer ibi annos quatuordecim natus cum quatuor æqualibus suis cymbam conscendunt, et solita huic ætati lascivia in flumen pergunt ludere et vagari captantes, sed miseri in discrimen et angorem veniunt : venti surgunt et flumen a pluvia increverat, jactantur, fluctuant, et tamen adnisi ad ripam appellunt, et quatuor exsiliunt. Primus ille quatuordecennis puer relinquitur, repulsa ut fit pedibus cymba ; venti etiam abripiunt, atque adeo cymbam evertunt : puer in undis volvitur : pueri compares opem clamant ; accurrunt plures et inter eos trepida mater ; Quid faceret ? tollit in cælum oculos, et : O Dei Mater, quæ Hallis coleris, matri succurre. Ego et filius sospites tibi sistemur : votum facio. Dixerat. Ecce puer inter ingentes undas ad pontem abripitur, inter arcus illæsus transit, et ad medium circiter milliare supernatat, quo nisi cælesti manu sublevante ? cujus ductu, longe infra oppidum in pratum devehitur (nam flumen restagnabat) et ibi molliter deponitur ac matri redditur. Reddunt et ipsi votum Hallis lubentes merito tibi, Virgo auxiliatrix ! »

Eodem anno divina providentia pluribus insignibus prodigiis latrones crudelissimos, qui in oppido, cui Gheerufiet nomen est, apud Batavos detexit[1] : nam cum innocentum cæsa corpora, injecta magna straminum copia, incendere noctu decrevissent una cum ædibus, ita criminis suspicionem flammis se abolituros rati, tamen ea cadavera divinitus flammarum vim non sensere, restinctoque incendio, cum presbyter qui ex latronum erat numero ad tegendum facinus, cadaver occisi domini amplexus esset, dextram ab occisi manu nunquam divellere potuit. Deinde cum divina mysteria idem latro pro celebrandis exsequiis perageret, sæpius accensæ faces sponte extinctæ maximo omnium stupore, nec nisi cum maxima difficultate iterum accendi potuerint. Demum cum latrones supellectilem raptam in alienas terras navi avexissent, delira mulier divinitus acta prætori indicia auctorum, qui hactenus latuerant, et ubinam esset rapta suppellex, patefecit, adeo ut comprehensi extremo supplicio affecti sint : cujus terrore unus desperatione efferatus sibi gulam secuit : sacerdos vero crimen execratus plura pœnitentis animi signa edidit.

[1] Justus Lips. D. Virg. Hallen. c. 15.

[1] Jo. a Leyd. Chron. l. XXXII. c. 11.

GREGORII XII ANNUS 3. — CHRISTI 1409.

1. *Gregorius cardinales edictis insectatur.* — (1) Conflata jam a cardinalibus in Gregorium papam, ut vidimus, discordiæ tempestas anno redempti orbis millesimo quadringentesimo nono, secunda indictione, Catholicum orbem adeo concussit, ut novo ab illis renuntiato Pontifice schisma auctum sit, quod præsentiens Gregorius graves in eos querelas fudit in judi-

(1) Hoc anno tam multa celebrata sunt Concilia, quanta elapsis retro annis ad ipsum usque Ecclesiæ initium nunquam. Præterito labente anno, die festa Omnium Sanctorum, Benedictus Concilium Perpiniani, Aragoniæ urbe, celebrare exorsus est, idemque per XIV sessiones continuatum ad VII kal. Aprilis sequentis anni extractum fuit, ut Cossartius in addit. ad Labbeum notat. Assederunt Benedicto cardinales initio novem, dein septem, duobus ibi obeuntibus « cum prælatis de tota Hispania », ait F. Bonifacius Ferrerius in Apologia pro Benedicto cap. 66 Anecdot. to. II, col. 1481. « Aragonensibus, Lutharingis, Sabaudis et de Francia, nonnullis scilicet de comitatu Fuxi, de comitatu Armaniaci. Regnum Scotiæ propter distantiam magnam et notoria pericula non venit, sed postea gratum et ratum habuit confirmavitque ». Hæc Ferrerius, S. Vincentii Ferrerii frater, qui Carthusiensem Ordinem professus eudem cum fratre suo mentis errore Benedicti factionem sequens aberrabat. Ultra cardinales interfuisse Concilio huic terceutos circiter Patres testantur litteræ Joannis de Thurrena, qui apud Benedictum XIII a Concilio Constantiensi jam depositum cardinalem agens, eo defuncto, Pontificem alium substituit, de qua electione sua litteras illas dedit ad Joannem Armaniaci comitem, legendas Marten. Anecdot., to. II. Quid in eo Concilio gestum sit satis explicat annalista. Profecto totum fuit, ut Benedicto demissionem dignitatis persuaderet; quam ab ipso præstari consulebat, nedum æmulo cedente vel morte sublato, sed illo etiam exauctorato atque ad cedendum coacto. Quod cum Benedictus admittere se significasset, ut ex Actis Concilii apud annalistam et ex ipso supplici libello a Patribus eidem Benedicto porrecto, legendo apud Niemium de schismat. lib. III, cap. 36, 37, intelligimus, decreta fuit ad cœtum Pisis colligendum ex delectis viris legatio, ut communi voluntate res perficeretur. Legationi huic inanes moras interjectas fuisse, ac tandem irritam cessisse testatur Surita in lib. III ad an. MCDVIII. At Bonifacius Ferrerius in Apologia pro Benedicto, Bonifacius, inquam, qui unus fuit ex legatis, pervenisse quidem illos Pisas affirmat; sed non ad præstitutam diem, etc. quod « istud erat impossibileq. uia tam in dominio Franciæ, quam provinciæ Januæ, de Luca, de Pisa imminebat eis periculum evidens personarum et bonorum; ideo oportuit laborare pro salvis conductibus obtinendis... nec in Francia potuerunt haberi nisi per medium regis Aragonum... et habitis salvis conductibus ambaxiatores arripuerunt statim viam suam, gradiendo celeriter et diætis continuatis ». Venisse pariter illos Pisas, Concilio nondum absoluto, quin et ante ingressum cardinalium in conclave, ac die XIV Junii Pisis egisse illos ex Epistola Roberti prioris Celsinensis, relata inter Acta Conc. Pisani apud Martene Vet. Monum. to. VII, col. 1112 constat. Hæc satis de Concilio Perpiniani, de quo plura annalista hic num. 84.

Concilium alterum anno isto, ineunte Januario mense, celebrarunt trium provinciarum in Gallia archiepiscopi Arelatensis, Aquensis, Ebredunensis, qui una cum suffraganeis suis Aquis Januario mense coeuntes, præter canones nonnullos ad disciplinam moribus Gallicanæ Ecclesiæ consonam pertinentes, e cœtu suo viros destinarunt, qui communi nomine Pisano Concilio interessent. Hujus Concilii de quo nihil in collectionibus, canones vulgavit P. Martene Veterum Monument. tomo VII, col. 912, et ego Additamenta e Taurinensi Ms. Codice suffeci.

Hoc ipso pariter anno, post diem XXVI Januarii, ditionis Florentinæ præsules convocati sunt Florentiæ, ait Sozomenus in historia Pistoriensi ad hunc annum, ut editum ab optimatibus Florentinæ reipublicæ edictum, de subtrahenda Gregorio obedientia, auctoritate sua confirmarent. Coitio illa Concilium appellatur in litteris nomine Gregorii XII datis ad Florentinos, legendis apud P. Martene Vet. Monum. to. VII, col. 956. « Concilium congregaverunt ad deliberandum utrum domino nostro papæ deberet auferri obedientia ». Sententia Patrum in Gregorium iniqua legenda est apud Martene ibid. col. 937, etc., cui præter archiepiscopum Pisanum et alios Etruriæ episcopos tres, alii plures ex aliis religiosis Ordinibus viri docti subscribunt. Quanquam vero nullam mensis notam præfert, cum tamen in eadem sententia fiat mentio edicti a Florentinis lati, quod ibidem col. 931 legitur, signaturque die XXVI Januarii: ideo post eam diem convenisse Patres oportet. Hoc pariter Concilium a collectoribus omissum, a me suppletum est.

Quartum tandem Concilium, omnium hujus anni celebratissimum, Pisis convenit: de quo satis multa annalista. Pauca tamen hic subjiciemus ad ea corrigenda, quæ eidem annalistæ sive exciderunt, sive ex historia ejusdem Concilii ab eo consulta repetere non licuit. Utimur hic vero Actis ejusdem Concilii, vulgatis a Martene ibid. col. 1078. De appellatione quam legati Roberti regis interposuerunt a sententia Concilii, nihil se legisse in Actis Concilii Pisani affirmat annalista. Verum in nostris Actis, sess. V, legimus in rem præsentem: « De Pisa hospite insalutato recesserant (oratores Roberti) dimissa per eos quadam appellatione clam, et occulte ». Hæc ergo fortasse causa fuit, cur in Actis, ab annalista consultis, provocationis hujus nulla mentio fieret, eo quod scilicet Concilio palam intimata minime fuerit.

Sessiones reliquæ eo processerunt ordine eademque tractarunt, quæ annalista diligenter prosequitur. Die XV Junii, sessione XVIII celebrata, cardinales XXIII in conclave secesserunt. Horum X Benedictus XIII, reliquos Gregorius promoverat. Die XXVI Junii Petrus de Candia, dictus cardinalis Mediolanensis, qui Gregorio jam faverat, in Pontificem communi cardinalium assensu electus fuit, et Alexander V appellatus. Is familia Filargorum satus, teste Sanuto juniore in historia ducum Venet. apud rer. Ital. to. XXII, olim Minoritarum Ordinem professus, favore Galeatii Vicecomitis, Mediolanensis principis, cui a sanctioribus consiliis aderat, in episcopum primo quidem Vicentinum promotus fuit, ait Niemius apud annalistam hic num. 71, cui adstipulantur anonymus Vaticanus, et alter qui additamenta ad Ptolomæum Lucensem in Codice Patavino adjecit, quem utrumque produxit Muratorius rer. Ital. to. III, par. II, col. 842. Addunt ambo post episcopatum Vicentinum et Novariensem, ac demum archiepiscopatum Mediolanensem, quod postremum Niemius pariter asseruit. Sed coævus auctor Miscellæ Bononiensis dignitatum viri hujus gradus hoc ordine collocat: « Consigliere del duca di Milano, poscia di Novara, indi di Vicenza, poi di Piacenza, dopo arcivescovo di Milano, e finalmente cardinale ». Idipsum pariter de Placentino episcopatu affirmat Wadinghus in Annal. Minor. quamvis alium inter dignitates illas ordinem constituit. Pontifice jam electo sessiones reliquæ, apud annalistam

ciariis Actis[1], ineunte anno, adversus eosdem cardinales, cum die ab ipso constituta ad obsequium non essent reversi, promulgavit: cujus sententiæ prima pars cum iisdem fere verbis concepta sit atque illud edictum, quo in judicium vocatos vidimus, a nobis prætermissa est. Nulli vero se pepercisse operæ, quo illos ab imminentis novi schismatis consilio revocaret, ita exponit[2]:

Gregorius etc. ad futuram rei memoriam.

« Ut nil omitteremus de iis, quæ quomodolibet ad sacram unionem præsumi possent pertinere, vestigia nostri Salvatoris sequentes, qui non solum debitorem decem millium talentorum contritum et rogantem absolvit, sed et sibi familiarem publicanum honorandum, correctum tamen, assumpsit, et pœnitentem Petrum negatorem Deitatis et perjurum suo gregi præfecit, prælibatos olim cardinales superius nominatos hortati fuimus, et per aspersionem sanguinis crucifixi obsecravimus, quatenus infra terminum eis ad comparendum assignatum ad cor revertentes, suosque recognoscentes errores, ad nos benigne suscipiendi reverterentur pœnitentes, certificantes eosdem quod ad cardinalatus commodum et honorem, necnon ad beneficia, quæ primitus obtinebant, quorum tunc alteri non foret jus acquisitum, misericorditer restitueremus, deletis inhabilitatibus, notis infamiæ et quibuscumque censuris, quas ob sua scelera hujusmodi incurrissent, post prædictum terminum spe restitutionis penitus denegata, ut sic pœnitentes reversi et a nobis pie restituti ad sacræ unionis effectum, quem mundus pernicioso schismate fatigatus exspectat, nobiscum cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus tractandum et perficiendum assisterent, ac etiam attendentes quod, licet præfati olim cardinales cum anticardinalibus fuissent requisiti, et instanter rogati per ambassiatores solemnes charissimi in Christo filii nostri Sigismundi illustris regis Hungariæ, et dilectorum filiorum Michaelis Zeno ducis, et communitatis Venetiarum pluries, necnon per oratorem dilecti filii Malatestæ de Pensauro ad requisitionem dilecti filii Caroli de Malatestis quatenus pro bono hujusmodi unionis feliciter consequendo, neve per suum conciliabulum a nostro generali Concilio separatum dicta unio retardaretur, sed forsan, quod absit, omnino impediretur, vellent a loco Pisarum discedere, et si non in loco nostri Concilii, ut dignum et justum est, saltem in aliquo communi libero et sufficiente, ad quem locum communem, dimisso nostro loco, si quis per nos esset specialiter nominatus, nos parati eramus accedere, et per hoc nostram humilitatem et voluntatem, quam semper ad sacram unionem habuimus et habemus efficaciter exhibere, iidem hoc facere pertinaciter et obstinate penitus denegarunt, nullam concordiam aliam volentes, nisi quod sequamur eorum pravas affectiones, iniquitates et errores, quæ totum statum primæ Sedis sive Romanorum Pontificum præcipitio exponunt, in tanta duritia permanentes, quod nedum videntur sacram unionem, quam verbis prædicant, realiter et omnino refugere, sed etiam, proh dolor! ad perpetuandum, quantum in eis est, hoc schisma nefandum intendere, et novum idolum, id est, alium antipapam in Dei Ecclesia veluti conflatilem vitulum procurare. Quorum considerantes malitiam et contumaciam obstinatam, pro bono universalis Ecclesiæ, cui auctore Domino præsidemus, gravibus nostri cordis aculeis pungimur, et ad procedendum contra eosdem mediante justitia sine prorogatione alterius termini perurgemur.

2. « Adveniente igitur prædicta trigesima

[1] Greg. l. III. p. 53. — [2] Ibid.

legendæ continuatæ sunt. Harum tamen sessionum numerus in variis Codicibus varie assignatur; nam apud annalistam numero sunt XXIII, in Actis apud Labbeum XX tantummodo. Item in aliis Actis e Codice Vindobonensi erutis apud eumdem, sessiones sunt XXII, sed cum mancus sit Codex, nec exhibeat sessionem diei VII Augusti, ea adjecta, quæ forte expressa erat in Codice, sunt sessiones XXIII. Acta apud Martene Veter. Monum. to. VII signant XXI, sed hæc sessionem unam assignant diei XV Junii, quæ ingressui cardinalium in conclave destinata erat; nec Conciliaris convocatio tunc ulla facta est; sicut et nullus pariter actus Conciliaris in ea die præstitus in Actibus illis memoratur. Hac ergo sublata sessione, Acta illa nonnisi XX sessiones exhibent; sed mendose profecto, cum sub una eademque sessione diei XXVII Julii ea conferant, quæ duplici in sessione, alia scilicet diei XXVII Julii, altera vero diei VII Augusti peracta sunt, ut ex ipsa diei et mensis adscriptione in iis Actis expressa constat. Hac igitur postrema sessione in duas secta, rejectaque sessione diei XV Julii, supersunt sessiones XXI quot pariter Acta apud Labbeum exhibent. Unde vero apud annalistam, et in Actis Vindobonensibus sessionum numerus ad XXIII creverit, ignoro: quamvis mendum ea in re irrepsisse ex consensu Actorum Martenis et Labbei satis intelligo. Nec sane unicus hic est nævus Actorum, quæ annalista consuluit, cum et in Catalogo Patrum, qui Concilio adfuerunt, menda nonnulla animadverterit P. Cossartius in observationibus ad subscriptiones Patrum, legendas in to. XV Collect. Veneto-Labbeanæ, col. 1247. Quanquam nec sinceriores subscriptiones illas Labbeus et Cossartius dederunt: tum et æque mendosæ sunt illæ quas e Pisano Codice Ughellius in Pisan. vulgavit. Multo auctiores atque emendatiores illas ex Taurinensi Codice acceptas me dedisse blandior. Acta vero Vindobonensia in multis minus esse sincera ex eo colligo, quod nec in diebus quibus sessiones habitæ sunt cum aliis Actis congruant: qua in re reliqua omnia Acta summa fide cohærent.

Superest quintum hujus anni Concilium, quod Gregorius Utinum, vel in civitatem Austriæ, nempe Forumjulium indixerat. Postmodum vero, prohibitus ingressu urbis Utinensis decreto principum ejus urbis, quod integrum recitat P. de Rubeis in notis ad Concilium istud legendis in Collect. Veneto-Labbeana to. XV, col. 1112, Forojulii celebrandum constituit. Eorum, qui tunc interfuerant, episcoporum numerus ignoratur; sed unde acciti invitatique venerint, deducimus ex recensione eorum locorum, quæ Gregorium Pontificem recipiebant. Paruisse vero Gregorio tunc cum Concilium agebatur, Neapolitanum regnum Ladislao subjectum, Malatestam Ariminensem et *Alemannos quosdam valde paucos* notat Georgius Stella in Annalibus Genuensibus. Ex his locis acciti episcopi, pauci oppido rarique convenerunt in Concilium die VI Junii, festo Corporis Christi solemni. Quid egerint, si pauca illa excipias quæ Annales referunt, ignoro; cum in obscuro adeo Concilium istud latuerit, ut scriptorem veterem neminem repererimus, qui de illo aliquid tradiderit. Mera vero tutaque ejus mentio apud unum scriptorem Additamenti ad historiam Ptolomæi Lucensis Rer. Ital. to. III. par. II. col. 840, occurrit. MANSI.

die, videlicet hesterna, tunc propter festi solemnitatem consistorium non tenuimus, sed die immediate sequente, videlicet hodierna, nobiscumque cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in consistorio publico consistentibus, comparuit coram nobis dilectus filius magister Guillelmus Biordi de Latinis de Prato Pistoriensis diœcesis, procurator fiscalis dictæ Romanæ Ecclesiæ, et prædictorum olim cardinalium ad dictam diem citatorum, et non comparentium et cujuslibet ipsorum contumaciam accusavit, ac petiit ipsos et ipsorum quemlibet per nos contumaces et contumacem reputari, ac decerni et declarari ipsos et ipsorum quemlibet, in pœnas et sententias prædictas, et in ipsis processibus contentas, et alias propter præmissa a jure vel ab homine in talia perpetrantes inflictas, et quomodolibet promulgatas, seu etiam ordinatas incidisse, et alias eis et eorum cuilibet pœnas per nos infligi, prout nobis videretur, et justitia suaderet. Nos igitur dilectis filiis nostris Bandello tituli S. Balbinæ presbytero Ariminensi, et Petro Mariæ in Cosmedin diacono de Venetiis vulgariter nuncupatis cardinalibus, vivæ vocis oraculo mandavimus, ut ad portas palatii nostri accederent, ut ibi per se et alios clamarent et clamari facerent, ut si prædicti olim cardinales vel aliquis eorum vel aliqui aut aliquis pro eis vel eo ibidem existerent, dictum palatium intrarent et ad nostram præsentiam accederent : et deinde prædicti Bandellus, et Petrus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales ad nos redeuntes dixerunt, se ad prædictas portas accessisse, et ibidem per se et alios clamasse, et clamari fecisse prout eis per nos mandatum fuerat, quod si iidem olim cardinales vel eorum aliquis, seu aliqui vel aliquis pro eis vel aliquo eorum existerent, dictum palatium intrarent, et ad nostram præsentiam accederent, ac retulerunt se prædictos olim cardinales, aut eorum aliquem minime reperisse, nec etiam aliquem pro ejus vel ipsorum aliquo ; propter quod prædictus procurator iterum petiit, prout primo petierunt, et superius est expressum.

3. « Nos igitur præfatos Antonium olim Penestrinum dictum Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Henricum olim Tusculanum, dictum Neapolitanum episcopos, Conradum olim tituli S. Chrysogoni Melitensem, Jordanum olim tituli S. Martini in Montibus de Ursinis, Petrum olim tit. Basilicæ XII Apostolorum Mediolanensem, Joannem olim tit. S. Crucis in Jerusalem Ravennatem, Angelum olim tit. S. Potentianæ Laudensem presbyteros, necnon Raynaldum olim tituli S. Viti in Macello de Brancatiis, Baldassarem Cossa olim S. Eustachii, Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, et Petrum olim S. Angeli præfatæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales diaconos, et quemlibet eorum de fratrum nostrorum consilio reputantes, prout sunt merito contumaces, ac volentes nec valentes salva conscientia, tantam contumaciam ac tot excessus notorios relinquere impunitos, in eosdem olim cardinales propter hujusmodi contumaciam, excommunicationis sententiam promulgamus, et declaramus eos fuisse et esse inobedientes, apostatas, schismaticos, blasphemos, perjuros, conspiratores, necnon ariolandi falsi et læsæ majestatis criminibus irretitos, et insuper propter eorumdem olim cardinalium excessus et delicta, et alia supradicta declaramus eos fuisse et esse privatos, ac de novo privamus omnibus officiis et beneficiis, dignitatibus atque cardinalatibus, et eorum commodis et honoribus, et eos tanquam hæreticos decernimus puniendos. Innovamus etiam et publicamus prædictas declarationes et privationes per nos Senis factas ; in quarum prima prædictos Antonium olim Penestrinum episcopum Aquileiensem vulgariter nuncupatum, Jordanum olim tit. S. Martini in Montibus de Ursinis, Franciscum olim tit. SS. Quatuor Coronatorum Burdegalensem, et Conradum olim tit. S. Chrysogoni Militensis presbyteros, necnon Raynaldum olim S. Viti in Macello de Brancatiis, Odonem olim S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum olim S. Angeli, et Baldassarem Cossa olim S. Eustachii diaconos cardinales, de fratrum nostrorum consilio declaravimus privatos a die transgressionis præceptorum nostrorum, quæ fuit undecima Maii proxime elapsi, et ipsos de novo privamus cardinalatibus, officiis, beneficiis et eorum commodis et honoribus, in secunda autem declaratione et privatione, quæ fuit xxviii Septembris, de fratrum nostrorum consilio privavimus et privatos declaravimus omnes cardinales, primis superius privatis et declaratis privatis, adhærentes et participantes in crimine, et nonnullos alios omnibus dignitatibus, honoribus, gradibus, officiis et beneficiis ; et nihilominus præsente populi multitudine copiosa, per hanc nostram sententiam pronuntiamus, decernimus et declaramus prædictos olim cardinales propter prædictos excessus, in pœnas et sententias in prædictis processibus Urbani VI, prædecessoris nostri contentas, et alias in talia perpetrantes tam a jure quam ab homine inflictas et promulgatas damnabiliter incidisse, ipsosque fuisse et esse privatos, et eos privamus quibuscumque dignitatibus, honoribus, privilegiis et gratiis, necnon omnibus terris, locis, feudis et bonis, ac juribus et jurisdictionibus quibuscumque : quæ a nobis aut prædicta Romana Ecclesia vel quibusvis aliis Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis vel Romano imperio, seu quibusvis aliis quocumque titulo obtinent, ipsorumque bona et jura omnia fuisse et esse confiscata, et ea confiscamus ; ipsorumque olim cardinalium personas detestabiles et infames esse declaramus. Et insuper omnes et singulos qui præfatis olim

cardinalibus, vel alicui eorum juramento fidelitatis seu homagii, aut alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato prius tenebantur adstricti, absolvimus et decernimus absolutos, ita quod nullus eis obedire, intendere vel parere, nullus eis debita reddere, nullus eis respondere extra judicium vel in judicio teneatur.

4. « Monemus insuper omnes et singulos patriarchas, archiepiscopos et episcopos, et alios Ecclesiarum prælatos, necnon quoscumque clericos cujuscumque gradus, conditionis vel status existant, ne dictis olim cardinalibus vel alicui ipsorum contra nos et Romanam Ecclesiam, vel nostras et ipsius Ecclesiæ jurisdictiones, et bona servire vel adhærere præsumant : quod si secus egerint, eo ipso excommunicationis sententiam et omnes alias pœnas in supradictos olim cardinales inflictas et promulgatas incurrant. Mandamus etiam omnibus et singulis Christi fidelibus utriusque sexus, cujuscumque status, ordinis, dignitatis, præeminentiæ vel gradus existant, etiam si regali, reginali, imperiali seu alia quavis præfulgeant dignitate, sub pœna excommunicationis, et aliis censuris et pœnis gravissimis per nos imponendis, prout nobis visum fuerit et justitia suadebit, ne ipsis olim cardinalibus vel alicui eorum contra nos et Romanam Ecclesiam, vel nostras et ipsius Ecclesiæ jurisdictiones et bona favere vel adhærere præsumant : sint etiam ipsi olim cardinales intestabiles, nec testamenti habeant liberam factionem : ad bona quoque aliorum ex testamento vel ab intestato nullatenus admittantur : nulla fides, nulla eis credulitas adhibeatur ; sed a testimonio velut infames et indigni totaliter repellantur. Sit eis judicatus et cujuslibet alterius publici officii exercitium interdictum. Et insuper, ut prædictorum olim cardinalium eo major sit confusio, quo ipsorum culpæ potentius fuerint divulgatæ, omnibus et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis sub excommunicationis pœna, quam ipso facto incurrant, nisi mandato nostro hujusmodi, post quam ad eorum notitiam pervenerint, per nostras litteras ipsis episcopis vel eorum metropolitanis directas paruerint in effectu, districte præcipiendo mandamus, quatenus ipsi prælati in singulis eorum Ecclesiis, cum in eis major aderit populi multitudo, singulis diebus Dominicis et festivis per unum mensem, campanis pulsatis, et candelis accensis et demum extinctis, et in terram projectis, per se vel alios, dictos olim cardinales publice et alta ac intelligibili voce denuntient fuisse et esse excommunicatos, inobedientes, apostatas, schismaticos, blasphemos, perjuros, conspiratores necnon ariolandi falsæ et læsæ majestatis criminibus irretitos ; et ipsos ut tales tam diu faciant a Christi fidelibus evitari, donec ad cor reversi suosque recognoscant errores, a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontificibus absolutionis beneficium meruerint obtinere. Quod si forte dicti olim cardinales, vel ipsorum aliquis in mortis articulo ab alio quam a nobis vel successore nostro Romano Pontifice fuerint absoluti, nihilominus decernimus et volumus, quod ipsi perpetuo careant Ecclesiastica sepultura : et si supervixerint, volumus, quod quam cito commode poterunt, coram nobis vel dictis successoribus nostris se personaliter repræsentent, satisfacturi et recepturi, prout justitia suadebit. Alioquin, ne propter hoc censuræ Ecclesiasticæ eludantur, volumus quod ipsi olim cardinales in eamdem excommunicationis sententiam reincidant ipso facto : et quicumque eosdem olim cardinales, vel eorum aliquem scienter præsumpserit Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem condignam excommunicationis sententiæ se noverit subjacere, nec absolutionis beneficium obtinere mereatur, nisi propriis manibus ipsorum, vel ipsius olim cardinalium vel cardinalis corpora seu corpus extumulent, et procul abjiciant ab Ecclesiastica sepultura : et nihilominus locus ille perpetuo careat Ecclesiastica sepultura, et nisi prædicti olim cardinales se correxerint a prædictis excessibus et delictis, sine alia citatione aut monitione pœnas alias, quas pro nunc misericorditer omittimus, imponemus eisdem, prout nobis visum fuerit et justitia suadebit. Nulli ergo etc. Datum Arimini XIX kal. Februarii, Pontificatus nostri anno III ».

5. *Florentini sentiunt cum cardinalibus, unde Gregorii apologia ad eos transmissa.* — Sentiebant cum cardinalibus Florentini, qui jam Pisas ad ineundos solemnes episcoporum cœtus concesserant, vetuerantque Gregorii imperia in eorum ditione excipi : ad quos a suscepta mente in suas partes traducendos, vel saltem refellendum objectum perjurium, Apologiam hanc scripsit[1] :

« Gregorius, etc. dilectis filiis nobilibus viris prioribus artium, et vexillifero justitiæ populi et communis Florentiæ salutem, etc.

« Omnis Catholicus et fidei Christianæ zelator, quantum teneatur pro fide Christi et sacra unionis dulcedine laborare, nec debet nec potest, si sanæ mentis existat, ullatenus ignorare, cum, et fidei documenta exhibeant, et ipsa natura unitatis amorem in cunctis animantibus etiam repræsentet. proinde cum nunc de re ipsa litteras patentes, dilectissimi filii, habuerimus per manus unius, qui se vestrum dixit esse cursorem, sub vestri prioratus officii nomine vestrorum prædecessorum tempore datis, licet eorum gesta et scripta in hac materia potuissent et debuissent, prout vos ipsos nosse putamus, non ita inhonesta transire, attamen placide acce-

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 67

pimus et libenter, ac ipsarum contenta perspeximus diligenter, cum nil vere gratius possit nostro præsentari conspectui, quam de re ipsa tractari cum modis et mediis per quæ possit non infici, sed perfici, sicut optavimus semper et cupimus tota mente. Et ut sic firmiter videatis, nulla recognoscentes erronea a dilectis filiis communitate vestra Catholica, sed a quibusdam civibus minus quam debita commotione deductis, quos in meliorem spiritum reducat Altissimus; et desiderantes, ut prædiximus, exitum bonum rei, non tardabimus ultra ea, quæ oratores nostri, quos nunc apud vos debetis habere, exposuisse amodo debuerunt, etiam præsentibus respondere. Et ut præfatarum litterarum continentiæ uberius satisfiat, ad ea quæ tangunt particulariter descendemus. Dicunt siquidem in primordio neminem esse debere, qui non habeat ad Dei Ecclesiam, sublato pestifero schismate, uniendam intendere, et quærere ejus pacem, et cum divina bonitate non sitis inferius membrum ipsius, nulla in re debere vos enixe magis atque diligentiori cura laborare indicatis, quam dare pro viribus operam tantæ rei. Contentamur certe et lætamur, quod nec infimi sitis, sed potentes pariter et fideles noscamini, et juvetis ut compleatur hoc sanctum Dei desiderium, atque nostrum, licite tamen et congrue, prout convenit, et aliter quam fuerint prædecessores ipsi vestri, qui ad multa indecentia devenerunt; et si tot legationum vices, quot apud nos et Petrum de Luna transmisisse dicunt, pro re ista non profuerint, dolemus corde tenus et affligimur: sed noscit Deus et homines viderunt, tam ex vestris quam aliis, qui adfuerunt, si volunt veritati hærere, quod per nos nunquam defuit nec remansit: et si tot sciverunt florenorum millia, quot provenisse scribunt de vestrorum finium beneficiis ad hæc trahi, bene scitis vos et ipsi qui sic scribunt, quod multo plura fuere quæ sub illo nomine pro vestra republica remanserunt, si illa modica voluimus, et quæ habuimus esse conversa pro Urbis tuitione, quam non potuimus propterea defensare, neglectis etiam indigentiis propriis, quas portavimus pro tractatus unionis prosecutione, quam facimus tam ferventer, omissis omnibus cum prostratione personæ, quam et in Æstatis ardore et in Hyemis glacie omni submisimus periculo et jacturæ, deserentes propria, et cum evidentia personalis discriminis non semel sed pluries per aliena viatoris more vagantes, et incassum hucusque malignorum operante versutia, quam novistis.

6. « Nil valuisse dicunt exhortationes et preces et oblationes factas nobis de Pisana, Florentina, et aliis civitatibus et oppidis vestris, etc. Exhortationes ipsas equidem atque preces admisimus, et habuimus gratas singulariter et benigne, et quantum in nobis fuit, valuere continue, et valerent semper in omnibus possibilibus et honestis: sed quæ de vestrarum civitatum oblationibus tangunt, quomodo fuerint ut alii intelligant, expedit aperire: cum enim de provincia nostri Patrimonii discessimus, et in Tusciam declinavimus, non volentibus, jam corruptis nostris qui tunc erant cardinalibus, per viam Lombardiæ ut deliberaveramus, transire et appropinquare Saonam pro re ista sancta perficienda si potuissemus, ad vos misimus et quæsivimus instantissime Florentiam, vel in alia ex vestris terris nobis magis grata et facto accommoda receptari, dispositi ex tunc cum Altissimi gratia protectioni communitatis vestræ principalius inhærere; et responsum fuit, non posse, nec velle, si pars adversa non veniret: et nos ut veniret, institimus totis viribus, eaque recusante, non valuimus habere. Perreximus Lucam, et cum gentibus vestris et per terras vestras fidenter et domestice, quantum scitis; et dum Lucæ essemus vestra semper loca quæsivimus, et ut pars adversa conveniret nobiscum in Pisis fecimus posse nostrum, dumque essemus in strictiori tractatu, adversarii ipsi pararunt insidias contra urbem, et contra personam nostram etiam conspirarunt, ut sic aliquos ex ipsis tunc cardinalibus nostris, contra nos etiam ad invicem conspirantibus, subtraxerint a nobis, qui contra præcepta nostra Pisas perrexerunt, ut nostis, per aliquos ex vestris ducti, qui sub unionis colore talibus intendebant, ut tamen credimus, præter et contra mentem communitatis vestræ. Fecerunt autem sic quod, ubi nos cum nostris minimum locum ex vestris non potuimus habere, ipsi conspiratores et fugientes a nobis Pisas obtinuerunt, et cum parte adversariorum nostrorum in ea postea se junxerunt: quantum igitur ista conformia fuerint oblationibus, quas tam amplas factas inquiunt et sinceras, quantum bonæ charitati convenerint, qualeque præparatorium fuerit unioni, quod a divisione et scandalis inchoassent, prudentia vestra judicet. Sed his missis, quæ vitia non fuere erroris vestræ universitati, ut credimus, per antea tunc non nota.

7. « Veniamus ad alia, quæ litteræ ipsæ dictant, ubi aiunt scriptum esse, non qui incœperit, sed qui perseveraverit salvum esse, et ob id suum habuisse consilium a doctoribus et jurisperitis et timentibus Deum, synodum spectare ad illos, qui olim cardinales fuere et alios a jam diu pro schismaticis et hæreticis condemnatos, et pro illa Pisas concessisse eisdem; respondeant qui talia scribunt, et qui tunc in vestris magistratibus præfuerunt, qui fuere doctores et qui isti fuere periti et timentes Deum. Fuerunt perditionis filii, ille olim Aquileiensis, et alter, qui appellatur de Turreio, et Baldassar Cossa, qui Antonium de Butrio et Petrum de Ancharano doctores suo jugo submissos metu præmiserat contra suam conscientiam auctorantes, qui An

lonius quæ dixeral et scripserat revocavit in mortis articulo, ut fideliter nobis constat. Fuerunt et illi olim Mediolanensis et Ravennas, qui seducti sunt et secuti Baldassarem præfatum tanquam mali caput. Fueruntne isti consultores, qui contra Christum Domini convenerunt in unum in civitate vestra Florentiæ de mense Augusti proxime præteriti, dum pro conciliabulo ipso, quod synodum vocant, Pisas obtinuerunt pro sacro generali Concilio per nos indicto die secunda Julii præcedentis ad festum proximum Pentecostes, si potuissent, impediendo, non verentes in tempore, ut in aliis, falso uti, fingentes præfatum conciliabulum xv Maii posuisse celebrandum in Pisis, cum dicti loci concessionem, ut dictum et manifestum est, circa finem dicti mensis Augusti tantummodo obtinuerint, quam utinam non habuissent ; et modo forsan res esset meliori unionis dispositioni propinqua. Quare, cum de ambassiatoribus nostris qui tunc Florentiæ erant, quorum unus adfuit inter alios, vir singularis et doctor eximius, dilectus filius noster Petrus Mauroceno tunc notarius noster, et modo suis meritis diaconus cardinalis, clare ostenderetur eis omni ex jure contrarium, exaudire noluerunt? Quare et cives vestri proprii doctores et magistri, tam religiosi quam sæculares, in opinione æquissima cum nostris oratoribus concurrentes, recusati fuere? Quare præclara consilia vestri populi vestrique communis noluerint admittere, dum negarunt præstare assensum, magnum cognoscentes errorem tam de conciliabulo ipso, quam de concessione civitatis Pisanæ, ut sic illos tunc præsides vestros oportuerit pro sua et præfatorum malignitate fovenda ad vias pergere indirectas, et, prout apud nos notorium esse constat, civitatem ipsam concesserunt eisdem per viam baliæ Pisanæ ad hæc totaliter impertinentis, nisi forsan pertinens facta fuerit, prout fertur, pro observatione et executione promissionum, quæ de subtrahenda obedientia nostra facta fuisse dicuntur, quando cum gubernatore Januæ fuit conventum de habendo dominio civitatis Pisanæ? Multa autem cum præfatis civibus vestris in ipsa concessione civitatis Pisanæ et conciliabuli offerta, minus quam licite interventa, nolumus aperire : quæ tamen communitati vestræ non credimus fore ignota. Non fuit hæc perseveratio bona. Longe præstantior et Deo acceptior extitisset peccati accelerata correctio.

8. « Dicunt post hæc ad nos misisse, ut ad præfatum conciliabulum assentiremus accedere : quod quantum absurdum fuerit atque sit, judicet ipse Deus, et vestrarum conscientiarum maturitas velit justo judicio intueri, postquam ipsi agnoscere noluerunt, cum evidentissimis rationibus monstraretur omni jure omnique æquitate improbum et detestabile illud esse : sed esse debebat quod postea tempore suorum in officio successorum, qui viri modestissimi fuere, ad preces et instantias charissimi in Christo filii nostri regis Hungariæ illustris et dilectorum filiorum ducis et communitatis Venetiarum, et subsecutione Caroli de Malatestis annuerimus loca mutari, et in tertio uno loco communi libero et securo esse cum eis, ut sic ex utraque parte fieret sacrum generale Concilium : quod licet in auribus vestræ communitatis, ut refertur, consonum videretur, illi tamen reprobi renuerunt, in sui conciliabuli obstinatione damnabiliter persistentes, quamobrem dicunt ipsi vestro in officio præcedentes, per litteras eorum prædictas exhortatos a multis obedientiam nobis tollere, postquam non volebamus nostra juramenta, vota et promissa servare, nec aliquorum partes audire, et ob id convocasse prælatos, magistros et doctores, religiosos et alios sanctos viros degentes in locis suæ ditioni subjectis, et cum eorum consilio obedientiam subtraxisse : prius tamen ad nos misso uno egregio et peritissimo domino Stephano Bonacursi oratore suo, et in nihilo proficiente, et cum conditione subtractionem ipsam fecisse, quod non ante sextum et vigesimum diem præsentis mensis Martii locum habeat ; declarasse quoque quod si infra hoc tempus volumus ad præfatum conciliabulum accedere, nosque libere et sponte determinationi illius conciliabuli submittere, atque quod determinationi præfatæ stare nos obligabimus, vel si decreverimus infra præfatum xxvi diem per nos vel legitimum procuratorem nostrum cum pleno et irrevocabili mandato ad prædicta renuntiare papatui in manibus præfatorum damnatorum Pisis existentium, quos cardinales appellant, aut alterius cujuscumque speciale mandatum ad prædicta habentis ab eis, tunc in illis casibus subtractio ipsa proinde sit habenda ac si non facta esset, ad prædicta nos orantes et obsecrantes cum oblatione salvi conductus pro nobis et societate honesta ad dictum conciliabulum accedendi, et hæc est summa ad contextum scriptionis illorum vestrorum in officio præcessorum.

« Ah ! Pater omnipotens, unde tuis creaturis, quas de nihilo facis, præsumptio talis et tanta est, quod in Sedem tuam sanctam quam pro ipsis conservandis et salvandis constituisti in terris, non timeant insurgere tam proterve ? Unde est quod calumnias et fallacias faciant ante te, qui omnia præsentia habes ? Unde quod non erubescant tuæ majestatis thronum, in sæculo isto tam dulciter institutum, impellere et velle ducere velut monstrum ? Parce, parce eis misericorditer, et ignosce, oramus suppliciter, et succurre, ne pereat grex tuus pro quo tu mortis patibulum tolerasti. Et vos, filii dilectissimi, ab infimis cordis penetralibus exhortamur, ut facies vestras vertatis in cœlum, corda vestra figatis in Domino, nec vestrorum prædictorum in officio

prædecessorum vestigia imitemini, qui dicunt convocasse concilium ad subtrahendum obedientiam Apostolicæ potestatis pro damnatorum obstinatione tuenda quam debuissent et deberent reprimere penitus et opprimere.

9. « Præsupponunt nos nolle juramenta, vota et promissa nostra servare falsum totaliter affirmantes, cum et vota, et jurata, et promissa semper voluerimus et velimus, et in futurum continue intendamus integraliter observare, et mortem potius subire vellemus, quam desistere ab eisdem. Laudes Altissimo, qui hanc firmitatis gratiam nobis indulget : et firmum hoc teneatis, et tenere possunt, qui verum diligunt, non ut illi, qui aiunt de suo dominio convocasse concilium et saltem solum de sua ditione vocassent, ut prætendunt. Sed ut alii sciant, qui a longe distant, cum vobis, qui vidistis dicere non sit opus, quare et de Bononia nobis subjecta, sed occupata tyrannide per principaliorem unionis hostem et pacis Baldhassarem præfatum convocarunt generales illos Prædicatorum, Minorum et Carmelitarum, ac sequaces ipsorum privatos, et justo Dei judicio tam per processus nostros, quam aliorum prædecessorum nostrorum summorum Pontificum condemnatos propter conspirationes et conjurationes ac sacrilegia contra nos commissa per eos ? Quare et alios quoscumque, et undecumque potuerunt habere nobis infestos et rebelles ? Quare et illos reprobos Aquileiensem, de Turcio et Mediolanensem fecerunt præsides in Concilio, et dilectum filium nostrum Lucam civem vestrum ibidem existentem presbyterum cardinalem et Apostolicæ Sedis legatum noluerunt admittere, sicut prius receperant, et honoraverant in suo dominio ut cardinalem pariter et legatum ? Quare et si Concilium, prout decet, liberum esse volebant, vexillifer ille justitiæ prima die surrexit in principio dicens, præmisso aliquali libertatis colore, deliberatum esse per dominium Florentinum nullis Bullis domini papæ Gregorii obediri sub eorum dominio sive per privationem, sive per decessionem prælatorum essent, et adhuc determinatum nullum denarium domino papæ Gregorio portari per collectores de jurisdictione ipsorum ? Quid aliud hoc erat, nisi suadere omnibus obedientiam nobis totaliter subtrahendam ? Quare et ad hunc finem die secunda cancellarium suum in introitu Concilii fecerunt dicere quæ dixit, et postea per dominum Laurentium de Rodulphis in publico etiam allegari ? Quare et illi tres viri Dei, qui soli restiterunt et pro veritate nostra dixerunt, etiam uno ex eis pro justitia monstranda usque ad ignis introitum se offerente, si quis ex contrariis voluisset intrare, compulsi fuerunt et minis attriti, ita ut eos tacere oportuerit ; imo et alium ex eis, qui tacere noluit, ut asseritur, deserere civitatem ? Suntne ista liberi Concilii ostensiva ? Non certe.

10. « Dicunt præfatum Stephanum oratorem suum præmisisse, et nil profuisse, cum et ipse a nobis nonnisi ardentem nostrum ad unionem affectum potuerit reportare et deferre, per oratores ipsos nostros, quos actualiter nunc habetis, non debite responsuros. Sed in hoc, prout in aliis, se gesserunt, cum oratorem ipsum suum post dictam eorum congregationem miserunt, et trium dierum terminum nobis dari fecerunt ad respondendum eidem, litteras Florentiæ datas die qua hinc orator ipse discessit, postea transmiserunt præceptorias, et sub gravibus pœnis minatorias subditis suis in nostra curia existentibus, si e vestigio non discederent, ambassiatorem ipsum dicunt nil profuisse, cum adhuc responsum non habuissent a nobis, quod habituri tamen erant, ut habuistis, minime exspectarunt ; sique illud, ut debet, admittitur, proficuum utique valde erit et sancti operis perfectivum : sed ut nullus ex actibus suis ab altero discreparet, fecerunt ipsos in omnibus consimiles et conformes ad obedientiam etiam subtrahendam, licet parum restaverit subtrahendum, cum præceptum fuit ab eis litteras Apostolicas non servari, et introitus canonicos interdici solum. Supererat atque restat nomen papatus, circa quod principaliter cum promissionibus et pactis abhorrendis illis vestris civibus bene notis omnis eorum astutia malignatur, et præfatorum reproborum ambitio tendit non respicientium unionem, nec quidquam, dummodo id sibi valeant quærere quovis modo. O cæca cupiditas ! o cupida rabies ! o insana fragilitas hominum non verentium Dei Sedem offendere, ut illam cum damnatione æterna sibi valeant vindicare ! Procul vere sunt ipsi a nobis, qui illam graviter assumpsimus et solum Dei timorem et amorem, cujus nutu percepimus electionem nostram tam concorditer et spontanee factam esse, cœpimus onus istud cum intentione et aviditate intentissima unionem et pacem dandi populo Christiano, ad quæ super omnia apud Deum nostrum continue et sincere retinemus intentum, et ob id prædictos nostros ad præsentiam vestram misimus oratores, tria habentes a vobis principaliter procurare. Primum quod nostra veritas nostraque justitia, imo Dei locum habeat apud vos plusquam malignitas adversantium. Secundum quod inobedientiam velitis evadere, et in Catholica fide et debita obedientiæ præstatione persistere, cum non hominibus, sed Deo vivo et vero impendatis ; nec credatis quod hæc quæramus ob aliud quam ob suam reverentiam et salutem vestram et aliorum consideratione fidelium, pro quorum etiam interesse tenemur et instítimus plusquam nostro, ne principes et magnales, communitates et universitates, et cæteri obedientiæ nostræ taliter videant cum Gallicorum gloria se delusos, et exemplum pepetuum dimittatur in terris tali-

ter et tam graviter excedendi. Tertium et ultimum est quod non velitis nostrum sanctum propositum perturbare, sed juvare, ut tenemini et debetis, et adversantes illos inducere ad locum tertium, communem, liberum et universale Concilium celebrare, et pacem ac perfectam unionem dare, quam cupimus et speramus : neque putetis quod de loco tertio dicimus, dilatorie interponi : parati sumus, prout ab ipsis oratoribus nostris etiam debuistis habere, nos virum eligere Deum timentem, pacem amantem, schisma odientem et cunctis respectibus unionem sacratissimam procurantem, qui pro parte nostra locum eligat supradictum, si ad idem potestis adversarios pro eorum parte deducere, quod recusare non debent, si pacem et unionem, quam ore prædicant, corde gerunt. Velit igitur quidquid per vestros actum sit in præteritum devotio vestra, quam per illas strictiores et magis pias, quas possumus atque scimus obsecrationes in Domino requirimus et monemus, his nostris justis desideriis ad tantum bonum perficiendum juxta spem et fidem nostram reddere vos conformes, et si nulla alia causa vos inducat, saltem moveat illa Divina, quæ super omnia est, bonitas et majestas. Dat. Arimini IV id. Martii, Pontificatus nostri anno III.

11. *Card. S. Sixti missus legatus in Pannoniam, etc., et cardinalis episcopus Portuensis in Angliam et Germaniam.* — Ad refringendos eorumdem cardinalium conatus, ac præsules, ne ad Pisanum, sed ad aliud a se indictum Concilium proficiscerentur, avertendos, plures legatos amplissimis fretos mandatis in varias Christiani orbis partes decrevit, misitque Joannem Dominici, Pontificiæ auctoritatis vindicem, tit. sancti Sixti presbyterum cardinalem in Hungariam, Poloniam, Rusciam, Dalmatiam aliaque regna finitima, dato hoc Diplomate [1] :

« Dilecto filio Joanni tit. S. Sixti presbytero cardinali A. S. L. salutem, etc.

« Propter evidentem utilitatem regum, prælatorum, principum, cleri et populorum Hungariæ ac Poloniæ et illarum partium ne a zizaniorum præventi satoribus, et ipsorum falsis et fictis persuasionibus circumventi in errorum devia rapiantur, et a veritate avertendo auditum ad fabulas convertantur, ac propter conditiones quassati, proh dolor ! undique gregis Dominici, quibus speramus per tuam circumspectionem providam, illo, qui in sublimibus suis terræ finibus pacem parat circa reformationem pacis, justitiæ cultum, charitatis vinculum et reductionem ad ipsius Ecclesiæ Romanæ obedientiam, fidelitatem ac devotionem præmissorum hujusmodi oberrantium quorumcumque, et ut existat cor unum omnibus in præmissis salubriter consuli et utiliter conveniri » : et infra : « Te ad Hungariæ et Poloniæ ac Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Lodomeriæ, Rassiæ, Serviæ, Bulgariæ, Sclavonniæ et Russiæ regna, cæterasque partes charissimis in Christo filiis nostris Sigismundo et Wladislao Hungariæ et Poloniæ regibus illustribus subditas, ac etiam comitatum Ciliæ præsentialiter destinamus tibi in eisdem regnis et partibus plene legationis officium ex Apostolicæ potestatis plenitudine, quam non ab homine sed a Deo recepimus usque ad prædictæ Sedis beneplacitum committendo, etc. Datum Arimini VI id. Januarii, Pontificatus nostri anno III ».

Tum Antonium [1] cardinalem episcopum Portuensem nepotem suum in Angliam misit : is vero etiam in Germaniam ad regem Romanorum, ut se Landulpho cardinalium Pisis congregatorum legato cardinali opponeret, est profectus. Navarat enim Landulphus sedulam adeo operam, ut Germanos ad conventus sacro Epiphaniæ die Francofurti celebrandos adduxerit promoveritque, ut testatur Theodoricus e Niem [2]. Interfuere iis Moguntinus et Coloniensis archiepiscopi, Robertus Romanorum rex una cum aliis pluribus magnatibus et præsulibus, tum Francorum, Anglorum ac multarum Germaniæ provinciarum oratoribus : cumque de redintegranda Ecclesiarum conjunctione diebus sex agitatum esset, recurrente septimo, Antonius Gregorii legatus accessit, ac pluribus in ejus tuenda causa adversus cardinalium cœtus Pisis coactos atque Landulphum egit. Quid vero post concertationes illas decretum fuerit, addit Theodericus, de quo paulo ante memoravi : « Et postea infra duos dies, inquit, rex et Antonius prædicti et paulatim etiam alii ad propria redierunt, concludendo finaliter quod rex Robertus suos, et Moguntinensis et Coloniensis archiepiscopi et marchio Misnensis prædicti eorum ambassiatores ad Italiam mittere vellent ad sollicitandum factum unionis, etc. » Pergit narrare auctor [3], ut Robertus rex Antonium legatum honorifice habuerit colueritque, ac Gregorii partes defendendas susceperit ; tum Rigensem archiepiscopum, ac Wormaciensem et Werdensem episcopos oratores miserit, qui Pisis Pontificis causam agerent : perrexere ii ad Gregorium, qui ipsis est pollicitus, si cardinales in alio loco ad Concilium Œcumenicum convenirent, sive Petrus e Luna constituenda ipsi die accederet, sive accedere recusaret, papales apices positurum. Ad promovendum itaque illud Robertus Romanorum rex oratores Pisas proficisci jussit : ut vero cardinales in pertinacia obfirmati Gregorii voluntatibus de alio deligendo loco, ut in eo id fieret, quod postea Constantiæ perfectum est, se accommodare detrectarint, dicetur inferius.

12. *Pisani Acta Concilii : sessiones prima, se-*

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 44.

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 51. — [2] Theod. e Niem. l. III. c. 39. — [3] Ibid. et Gobel. in Cosmod. c. 89.

cunda et tertia. — Interea inchoatum est Pisanum Concilium vigesima quinta Martii die hujus anni, ac solemnibus supplicationibus habitis peractaque re divina, ad vigesimam sextam indicta est prima sessio, in qua Petrus cardinalis Mediolanensis de exscindendo schismate concionem habuit : ac deinde Petrus Alamannus archiepiscopus Pisanus ex Concilii imperio, decretum [1] Gregorii X, in Concilio Lugdunensi de processione Spiritus sancti ex Patre Filioque tanquam ab unico principio, non duobus principiis ; tum ex Concilio Toletano sanctionem [2] de modestia in Synodis servanda ; denique de fide orthodoxa et schismaticorum æterno exitio hanc professionis formulam perlegit : « Ut lectum et recitatum est in generali Lugdunensi Concilio continetur, tenet, profitetur et firmiter credit hoc sanctum et universale Concilium, et omnia alia, quæ de summa Trinitate et de fide Catholica, sacramentis Ecclesiæ et Ecclesiæ unitate hactenus docuit et prædicavit, docet et prædicat sancta Catholica Ecclesia, firmiter tenens omnem hæreticum vel schismaticum, cum diabolo et angelis ejus æterni ignis incendio participandum, nisi ante finem hujus vitæ Catholicæ fuerit incorporatus et reintegratus Ecclesiæ ». Exinde Simon Perusinus advocatus, ubi multa de cardinalibus, qui mutuo se fœdere ad schisma tollendum conjunxissent, dixisset ; « Synodum », ut aiunt Acta, « exhortatus est, et postulavit ab ea, ut tanquam justus judex judicaret, et necessitati incumbenti Ecclesiæ provideret, etc. » Lectisque Gregorii et Petri e Luna provocationum formulis, criminis contumaciæ apud Concilium eos postulavit : quæ actio in diem proximam, cum non comparuissent, extracta est, atque in secunda et tertia sessione judiciaria forma in eosdem exercita.

13. *Cæsareus orator nomine Roberti regis Romanorum proponit dubia circa validitatem convocationis et celebrationis Concilii.* — In quarta sessione die xv Aprilis celebrata, Ulricus episcopus Werdensis Roberti regis Romanorum orator, peroravit ad Synodum, seque ac socios venisse est professus, ut pacem inter Gregorium et cardinales conciliarent, attulisseque nonnulla dubia non disceptanda, sed commendanda memoriæ, quæ illustranda viderentur : a quibus petitum est, ut ea in scripta redigerent ; ita enim omnem dubii nubeculam e Roberti regis conscientia detersum iri. Proposita sunt in sacrario Ecclesiæ S. Martini, die proxima, Conrado e Susato Roberti oratore, una cum collegis Joanne Rigensi archiepiscopo, Mathæo Wormatiensi et Ulrico Werdensi episcopis coram cardinalibus ea dubia, de quibus in publica sessione mentio erat facta, non convocatam scilicet jure Synodum, moliri ipsos novum schisma, nullum juris servasse ritum, inconsultis primatibus, regibus et principibus, Concilium indici a cardinalibus deficientibus a Pontifice non potuisse : si de Gregorii Pontificatu ambigant, de ipsorum quoque cardinalatu ambigere debuisse ; nec de creando novo Pontifice, qui futurus sit ambiguus, utpote creandus ab his, quorum sit ambigua auctoritas se ingerere jure posse : pluraque alia addidere, ex quibus Pisani præsules non se facile explicarent, quæ hac verborum formula [1] concepta fuerunt :

« Reverendissimi patres et domini.

« Excellentissimi principis et domini domini Roberti Romanorum regis semper Augusti oratores exponunt coram vestris paternitatibus reverendissimis sincerissimam affectionem, quam semper habuit et hodie habet ad promovendum felicem statum et sacratissimam unionem sanctæ matris Ecclesiæ, et posse tenus laborandum ad remotionem istius pestiferi schismatis, ut sublatis universis animi passionibus, scrupulis, perplexitatibus, dubiis, difficultatibus, altercationibus, involutionibus et erroribus quibuscumque conscientiæ singulorum etiam ab utraque parte possent servari et subsequenter, ut sincera, pura, integra ac totalis unio Christi fidelium procurari valeat et introduci, Domino concedente. Et quia omnibus et singulis circumstantiis hinc inde, ac processibus tam domini Gregorii, quam dominorum Pisis existentium maturis et frequentatis deliberationibus præhabitis, diligenter ponderatis, libratis et pensatis, regia majestas videre non poterat, quod Concilio per dictum dominum Gregorium indicto ex una, vel etiam ex congregatione per V. R. P. in loco Pisarum facta, seu fienda parte ex altera posset sequi sincera, pura, integra et universalis unio Christianorum ex dubiis et motivis, quæ ex litteris factis et processibus utrimque habitis collecta sunt, atque licite clarius colligi possunt inferius annotatis.

« In primis quia, cum quærenti, quando subtracta sit obedientia domino Gregorio per reverendissimos dominos, etc. respondetur quod xi Maii proxime præteriti prout in litteris eorum sub data Liburni prima die Julii universis Christi fidelibus directis clarius continetur, in quibus inter cætera sic dicitur de verbo ad verbum : « Die xi mensis Maii proxime præteriti omnem, « quantum in nobis fuit, obedientiam juxta juris « exigentiam subtraximus et recessimus ab eo- « dem » ; dubium manifestum seu difficultas apertissima surgit ad oppositum, nam dicti reverendissimi domini, in quibusdam litteris prædicto serenissimo domino Romanorum regi per eos directis sub dat. Pisis die xii Maii inter cætera expresse scribunt in hæc verba : « Nec no-

[1] Extat in Regest. Greg. X. l. iii. pag. 104. et in Concilii Actis editis cap. de summa Trinit. — [2] Extant vi. q. iv. c. in loco.

[1] Ext. tom. xxii. de schism. pag. 63.

« stræ mentis est a fide veritateque nostris erga « prædictum dominum nostrum, dummodo mo« dis hactenus per eum retentis succisis ipsum « ad id, quod tenetur, effectualiter adimplere « dispositum videamus, modo aliquo deviare, « sed tali eventu obedientiam et reverentiam « debitas exhibere ». Pro isto etiam facit tenor appellationis per eosdem reverendissimos dominos die XIII dicti mensis Maii contra dominum Gregorium interpositæ, in qua dicunt in hæc verba : « Coram S. V., beatissime pater, cum « debita reverentia in his scriptis appellando « proponunt humiles servitores vestri, etc. » Et infra in eadem dicunt sic : « Quare, beatissime « pater, cum omni obedientia, et humilitate, et « reverentia ». Et infra : « A vobis, pater beatis« sime, irrationabiliter et secundum non rectam « informationem decernente, ad vosmet secun» dum rectam rationem et melius informatum » : Et infra : « A vobis, pater sancte, ejus vicario ad « Dominum nostrum Jesum Christum » : Notarii etiam cum in Instrumento interpositæ appellationis scribunt in hæc verba : « Pontificatus vero « sanctissimi in Christo patris et domini nostri « domini Gregorii divina providentia papæ XII ».

14. « Item quia dicitur in præfatis litteris dominorum reverendissimorum patrum datis Liburnii prima die Julii, quod omnem, quantum in eis fuit, obedientiam, juxta juris exigentiam abstraxerunt, ut superius indictum est ; quæstio surgit sive dubium. Quæ solemnitas fuit in hujusmodi subtractione observata? Dicant namque dicti domini, in litteris regi Romanorum sub data XII mensis Maii directis, quod undecima mensis ejusdem hora XXII, recesserunt de Luca, et quia vigesima secunda hora solum per duas horas erat ante noctem, non videtur quod aliquam solemnitatem habuerunt, et maxime eis per viam et campos transeuntibus et in motu existentibus, et in tam brevi tempore. Item ipsi nunquam dominum Gregorium requisiverunt nec monuerunt, etc. nec consilium domini nostri regis Romanorum et aliorum principum, et prælatorum obedientiæ modo receperunt ; sed certe domini de collegio partis adversæ non sic fecerunt, qui cum semel, antequam subtraherent obedientiam Benedicto, dominos de consilio regis Franciæ et aliorum principum, maturis et digestis deliberationibus præhabitis, prius requirebant et monebant, etc.

« Item dicti domini in litteris suis sub data prima Julii superius inductum dicunt in hæc verba : « Requirimus et monemus, quatenus ab « ipsa Gregorii obedientia, penitus et omnino « desistatis et recedatis, nec ei aut cameræ Apo« stolicæ suo nomine de communibus vel minu« tis servitiis, seu annatis beneficiorum, etc. « aliquatenus respondeatis, etc. » Dubium surgit quo juris ordine et qua justitia, hujusmodi requisitionem et monitionem facere potuerunt.

« Item quæritur vel dubitatur numquid dominus Gregorius adhuc sit papa et pro tali tenendus in obedientia nostra : quod si sit, quare sibi non est obediendum in licitis et honestis? Et quare non ligant sententiæ suæ rationabiliter promulgatæ ; quod si non quæritur quando, qua causa et quomodo desierit esse papa, cum nondum cesserit, et ab Ecclesia universali nondum condemnatus, nec a jure communi depositus sit, nec coram suo judice de crimine hæresis vel alio notorie scandalizante convictus sit vel confessus ; imo ipse expresse neget quæ sibi ab aliquibus objiciuntur et impinguntur.

« Item dubium est, utrum obedientia sit subtrahenda ad faciendum unionem, cum non sint facienda mala ut eveniant bona. Item utrum obedientia fuit subtrahenda ante sententiam latam et ante causæ, propter quam fieri debebat, cognitionem. Item numquid tenemur lucrifacere animas aliorum cum maximo damno propriarum? *Nihil enim prodest homini*, etc. Mirabile, imo detestabile esset se damnare ut alii redimantur, egredi domum ut alii ingrediantur, se dividere ut alii uniantur, et se interficere ut alii salutis optatæ compendium consequantur. Item qua temeritate viri litterati et periti, qui sunt vel saltem fuerunt de obedientia partis nostræ, audent dicere vel asserere quod vere obedientes Gregorio sint schismatis fautores, cum tamen nihil innovaverint, sed in terminis primis remanserint, et obedientiam solitam continuaverint ac per Ecclesiam universalem de contrario nondum sunt informati, nec ad contrarium inducti? Hæc dubia inducta inspiciunt subtractionem obedientiæ per aliquos factam et aliis suasam per eosdem.

15. « Deinde surgunt dubia circa indictiones Concilii et convocationis per dominum Gregorium, et etiam per reverendissimos dominos, etc. factas et promulgatas : et quia Concilium domini papæ Gregorii fuit indictum, prout ex Bullis suis manifeste habetur II non. Julii, et convocatio reverendissimorum Patrum fuerit indicta die XIV mensis Junii, ut patet ex litteris eorumdem dominorum, quibus indicebant suam convocationem in Pisis ; surgit dubium quare dicti domini scripserunt serenissimo domino nostro regi Romanorum litteras sub dat. Liburnii XXVI Julii, continentes hæc verba : « Deliberavimus invicem « convocare Concilium generale ex utraque « parte, cujus rei atque nostri propositi intimatio« nem determinato loco, ubi optandissima con« gregatio hujusmodi fieri debeat, et oratorem « nostrum præcipuum mittemus in brevi ad ma« jestatem vestram ». In quibus litteris videtur locum pro convocatione die XXVI Julii nondum fuisse determinatum ; quomodo ergo die XXIV Junii immediate præcedentis plusquam per mensem ante ad illum locum poterant indicere convocationem fiendam? Præterea est testimonium

magnorum dicentium, quod per totum mensem Augusti proxime præteriti dicti domini nondum fuerunt certi de loco Pisarum.

« Item si die xxiv Junii convocationem suam indixerunt, quare indixerunt, quare in partibus Rheni, non remotissime distantibus, de mense Octobris primo publicarunt per quemdam nuntium, qui habuit litteras credentiæ dictorum dominorum sub dat. prima die Septembris.

16. « Item Gregorius, qui secundum eos Concilium suum posterius indixit in partibus Alamanniæ, et præsertim Rheni, per duos menses suum Concilium prius publicavit, quam domini supradicti.

« Item in litteris dominorum prædictorum pro convocatione et congregatione fienda in Pisis habetur, quod hujusmodi convocatio facta sit per dominos de utroque collegio ad invicem unitos; nam in principio earumdem litterarum dicitur in hæc verba : « Miseratione divina epi- « scopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Ro- « manæ Ecclesiæ cardinales nunc in loco Li- « burnii Pisanæ diœcesis commorantes, una « cum collegio reverendissimorum in Christo « patrum et dominorum in parte alia cardina- « lium ». Et infra versus medium dicitur : « Sic « habitis inter nos Conciliis, firmavimus nos « unire cum dominis alterius collegii ». Et post pauca : « Nos in unum univimus propositum ». Sed circa hoc oritur dubium ; nam non videtur virisimile, quod ambo collegia convocaverint vel convocationem indixerint ante suam confœderationem ; sed confœderatio prima facta est penultima Junii, ut patet ex tenore Instrumenti desuper confecti per quatuor vel quinque dies post indictionem convocationis.

« Item nonne convocatio Concilii pertinet ad papam dispositum ad convocandum, et qui quatenus in se est, indixit Concilium et convocavit? Et respondent aliqui, quod hoc sit verum de papa indubitato ; sed quomodo papatum Gregorii revocant in dubium, cum tamen in Instrumento conclavis sic dicatur : Et intendentes ad remedia fortiora, non quid juris pro parte eorum justitia suadet; quod jus verissimum est, et plena veritate fulcitum.

« Item si dubitant de papatu Gregorii, quare simili ratione non dubitant de suo cardinalatu? Quod si dubitant, tunc ex simili dubio non habent se intromittere de electione summi Pontificis contra practicam, quam habent præ manibus.

« Item pari ratione habebunt dubitare de papatu Innocentii VII et Bonifacii IX et fortasse Urbani VI et sic videntur in quamdam opinionem cum Gallicis, qui a principio dimiserunt Ecclesiam, incidere, et in dando Gregorium et alios in summos Pontifices totam obedientiam nostram videntur decepisse, si fas est dicere. Præterea in litteris, quas scripserunt Romanorum regi post assumptionem domini Gregorii sub dat. x Decembris, dicunt in hæc verba : « Post solemnes de futuri Pontificis electione « tractatus, illo divinitus inspirante, qui cuncta « perpetua ratione gubernat, vota nostra in re- « verendissimum in Christo fratrem et dominum « ex nostro collegio dominum Angelum, tituli « sancti Marci presbyterum cardinalem confra- « tremque nostrum, ad culmen dignitatis Apo- « stolicæ, post divinæ gratiæ munera, universis « ejus exigentibus meritis, nec immerito ascen- « surum, nemine discrepante direximus ipsum- « que confratrem nostrum die ultima Novembris « in dominum nostrum elegimus atque pa- « trem, etc. » In quibus verbis non prætendunt eum elegisse in papam dubitatum ; si enim de suo papatu dubitaverunt, quare eum elegerunt, et ut talem toti nostræ obedientiæ promulgarunt.

« Item dubium est, utrum dominus Gregorius in convocatione facta in loco Pisarum teneatur comparere ; et si non venit, an possit judicari : dubium autem surgit ex hoc, quia major pars prælatorum in Pisis existentium est de parte sibi adversa, quæ partem nostram semper reputavit et prædicavit schismaticam : alii autem fere omnes subtraxerunt domino Gregorio obedientiam et fecerunt se partem contra eum et incusaverunt eum, in crimina manifeste imposuerunt ante sententiam latam : modo non videtur, quod adversarii sint competentes judices vel conjudices, nec videtur quod quis ad vocationem talium teneatur comparere.

17. « Item convocatio Concilii videtur habere vim citationis, quia quæ in ea aguntur jurisdictionis sunt. Dubium igitur remanet, quare dicti domini suam convocationem die feriato indixerunt, scilicet ipso die Joannis Baptistæ, et ad diem feriatum convocarunt, scilicet ad festum Annuntiationis proxime præteritum, cum talis, saltem vi citationis, nulla sit ipso jure.

« Item dubium est an convocatio Concilii possit fieri ab illo seu illis, qui nullam habet vel habent auctoritatem super convocandos, et præsertim super Concilium, cujus ipsi cardinales non superiores, nec videntur habere aliquam auctoritatem super ipsum nec ordinariam nec delegatam.

« Item videtur quod convocatio ad Pisas facta per dictos reverendissimos patres ipso jure non mereatur dici Concilium, eo quod Concilium debet esse liberum, sed istud est restrictum et limitatum ; unde dicitur in littera convocationis in hæc verba fere post medium vel circa : « Finisque imponatur schismati per viam « mutuæ cessionis, etc. » Et infra : « Est enim « nostra et dominorum de collegio alterius par- « tis, intentio et irrevocabile propositum, quod « cum iis qui veniunt ad dictum locum et ter- « minum provideatur fidei et Ecclesiæ juxta

effectos prædictos ». Numquid volunt ipsi imponere legem Spiritui sancto? Numquid non sunt dabiles aliæ viæ rationabiles pro unione Ecclesiæ sanctæ, etc.

18. « Item in casu quo dominus Gregorius veniret Pisas et vellet renuntiare, non veniret Benedictus; dubium est an deberet renuntiare, cum postea posset contingere quod Benedictus manere vellet in sua possessione prætensa, quia posset dicere : ego jam sum unicus, et nullum habeo contendentem de pari, cur vultis me privare et compellere ad cedendum? Et istud veniret ad ignominiam et verecundiam partis nostræ, et maxime quia dicitur quod domini de parte adversa nondum subtraxerunt obedientiam domino suo.

« Item si Benedictus non veniret vel nollet renuntiare, videtur quod Gregorius obligetur ad renuntiandum, prout colligi potest ex tenore Instrumenti conclavis, etc.

« Item terminus ad conveniendum assignatus videtur esse nimis brevis quoad omnes nostræ obedientiæ partes, quia plurimi fideles nostræ partis tantum distant, quod modo humano non possent prælati vel alii eorum nomine ad locum Pisanum devenire. Si ergo non veniant, non tamen sunt contumaciter absentes, et per consequens congregatio hic facta, non meretur dici Concilium generale. Hæc circa convocationem et interdictionem dubia occurrebant.

« Demum dubitatur circa dominorum unius collegii cum dominis alterius unionem, utrum ne alterum istorum collegiorum sit verum et alterum prætensum. Præterea quomodo et quo jure potuit unum habilitare, reliquum absolvere, dispensare, famæ restituere, cardinales creare, utrum istud pertinet ad cardinales, etc. Plura alia multa possent induci dubia, quæ brevitatis gratia sunt prætermissa.

« Verum, reverendissimi patres, etc. quod non obstantibus præmissis et pluribus aliis, serenissimus princeps et dominus noster dominus Robertus Romanorum rex acerbissimi cordis dolore tactus intrinsecus, verbis et rebus vellet prout semper voluit, quod istud miserabile dissidium et detestandum schisma auferretur penitus de Ecclesia sancta, sic quod fieret sincera, pura, integra et universalis fidelium unio et concordia; et quia Concilio et convocatione prælibatis timet, ut præmittitur, id fieri non posse, fretus magnorum principum dominorum et sapientum Concilio commisit nobis suis ambassiatoribus, quatenus dominum Gregorium et reverendissimas paternitates vestras ad conveniendum pro certo temino temporis congruenti in uno loco tertio partibus congruo, in quo dominus Gregorius faceret id ad quod voto et juramento se adstrinxit, pro parte suæ regiæ majestatis inclinaremus et induceremus, ut sic omnibus dubiis, perplexitatibus, scrupulis et difficultatibus ac novis divisionibus, præcipue in parte nostra, sublatis et exclusis, sincera et pura ac universalis unio sequeretur in Ecclesia Dei; adjiciendo quod sive dominus Gregorius in dicto termino et loco compareret, et debitum suum faceret sive non, nihilominus ad effectum inceptum, scilicet ad electionem unici summi pastoris procederetur, quia ex tunc appareret, quod dominus Gregorius nollet facere debitum suum; et vellet majestas regia deinceps cum eis assistere totis conatibus et viribus, corpore et rebus. Et pro isto, nomine dicti serenissimi regis supplicamus, instamus et petimus, ac postulamus, exhortantes vos reverendissimos patres et dominos in ista congregatione simul considentes seu existentes, quatenus propter sanguinem Jesu Christi et propter amorem intemeratæ Virginis Mariæ, et totius curiæ cœlestis, et propter salutem plurimarum animarum procurandam, et infinita pericula spiritualia et temporalia excludenda, ad id ipsum velitis adhuc hodie inclinare : numquid pro una anima lucranda expediret magnam rem facere? Multo magis incomparabiliter ad lucrandum plures animas, ad cavendum innumeras strages, ad præveniendum destructiones et desolationes Ecclesiarum, monasteriorum, cœnobiorum ac pro universali, integra atque pura unione facienda et procuranda, brevis mora cum assignatione alterius loci commodi nullatenus esset denegIanda. Ego magister Conradus e Susato sacræ theologiæ professor præsentavi die XVI Aprilis MCDIX præsentem cedulam dubia per episcopum Werdensem expressa continentem ».

19. *Cæsarei oratores Pisis abscedunt, dato insigni Diplomate de provocatione ad aliud Concilium Œcumenicum.* — Addunt Acta, Roberti regis Romanorum oratores, motis iis dubiis, non exspectato responso discessisse : « Nota, inquiunt, quod die Dominico XXI Aprilis omnes oratores domini Roberti Romanorum regis electi insalutato hospite de Pisis recesserunt, nolentes aliquam declarationem sacri Concilii super dubiis suprascriptis exspectare ». Verum antequam abirent, quamvis id in Pisanæ Synodi Actis non tradatur, dictus Conradus e Susato Roberti regis Romanorum orator a cardinalium et præsulum cœtu Pisis congregato ad aliam Œcumenicam Synodum indicendam a Gregorio provocavit : qua de re confectæ sunt publicæ Tabulæ[1], quibus Gregorii causæ munimenta præcipua sunt comprehensa, quæ licet superius perstricta fuerint, repetenda tamen visa sunt ob rei gravitatem, ut magis illustretur causæ Gregorii æquitas, quam Pisanus conventus oppugnabat.

« In nomine Domini. Amen.

« Anno a Nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo nono, Indictione secunda, Pon-

[1] Ext. tom. XXII. de schism. p. 66.

tificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Gregorii divina providentia papæ XII anno tertio, die decima nona mensis Aprilis, hora primarum vel quasi, in Ecclesia S. Catharinæ Ordinis Prædicatorum in civitate Pisarum in notariorum nostrorum testiumque subscriptorum præsentia personaliter constitutus honorabilis vir dominus Conradus de Susato canonicus Ecclesiæ Spirensis, in sacra theologia et in artibus magister procurator, et procuratorio nomine serenissimi et gloriosissimi principis et domini domini Roberti Romanorum regis semper Augusti constituentis, prout de ejus mandato per litteras patentes sigillo majestatis dicti Romanorum regis in cera crocea impendente sigillata, splenam fecit fidem, animo et intentione appellandi et provocandi, tenens in suis manibus quædam papyri folia, quamdam appellationem seu provocationem in se continentia, hujusmodi appellationem seu provocationem interposuit, appellavit et provocavit, apostolos petiit et protestatus fuit, omniaque et singula alia fecit et facere se dixit, quæ in dictis papyri foliis continentur, quorum tenor de verbo ad verbum sequitur, et est talis :

20. « Coram vobis discretis viris notariis publicis tanquam personis authenticis et fidelibus, et testibus hic adstantibus fide dignis, ego Conradus de Susato in sacra theologia et in artibus magister canonicus in Ecclesia Spirensi procurator et nomine procuratorio serenissimi et excellentissimi principis et domini domini Roberti Dei gratia Romanorum regis semper Augusti, præcipui defensoris et advocati Ecclesiæ sanctæ Dei animo et intentione appellandi et provocandi et apostolos petendi et recipiendi atque præstandi melioribus et efficacioribus modo, via, jure, causa atque forma quibus possum et debeo, dictusque dominus meus potest et debet, dico et propono, quod licet dudum felicis recordationis domino Innocentio papa VII ab hac vita mortali subtracto, tunc episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, qui tunc erant, celebratis ejusdem quondam domini Innocentii funeralibus, atque ejus corpore Ecclesiasticæ tradito sepulturæ per electionem summi Pontificis in conclavi secundum formam sanctorum canonum congregati, omnium et singulorum vota omnia et singula concorditer, nemine discrepante in sanctissimum in Christo patrem et dominum dominum Angelum titulo S. Marci presbyterum cardinalem ipsorumque confratrem, ejus exigentibus meritis divinitus inspirati direxerunt, ipsumque in summum Romanæ et universalis Ecclesiæ Pontificem elegerunt, inthronizaverunt et ut talem venerantes adorarunt ». Et nonnullis interjectis, quibus a cardinalibus ut justum Pontificem habitum, promulgatamque toto orbe illius electionem describit, subjungit :

12. « Nihilominus dicti domini olim cardinales omnes et singuli, uno dumtaxat excepto, suæ salutis immemores, inobedientiæ filii, nescitur quo ducti spiritu foris egressi, contra sacerdotem Domini et relicto suo rege, rebellarunt, et Ecclesiam sanctam Dei, quæ in unitate consistit, ad cujus defensionem prælibatus serenissimus dominus meus constituens adstringitur et obligatur, scindentes et scindere molientes, se schismatis contra papam irreligiosa temeritate instituerunt, necnon sua temeritate usque ad hoc prosilire, et suam divisionem Catholicam esse credentes Ecclesiam, cathedram sibi constituere, atque primatum assumere conantes, ab eo quod unum est semetipsos segregarunt, et licet præfati olim domini cardinales die XI mensis Maii proxime præteriti omnem obedientiam dicto sanctissimo domino nostro Gregorio se scripserunt subtraxisse, prout in litteris suis datis Liburni primo die mensis Julii clarissime continetur, in quibus dicitur inter cætera, « quod undecima mensis Maii proxime « præteriti omnem, quantum in nobis fuit, obe- « dientiam, juxta juris exigentiam abstraximus « et recessimus ab eodem » ; quæ et tenorem litteræ ego procurator prædicto nomine procuratorio, in quantum faciunt pro justificatione et verificatione præsentis appellationis, habere volo pro insertis, plurimum tamen magni potentes et sapientes viri revocant in dubium an dicta die, prout scripserunt, ipsi obedientiam abstraxerunt, eo quod idem dum cardinales in aliis suis litteris datis Pisis XII mensis Maii scribunt, quomodo die XI Maii recesserunt de Luca hora vigesima secunda, hoc est per duas horas ante noctem ; et in eisdem litteris circa finem habentur hæc verba : « Nec nostræ mentis est a fide « veritateque juris erga præfatum dominum « nostrum, dummodo modis hactenus per eum « retentis succisis, ipsum ad id quod tenetur ef- « fectualiter adimplere, dispositum videamus, « modo aliquo deviare : sed tali eventu obedien- « tiam et reverentiam debitas exhibere ». Cum igitur duodecimo die Maii non habebant intentionem obedientiam subtrahendi, juxta jam expressa quomodo stabit quod die immediate præcedenti subtraxerunt obedientiam.

22. « Item die XIII dicti mensis Maii appellationem quamdam interposuerunt, in qua coram domino Gregorio tanquam sanctissimo cum omni reverentia tanquam humiles ipsius servitores appellarunt ; quinimo dicunt in ea : « A « vobis, pater beatissime, irrationabiliter et se- « cundum non rectam rationem decernente, ad « vosmet secundum certam rationem et melius « informatum ». Notarii quoque ipsum in Instrumento cui appellatio est incerta, sanctissimum in Christo patrem scribunt et appellant, etc. ex quibus luce clarius habetur quod tunc, scilicet die XIII Maii ipsi olim domini cardinales et

eorum notarii dominum Gregorium pro sanctissimo patre et domino et summo Pontifice manifeste scripserunt, nominarunt et recognoverunt; quomodo igitur scribunt, quod undecima die dicti mensis Maii obedientiam subtraxerunt? Ecce inculcationem, ecce involutionem, ecce dubitationem mentibus principum dominorum et aliorum virorum sapientum ingestam; et si sic erraverunt in principio, non est mirum quod in fine gravius erraverunt, dicitur namque : *Parvus error in principio maximus est in fine.* Esto tamen quod præfati domini olim cardinales die undecima mensis Maii obedientiam domino Gregorio subtraxissent, quod tamen ex præmissis non apparet, quia tamen, ut scribunt in dictis litteris, hora vigesima secunda, per duas scilicet horas ante noctem, recesserunt, evidentissime constat, quod nullam solemnitatem nec ordinem juris in re tam grandi et nova, sicut merito servassent, servaverunt. Vix sufficiebat eis tempus Pisas accedendi ante noctem, et ecce obedientiam subtrahere concluserunt, et eam subtraxerunt, ipsumque sanctissimum dominum nostrum Gregorium contra justitiam et juris ordinem, ut apparet, spoliaverunt : ubi deliberaverunt? In campo. Ubi concluserunt? In diversorio. Ecce præcipitationem facti in principio : non enim immerito prius dominum Gregorium monuissent, quod nisi votis et juramentis satisfaceret, obedientiam sibi subtraherent. Numquid attendere debebant, cum quanta maturitate, quanta rei solemnitate Gallici processerunt cum suo domino, quem vocant Benedictum; cum semel sibi obedientiam subtraherent? Litteras autem et Instrumenta appellationum, et alia superius inducta, in quantum faciunt pro justificatione præsentis appellationis, etc. ego procurator præsentibus habere volo pro insertis.

23. « Præterea dicti olim cardinales prioribus non contenti, sed pejora malis adjicientes, præfato domino nostro sanctissimo domino Gregorio multiplices injurias verbis, scriptis atque factis, cum nulla contra eum adhuc esset lata sententia, cum etiam ipsi non essent nec deberent esse judices in causa propria contra juris et justitiæ ordinem, et omnem humanam æquitatem, in multiplex opprobrium Sedis Apostolicæ, universalis Ecclesiæ, obedientiæ nostræ et in cleri vilipendium, et totius cleri status denigrationem multipliciter irrogarunt ab exsecutione sententiæ nondum latæ inchoantes, sicque prædicti olim cardinales per litteras suas et pseudoapostolos præfatum sanctissimum dominum nostrum nondum juste convictum, nec confessum prædicarunt, intimarunt et publicarunt quasi per totam Christianitatem perjurum, votifragum, schismaticum, imo schismatis auctorem et hæreticum. Numquid est hic modus procedendi tantorum virorum olim in tanto fastigio dignitatis constitutorum, ad quos oculi aliorum fidelium, sicut sagittarii ad metam respiciunt, jurgiis, blasphemiis et maledictionibus partem adversam ante sententiam latam tam turpiter et detestabiliter informare? Numquid ista sunt media ad concordiam et unionem inducendam? Numquid bonus finis bene etiam intentus per bona et apta media bene, et rationabiliter est prosequendus? Numquid scriptum est : *Quod justum est, juste exsequaris?*

24. « Item quis est iste modus a sæculo inauditus, quod dicti olim domini cardinales, qui hucusque a tempore domini Gregorii et sui prædecessoris fuerunt duces nostræ obedientiæ, anticardinales Gallicos pridem excommunicatos, anathematizatos et indignos aliquo prælationis titulo nominare, quinimo schismaticos, et illius nefandi schismatis in Ecclesia sancta Dei inductores et nutritores vocant et scribunt reverendissimos patres et dominos, quinimo et cardinales sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, et sanctissimum dominum nostrum vocant et scribunt schismaticum et schismatis nutritorem? Bene hæc potest conversio in oppositam qualitatem appellari, cum tamen ipse sanctissimus dominus noster nec schisma induxit, sed pluribus proh dolor! annis ante eum fuit et duravit, nec iis qui schisma induxerunt, favet et assistit; fomentum namque schismatis illis attribuitur, qui schisma faciunt vel fecerunt, inducunt vel induxerunt, et in hujusmodi perseverant, vel eisdem assistunt, etc. Sed nihil ad eos, qui non sunt sibi conscii alicujus culpæ in hoc facto; sicut enim schisma Græcorum non est Latinis imputandum, ita nec schisma Gallicorum seu per Gallicos introductum, capiti vel membris obedientiæ Romanæ. Ipse insuper pro sublatione schismatis, cum nondum duobus annis esset in Pontificatu, Concilium Generale decernere voluit, decrevit, et per suas patentes litteras, prout inferius plenius dicetur, induxit, ut unio et pax daretur Ecclesiæ : denique litteris suis et nuntiis omnes et singulos sub obedientia domini Gregorii consistentes requisiverunt et hortati sunt, ipsisque nihilominus mandaverunt, quantum in eis erat, ut ipsi et eorum singuli domino Gregorio obedientiam subtraherent; cum tamen ad hujusmodi subtractionem nondum essent causæ sufficientes ad lucem positæ. Mirabile visum est, quod de tanto volebant se intromittere : quis etenim constituit eos judices Gregorii, et totius obedientiæ nostræ et præsertim Germaniæ? Constat eos velle omnes a Romano Pontifice declinare : quod si factum fuisset, quis tempore medio dispensasset in casibus papæ reservatis? Quis cognovisset in causis appellationum ad eum devolutis? Quis etiam pallium dedisset, et archiepiscopos confirmasset? etc.

25. « Præterea sanctissimus dominus noster dominus Gregorius, videns se non posse perfi-

cere, nec concordare cum eo, qui se vocat Benedictum ab alia parte ad viam cessionis perficiendam, conclusit pro unione in Ecclesia Dei perficienda viam Concilii generalis, prout etiam illud convocavit et indixit per certas litteras suas Apostolicas sub data tertio nonas Julii, in festo scilicet Pentecostes proximo futuro, quarum litterarum tenorem, in quantum faciunt pro verificatione præsentis appellationis, et non aliter, ego procurator habere volo pro insertis; et verisimile est quod ipse dominus Gregorius diu ante Concilium concluserat: sed, antequam litteræ conficerentur, habuit cogitare de congruis tempore et loco, quibus deberet convocari. Verum ut ipsi domini cardinales præfatum dominum Gregorium etiam in hoc sanctissimo proposito prævenirent, præoccuparent et impedirent cum quibusdam anticardinalibus et schismaticis, dudum per dominum Gregorium et suos prædecessores ex causis anathematizatis, et quocumque prælationis titulo privatis atque condemnatis, et pro schismaticis reputatis, atque a gremio et consortio sanctæ matris Ecclesiæ, eorum exigentibus demeritis, prorsus exclusis, se univerunt et junxerunt, ac unum quoddam cum eis, ut asserunt, prætensum collegium, nullum caput habentes neque recognoscentes, de facto, licet non de jure, effecti quoddam prætensum Concilium, quod potius conventiculum vel conciliabulum dici debet, per certas suas litteras sub data anticipata, ut vehementer præsumitur, fabricatas in civitate Pisarum in festo Annuntiationis Virginis gloriosæ lapso, sub data Liburni vigesima quarta mensis Junii indixerunt. Ex quibus quidem litteris quot dubitationes, quot inculcationes et involutiones in cordibus principum et dominorum, et sapientum, ac Christi fidelium exortæ sint, vix poterit calamo scribi vel lingua explicari, eo quod isti domini olim cardinales, quantum ex ipsis eorum litteris luce clarius habetur (quas etiam, in quantum faciunt pro verificatione præsentis appellationis, ego procurator habere volo pro expressis) nova nunquam prius visa vel audita attentare conati sunt, semitas antiquorum et sanctorum Patrum, et sacrorum canonum doctrinas omittentes, obliquas ac dubias ambulare cœperunt vias, prout et illas continuant de præsenti: et nihilominus in neglectu posuerunt omne id et totum quod est honestatis, consolationis et conservationis obedientiæ nostræ et Ecclesiæ sanctæ Dei, de suis omnimodis confusione, desolatione, ruina atque divisione curantes: unde, ut de pluribus pauca tangantur, primo videamus de præoccupatione; ex litteris namque eorum pro Concilio celebrando destinatis, de quibus statim facta est mentio, manifeste habetur quod unio ipsorum olim cardinalium cum anticardinalibus præcessit ipsam prætensi sui Concilii indictionem, dicentes prius se esse unitos, et postea matura deliberatione conclusisse Concilium convocandum; unde dicitur in dictis litteris inter cætera: « Quibus visis et pluribus habitis inter nos « consiliis, firmamus nos venire cum dominis « alterius collegii, et Liburnum accedentibus « nobis, qui locus est prope civitatem Pisanam « ejusdem diœcesis, ac de eis dominis cardinali- « bus ex altera parte in sufficienti numero nobis- « cum congregatis in unum, nos univimus propositum, etc. » Et nihilominus, ut habetur ex litteris suis super eorum unione datis Liburnii penultima die mensis Junii, litteræ Concilii datæ sunt per quatuor dies ante, quia vigesima quarta Junii. Ecce quomodo in scriptis eorum dant intelligere sibi invicem contradictoria, quia ante indictionem convocationis Concilii fuerunt uniti cum anticardinalibus, et non fuerunt uniti. Quis sanæ mentis ex istis non inciperet dubitare de factis et processu dictorum dominorum? Unde etsi dicti domini tempore suæ unionis cum anticardinalibus primo indixissent Concilium, constat tamen quod hoc factum fuisset per quatuor dies post datam litterarum convocationis Concilii.

26. « Item in quibusdam litteris suis dicto serenissimo Romanorum regi domino meo directis, datis Liburnii vigesima sexta Julii, scribunt ista verba: « Deliberavimus invicem convocare « Concilium generale ex utraque parte eisdem « loco et tempore, cujus rei atque nostri propo- « siti intimationem determinato loco, ubi optan- « dissima congregatio hujusmodi fieri debeat, « et oratorem nostrum præcipuum mittemus in brevi ». Ex quibus litteris et verbis patet quod vigesima sexta Julii, quæ fuit plusquam per mensem, post prætensam datam litterarum convocationis sui prætensi Concilii, ipsi deliberaverant convocare Concilium; sed nondum convocabant, quia nondum erat determinatus locus, ubi ista congregatio fieri deberet. Igitur tempore datarum litterarum sui prætensi Concilii nondum erant concordes de loco. Igitur data est anticipata, et hoc in fraudem domini Gregorii, ut vehementer præsumitur, et ut videatur eum prævenisse: per hujusmodi enim adinventiones exquisitas vehementer suspicatur et præsumitur, ipsos olim cardinales fuisse et esse causa impedimenti unionis exoptatæ. Nonne quivis Catholicus hoc concipere poterit evidenter, quod si hujusmodi indictionem conciliabuli emisissent, dictumque Concilium papæ fuisset sortitum effectum, nec, ut prædicitur, impeditum sicut obedientia Benedicti in suo, ita et nostro in papali Concilio unanimi voce et concorditer requisivisset, et efficaciter induxisset dominum Gregorium ad observantiam voti et juramenti sui pro reintegratione Ecclesiæ sanctæ Dei, necessariumque fuisset ipsum ad hoc attendere, omni dilationis mora postergata; alias tota obedientia vero ordine, et juxta omnem æquitatem, et cum

bona conscientia recessisset ab eodem tanquam fautore schismatis antiquati, nullaque fuisset in nostra obedientia divisio subillata, quinimo ex tunc sincera unio per ambas obedientias procurata et inducta? Quidam etiam abbas ambassiator dictorum dominorum olim cardinalium retulit, quod per duos menses disputarunt de loco, in quo indiceretur Concilium, et de hoc etiam habetur evidens magnumque testimonium eorum, qui adhærent ipsis dominis olim cardinalibus, dicentium quod per totum mensem Augusti primo fuit concordatum de loco Pisarum cum Florentinis : quod etiam patet ex hoc, quia nuntius, qui deferebat litteras Concilii cardinalium ad partes Rheni, habuit litteras credentiæ olim dominorum cardinalium sub data prima Septembris, et post hæc recessit de Pisis, et per consequens tunc fuit primo expeditus ; et verisimile est quod illum vel alium nuntium citius destinassent, si de loco et tempore die vigesima quarta Junii concordassent. Item multi curtesani, quorum aliqui tempore indictionis Concilii per Gregorium fuerunt in Luca, et aliqui in Pisis, et aliqui in Liburno, dixerunt quod dominus Gregorius publicaverat Concilium suum per plures dies antequam audiretur de Concilio olim cardinalium. Videtur igitur manifestum quod datam prædictam callide anticipaverunt, volentes Gregorium et suum Concilium prævenire, quod si per impossibile non esset factum, Quare sic tarde intimaverunt suum Concilium? Nam dominus Gregorius bene per duos menses suum Concilium ante prætensum Concilium eorum per litteras patentes publicavit.

27. « Insuper et si convocatio Concilii generalis juxta traditionem et decreta sanctorum Patrum pertinet ad summum Romanæ Ecclesiæ Pontificem dispositum saltem ad convocandum, et qui, quantum in se est, Concilium generale indixit, et per suas patentes litteras Apostolicas publicavit, dicti olim cardinales et eorum in hac parte complices in litteris et scriptis suis affirmant et verbis prædicare verentur quod hoc veritatem habeat de papa indubitato : per quæ papatum domini Gregorii revocant in dubium : cum tamen in Instrumento conclavis ad instantiam dictorum dominorum ante electionem domini Gregorii in summum Pontificem clare dicatur in hæc verba : « Et intendentes ad remedia « fortiora, non quid juris pro parte eorum justi- « tia suadet ». Quod jus verissimum est, et plena veritate fulcitum ; dicti autem Instrumenti conclavis tenorem, in quantum facit pro justificatione et verificatione præsentis appellationis, ego procurator prædictus volo habere pro expresso. Præterea si dubitant de papatu domini Gregorii, quare simili ratione non dubitant de suo cardinalatu? Quod si dubitant, tunc etiam ex simili dubio non habent se intromittere de electione summi prætensi Pontificis contra prætensam practicam quam habent præ manibus. Item pariformiter dicti domini et eorum complices habebunt dubitare de papatu Innocentii VII, Bonifacii IX et fortassis Urbani VI, et sic in eamdem videntur incidere opinionem, quinimo et verius errorem cum Gallicis, qui a principio istius detestandi et horrendissimi schismatis, Ecclesiam Catholicam et inconsutilem Christi tunicam dividere præsumpserunt : ipsi etiam in dando dominum Gregorium, et alium seu alios ejusdem prædecessorem seu prædecessores obedientiæ nostræ in summos Pontifices eamdem nostram obedientiam totam videntur decepisse, subsannasse et de eisdem illusisse, si fas est dicere.

28. « Item in litteris, quas scripserunt serenissimo domino meo domino Ruperto Romanorum regi post assumptionem dicti domini Gregorii sub data Romæ decima Decembris scribunt in hæc verba : « Post solemnes de futuri Ponti- « ficis electione tractatus, illo divinitus inspi- « rante, qui cuncta perpetua ratione gubernat, « vota nostra in reverendissimum in Christo pa- « trem et dominum ex nostro collegio dominum « Angelum tituli Sancti Marci presbyterum car- « dinalem confratremque nostrum, ad culmen « dignitatis Apostolicæ, post divinæ gratiæ mu- « nera, universis ejus exigentibus meritis, nec « immerito ascensurum, nemine discrepante, « direximus, ipsumque confratrem nostrum die « ultima Novembris in dominum nostrum elegimus atque patrem ». In quibus verbis dant manifeste intelligi quod ipsum Gregorium ad culmen Apostolicæ dignitatis elegerunt et assumpserunt, nullum dubium prætendentes ; quod si aliquod dubium prætendebant, quare ipsum omni dubio semoto in summum Pontificem elegerunt, et ipsum toti nostræ obedientiæ pro summo Pontifice dederunt, præsentarunt, necnon verbis et scriptis, nuntiis et ambassiatoribus cum solemnitate debita publicarunt? Præterea licet congregationem per dictos olim cardinales indictam in Pisis ad festum Annuntiationis Virginis gloriosæ proxime præteritum prætendant esse Concilium generale, et in eo tanquam in Concilio generali posse et debere facta tractari universalis Ecclesiæ, eaque habere vim et efficaciam : nihilominus ex ratione et simul ex scriptis eorum, et modo procedendi contrarium luculenter apparet : Concilium namque generale debet esse liberum secundum traditiones sanctorum Patrum : sed congregatio indicta per ipsos olim cardinales expresse restricta est et limitata, unde in litteris suæ convocationis dicitur in hæc verba : « Finisque imponatur schi- « smati per viam mutuæ cessionis ». Et infra : « Est enim nostra et dominorum de collegio al- « terius partis intentio, et irrevocabile proposi- « tum, quod cum his, qui veniunt ad dictum « locum et terminum, provideatur fidei et Ec-

« clesiæ juxta effectus prædictos ». Item in litteris confœderationis seu unionis dictorum dominorum cum anticardinalibus, dicitur et scribitur inter cætera sic : « Juramento et voto « irrevocabili firmavimus, quod per viam mutuæ « cessionis ambo de papatu, vel alterius alio « mortuo vel canonice ejecto prosequamur unio- « nem ».

29. « Numquid isti præsumunt imponere legem Spiritui sancto, a quo dicitur regi Concilium generale? Numquid sunt dabiles aliæ viæ rationabiles pro unione Ecclesiæ sanctæ quam via cessionis? unde via hæc cessionis est a Gallicis pridem adinventa, et in particulari eorum conciliabulo determinata, quam pro lege isti ponentes per anticardinales Gallicos inducti Concilium limitare, et regulam seu legem Spiritui sancto imponere minus provide : quinimo et periculose præsumpserunt, quasi Concilium non quamcumque rationabilem viam pro unione Ecclesiæ introducenda non inquirere, de ea deliberare, atque eam libere et absolute assumere debeat atque possit.

« Item terminus in litteris convocationis prædictæ expressus videtur esse nimis brevis, quoad plures de nostra obedientia, eo quod plurimi tantum distant a loco Pisarum, quod post insinuationem eis factam per se vel suos procuratores ad locum Pisarum non poterunt modo humano pervenire. Si igitur non veniant, non tamen sunt contumaciter absentes, et per consequens congregatio facta Pisis non meretur dici Concilium generale : præterea dicti prætensi domini videntur asserere, dicere et tenere quod sanctissimus dominus noster dominus Gregorius teneatur in Pisis in Concilio prætenso, per eos indicto potius conciliabulo comparere, et si veniret, quod posset ibidem judicari, quod utique ex iis quæ gesta sunt hactenus, nullatenus apparet, eo quod major pars prælatorum in Pisis existentium est de parte sibi adversa, quæ partem nostram semper reputavit et prædicavit schismaticam sicut e contra : alii autem omnes fere subtraxerunt domino Gregorio obedientiam diu ante Concilii sui prætensi indictionem, et fecerunt se partem contra eum ipsum, incusantes, et crimina enormia imponentes ante sententiam latam, ipsique olim cardinales sunt excommunicati, omnique honore et dignitate privati et exuti : quis autem compos rationis præsumat dicere quod quis, quantumcumque etiam modicus, coram suis adversariis seu parte adversa comparere teneatur, seu etiam quod sententia prætensa, si quam ferret, ipso jure subsisteret?

30. « Præterea esto quod dominus Gregorius veniret Pisas, et vellet renuntiare, non veniente Benedicto, dubium est an debeat renuntiare, cum contingere posset quod ille, qui vocat se Benedictum parte ex adversa post resignationem Gregorii diceret : « Ego jam sum unicus, « et nullum habeo contendentem de pari, cur « vultis me privare vel compellere ad ceden- « dum? » Quod si fieret, utique cederet ad ignominiam et verecundiam permaximam totius obedientiæ nostræ ; et maxime quia dicitur, et ita dicunt aliqui ex olim cardinalibus nostræ obedientiæ, quod anticardinales Gallici obedientiam suo Benedicto pridem restitutam nondum abstraxerant. Præterea licet necessario aliqui de prætensis olim dominis cardinalibus et anticardinalibus fuerint excommunicati, anathematizati, inhabilitati et omnis prælationis titulo privati, nihilominus in vilipendium Apostolicæ potestatis clavium Ecclesiæ, nescitur quo jure, quo modo, et qua bona conscientia una partium alteram habilitavit, dispensavit, famæ restituit, et in cardinales creavit, et fortassis una aliam absolvit : quæ utique nullatenus ipsis vel alicui eorum, sed soli papæ vel suam auctoritatem habenti possunt convenire.

31. « Item licet domini olim cardinales ex obedientia nostra primo, et deinde ipsi et anticardinales Gallici simul pro parte serenissimi domini domini Roberti Romanorum regis constituentis domini mei, et per suos solennes oratores fuerunt cum omni reverentia et debita instantia requisiti et exhortati quatenus amore Dei, et intemeratæ Virginis Mariæ, et totius curiæ supercælestis, necnon contemplatione Ecclesiæ militantis, et ad petitionem regiæ majestatis vellent inclinari ad mutandum locum Pisarum, et ad reconveniendum in alio certo loco, dicto domino Gregorio et eis congruo, ubi dominus Gregorius faceret id ad quod obligatur, et ulterius ad electionem unici summi Pontificis procederetur, quia speraret dicta regia majestas quod per istum modum omnibus dubiis, scrupulis, perplexitatibus, difficultatibus, ac novis divisionibus, præcipue in partibus obedientiæ nostræ sublatis et exclusis fieret pura et sincera, integra ac universalis unio in Ecclesia sancta Dei, quam per Concilium indictum a domino Gregorio vel etiam per congregationem in Pisis factam, seu indictam timeret non posse habere : quod si ad hoc inclinarentur et sic facerent, dicti oratores regiæ majestatis offerebant ipsis dominis plenam ejusdem regiæ majestatis assistentiam : et sive dictus dominus Gregorius in dicto loco compareret, et debitum suum faceret sive non, nihilominus ad electionem summi Pontificis procederetur, quia ex tunc clare appareret, quod dominus Gregorius nollet facere debitum suum.

32. « Fuit etiam per eosdem oratores dictum et allegatum, quod si pro anima hominis lucranda expediret, sicut revera expedit, magnam, imo multum grandem rem facere, multo magis incomparabiliter ad lucrandum plures animas, ad cavendum innumeras strages, ad præveniendum destructiones, destitutiones et desolationes

Ecclesiarum, monasteriorum et cœnobiorum, atque universali, integra ac pura unione facienda et procuranda, brevis mora cum assignatione alterius loci bene commodi, nullatenus esset deneganda; licet etiam dubia et difficultates, quibus multorum animi moventur et moti sunt, in præsentia dictorum dominorum, et aliorum prælatorum in Ecclesia cathedrali Pisana congregatorum die decima quinta mensis Aprilis fuerunt explicata, propter quæ et alia plurima, prout tunc publice dicebatur, timor erat, et est dictum domino regi Romanorum, quod per congregationem in Pisis factam sincera et integra fidelium unio nequaquam haberetur; nihilominus dicti domini quasi indurati, obstinati, et in alienum sensum miserabiliter versi, et primo et secundo responderunt præcipitanter, prompte et satis irreverenter, quod impossibile esset mutare locum, quodque super mutatione loci nihil vellent audire vel tractare quoquomodo. Et quia dicti olim cardinales, prout colligitur ex præmissis, consideratis viis et modis per eos servatis, ab obedientia domini Gregorii summi Pontificis, perperam recesserunt, multiplices injurias verbis, scriptis et factis irrogarunt, et ipsum blasphemarunt, prætensum quoddam Concilium, quinimo conciliabulum in loco Pisarum ad præveniendum, præoccupandum, et impediendum Concilium indictum per sanctissimum dominum nostrum Gregorium papam Duodecimum, quantum in eis fuit, indixerunt: datam litterarum, ut præsumitur, anticiparunt: locum sui prætensi Concilii, verius conciliabuli, dudum antequam eis esset concessus pro congregatione fienda nominarunt: ipsum dominum Gregorium papam dubitatum appellarunt et scripserunt: suam congregationem prætensam, quam Concilium vocant, contra libertatem et naturam Concilii certis modis, tanquam legem imponentes Spiritui sancto, limitarunt et restrinxerunt: terminum conventionis seu congregationis pro multis de nostra obedientia nimis brevem assignarunt: in propria causa, cum sint pars et manifesti adversarii, se judices vel conjudices esse præsumpserunt: se invicem, licet nulliter et de facto, habilitaverunt: petitiones, instantias, requisitiones et exhortationes per oratores dicti domini serenissimi regis Romanorum, et pro parte sua oblatas et factas pro pura, sincera et integra unione fidelium inducenda (ut cum eorum bona venia loquar) animose, pertinaciter, præcipitanter, temere et irreverenter excluserunt, et admittere recusarunt; et quia etiam, ut verisimiliter timetur, dicti prætensi olim cardinales in neglectu penitus ponentes omne id quod est confusionis, desolationis, ruinæ, destitutionis, verecundiæ, ignominiæ et divisionis partis et obedientiæ nostræ, quantum apparere potest ex iis, quæ per eos acta sunt, aguntur et agentur verisimiliter in futurum, sanctam Ecclesiam Catholicam et inconsutilem Christi tunicam amplius scindere, dividere, lacerare, laniare, prosternere et conculcare, timore Dei prorsus excluso, satagentes, plura scandala, dissidia et errores introducere, ac procurare, et quantum in eis erit, facere non cessabunt novum idolum, vitulum conflatilem, perversum antichristum, et maledictionis æternæ filium nominando et intrudendo, suas pravissimas et perversissimas affectiones et errores insequendo, quibus totum statum Sedis Apostolicæ et Christi fidelium ad exilium et præcipitium intolerabile ponere, et integraliter subvertere nituntur, idcirco ego Conradus supradictus procurator, et procuratorio nomine præfati excellentissimi et gloriosissimi principis, ac domini domini Roberti Romanorum regis semper Augusti, cernens dictos olim cardinales, et alios anticardinales, quibus dicunt se unitos, a suo prætenso proposito non posse revocari: sed eos hujusmodi velle intendere damnabiliter, et de facto inhærere; sentiensque sanctam et universalem Ecclesiam Catholicam, cujus ipse Romanorum rex est defensor et advocatus præcipuus, ad quem spectat, ne eam aliquibus patiatur insidiantium procellarum fluctibus illidi, et quietam faciem tempepestatis insolito timore turbari, et præsertim obedientiam nostram, per omnia et singula præmissa, et alia plurima, quæ calamus non capit, attentata et præsumpta, in suoque prætenso conciliabulo per se, et eos qui in eo confluunt et conveniunt, verisimiliter, ut timetur, licet nulliter, et de facto attentanda et præsumenda, dictumque dominum meum serenissimum dominum regem Romanorum, et jus suum, ac quoslibet Romanæ Ecclesiæ, et sacri Romani imperii fideles, et præcipue status, honores, et jura regum, principum et prælatorum, communitatum ac personarum tam spiritualium quam sæcularium, cujuscumque status, conditionis vel sexus existant, præsertim eorum, qui hactenus fuerunt de obedientia domini Gregorii, et suorum prædecessorum, multipliciter læsa esse, vel saltem lædi et gravari posse quomodolibet in futurum; ne etiam præfatus serenissimus Romanorum rex per dictos olim cardinales, et anticardinales, ac eorum conciliabulum nulliter, et de facto attentata, fienda et præsumenda, aut ipsorum aliqua in præjudicium sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, sacrique Romani imperii sive regni, regum, principum, prælatorum, communitatum ac personarum sive spiritualium, sive sæcularium, atque prædictorum ejusdem Ecclesiæ et sacri Romani imperii sive regni subditorum quorumcumque aliquatenus videatur approbare, aut in ea vel ipsorum aliquod consentire quovis modo; et volens nedum contra præterita illata ac præsentia gravamina, quæ fortassis inferuntur, sed et contra futura, licet nulliter et de facto, inferenda juris beneficiis

dictum dominum nostrum Romanorum regem, sanctam Romanam Ecclesiam, sacrum Romanum imperium sive regnum, omnes et singulos supranominatos defendere, et juvare a præmissis omnibus et singulis, et aliis gravaminibus quibuscumque illatis et inferendis, comminatis, et comminandis, et omnibus sequelis, seu illis, quæ elici poterunt quomodolibet ex eisdem, vel eorum altero communiter vel divisim, pro dicto domino serenissimo Romanorum rege et pro aliis regibus, principibus, prælatis, communitatibus, personis, privatis, spiritualibus vel secularibus, et aliis quibuscumque præsenti appellationi adhærentibus seu adhærere volentibus: necnon a dictis olim cardinalibus, anticardinalibus, conventiculo atque conciliabulo per eosdem convocato, vel in posterum convocando, contra ipsos et quemlibet ipsorum adhærentium eis, atque suum conciliabulum seu conventiculum ingredientium seu approbantium, quod cum de jure et bona æquitate, ac ratione possum et debeo, et ipse præfatus serenissimus princeps dominus meus Romanorum rex potest et debet, ad Dominum nostrum Jesum Christum sponsum et caput præcipuum Ecclesiæ militantis, judicem vivorum et mortuorum, necnon ad generale Concilium legitime, rite et canonice, atque debite convocatum seu convocandum in iis scriptis procuratorio nomine quo supra, provoco et appello, apostolos peto primo, secundo et tertio instanter, instantius, instantissime, si quis sit, quis eos mihi dare possit, velit aut valeat, protestans, quod hac appellatione seu provocatione pendente contra præfatos sanctam Romanam ac universalem Ecclesiam et serenissimum dominum meum Romanorum regem, cæterosque reges, principes, prælatos, communitates, personas spirituales vel sæculares, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ et Romani imperii subditos præsenti appellationi, et dicto Romanorum regi adhærentes, seu adhærere volentes, nihil omnino debeat attentari.

33. « Submitto nihilominus ego Conradus procurator nomine procuratorio, quo supra, Domino nostro Jesu Christo, et futuro generali Concilio rite, legitime atque canonice convocato, vel convocando prædictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ jura, privilegia, honores, bona, immunitates et libertates, atque ejusdem Ecclesiæ, dictique domini Roberti Romanorum regis constituentis domini nostri, aliorumque regum, principum, prælatorum, communitatum, personarum, atque Ecclesiæ et imperii subditorum ac fidelium, omniumque et singulorum sibi et præsenti suæ appellationi adhærentium, vel adhærere volentium, omnia atque singula bona præsentia et futura cum protestatione minuendi, corrigendi, immutandi, facti substantia non mutata, et alias prout est moris, cum protestatione etiam intimandi, insinuandi et publicandi ubi, quando, quibus et quoties videbitur expedire ».

34. *Carolus de Malatestis agit de concordia integranda inter cardinales et Gregorium.* — Institit[1] etiam gravissimis argumentis apud Pisani cœtus cardinales ac præsules Gregorii nomine Carolus Malatesta toparcha orator, ut unicum Œcumenicum Concilium celebraretur, cum ex multiplicibus synodis multiplex schisma conflandum foret: Gregorium vero de imminentibus malis fecit certiorem [2], consuluitque ne Forumjuliense Concilium celebraret, sed Pistorium potius ad componendam controversiam accederet: communem illum locum futurum, in quo esset vel discissas Ecclesias redintegraturus, vel in universi orbis oculis ac luce innocentiam suam collocaturus.

« Scripta domini Caroli de Malatestis, de iis, quæ ipse cum cardinalibus Pisis tractavit, et in reditu cum Gregorio.

« Ait sanctitatem suam facere posse quod sibi libebat; cum reverentia tamen, de his, quæ titubat, ipsam advisabat, videlicet accessus sui ad partes Forojulii accelerationem futuram esse maximi futuri scandali non exstirpandi forte diebus suis. Credere quidem poterat sanctitas sua ipsi Carolo, si placebat, non dicturo in hoc mendacium; per ea enim quæ, dum Pisis erat, comprehendere potuerat, multi erant qui sollicitabant per publicos processus sanctitatem suam, et adversarium suum ejici, et opportunitatem ad honestandum negotium, quod optant, quærunt: cumque viderint beatitudinem eamdem discessisse, calumnias exasperabunt in eam, jus suum dilatantes, dicentesque: « Ecce viam « ad conveniendum pro sacra unione exe- « quenda », atque ex hoc jam adepti, coram suis astantibus quos cupiebant processus urgebunt; et postquam de tractatu unionis infecto illos palam instruere poterunt, eum perjurum, fautorem antiquati schismatis, et hæreticum adstruent, neminemque sic excusare eum posse, cum cedendi tractatum quemlibet infecerit, nec alium prosequatur, per quem unionem fieri possibile sit: quidam palule dicent: « Potest orbis « universus cernere quod non nisi ad subterfu- « giendum cessionem, et decipiendum fideles « illiusmodi Concilium indixit et prosequitur; « certus namque est dominum Benedictum et « suos ad illud accessuros non fore, similiter « neque majorem partem fidelium, quæ ad hoc « verum et sacrum Concilium accessit et acces- « sura est: et propterea ipsum cum paucissimis « suis confluentibus non posse unionem per Con- « cilium illud facere, cum certissimus sit et « certi quilibet esse debeant, quod non accedebat « ad illud ad unionem perficiendam, sed quan- « tum in eo fuerit, destruendam ». De Concilio quidem domini Benedicti, qualem unionis fru-

[1] Fac. u. de schism. p. 107. — [2] Ibid.

ctum attulisset, patebat; unde inferent quod uterque eorum jam præcisus est, et notorie incorrigibilis, gravemque jacturam sanctæ Ecclesiæ imminere, si Apostolicam Sedem diutius vacare sinatur, et exinde occasione sumpta concorditer procedent ad sententiam diffinitivam celeriter, et postmodum ad tertii, ut sic dicatur, Pontificis electionem, quo facto (quod jam factum est) ipso domino Gregorio Forojulium accedente, Carolus videre videbatur, et cum reverentia petebat quomodo et quando putabat fieri unionem posse.

35. « Et si diceret forte, quod alias dixerat, separatum acquiescere terminationi Concilii sui, quod vere et juridice universalem repræsentabat Ecclesiam, et Ecclesiæ universalis auctoritate fungebatur, petebat, dato quod sic esset, quid in facto Concilium illud proficiet unioni, et quid circa hoc consulere poterit, aut deffinire; si enim consultum fuerit, et concesso etiam quod juridice terminatum, quod dominus Urbanus prædecessoresque sui et ipse veri fuerint Pontifices, et quod diligentiam debitam adhibuerint pro unione exequenda, iterum terminent ipsum tanquam verum Pontificem ab omnibus venerandum fore; cæterum terminent aliorum congregationes, non Concilia, sed conciliabula fuisse irritent, damnent eos et acta per eos, petebat a sanctitate sua si alios credebat hujusmodi acceptare sententiam, dicens Carolus se certissimum esse quod non, et propterea certissimus erat, quantum humana fragilitas de aliquo certificari poterat humana consideratione, Concilium suum per viam illam de facto unionem facere non posse. Insuper si diceretur quod dabitur modus in illo Concilio redintegrandi obedientiam quæ fuit domini Urbani, dato quod sic fiat, quod tamen fieri quodammodo impossibile Carolus putabat, animadvertebat quod pars illa fuit per multos annos absque ulla divisione, multa principum prosperitate et potentia fulta, et tamen schisma minime sublatum fuit; quinimo quotidie auctum et inveteratum; unde etiam per viam illam Concilium suum unionem producere posse parum sperandum erat. Præterea quod ipse dominus Gregorius una cum Concilio suo, omni postposita excusatione, ubicumque in orbe terrarum fuerint adversarii ejus, utrique videlicet qui dicitur dominus Benedictus, et unio collegii, terminaverit accedere, ibique suum debitum quodlibet implere plene et perfecte; non putabat tamen Carolus quod si qui Pisis sunt, electionem alterius jam fecerint, stante quod in facto expertus est modicam erga dominum Deum reverentiam et charitatem; insuper urgente in proximos odio et privati honoris et commodi mundani ambitione proterva non credit, licet unio fieri deberet, ipsam tamen fieri. Movebant quidem præsertim animum suum rationes istæ, nam dominus Gregorius adversariis ejus non cedentibus, cedere debere atque teneri non credebat, sed suum consulere Concilium aut diffinire.

36. « Quod si huic viæ dominus Gregorius jam conceperat terminaveratque, suo Concilio illam terminante, assentire, longe præstantius pensabat Carolus certitudini unionis et ipsi domino Gregorio fore Pistorium accedere, quam festinare suum Concilium celebrare, ut talem exequatur terminationem, postpositis quidem rationibus aliis publicis et privatis, hæc propter unionis certitudinem apparebant præferenda, videlicet primo cedere quam alius eligatur, quam post: si enim primo cessent, dubia non est electio causa sui. Si quidem antequam cedat, alius eligatur, sua cessio post factam electionem illam, nisi de facto tantum certificare non potest, valeat quidem licet Pontifex cedere, non potest sibi substituere Pontificem, et si mala seu inepta fuerit electio, illiusmodi cessio post factum ineptitudinem illius auferre non poterit, multo minus sic validare. Si dicatur dispensari posse electionem illam per eum prius quam cedat, quis dicet hoc certum esse de jure, an dubium potius est, an cuilibet juri canonico dissonum et oppositum. Præterea quis credet electum illum et electores hujusmodi postulare dispensationem, vel gratis oblatam acceptare velle? Ac si dicatur: ille talis, postquam fuerit electus, cedere poterit; dicebat Carolus quod bene faceret, sed ratione multiplici, et præsertim præteritorum experientia, et præsentium qualitate ponderata, non putabat, quod si tertius eligatur, nisi invite numquam cedet; aut enim cogitatur eligendum eligi debere cum modo, ut cedat, aliis cedentibus, quisquis electus fuerit cum voto solemni et juramenti cautione, quam magis de jure valide fieri queat: et tunc vel credebatur illos, qui Pisis erant, hujusmodi electionem facturos esse, vel non detur quod sic: tunc quærebatur, qua ratione humana habilior modus reperiatur, tres insimul conventuros fore et cessuros, quam duo? Si namque difficultas negotii causa impedimenti fuit, aucta causa difficultatis addi impedimentum necesse erat; qualis enim erat difficultas conveniendi insimul duos, et modum reperiendi ad cedendum, opus teste erat, si negotii difficultas, et non partium voluntas causa fuit impedimenti? si quoque voluntas, credendumne est humanæ menti, liberum citius cessurum fore, quam eos, qui per vota solemnia et juramenta valida ad cedendum obligatos fore toto patebat orbi? vel forte credendum erit, si tertius ille majorem sibi cæteris favorem inspiciat; citius quam cæteri cesserint, cedere?

37. « Quod autem electio illa non fieret cum obligatione ad cedendum, iis rationibus ipse Carolus movebatur; primo quidem putabat, quod si volebant, qui Pisis erant, concilium juridicum, indubitatum asserere, velut asserebant, eorum

terminationes tam circa ejectionem quam circa electionem validas, indubitatas et irrefragabiles omnimode fore, cunctis fidelibus conarentur ostendere, et inde non cum obligatione illius modi electionem facturos fore : si quidem bono moverentur zelo, dubitandi maxima inerat ipsis causa si cum modo cedendi debite elegerint, ne forte, si noluerit ille servare promissa, opus eis sit (dato quod jus foveant) illum iterum tanquam alios velut perjurum, antiquati schismatis fautorem, et hæreticum ejectum et præcisum declarare, et ad quarti electionem pervenire. Unde quartum schisma pro trischismate fieret. Concludebat ergo de primo ad ultimum, quod in principio unius particulæ proposuit, videlicet accelerationem ad Concilium suum Forojulii accelerationem posse esse, imo futuram esse credebat accelerationis tertii ad nomen papatus eligendi, quo facto de unione diebus suis parum, quinimo forte minime erit sperandum. Et ideo suppliciter sanctitatem deprecabatur suam modum adhibere, per quem tam proximum, maximum, pessimumque scandalum non fiat in Ecclesia sancta Dei ». Et infra :

« Præterea, quoniam non solum per ea, quæ clandestine perceperat, verum per ea quæ manifeste viderat, et multis tam aliorum quam eorum qui secum inerant, manifesta etiam esse putabat, non credebat sanctitatis suæ personam tutam Pisis esse, potestate civitatis illius existente, velut erat, in favorem congregatorum Pisis prompta, multo quidem minus Concilium : nec quoque putabat, quod sumpta suspicionis rationabili excusatione apparenti propter detrimentum sui status, suæque civitatis, reive publicæ excidium evitandum domini Florentini fortalitia, et potestatem civitatis Pisanæ, in manibus suspectorum partibus Ecclesiæ universalis traderent. Verum ex adverso considerabat quod Concilium Pistorii congregandum, non privatum, sed commune esse oportebat, quia communi consensu et auctoritate congregari alii assentiebant, nec amplius suæ præjudicabat sanctitati ipsum Pistorii congregari communi partium consensu et auctoritate, quantum Bononiæ et cæteris locis, quibus sic congregandum esse assenserat, qui Pisis erant assentirent congregari ? Credebat etiam per ea, quæ sibi oblata fuerant, quod domini Florentini Pistorium et fortilitia ejus in manibus non suspectorum partibus Ecclesiæ universalis deponerent, ad hunc actum celebrandum, ex quo tuta erit persona sua, et Concilium tutum et liberum : si quidem non deponent, tunc orbi patebit quidquid ex parte sui implevisse debuerit, fecisse, illos vero minime innotescat : cæterum orbi humilitatis ejus abundantia, et suorum superbia adversantium, et multimode fallacia exquisita ; unde fortes animo efficerentur multi, convenirentque ad notoriam perversorum malitiam superandam, deque duobus alterum fieri necesse ipsi Carolo videbatur, si (non obstante illorum, qui Pisis erant, non æqua petitione) Pistorium humiliaverit ire, vel exhibita sibi et suis tutelæ sufficienti cautione, unio fiet ; vel apud Dominum Deum et homines justificatus erit penitus, cum nihil omisisse de iis quæ tenetur ad unionem perficiendam et ultra, Deus noverit, et hominibus patens erit : sicque a Domino Deo per se, et homines Ecclesiæ sanctæ, et sanctitatis suæ causa fovebitur, ad optimumque dirigetur finem. Et cum multa propter suspicionem captam in eum, ei opponantur, et ipsi tanquam malefactori detrahant, ex bonis operibus considerantes eum glorificabunt dominum, et suæ venerabuntur sanctitatis bonitatem. Supplicabat igitur sanctitati suæ ne vellet propter modicum permittere tot fidelium errare mentes, et pessimum schisma tot inveteratum annis plurificari, intendi et extendi, cum sanctitatis suæ maxima ignominia, et forte demerito, deprecabaturque sanctitatem eamdem, quatenus animadvertere placeret quale, quantumque excidium dicto fieret in populo, si non concordabat se cum iis, qui Pisis erant ; et si se pastorem reputat, ut credebat Carolus, penset quod de minima ove perdita rationem cogetur reddere a patrefamilias.

38. « His auditis, dominus Gregorius replicavit, illos velle se et eos qui fuerunt et sunt sibi fideles, in eorum manibus et potestate poni, et quod absolute cedat Concilio in manibus eorum et potestate posito, et quod cognoscebat hanc esse desolationem sui et suorum, dicens, si absolute cesserit, quid fieret de cardinalibus suis, quid de rege Romanorum, et de rege Ladislao, et de rege Hungariæ, et de aliis suis curialibus et fidelibus, quos sciebat propter eorum constantiam erga eum illis exosissimos esse : et concludebat, valde apud Dominum se errare credere, et maximam agere impietatem, si sui et suorum perditionis causa foret, ut aliorum satiaret impiam voluntatem ; et quod propterea nolebat Deum, et suos et conscientiam suam taliter lædere, sed potius mortis periculo se submittere, sperans in Domino, quod ipsum et suos fideles adjuvabit.

« Ad hæc Carolus ait, quod qui Pisis erant promiserant ipsum et suos bene et charitative tractare, quodque hoc et cætera particulariter promissa, sibi (ipso cedente) servabuntur, volebat promittere, et se obligare. Unicum collegium insuper acturos, et curaturos fore cum effectu, quod sacra synodus solemniter hoc idem faceret etiam quod futurus Pontifex promissa illa servabit integre et inviolabiliter. De cardinalibus vero suis et de aliis particularibus, nihil velut retulerat, nihil tractaverat, sciebat namque sanctitas sua, quod nullam habuerat licentiam seu potestatem ab eo tractandi super aliquo cum eis, si non assentiebant prius ad aliquem propositorum locorum accedere pro unico et communi Concilio celebrando, noluit igitur mandato et licentiæ con-

tradicere. Verum opinabatur per ea, quæ comprehendere valuisset, quod cernentes, qui Pisis erant, ipsius maximam humilitatem, et liberalitatem nulla mereri, ipso cedente propter sacram unionem Ecclesiæ, contentarentur dominum Antonium nepotem suum cardinalem remanere, et forte camerarium, quamvis hoc sibi difficilius videretur propter duos collegii illius hoc officium prætendentes; de aliis vero quibusdam, quos non malos reputabant, forte hoc assentirent, de duobus quidem, videlicet dominis vulgariter dictis Ragusiensi et Senensi, nullo modo credebat, quoniam pessimos viros reputabant, et eos et quemlibet eorum causam fuisse destruendæ unionis et omnis scandali, publice et communiter Pisis ferebatur; et propterea cunctis plusquam exosos esse palpaverat. Principes autem, qui suæ sanctitati fideles fuerant, securos de suo statu fieri decentissimum erat. Alias quidem quando via cessionis tractata est, recordabatur ipse Carolus dictum fuisse, ad omnem futuri scandali inter partes fomitem exstinguendum, opportunum fore, quod ea quæ dominus Urbanus et sui egerant successores in obedientia sua, firma et rata haberet universalis Ecclesia; similiter quoque quæ ille, qui dictus fuit dominus Clemens successorque suus; namque aliter necesse foret litem juris papatus, ad quam delendam cessionis viæ partes assenserunt, suscitare, vel quæ partium jus prosecuta fuisset, auctoritatem executione non pari approbando terminare, esto quod sublata fuissent strepitus et figura judicii. De suis quoque curialibus dixit putandum esse, quod benigne tractarentur.

39. « Verum adjiciebat, dato quod suos cardinales alii nollent cardinales remanere, et suos cardinales in officiis eorum; numquid hoc unionem impedire debebat universi populi Christiani? Audierat nempe a sanctitate sua pluries, ut faverent ei ad sacram unionem perficiendam, suos fecisse cardinales; primos autem, ne inter eos, qui adversus eum jam conspiraverant, et decipulas non cessabant suis tendere pedibus, solum se absque concilio reperiret et favore; alios quoque ne rebellatis adversus cardinalibus suis, ipse ab eis cum tribus derelictus, cum ipsis tantum tribus remaneret. Audierat etiam a sua sanctitate quod viros humiles et quam meliores sciverat, elegerat ad Ecclesiam sanctam Dei uniendam et reformandam, omni penitus spe humani favoris ejecta. Concesso igitur hoc, cum cardinales istos fecerit propter unionis favorem et sanctæ Ecclesiæ quietem, sanctitatem rogabat suam Carolus, quod ne in detrimentum propositi ipsos fecisse reperiatur, putabat etiam ipsos debere velle suæ dignitati cedere, ne propter hoc sanctæ Ecclesiæ impediatur commodum et tranquillitas; videntes præcipue ipsius exemplum, qui post Dominum Deum suus erat pater et dominus et magister, et Pontificali, quæ major erat, suæ dignitati renuntiabat, ut quiete et commodo fruatur Ecclesia: si autem nollent, cum mala in hoc deprehendatur eorum ambitio, potius Ecclesiæ commodum tolli a sanctitate sua supplicabat, quam ipsorum prava voluptas: de suis vero cardinalibus similiter docebat, concludens in responsione hac, quod si videbatur sanctitati suæ annuere petitioni eorum, qui Pisis erant, cum opportunum foret tractare de securitate sui accessus Pistorium, et Concilii tute ibi celebrandi, futurique Pontificis libera electione, poterat, imo decens erat de statu suorum cardinalium futuro tractare, necnon de securitate status principum, qui fuerant constantes in obedientia sua, et aliis suis sequacibus et fidelibus, etc. »

40. *Responsa cardinalium contendentium pro Concilio Pisis celebrando.* — Cum ita Malatesta urgeret Gregorium, ut Pistorium accederet, quo celebrato in loco communi Concilio imminentis novi schismatis periculum propulsaretur, apud cardinales Pisis congregatos egit, ut permutationi loci pro tanto avertendo malo assentirentur: qui respondere, sine justa causa Pisas a Gregorio recusari, ac pro dissolvendo schismate jam tetro judiciariam auctoritatem ad Ecclesiam devolutam, Conciliique Œcumenici auctoritatem Pontificis auctoritati in præsenti casu, in quo etiam Pontifex in crimen propagati schismatis vocabatur, anteferendam.

QUÆDAM RESPONSIO OLIM CARDINALIUM DOMINI GREGORII FACTA AMBASSIATORI DOMINI MALATESTÆ DE PENSAURO, AD QUÆDAM CAPITULA PER IPSUM DOMINUM MALATESTAM PETITA.

« Ad capitulum secundum, videlicet: « Dixi « pro parte præfati fidelissimi servitoris vestri « domini nostri Malatestæ, quomodo magnificus « frater suus dominus Carolus sibi pridem inti- « mavit, quod pro unione consequenda eidem « videretur unicam tantum fore viam indubitatam, et sine aliquo scrupulo enervativam penitus omnis scandali et cujuscumque dubitationis de mentibus fidelium, videlicet quod fiat « unicum et Generale Concilium, in quo concur- « rat voluntas dicti domini Gregorii pariter et « vestra; alias si plura Concilia in diversis locis « indicta fierent, ut ordinatum est, verisimiliter « et necessario multa scandala, divisiones ac « hæreses suborirentur exinde. Et sic ubi pacem « quærimus, multiplex discordia sequeretur, sic- « que erit error posterior pejor priore etc. » Respondent et dicunt sic, quod veritas est, quod pro bono negotii, et ut in illo certius et securius procedatur, et ad serenandas conscientias omnium, utile et expediens est, quod non teneantur plura Concilia, quia sunt solum ad impediendum, et non ad expediendum sanctum negotium, de quo agitur. Ipsi ergo commiserunt

se simul et fecerunt unicum, et unicum collegium pro prosecutione sanctæ unionis; et habitis inter eos multis deliberationibus, et diversis, ac repetitis consiliis pro unica et sola via dandi pacem Ecclesiæ, elegerunt convocare Concilium Generale, et elegerunt locum communem infra Italiam, scilicet Pisarum, qui locus per contendentium quemlibet fuerat oblatus, ut patet per publica Instrumenta; nam primo dictum locum obtulit dominus Benedictus in Massilia nepoti, et aliis ambassiatoribus domini Gregorii, et e converso ambassiatores dicti domini Gregorii locum eumdem in loco de Portuveneris publice obtulerunt dicto domino Benedicto; ad quam electionem etiam domini cardinales utriusque collegii consenserunt, et præcipue collegium Italicum hoc procuravit de mandato dicti domini Gregorii per organum magnifici militis comitis Campaniæ, quem ad hunc effectum miserunt Portuveneris ad dictum Benedictum et suum collegium : et ideo dominus Gregorius habet quod quærit : nam Pisanus locus, ut prædicitur, est electus de communi consensu, ut ipse vult, et nedum de communi consensu, sed ad procurationem ejus solius, ut patet ex responsione sua facta in Luca, et ex Bulla quam super hoc domino Benedicto transmisit, cujus Bullæ particula sequitur in hæc verba, videlicet :

« Itaque nobis illa via magis placebit et « placet, ut sub uno aliquo domino vel dominio, « in quo utraque pars tuta foret, hujusmodi fo- « ret conventio personalis; hæc enim via omnia « impedimenta excludit, omnes scrupulos repel- « lit, omnes amputat difficultates : pro cujus « executione Florentinorum et Senensium loca « habilia et decentia, tam maritima quam terre- « stria, et insuper civitatem Lucanam sibi pro « parte vestri fecimus offerri, et præcipue civita- « tem Pisanam, qui locus est idoneus, ut nullus « magis valeat reperiri divisus flumine, galeis, « secundum quod tu optare videris, accessibilis, « abundans victualibus, capax multitudinis, tu- « tus ab omni respectu, sic accommodus ut ad « istam conventionem fabricatus videatur, in « unius diei spatio nos per terram, et tu per « mare ad eum locum convenientes, pacem Chri- « stianitati reddere possumus »; Itaque ad istum locum, tanquam ad locum per utrumque electum, dicti domini cardinales mandaverunt Concilium Generale, vocaveruntque solemniter et canonice utrumque dictorum contendentium ad dictum locum et præfixum diem, et ita nuntiaverunt per ipsorum solemnes nuntios et litteras publicas et apertas omnibus prælatis, regibus, principibus, ducibus, nobilibus, notabilibus, communitatibus totius Christianitatis. Itaque concludunt, quoad istum articulum, quod per eos non stetit nec stat, quin Concilium Generale fiat, sicut fieri debet ad quod ipse et Benedictus, de cujus re similiter agitur, specialiter sunt vocati.

41. « Ad tertium articulum videlicet : « Item « dicit præfatus dominus Carolus sibi a certo in- « notuisse, multos principes et communitates « concurrere ad hanc viam tanquam præ cæteris « meliorem; institisse quoque cum præfato do- « mino Gregorio, eidem supplicantes, ut sibi « placeret concurrere cum Concilio suo in uno « loco vestris R. P. (vestroque Concilio subjun- « gens idem dominus Carolus :) Quod si altera « partium, V. R. P. videlicet, et præfati domini « se retraxerit a prædicta electione dicti unici « loci communiter fienda, verisimiliter hoc « eventurum non asserit, quod ab illa parte, « quæ recusaverit, omnis obedientia totaliter « subtrahetur cum vilipendio, detrimento et in- « famia maxima ejusdem partis, cum manifeste « convinceretur nolle unionem per modum ju- « stum et æquum, attenta maxime promissione « utriusque facta de non omittendo aliquid de « contingentibus, recusare autem electionem « dicti unici loci, esset omittere, et sic contra « præmissa venire etc. » respondent dicti domini cardinales quod de fide, legalitate et probitate, et pura intentione dicti domini Caroli circa unitatem Ecclesiæ dicti domini confidunt, sicut de speciali et singulari filio Ecclesiæ Romanæ : et pro tanto quicquid dicat vel faciat, domini reputant eum bono zelo procedere: sed possibile est quod dominus Gregorius vellet eum circumvenire si posset; sed cum Dei auxilio sperant dicti domini, quod ipse est talis, qui non permittet se decipi vel seduci. Et quia dicitur in dicto articulo quod posset multum imputari ad vilipendium, detrimentum, vel infamiam illius partis, quæ non acceptaret tertium locum eligendum, cum manifeste convinceretur eos nolle unionem, et per consequens ab illa parte subtraheretur omnis obedientia, attento quod multi principes et communitates concurrerunt ad hanc viam; respondent dicti domini cardinales quod possibile est, quod aliqui domini et communitates, qui non sunt plene informati de facto, de circumstantiis ad informationem seu suggestionem dicti domini Gregorii contentarentur, et placeret eis si possibile esset, quod fieret mutatio ad unicum locum de communi partium voluntate; sed domini certificant dictum dominum Carolum, et dominum Malatestam, quod ipsi habent nova de majoribus regibus et principibus Christianis, et de majoribus prælatis totius Ecclesiæ, quod ipsi acceptant, laudant et approbant viam istam receptam per dominos cardinales de Concilio generali celebrando in Pisis, et venient ad dictum locum et tempus qui venire poterunt, legitimo impedimento cessante : et qui erunt legitime impediti mittent procuratores plene instructos cum sufficienti mandato, et erunt in tanto numero, quod

bene admirabuntur uterque istorum contendentium.

42. « Et nihilominus credunt dicti domini cardinales quod omnes, qui pro nunc approbant mutationem loci, quando erunt informati de impossibilitate juris et facti, et malitiosa cautela, per quam istud procuratur per dominum Gregorium, recognoscent veritatem, et concurrent cum majori et saniori parte regum, principum, communitatum, cleri et populi Christiani, et cum tota Ecclesia auctoritative, canonice et sufficienter unita. Et ut dicti domini sint de singulis informati tanquam speciales Ecclesiæ filii, domini ejus notificant ipsosque cum pura veritate informant, quod in casu, de quo agitur, quando scilicet sunt duo contendentes de papatu, ut est in casu præsenti, Concilium Generale est judex ordinarius et superior utriusque : nam clarum est quod propter dubium unus non est superior altero, nec ambo simul, cum non possint esse duo capita, et esset contra articulum fidei : *Et in unam, sanctam, etc.* Nec alter ipsorum per se habet in ista materia aliquam jurisdictionem, nec convocandi, nec ordinandi, nec aliquid statuendi ; nam alias quilibet esset judex in causa propria de titulo sui papatus ; nec unus cum parte sibi obediente obediret, seu determinationi alterius, ita quod oportet de necessitate quod sit dare tertium, qui judicet inter eos, et nullus est nisi universalis Ecclesia, quæ est superior et mater utriusque, quam reputant Generale Concilium in hoc casu : nam nullus eorum habet integram obedientiam, ita quod universalis Ecclesia non est, neque esse potest apud aliquem eorum, et per consequens neuter potest convocare Concilium quod sit Generale totius Ecclesiæ ». Opponebat Gregorius constitutis iis principiis, cum Ecclesia et Concilium Œcumenicum sit judex controversi Pontificatus, cardinales Gallos Urbanum pacifica Pontificatus possessione potitum sine Concilii Œcumenici auctoritate exauctorare non potuisse : itaque se utpote legitimum Urbani successorem, in ea Pontificatus in universam Ecclesiam possessione restituendum fuisse, atque ab se indicendi Œcumenici Concilii auctoritatem pendere. Objiciebant contra cardinales, at non probabant, nolle Gregorium congregari Œcumenicum Concilium, neque idoneas rationes sectari, et pro retinenda dignitate propagationem schismatis contemnere. Pergunt iidem cardinales :

43. « Opponuntur etiam contra eorum quemlibet fautoriæ schismatis, atque asseruntur notoriæ et probabiles, pertinacis et obstinati ex dictis et factis eorum : opponuntur enormia et gravia crimina notoria facti permanentis, de quibus pluries et solemniter moniti fuerunt, incorrigibiles, pertinaces et obstinati : et crimina sunt talia, quæ enormiter scandalizant totam Ecclesiam; imo sunt in subversione, nisi occurratur, totius status Ecclesiastici. Istis pro vero præsuppositis, quæ sunt luce meridiana clariora, quæ præsidenda signa frenetica audebit asserere, quod ipsi vel eorum alter in ista materia possit, vel debeat esse judex, et per consequens auctoritative convocare Concilium Generale, cum multi opinentur eos jam esse præcisos ?

« Præterea clarum est, quod isti sunt principales Benedictus et Gregorius, de quorum facto agitur, ita quod necessitate juris oportet eos requirere, et provocare ad causam, et assignare eis locum securum, et istud jam est factum per dominos cardinales, nam dominus Gregorius hunc locum recusare non potest ; omnis locus in hoc articulo recusatur, vel quia non est idoneus vel inhabilis, vel quia non est tutus, vel quia non est electus per partes. Quoad idoneitatem vel habilitatem loci Pisarum, non est insistendum, primo quia notorium est, secundo etiam ultra alia loca mundi Gregorius commendavit locum Pisarum, sicut est rei veritas. Item ex tunc se posuit bis in manibus Florentinorum, in quorum dominio est ipse locus. Similiter dominus Benedictus, qui jam acceptavit hunc locum, non potest eum allegare suspectum, et ut communiter contrarium etiam asseritur, et est magis verisimile propter illam, quæ facta dicitur, et habentur litteræ a diversis personis fide dignis : « Dominus Benedictus per-« sonaliter veniet ad istud Concilium ad locum « præsumptum, si inveniat locum mutatum, « factis justis et rationalibus protestationibus « suis recedet, et sic Concilium ruet ex toto, et « ipse prætendet se excusatum ».

44. « Præterea reges et principes, communitates, prælati, clerus et populus totius Christianitatis utriusque obedientiæ sunt solemniter vocati ad istum locum et terminum, et a pluribus habetur responsio, quod venient vel mittent, si inveniant locum mutatum, delusi et frustrati, si venerint recedent ; et si per prius ea sciverint, non venient, et arguent nos probabiliter varios, mutabiles et inconstantes, et per consequens Concilium ruet, ut supra. Et credant dicti domini Carolus et Malatesta, quod multi venient Pisas, qui propter multas rationabiles et justas causas non transibunt magis profunde in Italiam. Sunt et multa alia, ex quibus manifeste convincitur quod dictus Gregorius et sui, qui vellent divertere et impedire istud sanctum negotium, procurant ista diverticula. Quis sanæ mentis non videat, quod quidquid agitur per dictum Gregorium et suos, est ad divertendum istud sanctum Concilium, per quod solum potest sedari schisma, et uniri Ecclesia Dei ; et quod malitiose et nequiter procuratur ad impediendum tantum et tam optatum bonum, ita per Dei gratiam dispositum, et propinquum, et sub fallaci et dissimulata cautela petivit seu peti faciunt loci mutationem ? Quæ enim est ratio

quod dominus Gregorius non venit ad locum per eum nedum acceptatum, sed tam publice et solemniter oblatum, et copiose laudatum, nisi ut sub verborum pampinis frustretur negotium? Nam si nunc (quod absit) Concilii congregatio impediretur, non esset spes quod de tempore nostro posset iterum congregari; et ad istud tendunt isti seductores populi Christiani, et maxime bonorum virorum et simplicium devotorum, tractando et procurando per vias exquisitas, quod divertatur negotium, et Concilium non teneatur, etc. »

45. *Difficultates ingentes circa auctoritatem Concilii et numerus Patrum qui eidem interfuere.* — Premebat valde cardinales et alios præsules, qui Pisis morabantur, difficultatum moles in arduo illo opere, atque ideo nonnullas quæstiones eo spectantes, quibus adversarii ipsos possent lacessere, proposuerunt, subjectisque capitibus [1] distinxere:

DUBIA MOTA PER CARDINALES QUI FUERUNT PISIS ANNO DOMINI MCDIX.

« Quia in Concilio Universali possent duo contendentes de papatu seu ipsorum alter, vel etiam ipsorum sequaces movere dubia, et dicere exceptiones, quæ sequuntur, ideo super illis est habenda ante diem Concilii matura deliberatio.

« I. Et primo forsan dicetur et excipietur quod cardinales non potuerunt vocare Concilium, sed potius ille, qui gerit se pro papa in parte sua, et hoc videtur habere colorem per omnia jura di. XVII.

« II. Et si huic dubio clare satisfiat, non censebitur Ecclesia congregata, nec esset ibi Concilium, sed potius conciliabulum, et sic nullius auctoritatis jux. c. mul. XVII di.

« III. Item moveri aliud dubium. Si quilibet, qui se pro papa gerit, petit ante omnia restitutionem propter subtractiones et neutralitates sibi factas, talis petitio videtur habere colorem per *C. item summatus*, qui est sub §. *Item cum Balaam* II *q.* VII.

« IV. Item potuerunt dicere prima facie contendentes quod posito, quod si cardinales possent vocare Concilium, vocatio ista esset nulla, quia exspoliatus episcopus ex quacumque causa vocari non potest de jure Concilium, nisi fuerit restitutus: nec de aliquo crimine agi contra eum, ut volunt jura per expressum in *q.*, I *et* II *q. per totum*, et ista est una exceptio, quæ prima facie videtur juridica per dicta jura, et in illis dominus Benedictus se fundavit tempore alterius subtractionis: et nisi isti dubio sufficienter respondeatur, Concilium nullius effectus redderetur.

« V. Item posset moveri dubium, si Benedictus vel Gregorius in Concilio peterent subtractos vel neutrales repelli a Concilio tanquam ibidem vocem non habentes, ista petitio videtur habere colorem per § *huic etiam* XVII di. et quia subtracti seu neutrales spoliantes per hoc papam, censentur esse inimici secundum jura vulgata, et sic venient in Concilio ut partes, non autem ut judices, vel vocem habentes. Istud dubium est forte, etc. ». Sed maximis hisce difficultatibus spretis, congregati Pisis cardinales et episcopi in sententia de Concilio celebrando perstitere, cui interfuere viginti duo cardinales veri falsive, patriarchales titulos gerentes quatuor, archiepiscopi duodecim, octoginta episcopi, Galliarum, Angliæ, Poloniæ, Lusitaniæ, Cypri, Bohemiæ, tum Romanorum et Siciliæ controversorum, nimirum Wenceslai et Ludovici regum oratores. Castellanus vero et Aragonius pro Petro e Luna: Robertus Germanus et Ladislaus Neapolitanus, Danus, Suecus, Norwegus, Batavus et Sigismundus Hungarus pro Gregorio aliquantulum constantes stetere: eorum porro, qui interfuere nomina ita descripta habentur [1]:

NOMINA REVERENDISSIMORUM CARDINALIUM, AMBASSIATORUM REGUM, PRINCIPUM, DUCUM, COMITUM, BARONUM, COMMUNITATUM ET UNIVERSITATUM.

EPISCOPI CARDINALES.

« Dominus Guido episcopus Penestrinus.
« D. Henricus episcopus Sabinensis.
« D. Nicolaus episcopus Albanensis.
« D. Antonius episcopus Ostiensis.
« D. Petrus episcopus Tusculanus.

PRESBYTERI CARDINALES.

« Dominus Petrus tit. S. Susannæ, dictus de Tureyo.

« D. Angelus tit. S. Potentianæ, dictus Laudensis.

« D. Petrus tit. S. Praxedis, dictus de Hispania.

« D. Conradus tit. S. Chrysogoni, dictus Militensis.

« D. Franciscus tit. SS. Quatuor Coronatorum, dictus Burdegalensis.

« D. Jordanus tit. S. Laurentii in Damaso, dictus de Ursinis.

« D. Joannes tit. S. Crucis in Jerusalem, dictus Ravennas.

« D. Antonius tit. S. Praxedis, dictus Tudertinus.

« D. Ludovicus tit. Basilicæ duodecim Apostolorum, dictus de Baro.

[1] Ext. in biblioth. Barber. I. VII. de schism. p. 33.

[1] Tom. XXII. de schism. p. 115.

DIACONI CARDINALES.

« Dominus Amedeus S. Mariæ Novæ, dictus de Salutiis.

« D. Raynaldus S. Viti in Macello, dictus de Brancaciis.

« D. Landulphus S. Nicolai in Carcere Tulliano, dictus Barensis.

« D. Baldhassar Cossa, dictus S. Eustachii.

« D. Odo S. Georgii ad Velum Aureum, dictus de Columna.

« D. Petrus S. Angeli, Romanus dictus.

« D. Antonius S. Mariæ in Via-Lata, dictus de Calancho.

« D. Petrus S. Angeli, Ultramontanus dictus.

NOMINA AMBASSIATORUM REGUM, ET PRIMO REGIS ROMANORUM ET BOHEMIÆ.

« Dominus Wenceslaus patriarcha Antiochenus.

« D. Simon episcopus Misnensis.

« D. Benetius Cosnich miles.

« D. Hieronymus auditor sacri palatii.

« D. Joannes Nuson decretorum doctor.

AMBASSIATORES REGIS FRANCIÆ.

« Dominus Ludovicus, S. Agathæ diaconus card. dictus de Baro.

« D. Simon patriarcha Alexandrinus.

« D. Petrus episcopus Meldensis.

« D. Ægidius episcopus Constantiensis.

« D. Guillelmus Boraterii, legum doctor.

« D. Goffridus de Perusia.

AMBASSIATORES REGIS ET REGNI ANGLIÆ AC OMNIUM ECCLESIARUM METROPOLITANORUM, CATHEDRALIUM ET COLLEGIATARUM.

« Dominus Robertus, episcopus Saresberiensis.

« D. Thomas episcopus Dameniensis.

« D. Henricus, episcopus Menensis.

« D. Thomas, abbas monasterii S. Mariæ Eboracensis

« D. Richardus, abbas monasterii B. Mariæ Jorevallis.

« D. Thom. prior Cantuariensis Cisterciensis Ordinis.

« D. Comes Suffolchiæ.

« D. Joannes Oehul miles.

« D. Richardus Camascon legum doctor, canonicus et officialis Goracensis.

AMBASSIATOR REGIS ET REGNI POLONIÆ.

« Dominus Petrus episcopus Cracoviensis.

AMBASSIATORES REGIS ET REGNI PORTUGALLIÆ AC OMNIUM ECCLESIASTICORUM ET PRÆLATORUM IPSIUS REGNI.

« D. Joannes, episcopus Ulyxbonensis.

« D. episcopus Lamacensis.

« Magister Laurentius, provincialis Ordinis S. Augustini.

« Magister Ordinis Minorum, confessor regis.

PROCURATOR REGIS CYPRI.

« D. Petrus cardinalis S. Angeli Ultramontanus.

AMBASSIATORES REGIS LUDOVICI JERUSALEM ET SICILIÆ.

« Dominus Joannes episcopus Vapicensis.

« D. Guillelmus de Rupibus, miles et cancellarius.

« D. Joannes Genardus, legum doctor et consiliarius.

« Magister Luchas de Castiglione, secretarius ».

Tum de iis, a quibus oratores missi fuere, hæc subjiciuntur : « Primum a ducibus Burgundiæ, Brabanciæ, Ernesti Guillelmino Bavariæ et Hollandiæ, Stephanio de Bavaria Bugguzlano Stetinensi, Pomeraniæ et Casubiæ, principeque Ruxanorum, Carolo Lotaringiæ et Marchianæ, Gerstleo de Baldersinge Mazoviæ seniore, qui numero viginti quinque : tum a comitibus Clinensi, Blandratæ, Valcandiæ, de Serra et Semburch, Octumburg et Inscreulerg, judice Arboreæ, domino Narbonæ et vicecomite de Passo, qui undecim numero extitere : tum a marchionibus Jodocho Brandeburgensi, et Moraviæ archicamerario sacri Romani imperii et electore, Frederico Thuringiæ, et marchionibus, Misniæ, Eslensi, qui fuere quinque : ab archiepiscopis Coloniensi imperii electore, et Maguntino, qui tredecim fuere : a patriarcha Aquileiensi tres : quinque ab electo Leodiensi, a magistro Ordinis e Prussia, et Hospitalariorum duo.

« Suos misere plures Academiæ, ut Parisiensis, Bononiensis, Tolosana, Andegavensis, Cracoviensis, Viennensis, Montispessulani, Exoniensis, Cantabrigiæ, Pragensis, Coloniensis, qui unus supra triginta fuere.

« Philibertus e Noylaco magister Rhodiorum equitum cum sexdecim religiosis equitibus accessit.

« Quatuor interfuere patriarchæ Simon Alexandrinus, Hugo Jerosolymitanus, Wenceslaus Antiochenus, Franciscus Lando Gradensis, protonotarii duo ; archiepiscopi duodecim Franciscus Narbonensis, Philippus Lugelon..., Petrus Bituricensis, Nicolaus Sipontinus, Franciscus Smyrnensis, Amelius Turonensis, Pileus Jannen-

sis, Vitalis Tolosanus, Alhamannus Pisanus, Bertrandus Arbonensis, Joannes Viennensis, Joannes Ulyxbonensis : episcopi octuaginta : priores unus supra quadraginta, abbates octoginta septem : priores monasteriorum viginti : generales Prædicatorum, Minorum, Carmelitarum, Augustinianorum cum aliquot magistris theologis, et procuratore Ordinis Montis-Oliveti, quatuordecim archiepiscoporum procuratores, episcoporum supra centum, abbatum ducenti duo : capitula Ecclesiarum metropolitanarum, cathedralium et collegiatarum, quæ suos misere oratores, novem supra centum fuere ».

46. *Acta in sessionibus quinta, sexta, septima, octava et nona.* — Quinta, sexta, septima et octava sessiones, in urgenda judiciaria actione adversus Gregorium et Petrum e Luna occupatæ fuere, in quarum etiam postrema edita hæc sanctio :

« Sancta Synodus, habita plena et matura deliberatione, decernit, pronuntiat et declarat unionem ac conjunctionem factam de duobus collegiis dominorum S. R. E. cardinalium fuisse et esse legitimam et canonicam, ipsamque sua auctoritate roborat, approbat et confirmat pro bono tam sancti et pii negotii ac evidenti et imminenti necessitate universalis Catholicæ Ecclesiæ, exstirpationis schismatis, ac unionis et reintegrationis ipsius Ecclesiæ, ac etiam hanc sanctam Synodum per dominos cardinales utriusque collegii ad tantum bonum simul unitos et congregatos tempore congruo, et in loco tuto, habili, idoneo, securo et libero rite, debite et canonice convocatam. Declarat insuper, pronuntiat et decernit per Dei gratiam hic esse generale Concilium repræsentativum totius universalis Ecclesiæ Catholicæ rite, juste et rationabiliter fundatum et congregatum, et ad hoc Generale Concilium tanquam ad unicum superiorem et judicem in terris pertinere hujus causæ et omnium propositorum contra dominos Benedictum et Gregorium nominatos contendentes, seu, ut asseritur, colludentes de papatu, cognitionem, examinationem, decisionem ac omnimodam determinationem, ac omnium et singulorum ad dictam causam pertinentium quoquomodo dependentium, et incidentium seu emergentium ex præmissis ».

In nona sessione promulgarunt sanctionem, a Gregorii et Petri e Luna veneratione discedere fidelibus licuisse, ex quo redintegrare Ecclesiarum conjunctionem voluntaria abdicatione pertinaciter negarunt, (sed id falso affictum Gregorio,) omnia acta a Gregorio et Petro e Luna edita in propagationem schismatis rescidere, instruendamque in eos, discussis testium dictis, actionem pronuntiarunt. Addidere etiam : « Item eadem sancta Synodus in favorem fidei et pro schismatis exstirpatione ac lacerata Ecclesia unienda et pacificanda decernit, pronuntiat et declarat omnes, cujuscumque status, etc. etsi cardinalatus, etc. præfulgeant dignitate, qui in causa præsenti sunt, et esse possunt judices seu conjudices, in Concilio etiam esse posse legitimos testes, eorumque tam testimoniis quam sententiis fidem esse indubiam adhibendam ». In quo decreto observandum est voluisse ipsos, contra jura communia, ut Gregorii inimici testes ac judices illius esse possent. Demum vigesima prima die Maii, in sessione decima, instaurata est judiciorum forma in Gregorium et Petrum e Luna xxiii Maii : productaque sunt adversus utrumque plura accusationum capita ; quorum hic articulos subjicimus.

47. *Capita criminum objecta Gregorio et Petro e Luna in triginta septem articulos distributa.* — Articuli producti coram sancta Synodo contra Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII nuncupatos, de papatu perperam contendentes, notorii probantur, ut sequitur :

« Coram hac sancta et universali Synodo hic principaliter Spiritus sancti gratia congregata pro parte procuratorum, promotorum, instigatorum, seu sollicitatorum deputatorum ad causam prosequendam pro exstirpatione hujus detestandi et inveterati schismatis, et unione et reintegratione sanctæ matris Ecclesiæ, contra et adversus dominos Petrum de Luna, a nonnullis Benedictum XIII nuncupatum, et Angelum Corario, ab aliis vocatum Gregorium XII, de papatu damnabiliter et temerarie contra omne fas contendentes, et quantum in eis est, Ecclesiam dividentes, ad hanc sanctam Synodum legitime vocatos, et per eamdem contumaces reputatos, et quemlibet eorum proponitur, et pro plena informatione omnium in hac præsenti Synodo residentium subjungetur plena informatio omnium, et quorumcumque gestorum per quemlibet prædictorum duorum contendentium sub forma infrascripta, et ut ab exordio schismatis vera et notoria describatur narratio, deputati ad facta infrascripta colligenda et causas, dant et exhibent huic sancto Concilio, quæ in sequentibus describuntur tanquam vera, manifesta et notoria ».

Sequitur prima pars primi articuli :

« Post mortem enim felicis recordationis domini Gregorii XI, qui Romæ obiit anno Domini MCCCLXXVIII, et die XXVI mensis Martii, reverendissimi in Christo patres et domini domini cardinales tunc Romæ existentes metu, ut aiebant, Romanorum petentium eligi Romanum vel Italicum, elegerunt dominum Bartholomæum quondam Barensem archiepiscopum, qui fuit Urbanus VI nominatus, iidemque domini cardinales reputantes, hoc non obstante, Romanam Ecclesiam vacare, (debebat hoc Concilium excutere, an illi recte reputassent laniandam esse schismate Ecclesiam) ex post elege-

runt dominum Robertum de Gebennis Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem, qui sic electus fuit Clemens VII appellatus. Quanta ex istis electionibus insurrexit in Dei Ecclesia divisio, quantum turbo inde exortus concusserit clerum, et populum involverit Christianum, cum notoria existant, et rei evidentia manifesta, illa prosequi supervacuum reputatur. Sicque invaluit ambitio, (scilicet Gallorum anticardinalium, et pseudopontificum qui controversiam Concilio toties oblato permitti non assenserunt,) ut tempore Urbani, Clementis et Bonifacii aliqua reperta non fuerit dispositio, per quam schisma exstirparetur, et unitas in Dei Ecclesia reduci valeret, quamvis domini cardinales de utraque obedientia id permaxime anhelarent : sed non poterant executioni demandare propter potentiam præsidentium. Probatio primæ partis primi articuli est et probatur per XIV testes, quorum tres sunt cardinales, quinque episcopi, et unus ad certam Ecclesiam cathedralem electus, unus est abbas, tres doctores, et unus licentiatus in decretis.

« Sed superveniente domini Clementis transitu ab hac luce, iidem domini cardinales, qui in Avinione erant, inter quos erat dominus Petrus de Luna diaconus cardinalis tunc, postea assumptus in Benedictum XIII, quod semper gesserunt in corde, disposuerunt in actionem adducere, futuris impedimentis et ambitionibus viam præcludendo ; propter quod post conclavis ingressum, antequam ad electionem procederent, ad invicem promiserunt, et juramento firmaverunt, quod si quis eorum in papam eligeretur, prosequeretur exstirpationem schismatis et unitatis, vinculum in Dei Ecclesia reduceret per omnes vias rationabiles et accommodas, per quas brevius posset haberi unio, etiam usque ad renuntiationem papatus inclusive, sicuti majori parti dominorum cardinalium eorum, qui tunc erant, pro bono unionis videretur expediens fore, ut hoc in quadam cedula super præmissis facta subscripta manibus ipsorum dominorum cardinalium plenius continetur : et singulariter fuere prædicta jurata per dominum Petrum de Luna tunc diaconum cardinalem S. Mariæ in Cosmedin, et ex post ipse dominus Petrus electus fuit in summum Pontificem ab ipsis dominis cardinalibus ea confidentia et intentione, ut nunc inter eos dictum fuit, quod præmissa servaret, alias eum nullatenus elegissent : qui sic electus et Benedictus XIII nuncupatus iterata vice juravit prædicta inviolabiliter observare ad requisitionem dominorum cardinalium prædictorum : et ista secunda pars primi articuli probatur per XII testes, tres sunt cardinales, quatuor episcopi, et unus electus ad Ecclesiam cathedralem, unus abbas, duo legum et decretorum doctores, et unus licentiatus in decretis.

« Et tunc illico ipse dominus Benedictus ad varias mundi partes, verbo et scripto mandavit et notificavit, quod erat omnino dispositus renuntiare pro bono unionis, adversario pariter renuntiante : sed intra paucos dies sic opinionem mutavit, quod de via cessionis verbum audire nolebat, illosque exosos habebat, qui de illa materia mentionem faciebant. Et probatur notorius per octo testes, et quorum unus est cardinalis, duo sunt episcopi, unus electus confirmatus ad Ecclesiam cathedralem, unus abbas, duo doctores, tam legum quam decretorum, et unus licentiatus in decretis.

48. « II Articulus. Post vero ipsius domini Benedicti assumptionem, domini cardinales varia tenuerunt Concilia supra modo uniendi Ecclesiam, et dum ipsa Concilia inchoarent, evidenter apparuit quod ipse dominus Benedictus viam cessionis per ipsum juratam prosequi non intendebat, sed potius illam declinare, nam ex post, quia aliqui domini cardinales aperte loquebantur de via cessionis, fuerunt in periculo captionis et incarcerationis taliter, quod interdum aliqui comminationum metu subito a conciliis et a missa recedebant, non petita licentia nec fine expectato, aliqui metu territi silentium imponebant ori suo ; alii etiam subito a civitate Avinione recedebant capi timentes et incarcerari, nam illi reputabantur exosi, qui de unione prosequenda loquebantur per viam mutuæ cessionis. Et probatur per VIII testes, quorum tres sunt cardinales, unus episcopus, unus electus ad Ecclesiam cathedralem, duo doctores decretorum, et unus licentiatus in decretis.

« III Articulus. Deinde infra annum assumptionis domini Benedicti, serenissimus princeps dominus Carolus rex Francorum ad ipsum dominum Benedictum illustres principes Bituricensem et Burgundiæ patruos, et Aurelianensem fratrem duces, cum notabili comitiva prælatorum, magistrorum in theologia, doctorum in jure canonico et civili, et aliorum virorum insignium destinavit ad requisitionem ipsius domini Benedicti, qui per suos postulaverat nuntios ut rex mitteret ad eum tales, et sic solemnes nuntios, cum quibus posset deliberare de facto unionis Ecclesiæ, ut cum ipso rege ; qui cum magna sinceritate, humilitate et devotione hortati fuerunt dominum Benedictum ad prosecutionem unionis Ecclesiæ, offerentes pro parte regis et sua ac totius regni Francorum consilia, auxilia et favores, requirentes ab ipso domino Benedicto ut dignaretur regem et ipsos certificare de via, per quam exstirpationem schismatis prosequi intendebat. Et quia dominus Benedictus aliud specifice aperire quam viam compromissi, quam justitiæ appellabat, ac conventionum partium in certo loco faciendam, quæ fuere communi judicio dominorum cardinalium, ipsorumque dominorum ducum, prælatorum et aliorum notabilium virorum dilatoria et

inania reputata, et ad unionem in Dei Ecclesia reducendam nullatenus pertinentia, præfati domini duces pro parte regis et sua et prælatorum regni proposuerunt quod via mutuæ cessionis ipsius domini Benedicti et sui adversarii erat illa, per quam schisma exstirpari poterat, attenta diuturnitate schismatis, magna utriusque partis adhærentia, ac difficultatibus tam facti quam juris in causa schismatis occurrentibus, et aliis multiplicibus mediis et rationibus luce clarioribus ostenderunt, viam cessionis necessariam existere; supplicantes ut vellet eam acceptare, offerre et prosequi, maxime quia idem dominus Benedictus per antea regi per suos nuntios mandaverat, quod ipse omnem viam sibi aperiendam rationabilem acceptaret, et nullam penitus refutaret, quæ posset ad exstirpationem schismatis pertinere; et etiam quia ipse dominus Benedictus existens legatus tempore Clementis in Francia, dixerat aliquibus ex dominis ducibus antedictis, et quibusdam aliis notabilibus juris, quod erat necessarium et expediens ut per viam mutuæ cessionis finis schismati imponeretur. Et probatur ipsa prima pars tertii articuli per decem testes, quorum duo sunt cardinales, tres episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus abbas, et duo doctores juris canonici et civilis, unus licentiatus in decretis.

« Deinde etiam cardinales iteratis et humilibus supplicationibus instantias fecerunt permaximas, ut ipse dominus Benedictus viam cessionis acceptaret, offerret et prosequeretur, et ultra; quia videbant supplicationibus et orationibus non posse proficere, in vim cedulæ in conclavi juratæ dixerunt, quod erat omnino expediens bono unionis, ut ipse dominus Benedictus per viam cessionis mutuæ prosequeretur pacem Ecclesiæ et schismatis exstirpationem, et in vim cedulæ prædictæ juratæ ipsum solemniter requisiverunt, ut per viam cessionis, pacem Ecclesiæ prosequi vellet, quod facere expresse denegavit, asserens eam esse perniciosam, non bonam. Et probatur ista secunda pars tertii articuli per XII testes, quorum tres sunt cardinales, quinque episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus legum doctor, unus abbas, et unus licentiatus in decretis.

49. « IV Articulus. Ex post serenissimi principes reges Franciæ, Angliæ et Castellæ suos simul nuntios solemnes destinaverunt ad ipsum dominum Benedictum in Avinione residentem, supplicantes instantius pro via cessionis per eum acceptanda et prosequenda, pro qua similem instantiam facere intendebant domino Bonifacio, qui tunc Romæ residebat; quam viam cessionis publice impugnari fecit et reprobari in præsentia dominorum cardinalium et nuntiorum prædictorum per dominum Bonifacium de Manatis: et aliud dominus Benedictus responsum non dedit, sed dixit, quod per nuntios suos regibus antedictis infra breve tempus notificaret intentionem suam: quod facere ex post omnino prætermisit, et supplicationes dominorum cardinalium super hoc exaudire recusavit. Et licet nuntii prædictorum regum ad dominum Bonifacium Romæ accesserint, tamen dominus Benedictus præmisit nuntios suos ad dominum Bonifacium, videlicet episcopum Tirasonensem, valde sibi familiarem et domesticum, et quosdam alios, qui secreta et familiaria habuerunt cum dicto domino Bonifacio et suis consilia et colloquia ante adventum nuntiorum regum prædictorum. Et nuntii prædictorum regum supplicationes eidem fecerunt de via cessionis acceptanda, et in effectu idem dominus Bonifacius respondit quæ dixerat dictus dominus Benedictus, et eodem præmeditato sermone, nullo modo subsecuto effectu ». Falsum omnino istud est, nam Bonifacius respondit dirimendam esse controversiam a Concilio Œcumenico, sed politici repudiato Concilio, ad quod id spectabat, Pontificem Pontificio solio discedere pro imperio jubebant, ne, ut supra diximus, discussa controversia de schismate, ipsi rei deprehenderentur. « Comprehenderuntque evidenter et notorie nuntii antedicti, et publice dixerunt, quod in domino Benedicto et Bonifacio nulla erat dispositio ad viam cessionis vel aliam, per quam pax in Dei Ecclesia haberi posset, sed potius inter ipsos erat collusio et concordia, ut manerent in eorum damnatis cathedris et honoribus concupitis, post terga ponentes quidquid de fide Ecclesiæ et salute fidelium juraverant ». Impudentissima fuere ista illorum mendacia, nam Bonifacius stare volebat Ecclesiæ judicio, et ab Angliæ regis oratoribus rogatus Gallorum rex, ut controversiam a Concilio Œcumenico dirimi pateretur, id detrectavit; pariterque antipapa nunquam Ecclesiæ universali se submittere voluit. « Et maxime collusio antedicta evidenter colligitur, quia per antea ipsi duo contendentes miserunt sibi adinvicem nuntios et litteras absque conscientia dominorum cardinalium, quoad illa quæ erant tractaturi et prosecuturi, et nuntiis suis Benedictus, quos ad dominum Bonifacium destinaverat, in mandatis dedit, ut domino Bonifacio papalem reverentiam adhiberent, idemque fecerunt nuntii domini Bonifacii domino Benedicto publice et notorie ». Prævaricatos ea in re Bonifacii oratores certissimum est. « Et probatur quartus articulus per decem testes, quorum duo sunt cardinales, quatuor episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus abbas, unus doctor legum, unus licentiatus in decretis.

50. « V Articulus. Post hoc illustrissimus princeps rex Romanorum et Bohemiæ, suos solemnes nuntios, inter quos fuit principalis R. P. D. episcopus Cameracensis ad dominum Benedictum, tunc in Avinione residentem destinavit, et in publico consistorio, præsentibus do-

minis cardinalibus, prælatis, clericis et laicis, in copiosa multitudine, proposuerunt ex parte dicti domini regis, mala quæ ex diuturnitate schismatis evenerunt toti Christianitati, et difficultates occurrentes in istius pestiferi schismatis exstirpatione ; quodque ipsi regi et suo consilio videbatur utilis et necessaria via mutuæ cessionis, et pro illa acceptanda et prosequenda supplicabat instantius, intendens similem instantiam facere domino Bonifacio Romæ residenti, cujus supplicationibus idem dominus Benedictus nullatenus voluit consentire, et in eodem publico consistorio viam cessionis expresse refutando publice et notorie omnibus audientibus, quod de hac via cessionis prosequenda alias fuerat requisitus, sed illam non acceptaverat, nec illam intendebat in futurum acceptare, quia crederet peccare mortaliter si illam acceptaret et prosequeretur. Et probatur illa pars prima quinti articuli per XI testes, quorum quatuor cardinales, tres episcopi, duo legum doctores, et unus archipresbyter Ecclesiæ cathedralis, et unus licentiatus in decretis.

« Hæc autem assertio sive dogmatizatio sic publice facta audientes commovit quamplurimum, quia cum via cessionis mutuæ pro unione in Dei Ecclesia reducenda, sit justa et sancta, auctoritatibus novi et veteris Testamenti conveniens, determinationi Ecclesiæ, sacris canonibus, et sanctorum Patrum decretis et exemplis, sitque charitatis et perfectionis, et ab omnibus Christi fidelibus approbata, et necessaria in hoc casu reputata, non videbant audientes a quo fonte posset procedere ista assertio, nisi solum ex dominandi cupiditate, quæ frequenter juxta beatum Augustinum opiniones gignit legi et fidei contrarias ; et quid importet hæc assertio sic publice et notorie prædicata, istius Concilii est deliberare et decernere, prout fidei, Ecclesiæ unitati, et saluti fidelium noscitur expedire. Et probatur ista secunda pars quinti articuli per VII testes, etc. quorum quatuor sunt cardinales, duo episcopi, et unus licentiatus in decretis.

« VI Articulus. His peractis, ostenderunt domini cardinales frequenter domino Benedicto claris et evidentibus rationibus, quod sua via compromissi, cui nimis pertinaciter inhærebat, non erat bona et conveniens ad unitatem Ecclesiæ procurandam, nec juridica, quia compromissum reprobatur a jure, cum de titulo beneficii Ecclesiastici cujuscumque agitur, multo fortius cum agitur de titulo papali et habenda Ecclesiæ unitate ; illaque via non erat conscientiarum serenativa, imo potius maculam inferens, et adversarius illam merito poterat rationabiliter refutare, supplicantes ut illi nollet inhærere, sed potius viæ mutuæ cessionis per eum juratæ, et fere ab omnibus Christi fidelibus approbatæ : quæ facere expresse denegavit, subjungens idem dominus Benedictus in præsentia omnium dominorum cardinalium, tunc in sua præsentia existentium, quod frustra sibi fiebat mentio de via cessionis, quia ipse nunquam offerret illam seu prosequeretur, etiamsi adversarius renuntiare vellet, nunquamque sederet inter cardinales in eorum scamno, ostendens per hoc evidenter, quod nullatenus renuntiare intendebat pro bono unionis, sed potius tenere illum statum quamdiu viveret in humanis ». In hac pertinacia demonstrabat antipapa, nunquam schisma abolitum iri nisi a Concilio Œcumenico, causa cognita, anathematis sententia percelleretur : hisque illustratur etiam Gregorii justitia ; nolente enim cedere antipapa vi voti ad cessionem non tenebatur. « Nam pluries frequenter dixit publice et asseruit, quod cedula per eum jurata ad viam cessionis, quæ bona non erat, nullatenus obligabat, nec illam intendebat aliquo modo acceptare etiamsi totus mundus hoc sibi consuleret, posito etiam quod omnes obedientes sibi a sua recederent obedientia. Et si hæc ad impedimentum unionis Ecclesiæ, juramenti liciti transgressionem, notorium scandalum Ecclesiæ, pertinaciam et contumaciam notoriam evidenter pertineant, videant zelum Dei habentes, decernat et judicet hoc sanctum et universale Concilium. Et probatur iste articulus per quinque testes, quorum duo sunt cardinales, unus episcopus, unus electus ad Ecclesiam cathedralem, unus licentiatus in decretis.

51. « VII Articulus. Ulterius quia multi reges et principes, prælati et alii disponebant se subtrahere ab obedientia ipsius domini Benedicti, quia perpendebant evidenter et notorie indispositum, pertinacem et contumacem ad unionem Ecclesiæ prosequendam, domini cardinales pro evitatione tantorum scandalorum eidem supplicaverunt, ut viam cessionis offerret et prosequeretur, vel saltem consentiret, et offerret, ut per omnem viam rationabilem et juridicam finis schismati imponeretur, et quod via cessionis esset ultima, si per alias unio haberi non possit, vel conveniret cum adversario in certo loco, et ibi ageretur de viis debitis et necessariis, quæ omnia facere expresse denegavit, non curans, ut tunc publice et frequenter dixit, de subtractione quacumque quæ sibi fieret, etiam si totus mundus se subtraheret, quia beatus Petrus, ut dicebat, non habuerat in sua obedientia Franciam, nec alias partes, de quarum subtractione timebatur, subdens etiam in verbis suis publice, quod plus merebatur cessionem non acceptando, quam posset demereri alias uno mense, et quod si cogeretur ad cessionem, dimitteret Ecclesiam in tali statu, ut post suam mortem longo temporis spatio reparari non posset : facta vero sibi ex post in regno Franciæ generali subtractione, domini cardinales eidem supplicaverunt, ut pro evitatione tantorum periculorum, et cum regnum Castellæ ad similem subtractionem se disponeret

faciendam, et nonnullæ aliæ nationes, ut ex post fecerunt, vellet offerre viam cessionis, ipsi domini cardinales offerebant se interposituros et laboraturos, ut subtractiones factæ revocarentur et aliæ non fierent; ipse dominus Benedictus præmissa facere denegavit, et expresse recusavit, et (quod longe deterius existit) tunc publice in Ecclesia Prædicatorum Avinionensi prædicari fecit per suum confessorem magistrum Vincentium, quod ipse nunquam acceptaret viam cessionis pro quacumque subtractione sibi facta vel facienda; imo potius pateretur mortem, si sibi hac de causa inferretur, quam cessionem offerret. » Consuluisse illi S. Vincentium, ut se Œcumenico Concilio submitteret, visuri sumus. « Si ista bene sonent, impedimentum pacis et unionis Ecclesiæ importent, et notorium Ecclesiæ scandalum cum pertinacia et contumacia notoria, videat et judicet hoc sanctum et universale Concilium. Et probatur iste septimus articulus per sex testes, quorum tres sunt cardinales, unus episcopus, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, et unus licentiatus in decretis.

« VIII Articulus. Subtractione ipsi domino Benedicto facta durante, ipsa tunc suos defectus aliqualiter agnoscens, obtulit saltem in verbo cum juramento publico, quod fere ad omnes reges et principes suæ partis direxit viam cessionis quæ sibi tunc visa est justa, licet illam per prius assereret peccatum mortale continere, adversario volente pariter cedere, mortuo vel ejecto, promisit eam in eodem juramento, quod ad congregationem, synodum vel Concilium, quod inde contingeret teneri et celebrari pro unione Ecclesiæ, ipse dominus Benedictus accederet: et propter hanc oblationem et alias considerationes restituta sibi fuit obedientia, quia credebatur pro illa, quæ verbo obtulerat facto haberet adimplere. Et probatur ista prima pars octavi articuli per octo testes, quorum duo sunt cardinales, tres episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, unus utriusque juris doctor, unus licentiatus in decretis.

« Et in restitutione obedientiæ inter ipsum dominum Benedictum et cardinales fuerunt initæ conventiones sub juramentis publicis, inter quas una fuit, quod promisit seu intendebat ipse dominus Benedictus convocare et tenere Concilium suæ obedientiæ super bono regimine Ecclesiæ et unione Ecclesiæ prosequenda: et licet de hoc fuisset facta specialis mentio in castro Raynardi, et Pontesorgiæ diœcesis Avenionensis in Instrumentis ibidem confectis, tamen dominus Benedictus conatus fuit ex post, ut notarii Instrumenta in formam publicam redigerent, illo articulo de convocando Concilio prætermisso, contra veritatem rei gestæ: et quia camerarius domini Albanensis, qui fuerat unus de rogatis notariis, hoc facere recusavit, ne crimen falsi incurreret, fuit per dominum Benedictum sub aresto tentus in curia per annum et ultra, et factæ sibi graves comminationes incarcerationis, et quod igni traderetur nisi hoc faceret: sed in illo fuit firma constantia, adeo quod minis et terroribus ad hoc induci non potuit; et per hoc patuit evidenter, quod servare nolebat promissa de via Concilii convocandi, et minus prosequi pacem Ecclesiæ per viam cessionis, de qua facta sibi restitutione verbum audire noluit. Et probatur ista secunda pars octavi articuli per testes quatuor, etc.

52. « IX Articulus. Exactis ex post aliquorum temporum intervallis dominus Benedictus suos destinavit nuntios ad dominum Bonifacium et licet notificaverit dominis cardinalibus quod mittebat pro facto unionis, ut dicebat, tamen ad quid mittebat, et quæ debebant ibidem tractari seu prosequi, ipsis dominis cardinalibus omnino occultum tenuit, prout et alias semper erat facere assuetus, quando ad dominum Bonifacium requisiverunt de via conventionis ipsius, ac domini Benedicti in uno loco de via compromissi quam justitiæ appellabant, et quibusdam aliis: et licet tunc in domino Bonifacio non fuerit reperta dispositio ad unitatem Ecclesiæ prosequendam. » Falso impingitur calumnia Bonifacio, nam ad committendam Concilio controversiam semper se paratissimum obtulit, ut dictum est, tamen ipso domino Bonifacio tunc infra breves dies defuncto, adhuc nuntiis Benedicti Romæ existentibus, domini cardinales, qui domino Bonifacio adhæserant, ipsos requiri fecerunt, quod si a domino Benedicto habebant mandatum, seu potestatem de via cessionis offerenda, hoc eis notificarent, quia ex causa domini cardinales erant dispositi ab electione cessare et negotio unionis intendere, et si de hoc ad dominum Benedictum, ut ipsi erant dispositi expectare responsum: qui quidem nuntii responderunt, quod nullum habebant mandatum de via cessionis offerenda, et pro hoc non intendebant mittere ad dominum Benedictum, quia via cessionis non erat bona. « Et probatur iste novus articulus per VII testes, etc. quorum tres sunt cardinales, duo episcopi, unus ad Ecclesiam cathedralem electus, et unus licentiatus in decretis. » Hactenus Pisani Patres adversus Petrum e Luna antipapam, quem schismatis reum fuisse certum est: nunc judicium instruunt in Gregorium, qui ab antipapa spe colloquii illusus, atque a cardinalibus per politicos subornatis desertus fuerat.

« X Articulus. Subsequenter mortuo domino Bonifacio, præfati reverendissimi domini cardinales in conclavi existentes, inter quos erat Cosmatus tunc cardinalis Bononiensis nuncupatus, postea assumptus in Innocentium Septimum, antequam ad electionem procederent, ordinaverunt certa, quæ tunc videbantur utilia pro unione Ecclesiæ procuranda et facienda, prout in Instrumento super hoc confecto latius continetur. Et quia, electo post præmissa per ipsos

dominos cardinales, qui tunc Romæ residebant, domino Innocentio prædicto, satis infra breve patuit evidentia facti, quod illa quæ fuerunt per ipsos dominos cardinales prævisa et ordinata pro bono unionis non fuerant ad pacem introducendam sufficientia, malitia hominum pensata, et propterea infra breve tempus, defuncto domino Innocentio præfato, antequam ipsi domini cardinales ad electionem vellent procedere in conclavi existentes, inter se magno zelo disposuerunt ad fortia manus ponere, ideo statuerunt et adinvicem promiserunt, et convenerunt, et juraverunt, et solemniter se voto astrinxerunt, quod si eorum aliquis in summum pontificem assumeretur pro unione in Dei Ecclesia reducenda, et schismatis exstirpatione, renuntiaret papatui et juri, quod sibi posset competere in illo, dum tamen Benedictus pariter renuntiaret, vel moreretur, dummodo domini cardinales, qui cum Benedicto erant, vellent sic convenire cum dominis cardinalibus Romæ existentibus, quod sequeretur electio unius veri et indubitati pastoris, et summi Pontificis, ut in Instrumentis super hoc confectis plenius continetur; et specialiter prædicta juravit, et vovit dominus Angelus Corario, tunc cardinalis Constantinopolitanus vulgariter nuncupatus, et postea in papam ab ipsis dominis cardinalibus electus, qui interrogatus per bonæ memoriæ dominum Florentinum priorem dictorum dominorum cardinalium, ut consentiret electioni de ipso factæ, dixit consentire, et non velle contradicere divinæ voluntati, tantum ut daret unionem et pacem Ecclesiæ, et post Gregorius nominatus prædicta de novo juravit et voto firmavit, et Instrumenta publica super hoc iterata, manu propria, sub nomine Gregorii subscripsit; ut in ipsis Instrumentis plenius continetur, misitque litteras suas sub media Bulla fere ad omnes principes et nobiles, communitates, universitates studiorum, præmissa continentes, et quod ea volebat inviolabiliter observare: et post sui coronationem in consistorio generali de novo prædicta omnia et singula promisit, vovit et juravit, præsente multitudine cleri et populi copiosa, increpando prædecessores suos, quod tantum neglexerant in dando unionem et pacem Ecclesiæ, de quibus fuit Angelus Dei multipliciter commendatus, et fuisset per amplius, si perseverasset in inceptis juratis et voto totiens repetito firmatis. Et probatur iste decimus per XXV testes, deponentes aliquis super toto, aliquis super partibus, quorum quatuor sunt cardinales, unus magnificus baro, tres auditores, unus magister in theologia, unus doctor legum, unus advocatus consistorialis, unus clericus cameræ, duo scriptores litterarum Apostolicarum, unus scriptor Pœnitentiariæ, unus licentiatus in decretis, unus nobilis de Janua, unus olim vicecamerarius, unus clericus capellæ, duo generales Ordinum mendicantium, unus alius scriptor litterarum Apostolicarum, procurator Ordinis.

53. « XI Articulus. Item ipse dominus Gregorius per suas litteras et nuntios prædicta per eum jurata et voto firmata notificavit domino Benedicto in Massilia residenti, requirens eum, ut prædictis vellet annuere, quod fecit tandem attractus tamen et quemadmodum invitus, nec sic simpliciter ut dominus Gregorius, licet per dominos cardinales et nuntios domini Gregorii fuisset sæpius solemniter requisitus, ut simpliciter consentiret, ut fecerat et faciebat dominus Gregorius: imo voluit sibi partem servare in electione futura, quod non fecerat Gregorius, dum dixit in suis litteris : « Dummodo cardina- « les Gregorio adhærentes velint nobiscum et « fratribus nostris taliter convenire, quod sequa- « tur canonica electio » ; prout in litteris domini Benedicti responsivis litteris dicti domini Gregorii, et eidem missis latius continetur; ita quod ex modo agendi, loquendi, et circumstantiis evidentibus deprehendatur, quod dominus Benedictus viæ cessionis assentiebat in verbo, non autem in re et effectu : et de hoc erat oblocutio, et fama Massiliæ inter dominos cardinales et alios quamplures tunc Massiliæ residentes. Et probatur iste XI articulus per XIV testes, deponentes quosdam super toto articulo, et quosdam super partibus, quorum quatuor sunt cardinales, unus magnificus baro, duo auditores, unus licentiatus in decretis, unus cameræ, duo scriptores litterarum Apostolicarum, unus scriptor pœnitentiariæ, unus clericus capellæ, unus advocatus consistorialis.

« XII Articulus. Et per antea audita de bona voluntate domini Gregorii, quam habere videbatur ad Ecclesiæ unionem magnificus dominus Malatesta de Malatestis de Pensauro etiam propriis expensis ad serenissimum dominum regem Franciæ, et ad dictum dominum Benedictum tanquam fervens zelator hujus sacratissimæ unionis accedere se obtulit, qui pro parte domini Gregorii, occasione ipsa, ut ad Urbem propterea se transferret fuit requisitus : qui postquam cum honorabili comitiva Romam ad exsequendum oblata et requisita applicuerat, supervenientibus nepotibus domini Gregorii, scilicet domino Antonio, tunc episcopo Mothonensi, et Paulo Corario, idem dominus Gregorius per dictos suos nepotes, ut dicitur, seductus et in reprobum sensum datus, variare et evidenter a promissis retrocedere incœpit : nam juxta consilium omnium dominorum cardinalium noluit mittere dictum Malatestam ad legationem prædictam, sed dictum dominum Antonium ». Floruisse cardinalem hunc pietate B. Joannis Capistranensis testimonio visuri sumus, idemque Ordinis Canonicorum S. Georgii in Alga conditor erat. « Cui arcana suæ mentis, ut creditur et post factum consistit, aperuit, associatis sibi bonæ memoriæ domino Guillelmo tunc episcopo

Tudertino, et domino Antonio de Butrio, utriusque juris doctore, ad famam tantum, quia ipsi nesciebant secreta, ut ex post dixerunt publice dicti domini episcopus et Antonius, imo nec domini cardinales aliquid sciverunt de secretis, quæ portavit dominus Antonius ejus nepos, cui dedit unam Bullam clausam, cujus continentiam præfati domini cardinales ignoraverunt : quibus per aliam suam Bullam de conveniendo de loco habili et idoneo decenti mandatum dedit : per quos oratores tandem conclusum fuit de loco Saonæ cum dicto domino Benedicto et suo collegio, quod et præfatum dominum Gregorium in vim dicti mandati obligaverunt, ut in certis terminis declaratis, cum suo collegio deberet ire Savonam, cum certis etiam modificationibus, prout in Instrumento super hoc confecto plenius continetur. Et probatur iste duodecimus articulus per XIV testes, quorum tres sunt cardinales, unus magnificus baro procurator, unus auditor, unus clericus cameræ, unus generalis Ordinis mendicantium, unus scriptor Pœnitentiariæ, unus clericus capellæ, duo scriptores litterarum Apostolicarum.

« XIII Articulus. Item quod dictus dominus Gregorius cum de dicta concordia loci Saonæ notitiam habuisset, ipsam concordiam approbavit et ratificavit, et coram suis dominis cardinalibus et aliis notabilibus personis sæpius affirmavit, quod locus ille sibi placebat, commendando nepotem suum prædictum, et increpando dominos cardinales qui illum suspectum habuerunt, dum mittebat confortando et sollicitando eosdem dominos cardinales pro accessu ad dictum locum, cum quibus dominis cardinalibus in diversis Conciliis deliberavit, quod si galeas habere non posset, dispositus erat ire in una barchella, seu pedes, si aliter transire non posset, assentientibus et ad hoc confortantibus eum dictis dominis cardinalibus : scripsitque Bullas suas serenissimo domino regi Francorum, sollicitando per suos fratres, ut ea quæ ipsum tangebant secundum dicta conventionis capitula, celeri executioni mandaret ; ac per fratrem Joannem Dominici dominum gubernatorem et regimen Januense requisivit pro celeri expeditione et executione eorum, quæ ad ipsos spectabant, quæ omnia ex relatione dicti fratris Joannis Dominici per dictum dominum gubernatorem et regimen Januense fuere integraliter executa, et similiter communitati Saonæ regratiando de prompta devotione et executione eorum, quæ ad ipsos pertinebant : illos hortando in Domino ad ulteriorem prosecutionem per suas Bullas conscripsit ; et ab oratoribus syndicisque communitatum Januæ et Saonæ Romæ existentibus, juxta continentiam conventionis prædictæ, juramentum fidelitatis recepit, redeuntemque dictum dominum Antonium nepotem suum, pro gestis et meritis in legatione prædicta, in camerarium promovit.

« Deinde autem idem dominus Gregorius variare et evidenter retrocedere a præmissis tam solemniter firmatis et ratificatis incepit, allegans aliquas frivolas executiones et causas, (non leves, sed gravissimas fuisse demonstratur,) impedimenti videlicet galearum defectus, et inopiam pecuniarum, nam dum ab oratoribus domini Benedicti in Roma esset requisitus ad accessum ad Saonam finaliter respondit, nullo modo velle ire sine galeis. Similem etiam responsionem fecit oratoribus serenissimi Francorum regis, qui etiam requisiverunt dominos cardinales, tunc Romæ existentes, ut attenta Domini Gregorii indispositione ad unionem, eos declararent an vellent Saonam accedere juxta promissa, eos etiam rogantes, ut si interim dominus Gregorius decederet, non procederent ad electionem futuri præsidentis : qui de mandato domini Gregorii responderunt, quod ipsi facerent debitum eorum. Quod ad secundum quæsitum responderunt etiam de suo mandato, quod ipsi non poterant obligare absentes ; sed instarent cum domino Gregorio, ut constitutionem faceret super hoc validam, quam constitutionem facere promisit, prout apparet per Instrumentum publicum manu domini Francisci de Montepolitiano : sed tamen post recusavit, ut impediret ; et licet galeæ, quas etiam a gubernatore Januensi in Janua dictus nepos suus requisiverat et capitaneum, videlicet dominum Joannem Ultramarinum, sibi exhibitæ et oblatæ fuissent per oratores serenissimi regis Franciæ, etiam cum juramento capitanei et patronorum, ac etiam obsidum datione de filiis et nepotibus prædictorum, et alia quacumque securitate : illas tamen recusavit, quamvis galeæ prædictæ oblatæ sibi fuerint armatæ, vel tantum corpora galearum cum fulcimentis omnibus, ut si confidere noluisset de hominibus Januæ, armare potuisset de suis, licet per prius accepta dicta corpora galearum, et similiter ire per terram omnimode recusavit, non obstante quod per consilia jurisperitorum extitit eidem domino Gregorio consultum, quod per terram non tenebatur, si non habebat galeas ». Animadvertit, ut diximus, Gregorius antipapam sibi parare insidias, quare jure mutavit sententiam : « De pecuniis autem, quas multas exegit a clero magnæ partis suæ obedientiæ ratione occasionis unius subsidii charitativi per ipsum impositi, ut iret Saonam causa prosequendi unionem, ut in suis Bullis desuper confectis plenius continetur, pro expensis necessariis extitit sufficienter provisum ; licet inter nepotes et consanguineos suos, et non in facto unionis, ut in suis Bullis narrabat, easdem distribuerit : nec etiam dominus Gregorius voluit constituere procuratorem ad renuntiandum, et Saonam transmittere, licet promisisset idem dominus Gregorius per Instrumentum publicum

in certos casum et eventum, quod si ire non posset aut nollet ad dictum locum Saonæ, idoneum mitteret procuratorem infra dictum terminum cum pleno et sufficienti mandato, et potestate ad faciendum ea, quæ ipse facturus esset, si personaliter adesset, secundum juramentum, et votum emissum secundum formam contractus facti in conclavi Romæ. Et probatur iste articulus per XVII testes, quorum quatuor sunt cardinales, quinque doctores, quatuor scriptores litterarum Apostolicarum, et quatuor notabiles viri.

55. « XIV Articulus. Item quod licet dominus Gregorius, maxime ad importunam instantiam dominorum cardinalium, qui conabantur Saonam appropinquare, versus Senas accedere dixisset, tamen dum in civitate Viterbii resideret totis conatibus quæsivit Perusium se transferre, qua vir se elongabat ab accessu Saonæ, nisi domini cardinales se in hoc sibi efficacius opposuissent, quorum quasi devictus instantia reversus Senas gressus suos direxit : et cum ibidem resideret, et instarent quod iret, dixit per Lombardiam ad terras marchionis Montisferrati velle transire, et ibi morari et tractare de alio loco, et clare dicebat nolle ire Saonam, quæ via erat totaliter indisposita, et impossibilis videbatur tam propter hyemem, quam propter guerras tunc instantes, et hæc omnia ex mala intentione ad impedimentum prosecutionis et conclusionem sacratissimæ unionis fieri apparebant evidenter : sperabat enim ad aliquem locum declinare per illam viam, in quo se fortiorem reputasset, et dominis cardinalibus inhibuisset, ut amplius non loquerentur de materia unionis sicut in Luca postea fecit ». Structa est hæc calumnia Gregorio ab ejus adversariis ; non enim vetuit verba fieri de instauranda Ecclesiarum conjunctione, sed conventicula cum adversariis agi, cum ad schisma conflandum spectarent, pravisque opinionibus contra Pontificiam auctoritatem imbuerentur. « Sed resistentibus dominis cardinalibus propter indispositionem prædictam, et quia ipse dominus Gregorius quærebat se divertere ad loca, ubi potentior esset, recedendo taliter a prosecutione unionis prædictæ, ut supra dictum est, eumdem pro majori parte sequi recusantes, dum eum requirerent, ut eos permitteret ire Saonam, et debitum eorum facere, secundum quod promiserant etiam de suo mandato, negavit expresse ». Jure negarat Gregorius, cum se insidiis circumventum specie pacis doleret. « Et replicato per dominos cardinales, ut vellet se supponere juri, et stare consilio Universitatis Bononiensis, Parisiensis, Senensis vel Romanæ curiæ, an cardinales tenerentur Savonam accedere etiam eo nolente, recusavit dicens : Ego sum papa, nec habeo me alicujus subjicere consilio ; imo ego sum super jus, et meæ sententiæ debetis vos conformare in totum : in hoc dominos cardinales, ne debitum suum facerent, quantum poterat, prohibendo ». Iniqua erant hæc postulata, cum Parisienses adversarentur Gregorio, Bononienses vero subornati a Balthasare perduelli cardinale, nec Pontifex placita Academicorum, sed Academici placita Pontificis sequi debeant, itaque jure responsum fuit. Debuerunt vero cardinales ut membra aptare se capiti, ferebatque ægre Gregorius ab iis colloquia suspecta fieri cum schismaticis. « Tractarunt domini cardinales, ut ad locum Petræsanctæ dominii Lucani unus ipsorum, scilicet dominus Gregorius, se transferret ; quem locum de Petrasancta per prius per suos oratores obtulerunt domino Benedicto commoranti in Saona, videlicet per protonotarium de Urbino, scilicet magistrum Jacobinum physicum, abbatem de Pratalia, et dominum Franciscum Justiniano de Venetiis, et dominus Benedictus ad Portumveneris appropinquaret, ex quo de loco Saonæ omnis erat spes penitus sublata, et mutua in civitate possent facilius concordari, et materiam unionis juxta eorum vota et promissa perficere ; idem dominus Gregorius tot difficultates posuit, ut pro tunc nullatenus voluit acceptare Petramsanctam, asserens eum locum non sibi securum, licet securissimus sibi esset, ut Lucana civitas, nam ejusdem domini et dominii erat, videlicet domini Lucani, qui etiam pro securitate sua voluit sibi domino Gregorio dare in obsidem unicum filium suum, et etiam ipse dominus Lucanus homagium se ei præstaturum offerebat, ac etiam roccham Petræsanctæ ponere volebat in manibus magnifici domini Berardi de Camerino vassalli Romanæ Ecclesiæ, et tunc stipendiarii domini Gregorii, de quo permaxime confidebat : quæ omnia denegavit velut ille, qui nullam voluntatem habeat uniendi, non obstante quod Lucam iverit sine aliqua dictarum securitatum, quæ utrobique sibi necessaria non erant, attenta illius magnifici domini Lucani probata fidelitate. Et probatur iste XVI articulus per XVII testes ». Omnia objecta de colloquio Saonensi disturbato inania sunt, cum in eo Petrus e Luna nollet pseudopontificatu se abdicare, sed opprimere Gregorium vel schisma propagare, ut suo loco a nobis ostensum est.

56. « XV Articulus. Tandem de Petrasancta, ut præmittitur, prius oblato et postea recusato, intercedentibus Venetis et devictus precibus et instantia dominorum cardinalium, inclinatus est Gregorius ire Lucam, et ut dominis cardinalibus timorem incuteret, ne ipsum ita pro unione sollicitarent », falsa est hæc interpretatio, neque enim ponente tum Gregorio Pontificatum, Ecclesiæ universæ conjungi poterant, cum Hispani et Scoti non cedenti antipapæ adhærerent. « voluit promissionem expressam a domino Lucano, ut libere posset in cardinales animadvertere : qui tantam affectionem ad Lucam habebant, quod mortem non timuerunt.

uno tali promissioni consenserunt, quod aliter dominus Lucanus nullomodo facere dispositus erat, quem accessum ipse dominus Gregorius male libenter fecit, adeo quod oportuit dominos cardinales sibi de eorum propria pecunia mutuare tria millia florenorum, de quibus non est adhuc plenarie satisfactum, licet ipse aliunde haberet pecuniam necessariam pro accessu Lucam, et dominus Benedictus veniret instantibus etiam suis dominis cardinalibus ad locum Portusveneris ad finem, quod ipsis existentibus in locis propinquis, convenientius posset concordari de loco mutuæ conventionis pro mutua cessione facienda, et danda pace Ecclesiæ : et licet tunc plures nuntii, et iteratis vicibus missi per dominum Benedictum ad dominum Gregorium fuerint, et e contra, tamen domini cardinales partis utriusque nunquam scire potuerunt ad quæ prosequenda mittebant; imo semper occulta fuit eis materia : et ulterius dominus Benedictus continue in civitate Senarum et Lucana tenuit quosdam suos servitores et familiares speciales magistrum Simonem Salvatorem decretorum doctorem, fratrem Avinionensem, seu Ordinis Prædicatorum, et quosdam alios, qui absque conscientia dominorum cardinalium, de nocte et secretis horis familiaria et secreta colloquia habebant cum domino Gregorio et nepotibus pluries et frequenter; et vice versa idem dominus Gregorius tenebat cum domino Benedicto quemdam Michaelem de Pisis suum secretarium in Portuveneris, qui etiam cum domino Benedicto et suis, sua secreta concilia tenebat et habebat; ex quibus, velut ex evidentibus indiciis insurrexit in Luca et Portuveneris fama et communis reputatio, prout hodie per amplius est, quod inter dominum Gregorium et Benedictum erat mutua collusio, et ipsi adinvicem sic difficultarunt hoc negotium electionis locorum et concordiæ, quod nunquam ad mutuam cessionem devenirent ». Exitus rerum ostenderunt Gregorium non collusisse, dum ultro cessit, cum antipapa nondum cessisset, neque unquam cessurus foret : ex quo impositam Gregorio inique calumniam constat; neque enim ulla colloquiorum mentio ab antipapa nisi ad nectendas fraudes habita est, et cardinales nimium creduli a schismaticis, qui in Ecclesiam tyrannidem affectabant, subornari se et in verum Christi vicarium commoveri passi sunt. Ex quibus facile colligitur evidentia non fuisse, quæ cardinales manifesta fuisse jactant. « Et evidentius patebat fere omnibus in dictis locis existentibus ipsorum collusio, quia circa loca adinvicem nominata tantas ipsi duo contendentes de papatu adhibebant difficultates circa securitates et munitiones castrorum eis tradendas superfluas et adeo difficiles, quod poterant impossibilitati adæquari, et sic difficultarent adinvicem istud negotium electionis locorum, quod nulla inter eos concordia de loco in quo haberent convenire pro mutua cessione facienda ». Falso antipapæ imposturæ affinguntur Gregorio, qui summo animi candore rem gerebat. « Nolentes enim duo contendentes de papatu sequi concilia suorum dominorum cardinalium, imo penitus illa voluntarie et sine causa refutabant, dum cardinales cum domino Gregorio instarent, ut vellet de loco aliquo concordare, respondit : « Frustra fieret talis concordia loci, quia ego « scio quod dominus Benedictus nullo modo est « dispositus cedere ». Unde autem talis notitia venerit, non apparet nisi ex mutua collusione ». Non ex collusione, sed ex nota Petri e Luna perfidia, ut exitus demonstravit. « Et probatur iste articulus XV per XXIII testes, quorum sex sunt cardinales, unus episcopus, quatuor doctores, unus magister in theologia, quinque scriptores apostolici, et sex alii notabiles viri.

57. « XVI Articulus. Præterea, ut evidentius de ipsorum dominorum contendentium de papatu collusione constet, est veritas notoria, quod quando domino Benedicto fiebat mentio, quod si dominus Gregorius non faceret debitum suum juxta vota per ipsum præstita, multi sibi adhærentes subtraherent sibi obedientiam, hoc sibi displicebat, et dissuadebat hoc fieri, nam egregiis et notabilibus viris, dominis Mazio de Alvitis militi, et Laurentio de Rodolfis decretorum doctori et Nicolao de Usano civibus et oratoribus Florentinorum ad ipsum dominum Benedictum pro causa unionis profectis in Portuveneris expresse dixit non debere fieri subtractionem domino Gregorio, necnon et certos suos nuntios diu tenuit in civitate Florentiæ, scilicet priorem S. Maximi in provincia et Joannem de Burgo, ad finem ut procurarent, prout et fecerunt possetenus, ut per insigne commune Florentiæ nulla fieret subtractio, nec alia novitas domino Gregorio contumaci et omnino indisposito ad pacem Ecclesiæ. Pari modo dum facta extitit mentio domino Gregorio et nuntiis suis, quod si dominus Benedictus non faceret debitum suum circa pacem Ecclesiæ, sibi adhærentes subtraherent obedientiam, dominus Gregorius et nuntii sui hoc dissuadebant fieri, dicentes, quod hoc non bene fieret ». Hoc propterea ii dicebant, quia defectio a Pontifice non principum placito, sed Concilii auctoritate decernenda est; neque conclusio valet in Gregorii causa, sed antipapæ. « Et sic fovebant et nutriebant notorie schisma verbo et facto, et impedimenta præstabant paci et unitati Ecclesiæ procurandæ, habentes quidem facies diversas, quia quilibet appetebat et appetit habere papatum in solidum, sed caudas habent adinvicem colligatas, ut de vanitate conveniant, et convenerunt in idipsum, videlicet ad difficultandum sic istam materiam voluntarie et sine causa, ut nunquam perveniatur ad mutuam cessionem, nec

ad pacem Ecclesiæ, nec schismatis exstirpationem. Et ulterius ipsi duo contendentes de papatu pacem noluerunt et unionem inhibuerunt dominis cardinalibus ut de pace Ecclesiæ non tractarent, sed totus tractatus relinqueretur ipsis duobus, quia ipsi adinvicem essent bene concordes, prout et fuerunt et sunt ad impediendum pacem Ecclesiæ, et procurandum schismatis protongationem ». Conceperat nimirum Gregorius spem aliquam Petrum antipapam ita honore abiturum, ut ipse non se abdicaret : contra vero Petrus deludere Gregorium vel obruere nitebatur, atque ideo instructam egregie classem tenebat. « Et probatur iste XVI articulus per VIII testes, quorum duo sunt cardinales, unus episcopus, duo doctores, unus magister in theologia, unus scriptor, et unus magnificus baro.

58. « XVII Articulus. Existentibus autem præfatis dominis Gregorio et Benedicto in Luca et Portuveneris, post multas oblationes et recusationes locorum factas hinc inde, ne negotium ditataretur, tandem fuit oblatus locus de Liburnio per oratores domini Benedicti cum omni æqualitate dominii et roccharum oppidi et mutationis pecuniarum, licet finalis unionis destructio fuisset, quod ipsi habuissent totaliter dominium loci conventionis. Et licet dominus Gregorius omnem illico tractatum rumpere voluisset, tandem devictus instantia dominorum cardinalium dixit se velle mittere ad videndum locum, et si habilis erat, eum acceptaret, legatosque per hoc elegit, videlicet reverendissimos patres quondam dominum Florentinum et dominum Militensem, et magnificum dominum Malatestam de Malatestis de Pensauro, Paulum Corario ejus nepotem, et Bartholomæum de Samubonis, cardinalibusque dixit ut invenirent pecuniam pro ejus accessu ; petiit enim per organum magnifici domini Malatestæ de Pensauro a cardinalibus pro eundo de Luca Liburnium triginta millia ducatorum, et est una parva dieta ; licet cardinales obtulerint sibi duodecim millia Florena. Videte ergo quomodo suam discooperuit voluntatem. Tamen cum cardinales modum darent, ut haberet pecunias necessarias pro accessu, finaliter ad videndum noluit mittere dictum locum, cum tanquam inhabilem recusavit pro suæ libito voluntatis, quare accusatione sic, ut præmittitur, facta, apertum et notum fuit per egregios viros et veræ unionis amatores nuntios et oratores Venetorum, ex quibus ipse Gregorius traxit originem, ut acceptarentur loca pro ipsis duobus contendentibus et suis de Cararia pro domino Gregorio et de Avenza pro domino Benedicto ad invicem vicina et consistentia in obedientia domini Gregorii : et licet nuntii domini Benedicti verbo et non in effectu in hoc consentirent, tamen dominus Gregorius illa expresse refutavit sine quacumque rationabili causa, imo nec mittere voluit ad videndum eumdem locum de Cararia si habilis erat, sed solum pro libito voluntatis eum recusavit, licet dictus locus de Cararia existeret et existat magis habilis et idoneus quam sit locus de Avenza, et dominus Lucanus omnimodam securitatem, necnon fortalitium in Carraria constitutum, eidem domino Gregorio offerret, et contra illa, quæ alias obtulerat, cum per prius obtulisset omnia loca obedientiæ suæ, et hoc fecit contra consilium et voluntatem dominorum cardinalium tunc in Luca existentium, et etiam contra consilium oratorum, principum et nobilium communitatum tunc ibidem præsentium in magna sui infamia, quia evidenter cunctis apparebat, quod idem dominus Gregorius nullatenus curabat de pace Ecclesiæ, nec schismatis exstirpatione. Et probatur iste XVII articulus notorius per XIV testes, quorum quatuor sunt cardinales, duo doctores, unus magister in sacra pagina, tres scriptores, et alii quatuor notabiles viri ». Verebatur Gregorius ne insidiæ sibi ab adversariis instruerentur : nec quidquam probant objecta, cum antipapa omni arte illum in exitium pelticere niteretur, ac fallaci pacis involucro Roma divulsisset, ut Romam occuparet : tum etiam cardinales Gallorum schismaticorum blanditiis ac speciosis consiliis se subornari paterentur, ut ex sequenti articulo patet, atque alibi demonstratum est.

59. « XVIII Articulus. Videntes autem domini cardinales in Portuveneris existentes negotium pacis in rupturam venire, ipsi seu eorum major pars supplicaverunt domino Benedicto et consuluerunt ut non teneret tot galeas, nec gentes armigeras in tanto numero, ne occasione hujusmodi tractatus pacis posset impediri, et quod vellet condescendere ad aliquem locum eligendum in terra consistentem, et aliqualiter a mari remotum, quia dominus Gregorius refutabat loca maritima ; ipse tamen dominus Benedictus præmissa nullatenus noluit facere, imo frequenter et publice respondit quod nullo modo pro hac causa dimitteret loca maritima, et frustra sibi dicebatur seu consulebatur contrarium, quia ipse nolebat unum pedem tenere in aqua et alium in terra, et quod nullo modo dimitteret galeas aut gentes armigeras, imo potius numerum augmentaret et augeret, et pro iis augendis seu tenendis impigneraret seu alienaret omnia bona et proprietates Romanæ Ecclesiæ, et castra particularia Ecclesiæ Avinionensis, ad summam quadraginta millium ducatorum sine causa et voluntarie, per quæ evidenter et notorie ostendebat quod in verbo, et non in re et effectu quærebat unionem, et quod nullo modo volebat renuntiare : sed manere in illo statu quandiu viveret in humanis, et sic difficultare negotium, ut numquam via cessionis in verbo concordata posset habere effectum, et de hoc

erat communis vox et opinio, famaque publica in Portuveneris, et fere inter omnes curiam ipsius domini Benedicti sequentes. Et probatur iste articulus notorius per quinque testes, etc. quorum tres sunt cardinales, unus episcopus, et unus licentiatus in decretis.

« XIX Articulus. Item pari modo dominus Gregorius alienavit multa bona Ecclesiæ Romanæ mobilia pretiosa et mitras pretiosas, libros et alia nobilia jocalia : necnon terras notabiles, ut Romam, Perusium, Beneventum, et alias in Marchia, et alibi existentes, ac provincias Campaniæ et Maritimæ pro certa pecuniarum summa ad ditandum fratrem et nepotes suos, et alios cognatos suos etiam de Patrimonio Jesu Christi, etiam ad procurandum sibi favores in schismate, illos saltem, quibus hæc alienabat. Iste articulus probatur notorius per XII testes, etc. quorum duo sunt cardinales, unus doctor, unus magister in theologia, unus clericus cameræ, et tres scriptores, et quatuor alii notabiles ». Summa temporum calamitas, cum undique tyranni ditionem Ecclesiasticam discerperent, ac necessaria præsidia adversus schismaticorum insidias ac potentiam comparanda Gregorium ad nonnulla alienanda coegerunt : cæterum Roma, Perusium, Beneventum, Campania, ac Picenum Ladislao occupata fuere, dum Gregorius ab antipapa illusus, ostensas spes concordiæ sequebatur.

60. « XX Articulus. Item quod idem dominus loquentes sibi vel aliis, ubi ad ejus notitiam veniebat, de suo debito, videlicet renuntiatione, et aliis fiendis per eum ad unionem Ecclesiæ, odio habuit, illosque carceri mancipavit, et alios fecit multipliciter molestari ; et inter alios magistrum Michilinum de Novaria scriptorem litterarum Apostolicarum, procuratorem Ordinis Carmelitarum, qui in quodam sermone dictum dominum Gregorium exhortatus est, ut servaret vota et juramenta sua in conclavi emissa pro unione habenda, et unum familiarem domini Leodiensis cardinalis ». Fuit hic apertus Gregorii hostis a politicis corruptus, qui ante palatium e Senis clamabat : Ad Savonam, ad Savonam. « Iste articulus notorius probatur per XIV testes, etc. quorum duo sunt cardinales, unus episcopus, duo doctores, duo magistri in sacra pagina, quatuor scriptores, et tres alii notabiles viri ». Jure reprimi insolentia eorum debuit, cum invidiam criminis a schismaticis admissi in Pontificem innocentem derivarent, seditionemque concitaturi viderentur.

« XXI Articulus. Cardinales seu eorum major pars, ne tantum Dei negotium veniret in rupturam, consuluerunt et supplicaverunt domino Benedicto, ut pro loco mutuæ cessionis offerret civitatem Pisanam, alias per eum oblatam cum publico Instrumento, et quam dominus Gregorius non poterat recusare, cum alias ipsam obtulisset, et quod vellet ipse dominus Benedictus contentari de communibus et sufficientibus securitatibus, et quod non peteret ita exactas, ut erat solitus petere, cum per hoc causam daret rupturæ. Ipse respondit quod ipsam civitatem Pisanam nullatenus offerret vel oblatam sibi acceptaret, reputans valde temerarium hoc sibi consulere. Dixit etiam quod semper intendebat petere securitates alias per ipsum postulatas, et aliis, quæ essent minores, nullo modo contentaretur, quidquid sibi diceretur vel consuleretur : per quæ evidenter colligitur, et tunc omnibus apparebat quod viam cessionis nullatenus intendebat prosequi ; sed sic eam difficultare, ut numquam posset habere locum : et de hoc erat communis vox, fama et reputatio. Iste articulus probatur notorius per III testes, etc. quorum unus est cardinalis, unus episcopus, et unus licentiatus in decretis.

61. « XXII Articulus. Consequenter domini cardinales in Portuveneris existentes seu eorum major pars, videntes quod inter dominum Gregorium et Benedictum nulla erat concordia super loco mutuæ conventionis, nec in futurum sperabatur esse quia quod unus offerebat, alter voluntarie recusabat, ne tam necessarium fidei et animarum saluti negotium in desperationem et totalem rupturam deveniret, supplicaverunt et consuluerunt domino Benedicto, quatenus offerret se renuntiaturum per procuratorem habentem ad hoc speciale et irrevocabile mandatum, domino Gregorio renuntiante in propria persona vel per procuratorem habentem consimile mandatum ; ostenderuntque ipsi domini cardinales seu eorum major pars ipsi domino Benedicto, quod hoc tenebatur facere de necessitate salutis, et se morti exponere pro exstirpatione schismatis et unione in Dei Ecclesia reducenda : a quo domini cardinales præfati nullum responsum habere potuerunt, sed perpenderunt satis evidenter indiciis et modis, quod hoc facere nullatenus intendebat, prout et rei probavit eventus, et præsens testatur experientia, et in eadem opinione fuit dominus Gregorius, qui cum semel in publico diceret, quod numquam per procuratorem renuntiaret, licet contrarium sibi per dominos cardinales consuleretur, quibus per antea se obtulerat per procuratorem renuntiaturum, ut supradictum est ». Verebatur scilicet, et jure, propagatum iri schisma si se abdicaret, idem non præstante antipapa : neque Hispanis et aliis ad eum deserendum comparatis». « Fuit sua responsio negativa, per archiepiscopum Terraconensem nuntium domini Benedicti, tunc in sua præsentia constitutum, publice laudata et multipliciter commendata. Ex quibus evidenter et notorie constitit, quod nec per se, nec per procuratorem ipsi contendentes renuntiare intendebant, sed potius Ecclesiam in divisione et schismate tenerent, quamdiu vitam du-

cerent in humanis. Et in hoc apparet eorum collusio et concordia, maxime quia idem archiepiscopus Terraconensis, specialis familiaris domini Benedicti, multa colloquia secreta habuit de rejectis sociis suis cum domino Gregorio, et ejus nepote tunc camerario, et aliis suis secretariis.

« Ex quibus insurrexit vehemens suspicio in Luca et communis fama, quod inter ipsos duos contendentes de papatu erat collusio et damnata concordia, et quod sic difficultarent hoc negotium, ut numquam in diebus suis ad mutuam cessionem deveniretur. Iste articulus probatur notorius per XI testes, etc. quorum quinque sunt cardinales, unus episcopus, unus magister in sacra pagina, tres scriptores Apostolici, unus doctor ». Nil probant hæc adversus Gregorium qui, antipapa honore abeunte, abiturus erat.

62. « XXIII Articulus. Item dominus Gregorius in Luca existens obtulit domino Benedicto locum Pisarum divisum flumine, ita quod unus staret cum suis ab una parte civitatis, alter ab alia, quem locum immensissime commendavit. Inter alia dixit quod iste locus a natura omnia necessaria pro tali conventione haberet, adeo ad hoc fabricatus penitus videbatur : et hanc similem oblationem voluit fieri per cardinales, quod et factum fuit in Portuveneris per organum comitis Campaniæ, dominorum cardinalium oratoris : a qua oblatione resiluit, dicens ante conclusionem hujus oblationis velle a Florentinis aliqua pacta et securitates quas, si essent rationabiles, Florentini se obtulerunt facere, dummodo eis declararentur ; quam declarationem nullo modo facere voluit, nec etiam tempus infra quod deberet ire Pisas de jure umquam voluit declarare ; imo ex post facto venire Pisas penitus recusavit. Iste articulus probatur notorius per XV testes, etc., quorum quatuor sunt cardinales, tres doctores, duo magistri in theologia, quinque scriptores, unus magnificus baro ». Contra conquestus est Gregorius noluisse Florentinos Pisas æquis, ut par erat, legibus permittere.

« XXIV Articulus. Subsequenter dominus Gregorius in Luca existens nuntiis domini Benedicti ibidem existentibus, qui in verbo potius quam in effectu loci concordantiam prosequi videbantur, et nuntiis serenissimi regis Francorum, qui re et effectu unionis materiam promovebant, denegavit salvum conductum prorogare et de novo concedere, denegans eisdem suam præsentiam et omnem audientiam, nedum super via cessionis, imo et super aliis unionem tangentibus recessum indicando, et mandando eisdem nuntiis a dicta civitate ut recederent Lucana. Dixit etiam idem dominus Gregorius publice et frequenter, quod via cessionis erat mala et injusta ac diabolica, et quod eam de cætero nullo modo prosequi intendebat, contra juramenta et vota per eum præstita veniendo, in magnum scandalum Ecclesiæ, pertinacia cum contumacia notoria, a quibus diverti non potuit, etiam luce clarioribus rationibus sibi factis, concordans in eisdem cum domino Benedicto, qui eodem cupiditatis instinctu, asseruit et publice prædicavit quod, si viam cessionis prosequeretur pro unione habenda, crederet peccare mortaliter, ut in præcedentibus est descriptum. Quæ quantum erroris et fidei oppositi juxta multorum assertionem hæc contineant, decernat et judicet hoc sanctum Concilium in Dei nomine aggregatum. Iste articulus probatur notorius per XVIII testes, etc., quorum quinque sunt cardinales, tres doctores, duo sacri theologiæ professores, quinque scriptores, et tres alii notabiles viri ». Quod ad abdicationis viam attinet, quam cardinales queruntur a Gregorio damnatam, ad abolendum quidem schisma ea præstantissima erat, si ab utroque ex animo fuisset suscepta : sed licet eam amplexus esset vere et ex animo Gregorius, noverat tamen antipapam ab ea omnino abhorrere, et illius specie dolos tendere : damnanda etiam jure videbatur, quod schismatici illius prætextu cardinales subornarent, ac suspicionibus iniquis adversus Pontificem efferarent, atque ita partem Catholicam novo schismate discerpere affectarent. Suspecta etiam erat abdicatio, quod eam politici, qui concilium Œcumenicum pro cognoscenda schismatis controversia congregandum detrectabant, ne pudore, ut sæpe diximus, ob culpam præteritam suffunderentur, non expiato rite schismatis crimine, Pontificeque e suæ dignitatis gradu deturbato, Ecclesiarum conjunctionem instaurari vellent, darent leges Romanæ Ecclesiæ, quas accipere debebant ; tum pollicerentur falso suum antipapam Pontificia insignia positurum, cum positurus non esset ; vellentque verum Christi vicarium ad abdicationem adigere, cum suum antipapam adigere nequirent, et quæ difficillima erant jactarent facillima, facilem vero controversiæ excussionem in Œcumenico Concilio, ut difficillimam exsecrarentur, et (quod aperte iniquissimum erat), inductum a cardinalibus in Pontificatus pacificam possessionem, Urbanum VI, contracta rixa ab iisdem, inaudita causa, deturbari Pontificatu, et laniari schismate Ecclesiam licuisse contenderent. Itaque sub abdicationis honestissima specie latebant fraudes, quas insigni hypocrisis pompa miscebat antipapa, ut partem Catholicam suspicionibus, rixis, odiis dissensionibusque confunderet ; unde immerito cardinales Gregorio collusionis cum antipapa crimen intulere, cum non colluderet cum ipso Pontifex, sed ab illius fraudibus vindicare se niteretur, atque ægre ferret colloquii specie ex Urbe Romana falsis politicorum pollicitationibus avulsum fuisse, cum tunc pseudopontifex eam occupare ipso absente meditaretur, ut vidimus

supra : præterea se ad abdicationem perficiendam non teneri contendebat Gregorius, cum Petrus e Luna detrectaret invaso honore abire : et quamvis illum damnatum iri subjicerent Pisis congregati, non tamen omnes, veluti Aragones et Castellani, qui Pisas accedere abnuebant, antipapam ipsum erant damnaturi, adeo ut etiam si Gregorius Pisis Pontificatum posuisset, schisma tamen in Hispaniis, Sicilia, Sardinia, et aliis in locis non foret abolendum, cum universalis Ecclesia non esset Pisis congregata. At de his hactenus : jam reliqua prosequamur.

63. « XXV Articulus. De præmissis non contentus dominus Gregorius, ut majora et evidentiora exstirpationi schismatis præstaret impedimenta, et ut haberet cupiditatis suæ errorum suorum fautores et defensores, contra juramenta et vota præstita et in Bullis sive scriptura etiam contra consilium dominorum cardinalium, et ipsis absentibus quatuor de facto, cum de jure non posset, (jure potuisse censebant alii in hoc casu, cum aliqui cardinales ipsi suspecti essent, neque ex Innocentii VI sanctione papalis auctoritas ullo humano commento vel juramento in conclavi nuncupato arctari possit,) promovit in cardinales suæ cupiditatis et errorum suorum fautores, ac unionis Ecclesiæ notorios impeditores, adhuc tractatu unionis pendente, oratoribus scilicet domini Benedicti in Luca existentibus et oratore dominorum cardinalium de mandato domini Gregorii existente in Portuveneris pro concordia loci, et contradicentibus omnibus cardinalibus, talem profanationem fecit, et ideo contradicebant, quia de jure communi non poterat, cum talis promotio esset notorie destructio unionis Ecclesiæ : et mala malis addens, ac pejora prioribus, ac pacis etiam evidentiora impedimenta, dominis cardinalibus tunc in Luca existentibus paulo ante prohibuit et interdixit sub magnis pœnis, privationis videlicet dignitatum, et beneficiorum ac perjurii, quas ipso facto voluit eos incurrere, ne exirent civitatem Lucanam, nec per se, nec per medias personas participarent cum nuntiis dicti domini Benedicti, et domini regis Franciæ, et ne auderent se insimul aggregare. » Timebat ne se a Lunanis subornari sinerent. « Quæ ultima duo mandata clare contra unionem erant, nam nisi tractaretur cum oratoribus domini Benedicti non poterat unio procurari : et sic contra juramenta sua et cardinalium : nec etiam unio tractari poterat sine cardinalium congregatione : et hoc revocare noluit, nec alias exstirpationis chismatis intendere, quantumcumque fuerit monitus, et requisitus per dominos cardinales, et quamplures alios notabiles viros. Et quia domini cardinales, tunc in Luca existentes, non obstantibus præmissis, laborabant et intendebant, ut finis imponeretur schismati per viam cessionis juratæ et voto firmatæ etiam per eos et eorum quemlibet, pro qua prosequenda curarunt nihil omittere de contingentibus utilibus, necessariis aut quomodolibet opportunis, nec ab his retrahi poterant minis vel terroribus, dominus Gregorius deliberavit cum suis aliquos ex ipsis dominis cardinalibus capere, et carceri mancipare, et aliquos tractare durius. » Negantur hæc a Gregorio constanter, affirmante id per calumniam sibi affingi. « Quod et fecisset certa die in domo sua, et palatio adunatis in magno numero armigeris, nisi per dominum Lucanum et ejus providentia fuisset caute et honeste obviatum. Iste articulus probatur notorius per XVIII testes, quorum quinque sunt cardinales, tres doctores, duo sacræ paginæ professores, quatuor scriptores, unus magnificus baro, et alii tres notabiles viri.

64. « XXVI Articulus. Videntes autem domini cardinales tunc in Luca existentes domini Gregorii pertinaciam continuam, et indispositionem notoriam nedum ad viam cessionis juratæ, voto firmatæ et in verbo cum domino Benedicto concordatæ, imo et ad omnem aliam viam, per quam venire posset unio ; » immerito conceptam illam ab iis sinistram suspicionem ostendit exitus, « et quod ipsi domino Gregorio, absque gravi offensa Dei et schismatis perpetuatione, ac futuro multorum fidelium detrimento, ac notorio et evidenti periculo animarum, et Ecclesiæ desolatione irreparabili, non poterant adhærere, nec juramenta et vota per ipsos præstita adimplere et observare ; ipsi domini cardinales tunc in Luca existentes, seu eorum duæ partes, et finaliter omnes, uno dumtaxat excepto, ab ipso domino Gregorio recesserunt, et ad civitatem hanc Pisanam velut ad locum tutum se transtulerunt cum firma intentione et proposito, ut se conjungerent cum dominis cardinalibus, qui domino Benedicto adhærebant, ad finem ut ipsis simul unitis utilius et liberius possent exstirpationi schismatis intendere, prout vigore Instrumenti in conclavi celebrati obligabantur et tenebantur, et secundum multorum valentium doctorum concilia per ipsos dominos cardinales in Senis facta de mandato expresso dicti domini Gregorii expresse tunc dicentis quod contentabatur, quod haberent consilia et secundum consilia procederent ; impedimentis, pertinaciis et indispositionibus notoriis domini Gregorii et Benedicti non obstantibus, quia evidenter foret notorium, quod si attenderetur ipsorum dominorum Gregorii et Benedicti voluntas, numquam ipsis viventibus exstirparetur schisma ; sed potius perpetuaretur, et Christi charactere insigniti erroribus involverentur ex eorum factis et damnatis persuasionibus a cunctis Christi fidelibus detestandis. Iste articulus probatur notorius per XI testes quorum tres sunt cardinales, quatuor scriptores, et unus miles.

65. « XXVII Articulus. Moleste autem gerens dominus Gregorius recessum dominorum cardi-

natium, et de statu suo dubitans, per suos armigeros insequi fecit bonæ memoriæ dominum cardinalem Leodiensem, quamplurimum affectatum ad unionis bonum procurandum, » appellat illum Theodoricus Niemius [1] Joannem SS. Cosmæ et Damiani card. ac natione fuisse Normannum ait, et juris civilis peritissimum, indicatque ipsum ob Leodiensis Ecclesiæ sacerdotium Leodiensis cognomen traxisse, « dato dictis armigeris suis mandato crudeli, ut ipsum quondam dominum cardinalem ad dominum Gregorium vivum reducerent, vel incisum per frusta. Ecce mandatum Pontificis adeo crudele, ut videretur impius Menelaus contra Oniam sacerdotem sanctum ab inferis rediisse cuncta dissipans et civitatem inficiens bonorum sanguine cruento. » Negantur hæc a Gregorio [2] ac veluti meræ calumniæ confutata sunt. « Sed Altissimus. qui bonis assistit, et malis consiliis obviare consuevit, sic protexit ipsum quondam dominum cardinalem, ut in sicariorum manus non incideret, sed a Domino projectus, ad locum Libræfactæ Pisani districtus salvus et incolumis perveniret. Deinde die sequenti, tam ipse bonæ memoriæ cardinalis Leodiensis, quam alii domini cardinales, qui de Luca recesserunt, ad hanc civitatem se personaliter contulerunt, exposita tamen domus extitit quondam ipsius domini cardinalis in Luca existens prædæ rapaci, et bona mobilia ibi reperta fuerunt violenter ad domum tunc camerarii et nepotis domini Gregorii apportata, et idem creditur quod fuisset factum de aliis dominis cardinalibus nisi per dominum Lucanum extitisset obviatum. Iste articulus probatur notorius per XIV testes, quorum quinque sunt cardinales, quatuor doctores, quatuor scriptores et unus miles.

66. « XVIII Articulus. Ex quo vero domini cardinales in civitate Pisana convenerunt, voluerunt ad hoc laborare, ut dominus Gregorius debitum suum faceret, et veritatem agnosceret, et ad unitatem Ecclesiæ procurandam procederet juxta vota et juramenta per eum præstita; et de his fecerat ipsum requiri et exhortari primo per eorum litteras, secundo per dominum cardinalem Burdegalensem, tertio per duos notabiles episcopos, videlicet Barimensem et Lubricensem, qui licet exhortationibus piis, humilibus supplicationibus, et rationibus luce clarioribus institerint, ut dominus Gregorius pertinacia deposita, veritatem agnosceret, vota et juramenta servaret », (votum non violavit Gregorius, cum illud esset conditionale, ut ex ipsa formula constat : *Renuntiabit effectualiter juri suo et papatui pure, libere et simpliciter, si et quando antipapa, qui est et qui pro tempore fuerit, consimiliter renuntiabit ;* defuit autem semper ea conditio ; deerat quoque alia conditio adjecta, nimirum : *Quod sequatur justa canonica electio unici Romani Pontificis ;* licet enim tum Gregorius se abdicasset, tamen non se abdicante Petro e Luna, schisma non tollendum erat Aragoniis, Trinacris, Castellanis, Scotis, Armeniacensibus illi adhærentibus, « et ulterius pacis et unitatis Ecclesiæ, se obicem poneret, in suæ animæ detrimentum et Ecclesiæ scandalum, offerendo eidem, quod in casu quo præmissa faceret, ipsi domini cardinales omnem honorificentiam et adhærentiam debitam præstarent et exhiberent, requirentes eumdem, ut ad civitatem Pisanam veniret, ad quam venire debebat, quia eam obtulit, et in sublimibus commendavit, quam etiam offerri fecit per ipsos dominos cardinales et promitti, quod ad ipsam irent, ut supra plenius tactum est, vel si venire nollet, per procuratorem annuntiaret ; ipse tamen Gregorius, velut in cor durum datus, acquiescere noluit, omnia contemnens, et in sua solita manens pertinacia, impedimentis et erroribus antedictis. Iste articulus probatur notorius per XII testes, tres sunt cardinales, quatuor doctores, quatuor scriptores, et unus baro ». Commendarat ipse Pisas, modo earum imperium per suos teneret : tum vero, cum in cardinalium, qui ab ipso defecerant, potestate essent, credere se adversariis detrectabat.

67. « XXIX Articulus. Demum quatuor ex dictis dominis cardinalibus, qui ad Pisas se transtulerunt, cum quatuor ex dominis cardinalibus, qui domino Benedicto adhærebant, in Liburnio Pisanæ diœcesis de voluntate domini Benedicti, et totius ipsorum collegii convenerunt ad tractandum de unitate Ecclesiæ celeriter procuranda ; et quia dominus Benedictus de tribus suis cardinalibus ad hoc deputatis confidentiam non habebat, juxta suæ considerationis intentum, adjunxit eisdem quatuor suos familiares, videlicet Rothomagensem, quondam Tolosanum, et Tarraconensem archiepiscopos, ac magistrum generalem Ordinis Prædicatorum : et his omnibus existentibus in Liburnio, post aliqua colloquia, aperta fuit inter eos via Concilii generalis utriusque partis et obedientiæ in uno loco partium Italiæ convocandi et celebrandi ad finem, quod ibidem duo de papatu contendentes renuntiarent juxta concordata juramento et voto firmata ; alias in eorum contumacia provideret Concilium et Ecclesia congregata, ut foret secundum Deum, divinas et canonicas sanctiones providendum. Quæ via sic aperta velut necessaria et canonica accepta et grata fuit dominis cardinalibus utriusque partis ibidem existentibus, et aliis per dominum Benedictum deputatis, qui dominum Benedictum de hac via Concilii sic aperta certificaverunt, et ex post retulerunt, quod ipse dominus Benedictus erat contentus de via Concilii sic aperta, et idem retulit in Liburnio magister Simon Salvator, decretorum doctor, ipsius domini

[1] Theod. e Niem. l. III. c. 32. — [2] An. Chr. 1408. num. 15.

Benedicti familiaris ad hoc destinatus. Et ex post, antequam dominus Benedictus a Portuveneris recederet, scripsit litteras credentiales dominis Penestrino de Turcio et S. Angeli, in Liburnio existentibus, per sacristam Magalonæ, qui in vim credentiæ ipsis exposuit, quod dominus Benedictus erat recessurus ad partes Cataloniæ, et quod erat contentus ipse dominus Benedictus, quod ipsi domini cardinales prosequerentur viam motam generalis Concilii utriusque partis et obedientiæ, et quod ipse dominus Benedictus erat dispositus dimittere aliquos de suis ad istam materiam prosequendam una cum ipsis dominis cardinalibus prædictis, dummodo a gubernatore Januense posset pro illis salvum conductum habere. Iste articulus probatur notorius per duos testes, quorum unus est cardinalis, unus magister in theologia.

« XXX Articulus. Concluso vero tractatu de via generalis Concilii in Liburnio inter dominos cardinales prædictos utriusque partis, et alios deputatos per dominum Benedictum, subito dominus cardinalis de Zelanton, tres archiepiscopi prædicti, et generalis Ordinis Prædicatorum a Liburnio recesserunt, et ad Portumveneris accedentes retulerunt domino Benedicto quæ gesta fuerant, et eidem consuluerunt domini cardinales, tunc in Portuveneris existentes et alii prælati sui consiliarii et familiares, ut omnino sequeretur et amplecteretur viam Generalis Concilii utriusque partis ; quorum sprevit consilium, et mutata voluntate deliberavit ad Perpinianum accedere, et volens viam generalis Concilli utriusque partis impedire, ibidem publicavit, quod in festo Omnium Sanctorum in loco Perpiniani teneret Concilium suæ obedientiæ : dominus etiam Gregorius in Luca audiens et per Benedictum certificatus, quod domini cardinales concluserant de via Concilii Generalis utriusque partis ». Convictos jam vidimus cardinales falsi et imposturæ ; nam Gregorius Concilium indixerat antequam cardinales Pisanum indicerent. « Etiam deliberavit a Luca recedere : et volens pariter Concilium Generale utriusque partis impedire, ibidem publicavit, quod teneret Concilium suæ obedientiæ et partis in festo Pentecostes futuro in provincia Aquileiensi, vel in archiepiscopatu Ravennate : per quæ Concilia sic divisa et in locis adeo remotis, ac diversis terris et si impediri posset pax Ecclesiæ juxta intentionem ipsorum duorum contendentium de papatu, cui una conclusioné et concordia damnata in hanc unitatem conveniebant ; nullo tamen modo poterat schisma exstirpari, sed potius nutriri et foveri in magnum Ecclesiæ detrimentum, et periculum animarum. Iste articulus probatur notorius per sex testes, quorum quatuor sunt cardinales, unus episcopus et unus licentiatus.

68. « XXXI Articulus. Ex post dominus Benedictus de mense Junii proxime præteriti recessit a Portuveneris, suos gressus dirigens ad regnum Aragonum, et ad locum Perpiniani applicuit, nullo alio dato ordine ad schismatis exstirpationem, imo tractatu pacis rupto, et prosecutione unionis Ecclesiæ omnino deserta, de facto quinque in cardinales promovit suos familiares opinionum suarum et viarum ad impedimentum unionis tendentium, sequaces, defensores. Et pari modo ac de eodem mense dominus Gregorius a Luca recedens, et de unione Ecclesiæ nullo modo curans, novem de facto in cardinales promovit ». Censuit jure creandos, ut supra indicatum est, cum veterani ab ipso deficerent, ut Pontificiam majestatem tueretur. « Et hæc per ipsos facta sunt collusione mutua, et concordia damnata, ut evidenter ostendunt eorum dicta et facta, impedimentum unionis concurrentia et concordantia, per hoc credentes plures habere sequaces et defensores, et facilius viam Generalis Concilii utriusque partis impedire. Iste articulus probatur per quinque testes, quorum unus cardinalis, tres episcopi, et unus licentiatus.

« XXXII Articulus. Ex post dictus dominus Benedictus, cum fuit in Perpiniano, antequam suum inchoaret particulare Concilum in impedimentum unionis, et ut suum Concilium particulare majoris videretur auctoritatis, tres alios familiares in patriarchas promovit, et tales, qui contra suam voluntatem dicere non auderent : et demum per plures dies tenuit suum particuculare Concilium, in quo interfuerunt fere xl prælati, archiepiscopi, episcopi et abbates, et ibi legi fecit secundum se suæ assumptionis modum, et quæ faceret pro unione habenda ; sed non fuerunt ibi descripti seu recitati sui defectus, impedimenta per eum paci Ecclesiæ præstita, nec alia, quæ in præcedentibus sunt veridica narratione descripta. Ex post, ut fertur, dici fecit per Concilium suum particulare, quod ipse erat verus papa, et quod fecerat debitum suum in unione Ecclesiæ prosequenda ; et quod ipse semper fuerat Catholicus, absque labe hæresis, vel schismatis pravitate. Fecit publice dici et prædicari in Perpiniano, quod Concilium in hac civitate Pisana convocatum teneri non poterat, nec convocari sine ipso, et quod ad ipsum in solidum pertinebat convocatio Concilii generalis contra veritatem juris, volens per hæc impedire hoc Concilium generale utriusque partis ; et quod prælati Aragoniæ et Castellæ ad ipsum Concilium non venirent. Et si ista ad impedimentum unionis Ecclesiæ, et schismatis nutrimentum pertineant, deliberet et decernat hoc sanctum Concilium. Iste articulus probatur per quinque testes, quorum unus cardinalis, tres episcopi et unus licentiatus.

« XXXIII Articulus. Et licet per præmissa, velut ex evidentibus et certis indiciis ac præ-

sumptionibus violentis, famaque communi vulgata appareat notorie de eorum collusione et damnata concordia ad impediendum viam mutuæ cessionis per eos juratæ, et omnem aliam per quam haberi posset unio et schisma exstirpari : tamen ultra præmissa in Roma, Senis et Luca, et Portuveneris inter curias ipsas sequentes fuit, et est communis fama et opinio, et aliqui notabiles viri dicunt se vidisse litteras et cedulas continentes, quod inter dominum Gregorium et Benedictum est et fuit confœderatio, concordia et collusio juramento firmata, quod ad hoc, ut ipsi evitare et repellere valeant viam mutuæ cessionis, ipsi per se ipsos et suos dicunt se tractare debere materiam unionis, et non consilio dominorum cardinalium, principum et aliorum quorumcumque, qui de suo consilio seu opinione non essent, quia ad ipsos, ut asserunt, et non ad alios præcise spectat prosequi unionem, nisi in quantum alii essent per eos requisiti, et quod ipsi loca electa pro danda pace Ecclesiæ possunt mutare pro eorum libito voluntatis, et dicere contrarium, esse Ecclesiæ, ut aiunt, contradicere et pacem impendere. Tenent etiam mutua concordia, quod melius est Ecclesiam in divisione stare ut est, quam si ipsi cogerentur ad viam mutuæ cessionis. Tenent etiam et concordes existunt quod, si simul haberent in uno loco convenire, tractarent de reductione unius ad alterum de via compromissi et successionis, ut sic manerent dum viverent, et uno defuncto superstes vivus papa maneret, et ista asseritur plus placere ipsis contendentibus, ut asserunt viri notabiles, qui præmissa audiverunt et aliquas scripturas ipsorum contendentium viderunt et legerunt. Iste articulus probatur notorius per unum testem, episcopum unum, etc.

69. « XXXIV Articulus. Postquam autem dominus Benedictus recessit a Portuveneris ad partes Cataloniæ dirigens gressus, et dominus Gregorius disposuit a Luca recedere sic se ab invicem elongare, ut unus ad Occidentem, alter ad Orientem videretur intuitum dirigere, omnino deserto negotio unionis in desperationem posito, domini cardinales partis utriusque in majori numero hinc in Liburnio convenientes, quia non habebant alium locum accommodum pro conventione et materia Concilii utriusque partis et obedientiæ ibidem aptam velut necessariam prosequentes, providerunt fore utile et necessarium, ut ipsum Concilium Generale partis utriusque convocarent, ut prius deliberarant, ad diem vigesimam quintam proxime præteriti mensis Martii cum continuatione dierum sequentium in hac civitate Pisana, quæ civitas alias per ambo de papatu contendentes, ad consummandum pacis et unitatis vinculum fuerat electa, oblata et nominata, et idonea ac conveniens reputata, sic quod per dominos cardinales, qui domino Gregorio adhæserant in eorum parte convocarentur domini cardinales absentes, prælati, principes et alii, qui forent convocandi, et pariter per alios dominos cardinales in sua parte ad prædictos locum et diem, quod in factum exiit per ipsorum patentes litteras de communi et concordi consensu in forma canonica et juridica. Actum fuit etiam et conclusum, quod pari modo per ipsorum dominorum cardinalium litteras præmissa omnia intimarentur dominis Benedicto et Gregorio, et requirerentur, ut vocationi ipsius Concilii præstarent consensum et opem, et ex superabundanti vocarent ad prædictos locum et diem una cum dominis cardinalibus sibi obedientes, et quod ipsi contendentes de papatu vocarentur, et provocarentur ad dictum Concilium renuntiaturi, ut promissum juratum, voto firmatum, ac concordatum fuerat, per se vel procuratores suos ad hoc sufficiens, speciale et irrevocabile mandatum habentes, cum intimatione, quod alias in eorum contumaciam, contradictionem, vel recusationem provideret Concilium, et etiam congregata eorum vel eorum alterius absentia non obstante, prout foret secundum Deum, divinas et canonicas sanctiones providendum, et alias fuit in Romana Ecclesia sancte et virtuosissime observatum : quæ omnia fuerunt per patentes litteras dictorum dominorum cardinalium domino Benedicto intimata in persona sua propria in loco Perpiniani, et solemniter fuit vocatus et provocatus ad hoc præsens Concilium, etiam in causa schismatis et fidei, ut constat litteris ipsius domini Benedicti publicis et authenticis Instrumentis : et nihilominus præfati cardinales in vim cedulæ in conclavi juratæ de novo ipsum Benedictum requisiverunt per suas litteras, ut renuntiaret, quia in hoc reputabant et reputant pro bono unionis expedire. Ut autem præmissa omnia notificarentur domino Gregorio, duo domini cardinales, videlicet domini Aquilejensis et Mediolanensis vulgariter nuncupati, de voluntate, et mandato, ac assensu aliorum dominorum cardinalium ad civitatem Senarum, in qua residebat dominus Gregorius, accesserunt : et quia ibidem domini Gregorii non potuerunt habere præsentiam, ipso impediente, nec per eum personaliter ad Concilium provocare, nec alia facere, quæ ordinata fuere, licet ibidem cum Senensibus sollicitam facerent diligentiam per plures videlicet octo dies, ut præsentiam ipsius domini Gregorii habere possent, litteras patentes provocationis ipsius ad Concilium in causa fidei et schismatis et alias præmissa plenarie continentes, publice et patenter sub publico testimonio in præsentia multorum clericorum et laicorum poni fecerunt, et dimiserunt in principali altari cathedralis Ecclesiæ civitatis Senarum, et in valvis Ecclesiæ S. Christophori ejusdem civitatis sub testimonio publico et multorum præsentia affixerunt taliter, quod de illis

dominus Gregorius non potest ignorantiam allegare, prout isto sacro Concilio est per Instrumentum facta fides, imo ad ejus notitiam pervenerunt, ut haberi debent de jure, perinde ac si sibi intimata fuissent personaliter. Iste articulus probatur per sex testes, quorum duo sunt cardinales, tres episcopi, et unus licentiatus.

70. « XXXV Articulus. Ex post dominus Gregorius per varios nuntios et de aliis conatus est impedire hoc sanctum Concilium in impedimentum unionis Ecclesiæ, procurando et postulando, ut domini cardinales, qui sibi adhæserant, mutarent locum et diem ordinatum, et quod venirent cum ipso domino Gregorio in alio loco et termino ; et quia evidenter domini cardinales perpenderunt, quod istud petebatur ad impedimentum unionis Ecclesiæ, et ut impediretur hoc sanctum et universale Concilium utriusque partis in hac civitate Pisana congregatum, cum in hoc tractatu nulla fieret mentio de domino Benedicto et parte, quæ sibi adhæsit, sine quibus schisma exstirpari non potest nec unio haberi, propterea præfati domini cardinales in cœptis permanserunt, nec voluerunt, sicut nec debuerunt, tam evidenti malitiæ notorio impedimento unionis aliquatenus consentire, ut etiam evidentibus rationibus dicti domini cardinales nuntiis hoc tractantibus luce clarius ostenderunt. Iste articulus probatur notorius per tres testes, quorum duo sunt cardinales, et unus licentiatus.

« XXXVI Articulus. Et ulterius dominus Gregorius nedum viam Concilii Generalis, sed omnem prosecutionem unionis impedire volens, notificavit per suas litteras, quas ad varias mundi partes direxit, quod dominos cardinales, qui sibi adhæserant, et qui unionem Ecclesiæ prosequebantur, privaverat dignitatibus et beneficiis, et contra prælatos, et officiarios sequentes dominos cardinales, et eis in unione prosequenda adhærentes processit ad privationem dignitatum, officiorum et beneficiorum nulliter et de facto, cum de jure hoc facere non posset in impedimentum unionis. Et pari modo dominus Benedictus impedire omnem prosecutionem unionis Ecclesiæ fecit de facto certos processus contra dominos cardinales, prælatos, reges et principes, et alios qui se a sua obedientia subtraherent. Et ut viam Generalis Concilii impediret, citari fecit coram se in Perpiniano comparituros certos prælatos, Universitatem studii Parisiensis, magistros et alios viros litteratos responsuros super certis articulis in impedimentum unionis et Concilii Generalis, cum ipsi constanter prosequantur viam Concilii Generalis, et schismatis exstirpationem ; intendentes per hoc præfati domini Gregorius et Benedictus persecutores unionis et Concilii Generalis utriusque partis, in eorum animæ detrimentum, Ecclesiæ grave et notorium scandalum. Iste articulus probatur notorius per tres testes, quorum duo sunt cardinales, et unus episcopus.

« XXXVII Articulus. Ultra præmissa verbis et litteris præfati domini Gregorius et Benedictus conati sunt impugnare hoc sanctum et universale Concilium et ejus vocationem, dicendo et asserendo, quod hoc universale Concilium non poterat se intromittere, vel recognoscere, seu aliquid deffinire de causa eorum et schismatis exstirpatione, et sic per consequens nec de aliis erroribus, quibus ipsi notorie, quantum in eis est, Ecclesiam commaculant. Et hoc est satis evidens et notorium, ac etiam evidens existit, et certum quod ipsi, licet solemniter et ex abundanti cautela requisiti, noluerunt huic sancto Concilio assensum ferre et opem, nec ad ipsum venire Concilium, ut fuerunt solemniter vocati, et etiam provocati, renuntiaturi pro unionis bono et juramento et voto multipliciter sunt adstricti, ut manifestum existit et notorium : per quæ evidentius constat de eorum notoria contumacia, hæresim hoc casu importante, et sententiam damnationis secundum canones in eos stante incorrigibilitate, et damnata pertinacia, adeo evidenti et notoria, ut adversus illam admittenda non sit excusatio. Iste articulus probatur notorius per septem testes, quorum quatuor sunt cardinales, duo episcopi, et unus licentiatus. Quinque ultimi articuli generales probantur notorii per viginti testes, quorum decem sunt cardinales, unus patriarcha, duo episcopi, et quatuor doctores ».

71. *Pisani Concilii decretum, et sententia lata contra papam et antipapam.* — Objectis iis criminibus Gregorio ac Petro e Luna, de ferenda in eos sententia decretoria agitatum est : ac primum controversiam dirimere conati sunt cardinales adversarum partium, Concilium se convocare potuisse, illudque dicendum Œcumenicum, quod ex maxima orbis Christiani parte constare contenderent : Pisas locum esse idoneum ad id celebrandum, Gregorium et Petrum e Luna rite ut sisterent se judicio fuisse vocatos. Quamvis autem se cardinales pro redintegranda Ecclesiarum conjunctione pio studio moveri præ se tulerint, nimia tamen ira et impatientia adversus Gregorium efferri se passi sunt, atque antequam congregatum, ut par erat, integrum Concilium esset, præcipitem sententiam tulere, et novum schisma conflarunt : licet enim magna præsulum multitudo collecta videri posset, quæ pro alia dirimenda controversia sufficisset, pro hac tamen decidenda non suffecit, atque hoc decretum [1] iniquum et irritum habitum fuit :

« Hæc sancta et universalis Synodus universalem Ecclesiam repræsentans, decrevit et declaravit, collegium cardinalium ex utraque parte congregatum, et per ipsum Concilium unitum,

[1] Ex. tom. XXII. de schism. p. 158.

ipsum Concilium convocare potuisse, et hujusmodi convocationem ad dictum sacrosanctum collegium spectasse et pertinuisse, et spectare et pertinere hac vice in hac causa detestandi et antiquati schismatis et fidei : hic quoque Concilium Generale seu sanctam Synodum, ipsam universalem Ecclesiam repræsentans, pleno jure convocatum seu convocatam fuisse et esse ipsamque Synodum ad definitivam sententiam in hac causa procedere posse et debere.

« Insuper prædicta sacrosancta Synodus pronuntiavit et declaravit in hac civitate Pisana pro nunc Concilium seu sanctam Synodum universalem Ecclesiam repræsentans seu repræsentantem in numero sufficienti fuisse et esse congregatum et congregatam.

« Item prædicta Synodus pronuntiavit, decrevit et declaravit civitatem Pisanam fuisse et esse locum idoneum, tutum, aptum et securum pro præsenti Concilio seu sancta Synodo celebrando seu celebranda. Item sacrosancta Synodus pronuntiavit, decrevit et declaravit Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII olim appellatos, sufficienter et debite fuisse et esse ad prædictum Concilium seu sanctam Synodum convocatos atque citatos.

« Hæc sancta Synodus, universalem Ecclesiam repræsentans, ambos contendentes citari facit in valvis et portis Ecclesiarum Pisanarum tam pro majori et aliarum diversarum ad audiendum diffinitivam ferri sententeutiam, quæ sequitur, vel dicendum causam rationabilem quare id fieri minime deberet ».

In duodecima sessione, vigesima quinta die Maii, tum in decima tertia, ejusdem mensis vigesima nona, Gregorius et Petrus e Luna in judicium sunt vocati, atque in decima quarta kal. Junii relatum est ad præsules de testium dictis probatisque, ut jactabant, singularum accusationum capitibus. Demum in decima quinta sessione habita quinta Junii damnati sunt [1].

« Sequitur sententia definitiva et privativa lata contra Petrum de Luna Benedictum XIII ac Angelum Corario Gregorium XII olim appellatos etc.

« Christi nomine invocato, sancta et universalis Synodus universalem Ecclesiam repræsentans, et ad quam cognitio et decisio hujus causæ noscitur pertinere sancti Spiritus gratia in hac majori Ecclesia Pisana congregata, ibique pro tribunali sedens, visis et diligenter exceptis omnibus et singulis productis, probatis et agitatis in præsenti causa unionis Ecclesiæ, fidei, et schismatis contra Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII olim appellatos, quæ in præsenti processu hujus causæ plenius continentur, ac quibuscumque aliis ipsam sanctam Synodum ad infrascriptam definitivam sententiam moventibus et inducentibus, habita prius inter seipsos, et demum cum copiosa multitudine magistrorum in sacra theologia atque utriusque juris doctorum pluries et pluries diligenti collatione, et tandem deliberatione matura, omnesque pariter in hanc sententiam reperiens unanimiter concordare omni modo, via et jure quibus magis et melius potest in prædictorum contendentium, seu verius colludentium de papatu, et cujuscumque eorum contumaciam, in his scriptis pronuntiat, decernit, deffinit et declarat omnia et singula crimina et excessus et alia cuncta necessaria ad infrascriptam decisionem præsentis causæ deducta per providos viros magistros Henricum de Monteleone, Joannem de Scribanis et Bertoldum de Vilding promotores, instigatores et sollicitatores seu procuratores deputatos ad prosequendam præsentem causam pro hujus detestandi et inveterati schismatis extirpatione et unione atque reintegratione sanctæ matris Ecclesiæ contra et adversus prælibatos Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII de papatu damnabiliter contendentes, ab aliquibus nuncupatos in petitione coram ipsa sacra et universali synodo præsentata et exhibita fuisse et esse vera atque notoria, ipsosque Angelum Corario et Petrum de Luna de papatu, ut præfertur, contendentes et eorum utrumque fuisse et esse notorios schismaticos, et antiquati schismatis nutritores, defensores, fautores et approbatores, et manutentores pertinaces, necnon notorios hæreticos, et a fide devios, notoriisque criminibus enormibus perjurii irretitos, et violatores voti, universalem Ecclesiam sanctam Dei notorie scandalizantes cum incorrigibilitate, contumacia et pertinacia notoriis, evidentibus et manifestis, et ex iis et aliis se reddidisse omni honore et dignitate etiam papali indignos, ipsosque et eorum utrumque propter præmissas iniquitates, crimina et excessus, ne regnent vel imperent, nec præsint, a Deo et sacris canonibus fore ipso facto abjectos et privatos, ac etiam ab Ecclesia præcisos : et nihilominus ipsos Petrum et Angelum et eorum utrumque per hanc diffinitivam sententiam in his scriptis privat, abjicit et præscindit, inhibendo eisdem, ne eorum aliquis pro summo Pontifice gerere se præsumat, Ecclesiamque vacare Romanam ; ad cautelam insuper decernentes, et ad electionem Romani Pontificis per eos, ad quos de jure pertinet procedendum : et insuper omnes et quoscumque Christicolas, etiamsi imperiali, regali vel alia qualibet præfulgeant dignitate, declarat ab eorum et cujuscumque eorum obedientia, non obstante quocumque fidelitatis juramento, aut alio quovis vinculo, quo illis vel eorum alteri tenentur adstricti, fore perpetuo absolutos ; inhibentes eisdem Christi fidelibus ne par

[1] Ext. sent. in Actis sess. XIV.

tibus de papatu contendentibus seu eorum alteri quomodolibet obediant, pareant vel intendant, aut consilium, auxilium vel favorem ipsis præstent, aut eos recipiant vel receptent, sub pœnis excommunicationis et aliis a sanctis Patribus et sacris canonibus inflictis, promulgatis et ordinatis, quodque, si parere contempserint huic ordinationi et sententiæ, ipsos et eorum fautores, defensores, adhærentes et sequaces etiam per sæculares potestates fore compescendos, et compesci debere juxta præcepta divina et sacrorum canonum dispositiones eadem sancta synodus pronuntiat et diffinit.

« Ac insuper omnes et singulos processus et sententias excommunicationis, inhabilitationis vel alterius censuræ et pœnæ; privationes quoque ordinum et dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum et officiorum ac graduum quorumcumque, qualiacumque sint, et quomodocumque nuncupentur seu nominentur, contra dominos cardinales per dictum Petrum de Luna, et Angelum Corario factos, latos et pronuntiatos, fuisse et esse nullos, cassos et irritos, nullas, cassas et irritas ac nullius roboris et efficaciæ vel momenti, et quatenus de facto processerint, eatenus annullandos, cassandos et irritandos, annullandas, cassandas et iritandas: sicque et etiam ad cautelam, quatenus expediat, omni modo et jure quo melius potest annullat, cassat et irritat: et insuper promotiones, imo verius profanationes quorumcumque ad cardinalatum per dictos contendentes de papatu et eorum utrumque attentatas, videlicet per dictum Angelum a die III Maii, et per Petrum antedictum a die XV Junii anni proxime præteriti millesimi quadringentesimi octavi fuisse et esse nullas, cassas, irritas et inanes, et quatenus de facto processerunt de facto annullandas, cassandas et irritandas: et sic, et etiam ad cautelam, quatenus expediat, omni modo et jure, quibus melius potest, præfata sancta synodus per hanc definitivam sententiam cassat, irritat, et annullat. » Lecta et promulgata in Ecclesia Pisana anno Domini MCDIX, Indictione secunda, die vero Mercurii quinta mensis Junii, hora Tertiarum, vel quasi, per reverendissimum Patrem dominum patriarcham Alexandrinum dominis Jerosolymitano et Antiocheno patriarchis eidem assistentibus in eadem Ecclesia in dicta sancta synodo ad prædicta deputatis.

«Instantibus procuratoribus et promotoribus per hanc sanctam synodum deputatis, fertur deffinitiva sententia.

« In nomine Christi. Amen. Nihil est profecto Christiano populo infelicius, nihilque periculosius, nihilque quod illi magis possit officere, quam quod caput infectum inquinatumque nefario atque detestando infidelitatis errore miserabile patiatur: vulnerato namque pastore, juxta verbum sacratissimi canonis, quis curandis ovibus adhibet medicinam? aut quem populum a rationis clypeo tueatur qui jaculis hostium sese feriendum exponit? aut qualem fructum de se producturus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major ergo metuenda est illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducantur, qui magis in se Dei iracundiam provocent, quam per semetipsos placare debuerunt. Sic e contra nihil est, cui magis atque ferventius (cunctis aliis postergatis) totis mentis viribus, omnis anima invigilare, insudare, atque intendere incessanter debeat, quam quod hujusmodi morbo tanquam pestifero remedium condecens apponatur, quod quippe, nedum in capite, quod omnibus in signum et speculum datum est, verum et in membris nobis cunctis Deus omnipotens manifestat, cum Saram concutiat, et ancillam suam Agar diris affligat verberibus: Cumque rege Nabuchodonosor, ut decretum tale prodeat: *Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misae et Abdenago, in interitu erunt et domus eorum in dispersionem.*

« Quæ si quidem ab intimis cordis, ac etiam ineffabili mœstoque pectore sacra hæc et universalis synodus diligentissime trutinans, et attendens quo profecto tali, proh dolor! morbo, sancta Dei Ecclesia in personis memoratorum Angeli Corarii Gregorii papæ XII, et Petri de Luna Benedicti papæ XIII nuncupatorum, et a nonnullis mirum quippe in modum lacrymabiliter est infecta, illique cupiens congruentem, juxta ipsius qualitatem et quantitatem, adhibere medicinam, nec ultra dissimulare, clausisque oculis pertransire, volens eorum et cujuslibet eorum notorie crimina et excessus, quibus jam pæne piscatoris est in totum submersa navicula, et ipsorum conversionem expectare sine manifesta et irreparabili cunctorum Christi fidelium excidio et ruina, maxime attentis illorum evidendi pertinacia et incorrigibilitate, quæ indubie non minor Pharaonis experientia media, quæ usque in hæc tempora noscitur extitisse. » Jure quidem antipapæ pertinaciam cum Pharaonis pertinacia contulere, cum universalem Ecclesiam errare posse, se unum non posse, credidit, maluitque æternis ignibus addici, quam insignia pseudopontificia abjicere: at male hæc contumelia jacta est in Gregorium, qui cum votum exequi optaret, paratas ab antipapa ipso insidias declinare nisus est; a suisque proditus, illo se non abdicante, pacis studio de statu Pontificalis dignitatis recessit, quod facere vi voti non tenebatur. Pergunt Pisani præsules:

« Ex quibus sic compendiose narratis, et aliis evidenter et notorie in processu hujus causæ comprehensis et sufficienter probatis, constat evidenter, quod ipsi duo contendentes de papatu in impedimentum pacis et unionis Ecclesiæ et fidei detrimentum gravissima crimina infrascripta, quæ nulla valent tergiversatione celari, commiserunt, et in quibus perseve-

rant, velut dati in sensum reprobum, cor durum, et deducti in profundum malorum.

« Primo detrectaverunt multoties, et perseverando continue detrectant de præsenti notorie et effectualiter, dum hactenus pertinaciter recusarunt et de præsenti recusant pacem et unitatem Ecclesiæ dare per viam mutuæ cessionis ab ipsis alias approbatæ, juramento irrevocabiliter firmatæ, et ab ipsorum altero voto etiam roboratæ, scandalizantes in hoc enormiter Ecclesiam Dei cum contumacia et pertinacia ac incorrigibilitate notoriis, hæresim maxime in hoc casu importantibus, cum per hoc, quantum in eis est, derogetur veritati Catholicæ, quæ præcipit unicam Ecclesiam esse debere in vinculo charitatis et pacis ». Hæc falso objecta Gregorio, cum Galli adversarii inania de futura antipapæ abdicatione promissa jactassent, necdum tamen Hispani consentirent, ut ille honore dejiceretur.

« Secundo, quia notorie ex prædictis foverunt et nutriverunt antiquatum et inveteratum schisma in Dei Ecclesia, et impedimenta evidentissima unitati Ecclesiæ et exstirpationi schismatis præstiterunt et præstant de præsenti; et, quod longe deterius est, fideles a sua communione abjecerunt et abjiciunt, schisma notorie faciendo, dum inhærendo suis ambitionibus et damnatis opinionibus, potius voluerint pati subtractiones et neutralitates eis fieri, quam per viam mutuæ cessionis sanctæ a cunctis Christi fidelibus approbatæ schismati finem imponi : in quo casu juxta determinationem Catholicam sanctorum doctorum ipsi seu eorum alter, etiam qui alias fuisset verus Pontifex, potestatem et auctoritatem amisit, nomenque episcopi habere seu retinere non potest, et juxta oracula divina a summo debet dejici sacerdotio, in quo alias juste et canonice institutus fuisset.

« Tertio, quia errores fidei oppositos et hæresim continentes manifeste et notorie ipsi duo contendentes de papatu tenuerunt, pertinaciter et indurate asseruerunt, prædicaverunt, seu alias publice dogmatizaverunt et deffenderunt, dum dixerunt in suæ ambitionis defensionem, quod via mutuæ cessionis per ipsos juratæ tam sancta et justa auctoritatibus novi et veteris Testamenti conveniens, sanctorum dictis pariter et exemplis, et determinationi Ecclesiæ, et quæ summæ charitatis et unitatis existit, continens summum et perfectum bonum, erat mala, iniqua, exosa, perniciosa, diabolica, et continens peccatum mortale, si fieret, seu executioni mandaretur pro unione habenda. Quæ assertiones ad derogationem fidei et quantum in eis est, in corruptionem articuli fidei UNAM SANCTAM ECCLESIAM, evidenter et inexcusabiliter censentur pertinere : et per hoc censentur et censeri debent a quacumque dignitate, quæ eis posset competere, projecti, et damnabiliter ejecti, ac effecti minores seu inferiores quocumque Catholico etc. ». Hæc et alia, quæ sequentur, jactata per calumniam adversus Gregorium fuisse indicatum est : probare enim debuere adversarii Gregorium obstrictum fuisse Pontificatu abire, non se abdicante antipapa, nec deserto ab Hispanis et aliis qui ipsi parebant.

« Quarto, in prædictis damnatis assertionibus adeo fuerunt et sunt pertinaces, ut nec temporis cursu, nec charitativis monitis eis factis ac ostensione veritatis, eas revocare voluerint. Et licet aliquando dixerint vel dicant quod sunt parati renuntiare, hoc quod verbo dicunt vel alias dixerunt, facto impediverunt et impediunt per difficultates mutuas, diffugia velut ex condicto seu mutua collusione, idque apparet violenter ex evidentibus et notoriis indiciis, taliter ut non pœnitentes in prædictis erroribus, sed potius pertinaces et manifeste hæretici merito sunt censendi.

« Quinto, evidentius apparet, et in prædictis ipsorum contumacia et damnata pertinacia, quia vocati et provocati legitime ad hanc sanctam Synodum ut venirent renuntiaturi pro bono unionis juxta juramenta et vota per ipsos præstita, cum intimatione quod alias Ecclesia congregata provideret et procederet in causa schismatis et fidei, eorum absentia seu contumacia non obstante, ut foret secundum Deum providendum et canonicas sanctiones, hoc facere contumaciter recusarunt et recusant, nec alias voluerunt seu volunt in ipso Concilio comparere, imo sunt conati et conantur hanc sanctam et universalem Synodum per præcepta, prohibitiones et processus pœnales, nullius tamen efficaciæ vel momenti, impedire et perturbare, ut ne hæc sancta et universalis Synodus exstirpationi schismatis intenderet, volentes per hoc ipsi duo contendentes in eorum damnationis statibus permanere, et Ecclesiam Dei contra omne fas in divisione et antiquato schismate detinere, non curantes de Dei offensa tam gravi periculo fidei et Ecclesiæ, dum tamen valeant in eorum damnatis cathedris permanere ».

In decima sexta sessione x Junii die, de creando Pontifice actum est præcipiti impetu, cum re ipsa schisma non sublatum, sed auctum esset, nec jure Pontificatus Gregorio abdicatus esset. Ac tum cardinales sacramento se obstrinxere singuli, si ad Pontificalis dignitatis fastigium eveherentur, Concilium propagaturos, donec de Ecclesiastica disciplina restituenda leges conditæ forent. « Nos omnes, inquiunt, et singuli, episcopi, presbyteri et diaconi S. R. E. cardinales insimul congregati in civitate Pisarum pro schismatis exstirpatione et unitate in Dei Ecclesia reducenda, promittimus in verbo veritatis Deo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et sanctæ Synodo hic ad prædictum effectum præsentialiter congregatæ, quod, si quis nostrum in summum

Romanum Pontificem eligetur, præsens Concilium continuabit, nec dissolvet neque dissolvi permittet, quantum in eo erit, usquequo per ipsum cum consilio ejusdem Concilii sit facta debita, rationalis et sufficiens reformatio universalis Ecclesiæ et status ejus tam in capite quam in membris. Promittimus etiam quod si aliquis extra nostrum collegium assumi contingat in papatu, pure, veraciter et bona fide, antequam procedamus ad publicationem electionis ipsius, procurabimus toto posse habere ab eo promissionem et honestam sufficientem securitatem, quod servabit et adimplebit omnia et singula supradicta, et cum reliquis dominis cardinalibus absentibus qui venient, procurabimus bona fide quod similiter promittant : et ad fidem, robur et testimonium præmissorum nos omnes supradicti singulariter et divisim manibus propriis hic inferius subscripsimus, etc. Ego Guido, etc. Adjectæ sunt singulorum cardinalium subscriptiones ».

Decima septima sessio peracta est decima tertia Junii die, atque in ea promulgata sententia, qua sacerdotiorum concessiones a Petro e Luna vel a Gregorio decretæ a die tertio Maii, abrogatæ fuerunt.

Auditi in decima octava sessione, die XXIV Junii, fuere regis Aragonum oratores, qui cum Petrum e Luna papam dixissent, rejecti sunt cum ingenti dedecore ut hæretici et schismatici hominis internuntii.

72. *Cardinales eligunt Pontificem Petrum de Candia, seu Alexandrum V.* — Decretum in decima nona sessione, XV Junii, ut cardinales conclave ingrederentur, sed nimium præcipites in ea re se gessere, cum non sublaturi sed aucturi schisma essent. Cumque conclave ingressi essent, nonnulli egere de Balthassare, totius rei auctore præcipuo, Pontifice renuntiando, ut narrat in ejus Vita Theodoricus e Niem[1]; sed ipsum non assensisse addit : « Respondit, inquit, quod illud non expediret, sed sibi videretur esse magis utile ac conveniens ea vice, quod Petrus de Candia presbyter cardinalis eligeretur in papam, quia esset vir apprime litteratus et ætate grandævus, ac bonæ famæ, et de Græcia oriundus, ita quod non haberet aliquos sibi carnis identitate conjunctos, per quos Romana Ecclesia gravaretur, quem si eligerent, vellet fideliter omnibusque modis quibus posset dirigere atque juvare, ut orbem et alias terras Ecclesiæ Romanæ provinciæ Patrimonii B. Petri in Tuscia et etiam alia temporalia et regalia ipsius Ecclesiæ violenter et injuste occupata recuperaret ab illicitis detentoribus eorum. Sicque præfatus dominus Alexander, mediantibus persuasionibus et promissionibus hujusmodi, ibidem Pisis per electionem dominorum cardinalium in papam fuit assumptus ». Hæc Theodoricus Niemius : qui alia historia tempus electionis consignat, atque Alexandri virtutes ac primitias ita describit[1] :

« Die Mercurii mensis Junii, cardinales utriusque obedientiæ intrarunt conclave ad eligendum novum summum Pontificem et bonæ memoriæ dominum Petrum tit. XII Apostolorum, presbyterum cardinalem, per Innocentium creatum, Ordinis fratrum Minorum professorem, in papam concorditer elegerunt. Hic fuit natione Græcus, natus in insula Candiæ, quæ per Venetos occupatur : et, ut ipsemet, tunc in agone seu in ultimis constitutus coram suis familiaribus faciendo pulchrum sermonem, dicebat nunquam novit patrem, aut matrem, aut aliquem fratrem seu ei carnis propinquitate conjunctum : sed eum in pueritia mendicantem victum quidam frater Ordinis Minorum Italicus in eadem insula recollegit, atque in latino sermone instruxit, et dum erat aliqualiter major et aptus, in domo fratrum Minorum, in ipsa insula consistente, ipsum posuit et habitu regulari eorumdem fratrum induit : et considerans quod esset bonæ indolis eum secum ad Italiam postea duxit, in qua in primitivis artibus eruditus ad studium Oxoniense in Anglia mittebatur; ubi etiam per plures annos studendo et bene proficiendo demum accessit Parisios, et tandiu illic in philosophia et sacra theologia studuit, quod magnus magister in ipsa theologia factus fuit. Post hæc veniens ad Lombardiam, et notitiam Joannis Galeatii ducis acquirens, et ejus promotione atque favore primo episcopus Vicentinensis, et postea archiepiscopus Mediolanensis, successive cardinalis, et demum papa creatus fuit, gradatim ad dignitates et honores hujusmodi ascendendo. Erat autem iste Alexander prius nominatus Petrus de Candia ». Et infra : « Fuit autem dictus dominus Petrus, cum eligebatur in papam, septuagenarius, vel circa ». Nonnullisque interjectis verbis subdit auctor[2] : « Hic dominus Alexander recepit insignia coronationis suæ in Pisis nonis Julii, an. Dom. MCDIX ».

73. *Alexander confirmat Acta Concilii Pisani, dissolvit sententias aliorum Pontificum, sancit leges.* — In sessione vigesima, kal. Julii, Alexander cardinalium acta a tertia Maii superioris anni confirmavit, diversaque eorum collegia conjunxit.

In sessione vigesima prima, X Julii gesta in Pisanis conventibus corroboravit[3], ac universas sententias in causis schismatis a Pontificibus, qui schismate superiori flagrante præfuerant, latas dissolvit : quibus de rebus hæc Acta, quæ in bibliothecæ Vaticanæ Tabulario extant :

« In nomine Domini. Amen.

« Sanctissimus dominus noster dominus

[1] Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Theod. e Niem. l. III. c. 52. — [2] Ib. — [3] To. XXII de sch. p. 160.

Alexander papa V, sacro et generali approbante Concilio, omnes processus et sententias, necnon omnia et singula gesta, facta et celebrata per sacrum collegium suorum venerabilium fratrum cardinalium a die III Maii anni Domini MCDVIII, Concilii congregationem, necnon omnia et singula gesta et celebrata per ipsam jam dicti Concilii congregationem per ipsum sacrum cardinalium collegium et generale Concilium auctoritate Apostolica approbat et confirmat, ipsaque decernit fuisse et esse valida : et insuper ad cautelam ex nunc ex certa scientia omnem supplet defectum, si quis forsan supervenerit in prædictis, volens et decernens perinde haberi, ac si omnia et singula superscripta specialiter et nominatim expressa fuissent. Item tolluntur et abolentur omnes sententiæ excommunicationum, etc. latæ et factæ per ambos contendentes, seu colludentes de papatu.

« In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

« Nos Alexander, divina providentia papa V, considerantes, quod tam per Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum de Corario Gregorium XII a nonnullis nominatos, nuper de papatu contendentes, quoniam per duos quondam Bartholomæum archiepiscopum Barensem Urbanum VI, Petrum de Thomacellis Bonifacium IX, Cosmatum Innocentium VII, et Robertum de Gebenna Clementem VII nominatos dictorum nuper contendentium prædecessorum, durante tempore schismatis et occasione ejusdem, nonnulli processus, sententias excommunicationum, privationis, irregularitatis, inhabilitationis, suspensionis et interdicti, et alias censuras Ecclesiasticas in se continentes in et contra collegia, diversas personas, regna, jurisdictiones, communitates, universitates, collegia, loca, districtus et territoria fuerunt, et sunt hinc inde facti et promulgati, ac propter antiquum dictum schisma; ac etiam quia multi notabiles doctores utriusque juris et magistri in sacra pagina scripserunt pro et contra, ac publice et solemniter determinaverunt, ita ut in dubium vertatur a multis quis a tempore dicti schismatis fuerit verus Romanus Pontifex, seu quis veri vicarii Jesu Christi fungeretur officio; ad exonerationem conscientiarum utriusque obedientiæ, quæ etiam per Dei gratiam ad unum ovile ovium redactæ sunt, omnes et singulos hujusmodi processus et sententias, qui vel quæ occasione, prætextu schismatis et adhærentiæ utriusque partis, seu viæ neutralitatis assumptæ, vel introductæ hinc inde, ut præmittitur, lati, decreti seu fulminati fuerunt, quos omnes et singulos hic pro expressis haberi volumus, hoc sacro approbante Concilio, ex nostra certa scientia tollimus et abolemus, etc. »

Solutis iis omnibus censuris in vigesima secunda sessione, XXVII Julii, ab Alexandro confirmati sunt universi in episcopatibus, muneribus, ac sacerdotiis, quæ a Gregorio Petrove e Luna non studio dissolvendæ Ecclesiarum conjunctionis collata fuissent.

« Ad futuram rei memoriam, etc.

« Electiones, postulationes, ipsarum admissiones, confirmationes, præsentationes, institutiones, collationes, et quasvis provisiones et dispensationes quibusvis personis huic sacro Concilio adhærentibus de quibuscumque beneficiis Ecclesiasticis et prælaturis per electores, confirmatores, patronos, ordinarios et quoscumque provisores temporibus et locis subtractionis et neutralitatis, in quibus hujusmodi contendentibus obedientia non præstabatur factas; ex certa nostra scientia ac motu proprio, hoc sacro approbante Concilio, ratas manere volumus atque firmas, ac omnem suscipere roboris firmitatem, reservationibus, inhibitionibus et decretis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Item omnes et singulas dispensationes factas per contendentes vel eorum alterum, seu eorum prædecessores super matrimoniis et pluralitatibus beneficiorum, quæ sunt sortita effectum, et aliis casibus qui forum conscientiæ respiciunt, eorum durante obedientia, ex certa nostra scientia ratificamus et approbamus.

« Item ut unione et pace, jam in Dei Ecclesia per ipsius gratiam in capite confirmata, pax et tranquillitas subditorum perfectius procuretur, et litium anfractus, quarum dubii sunt eventus, consultius evitentur, hoc sacro approbante Concilio, decernimus et declaramus, quod omnes et singuli beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus vel officia curata vel non curata titulo ordinario assecuti, et possessionem pacificam adepti beneficiis suis hujusmodi libere et pacifice gaudeant, nec occasione alicujus provisionis per Sedem Apostolicam factæ, vel in posterum ex aliquo præterito colore fiendæ in juris titulo, vel possessione hujusmodi quomodolibet turbentur, seu graventur, seu etiam, si prædicta beneficia præfatæ Sedi generaliter vel specialiter fuerint reservata.

« Item, hoc sacro approbante Concilio, statuimus et ordinamus, quod nullus prælatus amodo a sua Ecclesia transferatur invitus : sed si forte ab ipsa sua Ecclesia amoveri meruerit, causa cognita et juris ordine debite observato, ad amotionem suam procedatur ».

Indictum etiam fuisse ab Alexandro aliud Concilium proximo recurrente triennio celebrandum in Actis Pisanis typis cusis refertur hujus sanctionis formula : « Item, sacro approbante Concilio, decernimus et declaramus, nos vel successorem nostrum ex certis magnis et arduis causis, nos et hoc sacrum Concilium moventibus iterum Generale Concilium fore convocandum hinc ad triennium, videlicet anno quod dicetur anno Domini MCDXII in mense Aprilis in civitate seu loco habili et decenti, qui locus declarabitur per an-

num ante tempus Concilii per nos vel per successorem nostrum ».

In vigesima tertia sessione, eademque ultima, die VII Augusti, vetitum est prædia jurave Ecclesiarum distrahi: jussi metropolitani ante proximum Œcumenicum Concilium synodos provinciales cogere: religiosis familiis imperatum, ut ad instaurandam collapsam disciplinam, celebratis comitiis, incumberent: decretum oratores ad reges principesque legandos, ut sancita in Concilio perficienda curarent. Cum vero oratores principum et episcopi ad suas sedes se recipere vellent, cœpta de restituenda Ecclesiastica disciplina et immunitate materia ad proximum Concilium extracta est: et sic data ab Alexandro amplissima noxarum venia, conventus Pisanus solutus fuit.

74. *Petrus e Luna insurgit in Acta Concilii Pisani.* — Repugnavere Actis ejusdem conventus Gregorius ac Petrus e Luna, quorum postremus, licet nullo jure Pontificatum sibi arrogaret, in suis tamen judiciariis Actis [1] Barcinone editis, in præsules illos declamavit eversam ab ipsis Ecclesiasticam Hierarchiam: Concilium Œcumenicum nonnisi a Pontifice indici posse, neque Concilio, utpote inferiori, Pontificem subjicere, jusve illi dicere licuisse, atque ita ex ejus verbis, multo minus cardinales sibi subjicere Urbanum VI potuisse constat.

« Potestatem et auctoritatem convocandi generale Concilium, a tempore sanctorum Apostolorum solis Romanis Pontificibus reservatam, temere usurpantes prælatos tam obedientes, quam ab eadem obedientia etiam eorum malitia procurante subtractos, ad generale Concilium, imo verius conciliabulum, per eos Pisis de facto celebrandum seu verius profanandum, per diversas mundi provincias per eorum litteras de facto citaverant, et fecerant convocari: » Et infra: « Non considerantes quod inferior superiorem non potest solvere vel ligare, jurisdictionem et potestatem judicandi Sedem ipsam (Apostolicam scilicet,) sibi temeritate sacrilega vindicantes per eorum patentes litteras ad dictum conciliabulum nos contra fas de facto citare, e ad causam præsumpserant temere provocare, certum nobis terminum statuentes, infra quem per nos vel procuratorem sufficientem comparere deberemus, cum comminatione etiam, quod contra nos procederent, si coram eis recusaremus in præfixo per eos termino comparere: » Et infra: « In nos depositionis sententiam promulgarunt, etc. Dat. et actum Barchinone XII kal. Novembris, Pontificatus nostri anno XVI ».

Nonnulli etiam viri docti ad illius partes efferendas Commentarios edidere [2], e quibus hæc decerpenda visa sunt, quæ in causa Pontificis ab universo orbe Christiano culti maxima vi pollent, non pro controverso, nec pro hæretico, neque ob signa externa damnato hæreseos, denique non pro Petro e Luna, cum falso statueret se esse papam, sed pro Urbano VI et Gregorio XII valent.

« Papa, inquiunt, plenariam potestatem quam habet, solum habet a Domino Jesu Christo. Ad cujus probationem sciendum est, quod ista suppositio unum ponit, et aliud supponit; supponit tamen quod papa habeat plenariam potestatem, et ponit quod talem potestatem solum habeat a Domino Jesu Christo.

« Primo ergo probatur quantum ad primum, secundo quantum ad secundum; quod enim papa plenariam potestatem et jurisdictionem habet, patet ex dicto S. Cyrilli patriarchæ Alexandrini in libro thesaurorum: Sicut Christus, inquit, cepit a Patre genitus ex Israel egrediens super omnem principatum et potestatem, et super omne quod est, ut ei genua cuncta curventur, plenissimam potestatem, sic et Petro, et ejus successoribus plenissime concessit. Et infra: Nulli alii quam Petro Christus, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et Joannes Chrysostomus ad consulta Bulgarorum, sic inquit in persona Christi loquentis Petro: Ter te interrogo, an me diligas, quia ter me trepidus et timidus negasti, nunc autem reductus, ne credant fratres te gratiam et clavium auctoritatem amisisse, qui amas me, coram ipsis, tibi jam confirmo, quod meum est plenum. Hoc idem etiam trahitur ex auctoritate sacræ Scripturæ, sicut jam supra allegatum est, Matthæi XVI, ubi Dominus dixit Petro: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, et quodcumque solveris,* etc. Confirmatur hoc idem et præcedens suppositio ex verbo Christi dicentis Petro Jo. ult. *Pasce oves meas;* et: *Pasce agnos meos;* ubi Christus non discernit istas oves ab agnis, sed omnium Christianorum tam magnorum quam parvorum, tam perfectorum quam imperfectorum Petro, et in eo, omnibus suis successoribus curam committit; unde Chrysostomus super Actus Apostolorum: Petrus a Filio super omnes qui filii sunt potestatem accepit, non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe. Secundum, scilicet quod papa talem potestatem habeat solum a Domino Jesu Christo, probatur rationibus, et exemplis, et auctoritatibus sanctorum et sacræ Scripturæ, ratione primo sic: quia cum papa habeat prædictam potestatem, si non habeat eam a solo Christo, ergo habet eam a seipso, vel a communitate Christiana; non est dicendum quod a seipso, nec etiam a communitate Christiana: ergo a solo Christo. Major patet ex præcedentibus cum sufficienti divisione. Minor etiam patet quoad primam partem, et probatur quoad secundam, scilicet quod papa talem potestatem non habeat a communitate Christiana.

[1] Ext. in bibl. Barb. I. VII. de schism. p. 27. — [2] Ext. to. XXII. de schism. p. 213.

et minus ab aliquo alio de communitate Christiana; quia si communitas Christiana vel aliquis de ea posset instituere, vel conferre talem potestatem, vel hoc posset auctoritate sua, vel auctoritate superioris sibi committentis. Sed hoc non potest propria auctoritate, nec ex auctoritate superioris. Igitur, etc. Major patet, quia nulli competit jurisdictionem instituere nisi auctoritate propria, vel alterius ab eodem sibi commissa: et probatur minor, primo quoad primam partem, in qua dicitur quod communitas Christiana non potest conferre nec instituere talem potestatem propria auctoritate, nec etiam aliquis alius de eadem communitate, sic. Nulla communitas sufficit ad conferendum nec ad instituendum propria auctoritate potestatem includentem illud, quod excedit omnem auctoritatem humanam. Sed communitas Christiana est communitas humana, et potestas papalis includit multa, quæ excedunt omnem auctoritatem humanam, sic quod nulla auctoritas humana per se sufficit ad illa sine commissione superioris, sicut est ligare et solvere, in foro conscientiæ, concedere indulgentias, remittere peccata et pœnam debitam in foro Dei. Constat autem quod ad talia non sufficit aliqua potestas humana propria auctoritate, quæ tamen omnia includuntur in potestate papæ, ut patet ex verbis Christi Matthæi XVI: *Quodcumque ligaveris*, etc. Unde Chrysostomus super Matthæum, exponens supradictum verbum: Vide etiam, inquit, qualiter Christus reducit Petro ad excelsam de ipso intelligentiam, hæc enim ei se promittit daturum, quæ sunt propria Dei solius, scilicet peccata solvere, et Ecclesiam incommutabilem facere inter tot persecutionum et tribulationum procellas.

75. « Secundo ad idem arguo sic. Ad nullam communitatem pertinet posse instituere vel conferre jurisdictionem, secundum quam ipsa communitas impendat debitum cultum et servitium domino præsidenti illi communitati, cujus præsidentia dominium vel regimen in nullo dependet ab ipsa communitate. Sed Christus est talis Dominus respectu communitatis Christianæ, sic quod præsidet eidem, et ejus dominium et regimen in nullo dependet a Christianitate. Ergo ad ipsam Christianitatem non pertinet, nec potest pertinere, quod instituat vel conferat talem potestatem seu jurisdictionem propria auctoritate, secundum quam jurisdictionem impendat debitum cultum Christo, cujusmodi est jurisdictio seu potestas papalis. Ergo, etc. Minor patet, nec de ea dubium est alicui Catholico. Major etiam patet, quia ad inferiorem non pertinet judicare de iis quæ competunt superiori.

« Tertio ad idem sic per rationem cujusdam valentis doctoris. Nullum inferius potest instituere immediatum vicarium Dei. Sed papa est immediatus vicarius Dei, ut patet tam per doctores theologos quam per canonistas, et ex auctoritatibus sanctorum, doctorum et decretorum dicentium papam esse Christi generalem vicarium in terris. Ergo nihil inferius Deo potest instituere nec conferre talem potestatem, et per consequens nec communitas Christiana, nec aliquis de eadem communitate.

« Quarto sic. Potestas, quæ non potest restringi nec ampliari a communitate Christiana, non potest institui nec conferri ab eadem communitate. Potestas papæ est hujusmodi. Ergo, etc. Major patet, et minor probatur, quia potestas papæ non potest restringi quantum ad populum subjectum, cum ex jure divino se extendat ad omne de Ecclesia militante; nec etiam quantum ad casus, cum papa habeat potestatem plenariam ex jure divino et donatione Christi, ut patet ex præcedentibus. Igitur, etc. Nec valet, si dicatur quod Ecclesia seu Christianitas possit talem potestatem instituere seu conferre ex commissione alterius, quia si sic: aut ista commissio esset facta a Christo, aut ab aliquo alio. Sed hoc non potest probari ex auctoritate sacræ Scripturæ, nec alicujus sancti doctoris. Item si aliquis alius posset instituere vel conferre talem potestatem, possit eam restringere vel ampliare. Sed hoc non potest. Igitur etc.

76. « Quinto ad idem sic. Si potestas et jurisdictio quam habet papa, non esset solum a Domino Jesu Christo, cum non legatur nec reperiatur in aliqua sacra Sciptura authentica, quod Christus commiserit alicui vel aliquibus institutionem vel collationem talis potestatis, maxime videretur, quod institutio hujusmodi jurisdictionis seu potestatis esset ex statuto Ecclesiæ, et per consequens Ecclesia posset hujusmodi jurisdictionem seu potestatem amovere, et etiam papam deponere. Consequens est falsum. Consequentia ut bona probabitur. Igitur antecedens falsum. Patet consequentia, quia omnem statum et præeminentiam, quam Ecclesia per se statuit, Ecclesia potest destruere et amovere, quia statuendo non potest sibi legem imponere, a qua ei non liceat resilire, sicut etiam fecit de coepiscopis, qui successerunt Apostolis sicut et episcopi, vel saltem discipulis, sicut presbyteri et curati, qui, quia non erant immediate a Christo, sed ab Ecclesia instituti, ideo de jure potuerunt ab Ecclesia destitui, et de facto fuerunt amoti. Similiter de Templariis olim per Ecclesiam confirmatis, et de omnibus Ordinibus mendicantium post Lateranense Concilium institutis, qui omnes fuerunt infirmati et destituti seu amoti, de quibus libro VI. *in c. unico de reli. domi.* Falsitas consequentis probatur, quia Ecclesia non potest facere id, per quod unitas Ecclesiæ destrueretur, quia hoc esset contra statutum Christi, qui voluit Ecclesiam esse unum ovile. Jo. X: hoc autem non esset, nisi Ecclesia haberet unum caput, sicut ipsemet dicit: *Fiet unum ovile et unus pastor*; quasi dicat: ali-

ter non potest esse unum ovile, nisi sit unus pastor. Istum autem pastorem dicimus papam. Ergo, etc. Confirmatur ista ratio, quia tota Ecclesia militans, in qua sunt multæ Ecclesiæ particulares, dicitur una Ecclesia; unitas autem in Ecclesia non potest attendi secundum suam similitudinem, sicut si duo regna dicerentur unum regnum propter similitudinem morum et propter unum modum regendi. Sed talis unitas non facit unam rempublicam vel communitatem unam simpliciter, sed secundum quid, quæ non sufficit ad hoc quod Ecclesia sit una, sicut nec terræ, in quibus sunt duo reges vel plures, non dicuntur unum regnum simpliciter, sed secundum quid. Oportet igitur quod in ea reperiatur unitas in habitudine ad unum supremum nostrum principem, scilicet ad papam, ut jam probatum est. Persuadetur etiam dicta suppositio tali similitudine : Sicut primus homo habuit quædam dona personalia adeo immediate sibi propria et personalia, sicut plenitudinem scientiæ : quædam vero pro sua posteritate in statu innocentiæ, sicut originalem justitiam : sic et Petrus quædam dona habuit a Deo pro sua persona, sicut potestatem faciendi miracula et quod ad ejus umbram sanarentur infirmi; quædam vero pro successoribus suis in Ecclesia : et hæc sunt illa, sine quibus Ecclesia non staret, sicut claves ligandi et solvendi, et potestas regendi : aliter portæ inferi prævalerent adversus eam. Hanc autem plenitudinem potestatis, per quam Ecclesia resistit mundo et diabolo, Christus contulit Petro pro se et pro suis successoribus : unde Cyrillus ubi supra : Sicut Christus accepit a Patre, etc. et Innocen. de translatione : Potestatem transferendi Pontifices, ita sibi retinuit dominus et magister, quod eam soli Petro vicario suo et per eum successoribus suis præbuit et concessit. Ad id facit XXI. *di. cap. sancta.* Romana Ecclesia Catholica et Apostolica nullis constitutionibus cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, primatum obtinuit. Item *eadem di.* sacrosancta Romana Ecclesia, et Apostolica non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit.

« Nec obstat propositio, quod papa eligitur a cardinalibus, quibus hoc concessum est a summis Pontificibus Petri successoribus, per hoc enim papa nullam potestatem a cardinalibus recipit, sed solum disponitur ad recipiendum potestatem papalem a Domino Jesu Christo, sicut clericus præsentatus a patronis laicis non ab ipsis, sed ab episcopo recipit claves et curam animarum : nemo enim dat quod non habet. Tertia suppositio, scilicet quod talis potestatis nullus est capax, nisi Catholicus, scilicet habens fidem Catholicam, patet quia, sicut sacramentum Ordinis præsupponit quod recipiens sit vir ; sic etiam ista potestas seu jurisdictio Ecclesiastica præsupponit in recipiente fidem, quod manifeste innuitur ex verbis Christi Matthæi XVI, qui nunquam ante fidei confessionem, sed mox post fidei confessionem potestatem et plenariam jurisdictionem Petro promisit dicens : *Tibi dabo claves regni cælorum : et quodcumque ligaveris* etc. unde Rabanus super dicto verbo : Qui enim Regem cælorum majori præ cæteris fidei devotione confessus est, merito præ cæteris ipse collatis clavibus regni cælestis, donatus est, ut constaret omnibus quia absque ea confessione ac fide, regnum cælorum nullus possit intrare : claves autem regni cælorum ipsam discretionem et potentiam nominat; potentiam, qua liget vel absolvat : discretionem, qua dignos et indignos discernat. Hoc idem S. Thomas super Matthæum, exponens dictum verbum, et Chrysostomus ibidem : *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*; id est, in hac fide et confessione ædificabo Ecclesiam meam. Ex hoc ergo patet, quod nullus infidelis potest esse papa loquendo de potentia propinqua, et per consequens, si papa deviet a fide, ita quod efficiatur hæreticus vel judæus, vel saracenus, non retinet potestatem papalem ; ipso enim facto est præcisus ab Ecclesia, et per consequens non est membrum Ecclesiæ nec caput; membrum enim abscissum ab aliquo corpore non potest esse membrum illius corporis, quamdiu est abscissum. Sicut ergo in sacramento altaris, quamdiu manent species panis, tamdiu manet corpus Christi sub eisdem speciebus, et corruptis speciebus non manet ibi corpus Christi ; sic postquam papa est papa, manente in eo fide et consensu in papatu, sic quod non renuntiet libere et voluntarie, non potest desinere esse papa.

77. « Ex istis suppositionibus sequitur ista conclusio manifeste, quod propter nullum crimen papa potest deponi a papatu per aliquem purum hominem vel per aliquos alios homines mundi, sive sint cardinales, sive archiepiscopi, sive primates, sive patriarchæ, nec etiam a Concilio Generali, imo nec a tota Ecclesia universali : patet quia quod instituitur per superiorem, non potest tolli per inferiorem, et maxime ubi potestas superioris in nullo dependet ab inferiori. Sed potestas papæ, ut probatum est in præcedentibus, est immediate a Deo, cujus potestas in nullo dependet ab inferiori ; omnes autem congregationes Ecclesiasticæ, imo tota Ecclesia est inferior Deo. Ergo nullæ congregationes Ecclesiasticæ, nec etiam tota Ecclesia potest papam deponere, etiam quantumcumque criminosum.

« Secundo ad idem sic. Si papa posset deponi per aliquem hominem, vel per aliquam congregationem, vel per Concilium Generale, tunc sequeretur quod aliquis homo, qui non esset Deus, vel aliqua congregatio vel Concilium Generale, esset superior papa, aliter nec aliquis

homo, nec aliquod Concilium ipsum possent condemnare, cum inferior superiorem condemnare non possit, nec valeat sententia contra aliquem lata a non suo judice, quod patet non solum in jure canonico et civili, sed etiam in jure divino, teste Apostolo ad Rom. XIV : *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo aut stat aut cadit.* Papa vero Christi est servus, et nullius alterius inferioris in terris, qui habet judicare omnes mortales, et ab eorum nemine judicari. *Si papa di.* XL nec etiam potest judicari per Concilium Generale, cum nullum Concilium Generale vires habeat nec possit habere, nisi auctoritate papæ, ut patet XVII. *di. per. to.* Ergo, etc. Præterea si aliquis homo, non Deus, quicumque sit ille, posset deponere papam quantumcumque criminosum, aut hoc posset auctoritate juris humani, aut juris divini, aut ex commissione specialiter sibi a Deo facta. Sed ex nullo istorum, ut patet discurrendo per singula : non enim ex jure humano, cum hoc ibidem non reperiatur, ut patet cuilibet intuenti, sed potius oppositum ibidem reperitur : nec etiam ex jure divino pari ratione, nisi quis ita insaniat, ut ad hoc inducat verba Salvatoris Matthæi XVI et Jo. ultimo scilicet : *Quodcumque ligaveris*, etc. et : *Pasce oves meas.* Nec potest dici quod hoc liceat alicui ex speciali commissione a Deo sibi facta, quia si sic : aut hoc haberet ex jure divino, aut ex jure humano ; sed neutro istorum, ut patet, nec aliter quisquam hoc poterit comprobare, nisi sit ita insanæ mentis, ut hoc dicat fore a Deo sibi specialiter revelatum. Igitur, etc.

78. « Pro ista conclusione manifeste faciunt decreta sanctorum Patrum IX. q. III : Nemo judicabit primam sedem, justitiam tentare desiderans, nec enim ab Augusto, nec ab omni clero, nec a regibus, nec a populo judex judicabitur. Et c. immediate sequente : Aliorum hominum causas Deus voluit per homines determinari ; sed sedis istius præsulem, suo sine quæstione reservavit arbitrio. Vide totum idem c. cum IV sequentibus ; patet etiam ista conclusio cum assumptis ad ejus probationem ex dictis Anacleti papæ, et ponitur in decretis *di.* LXXIX. *c. ult.* ubi dicit sic : Ejectionem summorum Pontificum sibi Dominus reservavit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus et fidelibus populis. Item Gratianus postquam in eadem *di.* in multis capitulis determinat quomodo et a quibus papa sit eligendus, in ultimo paragrapho ejusdem sic concludit, sicut supra monstratum est : Electio summorum sacerdotum a cardinalibus et a religiosis clericis debet fieri ; ejectio vero eorum divino judicio est reservata.

« Confirmatur ista conclusio exemplis multorum præcedentium sanctorum Patrum, quæ ponuntur tam in Chronicis Ecclesiasticis, quam etiam in volumine Decretorum, sicut de sancto Marcellino papa, qui tempore Diocletiani et Maximiani imperatorum compulsus est a paganis, ut in templo eorum idolis thurificaret, qui licet eis acquievisset idolis thurificando, et postea propterea esset contra eum congregatum Concilium Generale multorum episcoporum et prælatorum, nullus tamen eorum, nec omnes simul ausi sunt contra eum proferre sententiam, sed sibi dixerunt : Noli audiri in nostro judicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Item tempore Valentiniani imperatoris, cum in Concilio Generali, cui intererat idem imperator, multa criminosa objicerentur contra Sixtum papam, finaliter conclusum fuit in eodem Concilio, quod papa ab eis non habebat judicari. Imo sancti Patres in tantum hanc præsumptionem detestati sunt in Concilio Chalcedonensi, quod Dioscorum patriarcham Alexandrinum idcirco potissimum tanquam hæreticum, sine ulla restitutione damnaverint, quia contra suum superiorem, scilicet papam Leonem, dictavit sententiam excommunicationis ». Et infra : « Ex prædictis ergo manifestum est, quod propter nullum crimen papa potest deponi per aliquem purum hominem, nec per aliquos homines mundi, sive sint episcopi, sive archiepiscopi, sive primates, sive cardinales, sive patriarchæ, nec etiam per Concilium Generale ; imo quod plus est, nec per totam Ecclesiam universalem, etc. » Hæc Petri e Luna sectator, sed ut dixi, falsa erat hypothesis ipsum papam esse.

79. *Pisani Concilii controversa auctoritas.* — Si ex his Concilium Pisanum pseudopontificem schisma retinendæ dignitatis studio foventem, ac Pontificalia insignia ponere ex nuncupati voti formula detrectantem exauctorare non potuit, multo minus cardinales Urbani VI perduelles, et ex professo inimicitias cum eo gerentes et hostes conjurati ad Concilii Œcumenici judicium provocanti Pontificatum abrogare potuerunt. Atque ex ipsis Petri e Luna principiis controversa illius in Pontificatum jura collabuntur. Cæterum non modo Petri e Luna studiosi sententiæ Pontificiam auctoritatem Conciliorum auctoritati præferenti se addixere, aut qui adhæsere Gregorio eamdem propugnarunt ; sed postea etiam multi doctrina et religione conspicui viri de Concilii Pisani auctoritate, proindeque de Alexandri Pontificatu dubitarunt, eo quod sine papæ auctoritate convocatum celebratumque fuerit. Respondent ii, qui Pisanum conventum canonicum Concilium exstitisse contendunt, cum nullus sit certus Pontifex ob ambiguitatem facti contingentis non spectantis ad fidem, habendum perinde ac si nullus esset. Verum cum ostenderimus supra Urbanum VI rite electum, et perspicuum sit Gregorium ejus legitimum exstitisse successorem, ipsum verum fuisse Pontificem, et apud errantes tantum ambiguum fateri debemus. Neque obstare videtur quod de Concilio Constantiensi asserunt, si Pisanum ca-

nonicum non fuisset, dicendum esse neque illud alicujus exstitisse valoris, quod auctoritate Joannis XXIII convocatum est : « Nam Concilium Constantiense celebrandum », inquit S. Antoninus, « ipse (nimirum Gregorius), approbavit, suos cardinales misit, etc. » Et sane exstant Gregorii litteræ, quibus Joanni Dominici tit. S. Xisti presbytero cardinali Concilii Constantiensis suo nomine convocandi provinciam dedit, quod cardinalis idem in XIV sessione præstitit hisce verbis[1] : « Istud sacrum Concilium Generale convoco, et omnia per ipsum agenda auctorizo et confirmo juxta modum et formam prout in litteteris domini nostri nunc lectis plenius continetur ». Quibus permotus S. Antoninus nusquam Pisanum ut legitimum agnovit, quod potius conciliabulum dicendum indicat, dum ait[2] : « Per Pisanum Concilium vel conciliabulum, cum non esset alicujus eorum, qui se gerebant pro Pontifice, auctoritate congregatum, non erat ablatum ipsum schisma, sed augmentatum, ex duobus tribusve se pro papa gerentibus » : in eamdemque sententiam hæc habet, qui scholion sancto auctori adjecit[3] : « Præterea si hoc Christi Domini nostri verbum verum est, *ex fructibus eorum cognoscetis eos* ; (Matth. VII.) quis non videt Pisanam congregationem non fuisse legitimum Concilium, quæ schisma non sustulit, sed potius auxit, cum tres se postea pro Pontificibus gesserint? » Hactenus ipse, ex quo[4] etiam hæc alia decerpere libet : « Addidit autem D. Antoninus secundum communem opinionem significans ex sua sententia Alexandrum V legitimum non fuisse Pontificem, sed Gregorium XII, nam cum Joannis Dominici cardinalis Ragusini sectator fuerit et discipulus, qui semper Gregorii XII partes est secutus, ipse quoque tunc Gregorium verum ubique et legitimum Pontificem prædicavit. Hinc supra § 2, decretum doctorum theologiæ et utriusque juris tenentium tam Gregorium XII quam Benedictum XIII deponi posse, dilucide refutavit. Hinc etiam supra cap. 3, § 2, hunc Gregorium verum papam, etiam tempore Concilii Constantiensis et in Italia et aliis in locis habitum fuisse refert, et infra cap. 6, § 2, hunc Gregorium a multis Deum timentibus et peritis creditum fuisse tempore ejusdem Concilii verum Pontificem asserit ». Paucis interjectis addit idem auctor : « Idem etiam in summa hujus tituli, cum de creatione hujus Alexandri egit, hac correctione est usus : Si tamen potuerunt. Sententiam D. Antonini laudat Sanderum lib. 7 de Visibili Monarchia : nam de tribus Pontificibus tempore Constantiensis comitii verba faciens, cum de Gregorio loquitur, interjecit : Quem titulum justissimum habuisse putaverim ».

[1] Apud Joan. XXIII. lib. ult. p. 291. et apud Conc. Const. sess. XIV. — [2] S. Anton. supra § 2. — [3] Matth. VII. — [4] Scholion ad § 3. c. 5. tit. XXII. p. 3. S. Anton.

80. *An Alexander fuerit verus Pontifex.* — At inquiunt ii qui Alexandri Pontificatum tueri stabilireque nituntur, Ecclesiam Catholicam ipsum ut verum Pontificem agnovisse. Verum S. Antoninus, qui tum vivebat, diserte id negat[1], addit enim : *Secundum communem opinionem.* Et sane non omnes Christiani orbis provincias illi viventi paruisse constat ; post ejus autem mortem ac redintegratam in Concilio Constantiensi Ecclesiarum conjunctionem, Romani Pontifices non simpliciter Pontificem, sed addito *in sua obedientia*, sicuti alios etiam post Gregorium XI creatos Pisani præsules appellandos sanxerunt : qui mos postea tenuit. Non tamen inficias imus Alexandrum ejusque successorem sine culpa a pluribus ut veros Pontifices habitos esse, cum præsulum et doctorum pars maxima eos veneraretur. Neque vero illud argumentum magni ponderis esse videtur, gesta ab Alexandro atque ab ejus successore Joanne XXIII ut legitima apud Catholicos haberi ; eorumque sanctiones inter alias Romanorum Pontificum in cusis libris reperiri, et Rodericum Borgiam, qui Innocentio VIII in Pontificatu successit Alexandrum VI appellatum esse : nam Martinus V ejusque successores illorum sanctionibus, quæ usui publicæ Christianæ rei esse viderant, auctoritatem suam adjecerunt : atque ita in Bullario ex tribus a Gregorio editis postrema condita est dum Joannes XXIII sedebat, nimirum anno hujus sæculi XV. Denique argumentum ex Alexandri VI cognomine petitum facili negotio ab iis diluetur, qui historiam Ecclesiasticam percurrerint ; Stephanus enim postremus miraculis clarus, numerato Stephano VII, qui Pontificatum tyrannide corripuerat[2], Decimi nomen traxit[3]. Inter eos etiam, qui Joannis nomen gessere, nonnulli ut Decimus[4], Undecimus[5], Decimus Sextus[6], quorum duo priores a scortis Romæ imperitantibus, alter corruptis auro Romanis intrusi fuere.

81. *Cur Gregorius a Pontificum Catalogo non eradatur.* — Hæc non contentionis, sed indagandæ veritatis studio attuli : apud nos enim exploratum est Gregorium rite in Apostolico solio collocatum, non demonstratur autem ab adversariis ipsum jure dejectum fuisse ; imo contrarium in litteris[7] Encyclicis Alexandri V quas affert Contelorius[8], inferri videtur, dum aiunt Petrum e Luna adduci nunquam potuisse, ut in locum conveniret, nisi in quo maritimis viribus præstaret, sicque Gregorium ipsius adversarii Alexandri judicio excusari. Quod vero a Pisano conventu in judicium vocatus Pontificatu abire recusaverit, vertitur in ea re cardo difficultatis, an illi idonei judices essent. Cæterum nostrum non

[1] S. Anton. III. par. tit. XXII. c. 5. § 3. — [2] Baron. an. Chr. 997. — [3] An. Chr. 1057. num. 1. — [4] An. 912. — [5] An. 931. — [6] An. 996. — [7] Alex. V. t. II. gen. 5. p. 51. — [8] Contelor. Elench cardd.

est controversiam dirimere, atque ideo nec Gregorium Pontificum Catalogo expungere, cum illum initi jure Pontificatus possessione, donec in Constantiensi Concilio gradu cessit, potitum comperiamus. Secuturos itaque annos sine ullo veritatis detrimento ejusdem Gregorii Pontificatus nota consignabo: utque perturbatissimorum temporum distinguam historiam, Alexandri ac successoris Joannis res gestas præfixis ipsorum nominibus recensebo. Cum vero abunde superius actum sit de Pisanis episcoporum conventibus, nunc de synodo a Gregorio in civitate Austriæ patriarchatus Aquilegiensis celebrata, et de pseudosynodo Perpiniani habita disserendum est. Ab ea igitur quam indixit Gregorius exordiamur.

82. *Synodus Aquileiensis a Gregorio indicta et habita, in qua damnantur duo Pseudopontifices.*— Præmisit [1] is Bartholomæum Zambonum ut necessarios ad Concilii celebritatem apparatus instrueret, atque universos patriachatus Aquilegiensis fideles, ut illi opera non deessent, cohortatus est: quæ litteræ Arimini III die Maii sunt exaratæ; ex quibus corrigendus est Theodoricus e Niem [2], dum Gregorium Quadragesimali tempore Austriam profectum affirmare videtur: eodem autem mense Maio iniit iter, ut ex litteris datis Prattæ Concordiensis diœcesis kal. Junii colligitur, quibus fidei publicæ syngrapham oratoribus Petri e Luna, quos a Pisana synodo repudiatos vidimus, tradidit, cum pro Ecclesiarum conjunctione agitanda se venisse ostentarent. Erant ii Petrus archiepiscopus Tarraconensis, Joannes Seguntinus, Joannes Mendensis, Avinio Senostensis episcopi, Franciscus Carthusiæ majoris prior, Didacus Minoritarum in Hispania præfectus, ac Dominicus Ram prior Cæsaraugustanus: quorum labores non ad schisma tollendum sed extrahendum spectabant. Celebrata a Gregorio est prima sessio Austriæ, recurrente celebritate corporis Dominici, post habitas solemnes in ea urbe supplicationes: sed exiguus admodum præsulum numerus eo se contulit: quocirca has litteras concyclicas exaravit [3]:

« Gregorius universis Christi fidelibus, ad quos præsentes pervenerint, salutem.

« Cum pro sacro Generali Concilio, prout indiximus, celebrando huc venerimus cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus et curia nostra ad pacem et unionem sacratissimam inducendam, quam dare pro posse intendimus per viam cessionis et omnem aliam rationabilem, juxta continentiam nostrorum juramenti, promissionis et voti, et diem sacratissimam Pentecostes pro prima die præfati Concilii in Dei nomine acceptaverimus, factisque Altissimo laudibus et orationibus processionaliter, prout convenit tantæ rei, primam fecimus cessionem in gloriosissimo festo Corporis Christi pretiosissimi, secundam indicentes ad vigesimam secundam diem hujus: quas quidem sessiones intendimus protelare, ipsa interim nihilominus cum præsentibus sic substantialia disponentes, quod mox, ut fuerit decens, prælatorum numerus congregatus, finalis (quantum nostra fuerit) introducatur effectus, universitatem vestram in Domino requirimus et hortamur, mandantes venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, et quibuscumque aliis Ecclesiarum prælatis, debentes ex suis prælaturis vel dignitatibus sacræ synodo interesse, quatenus ad hoc sacrum generale Concilium sine moræ dispendio studeant personaliter se conferre, et charissimos in Christo filios nostros reges ac nobiles viros, duces, principes ac alios magistratus communitatum et universitatum affectuose etiam obsecrantes, ut ad idem Concilium personaliter, si possunt, accedant; sin autem suos idoneos nuntios debeant destinare, ita quod cunctorum assistente præsidio tractari valeant atque fieri quæ Dei sunt et pacis ac unionis populi Christiani etc. Dat. in civitate Austria Aquileiensis diœcesis, XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno III. »

Spreta sunt ab episcopis ejus imperia, cum in magnam adduceretur [1] invidiam Concilium ad schismatis propagationem molitum, misitque [2] Nicolaum episcopum Ferentinum et Dominicum designatum episcopum Melitensem Venetias ut objecta anathematis pœna illius provinciæ præsules ad synodum cogerent. Sed Veneti Alexandro ex doctorum sententia, quamvis Gregorius Venetus esset, adhæserunt.

In secunda porro sessione synodus in civitate Austriæ congregata, ubi pluribus de electione Gregorii historiam retexuit adversus Alexandrum, quem Petrum e Candia vocat, ac Petrum e Luna sententiam [3] hanc tulit:

« Sententia tala in Concilio Generali domini papæ Gregorii in civitate Austriæ Aquileiensis diœcesis.

« Christi nomine invocato, sancta et universalis Synodus universalem et Catholicam Ecclesiam repræsentans, ad quam cognitio et decisio hujus causæ noscitur pertinere, sancti Spiritus gratia in hac collegiata Ecclesia S. Mariæ civitatis Austriæ Aquileiensis diœcesis sacri Concilii inibi de mandato et auctoritate sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Gregorii papæ XII ac universalis Ecclesiæ summi Pontificis congregata pro tribunali sedens, visis omni-

[1] Greg. l. III. p. 72. Theod. e Niem. l. III. c. 36. — [2] Greg. l. III. p. 89. — [3] Eod. l. III. q. II. Ep. cur. p. 92.

[1] Alb. p. 44 et 1.. — [2] Ibid. p. 114. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 5. — [3] Ext. tom. XXII. de schism. p. 162.

bus et singulis actis actitatis, juribus et depositionibus testium in hujusmodi causa unionis, et aliis documentis, ipsam sanctam Synodum ad infrascriptam definitivam sententiam inducentibus, habita inter ipsos ac etiam cum quampluribus magistris theologiæ ac utriusque juris doctoribus diligenti collatione, et tandem deliberatione matura, omnes pariter in hanc sententiam reperiens unanimiter concordare omnimodo, via et forma, quibus magis et melius potest de jure, etc. » Et infra : « pronuntiat, decernit, definit et declarat electionem, inthronizationem de dicto sanctæ memoriæ Urbano papa VI, et subsequenter Bonifacio IX, Innocentio VII Romanis Pontificibus fuisse canonicas, necnon electionem, inthronizationem, coronationem de sanctissimo domino nostro domino Gregorio papa XII factas fuisse et esse canonicas, suumque debitum debuisse et debere sortiri effectum, ipsum sanctæ memoriæ Urbanum papam VI et suos successores Bonifacium IX, Innocentium VII fuisse indubitatos et veros Pontifices universalis Catholicæ Ecclesiæ, et nunc Gregorium papam XII fuisse verum et indubitatum papam, ac universalis Catholicæ Ecclesiæ summum Pontificem ; necnon pronuntiat, decernit, et decrevit et declarat electionem damnatæ memoriæ Roberti Gebennensis antipapæ et deinde Petri de Luna ac Petri de Candia fuisse et esse nullas, temerarias, illicitas et injustas, et de facto sacrilege præsumptas, ipsisque damnatæ memoriæ Roberto Gebennensi, Petro de Luna, et Petro de Candia in papatu, seu titulo papalis dignitatis nullum jus competiisse neque competere, ipsosque Petrum de Luna et Petrum de Candia fuisse et esse notorios schismaticos et pertinaces, notoriisque perjuriis irretitos, et Ecclesiam Dei scindentes notorie, et ob hoc omnino dignitate papali et alia quæcumque se reddidisse indignos, et factas per eosdem conjunctim et divisim quascumque ordinationes, promotiones, collationes et provisiones, imo profanationes et alia quæcumque per eos tanquam summos Pontifices, seu eorum vel alterius eorum auctoritate ordinata, decreta vel gesta, ac omnia et singula exinde vel ob id subsecuta, damnat, cassat et irritat, et nullius decernit fuisse et esse roboris vel momenti, oppositionesque, spoliationes, perturbationes, vexationes et impedimenta dictis sanctæ memoriæ Urbano papæ VI, et deinde Bonifacio IX, Innocentio VII per dictum damnatæ memoriæ Robertum et postmodum Petrum de Luna factas fuisse et esse nullas, temerarias, et subsequenter dicto domino nostro Gregorio papæ XII factas similiter esse temerarias, illicitas et injuste et de facto præsumptas, ipsumque sanctissimum dominum nostrum Gregorium papam modernum ad possessionem obedientiæ suæ per universum mundum et sanctam Ecclesiam Catholicam, et ad jurisdictionem papalem et liberum exercitium ejusdem, necnon terrarum, civitatum, oppidorum, castrorum, vel quasi omnium et singulorum bonorum S. R. E. quibus de facto spoliatus exstitit restituendum fore et restituit : dictisque Petro de Luna et Petro de Candia tam conjunctim quam divisim de et super oppositionibus, spoliationibus et impedimentis, ac papatu perpetuum silentium imponendum fore et imponit, inhibetque eisdem Petro de Luna et Petro de Candia, ne aliquis eorum se pro summo Pontifice nominare aut etiam parere præsumat : necnon pronuntiat, decernit, et declarat præfatum dominum nostrum dominum Gregorium papam in prosequendo facto unionis Ecclesiæ in quantum in eo fuit, fecisse diligentiam hactenus pro exstirpatione hujus pestiferi schismatis talem, quod occasione voti et juramenti in conclavi et post factorum, non fuit nec est aliquo crimine perjurii vel transgressionis voti irretitus : diffamationes quoque, detractiones et alias injurias ac opera sacrilega contra præfatum dominum nostrum dominum Gregorium papam XII per præfatos Petrum de Luna et Petrum de Candia et eis adhærentes fuisse et esse temerarias, illicitas et sacrilegas, et injustas, et de facto præsumptas et præsumpta, ipsisque et eorum cuilibet sub ipsis perpetuum silentium imponendum fore et imponit. Et nihilominus prohibet eisdem, ne de cætero aliquis eorum faciat seu perpetret similia in futurum, necnon decernit et declarat, universos christicolas, etiam si imperiali, regali, aut alia quavis præfulgeant dignitate, ne eisdem Petro de Luna, vel Petro de Candia, vel alteri eorum ratione alicujus juramenti, aut alias quovis modo tanquam summis Pontificibus obediant, ipsaque juramenta et obligationes, si quæ dictis Petro de Luna et Petro de Candia tanquam summis Pontificibus, aut eorum alteri per præfatos reges et alios quoscumque, cujuscumque sint gradus, ordinis aut conditionis præstitas, nullas fuisse et esse, ipsasque relaxandas fore, et ad cautelam relaxat : et nihilominus super omnibus aliis in hac causa deductis et petitis et declaratis et probatis potestatem pronuntiandi, decernendi et diffiniendi sibi in posterum ad locum et tempus congruum reservat.

« Ego Marinus episcopus Aprutinus de mandato et commissione sacræ Synodi sic pronuntiavi et me propria manu subscripsi ».

83. *Gregorius decernit cessurum se, si æmuli cedant.* — Meminit Theodoricus e Niem [1] de alia sessione, quinta Septembris die celebrata, in qua Gregorius pollicitus est se insignia papalia positurum, si Petrus e Candia idemque Alexander V ac Petrus e Luna fastigio cederent, ut communibus dein cardinalium suffragiis novus re-

[1] Theod. e Niem. l. III. c. 45 et 46. et S. Anton. III. par. tit. XXII. c. 5. § 3.

nuntiaretur Pontifex, regesque Robertum Romanorum, Sigismundum Hungariæ, Ladislaum Siciliæ designavit, ut de communi loco ad cogendam Synodum Œcumenicam cum adversarum partium principibus paciscerentur : quæ ex subjecta formula [1] in Synodo promulgari jussit.

« Sanctissimus dominus noster dominus Gregorius XII ardentissimus ad sanctissimam unionem, illam quærit totis affectibus introducere : verum quia per formam in conclavi conceptam propter profanationes apostatæ Petri de Candia, videtur quod unio fieri non possit per renuntiationem ipsius et Petri de Luna, nisi modificatio aliqua fiat ; hinc est quod pro celeri et perfecta consecutione unionis præfatæ proponit et acceptat hos modos : videlicet quod idem sanctissimus dominus noster ex abundanti desiderio cordis sui ad ipsam sanctissimam unionem perficiendam paratus est realiter et cum effectu renuntiare papatui, si et quando simul et personaliter ac præsentialiter in eodem loco Petrus de Luna et Petrus de Candia suis prætensis juribus in papatu renuntiabunt secundum formam ipsam conceptam in conclavi, adhibita ista modificatione electionis futuri Pontificis quæ habebat fieri a cujuslibet obedientiæ duabus partibus gerentium se pro cardinalibus, ita quod in hoc casu ad verum illius papatum requirantur cujuslibet obedientiæ voces duarum partium, et qui sic fuerit electus suo consensu pro verissimo Romano Pontifice habeatur. Item ne ex difficultate loci possit differri pax Ecclesiæ, et unio impediri, ex tunc concedit plenam et liberam potestatem illustribus regibus Ruperto Romanorum, Ladislao Jerusalem, et Sigismundo Hungariæ regibus concordandi de loco cum adversariis et ipso eligendo : qua concordia et electione facta, paratus est intra terminum per eosdem reges assignandum ad dictum locum accedere, et ibi debitum suum facere, prout in præcedenti capitulo est expressum.

« Item si super præmissis, quod absit, adversarii concordare non vellent, ne differatur factum sacratissimæ unionis, ex nunc concedit plenam et liberam facultatem et potestatem præfatis adversariis super Concilio generali ab omnibus partibus convocando, et locum etiam ad illud celebrandum eligendi, qua concordi electione facta, paratus est ad dictum locum accedere, et stare deliberationi in qua cujuscumque obedientiæ major pars convenerit, id est, quod deliberatio illa sit facta a majori parte obedientiæ Petri de Luna, et majori parte Petri de Candia, simul ita quod deliberatio ipsa trium obedientiarum ; illud idem acceptantibus et facientibus Petro de Luna et Petro de Candia gerentibus se pro papis : et ut prædicta possent citius et habilius suum consequi effectum, dicit et declarat mentis suæ esse, quod infra annum a die præsenti secuturum præfati reges habeant potestatem et facultatem liberam et plenariam exequendi prædicta, et si eis tum videbitur expedire, concedit eisdem quod possint dictum terminum annuum usque ad unum alterum annum tunc proximum, secundum eorum beneplacitum prorogare et non ultra, ipsis regentibus ipsius dominii nostri permanentibus ; ad quæ omnia pertractanda placeret præfato sanctissimo domino nostro papæ, quod dicti reges, et quando placeret eis, sibi assumerent magnificum Carolum de Malatestis, qui est valde avidus ad sacratissimam unionem. Lecta fuit dicta scriptura in sacra Synodo civitatis Austriæ congregata die Jovis v Septembris MCDVIII (MCDIX), domini nostri an. III ».

Ad promulganda hæc decreta confirmandasque suas partes adversus Alexandrum V et Petrum e Luna, aliosque cum iis sentientes Gregorius plures legatos creavit, nimirum Albertum [1] episcopum Poznaniensem in Polonia, Sbinconem [2] archiepiscopum Pragensem in Bohemia, Nicolaum [3] episcopum Caminensem in Pomerania, Henricum [4] episcopum Wintoniensem in Anglia ; in Insubria Bartholomæum [5] episcopum Placentinum, quem etiam ea instruxit auctoritate, ut majoris instar pœnitentiarii sacras exomologeses exciperet, præscripsitque formulam ex qua ad ipsius partes redituros conciliaret.

Hæc sunt quæ de gestis Austriæ a Gregorio colligere potuimus : at tantum abest ut partes suas confirmare potuerit, ut brevi ab Italis, Hungaris, Bavaris, deindeque a Siculis desertus sit. In grave autem discrimen ipsum adduxere æmuli, patriarcha enim Aquileiensis ab ipso exauctoratus struxerat ei insidias ; ad quas arte fallendas, cum vi perrumpere non posset, Pontificium ornatum posuit : qui vero papali subornatus cultu incedebat ab hoste est interceptus, direptaque Pontificia impedimenta fuere. Gregorius igitur duobus tantum stipatus comitibus, elusis hostibus, ad triremes, quas submiserat Ladislaus rex Siciliæ, insequentibus frustra hostibus evasit, vectusque [6] in Aprutium, Ortonam primum, deinde Fundos, demum Cajetam [7] a Ladislao rege deductus est, ut eam ob causam Romam sibi subjiceret, qua de re inferius agetur. Referamus nunc gesta conventus a Petro e Luna Perpiniani celebrati.

84. *Acta Perpinianensis conciliabuli, in quo Petrus e Luna illudit præsulibus.* — Fascinabat ille suis fraudibus præsules Aragonios, quos Perpiniani extremo superiori anno coegerat : ut enim æmulorum occuparet consilia, antequam ii suas Synodos celebrarent, evolvendo breviori tempo-

[1] Ext. apud Theod. a Niem. l. III. c. 36. et ex eo Concil. to. III. par. II.

[1] Greg. l. III. p. 110. — [2] Id. ib. p. 112 et 115. — [3] Ib. p. 118. — [4] Ibid. — [5] Ibid. p. 99 et 100. — [6] Theod. a Niem. Pontificis l. III. c. 40. — [7] Alex. reg. II. p. 26.

ris intervallo Perpinianense conciliatulum indixerat [1]. In eo porro kal. Februarii hujus anni præsules fucalis ejus verbis subornati, ac vicissim illi ineptis assentatiunculis lenocinati, gratulati sunt ipsum labores ad tollendum schisma etiam tum strenue impendisse, passumque ab æmulis injuriam; tum addidere preces, ut si Gregorius a suis exauctoraretur, ipse papales apices poneret : sed hæc ex Actis ipsis [2] quæ in Ms. Codice Tabularii Vaticani extant, afferre libet.

« Copia eorum quæ facta sunt in Concilio domini Benedicti antipapæ.

« Sanctissime ac beatissime pater, hoc sacrum Concilium ad id, quod in ultima sessione per vestram sanctitatem primo loco propositum fuit, humiliter et devote respondit, quod consideratis et diligenter attentis iis, quæ pro servitio Dei et unionis sanctæ matris Ecclesiæ, ac salute omnium fidelium sanctitas vestra obtulit, acceptavit atque prosecuta fuit, non parcendo laboribus, periculis et expensis, consideratis etiam injuriis, oppressionibus, turbationibus et impedimentis, quæ vobis aliquorum præsumptione ingesta sunt, necnon variationibus, cavillationibus, refutationibus ac inconstantia intrusi moderni et suorum prædecessorum, consideratis etiam professionibus et protestationibus per sanctitatem vestram in hoc sacro Concilio et aliis factis, quas reputat sufficientes, quæ omnia aperte liquent ex lectione gestorum a tempore assumptionis S. V. ad Apostolatus apicem, usque ad tempus præsens, pro quibus S. V. meritum apud Dominum, et perpetuum apud homines præconium reportare meretur : ipsum sacrum Concilium, matura deliberatione super hoc habita, puro corde et sincera intentione credit, tenet et reputat vos, pater sancte, fidelem Christianum, atque Catholicum, et verum Christi vicarium, nec credit, nec reputat vos, pater sancte, esse seu fuisse schismaticum vel hæreticum, nec macula fautoriæ schismatis seu hæresis irretitum, et quanto humilius potest, hoc sacrum Concilium vestræ beatitudini gratias agit pro præmissis, ex cordis intimis se ipsum devote offerens ad V. S. obsequia, Deum suppliciter exorans, ut S. V. in hoc sacro unionis Ecclesiæ negotio dirigere dignetur ad ipsius laudem et gloriam, et totius populi Christiani pacem et quietem : supradicta cedula fuit oblata ex parte Concilii domino Benedicto, et per omnes de Concilio subscripta.

« Sanctissime ac beatissime pater.

« Hoc sacrum et generale Concilium supplicat et consulit humiliter et devote S. V. primo quod non obstantibus quibuscumque tribulationibus, persecutionibus et impedimentis vobis datis, dignemini propter Deum et bonum Christianitatis prosequi efficaciter factum unionis sanctæ matris Ecclesiæ per viam renuntiationis, omnibus aliis viis præmittendo, nulla alia via tamen exclusa. Item supplicat et consulit præfatum Concilium V. S. quatenus obligationem per V. S. factam intruso de renuntiatione in casu renuntiationis vel mortis dicti intrusi, dignemini extendere ad casum dejectionis ejusdem, si fiat de jure secundum fidem et obedientiam partis suæ, et etiam effectualiter de facto.

« Item supplicat et consulit præfatum sacrum Concilium V. S. quatenus pro celeri et debita conclusione præmissorum obtinenda dignemini certos nuntios, probos viros Deum timentes et ad hoc idoneos, nomine et pro parte V. S. et vestri collegii, et totius sacri Concilii mittere ad intrusum et suos anticardinales, cum ipso vel Pisis vel alibi degentes, necnon ad illos dominos cardinales Pisis existentes, et ad alios qui in hoc facto unionis negotio proficere poterunt, cum plena et libera ac sufficienti potestate tractandi, concordandi, firmandi et obligandi omnia et singula necessaria, utilia seu opportuna ad præmissa, et prout eis videbitur, tempus breve et congruum, et locum idoneum ac securum, ac de securitatibus ineundo, stando et redeundo, recipiendi, concordandi et obligandi, in quo V. S. illa omnia, quæ concordata et firmata fuerunt per ipsos efficaciter exsequatur personaliter, vel si personaliter ire noluerit, vel infirmitate corporali impeditus non potuerit, per alium seu alios habentes plenariam et liberam potestatem ad omnia quæ S. V. facere posset, usque ad renuntiationem inclusive.

« Item supplicat et consulit præfatum sacrum Concilium V. S. quatenus dignemini formam procuratorii in prædictis casibus faciendam mandare ordinari, pleniori et meliori modo, quo fieri seu ordinari poterit.

« Item supplicat et consulit præfatum sacrum Concilium S. V. quatenus dignemini tales constitutiones facere, et provisiones adhibere, quod si ante obtentam unionem (quod absit) continget V. S. ab hac vita ad aliam evocari, possit ad unionem debite et canonice procedi, taliter quod post obitum S. V. propter defectum provisionum non differretur seu impediretur unio, aut (quod absit) scandala, seu subschismata sequerentur.

« Item supplicat et consulit præfatum sacrum Concilium V. S. quod in casu in quo aliqui (quod absit) vellent præmissis exceptis scandala seu subschismata suscitare, dignetur S. V. per debitas constitutiones et remedia prohibere et providere, ne ad similia perpetranda procedant sub pœnis, decretis et prohibitionibus ad hoc necessariis et opportunis. Suprascripta capitula fuerunt oblata domino Benedicto per Concilium suum, et per eum acceptata

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 50. — [2] Ext. tom. XXII. schis. p. 12. atque ex parte apud Theod. e Niem. l. III. c. 37.

fuere per instrumentum publicum subscriptum per dominum Benedictum, et omnes de suo Concilio ut supra.

« Dominus Benedictus proposuit in dicto suo Concilio hæc : videlicet primo, ut provideretur super infamiis sibi datis. Secundo super facto unionis. Tertio super schismatibus, quæ oriri possunt. Quarto super reformationibus Ecclesiæ ; et dictum Concilium respondit sibi per suprascripta capitula et ordinationes ». Reliqua Perpinianensis pseudosynodi gesta, quæve in ea decreta fuerint, e subjectis Monumentis patebunt.

« Gesta in Concilio domini Benedicti vel domini Petri de Luna.

« Universis et singulis per hoc instrumentum publicum innotescat, quod cum per sanctissimum in Christo patrem ac dominum nostrum dominum Benedictum, digna Dei providentia papam XIII, præsidentem in sacrosancto Concilio generali convocato per eum Perpiniani, Elnensis diœcesis ac in Ecclesia, quæ vulgariter dicitur de Regali, præsentibus infrascriptis die quinta Decembris, an. Dom. MCDVIII, fuisset propositum in effectu quod si quamplurimis turbationibus, persecutionibus et afflictionum turbinibus quateretur, illud tamen potissimum affligebat, quod cedebat universæ Christianitatis discrimini tetrum schisma, et paulo minus, quod nonnulli, qui ad tollendum tam immanem scissuram de vestimento Domini videbantur adstricti, ipsam scissuram unicam nedum perpetuare, sed etiam multiplicare tentabant, attonitus mirabatur, quod licet priscis temporibus circa ea, quæ ad pacem sunt Jerusalem, totis viribus insudarit, et possibilem operam dederit, ut unionem Ecclesiæ consequeretur optatam, seque exposuerit quamplurimis laboribus, expensis, periculis et ærumnis, ut schismatis expiaret opprobrium, quod indiscissam Domini tunicam, proh dolor ! turpiter maculabat. Tamen satore zizaniæ, ut videbatur, pestifere procurante, nedum inconstantem et varium, sed induratum reperit Angelum, dictum Corario, qui se facit Gregorium in parte schismaticum nominari, quamvis se monstrasset a principio pro tam felici unionis negotio liberalem, in tantum quod ipse dominus noster apud eum proficere non potuit ; propter quod ipsum non sine aculeo doloris oportuit retrocedere sine fructu. Nec solum hoc unionis impedimentum evenit ; per nonnullos enim, de quibus vix credebatur, tot et tanta, ut dicebat, fuerunt (prout erat per nonnullos de dominis cardinalibus Pisis degentibus et alios advisatus) pericula machinata, quod nec in Italiæ partibus, ad quas se contulerat pro unione sanctæ matris Ecclesiæ, potuit cum suis personaliter remanere ; sed nec pro nuntiis seu procuratoribus, quos cum plena potestate disposuerat ibi dimittere, salvum conductum obtinere potuit quoquomodo ». Falsum omnino est Petrum e Luna conjunctionis redintegrandæ causa se in Italiam contulisse, sed ut specie colloquii armatus inermem opprimeret, et classe Gallica Romam, dum ab ea aberat Gregorius, inita cum nonnullis, quos subornarat, conjuratione interciperet ; quanquam, resistente illi Cælo, consiliorum compos fieri non potuit, ut alias ostensum est.

« Aliis igitur imminentibus periculis, de consilio reverendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium volens idem dominus noster in loco tuto reponere se et suos, sed nolens dimittere unionis Ecclesiæ negotium sic turbatum, ut provideretur exstirpationi schismatis, et nonnullis aliis imminentibus scandalis, quæ videbantur in Dei Ecclesia machinari, ad generalis convocationem hic faciendam Concilii ad festum Omnium Sanctorum lapsum proxime se convertit. Concilio igitur hic, sancto afflante Spiritu, convocato, ipsum benevolis exhortationibus inter cætera requisivit, quatenus advisarent et consulerent quod foret ulterius faciendum pro consequenda Ecclesiæ unione, ipsos exhortans quatenus super iis sibi darent auxilium, consilium et favorem : offerebant enim se cum consilio dicti generalis Concilii processurum efficaciter in præmissis, et expositurum personam, statum et vitam pro debita unione sanctæ matris Ecclesiæ consequenda. Et quia nonnulli diversimode impedire tam sacrum propositum sub palliatis coloribus satagebant, advisarent et consulerent qualiter erat providendum scandalis, erroribus et schismatibus, quæ, proh dolor ! disponebantur in Ecclesia sancta Dei. Ad respondendum autem his duobus articulis, diem tunc sequentem Mercurii, quæ fuit XII dicti mensis, præfuit Concilio, ut interim super his duobus articulis possent deliberare mature : sed quia propter arduitatem materiæ non potuit tantum negotium sic faciliter expediri, fuit per aliquas dilationes usque ad diem hanc infrascriptam præsentis sessionis celebratio prorogata. Cæterum succedente quoad hoc finaliter ordinata ad hanc diem Veneris, prout jam dictum est, sessione, præfatum sacrosanctum Concilium per medium reverendissimi in Christo patris domini Alfonsi patriarchæ Constantinopolitani præfato domino papæ supplicandum duxit ac etiam consulendum, prout in quadam cedula per ipsum dominum Constantinopolitanum pro parte totius præsentis ibidem Generalis Concilii præsentata, et tandem per me Guigonem Flandrini sacræ Sedis Apostolicæ protonotarium lecta continetur latius, cujus tenor sequitur sub his verbis :

« Sanctissime ac beatissime pater. Hoc sacrum et Generale Concilium supplicat et consulit humiliter et devote sanctitati vestræ, etc. » Repetitur his supplex libellus superius allatus

subditurque : « Acta sunt hæc apud Perpinianum Elnensis diœcesis in Ecclesia, quæ vulgariter dicitur de Regali, etc. » Et infra : « Die prima mensis Februarii, Indictione secunda, anno Domini MCDIX, Pontificatus domini nostri an. XV ».

Accepto præsulum Aragoniorum libello supplici, Petrus e Luna XXII Februarii die recurrente in sessione publica respondit multis verborum fucis se omnia, quæ ad schisma abolendum spectarent acturum, ac insignes oratores rerum gerendarum peritos missurum, qui redintegrationem Ecclesiarum promoverent. Ad id vero, in quo rei cardo vertebatur, ut Gregorio Pontificatu se abdicante, vel a suis exauctorato ipse insignia papalia exueret, non respondit, utpote qui etiam cessuro Gregorio, ut in Concilio Constantiensi evenit, nunquam universæ Ecclesiæ votis ea in re morem gerere decrevisset. Delusi vero illius verbis Aragonii præsules tanquam quid magnum sponderet, positis mitris et flexis genibus, veluti in umbratili scena gratias ei egere, uti ex Actis [1] patet :

« Succedente, inquiunt, ista die dominus noster respondit, quod licet vix caute posset contra perversorum malitias provideri, tamen quia toto mentis affectu desiderabat, quantum erat in ipso, dare pacem et unionem Ecclesiæ sacrosanctæ, nam unionem hactenus prosecutus fuerat cum expensis, laboribus atque periculis manifestis, attendens etiam, ut dicebat, zelum quem prædictum Concilium habere ad unionem Ecclesiæ cognoscebat, et sperans in divinæ protectionis auxilio, quod ipsorum orationibus et ipsius sanctæ matris Ecclesiæ meritis, ipse Deus omnipotens inclinatus dignabitur reprimere omnes malitias perversorum, propter Dei servitium et pacem, et unionem Ecclesiæ, ac salutem populi Christiani, supplicationem et consilium præfati sacri Concilii acceptans, paratus erat, quanto celerius posset, illa executioni debitæ demandare. Unde pro celeri ei debita executione præmissorum deliberaverat certos prælatos et alias certas personas nobiles mittere, quos non de una sola natione, sed de nationibus volebat assumere, de quibus convenerant in hoc sacro Concilio Generali, quod tales ut credebat existerent, quod essent potentes opere et sermone ad tantum negotium prosequendum, et quibus, ut sperabat, Deus infunderet gratiam, et ipse daret talem potestatem et confidentiam, et plenam fidei credentiam, taliter quod hoc tam sanctum opus feliciter per eos deduceretur ad unitatis conclusionem optatam. Sane percepto ejusdem domini nostri responso tam utili, tam grato et tam acceptabili toti mundo, præfatus dominus patriarcha pro parte totius Concilii singulis tandem annuentibus ac capitibus inclinatis, mithris depositis et flexis genibus, primo Deo, demum domino nostro præfato actiones reddiderunt multiplices gratiarum. Quibus sic solenniter expeditis, magister capellæ dicti domini nostri papæ cum cantoribus *Te Deum laudamus* cantico decantato, pro illa die fuit Concilium separatum. Acta fuerunt hæc ad Perpinianum Elnensis diœcesis in Ecclesia prædicta, quæ dicitur de Regali, præfato domino nostro papa suum Generale Concilium celebrante, præsentibus archiepiscopis, episcopis, Ordinum generalibus, abbatibus, ambassiatoribus, nobis protonotariis et aliis infrascriptis, Februarii XII mensis, Indictione secunda, Pontificatus præfati domini nostri papæ anno XV ».

Cæterum vera actorum in Perpinianensi conventu narratio ex judiciariæ in Petrum e Luna actionis Tabulis propositis in sess. XXXII Constantiensis Concilii [1] elici debet. Objectum itaque fuit a Concilii causarum actoribus in illa Synodo, cum a Petro consuleretur, quid pro Ecclesiarum conjunctione redintegranda gerendum videretur, ad quam incumbere se fingebat, designatos fuisse viginti octo præsules, qui ea de re agitarent, ac deinde ad sexdecim redactos, Ut vero ii consuluerint legandos Pisas ab ipso nuntios, qui ejus nomine gradu cederent, perspicue refertur his verbis ; « Ex sexdecim deputatis quindecim deliberaverunt, et concluserunt inter se, quod pro unione Ecclesiæ dictus D. Petrus vocatus, ut prædicitur, Benedictus, iret vel mitteret procuratores irrevocabiles cum plena potestate Pisas, ubi aliud Concilium congregatur pro unione Ecclesiæ ad renuntiandum papatui pure, libere, domino vocato in sua obedientia Gregorio cedente, mortuo vel ejecto, aut illius dicti Gregorii successoribus mortuis vel ejectis, et de hoc fecerunt unam cedulam et scripturam præmissa continentem, et eidem domino Benedicto porrigendam, et in Concilio publicandam : in qua cedula quindecim concordarunt, et sextus decimus noluit consentire. Item quod dicta cedula continens deliberationem prædictam fuit eidem domino Petro dicto, ut præfertur, Benedicto præsentata et contenta in illa exposita : ipse autem respondit quod contenta in dicta cedula non faceret, et quod bene sciebat quod illi deputati sexdecim non erant concordes : et cum diceretur sibi quod omnes in hoc erant concordes præter unum, dixit quod ille melius dicebat et sentiebat, quam cæteri : et similiter nullo modo voluit illi deliberationi consentire. Item quod post præmissa cum idem dominus Benedictus scivisset quod reverendissimus in Christo pater dominus cardinalis de Chalanco fuisset unus de illis quindecim, et timeret quod illa deliberatio publicaretur in Concilio, prohibuit sibi in virtute obedientiæ, ne in Concilio loqueretur præsertim de illa materia. Dixit insuper eidem

[1] Ext. tom. XXII. de schism. p. 43.

[1] Acta Ms. sess. XXXIII. p. 82.

domino cardinali : Vos vultis me scandalizare. Cumque idem dominus cardinalis responderet : Non volo vos scandalizare, sed dico quæ mihi videntur in Concilio, replicavit idem dominus Petrus, dictus Benedictus : Ego faciam vos poni in tali loco, quod non videbitis solem forte de vita vestra. Et hoc fuit, et est verum et notorium, et super hoc fuit et est publica vox et fama ».

Coegisse itaque illos præsulum cœtus Petrum e Luna ea tantum de causa, ut suis illuderet perspicue constat. Qui etiam misit nuntios suos (de quibus nos supra egimus) una cum regis Aragonum oratoribus ad Pisanum conventum, ut preces Perpinianensis Concilii admisisse videretur : quibus tamen potestatem abdicandæ ipsius nomine dignitatis, dejecto a suis Gregorio, uti ab Aragoniis præsulibus summa contentione flagitatum diximus, auctoritatem non contulit ; quocirca ii cum Pisas accessissent, ut hæretici et schismatici a Concilio rejecti fuere : qua de re pluribus Acta [1] typis cusa agunt : isque Perpinianensis conventus schismatici exitus fructusque extitit. Hactenus de triplici Concilio, a tribus, qui papalia gerebant insignia, habito actum est : nunc nonnulla Alexandri post dimissam Synodum gesta percurrenda remanent.

ALEXANDER V.

85. *Alexander V pro Pontifice se gerens Romam capit, Ladislaum in judicium vocat, dato ad id decreto, qui tamen Gregorio magis magisque adhæret.* — Acceptis, ut dictum est, in Pisanis conventibus papalibus insigniis, ac summa veneratione a maxima Christiani orbis parte cultus, ad ditionis Ecclesiasticæ imperium, cujus plures urbes arcesque Ladislaus rex Siciliæ occuparat, recuperandum animum convertit : ipsique præsto fuit Ludovicus Andegavensis, ut conjunctis viribus eumdem Ladislaum æmulum suum ex ditione Ecclesiastica, ac Neapolitano regno depelleret, ut refert Theodoricus e Niem [2] : « Infra pauca tempora, inquit, venit Pisas dominus Ludovicus dux Andegavensis, quem nos regem Siciliæ appellamus, filius quondam Ludovici ducis Andegavensis, qui tempore suprascripti regis Caroli in regno Siciliæ decessit, et hunc filium venientem ipse dominus Alexander papa præcipue, necnon summi cardinales de Francia multum honorifice receperunt : quo et dictus dominus Joannes papa tunc legatus, ut præfertur, ad provinciam Patrimonii B. Petri in Tuscia cum competenti exercitu circa medium mensis Septembris proxime præteriti transitum fecerunt, ubi pariter omnes civitates, et etiam omnia castella, quæ sunt juris et proprietatis S. R. E. repererunt : et tandem ad burgum S. Petri in Roma auxilio Pauli de Ursinis pervenerunt, et ibi castellanum prædicti S. Angeli eis etiam invenerunt in omnibus consentire ; sed illic parum ea vice profecerunt ; unde postquam ibi per aliquot dies mansissent, inde recedentes aliqua castella rebellium eidem Urbi propinqua expugnantes finaliter obtinuerunt, etc. » In illum veluti in tyrannum, Ecclesiæque hostem Alexander animadvertere constituit, propositoque publico edicto [1], in quo recensita sunt ejus facinora, diem illi dixit. Crimini præcipue datum est ipsi quod, captata turbulentorum Ecclesiæ temporum occasione, Romam ac plures urbes alias oppressisset ; rogatus ab Odone cardinale Colunna, ut præsules Pisas mitteret ad pristinæ integritati restituendam Ecclesiam adduci non potuisset, affectasset Romanum imperium, et nonnullas Ecclesiasticæ ditionis terras invasisset ; deducendum in Aprutium curasset Gregorium, jactasset illum se in Urbem reducturum, ut ex eodem edicto patebit : in eo vero quod Gregorium capit, quod Pontificium nomen sibi asserat, ipse Alexander potiori jure arguendus est, ut ex iis, quæ suo loco dicta sunt, enitescit.

Tentasse iterum Balthasarem card. Cossam Urbis imperium recuperare extremo anno, narrat Theodoricus e Niem [2] in ejus Vita, atque ingentem pecuniarum vim ea de causa Paulo Ursino numerasse ; tum addit : « Expulsis igitur officialibus dicti regis Ladislai ab Urbe prædicta per eumdem Paulum violenter Urbem ipsam dictus Paulus ejusdem Alexandri papæ ditioni subjecit ». Nuntium vero recuperatæ Urbis, in profesto Circumcisionis Domini, Pistorium, ubi agebat Alexander, perlatum addit. Accuratiorem autem rei gestæ narrationem ex S. Antonino [3] repetemus : « Dominus Malatesta dux exercitus Florentinorum una cum Paulo Ursino, qui remanserant circa Romam, decreverunt Urbem ipsam capere pro Alexandro Pontifice, et ad hoc efficiendum habuerunt secretum tractatum cum quodam ex primoribus civitatis Lælio nomine, qui habebat magnam sequelam in Urbe, et cum plura ad hoc ordinassent, quibus obviabatur propter diligentem custodiam, quam comes Trojæ procuraverat, una dierum Malatesta capitaneus se cum copiis suis per duodecim milliaria elongaverat ab Urbe : quod inintelligens comes Trojanus, existimans se posse in conflictu Paulum Ursinum cum suis prosternere absentibus copiis Florentinorum, cum suo capitaneo insultum fecit transtyberim pergens contra gentes Pauli Ursini : sed fraudatus est spe sua, nam in eo belli congressu Paulus Ursinus viriliter dimicans superavit comitem Trojanum multis

[1] Tom. III. concil. par. II. in Concil. Pis. sess. XVIII. — [2] Theod. e Niem. l. III. c. 52.

[1] Alex. regest. II. p. 26. — [2] Theod. e Niem in Vita Jo. XXIII. — [3] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 5. § 7.

occisis et aliis captivatis; sicque gentibus comitis profligatis, et hinc inde dispersis, Laelius hoc audiens cum suis clientelis excitavit tumultum in civitate: Paulus Ursinus in adjutorium eorum misit ex equitibus suis; unde factum est, ut Paulus cum Romanis se regi rebellantibus Romam caperet pro Alexandro Pontifice. Comes autem Trojanus, et barones qui eum juvabant, impetum Romani populi non valentes ferre, ex Urbe fugam arripuerunt: Paulus Ursinus ad domos eorum antiquas in monte Jordano resedit: Romani, Urbe dedita, devotioni et obedientiæ Alexandri, officia solita instituerunt ad gubernationem Urbis ». Cæterum in Ladislaum Alexander comminatoriam hanc sententiam tulit [1]:

« Alexander, etc. ad futuram rei memoriam.

» Cum prospexisset jam pridem de cœlo misericordis Dei justitia oculis suæ ineffabilis pietatis ærumnas, calamitates et angustias innumeras gregis fidelium, quas per triginta et ultra annorum curricula lugubre ac pestiferum schisma in scissuram inconsutilis tunicæ omnium Redemptoris miserabiliter atque lachrymabiliter perduxerit in spiritualium et temporalium donorum, atque bonorum confusionem, præcipitium et ruinam; excitasset igne sancti Spiritus mentes et corda fidelium ad eradicandum de vinea Domini sabaoth fomitem perhorrendi schismatis antedicti, et ad reformandam ejus militantem Ecclesiam, dirigendamque salubriter Petri naviculam procellosis turbinibus agitatam diutius, ut per ministerium desiderabilis unionis et pacis tandem expresse horribili tempestate in perniciem, nisi pietas omnium Salvatoris misericorditer obstitisset, cuncta trahente, ad portum tranquillitatis atque salutis eadem reduci posset navicula sub regimine unici piscatoris et remigis ipsius, venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales, de quorum numero tum eramus, unitis animis, illo divinitus inspirante, qui Petrum ne mergeretur in fluctibus ambulantem ad portum salutis eduxit, de diversis mundi partibus confluentes, relictis duobus monstruosis capitibus perditionis alumnis, videlicet Petro de Luna Benedictum XIII, et Angelo Corario Gregorium XII, se præsumentibus ausu temerario damnabiliter nominare, quorum intererat conventionibus, voto et etiam juramentis, ut ad hoc exsequendum reddebantur obnoxii, schisma tollere, pacem et unitatem præfatæ Ecclesiæ saluberrimas exhibere, cum eorum mentes et opera a tam sancto atque Catholico proposito protinus retraxisse, ac eos colludere nefandissime de papatu conspiceret, in civitatis Pisanæ, in qua cum nostra curia nunc præsentialiter residemus, in Altissimi, cujus res gerebatur, ut geritur, nomine convenerunt, ac per universam fere Christianitatem in partem sollicitudinis ad reges, principes, prælatos et universitates quamplurimas, nonnullas ex eis et quosdam alios legatos, ministros et nuntios, ut in omnem terram exiret sonus eorum, super congregatione Generalis Concilii, universalem repræsentantes Ecclesiam, in cujus auctoritate in benedictione principaliter, et de jure dignoscebatur existere posse modis omnibus providere; ac debere circa præmissa et eorum executionem opportunam et votivam cunctis Christicolis pacem amantibus et quærentibus publicam exhibere, transmittere cum omni diligentia curaverunt, et inter alios ad quos transmiserunt, ad Ladislaum de Durachio, qui se regem Siciliæ appellare præsumit, ab annis teneris per Bonifacium IX in sua obedientia nuncupatum, lacte, uberibus, ac tam Romanæ quam aliarum Ecclesiarum multifariam substantiis innumeris enutritum, regio diademate, sceptro ac titulis ac regno illustratum, contra quem (nam viam justitiæ, veritatis ac vitæ rationisque tramites dereliquerat, et ob ipsius nefaria detestandaque scelera dudum Innocentius VII in ejus obedientia nuncupatus processerat, et deinde ad gratiam et absolutionem receperat, ut ad vias præfatas reduceret salutares) sed tandem beneficiorum et gratiarum immemorem ad vomitumque reversum, et in malorum sentinam præcipitabiliter collapsum, putantes ut, attenta magnitudine atque fructu saluberrimæ unionis hujusmodi, ad cor rediret, dilectum filium nostrum, tuncque confratrem Odonem S. Georgii ad Velum Aureum præfatæ Ecclesiæ cardinalem eorum legatum Neapolim, et ad requirendum, rogandum instantissime, ac per viscera misericordiæ Jesu Christi obsecrandum pro conclusione saluberrima tanti boni, ut idem Ladislaus ad præfatum Concilium celebrandum operarias vires et manus impendere, cum vassallus esset Ecclesiæ, et circa ea quæ ad pacem, salutem ac statum prosperum et tranquillum ipsius Ecclesiæ dignoscerentur existere, ex fidelitatis et vassallagii debito et jurejurando tenebatur adstrictus, ac prælatos omnes regni præfati ac terræ circa pharum et alios in civitatibus, terris et locis, quæ regebat seu detinebat, ad veniendum seu dirigendum ad hujusmodi Concilium vellet inducere ac deberet, et ad nonnulla alia circa votivum effectum ac executionem plenariam eorumdem et dependentium, sicut est mundo notorium, transmiserunt, rati, ut præfertur, eumdem ad cor et conventorum memoriam ob hanc tam salutarem toti gregi fidelium causam rediturum, ac ipsorum et reliquorum hujusmodi pacem amantium desideria suadendo jurisjurandi religionem et promissa quælibet impleturum.

« Nam idem Ladislaus, ut de multis, ad quorum observantiam obligatus dignoscebatur

[1] Alex. Regest. p. 26.

existere, pauca relevamus) vigore concessionis et infeudationis regni Siciliæ ac terræ citra Pharum prædictorum per Bonifacium præfatum in nobile feudum pro se et suis hæredibus concessorum inter cætera juramento medio promiserat solemniter, et convenerat, quod tam ipse Ladislaus, quam etiam sui in dicto regno Siciliæ hæredes nullas unquam conspirationes, colligationes vel conjurationes, cum quibuscumque regibus, principibus seu magnatibus, communitatibus, universitatibus, seu personis aliis fidelibus aut infidelibus contra ipsum Bonifacium, vel Romanos Pontifices, aut Romanam Ecclesiam in eorum damnum fieri faceret, seu fieri consentiret, etc. » Addit nonnulla alia a Ladislao sacramento promissa, cum beneficio et auctoritate Bonifacii IX regnum accepit, quæ illum postea infregisse contendit, ut nunquam hæreticis studium impensurum, vel cum ipsis sentientem fore; imperium vel Insubriæ, aut majoris partis Etruriæ principatum non affectaturum, octo millia unciarum auri, recurrente annis singulis Apostolorum Petri et Pauli festo die, Ecclesiæ ærario illaturum, Beneventanæ urbis, circumjectique agri ditionem non invasurum, Campaniam, Maritimam, ducatum Spoletanum, Patrimonium Petri, Picenum, vel Romam, Perusium, Bononiam, Tifernum, Avenionem aliasve Ecclesiæ terras nunquam in suam potestatem redacturum, nullas leges ad libertatem Ecclesiasticam infringendam laturum, Ecclesiarum et monasteriorum defensurum jura atque privilegia, quibus Guillelmo II Siculum sceptrum moderante donata erant, nunquam violaturum, ac, si perjurio unquam se devinciret, intentatis a Bonifacio pœnis anathematis, interdicti, privationis regni, se subjecisse : quibus diffusa oratione expositis, subjicit quem exitum habuerit legatio Odonis cardinalis :

86. « Tandem idem Odo cardinalis ad Ladislaum ipsum, ut præmittitur, destinatus, post multa colloquia secum habita, ut ipsum a proposito non recto retraheret, et ad executionem tractatus pacis et unionis hujusmodi reduceret, circa illorum effectum daturum operam, atque vires eumdem pro parte ipsorum cardinalium cordialissime ac instantissime erga prosecutionem tractatus hujusmodi requisivit. Qui Ladislaus in reprobum sensum datus, nec intelligens, quod non solum Ecclesiæ præfatæ, quin etiam suam potissime salutem undelibet concernebant; sed vilipendens illa efficere, damnabili malignitate contempsit, nec permisit, imo protinus contradixit, vocationem ad præfatum Concilium prælatorum regni ac terræ præfatorum et aliarum partium, quas tenebat seu verius detinebat, circa quorum vocationem idem cardinalis instabat : sed, ut mala malis accumulando detestabiliora scelera patrarentur contra unam sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, nosque etiam, de filio benedictionis conversus in hostem truculentissimum et immanem, pacis æmulum et unionis hujusmodi turbatorem continuum, schismatis nutritorem, et scandalizatorem tranquillitatis ejusdem Ecclesiæ, ejus et cunctorum matris fidelium, adversum nos et ipsam Ecclesiam variis injuriarum, contumeliarum et jacturarum innumerabilium generibus ac speciebus insurgere, ac subditos nostros lacessere, ac propulsare modis omnibus non cessavit, nec cessat assidue, ac adhærere, favereque præfato iniquitatis alumno Angelo Corario schismatico et antiquati schismatis nutritori, defensori, fautori, approbatori, manutentori, pertinaci ac notorio hæretico, et a fide devio notoriisque criminibus et enormibus perjurii ac violationis voti irretito », sunt hæc falsa crimina Gregorio illata : non enim voto se adstrinxerat, ut sæpe diximus, Pontificatu se abdicaturum, non se abdicante Petro e Luna, sed cedente illo vel decendente, « ipsamque Ecclesiam cum incorrigibili, notoria et pertinaci contumacia scandalizanti, præcisoquè ab Ecclesia per ipsum Concilium Pisanum, ipsius Angeli exigentibus demeritis, ac justo Dei judicio sententialiter condemnato, in perturbationem publicam, atque notoriam effectus unionis et exstirpationis schismatis præfatorum, in æternæ salutis suæ dispendium, et exemplum detestabile plurimorum. Et iis sceleribus non contentus, ac per nos plures ob inobservantiam superius contentorum, quæ adimplere tenebatur et exequi, per formam dictæ concessionis in excommunicationis sententiis ipsum in præcipitium æternæ salutis trahentibus sorduisse damnabiliter, prout foret etiam de præsenti, almamque Urbem nostram filiam prædilectam, in qua divinitas esse voluit suæ militantis Ecclesiæ fundamenta, necnon provincias nostras Campaniæ atque Maritimæ, Beneventanam, Asculanam, Retinam, Interamnensem, Tudertinam, Perusinam et nonnullas alias civitates, terras et loca ad nos et præfatam Ecclesiam spectantia pleno jure occupasse, ac de facto detinuisse et detinere videbatur occupata, illorumque curam, regimina, officia, administrationes etiam usurpasse, censum, arreragia militaria, servitia et reliqua dictæ Ecclesiæ Apostolicæque cameræ, vigore concessionis et infeudationis regni ac terræ præfatorum debita non solvisse ». Subdit Alexander Ecclesias illum oppressisse, omnes ordines regni Siculi suis prærogativis exuisse, conjurationes adversus ipsum, suique studiosos fecisse, provincias Ecclesiæ invasisse, plures traxisse ad defectionem; tum magno vertit crimini ad alendum schisma in Pisani Concili patres vexilla Angeli Corarii insignibus depicta extulisse. Pergit idem Alexander :

« Ut multos errorum tenebris propensius posset involvere, ipsum demum nisi convertatur

et vivat, in æternæ suæ salutis interitum perducturus, in confusionem effectuum salutarium præmissorum vexilla præfati, ac Angeli insignia erecta cum suis portari faciens terra marique, hostilia sumpsit arma in persecutionem et exterminium congregationis dicti Concilii, universa perturbans ac flagellis affligens variis quoslibet suis jussionibus non parentes, Pisas impeditans, congregationem hujusmodi, nisi dextera Dei, et potentia dilectorum filiorum Baldasaris S. Eustachii diaconi cardinalis A. S. L. necnon Florentinorum atque Senensium restitisset, proculdubio discussurus, mare sua classe infestans hostiliter, et ad ipsum Concilium venientes spoliari, atque capi faciens, etiam navigia mercibus, ustensilibus, rebus, et bonis aliis onerata. » Et infra : « Et ut facilior etiam posset occasionis materia in confusionem dicti Concilii suo nefario provenire proposito et profano, peti fecit inter cætera ab ipsis Florentinis atque Senensibus, cum intra eorum territoria igne, ferro, agrorum et ædificiorum depopulationibus, demolitionibus, terras et castra plurima expugnari in partibus illis in sui præsentia faciendo, et quibusvis hostilitatibus cuncta vastando, profligans, ac expetens, Senarum et Aretinæ civitatum, earumque comitatuum, territoriorum, atque districtuum dominia et gubernacula, ut deinde illis potitus, sicut gesta manifeste monstrabant, reliquas Tusciæ civitates et terras reprobis actionibus, et testantibus hoc ipsum luce clarius conjecturis, Romani imperii monarchiam modis quibuslibet invadendi, ac etiam occupandi facilior præstaretur occasio, almaque Urbs, quam damnabiliter occupat, ut præfertur, et reliqua detenta, et Cortonensis civitas intra Tusciæ viscera conspiratione seducta perhibent argumenta : inimica et prorsus infesta tenere castra; ut si cupiebant, quod ab eorum offensione desisteret, præfatum Concilium in Pisana civitate vel alibi intra eorum territoria non sinerent quomodolibet congregari : sed ipsos fratres nostros ac reliquos, qui hujus rei causa convenirent, de præfata Pisana civitate, et eorum quibusvis territoriis ex toto depellerent.

« Et ad hoc, ut mentes et opera venerabilis fratris nostri Antonii, tunc Penestrini, nunc Portuensis episcopi, ac præfati Baldassaris ab hujusmodi unionis celebri proposito retraheret, dilectum filium nobilem virum Christophorum militem Gajetanum, ejusdem Ladislai perantea mareschallum, et de quo quam maxime confidebat, dicti Antonii Portuensis episcopi germanum capi fecit, et terris, castris, fortalitiis et locis, ad ipsum Antonium cardinalem ac genitorem suum necnon Christophorum, germanos alios, et eorum nepotes pertinentes spoliavit, ac Petillum et Marium milites Neapolitanos et Joannem et Mariam dilecti filii nobilis viri Gasparis Cossæ etiam militis Neapolitani hospitii nostri magistri natos, et puerum et puellam ipsius Baldassaris cardinalis etiam germanos ac nepotes capi et detineri præcepit, et detinet captivatos : Ecclesias, monasteria, personas, res, jura ac bona Ecclesiastica intra metas regni et partium, quas idem Ladislaus de facto occupavit et occupat, de præsenti diripi mandavit, ac sacrilegia committendo permisit et ut graviora patrarentur ad explendum et prosequendum suæ profanæ mentis intentum, ab effectu pacis et unionis ipsius Ecclesiæ ex toto semotum, prout notorietas patratorum scelerum cunctis recte intuentibus indubitabilia testimonia perhibet et ostendit : cum multiplicato erroris et rebellionis spiritu præfatum Angelum Corario sic, ut præmittitur, hæreticum et condemnatum manifestissime didicisset, replantando ac renutriendo, hujusmodi schisma, ipsum Angelum pro vero papa summoque Pontifice, publice tenuit atque tenet, sibique adhæsit et favit, prout adhæret et favet etiam de præsenti modis possibilibus quibuscumque, injungendo suis licet de facto subditis sub gravissimarum comminatione pœnarum, ne quis nos Alexandrum V Romanum Pontificem nominare, aut nobis credere, assistere seu favere quoquo modo præsumeret ; ac etiam per suos nuntios ad præfatum Angelum sæpissime destinatos, ut in damnabili proposito intrepidus permaneret, schisma hujusmodi nutriens, ac perturbans et impeditans unionem, persuasit assidue, etiam per exhibitionem pecuniarum et munerum amplissimorum sibi ac suis sacrilegis consultoribus et pestiferis fautoribus, necnon oblationes permaximas præsidiorum et favorum quorumlibet ipsius. Direxit etiam, ut immaculatam et sincerissimam devotionem ac fidem, qua erga statum et pacem præfatæ Ecclesiæ dilecti filii nobiles viri dux et ducale dominium ac universitas Venetiarum claruere perpetuo, posse suis viperinis suggestionibus inquinare, oratores ejusdem summa cum instantia, sed incassum, ut Altissimo placuit, quod præfato Angelo tanquam vero et unico Pontifici eorumque concivi crederent, assisterent et faverent : et cum preces suas, ut debitum exposcebat, exauditionis fructu caruisse conspiceret, ratus aliis erroribus universos concutere, mentesque coinquinare fidelium, ne præfatæ unionis sequeretur integritas, non prospiciens omnipotentiam Salvatoris impiorum dissipare Concilium, novissime ad civitatem Austriæ provinciæ Aquileiensis sua direxit navigia, ut præfatum Angelum cum suis sequacibus, complicibus et adhærentibus hæreticis atque schismaticis ad regni prædicti partes, quæ per eumdem Ladislaum detinentur injuste, perduceret, Romam deinde, ut publice nuntiabat, tanquam Pontificem reducturum : ipsumque Angelum cum parte hujusmodi sequacium et fautorum ad partes Aprutinas per classem ipsam ad terram

Ortonensem, et deinde ad civitatem Fundanam, ut nefarium suum explere posset propositum, quantum in eo esset, perduci fecit, mox (si dabitur; quod tamen ex divinæ pietatis miseratione confidimus, in quam nostros jactavimus cogitatus, suo carebit effectu) Romam, ut illam occupet et inficiat, ut præmittitur, reducturum. Et sentiens interim devotam, catholicam et fidelem deliberationem erga statum honoremque nostrum et ipsius Ecclesiæ pro integratione ipsorum Venetorum pridem factam; rursum ad perturbandum fidele ac laudabile eorum propositum, quantum in ipsius hæretica dispositione ac reproba existeret, frustra tamen suos oratores remittere procuravit, ut ad suæ damnabilis voluntatis intentionem explendam nil relinqueret intentatum, etc. » Subdit se Petro tit. S. Susannæ presbytero et Antonio S. Mariæ in Via Lata diacono cardinalibus ad secundam judiciorum formam partesque commisisse, ut de iis Ladislai facinoribus manifestis et conspicuis inquirerent; quæ cum esse explorata retulissent, ex cardinalium consilio Ladislao Jerusalem et Siciliæ regi, diem dixisse, ut ipsius tribunali se sisteret, sententiam accepturus, qua regno Siculo Romanæ Ecclesiæ fiduciario, aliisque bonis et juribus ob violatum jusjurandum, occupatas Ecclesiæ terras contra Joannis XXII et Clementis VI sanctiones, factasque in Pisani Concilii præsules conjurationes sit mulctandus: ac ne ad declinandum judicium pericula itinerum obtendat, syngrapham, qua securior transeat, ei tribuit: præterea Diploma a se editum vel in Ecclesiæ Pistoriensis foribus, cum Pisis eo iter intendat, vel in Bononiensi palatio affigatur. « Dat. Pisis kal. Novembris, Pontificatus nostri anno I ».

Proximo etiam anno kal. Martii in eumdem sententiam tulit[1] Alexander, cujus edicta retundere armis parabat Ladislaus, arctiorique nexu se Gregorio ac Ludovico Melioratis, Malatestis et Camertibus toparchis se conjunxit, extantque ejusdem litteræ[2] ad Gregorium de Piceni vectigalibus cum iisdem pro sustentandis bellicis sumptibus partiendis hæ litteræ Octobri extremo exaratæ.

« Sanctissimo in Christo patri et clementissimo domino meo domino Gregorio, divina providentia papæ XII, ac sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ dignissimo summo Pontifici.

« Beatissime pater et clementissime domine mi, post humilem recommendationem et pedum oscula beatorum. Ut conductio et negotium viri magnifici Ludovici de Melioratis, et cætera quæ sanctitati vestræ et meo statui sunt accommoda atque frugi conclusionem recipiant debitam et perfectam, contentor contentusque remaneo. atque mihi placet, quod taleæ Marchiæ Anconitanæ mihi debitæ vigore vestræ concessionis mihi factæ concedantur, atque dentur per eamdem sanctitatem vestram præfato Ludovico pro præsenti anno, et deinde in antea annis singulis, donec idem Ludovicus ad nostra obsequia et stipendia fuerit pro statu vestro sanctæque Romanæ Ecclesiæ, atque meo, exceptis tamen ab iis talis terrarum magnificorum dominorum magni cæmestabuli regni Siciliæ, dominorum de Camerino, et dominorum de Malatestis, contentusque ero, nec minus sum, quod pro eisdem temporibus civitas Firmana, ejusque comitatus et districtus, quæ per ipsum Ludovicum tenentur in Marchia ab eisdem taleis sint exceptæ, super quibus et nonnullis aliis, quæ reverendo patri episcopo Theanensi consiliario meo commisi per eum vestræ beatitudini mei parte oretenus referenda, dignemini, sicut personæ meæ propriæ indubiam dare fidem, et eum votive et celeriter expedire: sanctitatem vestram trinus et unus Deus conservare dignetur in Ecclesia sua sancta votive ac feliciter et longæve. Scripta Suessæ sub proprio sigillo meo die XXIX Octob., IV Indictione.

« Humilis et reverens filius Ladislaus rex Hungariæ, Jerusalem et Siciliæ.

« Ladislaus rex manu propria ».

Tum bellicos apparatus non modo in Alexandrum, sed adversus etiam Ludovicum Andegaviæ et Provinciæ comitem æmulum, Siculi regni titulos gerentem, quem Pisano Concilio interfuisse, atque ab Alexandro adjutum, ingentem terra marique expeditionem ad Neapolitanum regnum occupandum confecisse, refert Monstreletus[1]: cujus consilia adversis successibus disturbata sunt; nam hoc anno Genua Gallorum jugum excussit, cum Bucicaldus illius præfectus[2], qui antea Petrum e Luna antipapam in Romanæ Urbis solio collocare meditatus fuerat, Mediolanum abscessisset, excitus a Joanne Maria duce civilibus turbis implicito, ut illius partes adversus Facinum Canem Scaligerum Veronæ regulum, qui Alexandriam subegerat, aliosque illius æmulos confirmaret; sed dum Mediolani administrationem suscipit, mox non obscuram de affectato a se imperio suspicionem injecit, exclususque arcis aditu est: ac simul de Genuensium defectione edoctus, compulsusque ad reditum, cum Genuenses Urbis illius imperium Theodoro Montisferrati regulo detulisse comperisset, summaque constantia illum tueri, de humanarum rerum vicissitudine querens, in Taurinorum regionem se recepit.

Quod ad Joannem Mariam Mediolani ducem attinet; divina bonitas insigni miraculo hoc anno edito illius immanitatem ferinam confundere voluit[3]: nam cum duodennis puer filius Joannis Pusterlæ, quem oderat, ipsi datus es-

[1] Monstrelet. vol. 1, c. 59. — [2] Id. ib. c. 69. — [3] Anton. Vimercat. Cori. hist. Medio. p. 4.

set, jussit illum a canibus, quos humana sagina pascere consueverat, laniari : cumque in puerum jacentem humi principis misericordiam implorantem ferocissimos canes huic carnificinæ assuetos immisisset, illi puerum blande subodorari nullam ibi noxam intulerunt. Efferatus eo miraculo tyrannus, quamvis insons puer misericordiam cum lacrymis deprecaretur, suspendium canum magistro interminatus est, ni canes puerum discerperent. Ille igitur canem feminam truculentissimam laxavit in puerum : cælesti tamen prodigio ab illa innocens non est læsus. Tum Joannes Maria rabie inflammatus jussit canum magistro, ut puero gulam ferro incideret. Paruit scelestus ille carnifex tyranni imperio : sed canes utroque carnifice humaniores, sanguinem jugulati pueri degustare detrectarunt, quantumvis hanc lanienam exercere soliti essent. Scribit Bernardinus Corius plura crudelitatis truculentissimi illius principis exempla ; nam cum imbellis et inops senum ac fœminarum turba belli malis attrita, pacem ab eo posceret, ducentos et eo amplius ex ipsis satellitio immisso interfecit ; sacerdotes preces inter sacra pro pace apud Deum fundere vetuit, præcepitque ut pro verbo pacis, verbum tranquillitatis substitueretur; idemque parochum, qui cadaver hominis condere sepulchro detrectabat, nisi consuetum stipendium reciperet, postquam celebrasset pro defuncto divina, vivum terræ infodi cum cadavere jussit. Ipse vero post aliquot annos trucidatus ex insidiis, et pariter sævitiæ administer est, qui canes ad humanam carnificinam alebat a plebe Mediolanensi discerptus raptatusque fuit [1].

88. Eodem anno atrox inter Cruciferos et Polonos bellum ex legatorum, qui illud sopire debuerant, præcipiti iracundia accensum, quo Polonia a Cruciferis et Prussia a Polonis, et Lituanis, et Tartaris Zavolhensibus evastatæ [2] fuerunt. Clades singulas describit accurate Martinus Cromerus [3].

Hoc etiam anno vel superiori, ex Joanne Przibram a Thaboritarum secta ad Catholicam fidem converso, refert Coclæus [4] Pragæ habitum tertium conventum doctorum nationis Bohemicæ in collegio, cui Nigræ rosæ nomen est, in eaque Wicleffi hæreses, præsente, neque hiscere audente Joanne Hus, damnatas fuisse hisce litteris : « Notum sit omnibus, quod omnes doctores et magistri hic congregati unanimiter, nullo penitus contradicente, articulos quadraginta quinque Wiclephi reprobaverunt, refutaverunt et prohibuerunt in sensibus eorum hæreticis, aut erroneis, aut scandalosis, mandantes omnibus et singulis ejusdem nationis suppositis, quatenus nemo hujusmodi articulos audeat tenere defendere, vel docere publice vel occulte ; et hoc sub pœna graviori », inquit Coclæus, « quam tunc poterant intligere, scilicet exclusionis a prædicta natione. Prohibuerunt insuper ne aliquis infra magistrum libros ipsius Wiclephi, præcipue libros de Eucharistia, Dialogum et Trialogum audeat legere, ne in errorum voragines dignoscantur præcipites declinare ».

Sed cum ita Germanorum doctorum cætui Joannes Hus palam obsistere non auderet, clam Wiclephi venena spargere non destitit, ac dolo agressus est Germanos depellere. Constabat Pragensis Academia quatuor nationibus, nimirum Bohema, Saxone, Bavara et Polona, quæ Pontificia imperialique munificentia æquali dignitate immunitateque pollebant. Joannes autem Hus a Wenceslao multis lenociniis obtinuit, ut sola Bohema natio cæteris tribus simul junctis in honoribus, sacerdotiis atque emolumentis Parisiensis Academiæ instar potiundis æquaretur. At Germani licet conquererentur ex novatis rebus discrimen imminere, ne Wiclephi hæresis Bohemiam inficeret, multis lacessiti contumeliis, communi Concilio in alias migrare sedes constituerunt, ac Lantgraviis Thuringiæ iisdemque Misniæ marchionibus assentientibus Lipsiensem Academiam hoc anno condiderunt : inde vero Pragensis Academia penitus defloruit, atque adeo hæresis a Joanne Hus liberius disseminari cœpit, ejectis nimirum doctoribus, qui sceleri obstiterant, subditque Coclæus : « Hanc ruinam Universitatis mox secuta est longe gravior Catholicæ religionis et fidei ruina, per quam sane mala universa in florentissimum regnum illud acervatim irruerunt hæreses, schismata, blasphemiæ, dissensiones, odia, detractiones, disputationes ventosæ, profana colloquia, temeraria judicia, rixæ, seditiones, cædes, bella, pugnæ, direptiones, prædæ iniquæ, nefanda sacrilegia, immanissimæ strages, et quid non ? et duraverunt ea mala in continuo fervore et motu supra quinquaginta annos, nempe ab anno Domini MCDIX usque in annum MCDLX et ultra in eo regno ». Addit auctor Joannem Hus sceleri fræna laxasse, atque in templo, cui Bethlehem nomen est, perniciosis concionibus suis populum infecisse, Wicleffique libros quatuor Trialogi in linguam Bohemicam traduxisse, atque ita complures Joannis Hus venena avidissime hausisse, adeo ut Andreas Broda theologus præstantissimus Sbinkonem archiepiscopum sollicitarit [1], ut pastoralem diligentiam ad hæreticorum impietatem ingravescentem coercendam intenderet.

89. *Alexander V damnat Joannem Hus Wicleffi errores prædicantem.* — His excitatus Sbinko archiepiscopus convocatis doctoribus, omnes Wicleffi libros ad se perferri jussit [2], ac supra

[1] An. Chr. 1412. num. 7. — [2] Monstr. vol. 1. c. 60. Michov. l. IV. c. 43. — [3] Cromer. l. XVI. — [4] Ext. apud Cocl. hist. Huss. l. I.

[1] Cocl. l. I. — [2] Æn. Syl. hist. Bohem. c. 31. Cocl. l. I.

ducentos bullis aureis tegumentisque pretiosis ornatos flammis tradidit, Joannemque Hus concionibus interdixit [1], unde is in urbem, e qua originem et cognomen trahebat, abiit, nec populos sua hæresi imbuere, favente loci domino destitit, conflare [2] etiam apud Pragenses invidiam archiepiscopo satagit, ac pellifices, sartores aliosque artium mechanicarum viros subornare, ut de rebus sacris cum sacerdotibus disceptarent, hæresique contaminati hæreticas conciones passim haberent. Eo etiam prorupit hæretica impudentia, ut feminæ divina interpretari oracula ac docere auderent. Horum vero malorum auctorem Joannem Hus postulatum fuisse apud Alexandrum a Sbinkone archiepiscopo, refert Coclæus: ad quæ illustranda ipsæ Alexandri litteræ ex ejus Regesto [3] afferendæ visæ sunt.

« Alexander, etc. venerabili fratri Sbinconi archiepiscopo Pragensi salutem, etc.

« Sedis Apostolicæ diligentia circumspecta contra hæreticæ pravitatis labe respersos, quorum nequitia serpit ut cancer, ne in aliorum perniciem sua venena diffundat, remedium libenter adhibet opportunum; et ut negotium fidei jugi profectu, elisis omnino et eradicatis erroribus prosperetur, ac fides Catholica fortius invalescat, suæ sollicitudinis partes interponit. Nuper siquidem ad audientiam nostram quam plurium fide dignorum relatione deducto, quod olim a quibusdam proxime lapsis temporibus, humani generis inimico procurante, in civitate Pragensi et regno Bohemiæ, ac marchionatu Moraviæ, et quibusdam aliis provinciis, nonnulli articuli erronei, qui hæresim seu scissuram in fide Catholica sapiunt, præsertim circa sacramentum Eucharistiæ, per damnatum hæresiarcham quondam Joannem Wicleffi concepti, et in libris ejus dogmatizati, damnabiliter pullularunt, et multorum corda adeo infecerunt, quod quamvis postmodum per Ecclesiam justo judicio reprobati fuissent, expedit tamen propter magnam multitudinem eorum, qui hujusmodi perversis articulis et dogmatibus sunt infecti, ut remedium emendationis et correctionis, ne ulterius pullulent, et gregem Dominicum peramplius inficiant, celeriter adhibeatur, quodque ad hoc necessarium sit prohiberi, ne per aliquos, etiamsi sint super hoc Apostolico vel alio quovis indulto muniti, prædicationes aut sermones ad populum fiant nisi in cathedralibus, collegialis, parochialibus, aut monasteriorum Ecclesiis seu earum cimiteriis, prout olim juxta juris ordinem fieri consuevit, et ne etiam aliquis cujuscumque status, gradus, ordinis vel conditionis existat, hujusmodi articulos audeat publice vel occulte adstruere seu asserere, vel dogmatizare aut defendere quoquomodo.

« Nos igitur, prout ad hoc ex debito pastoralis obligamur officii super iis, quantum nobis ex alto permittitur, providere cupientes, ac omnes et singulas tam appellationum, quam alias causas occasione præmissorum ex commissionibus Apostolicis seu aliis in Romana curia vel alibi in quocumque etiam statu pendentes, ad nos advocantes, fraternitati tuæ, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, et cum etiam tu, sicut accepimus, circa exstirpationem errorum hujusmodi retroactis temporibus sollicitam feceris prout facis, diligentiam, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus assumptis per te ad hoc quatuor in theologia magistris et duobus decretorum doctoribus, quos ad id duxeris eligendos, de ipsorum magistrorum et doctorum consilio super præmissis auctoritate nostra procedens, eadem auctoritate prohibeas, ne quis in Ecclesiis sive scholis, aut quibusvis aliis locis, prædictos articulos doceat, defendat vel approbet, ita quod, si quis contrarium fecerit, velut hæreticus censeatur et ab omnibus habeatur. Et ne etiam aliquis de cætero quovis quæsito colore in privatis locis civitatis prædictæ, sed in illis dumtaxat Ecclesiis et monasteriis, ubi de jure fieri debet et consuevit, ad populum prædicare præsumat; illos vero, qui hujusmodi articulos et errores adstruere, asserere, seu dogmatizare vel tenere præsumpserint, si Ecclesiasticæ personæ fuerint, ac eorum receptores vel defensores, ipsosque in dictis erroribus foventes aut credentes eisdem, etiamsi in theologia magistri, seu sacerdotes, vel alii clerici fuerint, aut alia quacumque præfulgeant dignitate, nisi super iis auctoritate præsentium moniti dictos articulos solemniter et publice revocaverint, ac perpetuo abjuraverint, libros quoque ac tractatus, seu quaternos præfati Joannis Wicleff hæresiarchæ, hujusmodi articulos in se continentes, si quos habeant exhibuerint, et tibi, et a fidelium oculis amoveri valeant, præsentaverint; ac etiam testes celantes veritatem, aut impedientes executionem fieri in præmissis; per captivationem personarum suarum ac etiam alias, prout culpa ipsorum exegerit, nec non per privationem beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ tunc obtinebunt, et inhabilitationem ad illa, et quæcumque alia beneficia Ecclesiastica imposterum obtinenda compellas, et alias in præmissis omnibus et singulis opportunum juris remedium apponas. Contradictores eadem auctoritate, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, non obstantibus quibuscumque appellationibus præmissorum occasione ad Sedem prædictam forsan interpositis, et aliis contrariis quibuscumque, aut si aliquibus communiter vel divisim a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apo-

[1] Æn. Silv. eod. c. 35. — [2] Cocl. sup. lib. — [3] Alex. reg. II. Ep. cur. p. 18. et apud Mart. V. tom. VIII. divers. Ep. cur. p. 221.

stolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Pistorii XIII kalend. Januarii, anno I ».

Obstrepere[1] hisce Alexandri litteris ausus est Joannes Hus, ac mandatum hoc, quo hæresis Wicleffi coercebatur, vocare in odium, quasi Christi et Apostolorum in omnibus locis prædicantium factis adversaretur, atque ab Alexandro ad ipsummet de re factum certiorem provocavit. Quo quid impudentius et nequius fingi potest! qua tandem enim ratione scelestissimus hæresiarcha passim venena disseminans, cum Christo et Apostolis Evangelica fide populos erudientibus, conferri possit, ut ipsi passim liceat errorem docere, ut Christus et Apostoli quibusvis in locis obviis veritatem docuerant? Superiores porro Alexandri litteræ postea a Martino V[2] confirmatæ fuerunt. At Sbinko Pragensis archiepiscopus cum Alexandri jussa haberi ludibrio a Joanne Hus ejusque sectatoribus vidisset, nec vecordissimum Wenceslaum regia auctoritate ac potentia illa perficere, neque hæreticos comprimi curare, ad Sigismundum Wenceslai fratrem regem Hungariæ iter intendit, ut ipsum ad opem periclitanti in Bohemia religioni ferendam accenderet: sed in eo itinere, ut divinæ providentiæ arcanis consiliis visum est, extremum diem obiit: ex cujus morte elatus superbia et insolentia Joannes Hus, majori furore est debacchatus.

90. *Burginus hæresiarcha et alii hæretici.* — Per eadem tempora Burginus hæresiarcha in Constantiensi agro diabolicis præstigiis delusus, simulata sanctitate nonnullos simplices in errorem traxit, de quo hæc refert Nider[3]: « Sunt pauci anni transacti, quod circa tempora Pisani Concilii, me vivente in ordine in diœcesi Constantiensi, Beghardus fuit seu fraticellus mere sæcularis Burginus nomine: hic eremum ibidem intravit, in eodem victu et vestitu sibi austerus valde extitit, orationi et contemplationi multum, ut videbatur, incubuit, et in his revelationes, sed heu! illusorias a maligno spiritu sub similitudine angeli lucis habere cœpit, quibus, quod pejus erat, etiam nimium credidit. Nam ex visionibus istis regulam quamdam et novam religionem cudit, et eamdem discipulos exinde, velut B. Antonius esset aut Pachomius, docere cœpit: tam rigidam et austeram vitam in dicta regula scripsit, et in se et in suis servavit, ut nisi pertinacia et inobedientia accessisset, veri et boni angeli instinctus intercessisse videretur: nam una cum suis discipulis novæ religionis cultor et auctor captus per episcopum Constantiensem et examinatus repertus est tam cæcam et protervam habere mentem, ut etiam si dominus Apostolicus et Dei Ecclesia regulam quam reperit condemnaret, non se, sed errare tales omnino crederet; in qua pertinacia perseverans per inquisitorem judicio sæculari traditus, ab eodem incineratus est rector cum regula ». Vixisse paulo ante refert Nider[1] in Basileensi tractu Beghardum alium, qui religioso cultu indutus multa cœlestia visa sibi objici affirmabat, addebatque impudenter, ut ait auctor, « quod Christus in eo esset actu, et ipse in Christo ». At demum cum a fide in multis aberraret, nec revocari ad veritatis tramitem posset, demum Viennæ flammis crematus est. Hujus erroris vel auctorem vel propagatorem fuisse impium Ekardum hæresiarcham antea vidimus[2], quem a Joanne Rusbrochio in tertia parte de ornatu spiritualium nuptiarum insertum tradit Joannes Gerson[3] in Epistola ad Bartholomæum Carthosiensem: « Ponit, inquit, tertia pars libri præfati, quod anima perfecte contemplans Deum non solum videt eum per claritatem, quæ est divina essentia, sed est ipsamet claritas divina: imaginatur enim, sicut Scriptura sonat, quod anima tunc desinit esse in illa existentia, quam prius habuit in proprio genere, et convertitur seu tranformatur et absorbetur in esse divinum, et illud esse ideale defluit, quod habuit ab æterno in essentia divina, de quo esse dicit Joannes in Evangelio: *Quod factum est, in ipso vita erat* ». Addit alios Rusbrochii textus, quibus ille animas converti in Deum per identitatem temere, prout sonant verba, significavit. Suscepit vero Rusbrochii patrocinium Joannes e Schœnadia[4], edito libello, in quo contendit, Rusbrochium non locutum de conjunctione, quæ est per identitatem realis existentiæ, de qua dicit Christus[5]: *Ego et Pater unum sumus;* sed locutum de conjunctione, quæ est per amorem liquefactivum, de qua dixit Paulus: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo.* Porro sanctitatis specie patrata a nonnullis infanda flagitia, et dæmonem in angelum lucis transformatum plerisque illusisse, describit idem Joannes Gerson, ac subtilitatis et excellentis dogmatis specie fœdissimos errores libris aspersos fuisse ita conqueritur[6]: « Fuit error de lege et spiritu libertatis, sub qua Begardi et Begardæ nefanda et abominabilia perpetrarunt facinora: ponit error iste, quod anima perfecta reducta in Deum perdit suum velle, ita quod nihil habet velle vel nolle, nisi velle divinum, quale habuit ab æterno in esse ideali divino: quo adjecto, dicunt se consequenter posse agere quidquid carnalis affectio deposcit sine peccato vel crimine, cum non habeant velle et nolle. Diversificatur autem modus iste, quoniam sufficit aliquibus, ut sub Deo suam totaliter vel taliter abnegent voluntatem.

[1] Cocl. hist. Huss. — [2] Mart. V. ubi sup. — [3] Nider form. l. III. c. 2.

[1] Nider form. l. III. c. 2. — [2] Annal. tom. XV. an. 1327. n. 71. — [3] Jo. Gers. in Ep. de ornatu spirit. nupt. — [4] Apud Jo. Gers. ib. — [5] Jo. X. Corinth. V. — [6] Jo. Gers. in admon. ad legend. l. LXXIII.

in qua abnegatione dicunt summam consistere perfectionem. Sunt alii rudiores idiotæ et simplices qui seducti per astutos faciunt hanc subnegationem propriæ voluntatis per modum professionis et obedientiæ in manibus suis ; qua facta promittunt adstuti tales et perversi, quod amplius peccare nequeunt : sub quo prætextu perpetrant innumerabiles nec referendas abominationes. Fuit alter error, quod nemo perfectus nullam curam debet habere de rebus humanis, quomodocumque vadant, imo nec de seipso si damnetur vel salvetur : sed in omnibus et singulis divinam exspectare voluntatem debet, et in illa complacere sive salvet sive damnet, quia etiam quidquid velit voluntas Dei fiet. Habet error iste ramos plurimos pullulantes ex dictis Apostoli, Augustini et similium male intellectis super prædestinatione Dei et suæ providentiæ infallibili firmitate, de quibus non est scribendum per singula, etc. »

Idem auctor in libello de distinctione verarum visionum a falsis plurium miserorum a dæmone illusorum narrat historias [1] : « Illusiones, inquit, plurimas nostro tempore cognovi contigisse, et etiam in hoc senio sæculi, in hac hora novissima in præcursione antichristi mundus tanquam senex delirus phantasias plures et illusiones somniis similes pati habet, et multi dicent : Ego sum Christus, et recedentes a veritate conversi ad fabulas seducent multos, etc. »

[1] Libell. de distinct. verar. vision. a falsis col. 576.

GREGORII XII ANNUS 4. — CHRISTI 1410.

1. *Roberti regis obitus, et Sigismundi electio.* — Insignis fuit magnorum principum funeribus annus salutis quadringentesimus decimus supramillesimum, Indictione tertia ; Robertus enim Romanorum rex apud Oppenhai Boiorum oppidum obiit, excurrente exigui temporis intervallo postquam Joannes XXIII Pontificia corona xxv Maii redimitus est, ut testatur Gobelinus [1] his verbis : « Post coronationem ejus statim dominus rex Rupertus defunctus est ». Emicuit laude pietatis in Deum, observantiæ in Gregorium, clementiæ in populos : at non ita bellicis studiis floruit, cum pars magna imperii Wenceslao ejusque fratri Sigismundo regiæ Germaniæ procuratori adhæsisset. Spreto autem Wenceslao inerte, electores principes, habitis de novo creando rege comitiis, xx Septembris die, Jodocum marchionem Moraviæ nonagenarium circiter, Wenceslai patruelem, ad solium extulere discordibus suffragiis, cum alii Sigismundum regem Hungariæ ad imperiales apices vocarent, de quorum dissidio gestisque ait Gobelinus : « Eodem mense, (nimirum Septembris), principes electores convenerunt apud Franchfurdiam pro rege eligendo, et archiepiscopus Trevirensis, Ludovicus dux Heidelbergensis palatinus Rheni et Burggravius Noribergensis tunc procurator marchionis Brandeburgensis quantum ad eligendum elegerunt dominum Sigismundum regem Hungariæ fratrem regis Bohemiæ, ad quem tunc spectabat Marchia Brandeburgensis, in regem Romanorum, archiepiscopis Coloniensi et Maguntinensi adhuc in deliberatione persistentibus, sed rex Bohemiæ et dux Saxoniæ ad electionem non venerunt, et hæc electio facta fuit xx die dicti mensis, et statim archiepiscopus Maguntinus mandavit Ecclesias oppidi Franceford non aperiri, ut illi qui elegerant electionis suæ publicationem et solemnizationem consuetas perficiendi haberent facultatem, unde illis venientibus ad fores Ecclesiæ nec ingressum habere valentibus electionis illius publicatio retro chorum ipsius Ecclesiæ facta est per eosdem et postea, Maguntinensi et Coloniensi archiepiscopis iterum convenientibus, Jodocus marchio Moraviæ vir grandævus per ipsos in regem est electus ». At exiguo tempore honori, in titulum sepulchri usui futuro superstes fuit, addit enim idem Gobelinus : « Post hoc », nimirum imperiale conscensum fastigium, « eodem anno » excurrente scilicet imperii, sex enim mensibus circiter re-

[1] Gob. æt. VI. c. 90. Paul. Lang. in Chron. Citiz. Cuspin. in Rod., Nider Formic. et alii.

gulum nomen sustinuisse, neque Cæsarea corona redimitum ferunt, « defunctus est, et deinde prædicti archiepiscopi Maguntinensis et Coloniensis in regem Hungariæ supradictum cum aliis consenserunt ». De Jodoci electione dictis consentit Theodoricus e Niem his verbis [1] : « In primo anno Pontificatus dicti Balthasaris Jodocus marchio Moraviæ fratruelis domini Sigismundi moderni regis Romanorum in Romanorum regem pauco elapso tempore prius electus et ejus loco consentiente D. Wenceslao rege Bohemiæ et fratre dicti Sigismundi per dominos principes electores imperii in Francofordia dictus D. Sigismundus tunc et nunc etiam rex Hungariæ in regem Romanorum fuit electus ».

Constat igitur Sigismundum geminis comitiis regem Romanorum renuntiatum : a primis vero imperii annos in consignandis Diplomatibus ipsum auspicatum esse colligitur. Non desunt tamen qui secundos conventus in quibus consentientibus omnibus suffragiis Cæsaream dignitatem adeptus fuit, proximo anno celebratos dicant [2] (1).

2. *Martini regis Aragonum mors, cui succedit Ferdinandus.* — Eodem anno Martinus rex Aragonum, dum, inito novo conjugio, sopitum ob infirmam valetudinem vigorem medicaminibus calidioribus excitabat, vitalibus adustis, vitam sibi eripuit [3] : cujus obitu regnum ad Ferdinandum ex sorore nepotem Joannis Castellæ regis patruum, principem egregium et laudatissimum est delatum [4] ; qui eodem etiam anno virtutum regiarum insigne specimen explicuerat ad Antequeram, quæ veteribus Singilia fuit, Maurorum urbem, quam cum obsidione cinxissel, Barbaros ad eam solvendam instructis agminibus irrumpentes insigni victoria fregit prostravitque [1], desideratis tantum in prælio centum et viginti Christianis ; cæsorum vero Maurorum numero universas fidelium copias excedente atque ad quindecim millia ascendente. Prospere etiam ab eodem ad Archidonem concursum [2] est cum infidelibus tumultuaria pugna, quos pari successu attrivit, ac demum Antequeram in suam redegit potestatem.

3. *Miserandum prælium inter Polonos et Cruciferos.* — In Prussia maximus fidelium numerus miserando certamine inter Cruciferos equites ac Polonos inito periit : qui si adversus fidei hostes concordibus animis vertissent arma, Christianum propagare imperium potuissent. Tristem cladem hisce verbis narrat Gobelinus [3] : « Hoc anno rex Poloniæ et Vitoldus dux Litoviæ cum maxima multitudine armatorum præsertim paganorum intrabant Prussiam, et per milites crucesignatos Ordinis domus Theutonicorum instauratum est bellum contra eos xv die mensis Septembris, et rex Poloniæ triumphavit, et ceciderunt homines utriusque partis xciv millia, de quibus ex parte militum prædictorum ad sex millia ceciderunt, de quibus crucesignati milites sexcenti fuerunt ». Visum est divinum Numen superbiam Cruciferorum eo prælio confundi voluisse, quorum magister Conradus e Junigen positis ex adverso castris duos enses alterum regi Polono, alterum Vitnoldo duci Lituano misit, ut eos provocaret ad pugnam, additis etiam superbis hisce verbis repetitis ab

[1] Theod. e Niem in Vit. Joan. XXIII. — [2] Cuspin. de Cæsar. in Jodoco. — [3] Sur. in l. III. tot. Ann. l. XI. c. 1. Mar. l. XIX. c. 2. — [4] Id. Sur. ibid.

[1] Sur. l. XII. c. 9. Mar. l. XX. c. 3 et 4. — [2] Sur. sup. Marian. l. XIX. c. 21. — [3] Gobel. in Cosmo. æt. VI. c. 90. Michov. l. IV. c. 43. 44. Cromer. l. XVI et XVII. Monstr. vol. 1. c. 3 et alii.

(1) Agendum hic suscipit annalista de Roberti regis decessu, ac Sigismundi substitutione ; cujus quidem Roberti exitum cum præsenti anno recte illigat. De mensis et die obitus dissidium est anceps, cum scriptores æquales eorum temporum secum ipsi minime conveniant. Gobelinus qui tunc Romæ agebat, statim postquam Joannes XXIII novus Pontifex sacram coronam assumpsisset, de quo nos in Nota sequenti, ex hac luce subtractum Robertum asserit. Cum vero Joannes die XXV Maii Pontificiam coronam acceperit ; ideo ipsas Junii kalendas emortuales Roberto plures assignant. Trithemius, qui sæculo hoc inclinante florebat, die XVIII Maii decessisse maluit, cui et Priminus Gassarus in Annalibus Augustoburgensibus, inter scriptores rer. German. Menken. to. I suffragatur. Verum Andreas Ratisponensis, qui sub Sigismundo Chronicon suum, vulgatum ab Eccardo inter script. medii Ævi scribebat, testatur die XVI Maii hujus anni Roberti regis cadaver sepulturæ mandatum fuisse Heidelbergæ ; ex quo fit ut obitus ejus die XV Maii collocandus sit. Huic sententiæ, utpote scriptoris omnium antiquissimi et Germani, acquiescendum censeo ; quandoquidem Gobelini, qui tunc in Italia agebat, testimonio Germanicorum scriptorum turba adversatur. Hanc pariter confirmat Sanutus junior, qui ducum Venetorum gesta hoc exeunte sæculo ex optimis patriæ suæ Monumentis scribebat ; narrat enim ille die XVII Maii nuntium de Roberti obitu Venetiis receptum fuisse ; ex quo de obitu ejusdem principis die XIV vel XV consignando sententia confirmatur.

Successor interim regi Romanorum defuncto providendus erat ab electoribus ; quare Francofordiam condixerunt circa festum S. Bartholomæi, ut narrat Eberhardus Windeckius, qui Sigismundo imperatori suppar et charus, de eodem imperatore historiam scripsit. Eo igitur ad præscriptum venerunt archiepiscopi Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis, comes Palatinus Rheni, absente Saxoniæ duce, qui a Saracenis ditionem suam infestantibus impeditus electorum conventum differri poscebat. Brandeburgensis Marchionis et electoris jura Jodocus Moraviæ comes, et Sigismundus Ungariæ rex oppositis studiis sibi vindicabant ; quare uterque concurrendum eo censuit, Jodocus nempe et Sigismundus, cujus vices gerebat Fridericus Burggravius Nurimbergensis. In hac jurium contentione archiepiscopus Trevirensis, comes Palatinus Rheni, quin et ipse pariter Wenceslaus Bohemiæ rex tanquam unus ex Electoribus die XX Septembris in Romanorum regem elegerunt Sigismundum ejusdem Wenceslai, qui et ipse pariter regis Romanorum titulum gerebat, fratrem. Vicissim electores reliqui, nempe Joannes Moguntinus, Fridericus Coloniensis et Jodocus Moraviæ marchio in eumdem Jodocum convenientes Romanorum regem illum proclamarunt die prima mensis Octobris, statimque litteras ea de re ad Germanos scripserunt electionis suæ apologeticas, quas legas apud Schannat Vindem. litter. to. II, pag. 150. Scriptum illud alio opposito refutarunt assertores Sigismundi, idemque pariter ibidem vulgatur. His dissidiis totus præsens annus distractus est, siquidem vera scribit Gassarus Priminus in Annalibus Augustoburgensibus, ubi Jodoci obitum anno sequenti die XIII kal. Aprilis consignat. Scriptores enim omnes ex æquo conveniunt nonnisi post obitum Jodici res compositas fuisse in novo electorum conventu, in quo communi assensu Sigismundus electus fuit, « hac adjecta conditione », ait Andreas Ratisponensis, « quod ab illa concordi electione, et non a prima regem se scribere deberet. Quod ipse quidem, « addit idem scriptor », sic promisit, sed tamen ratum non tenuit ». Ex his omnibus statuenda est Sigismundi quidem electio die XX Septembris : Jodoci vero die prima mensis Octobris, quod ab eruditis huc usque ignoratum fuit.

MANSI.

ejus oratoribus : « Dixerunt », inquit Michovias[1] : « Illustrissime rex, magister Prussiæ Conradus tibi et fratri tuo Witovudo duos gladios in suffragium pignæ misit, quatenus minus cunctanter et magis audaci, quam præ te fers animo cum eo congrediaris, sique arctum campum habere existimas, ad certamen te alliciendo de planitie campi quantum voles tibi cedit. En superbum responsum, (subdit auctor), et in eo puncto retrocessionem Pruthenicus exercitus haud exiguam fecit. Rex autem Wladislaus acceptatis gladiis, qui in hanc diem in thesauro castri Cracoviensis servantur, non in bilem, sed lacrymas resolutus ait : Quamvis sufficientes gladios habeam, pro majori tamen suffragio etiam hos duos gladios accipio; campi vero electionem propitiationi divinæ committo ». Tradit idem auctor Wladislaum regem non in armorum apparatu, sed in divina ope spem victoriæ posuisse, nec prius eum voluisse prælio decertare, quam rei divinæ a duobus sacerdotibus bis peractæ interfuisset.

Accusat Theodoricus Niemius negligentiæ Joannem XXIII de quo inferius dicetur, qui pacis interpretem inter Polonum et Cruciferos non egerit, atque immanem eam cladem eorumdem Cruciferorum superbiæ pariter adscribit[2] : « Quia, inquit, dictus Balthasar se non interposuit pro hujusmodi concordia tempestive inter easdem partes, tunc insimul disceptantes, contigit eodem anno die decimo quinto mensis Julii, scilicet divisionis Apostolorum, quod rex Poloniæ prædictus prope terras ipsorum magistri et fratrum castrametatus cum valde potenti exercitu ipsam Prussiam ad comprimendam, si posset, violenter ipsorum magistri et fratrum audaciam, vellet intrare : cui occurrentes illic prædicti magistri et fratres etiam valido stipati exercitu circa horam tertiam ipsa die præliari fortiter cœperunt, ubi fortis impegit in fortem : sed prædictus magister et fratres prædicti infelici omne pugnantes subito devicti fuerunt, fugientibus ab ipsis multis militibus de ipsorum exercitu memorato : ubi prædictus magister, et multi alii ex fratribus prædictis in bello hujusmodi mortui ceciderunt, quod contigit eorum causante superbia. Misit enim eadem die de mane præfatus magister, in grandi multitudine dicti sui exercitus confisus et quasi de victoria certus, mittendo sibi duos enses evaginatos, in signum quod utique secum pugnare vellet : quos rex ipse animose recepit plus ad bellandum cum ipsis fratribus accensus, ubi tunc et infra paucos post dies postea, ut fama erat, propter hujusmodi guerram ultra sexaginta millia hominum ceciderunt. Sed quot castra, oppida, villæ campestres per ipsos victores Polonos in eadem Prussia illa tempestate durante ignis incendio et alias devastatæ fuere, et quod alia terribilia mala ex illis guerris tunc temporis prodierunt, esset longum seu tædiosum calamo exarare ». Subdit deinde sedatum bellum, atque inducias opera Herbipolensis episcopi pactas fuisse.

4. *Gregorii sententia in schismaticos.* — Dum ita res Christiana ex Polonorum et Cruciferorum certaminibus labefactabatur, non minus contrariis Gregorii Pontificis atque æmulorum contentionibus agitata fluctuabat : retinere enim quisque susceptos apices et adversarios dejicere nitebatur, gravesque a Gregorio [1] in Alexandrum [2] ac Petrum e Luna latæ sententiæ, et plures legationes ad partes augendas missæ : Gregorius quidem Joannem [3] Rigensem archiepiscopum ad regna Septentrionalia transmisit, ut ea in obsequio suo confirmaret, tum alios in Trinacriam [4] internuntios : in Picenum vero Angelum [5] tit. S. Stephani in Cœlio Monte cardinalem legatum decrevit. Tum Ludovicum e Melioratis Firmana toparchia ornatum [6] Ecclesiastico exercitui cum Ladislai copiis conjungendo præfecit [7], datis Caietæ XIV kal. Decembris litteris. Ad infringendas etiam adversariorum vires decumas sacerdotibus, qui sibi non parerent, persolvi vetuit [8].

« Gregorius, etc. universis et singulis Catholicis inter schismaticos solo corpore constitutis in Italia degentibus, salutem.

« Quorumdam vestrum duxit devotio a nobis humiliter requirendum, quibus reddere teneamini decimas debitas, cum forte contigerit episcopos, prælatos et reliquos clericos, proh dolor ! schismatis labe teneri, quibus alias dictæ decimæ deberentur de jure : nos autem, sicut ex debito pastoralis officii vestrorum cunctorum viatorum salutem optantes, præsentium tenore duximus respondendum et indulgendum ; cum enim ex institutione Dei pro ampliatione cultus ejusdem clericis vocabulum sonat de sorte Domini, quo jurisdictione præpolleant super laicis debentibus eisdem spiritualia seminare, quibusque cura de egenis inhæret, sint decimæ deputatæ, liquidum est effectos schismaticos esse decimarum jure privatos, etenim cessante causa cessat effectus ; ii enim nedum amplificant cultum divinum, sed quantum in eis est, enervant pariter et profanant : victimæ quidem impiorum abominabiles, et a Domino sunt projecti, assistentes adversus eum et adversus Christum ejus, de quibus veritas ait : *Qui non est mecum contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit* : hoc est, qui Christi non est, antichristi est : horum nempe conservatio polluta est et Deo odibilis, qui nec unitatem neque sanam Ecclesiæ tenent doctrinam de quorum quolibet ait Salvatoris dilectus : *Si quis venerit ad vos, et hanc doctrinam non*

[1] Mich. sup. c. 43. [2] Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

[1] Alex. l. I. p. 54 et 76. — [2] Greg. l. III. p. 129. — [3] Lib. III, p. 152. ad 159. — [4] Ib. p. 225. ad 247. — [5] Ib. p. 192. — [6] Ib. p. 186. — [7] Ib. p. 192. — [8] Ib. p. 180.

affert, nolite eum recipere in domum, neque ave ei dixeritis : qui enim dixerit illi ave, communicat ejus operibus malis. Hæc Joannes de schismaticis seu hæreticis evitandis, et quæ docuit verbis, factis exhibuit. Hi sunt, qui inter se ad instar populorum sutoris callosi in discissam Domini tunicam ei desuper textam minutatim per frusta decerpunt, et Christi vineam exterminant vulpes intra lacus contritos, qui non habent aquam, satagentes, ne ubi fons signatus et hortus ille conclusus sit, possit intelligi. Ideo ad salutem vestram, et non sine eorum præconio, qui postulantes cathedram Petri et fidem, Apostolicam Sedem censuerunt consulendam. Quare vobis et cuilibet vestrum præsenti indulgemus tenore, ut portiones decimarum, quæ ex Constitutione sacrorum canonum illic laudabili consuetudine approbata debentur episcopis, prælatis, curatis et reliquis clericis cujuscumque dignitatis gradus, vel status existant pro eorum usu si forent Catholici, et præsentis schismatis scelere sunt infecti, in alia opera pia converti facere aut convertere valeatis ; reliquas portiones, divino cultui, fabricis Ecclesiarum, seu pauperum opibus ex debito erogandas eidem cultui, fabricis et pauperibus integraliter persolvendo. Nulli ergo etc. Dat. Gaietæ III non. Octobris anno IV ». Damnabat idem Gregorius adversantes sibi suasque et aliorum animas in exitium adducere querebatur, ac præsertim de iis, qui Pisana decreta sequebantur :« Conantes, inquit, una secum universos populos in barathrum æternæ damnationis immergere, turbare pacem, fœdera violare naturæ, et quantum in eis est sub nomine unionis et pacis, inconsutilem Dei tunicam separare, vetusto schismati aliud perniciosius addiderunt ». In eosdem etiam velut schismaticos severitatem animadversionis adhiberi jussit.

5. *Alexander Bononiam se confert.* — Alexander vero, in Pisanis conventibus creatus, tam Pontificem quam Balthasaris Cossæ, cujus opera ac insigne Pontificium acceperat, mancipium agebat ; nam cum Pistorio Romam proficisci vellet, illius consiliis Bononiam adductus est, ut narrat Theodoricus e Niem [1], de Roma enim e Ladislai tyrannide ad Alexandri obsequium extremo superiori anno a Paulo Ursino traducta locutus subdit : « Cum nova de hoc ad civitatem Pistoriensem, in qua tunc dictus Alexander cum sua curia residebat in professo Circumcisionis Domini delata fuissent, dictus Balthasar etiam existens in eadem civitate voluit, imo, penitus dissensit, quod idem Alexander papa dictam curiam ad Urbem ipsam ea vice transferret, illucque accederet, prout communiter fieri consulebant, quodque sic fieret similiter Romani sperabant, asserens dictus Balthasar, quod pro recuperatione ejusdem Urbis, et quarumdam aliarum terrarum in eadem provincia Patrimonii B. Petri in Tuscia magnos sustinuisset labores, et pecunias non modicas exposuisset, adjiciens etiam quod ipse recedens de Bononia causa veniendi ad dictum Concilium Pisanum Bononiensibus promisisset, quod absque papa illuc non rediret, nisi illum secum reduceret ; et si contrarium fieret, timebat quod prædicti Bononienses ipsum impie trucidarent, persuadendo eidem Alexandro, quod ageret consultius eundo ad civitatem Bononiensem, ubi posset tuto manere, et pro voto consequi ea, quæ desideraret habere. Ipseque Balthasar promisit dicto domino Alexandro papæ et dominis cardinalibus, quod etiam in augmentum expensarum se vellet ipsis reddere liberalem : sed qua intentione hoc fecit incertum est, veruntamen plerique autumant, se illud dolo fecisse, ut per qualiacumque media perveniret ad papatum, sicut exitus acta probavit : sicque prædicti Alexander papa et domini cardinales, qui cum eo erant in eadem civitate Pistoriensi, persuasionibus et promissis hujusmodi prædicti Balthasaris inducti, in illo indisposito et frigido tempore hyemali per aspero montes et vias terribiles inter Pistorium et Bononiam tunc repletos glaciebus et nivibus de ipsa civitate Pistoriensi ad Bononiam accesserunt ». Addit auctor Balthasarem Alexandro cubicularios et alios domesticos adjunxisse, quos licet gratos non haberet Alexander, repellere tamen non sit ausus, ne Balthasaris, a quo pendebat, iras asperaret, sed non diu fabula ducta est, nam quod domesticorum corruptorum opera Alexandrum sustulerit, Balthasarem accusatum suo loco videbimus.

6. *Gregorium et antipapam insectatur, dato Diplomate.* — Pellicere autem ad suum obsequium populos Pontificioque fastigio deturbare Gregorium omni contentione enitebatur Alexander in Pisanis episcoporum conventibus creatus : illum enim ac Petrum e Luna veluti schismatis propagatores, confectis pridie kal. Februarii judiciariis actis, una cum sectatoribus pari afficiendos pœna promulgavit [1]. Verum ea ipsa, quæ de Petro recenset, a Gregorio culpam amovent, ut superiori anno ostendi. Quæ autem in Gregorium congerit, quam a veritate aberrent ante suis locis a nobis allata satis superque demonstrant : nam in primis quo jure Gregorius cum antipapa comparari possit, cum ille simul cum aliis cardinalibus se ab Urbano VI sine Concilio Œcumenico divulsisset ; conflassetque schisma, deinde promulgasset etiam de statu dignitatis recedente Pontifice, nunquam se abdicaturum : imo post Innocentii obitum proponentibus cardinalibus, ut si ille Pontificalia insignia posuisset, communi consensu utriusque collegii Pon-

[1] Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

[1] Alex. reg. c. 2. p. 54 et 61. et apud Conc. Pisan. p. 155.

tifex crearetur, ut tolleretur schisma, id facere detrectasset, Gregorioque abdicationem suam paranti insidias struxisset? Cum autem Gregorius votum nuncupasset de Pontificio gradu relinquendo, si antipapa papales apices abjecisset, ut optata Ecclesiarum conjunctio fieri posset, is casus nondum contigerat, cum Petrus e Luna in pertinacia de iis retinendis persisteret; neque abdicante a se Gregorio Pontificiam dignitatem, Ecclesiastica conjunctio posset redintegrari, quandoquidem plures adhuc reges nimirum Castellæ, Aragoniæ et Scotiæ Petro e Luna adhærebant. Itaque de perjurii culpa Gregorius jure argui non potest, maxime cum etiam non abdicante se antipapa vellet ipse id præstare, modo ille a Concilio damnaretur, quod in tertio loco celebraretur; neque enim Pontificium primatum subjiciendum censebat schismaticis et cardinalibus, qui adversus ipsum rebellarant, et Gallorum ab Urbano recendentium exemplum erant imitati. Nec jure indignati sunt adversus Gregorium cardinales, quod Saonam nollet se conferre, cum pactis non starent ejus adversarii, nec Saonenses, Genuenses tum darent obsides, neque antipapa arma poneret; consiliumque eorum infidum omnino erat, ut se hostium suorum et antipapæ fidei crederet: in quo casu cum sibi adversantes cardinales experiretur, se voto de non creandis novis cardinalibus non obstringi interpretari potuit ex suorum consilio, cum ad Pontificem jus illud interpretandi spectaret. Pariter se subjicere Pisanis conventibus, cum maxima ex parte ex schismaticis constaret, non poterat, neque illi servarent promissa, siquidem polliciti erant Petrum e Luna invaso gradu cessurum, eaque fallaci spe Gregorium adduxerant, ut desereret Romam, ditionemque Ecclesiasticam adversariorum grassationibus objiceret. Non constat etiam, quo jure cardinales edicere potuerint universis archiepiscopis et episcopis, ut a Gregorio deficerent: præsertim cum iidem cardinales a Balthasare Cossa auro subornati fuissent, aut alios falsis susurris in suas partes traxissent: quæ pro Gregorii causa indicanda visa sunt. Porro Alexandri Diploma plura falsa in Gregorium ipsum congerens ac vera supprimens his verbis conceptum[1] fuit quo gesta Pisani Concilii confirmata fuere, ac licet purpuræ jus cardinalibus Gregorii abrogavit, Constantiense tamen Concilium illud ratum firmumque esse jussit.

7. « Alexander, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Rerum omnium summi ac providi ordinatoris Domini nostri Jesu Christi vices, quanquam insufficientibus meritis, gerentes in terris, exemplo ejus invitamur, ut de suprema Apostolicæ dignitatis specula ad singulas orbis partes nostræ considerationis aciem extendentes ad ea potissima, per quæ fides Catholica roboretur, ac hæreses et schismata procul ab Ecclesia depellantur: ac illa, quæ ad hoc provide et solemniter gesta sunt, et pro salute Christi fidelium executioni debitæ demandantur opem atque operam, prout nostrum requirit officium, impendamus sane dudum, videlicet anno Dominicæ incarnationis millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, in Romana Ecclesia, hoste humani generis procurante, gravis et pestilens nimium exorta scissura magna populo Christiano infra breve tempus attulit detrimenta, tota ipsius Ecclesiæ fabrica per illam in duas partes divisa, quarum uni quondam Urbanus VI in sua, et alteri quondam Clemens VII in ejus obedientiis nuncupati eodem tempore ut Romani Pontifices præsidebant; Urbanus quidem in Italia, Clemens autem præfatus in Gallia sibi sedem adhærentium auxilio vindicabant. Deinde ipsis duobus contendentibus ab hac luce subtractis, quondam Bonifacius IX Urbano, et iniquitatis alumnus Petrus de Luna olim Benedictus XIII in eorum obedientiis nuncupati Clementi prædictis, ac etiam postea Bonifacio prædicto vita functo, quondam Innocentius, qui VII ac demum etiam ipsi Innocentio infra pauca tempora sublato de medio perditionis filius Angelus Corario, qui olim Gregorius XII nominabatur, in hujusmodi obedientiis successerunt: sed cum dicto Clemente vita functo ageretur, ut alter in locum ejus subrogaretur, cardinales de obedientia ipsius Clementis, de quorum numero tunc erat Petrus de Luna prædictus, ad exstirpanda discrimina generalis incommodi, quæ ex schismate hujusmodi continue pullulabant, ad invicem promiserunt et juramento firmarunt, ut si quis eorum in successorem dicti Clementis eligeretur, prosequeretur exstirpationem schismatis et unitatis vinculum in Dei Ecclesia etiam usque ad renuntiationem sui papatus inclusive, si majori parti cardinalium eorumdem pro bono unionis expediens videretur, ut in quadam cedula super præmissis facta et subscripta manibus ipsorum cardinalium plenius continetur.

8. « Hæc autem ipse Petrus non solum una cum cæteris unanimiter promisit et juravit, verum etiam in verbis suis affectionem ac sollicitudinem erga unionem per hanc viam habendam ardentissimam ostendebat, ex cujus assertione et verbis cardinales prædicti, qui tunc pro electione celebranda convenerant potissime invitati dicuntur ad electionem de persona ejus faciendam, credentes proculdubio quod ea, quæ ore et labiis prædicabat, etiam corde et opere cum sinceritate exsequeretur. Sed præfatus Petrus, dicto Clementi surrogatus, licet statim rebus adhuc recentibus iterato promiserit et juraverit illa observare, et per varias mundi

[1] Alex. reg. II. p. 54 et 61.

partes verbo notificaverit, et scriptura se pro bono unionis esse omnino paratum renuntiare, adversario suo pariter renuntiante; tamen paulo post honoris fastigio et dominandi cupiditate allectus ac retrorsum conversus, primo paulatim tergiversari, deinde aperte contradicere et sine ullo velamine impugnare viam cessionis incœpit, omnesque exosos habere, qui de hoc audebant sibi facere mentionem. Angebantur miserabiliter cardinales præfati, se et commodum Christianitatis contra spem suam ludificari atque decipi conspicientes: sed tantus erat imminentis periculi terror, qui in actibus atque verbis tam ipsius Petri, quam aliorum quorumdam intrinsecorum ejus proferebatur, ut alii ex eisdem cardinalibus ori suo silentium imponere, alii qui liberius de hoc locuti fuerant, comminationum metu interdum a consiliis, et ab ipsis missarum solemnibus, non petita licentia nec exspectato fine, recedere, alii ex nostra civitate Avenionensi, in qua idem Petrus tunc degebat, subito abire ob timorem captivitatis et carceris cogerentur. Nec solum cardinales ipsos contempsit, verum etiam principes et dominos temporales, qui ad hanc viam ipsam exhortabantur, inter quos charissimus in Christo filius noster Carolus rex Francorum illustris, quo majori auctoritate ipsum Petrum ad ea, quæ promiserat, observanda induceret, dilectum filium nobilem virum Joannem Bituricensem et quondam Philippum Burgundiæ patruos, ac Ludovicum Aurelianensem germanum duces cum notabili comitum, prælatorum, ac magistrorum in theologia, et juris doctorum, et aliorum insignium virorum oratores ad eum transmisit: qui cum ad unionem Christianorum ex parte ejusdem regis ipsum Petrum hortarentur, et viam cessionis tamquam breviorem et necessariam præferrent, et non solum promissiones et juramenta ab eodem Petro nuper super hoc facta, sed etiam verba ipsius allegarent, qui legatus existens in Francia, quibusdam ex præfatis ducibus, et aliis notabilibus viris dixerat, fore necessarium et expediens, ut per viam mutuæ cessionis finis schismati imponeretur: ac etiam ipsi cardinales tunc simul ob præsentiam ducum congregati hanc viam cessionis expedire pro bono unionis assererent, et de hoc sibi supplicarent. Et quia supplicationibus et rationibus nihil proficere posse videbant in viam promissionis et juramenti, eumdem Petrum solemniter requirerent, ut per viam cessionis pacem Ecclesiæ prosequi vellet, præfatus Petrus, calcato pudore et dominandi cupidine obcæcatus, expresse facere denegavit.

9. «Denique ne singula (quod nimis prolixum foret) consectemur, hanc viam cessionis per varios regum et principum oratores sibi propositam per se improbavit, et per alios ejus intrinsecos fecit publice impugnari: ac tandem, ut omnibus spem de illa præcideret, per suum confessorem in Ecclesia fratrum Ordinis Prædicatorum Avenione fecit publice prædicari, quod ipse potius pateretur mortem, quam hujusmodi viam quomodolibet acceptaret. Quin etiam cardinalibus præfatis aliquando in sua præsentia constitutis idem Petrus affirmavit, frustra sibi de hoc mentionem fieri, quia ipse numquam illam viam prosequeretur, etiamsi adversarius renuntiare vellet, et quod numquam sederet inter cardinales in eodem scamno, per hoc evidenter ostendens, se de statu suo, non de unione et pace Christianorum, prout facere promiserat et juraverat cogitare. Ob hæc igitur perjuria, perversitates et errores eidem Petro obedientia in regno Franciæ subtracta, cum per aliqua temporum curricula hujusmodi subtractio duravisset, ipse tandem suos defectus aliqualiter recognoscens per Instrumentum publicum, quod fere ad omnes reges et principes suæ partis direxit, viam obtulit mutuæ cessionis, adversario cedente, mortuo vel ejecto, promisit etiam dictus Petrus in eodem Instrumento quod ad congregationem, synodum vel concilium, quod inde teneri vel celebrari contingeret pro unione Ecclesiæ, ipse accederet, et per hujusmodi oblationem, et alias quasdam considerationes fuit tunc eidem Petro obedientia restituta. Credebatur enim quod illa quæ verbo obtulerat, facto adimpleret: sed exinde continuata perjuriorum serie non magis postrema quam priora ejus promissa servavit. Cumque postmodum ad Bonifacium præfatum suos dictus Petrus misisset oratores (quibus tamen, quid daret in mandatis, quidve illic facere aut tractare deberent cardinalibus præfatis, tenuit occultum) atque ipse Bonifacius intra paucos dies, postquam dicti oratores ad eum venerant, decessisset, cardinales, qui eidem Bonifacio adhæserant, dictos oratores tunc etiam Romæ existentes requiri fecerunt et requisiverunt, quod si a dicto Petro mandatum seu potestatem habeant de via cessionis offerenda, hoc eis notificarent, quia ipsi cardinales dispositi erant in eo casu de electione cessare, et si de hoc mandatum non habebant, quod mitterent super hoc ad ipsum Petrum, et quod ipsi intendebant in electione supersedere, et expectare responsum; præfati oratores se nullum habere mandatum de cessionis via offerenda, et quod pro hoc mittere nolebant ad dominum suum responderunt, quoniam dicta via cessionis bona non erat, ex quo non solum evidens, verum etiam palpatum fuit, ipsum Petrum ad ostentationem dumtaxat, non ad aliquem unionis effectum oratores prædictos in Italiam transmisisse.

10. «Post hæc igitur dictorum oratorum responsa, quæ tergiversationem dicti Petri maxime detexerunt, cardinales præfati Romæ existentes quibusdam, quæ ad unionem habendam utilia

credebant præordinatis, ad electionem processerunt. Et quia paulo post per experientiam manifestum fuit quod illa, quæ tunc dicti cardinales circa unionem consequendam ordinaverunt, non satis adversus malitiam et cupiditatem hominum valida fuerant, propterea ipso quoque Innocentio, qui dicto Bonifacio surrogatus fuerat, infra breve tempus vita functo, iidem cardinales, antequam ad electionem procedere vellent, magno zelo unionis inducti disposuerunt ad fortiora remedia pro pace et reintegratione Christianorum manus apponere. Itaque præfati cardinales, inter quos etiam dictus Angelus Corario erat, in palatio papali Romæ apud S. Petrum ad eligendum successorem tunc insimul congregati, universaliter singuli et singulariter universi unanimiter et concorditer promiserunt, jurarunt ad invicem, ac Deo, beatæ Virgini, sanctisque Apostolis Petro et Paulo et toti cœlesti curiæ voverunt, quod si quis eorum in successorem dicti Innocentii foret assumptus, pro integratione Christianorum, renuntiaret effectualiter juri suo et papatui, si et qualenus dictus Petrus aut ejus successor, qui esset pro tempore, similiter renuntiaret ac cederet juri suo, sive decederet, dummodo ipsius Petri cardinales cum ipsis cardinalibus ipsius Angeli vellent taliter convenire et concordare, quod ex ipsis hinc inde sequeretur canonica electio unici Romani Pontificis, quodque ad creationem novorum cardinalium non procederet, ac etiam alia multa tunc expressa promiserunt se facturos et curaturos in hac parte, omni dolo et fraude atque mala interpretatione cessantibus: et si quilibet ipsorum juravit corporaliter manu tactis sacrosanctis Evangeliis coram se præsentialiter præsentatis servare, adimplere ac exsequi; quodque a dictis promissione, voto, et obligatione ac juramenti præstatione, et ejus observatione, ac omnibus et singulis supradictis nullus eorum absolutionem peteret seu impetraret per se vel alios, nec impetratis aut impetrandis uteretur, et sibi forte concessam nullatenus acceptaret, nec data potestate per ipsum alterius faceret se absolvi, seu etiam cum aliquo secum dispensari, sed vellet dicto vinculo remanere perpetuo obligatus; quodque ad majorem certitudinem et firmitatem præmissorum quilibet eorum teneretur se subscribere manu propria omnibus et singulis Instrumentis exinde conficiendis, quorum quidem Instrumentorum quilibet eorumdem cardinalium unum vel plura habere valerent, pro ejus arbitrio voluntatis.

11. « Quibus quidem promissionibus, juramentis, votis, ut præfertur, emissis, idem Angelus tunc dicto Innocentio surrogatus promissiones, juramenta et vota hujusmodi, etiam post eamdem surrogationem immediate, ac deinde in ejus consistorio generali ratificavit et renovavit, alios increpando, qui cum pacem et unionem potuissent Christianitati præstare, neglexerant; ac litteras suas, uti juxta tenorem ejusdem Instrumenti tenebatur, ad eumdem Petrum direxit per quas prædicta a se promissa, jurata et voto firmata notificavit viam cessionis offerendo, ac ipsum Petrum requirendo et invitando, ut pro pace et unione Christianorum iis oblatis annuere vellet: quod tandem ipse Petrus post longam instantiam suorum cardinalium super hoc a quodam nuntio ejusdem Angeli requisitus tanquam vulpes astuta verbo tenus effecit, et deinde per suas litteras ad præfatum Angelum transmissas versa vice invitavit eumdem ad prosecutionem unionis, ac se paratum cedere verbis obtulit, licet ex circumstantiis evidentibus comprehendebatur, quod dictus Petrus cessioni prædictæ non cum effectu, sed verbis et ostentatione dumtaxat assentiebat, ut ante et post in progressu hujus tractatus semper extitit manifestum.

« Deinde Angelus præfatus ad eumdem Petrum ad firmandum locum, in quo convenire deberet, suos misit oratores: qui cum Petro et ejus cardinalibus antedictis tunc Massiliæ residentibus, nomine dicti Angeli et pro eo concluserunt, quod ex tunc in proximo instanti festo S. Michaelis Archangeli de mense Septembris, vel ex causa supervenientis impedimenti legitimi in sequenti ex tunc immediate celebritate Omnium Sanctorum, Angelus et Petrus prædicti cum eorum collegiis cardinalium Savonæ convenire deberent ad faciendum ibidem unionem antedictam, quæ omnia dictus Angelus etiam postea ratificavit et approbavit, dicendo tunc frequentius, nihil adeo sibi charum existere, sicut quod eamdem facere posset cum Petro et ejus cardinalibus unionem, et quod si galeas non haberet, in una barcha, vel pedes cum baculo ad dictam civitatem Savonæ intendebat infallibiliter proficisci: quod tamen postea non curavit ». Putabat nimirum ipse candido et pio animo ab æmulo rem gerendam: sed postea se proditum, atque in insidias adduci animadvertit: numquid enim debuit naviculam conscendere, cum antipapa sex triremes armatas teneret? Pergit Alexander: « Quamvis prædicti cardinales, qui eum elegerant cum majori parte illorum, qui tunc eamdem curiam sequebantur omnibus viis et modis honestissimis gravibus et maturis cum eodem Angelo intendentibus ipsum ut dictam unionem ad salubrem et votivum exitum ducere vellet, interpellare assidue non cessarent, qui tamen apud eum per longa temporum intervalla proficere nullatenus potuerint, nonnumquam enim ipsis per verba respondendo ambigua dicebat, quod si dictam unionem per ejus cessionem fieri contingeret, profecto timeret, quod per hoc magis schisma in eadem Ecclesia suscitaret. Quandoque vero per quosdam diversorum Mendicantium Ordinum fratres,

pluresque alios, quos sibi sub spe promotionum attraxerat etiam in Ecclesiis, et aliis locis publicis, coram multitudine populi copiosa prædicare fecerat, quod si papatui cederet, etiamsi ex hoc prædicta unio sequeretur, animam suam in inferno damnaret, et multa etiam alia iis similia fabulosa seu figmenta reperiens conabatur semper novas edere formas, quæ per tempus redimens Romæ, ac in Viterbiensi et Senensi civitatibus, donec dicti termini ad conveniendum Saonæ, ut prædicitur, præterirent.

12. « Quippe cardinalibus præfatis qui cum ipso erant Saonam accedere volentibus sub gravibus pœnis inhibuit, ne illuc accederent, ac omnes pro dicta unione laborantes habebat exosos. Et successive, cum post hæc magnis difficultatibus protracti præfati Angelus Lucam, et Petrus ad Portumveneris accessissent, ac de uno medio loco, in quo simul convenirent, tractaretur, miris cavillationibus et fallaciis vota Christi, fidelium pacem et unionem affectantium deluserint, cum ipsi duo contendentes, imo verius colludentes, per eorum intrinsecos et iniquitatum suarum conscios homines, quos utriusque ipsorum sub spe promotionum et præmiorum sibi asciverant, secretos inter se haberent tractatus, et interdum nocturna et clandestina inter Angelum prædictum et nuntium quemdam ejusdem Petri, et vice versa inter prædictum Petrum cum secreto nuntio dicti Angeli traherentur colloquia, ac velut ex composito ad vexationem et scandalum Christianitatis invicem conspirantes, sic se habebant, ut quod unus offerret, alter ex opposito denegaret, nec ullo modo poterant annitentibus tam ipsis cardinalibus, quam prælatis et oratoribus, regum, principum et communitatum, qui tunc ista de causa illic convenerant, ad concordiam deduci : Petrus quidem, quoniam galeas tanquam ad bellum armatas habebat, nusquam a littore discedere, nec locum acceptare volebat, nisi maritimum, et cujus dominium in suis manibus traderetur : Angelus alios scrupulos cum mirabili inconstantia quæritabat ; unde oriebatur apud homines justissima quædam et intolerabilis indignatio, cernentes duos nequissimos, et in capita sua detestabiliter mentitos senes, terreni honoris cupiditate corruptos, et in reprobum sensum datos, cum paucis nequitiarum fautoribus contra desiderium et zelum totius populi Christiani, qui pacem et reintegrationem sui mirabiliter affectabat, schisma perniciosum detestabileque nutrire ac perpetrare velle, et ob hoc juramenta, promissiones et vota, postposito Dei timore et hominum verecundia, flagitiosissime conculcare. Ob hæc homines Deum timentes, et unionis zelatores plurimum torquebantur, et piis precibus ac sanis exhortationibus apud eosdem contendentes non desistebant instare, ut pacem, cujus debitores esse dignoscebantur, Christianitati reddere vellent : frustra vero multis precibus per aliquos menses apud surdas eorumdem contendentium aures consumptis.

13. « Tandem præfatus Angelus dolum, quem de non faciendo dictam unionem diu ante conceperat, intra se ulterius retinere non valens, contra promissiones, vota et juramenta sua prædicta, et in fomentum schismatis memorati, etiam devotis supplicationibus cardinalium, qui eum elegerant, et efficacibus rationibus aure surda penitus obauditis, ac præter et contra voluntatem eorumdem cardinalium et promissiones, juramenta ac vota sua ad creationem quatuor, prout ipse dicebat, cardinalium de facto processit, ac etiam quorumdam pravorum ac nefandorum consiliis seductus eosdem cardinales, qui eum elegerant, Dei timore hominumque verecundia postpositis, pro eo, quod pro hujusmodi tunc facienda unione apud ipsum vehementius laborabant, et in creatione dictorum novorum cardinalium contra promissiones, juramenta ac vota sua de facto, ut præmittitur, factorum consentire nolebant (quod nefas est dicere), eos incarcerare, ac vita privare, ut apparebat manifestis indiciis, conabatur : sed, auxiliante Domino, prædicti cardinales a facie arcus jam tensi ut læderet evaserunt ; nec propterea idem Angelus a præconceptis nequiter odio et rancore per ipsum contra eosdem cardinales, qui eum elegere desistens, sub privationis et aliis gravibus eis mandavit pœnis, ne aliquis eorum de præfata civitate Lucana exiret, nec ipsi cardinales congregarentur ad invicem, aut per se vel interpositam personam cum oratoribus domini Petri, et illis, qui ex parte ipsius regis Francorum, et dilectorum filiorum universitatis studii Parisiensis pro tractanda unitate hujusmodi ad eamdem civitatem Lucanam venerant, loquerentur : quæ quidem mandata omnem spem et tractatum unionis hujusmodi totaliter sustulerunt. Quadam etiam die in publico consistorio Lucæ adhuc existens publice asseruit, quod ad faciendum unionem prædictam, viam cessionis, ut perniciosissimam ac diabolicam, sequi nollet.

14. « Cum igitur tam dicti cardinales, quam ambasciatores, prælati et fere omnes Christi fideles unionem Ecclesiæ affectantes de hujusmodi unione consequenda ex facto ipsius Angeli omnimodo desperarent, cardinales ipsi cogitantes, quod melius esset eis incidere in manus hominum quam derelinquere legem Dei, et fieri trangressores promissorum, juramentorum et votorum prædictorum, etiamsi proinde exitium, paupertatem et omnia mala eos pati oporteret, versus civitatem Pisanam, quam etiam per prius dictus Angelus pro facienda unione prædicta in eadem, et ad hoc valde idoneam, et ut ejus verbis utamur, quasi ad hoc fabricatam, eidem Petro tunc recusanti, licet prius in Massilia civita-

tem obtulisset eamdem ambasciatoribus dicti Angeli tunc etiam recusantibus obtulerat, accesserunt, et dum ibi prædicti cardinales, forent insimul congregati, adhuc cum omni humilitate dictum Angelum per intermedios nuntios eorum aliquoties sollicitarunt, ut ei placeret ad camdem civitatem Pisanam accedere, atque una cum eis, quod ad perfectionem dictæ unionis, sicut expediret efficaciter pertractare, et in hoc etiam ipsius Angeli induratum animum immutare minime potuerunt. Prædictusque Petrus interim ab eodem loco Portusveneris recedens, tractatumque unionis totaliter derelinquens, ad Cataloniam declinavit, ubi plures in cardinales contra promissiones suas, et in præjudicium unionis Ecclesiæ profanavit, omnibusque pæne suis cardinalibus, qui bonum unionis hujusmodi exspectabant in diversis castris sive locis eidem loco Portusveneris propinquis remanentibus, ac de facto unionis per dictum Petrum perficiendæ etiam penitus desperantibus : qui posteaquam iteratis vicibus et diversis nuntiis eumdem Petrum ad dictam civitatem Pisanam accedere pro unione Ecclesiæ, et suo debito exsequendo monuerunt, cum dictis cardinalibus, qui dictum Angelum elegerant in loco Liburnii Pisanensis diœcesis convenientes, super prosecutione reali ipsius unionis inter se diversa colloquia et tractatus longo tempore habuerunt, et demum per viam Concilii generalis tanquam viam rationabilem et juridicam ad hujusmodi schisma tollendum, procedendum fore decreverunt, et Concilium ipsum, prout ad eos hoc casu pertinebat, ad civitatem Pisanam, quæ ab utroque contendente, licet diversis temporibus, approbata et oblata fuerat, et quæ ad id per omnes reputabatur idonea et secura, convocarunt ad eamdem civitatem, pro horum executione personaliter accedentes, interim prædicto Angelo ab eadem civitate Lucana ad dictam civitatem Senensem, unde illuc venerat, recedente : ubi etiam mala malis accumulando, plures alios in cardinales contra sua promissa juramenta et vota profanavit. Convocato igitur per eosdem rite hujusmodi generali Concilio ad civitatem Pisanam, et convocatione ipsius universis Christianitatis partibus, regnis ac provinciis debito tempore solemniter publicata, ac successive etiam Angelo et Petro præfatis, necnon illis, qui eis adhærebant, et se pro cardinalibus tenebant congruo tempore nuntiata, citatisque eis et vocatis peremptorie, ut per se vel alios eorum nominibus, et pro ipsorum interesse ad dictum generale Concilium in eadem civitate Pisarum celebrandum, et ad causam schismatis et hæresis contra ipsos instituendam etiam convenirent, ac comparerent, ac præstita et oblata eis plena securitate illic conveniendi, necnon ibidem morandi et recedendi juxta eorum beneplacitum voluntatis.

15. « Tandem adveniente præfinito termino, quo dictum generale Concilium in eadem civitate Pisana fuerat celebrandum, et illic postea de partibus, regnis et provinciis prædictis, ac per mare et per terram, qua innumera multitudine prælatorum, videlicet patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, et etiam ambasciatorum, et procuratorum regum et principum, et prælatorum, et aliorum, qui illuc personaliter accedere non potuerunt, ac etiam multorum insignium locorum nuntiis et ambasciatoribus, necnon magistrorum in theologia et jurisdoctorum mira multitudine illic continuo concurrentibus, eisdem cardinalibus et prælatis, qui ad hujusmodi Concilium convenerant ad formandum processum pro unione Ecclesiæ necessarium contra eosdem Angelum et Petrum, ipsorumque sequaces pluries insimul convenientibus, ipsis Petro et Angelo illic non comparentibus per se vel alios ; et propterea contumacibus, prout erant, merito reputatis, servatis etiam servandis post multorum temporum intervalla, et nonnullis sessionibus, necnon aliis solemnibus actibus, prout ordo juris et tanti negotii qualitas exigebat, per eosdem cardinales, per patriarchas, archiepiscopos, episcopos et abbates, qui locum in eodem Concilio habebant, etiam publice et solemniter factis ; tandem hujusmodi generale Concilium dictorum Angeli et Petri, et suorum sequacium absentia seu contumacia non obstante, pronuntiavit, decrevit et definivit, et declaravit (prout hæc omnia in dicto processu deducta, petita et probata fuerunt) Angelum et Petrum præfatos fuisse et esse notorios schismaticos, et ejusdem schismatis nutritores, defensores, fautores, approbatores, incorrigibiles et pertinaces, necnon notorios hæreticos, et a Catholica fide devios, atque promissionum, votorum et juramentorum suorum hujusmodi transgressores, et eamdem Ecclesiam notorie scandalizantes, et propterea omni honore et dignitate etiam papali se reddidisse indignos, ipsosque etiam per sacros canones ab eadem Ecclesia fore abjectos, privatos et præcisos, ac privavit, abjecit et præcidit ; inhibendo quoque eisdem Angelo et Petro, ne quis eorum se pro Romano Pontifice gereret, aut nominare præsumeret, decrevitque dictam Romanam Ecclesiam vacare, et per illos, ad quos hoc pertineret ad summi Romani Pontificis electionem procedendum fore, ac omnes et singulos etiamsi imperiali, regali aut alia quavis dignitate fulgerent, juramento et obedientia quibus forte eis tenerentur adstricti, penitus absolutos : inhibendo etiam Christi fidelibus antedictis, ne alicui ipsorum Angeli et Petri parerent, obedirent et intenderent, aut præstarent auxilium, consilium vel favorem sub excommunicationis et aliis censuris sive pœnis in tales a canonibus promulgatis : illos etiam, qui forsan hujusmodi

sententiæ prædicti Concilii parere contempserent, ac fautores, defensores et sequaces Angeli et Petri prædictorum eisque adhærentes etiam per sæculares potestates compescendos fore, et compesci debere : et insuper processus, ac excommunicationis, inhabilitationis, seu alias sententias et censuras, necnon privationes ordinum quorumcumque ad dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum et officiorum, ac graduum quorumlibet contra eosdem cardinales, qui hujusmodi Concilio adhæserunt et interfuerunt, necnon promotiones quorumcumque ad cardinalatus honorem per Angelum a die tertia mensis Maii, ac Petrum prædictos a die quintadecima Junii anni Domini millesimi quadringentesimi octavi factas fuisse et esse nullas, irritas atque cassas, illasque quatenus de facto processerant, cassavit, irritavit et etiam annullavit, prout hæc omnia in prædicta sententia plenius continentur.

« Nos itaque, qui postea fuimus, divina favente clementia, ad apicem Apostolatus assumpti, de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium prædictam sententiam, et omnia alia et singula, quæ per consilium hujusmodi, pro tollendo schismate prædicto, et reintegratione memorata facta fuerunt, utpote provide, et tantorum venerandorum patrum, imo universalis Ecclesiæ auctoritate et concordia facta, rata habentes et grata, ea auctoritate Apostolica ex certa scientia approbamus, et præsentis scripti patrocinio communimus, decernentes non minoris existere vigoris et firmitatis hujusmodi sententiam, necnon omnia et singula acta et actitata in eodem generali Concilio in hac parte, quam fuerunt et sunt alia Concilia in diversis arduis negotiis ipsius Ecclesiæ celebrata ; volentes insuper et eadem auctoritate decernentes, quod eidem sententiæ in judicio, et extra, stetur firmiter et omnino pareatur. Et quia turpis est pars, quæ suo non congruit universo, volumus etiam et auctoritate prædicta decernimus, quod si quis contra eamdem sententiam forsan verbo vel facto (quod absit) temere facere aut venire præsumpserit, tanquam schismaticus et hæreticus, et hæreticorum fautor, necnon ut universalis Ecclesiæ turbator et scandalizator ab omnibus fidelibus habeatur, ac etiam evitetur, donec ab errore hujusmodi resipiscens ad gremium ipsius Ecclesiæ præmissa satisfactione debita cum humilitate et reverentia revertatur. Nulli ergo, etc. Datum Bononiæ II kal. Februarii anno I ».

16. *Romani, decretis oratoribus, Alexandro se subjiciunt.* — Similem sententiam in utrumque eorumque studiosos die Cœnæ Dominicæ sacro tulit [1]. Pronæ vero in ejus venerationem fuere fidelium voluntates : inter quos Romani, qui extremo superiori anno excusserant Ladislai regis Neapolitani jugum, atque ad Pontificium obsequium procubuerant, portarum Urbis claves cæteraque imperii urbani insignia Alexandro Bononiæ agenti detulere, quorum oratoribus magnifice exceptis, mutui amoris ac studii signa hisce verbis explicuit [1] :

« Exhibitio reverentiæ filialis, recognitio dominii nostræ præclarissimæ almæ Urbis, clavium portarum, sigillorum ac vexilli Romani populi Urbisque præfatæ nobis in celeberrimæ multitudinis exultantis exinde præsentia factæ per ipsos oratores, perhibent argumenta clarissima scrupulo cujuslibet hæsitationis carentia, quæ calami aut vivæ vocis reserare ministerio non possemus : nil enim menti nostræ jucundius aut pretiosius contingere potuisset ; nam quod in incuria perditionis alumni Angeli Corario, Gregorium XII se nominare ausu temerario præsumentis, perierat, et cunctis superatis laboribus, discriminibus atque ærumnis jugo miserabilis ac lugendæ servitutis, quo premebamini, vestris agentibus potissime studiis ereptum recuperatumque conspeximus ». Addit Romanorum ipsum in Urbem evocantium pium desiderium gratissimum sibi accidere, ac jubileum annum ob eorum preces indicere : « Vestris, inquit, in hac parte supplicationibus inclinati annum ipsius jubilei futurum anno Nativitatis Dominicæ MCCCXIII proxime secuturo, de fratrum nostrorum consilio hac vice duntaxat duximus indicendum, ac indicimus per præsentes, etc. Dat. Bononiæ id. Martii anno I ». Accepto ita Urbis imperio, Alexander Petro tit. S. Praxedis presbytero cardinali illius administrationem demandavit [2], instruxitque [3] auctoritate, ut sacramenta jam ante Gregorio ac Ladislao regi Neapolitano præstita solveret. Affectasse Ladislaum Romanum imperium capta Urbe, refert subjectis verbis Theodoricus e Niem [4] : « Ladislaus rex Siciliæ fortiter instare videtur, quod fiat e vestigio rex Romanus : Romani vero, sed forte nunc ficte aut simulate, respondent : Cæsarem habemus, super nos nolumus te regnare » ; idque alibi confirmat, sic inquiens [5] : « Ladislaus ut hostis imperii terras illius, quas potest destruit, seu capit et sibi subjicit violenter, et jamdiu est quod concepit in mente sibi velle ipsum imperium quomodolibet usurpare ; unde proverbium jamdudum fuit in quadam ejus veste, quam tunc gestabat, consutum videlicet : aut Cæsar aut nihil ». Compressere Ladislai consilia conatusque Florentini, qua de re magnis laudibus commendati sunt ab Alexandro [6], liberatique Ecclesiasticis fuere pœnis, quibus eos Gregorius ob non persolutam Apostolicæ Sedi pactam ex fœdere pecuniæ vim

[1] Alex. Reg. II. p. 76.

[1] Alex. Reg. II. p. 66. — [2] Ibid. p. 78 et 82. — [3] Ibid. p. 78. — [4] Theod. e Niem tract. VI. c. 51. et l. III. c. 48. — [5] Lib. III. c. 48. — [6] Alex. Reg. II. p. 96.

mulctaverat, omnia oppida, quæ de hostibus pepererant, attribuit. Adscripta est ejusmodi litteris dies decima kal. Maii. Nicolao etiam marchioni Atestino Ferrariæ vicario recepto in gratiam vectigalia ad xxvi Junii anni proxime evoluti non soluta remisit [1].

17. *Alexandri V mors.* — Constabilire ita Pontificium solium adnitebatur, ditionisque Ecclesiasticæ proceres sibi devincire Alexander, cum tertia Maii hujus anni die, ut refert Gobelinus [2], mors illius consilia in medio secundo cursu confregit, quem in extremo vitæ actu ferunt [3] vocatis cardinalibus professum, singula in Pisanis conventibus pio divinæ gloriæ ardore gesta a se fuisse. Tenuit is Pontificatum controversum menses decem, ac dies octo, ut ex antiquis Monumentis [4] Joannis XXIII Tabulario insertis constat, quæ producenda visa sunt.

(1)« Est sciendum, quod felicis recordationis dominus Alexander papa V qui Pisis post Concilii generalis celebrationem contra Petrum de Luna et Angelum Corario de papatu contendentes seu potius colludentes celebrati, et ex ipsius Concilii auctoritate dominis cardinalibus attributa, electus fuit die xxvi mensis Junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo nono, post diem Sabbati, tertia mensis Maii anni millesimi quadringentesimi decimi in palatio Apostolico, Bononiensi videlicet, post quintam horam noctis sequentis diei Dominicæ, qua computata fuit quarta Maii, incipiendo dictas horas die Sabbati ab occasu solis, diem suum clausit extremum. Quo tempore erant in collegio reverendissimorum patrum et dominorum, dominorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium xxiii domini cardinales, scilicet domini Guido Penestrinus Pictavensis, Henricus Sabinensis Neapolitanus, N. Albanensis, Joannes Ostiensis Vivariensis, Antonius Portuensis Aquileiensis, et Petrus Tusculanus Aniciensis episcopi, Petrus tit. S. Susannæ de Thureyo, Angelus tit. S. Potentianæ Laudensis, Petrus tit. S. Praxedis Hispaniæ, Conradus tit. S. Chrisogoni Militensis, Franciscus tit. SS. Quatuor coronatorum Burdegalensis, Jordanus tit. S. Laurentii in Damaso de Ursinis, Joannes tit. S. Crucis in Jerusalem Ravennatensis, Antonius tit. S. Martini, Ludovicus tit. SS. XII Apostolorum de Barro presbyteri ; Amedeus S. Mariæ novæ, Baldassar S. Eustachii Bononiensis, Raynaldus S. Viti in Macello de Brancaciis, Ludovicus S. Adriani de Flisco, Landulphus S. Nicolai in Carcere Tulliano Barensis, Odo S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrus S. Angeli, et Antonius S. Mariæ in Via Lata de Challant vulgariter nuncupati, diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales. Die autem Lunæ quinta Maii corpus sive cadaver dicti domini Alexandri post xxiv horam portatum fuit cum intorciis honorifice ad Ecclesiam fratrum Minorum, in qua sepulturam suam elegerat : et in crastinum, quæ fuit Martis vi dicti mensis Maii, fuit incœpta novena et successivis diebus continuata, et fecit dicta die officium dictus dominus Henricus Sabinensis episcopus, et magister generalis fratrum Prædicatorum sermonem. Die vero Mercurii xiv dicti mensis Maii fuit prædicta novena completa : et ipsius novenæ missa ultima per præfatum dominum Melitensem dicta, immediate missa sancti Spiritus fuit in prædicta Ecclesia Minorum incœpta et celebrata per prælibatum dominum Ostiensem, et sermo factus extitit per magistrum sacræ theologiæ, et Ordinis fratrum Minorum professorem, et ipsa

[1] Alex. Reg. II. p. 32. — [2] Gobel. in Cosm. æt. 6. c. 9. — [3] Plat. in ejus Vit. — [4] Ext. apud Jo. XXIII. l. I. p. 3.

(1) Anno isto Alexander V brevem quidem, sed pro temporum malignitate felicem Pontificatum absolvit, die, anno et mense ab annalista indicatis. An sacerdotium legitimum gesserit, in tanta rerum ambiguitate temere definiendum non judico ; quanquam maximam Christiani orbis partem illi favisse nemo sincerus negaverit. Inter optimos Pontifices, siquidem Pontificem appellare illum liceat, accensendus est, cum scientiam apprime calluerit, eloquentia pro eo tempore fuerit admirabili, prudentia, quanta ferebat ætas illa, vere senili præstiterit. Est tamen quod in viro reprehendit sincerus alioqui et æqualis eorum temporum scriptor Andreas Billius Mediolanensis Eremitarum S. Augustini professor, in eleganti historia, quam libris novem digestam e Mss. Codicibus primus vulgavit Muratorius Rer. Ital. to. XIX. Hæc igitur ille de Alexandro : « Nihil vitiorum habuisse diceres, si non tanta cura invigilasset ventri, ut sæpe inhærens mensæ juberet ex mercato, quod forte in mentem venisset, emi et concoqui. Ita sane dimidium temporis conviviis trahebatur : levitatis id modo notatum, plus quadringenti vernaculæ uno vestitu insignes in domo versabantur. Verum hæc imputanda Græciæ, ex qua oriundus dicebatur. Cæteris enim rebus professam religionem in usque ultimum diem summa pietate coluit ; etiam ingemuisse dicitur, quo die factus Pontifex togam mutavit. Hunc hodie quoque fratres sui Bononiæ sanctum colunt ». Obiit vero non absque veneni suspicione, quod illi clam ministratum fraude Balthasaris Cossæ, et tunc quidem in aures obmurmurabatur, et in Concilio Constantiensi palam ab accusatoribus illi objectum fuit, quin et adductis documentis demonstratum, si vera scribit Anonymus ille Carthusianus, qui tunc aderat Constantiæ, et Epistolam a Martene Anecdot. to. II, col. 1634, vulgatam ad Amicum de rebus ibidem gestis scripsit : « Timeo quod probata sit simonia (Johanni seu Balthasari Cossæ objecta), homicidia et intoxicatio Alexandri ».

Post ejus obitum Carolus Malatesta, Ariminensis princeps per destinatum Bononiam nuntium diu multumque egit apud cardinales, illum præsertim qui plus reliquis omnibus præstare auctoritate videbatur, Balthasarem Cossam, ut a novi Ponti.cis electione abstinerent, pollicitus Gregorii spontaneam dimissionem ac Benedicti coactam. Sed consiliis ejus spretis cardinales eumdem Balthasarem Cossam, sub nomine Joannis XXIII Pontificem annuntiarunt. Hunc statim conveniens Carolus precibus, suasionibus, consiliis rogavit, ut Concilium indiceret, in quo ipso pariter cum Gregorio sponte cedentibus, ac dejecto Benedicto, luctuoso schismati finis imponeretur. Primo quidem assensum roganti præbere Joannes visus est ; sed ut incautos falleret, proposuit primo, Concilium a se indicendum fore, secundo, nolebat ut Gregorius ibi adesset, tamquam in sua obedientia Pontifex ; cum ipse interim præsidere consessui tamquam legitimus Pontifex vellet. Id quidem nec res ipsa poscebat, nec a Gregorio impetrari potuisset ; quare non inepte princeps Malatesta assensum illum de indicendo Concilio a Pontifice ideo præstitum arbitratus est, ut incautos falleret, neque sinistram de se opinionem fidelibus statim in exordio sui sacerdotii præberet, cum interim nihil magis abhorreret, quam Concilium, in quo insignia principatus sui deponenda sibi esse norat. Hæc omnia discere licet ex variis litteris, quas ejusdem Malatestæ orator apud Bonifacium ad Dominum suum dedit, certiorem illum de rebus a se cum Pontifice gestis facturus, quas litteras protulit Martene Vet. Monum. to. VII. MANSI.

die Mercurii de sero, videlicet post XXII horam, præfati domini cardinales inceperunt intrare conclave, et intraverunt omnes eadem nocte, dominis Penestrino, de Thureyo, de Barro, de Saluciis ultramontes, de Flisco in terra sua, et Aquileiensi Bononiæ infirmo existentibus dumtaxat exceptis quinque ».

JOANNES XXIII.

18. *Creatio Balthassaris Cossæ, qui Joannis XXIII nomen assumit.* — Peractis ita funebribus Alexandro V, cardinales de subrogando novo Pontifice agitaturi consilia, conclave sunt ingressi, ac Balthassarem Cossam S. Eustachii diaconum cardinalem, qui legati Apostolici munere Bononiæ fungebatur, Pontificem renuntiarunt; de quo hæc Theodoricus e Niem in ejus Vita refert [1]: « Postquam dictus Alexander papa infra pauca tempora, scilicet in principio mensis Maii Bononiæ decessisset, dictus Balthasar simulans seu fingens se non curare quod eligeretur in papam (et si ex industria, et qua intentione hoc processit, etiam incertum est) unde rogabat plerosque ex eisdem dominis cardinalibus, quod Romæ dominum Conradum tit. S. Chrysogoni presbyterum cardinalem, Melitensem vulgariter nominatum, natione Neapolitanum, in papam eligerent: qui licet esset in se bonus, erat tamen quasi omnino illitteratus, necnon valde grossus et indispositus ad papatum. Et quia tunc dominus Ludovicus rex Siciliæ antedictum, quod tunc præfatus rex Ladislaus tenuit, acquirendi, quam per mare de Massilia per ripariam Januensem tunc temporis destinabat, percipiens quod dictus Alexander papa obierat et successoris electio instanter imminebat, quemdam ambaxiatorem ad Bononiam destinavit, recommendando dictum Balthasarem præfatis dominibus cardinalibus, et præsertim de Gallia oriundis, et rogando quod illum papam eligerent, quia sperabat se in acquisitione dicti regni cum adminiculo ipsius Balthasaris, si efficeretur papa, indubie prosperari. Sicque dictus Balthasar postquam præfati cardinales ad eligendum novum summum Pontificem conclave more solito intraverunt, paucis discursis diebus tantum, pro se et aliis multis infeliciter electus fuit in papam, et ipso festo S. Urbani papæ insignibus papalibus decoratus seu coronatus, per Bononiam publice incessit, per vicos et plateas equitando, prout moris est summorum Pontificum in die coronationis eorumdem ».

19. Eadem repetit de Ludovici regis precibus ac Balthasaris ambitu Theodericus in calce libri tertii historiarum sui temporis; tum addit: « Et sic finis hujus operis completi Bononiæ per me Theodoricum de Niem anno Domini MCDX. in festo S. Urbani, in quo prædictus Joannes papa suæ coronationis insignia recepit Bononiæ. Sit laus et gloria Christo. Amen ». Sunt qui affirmant non prorsus liberam ejusmodi electionem fuisse, cum Balthasar A. S. L. Bononiæ armatum militem teneret, ut si precibus Pontificatum consequi non posset, minis tandem armisque extorqueret: « Vir quidem », ait S. Antoninus [1], « in temporalibus magnus, in spiritualibus nullus omnino, atque ineptus, ut scribit Leonardus [2] ». Consentanea iis scribit Gobelinus [3]: « Anno, inquit, Domini MCDX, mensis Maii die III, Alexander nuper in papam electus in civitate Bononiensi, ad quam se cum curia transtulerat, decessit. Et post ejus obitum dominus Balthasar de Cossa, natione Neapolitanus, cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, electus in papam, VIII kal. Junii coronatus, Joannes XXIII est appellatus: in cujus electione multi scandalizati sunt, quia ut tyrannus rexisse Bononiam, et vitæ mundanæ deditus dicebatur ». Contaminatissimum vitiis fuisse illi objectum est in Constantiensi Concilio; quare cardinales arguendi, qui abjecto Gregorio viro pio hunc delegerint [4].

20. Ut vero sacris sacerdotalibus ac Pontificalibus initiatus fuerit, describunt Petri Tillii Monumenta: « Sic igitur domini cardinales numero XVII fuerunt in dicto conclavi usque ad diem Sabbati inde sequentis videlicet XVII mensis Maii. Qua adveniente, inter et X et XI horas, præfatus reverendissimus in Christo pater et dominus Baldassar S. Eustachii sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconus cardinalis legatus et vicarius generalis Bononiensis in dicto conclavi et de numero dictorum XVII existens in summum Pontificem concorditer extitit electus, sicut ipsi domini cardinales toti orbi nuntiare verbo et scriptis curaverunt, et in Ecclesia Bononiensi more solito statim per eos inthronizatus, qui Joannes XXIII voluit nominari. Et in crastinum coram eo dominis cardinalibus, qui in conclavi fuerunt, præsentibus, prædictus dominus Ostiensis missam in Pontificalibus solemniter celebravit, ipso in capella magna dicti palatii Apostolici Bononiensis in cathedra, in statu et habitu papalibus existente. Deinde sequenti die Sabbati, quæ fuit XXIV dicti mensis Maii, in presbyterum per dictum dominum Ostiensem ordinatus extitit, et die Dominica sequenti XXV ejusdem mensis fuit per eumdem dominum Ostiensem consecratus in Ecclesia S. Petronii Bononiensis, et demum, ante et extra dictam Ecclesiam in scadafalco ligneo alto et eminenti, missa prius post dictam consecrationem per eum dicta sive celebrata, per dictum dominum de Brancaciis primum diaconum cardinalem, absente prædi-

[1] Theod. e Niem. in Vita Joan. XXIII.

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 6. in pr. — [2] Leon. Aretin. in hist. rer. Italic. — [3] Gobel. in Cosm. æt. VI. c. 90. — [4] Ext. in Ms. Act. Const. Conc. sess. XV.

cto domino de Saluciis publice et solemniter coronatus extitit. Post quam quidem coronationem in statu et habitu papalibus, comitantibus ipsum dictis dominis cardinalibus, multis prælatis, nobilibus et civibus Bononiensibus et aliis sine numero, honorifice et solemniter per civitatem Bononiensem more solito equitavit, et demum ad palatium rediit Bononiense ».

21. *Dat litteras Encyclicas ad universos præsules.* — Susceptis Pontificiis insignibus, Joannes universos præsules Encyclicis litteris de sua electione certiores factos ad sui venerationem adducere studuit ; quo argumento datæ sunt ad Fridericum Coloniensem [1], Wernerum Treverensem [2], Joannem Moguntinum, ac Fredericum Coloniensem archiepiscopos : idemque exemplo Alexandri V disceptans Urbanum VI et successores fuisse ambiguos Pontifices, censuras ab illis ac pseudopontificibus inflictas rescidit : quæ ab iisdem collata erant sacerdotia possessoribus instauravit ; aliaque a prædecessore gesta confirmavit.

« Joannes, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Rationi congruit et convenit honestati, ut ea quæ de Romani Pontificis gratia processerunt, licet ejus superveniente obitu litteræ Apostolicæ super illis confectæ non fuerint, suum consequantur effectum. Dudum si quidem Angelo Corario, qui in sua Gregorius XII et Petro de Luna qui in ejus obedientiis Benedictus XIII nominabantur, et qui tunc de papatu invicem contendebant, in generali Concilio Pisis celebrato, notoriis, schismaticis et pertinacibus hæreticis sententialiter declaratis, felicis recordationis Alexander papa V prædecessor noster ad apicem summi Apostolatus assumptus ad pacem et reintegrationem, necnon veram unionem in universali Ecclesia tam in capite quam in membris, et ad reductionem Christi fidelium quorumlibet ad ejusdem Ecclesiæ gremium ferventer intendens ; et in hujusmodi Apostolatus primordiis provide considerans, quod tam Petrum et Angelum prædictos, quam per quondam Bartholomæum archiepiscopum Barensem Urbanum VI, Perrinum Thomacellum Bonifacium IX, Cosmatum Innocentium VII, et Robertum de Gebennis Clementem VII nuncupatos, ipsorumque Petri et Angeli prædecessores, durante tunc dicto schismate, et occasione ejusdem nonnulli processus, sententias excommunicationis, privationis, irregularitatis, inhabilitatis, suspensionis et interdicti ac alias censuras in se continentes in et contra diversas personas, regna, jurisdictiones, communitates, universitates, collegia, loca, districtus et territoria fuissent et essent hinc inde facti et promulgati, ac propter antiquationem dicti schismatis, et etiam quia multi notabiles doctores utriusque juris et magistri in sacra pagina scripsissent pro et contra, ac publice et solemniter determinassent, in dubium verteretur a multis quis a tempore schismatis foret verus Romanus Pontifex, seu quis veri vicarii Jesu Christi fungeretur officio, ad exonerationem conscientiarum utriusque obedientiæ, quæ tunc per Dei gratiam ad unum ovile omnium reductæ fuerunt, omnes et singulos hujusmodi processus et sententias, qui vel quæ occasione et prætextu schismatis atque adhærentiæ utriusque partis, seu viæ neutralitatis assumptæ vel introductæ hinc inde, ut præmittitur, lati decreti seu fulminati fuissent : quos omnes et singulos idem prædecessor in hujusmodi ordinationibus pro expressis haberi voluit, eodem approbante Concilio ex certa scientia sustulit et abolevit, ac pro sublatis et abolitis in perpetuum haberi voluit neminem præfatis sententiis ac processibus esse ligatum vel involutum declarando ; et nihilominus ex abundanti quoscumque subdictis processibus comprehensos ab eisdem sententiis et censuris absolvit, et pro absolutis haberi decrevit et declaravit, si et quatenus indigerent ; etiam super irregularitibus si quas propter præmissa vel occasione præmissorum contraxissent, dispensando : et etiam dictus prædecessor omnes et singulas dispensationes factas per eosdem contendentes tunc de papatu, vel eorum alterum, seu eorum prædecessores super matrimoniis et aliis casibus, qui forum conscientiæ inspicerent ipsorum durante obedientia, in partibus neutralibus vel subtractis et simili scientia ratificavit et approbavit.

« Et insuper, eodem approbante Concilio, idem prædecessor pro pace et reintegratione ac perfecta unione universalis Ecclesiæ in capite et in membris electiones, postulationes, ipsarum admissiones, confirmationes, mutationes, consecrationes clericorum, ordinationes, præsentationes, institutiones, collationes, permutationes, privationes, et quasvis pensiones et dispensationes quibusvis personis eidem Concilio et ejus determinationi adhærentibus de quibuscumque beneficiis Ecclesiasticis et prælaturis per electores, confirmatores, per patronos ordinarios, et quoscumque provisores ad hæc potestatem et auctoritatem habentes, canonice factas, temporibus et locis subtractionis et neutralitatis, in quibus hujusmodi contendentibus obedientia non præstabatur, etiam eodem approbante Concilio ratificavit et approbavit, et ratas habere et manere voluit atque firmas, atque omnem suscipere roboris firmitatem, reservationibus non obstantibus quibuscumque.

« Præterea omnes dispensationes factas per episcopos diœcesanos in partibus neutralibus super defectu ætatis patientibus causa assequendi et obtinendi beneficia, dignitates aut prælaturas, ac omnes absolutiones et inhabili-

[1] Jo. I. I. p. 159. — [2] Ibid. p. 160.

tationes in foro pœnitentiali tam per contendentes, quam per dictos ordinarios pendente schismate factas super casibus Sedi Apostolicæ reservatis simili scientia, eodem approbante Concilio, ratificavit et approbavit. Et ut litium anfractus quarum dubii erant et sunt eventus, consultius evitarentur, dictus prædecessor, etiam approbante Concilio, decrevit et declaravit quod omnes et singuli beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus vel officia curata vel non curata titulo ordinario assecuti, et possessionem pacificam jam adepti, dum tamen canonice, et alias quam per privationem adhærentium Concilio prædicto et ejus determinationi beneficia, dignitates, personatus, vel officia hujusmodi fuissent assecuti, beneficiis hujusmodi libere et pacifice gauderent, nec in jure, titulo vel possessione suis quomodolibet inquietarentur, turbarentur seu gravarentur, etiam beneficia ipsa specialiter vel generaliter Sedi prædictæ essent reservata.

22. « Postea vero ad supplicationem dilecti filii nobilis viri Guillelmi ducis Bavariæ et comitis Hannoniæ, asserentis quod quamplurimis viris notabilibus multumque litteratis, multisque regibus ac regionibus in ipsius schismatis principio super duabus electionibus, videlicet Urbani et Clementis prædictorum, ut etiam superius tactum est, varia et diversa hinc inde sentientibus, et casum electionis primæ cum suis circumstantiis tam verbo quam scripto aliter et aliter contrarie narrantibus et asserentibus, quodque in suo comitatu Hannoniæ, qui tunc sub temporali dominio quondam Alberti ejus genitoris erat, inter provectiores et acceptæ auctoritatis viros, quorum consiliis et deliberationibus ipse genitor in ea parte tunc inhæsit, super dictis electionibus de Urbani et Clementis prædictorum personis (ut prætendebatur) factis, quæ videlicet earum subsistentibus hinc inde persuasionibus et monitis ac circumstantiis plurimis canonica censeri debuit opiniones, necnon altercationes et controversiæ pullulabant; per genitorem prædictum, necnon universos Ecclesiasticos prælatos ac clerum et nobiles, communitates, comitatus ejusdem, matura super hoc deliberatione præhabita, coram Deo tamen et sanctis ejus beatisque Petro et Paulo Apostolis protestatione prævia, quod ab unitate sanctæ matris Ecclesiæ ac fidei orthodoxæ propterea recedere, et sanctorum Patrum sanctionibus ac institutionibus canonicis alias obviare nullatenus intendebant, via neutralitatis fuerat introducta, præfatus prædecessor, videlicet IV kalend. Maii, Pontificatus sui anno primo, ex præmissis et certis aliis rationabilibus causis, etiam alias ei expositis, voluit et concessit, quod sublationes, abolitiones ac declarationes præfatæ ab eisdem processibus, sententiis et censuris, necnon approbationes et ratificationes prædictæ, ac aliæ ordinationes et constitutiones quæcumque in eodem Concilio editæ a tempore editionis illarum usque ad septimam diem mensis Februarii de anno Domini MCCCCX, ad ea similiter, quæ interim in eodem comitatu per ordinarios facta fuerant, se extenderent et locum haberent, eaque sic facta eaque gesta, et quæcumque inde secuta rata et firma perpetuo remanerent, ac valida et efficacia censeri et reputari deberent, eisque in judicio et extra ubicumque exhibita forent vel ostensa staretur, et fides plenaria adhiberetur in omnibus et per omnia, ac si idem prædecessor illa omnia et singula ex certa scientia duxisset, eodem approbante Concilio, etiam auctoritate Apostolica confirmanda, et quæ nihilominus idem prædecessor die prædicta, videlicet IV kal. Maii, eadem auctoritate confirmavit, ratificavit et etiam approbavit ». Interjectisque nonnullis, quibus superioribus contraria decreta ab Alexandro rescissa sunt, subdit :

« Ne autem de voluntate et concessione ac ultimis confirmatione, ratificatione et approbatione prædictis pro eo, quod super illis dicti prædecessoris, ejus superveniente obitu, litteræ confectæ non fuerunt, valeat in posterum quomodolibet hæsitari, volumus et eadem auctoritate decernimus, quod voluntas dicti prædecessoris et ejus concessio, necnon ultimæ confirmatio, ratificatio ac approbatio præfatæ provide a dicta die, videlicet IV kal. Maii, valeant plenumque sortiantur effectum, ac si super eis dicti prædecessoris litteræ sub ipsius die data confectæ fuissent, prout superius enarratur, quodque præsentes litteræ ad probandum plene voluntatem prædecessoris ejusdem, necnon concessionem et ultimas confirmationem, ratificationem et approbationem prædictas ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Nulli ergo, etc. Dat. Bononiæ VIII kal. Junii, Pontificatus nostri anno I ».

23. *Omnes ad suum obsequium traducere nititur.* — Substitisse Joannem Bononiæ integro fere anno indeque Romam petiisse, scribit S. Antoninus[1], de cujus adventu nos proximo anno agemus. Interea ipse nihil prætermisit, quod ad asserendum sibi Pontificatum conferre posse existimavit : judiciariis vero actis Gregorium et Petrum e Luna est insectatus, utque ab ipsis et fideles divelleret latas in eorum studiosos sententias ad semestre viribus carere jussit, quo nimirum ea clementiæ specie, ipsos ad se pelliceret.

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Pia mater Ecclesia sinu paternæ pietatis singulos fovens Christi fideles nonnumquam ab ejus obedientia oberrantes castigat filios, ut sic salutare bonum ipsorum recognoscere, atque redire ad viam justitiæ compellantur, cæterique

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 6. in princ.

eorum exemplo perterriti, ad devia non declinent. Rursus quandoque offensas benigne remittit, beneficiis allicit et blanditiis fovet errantes, ut dum maternam clementiam gratiarum ubertatibus sibi sentiunt fore propitiam, ad cor reversi studeant eo firmius et constantius diligere ac venerari ipsam matrem et dominam, opere cognoscentes quod qui extra illam seminant non colligunt, sed dispergunt. Sane dudum sacro generali Concilio in civitate Pisana, de et super unione et redintegratione universi gregis fidelium congregato, per idem Concilium justo Dei judicio ex tunc inter cætera pronuntiatum, decretum, definitum et declaratum fuit, Angelum Corario, qui Gregorius XII in sua, et Petrum de Luna, qui Benedictus XIII in ejus obedientiis olim nominabantur, fuisse et esse notorios schismaticos, et ejusdem schismatis nutritores, defensores, fautores et approbatores incorrigibiles et pertinaces, necnon notorios hæreticos et a Catholica fide devios, atque promissionum, votorum et juramentorum suorum transgressores, et eamdem Ecclesiam notorie scandalizantes, et propterea omni honore et dignitate etiam papali se reddidisse indignos, ipsosque etiam per sacros canones ab eadem Ecclesia fore abjectos, privatos et præcisos, ipsumque sacrum Concilium eos privavit, abjecit et præscidit inhibens quoque ipsis Angelo et Petro, ne quis eorum se pro Romano Pontifice gerere aut nominare præsumeret, decrevitque dictam Romanam Ecclesiam vacare, et per illos, ad quos pertinet, ad summi Romani Pontificis electionem procedendum fore, ac omnes et singulos etiamsi imperiali, regali, aut quavis alia dignitate fulgerent, juramento et obedientia, quibus forte eis tenerentur adstricti, penitus absolutus; inhibendo etiam fidelibus antedictis, ne aliqui ipsorum Angelo et Petro parerent, obedirent, et intenderent, aut præstarent consilium, auxilium et favorem sub excommunicationis et aliis censuris, sive pœnis in tales a canonibus promulgatis : illos etiam si hujusmodi forsan sententiæ prædicti Concilii parere contemnerent, ac fautores, defensores et sequaces Angeli et Petri prædictorum eisque adhærentium etiam per sæculares potestates compescendos fore atque compesci debere; et insuper processus ac excommunicationis et inhibitionis, seu alias sententias et censuras, necnon privationis ordinum quorumcumque ac dignitatum, etiam cardinalatus, beneficiorum, et officiorum ac graduum quorumlibet contra venerabiles fratres nostros S. R. E. cardinales, de quorum numero tunc eramus, et qui hujusmodi Concilio adhæserant et interfuerant; necnon promotiones quorumcumque ad cardinalatus honorem per Angelum ad die III mensis Maii, et Petrum prædictos a die XV Junii anno Domini MCDVIII factas, fuisse et esse nullas, irritas atque cassas, illaque quamvis de facto processerant etiam hujusmodi sacrum Generale Concilium cassavit, irritavit et annulavit.

« Post hæc autem felicis recordationis Alexander papa V prædecessor noster ad apicem summi Apostolatus assumptus, videlicet kal. Februarii, Pontificatus sui anno primo, de ipsorum fratrum suorum consilio, prædictam sententiam, et omnia et singula per hujusmodi Concilium pro tollendo schismate in Ecclesia prædicta, ac redintegratione Ecclesiæ memoratæ facta utpote provide, atque tantorum venerandorum Patrum insimul in eodem Concilio congregatorum, imo ejusdem universalis Ecclesiæ auctoritate et concordia facta grata habens et recta, ea auctoritate Apostolica et certa scientia approbavit, et quarumdam litterarum suarum patrocinio communivit, decernens non minoris vigoris et firmitatis factæ, dictam sententiam, necnon omnia et singula acta et actitata in eodem generali Concilio in ea parte, quam fuerant alia Concilia in diversis arduis negotiis ipsius Ecclesiæ antea celebrata : volens insuper, et eadem auctoritate decernens dictus prædecessor, quod sententiæ prædictæ in judicio et extra staretur firmiter et obediretur omnino, statuens etiam quod si quis contra eorumdem sententiam verbo vel facto temere facere aut venire præsumeret, tanquam schismaticus et hæreticus et hæreticorum fautor, necnon et ipsius universalis Ecclesiæ turbator et scandalizator a cunctis ipsis fidelibus haberetur, et tamdiu evitaretur, donec ab errore hujusmodi resipiscens, ad gremium ejusdem matris Ecclesiæ, præmissa satisfactione debita, cum humilitate et reverentia reverteretur. Et volens etiam dictus prædecessor eamdem sententiam executioni debitæ demandare, per alias suas litteras venerabilibus fratribus nostris universis patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, necnon aliis Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, ad quos ipsæ aliæ suæ litteræ pervenirent, mandavit, ut easdem primas litteras suas in eorum cathedralibus et parochialibus Ecclesiis suarum civitatum et diœcesum dum populus inibi conveniret ad divina, necnon aliis locis publicis, ubi foret expediens, aut quomodolibet opportunum, auctoritate sua publicari facerent, ita et taliter quod ad omnium indubitatam notitiam possent verisimiliter pervenire, et nemo quod sententiam ipsam ignoraret prætendere posset, aut etiam allegare : necnon illos etiam, qui forsan pœnas et censuras in eisdem primis comprehensas adhærendo seu faciendo post eamdem sententiam Angelo vel Petro prædictis seu sequacibus aut complicibus alterius eorumdem incurrerent, schismaticos et hæreticos, ac hæreticorum fautores et defensores excommunicatos, necnon ejusdem universalis Ecclesiæ turbatores et scandalizatores esse nuntiarent, et

contra eos per pœnas in tales a jure alias promulgatas procederent, et illis damnabiliter irretitos fore denuntiarent, atque denuntiari necnon ab omnibus evitari arctius procurarent, prout in sententia et litteris prædictis continetur.

24. « Postmodum vero dicto prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, nos, divina favente clementia, ad hujusmodi apicem evocati, salutem quærentes singulorum, de ipsorum fratrum nostrorum consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis, omnes et singulos patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos et electos, necnon abbates, priores, præpositos cathedralium et collegiatarum Ecclesiarum, necnon capitula, monasteria et aliorum locorum conventus, et omnes alios et singulos clericos et Ecclesiasticas personas, necnon etiam omnes reges, duces, marchiones, lantgraviores et alios sæculares principes, comites, barones, proceres et magnates, et generaliter spirituales et sæculares potestates, quacumque etiam præfulgeant dignitate ac statu, gradu, vel ordine, atque utriusque sexus homines, cujuscumque conditionis fuerint, obsecramus in visceribus charitatis, et exhortamur in Domino, ut ab adhærentia et fautoria ipsorum Angeli et Petri, eisque adhærentium et faventium omnino desistant, ac ad ipsam matrem Ecclesiam, extra quam non est salus, reverenter et devote, prout tenentur, redeant, unitati ejusdem firmiter inhærendo : nos enim fulti auctoritate, quam Christus corporaliter existens in terris dedit beato Petro Apostolo, cujus vices, quamvis insufficientibus meritis, gerimus ac inquiens : *Pasce oves meas* ; subjunxit : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis ; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis* ; omnes illos, qui ut in Domino, cujus res agitur in hac parte, confidimus, infra sex menses a data præsentium computandos, relictis erroribus, qui præsertim post sententiam et litteras antedictas, eisdem Angelo vel Petro quomodolibet adhærendo ipsis, de præstando auxilia, consilia vel favores per se vel alios, publice vel occulte, aut ab eorum altero dignitates Ecclesiasticas vel sæculares seu præeminentias sive gratias aut beneficia vel officia Ecclesiastica, regularia seu sæcularia, impetrando, atque hujusmodi dignitates, beneficia et officia consequendo aut retinendo involuti sunt, ad Ecclesiam eamdem redierint puro corde sub nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium obedientia et reverentia, ex tunc perpetuo remansuri, et de hoc coram suorum ordinariis aut metropolitanis, si nobis et Ecclesiæ prædictæ fideles et obedientes fuerint, alioquin coram proximioribus locorum diœcesanis aut metropolitanis vel ipsorum commissariis ad hoc specialiter deputatis, nobis et eidem Ecclesiæ fidelibus et adhærentibus, infra dictum terminum, de præmissis humiliter veniam petierint ac satisfecerint competenter, dictosque Angelum et Petrum, ac eorum sequelam et adhærentiam, præstito super hoc per eos ad sancta Dei Evangelia corporaliter juramento, expresse abnegaverint, confectis super hoc publicis instrumentis, ab omnibus et singulis excommunicationum sententiis, necnon aliis pœnis et censuris spiritualibus et temporalibus tam ab homine quam a jure, ac etiam per generale Concilium, et litteras hujusmodi prædecessoris ejusdem quomodolibet promulgatis auctoritate Apostolica, ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc, absolvimus plenarie per præsentes, remittens eis de benignitate Apostolica, etiam omnium offensam prædecessori et Ecclesiæ prædictis, atque nobis per ipsos et eorum quemlibet propterea irrogatam, et nihilominus ex uberiori dono gratiæ, ipsos ad ejusdem Ecclesiæ gremium interim revertentes, necnon in nostræ et eorumdem successorum nostrorum reverentia et obedientia persistentes firmiter, ut præfertur, paterna clementia, ad plenitudinem gratiæ nostræ recipiemus, ipsos charitative et benignius confovendo, etc. Dat. Bononiæ XII kal. Augusti anno I ».

25. *Legatum mittit in Hispaniam, et Ludovicum Andegavensem inducere nititur in regnum Neapolitanum.* — Eodem augendarum partium suarum studio adductus Joannes Landulphum S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem in Hispanias legatum misit [1], ut tum Castellanos, Legionenses et Aragonios ad se traduceret, tum Petrum [2] e Luna pertentaret num insignia ponere vellet, deque ea re cum ipso pacisceretur : daret quoque operam [3], ut Granatæ rex et Mauri, abjecta Mahometana superstitione, Christianam fidem ac religionem complecterentur. Ad continendos vero in sui obsequio Ecclesiæ clientes præfecit [4] Comitatui Venusino Petrum tit. S. Susannæ presbyterum cardinalem, ac sacrum bellum in Catalanos illum occupantes, qui a Petro e Luna arcium præsidiarii relicti erant, dato militi crucis symbolo promovere jussit, quo vita functo Franciscum archiepiscopum Narbonensem in illius locum subrogavit [5], ac Petrum [6] tit. S. Praxedis presbyterum cardinalem Urbis et Campaniæ, Maritimæ ac Sabinæ provinciarum legatione donatum ab Alexandro confirmavit[7] in eo munere, Vitucioque Vitellescho nobili Cornetano præfecto Hadrianæ Molis imperavit, ut legatum octo domesticis stipatum ingredi in arcem permitteret. Eumdem prætcrea legatum summa auctoritate in Citeriore Sicilia instruxit [8], ut Ludovicum, nimirum, Andegavensem, adversus Ladislaum, Gregorii sectatorem in regnum induceret. Quam etiam ob causam

[1] Jo. t. i. p. 204, 206 ad 230. — [2] Ibid. p. 227. — [3] Sup. p. 204. — [4] Lib. iii. p. 46. — [5] Ibid. p. 119. — [6] Lib. i. p. 124, 126. — [7] Ibid. p. 123. — [8] Lib. iii. p. 22.

Joannes Ludovico regi Marenæ arcis præfecturam demandavit [1], ut facilius copias, quas terra marique comparasse refert Monstreletus [2], in eo loco conglobatas in Neapolitanum regnum effunderet. Commendavit etiam Ludovicum eumdem Joannes universis præsulibus, principibus, urbiumque magistratibus, ut omnibus illum officiis prosequerentur [3] : « Ad statum, inquit, prosperum et tranquillum charissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Siciliæ illustris votivis studiis intendentes, et cupientes ut idem rex ubique civitatum, terrarum et locorum, portuum etiam maritimorum, cum omnibus suis comitiva gentibus armigeris, equitibus, peditibus, atque navigiis, rebus et bonis omnibus ad omnem ipsius regis et quovis tempore et prout et sicut ab toties quoties requiri contigerit, honorifice et cum omni reverentia et tractatione gratuita recipietur, ac etiam pertractetur, universitatem vestram et vestrum singulos præsentium tenore requirimus », et infra, « juxta vires de gentium armigerarum vestrarum et aliis præsidiis ad ejus regium mandatum effectualiter, cum eumdem regem statumque suum in charitatis nostræ geramus visceribus, effectualiter providere curetis, aperiendo de die et nocte civitates, terras, castra et loca quæque, et in ipsis eumdem regem et comitivam suam recipiendo. Dat. Bononiæ VIII kal. Junii, anno I ».

26. *Ludovici Andegavensis classis profligata a Ladislao.* — Non respondere Joannis ac Ludovici Andegavensis consiliis sperati successus. Tradit enim Theodoricus Niemius [4] classem ipsius Ludovici a Ladislai et fœderatorum Genuensium classe fuisse profligatam : « Infra paucos dies, inquit, postea ingrata nova recepit idem Balthasar, qualiter galeæ et naves dicti regis Ludovici, quas versus ipsum regnum Siciliæ destinavit, cum hominibus tunc existentibus in eisdem usque ad numerum octo millium vel circiter in prædicta riparia prope Portum Veneris, seu illa plaga maris, per nautas et auxiliatores dicti Ladislai expugnatæ, et quædam ad Januam, reliquæ vero ad Neapolim abductæ fuissent : et etiam illa tempestate civitates Faventina et Forolivienis, et quædam alia loca insignia et fortia quæ in Romandiola usque tunc dictus Balthasar occupabat, per quosdam hostes et æmulos suos recenter et violenter occupata fuerunt, in hoc domino Carolo de Malatesta cooperante, propter quod dictus Balthasar valde dolebat ».

27. *Sigismundus rex ad Joannis partes se confert.* — Cæterum hoc anno Joannis partes amplificatæ admodum et confirmatæ fuerunt, Sigismundo rege Hungariæ, qui antea Gregorio adhæserat, ad Joannis partes traducto. Defecerat is primum a Bonifacio IX, cum illum sibi adversantem expertus esset, dum ad Hungariæ regnum Ladislaum, ut diximus, evehere nitebatur : venientem vero ad se, decretaque Pisanæ synodi amplectentem Joannes maximis est officiis complexus, vulgavitque litteris illum a se ob continua cum Barbaris bella, ut fidei strenuum defensorem ejusque posteros et successores, ut amantissimos filios complexurum, tum etiam de iis qui Sigismundum ipsum læsissent, pœnas sumendas decrevit. Pluribusque interjectis addit Niemius, ut idem Joannes XXIII Carolum e Malatestis, qui partes Gregorii defendendas susceperat, ad suas traducere nisus sit ; atque illum Carolus de abdicandis Pontificiis insignibus postularit, ad quæ deponenda, paratus erat Gregorius, quo pristina Ecclesiarum conjunctio redintegraretur : ad quæ Joannes inconstantem se præbuerit, ac modo illi se positurum pollicitus sit, modo recusarit : « Quæsivit, inquit, idem Balthasar summopere, qualiter dominum Carolum de Malatestis sibi attrahere posset, promittendo eidem quod si ipsum Balthasarem pro papa tenere, sibique fideliter adherere vellet, ipse ei suisque miranda faceret. Ad quod dictus dominus Carolus flecti non potuit, asserens quod licet ipsum Balthasarem in minoribus constitutum, scilicet dum esset cubicularius domini Bonifacii et legatus Bononiæ, dilexisset eum, etiam tunc juvando pro posse, verumtamen ipsum pro papa non teneret, nec salva conscientia pro tali tenere posset, sciens ipsum omnino fuisse et esse indispositum ad papatum, nihilominus rogando ipsum Balthasarem frequentius per intermedios nuntios, quod ejus tali quali papatu cederet, cum posset, ad hoc quod vera unio in ipsi universali Ecclesia (si datum esset desuper) ipso Balthasare mediante sequeretur asserens, si dictus Balthasar hoc faceret cum effectu, ex hoc sibi gloria et honores magni accrescerent : et tunc etiam dictus dominus Carolus cum favore, quo posset, ipsum prosequi et juvare contra quoslibet æmulos ejus vellet, quod aliquando idem Balthasar se facturum affirmavit, et quandoque negavit diversis scriptis suis quæ legebam ». Cum subornare Carolum Malatestam non potuisset, conatus suos adversus Ladislaum qui eum armis juvabat, Gregoriumque luebatur convertit : qua de re dicetur inferius.

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Petitio pro parte charissimi in Christo filii nostri Sigismundi regis Hungariæ illustris, per dilectum filium nobilem virum Piponem comitem Themisiensem oratorem commissarium ac procuratorem suum nobis nuper exhibita, continebat quod, cum idem rex retrolapsis temporibus a nonnullis, qui pro Romanis Pontificibus se gesserunt, conspexerit serenitatem domumque suas inclytas, non ea, qua decebat, benignitate paterna juxta suæ serenitatis judicium indebite pertractatas ; et quod his præser-

[1] Pag. 102. — [2] Monstr. vol. 1. c. 62. — [3] Lib. 1. p. 157. — [4] Niem. in Vit. Joan. XXIII.

tim temporibus, quibus tanquam pugil et athleta invictissimus orthodoxæ fidei adversum barbaras infidelium nationes et hostes truculentissimos et immanes Redemptoris omnium, ut Catholicum decebat principem, cunctis superatis laboribus, periculis etiam personalibus discriminibus suis, ac suorum regnorum quorumlibet, fervide ac intrepide militaret, nonnulli Christicolæ ipsum regem, civitates, castra, villas, territoria seu regna suæ regiæ ditioni supposita, subditosque suos, res et bona impetere, invadere, molestare, turbare ac damnificare multipliciter ac damnabiliter in gravissimum sui status, subditorum ac regnorum hujusmodi detrimentum, et animarum offendentium periculum et gravamen, inhumaniter præsumpserunt; quare pro parte dicti regis, qui ut idem Pipo orator asserit, in nostra, et Ecclesiæ, ac successorum nostrorum canonice intrantium Romanorum Pontificum fidelitate, devotione ac obedientia permanere, ac illa semper per se ac successores et descendentes suos, regali integritate intendit efficere, per quæ status honorque noster, ac successorum nostrorum, hujusmodi, et hostium nominis Crucifixi confusio et orthodoxæ exaltatio fidei subsequantur, nec se subtrahere quomodolibet in futurum, nobis fuit humiliter supplicatum, ut in præmissis, ne ea vel similia contingant de cætero, statuique suo, regnorum et subditorum, ac descendentium et successorum suorum de domo sua providere de benignitate Apostolica dignaremur.

28. « Nos igitur attendentes præclaram fidem ipsius, et opera Catholico rege dignissima, quæ idem rex et claræ memoriæ progenitores sui reges domusque sua illustris pro statu et honore, defensione et confusione hujusmodi laudabiliter atque regaliter peregerunt, ac laude dignissima impenderunt hactenus et quæ jugi, regali et Catholica perseverantia, tamquam basis invictæ fortitudinis impendere eadem sua serenitas, non destitit », et infra, « hujusmodi supplicationibus inclinati, tenore præsentium declaramus nostræ intentionis fuisse et esse, præfatum Sigismundum regem, et omnes et singulos descendentes ac successores suos de præfata ejus domo benigne ac paterniter tanquam benemeritos ac nostros, et ejusdem Ecclesiæ charissimos filios et Christianæ fidei zelatores ardentissimos pertractare, et pro talibus pro nobis ac successoribus nostris hujusmodi descendentes et successores præfatos habere, recipere, et in perpetuum tenere pariter et reputare, ac eamdem regiam serenitatem potissime, quam tanquam scutum atque murum inexpugnabilem, nostræque et Christianæ fidei, fortitudinis brachium, suis recensitis gloriosissimis studiis, descendentes et successores de domo sua præfata non immerito reputare, et ex nunc pro talibus habemus, recipimus ac reputamus, ac eosdem tenere volumus pro constanti, quod ipsius regis, descendentium et successorum, et domus hujusmodi securitatem pariter et honorem, atque domus exaltationem, quantum cum Deo et honestate poterimus, nos et successores nostri paternis affectibus et prosequemur, etc. Dat. Bononiæ III non. Augusti anno I ». Cum vero inter præteritos eos tumultus, Sigismundus rex plures Ecclesiarum opes ad regium ærarium derivasset [1], tum nonnulli præsules variis in eum coitionibus se implicuissent, et ipsi graviorum bellorum moles in barbaros finitimos incubuisset, jamque facti pœnitens, misso Pipone oratore, inter cætera spopondit a se Ecclesiarum jura restitutum iri, atque ad expiandam culpam templum, constituto in eo sacerdotum collegio, excitandum, precesque addidit ut nullius Apostolicus eo mitteretur, qui ipsum susceptæ religionis nexibus exsolveret : demandata [2] ea provincia est Brandæ episcopo Placentino cum amplissima potestate decernendi de sacerdotiis ac litibus componendis quæ subortæ erant, dum Sigismundus conferendorum sacerdotiorum jus sibi arrogarat; tum etiam instruxit[3] auctoritate ut Ecclesiam Hungaricam ad pristinum religionis nitorem revocaret.

29. *Instituendæ in Pannonia Academiæ potestas data.* — Pium etiam Sigismundus Academiæ in Hungaria excitandæ conceperat desiderium, ut rem litterariam instauraret, quare Joannes internuntio suo ad eum misso injunxit[4], ut de loco ad illam commodo et agro cognosceret, daretque operam, ut immunitatibus consentaneis ornaretur : tum etiam fœdos abusus, ex quibus in discrimen adducebatur religio, exscindere est jussus [5] : proceres enim Ecclesiis administrandis minus idoneos sacerdotes adhibere, ac dein submovere administratione ad suam libidinem consueverant, ex quo religionis splendor obsolescebat, cum præcipue ex schismaticorum infideliumve propinquitate ac societate non levibus maculis aspergerentur Hungari. Ad imbuendos vero Christiana religione Cumanos, Philistæos ac Tartaros, qui ad verum Dei cultum fuerant traducti, internuntio jus contulit [6], ut Ecclesias statueret parochiales, in quibus perciperent sacra.

« Jo. etc. venerabili fratri Brandæ episcopo Placentino referendario nostro, ac in Hungariæ et aliis regnis et partibus charissimo in Christo filio nostro Sigismundo regi Hungariæ illustri subjectis, pro nobis et Romana Ecclesia reformatori, salutem, etc.

« Ut in exequatione reformationis, quam in regno Hungariæ et nonnullis aliis partibus charissimo in Christo filio nostro Sigismundo regi Hungariæ illustri subjectis tuæ commisimus

[1] Jo. t. III. p. 31. — [2] Ibid. p. 78. — [3] Ibid. p. 80. — [4] Ibid. p. 87. — [5] Ibid. p. 179. — [6] Ibid. p. 86.

fraternitati expressioribus auctoritatis tuæ patrociniis fulciatis ; et sicut accepimus, in certis partibus infra et circa limites dicti regni sint Cumani, Philistæi et Tartari noviter ad fidem Christianam conversi, quorum curam animarum fratres Ordinis Minorum ex ordinationibus, ut dicitur, Apostolicis, hactenus gesserunt, prout gerunt, et qui modernis temporibus non modicum multiplicati sunt, et insimul commorantur, sintque in eisdem partibus certæ Ecclesiæ, ab olim per Tartaros, et alios infideles destructæ et dirutæ, ac charissimus in Christo filius noster Sigismundus rex Hungariæ illustris desideret hujusmodi Ecclesias in Ecclesias parochiales erigi, et ipsos conversos et in antea, annuente Domino, convertendos ad fidem prædictam, in parochianos assignari ; tibi easdem Ecclesias in parochiales Ecclesias erigendi, et eis de rectoribus idoneis providendi ipsasque archidiacono seu archidiaconis locorum vel aliis, prout tibi videbitur subjiciendi, ac omnia et singula alia circa erectionem et parochiales Ecclesias hujusmodi necessaria et requisita faciendi et ordinandi plenam et liberam auctoritate Apostolica, concedimus tenore præsentium facultatem. Dat. Bononiæ XV kal. Septembris anno I ».

30. *Henricus Lusitanus ad detectas Barbarorum oras lustrandas classem instruit.* — Hoc anno Henricus Lusitana stirpe regia satus, ac militiæ Jesu Christi magister dignum immortali laude opus aggressus est cœlesti instinctu afflatus, propagandoque ad efferas gentes dæmonum laqueis irretitas Evangelio viam munire cœpit [1]. Detectas præterito sæculo Fortunatas insulas ac Ludovicum Castellana stirpe regia oriundum earum regem a Clemente VI creatum vidimus [2] : prætermissam tamen immatura illius morte expeditionem et Gallos detegendi novi orbis laudi defuisse. Intermissa inde pluribus annis in Meridiem navigatio, donec aliqui Britanni et Galli mercatores vi ventorum ultra Atlanticum promontorium abrepti ad ignotas terras, quas dæmonum cultui mancipati Barbari incolebant, applicuere, deinde feliciter secundis auris revecti Olisiponem. Plura de ignotis terris, quas contigerant, enarrarunt, quæ Henrici principis animum, jam ante lustrandi Africæ littoris et quærendarum novarum gentium desiderio accensum, ad proferendam latius religionem inflammarunt, ut classem ad explorandas gentes et terras incognitas instrueret. Ut vero nautæ Syrtium Atlanticarum metu, cum alto mari se credere non auderent, nondum astrolabio nec pixide nautica instructi, leucas tantum sexaginta ultra radices Atlantis progressi redierint, describit ex vetustis Monumentis Lusitanæ regiæ Maffeius societatis Jesu sacerdos, qui Indicarum rerum historiam accurate, eleganter ac summa fide conscripsit, cum res ex veteribus et publicis Tabulariis, aut probatissimis auctoribus, vel iis qui rebus gerendis interfuerint acceperit ; quorum copiam ut expeditiorem haberet, Olisiponem, unde Indicarum expeditionum consilia manarunt, contendit. Sulcatum dein fuisse majori audacia mare, atque Hesperides insulas inventas visuri sumus.

31. *Puer mersus aquis vitæ restitutus, et Judæorum immanitas in puerum Christianum.* — Hoc anno divina pietas puerum extinctum in aquis cum in puteum præceps decidisset, implorata Virginis ope ad vitam revocavit : « Anno MCD », inquit Justus Lipsius [1], « Bruxellæ in suburbio, qua Hallas itur (Obbrusseliam vocant) rusticula mater erat, quæ puerum sexennem in viridarium secum duxit, herbas et gramen jumentis resectura. Comitatur et alter aliquis e vicinia puer, et mater opus suum facit, suum pueri, id est, ludunt : sed puteus ibi profundior erat, e quo aquas hauriebant, in orbem lapidibus substructus, ut solet. In hunc filius fœminæ (Lilia illi nomen) improvide decidit, puero altero adstante, et suppetias clamante. Lilia venit, puerum non videt, pileum ejus superfluitantem aquis videt, ipso gravi casu ad fundum demerso. Tollit clamores, viciniam concitat : e quibus unus denique cum harpagone accurrit, quo in aquam demisso puerum extrahunt, sed palam mortuum et colore mortis : nam vel atrior carbone erat, quod solemne suffocatis. Jacet ibi, et misera parens affligitur, una aliæ muliericulæ : et tandem una aliqua præeunte votum D. Hallensi concipitur, quod ab ea auditur, statimque vitam et vires puer recipit, surgit, domum abit, triduo post cum matre et vicinis Hallas veniunt, factum narrant, grates laudesque dicunt ».

Per hæc tempora, ut rem consignat Albertus Krantzius, graviter animadversum est in Judæos in Misnia et Thuringia, cum in puerum odio Christi insitam et intolerabilem sævitiam adhibere decrevissent. Rem gestam narrat subjectis verbis Albertus Crantzius [2] : « Fridericus et Willelmus marchiones Misnæ, et Balthasar lantgravius Thuringiæ infelices Judæos per omnem suam ditionem insecuti ejecerunt quod Christianum puerum emercati in contumeliam Salvatoris morti destinarunt. Sed innotuit res principibus, qui nefandum facinus præoccuparunt : rusticum pueri venditorem (incertum an et parentem) fractis per rotas membris quadripartiri jusserunt, Judæis exterminatis, et rebus eorum, quas non paucas habuere, confiscatis. Compertum idem sæpe nefas infamavit perfidam gentem, quod Christiano sanguine abutan-

[1] Maffeius hist. Indic. l. I. — [2] Annal. tom. XVI. an. Chr. 1344. num. 37.

[1] Lipsius in D. Virg. Hal. c. 16. — [2] Albert. Crantz. Wandal. l. X. c. 18.

tur ad restinguendum cruorem, qui perpetuo illis fluat, quorum patres clamavere : Sanguis ejus super nos et super filios nostros. Ferunt alii solum Salvatoris in ea re ab eis quæri contumeliam, quod et ipsum creberrimo usu compertum multis se præferunt habere indiciis ». Hoc circiter anno Wicleffistas ex gravibus erroribus in graviores alios lapsos Deiparæ Virginitatem negasse refert Thomas Waldensis [1] : « Occasione doctrinæ ejus, (scilicet Wiclephi,) hæreticæ, quædam discipula ejus, circiter annum Domini MCD, doctrix et lectrix illius perversitatis famosa in civitate Londinensi defendit et docuit B. Virginem Mariam, virginem non mansisse post partum, quia scilicet non est in Scripturis expressum ». Ex quo falso principio non modo nefaria hæc hæresis, sed alii errores putidissimi emergunt ; non enim assumptam Virginem in cœlum conjuncta corpori anima sanctissima referunt Scripturæ, sed traditione vetusta sanctorum ad nos dimanavit : imo de celebrando Sabbato crebra Scripturarum testimonia recurrunt, cum de Dominico die colendo non extent expresse, quem tamen ex Apostolica traditione celebrandum constat ; Arii etiam et aliorum, qui in Conciliis œcumenicis damnati sunt, hæreses repullularent, hujus tamen erroris specimine illusi plures, novatorum laqueis se irretiri passi sunt.

[1] Thom. Wald. l. II. ar. II. c. 23.

GREGORII XII ANNUS 5. — CHRISTI 1411.

1. *Gregorius secum non sentientes edictis defigit, anathemata infligit, Ecclesiæ consulit.* — Fluctuavit Christi Ecclesia gravioribus plurium sibi Pontificatum vendicantium molibus anno millesimo quadringentesimo undecimo Indictione quarta, quo Gregorius Ladislai regis Siciliæ patrocinio tectus Cajetæ, recurrente Cœnæ Dominicæ die, judiciaria acta ritu solemni de more Romanæ Ecclesiæ edidit adversus hæreticos cæterosque cum ipso non sentientes, quos infamia schismaticæ labis notavit proposito hoc edicto [1] :

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

« Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra omnes hæreticos Gazaros, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Arnaldistas, Speronistas, et Passaginos, et omnes alios hæreticos quocumque nomine censeantur, et omnes fautores, receptatores et defensores eorum. Item excommunicamus et anathematizamus omnes piratas, cursarios et latrunculos marinos et omnes fautores, receptatores et defensores eorum. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, lignamina, vel alia prohibita deferunt Saracenis, quibus Christianos impugnant. Item excommunicamus et anathematizamus omnes falsarios Bullæ seu litterarum nostrarum, et supplicationum gratiam vel justitiam concernentium. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes vel recedentes ab ea, necnon illo, qui jurisdictionem ordinariam vel delegatam aliquam non habentes in eadem curia morantes temeritate propria capiunt, spoliant, percutiunt, mutilant et detinere præsumunt, et qui talia fieri faciunt seu mandant. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui per se vel alium seu alios quascumque personas Ecclesiasticas vel sæculares ad Romanam curiam super eorum causis et negotiis recurrentes, illasque in eadem curia prosequentes, et procuratores, gestores, advocatos, vel promotores eorum, vel etiam auditores, seu judices qui super causis et negotiis deputantur occasione causarum vel negotiorum hujusmodi, verberant, mutilant vel occidunt, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis aut status fuerint, prædicta vel eorum aliqua committentes.

« Item excommunicamus et anathematizamus occupantes, invadentes et detinentes civita-

[1] Lib. III, p. 2.

tem nostram Romanam, et occupantes, detinentes et invadentes in toto vel in parte Patrimonium B. Petri in Tuscia, Ducatumque Spoletanum occupantes, detinentes et invadentes in parte Marchiam Anconitanam, et in parte Romandiolam, Campaniam, Maritimam, civitates quoque nostras Bononiensem, Tudertinam, Urbevetanam, Civitatem Castelli, Avenionem, regnum Sardiniæ, et omnes defensores eorum.

« Item excommunicamus et anathematizamus iniquitatis alumnum Petrum olim S. Mariæ in Cosmedin vulgariter dictum de Luna diaconum cardinalem, nunc antipapam, qui Benedictum XIII se ausu temerario nominare præsumit, Ludovicum olim ducem Andegavensem, et omnes adhærentes et sequaces eorum. Item excommunicamus et anathematizamus Henricum Tusculanum Neapolitanum, Antonium Penestrinum Aquileiensem, Antonium Sabinensem Tudertinum olim episcopos, Angelum olim tit. S. Potentianæ Laudensem, Franciscum tit. SS. Quatuor Coronatorum de Burdea, Jordanum tit. S. Martini in Montibus de Ursinis presbyteros, Raynaldum S. Viti in Macello de Brancaciis, Landulphum S. Nicolai in Carcere Tulliano Barensem, Baldassarem tit. S. Eustachii apostaticum, qui iniqua temeritate se Joannem XXIII nominare præsumit, Odonem S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Petrum S. Angeli vulgariter nuncupatum, diaconos olim sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, et sequaces eorum, non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis eis vel eorum alicui, vel aliquibus a prædicta Sede sub quavis forma vel tenore concessis, quod excommunicari non possint, quæ contra hujusmodi nostras sententias et processus, quominus includantur in eis per ea valeant se tueri, quoad hoc prorsus tollimus et revocamus omnino : a quibus quidem sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, possit nisi in mortis dumtaxat articulo constitutus absolvi, nec etiam tunc, nisi stando mandatis Ecclesiæ satisfactione vel sufficienti cautione præmissis. Eos vero cujuscumque fuerint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis aut status qui contra tenorem præsentium talibus vel eorum alicui absolutionis beneficium de facto impendere præsumpserint, excommunicationis et anathematis sententia innodamus, eisque interdicimus prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, et audiendi confessiones officium, prædicentes aperte transgressoribus, et contemptoribus præmissis, nos gravius contra eos spiritualiter et temporaliter, prout expedire viderimus, processuros. Dat. Gajetæ in palatio nostræ residentiæ in die Cœnæ Domini, Pontificatus nostri anno v ».

Quod ad hæreticos attinet ; quamvis Wicleffi Hussique sectatores, qui tum grassari in Bohemia cœperant, iis nominibus non exprimat Gregorius, universali tamen voce complectitur, dum addit : « Et omnes alios hæreticos quocumque nomine censeantur ». Repetita etiam ab eo sententia est XVI kal. Septembris in Pontificiæ dignitatis æmulum Joannem XXIII ejusque cardinales, quos censuris Ecclesiasticis perculit ; atque ad frangendos armis quoque adversarios Carolum Malatestam Æmiliæ præfecit, amplissimamque noxarum veniam ejus signa secuturis tribuit.

« Ad futuram rei memoriam.

« Decens censemus et debitum, ut ii qui pro defensione fidei Christianæ, ac statu et honore S. R. E. laborant fideliter et devote, spiritualium charismatum dona exinde propensius assequantur. Cum itaque dilectus filius nobilis vir Carolus de Malatestis, domicellus Ariminensis, pro nobis et dicta Ecclesia nimirum Romana, in provincia nostra Romandiolæ rector in temporalibus generalis, tanquam veræ fidei propugnator contra iniquitatis filium Baldassarem Cossa olim S. Eustachii diaconum cardinalem, qui se Joannem XXIII ausu sacrilego nominare præsumit, et nonnullos alios sequaces suos, hostes et rebelles dictæ Ecclesiæ, et in ea inauditi ac horribilis schismatis introductores, et vetusti etiam nutritores, per processus Apostolicos digno Dei judicio condemnatos, juste disposuerit se de mandato nostro movere, et pro defensione Catholicæ fidei, ac honore et statu, atque vera unione ac pace universali Ecclesiæ more boni Christicolæ, quantum Deus sibi ex alto concesserit, exercere ; nos volentes quod illi, qui ad hujusmodi pium et laudabile opus dabunt opem et operam efficaces, eo libentius in hujusmodi Dei ac Ecclesiæ matris omnium et magistræ servitio viriliter se accingant, quo exinde majus spirituale præmium se speraverint adipisci, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis vere pœnitentibus et confessis, qui signo vivificæ crucis assumpto cum eodem Carolo vel de ipsius ordinatione seu mandato contra præfatum Baldassarem, sequaces, complices et fautores ipsius se accinxerint, vel manus porrexerint adjutrices, cum firmo proposito et vera intentione in hujusmodi laudabilis negotii prosecutione possibili persistendi, plenam suorum omnium concedimus auctoritate Apostolica veniam peccatorum. Nulli ergo, etc. Dat. Gajetæ XII kal. Maii, Pontificatus nostri anno v ». Ereptas fuisse a Carolo Malatesta Joanni aliquas urbes in Æmilia, dicetur inferius.

Hic addimus datam Antonio episcopo Tirasonensi provinciam, ut in Trinacria Gregorii causam tuendam susciperet.

« Venerabili fratri Antonio episcopo Tirazonensi salutem, etc.

« Attendentes mente anxia, et non sine cor-

dis amaritudine recensentes, quot et quanta animarum pericula, personarum scandala, et schismata atque mala produxerunt in orbe iniquitatum filii olim cardinales nostri ab anticardinalibus Gallicis pro sua labe primi schismatis tergenda seducti, cum eis sub colore unionis, quam ore clamabant et opere destruxerunt, Deum præ oculis non habentes et damnabiliter ac inique detrahentes nobis et veritati nostræ, qui ad nil aliud intendebamus, quam ad prosequendam perfectam unionem et pacem, pro qua ab alma Urbe et sede propria discessimus, aliena loca peregrinavimus, mare et terram circuivimus, et, ut omnia pericula verbo unico exprimamus, personam propriam cunctis discriminibus posuimus, et ponere intendimus incessanter, quousque ille pacem induxerit, qui pax vera est, et suas nobis, licet indignis, vices commisit in terris, nosque salvavit, suaque misericordia salvabit, ut confidimus, in futurum. Et ista cupientes particulariter et plenarie ad communem notitiam Christi et fidelium devenire, ut ipsi Christi fideles a prædictorum perversorum, qui alios ad præcipitium secum trahere moliuntur, malignitatibus et astutiis præserventur, et alii, qui ab eis in cæcitatis barathrum sunt deducti, trahantur ad viam salutis et una nobiscum studeant prout debent ad ipsam sacratissimam unionem intendere; fraternitati tuæ, de qua specialem in Domino fiduciam obtinemus, cum de prædictis satis te asseras informatum, et in regnum Trinacriæ velle transire, committimus et mandamus, quatenus fidei loricam induens, et galeam spiritus, quod est verbum Dei, assumens contra præfatos schismaticos et rebelles, ac Dei et ejus sanctæ Ecclesiæ inimicos et adhærentes et faventes eisdem, adversusque alios omnes, qui famam nostram denigrare, vel eorum falsis latratibus contra statum et honorem nostrum vel dictæ Ecclesiæ aliqua dicere aut facere præsumpserunt temerarie vel præsumunt, vel sacrilege resistere canonicæ unioni, quam quærimus et optamus, tu tanquam verus dictæ fidei pugil insurgas per te et alios Catholicos et fideles tam in publicis, quam in privatis sermonibus et prædicationibus, nostram et prædictam Ecclesiæ causam et veritatem omnimode defensurus, et promptam mentem nostram ad unionem ipsam sanctissimam plenarie ostensurus fideles exhortando, et alios ad rectitudinis tramitem deducendo; omnibus tamen injungens districtius, auctoritate nostra, ut contra prædictos damnatos et alios eisdem credentes et adhærentes, seu faventes et receptatores ac defensores eorumdem, et contra eos, qui prælaturas et beneficia Ecclesiastica aut gratias impetraverunt ab eisdem, exsequantur fideliter canonicas sanctiones et processus per nos et sanctæ memoriæ Urbanum VI et alios summos Pontifices prædecessores nostros contra eos et alios talia perpetrantes recte et juste factos et publice promulgatos, nos enim tibi hæc debite faciendi plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Dat. Caietæ VI id. Augusti, anno v». Contulerat jam ante idibus Februarii hujus anni eamdem auctoritatem Joanni Muluerch Ordinis Prædicatorum Apostolicæ Sedis internuntio in Germania, concepto iisdem pene verbis Diplomate, quo jusserat ipsum e sacro suggesto detractiones Pontifici a malevolis aspersas refellere in Coloniensi, Maguntina, Constantiensi, Basileensi, Augustensi, Argentinensi et Eistetensi diœcesibus, atque illius conjunctionis perficiendæ desiderium improbo nonnullorum ardore vel invidia discussum divulgare, atque in id omni opera, studio et cogitatione incumbere: tum fidelibus potestatem fecit [1], ut sacerdotem quem vellent ad sacras exomologeses adhiberent, donec schismate Ecclesia vexaretur. Adscripta est hujusmodi litteris quinta id. Decembris dies.

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, universis et singulis Christi fidelibus et Catholicis civitatis et diœcesis Coloniensis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Dum paterna consideratione prospicimus vestræ devotionis affectum, quo nos et Romanam Ecclesiam sponsam nostram coluistis et colitis incessanter inter et contra sacrilegas turbas schismaticorum ipsam Dei Ecclesiam cunctorum dominam et magistram perniciosis conatibus et damnabili proposito impugnantium, et orthodoxam fidem ac Catholicam veritatem in perfidam et mendosam perversis dogmatibus ducere satagentium, monemur ex debito vobis, quantum cum Deo possumus, subvenire in iis præcipue quæ conscientiis vestris pacem afferant et salutem conferant animarum. Hinc est quod vobis et vestrum cuilibet auctoritate Apostolica indulgemus, ut, durantibus his malignis schismatum temporibus, unusquisque vestrum qui proprio careat sacerdote Catholico, quemcumque maluerit idoneum et discretum presbyterum religiosum seu etiam sæcularem, dum tamen Catholicum et fidelem in suum possit toties quoties voluerit eligere confessorem, qui confessione eligentis diligenter audita pro commissis etiam in casibus episcopalibus debitam juxta Ecclesiæ formam ipsi absolutionem impendat, et injungat pœnitentiam salutarem, ac quæcumque ministret et conferat canonice Ecclesiæ sacramenta: volumus insuper quod a quocumque Catholico episcopo possit recipere quæ ad pontificalem ordinem spectant, Constitutionibus Apostolicis et aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo, etc. Dat. Gaietæ V idus Decembris, Pontificatus nostri anno v ». Eodemque argumento ac die consignatas alias [2] ad illos misit, qui in Ve-

[1] Jo. l. III. p. 217. — [2] Ibid.

neta ditione in fide constantes persliterant, dum reipublicæ proceres aliique ad schismaticos, ut ait, defecerant. Promulgato etiam edicto [1], populos eorum principum, qui ipsi non parerent, imperio solutos ac liberos pronuntiavit. Postremo imposuit [2] munus Angelo tit. S. Stephani in Cœlio Monte ut in episcopum Æsculanum inquireret, qui cum Ludovico e Melioratis ad Joannem XXIII quem Balthasarem Cossam vocat, transfugerat : quem ex adverso in gratiam recepit [3] Joannes, cujus gesta percurrenda remanent.

JOANNES XXIII.

2. *Joannis XXIII gesta. Gregorium et Petrum e Luna ut hæresiarchas insectatur.* — Adducta erat in grave periculum Roma a Ladislao Siciliæ rege, qui instaurare in ea tyrannidem ambiebat : ad quam tuendam, retundendumque hostem Joannes Ludovico Andegavensi et cardinalibus comitantibus se conferre constituit [4]. Antequam vero abscederet Bononia, Henrico episcopo cardinali Sabinensi illius urbis et Æmiliæ administrationem tradidit [5], adjecta legati dignitate : atque Odonem Columnam S. Gregorii ad Velum Aureum diaconum cardinalem, qui Martini nomen ex Pontificatu traxit, Perusio, Tuderto, Urbeveteri, Interamnæ, Ameliæ, ducatui Spoletano aliisque locis præfecit [6] : tum Brandum [7] episcopum Placentinum in Poloniam misit, ut pacem inter regem Wladislaum et Cruciferos equites, quibus bellum erat, conciliaret : quos quidem fœdus hoc anno pepigisse, refert Michovias [8] iis legibus, ut capta a Polono in Prussia arces restituerentur Cruciferis, vincti equites libertatem acciperent : Samagitiam vero Lithuano duci Witoldo, donec in humanis ageret, permitterent, certamque pecuniæ vim penderent. Sed ad Joannem redeamus, qui IV non. Februarii Lunaticis et Errorianis, quo nomine Petri e Luna et Gregorii studiosi perstricti sunt a Regesti scriptore, facultatem redeundi cum ipso in gratiam ad Aprilem extraxit [9], quo tempore Concilii locum designaturus erat.

« Ad futuram rei memoriam.

« Dudum, post assumptionem nostram ad apicem summi Apostolatus, videlicet XII kal. Augusti, Pontificatus nostri anno primo, ad hoc, ut salutaris sequeretur effectus revocationis ad nostras et Romanæ Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam quorumlibet oberrantium ac etiam deviorum, omnes et singulos, qui fermento seducti et coinquinati malitiæ hæreticæ atque schismaticæ pravitatis iniquitatis alumnorum ac etiam hæresiarcharum Petri de Luna Benedictum XIII et Angeli Corario Gregorium XII se præsumentium ausu nominare sacrilego, per generale Pisanum Concilium, eorum culpis et demeritis exigentibus, ac justo Dei judicio hæreticorum et schismaticorum sententialiter damnatorum, ipsis Petro et Angelo adhærebant vel eorum alteri, seu favebant, aut præstabant per se vel alios auxilia, consilia vel favores, publice vel occulte, seu ab eorum altero dignitates Ecclesiasticas vel sæculares, seu præeminentias sive gratias, aut beneficia vel officia Ecclesiastica, regularia seu sæcularia impetrando, atque hujusmodi dignitates, officia, beneficia consequendo et retinendo involuti censuris ; ac pœnis spiritualibus et temporalibus contra tales inflictæ dignoscebantur existere, ut infra sex menses tunc proxime venturos ad eamdem Ecclesiam puro corde, et sub nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium obedientia et reverentia ex tunc perpetuo ramansuri, redirent : et de hoc coram suis metropolitanis aut ordinariis, si nobis et prædictæ Ecclesiæ obedientes et fideles forent ; alioquin coram proximioribus locorum diœcesanis, aut metropolitanis, vel ipsorum commissariis ad hoc specialiter deputatis, nobis et eidem Ecclesiæ fidelibus et adhærentibus infra dictum terminum de præmissis humiliter veniam peterent, aut satisfacerent competenter ; dictosque Angelum et Petrum, et eorum sequelam, et adhærentes, præstito super hoc per eos ad sancta Dei Evangelia corporaliter juramento, expresse abnegarent, confectis super hoc publicis Instrumentis, commonentes fuimus exhortati, illosque sic redeuntes ab omnibus et singulis excommunicationum sententiis, necnon aliis pœnis et censuris spiritualibus et temporalibus, et litteras felicis recordationis Alexandri Papæ V immediati prædecessoris nostri quomodolibet promulgatis, auctoritate Apostolica ex tunc plenarie absolvimus, remittentes eis de benignitate pastoralis officii, etiam offensam prædecessori et Ecclesiæ prædictis, atque nobis per ipsos, et eorum quemlibet propterea irrogatam ; et nihilominus, quod eos de uberioris dono gratiæ ad ejusdem Ecclesiæ gremium interim revertentes, necnon in nostra et eorumdem successorum nostrorum reverentia et obedientia persistentes firmiter, ut præfertur, paterna clementia, ad plenitudinem gratiæ nostræ reciperemus charitative, ac benignius confovendo : contra pertinaces vero et rebelles, cujuscumque status, gradus, præeminentiæ vel conditionis spiritualis vel temporalis existerent, qui post dictum terminum, in sua malitia et rebellione perseverarent, præfatisque Angelo et Petro vel eorum vel alterius ipsorum sequacibus et adhærentibus adhærere et favere pertinaciter præsumerent, ad graviores spirituales et temporales pœnas, juxta canonicas sanctiones, auctore Domino,

[1] Jo. l. III. p. 261. — [2] Ibid. p. 247. — [3] Ibid. p. 169. — [4] Ib. l. I. p. 236. diar. Bart. e Turcia arch. bibl. Vat. sign. num 111 et Ms. Ven. — [5] Lib. IV. p. 209 et 211. — [6] Ibid. p. 269. — [7] Ibid. p. 177. q. Jo. l. IV. p. 146. — [8] Michov. l. IV. c. 4. c. 45. — [9] Jo. l. IV. p. 146.

procederemus, prout ordo rationis exigeret, et tunc videremus etiam expedire, prout in nostris super inde confectis litteris, quarum tenores hic haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius continetur.

« Cum autem nostræ intentionis existat, cum illius vices geramus in terris, qui cunctos quærit salvos facere, et neminem vult perire, de uberioris dono gratiæ erga errabundos et devios hujusmodi, ut convertantur et vivant, Apostolicæ Sedis clementiam atque nostram etiam extendere denuo, et in desideriis cordis nostri gesserimus et geramus, pro salutari et votiva reformatione tranquillitatis, salutis et pacis, ac status militantis Ecclesiæ supradictæ, cujus regimini auctore Domino præsidemus; de mense Aprilis proxime futuri, juxta decretum prefati Pisani Concilii, novum ac futurum generale Concilium indictum, et divina favente clementia in loco ad id congruo, quem intendimus in dicto termino declarare, ad plenam notitiam quorumcumque celebrare solemniter, dictum terminum sex mensium circa reditum dictorum oberrantium et deviorum ad nostrum et præfatæ Sedis gremium, per nos, ut præmittitur, et per alias nostras litteras sit præfixum usque ad et per totum dictum mensem Aprilis proxime secuturi, eadem auctoritate, cum et sub modis et conditionibus in prædictis aliis nostris litteris denotatis, de fratrum nostrorum consilio extendimus per præsentes et denuo etiam assignamus, volentes et decernentes, quod qui usque et per totum dictum mensem Aprilis, ad fidelitatem, devotionem et obedientiam nostram, et dictæ Ecclesiæ puro corde redierint, et in illis permanserint, fidemque fecerint, ut præfertur; illis privilegiis, indulgentiis et remissionibus gaudeant et potiantur, quibus gaudere et potiri poterant per formam hujusmodi aliarum litterarum nostrarum, qui infra dictum semestralem terminum rediissent juxta exigentiam præmissorum : illi autem, qui animo indurato in obstinata perfidia immorari damnabiliter præsumpserint, animadversione debita percellentur, juxta sacrorum canonum instituta, et prout putabimus convenire. Nulli ergo, etc. Dat. Bononiæ IV non. Februarii, Pontificatus nostri anno primo ». Pari augendarum partium suarum studio Joannes Sigismundo Hungariæ regi facultatem concessit [1], ut cum præsulibus ac principibus a Gregorio discessuris de retinenda priori dignitate pacisceretur.

3. *Joannes parat in Ladislaum expeditionem.* — Sustinebat Gregorii causam unicus Ladislaus Siciliæ rex, qui ex Romanæ Ecclesiæ tumultibus propagare imperium affectabat : ad quem evertendum, utpote jam Alexandri sententia exauctoratum Joannes sacrum bellum decrevit ; ac Ludovicum Andegavensem in Siculi regni possessionem inducere annisus est. Imperavit itaque ad comparanda quæ ad bellum gerendum opus forent in Francorum regno [2], Cameracensi et Tullensi diœcesibus, Provincia [3], Delphinatu, Sabaudia, Lusitania [4], Algarbio, Achaia [5], Macedonia insulisque Ægæi magis subsidiarias decumas ex sacerdotiorum censibus cogendas ; quæ litteræ Bononiæ VI et IV kal. Aprilis exaratæ fuere. Lapsoque exiguo temporis intervallo ad iter in Urbem agendum se comparavit; Senis enim pridie non. Aprilis Alamandum archiepiscopum Pisanum et Petrum episcopum Albiensem ad Carolum Francorum regem legavit [6] auxilia oraturos ad Ladislaum Ecclesiarum conjunctionem dissolventem, invadentemque ditionem Ecclesiasticam propulsandum, eosque illi significare jussit, se una cum Ludovico Andegavensi ad Urbem, quam idem Ladislaus terra marique bello premebat, liberandam proficisci [7] : de cujus itinere hæc narrat S. Antoninus [8] : « Post creationem suam Bononiæ fere per annum conversatus cum curia Romam tandem petere constituit : fuerat enim illa prius aliquantulum de Ladislai regis manibus extorta, ut patuit supra. Iter ejus per agrum Florentinum et Senensem, inde ad Urbem fuit (1). » Confirmati sunt illius ad-

[1] Jo. l. IV. p. 146. — [2] Ibid. p. 192. — [3] Ibid. p. 267. — [4] Ibid. p. 199. — [5] Ibid. p. 206. — [6] Ibid. p. 192. — [7] Steph. Insiss. in suis Diar. Ext. in Vat. arch. sign. num. 3. p. 127. et in Vallic. bib. et Diar. Venet. Ms. — [8] S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 6. in priv. et Leon. Aret. in hist. Rer. Italic.

(1) Hoc anno Joannes papa venit in Urbem, quæ præcedenti anno in ejus potestatem transiverat. Diem ingressus, quem ex conjectura tantummodo indagare nititur annalista definit, qui tunc Romæ agebat, Antonius Petri in Diario Romano Rer. Ital. tom. XIV. Ingressus est enim, eodem teste, die XI Aprilis, in ipso Resurrectionis Dominicæ pervigilio. Quare cum totam illam majorem hebdomadam profectione sua ad Urbem occupatam habuisset Joannes ; ideo die Cœnæ Domini censuras pro veteri more Romanorum Pontificum, quem æmuli pariter Pontifices hoc ipso anno servarunt, in hæreticos adversariosque sibi reges et Pontifices ferre nullas potuit. Una cum Pontifice venit et Ludovicus Andegavensis, qui dein die XXVIII Aprilis in expeditionem adversus Ladislaum profectus est. Die XIX Maii prospere dimicatum, sed non diu post Ladislaus viribus resumptis Ludovicum honore victoriæ privavit coegitque, ut pæne inglorius rediret in Urbem. Antonius enim Petri in Diario, ad diem XII Julii reditum quidem Ludovici commemorat, sed lætitiæ significamenta nulla ea occasione a Romanis exhibita notat ; cum præsertim ea sedulus exponat, quæ ad receptum de priori victoria nuntium Romani præstiterunt. Sed vicissim hanc secundam expeditionem neque Ladislao magnopere successisse ex eo arguo, quod auctor Ephemeridum Neapolitanorum vulgatus Rer. Ital. tom. XXI sinistram Ladislai pugnam hoc anno narrans de prælio altero prospero nihil habet.

Demum scriptor idem Diarii Romani, gesta Joannis papæ prosequens, narrat die V Junii ad legatos ab illo fuisse in cœtum cardinalium patres XIII, quos singulos recensens in nonnullis Ciaconii catalogum emendat. Nam in Ciaconio promotio ista die una serius nempe VI Junii consignatur. Dein Ciaconius cardinales enumerat XIV, hic vero XIII, omisso Gregorio episcopo Tridentino, et Joanne archiepiscopo Ulissiponensi, qui apud Ciaconium occurrunt ; nisi forte alterutrius unus est, *Ulibonensis de Hungaria*, quem auctor Diarii substituit. Emendant hæc Annales num. 9.

Ex eodem pariter Diario notare licet sphalma Raynaldi, qui Ladislaum regem decretoria sententia damnatum fuisse a Joanne narrat die IX Decembris, id enim nona Septembris die judicium a Pontifice latum scribit. MANSI.

ventu Romani, qui ægre sustinebant Ladislai impetus, ac tum confecta in eumdem est expeditio, sollicitatique proceres, ut a Ladislao deficerent; ac præsertim datæ ad Petrum Ursinum Nolanum comitem litteræ [1], quibus Joannes Ladislaum ob violatas accepti jure beneficiario regni pactiones exauctoratum significavit, utque in eum arma caperet, hortatus est.

« Dilecto filio nobili viro Pierio de Ursinis comiti Nolano, salutem, etc.

« Cum, sicut est mundo notorium, Ladiztaus de Dirachio, se regem Siciliæ ausu temerario nominare præsumens, iniquitatis alumno, ut antiqua et detestanda scelera adversus præfatam Ecclesiam (videlicet Romanam), per eumdem patrata diutius contra jusjurandum et contenta in concessione ac infeudatione præfati regni, ac terræ citra pharum, quæ a præfata Ecclesia dudum in feudum habuit, in occupandis provinciis, civitatibus, terris et locis ad nos et ipsam Ecclesiam spectantibus, præsertim alma Urbe, provinciis Campaniæ atque Maritimæ, Reatina, Interamnensi, Tudertina, Perusina, Esculana et nonnullis aliis civitatibus, terris et locis nostris, necnon in conspirationibus, incursione status nostri, et ipsius Ecclesiæ cum variis et diversis dominis, universitatibus et singularibus personis initis et formatis (ut reliqua innumerabilia commissa et perpetrata per eum silentio transeamus) perditionis alumno Angelo Corario Gregorium XII se præsumenti ausu nominare sacrilego, hæretico atque schismatico, per generale Pisanum Concilium, suis culpis et demeritis exigentibus, ac justo Dei judicio sententialiter condemnato, faverit et adhæserit, ut præfertur, ac faveat et adhæreat etiam de præsenti, receptando eumdem, suosque sequaces etiam hæreticos per ipsum Concilium denotatos, et propter præmissa et innumerabilia alia, excessus et crimina, ut supra præmittitur, damnabiliter per ipsum commissa, regno ac terra præfatis, honoreque ac titulo regio, et omnibus dignitatibus, bonis, juribus, feudis et retrofeudis, privilegiis, exemptionibus et gratiis, quæ a præfata Romana seu aliis Ecclesiis, imperio, regibus, principibus, universitatibus, aut aliis quibuscumque singularibus personis quomodolibet obtinebat, et in quibus, et ad quæ eidem jus quomodolibet competebat, seu competere poterat, reddiderit protinus se indignum, illisque eo ipso etiam per formam infeudationis et concessionis regni, terræque præfatorum privatus fuerit et existat: omnesque et singuli vassalli ejusdem, qui debito fidelitatis, vassallagii, ligii, homagii seu alterius cujuscumque servitutis aut debiti eidem tenebantur obnoxii, seu quomodolibet obligati, a quibusvis juramentis etiam fidelitatis, vassallagii, ligii et homagii præfatorum, seu alias ipso jure absolvuntur, ac nobis et præfatæ Ecclesiæ contra eumdem Ladislaum, adhærentes et sequaces ejusdem favere et assistere tenentur et debent, et nonnulla alia exsequi, prout in concessione et infeudatione prædictis, quorum omnium tenores et formas hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, plenius continetur.

« Nos itaque intendentes, prout debitum rationis exposcit, et obstinata ipsius perversitas et nequitia exigunt, et ut nervus Ecclesiasticæ disciplinæ nulla ratione lentescat, et punitio cæteris transeat in exemplum; præfatum Ladizlaum rebellem et hostem, ac nutritorem schismatis, et persecutorem Ecclesiæ manifestum, condigna animadversione corrigere, et de tuæ nobilitatis fide, strenuitate, sinceritatis ardore, quos ad instar progenitorum tuorum, erga præfatam Ecclesiam tuam et matrem pariter et magistram fidelium gessisti hactenus, et gerere comprobaris, sumentes in Altissimo fiduciam singularem, quod monita nostra pariter et mandata, tanquam pugil et athleta fidei, intrepidis mente et corde pariter exsequeris; nobilitatem eamdem, paternis affectibus requirimus et hortamur in Domino, eidem nihilominus per Apostolica scripta præsentium tenore, ac sub excommunicationis pœna, in quam, si contemptor hujusmodi mandatorum extiterit, te incurrere volumus eo ipso, et a qua, præterquam in mortis articulo, nisi dumtaxat a Romano Pontifice absolvi nequeas; necnon privationis honorum, dignitatum, bonorum etiam feudalium, a Romana seu aliis Ecclesiis, imperio, regibus, aut aliis ex superius comprehensis concessorum, seu quomodolibet indultorum hactenus, et inhabilitatione ad illa, et quæcumque alia imposterum obtinenda, tenearis et habeas, cum omnibus et singulis gentibus, vassallis et subditis, colligatis, adhærentibus et sequacibus tuis, contra præfatum Ladizlaum ejusque adhærentes, complices et sequaces in nostrum et ipsius Ecclesiæ subsidium et juvamen insurgere, ac modis omnibus hostilibus te ac alios supradictos exercere, ut præfati Ladislai scelerosa nequitia prosternatur, ac fidelium defensetur tranquillitas, ut cupimus et speramus, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Aprilis, Pontificatus nostri anno primo ». Descivisse a Ladislao Petrum ipsum, ac secutum Joannis imperia, partesque Ludovici, e Summontio colligitur, dum tradit [1] Ladislaum, confirmatis jam rebus suis, Nolano comitatu Ursinos, admoto exercitu, exuisse. At hæc postea contigere: nunc expeditionis illius in Ladislaum susceptæ successus conjungamus.

4. *Fractæ tumultuario prælio Ladislai copiæ, qui tamen fuga lapsus reintegrat exercitum.* —

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 229.

[1] Summon. l. IV. c. 2.

Sacratis die S. Gregorii Romanæ Ecclesiæ, Ludovici Andegavensis, populi Romani ac Pauli Ursini vexillis, Ludovicus, cui Joannes Petrum Stephanescum Annibaldum S. Angeli diaconum cardinalem legationis honore auctum adjecit, exercitum duxit[1], insignibus militari virtute ducibus Francisco Sfortia, Paulo Ursino et Gentili Monterano stipatus, irrupitque in Neapolitani regni confinia superato ad Ceperanum vado. Commissum est die decima nona Maii ad Roccamsiccam prælium ancipiti inito eventu, fractæque demum Ladislai copiæ; quam rem gestam fusius describit Theodoricus Niemius his verbis : « Cum ibi per aliquot dies tempore Vernali dicti exercitus unus ab isto et alius ab alio latere dicti fluminis permansissent; capitanei exercitus Balthasaris et Ludovici regis quadam die mensis Maii circa vesperam improvisis hostibus prædictum flumen transiverunt, ipsos hostes, dum cœnare vellent, alacriter invadendo; et resistentes eis hostes hujusmodi quosdam vi repulerunt, seu fugarunt pedestres et equestres in magna copia, inter quos erant aliqui magni capitanei, et etiam quamplures comites et barones, necnon aliqui alii proceres, ad ipsum Balthasarem captivi postea deducti. Et dum hæc agerentur prædictus Ladislaus rex, videns suos in illo conflictu deficere, abinde, consulendo sibi ipsi ad castrum, Roccasicca nominatum, consistens in quadem rupe altissima, et non multum distante ab eodem loco conflictus, cum paucis de ipso ejus exercitu aufugit, timens quod dictus exercitus eorum Balthasaris et regis Ludovici eum continue sequerentur, necnon quocumque deveniret obsiderent.

« Dicti autem capitanei et eorum socii de prædicto exercitu eorumdem Balthasaris et regis Ludovici, videntes in dicto loco conflictus quamplura vasa aurea et argentea posita in mensis, ubi rex ipse Ladislaus cœnare debebat, ne illa prædicta amitterent, præfatum regem Ladislaum et alios de exercitu suo fugientes tunc ulterius prosequi non curabat : sed vasa ipsa aurea, banderia dicti regis Ladislai et cujusdam legati dicti domini Angeli, tunc Gregorii, existentis cum eodem rege Ladislao in illo conflictu, necnon plures equos et devictorum hostium arma ceperunt, inter se hujusmodi spolia dividendo; sicque dictus Ladislaus nemine ipsum ulterius persequente illud grande imminens sibi periculum tunc evasit. Et interim, quod illa fiebant, rex Ludovicus præfatus et dominus cardinalis S. Angeli natione Romanus, qui erat legatus ejusdem Balthasaris in eodem loco, ubi prius dictus exercitus præfatorum Balthasaris et regis Ludovici ab alio latere dicti fluminis collocatus extiterat, ut præfertur, permanserunt; sed nescio quare, nisi forsan de consequenda victoria contra eorum hostes hujusmodi dubitabant : tamen finaliter ipsa victoria contra eumdem Ladislaum regem ipsis Balthasare et Ludovico regi parata erat, si eorumdem Balthasari et Ludovici regis capitanei et exercitus præfatos adversarios acriter percussissent, et non ad prædandum ita repente avidi et intenti fuissent, nec habet ibi locum, quam bene pugnatur, et quam bene sternitur hostis ». Ladislaus nimirum, qui capi a victore poterat tenebris fuga evasit, ac deinde dissipati exercitus reliquias magna solertia collegit ad victorum progressus abrumpendos : qua de re hæc tradit S. Antoninus[1] :

« Duces militiæ erant Paulus Ursinus et Sfortia : aderat quoque Ludovicus Andegavensis, cui possessio regni quærebatur jam pridem ab Alexandro rex appellatus. Ab his, commisso in finibus regni prælio, Ladislaus profligatur : quod si duces militiæ, qui erant pro parte Pontificis et ducis Andegavensis, et alii sequi voluissent, aut scivissent uti victoria, actum fuisset de regno : sed immorando ac tempus terendo, recipiendi sese ac reparandi vires facultatem victo regi dederunt. Vox postea fuit Ladislai, qua die profligatus est, et sui corporis et totius regni potestatem in manibus hostium fuisse : secunda vero die corporis sui potestatem amisisse, regni tamen adhuc dominos esse potuisse, si prosecuti victoriam fuissent : tertio vero die nec jam sui corporis, nec regni capiendi habuisse potestatem, quoniam adversus illorum vim jam remedia comparasset ». Eadem pluribus refert Pandulphus Collenutius[2], qui Ludovicum Andegavensem non modo imprudentiæ redarguit in victoria non proferenda latius, quam magno labore pepererat, verum in dimittendis quos in acie ceperat; ii enim ad Ladislaum, qui ad oppidum, cui S. Germani nomen est, profugerat, se contulere, maximoque ad instaurandas lapsas res ac muniendos regni aditus præsidio adjumentoque fuere; quamobrem Ludovicus penetrare regni interiora non potuit.

Interea Joannes, qui capta in acie hostium signa a victoribus ad se transmissa acceperat, cum sibi animo fingeret omnia ad victorem prona futura, ac regnum Neapolitanum sibi subjiciendum, pulso vel capto æmulo Gregorio, maxime cum plures arcanas coitiones cum nonnullis Neapolitanis fecisset, inanem triumphalem pompam magno fastu Romæ duxit, raptatis insolenter per lutum Gregorii et Ladislai vexillis, ut narrat[3] Theodoricus e Niem, sic inquiens : « Banderia in signum victoriæ ad Romam transmissa fuerunt, quæ ipsa Balthasar de turri Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe prædicta in altum publice poni fecerat, ut ab omnibus dictam Basilicam intrantibus et exeuntibus vide-

[1] Diar. Ms. Val. Juven. Ursin. in Car. VI. hoc anno.

[1] S. Anton. [illegible] c. 6. — [2] Collenut. hist. Neap. l. [illegible] Summont. l. IV. c. 2 et alii. — [3] Theod. Niem. in Vit. Jo. XXIII.

rentur, et demum processione solemni facta in ipsa Urbe per eumdem Balthasarem cum dominis cardinalibus et aliis prælatis multis, idem Balthasar ad majorem confusionem regis Ladislai et domini Angeli tunc Gregorii præfatorum ipsa banderia in luto in contemptum retro dictam processionem publice trahi fecit : quod tamen displicuit multis curialibus et aliis magis mature res illas fortuitas videntibus, et asserentibus quod tales despectus nil facerent ad propositum, nisi quod eorumdem Ladislai regis suorumque auxiliatorum animos ad resistendum adversarii magis viriliter et ad offendendum eos vehementius provocarent ». Delusæ paulo post Joannis spes fuere, nam dum subactæ Neapolis nuntium exspectat, nuntiavit fama abruptos fuisse a Ladislao regni aditus ac Ludovicum reducentem in Urbem exercitum, quem sustentare ex præda hostili non poterat, vidit [1].

5. *Joannes sacrum bellum in Ladislaum indicit ; ob quod Hussitæ eum carpunt et turbas cient.* — At quamvis in provinciam inglorius redierit Ludovicus, Joannes majoribus in Ladislaum, ut eum everteret, insurgens studiis, primum die undecima Augusti in cardinalium senatu ipsum censuris Ecclesiasticis devinctum vulgavit : diem etiam nonam Decembris indixit, qua decretoriam sententiam ferret : non comparentem perculit anathemate, et regnorum Hierosolymitani et Neapolitani jure privavit, edixitque Siculos citeriores sacramenti ipsi præstiti religione solutos esse. Deinde sacrum in eum bellum in Galliis [2], Anglia [3], Italia [4], Germania, Bohemia, Hungaria [5], Dania [6], Suecia, Norwegia, Prussia [7], Polonia [8], Lituania, Cypro [9] et Oriente [10] promulgari jussit : quare cum Pragæ de hujusmodi in Ladislaum bello gerendo pro concione ageretur, Hussitæ ad omnes calumniis carpendæ Ecclesiæ occasiones intenti exclamarunt [11], Christianos ad Christianum fundendum sanguinem injuste a Pontifice instigari, eaque de causa aliqui populares motus excitati.

Favebat [12] Ludovico Andegavensi Wenceslaus Bohemiæ rex, cum sanguine illi conjunctus esset, atque adeo tum observantiæ in Joannem, tum amoris in consanguineum ergo, ejusdem Joannis Diploma, quo stipem erogaturis, vel religiosam militiam in Ladislaum professuris noxarum venia proponebatur, promulgari, novatoresque indulgentiis obloquentes comprimi jussit : sed cum sacerdos [13] e sacro suggestu coram populo de indulgentiis peroraret, tres sordidi artifices a Joanne Hus subornati, illi obstrepere ausi sunt, atque Hussitica improbitate appellare papam antichristum, qui contra Christianos Neapolitanos sævam militiam decerneret, comprehensi a magistratu seditionis causam præbuere : nam populus ab hæreticis in arma concitatus eos in libertatem vindicare annisus est : verum prudentum virorum oratione delinitus, discessit : cumque blasphemi illi et Pontificem et sacras indulgentias maledictis proscindere non cessarent, capitali supplicio impietatis pœnas luerunt. Tum vero Joannes Hus, qui mala doctrina in extremam calamitatem imperitos hosce homines traxerat, ut popularium animos religionis specie commoveret, novam exorsus est tragœdiam ; suis enim sectatoribus, quos fascinarat, stipatus, interemptorum blasphemorum corpora rapuit, aureoque panno circumvoluta veluti martyrum, qui pro Christo, non pro dæmonis et Joannis Hus causa, sanguinem fudissent, et per urbis plateas et Ecclesias circumtulit, concinentibus impiis nefandæ sectæ sacerdotibus : « Isti sunt sancti qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt ; » deinde Joannes in sacrario ædis, cui Bethleem nomen erat, aromatibus condiit, ratus seditiosorum sanguine novam illam suam Ecclesiam consecrasse, deque miserorum infelici sorte triumphavit, conscripto libro, in quo Danielis de martyribus oraculum iis scelere cæsis accommodavit ; tum suos ut pro tuenda ipsius amentia vitam profunderent, his verbis permulsit : « Contradicentes antichristi discipulis mendacibus in gladio corruerunt, alii autem exponentes cervices suas pro veritate martyrizati sunt, captivati, incarcerati et trucidati ; et tamen veritatem Christi non negaverunt tam sacerdotes, quam laici et mulieres. Benedictus sit ergo Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui abscondit viam veritatis a sapientibus et prudentibus, et revelavit eam laicis simplicibus et parvulis sacerdotibus qui eligunt magis Deo quam hominibus obedire, etc. » Hac ille hypocrisis pompa plebeculam pellexit in exitium. Ejus vero eloquentiam fallacem retudit contrariis scriptis Stephanus Paletz [1] theologus insignis, atque impudentiam hominis in luce collocavit, qui præsulum excusso jugo novam superstitionem conderet, et blasphemiarum reos ob scelus jure necatos consecraret ut martyres, ac tetra cadavera, ut reliquias sacras populorum venerationi exponeret : veterum autem sanctorum, quos pro Christo martyrio affectos universa testatur Ecclesia, ut vilissima cadaverum putentium ossa conculcaret :

« Jacentium, inquit, rebellium corpora sub mediastino sustulisti, et cum ea, qua tibi videbatur, summa reverentia ad cathedram tuæ superbiæ capellam dictam Bethleem detulisti, tui ipsius et scholarium tuæ societatis sanctæ obedientiæ contrariis, clamorosis et altissimis vocibus usque ad inferni novissima concrepantibus : Isti sunt sancti ; quibus sic inductis per te in ca-

[1] Theod. a Niem ubi sup. Ms. arch. Vat. — [2] Ibid. p. 188 et et 141. — [3] Lab. IV. p. 143 et 149. — [4] Pag. 178. — [5] Pag. 165 et 166. — [6] Pag. 168. — [7] Pag. 195. — [8] Pag. 208. — [9] Pag. 212. — [10] Pag. 273. — [11] Pag. 178. — [12] Æn. Silv. hist. Bohem. c. 35. et Cocl. hist. Huss. l. I. — [13] Æn. hist. Bohem. c. 25. Dubrav. l. XXII. Cocl. ubi sup.

[1] Steph. Pal. apud Cocl. Hist. Huss. l. I.

pellam illam, tantum fecisti popularis tui favoris concursum, ut non solum illorum sic juste decollatorum sanguinem linteis, maxime Reginæ tuæ et quidam alii extergerent, sed quasi præ illorum sanctitate et potius pertusa siccitate lamberent, ita ut se largiente et te donante locus ille tuæ cathedræ summus non tam Bethleem sed ad tres sanctos per te et tuos complices vocaretur. Quousque, Deus improperabit inimicus? Irritat hic adversarius nomen tuum in finem? Ecce qualis et quam manifestæ sanctitatis illorum rebellium indicia sancta invenit mater Ecclesia, ut Husca magister ille audeat tam miserabili præsumptione sancta et occulta tua judicia decernere, et homines, utique temporali (et si æterna, tu nosti, Domine) pœna dignos suæ vertiginis assertione in populis sanctificare: Revertere, Husca magister, qui sic in altis volitas, ut intueamur te. Ecce tua et tuorum prædicatio venerationem sanctorum ossium juxta ritum Ecclesiæ sanctæ cum tuis reprobas, dicens quod sanctus Wenceslaus modico, id est, fratricidio regnum promeruit martyrii, et hic cum sanctis aliis, quos sacerdotes et monachi prædicant, habent unius sancti multa capita, multa brachia et diversa ossa, quæ ubique non sanctorum sed vilium cadaverum esse potius reputantur; cujus exemplum accipe, magister: quid factum fuerit publice in Ecclesia fratrum Carmelitarum, quæ vocatur in arena in Pragensi civitate: ibidem enim sedente aliquo fratre cum reliquiis et quibusdam monstrantiis, et ad fabricam Ecclesiæ mendicante, accessit quidam tuæ sortis discipulus, et cum sedenti diceret: Quid hic agis, frater? Quo respondente: Cum sanctorum reliquiis exspecto beneficium eleemosynarum. At ille per superbiam: Mentiris, inquit, esse sanctorum reliquias: ossa mortuorum cadaverum hic retines, et Christianos decipis, cupide mendicando; quo dicto, tanquam equus insiliens pede repedans evertit mensam ad terram cum reliquiis. Quo viro per fratres eosdem comprehenso et de tanta nequitia tento, venerunt tuæ sortis armati plurimi, et excusso fratrum habitaculo maxima fit strages et confusio, et scandalum manifestissimum est factum, ut etiam prior illorum fratrum cum suis plurimis comprehensi non solum verbis turpibus, sed etiam verberibus inhonestissime tractarentur. Jam vide quomodo contra sanctæ Ecclesiæ ritum latrones recenter sanctificas, et ritum sanctæ matris Ecclesiæ honorabiliter et rite a priscis temporibus servatum hactenus vilificas, quæ in toto terrarum orbe sanctorum reliquiæ hinc inde perlatæ et traditæ salva fide Catholica honorabiliter venerantur ». De aliis Joannis Hus actis inferius dicetur: nunc ad Ludovicum Andegavensem, ad cujus partes efferendas sacra militia promulgata fuerat, revertamur.

6. *Joannes Æmiliæ partem amittit.* — Distinuere Genuenses Ludovicum, ne impetus in Siciliam converteret, ad quos in pristinam concordiam reducendos Joannes internuntio suo incumbere jussit; initas vero proximo ineunte anno illos inter inducias tradit Genuensis historia [1]; Genuenses etiam cum Florentinis [2] conciliare studuit idem Joannes hoc anno. At ipse tristem cladem accepit eo tempore, quo superiorem inutilem victoriam reportavit, amissa nimirum Æmiliæ parte [3], quam Carolus Malatesta Gregorii dux intercepit. Nec solum bello cum Gregorio erat implicitus Joannes in Italia, verum in comitatum Avenionensem ad deturbandos Pontificia regia Catalanos curas traduxit, advertitque VII kal. Maii in ejus belli sumptus decumani, auri Gallici partem. Indicta, deinde kal. Julii fuit religiosa militia, dato crucis symbolo, indulgentiisque propositis ad arcem Avenionensem expugnandam, belloque præfectus Franciscus archiepiscopus Narbonensis, cui jam ante sublato, ut dixi, e vivis Petro tit. S. Susannæ presbytero cardinale administrationem Venusini comitatus contulerat [4].

7. *Concilium Romæ celebrandum indicit Joannes.* — « Interea Joannes papa », inquit Gobelinus [5], « Concilium generale in Urbe celebrare decrevit, quod Alexander prædecessor ejus in tertio anno post Concilium Pisanum supradictum decreverat celebrandum. » Extant ea de re publicæ a Joanne ipso III kal. Maii exaratæ litteræ [6], quibus Concilium generale kal. Aprilis anni proximi Romæ indixit, quarum potissima pars delibanda visa est.

« Ad futuram rei memoriam.

« In nostræ considerationis speculum adducentes almam Urbem communem omnibus nationibus, primam cunctarum urbium reginam et dominam, in qua, ut redemptionis nostræ gratiæ per totum mundum effunderetur effectus, sacrum imperium providentia divina constituit: quodque per sacratissimam Petri Sedem caput ipsius orbis effecta, cælestia pariter et terrena superna religione complectitur, et ubi orthodoxæ fidei principium et cunctorum justorum glorificatus est exitus, ibi fidei cultus et justitiæ vigeat principatus, et in ea divinæ omnipotentia majestatis sedem suæ militantis Ecclesiæ fore constituit sanctorum sanguine rubricatam, divinarum humanarumque legum opificem, et ad quam omnes ferme fidelium nationes pro suorum remissione peccaminum et indulgentiis consequendis, quibus præ cæteris urbibus toto orbe diffusis exuberat et excellit, confluere avidius et ferventius consueverant, et pro cujus Urbis defensione et manutentione, ne a Ladislao de Durachio, se regem nominare Siciliæ damnabiliter

[1] Foliet. l. IX. — [2] Jo. l. IV. p. 109. — [3] Ms. Diar. Ven. Theod. e Niem in Vit. Joan. XXIII. Pomp. viz. hist. Bon. l. VI. — [4] Jo. l. III. p. 119. — [5] Gobel. in Cosmodr. æt. VI. c. 90. — [6] Jo. l. X. p. 236.

præsumente, hoste notorio ac rebelle, nefario ipsius Ecclesiæ occupatore, dudum contra præfatam Ecclesiam ipsius Urbis ad id totis viribus connitente, sub umbra atque perniciosi velaminis obtentu perditionis alumni Angeli Corario se Gregorium XII ausu temerario nominantis, hæretici atque schismatici et scandalizatoris ejusdem Ecclesiæ, per ipsum Pisanum Concilium, suis culpis et demeritis exigentibus, ac justo Dei judicio, ac deinde per processus Apostolicos sententialiter condemnati, suisque sequacibus sub potentissimo, formidabili extentoque brachio; nam ad diripiendam occupandamque eamdem in fomentum schismatis ac pravitatis hæreticæ terra marique modis omnibus nitebantur, ut seditionibus atque guerris occupari valeret; cum periculo foret ac evidenti ruinæ contermina, relicta nostra prædilectissima filia civitate Bononiensi, e partibus illis cum nostra curia nuper pacis angelo comitante pervenimus, illamque Urbem divina favente clementia tutati sumus, et de hostilibus faucibus nostri adventus celeritate retraximus, quæ erat (sic arctabatur angustiis undecumque) proculdubio peritura, in nostri ac præfatæ Ecclesiæ ac subditorum statu periculum inestimabile et jacturam. Locum itaque fertilem, capacissimum et accommodum, habilem et decentem esse hujusmodi futuro Concilio post deliberationem et consultationem, quas cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Ecclesiæ cardinalibus super hoc habuimus diligenter, de eorumdem fratrum consilio auctoritate Apostolica et ex certa scientia locum congregationis et conventionis præfati futuri et generalis Concilii ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, B. Mariæ semper Virginis, SS. Petri et Pauli Apostolorum, et totius cœlestis curiæ, reformationem status saluberrimi præfatæ Ecclesiæ, ac totius gregis fidelium, divinitatis ac orthodoxæ fidei cultum in virtute Altissimi, qui indirecta dirigit et convertit aspera in vias planas, et in qua nostros jactavimus cogitatus in anchoram nostræ spei præfatam Romanam Urbem declaramus, indicimus atque decernimus, assignamus ac statuimus per præsentes exhortantes, ac etiam requirentes et præsertim, qui tenentur ad hujusmodi venire Concilium fideles hujusmodi, etiam in quibusvis dignitatibus spiritualibus et temporalibus, tam regalibus quam pontificalibus constitutos, ac ipsis in remissionem peccaminum suadentes, subditis quoque videlicet patriarchis, archiepiscopis, episcopis, electis, abbatibus, capitulis et conventibus Ecclesiarum et monasteriorum omnium districte in virtute sanctæ obedientiæ injungentes, quatenus pro felici statu præfatæ Romanæ ac Catholicæ Ecclesiæ, ac ejus reformatione saluberrima, tranquillitate subditorum, pace et salute cunctorum, velint et debeant per se aut procuratores, vel nuntios idoneos, si impedimento fuerint legitimo præpediti, opportuno et debito tempore, videlicet ante kal. proxime futuri mensis Aprilis in ipsa Urbe personaliter convenire, ut illa decerni, provideri, statui et ad exsecutionem deduci valeant, quæ secundum Deum, sanctorum decreta Patrum et canonum instituta super præmissis emergentibus, dependentibus vel connexis præfato Concilio et ejus determinationi salutaria videbuntur: quibus omnibus et eorum cuilibet venientibus, stantibus et recedentibus prædictarum litterarum serie in habere, ac personis in veniendo, stando et recedendo culpis, excessibus et delictis cujuscumque qualitatis existerent, etiamsi hæresis vel læsæ majestatis crimina saperent, necnon diffidationibus, reprehensaliis, processibus et bannis, condemnationibus ac sententiis, et censuris realibus, personalibus, spiritualibus et temporalibus contra eos factis, latis, inflictis, seu promulgatis conjunctim vel divisim, et aliis contrariis nequaquam obstantibus plenæ securitatis licentiam, salvum liberumque conductum usque et post absolutionem dicti futuri Concilii per tres menses immediate sequentes valiturum tenore præsentium, impertimur, mandantes ab omnibus inviolabiliter observari, et nihilominus pro itinerantium securitate in habere, ac personis omnem pastoralis officii diligentiam impendemus totis affectibus, ac provisionibus ad præmissa. Et licet venientes ad Romanam curiam, morantes in ea, et ab illa recedentes plena debeant securitate gaudere, ac in spoliantes, capientes et detinentes eosdem excommunicationis ac anathematis sententiæ sint per processus Apostolicos promulgatæ; ne tamen venire volentes aut nuntii seu procuratores eorum ad præfatum Concilium aut ipsam curiam communem omnibus propriam, locum sibi minus tutum, et propter inimicitias vel ex causis aliis imminere sibi nuntiis aut procuratoribus ipsis periculum in itinere veniendi ad ipsum Concilium seu curiam forsan allegent: universos et singulos reges, patriarchas, archiepiscopos et episcopos, et quoslibet Ecclesiarum ac monasteriorum prælatos, clericos ac personas Ecclesiasticas; necnon duces, marchiones, barones, principes, comites, potestates, capitaneos et quoslibet alios officiales ac eorum locatenentes; necnon communia, universitates ac singulares quascumque personas, civitatum, terrarum, oppidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum tenore præsentium requirimus et hortamur in eo, qui est omnium vera salus, ipsisque patriarchis, archiepiscopis et episcopis, prælatis aliis cæterisque subditis nostris etiam armigerarum gentium capitaneis districte mandamus, quatenus præfatos venientes nuntios aut procuratores ipsos, ac ipsorum quemlibet et comitivas eorumdem in veniendo ad dictum Concilium seu curiam, morando in ea, et ab ipso recedendo in personis vel bonis aut rebus eorum vel comitivæ nullam inferant

injuriam, molestiam vel offensam, seu ab aliis quantum in eis fuerit permittant inferri. » Subdit, ut res in omnium notitiam veniat, publicum de indicto Concilio Diploma in palatii Apostolici et Basilicæ S. Petri foribus se affigi jussisse. « Dat. Romæ apud S. Petrum, III kal. Maii, Pontificatus nostri anno I. »

8. *Aurelianenses bellum indicunt Burgundo. Granatenses Castellam excursionibus infestant.* — In Galliis hoc anno exitiale et calamitosum accensum est bellum a principibus Aurelianensibus, qui cum frustra leges implorassent ad vindicandam trucidati ex insidiis parentis necem ob Joannis Burgundiæ ducis immensas opes, inque regia administranda summam auctoritatem, illi demum, inito cum aliis principibus fœdere, bellum indixere [1], publicasque litteras [2] ad creandam ipsi invidiam divulgarunt, quasi rege Carolo Delphinoque in servitutem redactis regia potestate pro libidine abuteretur. Nisus est exorientem flammam restinguere Carolus rex, ac populos sive pro Aurelianensi sive pro Burgundo arma sumere vetuit [3] : at obsoleverat ejus auctoritas, quare ii magno irarum æstu inter se concurrere [4]. Occupatum est oppidum, cui nomen est S. Dionysii, ab Aurelianensibus, animumque regis, qui agebat Parisiis, tantus terror invasit, ut regiis litteris XIV Octobris exaratis Aurelianenses læsæ majestatis crimine damnarit [5], quasi de alio creando rege conjurassent ; ita enim insusurratum ipsi est ab administris Joannis Burgundi ; qui mox provolavit Parisios cum exercitu, Aurelianenses ex eodem S. Dionysii oppido depulit ; tum in eorum studiosos tanta immanitate et impietate usus est [6], ut non modo carcerum squalore, fame, frigore, ferro eos necaret, verum ipsos etiam Ecclesiæ sacramentis procurari vetaret, corpora canibus, avibus ac feris lanianda exponeret, neque Ecclesiasticæ sepulturæ mandari permitteret : tum eo prorupit nequitia hominis immanissimi in Gallicæ gentis excidium nati, ut adversariorum quos peremerat filios, sacro Baptismo lustrari prohiberet, ut publicis litteris Carolus rex planxit [7]. Eodemque impio furore inflammati, ut ait Juvenalis Ursinus [8], nonnulli sacerdotes, dum sacrosanctum missæ sacrificium peragebant, non rectam crucem formabant manu, sed quasi a Christo ad Burgundum defecissent, decussatam crucis effigiem fingebant, quod Burgundus crucem S. Andreæ præferret.

In Hispania Granatenses, instructo præpotenti exercitu, in Castellæ fines irrupere [9], ac ferina rabie in Christianos sævierunt. Ex quorum excursionibus occasionem cepit Joannes, ut in Castellam et Aragoniam Jordanum tit. S. Laurentii presbyterum cardinalem legatum amplissima instructum potestate decerneret, ut sacræ militiæ adversus Granatenses ipsius auspiciis educendæ specie Hispanos ad partes suas perduceret.

« Dilecto filio Jordano tituli S. Laurentii in Damaso presbytero cardinali, in Castellæ, Legionis, etc. regnis et partibus immediate subjectis, regibus regnorum ipsorum, necnon in provinciis, civitatibus, diœcesibus et locis aliis quibuscumque, quæ per reges regni Aragoniæ, qui fuerunt pro tempore regi et gubernari hactenus quomodolibet consueverunt, Sedis Apostolicæ legato, salutem.

« Nuper non sine magna mentis nostræ amaritudine intellecto, Saracenos, Agarenos prædictos et alios infideles manu potenti et brachio extento, in Christianum populum, immanitate terribili ac efferitate nequissima versus partes regnorum Castellæ et Legionis et alias finitimas in multitudine maxima et horribili insultasse, ut orthodoxæ fidei cultores prosternant et Redemptoris nostri gloriam undequaque confundant, si eorum nefando proposito possibilitas respondebit ; attendentes, quantum ex hoc pestifero impetu Christiano populo discrimen immineat, et quod jam crebris, ut ita loquamur, infidelium congressibus et arietum impulsibus fidei Catholicæ fundamenta pulsantur ; quodque nisi præsidia intentantur, Christianorum religio illis in partibus excidio videtur esse contermina, ea propter nos tantum imminentibus et emersuris incommodis in confusionem fidei prælibatæ pio ac paterno compatientes affectu, illoque volentes, non quo cupimus, sed quo possumus, auxilio paternaliter subvenire charissimo in Christo filio nostro Joanni regi Castellæ et Legionis illustri, necnon dilecto filio nobili viro infanti Ferdinando gubernatori regnorum Castellæ et Legionis præfatorum, quos cum nonnullis principibus, ducibus, magnatibus aliisque incolis regnorum et partium circumadjacentium, illo, qui ubi vult spirat, misericorditer inspirante, vexillo vivificæ crucis in subsidium ipsorum regnorum et partium oppressorum assumpto, animas suas ad vindicanda hujusmodi opprobria salubriter pro eo, qui eas pro se repositas in vitam custodit æternam, ponere decrevisse fide digna relatione percepimus » ; et infra : «Nos prædicationi crucis in regnis et partibus prædictis per te, de cujus zelo adeo quæ Dei sunt, et præcipue ad succurrendum regnis et partibus non ignota nobis tuæ conscientiæ puritas, virtutis constantia et ipsa continua experientia nos informant, decrevimus insistendum. Ideoque tibi, quem ad Castellæ, Legionis, Aragoniæ, Navarræ ac Granatæ regna, et partes immediate subjectas regibus regnorum ipsorum, necnon provincias et loca alia quæ

[1] Juven. Urs. hoc an. in Car. VI et Monstr. vol. 1. c. 71, 72. — [2] Ext. eod. c. 71. — [3] Ibid. c. 75. — [4] Cap. 97. — [5] Eod. cap. — [6] Id. ib. — [7] Ext. ib. c. 116. — [8] Juven. Urs. in Car. VI hoc ann. — [9] Ext. de eo Jo. lit. apud Eug. IV l. XII. p. 25. et l. XV. p. 212.

cumque, quæ per reges dicti regni Aragoniæ qui fuerunt pro tempore regi et gubernari hactenus quomodolibet consueverunt, legatum Apostolicæ Sedis providimus destinandum, etc. » Dat illi provinciam, ut sacram expeditionem promulget in Mauros, cum ad pelliciendos Christi fideles sacra indulgentiarum præmia ac privilegia, quæ concedi Asiaticam expeditionem suscipientibus consuevere, impertitur; ac sacerdotes auctoritate instruit, ut criminum nexibus eos exsolvant, vel qui arma capessiverint, aut malis artibus partas opes contulerint. « Datum Romæ, etc. »

Non successere e sententia Joannis consilia, nam Petrus e Luna Hispanos in sua servitute continebat. Et quidem in Aragonia cum post mortem regis Martini sine prole defuncti interregnum esset, post gravissimas concertationes, Ferdinandus Castellanæ regiæ, Joanne rege annis minore, procurator ad Aragonium sceptrum proximo anno vocatus[1] est, qui, bello Maurico confecto induciisque mensium septemdecim pactis, Castellæ vires ad æmulos obterendos terrendosve in Aragoniam convertit : deinde a Petro e Luna pseudopontifice facto Dertusæ colloquio Siciliæ ac Sardiniæ beneficiarium imperium accepit[2].

9. *Cardinales creati a Joanne.* — Hoc anno Joannes, ut se armis ac scientia communiret, inquit Niemius[3], quatuordecim cardinales eruditionis laude præstantes creavit[4], inter quos doctrina excelluere Petrus de Aliaco episcopus Cameracensis tit. S. Chrysogoni presbyter, et Franciscus Zabarella Florentinus episcopus designatus SS. Cosmæ et Damiani diaconus. Cæteros duodecim ex Vaticanis Monumentis recenset Felix Contelorius[5], nimirum Franciscum Landum patriarcham Constantinopolitanum tit. S. Crucis in Jerusalem, Antonium Pancerinum e Portugruario patriarcham Aquileiensem tit. S. Susannæ, Alamannum Adimarium archiepiscopum Pisanum tit. S. Eusebii, Joannem archiepiscopum Olisiponensem tit. S. Petri ad Vincula, Georgium e Liechtenstain episcopum Tudertinum tit... Thomam Brancatium episcopum Tricaricensem tit. SS. Joannis et Pauli, Brandam e Castellione episcopum Placentinum tit. S. Clementis, Thomam Langlei episcopum Dunelmensem tit... Robertum e Luna episcopum Sarisberiensem tit... Ægidium de Campis episcopum Constantiensem tit... Guillelmum Philasterii decanum Rhemensem tit. S. Marci, presbyteros et Lucidum e Comitibus protonotarium Apostolicum Sanctæ-Mariæ in Cosmedin diaconum cardinales.

10. *Charismata S. Franciscæ Romanæ, et Evangelistæ ejus filii.* — Eodem anno Evangelista filius S. Franciscæ viduæ Romanæ novennis puer, sed prudentia canus et prophetiæ dono clarus, ad cælestem immortalitatem migravit[1]. Is duos monachos mendicantes præ domus paternæ foribus conspicatus alterum increpuit, quod pretiosiores vestes induere exambiret, ipsique imminentem calamitatem prædixit. Contempsit ille atque episcopatum iniqua arte adeptus, turpem vitam miserabili fine conclusit. Alias pugionem e paterno latere vaginaque ereptum dorso patris admovit, vaticinatus ita pugionem in ejus dorsum adactum iri : probavit rem exitus, nam cum ob pulsum Bonifacium IX coorta esset seditio, Laurentius Pontianus Franciscæ vir, Pontificii nominis vindex, ab hoste Ladislai regis studioso pugione in dorsi designata parte confixus est, ut pene examinatus conciderit, nec sine magnis laboribus ac piis potissimum uxoris precibus convaluerit. Dum vero epidemia in Urbe grassabatur, Evangelista, qui matri referebat se non mundo sed cœlo idoneum fore, pulcherrima morte occubuit : quo temporis momento puella, quæ in vicinia morbo oppressa pluribus diebus vocis usum amiserat, exclamavit intueri se Evangelistam e Pontianis clarissima luce circumfusum a duobus angelis in cœlum deferri : quinimo ipsemet, antequam spiritum efflaret, hortatus matrem ad Christianam constantiam professus erat, sanctos Antonium et Onuphrium, ac plures angelos ad ipsum sociandum sibi astitisse. Postea evoluto anno cœlesti circumfusus luce se videndum matri objecit, atque unius horæ flexu ab albescente aurora ad exortum solem de cœlitum felicitate disseruit : quinetiam Archangelum custodem adduxit, cujus aspectu ipsa potiretur[2]. Is si quapiam in re aliquando Francisca peccabat, ex ejus oculis evanescebat, seque videndum præbebat, cum illa culpam planxisset : si vero quispiam præsente sancta muliere peccasset, mox archangelus quasi suffusus pudore vultum tegebat : si illa vexabatur a dæmonibus, opem laboranti afferebat. Tanta vero luce fulgebat, ut noctu ad comarum illius fulgorem Francisca divina officia perlegeret. Antequam vero hunc archangelum formæ elegantia insignem manusque in crucis formam decussatas gerentem acciperet, ab angelo custode percuti consueverat[3], si quando leviter peccaret, etiamsi neminem intueretur, adeo ut cum socrus Cæcilia et Vannozza glos de rebus caducis inter se colloquerentur, neque ipsa metu quodam humano capta sermonem abrumperet, alapam acceperit, quamvis nemo compareret : cumque Antonello, qui ipsi a confessionibus erat, internos mentis sinus panderet, nec tamen omnia munera divinitus illi concessa præ ignava demissione referret, ictum adeo gravem humeris excepit, ut in terram projecta sit, stupente sacer-

[1] Jo. Mar. l. XX. c. 1. 2 et 3. — [3] Id. ib. c. 5. — [4] Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII. — [5] Contel. in Elen. card. — [5] Ibid.

[1] Vit. S. Francisc. Rom. l. 1. c. 9. — [2] Ib. c. 13. — [3] Cap. 12.

dote, cui mox errorem aperuit : cum vero post sacram sumptam Eucharistiam in exstasim rapta esset, corripi se ab angelo didicit. Eo quoque divino munere ornata [1] est, ut fœtorem peccatorum persentiret, ac faciem ab iis, qui impudicitiæ labe inquinati erant, averteret et si prope lupanaria iter haberet, tanto fœtore afflata angebatur, ut pene exanimata corrueret.

11. *Ægidius hæresiarcha.* — Erupit [2] hoc anno latens hæresis (1), quæ excellentis doctrinæ specie fœdissimos errores, et divini amoris nomine carnales amores commendabat ; et vocitata est hominum intelligentiæ secta, quod illi se intelligentia præditos dicerent, reliquos vero veluti mentis expertes contemnerent. Hujus auctor hæreseos Ægidius Cantor laicus illusus a dæmone socium habebat Guillelmum de Hildernissen pseudocarmelitam, et una cum eo a sacræ fidei censore Ordinis Prædicatorum Quintini in Picardia ad damnandum errorem adductus est. Porro Ægidius se mundi salvatorem esse effutiebat, dæmones hominesque salutem demum consecuturos, jejunia, orationes, corporis macerationes, Ecclesiæ ritus et sanctiones despiciebant, sacram exomologesim profanabant, gravissima delicta subticendo et leviores culpas ad hypocrisis pompam detegendo, appellitabant carnalem copulam Mahometis exemplo paradisi delicias, actumque mere naturalem esse, atque ideo sine crimine exerceri, et omnes actus, etiam nefarios, ad divinam voluntatem beneplaciti referebant : legis novæ ferendæ a Spiritu sancto tempus imminere, ac tum veritates Catholicæ religioni contrarias contra tria religiosarum familiarum vota prædicatum iri : quæcumque deliramenta concepta animo Spiritus sancti arcanos instinctus putabant : de purgatorio et inferno contraria orthodoxæ fidei sentiebant. Addebat Guillelmus, de quo paulo ante memoravi, nulla esse merita vel demerita, Christum enim profusa meritorum affluentia omnes redemisse : non inquinari animam corporum maculis : Eucharistiam despiciebat, quod Deus ubique locorum versetur : resurrectionem mortuorum negabat, quod omnes jam in Christo resurrexisse effutiret. Ejusmodi autem Hydræ plura succisa capita iterum eduxere novatores, nam Georgium Majorem se salvatorem esse ementitum, Lutherum merita et demerita sustulisse, seque Spiritus sancti organum esse jactasse, Calvinum Eucharistiam despexisse, omnesque castitatis hostes fuisse infensissimos suis locis dicetur.

Disseminati fuerant hi errores maxime Bruxellis et Cameraci, atque adeo in his urbibus a Guillelmo prædicto publice revocati [1] et damnati fuere : narrat vero Joannes Gerson [2] in libro de distinctione visionum verarum a falsis, irrepsisse hoc tempore apud nonnullos, qui pietatem profitebantur, obscœnam hæresim Begardismi propaginem, quæ amores carnis divini amoris fucata dulcedine obvolutos instillabat.

[1] Cap. 11. — [2] Ms. collegii Navarrici Parisien. apud Spondan.

[1] Ms. colleg. Navar. [2] Gerson. Vit. de dist. verar. vis. a fals.

(1) Hæresis intelligentiæ, quam describendam hic suscipit annalista, ante duodecim saltem annos cœpit, cum Frater Guillelmus juridice hoc anno interrogatus prodiderit, se ante duodecim fere annos audivisse Ægidium cantorem dogma quoddam ex iis, quæ hæretici illi tuebantur spargentem. Assertores ejus et principes Ægidium cantorem et Guillelmum pseudo-carmelitam hoc anno ejurare hæresim suam coram fidei censore monacho Dominicano ex fide Spondani asserit annalista. Porro Spondanus historiam hanc desumpsit ex publicis Tabulis tunc signatis servatisque in pluteis collegii Navarrici Parisiensis, quas demum Tabulas Baluzius Miscellan. tom. II, pag. 277 integras produxit, signanturque anno MCDXI, Indictione IV, mensis vero Junii die XII, Pontificatus Joannis anno II. Sed neque ex his Tabulis, neque ex Spondano adstruitur quod annalistæ incauto excidit, ea nempe occasione, utrumque hæresis principem palinodiam recinisse. Id enim ab uno Guillelmo, qui unus in judicio adstitit, præstitum est, judice non quidem censore fidei Dominicano : sed illo præsente, Petro de Alliaco, qui ante dies VII cardinalis a Joanne renuntiatus absens, nondum cardinalem, sed Cameracensem episcopum adhuc agebat. Quædam insuper Ægidio, seu Guillelmo tribuuntur hic in Annalibus, quæ ex Tabulis illis a feminis quibusdam ejusdem sectæ jactata fuisse discimus, ut illud de fornicatione, quam fœmina ejus sectæ licere prædicabat. Denique Guillelmus in sua palinodia multas ex ipsis hæresibus, eam præsertim quæ fœdum aliquod et turpe continebat, nec a se traditas nec unquam admissas professus est. MANSI.

GREGORII XII ANNUS 6. — CHRISTI 1412.

1. *Gregorii litteræ Encyclicæ ut schismaticis resipiscentibus et Catholicis consulat.* — Anno a Virgineo partu duodecimo supra mille quadringentos, Indictione quinta, Gregorius, ut labentes in dies res suas instauraret, plures legatos, præcipue in Germania creavit, nimirum Rabanum episcopum Spirensem [1], Wernerum Trevereusem archiepiscopum [2] et Corradum Susatum S. Cyriaci Wormatiensis præpositum [3], cui etiam in ditione Ludovici palatini Rheni ac fratrum donec a Joanne discederent dicendi Ecclesiastici et profani juris potestatem contulit [4]. Tum plura Diplomata adversus Joannis studiosos edidit [5], in illosque potissimum [6] qui Hermannum Lantgravium Hassiæ ipsi adhærentem molestia aliqua afficerent : utque religioni eorum, qui illi parebant vel erant pariturі prosp iceret, sanxit [7] ut populus a quovis sacerdote sacramentis procurari, et clerici a quocumque episcopo Catholico sacris ordinibus initiari possent : tum formulam sacramenti, qua ad ipsum reversuri expiandi forent, proposuit.

« Universis Christi fidelibus et Catholicis ubicumque existentibus salutem, etc.

« Quoniam jugi urgemur meditatione curisque assiduis sollicitamur, ac mens nostra officio pastorali nobis credito semper invigilat, ut vobis inter sacrilegas schismaticorum catervas constitutis, Catholicam veritatem vestramque constantiam et fidem continuo destruere ac evellere satagentes, subsidia salubria, quorum provisione levius ipsorum machinationes vitare, conscientiarumque vestrarum salutis felicius antidota habere poteritis, afferamus. Et quanquam nuper pia consideratione decrevimus in quadam concessione nostra, quæ incipit : « Dum paterna consideratione prospicimus nonnullas gratias spirituales vestris devotionibus indulgere, ut unusquisque vestrum, durantibus his malignis schismatum temporibus, qui propriis caruerit episcopo et sacerdote Catholicis, quemcumque maluerit idoneum et discretum presbyterum sæcularem sive religiosum, etiam si de Ordine mendicantium fuerit, dum tamen Catholicum et fidelem in suum possit, quoties voluerit, confessorem eligere, qui confessione eligentis diligenter audita, pro commissis etiam in casibus episcopalibus, debitam juxta Ecclesiæ formam ipsi absolutionem impendat, et injungat pœnitentiam salutarem, ac quæcumque ministret et conferat canonice Ecclesiæ sacramenta ; insuper quod a quocumque Catholico episcopo, si proprio Catholico careat, possit recipere quæ ad pontificalem ordinem spectant » ; quia tamen malitia temporis non patitur ex iis vestris stimulis esse plene provisum, uberiori indulgentia rationabili inductu permoti, vestram devotionem pie inducimur prosequi, ex qua non modo vestræ commoditati, sed etiam schismaticorum saluti consuli arbitramur : nam juxta Apostolicam sententiam vir infidelis salvatur per mulierem fidelem. Si igitur provisione gratiosa Catholici schismaticis participatione rationabiliter adjungi permittantur, ope fideli Catholicaque doctrina a schismatica labe poterunt revocari.

« Hinc est quod per dictum tempus, quo sancta mater Ecclesia sponsa nostra schismatis opprobrio fatigatur, indulgemus ut unusquisque vestrum utriusque sexus proprio carens Catholico episcopo a proprio sacerdote Catholico, quod si caruerit, tunc a quolibet sacerdote Catholico idoneo sæculari seu religioso possit in votis commutationem et a censuris absolutionem recipere episcopo reservatas, quodque decimas, primitias, oblationes ac alia Ecclesiastica jura schismaticis, si Catholici forent, debita solvere, dividere et dispensare possit secundum quod sibi fideliter melius videbitur convenire. Volumus insuper ut, præmisso ordine episcopi et sacerdotum non mutato, quilibet vestrum censuris per processus Apostolicos, sive in jure a casibus papæ reservatis irretitus, qui propter schisma præsentiam nostram nostrive commissarii ad hoc habentis potestatem sine

[1] Greg. l. IV. p. 24. — [2] Pag. 28. — [3] Pag. 27. — [4] Pag. 51. — [5] Pag. 4 et 9. — [6] Pag. 26. — [7] Pag. 52.

periculo, seu ex aliis legitimis impedimentis habere nequit, possit absolvi et super irregularitatibus occasione præmissarum censurarum contractis in forma canonica consueta quoties opus fuerit, dispensari.

« Præterea, ut miserabili schismaticorum cui ex corde compatimur, succurri possit cæcitati, indulgemus ut quilibet schismaticus utriusque sexus Apostolicis sententiis ob hoc irretitus, cujusvis status aut conditionis fuerit, ab errore schismatis ad unitatem Ecclesiæ convertendus, ordine superiori de episcopo et sacerdotibus reservato juxta formam juramenti præsentibus insertam, Patrum decretis conformem, possit absolvi et reddi Ecclesiæ unitati, ac super irregularitatibus occasione hujusmodi schismatis et sententiarum inde contractis libere dispensari. Forma igitur juramenti, de qua præmisimus, infrascripto modo fiat : nam illis, qui a fide et unitate nostra non recesserunt, sed fecerunt aliquem actum schismaticum, sequens juramentum detur :

« Ego N. confiteor me fecisse talem actum schismaticum, non tamen corde, et cum schismaticis participasse etiam in crimine et divinis ad evitandum scandalum, damnum vel periculum, propter quod ultra alias pœnas juste illatas a jure vel ab homine sententiam excommunicationis damnabiliter incurrisse ; sed nunc præfatum schisma penitus abjuro, et dominum Gregorium fateor corde et ore fuisse et esse verum Romanum Pontificem, præter quem nullum alium, cujus domini Gregorii papæ XII et successorum suorum canonice intrantium promitto, et sanctis Evangeliis corporaliter tactis, juro stare mandatis, et ab ista fide nunquam recedere, nec deinceps aliquem actum schismaticum efficere. Ita me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Cæteris vero qui a fide et unitate nostra simul seu ab unitate tantum et non credulitate recesserunt, secundum quod culpabiles reperti fuerint, utrumque simul alterumve tantum exprimendo detur juramentum infrascriptum.

« Ego N. laqueo schismatis olim detentus, separatus videlicet a credulitate summi Pontificis domini nostri domini Gregorii papæ XII et ipsius obedientia, quia adhæsi, malitia depravatus seu errore deceptus, antipapæ seu antipapis, impugnanti seu impugnantibus verum Apostolatum ejusdem domini papæ Gregorii, necnon fautoribus ejusdem antipapæ seu eorumdem antipaparum, per divinam gratiam ad cor reversus, sicut corde et ore peccavi, sic corde et ore abjuro ipsum schisma, quo fui detentus et omnem hæresim, quam fortassis ob præmissa incurrissem, et ipsum dominum Gregorium fateor esse unicum et verum Romanum Pontificem et successores suos canonice intrantes ; et rebelles contra papatum ejusdem et successorum suorum canonice intrantium fateor esse perniciosos schismaticos, a cujus fide et obedientia et successorum suorum canonice intrantium juro, sanctis Evangeliis corporaliter tactis, me de cætero non recessurum, necnon me non daturum auxilium, consilium vel favorem verbo vel facto rebellibus eidem Romano præsuli domino Gregorio papæ XII et successoribus suis canonice intrantibus, sed stabo mandatis ejusdem veri Romani Pontificis et successorum suorum canonice intrantium. Sic me Deus adjuvet et ista sancta Dei Evangelia.

« Insuper propter mixtionem Catholicorum et schismaticorum ex utraque parte multorum misericorditer dispensamus, quod Catholici de suis dominiis loca et personas schismaticorum minime teneantur evitare, non tamen ex hoc concedimus quod ad dominia schismaticorum accedant. Si vero Catholicos a schismaticis ab exsecutione suorum officiorum in suis locis et Ecclesiis contigerit prohiberi, ex tunc, et non alias, ne divinis et sacramentis defraudentur, ut in locis habilibus, prout reverenter possint, super quo eorumdem conscientias oneramus, in altaribus portatilibus coram quibuscumque Catholicis etiam ante diem celebrare, gratiose indulgemus. Concedimus etiam, ut quælibet Ecclesiasticarum personarum Catholicarum, quæ propter schisma in locis monasteriorum seu beneficiorum suorum absque contumelia Creatoris stare minime valet, in et cum iis locis ac personis etiam sæcularibus se recipere, quibus naufragium effugere felicisque vitæ portum queat reperire ; et tunc horas canonicas secundum quodcumque ordinarium aut ordinem ab Ecclesia approbatum dicere ut se suis sociis, cum quibus conversatur, de iis dicendis conformet ; quodque hujusmodi personæ ab Ecclesia in dictis jejuniis omnino servatis, devotis Catholicis, apud quos eos morari contigerit, temporibus cæteris scandalis semper quantum possibilitas permittat proximorum vitatis, in esu facere se conformes, ne dispari comedendi usu Catholici earumdem receptores molestius onerentur, exceptis Carthusiensibus in esu carnium, licite possint. Et ne circa præmissa ambigendi materia relinquatur, per idoneum sacerdotem hunc intelligi debere, qui discretionis qualitate talis merito reputari possit, declaramus. Constitutionibus Apostolicis et aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, etc. Dat. Gaietæ IX kal. Septembris, Pontificatus nostri anno IV ». Labente bimestri Gaieta pulsum Gregorium adductumque in extremum discrimen postea videbimus, cum a Ladislao Neapolitano rege contra spes omnes desertus fuerit. Interea cum Pontifex intellexisset[1] ineunte anno Anconitanos ad pangendam cum eodem rege societa-

[1] Greg. l. IV. p. 11.

lem, antequam is ad Joannem se converteret, postea vero fama increbesceret Ladislaum ipsum fidem mutare servireque tempori, eosdem Anconitanos ab ea suspicione visus[1] est amovere : sed contrarii demum successus obscura consilia mox prodidere.

2. *Ladislaus ad Joannis partes transit, datis ad eum supplicibus litteris.* — Indictum fuerat superiori anno a Joanne bellum adversus eumdem regem, qui Gregorii causam tuebatur, atque ex finitimis regnis copias, ex remotioribus vero indulgentiarum effusione subsidiarium aurum contrahebat, quam ob causam Henricum episcopum Gravinensem aliosque internuntios in Navarram et Fuxensem comitatum misit[2], ac religiosam militiam indixit[3]. Acceptæ itaque superiori anno cladis perterritus Ladislaus, futurosque Ludovici Andegavensis et sociorum impetus timens, delinitusque amplissimis promissis, posthabita quam Gregorio dederat fide, accommodare se tempori, neque ab aliis regibus et principibus, qui (Aragonensi excepto) Pisanorum conventuum decreta erant amplexi, dissentire decrevit. Coacto itaque episcoporum et doctorum cœtu, cum illi disceptarent pluribus argumentis Gregorium rite exauctoratum fuisse, Raynaldo S. Viti in Macello diacono cardinali, Joannis legato se suaque omnia addixit, professus Joannem esse Pontificem atque illius imperiis obsequentem se futurum pollicitus, mox regias litteras[4], quibus Joanni fidem obstringebat, subjectis conceptas verbis dedit:

« Sanctissimo in Christo patri et beatissimo domino domino Joanni summa Dei providentia papæ XXIII sacrosanctæ Romanæ et totius universalis Ecclesiæ dignissimo summo Pontifici, devotissimus sanctitatis vestræ filius Ladislaus, Dei gratia Hungariæ, Jerusalem, Siciliæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galiciæ, Lodomeriæ, Comaniæ Bulgariæque rex, Provinciæ et Forcalquerii ac Pedimontis comes, post humillimam et devotissimam recommendationem ad pedum oscula beatorum.

« Cum in cunctis actionibus præsertimque, quæ in mortalium mentibus possent alicujus dubitationis scrupulum generare, ut queat purissima veritas elici in iis præsertim, quæ respicere dignoscuntur Catholicæ fidei, extra quam salus esse non potest, quomodolibet veritatem et integritatem, desiderabilis unionis in Dei Ecclesia causare, ut elisis exstirpatisque ex agro Dominico vepribus, grex fidelium erga cultum fidei orthodoxæ unitarum mentium vigilantia devotius semper incumbat, sit summopere incumbendum; nosque aliquamdiu negotiorum mole tam juris quam facti pensata, hæsitaverimus de hac super veritate atque justitia assumptionis ad apicem summi Apostolatus vestræ beatitudinis, et super dependentibus, incidentibus ac emergentibus ab eadem, tandem viis et modis omnibus exquisitis, sicut Patri luminum placuit, et habilis super præmissis et infrascriptis maturis consiliis tam prælatorum, procerum, magistrorum in sacra pagina, doctorum ac virorum notabilium et insignium vicibus repetitis plenaria veritate comperta; ac attendentes aliorum regum et principum ac communitatum Catholicæ fidei subjectorum in hac materia processus et modos, et quomodo eidem beatitudini vestræ reverenter obediunt ad laudem omnipotentis Dei et totius cœlestis curiæ, necnon statum præfatæ Romanæ Ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ et successorum ejusdem Romanorum Pontificum canonice intrantium, pacem et tranquillitatem regni, status et dominorum nostrorum et omnium subditorum, invocata sancti Spiritus gratia, eidem vestræ beatitudini tenore præsentium nuntiamus, quod nunc firme credimus et tenemus et indubitanter profitemur præfatam assumptionem vestram ad regimen Romanæ et universalis Ecclesiæ inspiratione divina fuisse canonice celebratam.

« Et ut subditi nostri in via veritatis de cætero ambulent, et hæc et alia in cunctorum notitiam deducantur, pro persona nostra ac universitatibus et singularibus personis eorumdem tam Ecclesiasticis quam laicalibus, etiam in dignitatibus pontificalibus constitutis, et pro omnibus et singulis aliis nostris subditis, ac terris et locis, quæ quocumque titulo detinemus, reverendissimo domino Raynaldo S. Viti in Macello diacono S. R. E. cardinali commissario dictæ vestræ sanctitatis, et pro eadem vestra sanctitate necnon Romana Ecclesia utriusque successoribus canonice intrantibus recipienti reverentiam et obedientiam debitas dedimus et exhibuimus, vosque Joannem divina providentia XXIII in verum et unicum Romanum Pontificem et in terris Jesu Christi vicarium, Petrique Apostolorum principis successorem cognovimus et cognoscimus per præsentes. In qua quidem obedientia devotione et filiatione vestris et successorum vestrorum canonice intrantium, ut præfertur, cum integritate mentis purissima et incommutabili cum omnibus et singulis supradictis indeficientibus studiis persistemus futuris temporibus cum sinceritate cordium toto nixu, ac vestrum Apostolicum statum et nomen per nostros subditos in suis devotis orationibus fecimus suscipi specialissime recommissum: et ad hoc, ut præmissa etiam in Romana curia et coram vestræ beatitudinis præsentia etiam celebrentur, ad ejusdem beatitudinis vestræ præsentiam oratores nostros solemnes procurabimus celeriter destinare. Sanctitatem vestram conservare dignetur Altissimus diu Ecclesiæ suæ sanctæ. Præsentes autem litteras magno præsenti meo sigillo munitas fieri

[1] Greg. l. IV. p. 31. — [2] Ibid. l. I. p. 56. — [3] Pag. 67. — [4] Ext. apud Jo. l. V. pag. 206.

feci in testimonium præmissorum, quas pro ipsarum validiori robore dedi et subscripsi propria manu mea. Datum in castro meo novo Neapolis per manus mei prædicti regis Ladislai anno Domini MCDXII, die XVI mensis Octobris, VI ind. regnorum meorum anno XXVI. »

Corruptum auro fuisse Ladislaum a Balthasare, ut Gregorii partes desereret, tradit Theodericus Niemius [1], cum ferro vinci non potuisset, ejusdemque Ladislai perfidiam graphice depingit hisce verbis : « Quoniam per ipsum Ladislaum regem ejusque auxiliatores subditi et fideles dicti Balthasaris et præsertim in ipsa Romandiola, Campania, necnon Tuderto, Æmilia et quibusdam aliis terris ejusdem Romanæ Ecclesiæ habitantes plurimum vexabantur in personis et bonis eorum : propter quæ dictus Balthasar mente consternatus reperit modum cum dicto Ladislao rege concordandi, mediantibus pecuniis et quibusdam magnis promissionibus per ipsum Balthasarem præfato regi Ladislao per aliquos mediatores factis. Sed quantæ fuerunt illæ pecuniæ et quales erant ipsæ promissiones pauci noverunt, sed diversi de hoc diversa loquebantur. Audivi tamen a quodam tunc obedientiæ dicti domini Angeli tunc Gregorii, quod idem Balthasar dictum Ladislaum regem, ut ab ipso Angelo tunc Gregorio recederet, dictumque Balthasarem pro papa deinceps haberet, cum summa centum millium florenorum sibi per quemdam Florentinum per ipsum Balthasarem transmissorum sophisticasset. O misera pecunia, etiam quales et quantos in illis partibus corrumpere aut decipere consuevit, ut sæpe de fide ad perfidiam declinarent ! »

3. *Concordiæ leges inter Joannem et Ladislaum, qui perfide prodit Gregorium, et Gaieta expellit.* — Compositum inter Joannem et Ladislaum regem fuisse fœdus XV Junii refert Ms. Diarii Veneti [2] auctor, ac pactionum formulam affert, ut nimirum Ladislaus non modo Neapolitano regno potiretur, verum insulæ Siciliæ, quæ Aragonio Petri e Luna sectatori parebat, jure donaretur : crearetur Romanæ Ecclesiæ atque imperii signifer, ducenta ac viginti aureorum millia acciperet, habente que medio tempore, quo solvenda forent, Asculum, Viterbium, Perusium, Beneventum ipsi oppignerarentur ; mille præterea equites Joannes suo sumptu, dum bellum gerebatur in Siculos, in Sicilia aleret : jus omne quod Ludovicus in regnum Neapolitanum se habere contendebat, ei abrogaret. Remissum præterea est Ladislao vectigal lapso decennio non persolutum, quod in annos singulos ad quadraginta aureorum millia ascendebat. Professus vero est Ladislaus deserturum se Gregorium eumque in Joannis obsequium adducturum utque persuaderi se sineret, proposita hæc illi fuit illecebra, quinquaginta aureorum millia ipsi in annos singulos persolutum iri, ac tres ex ipsius affinibus, quos optasset, cardinalium numero adscribendos : sin vero fœderi adversaretur, Ladislaus spopondit se Neapolitano regno depulsurum Gregorium, ac vel in Provinciam vel in Dalmatiam abducturum. Hæc auctor anonymus cui Pigna [1] in pluribus consentit, additque Gregorio Piceni legationem promissam. Aliam etiam iis concordiæ legibus fuisse adjectam, ut omnes a Ladislao factæ alienationes ratæ a Joanne haberentur, ex ejusdem litteris [2] V nonas Julii exaratis constat, quibus Policastrensem urbem Betto equiti divenditam confirmavit.

Dum ita Gregorium prodebat Ladislaus, pro quo Innocentius prius, tum Gregorius ipse se obstrinxerant, numquam cum Gallis in concordiam venturos, nisi Neapolitani regni jura ipsi assererentur, clandestine admodum perfida agitasse consilia memorat Niemius [3] : « Quando, inquit, pax seu concordia illa sic sub nive facta seu cooperta fiebat, adhuc dominus Angelus, tunc Gregorius, cum suis cardinalibus et curialibus in civitate Gaieta maritima non remote ab ipsa Campania sub protectione ipsius Ladislai regis residebat ; tamen hujusmodi tractatum concordiæ in principio penitus ignorabat. Et dictus rex Ladislaus illa tempestate ad eumdem dominum Angelum, tunc Gregorium, quadam vice veniens, et deposito caputio seu pileo de capite, ipsum dominum Angelum, tunc Gregorium, more solito honorabat. Dictus vero dominus Angelus, tunc Gregorius, de prædicta concordia secrete informatus, eidem regi publice dixit : Carissime domine rex, quare cum adversario meo concordasti, me inscio penitus et excluso ? Qui quidem rex constanter negabat dictam concordiam se fecisse. Attamen die sequenti per quemdam de suis ipsi domino Angelo, tunc Gregorio, intimari fecit, quod infra certum tempus, tunc expressum etiam nimis arctum, cum suis se ab eodem regno Siciliæ absentaret : et tunc primum ipse dominus Angelus, tunc Gregorius, cognovit dictam concordiam processisse, sibique atque suis, si diutius illic remanerent, quoad personas et res ipsorum maxima pericula imminere. Et convenientes illico in simul ipse dominus Angelus et sui curiales valde timebant, ac turbati nesciverunt quam viam pro eorum salvatione in tanta perplexitate positi eligere possent, et dum sic parum perhæsitassent, applicuerunt illic duæ magnæ naves mercibus oneratæ, una scilicet de Oriente et alia de Occidente. Cives autem Gaietani audientes quod rex ipse taliter fecerat, erant male contenti, quia dictum dominum Angelum, tunc Gregorium suosque curiales dilexerunt, merces hujusmodi emerunt subito ad illum finem, quod sic naves illæ merci-

[1] Niem. in Joan. XXIII. — [2] Diar. Ven. Ms.

[1] Pign. hist. Atest. prin. l. VI. — [2] Jo. l. V. p. 67. Ms. Diar. Venet. — [3] Niem. in Joan. XXIII.

bus exoneratæ ab eisdem domino Angelo, tunc Gregorio, suisque curialibus conducerentur, sicuti factum fuit instanter. »

4. *Gregorius Gaieta fugiens Ariminum appellit.* — Coactus itaque est Gregorius Gaieta in fugam se convertere, ac una cum cardinalibus Barbarico ac nepotibus Corario, et Condulmerio, qui postea Pontifex creatus Eugenius IV appellatus est, cum undique ab æmulo Joanne ad eum intercipiendum insidiæ paratæ essent, Venetorum mercatorum navibus in Gaietano portu conscensis per inferum ac superum mare magnis hostium et piratarum circumfusus periculis in Dalmatiam trajecit, indeque unius diei spatio sulcato mari Adriatico, Ariminum appulit; ubi summis honoribus exceptus [1] est, ut idem narrat in subjectis litteris:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Et si quælibet loca pia prompta veniunt devotione fidelium veneranda, quanto magis illa, quæ fluctuanti Petri naviculæ sincera pietate et ferventi charitate subvenire probavimus, debent veneratione digna coli et perpetuo decorari. Sane cum essemus in civitate Gaietæ, ad quam de civitate Austriæ Aquileiensis diœcesis schismaticorum perfidiæ nos impulerat, invadendo hostiliter et inhumaniter persequendo, ne ordinatum per nos canonice et in Spiritu sancto ibi legitime inchoatum sacrum generale Concilium pro unione et pace universalis Ecclesiæ sponsæ nostræ, ad quam puro et sincero corde (prout semper fecimus) intendebamus, compleri posset, prout non potuit eorum nequitia adversante, et oporteret, prout oportuit, propter hujusmodi persecutiones et quamdam pestiferam pactionem cum tunc rege Ladizlao per iniquitatis filium Baldassarem Cossa a suis sacrilego ausu vocatum Joannem XXIII factam, adeoque essent nobis itinera clausa, et ipsorum perfidorum laqueis tam per terram quam per mare insidiæ positæ et paratæ, et omnia circumventa, quod nec modus discedendi tutus, nec locus aderat ad quem declinare possemus, præterquam civitas nostra fidelis et filialis Ariminensis et prompta et inexstinguibili devotione dilecti filii nobilis viri Caroli de Malatestis domicelli Ariminensis pro nobis et eadem Ecclesia in ipsa et nonnullis aliis civitatibus et locis nostris vicarii, et provinciæ nostræ Romandiolæ rectoris, et unionis hujusmodi fervidi zelatoris, qui a Deo datus et de nostra justitia informatus non pepercit periculis, laboribus et expensis, spretis oblationibus quibuscumque et comminationibus impiorum: et, sicut Altissimo placuit, qui noluit fidem Petri deficere, pro qua etiam exoravit, supervenerunt ex insperato et contra solitum morem illis diebus, videlicet circa finem mensis Octobris, duæ naves mercatorum Venetorum una ab Oriente et altera ab Occidente ibidem mirabiliter concurrentes, super quibus cum timore et tremore, tanquam undique hostibus circumdati (exceptis dilectis Gaietanis, qui erga nos tunc et semper se fidelissime habuerunt) die ultimo dicti mensis, nobis super inde recessu pro peremptorio termino assignato a dicto rege ascendimus, et sicut ille voluit, qui nos creavit, inter piratas et perfidos quærentes animam nostram maria ambo incolumes transivimus, et ad partes devenimus Sclavoniæ, mutatis tamen fustis cum altera navium prædictarum, quæ illuc nos conducere non valeret, et tandem in quinque barcuncullis nos et venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, qui tunc tres numero nobiscum erant, mare ipsum transivimus per diem naturalem, mirifice ipso duce, qui aquis imperat atque ventis, in omnium stuporem ad portum Cæsenaticum applicantes, de quo sequenti die discessimus sociati a præfato filio nostro Carolo; et, facta pernoctatione Bellavere altera die, occurrentibus nobis dilectis filiis, clero et populo Ariminensi processionaliter et devote, civitatem ipsam nostram Ariminensem intravimus in vigilia siquidem Nativitatis Dominicæ, ut sicut eo tempore lux suæ claritatis infulsit, ita sponsæ suæ ne malevolorum faucibus absorberetur, indulsit, etc.

« Ut igitur ista tam stupenda et cunctorum miranda oculis in timorem Dei cunctis temporibus memorentur, ipsaque nostra civitas Ariminensis, in sua cathedrali Ecclesia ipsi Romanæ Ecclesiæ immediate subjecta, et sub vocabulo S. Columbæ constructa singulis annis commemoratione hujusmodi gratuletur et congruis honoribus frequentetur, eoque libentius Christi fideles confluant ad eamdem, quo se senserint dono cælestis gratiæ esse refertos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis de civitate, comitatu et territorio Ariminensi oriundis vel alias incolis, qui a primis vesperis vigiliæ usque ad secundos vesperos festi diei Epiphaniæ Domini nostri Jesu Christi, qua quidem die post dictum nostrum adventum ibi missam primam celebravimus, Ecclesiam ipsam devote visitaverint, annuatim plenam remissionem omnium peccatorum suorum concedimus per præsentes; nec per hoc intendimus aliis quibuscumque indulgentiis et gratiis, quas hic haberi volumus pro sufficienter expressis, quovis modo et a quacumque auctoritate indultis, eidem Ecclesiæ aliquatenus derogari. Nulli ergo, etc. Dat. Arimini IX kalend. Aprilis, Pontificatus nostri anno IV ». Appetitum etiam alias insidiis tum a Ladislao et Columnensibus, tum a Petro e Luna, tum a Balthasare Cossa, tum a patriarcha Aquilegiensi, sed divina providentia liberatum vidimus.

[1] Lib. IV. p. 48.

JOANNES XXIII.

5. *Concilium a Joanne XXIII celebratum: Joannes Hus damnat hæresim, simulate tamen et perfide.* — Extremo anno celebratum a Joanne Concilium Romæ, memorant monachus S. Dionysii et alii (1): quod tamen in proximum annum extractum ostendit Synodale decretum contra Hussitas, cui sexta mensis Januarii anni MCDXIII dies adscripta est, inter quos Gobelinus[1] hæc addit: « Cumque his temporibus nonnunquam litteræ Apostolicæ, in quibus de Urbano, Bonifacio, Innocentio, Gregorio, Clemente vel Benedicto per tempora schismatis prætérea super papatu contendentibus supradictis fuit mentio facienda, statutum fuit, ut nullus eorum in dictis litteris papa simpliciter, sed cum hac determinatione in sua obedientia nominaretur ». Verum quod Joannes de aliis statuit, id Martinus cæterique Romani Pontifices de ipso Joanne XXIII usurparunt, ut non pure Pontificem, sed additis verbis, *in sua obedientia*, appellarent. At non eo numero, quem rerum gravitas poscebat, ad hanc Synodum convenisse tradit Paulus Langius[2], quam adversus Hussitas celebratam fuisse ait: ac propterea, cum in hoc Concilio Joannes Hus se vocandum in judicium pertimesceret, hæresim damnavit editis publicis hisce litteris[3]: « Ad reverentiam Jesu Christo, Ecclesiæ supremoque ejus Pontifici exhibendam paratus semper ad satisfactionem omni poscenti de ea fide, quam teneo, rationem reddere, confiteor corde integro Jesum Christum Dominum esse verum Deum et verum hominem, totamque legem ejus tam firmæ veritatis existere, quod nullum iota vel apex ipsius fallere potest domum suam sanctam Ecclesiam fundatam tam firmiter supra firmam petram, quod portæ inferi non possunt adversus eam quomodolibet prævalere; promptusque in spe ipsius capitis Jesu Christi Domini mortis die potius sustinere supplicium, quam elective dicere vel asserere, quod foret Christi suæque Ecclesiæ contrarium voluntati: ex his fideliter, veraciter et constanter assero, quod a veritatis æmulis sinistre Sedi Apostolicæ sum delatus: false siquidem detulerunt et deferunt, quod docuerim populum quod in sacramento altaris remaneat substantia panis materialis: false, quod quando elevatur hostia tunc est Corpus Christi, et quando ponitur tunc non est: false quod sacerdos in peccato mortali non conficit: false quod domini a clero auferant temporalia, quod decimas non solvant: false quod indulgentiæ nihil sunt: false quod gladio materiali suaserim clerum percutere ». Hæc Joannes Hus, quæ scribebat ad Romanum Pontificem in publico doctorum Pragensis Academiæ cœtu, accitis testibus et tabellionibus, professus est, in quibus recte se de fide sentire præ se ferebat.

Cum ita verbis Catholicum se esse ementitus esset, factis hæresiarcham se demonstravit, nam anathemate percussus divina celebravit, episcopi imperia protrivit ac Pontificem antichristum appellavit; cujus impudentiam Stephanus Palets ita describit[1]: « Contumax, inquit, a sanctæ Ecclesiæ Catholicæ recessisti obedientia, et in multorum scandalum et periculum in sententiis plurimarum Ecclesiarum, et super omnia summi Pontificis Christi vicarii positus et publice denuntiatus excommunicatus, timorem Dei abjicis, nec censuram Ecclesiasticam advertis: de verbo Dei in cathedra superbiæ tuæ, et quod amplius est, de divino missarum officio, bona suffossa conscientia, audaci et sathanica præsumptione plena gemitu tu audes ingerere, et cum rege Saule[2] contra divinam obedientiam non victimas offerre, sed scelus idololatriæ perpetrare. At vero si dixeris: non peccavi; dic sub cujus prælati Ecclesiasticæ disciplinæ jugo sis, ne tu ipse et actor causarum et judex esse videaris. En et agis causas et solus judicas causas, proponis et decidis causas, te ipsum pro testibus comprobas, non Apostolos postulas: et nequaquam Christi invocato nomine, determinas sententias et promulgas. Quis ergo tibi comprobabitur? Diœcesanum proprium cum omnibus suis officialibus ordinariis contemnis, et tanquam festucam repulas; quinimo summum Pon-

[1] Gobelin. in Cosmod. æt. VI. c. 9. — [2] Langius in Chron. Citiz. — [3] Ext. apud Cocl. l. II.

[1] Apud eumd. Cocl. l. I. — [2] I Reg. XV.

(1) Romanum Concilium hoc anno labente cœptum, et ad exordium sequentis anni continuatum ex fide exterorum scriptorum annalista hic commemorat. Verum Antonius Petri, qui tunc præsens Romæ aderat, in Diario affirmat nonnisi sequenti anno die X Februarii Concilio huic Romano exordium datum fuisse. Hoc vero anno, die IV Maii in publico cardinalium consessu, quem consistorium vocant, eumdem Pontificem diem certam illius ineundi destinasse. Antonii verba, quæ nonnihil continent ad Concilii hujus, alioquin, obscuri, historiam pertinentia, afferre hic operæ pretium duco: « Anno MCDXIII, Indictione IV, mensis Februarii, die Veneris X, fuit inceptum Concilium in Basilica principis Apostolorum per dominum nostrum papam Joannem XXIII. In primis fuit celebrata missa de Spiritu sancto per episcopum de Suana. Item statim post celebrationem dictæ Missæ, dominus noster papa venit de palatio suo Apostolico, et intravit dictam Basilicam cum omnibus dominis cardinalibus, et aliis prælatis tunc temporis existentibus in curia Romana in loco præparato pro dicto Concilio fiendo...., Item dominus cardinalis de Florentia fecit sermonem, in quo continebatur de certis libris de hæresi, domino nostro papæ præsentatis; et statim post sermonem dominus noster papa mandavit comburi dictos libros in capite scalarum dictæ Basilicæ S. Petri ». Ex hoc scriptoris oculati testimonio annum et diem cœpti Concilii emendare licet; ac discimus adscriptionem temporis adjectam Bullæ Joannis XXIII, legendæ in Annalibus ad A. MCDXIII. I. qua libri Joannis Wicleff Concilio approbante damnantur, et igni demandantur, mendosam esse, cum « die IV nonas Februarii » quæ ibi legitur, Concilium nondum cœpisset. Legendum est igitur die IV idus Februarii, cui sane diei prima Concilii, et forte unica sessio congruit. Quandiu Concilium hoc duraverit, in Nota ad sequentem annum expendemus.
MANSI.

tificem abominationem et antichristum publice prædicas, et omne sanctum summi decretum, auctoritatem et officium majori arrogantia, quam Dathan[1] et Abiron superbissime abjicis et contemnis. Ecce quomodo absque jugo factus es quasi solus dominus, solus altissimus, etc. »

Andreas etiam Broda nobilis theologus objecit[2] Husso illum publicarum seditionum concitatorem extitisse, ac pios quosque viros cum ipso non sentientes traducere ut impios; omnium vero genere vitiorum turpissimos et contaminatissimos homines, si cum ipso sentirent, effusis studiis prosequi consuevisse: « Teste, inquit, B. Gregorio, charitas divisa unit, confusa ordinat, inæqualia sociat, et ipsa charitas dicit[3]: *Qui non colligit mecum dispergit;* quod exponens Hugo sic dicit: Officium diaboli est congregata dispergere, officium autem Christi dispersa congregare. Ecce, magister reverende, quomodo charitas tendit ad unitatem. Quid ergo nos dicemus ad hæc, inter quos sunt tantæ dissensiones et schismata, ut ille Joannista, iste Wiclephista cæterique Mahumetistæ nuncupentur? Divisus est Christus? Numquid Wicleph est crucifixus pro nobis? Aut in nomine ipsius baptizati sumus? Gratias ago Deo meo, quod opinio ipsius numquam intravit in cor meum: et vos in littera appellatis me fratrem charissimum. Det mihi Christus Jesus pro magno, quæso, munere, ut sitis in Domino frater meus; nam ex toto cordis affectu desidero vos ad unitatem sanctæ matris Ecclesiæ jam redire: in qua, inquam, sunt Christiani ad invicem vere fratres, a qua (quod dolenter refero) per inobedientiam recessistis: vestra enim patefecit littera, quam mihi destinastis, quod mori magis cupitis, quam reverti. Quomodo ergo fratres erimus, quorum non est una mater, et per consequens nec unus pater? Et quomodo scribitis me charissimum, cum tamen tenditis ad hoc, ut me reddatis omnibus vilissimum et odiosum? Scribitis enim socio meo dilecto domino Petro, quod ex participatione mea vobiscum sum excommunicatus, profanus et irregularis. Bene quidem multis temporibus bibi et comedi vobiscum, et in uno lecto jacui: sed ab illo tempore, quo processus contra vos publicati sunt, neque ego vos vidi, neque vos me vidistis: palpate ergo et videte utrum ista ex charitate, an ex odio procedant. Dicitis, quod exspectatis martyrium, quomodo vultis esse martyres, cum etiam locum, ubi cognoscitur veritas, declinatis? Legem aliis objicitis vos una cum vestris, nemo ex vobis facit legem: parietes præceptis depingitis, quæ utinam in cordibus teneretis, nonne Lex dicit[4]: *Diis non detrahes?* Et omnes vestri quantis sunt detractionibus et conviciis pleni? Lex præcipit[1]: *Non concupisces,* et vos una cum vestris discipulis aliena tollere prædicatis; mihi judicium imponitis, quod tamen mihi in veritate adscribere non debetis. Sed væ *qui alium doces, teipsum non doces,* dicit Apostolus[2]. Quare vos papam, cardinales, episcopos, prælatos et omnes indifferenter clericos vituperose, imo injuriose verius judicatis, et imponitis eis crimina, quæ fortassis quoad usque vivitis non probaretis? Cur non sequimini legem Christi dicentis[3]: *Si videris fratrem peccantem corripe ipsum inter te et ipsum solum,* etc. dicitis me *colare culicem et camelum deglutire:* verius hoc de vobis dicerem et de vestris: nam illos, qui non sunt de secta Wicleffi etiam parvulos acriter increpatis, sed vestros sectarios perjuros, blasphemos, homicidas, fures et adulteros, leviter palpatis ». Hæc Andreas Broda.

Ut vero magis effunderet Hussus impietatis suæ virus ac facilius simplices deciperet a Romanæ Ecclesiæ gremio, confecto publico Instrumento, utrum in papam credendum esset, num salvari potest qui mortali sacerdoti ore non confiteretur, an aliquis sanctorum sentiat et dicat aliquos e Pharaonis populo in mari rubro mersos, atque ex Sodomitis subversos æternam salutem esse consecutos proposuit, subdolasque responsiones adjecit; cujus perfidiam detegit convincitque hisce verbis Coclæus[4]: « Mihi sane, ut citra odium et livorem ingenue fatear, petulans ac malignus fuisse videtur Joannes Hus in dubiis istis, petulans, inquam, ad vexandum eruditos, malignus vero ad subvertendum simplices. Si enim vere de iis tribus quæstionibus dubitasset, non determinasset protinus absque deliberatione et consilio aliorum: si doceri voluisset, misisset ea dubia potius ad doctores theologiæ privatim, quam ad idiotas laicos per publica Instrumenta. Si in ædificationem et non in subversionem scribere voluisset, certe dubia ista secundum simplicem Ecclesiæ sententiam determinasset ad pium sensum, et non depravasset dicta doctorum per truncatas allegationes, per quas et sensum eorum pervertit simplices decipiens, et bonis auctoribus calumniam fecit de reprobo et adulterino sensu quem tota damnat et exhorret Ecclesia.

« In primo namque dubio papam irridens prælatos calumniari videtur tanquam docuerint plebem in papam credere, quod illi numquam fecerunt, ne cogitarunt quidem: docuerunt autem credere in Deum, credere Ecclesiam sanctam, Catholicam, credere papam, quod sit scilicet vicarius Christi et successor Petri, cui claves regni cœlorum traditæ sunt et oves Christi commissæ. Docuerunt item credere papæ et

[1] Num. XVI. — [2] Apud Jo. Cocl. hist. Hus. l. I. — [3] Matt. XII. Luc. XI. — [4] Exod. XXII.

[1] Exod. XX. — [2] Rom. II. — [3] Matt. XVIII et XXIII. — [4] Cocl. hist. Hus. l. I.

Ecclesiæ, obediendo scilicet et acceptando ea quæ in decretis Conciliorum et Decretalibus Romanorum Pontificum constituta sunt : sed in papam aut in Ecclesiam sicut in Deum credere nunquam docuerunt.

« In secundo autem dubio, similiter et in tertio, truncatim allegat auctores, et per hoc detorquet malitiose dicta eorum in contrarium sensum ; nam in magistro sententiarum omittit hæc verba : Nonnulli enim in vita peccata confiteri negligunt vel erubescunt, et ideo non merentur justificari ; sicut enim præcepta est nobis interior pœnitentia, ita et oris confessio, et exterior satisfactio, si adsit facultas. Hæc verba ponuntur in eodem capitulo, quod Hus allegavit : et in hanc sententiam subjunguntur multo plura in eadem distinctione, quod non sufficiat soli Deo confiteri, si haberi sacerdos possit. Solvuntur prætera ibidem doctorum dicta, quæ Hus ex magistro contra oris confessionem adduxit : ex quibus sane convincitur, ipsum Hus malignam habuisse decipiendæ plebis intentionem per truncas ex magistro allegationes.

« In tertio quoque dubio non recitat integram S. Hieronymi sententiam, neque etiam magistri : vera enim sententia Hieronymi est : Deum, ut omnium rerum, ita suppliciorum quoque scire mensuras, et non præveniri sententiam judicis, nec illi in peccatorem exercendæ de hinc pœnæ auferri potestatem ; et magnum peccatum magnis diuturnisque lui cruciatibus, levem vero culpam præsenti compensari supplicio, qualis fuerat illius, qui in Sabbato ligna collegerat : alioqui si magna peccata præsenti compensarentur supplicio, optandum foret adulteris, ut in præsentiarum brevi et cita pœna cruciatus frustrarentur æternos. Hæc maligne tacuit Hus quemadmodum et ea quæ magister in contrarium allegat ; nam aperte ibi dicit, quod illud Naum prophetæ dictum : *Non judicabit Deus bis in idipsum*, vel secundum aliam translationem : *Non consurget duplex tribulatio*, de his tantum intelligi debeat, qui præsentibus suppliciis commutantur in bonum et sic perseverant ; qui vero inter flagella duriores et deteriores fiunt, ut Pharao, præsentibus æterna connectunt, ut temporale supplicium fit eis æternæ pœnæ initium, secundum Augustinum super illud Deuteronomii XXII cap. *Ignis succensus est in furore meo et ardebit usque ad inferni novissima*. Legerat idem Hus, quod hac de re in decretis legitur, quæ et creberrime in scriptis suis allegare solet. Sic autem habet ibi textus. Auctoritas illa Naum prophetæ : *Non judicabit Deus bis in idipsum*; non indistincte ostendit omnia, quæ temporaliter puniuntur, non ulterius a Deo punienda esse, alioquin cuique sceleroso optandum esset, ut cœlesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut a serpentibus vulneratus pro peccatis suis divinitus interiret, ut æternos cruciatus brevis et momentanea pœna terminaret, etc. Hæc quidem et id genus multa legerat ipse Hus, dum contra hæc omnia definiret ; sed scientia inflatus et per inobedientiam in reprobum sensum traditus, odioque in clerum accensus et excæcatus maluit et instinctu diaboli laicos suos decipere, quam docere veritatem, maluit in clerum exasperare et ei inobedientem reddere plebem, quam vel errores Wiclephi sui agnoscere, vel a seditiosis desistere cœptis ». Hactenus Coclæus. Jam reliqua prosequimur.

6. *Inter Polonum et equites Cruciferos pax inita.* — Attulisse hoc anno ex Pannonia Wladislaum regem Poloniæ plures sanctorum reliquias pretiosissimas in Poloniam, refert Michovias [1], atque etiam ab Sigismundo coronam, sceptrum et pomum, quæ Elisabeth regina Ludovici mater et Casimiri Poloni soror illuc detulerat recepisse ; ab eodem vero Cæsarem poposcisse in coronationis imperialis sumptus mutuam auri vim ex ea, quam equites Cruciferi pensitabant, ut superioris anni fœdere constitutum erat : quod quidem fœdus a Joanne XXIII fuisse hoc anno confirmatum ex ipsius litteris [2] ad internuntios suos datis constat :

« Dilectis filiis nobili viro Nicolao marchioni Crotoni consanguineo, et magistro Angelo de Reale secretario ac nuntiis nostris.

« Scientes jampridem super varietatibus discordiis atque guerris, quas humani generis hostis inter charissimum in Christo filium nostrum Wladislaum regem Poloniæ illustrem suosque subditos, adhærentes, complices et sequaces ex una, et dilectos filios magistrum et fratres domus hospitalis B. Mariæ Theutonicorum, per Prussiam, Alamanniam et alias mundi partes constitutos eorumque subditos, adhærentes, complices, sequaces ex altera partibus produxerat, et pro quarum amotionibus et exstirpationibus litteris ac nuntiis nostris vicibus repetitis opem ac operam, divina favente gratia, impendimus salutares ad pacem et concordiam deventum, illasque sub certis pactis, conditionibus atque nobis, quæ hic alias haberi volumus pro sufficienter expressis, fuisse firmatas ; nos cupientes, ut pax et concordia hujusmodi inter partes, subditos et adhærentes præfatos plenarie et irrefragabiliter observentur, et ne in recidivam quomodolibet relabantur, ut emersura discrimina protinus succidantur, (interjectis nonnullis nuntiorum elogiis), vos et utrumque vestrum per vos vel alios, quos ad hæc duxeritis, aut vestrum alter duxerit, inter existentes deputandos in Polonia et aliis regnis et partibus, dominiis regis, magistri et fratrum prædictorum ipsorumque et utrinsque eorum adhærentium, fautorum ac sequacium, et alios quoslibet quorum posset quomodolibet interesse, et quosvis

[1] Michov. l. IV. c. 45. — [2] Jo. l. V. p. 23.

dissidentes, paciarios pro nobis et præfatæ Ecclesiæ, si et quoties expediat, quod avertat Omnipotens, auctoritate Apostolica tenore præsentium facimus, constituimus et etiam deputamus, etc. » Potestatem ipsis tribuit ut adversas partes paci adstringant, illosque coercendi, qui pacem turbare molirentur, contrariaque dissolvendi fœdera. « Dat. Romæ apud S. Petrum V id. Februarii anno II ». Pepigit etiam Wladislaus[1] cum Sigismundo inducias ad quinquennium, eaque de re Venetum senatum certiorem fecit. Incubuisse etiam Joannem ad Venetos cum Sigismundo rege Hungariæ conciliandos, refert Diarii Veneti auctor[2], sed irrito exitu, ut testatur Theodoricus Niemius[3] : « Dominus, inquit, Sigismundus, qui cum Venetis super quibusdam arduis causis tum disceptabat, in eumdem Balthasarem tunc papam tanquam arbitratorem et amicabilem compositorem concordarunt et missis per eos ipsorum procuratoribus et oratoribus ad urbem, in qua dictus Balthasar tunc residebat : qui licet illic dictum negotium sollicitassent, ipse tamen Balthasar finaliter illud dimisit intactum ». Repetebat Sigismundus a Venetis Dalmatiam antea a Ladislao rege divenditam[4] bello propositæque hæ pactiones fuere[5], ut Veneti Sigismundo pro Dalmatia potiunda quingenta ducatorum millia traderent, ac pro Jadera albus equus aut falco vectigalis nomine offerretur : sed a Venetis eæ repudiatæ fuerunt : gestum itaque bellum est successu ancipiti : Ostrovisia arx impetu capta ab Hungaris, dum præfectus nuptialibus epulis vacabat : Sibinicum recuperatum a Venetis : Utinum frustra a Pandulpho Malatesta Veneti exercitus duce tentatum ; ac pluribus certaminibus tumultuariis fusoque cruore infecta est terra.

Hoc anno Joannem Mariam Vicecomitem Mediolani ducem, a civibus ejus tyrannidis pertæsis, interremptum tradunt[6], indeque magnos tumultus factos : principatum vero capessivisse Philippum Mariam fratrem, sumptoque de conjuratis supplicio, pristinæ amplitudini restituisse auxisseque.

7. *Intestina Gallorum bella et redintegrata pax.* — Intestina Gallorum externis hoc anno aucta majus incendium fecere[7], siquidem Aurelianenses principes eorumque fœderati Biturigum, Borbonii, Alenconii, Armeniaci et Alebreti dynastæ, Burgundi potentiæ, quæ regia suffulta erat, impares in societatem fœderis Anglum Gallici nominis hostem evocarunt. Extant[8] ea de re publicæ pactionum Tabulæ VIII Maii hujus anni consignatæ. Missa[9] sunt illis octo millia militum subsidiaria ab Henrico rege, duce Thoma Clarentiæ principe, quorum excensione in Gallias exasperatus rex Carolus juncto sibi Burgundo in Biturigem et Borbonium belli molem convertit[1], castraque ad Bitures posuit. In longius tracta obsidione, ac rege in priorem morbum relapso, principes cum ex intestinis odiis regnum conjici in exitium intuerentur, pacem inter se redintegrarunt[2] pacti numquam se exteros in regnum excituros, atque in eum, qui fœdus hoc violaret, cæteros omnes arma versuros. Conciliatis ita Burgundo et Aurelianensi, mira adeo visa est repentina hæc rerum conversio, adeo nimirum graves odiorum æstus tam cito aversos, ut populi angelicum hymnum læti occinerent[3] : *Gloria in excelsis Deo ;* ac demum septima Septembris die Carolus rex publicis litteris[4] pacem confirmavit armaque in universo regno deponi jussit. Verum hoc bellum recruduisse longe atrocius inferius visuri sumus. Hæc Gallorum bella civilia narrat etiam Juvenalis Ursinus[5], additque Henricum IV regem olim ducem Lanclastriæ, qui in Anglia regiam purpuram invaserat, lepra exstinctum fuisse. Ipsum consilia de Turcis reprimendis et Palæstina Christi cultui restituenda summo studio agitasse ferunt Angli[6], sed illa morte oppressa. Successit ei Henricus V filius natu major, qui postea Gallos maximis cladibus attrivit.

Eodem anno e vita excessisse Margaretam Aquilonarium regnorum dominam tradunt, cum post constitutam cum Holsatiæ populis pacem in Daniam navigaret, contracta ex marino fœtore nausea vehementisima, qua interempta est antequam ad terram appelleret[7].

8. *Commentarius contra Judæos editus, ab Hieronymo de Sancta Fide.* — In Hispanis hoc anno medicus Petri e Luna genere Hebræus ad Christi fidem traductus, atque in sacris baptismalibus nomine Hieronymi e Sancta Fide suscepto, luculentum Commentarium[8] edidit, in quo non modo ex sacris oraculis, verum ex rabbinorum etiam dictis demonstravit Christum verum fuisse Messiam, tantique apud Judæos Aragonii regni animorum pii motus ex illius libri lectione concitati fuere, ut quinque Judæorum millia, vel eo amplius, Christo accesserint ; idemque liber coram Petro e Luna in publico ipsius pseudosenatu fuit perlectus. Præcipua ejusdem libri argumenta et capita hisce verbis in prolusione delibantur : « Probare intendit, et per dicta sanctorum prophetarum, et per doctorum seu rabbinorum authenticorum auctoritates qualiter Messiæ adventus per dicta prophetarum prognosticatus et annuntiatus debebat esse in eodem tempore et cum illis conditionibus, actibus et titulis, quibus Domini nostri Jesu Christi adventus proculdubio extitit conditionatus : et

[1] Cromer. l. XVII. — [2] Diar. Venet. Ms. — [3] Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII. — [4] Petrus Marcell. in Michaele Steno. — [5] Id. Diar. Venet. — [6] Corius hist. Med. p. 4. — [7] Juv. Urs. in Car. VI hoc an. — [8] Ext. apud Monstr. vol. 1. c. 101. — [9] Id. ib. c. 89.

[1] Cap. 90. — [2] Cap. 94. — [3] Cap. 95. — [4] Extant apud eumd. c. 96. — [5] Juven. Urs. in Car. VI hoc an. — [6] Polyd. l. XXI. in fin. Harpsfel. secul. XV. c. 12. in fin. et alii. — [7] Olaus. Magn. l. II. de mirab. rer. sept. c. 24. — [8] Ext. to. IV. bibl. Patr. p. 1034.

quia nec per sacram Scripturam, nec alios quoquomodo reperiri potest aliquem fuisse in mundo habentem omnium illorum titulorum conditionem, ornatum et decorem, nisi Christum, necessario adversus illos in præmissa præsentia Apostolica fuit conclusum eumdem Dominum nostrum Jesum Christum fore Messiam, ac verum hominem, humani generis salvatorem in lege Dei, et per omnes prophetas promissum et annuntiatum. Et quamvis in erronea doctrina per dictos rabbinos ordinata, et per Judæos ad præsens observata, quæ Thalmud appellatur, quamplurimæ vanitates, hæreses et abominationes sint insertæ, non solum adversus legem Evangelicam, verum etiam adversus naturæ et Scripturæ legem, divinam bonitatem, essentiam et omnipotentiam: propter quæ prædictum Thalmud et observatores illius nimium veniunt acriter puniendi; tamen cum toto hoc intentio domini nostri papæ, prout nunc, non est nisi solum jubere, quod per proprias suorum doctorum auctoritates eis probetur dictam conclusionem fore veram, scilicet Dominum nostrum Jesum Christum esse fuisseque verum Messiam et in lege prophetatum, quam ipsi præstolantur; quæ quidem demonstrationes in duodecim articulis summatim et demonstrative continentur.

« Capitulum primum tractat et ostendit, quæ sint illa in quibus Judæi cum nobis Christianis conveniunt et sunt concordes, in quibusque discordes; et qualiter omnis ista discordia dependet ab illa opinione vel dubio, utrum Messias venit, sive non.

« Secundum cap. probat, quod tempus adventus Messiæ assignatum erat in fine templi secundi, et paulo ante illius destructionem.

« Tertium cap. probat, quod ipse Messias in civitate Bethleem nuncupata de terra Juda nasciturus erat.

« Quartum cap. quod dictus Messias et Salvator de quadam Virgine nasciturus erat.

« Quintum cap. quod dictus Messias debebat esse filius Dei, et non alterius patris carnalis, eo quod est eadem essentia divina cum Patre, Deus unus, et quod habebat esse verus Deus secundum divinitatem, et verus homo secundum humanitatem.

« Sextum caput probat quomodo fuit ab Abrahæ tempore prophetatum, quod reges Orientis de gente Sabæ ad regem Messiam adorandum venturi erant, aurum, thus et myrrham oblaturi pro muneribus.

« Septimum cap. probat quod ante adventum Messiæ omnes animæ generis humani descendebant in infernum propter peccatum primi parentis, et quomodo propter dicti Messiæ passionem et mortem animæ justorum, quæ ante ipsum fuerunt, redemptæ fuerunt ab infernis et in æterna et spirituali gloria collocatæ fuerunt; et quod dicta passio et mors Messiæ causa est quod animæ omnium illorum, qui crediderunt in eum, ab inferni damnatione serventur.

« Octavum caput probat, quod Messias post tres dies passionis ejus habet ressuscitare, et postea ascendere in cœlum atque sedere ad dexteram Dei Patris.

« Nonum caput, quod Messias legem atque doctrinam novam daturus erat, et habebat annullare omnia sacrificia, quæ antiquitus fiebant in templo, excepto sacrificio panis et vini, et licentiare et absolvere ea quæ cæremonialiter in lege Mosaica prohibita erant; ut puta, comestibilia et hujusmodi.

» Decimum caput probat, quod post Messiæ adventum idololatria erat omnino cassanda de mundo, ita quod Deus per omnes gentes erat cognoscendus; et quod gentes erant ab eo principaliter salvandæ, ex quibus erat novum populum creaturus, et sacerdotes etiam ad sanctum Dei servitium ducturus; et post ejus adventum erat per Baptismum aquæ et spiritus salvatio fienda.

» Undecimum caput probat, quod conversatio Messiæ in humilitate et paupertate nobiscum futura erat, ita quod super asinum ad templum in habitu pauperis venturus erat, et plurima vulnera et passiones passurus.

» Duodecimum caput, quod ejus adventus habebat prius per ejus prædicationem in deserto nuntiari, et quia Judæorum captivitas fuerit propter ingratitudinem, quam Judæi erga eumdem Messiam habuerunt ».

Quibus autem argutiis Judæi in perfidia confirmari soleant, eleganter exponit, nimirum objicere illos consuevisse prædictum a prophetis liberandum a servitute populum Israeliticum Messiæ beneficio ab eodem congregandum, et gentes illius subjiciendas imperio; ædificandum etiam ab ipso templum Domino ex Zachariæ cap. VI: *Ecce vir, Oriens nomen ejus, et super eum orietur et ædificabit templum Domino.* Legem Moysi ab eo confirmandam ex Malachiæ capite ultimo: at omnia in contrarium post Christi adventum versa, nimirum Israelem non liberatum sed in servitutem missum, non congregatum sed dispersum, non exstructum templum sed eversum, non propagatam legem Mosaicam sed labefactatam, novamque legem a Christo constitutam. Hæc sunt quæ miseras Judæorum mentes confundunt, et tenebris impietatis adeo involvunt, ut ex iis facile non emergant, cum a Christo servitutis peccati et dæmonis jugum ex piorum cervicibus depulsum, gentes illi subactas, instauratum templum sacratissimæ humanitatis per resurrectionem nolint agnoscere. Porro Judæos ita sensibus et carni addictos, ut ad spiritualia non assurgant arguit his verbis Hyeronimus e Sancta Fide; « Dico vobis in genere quoad præsens, quod causa unde Judæo errores isti et alii multi pro-

veniunt, est quia Judæi sacræ Scripturæ vocabula materialiter acceperunt, de spirituali autem significatione nil penitus attendentes : quod si ad plenum per libros de Thalmud et magistrorum suorum auctoritates vestigarent ad litteram, liquide reperirent, quod hæc vocabula, scilicet Sion, Israel, Jerusalem mons Dei, templum Domini, civitas Jerusalem et alia hujusmodi, quamvis secundum litteralem sensum res materiales atque terrenas aliquando significare videantur ; secundum tamen moralem sensum spiritualem habent aliam significationem, quæ utique sublimius atque melle et favo dulcius ab homine interiore degustantur ; quarum moralium significationum rabbi Moyses de Ægypto in primo libro suo, cui nomen Maddabae maximam partem in lectionibus de pœnitentia cap. VIII describit, ubi sic ait : Præmium quo nullum sublimius est et bonum, post quod nullum aliud bonum est ; quod quidem omnes prophetæ desideraverunt, multis nominibus illud sacra Scriptura vocat scilicet : mons Dei, tabernaculum Dei, voluntas Dei, templum Dei, domus Dei, porta Dei, etc. Doctores autem prandium vocant illud, necnon et mundum futurum ». Hæc ille. Et infra : « Item habetur in *Genesi rabba* id est genesi magna in quadam auctoritate quod dicit rabbi Osna, quod istud nomen Sion, quod nominatur in Isaia significat paradisum : Ubi, ait, *et redempti a Domino convertentur, et venient in Sion cum laude, et lætitia sempiterna super caput eorum*. De isto vocabulo manifestum est, quod significat gloriam æternam per illam auctoritatem, quæ est in Senhedria in principio ultimi capituli, ubi sic habetur : Omnis Israel habet partem in gloria æterna, quod probatur nobis ex Isaiæ prophetæ cap. XI sic dicentis : *Populus autem tuus omnes justi in perpetuum hæreditabunt terram* ». Et infra :

« Itaque minime dubito, quod cum Judæus textus prophetarum juxta spiritualem significationem considerare voluerit, vocabulorum præmissorum statim argumentorum suorum videbit solutionem, ita quod non impugnabit argumenta illa, nec aliquid impedient in re supradictæ conclusionis. Ad probationem formaliter dictæ conclusionis unam talem faciam rationem sive syllogismum : Homo ille, in quo universi prophetarum actus et conditiones tangentes Messiam concordant, ille verus est Messias. Sed in Domino Salvatore nostro Jesu Christo, omnes sine falso concordant et concurrunt. Ergo Dominus Jesus Christus et Salvator noster verus est Messias ».

His probatis, ad objecta ab adversariis refellenda se convertit : cumque maxime Judæos sophisma de æternitate legis Mosaicæ torqueat, prædictum esse a prophetis, cæremonialia, peracto humanæ redemptionis mysterio, abolitum iri, ac legem novam, scilicet Evangelicam a Messia promulgandam probat[1] idem Hieronymus neophytus ex Isaia[2], qui ait : *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi et dicent : Venite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem* ; « Glossat », inquit auctor, « rabbi Salomon : *Elevabitur super colles*, quia miraculum, quod habet fieri in eo, quod majus erit miraculis montis Sinai atque Carmeli et Thabor. Quod ergo miraculum illud erit ? Subditur : *Quia de Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem*, id est, omnibus gentibus. Item habetur in Jeremia[3] : *Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israel et domui Juda fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus, sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel ; post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam, et ero eis in Deum et ipsi erunt mihi in populum : et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens : Cognoscite Dominum, omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus, quia propitiabor iniquitati eorum, non memorabor amplius, hæc dicit Dominus* ». Nonnullis interjectis auctoritatibus, quibus demonstratur cæremonialia non esse observanda, cum præterierint jam causæ, ob quas erant instituta ; subjicit Hieronymus rabbinos veteres verba[4] : *Osculetur me osculo oris sui* ; ita interpretatos, ut Messias per se facie ad faciem, non per Moysem novam legem traditurus esset.

Permutanda etiam a Messia fuisse sacrificia ita Judæos edocet : « Annullatio vero sacrificiorum probatur hoc modo ex Isaia[5] : *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus ? Plenus sum : holocausta arietum, et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum et agnorum et hircorum nolui*. Item Malachias[6] : *Quis est in vobis, qui claudat ostia, et incendat altare meum gratuito ? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra ; ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus ; et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*. Patet itaque ex istis prophetiis, quod intentio divina non erat, quod animalium sacrificia in templo Dei antiquitus facta continuari deberent, sed iste Malachias propheta potius nobis in hac prophetia revelavit.

[1] Cap. 9. — [2] Isaiæ II. — [3] Jer. XXXI. — [4] Cant. I. — [5] Is. I. — [6] Malt. I.

quod sacrificium continuum debebat fieri ex re aliqua nimis pura et munda, non sicut antiqua sacrificia, quæ ex adipe et sanguine cum igne et fumo fiebant. Item ostendit nobis et in hoc, quod dicit : *In omni loco ;* quod hæc oblatio munda fienda erat per mundum universum, ubicumque per mundum esset assignatum per contrarium sacrificiorum antiquorum, de quibus erat prohibitum, ne alibi quam in templo Jerosolymitano fierent ». Et infra : « De sacrificio etiam panis et vini habetur in Berescit Rabba a rabbi Moyse prædicatore supra illud Genesis[1] : *Melchisedech rex Salem obtulit panem et vinum ; erat enim sacerdos Dei summi :* Dixit rabbi filius Enachinam iste Melchisedech ». Et infra : « Ostendit quod docuit eum sacerdotii actum, qui erat panem et vinum sacrificare, et hoc est quod habetur in psalmis[2] : *Juravit Dominus, et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quis est ille? Est rex Messias, de quo scriptum est[3] : *Ecce rex tuus venit justus et salvator.* In hoc, quod dicit : *Proferens panem et vinum,* correspondet ei, quod habetur in psalmo[4] : *Erit placentula panis in summis montium.* Et in Chaldaica translatione habetur : *Erit sacrificium panis in terra in capite montium synagogæ,* qui cœcus non est, videre potest. Clare hæc auctoritas probat nostram intentionem, et præsertim cum declaratione, quam Chaldaica interpretatio facit super textum. In diversis etiam partibus hujus tractatus discimus qualiter Judæi affirmant, quod psalmus ille : *Deus[5], judicium tuum regi da ;* omnia loquitur de Messia. Nunc igitur ubi dicit : *Firmamentum erit in terra, in summis montium :* et translatio Chaldaica dicit, quod Messias ille fiet sacrificium panis in terra in capite montium synagogæ, montes synagogæ sacerdotes Ecclesiæ sunt, qui de facto cunctis diebus Messiam elevant super capita sua : et hoc est ita clarum, quod minime potest negari nisi ab illis, quibus venit maledictio Isaiæ[6], ut oculis et corde cæci fiant, quos Deus illuminare dignetur, etc. »

9. In secunda parte idem Hieronymus errores Thalmud confutavit, quorum maxima est varietas : nam in primis contra naturæ legem parentibus maledicendi, eosque percutiendi, proximi occidendi, falsum testimonium perhibendi, furandi et vendendi homines idololatriæ admittendæ et filiorum idolo Moloch incendendorum Thalmud facultatem dedisse demonstrat ; prævaricatores divinæ legis pœnæ immunes, Thalmud vero contemptores æternis flammis addicendos effutiisse. Adducit etiam ex eo plura deliramenta contra divina attributa ; omnipotentiam enim et omnium rerum scientiam Deo adimere, nugas autem et ineptias, necnon peccatum, tum corpoream essentiam invidiamque attingere, eumdemque legis imperitum, ut in ea perdiscenda occupatum velint, negare ejus providentiam, et factum asserere, de sanctis patriarchis infanda scelera comminisci, pejerandi et votorum rescindendorum libertatem concedere. Præterea recenset Hieronymus aniles et impurissimas eorumdem fabulas, tum horrendas in Christum et religionem Christianam blasphemias, utque persuadeant thalmudistæ Judæis, ut omni crudelitatis et proditionis genere Christianos male perdant.

Cur vero rabbini Thalmud, quod decuplo sacra Biblia superat, Babylone ediderint, ita illustrat : « Posteaquam viderunt magnam prosperitatem, quam sancta fides Catholica consecuta erat, quod imperium Romanum (caput mundi) tempore Constantini imperatoris Christiani et aliæ plures insulæ et mundi regna, et quam multæ notabiles personæ ipsorum Judæorum ad fidem Catholicam quotidie convertebantur, timentes ne totaliter eorum studium periret, ipsorum Rabbinorum et peritorum suæ legis, et perfidiæ magistrorum, cœtum in Babylone congregarunt et totum Thalmud per manum duorum magistrorum ex illis, quorum nomina erant Rabina et Rabasse ordinaverunt : quæ quidem compilatio facta est quasi per quatuor centum annos post passionem Domini nostri Jesu Christi, et signanter prope tempus illud paulo ante claruerat B. Hieronymus, qui cum magna sufficientia et facultate, quas habebat in linguis Hebraicis, totam Bibliam ab Hebraico transtulit in Latinum. Cum autem hoc ipsi cognoscerent et viderent quod in Biblia forent multi textus, ex quibus patent opera Domini nostri Jesu Christi atque mysteria, unde se defendere nequeunt, accepta Biblia, multos ejus textus falsificarunt et mutarunt, sicut patet per quamdam auctoritatem, quæ est in *Berezit rabba*, id est, Genesi magna de rabbi Moysi prædicatore et transumptive in primo tractatu meo capitulo octavo ». Porro demonstrat Hieronymus neophytus ex rabbinorum dictis, eosdem rabbinos indignatos a psalmista[1] describi crucifixionem Christi his verbis : *Quia circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me ;* Et : *Foderunt manus meas et pedes meos ;* loco vocabuli *karu*, quod est *foderunt*, substituisse *karie*, id est, *sicut leo ;* et multas hujusmodi depravationes in Mydrastilim enumerari, propter quæ dixerit propheta : *Et pervertistis verba Dei vivi Domini Sabaoth Dei nostri ;* et Jeremiam dixisse de illis : *Veritatem non loquuntur : docuerunt enim linguam suam loqui falsum.* Addit idem auctor, rabbinos ne Judæi verum Scripturarum sensum assequerentur, eas detortis glossis etiam contaminasse, tum aliis falsis opinionibus in-

[1] Gen. XIV. — [2] Ps. CIX. — [3] Zac. IX. — [4] Ps. LXXI. — [5] Ps. LXXI. — [6] Isa. XLII. Jo. IX.

[1] Ps. XXI.

genia miserorum imbuisse, ut veritatem nequeant intueri ; « Et nihilominus, inquit, eamdem ad eorum modum per suos rabbinos glossarunt et ad majorem fraudem et deceptionem omnibus Judæis credere fecerunt, quod non est verbum aliquod in Thalmud, quod Moyses non audierit a Deo Patre ». Et infra : « Et ipsi proditores inimici veritatis vias rectitudinis obstruxerunt Judæis, qui regebantur per easdem, tot iniquitates et abominationes adversus sanctam fidem Catholicam texuerunt, et contra Salvatorem nostrum Jesum Christum non modo inutiliter sed et irreverenter, quod omnia sunt nefandissima et prohibita quasi in ore nominari ». Inter alia blasphema ostendit eos idololatriæ crimen Christianis a quibus scilicet idololatria toto orbe debellata est, objicere ac jubere eos a Christiana fide abduci, vel interfici, vel aquis mergi, vel igne torreri.

Per hæc tempora ad frangendam Judæorum perfidiam divina providentia insigne miraculum in Germania edidit ; nam in pervigilio Natalis Christi floruisse pomum ac fructus tulisse, refert Jo. Nider[1] his verbis : « Sunt vix duodecim anni elapsi, quod non multum a civitate Nurembergensi in diœcesi Bambergensi pomus crevit in loco campestri et communi, quæ multis annis, ut sequitur, in vigore permansit. Hæc autem arbor super omnia, quæ nostris audivimus temporibus, mirabilis conditionis extitit : nam in Æstatis principio, in Vere videlicet, floruit, fronduit, et versus Autumnum more aliorum poma fructificavit : porro annuatim in austerrima et inclementissima hyeme semper et solum in nocte Nativitatis Christi, quando Virgo virginum, salvo integritatis flore, Dei genuit Filium, pomella virentia in quantitate artus unius virilis digiti produxit. Est autem pro tunc patria ad duos menses antea et post ad totidem, et esse solet nivibus profundis tecta, congelationibus clausa et ventis rigidissimis perflata, et incommoda eadem omnia fruteta una cum arboribus patiuntur eodem tempore. Stupore autem augebat prodigii, quod nec antea nec postea, sed dumtaxat præfata nocte sacratissima pomella germinata sunt : non enim sicut arbores hortenses cæteræ fimo nutriebatur, non circumfodiebatur sarculo, nec sepi circumdabatur aliqua. Solebant propterea tempore annuo de civitate Nurembergensi et adjacentibus locis diœcesis Bambergensis plures præfatorum fide dignissimi testes accurrere et tota vigilare nocte, ut rei veritatem comprobarent ; est enim per omnia similis arbor in alio loco dictæ diœcesis. Vidi ego præsentari ad videndum in oppido Forchem dictæ diœcesis ejusdem pomi pomellum magistro Ordinis nostri generali Bartholomæo Texeris. Fuerunt præterea tempore Constantiensis Concilii in eodem plures viri fide digni presertim dominus episcopus Rigensis, doctor divini et humani reputatissimus, qui testes hujusmodi prodigii existentes multos hæc credere fecerunt, qui antea fidem de eo negabant penitus. Idem, me præsente, propositum est pari modo in loco Basilensis Concilii coram multis doctoribus sacræ paginæ et juris canonici ac artis et philosophis, nec ab aliquo audivi, qui mere naturali hoc posset operi rationabiliter attribuere ».

[1] Jo. Nider l. IV, c. 6, p. 289.

GREGORII XII ANNUS 7. — CHRISTI 1413.

1. *Wicleffi libri damnati in Concilio Romano.* — Anno redempti orbis millesimo quadringentesimo decimo tertio, Indictione sexta in Romano Concilio, superiori anno celebrari cœpto (1),

(1) Romanum Concilium, quod præcedenti anno cœptum annalista hic notat præsenti die X Februarii exordium duxisse in Nota ad præcedentem annum MCDXII demonstravi. Ex quo intulisse licuit notam numeralem in Bulla Apostolica, qua Pontifex Wiklefii libros igni damnat mendosam esse et ita corrigendam : *Datum etc. idus Februarii.* Semel vero coactum perseverasse usque ad Junium mensem suspicor : nam Antonius Petri ad hunc annum narrans Ladislai invasionem Urbis Romanæ inter cætera notat, « infra ipsos dies XXVIII junii fuit devastatum totaliter ubi fiebat Concilium in Basilica S. Petri etc. » Si ergo locus Concilio destinatus totum Concilii apparatum adhuc servabat ; ex hoc profecto inferas nondum Concilium desiisse : quo tempore Ladislaus Urbem invasit. Quanquam, nisi mea me fallit conjectura, nonnisi unicam sessionem celebratam suspicor : cum nullam aliam notet Antonius Petri, qui Romæ agens singulorum dierum res gestas chartis mandabat. MANSI.

Joannes XXIII Wicleffi venenatos Commentarios jam ante ab Urbano VI Romæ, Londini a Cantuariensi archiepiscopo, Parisiis a Sorbonica Academia et in Bohemia a Pragensi damnatos, præcipue Dialogum et Trialogum damnavit, jussitque in illius sectatores canonicarum legum severitatem adhiberi, dato ad universos VI id. Februarii subjecto Diplomate[1], quod a Martino V in Constantiensi Concilio confirmatum est :

« Joannes episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« In generali Concilio inter omnes Apostolicæ Sedis instantias, quas ad regimen Christiani populi jugiter impendit, illa videtur esse præcipua ut cum aliquam doctrinam suboriri senserit, quæ oculos divinæ majestatis offendere et grave in se periculum animarum continere possit, eam ne propagetur ulterius, et per eam mentes fidelium damnabiliter capiantur, mox studeat exstirpare. Cum ergo in nonnullis mundi partibus quidam curiosi ea discere atque docere non quæ ad animarum salutem et augmentum fidei, sed ad suum factum ampliandum et Catholicæ fidei subversionem cedunt, quosdam libellos seu volumina vel tractatus et opuscula, quæ dicuntur : Joannes Wikleff, videlicet Dialogum, Trialogum et alios plures libros, quos præsentibus haberi volumus pro expressis, nomine dicti Joannis Wikleff inscriptos et intitulatos, non solum in scholis frequentare, sed etiam ad populum in sermonibus exponere nitantur, in quibus libellis, voluminibus seu tractatibus multa hæretica dogmata multique continentur errores, et in fide minus recte sonantes, et per quos simplices et indocti a veritatis tramite deviare, experti vero atque docti nimium scandalizari perhibentur, quæ ad nostram et hujus sacri Concilii deducta sunt publicam notionem : nos ut ex injuncti nobis pastoralis officii debito tenemur, volumus in iis, quantum cum Deo possumus, occurrere animarum periculis, ne (quod ait Apostolus) variis et peregrinis doctrinis Christi fideles in devium abducantur, quos etiam summa cura Salvator admonuit, ut caverent a fermento Pharisæorum : cujus rei perniciosissimam pestiferamque malitiam optimo fermenti manifestat exemplo ; nam veluti fermentum, testimonio Apostoli, totam massam corrumpit, sic hæreticorum falsa doctrina, omnem Catholicam eruditionem cui admiscetur, veluti rabidum venenum nisi occurratur, inficeret : quam etiam doctrinam abominationem desolationis idem Salvator appellavit, dicens : *Cum audieritis abominationem desolationis ;* quem locum doctor sacer Hieronimus exponens, abominationem dicit posse intelligi omne dogma perversum. Volentes autem in præmissis, licet notoria sint, mature procedere, et omne scrupulositatis dubium amputare, certis ex venerabilibus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, atque nonnullis episcopis, sacræ theologiæ utriusque juris professoribus, et aliis commisimus de præmissis inquirere, et negotium hujusmodi diligenti examinatione discutere, ex quorum processu et relatione nobis et eidem sacro Concilio constitit atque constat, præmissa tam per facti evidentiam quam per plures definitivas sententias, tam auctoritate Apostolica, quam nonnullorum archiepiscoporum in suis Conciliis et locis insignibus et diversis fuisse et esse notoria atque vera.

2. « Nos igitur, eodem approbante Concilio, declaramus et decernimus illa esse notoria quæ nulla possunt defensione tueri, et super illis fore tamquam super notoriis procedendum, et exsurgentes in Dei virtute contra hanc falsam, perversam pestiferamque doctrinam, eodem sacro approbante Concilio, dictos libellos, tractatus et opuscula, videlicet Dialogum, Trialogum et omnes alios hujusmodi libellos, et alia, quæ ejusdem Joannis Wikleff nomine inscribuntur et intitulantur, cujuscumque artis et facultatis existant : attento maxime quod in eis, licet aliqua vera scripta sunt, falsa tamen illis veluti lepra in humano corpore permixta sunt, et in eorum lectione periculose tamquam inter scorpiones et colubros Christi fideles versarentur, damnamus et reprobamus, atque Salvatoris sententiam exsequentes, dicentis : *Si quis in me non manserit, mittetur foras, et sicut palmes arescet, et in ignem mittetur et ardet ;* igne jubemus publice cremari : ejusdem etiam auctoritate Concilii districtius inhibentes, ne quis Christi nomine insignitus audeat aliquem vel aliquos seu aliqua ex dictis libellis, tractatibus et opusculis dicti Joannis Wikleff nomine inscriptos aut intitulatos legere, exponere, docere vel tenere, aut illis, ac nomine et auctore illo Wikleff uti, vel illum ut auctorem, nisi forte in illorum reprobatione allegare publice vel occulte. Et ut de medio Ecclesiæ illa periculosa spurcissimaque doctrina eliminetur omnino, jubemus per locorum ordinarios, libros, tractatus et opuscula hujusmodi, etiam auctoritate Apostolica, per censuram Ecclesiasticam, et, si sit opus, cum adjectione quod contra non parentes procedetur tamquam contra fautores hæresis diligenter inquiri, et repertos ignibus publice concremari. Si quis autem hujusmodi sententiæ, inhibitionis, decreti atque jussionis, violator aut contemptor extiterit, statuimus, eodem approbante Concilio, contra ipsum vel uti suspectum de fide procedi.

3. « Monemus insuper auctoritate præmissa omnes et singulos, qui voluerint tueri memoriam dicti Joannis Wikleff ut intra novem menses proxime futuros, quos pro primo, secundo, tertio atque peremptorio termino assignamus, compareant apud Sedem Apostolicam coram nobis vel nostro successore canonice intrante,

[1] Ext. apud Mart. V tom. VIII. divers. Ep. cur. p. 209.

vel in hoc sacro Concilio, vel alibi, ubi contigerit nos vel successorem prædictum residere, dicturi et allegaturi quidquid voluerint, ne idem Joannes, licet ab humanis ereptus, de hæresi condemnetur. Nulli ergo, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum IV non. Februarii, Pontificatus nostri anno tertio ».

4. *Congregati Pragæ doctores pro damnandis Wicleffi hæresibus, et vindicando ab hæreseos infamia Bohemico nomine.* — Ad decretum hoc Synodale perficiendum, Joannes archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis Ecclesiarum præpositis, tum fidei censoribus dedit mandata[1], ut et illud in suis Ecclesiis promulgarent et in hæreticos animadverterent. Meminit de his Joannes Coclæus[2], additque hæreticos obduruisse in perfidia, ac Joannis decreta profanis interpretationibus fœdasse, ac Romanam Synodum non generalem, sed angularem appellasse, neque causarum fidei cognitores, in summa impiorum hominum insolentia præsulumque inertia, officio, uti par erat, perfunctos.

5. Porro Joannes Hus, utpote Wicleffi præco, apud Joannem XXIII de Wicleffiana hæresi postulatus, Pragæ turbas populares excitabat, cum Conradus episcopus Olomucensis, cui Ecclesiæ Pragensis administratio credita erat, theologus Pragensis Academiæ rogavit, ut optimum darent consilium ad abolendam infamiæ hæreseos notam, quæ recenter Bohemico nomini apud Sedem Apostolicam inusta fuerat, nam Joannes Wenceslaum regem litteris admonuerat[3], ut pro divini Numinis gloria et regia dignitate afferenda, Wicleffi hæresim in Bohemia pullulantem exscindendam curaret. Hujus itaque consilii formulam proposuerunt : « Primo ut omnes doctores et magistri Universitatis Pragensis congregentur in curia domini archiepiscopi et in præsentia ipsius domini archiepiscopi, et aliorum prælatorum quilibet doctorum ac magistrorum dicat sub juramento suo quod non tenet nec tenere vult vel dogmatizare aliquem de illis XLV articulis dudum prohibitis, quorum occasione regnum Bohemiæ principaliter infamiam incurrit. Item ut de septem sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis et censuris Ecclesiæ, de moribus, ritibus, cæremoniis, juribus, libertatibus et sacris rebus Ecclesiæ, de veneratione reliquiarum et de indulgentiis, de Ordinibus et religionibus in Ecclesia, quilibet ex supradictis dicat in loco, ubi supra, sub juramento suo, quod sentit et credit, ac vult sentire et credere sicut Romana Ecclesia et non aliter, cujus Romanæ Ecclesiæ caput est papa, corpus vero collegium cardinalium manifesti ac veri successores in officio Ecclesiastico B. Petri principis Apostolorum et collegii aliorum Apostolorum Christi. Item ut quilibet ex supradictis in omni materia Catholica et Ecclesiastica fateatur esse standum fidei, sententiæ et definitioni Sedis Apostolicæ et Ecclesiæ Romanæ superius nominatæ, et quod obediendum sit prælatis in omnibus quibuscumque, ubi non prohibetur purum bonum aut præcipitur purum malum, sed medium, quod pro modo, tempore, loco et persona bonum potest esse et malum. Item ut quilibet in juramento suo fateatur sententias Wicleffi et aliorum circa septem sacramenta Ecclesiæ et alia superius nominata contrarias jam dictæ Romanæ Ecclesiæ esse falsas.

6. « Item ut hæc similiter publicentur omnibus suppositis Universitatis, et mandentur sub pœna præstiti juramenti, et sub pœna excommunicationis latæ sententiæ et exilii a regno, ut nullus de Universitate teneat, asserat vel dogmatizet aliquem de XLV articulis vel etiam aliter, quam Romana Ecclesia supradicta in quacumque materia Catholica et Ecclesiastica, et specialiter de septem sacramentis Ecclesiæ et aliis superius memoratis ; sed sentiat et credat de illis sicut Romana Ecclesia, et non aliter. Et isti articuli videntur nobis valere pro expurgatione universitatis, et ad tollendam malam suspicionem de doctoribus et magistris universitatis. Item ut hæc eadem præmissa in primo, secundo, tertio et quarto articulis contenta, dominus diœcesanus faciat in suis synodis publicari, et per prædicatores in regno Bohemiæ populis insinuari, videlicet, quod nullus clericus vel laicus teneat, asserat vel dogmatizet aliquem ex XLV articulis Wiclephi ; sed quod credat et sentiat sicut Romana Ecclesia prædicta in omni materia Catholica et Ecclesiastica, et specialiter de septem sacramentis Ecclesiæ, etc. Et iste articulus videtur nobis valere pro generali purgatione regnicolarum pro honore domini regis et sui regni.

7. « Item si aliquis clericus studens aut laicus contraveniret in aliquo præmissorum, quod diœcesanus habeat auctoritatem sine impedimento cum suis officialibus et coassumptis doctoribus talem, si repertus et convictus fuerit, corrigendi secundum jura et canones, sicut fuit ab antiquo ; et quod nullus talem debeat defendere quovis modo ; nulli enim competit rationalibus talium excedentium correctio quam diœcesano, quia est archiepiscopus regni et cancellarius studii Pragensis. Et iste articulus videtur nobis valere ad incutiendum terrorem singulis, ne quilibet prædicet vel dogmatizet secundum caput proprium, sicut jam factum est ne in consimilem infamiam regnum veniret et in graviorem.

8. « Item cantiones dudum et nuper prohibitæ, odiosæ, scandalosæ et aliorum famæ offensivæ prohibeantur cantari in plateis, in tabernis, et alibi de mandato domini regis et Scabi-

[1] Joan. tom. VI. pag. 53. et apud Mart. V. tom. II. c. 7. eur. p. 211. — [2] Jo. Coel. hist. Huss. l. 1. — [3] Ibid.

norum, sicut apparebit. Item ut magister Joannes Hus non prædicet, quousque absolutionem a curia non habebit, nec per sui præsentiam divinum officium in Praga impediat, ut ejus obedientia in hoc erga Sedem Apostolicam recognoscatur. Et isti duo articuli videntur nobis valere pro pace habenda hic in civitate et in clero. Istem istud consilium jam oblatum apparet nobis juxta bonam conscientiam esse idoneum et rationabile pro exstirpatione mali hic in regno Bohemiæ, et pro purgatione malæ famæ ».

9. Addidere Pragenses theologi, si Joannes Hus et ipsius sectatores, priora quatuor concordiæ capita amplecterentur et Wicleffi damnarent hæreses, ac primatum Romani Pontificis et decreta Ecclesiæ Romanæ venerarentur, sopitam esse omnem discordiam, ac pro ipsis se ad Romanam aulam commendatitias litteras daturos, professique sunt se asserendæ tantum divini Numinis regnique Bohemici gloriæ studere. Hæc doctores Catholici quorum consilium justum et salubre regi, proceribus et senatui Pragensi visum est : nil enim ad eluendam Wicleffisticæ hæresis infamiæ labem exstinguendaque exorta de religione dissidia accommodatius erat, quam Wicleffi errores damnare et Romanæ Ecclesiæ decreta amplecti. At Joannes Hus ejusque socii qui Wicleffi hæreses propugnare, nec tamen hæretici appellari volebant, cum die VI Februarii sanctæ Dorotheæ sacra conventus suos inissent, detrectarunt ad eluendam hæreseos maculam damnare hæresim ; sed eos qui eam nominis infamiam ipsis aspergerent persequendos decrevere, fucantesque Evangelii nomine commenta diabolica, ea libere evulganda contenderunt.

Consultus in his turbis a Conrado episcopo Joannes episcopus Luthomisliensis, respondit Pragensium theologorum suscipiendum consilium : præterea ad exstinguenda de dogmatibus dissidia proposuit deligendum vicepræfectum sigilli Academiæ Pragensis, qui magistros et auditores censura notaret, si errassent : non spargendas publicis concionibus controversias de fide : arcendum a sacro suggestu Joannem Hus submovendumque cum suis a fidelium consuetudine : « Ne, inquit, eorum dissensionis zizania pro tritico a fidelibus æstimetur »; non tolerandos libros, qui vulgari idiomate hæreticorum disceptationes contineant : frustra velle Joannem Hus innocentem promulgari, cum se talem esse apud Sedem Apostolicam probare debeat : denique mittendos oratores, qui Bohemicam gentem ab omni impietatis suspicione puram esse ostendant. Saluberrimis hisce consiliis litteras adjecit idem episcopus hac temporis nota consignatas : « Dat. Luthomisliæ die x mensis Februarii, anno Domini MCCCCXIII ».

10. Explicuit tum Conradus episcopus Olomucensis idemque administrator Pragensis archiepiscopatus pium studium tuendæ orthodoxæ religionis, nam anathemate Joanne Hus perculso, Wenceslaum regem impulit, ut Catholicorum doctorum sententiam de suprema Romani Pontificis in definiendis fidei controversiis auctoritate colenda regio insertam edicto promulgaret, quam illi ediderant, cum a Wenceslao rege et Bohemis principibus jussi essent causas exorientium dissensionum, ut exstingui possent, adducere. Tres vero ab iis causæ allatæ [1] fuere ; prima Bohemicam Ecclesiam de fide et septem Ecclesiæ sacramentis semper sensisse cum Romana Ecclesia, ac Pontificem Romanum veluti Petri principis Apostolorum successorem coluisse : quosdam vero in clero Bohemico Wicleffum sectatos contrarias impiasque de iisdem Ecclesiæ sacramentis opiniones induxisse, neque attendisse dictum Augustini in lib. de fide Catholica ; « Si quis aliquas Scripturas præter eas, quas Catholica Ecclesia recipit, vel in auctoritatem esse habendas tradiderit vel fuerit veneratus, anathema sit ».

11. Secunda turbarum causa hæc designata est, Bohemos, dum pax florebat, sensisse standum esse in controversiis fidei dogmatibus decretis Romani Pontificis : at novatores spernere Pontificis et cardinalium decreta, ac Scripturam solam controversiarum judicem esse contendere, eamque pro arbitrio in varios sensus distorquere ; cum tamen ex Scriptura, Deuter. cap. XVII. probetur summum Pontificem in rebus fidei judicem esse.

Tertia causa hæc adducta est, Bohemos semper credidisse cum universa Catholica Ecclesia parendum esse præsulibus, quando non præcipiunt purum malum, vel non prohibent purum bonum juxta Salvatoris sententiam, Matth. XXIII : *Omnia quæcumque dixerint vobis servate et facite* ; novatores vero Pontificis, episcoporum ac sacerdotum imperia proterere, cum tamen ex Augustino Serm. LXXXVI, amissa obedientia, omnes virtutes amittantur. Delendæ autem maculæ hæreseos, quæ nomini Bohemico aspersa fuerat, hunc modum addidere, ut scilicet Ecclesiasticis et civilibus pœnis afficerentur veluti publici Ecclesiæ, regis regnique hostes, qui de fide Catholica et Ecclesiæ sacramentis cum Romana Ecclesia non sentirent ; tum subjecere hæc verba :

12. « Item quia XLV articuli, quorum nullus est Catholicus, sed quilibet eorum aut hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus, et per consequens ad deviandum a recta credulitate inducens, tales, inquam, quia dudum per Universitatem Pragensem, per nationem Bohemorum et per facultatem theologicam ejusdem studii sunt prohibiti asseri vel dogmatizari sub gravibus pœnis excommunicationis, infamiæ et perjurii, et nuper

[1] Ext. apud Cochl. hist. Huss. l. 1.

in Æstate de voluntate domini nostri regis sunt similiter in prætorio majoris civitatis Pragensis prohibiti sub pœna exclusionis a regno Bohemiæ, ideo sub eadem pœna exclusionis et pœna excommunicationis latæ sententiæ nullus audeat aliquem de dictis articulis asserere vel etiam dogmatizare. Demum quia processus illi contra magistrum Joannem Hus de voluntate domini regis per dominum Conradum episcopum Olomucensem generalem administratorem Ecclesiæ Pragensis, et per capitulum Pragense et per communitatem cleri in Praga sunt recepti, et eis paruerunt, igitur eis obediendum et parendum est, etc. » Hæc sententia, cujus præcipui auctores Stephanus Palets et Stanislaus extitere, inque senatu Pragensi cum regia sanctione, qua Joannes Hus proscriptus est promulgata. Debuerat ille potius cum suis comprehendi et pœnis in hæreticos decretis affici, ut paucorum perditorum lacrymis totius Bohemiæ incendium restingueretur : sed cum ob ignaviam Wenceslaus ludibrio omnibus esset, non repressi sunt Hussitæ eo edicto, sed illud palam traducere ausi[1] sunt, vulgique pars magna Hussitarum hypocritarum factionem secuta est ; et clerus Catholicus calumniis petitus suisque censibus defraudatus fuit. Inter has turbas, quas Joannes Hus sua augebat præsentia, cum anathemate percussus, et sacrorum usu interdictus esset, Praga discedere jussus, in natali solo patrocinium toparchæ adeptus suis furibundis concionibus tantos populorum concitavit concursus, ut pæne seditionem commoverit[2].

13. *Anglia tumultibus concussa per Joannem Oldcastellium hæreticorum signiferum.* — In Anglia Wicleffistæ, ut qui antea, regiæ dignitatis tuendæ specie, Ecclesiasticum ordinem opprimere pertentarant, adversus Henricum V regem in ipsius regni auspiciis, duce Joanne Oldcastellio, conjurare ausi sunt[3]; qua de re hæc tradit Thomas Walsinghamus[4] : « Lolardi iidemque Wicleffistæ, qui doctrinam Evangelicam et Apostolicam atque Propheticam depravabant, fixerunt schedulas in valvis Ecclesiarum Londoniis, quæ continebant centum millia parata ad insurgendum contra cunctos, qui non saperent sectam suam : innitebantur nempe viribus et ingenio cujusdam, qui dicebatur Oldcastelle ». Erat hic hæreticorum signifer, a Wicleffo tamen in hoc discrepans, quod ex primis ejus placitis Christi corpus cum substantia poneret in Eucharistia. Vir bello egregius atque ideo regi charus : sed pervicax Ecclesiæ hostis in tantam prorupit impudentiam, ut contra Ecclesiasticæ hierarchiæ ordinem mittendorum concionatorum auctoritatem sibi arrogaret, qui populos hæresi contaminarent. Cum vero Henricus Chichelejus archiepiscopus Cantuariensis synodum provincialem Londini coegisset, accusatum illum de eo flagitio commemorat Walsinghamus[1] : « Eo tempore, inquit, facta Londoniis cleri convocatione per dominum Cantuariensem maxime jam causa prædicti Joannis repertum fuit, quod idem Joannes fuit et est principalis receptator et fautor, protector et defensor Lolardorum, et quod præsertim in diœcesibus Londoniensi, Roffensi et Herefordensi ipsos Lolardos ab ordinariis sive diœcesanis locorum minime licenciatos contra constitutionem provincialem inde factam ad prædicandum transmisit, eorumque prædicationibus nefariis interfuit, et contradictores, si quos repererat, minis et terroribus, ac brachii sæcularis potestate compescuit : asserens inter cætera, quod Cantuariensis archiepiscopus et ejus suffraganei non habuerunt nec habent potestatem aliquam hujusmodi constitutionem faciendi ». Hunc Wicleffistarum antesignanum vocat Thomas Waldensis[2] Joannem Castri Veteris, a quo Joannes Hus prædicandi sui pseudoevangelii auctoritatem se accepisse jactavit.

14. *Oldcastellius in jus vocatus a synodo et damnatus.* — Vocatus porro in judicium Oldcastellius ab archiepiscopo, quod Ecclesiasticam auctoritatem sperneret ac præsidiarios milites contraheret, Henrici regis imperio comprehensus a Londinensis arcis præfecto in synodo coram archiepiscopo productus est vigesima quarta Septembris die, ac fidei formulam fucatam proposuit, in qua errores suos silentio dissimulavit : deque his interrogatus respondere abnuit. Reductus sequenti die ad Ecclesiasticum tribunal, cum urgeretur, ut fidem suam promeret, palam hæreses patefecit, ut narrat Walsinghamus[3] sic inquiens : « Super sacramentum Eucharistiæ inter cætera respondit, quod sicut Christus hic in terra degens habuit in se divinitatem et humanitatem, divinitatem tamen velatam et invisibilem sub humanitate, quæ in eo aperta et visibilis fuerat, sic in sacramento altaris est verum corpus et verus panis, videlicet quem videmus, et corpus Christi sub eodem velatum, quod non videmus, ac fidem circa Sacramentum hujusmodi in schedula per dominum Cantuariensem transmissa sibi perque sanctam Romanam Ecclesiam et doctores sanctos determinatam, expresse negavit, dicens quod determinatio Ecclesiæ facta est contra sacram Scripturam, postquam Ecclesia dotata est, et venenum infusum in Ecclesiam et non ante. Quod etiam ad sacramentum Pœnitentiæ et confessionis dixit et asseruit, quod si quis esset in aliquo gravi peccato constitutus, a quo ipse surgere nesciret, expediret et bonum esset sibi adire aliquem sanctum et discretum sacerdotem pro consilio ab eo ha-

[1] Cocl. hist. Huss. l. 1. — [2] Albert. Krantz. l. X. c. 23. Cocl. l. 1. hist. Huss. — [3] Thom. Walsing. in Ep. dedic. — [4] Id. in hist. Angl. in Henr. V et in Ypod. Neustr.

[1] Walsing. in Henr. V. — [2] Walden. in opere adversus Wicleff. hæreses. — [3] Walsing. in Henr. V.

bendo : sed quod confiteretur peccatum suum proprio curato seu alteri presbytero, etiam si haberet copiam ejusdem, non est necessarium ad salutem, quia sola contritio peccatum hujusmodi delere posset et ipse peccator purgari ». Adjecit alia in sacrarum imaginum et Pontificiæ dignitatis contemptum. Itaque cum plura blasphema pertinacissime effunderet, decretoria sententia hæreseos crimine una cum sociis damnatus est, atque anathemate percussi quicumque illi subsidium ferrent. Cæterum cum ad supplicium rapiendus foret, archiepiscopus ejus salutis percupidus quinquaginta dierum inducias ab rege obtinuit, cujus temporis flexu lapsus e carcere Wicleffistas omnes in arma ad regem et clerum opprimendos concitavit, qua de re proximo anno dicetur. In eadem synodo ad exscindendas Wicleffismi pestiferas propagines, cum excussa essent diligentius Wicleffistarum dogmata, repertum est novos errores ab iis confictos [1], cum fingendi licentia non inferiores se Wicleffo arbitrarentur, scilicet Guillelmum Tayler affirmasse reges permissione divina, non voluntate beneplaciti dominari, Russelium Staffordiæ in diœcesi Lincolniensi fornicationem licitam religiosis docuisse ; sed utrumque postea errorem suum deposuisse.

15. *Joannis Parvi errores damnati.* — Inter eos, qui impietatem supplicii metu damnarunt, Conbrigius palam omnibus patefecit hæresim in atheismum deficere. Hic laicus cum sacerdotium sibi arrogasset, Christum mundi redemptorem esse abnegavit : Christi nomen horrendo odio prosecutus ex libris erasit, omnesque in Christum credentes damnandos scriptis tradidit ; tum verborum Christi circa Eucharistiam blasphemas interpretationes effinxit [2].

Hoc etiam anno exeunte a Parisiensi episcopo et fidei censoribus instituta est judiciaria actio [3] adversus Joannem pseudotheologum, cognomento Parvum, qui ad Joannis ducis Burgundiæ impium facinus defendendum contendebat quemlibet tyrannum posse jure merito a quocumque cliente ac stipendiario interfici dolo, insidiis, vi, arte, non exspectato ullius judicis imperio, etiam soluta sacramenti fidei fœderisve religione. Hanc propositionem cum excussissent theologi Sorbonici, damnarunt hæreseos, accepta tyranni voce juxta vulgare significatum. Hanc etiam doctrinam bonis moribus et divinis mandatis adversari, cum glossa mandatum, NON OCCIDES, *propria videlicet auctoritate* non occidendum interpretetur. Eam vero propositionem : *Cuilibet tyrannum occidere licet,* inter Wicleffi hæreses damnatam fuisse a Concilio Constantiensi dicetur inferius. Sparserat etiam alios errores idem pseudotheologus, regiæque potestatis adversus antipapam tuendæ studio Pontificiam auctoritatem in solemnibus conventibus Parisiis anno MCDIV celebratis oppugnarat, ac Pontificem Conciliorum legibus obstringi contenderat, ut Acta publica testantur [1].

16. *Joannis XXIII litteræ de indictione Concilii.* — Extremo hoc anno Joannes XXIII Concilium ad abolendum schisma atque ad exscindendas hæreses indixit ; ac locum in quo cogendum esset lapso trimestri designaturum promulgavit : tum de Urbe Roma jam ante liberata, ac Sicilia citeriori ad suum adducta obsequium cunctos, qui sibi morem gerebant certiores fecit : quo argumento hæ litteræ Lundensi archiepiscopo inscriptæ [2]:

« Venerabili fratri archiepiscopo Lundensi salutem, etc.

« Ad regimen universalis Ecclesiæ, licet insufficientibus meritis, divina dispositione vocati, sollicitudinem gerimus indefessam, et omni conatu solertiam adhibemus, ut quæ ad pacem et reformationem ipsius Ecclesiæ defensionemque et augmentum orthodoxæ fidei pertinent, communi fidelium consilio decernatur. Sane felicis recordationis Alexander papa V immediatus prædecessor noster, sacro generali Pisano Concilio tunc præsidens, ipso approbante Concilio, inter cætera decrevit, ipsum Concilium ex tunc ad triennium in mense Aprilis ad locum, qui per se vel successorem suum eligeretur fore revocandum, ipsumque Concilium continuandum usque ad tempus triennii supradicti. Deinde vero eodem prædecessore, sicut Deo placuit, vita functo, nobisque divina favente clementia ad apicem summi Apostolatus assumptis, cum Urbs Romana sedes nostra, in qua omnium Ecclesiarum caput esse dignoscitur, de manibus inimicorum ejusdem Ecclesiæ atque nostrorum, qui etiam tenuerant damnabiliter occupatam, recuperata fuisset ; tamen post multas et varias fluctuationes eo res deducta erat, ut invalescente inimicorum oppressione nisi celeriter providissemus, in manibus eorumdem inimicorum foret iterum recasura. Nos igitur, ne tanto detrimento afficeretur Ecclesia, spe in Altissimo, qui in se sperantes non deserit, assumpta, maturo quidem consilio, sed celeri gressu, ex civitate nostra Bononiensi, in qua tunc residebamus, cum universa curia, ad ipsam Urbem venimus, confirmatisve per adventum nostrum populorum et fidelium animis, et adversariorum impetu, qui paulo ante eidem Urbi terribiliter imminebant, dextera Domini cooperante, represso, sentientes tunc per experientiam quantum præsentia nostra foret in ipsa Urbe per illa tempora multis causis necessaria, cum locus pro hujusmodi conventione Concilii per nos declarandus

[1] Mr. Harpsf. in hist. Wicleff. c. 16. — [2] Mr. Harsp. in hist. Wicl. c. 4. ex reg. Hen. Chichel. Cant. arch. — [3] Monstr. vol. 1. hoc anno c. 113. et Meyer. l. XI.

[1] Ext. apud Juv. Urs. in Append. p. [illegible] — [2] Jo. l. ul. Ep. cur. p. 22

esset, ipsam Urbem ad hujusmodi congregationem fidelium deputavimus, et congruo tempore id duximus solenniter publicandum, atque in ipsa Urbe interim persistentes et adventum fidelium exspectantes, tandem non sine magnis laboribus nostris et sumptibus, per Dei misericordiam, Urbem et regiones istas in pace posuimus, ac dejecto perditionis alumno Angelo Corario cæterisque schismaticis, totum Siciliæ regnum et terram citra pharum, multas insuper civitates et loca aliarum partium ad obedientiam et devotionem nostram et Romanæ Ecclesiæ in grande unionis Ecclesiæ augmentum recepimus. Sed cum fideles ipsi per nos solemniter convocati, requisiti et exspectati, nec in dicto tempore per nos secundum determinationem Pisani Concilii præfati assignato, nec postea in aliis sessionibus sæpius prorogatis in tanta multitudine, quantam magnitudo rerum gerendarum exigebat, in ipsa Urbe convenissent; nos propterea nequaquam a prosecutione tanti boni desistendum arbitrantes, habita super hoc diligenti deliberatione, ipso approbante Concilio, statuimus et ordinavimus venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos, episcopos, necnon alios prælatos et cæteros, qui adesse debent et possunt, et ad quos pertinet, in principio mensis Decembris proxime futuri debere ad hujusmodi Concilium juxta morem convenire in loco decenti et idoneo infra tempus trium mensium a data præsentium per alias nostras litteras, et publicationem decarando, circa cujus declarationem interim pervigili cura intendimus deliberare, ut quod superiori tempore forlasse propter bellorum et viarum discrimina, aliasque causas circa plenam congregationem eorumdem fidelium commode perfici non potuit, nunc sublata omnis incommoditatis materia impleatur.

17. « Quocirca fraternitatem tuam requirimus et hortamur in Domino, eidem nihilominus per Apostolica scripta mandantes, ac in virtute sanctæ obedientiæ et præstiti juramenti injungentes, quatenus ad dictum Concilium personaliter te conferas, ac venerabilibus fratribus coepiscopis suffraganeis tuis eorumque capitulis, necnon dilectis filiis abbatibus, cæterisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, exemptis et non exemptis, infra tuas civitatem et diœcesim atque provinciam consistentibus, hanc salubrem determinationem et ordinationem nostram studeas intimare, et ut per eosdem suffraganeos prælatis suarum diœcesum intimetur provideas eisdemque fratribus nostris suffraganeis tuis in vim ab eis præstiti juramenti, cæterisque præfatarum civitatum diœcesis ac provinciæ tuorum injungas, et ipsi episcopi suffraganei illis suarum civitatum et diœcesum, qui ad Concilium hujusmodi venire tenentur, injungant, quibus etiam nos tenore præsentium injungimus in virtute sanctæ obedientiæ cæterosque qui in dicto Concilio interesse possunt exhorteris, ipsique episcopi suffraganei exhortentur, quos etiam nos exhortamur in Domino, quatenus prædicto tempore et loco per nos, ut præmittitur declarando, ad præfatum Concilium, singuli videlicet qui tenentur personaliter; cæteri vero, ut eis opportunum visum fuerit, studeant convenire, ut sic per tuam illorumque præsentiam, ea quæ in ipso Concilio statuenda sunt et agenda, salubri et communi omnium deliberatione feliciter ordinentur. Dat. Romæ apud S. Petrum V non. Martii, Pontificatus nostri anno tertio ». Missæ eædem litteræ [1] fuere ad alios Germaniæ, Galliarum, Hispaniæ, Angliæ, Hiberniæ, Hungariæ, Poloniæ, Sueciæ, Dalmatiæ, Græciæ præsules, quorum prolixior exlat catologus.

18. *Cardinales creati, et legati missi a Joanne.* — Hoc anno, XIII Aprilis die, Joannes XXIII Simonem e Cramaudo Rhemensem archiepiscopum creavit tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem, ac recurrente eodem anno octava Novembris Jacobum Insulanum S. Eustachii diaconum renuntiavit, ut ex Diario Vaticano memorat Felix Contelorius [2]. Ut vero universos populos sibi conciliaret, plures legatos amplissima auctoritate instructos in varias provincias misit, scilicet in Hispanias, Joannem patriarcham Constantinopolitanum, ut schisma Petri e Luna dissolveret, ac Granatenses ad Christum adducere niteretur: « Ut regnum, inquit [3], ipsum Granatæ cum rege et incolis Regem regum agnoscant ». Decrevit etiam Petrum [4] tit. S. Chrysogoni in Germaniam, in Gallias Alamannum [5] tit. S. Eusebii, in Angliam Antonium [6] de Chalanco tit. S. Cæciliæ, atque in Hungariam Brandam tit. S. Clementis presbyteros cardinales: cui prætera Brandæ ad Sigismundum, qui in Italiam accesserat, ut insignia imperialia reciperet, deducendum provinciam dedit [7]:

« Dilecto filio Brandæ tituli S. Clementis presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legato salutem, etc.

« Cum te dudum pro felici statu charissimi in Christo filii nostri Sigismundi, Hungariæ regis illustris, ad Hungariæ et nonnulla alia regna et partes Apostolicæ Sedis legatum cum plena potestate legati de latere, prout in litteris aliis nostris desuper confectis plenius continetur duximus destinandum; nos attendentes, quod idem rex jam pridem in Romanorum regem electus Romani imperii negotium prosecuturus ad Italiæ partes se transtulit, in quibus etiam militat de præsenti, posset ad Alamaniæ ac Longobardiæ, et alias provincias atque loca etiam di-

[1] Jo. p. 14, 16, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 33 et 47. — [2] Fel. Contel. in Elench. card. — [3] Jo. 1.° VII. an. 3. p. 194 ad 196, et p. 201 ad 212. — [4] Ibid. p. 64 et 77 ad 92, et 127 ad 131. — [5] Ibid. p. 70 ad 78, et 121, 122 et 123. — [6] Pag. 154 ad 177, et l. ult. p. 1 ad p. 6. — [7] Pag. 141.

vertere, ac circumspectionem tuam ipsam comitari, et propterea volentes tuam honorare personam, ut per honorem tibi exhibitum, eo utilius proficere valeas, et negotia tam nostra et Romanæ Ecclesiæ, quam regis ac imperii præfatorum, opportunis favoribus efficacius prosequi, qui majori fueris per nos auctoritate suffultus; eidem circumspectioni tuæ quamdiu cum præfato regi in Alamaniæ, Longobardiæ vel aliis partibus, eamdem circumspectionem esse, aut in nostris et Ecclesiæ, sive dicti regis, ac imperii negotiis contigerit exerceri, quotiens præfatæ circumspectioni tuæ visum fuerit expedire; præterquam in provinciis civitatibus, atque diœcesibus legationi alias vicariatui dilecti filii nostri Ludovici S. Hadriani diaconi cardinalis in Bononiensi et nonnullis aliis civitatibus, terris ac locis ad nos et præfatam Ecclesiam spectantibus vicarii in temporalibus generalis, et in certis aliis præfatæ Sedis legati per nos commissis, quas hic alias haberi volumus pro specifice declaratis, utendi omnibus et singulis facultatibus, jurisdictionibus ac potestatibus etiam per vos alias eidem tuæ circumspectioni in regnis et partibus potissime temporali dominio regis Hungariæ quomodocumque suppositis, per alias nostras litteras, quarum tenores etiam hic haberi volumus pro expressis, hactenus concessis, et potestates et facultates hujusmodi per te vel alios exercendi, solum et in solidum, non obstante, quod dilecto filio nostro Petro tit. S. Chrysogoni presbytero cardinali, in nonnullis Alamaniæ provinciis, civitatibus et diœcesibus, etiam præfatæ Sedis legato fuisset in illis partibus, in quibus te forsan esse continget, attributa potestas, quam pro eo tempore, quo eamdem circumspectionem tuam in aliqua ex provinciis, legationi dicti Petri cardinalis atque legati commissis fore contigerit, ut præfertur, ex nunc quo ad ipsam provinciam, suspendimus per præsentes, quousque in provinciis, civitatibus, diœcesibus atque locis ipsis cum prædicto rege, ipsam circumspectionem tuam esse, aut circa hjusmodi negotia communiter vel divisim emerserit exerceri, etiamsi semel, aut pluries in provincias, civitates, diœceses vel loca ipsa reditus fiat, exercendi ac etiam exsequendi, plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum id. Maii, Pontificatus nostri anno III ».

Accessisse Utinum exeunte superiori anno Sigismundum regem Romanorum decem millibus equitum succinctum, refert Diarii Veneti auctor [1], oratorumque opera cum Mantuano et Ferrariensi principibus agitasse, ut ipsi itinera aperirent quo Bononiam ad suscipienda ab Joanne imperii ornamenta se conferret: sed cum nullo modo ea consilia ad exitum perduceret, odiaque Hungaros inter et Bohemos exarsissent, neque illos inter se conciliare posset, in Hungariam reditum apparasse, iterumque post pactas cum Venetis inducias molitum in Italiam iter adulta Æstate, atque in Sabaudiam duxisse exercitum, eadem insignia assequeretur: sed Mediolani ducem, Genuenses et Pandulphum Brixiæ dominum armorum inter se societatem ad iter ei impediendum coivisse; ac tum Sigismundum de eo fœdere factum certiorem retro signa vertisse. De cardinale autem Placentino, quo nomine Brandam cardinalem designat auctor, addit ipsum Venetiis secunda Augusti die in Pannoniam profectum, ut de componenda inter Sigismundum ac Mediolani ducem concordia ageret, eamque demum conciliatam fuisse.

Quod ad bellum a Sigismundo cum Venetis gestum attinet, quæ in eo sint secuta, ita describit Theodoricus [1] Niemius: « Videns rex Romanorum, quod nihil proficeret in hoc apud eumdem Balthasarem, misit eodem anno tempore hyemali ad partes Forojulii in Italiam aliquos capitaneos cum certo exercitu, qui stipendiarios eorumdem Venetorum in magno numero valde circa quoddam fossatum novum quod ipsi Veneti in præsidium eis fieri fecerunt, tunc laborantes quadam die atrociter invaserunt, et plures eorum interfecerunt, et aliquos captivarunt, quibus manus dextras amputarunt; sicque alios ad terendam viam abire permiserunt, reliqua multitudine fugæ subsidio evadente. Per quod ipsos Venetos suosque subditos vicinos adeo timor et tremor invasit, quod si dictus exercitus, habita ipsa victoria, repente ad Paduam et Tervisium trasitum fecisset, juxta multorum judicia de illis etiam victoriam subito reportassent; quod tamen neglectum fuit pro eo, quia exercitu ipso præfati domini regis in quorumdam castrorum expugnatione tunc in partibus illis laborante, interim præfati Veneti Paduam et Tervisium gentibus armorum et aliis ad resistendum hostibus necessariis munierant. Postea vero, aliquot mensibus elapsis, ipse rex Romanorum personaliter illas partes intravit, et licet etiam tentasset Veronam eripere de manibus Venetorum, in hoc tamen finaliter non profecit ».

His consentanea scribit Diarii Veneti auctor; in primis enim ait XXIII Januarii Hungaricas copias, cum flumen prope Castrumnovum trajicerent, tormentis bellicis e propugnaculis a Venetis libratis grave damnum accepisse, ac dum Philippus, Florentinus patria, Sigismundi dux, Tarvisinum agrum popularetur, ejus castris noctu subjectos ignes fuisse, ac sparsa vi ventorum flamma plures fuisse consumptos, Sigismundum bellum exitiale damnasse, adhibitoque socero Zilii comite concordiæ interprete

[1] Diar. Venet. Ms. hoc an.

[1] Niem. in Jo. XXIII.

XXVIII Aprilis die inducias cum Venetis eorumque sociis pepigisse; accessisse nona Maii Genuensium oratores, deprecaturos, ut in Turcas utrorumque arma verterentur, cum Græcorum imperium ab ipsis in summum discrimen adductum esset. Harum vero induciarum leges describens Theodoricus e Niem [1] : « Anno, inquit, tertio Pontificatus dicti Balthasaris, mediantibus quibusdam viris, ipse rex et Veneti trenguas ex tunc usque ad quinquennium duraturas invicem fecerunt sub eadem conditione, quod quæ utraque pars sive jure belli sive alias de juribus alterius occuparet, interim quiete per se retinere deberet : quo facto dicti Veneti terras Romani imperii, quas detinuerant tunc et adhuc detinent valde fortificaverunt ». At de his satis : ad Joannem revertamur.

19. *Ladislaus Romam dolose occupat, Joannes cum cardinalibus fugit, Sigismundi auxilium implorat.*— Consistere ille diu in Urbe non potuit, in qua ea, quæ superius narrata sunt, decreverat; nam Ladislaus Neapolitanus rex cæca proferendi imperii Urbisque subjiciendæ cupidine impulsus, fregit [2] inita cum Joanne fœdera, quæ graviora bellorum pericula pacis aureo velamine involvere scripserat Picenis superiori anno Gregorius : « Non ad pacem, inquit [3], tendere videntur, quæ facta vulgantur, putantque multi finem alium habitura, quam pacem ». Gregorii respondere exitus; Ladislaus enim, cum apertis odiis nocere Joanni non potuisset, fallaci fœdere illum pæne oppressit ditioneque Ecclesiastica pepulit; recenset subjectis verbis ejus artes perfidiamque S. Antoninus [4] : « Cum multo ante Pontifex pacem fecisset cum rege, præstitit ei rex obedientiam dimisso Gregorio, et licet non multum de eo confideret Pontifex, sciens eum facile fractorem esse fidei, non tamen credebat pro tunc contra eum aliquid attentaturum ; nam, etsi diceretur regem versus Romam accedere; causam hujus rei rex divulgaverat. Quod, quia Pontifex cito ad Concilium esset iturus, expediret non longe esse ab Urbe ad compescendos insurgentes tumultus, ne novitas fieret; sed revera dominium intendebat Urbis resumere, ad quod eum Romani exules excitabant. Quodam igitur mane fractis mœnibus in aliqua parte ingressus est rex Urbem : quod audiens Joannes Pontifex et intelligens eum hostem, aufugit cum curia, cum non haberet defensorem. Rex autem Urbem capiens in primis mercatores Florentinos spoliavit dolose ».

Describit fusius eam Ladislai proditionem hisce verbis Theodoricus e Niem [5] : « In principio mensis Maii eodem anno prædictus Ladislaus rex cum grandi exercitu ad ipsam Romanam Campaniam castrametatus est, ubi Frisotonis et alia nobilia castra, quæ prius dicto Balthasari obediebant etiam taliter suæ ditioni subjecit. Nec his contentus, sed etiam contra comitem de Tatiacatio de domo Ursinorum de Roma, qui noviter quamdam neptem dicti Balthasaris duxit, movit exercitum, cujus etiam plura castra obtinuit aliqua per pacta, aliqua violenter. Quibus peractis, dictum duxit exercitum ad districtum Romanum : quod sentientes prædicti curiales et Romani pro majori parte incœperunt per amplius dubitare seu nutare, nonnullis eorum asserentibus, quod illa de scitu et voluntate prædicti Balthasaris fierent. Quod cum ipse Balthasar sentiret, ostendens quod curiales et Romanos ipsos contra impetum regis et ejus exercitus prædictorum bene defendere vellet, elegit aliquos ex eisdem curialibus, ut existimo ad aliqua alia ministeria magis aptos, quam ad illud, ad quod deputavit eosdem : quibus commisit custodiam quarumdam terrarum Urbis ejusdem longe ab hominum habitatione dictæ Urbis distantium, et certa illa loca ubi putabatur, quod prædicti Ladislaus rex et ejus exercitus eamdem Urbem qualitercumque vellent intrare; sed illa custodia non fuit proficua in tempore opportuno, quia ipsi deputati et alii vigiles sive custodes murorum dictæ Urbis, ut videbatur, non erant bene sollicili ad custodiendum ita turres hujusmodi, quoniam pauci hostes respective de ipso exercitu regis sæpedicti magnum facientes foramen, per quod Urbem ipsam, nostris non videntibus, nocturno tempore in matutino crepusculo intraverunt juxta Ecclesiam, quæ S. Crucis in Jerusalem appellatur, et ibi usque ad clarum diem, seu orto jam sole usque post horam tertiarum vel circiter, inter se an ulterius progredi, vel ad eorum exercitum redire deliberantes. Et quia dictus Balthasar non dedit ordinem neque deputavit aliquem certum capitaneum, qui hostibus ipsis resisteret manu forti, tam curiales quam Romani, qui illic occurrebant ad videndum hostes ipsos et eis, si possent, resistendum, territi et se non opponendo ipsis hostibus viriliter, ut debebant, catervatim in lares proprios redierunt; unde hostes ipsi in se confortati et non videntes ullam vel modicam resistentiam, quam timerent, forsan quingenti eorum fugientes ipsos cardinales insecuti sunt, et infra tres horas vel quatuor Romam occuparunt, valde multas domos curialium hujusmodi spoliando : et hoc contigit potissime quia Romani præfati, ut communiter dictum Balthasarem habebant exosum propter infestas gabellas et onera, quibus continue afflixit eosdem : et quia etiam dubitabant, si prædicti hostes de ipsius Balthasaris voluntate ad Urbem ipsam sic venissent : aliqui etiam eorumdem Romanorum secrete partem dicti regis tenuerunt stipendiati per ipsum more veteri Romanorum. Quot autem ibi tunc et diu

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII. — [2] Gobel. in Cosm. æt. VI, c. 90. Leonard. Aret. in hist. rer. Ital. Paul. Collen. l. V et alii. — [3] Greg. l. VII. p. 14 et seq. — [4] S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 6. in princ. — [5] Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

postea sæva et mala fiebant, maxime in eosdem curiales, scilicet personas et bona ipsorum, quæ omnia diripiebantur, nimis esset tædiosum horrendumque calamo exarare.

« Prædictus vero Balthasar certificatus post eamdem horam primarum de introitu hostium præfatorum ad eamdem Urbem, ut præfertur, non confisus de palatio suo et muris dicti burgi, quos multum sumptuose reformari fecit, neque de castro S. Angeli, quamvis illud reputetur quasi inexpugnabile et fortissimum, quod in illis posset se ab hostibus præservare ; sed equum celeriter ascendens, fugit versus Sutrium quem ipsi cardinales pro majori parte etiam eadem hora subito sequebantur : quorum tamen plerique, quia tunc tempus erat calidum, quo segetes recolligi debebant, terendo viam, siti, labore et æstu defecerunt, seu per itinera mortui ceciderunt : aliqui etiam eorum per insequentes hostes nos per novem milliaria vel circiter ab eadem Urbe, pauci tamen interfecti, sed pro magna parte rebus et equis eorum, quæ apud eos tunc reperiebantur spoliati, et alias male tractati fuerunt ». Subdit auctor Joannem XXIII noctu Sutrio se proripuisse Viterbium, deinde ad Faliscos se contulisse : at Ladislaum tum Sutriensibus, tum Viterbiensibus, tum Faliscis extrema quæque comminatum, nisi se suaque ipsi subjicerent ; atque ideo terrore percitos colla Ladislai jugo subdidisse, interfectoque arcis Hadrianæ præfecto, alium a præsidiariis suffectum corrumpi se a Ladislao præmiorum magnitudine sivisse ea lege, ut quæ ipsius fidei credita erant, raperet : sed cum in Neapolitanum regnum proditionis præmia recepturus se contulisset, interfectum atque opibus spoliatum a Ladislao fuisse, Joannem vero Senas indeque Florentiam profectum esse, non tamen Florentiam ingressum : « Ipse, inquit, Florentiam in quodam hospitio domini episcopi Florentini ex tunc usque ad principium mensis Novembris anno MCDXIII remansit ».

Affert hujus rei causas S. Antoninus sic inquiens : « Factiones magnæ per illud tempus in Florentinis vigebant aliis Pontifici, aliis regi faventibus : ob eas factiones Pontifex intra Urbem invitatus non est, sed in suburbano episcopi resedit, curia autem intra Urbem recepta (1) ». Confirmant id litteræ [1] a Joanne ipso hoc anno datæ ad Petrum Ancharanum, quibus celeberrimus ille vir in Bononiensi Academia Decretalium cathedra donatus est, quibusque adscripta est dies X kal. Septembris apud S. Antonium extra mœnia Florentiæ. Pergit S. Antoninus : « Rex igitur præfatus per hæc ipsa tempora Urbem Romam et alias omnes urbes usque ad fines Senensium Florentinorumque occupavit, qui cum terribilis et potens esset, lateque per Italiam dominaretur, nec ulla resistendi cerneretur spes, Joannem Pontificem impulit ad externa Transalpinaque auxilia respicere, etc. Addit sanctus auctor Joannem Sigismundi Romanorum Hungariæque regis opem, missis ea de causa duobus cardinalibus legatis, implorasse. Fuere ii [2] Antonius Calaneus tit. S. Cæciliæ presbyter, et Franciscus Zabarella SS. Cosmæ et Damiani diaconus, quorum primus in oratione [3] ad Sigismundum habita in ejus oculis Ladislai flagitia ita defixit :

« Ladislaus rex ad obsidionem Urbis properans in campis patentibus per gentes Ecclesiæ victus terga vertere coactus est. Ah ! quam variis modis impugnat perfidus hostis Ecclesiam Dei ! Postquam enim sensit se aperte nihil proficere posse, ad dolos et astutias serpentinas se convertens, pecuniis et muneribus gentes Ecclesiæ corrumpere et ad se transfugere procuravit ; et ad Urbis mœnia castrametatus locutus est in dolo verba pacifica. En pacis nomen, quam sanctum est ; pax a versutissimo hoste oblata animos audientium pellexit, maluitque sanctissimus dominus noster, licet illi hostis versutia satis admodum esset explorata, quodlibet periculum subire, quam pacem oblatam refutare. Sic inita pax est atque firmata : ipseque rex La-

[1] Joan. l. VII. p. 213. — [2] Ext. de eo Joan. de Sigismund. lat. in Conc. Const. Actis. — [3] Ext. in Ms. Cod. bibl. Vat. sig. num. 4952.

(1) Quæ in hoc et sequentibus paragraphis narrat annalista vera sunt ; sed cum chronicis notis destituantur, ideo per sua apte tempora distribuenda libenter assumo. Ladislaus in Urbem Romam irrupit die VIII Junii, eademque die Joannes fugiens cum cardinalibus XIII primo Sutrium, tum Viterbium evasit, teste Antonio Petri et Diario, qui et subdit cardinalem Barensem a militibus Ladislai captum fuisse et carceribus S. Jacobi de Settignano reclusum. Viterbio ad montem Faliscorum se contulit, teste Niemio apud annalistam et anonymo Florentino coævo, vulgato Rer. Ital. qui a Faliscis Senas transiisse Pontificem addit. Venientem ingenti honoris significatione exceperunt Senenses : quod ab illis in gratiam Florentinorum præstitum potius, quam amore religionis, cum alteri Pontifici addicti Joannem *schismaticum putarent*, ait Joannes Bandinus de Bartholomæis, qui Senensem historiam vulgatam Rer. Ital. tom. XX tunc scribebat. Alienam igitur urbem cito deserens, Joannes Florentiam accessit ; atque ab urbis in varias tunc factiones discissæ ingressu prohibitus, substitit in suburbanis, ait S. Antoninus apud annalistam hic. Prorogatum ibi domicilium a die XX Junii ad usque diem VIII Novembris, teste de Bartholomæis in hist. Senen. Tunc vero Bononiam transivit, quo pervenit Novembris die XII, ut ex Miscella Bononiensi discimus. Sequenti die, ut in eadem Miscella, *Jacobum de Insulanis* cardinalem renuntiavit ; eo quod ejus potissimum opera, ait idem scriptor, Bononiam recuperasset. Errat ergo Ciaconius, qui die XII kal. Octobris, errat et annalista, qui die VIII Novembris purpuram Jacobo datam, et quidem Bononiæ, scripserunt. Quorum lapsus eo est planior, quod nec die XII Octobris, nec die VIII Novembris Joannes Bononiam adhuc pervenerat. Haud diu post, nempe XXV Novembris (Miscella) Joannes profectus est Laudam, ut de Concilio Constantiæ celebrando ageret cum imperatore. Ex hac serie chronologica, summa fide ex auctoribus coævis deducta, nonnulla inferre licet ad emendationem Annalium aptissima. Primo Constitutionem illam Sigismundi, legendam in Annalibus hic num. 22 signatam die XXIII Octobris anni hujus, qua imperator securitatem iis spondet, qui ad Concilium venissent, non Joanni quidem per se illam petenti, sed cardinalibus eo ablegatis poscentibus concessam fuisse ; cum Joannes nonnisi exeunte Novembri cum imperatore congressus fuerit. Secundo in textum Gobelini relatum in Annalibus num. 20, mense *Decembri* pro *Septembri* irrepsisse, ut legendum sit : « Papa veniens Florentiam, etc. et tunc in mense Septembri, vel Augusto, vel Octobri Concilium etc. MANSI.

dissians abjurato apostatico Angelo Corario, sanctissimo domino nostro plenariam obedientiam præstitit et fidelitatis homagium pro regno Siciliæ. Vide quod apte dixit unus ex legislatoribus, quod satisdatio seu promissio propositum hominis malevoli non immutat : post aliquantum enim temporis opportunitatem nactus forti manu terra marique coacta dominum nostrum in Urbe circumvenit, et nocte mœnia Urbis suffodiens, mane facto Urbem ipsam hostiliter ingressus dominum nostrum et reverendissimos dominos cardinales intercepisset, nisi fugæ præsidio de manibus persequentium hostium fuissent liberati. Heu ! quot mala vidit illa dies ! Aliqui ex cardinalibus captivati, plures presbyteri et clerici trucidati, multi vulneribus affecti, curiales omnes expoliati bonis suis, Basilicæ Apostolorum profanatæ, equi in illis passim stabulati, Ecclesiæ Urbis crucibus, calicibus sacroque ornatu reliquo nudatæ, quodque horreo referens, perditissimi homines in tabernis publice sacris calicibus poculorum vice abusi sunt. Quo non erumpit effrænata cupiditas ? Mulieres honestæ virginesque Deo dicatæ passim raptæ : probati cives atque optimi relegati et eorum bona proscripta. Quis illius diei clades enumeret ? Nunquam ; si cui vacet Annales evolvere, ab ullo hominum genere tanta impietas præsumpta est. Semper etiam apud gentiles sacra venerationi præcipue habita : solus Baltassar in profano convivio sacris vasis abusus, ipsa ultione divina noctu peremptus vitæ pariter et sceleris finem accepit : verum hæc satis pro tempore dicta sint. Itaque post irruptionem Urbis, maxima patrimonii parte a profano rege occupata rebusque undique perturbatis, sanctissimus dominus noster ad civitatem Florentiæ se contulit et a civibus Florentinis reverenter exceptus humanissimeque tractatus est ».

Hos casus adversos Joannis XXIII nonnullis præsagiis fuisse prius ostensos, interpretatur Theodoricus Niemius [1], quæ potius indicent, significasse ipsum sine jure Pontificia insignia invasisse superstite adhuc Gregorio papa : « Hæc, inquit, inconvenientia, aliqua indicia figurabant, quia dum quadam vice in festo Pentecostes dictus Balthasar vesperas solemnes in capella majori sui palatii prope Basilicam S. Petri, ut moris est, celebraret, dum inciperetur hymnus : *Veni, creator Spiritus ;* illico adfuit et volavit illic in alto bubo seu noctua. Hujus rei novitatem multi curiales ibidem existentes mirabantur : et eisdem temporibus dum ipse Balthasar in porta Ecclesiæ sancti Joannis Lateranensis arma sua in medio armorum seu insignium quorumdam aliorum depingi fecisset, fulgure infra paucos dies destructa fuerunt, eisdem altis armis seu insignibus remanentibus salvis ».

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

20. *S. Franciscæ filius per miraculum restitutus.* — Exercente tyrannidem Romæ Ladislao, Laurentius B. Franciscæ e Pontianis vir, ut Pontificiarum partium studiosus in exilium pulsus est ; cumque Petrus Trojæ comes Neapolim esset profecturus, Baptistam filium obsidem ad se mitti jussit : illa materno amore mota capiti filii metuens ipsum occulere statuit. Verum Antonellus religiosus vir, qui sanctæ mulieri a confessionibus erat, divino instinctu afflatus ipsi imperavit, ut filium ad comitem et ejus ministros perduceret. Non respuit illa acerba imperia ; sed filium manu in Ecclesiam, cui Ara-Cœli nomen est, ubi comes et tribuni versabantur, deduxit, adeo ut plerique fremerent filium tradi a matre illi, qui ipsum in servitutem vel carnificinam abducturus erat ; quem cum obtulisset comiti, et nonnulli eam hortarentur, ut filium et se commendaret : subjecit, se illi, qui posset opem ferre, commendaturam : atque ante imaginem Deiparæ preces fusura se projecit, et quamvis imago occlusa esset, eam tamen inspexit. Interea comes Baptistam obsidem viro militari tradidit, ut eum Neapolim duceret : quem cum ille equi dorso imposuisset, et iter Neapolim versus capere vellet, nunquam equum adigere calcaribus potuit, ut gradum inferret ; sed tantum retrogrederetur, quocirca alium conscendit equum : sed is pariter iter ingredi respuit : permutati subinde fuere plures equi, sed nunquam impelli potuere, ut antrorsum figerent pedem. Prodigio itaque perculsus comes una cum aliis militibus mox Baptistam matri restituit. Agunt pluribus de Ladislai in ditionem Ecclesiasticam irruptione illius temporis scriptores [1], inter quos Nicolaus Bartholomæus e Turcia veteris Chronici Ms. archivi bibliothecæ Vaticanæ auctor addit, Ladislaum Tuderto etiam, Perusio pluribusque aliis urbibus potitum, Joannem vero Gattam Viterbiensem præfecturam in iis turbis invasisse.

Cæterum cardinales legati non modo ad retundendas Ladislai grassationes missi fuere, verum ad paciscendum cum Sigismundo de loco, in quo cogendum esset Concilium, quod jam a Ladislao fuerat discussum, cum ad redigendas sub unius Pontificis auctoritate orbis Christiani Ecclesias, tum ad ditionem Ecclesiasticam in pristinam amplitudinem restituendam celebrandi illius summa necessitas urgeret ; de quo hæc Gobelinus [2] tradit historiæ : « Papa veniens Florentiam ibidem reverenter receptus est, et tunc in mense Decembri Concilium in kalendis Novembris deinde proxime venturis indixit ; locum tamen Concilii non determinavit : quapropter duos cardinales ad regem Romanorum tunc in Italia moram trahentem ad concor-

[1] Barth. e Turcia in Chron. Ms. arch. bibl. Vat. sign. num. 111. Ms. Diar. Ven. hoc an. Leon. Aret. hist. rer. Ital. Gobel. in Cosm. c. 90 et alii. — [2] Gobelin. ibid.

dandum de loco destinavit, qui simul in civitatem Constantiensem consenserunt : post hoc papa et rex in Laudensi civitate convenientes, locum eumdem pro Concilio generali celebrando approbarunt ».

21. *Joannes et Sigismundus Laudam convenientes Constantiam designant pro celebrando Concilio, ad quod litteræ Encyclicæ datæ.* — Adorat S. Antoninus divinæ providentiæ arcana consilia, quæ Constantiam delegit ad celebrandam Synodum Œcumenicam, in qua Ecclesiam schismate laceratam in priorem formam statumque revocavit, flexitque Joannis mentem, ut inita jam consilia momento abjiceret, remque ex Leonardo Aretino, qui Joanni ab epistolis erat, narrat ; ex quo etiam nos historiæ veritatem delibabimus : « Unicum remedium », inquit Leonardus ipse [1], « et imperatori et Pontifici videbatur generale Concilium advocari ; sed erant circa hoc ipsum constituenda permulta, ceu locus, tempus, modus. Missi sunt igitur his de causis ad Sigismundum legati : horum missio legatorum ruinæ Pontificis initium fuit. Qua in re non videtur prætereundum mirabile quiddam, quod tunc accidit, ut omnia cœlitus gubernari cognoscamus. Communicaverat mecum Pontifex arcane mentem et cogitationem suam : In loco, inquit, Concilii rei summa est, nec ego alicubi esse volo, ubi imperator plus possit : legatis igitur istis, qui a me mittuntur, mandata amplissima potestatemque maximam ad honestatis speciem dabo, quæ palam ostentare possint atque proferre, secreto autem mandatum restringam ad loca certa : enumeravit mihi subinde loca ». At ne legati ex illius Diplomatis, ad conciliandam iis auctoritatem compositi, amplitudine aliquid contra Joannis arcana imperia moliri possent, subjectam sanctionem hoc anno edidit [2] :

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Attendentes, quod sæpenumero contingit legatos aut nuntios seu vicarios Sedis Apostolicæ, ad diversa mundi regna et partes alias multiplicibus ex causis per Sedem eamdem cum variis facultatibus et potestatibus destinari, et, sicut habet fide dignorum assertio, iidem legati, nuntii seu vicarii respectu generalitatis appositæ in litteris facultatum hujusmodi sub iis, cum plena potestate legati a latere seu aliis similibus verbis circa eorum officia gubernationem seu administrationem vel exercitia, metas specialium facultatum sub generalitate prædicta seu vigore potestatis hujusmodi legatis, nuntiis seu vicariis a jure concessæ transgrediuntur interdum, ex quibus scandala sunt suborta, et gravia privatim et publice causata dispendia, nos intendentes in præmissis de opportuno providere remedio, auctoritate Apostolica ex certa scientia tenore præsentium, hac præsenti constitutione decernimus statuentes, quod de cætero nullus cujuscumque status, gradus, habitus seu conditionis, Ecclesiastici vel mundani existat, etiamsi cardinalatus dignitate præfulgeat, legatus, nuntius aut vicarius, seu quivis alius officialis præfatæ Sedis hactenus quomodolibet deputatus aut creatus, deputandus aut creandus imposterum auctoritate Apostolica, quovis fungatur officio, possit, audeat vel præsumat per se vel alium, seu alios, publice vel occulte, aut quovis colore quæsito, directe vel indirecte, virtute generalis potestatis aut facultatis hactenus per eamdem Sedem concessæ vel concedendæ de cætero cuicumque, maxime sub his vel similibus aut eumdem effectum importantibus verbis : *Cum plena potestate legati a latere* ; etiamsi de jure vel consuetudine virtute nominis aut dignitatis vel potestatis talis officii eis foret attributa potestas, aliquid vel aliqua agere vel exercere, nisi dumtaxat quantum et prout talibus legatis, nuntiis, vicariis seu aliis magistratibus, per formam specialium facultatum et potestatum eis hactenus in specie per Sedem eamdem concessarum seu concedendarum imposterum per litteras Apostolicas, et non aliter nec alio quovis modo, etiam si paria, similia vel minora forent iis, quæ in præfatis litteris specialiter sunt concessa ; decernentes ex nunc irritum et inane, si sicut vel aliter a quoquam scienter, vel ignoranter contigerit imposterum quomodolibet attentari, etc. Datum Romæ apud Sanctum Petrum V kalend. Maii, Pontificatus nostri anno III ».

22. Sed universus illic humanæ prudentiæ apparatus ad irritum cecidit, arcanoque instinctu actus Joannes priora confudit consilia, ut legatos, quos de Synodi loco designando agitatum misit, nullis arcanis imperiis constringeret, neque amplissimam de eo decernendi potestatem circumscriberet, ut ex Leonardo Aretino liquet [1] : « Cum in hoc proposito, inquit, multos dies fuisset, tempus venit, quo proficisci legatos oportebat, tunc remotis cæteris præter me unum legatos secreto allocutus est, multisque verbis cohortatus ad munus legationis diligentissime obeundum, ostendens, quanti ponderis illa res esset, cujus rei gratia mitterentur : deinde conversus ad benevolentiam, cum eorum prudentiam fidemque laudaret, ac melius illos cognoscere, quid factu opus esset, quam se ipsum dicebat. Dum ista commemorat atque inculcat, affectus ipse benevolentia propositum diu cogitatum momento temporis immutavit. Decreveram, inquit, loca quædam nominare, a quibus nullo modo discederetis, sed in hoc temporis puncto sententiam muto, ac vestræ prudentiæ

[1] Leon. Aret. in hist. rer. Ital. et ex eo S. Ant. tit. II. sup. c. 6. § 1. — [2] Jo. l. VII. Ep. cur. an. 3. p. 199.

[1] Leon. et ex eo S. Anton. ubi sup.

cuncta permitto: vos quid mihi futum et quid formidandum cogitetis; chartulamque, in qua ea loca scripta erant, in eorum conspectu laceravit, absque ulla alicujus loci nominatione. Legati igitur ad Sigismundum profecti Constantiam pro loco Concilii delegerunt, urbem et transalpinam et imperatori subjectam: quod simul atque intellexit Joannes, incredibile quantum indoluit, seipsum ac fortunam suam detestatus, quod tam leviter a cogitatione propositoque illo pristino restringendorum locorum descivisset: sed voluntatem Dei nemo vitare potest. Joannes principio hyemis Florentia Bononiam abiit, nec multo post congressum Sigismundi petens in Galliam Cisalpinam profectus, Placentiæ primum cum illo congreditur, inde ad Laudensem urbem profecti ambo mense fere toto in ea urbe fuere ». Agitatum inter ipsos in ea urbe fuit de cogendo Concilio Œcumenico, ac Joannes datis Laudæ V id. Decembris Encyclicis litteris[1], universos præsules recurrentibus anni proximi kalendis Novembris Constantiam pergere jussit:

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Ad pacem et exaltationem Ecclesiæ et tranquillitatem Christiani populi prompto corde et efficaci desiderio intendentes, ea libenter ordinamus et quærimus, per quæ hujusmodi pax et exaltatio tranquiltitatis merito valeat promoveri. Dudum siquidem felicis recordationis Alexander papa V antecessor noster, in sacro generali Pisano Concilio tunc præsidens, ex quibusdam magnis et arduis causis eumdem moventibus, ipso approbante Concilio inter cætera decrevit iterum generale Concilium ex tunc ad terminum per se vel successorem suum in loco, de quo sibi vel eidem successori videretur fore solemniter convocandum; idemque prædecessor, ad ea, quæ circa reformationem Ecclesiæ expedientia restabant, pro tunc suspendit ipsum Concilium usque ad tempus triennii præfatum continuandum statuit et prorogavit.

« Postmodum vero ipso Alexandro prædecessore nostro, sicut Deo placuit, vita functo, nobisque, divina favente clementia, ad apicem summi Apostolatus assumptis, dum tempus triennii ejusdem jam advenerat, et nos per vestigia ejusdem prædecessoris incedere, et ordinationem præfatam ab eo in Concilio, ut præfertur, factam puro corde et recta voluntate adimplere properaremus, quibusdam rationibus tunc expressis animum nostrum moventibus, Concilium hujusmodi in Romana Urbe, quæ paulo ante de manibus hostium recuperata præsentiam nostram pro ipsius conservatione plurimum flagitabat, debito tempore convocavimus. Verum quia veniente postea tempore constituto, prælati et cæteri qui hujusmodi Concilio interesse debebant, nequaquam in tanto numero convenerunt, quantum rerum agendarum pondus et magnitudo requirere videbatur, nos post alias prorogationes per nos factas tandem Concilium ipsum ad mensem Decembris nunc præsentem solemniter prorogavimus ac celebrandum statuimus, locum autem infra certum tempus reliquimus declarandum, ut interim super eo maturius consuleremus.

« Post hæc vero, infra dictum tempus nondum elapsum, per litteras charissimi in Christo filii nostri Sigismundi electi in regem Romanorum et Hungariæ regis illustris instantissime requisiti, ut non properaremus in declaratione loci pro Concilio faciendo, sed tam in declaratione loci prædicti, quam etiam in tempore dicti Concilii celebrandi supersedere vellemus, donec ipse nuntios super hoc instructos ad nostram præsentiam destinaret, nos votis ejusdem regis, quæ ex zelo devotionis et puritatis fidei emanare conspiciebamus, annuentes, adventum præfatorum nuntiorum de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium et prælatorum, qui Romæ in generali consistorio ad hoc vocati fuerant, voluntate, consilio et assensu duximus exspectandum. Deinde cum post Romanæ Urbis miserabilem casum ad nos tunc apud Florentiam existentes, ejusdem regis nuntii accessissent et ex parte ejusdem regis multa nobis circa materiam suggessissent, eorum auditis relatibus, pro pleniori expeditione dilectos filios nostros Antonium tit. S. Cæciliæ presbyterum et Franciscum tit. SS. Cosmæ et Damiani diaconum S. R. E. cardinales cum plena potestate super hujusmodi electione loci et deputatione temporis, ac simul cum eis dilectum filium nostrum nobilem virum Manuelem Chrysoloram militem Constantinopolitanum ad præsentiam ejusdem regis transmisimus: qui ad eum venientes tandem de ipsius regis consilio et assensu, civitatem Constantiensem provinciæ Moguntinensis pro loco hujusmodi Concilii celebrandi concorditer elegerunt, ac tempus ad initiandum hujusmodi Concilium statuerunt diem primum.

« Deinde vero nos, qui pro quibusdam arduis et magnis negotiis cum eodem rege juxta nostrum et ipsius desiderium personaliter convenientes, certificati ab eo de habilitate, capacite et securitate civitatis Constantiæ antedictæ, quam securitatem ipse rex se præstiturum et in ipso Concilio personaliter affuturum pollicetur, volentes et ab intimis cupientes, ut præfata celebratio Concilii salubriter impleatur et optatum consequatur effectum hujusmodi electionem loci et temporis, ut præfertur, factam auctoritate Apostolica tenore præsentium de eorumdem fratrum nostrorum consilio et assensu ratificamus, approbamus et confirmamus, ac ei Apostolici roboris adjicimus firmitatem, præfatumque

[1] Jo. I. ult. p. 28. Ext. in Actis Conc. Const. sess. I. et in Bul. Jo. XXIII.

Concilium in civitate prædicta Constantiensi die prima mensis Novembris proxime venturi initiandum et auctore Domino exinde celebrandum, eadem actoritate et consensu harum serie statuimus, pronuntiamus et decernimus, venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos, episcopos et dilectos filios electos, abbates et cæteros Ecclesiarum et monasteriorum prælatos requirentes, hortantes et monentes ac in virtute præstiti juramenti et sanctæ obedientiæ eisdem mandantes, qualenus personaliter, necnon charissimos in Christo reges et nobiles viros duces, principes, marchiones et alios, qui hujusmodi Concilio interesse debent, vel qui prodesse possunt quoquo modo, per viscera charitatis Domini nostri Jesu Christi invitantes et exhortantes, qualenus pro pace Ecclesiæ et omnium Christianorum etiam personaliter, vel si personaliter non possint, per solemnes oratores congruo tempore Concilio dicto debeant interesse, ut sic congregata fidelium multitudine copiosa, ea quæ in eodem Concilio agenda incumbunt, Deo auctore et adjutore, salubriter ordinentur. Nulli ergo, etc. Dat. Laudæ V id. Decembris, Pontificatus nostri anno IV ». Conceptæ iisdem ferme verbis aliæ extant litteræ ad Auxitanum archiepiscopum et suffraganeos missæ. Antea vero Joannes Sigismundum regem Romanorum obstrinxerat sibi in Constantiensibus conventibus summam exercendæ auctoritatis libertatem permissum iri, præsulesque Ecclesiastica immunitate potituros; quod etiam Sigismundus vulgavit fide publica per regias litteras[1] data, quibus etiam principes omnes ac præsules ad cœtus illos allexit : « Vos, inquit, universos et singulos in Domino exhortamur, ut illi ex vobis, ad quos pertinet ad Concilium venire, deposito omni timore, curetis ad locum præmissum tempore præscripto conferre : ubi etiam nos, Deo favente, curabimus interesse, ac omni nostro posse facere, ut omnes et singuli in Concilio existentes plena securitate atque libertate tam in accessu, quam statu et recessu potiantur, et quod dominus noster papa cum dominis cardinalibus et sua curia, ac cum omnibus prælatis et clericis in Concilio existentibus gaudeant plena Ecclesiastica immunitate, ita etiam quod ipse dominus noster papa ibi libere possit omnem suam Apostolicam auctoritatem, jurisdictionem et potestatem exercere : et similiter domini cardinales et principes, omnesque aliæ tam Ecclesiasticæ quam sæculares personæ in Concilio existentes possint libere loqui et tractare, et expedire omnia, quæ sibi videbuntur opportuna. Datum in Ecclesia S. Stephani protomartyris in villa vocata *Viglud*, in vulgari *Vegui*, Cumanæ diœcesis, anno a Nativitate Domini MCDXIII, die Lunæ penultima mensis Octobris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, etc. XXVII, Romanorum vero IV ».

[1] Ext. in Vet. Conc. Const. collectis a Jacobo. de Corret. Ms. bibl. Vat. sign. num. 1912.

23. *Gregorius a Joanne ut veniat ad Concilium provocatus.* — Navavit etiam regiam operam Sigismundus, ut Constantienses cives paciscerentur cum Joannis oratore, ipsos sacris honoribus, quibus Romani Pontifices ob supremum dignitatis apicem affici solent, Joannem prosecuturos, neque ei libertatem abeundi adempturos : permissuros dicendi inter Romanæ curiæ aulicos juris potestatem, itinera a prædonum grassationibus vindicaturos, animadversuros in eos, qui aliquam injuriam ad Concilium accedentibus inferrent, neque ut Joannes quibusvis publicam fidem daret prohibituros, nuncupatumque de iis omnibus a magistratibus sacramentum Colocensis archiepiscopus Sigismundi regis nomine confirmavit.

Vocatus quoque ad id Concilium est Gregorius, ut si vere pristinam Ecclesiarum conjunctionem redintegrare cuperet, una cum suis accederet, qua de causa Sigismundus imperialem illi clientelam spopondit omnemque periculi suspicionem ab eo abfuturam : « Si, inquit, facere vultis quantum in vobis est, ut Ecclesia Dei possit esse debite reformata, modum habetis in veniendo ad præmissum locum tempore constituto cum vestris de vestra obedientia, ubi si facere volueritis vestrum debitum Deo, mundo vestræque conscientiæ, atque nobis plurimum satisfacietis : ad quem etiam adventum vos pro nostro imperiali officio exhortamur, requirimus et monemus, et super his nostras litteras vobis transmittimus, nè postea dicere vel allegare ullam ignorantiam valeatis. Nos etiam, ut pleniorem causam veniendi habeatis, per præsentes damus vobis et vestris plenum et salvum conductum et securitatem. Datum Laudæ, etc. » Cæterum patefecit postea exitus sincere a Gregorio, ficte autem simulateque a Joanne rem gestam esse. Sollicitatum pariter a rege Romanorum fuisse Petrum e Luna, ut ad schisma abolendum Constantiam concederet, colligitur ex aliis Actis : at illum in perfidia obduruisse, atque adulterini honoris umbram animæ suæ saluti et Ecclesiæ paci prætulisse, inferius dicemus. Nunc ad religionis Christianæ in Septentrione propagatæ triumphos properat narratio.

24. *Samagitia ad Christum conversa.* — Vocatus ad Polonicum sceptrum ex Lituania, arcano divinæ providentiæ nutu, Wladislaus[1], non modo Lituaniam pellexerat ad Christum, quam hoc ipso anno conjunxit Poloniæ, ac nobilitatis decoravit insignibus, ut quæ e Polonia fidei splendorem traxerat, ita gloriæ ornamenta acciperet ; verum et ad constabiliendam proferen-

[1] Michov. l. IV. c. 43. Crom. l. XVIII.

damque in Russia religionem incubuerat, atque ideo ejus rogatu Joannes superiori anno V kal. Septembris episcopalem sedem in oppido cui *Lamburga*, vulgo *Lyurowen* sive *Leopole* nomen inditum, in ducatu Haleciensi excitavit, ut ex ea Evangelicæ lucis radii latius ad finitimas provincias diffunderentur. Cumulaturus vero id præclarum facinus novis hoc anno statutis trophæis Wladislaus in Samagitia fidem Christi, quam ante intulerat, propagavit. Cujus pietatem commendat Michovias :

« Anno, inquit, Domini MCDXIII », et infra : « Samagitia fidem Christi et Baptisma opera regis Wladislai suscepit. Ad cognoscendum autem naturam provinciæ et gentis illius animadverte, quod regio Samagitia est Septentrionalis et gelida, Lituaniæ, Livoniæ et Prussiæ contermina silvis, collibus et fluminibus circumsepta » ; pluribusque interjectis de regionis conditione hominumque feritate, hæc subdit de eorum superstitione, quæ ab Wladislao eversa est : « Gens ad divinationes et auguria proclivis ; præcipuum numen Samagiticum erat ignis, quem sacrosanctum et perpetuum putabant, qui montis altissimi jugo super fluvium Mieuyasza sito assidua lignorum appositione a sacrorum sacerdote alebatur. Accedens itaque Wladislaus turrim, in qua consistebat, incendit, et ignem disjecit et exstinxit. Succidit deinde per milites suos Polonos silvas, quas non secus quam sanctas et deorum suorum habitacula Samagitæ, juxta illud poeticum : *Habitarunt dii quoque silvas ;* venerabantur in eam caliginem mentis prolapsi, quod et silvæ præfatæ, et aves feræque in illis consistentes sanctæ forent, et quidquid in illas ingrederetur, ut sanctum censeri deberet. Violanti quoque nemus, feras vel alites, manus aut pedes dæmonum arte curvabantur. Maxima itaque Barbaros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum sanctum exscindentes nulla læsio, qualem ipsi in se frequentius experti erant, sequeretur. Habebant præterea in silvis præfatis focos in familias et domos distinctos, in quibus omnibus charorum et familiarium cadavera cum equis, sellis et vestimentis potioribus incendebant. Locabant etiam ad focos hujusmodi ex subere facta sedilia, in quibus escas ex farre in casei modum præparatas deponebant, medonemque focis infundebant, ea credulitate illusi, quod mortuorum suorum animæ, quorum illic combusta fuerant corpora, nocte venirent escaque se reficerent, etc. »

Addit auctor, ut rex Wladislaus Christianis institutis Samagitas erudiendos curavit, atque Ecclesiam episcopalem pluresque parochiales condidit : « Rex itaque Wladislaus primum eos orationem Dominicam, deinde Symbolum docuit, quoniam nullus sacerdotum linguam Samagiticam noverat, et undis Baptismatis ablui jussi. Unus autem ex majoribus Samagitarum pro omnibus respondit : Ex quo, inquit, serenissime rex, dii nostri velut inermes et languidi a Deo Polonorum deleti sunt, deos nostros et sacra eorum deserimus et Deo tuo atque Polonorum fortiori adhæremus ; sicque baptizati sunt : rex autem in Miedniki cathedralem Ecclesiam sub honore et titulo sanctorum martyrum Alexandri, Theodori et Eventii, in aliis autem locis Ecclesias parochiales fundavit, et illis dotem sufficientem consignavit et inscripsit. Meduicensi Ecclesiæ successu temporis primus episcopus Mathias origine Alamanus, Vilna tamen natus, eo quod linguam Lituanicam et Samagiticam norat, præfectus et consecratus est».

Involuti errorum tenebris Samagitæ, antequam Evangelica doctrina collustrarentur, nil de humani generis orbisque creatione norant, quæ dum ipsis ex sacris oraculis recenserentur, ridiculum hoc accidisse narrat idem auctor : « Contigit autem in prima plantatione, dum Samagitæ per magistrum Nicolaum Vanzik fratrem Ordinis Prædicatorum regium prædicatorem per interpretem instruerentur de fide, creatione mundi et lapsu primi hominis Adæ, unus Samagitarum sufferre sermonem prædicantis non valens, in hæc verba prorupit : Mentitur, inquit, illustrissime rex, sacerdos iste : asserit mundum creatum fore cum sit homo non longævæ ætatis : sunt enim inter nos plures annorum numero seniores et centenarium numerum supergressi, qui creationem nullam recordantur, sed solem et lunam cæteraque sidera semper eisdem motibus luxisse referunt. Rex autem Wladislaus eum silere jubens magistrum Vanzik creationem mundi non asseruisse in diebus suis incœpisse, sed longe ante declaravit, puta ante sex millia annorum et paulo post ordinatione divina provenisse ». Hactenus Matthias Michovias cui Martinus Cromerus de Samagitia ad Christi cultum adducta consentit, traditque Wladislaum non modo in eo pii regis, verum et doctoris et Apostoli munere perfunctum, cum sacerdotibus linguæ Samagiticæ ignaris ipse Evangelica doctrina Barbaros, suggerentibus ipsi quæ dicturus facturusve erat sacerdotibus, instrueret ; utque religio altiores inter Samagitas radices ageret, et ab impiis deinde hominibus non convelleretur, diutius in ea provincia, quam statuerat, substitisse refert.

GREGORII XII ANNUS 8. — CHRISTI 1414.

1. *Gregorius Constantienses conventus disturbare nititur, datis ad Sigismundum litteris.* — Haberi cœpti sunt Constantiæ solemnes episcoporum conventus anno a partu Virgineo quartodecimo supra millesimum quadringentesimum, Indictione septima, in quibus Christiana res, sublatis schismatis dissidiis, reflorescere visa est, et contra impii Wicleffi hæreses communita. Sed antequam de Concilii Actis dicere aggrediamur, ea quæ ad ejus apparatum spectant delibabimus. Afferebat Gregorio XII hujusmodi præsulum convocatio graviores metus ne in eo superiores essent adversarii. Itaque velut indictum sine Apostolica auctoritate evertere nisus est : cumque se verum Ecclesiæ pastorem esse ostenderet, addidit id Concilii Œcumenici nomine non exornandum, plura de Sigismundo rege Romanorum conquestus, qui se Joanni XXIII addixisset, ad quem decrevit internuntios Joannem Dominicum Ordinis Prædicatorum tituli S. Sixti presbyterum cardinalem, ac Joannem designatum a se patriarcham Constantinopolitanum, qui causæ suæ æquitatem illi exponerent, subjectasque litteras porrigerent.

« Gregorius, etc. charissimo in Christo ex desiderio nostro filio Sigismundo, etc. regi illustri salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ex eo vidimus veritatem et justitiam nostram opprimi multifarie ab iis, qui multiplici errore nos impugnaverunt, et variis astutiis non cessant nos lacerare, quia super deductione et directione ad pacificum statum et omnibus clarum propositum pervenire non nostra quærendo cupientes, judicem in terris non habemus super justitia nostra, ad quem recursum habere potuerimus : et ideo serenitatem tuam excitamus, in qua ex pluribus tuæ regiæ benignitatis providis actibus sæpius magnam fiduciam suscipientes, nos confortasti, et de tua virtute in Domino lætitiam suscepimus ampliorem ; et quanto magis postea nos percepisti desolatos, et lucide videre potuisti has persecutiones nobis contingere, ut solet fieri, ex dilectione Dei defensoribus veritatis sustinentibus partem Domini, tanto gloriosius assurgere debuisti. Sed, o dolor! nimium partem Domini gravasti, cum per formam excogitatam secundum exigentiam subversionis factæ adversus Catholicam Ecclesiam et thronum Apostolicum, eidem serenitati ministratam, attigisti generale Concilium ad quam formam potestas papalis condescendebat extreme pro pace et unitate Christianorum introducenda ; sed declinatus es partialiter ad particulare Concilium aptum pacem turbare et errores nutrire, ex qua declinatione robur usurpatoribus addidisti. At si ad Dominum cor effuderis conversus ad primam virtutem, non permittes nos confundi ; quia ex eo patimur et passi sumus, quoniam fideliter et recte ambulare voluimus : quam rem per experientiam perpendere potuisti, quando per tunc venerabilem fratrem nostrum Andream archiepiscopum Spalatensem nobis ex parte tua persuadentem transitum ad viam Concilii Generalis, per quem responsum dedimus, quod incœperamus per viam renuntiationis, et ideo per illam tendebamus perficere sacratissimam unionem, sed si in desperationem duceremur, ad viam hujusmodi Generalis Concilii nos converteremus, sicut et fecimus. Si ergo lumen nostræ puritatis animadverteris, sustine Dominum Altissimum, qui te glorificabit : nos vero, qui continuo in varia et gravia impedimenta incidimus, remedia quæ possumus libenter apponimus. Et ideo dilectos filios Joannem tit. S. Sixti presbyterum cardinalem et Joannem electum Constantinopolitanum nostros et Apostolicæ Sedis nuntios ad providentiam tuæ regiæ celsitudinis præsentialiter destinamus, quos eidem in Domino commendamus. Dat. Arimini XVI kal. Novembris, Pontificatus nostri anno VIII ».

2. *Decernit legatum ad Constantienses conventus.* — Non modo ad Sigismundum regem Romanorum ii nuntii a Gregorio missi fuere ; verum et ad Constantienses conventus, ut in his ipsius causam adversus Pisanum Concilium, a quo se inique exauctoratum contendebat, tuendam susciperent, ut ex subjectis litteris patebit.

« Gregorius, etc. dilectis filiis Joanni tituli

S. Sixti presbytero cardinali, Ragusino vulgariter nuncupato, et Joanni in patriarcham Constantinopolitanum electo, nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Apostolicæ vocis sonus ad omnes consuevit emitti, ut clamor patris audiatur a filiis, et ad stuporem excessuum corda fidelium excitentur. Videntes igitur quot et quanta, peccatis hominum exigentibus, perniciosa secuta sunt et cumulantur quotidie ex injusta congregatione Pisana, quam damnant sacri canones, et acta in ea, et rationabiliter considerantes, quod perniciosiora sequerentur ex proxima congregatione facienda Constantiæ, quæ ad prosecutionem dictæ congregationis Pisanæ facta est, ut scripta de illius ordinatione manata testantur, nisi efficax remedium pietate Altissimi apponatur, et volentes, ut tenemur ex debito pastoralis officii, quantum nobis possibile fuerit, obviare, et pro Dei honore et animarum salute ac fidei Christianæ religione omnem nostram diligentiam, prout semper fecimus, adhibere; vos ad partes illas et locum Constantiæ antedictum duximus præsentialiter destinandos, ut per vos pateflat veritas et justitia nostraque puritas ac voluntas, ad ea, quæ Dei sint, unionis, consolationis et pacis populi Christiani. Et ut eo efficacius hæc facere valeatis, quo nostra fueritis potestate fulciti, vobis hæc omnia, ut præmittitur, agendi, excessus quoque et alia horribiliter attentata contra nos et Catholicam Ecclesiam matrem et magistram omnium atque dominam aperte omnibus demonstrandi, et attentata hujusmodi declarandi, impugnandi et irritandi, modisque congruis et opportunis irritari et corrigi faciendi, ac cum omnibus et singulis tam Catholicis quam schismaticis tractandi et procurandi salutem, pacem et veram unionem ac reintegrationem dari populo Christiano plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, ratum et gratum habituri quidquid per vos pro prædictis et circa prædicta nostro nomine factum fuerit sive gestum; idque facturi usque ad satisfactionem condignam, dante Domino, plenarie observari. Dat. Arimini II id. Octobris, Pontificatus nostri anno VIII ».

3. *Joannis Pontificatus in controversiam vocatus in Germania.* — Extant aliæ a Gregorio ad eosdem datæ litteræ, quibus summam ipsis potestatem tribuit: tum præcipue Joanni Dominico provinciam dedit, ut in amplissimis illis cœtibus ipsis famam ab æmulorum malevolentia vindicaret, ac præsules Joanni obsequentes ad suas partes traheret, legatique Apostolici ea de causa munere in Germania ac Belgio insignivit. Profectum Constantiam Joannem Dominicum refert S. Antonius his verbis: « Illuc quoque accessit cardinalis Ragusinus dominus Joannes Dominici Ordinis Prædicatorum pro obedientia et parte Gregorii, qui a multis Deum timentibus et peritis adhuc reputabatur Pontifex summus, quamvis ab extra soli Malatestæ eum venerarentur ». Verum tradit Gobelinus hoc ipso anno in Germania, cum de Coloniensi archiepiscopatu, vita functo mense Aprili Frederico, inter Thidericum de Morsa et Willelmum Montensem gravis controversia exorta esset, ac Joannes Sigismundi regis Romanorum et Hungariæ rogatu Thidericum, utpote potioribus pollentem suffragiis, confirmasset; aliam graviorem de Joannis et Gregorii Pontificatu recruduisse controversiam, proposito a Willelmo publico scripto in foribus Ecclesiæ Coloniensis, quo disceptabat non Joannem, sed Gregorium Pontificios apices juste gerere: « Dominus, inquit, Willelmus ab hujusmodi provisione tanquam de notoria intruso, (nimirum Joanne XXIII) et pro ingressu simoniaco procedente facta ad unicum verum et indubitatum summum Pontificem et ad Sedem Apostolicam et ad Concilium generale Constantiæ tunc celebrandum appellavit, et in appellatione sua dominum Joannem papam non simpliciter papam, sed dominum Joannem, quem Bononiensem, et quidam alii papam modernum appellant, nominavit; et hanc appellationem suam valvis Ecclesiæ Coloniensis publice fecit affigi; et nihilominus dominus Adolphus dux Montensis ad Gregorium pro confirmatione seu provisione domini Willelmi, videlicet fratris sui, legationem destinavit, et quoniam multi principes et domini cum domino Willelmo confœderationem inierunt, guerræ gravissimæ inter ipsas partes sunt ortæ ». Demum Thidericum, a quo Sigismundus Aquisgrani coronam argenteam accepit, potitum archiepiscopatu tradunt Annales Colonienses, cedenteque Willelmo controversiam compositam narrat Gobelinus.

4. *A Sigismundo causam suam tuetur de se non subjiciendo Concilio.* — Cæterum dum agebat Constantiæ Joannes Dominicus, cum insignia Gregorii hospitii foribus prætixisset, ea nocte disjecta fuere; reque in judicium deducta, lata sententia est in loco, qui Joanni pareret, defigi non debuisse. Qui porro impetrare non potuit, ut Gregorii insignia palam statueret, a votis admodum aberat, ut episcopos illos ad Gregorii obsequia traduceret. Nec Sigismundus ab illo ad optata Gregorii flecti se sivit: imo gravissimis illum ursit litteris, ut Constantiam ad redintegrandum Ecclesiarum fœdus se conferret; questusque est apud Gregorium, ipsum Ecclesiæ publicam offensionem afferre, et sacris abuti oraculis ad propagandum schisma eaque in contrarios sensus obtorquere, exprobavitque quærere diffugia et latebras, neque audere Concilio Œcumenico se committere. Quæ sibi objecta refellere aggressus Gregorius causas addidit, ob quas conventum Constantiensem declinaret: primum a Christi vicarii et Petri successoris

dignitate abhorrere ad Joannis, quem intrusum vitio in Pontificium solium contendebat, imperium indictis ab illo cœtibus interesse; eminere adeo Apostolicum culmen, ut nullius Concilii auctoritati obnoxium sit, neque a mortalibus, sed ab unico præpotenti Deo suam causam judicandam : hanc se ipsi commendare. Tum, adjectis nonnullis verborum officiis, Sigismundi benevolentiam sibi conciliare annisus est [1], deque sua sententia in Ecclesiæ pace constituenda a cardinale S. Sixti et patriarcha Constantinopolitano ad ipsum legatis, certiorem factum iri.

« Gregorius, etc. charissimo ex affectione nobis in Christo filio Sigismundo Romanorum regi illustri.

« Ex gratia omnipotentis Dei, in qua sincerrime confidimus, et a qua omnis justa voluntas regitur, credimus serenitati tuæ respondisse, non ut ibi scandalum inferremus, aut alteri, sed potius ut te multosque ad honorem Dei et propriam excitaremus moveremusque salutem. Hoc quidem paternæ affectionis est, quæ convenit officio dato nobis a Domino, licet indignis : nec Scripturas sacras ad repugnantem sensum traximus, seu ab alio trahi fecimus, sed illis usi sumus quas a Spiritu veritatis esse credimus, et fatemur sincere et pure absque dolo in defensionem veritatis et justitiæ Catholicæ, quia illis diligimus armis defendi, quæ Christianis optima sunt, juxta quod Apostolus docet : *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli*; et infert : *State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricam justitiæ, et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere, et galeam salutis assumite et gladium Spiritus, quod est verbum Dei.* Ad cætera autem non duximus respondere per singula, non quia illa dedignamur, quæ charitatis affectu a tua serenitate suscepimus, verum ne videamur tecum contendere, vel dicamur te velle verbis circumvenire, quem deprecamur Dominum a nemine circumveniri posse; pro multis enim ea pauca dicemus, quæ non fuerint silentio transeunda.

« Non equidem, charissime ex affectione fili, latebras quærimus, non Concilium evitamus, quod longe canonica fieri auctoritate ex Christianorum universali cœtu optavimus. Quanto autem desiderio anhelaverimus ad illud ubique interesse, ex scriptis et dictis aperte constare potest, et quæ ad illiuscemodi Concilium habendum operati sumus, manifestari possunt, si latebras quæsivimus : quod enim ad vocationem intrusi Catholicus successor B. Petri parere debeat, neque canones consentiunt, neque sanctorum Patrum mores. Miseramus tamen ante litteræ receptionem tuæ legatos nostros ad serenitatem tuam, per quos discere amodo potuisti quanta cum sinceritate quantaque cum charitate pacem Christianorum optamus, et quantum pro unionis ipsorum reintegratione efficaciter, quantum in nobis est, fuerimus operati. Et crede, fili serenissime, utique crede quod nihil omittere intendimus quod conferat saluti et veræ paci Christianorum, nec timebimus propter illas animam nostram dare, pariter quoque pro divino honore servando et Apostolicæ Sedis. Deus autem omnipotens, cujus judicium tanto amplius timere debemus, quantum a se solo nos judicandum servavit, judicare dignetur inter nos et adversarios nostros; illis tamen in eo quod erraverint misericordiam faciendo cum judicio. Denique causam Ecclesiæ suæ sanctæ et Apostolicæ Sedis tutelam, necnon sinceritatem mentis nostræ commendamus suæ omnipotentiæ, et ejus gloriosæ Genitrici, et beatissimis Apostolorum principibus Petro et Paulo, qui Ecclesiam Romanam plantaverunt sanguine suo, et ipsius constituti sunt a Deo præcipui defensores, etc. Dat. Arimini XIV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno VIII ». Tot implicita difficultatibus hæc lis visa est præsulibus Constantiensibus, ut censuerint, prætermisso judicario ordine, Gregorium et Joannem ac Benedictum ad abdicanda Pontificia insignia adigendos. Nunc a Gregorio ad Joannis gesta narratio traducenda est.

JOANNES XXIII.

5. *Joannis XXIII in Ladislaum consilia.* — Reversus [1] e Laudensi colloquio Joannes ineunte hoc anno una cum Sigismundo rege primum ingressus Placentiam, deinde Cremonam ultima Januarii die adiit, in qua urbe de Ladislao rege Neapolitano ex Etruria ditioneque Ecclesiastica depellendo agitata sunt consilia. Inde Mantuam profectus, exceptusque honorifice a Francisco Gonzaga principe iterum in Ladislaum hostem coegit cœtus, ex qua urbe, cum Avenionenses, excusso jugo Catalonorum præsidiariorum, quos Petrus e Luna in arces induxerat, Joannis imperio se subjicerent, Franciscum archiepiscopum Narbonensem provinciæ præsidem dedit, exaratis Mantuæ VI id. Februarii, Pontificatus anno IV litteris [2], Mantua Bononiam se recepit [3], ubi dirutam antea arcem instauravit. Tum ad retundendos Ladislai impetus atque amissam Urbem recuperandam, auxilia ex regnis variis contrahere nitebatur, ac Marinum Municolum patritium Neapolitanum ac Bartholomæum episcopum Pisauriensem in Angliam misit [4], ut ab Henrico cæterisque provinciis, quæ ipsius sceptro parebant, subsidiarias opes eliceret; Anglisque præsulibus et principibus summas augustias, in quas adductus erat, proposuit :

[1] Lib. ult. Ep. cur. p. 23.

[1] Leonard. Aret. in hist. rer. Ital. Lud. Cavitel. in Cannal. Cremon. hoc ann. et alii. — [2] Joan. XXIII. l. VI. pag. 265. — [3] Cavitell. ubi sup. — [4] Jo. l. ult. p. 64 et 82.

« Joannes, etc. Arbitramur indubie, quod non absque gravissima nostræ mentis amaritudine recensemus, almæ Urbis nostræ, utique prædilectissimæ filiæ, et in qua divinitas esse voluit suæ militantisque Ecclesiæ fundamenta Petrique cælestis regni clavigeri sedem, ac vicinarum partium nobis et præfatæ Ecclesiæ subjectarum infandum excidium et ruinam, ac occupationes indebitas eorumdem et hostilia, quæ contra statum et honorem nostrum et prælatæ Ecclesiæ et omnium fidelium subditorum, colligatorum et devotorum exterminium et ruinam, per Ladislaum regem Siciliæ de filio in hostem converso teterrimum et malignum, terra marique potentissime et damnabiliter jugiter exercentur, vestram notitiam non latere, etc. Dat. Bononiæ kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno IV ».

6. *Ladislaus rex moritur ; unde variæ rerum conversiones.* — Plena omnia turbarum erant : nam XXVI Martii Philippus Maria, Galeatii I filius, Mediolani dux, cum Venetis ac Pandulpho Malatesta in Sigismundum Romanorum regem armorum societatem iniit [1], deinde Placentiam ei eripuit [2], tum arctissimum fœdus cum Ladislao pepigit : Ladislaus vero Florentinos gravi bello premebat, qui Andrea Contareno et Laurentio Bragadino Venetis concordiæ interpretibus ad sexennium oblatas pacis leges, abjectis Joannis partibus ditionisque Ecclesiasticæ urbibus hosti permissis, accepta [3] etiam ab eodem Ladislao Cortona vique ingenti auri illi refusa [4], admisere : non tamen metu periculi liberati erant, cum Ladislaus ea tantum de causa paci assensisse putaretur [5], ut pacis fallaci specie incautos facilius opprimeret. Convertere vero illum impetus suos adversus Joannem decrevisse, atque in iras accensum, quod plura cum Sigismundo veteri hoste colloquia iniisset, narrat Theodoricus Niemius [6], minatumque se ad Bononiam obsidendam castra promoturum adeo ut cardinales et aulici vehementi metu sint commoti : « Ladislaus, inquit, rex, ex conventione hujusmodi Balthasaris et suorum cardinalium et regis Romanorum prædictorum fortiter dedignatus, et disponens in mente sua ipsum Balthasarem ejusque curiales, prout fecit in Roma, etiam Bononia persequi, et inde fugare, necnon bonis eorum spoliare : habuit enim ad hoc dictus rex Ladislaus tunc temporis quosdam potentes auxiliatores, scilicet dominum Carolum de Malatestis et plerosque alios non longe a Bononia habitantes : et quia ipse Balthasar multos cives de ipsa Bononia, ne moverent seditiones in populo, sibi suspectos, et propter alias diversas causas extra Bononiam relegavit, necnon ad confinia posuit, et alia loca, de quibus sibi videbatur ; et propterea intus et extra multos sibi æmulos suscitavit, quos habebat merito formidare ; et ne rumor in ipsa civitate Bononiensi contra eumdem Balthasarem propterea insurgeret popularis, statumque Bononiensem etiam tunc mutaret, prout fecerunt infra unum mensem vel circiter, postquam abinde dictus Balthasar ad urbem transtulit ejus curiam, et prout superius tactum est, illuc ivit ». Recuperandæ nimirum libertatis studio Bononienses correptis armis arcem diruerant.

« Congregavit igitur dictus Ladislaus rex circa principium mensis Junii ejusdem anni valde magnum exercitum equitum et peditum, cum quo, ut dicebat, vellet dictum Balthasarem in eadem Bononia obsidere : et si forsan idem Balthasar inde diverteret, eum, quousque esset in Italia, persequi non cessaret ; unde cardinales, qui cum ipso Balthasare tunc erant, timebant, ignorantes quid facerent, ut se resque suas tute conservare possent : dubitabant enim Bononiæ et in aliis locis contiguis remanere, ne male tractarentur, si hostes illi feroces et valde multi Bononiæ appropinquarent : quamobrem multi eorumdem curialium, compositis eorum sarcinulis, pretiosiores illas versus Ferrariam et Venetias transmiserunt, et aliqui etiam recesserunt, tam curiales, quam studentes Bononiæ tunc scholares ; omnes enim nutabant et timebant dicti Ladislai regis adventum, et per plures dies fama tunc publica erat Bononiæ, quod jam aliquot cohortes hujusmodi exercitus de mandato præfati Ladislai regis comitatum Bononiensem potenter intrassent, et ultra triginta milliaria Italica a Bononia non distarent. Ipse autem Balthasar interim continue conscripsit stipendiarios equites et pedites in magno numero, cum quibus credebat se et curiales secum exeuntes e Bononia hujusmodi posse contra eorum hostium impetus conservare ».

Inter medios secundos successus cum Italiæ imperium Ladislaus affectaret, morbo correptus ex illito genitalibus a scorto Perusino [1], ut aiunt, veneno, sive igne sacro divinitus immisso, ut per quæ peccarat per ea puniretur, Neapolim reversus est, octavaque Augusti die interiit ; de quo hæc narrat (1) Theodoricus e Niem [2] : « Dum

[1] Diar. Ven. Ms. hoc ann. — [2] Ibid. — [3] S. Ant. 3. p. tit. 22. c. 6. § 1. — [4] Ms. Diar. Ven. — [5] Act. S. Anton. sup. § 1. — [6] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Diar. Ms. arch. Vat. Barthol. e Tuscia Diar. Ven. Monstrel. vol. 1. c. 1. — [2] Niem. in Vit. Joan. XXIII.

(1) Ladislaus rex hoc anno in medio secundæ fortunæ cursu inopina morte interceptus est. Genus mortis ex Annalibus discas ; diem vero emortualem non item. Neque enim VIII Augusti occubuit, cum potius de ejus obitu nuntium ea die VIII Romam pervenerit, teste Antonio Petri in Diario, qui et affirmat regem illum obiisse die III. « Augusti, hora tertiarum noctis in littore maris ». Eo metu liberati Romani sumptis statim armis aliquandiu inter se digladiati sunt cum Urbem velut in medio positam potens quisque ad se trahere niteretur.

sic omnes apud nos nutarent timerentque valde multis diebus ipsi curiales, ecce gratum novum recepimus, scilicet quod ipse rex Ladislaus existens tunc in eodem exercitu gravi et incurabili infirmate tactus, retrocedere propterea, et ad urbem ipsam redire disposuisset, prout et fecit et prope urbem intrans navim, necnon secum ducens captivum Paulum de Ursinis, quem habebat valde exosum, et interficere nitebatur, per mare versus Neapolim; ubi postquam cum vehementibus doloribus, quibus torquebatur in corpore, et præcipue igne sacro in membro virili justo Dei judicio, pervenerat, infeliciter obiit antequam dimidiaret dies suos: postquam autem de hoc nos curiales crebris nuntiis et litteris certificati fueramus, revixit in nobis spiritus noster, et benediximus Domino uniformiter, qui nos ab hoste et viro maligno taliter liberavit ». Successit Ladislao Joanna II ejus soror in Neapolitano regno pluresque urbes Ecclesiastici imperii, præfecto Braccio prorege, tenuit[1]. In ea rerum conversione Gregorius et Joannes, cum ditionem Ecclesiasticam sibi asserere contenderent, mutuo sibi obstiterunt; et quamvis Joannes Romam provolare, prætermisso Constantiensi Concilio, meditaretur, a cardinalibus de ejusmodi sententia dimotus est, ut Ms. Acta[2] Constantiensis Concilii enarrant.

« Post decretam, inquiunt, convocationem Concilii, papa cum sua curia in principio Quadragesimæ rediit Bononiam, et in mense Augusti sequentis mortuus est Ladislaus regnum Siciliæ tenens, qui, ut præfertur, Romam ceperat cum toto patrimonio, et terras Ecclesiæ, præsertim in Tuscia, occupabat propter quod idem dominus noster papa Joannes XXIII voluit adire Urbem, ad illam et terras Ecclesiæ recipiendas; sed cardinales sentientes quod, si illuc irent, non reverterentur ad Concilium, et idem Concilium non fieret, neque procuraretur unio et reformatio Ecclesiæ, unde pæne secutura timebatur magna Ecclesiæ destructio, fortiter restiterunt et concorditer institerunt verbis et scriptis, quod negotia spiritualia et Ecclesiastica videlicet Concilium ageret in persona; temporalia vero per vicarios et legatos; quibus (licet non libenter) annuit, et prima die Octobris de Bononia iter cœpit ad Constantiam. Franciscus autem per Meronam oppidum ducis Austriæ Frederici, pepigit ibi cum eo fœdus, et mediantibus pecuniis, idem dux promisit sibi securitatem, etiam in Constantia, et illum tenere securum et liberum, et quando vellet eum extra Constantiam ponere, et tenere securum et liberum contra omnes: prout hæc idem dominus noster papa postea aperuit in Constantia, ut in sequentibus apparebit; ex quo jam perpendi poterat, quod jam dominus papa non sincero animo procederet ad Concilium ». His consentanea Leonardus Aretinus[1] et S. Antoninus[2] referunt, nimirum Joannem amicorum contempsisse consilia, cum speraret in Synodo majorem auctoritatem ad deturbandos æmulos sibi comparaturum; quod divinæ providentiæ adscriptum est.

Discessurus vero Bononia Jacobum S. Eustachii diaconum cardinalem in Urbe et agro Romano, Campania, Maritima, Sabina ac Patrimonio B. Petri in Tuscia summa ei potestate tributa legatum creavit[3], ex cujus Diplomate[4] pauca hæc delibavimus: « Almam Urbem, necnon provincias, civitates, castra et loca prædicta, et alia quæcumque occupata contra nos et Romanam Ecclesiam, et si qua occuparentur imposterum, et ipsorum quodlibet recuperandi, et ad jus et proprietatem dictæ Ecclesiæ reducendi, etc., infra concedimus facultatem ». Et ad augendam magis illius auctoritatem, ut ad rem gerendam aptior esset, plura alia Diplomata[5] ei tradidit.

Et quidem optabat ipse, ut Ludovicus Andegavensis Neapolitanum regnum recuperaret; deturbata enim Joanna ditionem pariter Ecclesiasticam ad ipsius imperium revocatum iri sperabat: ad quam expeditionem perficiendam, Petrum Bonum hominem appellatum cantorem Parisiensem ad Carolum Francorum et Ludovicum ipsum missum indicat Joannis syngrapha[6] data Bononiæ XIV kal. Septembris anno v. Exactæ[7] etiam ab eo sunt e nonnullis Galliarum provinciis, Britannia, Aquitania ac Delphinatu, subsidiariæ decumæ triennales: sed cum Joanna ut sceptrum firmaret eamque averteret procellam, de vocando ad thorum soliumque Jacobo, Marchiæ comite, regis Francorum nepote, ageret, (quem proximo anno paulo ante Gallicam ad Azincurcum cladem, in Italiam venisse narrat Monstreletus)[8], Ludovicus expeditionem, quam parabat[9], conficere non potuit. Inter hæc recruduit inter Michaelem Ruthenmeister Cruciferorum equitum magistrum, qui Henrico e Plauven a suis capto successerat, Wladislaum regem Poloniæ ac Witoldum Lituanum fœderatum vetus dissensio; quare Joannes[10] episcopum Lausanensem in Prussiam legavit[11], ut illos in pristi-

[1] Lib. ult. p. 17. — [2] Acta Ms. Concil. Constant. Ms. arch. Vatic. ad sess. 2.

[1] Leon. Aret. in hist. rer. Ital. — [2] S. Ant. 3. p. tit. 22. c. 6 § 1. — [3] Jo. ult. p. 214. — [4] Ib. p. 216 et 221 ad 230. — [5] Jo. l. ult. p. 16. — [6] Ib. p. 217 et 256. — [7] Diar. Ven. Ms. — [8] Monstr. vol. 1. c. 147. — [9] Ib. c. 129. — [10] Michov. l. iv. c. 31. et Crom. l. xviii. — [11] Jo. l. ult. p. 140.

Vicit tamen insitus in Ecclesiam amor, effecitque ut, ejectis tyrannis, die tandem XIX Octobris, Jacobus de Insulanis cardinalis pro Joanne XXIII legatus solemni pompa in Urbem introduceretur, cui statim se populus submisit; quanquam S. Angeli arcem milites Joannæ Neapolis reginæ adhuc tenebant. Hæc omnia Antonius Petri in Diario. MANSI.

nam concordiam reduceret, amplissimaque auctoritate instruxit ad pacem redintegrandam, comprimendos censuris discordiarum salores, dissolvendas coitiones cæteraque contraria removenda, adjecta litteris hæc temporis nota: « Datum Bononiæ id. Julii, Pontificatus nostri anno v ».

Irruperant [1] jam in Prussiam maximo et fortissimo succincti exercitu Wladislaus ac Witoldus, ac Brodnicensem arcem magnis molitionibus oppugnabant, cum Joannis legatus illuc accessit diremitque prætia. « Venit », inquit Michovias, « nuntius Apostolicus Joannis XXIII, Joannes episcopus Lausanensis, et obtinuit quod rex bello per inducias ad biennium suspenso, decisionem suæ causæ per Concilium generale Constantiense, jam tunc indictum exspectaret ». Confirmat hæc Theodoricus e Niem [2], additque Sigismundum Romanorum et Hungariæ regem controversiæ totius arbitrum a dissentiente parte utraque decretum fuisse, deque Pruthenorum cladibus hæc scriptis tradidit: « Merito communi judicio referentium prædicti fratres adversitates et damna hujusmodi sustinuerunt, quia confidentes in multitudine divitiarum suarum et fortitudine terrarum et plebis sibi subjectarum, regem ipsum Poloniæ quem rebus ordinate procedentibus tanquam bonum vicinum eorum et devotum Christicolam honore omnique favore prosequi debuerant, e contra ipsum suosque fideles subditos in personis et bonis eorum destruere, inconsultis motibus seu malo ducti consilio attentarunt ». Confecta re feliciter Lausanensis episcopus Constantiam abiit, ubi ipsum in Joannem Hus hæresiarcham jussum inquirere visuri sumus.

[1] Michov. l. iv. c. 46. et Crom. l. xviii. — [2] Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII.

7. *Joannes Constantiam adit, primam Concilii sessionem celebrat in qua ejus Diploma legitur.* — Egregiam porro Joannes navavit operam celeberrimis episcoporum cœtibus Constantiæ congregandis, et antequam Bononia in Germaniam iter intenderet, legatis, quos in varia regna misisse vidimus, præcepit, ut præsules ad illud proficiscendum impellerent: quo argumento ad Alamannum tit. S. Eusebii presbyterum cardinalem [1], de monendis Galliarum præsulibus ac principibus; ad Joannem episcopum Lausanensem [2], de Polonis ad id urgendis; ad Andream episcopum Colocensem Sigismundi regis oratorem [3], de Italis aliisque quibuscumque excitandis extant litteræ. Appetente vero Autumno, maximo cardinalium suorum aliorumque antistitum comitatu ornatus, viam ingressus xxviii Octobris die Constantiam venit [4], ingentique pompa exceptus, de quo hæc refert Theodoricus Niemius [5]: « Intravit Constantiam anno Domini MCDXIV: credidit tamen Constantiæ per aliquot menses remanere, et ibidem rebus pro velle suo dispositis, subito ab Bononiam redire, et illic more solito dominari. In quo tamen eum fefellit opinio: sed sperabat permaxime in pecuniis et thesauris, quibus dicebatur abundare, credensque per illos et alios modos suos subtiles satis mundo cognitos, quos vellet in Germania corrumpere, seu ad consentiendum sibi in omnibus et per omnia inducere posset. Sed Domino disponente, dum firmius stare absque impedimento crederet, cecidit in ærumnam et inextricabilem laborem (1) ». Quinta Novembris die habita solemni supplicatione quæ Synodis celebrandis præmitti consuevit, primam

[1] Jo. l. ult. p. 141. — [2] Id. ib. p. 143. — [3] Ib. p. 142. — [4] Act. Conc. Constant. in princ. et in sess. 1. Gobel. in Cosm. æt. 6. c. 49. Leonard. Aret. in Ms. rer. Ital. S. Anton. 3. p. tit. 23. c. 6. § 2. Ms. Diar. Ven. et alii. — [5] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

(1) Agitur hic de celebri illo Constantiensi Concilio, quod luctuosissimo schismati finem imposuit. Indixit illud Joannes, auctoritate precibusque Sigismundi Romanorum regis vel inductus vel coactus; qua tamen in re aliud fuit Pontificis, aliud Sigismundi regis consilium. Nam Pontifex nihil aliud cogitabat, nisi ut Concilii auctoritate, utroque æmulo dejecto, ipse unicus Pontifex assereretur. Hinc Concilio vix cœpto, nihil habuit antiquius, quam ut porrecta schedula Patres induceret, ut Pisano Concilio approbato, depositio utriusque Pontificis in eodem facta confirmaretur, cujus utriusque exclusione ipse solus superesset. Hæc summa erat capitum expressorum in schedula exhibita anno MCDXIV, Novembri mense, circa festum S. Martini *in congregatione doctorum in theologia*, quam ex Ms. Codice Vindobonensi legas in Collectione Veneto-Labbeana tom. xvi, col. 15. Sigismundus vero rex omnem auctoritatem suam conferebat, ut quacumque tandem ratione schisma tolleretur. Joannis consilia a Patribus reprobata fuisse, atque aliis rejectis rationibus pacem conciliandi, viam cessionis elegisse, satis constat. In priori sessione legati Gregorii et Benedicti nec interfuerunt, nec in Urbem admissi sunt, ut discimus ex Epistola oratorum Universitatis Coloniensis ad eamdem Universitatem, vulgata a Martene Anecdot. tom. ii, col. 1610. Interim legati illi Gregorii non procul a Constantia agentes de admissione sua tractabant, rogabantque, ut certum hospitium in urbe Pontifici suo assignaretur. Quo a Patribus constituto, legati stemma gentilitium præ foribus ædium illarum suspendi curarunt; quo noctu furtim amoto, ac re ad cœtum cardinalium per eosdem legatos delata, plurium sententia fuit, ne stemmata alterius Pontificis in loco Joannis ditioni subjecto palam exponerentur. Verum ea de re maturius deliberaturos Patres condixerunt; visum est tamen ut Gregorius si per se venisset ad Concilium, tunc stemma gentilitium palam exhibere permitteretur. Decretum hoc tangit annalista, sed non ita plane explicat ac nos ex testimonio duplicis Ms. Codicis Actorum Concilii apud D. Schelestratem, quorum lectiones habet in collectione Veneto-Labbeana tom. xvi col. 22.

Antequam prima Concilii sessio celebraretur, Joannes Hus Constantiam pervenerat, doctrinam suam Patribus adprobaturus. Adventus ejus in urbem diei iii Novembris a scriptoribus coævis assignatur. Mox vero in cœtum coeuntes Patres monendum illum censuerunt ne Wikleffi dogmata in hospitio spargeret; sed cum ille monitus non desisteret, teste Jacobo Cerretano auctore oculato apud Bzovium, visum est pervicacem in custodia detineri captivum. Captionis hujus dies in obscuro manet; sed cum ipse de se Joannes Hus scribat in Epistola ad Bohemos, legenda Oper. ejus tom. i, fol. 22 et 23, jam inde a tribus hebdomadibus carcerem se tulisse eo tempore quo Sigismundus venit Constantiam; hinc tertia Decembris die detentum fuisse Pagius in Breviar. Pontif. Rom. inferendum censet; cum tamen alii apud eumdem die xxviii Novembris captum affirment. Sed hæc forte postrema sententia retinenda est, cum Joannes tres hebdomadas assignare potuerit pro tribus cum dimidio, paucis illis diebus, qui supererant in gratiam numeri rotundi neglectis. Cætera hujus Concilii gesta per suos annos distributa dabuntur.

Dum hæc Constantiæ agebantur, Galliæ præsules in Concilium provinciale Parisiis coeuntes die x Novembris, de iis qui mittendi essent ad Concilium ex provincia Rothomagensi deliberarunt. Publicæ ea de re Tabulæ conscriptæ sunt, quas exhibet Martene inter Acta varia de schismate Avenionensi Anecdot. ii, col. 1538.

Mansi.

sessionem indixit ad XVI excurrentis mensis diem; quæ ubi affuit sacra Spiritui sancto solemni ritu peracta divina res est a Jordano Ursino episcopo Albanensi, imploratisque ex litaniarum formula sanctorum suffragiis, Joannes pro concione sacra præsules ad intendenda studia pro instauranda dignitate et concordia Ecclesiæ est cohortatus, theologos errores qui tum pullulabant patefacere jussit, aliaque pro libertate et quiete Concilii sanxit hoc Diplomate:

« Joannes, etc. ad futuram rei memoriam.

« Intendentes ad executionem eorum, quæ per felicis recordationis Alexandrum papam V prædecessorem nostrum in Pisano Concilio decreta fuerunt circa convocationem Concilii generalis iterum faciendam, dum alias præsens Concilium convocavimus per litteras nostras, quarum tenorem hic duximus inserendum, (insertæ sunt eæ litteræ Laudæ V idus Decembris superioris anni exaratæ, quæ a nobis suo loco indicatæ fuerunt : tum addidit de suo ad Constantiensem Synodum adventu,) et subinde cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus et nostra curia ad hanc civitatem Constantiensem venimus tèmpore constituto, et nunc per Dei gratiam hic existentes cum hujus sacræ Synodi consilio intendimus insistere ad pacem et exaltationem et reformationem Ecclesiæ et tranquillitatem populi Christiani. Et quia in hac re tam ardua non est propriis viribus aliquid præsumendum, sed Dei adjutorio confidendum, ideo a cultu divino inchoantes, hoc sacro approbante Concilio ordinavimus, quod hac ipsa die specialis missa ad hoc constituta diceretur, sicut per Dei gratiam nunc celebrata est : quam missam etiam statuimus et in hac et singulis aliis Ecclesiis collegiatis sæcularibus et regularibus hujus civitatis semel in hebdomada, videlicet feria quinta hoc sacro Concilio durante collegialiter celebrari. Et ut eo ferventius huic sacræ celebrationi fideles insistant, quo ampliori munere senserint se refectos, omnibus et singulis vere pœnitentibus et confessis, videlicet sacerdotibus dictas missas celebrantibus pro singulis missis unum annum, interessentibus vero quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis in Domino relaxamus. Ad cujus etiam missæ celebrationem exhortamur venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, necnon patriarchas, archiepiscopos, episcopos et dilectos filios electos, abbates cæterosque in sacerdotio constitutos, ut et ipsi ad impetrandum prædictum divinum auxilium cum devotione singulis septimanis prædictam missam celebrent semel, quibus celebrantibus et celebrationi interessentibus similes indulgentias elargimur. Exhortamur etiam in Domino omnes et singulos, qui Christi nomine gloriantur, ut ad obtinendam optatam consummationem tantæ rei diligenter insistant orationibus, jejuniis, eleemosynis et aliis piis operibus, ut Deus ex nostra et ipsorum humiliatione placatus dignetur felicem exitum sacræ congregationi concedere.

« Præterea considerantes, quod præcipuum agendum in Concilio generali secundum laudabiles consuetudines antiquorum Conciliorum esse debet de his, quæ concernunt Catholicam fidem, et attendentes, quod talia propter summam arduitatem exigant diligentiam, tempus sufficiens et studium, exhortamur omnes habentes peritiam sacrarum litterarum, ut diligenter secum et cum aliis illa cogitent atque tractent, quæ eis videbuntur ad hanc rem utilia et opportuna, et quam primum commode poterunt illa ad nostram et hujus sacræ Synodi notitiam perducant, ut tempore opportuno possint ea determinari, quæ videbuntur tenenda vel repudianda pro utilitate et incremento ipsius Catholicæ fidei : et specialiter cogitent circa nonnullos errores, qui a certis temporibus dicuntur in nonnullis partibus pullulasse, et maxime circa illos, qui ortum dicuntur habuisse a quondam Joanne dicto Wicleff. Insuper etiam exhortamur omnes Catholicos hic congregatos et alios, ad hanc sacram Synodum venturos, ut velint cogitare diligenter et prosequi, et ad nos et ad eamdem sacram Synodum perducere ea, per quæ possit Ecclesiæ et congregatio Catholicorum ad debitam reformationem et optatam tranquillitatem Deo juvante perduci : nostræ namque intentionis ac voluntatis est, ut omnes hac de causa hic congregati cum omnimoda libertate possint dicere, consulere et facere omnia et singula, quæ ad præmissa putaverint pertinere.

8. « Ut autem notus sit modus, qui in hujus sacræ Synodi processu servandus est, tam quoad ea, quæ dicenda et determinanda erunt, quam etiam quoad consensum et gestum et morem et compositionem, putamus in hoc recurrendum esse ad observantias antiquorum Patrum, quæ maxime colliguntur ex canone Toletani Concilii, cujus tenorem duximus hic inserendum : « In loco benedictionis considentes « domini sacerdotes nullis debent aut indiscretis « vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumulti- « bus perturbari ; nullis etiam fabulis vanis aut « risibus agi, et (quod est deterius) obstinatis « disceptationibus, tumultuosas voces effundere. « *Si quis enim*, ut Apostolus ait [1], *putat se religio- « sum esse, non refrænans linguam suam, sed « seducens cor suum, hujus vana est religio ;* cul- « tum enim suum justitia perdit, quando silen- « tium judicii obstrepentium turba confundit, « dicente propheta [2] : *Erit cultus justitiæ silentium.* « Debet ergo quidquid aut consultationibus « considentium agitur, aut a causantium parte « proponitur, sic mitissima verborum relatione

[1] Jacob. 1. — [2] Isa. 31.

« proferri, ut nec contentiosis vocibus audientiam « turbent, nec judicum vigorem de tumultu enervent ». Quicumque ergo in conventu Concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, et contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis vel risibus Concilium conturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur : *Ecce derisorem, et exibit cum eo jurgium ;* cum omni dedecore de consessione abstractus, a communi cœtu secedat, et trium dierum excommunicationis sententiam perferat. Et quoniam communiter contingere potest, quod aliqui ex considentibus non erunt in sedilibus debitis collocati, eodem sacro approbante Concilio decernimus, quod ex sessione hujusmodi nulli Ecclesiæ vel personæ præjudicium generetur ».

9. *Joannes præsules ad Concilium sollicitat ; in Wicleffi errores pugnat.* — Indicta dein secunda sessio ad decimam septimam Decembris diem : quæ sessio bonis occurrentibus impedimentis ad Martium proximi anni extracta est [1], ut majori patrum concursu celebraretur ; nondum enim plures, qui erant accessuri ad Synodum, convenerant ; inter quos Galliarum præsules ad maturandum iter hisce sollicitavit Joannes [2] :

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus aliarumque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis intra regnum Franciæ constitutis, salutem, etc.

« Summo mentis desiderio pro exaltatione Romanæ Ecclesiæ, paceque et quiete Christi fidelium continuantes sacrum generale Pisanum Concilium dudum ad hanc civitatem Constantiensem in kal. Novembris tunc futuri, nunc vero elapsi inchoandum, ipsum generale Concilium matura deliberatione decrevimus convocandum et solemniter per nostras litteras convocavimus, vos et omnes et singulos alios Ecclesiarum et monasteriorum prælatos in virtute præstiti juramenti et sanctæ obedientiæ hortantes, requirentes, monentes ac vobis et eisdem mandantes, quatenus præfato Concilio dictis loco et tempore deberetis et deberent personaliter interesse, ut in præfatis nostris litteris plenius continetur. Et ut, favente Altissimo, quod menti gerebamus affixum, opere efficeremus, cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus et nostra Romana curia, postergatis quibuscumque aliis Ecclesiæ prædictæ arduis negotiis, quibus non immerito urgebamur, huc ante prædictas kal. accessimus : ubi prælatis ac nobilibus in non parvo numero congregatis, et continuo venientibus in Dei nomine jam Concilium ipsum tenere et celebrare incœpimus. Vos vero, qui requisiti et moniti per nostras litteras in tempore extitistis huc usque non venistis, et in longius videmini vestrum adventum protrahere ; de quo cum a diu de tempore et loco præfatis certitudinem habueritis, jure mirari compellimur ; quamobrem cum mora vestra hujusmodi rebus nunc in ipso Concilio, Domino dirigente, agendis magnum impedimentum afferat, vos et vestrum quemlibet denuo tenore præsentium hortamur, requirimus et monemus, ac vobis et vestrum cuilibet in in virtute prædicti juramenti et sanctæ obedientiæ Apostolica auctoritate mandamus, quatenus cum mora et occasione seposita huc ad præfatum Concilium celeriter veniatis, ut inchoatum hoc Dei opus ad ipsius laudem et gloriam ac prædictæ Ecclesiæ decus, pacemque et tranquillitatem fidelium quas immensa charitate optavimus, et indefessa sollicitudine procuravimus, et quod vos eadem charitate cupere debetis, divina cooperante gratia terminetur. Dat. Constantiæ VIII id. Decembris anno V ».

Converterant jam ante Joannes ac præsules qui Constantiam confluxerant, potiores curas ad tuendam fidem orthodoxam contra invalescentem Wicleffi hæresim ; disseminarat enim plures illius errores in Bohemia Joannes Hus perniciosis concionibus scriptisque etiam Commentariis, ut legentium oculos ac mentes inficeret ; quocirca Joannes Wenceslaum regem Bohemiæ hortatus est [1], ne Bohemiam hac nova peste contaminari pateretur.

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Wladislao regi Romanorum et Bohemiæ illustri.

« Inter desiderabilia cætera cordis nostri, cum Regis pacifici, qui regnat in cœlis, vices quanquam immeriti, gerimus in terris, illud potissimum accedit ad summam lætitiam et solamen, quoties inter serenitatem tuam et charissimum in Christo filium nostrum Sigismundum in regem Romanorum electum et Hungariæ illustrem germanumque tuum ad tractatum fraternalis concordiæ (per quam regna crescunt, sed discordia maxime dilabuntur) perventum esse percipimus » ; Et infra : « Et sicut præmissa lætificant supremis gaudiis mentem nostram, sic sinistris rumoribus aures nostras crebro infestantibus et ab imis præcordiis cor nostrum conturbantibus anxiamur, quod in partibus tuæ regiæ ditioni suppositis existant nonnulli inhærentes et dogmatizantes errores illius quondam hæresiarchæ Wicleff, cujus libri a Catholica fide alieni erronea et hæretica continentes, in generali Romano Concilio justo fuerunt jam pridem damnati judicio, et quod deterius est, efficiunt ne propter hujusmodi excessus hæreticorum versutiis inhærentes, a superioribus corrigantur, ad tegendam et celandam suam nequitiam et pertinaciam, detestando mandata Sedis Apostolicæ et superiorum suorum, manifeste docent in obedientiam clavium que contemptum, et censurarum Ecclesiasticarum, quarumlibet, in eversionem Apostolicæ

[1] Sess. 7. — [2] Jo. l. ult. p. 269.

[1] Ext. ejus lit. apud Jo. Cocl. hist. Hus. l. 1.

dignitatis, vilipendentes notorie sanctorum Patrum et sacrorum canonum instituta, serenitatem tuam per viscera misericordiæ Dei nostri, quantum cordialius valemus et possumus, exhortamur, quatenus ob divini nominis gloriam cultumque et tutelam hujusmodi fidei (cujus defensionem conaris assumere et exponere tuas substantias atque vires) et pro conservatione tui regii nominis status pariter et honoris regnorumque et partium tuæ celsitudini subjectarum felici salutarique regimine placeat prout in desideriis cordis nostri gerimus, et spe simul, cures taliter et tam efficaciter interponere et excitare totius regalis potentiæ tuæ vires, Catholicum decet principem, ut labes hæc erronea quæ sic lamentabiliter et miserabiliter serpit et pullulat in istis partibus, et mentes mortalium inficit in animarum interitum et sequestrat a congregatione purissimæ et Catholicæ unitatis et fidei exstirpetur, etc. Dat. Bononiæ III, id. Junii Pontificatus nostri anno v ».

10. *Judiciarius ordo constitutus in Joannem Hus.* — Data est a Joanne XXIII [1] Concilii præside provincia Joanni patriarchæ Constantinopolitano, et Joanni Lubecensi, ac Bernardo Tiferni episcopis, qui Synodo intererant, ut de Joannis Hus hæresiarchæ actis Synodali auctoritate cognoscerent, universa de re ad Concilium relaturi, a quo decretoria sententia ferenda esset. Ex quibus perspicum fit, non perturbate vel tumultuose Joannem Hus affectum supplicio, sed legum ac judiciorum servato ordine justam in eum adhibitam severitatem ; cujus rei testes sunt subjectæ litteræ [2] :

« Joannes, etc. venerabilibus fratribus Joanni patriarchæ Constantinopolitano, et Joanni Lubecensi ac Bernardo civitatis Castelli episcopis in civitate Constantiensi in celebratione generalis Concilii constitutis, salutem, etc.

« Ad cuncta, quæ quietem et salutem Christi fidelium respiciunt, ut tenemur ex debito pastoralis officii paterna et vigilanti sollicitudine libenter intendimus, verum ad illa quæ orthodoxam fidem matrem et cunctorum bonorum altricem concernunt, ne in ea, quam solidam et nitidam stabilivit Omnipotens, maculæ, errores et perversa dogmata pullulent, eo vigilantius tota mente vacantes, quo ex ipsis majus scandalum et animarum periculum vertitur, et si, quod absit, quodammodo radices firmaverunt non sine magnis angustiis et difficultatibus evelluntur. Dudum clamosa et nonnullorum fide dignorum querulosa, et fere continua insinuatione percepimus, et in præsentiarum percipimus Joannem Hus, qui se gerit pro presbytero Pragensis diœcesis, cum aliquibus suis in hac parte complicibus, plures errores falsaque et hæretica dogmata contra Catholicam fidem et sanam doctrinam asseruisse, et ausu temerario in diversis locis, et potissime in civitate Pragensi, et nonnullis aliis locis sitis in Bohemiæ partibus prædicasse ac dogmatizasse, et in quibusdam libellis ac tractatibus, quos publice legendos exposuit, asseruisse, et per hoc ipsarum partium quamplurimos Catholicos simplices a veræ fidei præfatæ semita damnabiliter suis virulentis suggestionibus seduxisse, et multorum scandalorum et seditionum auctorem fuisse. Nos igitur hujusmodi erroribus, ut pungentibus et perniciosis eradicatis vepribus, læta et grata Deo semina germinent, et in salutis fructum proveniant, obviare summopere cupientes, et ut super prædictis debito servato ordine procedatur, de vestris probitate litterarum et sacrorum canonum peritia et integritate ac industria, quibus vos Altissimi munere, qui in domo sua utilia esse voluit, experientia magistra cognoscimus abundare, plene confisi tenore præsentium Apostolica auctoritate vobis committimus et mandamus, quatenus super prædictis inquiratis auctoritate nostra et dicti Concilii diligentius veritatem, et super ipsis, ac contra præfatum Joannem, citra tamen diffinitivam sententiam, prout mediante justitia et secundum Deum expedire videritis diligenti indagine et sollicitudine procedatis, omnia et singula peragentes, quæ in talis fidei causa forte conspexeritis opportuna, ut per hæc nos et dictum Concilium plenius informati in præmissis procedere consultius valeamus. Datum Constantiæ II non. Decembris, Pontificatus nostri anno v ».

11. *Hussi ad Concilium adventus.* — Accesserat jam Constantiam Joannes Hus antequam in jus vocaretur, ut constat ex Coclæo [1] referente veterem historiam scriptam a quodam Hussi sectatore, qui Sabbato proximo ab elapso Omnium Sanctorum die ad eam urbem pervenisse ait, accepta a Sigismundo Romanorum rege publica fide, ut nimirum suos accusatores in Concilio refelleret. Ex his gravissimum ducitur argumentum ad confutandas hæreticorum calumnias, qui vulgo in crimen vocant Constantiensis Concilii Patres (quos æquitatis vindices fuisse constat) datam Joanni Hus fidem publicam violasse ; qui enim in ipso Concilii exordio quæsitores in impium hæresiarcham instituere, ut justa illum sententia percellerent, perspicue constat, constituto eo judiciario ordine non aliter sponsionem salutis præstare debuisse reo in jus vocato, quam si ab iis criminibus, quorum laborabat infamia, purum se monstraret. Is ergo cum celeberrimi Concilii judicium effugere non auderet vel non posset, præfideretque suis artibus, etiam ultro ad consectandam inanis gloriæ umbram, ad illud accessit ; et antequam cele-

[1] Jo. I. ult. p. 179. — [2] Ibid.

[1] Ms. vetus et ex eo Cocl. hist. Huss. l. II. et Naucler. gen. 48.

brari cœpisset, hoc anno proxima a sacro S. Bartholomæo die recurrente Dominica, publica scripta Pragæ in Ecclesiarum et monasteriorum valvis Latina, Bohemica et Germanica lingua affixit [1], in quibus suos accusatores nimirum doctores Catholicos ad prælatorum cœtus in Bohemia cogendos, et ad Œcumenicum Concilium Constantiæ celebrandum provocabat, ut aspersa illi hæreseon crimina probarent. In aliis pariter Germaniæ urbibus scripta hujusmodi evulgavit, quibus non aliud consectari visus est, quam doctrinæ suæ inanem ostentationem, sectatores in errore confirmare, adducere clerum in invidiam, excitare turbas famamque augere : ut vero justo affectus supplicio fuerit, cum impietatis virus evomere, et quos in errorem traxerat, ab eo revocare detrectaret, dicetur inferius. Nunc ad Sigismundum regem narratio traducenda est.

12. *Sigismundus Aquisgrani Germanica corona redimitus.* — Redimiri ille hoc anno Aquisgrani argentea corona a Thiderico archiepiscopo Coloniensi voluit, ut eo honoris ornatu augustior solemnibus episcoporum cœtibus interesset, cum jam quintus a collatis in eum principum electorum suffragiis annus laberetur : Wenceslaus enim frater rex Bohemiæ, qui dum superstes fuit, acceptos regis Romanorum titulos sibi ascivit, etiam tum obstiterat, ne insignia Romani imperii Aquisgrani consequeretur, quæ octava Novembris die solemni ritu accepisse, ipsemet Joanni agenti Constantiæ hisce litteris significavit [2] :

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Joanni sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, domino nostro reverendissimo, etc.

« Cum reverentia et filiali devotione sanctitati eidem annuntiamus ut, quemadmodum veneranda sancivit antiquitas, progenitorum nostrorum laudabilibus vestigiis inhærentes, die VIII mensis instantis, in festo videlicet Quatuor Coronatorum per prius missarum officiis cum invocatione Spiritus sancti paracliti celebratis, et aliis cœremoniis legitime peractis in copiosa multitudine principum Ecclesiasticorum et sæcularium, prælatorum, comitum, baronum et aliorum plurimorum magnatum, procerum, nobilium, militum, cleri et populi in Ecclesia collegiata beatissimæ et intemeratæ Virginis Dei et Domini nostri Jesu Christi genitricis dulcissimæ, Aquisgrani Leodiensis diœcesis, loco videlicet longævæ observationis exemplo coronati ipsius regiæ dignitatis speculam conscendimus, primum diadema imperialis fastigii et coronam Romanorum regiæ dignitatis, ut moris est, servatis servandis, in nomine Conditoris universæ creaturæ et principis regum terræ, qui sapientia fundavit terram et firmavit cœlos prudentia, omniaque solus ordinans cœlestia et terrestria ineffabili providentia moderatur, quique omnis regiminis et gubernationis est alpha et omega, qui et creationis est solus auctor, suscepimus, et etiam caput amantissimæ consortis nostræ dominæ Barbaræ reginæ eodem instanti successive fuit ibidem coronatum, ut ex hoc Romanorum regiæ dignitatis titulus in nobis signa majoris auctoritatis indueret, et originalis electionis initium et omne reservaret novæ coronationis claritudo, et felicitatis antiquæ domus nostra jucunditate florida jubilaret.

« Quibus solemniter peractis eodem etiam die principes electores, et cæteri principes Ecclesiastici et sæculares, prælati et abbates, magnates, comites, barones et proceres homagia præstantes nobis vexilla sua in signum obedientiæ et subjectionis debitæ cum omni reverentia præsentarunt ; et insuper, honoris nostri solemnia dignis militantium, præter celebrata magnifice tantæ festivitatis insignia, quæ tanti boni jucunditas requirebat, plurimos cingulo militiæ, tyroniciis quoque titulis et insigniis ornavimus : et jam ab inde sub felicitatis futuræ præsagio ad locum Concilii generalis versus Constantiam continuatis gressibus procedimus, filiali nempe devotione nos et regna nostra sortisque nostræ processus sanctitati eidem committimus, supplicantes obnixe, quatenus humeros nostros ad tanti fastigii onera supportanda de solita benignitate dignemini auctoritate Apostolica et paterna gratuita benevolentia sustentare, et omnes defectus et insufficientiam nostram corroborando relevare, et relevando corroborare, ac robur et auxilium ad divini nominis laudem et gloriam administrare, ut orbis universitas agnoscat, quod pater diligit filium, et debita relatione pertractat, et sicut mandatum dederit sibi pater, sic filius faciat ; parati cum omni promptitudine cordis et operis beneplacitis mandata sanctitatis vestræ observare. Et si in loco Concilii aliqua fuerit apud cives et incolas corrigenda, postquam (Deo auspice) illuc celeriter veniemus, ad mandata sanctitatis vestræ emendabimus et ad directionem, cuncta suaviter disponendo, faciemus. Personam sanctitatis vestræ sanam et incolumem conservet et muniat Altissimus cum dierum felicitate longæva regimini Ecclesiæ suæ sanctæ. Dat. Aquisgrani nono die Novembris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, etc. XXVIII Romanorum electionis V, coronationis vero I : » enumerat scilicet annos a prima electione controversa, cum ipsi Jodocum antelatum vidimus, non a secunda, qua consentientibus omnium suffragiis Cæsar salutatus est post Jodoci regis mortem. « Sanctitatis vestræ devotus filius Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, et Hungariæ, etc. rex cum humillima recommendatione ad pedum oscula beatorum ».

[1] Cochl. hist. Huss. l. II. — [2] Gobel. in Cosm. æt. 6. c. 94.

13. *Sigismundi et episcoporum Constantiam frequens adventus.* — Gratulatus est Joannes [1] Sigismundo regi de accepta Aquisgrani Germanica corona, pluribusque verborum officiis se augendæ illius dignitati non defuturum est pollicitus, precesque addidit ut cum nil gravioris momenti sine illius ope decernendum in Contantiensi Concilio putaret, iter ad illud accelerare satageret.

« Joannes, etc. Quia nos et venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, multis et magnis rebus et opportunitatibus ipsius Ecclesiæ quæ in manibus tenebantur prætermissis, cupiditate proficiscendi ad hoc sacrum generale Concilium ad civitatem Constantiæ juxta tui desiderium convocatum, hic sumus cum copioso numero prælatorum tuam celsitudinem exspectantes, sine qua nil ponderosum cupimus ordinare; serenitatem tuam rogamus, et quanta possumus charitate requirimus, ut quantum celeriter fieri potest huc velis accedere, ut ea quæ pro pace et reformatione præfatæ Ecclesiæ et tranquillitate Christianæ reipublicæ necessaria videbuntur, tuis consiliis et auxiliis tractari possint, et ad optatum finem, Deo adjuvante, perduci. Dat. Constantiæ kal. Decembris, Pontificatus nostri anno V. »

Contulisse se extremo anno contento itinere Constantiam Sigismundum regem, cum a præsulibus ac principibus anxie exspectaretur, divinæque rei solemni ritu a Joanne sacro Domini Natalitio die peragendæ interesse cuperet, refert Ms. Diarii Veneti auctor [2], cui etiam Coclæus [3] consentanea scribit : « Sigismundus, inquit, rex in vigilia Nativitatis Christi Uberlingam veniens cum conjuge sua per lacum Contantiensem navigio properavit ; inde ad civitatem, ut interesset missarum solemniis. Sub mediam igitur noctem, Constantiam ingressus, primam missam celebrante papa, ipse diaconi habitum indutus legit Evangelium alta voce : *Exiit edictum a Cæsare Augusto* ». Tum de præclara Constantiensis Concilii celebritate hæc prodit :

« Nec multo post advenerunt alii quoque principes et prælati in tanta sane frequentia, ut aliquando triginta millia equorum uno eodemque tempore Constantiæ fuisse tradantur. Affuerunt namque patriarchæ quatuor, cardinales XXIX, archiepiscopi XLVII, episcopi CLX, et cum his abbatum, præpositorum, priorum et omnis generis clericorum ingens numerus : sæcularium præterea principum, comitum, baronum, nobilium et oratorum maxima multitudo : unus enim Ludovicus comes Palatinus Rheni et dux Bavariæ cum quadringentis, archiepiscopus vero Moguntinus cum sexcentis equis advenisse legitur ». Ob tantam hominum multitudinem, summam straminis fuisse penuriam refert Diarium Venetum, decretumque fuisse, ut Joannes tantummodo viginti, cardinales decem, episcopi quinque, abbates quatuor, principes decem equos alerent. Confirmat ea, quæ dicta sunt, de Concilii frequentia S. Antoninus [1] : « Incredibili, inquit, principum prælatorumque frequentia cœpit Concilium celebrari, ita ut essent in eo loco equorum supra triginta millia [2], ex quo multitudinem hominum licet conjectari ». Et infra : « Prælati [3] autem in Concilio innumerabiles congregati, ex omni natione quæ sub cœlo Christicolarum, distincti sunt in quinque nationes, videlicet, Italicam, Gallicam, Anglicam, Hispanicam et Germanicam : et sub his comprehensa sunt omnia regna et principatus fidelium ». De aliis Concilii gestis, proximis annis agetur.

14. *Flagellantium hæresis.* — Detectam hoc anno in Misnia fœdissimam hæresim, quæ plura Wicleffi perniciosa dogmata sequebatur, et alia nonnulla æque insana addiderat, refert Gobelinus [4], ex quo eorum hæreticorum deliria affero : « Isto, inquit, anno in Marchionatu Misnensi in oppido Sangerhusen multi hæretici deprehensi sunt, qui articulos infrascriptos contra fidem Catholicam tenuerunt et occulte docuerunt. Primus erat articulus quod secta eorum fratres flagellatores seu crucifratres diceretur, et originem haberet ex quibusdam Scripturis per angelos sanctos super altare S. Petri Romæ delatis circa annum Nativitatis Christi MCCCXLIII, unde ipsi primo illo tempore per mundum discurrentes se flagellis ceciderunt, unde et dixerunt quod illo tempore, Deus Romanum Pontificem cæterosque prælatos licentiavit, ne deinceps populo Christiano præessent, eosque omni auctoritate ligandi atque solvendi, aut quascumque res consecrandi privavit : nam ut in expulsione negotiatorum de templo Christus propter malitiam sacerdotum abjecit et repudiavit sacerdotium Judaicum, ita in transitu fratrum crucifratrum propter sacerdotum nequitiam licentiavit Deus, et abjecit sacerdotium Evangelicum et sic sex sacramenta Ecclesiæ cessaverunt. Item dicunt quod in transitu crucifratrum, videlicet quando transiverunt primo per mundum, cruce præcedente eos, flagellis publice se flagellando, lex baptismi in aqua deponebatur a Deo, et lex baptismi in proprio sanguine instituebatur : unde dicunt, cum Christus in Cana Galileæ circa finem convivii nuptialis aquam mutavit in vinum rubeum, designavit quod circa finem mundi baptismus aquæ in baptismum sanguinis mutari deberet; et sicut vinum rubeum præ omni vino prius posito convivantibus magis placuit, ita nova lex baptismi sanguinis Deo præ cunctis legibus grata existit : et sic post prædi-

[1] Extant ejus lit. in Act. Concil. — [2] Diar. Venet. Ms. hoc ann. — [3] Cocl. hist. Hus. l. II. Ep. vetust. hist. Cavitel. in Annal. Cremonen. et alii.

[1] S. Anton. 3. p. tit. 22. c. 6. § 2. — [2] Leon. Aret. in hist. rer. Ital. — [3] S. Anton. sup. c. 53. — [4] Gobel. in Cosm. æt. 6. c. 53. et Chron. mag. Belg. ex eod.

ctum transitum nemo verus Christianus fuit, nec intrare potuit regnum cœlorum, nisi qui proprio sanguine de corpore per flagellum in memoriam passionis Christi sponte excusso, fuit baptizatus. Item in Sacramento altaris nec verum corpus Christi nec verum Deum esse, et quod ipsum esset ructus sacerdotum affirmabant. Item quod ad remissionem peccatorum nihil prodest confessio facta sacerdoti, nec absolutio facta per eumdem, sed quantumcumque enormia sint peccata, sufficit cum cordis contritione sola flagellatio corporis proprii ; unde omnes indulgentiæ per quemcumque concessæ nullæ sunt. Item dixerunt, quod Elias et Enoch jamdiu apparuerunt in mundo, et mortui sunt; unde dicunt Eliam combustum ante quadraginta annos in Erfordia, et Enoch fuisse Conradum Smet, seu fabrum juxta linguam latinam, qui hujus sectæ primus divulgator in Thuringia fuit. Unde dicunt quod Deus creaverit omnes animas simul in principio, collocaverit eas in paradiso cum primo homine, et quando fœtus humanus in utero matris debet animari, tunc anima per angelum de paradiso sumpta illi infunditur, et quod sic animæ Enoch et Eliæ prædictis eorum hæresiarchis infusæ fuerint. Item dicunt quod iste magister Conradus Smet eorum hæresiarcha sedebit in judicio, seu præsidebit ut judex in novissimo die et non Christus. Item quod post mortem nullum sit purgatorium, quod exsequiæ eorum defunctorum nihil prosint defunctis ; sed sint solatia vivorum, et repleant marsupia clericorum. Item quod nullius diei festivitas sit celebranda, nisi diei Dominicæ, et Nativitatis Christi ac Assumptionis B. Mariæ Virginis. Item quod nullum jejunium sit observandum, nisi feriæ sextæ et Nativitatis Christi et Assumptionis B. Mariæ et quando dies Nativitatis Christi cadit in feriam sextam, super jejunio illius diei dispensari non possit. Item confessi fuerunt quod ipsi se in observatione festorum et jejuniorum ac in veneratione sanctarum imaginum, quarum venerationem asserebant idololatriam, aliis Christianis conformant, hoc ideo faciunt ne notentur ab hominibus, sed de illo agunt postea pœnitentiam, flagellis se percutiendo. Super præmissis articulis præfati hæretici culpabiles inventi per magistrum Henricum Schonefeld magistrum theologiæ, et inquisitorem hæreticæ pravitatis igni adjudicati in præfato oppido Sangerhusen combusti sunt ». De Flagellantium hæresi instaurata meminit Joannes Gerson [1] eamque confutat.

15. *Lollardi hæretici in Anglia rebellantes repressi.* — In Anglia, cum Wicleffi hæresis in dies serperet, quamvis ad eam abolendam plures jam Synodi celebratæ fuissent, multique impii justas pœnas morte dedissent ; majori tamen, quam par erat clementia postea temperatæ, atque ideo cœpta [1] maxima et aucta præcipuo perfidiæ signifero Joanne Oldcastell conjuratio est ad Henricum regem opprimendum, eoque cæso ad religiosorum monasteria evertenda. Verum non est passus Deus tantum flagitium ad exitum perduci, sceleratissimæ enim conspirationis participes, regi ipsi insidias paratas ei patefecere, ad quas dissipandas in se accinxit, justitiæque præfectis præcepit [2], ut in seditiosos hæreticos, vulgo Lollardos nuncupatos, animadverterent.

« Dilectis et fidelibus suis Willelmo Roos de Hamlac, Henrico le Scrop, Willelmo Croiomere majori civitatis suæ Londoniensis, Hugoni Huls, Joanni Preston, et Joanni Mertm, salutem.

« Sciatis quod cum nos plenius informemur ac notorie et manifeste dignoscatur, quod quamplures subditi nostri Lollardi vulgarie nuncupati ac alii, mortem nostram contra Legianciæ suæ debitum proditorie imaginaverunt, ac quamplura alia tam in fidei Catholicæ, quam status dominorum et magnatum regni nostri Angliæ tam spiritualium quam temporalium destructionem proposuerunt, ac diversas congregationes et alia conventicula illicita pro nefando proposito suo in hac parte perimplendo fecerunt in nostri exhæredationem ac regni nostri destructionem manifestam, nos hujusmodi Lollardos, etc. » Jubet pluribus eos nefandissimos proditores meritis suppliciis affici. His Henrici regis mandatis excitati, regii administri studia viresque, ad Wicleffistarum regis et regiæ prosapiæ cædi, templorum expilationi, præsulum internecioni, excidio monasteriorum ordinumque regni eversioni inhiantium, necnon libertatem barbaricam inducere molientium conatus elidendos, contulerunt coactoque exercitu hæreticorum turmas compresserunt. Confecta mox sunt ab administris impigre regia imperia, ut eorumdem litteræ [3] ex Londinensis senatus Actis decerptæ ostendunt : « Placita, inquiunt, coronæ coram domino rege apud Westmonasterium de termino S. Hilarii anno regni Henrici V post conquæstum primo rotula septima inter placita regis alias coram Willelmo Roos de Hamlak, Henrico le Scrop, Willelmo Crowmere majore civitatis Londoniensis, Hugone Huls et sociis suis justitiariis domini regis ad inquirendum per sacram proborum et legalium hominum de civitate Domini regis London et suburbiis ejusdem, ac de communi Midd jam infra libertates, quam extra de omnibus et singulis proditionibus et insurrectionibus per quamplures subditos domini regis, Lollardos vulgariter nuncupatos, et alios in civitate, suburbiis et commu-

[1] Gers. in tract. de Flagel.

[1] Thom. Valsingh. in Hen. V et in hypodig. Neustr. et ex eo Nic. Harpsfel. in hist. Wiclef. c. 13. — [2] Ext. Reg. lit. apud Walsing. — [3] Ext. apud Nic. Harpsfeld. in Vit. Wiclef. c. 13.

nitatibus prædictis factis et perpetratis, necnon de omnibus proditionibus, insusurrationibus, rebellionibus et feloniis in civitate, suburbiis et communitatibus prædictis, per quoscumque et qualitercumque factis, sive perpetratis et ad easdem proditiones, insurrectiones, rebelliones, et felonias audiendum et terminandum secundum legem et consuetudinem regni domini regis Angliæ per litteras ipsius domini domini regis patentes assignatas apud Westmonaterium die Mercurii proximo post festum Epiphaniæ Domini anno regni ejusdem regis Henrici V, post conquæstum primo, per sacramentum duodecim juramentorum extitit præsentatum, quod Joannes Oldcastell de Couling in com. Canc. Chr. et alii, Lollardi vulgariter nuncupati, qui contra fidem Catholicam diversas opiniones hæreticas et alios errores manifestos legi Catholicæ repugnantes, a diu temerarie tenuerunt opiniones, et errores prædictos manutenere at in facto minime perimplere valentes, quamdiu] regia potestas et tam status regalis domini nostri regis, quam status et officium prælaturæ dignitatis infra regnum Angliæ in prosperitate perseverarent, falso et proditorie machinando, tam statum regni, quam statum et officium prælatorum, necnon Ordines religiosorum infra dictum regnum Angliæ penitus annullare, ac dominum nostrum regem, fratres suos, prælatos et alios magnates ejusdem regni interficere : necnon viros religiosos, relictis cultibus divinis et religiosis observantiis, ad occupationes mundanas provocare, et tam Ecclesias cathedrales, quam alias Ecclesias et domos religiosas de reliquiis et aliis bonis Ecclesiasticis totaliter spoliare, ac funditus ad terram prosternere, et dictum Joannem Oldcastell regentem ejusdem regni constituere, et quamplura regimina secundum eorum voluntatem infra regnum prædictum quasi gens sine capite, in finalem destructionem tam fidei Catholicæ et cleri, quam status et majestatis dignitatis regalis infra idem regnum ordinare falso et proditorie ordinaverunt et proposuerunt, quod ipse insimul cum quampluribus rebellibus domini regis ignotis ad numerum viginti millium hominum de diversis partibus regni Angliæ modo guerrino arrivati privatim insurgent, et die Mercurii proximo post festum Epiphaniæ Domini anno regis prædicti prædicto apud villam et parochiam S. Ægidii extra barram veteris templi London in quodam magno campo ibidem unanimiter convenirent, et insimul obviarent pro nefando proposito suo in præmissis perimplendis. Quo quidem die Mercurii apud villam et parochiam prædictas prædicti Joannes Oldcastell et alii, in hujusmodi proposito proditorio perseverantes, prædictum dominum nostrum regem, fratres suos, videlicet Thomam ducem Clarentiæ, Joannem de Lancastra, et Humfridum de Lancastre regem et hæredes suos de regno suo prædicto exhæredare et præmissa omnia et singula necnon quamplura alia mala et intolerabilia facere et perimplere falso et proditorie proposuerunt et imaginaverunt, et ibidem versus campum prædictum modo guerrino arriari proditorio modo insurrectionis contra legiantias suas equitaverunt ad debellandum dictum dominum nostrum regem, nisi per ipsum manu forti generose impediti fuissent, etc. » Addunt eædem litteræ, instructum fuisse exercitum a perduellibus hæreticis viginti millium bellatorum, qui ex variis partibus confluxerant ; sed ab rege profligatos dissipatosque : cujus partæ victoriæ ordinem describit Walsinghamus [1], quem lector consulat.

16. Damnatos mox fuisse ab Henrico hæreticos, ut divini Numinis ac regis proditores, inque in eos vindicatum esse, refert Thomas Waldensis [2], additque multos suppliciorum timore perterritos in alias regiones, in quibus venena spargerent, perrexisse : « Rex, inquit, Henricus V, Christo et mundo commendatissimus, inter reges gaudebat in ipso regni sui primordio primo contra Wiclevistas hæreticos erexisse vexillum, dum scilicet ad Christi natalem cum duci iniquitatis eorum Joanne Castriveteris contra inclytum regem conspirare cœperunt : nec mora longa processit, quin statutum publicum per omne regni Concilium in publico emanavit edicto, quod omnes Wiclevistæ sicut Dei proditores essent, sic proditores regis proscripti bonis censerentur, et regni duplici pœnæ dandi, incendio propter Deum, suspendio propter regem ; factumque est ita. Stat res jure perenni. Multi eorum deprehensi ingibus consumpti sunt, contriti sunt ; et sic malignantium habita opportunitate, relicto regno decesserunt. Si qua alia gens hujus fascinata criminibus colligere dignum ducat paleas, quas nos auctoritate sanctorum antistitum cum clero regni et principali terrore discussimus, quis imputet Anglicis ? Mare nostrum ejicit mortuos nostros, et terra nostra dedit fructum centuplum ; quis criminabitur Angliam, quod populus circumventus dolo hæretico mortuos nostros colit et veneratur ut deos ? » Confirmat eadem Nicolaus Harpsfeldius [3].

Observat Thomas Waldensis [4] Wicleffistas, antequam regia sententia percellerentur, ab Ecclesiastico tribunali ad regium provocasse, poposcisseque magnis clamoribus, ut eorum causa a regio senatu cognosceretur : at ubi ab eo se damnatos sensere, mox in regem et magistratus, refertos calumniis libellos sparsisse : « Non alia, inquit, ratione contra cleri judices, episcopos atque papas indispositionis notam opponunt, quam contra sæculares judices, si victi sint.

[1] Walsing. in Henr. V hoc ann. — [2] Thom. Wald. in proœm. — [3] Harpsfel. hist. Wiclef. c. 17. — [4] Waldens. to. 1. l. II. ar. 2. c. 46.

murmurabunt. Adhuc his nostris annis Wicleviste nostri fecere conformiter, quid clamaverunt fortius? quid instantius? quam ut apud dominos sæculares tam fidei quam morum judicia remanerent; et tamen jam cum regnare cœpisset illustris rex Henricus V qui adhuc agit in sceptris, et de eorum perfidia per Catholicos bene doctos legem statui fecit, ut ubique per regnum Wiclevista probatus, ut reus puniretur de crimine læsæ majestatis, statim per libellos famosos clamabant fidelem principem esse corruptum, et nominare cœperunt eum principem sacerdotum ». Qui ita ob defensum sacerdotium irrisus est ab hæreticis, repressa impietate, tot auctus est victoriis, ut omnium Anglorum regum gloriam longe superarit. Pergit Thomas Waldensis : « Bene dixit ergo Augustinus, quod ea cæcitate hæreticus de innocente judice murmurat, qua cæcitate cum innocente litigabat adversario ».

17. *Wicleffista divinitus conversus ad fidem Catholicam.* — Editum hoc anno insigne miraculum in viro nobili, qui antea Wicleffisticam hæresim amplexus fuerat, deinde melius de Eucharistia senserat, memorat Thomas Waldensis [1]; cum enim crudeli adeo vomitu laboraret, ut nullum propterea cibum capessere posset, fusis ad Deum precibus obtinuit, ut Eucharistiam veluti cœlestem cibum sumeret : « Anno Domini MCDXIV, hoc miraculum Eucharistiæ declaratur, quia doctor quidam magnus in lege civili dictus Radulphus de Viridi-Colle, Anglice Greenherst, peracto nuntio hujus nostri illustris principis regis Angliæ Henrici V apud serenissimum tunc Romanorum et Hungariæ regem Sigismundum, et reversus Cantuariam mortis futuræ cœpit gustare præambula ; et tandem concilio monachorum et fratrum aliorumque turba fidelium circumcinctus cœpit Dominici Corporis sacramentum saltem ad corporalis oculi sui rogare præsentiam, cum prius esset tacitus Wiclevista et incredulus sacramento : verum nullus ausus erat dare consilium, ut se convivam faceret sacramenti, cum ab horis infirmitatis suæ primævis continuo vomitu laboraret, et omnis cibi vel potus corporalis vel ad odoratum experiebatur impatiens. Sed magnus Dominus volens tanti sui Sacramenti declarare potentiam, et ab omni sublunaris cibi participio alienum, dedit in cor viri, quem prædestinavit in filium, rogare et dicere : O Domine redemptor omnium salvandorum, da mihi sentire et credere quod de hoc sacramento credendum est : et si quidem retineam, corporeus cibus non est, quem usquequaque nausea plenus horreo et a procul evito ; sed hoc ipsum solum in natura, quod nuper credere distuli, tui corporis divinissimi ferculum salutare. Tandem oratione finita cum multis adstantium lachrymis, qui omnem cibum corporalem evomuit, spiritualem Christum cibum retinuit, cum accepit, ac post perceptum octo diebus continuis miraculum prædicans, sed omnem corporeum cibum renuens supervixit, et tandem salubris lamenti completo tempore et incredulitatem pristinam validis delens gemitibus obdormivit in Christo ».

18. *In sumptione Eucharistiæ miraculum.* — Non dissimile est aliud, quod narrat Joannes Nider [1], circa hæc tempora Coloniæ contigisse : « Paulo, inquit, antequam ad Coloniense transmissus sum studium, fuerunt intra civitatem ibidem duæ virgines carne et animo sorores, unanimes et pacifice in una domo vota suæ castitatis reddentes, quæ distinxerant Deo in labiis suis et labore manuum victum conquirentes tenuem. Una autem ex eis, cujus anima placuit Altissimo, quæ divinissimum Eucharistiæ sacramentum multum dilexit, et devote sæpe solita est sumere, corpore infirmata est, et tandem morbus tantum invaluit ut, contractis nervis quibus labia et mandibulæ moveri consueverunt, etiam adhibito toto conatu corporis et animæ, ora aperire nequiret ad cibum sumendum corporeum, tantumque superior mandibula inferiori cohærebat, ut vix vel nullatenus ad minutissimum sumendum cibum cum instrumento argenteo vel cocleari aperiri posset. Æstuabat interea cordis desiderio, se morti propinquare conspiciens, illud saluberrimum Christi viaticum, quod de terrenis cœlestes novit efficere, ut hoc munita præsidio fidentius migraret ad Christum : sed omnes vel plurimi formidabant id non posse ab ea sumi. Verum ut confiteretur sacramentaliter, quod prius sæpe facere consueverat, et ut viso Christi sacramento sic credendo saltem manducaret. Advocatus est sacerdos Eucharistiæ Sacramentum afferens, et cum absolutione pro peccatis præmissa sacerdos ante faciem Christi sponsæ Dominicum corpus elevaret adorandum ab ea, statim et inopinate tantam virtutem se percepit habere in corpore, et internum quemdam instinctum in anima, ut subito ad animæ et cordis hiatum corporalia ora ample satis laxaret, quibus confestim sacerdos Dominicum corpus læte immisit : et ita Christi sponsa soror et qui aderant admirantes, Deo gratias de collato miraculo contulerunt ».

19. *Conspecta e cælo crux.* — Edidit majora his prodigia hoc anno suorum gratia divina clementia; in Castellæ enim oppido, cui Godolojara nomen est, die XVIII Martii in cœlo crux nivea, inspectantibus omnibus, dum sacerdos Ordinis S. Francisci de Eucharistia concionem habebat effulsit [2], cujus prodigii magnitudine plures Judæi spiritu divino tacti, discussa veteris superstitionis atra caligine, oculos ad Evangelii lucem

[1] Thom. Wald. to. 2. c. 62.

[1] Jo. Nider formic. l. II. c. 7. — [2] Diagus hist. l. II. c. 64.

extulere : qua de re consuluit S. Vincentium Ferrerium Ferdinandus rex Aragonum subjectis litteris [1] :

« Religiose et dilecte noster.

« Ex litteris fide dignis nonnullorum fidedignorum villæ de Godolojara regni Castellæ, necnon testimonio cujusdam publici instrumenti nobis exhibiti percepimus, quod die XVIII mensis Martii elapsi de proximo, quodam fratre Ordinis S. Francisci populo dictæ villæ verbum Domini publice nuntiante, et de sacræ Eucharistiæ mysterio prædicante, in cœlo crux quædam nivea ab omnibus tam Christianis quam Judæis etiam ocnlariter visa est, prout in dicto publico Instrumento, de quo et de forma dictæ crucis in ea impressa vobis transumptum authenticum cum præsenti mittimus, poteritis latius intueri. Post cujus crucis visionem quatuor vel quinque diebus elapsis, ut didicimus ex litteris antedictis, centum et viginti duo Judæi in dicta villa ad fidem Catholicam, spreta cæcitate Judaica, sunt conversi. Ideo devotionem vestram in Domino exhortamur, quatenus intentum vestrum super hujusmodi materia nobis exprimere per vestram litteram procuretis ; ex hoc enim nobis complacebitis in immensum. Datum Cæsaraugustæ sub nostro sigillo secreto die, II Maii, anno a Nativitate Domini MCDXIV. Rex Ferdinandus ».

Confirmatam cœlesti illo miraculo orthodoxam de Eucharistia fidem, quam Minorita commendabat, respondit ei B. Vincentius : et quidem summo divinæ providentiæ beneficio, cum eo tempore plures homines impii, in variis pestiferis Wicleffi opinionibus infecti male de tanto Sacramento sentirent, tum subdit [2] :

« Excellentissimo principi ac Domino potentissimo domino Ferdinando regi Aragonum serenissimo.

« Jesus. Excellentissime princeps et domine, cum omnimoda reverentia et subjectione. Recepi litteras de miraculo spectabili, quod contigit Godolojaræ, prædicante quodam fratre Minore de sacramento Eucharistiæ, super quo vultis scire meam intentionem. Noverit ergo vestra excellentia principalis quod (quantum capere possum et percipio) apud Deum istud miraculum contigit duplici ratione. Primo quidem ad confirmandam doctrinam canonicam prædicantis : nam sicut litteræ regis bene scriptæ et examinatæ imprimitur sigillum regium pro confirmatione et auctoritate ejusdem, sic Deus ad confirmationem doctrinæ prædicantium Evangelicas veritates ostendit aliquando miracula hujusmodi in patenti, juxta illud Marci capite ultimo : *Prædicaverunt ubique, Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis*. Et si bene volumus attendere ad formam et figuram crucis apparentis in cælo, candore niveo ostenditur doctrinam illius prædicantis fuisse cælestem et absque omni obscuritate erroris : in stipite autem rectæ istius crucis apparentis tria ostensa, scilicet fundamentum et duo poma, ostendunt tria necessaria in consecratione Eucharistiæ, scilicet materiam terrestrem de pane et vino, formam verborum et intentionem consecrandi : in brachio autem ipsius crucis transversali duo rami quasi arbores a dextris et a sinistris significant ipsam consecrationem Eucharistiæ veraciter fieri per sacerdotes, sive sint in dextra gratiæ, sive in sinistra mortalis culpæ : quinque autem pomelli a dextris et sinistris ipsarum arborum seu ramorum, inter quos stat unus pomellus superior significant quinque verba formalia consecrationis Corporis Christi sive digne sive indigne proferantur a sacerdote, nam Christus summus Rex et Dominus utrobique consistit, et quia omnes pomelli a dextris et sinistris simul connumerati sunt viginti duo, significant consecrationem Sanguinis Christi per viginti duo verba formaliter adimpleri.

« Secundo hoc fuit ostensum, ut credo, ad præfigurandum defensionem crucis Christi et fidei Crucifixi juxta finem mundi, etc. » Trahit sanctus vir in eum sensum tropologia arte singula quæ in ea cruce cœlo ostensa fuerant conspecta : demum regem piis erudit monitis, ut regia studia in Judæis ac Saracenis ad Christi fidem traducendis, arcendis publicis sceleribus, puniendis lenonibus, lupanaribus ac ludis prohibendis administrandaque universis justitia collocaret. Demum diem hac formula adscribit Epistolæ : « Scripta in villa de Tamarit XVI die Maii cum subscriptione de manu mea pro sigillo. Inutilis servus Christi et vestri F. Vincentius Ferrerio Prædicator ».

20. *S. Vincentius Ferrerius dono linguarum præditus.* — De eodem viro sancto linguarum dono divinitus ornato hæc narrat Nicolaus Clemangius [1] in litteris ad Reginaldum e Fontanis : « Tam vivus est tamque efficax in ejus ore declamantis sermo Dei, tam ignitum vehementer eloquium, ut auditorum præcordia etiam frigore gelata in devotionem instar faculæ ardentis inflammet, duras insuper saxeas mentes ingenitum atque in lamenta resolutas emolliat, juxta id quod in Jeremia loquitur, quod verba Dei sunt quasi ignis et quasi malleus conterens petras ». Et infra : « Sed si hæc fortasse aliquibus minus mira videntur, illud tamen maximam meretur admirationem, quod donum linguarum non improbabiliter habere creditur. Audi quomodo. Ante aliquot annos ipse Celtiberica, hoc est, Arragonica de gente genitus, in Italiam venit, quo simul ac pedem intulit, linguam regionis illius ita et prompte, intelligenter ac distincte loquebatur, ut si ipse adfuisset, inde ortum

[1] Ext. ib. — [2] Ext. apud Diag. hist. l. II.

[1] Nic. Clemang. ep. 113. ad Reginal. de Fontanis.

crederes. Ipsi sane fatebantur Itali, non se mutuo magis intelligere, quam illum omnes intelligebant : mulierculæ quoque ipsæ, quibus gens illa, unde originem duxit, maxime barbara est, se planissime contitebantur cuncta percipere. Sed adhuc dices non adeo stupendum si Italice loquentem Italica gens aut natio intelligit. Fateor plane esse, ut dicis, sed mirum esse, ubi arbitror, non negabis, quod repente Italiam ingressus linguam gentis noverit. Et si id mirandum non putas, audi quod mireris. Ita ille verbis utitur Italicis, ut non minus quam Italici alienigenæ universi, nullo etiam cum Italica lingua consortio sociati, omnia capiant. Audivi Germanum confirmantem se omnia integerrime percepisse non minus quam si suo fuissent prolata sermone. Ego qui Italicum sermonem vix ad dimidium intelligo, æque sua atque tua verba me intellexisse profiteor. Denique inter egregias ac varias laudes viri istius res illa eximiæ laudis culmen assequitur, quod sua nequaquam cum vita pugnat oratio, etc. ».

21. *Bellum recrudescit inter Aurelianenses et Burgundum.* — In Galliis instauratum est inter Aurelianenses et Joannem Burgundiæ ducem vetus bellum [1] : cum enim illi regiæ procurationem iniissent, legesque pro regii fratris cæde ulciscenda implorarent, Joannes Burgundus copias instruxit ad eos opprimendos, atque in Parisiorum conspectum promovit ; sed propulsatus Atrebatum redire coactus est : in quem ut læsæ majestatis reum rex castra convertit, in eaque expeditione plures Burgundicæ factionis urbes recuperavit : interque alias Augustam Suessionum urbem a regiis vastatam direptamquæ hoc anno ; tum passim matronis et virginibus militari licentia vim illatam narrat Juvenalis Ursinus [2], cujus exitium antea prænuntiatum fuisse refert Nicolaus Clemangius [1]. Commissum [2] deinde atrox prælium est inter regios et Burgundiæ ducem magnaque et cruenta strage Burgundicus exercitus fusus est, atque Atrebatum obsidione cinctum deditionem regi fecit. Ex quibus turbis augendarum rerum occasionem captavit Anglus, suasque copias in Normanniam duxit, cujus terror Gallos in mutuam concordiam revocavit, sancitis [3] Atrebati iis legibus Delphino et Brabantiæ duce interpretibus : ut Joannes dux monasterium conderet, in quo viri religiosi divina officia pro ducis Aurelianensis Parisiis cæsi anima diu noctuque celebrarent : instrueret navem Venetiis, quæ peregrinos pro ipsius ducis anima sanctissimum sepulchrum lustraturos veheret ac ducenta et viginti aureorum millia in sumptus bellicos regi penderet. Sed eam pacem quæ XXIV Februarii die proxima anno promulgata est [4], nova iterum bella multo sanguine disturbarunt. Inter hæc bella civilia Mahometes primus proferebat latius imperii Turcici fines : cum enim Sigismundus Romanorum et Hungariæ rex in Italiam, uti diximus, accessisset adulto superiori anno, Turcæ hoc ineunte in Hungariam irrupere [5], ac ferro flammaque in obvios sævierunt : Caramanus etiam expeditionem confecit in Venetos, atque in Euboeam immisit classem quæ arcem Monodizam ad deditionem compulit, ac mille et octingentos Christianos abduxit in servitutem. Ita Caramanus et Turca ad Sigismundum et Venetos, qui ad mutuum bellum inclinabant opprimendos consensere : Ferrariensis vero princeps XXVI Octobris pacis interpretem se futurum pollicitus [6] est : ad quem a rege ac duce oratores missi fuere.

[1] Juvenal. Ursin. in Carol. VI hoc ann. et Monst. vol. 1. c. 115, 116 ad 125. — [2] Juven. Ursin. in Carol. VI hoc ann.

[1] Nic. Clemang. Ep. 101. — [2] Juven. Ursin. in Car. VI hoc ann. et Monst. vol. 2. c. 126. 134. — [3] Id. ib. — [4] Ext. ea de re Carol. lit. apud Monstrel. vol. 1. c. 134. — [5] Diar. Ven. Ms. — [6] Id. Diar.

SEDIS VACANTIS ANNUS I. — CHRISTI 1415.

1. *Constantiensi Concilio auctoritatem tribuit Gregorius.* — Auctoritatem attribuit Gregorius XII solemnibus episcopum cœtibus Constantiæ habitis, ut Concilii Œcumenici nomine et dignitate insignirentur, anno a Virginis partu millesimo quadringentesimo decimo quinto, Indictione octava, non ut a Balthasare Cossa, sed ut a Sigismundo rege Romanorum congregatis,

eaque lege, ut Joannes nec præesset Concilio nec interesset : qua de re Diploma [1] hoc ad internuntios suos misit.

« Gregorius, etc. dilectis filiis Joanni tit. sancti Sixti presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legato, et Joanni in patriarcham Constantinopolitanum electo nostris et ejusdem Sedis nuntiis, ac venerabili fratri Wernero archiepiscopo Treverensi, necnon nobilibus viris Ludovico comiti Palatino Rheni, et Carolo de Malatestis domicello Ariminensi in provincia nostra Romandiolæ pro nobis et sancta Romana Ecclesia rectori, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Terrenas affectiones tenebrare humanas mentes constat, liberandas pro modulo luminationis, cum lux illa, quæ dixit : *Ego sum lux mundi*, se illuminantem ostendit ; et pro quanto terreno detinentur affectu minus illius splendorem contingunt ; in quo docemur errorem cavendum amoremque rectum sequendum, et nostra omnia ad illam pacem, quæ est cum Deo, homini mortali feliciter conferenda : contra quam negare non possumus impios errores commissos circa papatum, nosque adversantium studiis repulsos, ad pacem et Ecclesiæ Christi clarum statum per viam renuntiationis pro progressu firmiter desiderantes (et cum spes aliqua scintillaret) occurrimus erogando. Ex eodem igitur affectu continuato, intellecta prudentia regia cum affectione concordi ad Ecclesiæ pacem cum nationibus, quas vocavit ad civitatem Constantiam, exhilarati lubenti animo prompti sumus, ut semper fuimus pro exstirpatione horrendorum schismatum, interea unione merito optanda et perficienda, dimittere libere papatum, quamvis nobis clarum tam ex titulo sanctæ memoriæ Urbani VI prædecessoris nostri, et canonica nostra electione, quam clarissime ex nostra puritate cum efficaci voluntate et recta, quapropter potius et altius rem ipsam et affectum qui intenditur, ac serenitatis regiæ cor, mentem et opera post sui adventum ad Constantiam fructuosa advertentes, quam quæ extrinsecus quovis artificio demonstravit ; et confidentes exinde de ejus serenitatis dispositione Deo grata, et in eo sperantes, cujus res geritur, quod serenitatem eamdem diriget in agendis, et vos etiam, qui pro præmissorum effectu estis ibidem ; et ut possitis in prædictis proficere melius et valere, quo efficaciorem potestatem a nobis constiterit vos habere, vobis seu illis ex vobis, qui ibi interfuerint congregationem ipsam, in quantum per dictam serenitatem regiam, et non per Baldassarem, se nuncupari facientem Joannem XXIII vocatam, vice nostra, ad prædictorum effectum convocandi et authorizandi in generale Concilium, remota tamen omnimode dicti Baldassaris præsidentia et præsentia ab eisdem, necnon omnia, quæ postquam sic feceritis disponentur pro vera reintegratione et unione Ecclesiæ ac præfatorum schismatum exstirpatione per congregationem eamdem remotis, ut præmittitur, præsidentia et præsentia Baldassaris, vice nostra similiter authorizandi, approbandi et confirmandi, plenam et liberam de plenitudine Apostolicæ potestatis concedimus tenore præsentium facultatem. Dat. Arimini III id. Martii, Pontificatus nostri anno IX (1) ».

2. *Joannis artes et diffugia, ejusque sponsio litteris confirmata de abdicatione Pontificatus.* — Non præfuit itaque posthac Constantiensi Concilio Joannes, cum vel non esset Pontifex, vel controversus ; et visum esset Patribus, ut arcanis eorum consessibus non interesset, ne redintegrandam Ecclesiarum conjunctionem disturbaret artibus suis ; quas graphice depingit Theodoricus Niemius, siquidem Joannes in Constantiensi Concilio curas omnes eo intenderat, ut se in Pontificatu constabiliret æmulosque dejiceret. Cum igitur præsules ad schisma funditus exscindendum nulla habita Joannis æmulorumve dignitatis ratione conspirarent, Joannes eos in varias factiones discindere turbareque eorum pia studia annisus est, neque enim quæ Christi erant, sed sua tantum consectabatur : « Dum celebraretur », inquit auctor [1], « dictum Concilium Constantiense in principio ante fugam dicti Balthasaris tunc papæ de Constantia, idem Balthasar tanquam sibi ipsi male conscius, et habens semper ante se in magno numero suos proxenetas et mediatores, cum quibus consuevit simoniam exercere, a qua usque ad ultimum terminum suæ dispositionis non cessavit, quosdam episcopos et alios magnæ auctoritatis viros

[1] Ext. apud Jo. XXIII. lib. ult. Ep. cur. p. 291.

[1] Niem. in Vit. Joan. XXIII.

(1) Recte quidem hic scribitur Joannes posthac Concilio numquam deinceps præfuisse ; incertum est tamen an Patres excludendum illum censuerint, ut Gregorii Pontificis qui id postulabat, gratiam inirent : an potius quod ipse se Joannes antea fuga se retraxit, quam sessio aliqua post scriptas a Gregorio litteras celebraretur. Nam Gregorius litteras suas dedit III id. Martii ; Joannes vero die XXI Martii noctis silentio navi per Rhenum dilapsus Scaffusam tetendit, ut auctor est anonymus, qui summam Concilii Constantiensis a Martene Veter. Monum. tom. VII col. 1405 vulgatam scripsit. Concilii vero sessiones hoc ordine habitæ sunt. Sessio II die II Martii ; sessio III die XXV Martii convenit. Post hac vero numquam deinceps Joannes rediit Constantiam. Unde ergo collegit annalista exclusum fuisse a Concilio Joannem in gratiam Gregorii ? Quinimo Concilium sub auspiciis et præsidio Joannis adhuc perseverasse ex eo discimus, quod auctor Synopsis jam laudatæ scribat, sessionem Concilii tertiam post fugam Joannis celebrandam statuisse cardinales Cameracensem et Florentinum, ex eo quod « sperarent quod papa grata et rata habiturus foret quæ in ea sessione rite et recte gesta forent ». Pontificis ergo confirmationem et approbationem adeoque et præsentiam, nisi forte abesset spontaneus, adhuc necessariam Concilio Patres censebant. Denique Gregorii litteræ nihil utique impetrare apud Patres Concilii tunc potuerunt, cum sessiones post secundam reliquæ habitæ sunt ; neque enim Concilio exhibitæ fuerunt nisi in sessione XIV, cum jam sententiam depositionis in Joanne patres dixissent. Vide annalistam inferius num. 26.

MANSI.

de ipso Concilio secrete per diversas gratias et promissiones sophisticavit et corrupit adeo, quod nil ita secretum in ipso Concilio fieret aut diceretur, quin illud et per quos hoc dictum aut factum esset singulis diebus revelaretur eidem; nec scivit obticere, quin et illud sibi secretum revelatum aliis cito panderet, de quibus confidebat: et valde etiam ipse Balthasar per medias personas impedivit, quod nationes, quæ ad ipsum Concilium convenerant, insimul diu concordare et combinari non poterant aut nolebant, sicque dictum Concilium hic frustra interim erat. Et quia quæ ita generaliter fiunt diu occulta remanere non possunt, præmissa ad notitiam multorum de Concilio ipso producta fuerunt, de quibus admodum mirabantur, tum omnes illi, qui tractatibus dicti Concilii pro tempore intererant, priusque solemniter eidem Concilio jurassent quod ea, quæ tractarentur et fierent in ipso Concilio, secrete tenerent. Et ut ipse Balthasar suum desiderium in hac parte absque suspicione secundum se atque commodius adimpleret, sæpe nocturno tempore pro illis suis, qui sibi secreta hujusmodi revelabant media nocte, et quandoque postea per aliquot horas mittere, eosque ad se accersiri fecit, absolvendo eos a perjurio et investigando ab ipsis secreta hujusmodi, quæ die præcedenti immediate in ipso Concilio eruperunt: qui dum pro majori parte de hoc per ipsum Concilium vocati fuissent, ipsi valedicto Pontifici, et obténta licentia ab eodem Concilio, ad propria redierunt.

« Quibus sic stantibus, quidam (ut præsumitur) Italicus, multos attigit articulos valde famosos et omnia peccata mortalia, necnon infinita quodammodo abominabilia continentes, contra eumdem Balthasarem in eodem Concilio exhibuit in scriptis, tamen secrete, quod super illis contra eumdem Balthasarem fieret inquisitio, et provideretur instanter per Concilium memoratum. Quibus quidem articulis per aliquot majores nationum Germaniæ, Angliæ et Poloniæ perlectis, ipsi nullatenus consentire volebant, quod dicti articuli publicarentur, aut contra ipsum Balthasarem inquisitio fieret hujusmodi super illis, et hoc propter honestatem; et si contrarium fieret, ut asserebant, per hoc macularetur Sedes Apostolica, et confunderentur enormiter omnes de obedientia dicti Balthasaris, et ponerentur in dubio promotiones et provisiones per ipsum factæ, et multa scandala exinde subsequi possent: plerisque etiam aliis nobilibus viris assentientibus et consulentibus, quod illa via inquisitionis fieret, quæ compendiosa foret et ipsi articuli et contenta in eis, saltem pro majori parte essent notoria seu manifesta, et propterea modica vel nulla probatione indigerent ».

23. Subdit Theodoricus [1], ut Joannes pluribus criminibus notatus, in quem Gregorius judiciaria acta gravissima confecerat, terrore tanto perculsus sit, ut in quam partem se verteret, ignoraret: « Quibus, inquit, ad notitiam dicti Baltharis deductis, illico mente consternatus est, et cœpit valde tremere et timere, ac etiam quosdam sibi secretos cardinales, et de quibus fiduciam habuit donis et promissis allicere atque consulere, quid esset in ea parte, pro ejus honoris conservatione facturus, asserens quod quædam in ipsis articulis descripta tanquam homo peccando commisisset, et aliqua non: et proposuit tunc in mente sua, prout et ore propalavit, quod ipsemet dictum Concilium vellet personaliter accedere, et quæ de contentis in eisdem articulis perpetrasset coram ipso Concilio in publico fateri, fundans se in hoc quod papa propter quodcumque delictum (ut dicebat) nisi propter hæresim deponi non posset», sed hoc intelligi debet de vero et indubitato Pontifice, cujusmodi ipse non erat. Pergit Niemius; « Et habito super hoc consilio cum quibusdam aliis etiam sibi secretis per ipsum quid facturus esset in perplexitate sibi consulerent, responderunt quod bonum esset, quod ipse super hoc inter se per dies aliquot melius deliberaret, et tunc quid sibi videretur consultius in Dei nomine adimpleret ».

Annitebatur [1] autem omni studio et contentione, ut Pontificatum, Gregorio et Benedicto exauctoratis, sibi assereret, regesque Aragonum et Castellæ ad se pelliceret; atque adeo ut Pisani conventus Acta in Constantiensi Synodo corroborari satageret: sed ab ea discrepabant sententia Patres una cum Sigismundo aliorumque regum oratoribus, eoque tendebant ipsorum studia, ut firma perpetuaque pax in Ecclesia, spretis vel Joannis, vel Gregorii, vel Benedicti commodis, constitueretur, ac momentaneo illorum honori divinam gloriam anteferrent; sicque cum jam ante, dum Pisis solemnes conventus agebantur, sancitum fuisset abdicanda tam a Gregorio quam a Petro e Luna Pontificia insignia; ita tum decrevere id non modo ab illis, verum ab Joanne quoque exigendum, quem primum urgendum putaverunt, ut qui æmulis auctoritate antecelleret, ipsos ad spontaneam controversi fastigii abdicationem suo exemplo primus alliceret: ab inquisitione vero in ipsum tunc absistendum censuerunt, ne novas turbas excitarent, utque brevioris viæ compendio ad optata pervenirent.

« Concilium, inquit [2] Niemius, seu majores deputati in eodem ignorantes, quod ipse Balthassar prædictos articulos sciret, et ea quæ pro sua exsecutione tractabat, dimissa eadem inquisitionis via, accesserunt ad eum, rogantes una-

[1] Theod. e Niem in Vit. Joan. XXIII.

[1] Acta Ms. Concil. Const. in lit. Encycl. — [2] Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

nimiter ut viam cessionis sui papatus eligeret ad hoc quod alii contendentes de papatu illam similiter acceptarent, quia alias non viderent modum aptum, quod præfata unio fieret in universali Ecclesia pro hac vice. Ad quod ipse læto animo, observata tamen ex industria quadam gravitate, respondit se facturum quod peterent, dum autem ipsi alii non contendentes idem facere vellent. Maluit enim illam viam per se, ut existimo, amplecti, quam prædicti articuli ad ejus dejectionem a papatu admissi et probati fuissent: et dum prædictum Concilium illam oblationem ab eodem Balthassare reportasset, facta fuit hic magna lætitia in clero et populo ». Qua de re a Sigismundo et cardinalibus atque aliis actæ illi ingentes gratiæ; constitutumque fuit, ut proxima illucescente die, nempe secunda Martii, in publica sessione promissa repeteret. Confecta [1] res est uti decretum fuerat, ac nuncupato solemni sacramento in præsulum cœtu eadem secunda Martii die habito, Joannes ad id se obstrinxit, modo Gregorius et Petrus e Luna Pontificalia insignia ponerent, vel vita functi essent; ac dum concipiebat hæc verba : Spondeo, promitto, voveo et juro Deo; provolvit se in genua, manumque admovit pectori. Quo peracto, Romanorum rex assurrexit e solio, atque ante Pontificem in genua procumbens, coronam posuit, Joannisque pedibus libatis osculo, suo et Concilii nomine grates egit, quas etiam nomine præsulum exsolvit patriarcha Antiochenus; deinde repetito hymno : *Te Deum;* divinæ laudes decantatæ : de quibus a tabellionibus confecta publica Monumenta [2].

Visum deinde est Patribus in Joannis sponsione aliquos latere laqueos, cum fieri posset, ut adjecta lex ad exitum non perduceretur, uti contigit; neque enim perfidus Petrus e Luna schismatis maximus propagator unquam cessurus erat; itaque alia illos meditatus esse refert hisce verbis Theodoricus e Niem [3] : « Quia postea hujusmodi negotio inter ipsos melius et clarius digesto, eis visum fuit, quid hujusmodi promissio, quamvis grandis et bona esse videretur, forte tamen ad effectum dictæ unionis incerta, cum esset possibile aut contingens, quod forsitan alii duo contendentes de papatu cedere nollent, vel alter eorum cedere nollet, et sic hujusmodi Concilium in ea parte supervacue laboraret, et tempus protraheretur in expensis : unde iterum post plures tractatus super hoc per Concilium et illi præsidentes hujusmodi habitos in hoc concordabant, quod omnino ab ipso Balthasare magis certam et pinguiorem promissionem super cessione sua prædicta vellent habere, ipsumque ex tunc pluries adiere rogantes reverenter et humiliter, quod eos in hoc benigne vellet audire, et ipsam oblationem facere in publico uberiorem, necnon etiam certiorem, et sub testimonialibus litteris suis juxta formam, quam in scriptis sibi super hoc tradiderunt : sed in hoc eum invenerunt contradicentem, et de die in diem duriorem. Scivit etiam medio tempore multos principes et alios potentes, necnon Ecclesiasticos prælatos tunc hic existentes sibi allicere, concedendo eis quæcumque petebant ab ipso, non habendo respectum ad Deum vel quemcumque hominem, aut si ea quæ petebantur ab ipso justa forent vel injusta, aut rationabilia vel concedi consueta, sperans per hoc divisionem facere in ipso Concilio, ne procederet, aut per illud contra ipsum nil posset attentari. Quibus tamen non obstantibus, deventum est ad hoc, quod dictam obligationem prius factam per eum, ut præfertur, juxta vota petentium præter spem hominum similiter in alia publica sessione aliqualiter efficaciorem certioremque fecit: de quo tantum gaudium factum fuit in eisdem clero et populo ex tunc pluribus durantibus, quod difficulter posset calamo exarari : sed ipsas litteras testimoniales super hoc diu distulit, et recusavit eidem Concilio tradere per ambages ». Addit auctor demum a Concilio Sigismundi regis opera litteras eas impetratas fuisse, quæ subjectis verbis conceptæ fuere, adjecta ejus diei nota, quo primum abdicationis vota nuncuparat.

3. « Joannes, etc. universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Pacis bonum omnium bonorum excellentissimum esse Isaias propheta demonstrat, qui Salvatorem venturum pacis principem appellavit, unde etiam in ejus ortu chorus angelorum decantans : *Pax,* inquit, *in terra hominibus bonæ voluntatis.* Sicuti autem de ipso Salvatore vox prophetica nuntiavit, ita in ipso fuit postmodum adimpletum; pacem enim docuit verbo, pacem docuit per exemplum, pacem inter Deum ac hominem proprio sanguine firmavit, seipsum in ara crucis pro nobis offerens, ut ejus merito propitiatus Deus nos ad æternæ pacis gratiam restitueret, a qua primi hominis peccatum exules nos effecerat. Quæ omnia intra nostræ mentis aciem revolventes, ac ejusdem Salvatoris, cujus vices, licet immeriti, gerimus in terris, cupientes quantum nobis ex alto conceditur imitari vestigia, decrevimus omnes nostros conatus ad illa dirigere, per quæ integra pax Ecclesiæ Catholicæ reddi possit. Eapropter de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium communicato consilio cum charissimo in Christo filio nostro Sigismundo rege Romanorum et Hungariæ illustri, generale Concilium in civitate Constantiensi provinciæ Maguntinæ certo tempore ad hoc deputato convocandum curavimus, ac postmodum veniente

[1] Ead. Acta in sess. 11. — [2] Jo. l. ult. Ep. cur. p. 287. Ext. in Act. Constant. Conc. Ms. sess. 2. — [3] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

dicto tempore, licet noviter multa emergentia præsentiam nostram in Italia flagitarent: tamen omnibus posthabitis pro tanti boni confectione, una cum eisdem fratribus, non sine magnis difficultatibus, ad ipsum locum pervenimus. Et ne voluntas nostra, nobis a Deo spirata, in occulto lateret; sed tanti boni, quantum ad nos attinet, sequeretur effectus, licet certissima jura ac universalem quasi obedientiam et omnia temporalia dominia Romanæ Ecclesiæ, paucis exceptis, habeamus, tamen pro consequenda pace, viam cessionis, quam omnibus consideratis promptiorem et aptiorem credimus, complecti decrevimus, confidentes indubie quod quanto plura relinquimus, tanto majus apud Deum præmium assequemur. Hac igitur consideratione inducti, in publica ipsius Concilii sessione, ipso rege præsente et personaliter assistente, necnon præsentibus pluribus principibus ac oratoribus multorum regum, principum, ac Universitatum studiorum, post missam sancti Spiritus per nos solemniter celebratam, ipso sacro approbante et laudante Concilio, hanc viam cessionis obtulimus et tenore præsentium offerimus in his verbis:

4.« Ego Joannes papa XXIII propter quietem totius populi Christiani profiteor, spondeo et promitto, voveo et juro Deo et Ecclesiæ et huic sacro Concilio sponte et libere dare pacem ipsi Ecclesiæ per viam meæ simplicis cessionis papatus, et eam facere et adimplere cum effectu juxta deliberationem præsentis Concilii, si et quando Petrus de Luna Benedictus XIII et Angelus Corario Gregorius XII in suis obedientiis nuncupati, papatui, quem prætendunt, per se vel per procuratores suos legitimos similiter cedant, et etiam quocumque in casu cessionis vel decessus aut alio, in quo per meam cessionem poterit dari unio Ecclesiæ Dei ad exstirpationem præsentis schismatis.

« Quocirca universitatem vestram requirimus et hortamur in Domino, quatenus hanc nostram spontaneam et liberam oblationem grato suscipientes affectu, ac pro consummatione et implemento tanti boni Petrum de Luna Benedictum XIII et Angelum Corario Gregorium XII in suis obedientiis nuncupatos, eorumque obedientes ad dictam pacem invitantes ad viam cessionis celerius exsequendæ similiter inducatis, et effectualiter induci procuretis; et nihilominus pias vestras orationes et preces Altissimo in humilitate cordis effundere non postponatis, ut per supernam gratiam mundus pacem optatam, et Ecclesia integram recuperet unitatem. Dat. Constantiæ IV non. Martii, Pontificatus nostri anno v». Cur has litteras exegerint patres a Joanne, subjectis verbis indicat Theodoricus Niemius [1] :« Contigit, ea de causa, quia plures egregios prælatos ipso de Concilio prædictus Balthasar, dum ab eis talia peterentur, etiam in publico verbis injuriosis et opprobriosis vehementer afflixit, incutiendo eis et aliis per hoc timorem, nisi sibi placita de cætero coram eo loquerentur aut peterent ab ipso: quamobrem multi eorum territi, quantumcumque essent etiam viri eminentes, coram ipso loqui de cætero non audebant nisi ea, quæ sibi ejusque assistentibus hic et adhærentibus placuerunt. Alios enim omnes, qui dictam unionem, ut fieret puro corde hic laborabant, per ipsum Balthasarem et ei adhærentes proditores nominabantur, et pro eorum hostibus habebantur ».

5. *Pro reductione Petri de Luna conatus varii et congressus Villafranca indictus.* — Sponsionem vero hanc a Joanne eblandita Synodus ad Gregorium et Petrum e Luna ad idem permovendos vertit studia: nec difficilem se præbuit Gregorius, qui Carolo Malatestæ sibi addictissimo potestatem fecit, exarato Diplomate [1] VI idus Martii, ut in Concilio ipsius nomine Pontificatum poneret; qua de re inferius recurret mentio. At Petrus e Luna homo pervicacissimus, qui Castellæ et Aragoniæ regum obsequio et viribus nitebatur, graviorem exhibebat molestiam: ad quem redigendum ad officium constituit, assentientibus patribus, Sigismundus cum Ferdinando rege Aragonum ac Petro e Luna in colloquium venire.

Tum novas a Joanne motas difficultates ad rem disturbandam perruptasque feliciter fuisse, ita memorat prædictus Theodoricus e Niem: « Obtinuit tandem ab ipso rege præfatum Concilium, quod promisit et juravit sponte, quod habitis litteris testimonialibus et procuratorio sufficienti ab eisdem Balthasare et Concilio personaliter accedere debet ad regem Aragoniæ et Petrum de Luna, qui propterea per mare usque ad civitatem Niciensem vel Villamfrancam, quæ est portus dictæ civitatis in Provincia, per totum mensem Julii tunc concurrentem vellet in simul convenire ad tractandum finaliter cum ipso rege Romanorum de concordia unionis ejusdem. Quod sentiens dictus Balthasar allegavit quod hoc non esset nisi inutiliter perdere tempus, ipse enim vellet illuc ire, vel prope ad aliquam civitatem personaliter ad tractandum cum eodem Petro per medias personas, qualiter compendiosius dicta concordia fieret, et sic non expedire hujusmodi tempus in longum differre; et quod sic fieret ipse Balthasar fortiter instabat: Concilium vero hujusmodi et multi præstantiores ex illis, hic tunc pro magna parte existentes, considerantes quod si sic fieret, per hoc Concilium hujusmodi dissolveretur, quia non essent dispositi illi, qui hic tunc erant ire remote ad partes Galliæ, et sub incerto, timebant enim, si id procederet, quod tunc fieret sicut factum fuit in casu

[1] Theod. e Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Ext. in Actis Conc. Constant. sess. 14.

simili, quando Gregorius ad Lucam et ipse Petrus ad castrum Portus Veneris in riparia Januensi ad faciendam tunc eamdem concordiam, prout diu ante solemniter jurarunt et voverunt, cum suis curiis et curialibus accesserunt : et tandem nihil, quod ad dictam unionem in simul concludentes, sine fine recesserunt, totam Christianitatem nequiter defraudando ». Immerito eo crimine aspergitur Gregorius, cum Petrus e Luna nullum locum colloquii vellet admittere, nisi in quo Gregorium posset opprimere : illum autem Gregorius jure declinaret. Addit Niemius de Patribus Constantiensibus : « Existimabant enim Concilium et ei præsidentes prædicti, quod similia etiam tunc fierent per ipsos Balthasarem et Petrum, si ad contigua insimul venirent ». Id sapientissime quidem et jure optimo suspicabantur, cum uterque ambitione ardens insignia honoris Ecclesiarum conjunctioni salutique aniamarum præferret, atque instar adulterinæ matris diceret : *Nec mihi, nec tibi, sed dividatur ;* Gregorium vero, instar veræ matris cessisse suo jure, ne amplius Ecclesia divideretur, ac vere Pontificio munere in deponendo Pontificatu perfunctum visuri sumus.

Itaque periere artes Joannis quibus dimittere Concilium non perfecta Ecclesiarum conjunctione annitebatur : profecturoque in Aragoniam Sigismundo hæ pactiones[1] cum Joanne Dixat et Petro Falchia Aragoniis oratoribus firmatæ sunt ; ut Sigismundus morbo liber ac solutus, Junio excurrente, Niciam in Provinciæ limite sitam se conferret : Ferdinandus una cum Petro e Luna labente eodem mense Villamfrancam peteret, ad consilia de redintegranda Ecclesiarum conjunctione conferenda ; ac Petro e Luna permitteretur summum imperium in Villamfrancam, ita ut oppidani omni sacramento, quo vel regi Francorum vel duci Sabaudiæ devincti fuissent, soluti renuntiarentur : pollicitusque est rex Aragonum Villafrancanos a se indulgenter habendos, dimissoque colloquio arcem et oppidum duci Sabaudiæ restitutum iri : demandata regi Romanorum cura, ut a Gallo et Sabaudo amplissimas de fide publica syngraphas regi Aragonio ac Petro e Luna compararet, justoque pretio commeatus suppeditandos curaret : flagitatum ab eodem, ut lapsuro exinde temporis intervallo, et eo, per quod tenuerit is congressus, nihil in Constantiensi Synodo novaretur, quod Ecclesiasticam pacem turbare posset : obtineret a Joanne Sigismundus pro Petro e Luna solemne impunitatis chirographum : constitutum etiam, ut Sigismundus ac Ferdinandus mutuo sibi fidem obligarent, ab omni vi et injuria temperaturos, quæ singula in publica Monumenta, quæ in Ms. Actis Constantiensis Concilii extant, redacta fuere.

Facultatem igitur dedit Joannes[1] Sigismundo Romanorum regi, ut ea singula observatum iri pacisceretur, promulgavitque subjecto Diplomate nihil in Synodo Constantiensi novandum esse, quod paci Ecclesiasticæ instaurandæ adversaretur, donec id colloquium solutum foret ; dummodo vicissim Petrus e Luna nil contra Ecclesiam navaret :

« Joannes, etc. charissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum et Hungariæ regi illustri, salutem, etc.

« Cum tua serenitas, prout ab eadem et multorum fide digna relatione didicimus, ad hoc ut desiderabilis et salutaris cunctis Christi fidelibus unionis integritas, in Dei Ecclesia subsequatur, cum nuntiis Petri de Luna, in ejus dudum obedientia Benedicti XIII nominati, necnon dilectis filiis oratoribus charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi regis Aragonum illustris ad quædam pacta et conventiones devenerit, et inter cætera initum et concordatum extiterit, ne aliquid hinc inde turbativum insurgat mutuæ visioni inter eamdem serenitatem, Petrum de Luna et regem Aragonum prædictos, divina favente clementia, peragendis, ac unitati et paci Ecclesiæ supradictæ, quod hinc et per totum mensem Junii proxime futuri, et ulterius durante visione tractata et tractantibus, circa dictæ unionis materiam peragendis usque ad recessum a loco et portu de Villafranca in quibus, juxta hujusmodi fœderis exigentiam, debet conventio tuæ celsitudinis et præfatorum regis Aragonum atque Petri auctore Domino celebrari, tua serenitas faciet cum effectu, et ex tunc assecuravit, et in securo posuit, quod interim in congregatione, quæ de præsenti est, sive esse asseritur, in hac civitate Constantiensi, in qua præsentialiter pro celebratione generalis Concilii, et reformatione status ejusdem Ecclesiæ, tam in capite quam in membris, actualiter residemus, seu alias nil innovetur seu innovari permittes, quod posset turbare unionem hujusmodi, seu incentivum vel causam dare turbationi hujusmodi ; quodque in continenti decerni facias, ac etiam declarari ex tunc prout ex nunc, et ex nunc prout ex tunc, esse irritum et inane quidquid in contrarium quomodolibet contingeret imposterum attentari : nos, qui supremis exoptamus affectibus effectum unionis et pacis hujusmodi in præfata Ecclesia provenire, sumentes ab eadem celsitudine tua in his et aliis in Altissimo fiduciam specialem ; volentes quantum ad nos attinet præmissa conventa et concordata, ad effectum perduci posse desiderabilem et votivum, eidem serenitati tuæ nomine nostro ratificandi et approbandi prædicta inita et concordata ; et etiam promittendi et assecurandi, seu in securo ponendi, quod in hac civitate Constantiensi ac Concilio

[1] Ext. in Act. Ms. Conc. Constant. ante sess. 2.

[1] Jo. I. ult. Ep. cu . pag. 284.

et congregatione prædictis, seu alias nihil innovabimus, aut innovari quomodolibet permittemus, quod turbare posset unionem hujusmodi, seu incentivum vel causam dare dictæ turbationi, dummodo vice versa idem Petrus de Luna prætensus Benedictus XIII promittat, et agat et exsequatur pro parte sua, prout per eamdem serenitatem suam cum dictis oratoribus et nuntiis ipsius et dicti regis Aragonum initum est, et etiam concordatum; plenam et liberam tenore præsentium concedimus potestatem, ratum et gratum habituri quidquid per eamdem serenitatem tuam factum fuerit in præmissis; idque faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari; decernentes ex nunc irritum et inane, si secus a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret imposterum quomodolibet attentari. Volumus autem, quod de iis, quæ circa hujusmodi materiam eadem tua serenitas egerit, nos et Apostolicam cameram per patentes litteras, seu publica Documenta, celeriter informare procuret ad plenam notitiam eorumdem. Dat. Constantiæ kal. Martii anno quinto ». Commendatitias etiam litteras scripsit[1] Joannes ad Amedeum Sabaudiæ comitem, quibus rogavit ut studia sua ad perficiendum hujusmodi congressum conferret, ac Villamfrancam ditionis suæ maritimum oppidum Ferdinando regi Aragonum committeret, ac si quopiam sacramento contrario obstricti essent cives, ea religione solutos Apostolica auctoritate renuntiavit.

« Joannes, etc. dilecto filio nobili viro Amedeo comiti Sabaudiæ, salutem.

« Supremis exoptantes affectibus et etiam intendentes, ut quantum in nobis fuerit pax in universali Ecclesia sancta Dei nostro ministerio inspirante Altissimo, cujus res agitur, incrementis salutaribus et celeriter compleatur, et hujus rei causa locus Villæfranchæ ac Portustolii Niciensis diœcesis tuæ nobilitatis ditioni suppositis pro conventione charissimorum in Christo filiorum nostrorum Sigismundi Romanorum Hungariæ ac Ferdinandi Aragoniæ regum illustrium, necnon Petri de Luna olim Benedicti XIII in ejus obedientia nuncupati, de communi concordia ipsius Romanorum et Hungariæ regis, ac oratorum et nuntiorum præfatorum Aragoniæ regis atque Petri pro tractatu et conclusione unionis et pacis hujusmodi modis salutaribus celebrando, et hujus rei causa præfatus Romanorum et Hungariæ rex, sit, auctore Domino, ad partes illas celeriter profecturus; et innumeris collegerimus argumentis, eamdem nobilitatum tuam status, pacis et honoris præfatæ Ecclesiæ, prout Catholicum decet principem, fuisse ac existere ardentissimam zelatricem; ob id eamdem nobilitatem tuam, de qua in his et aliis specialem in Altissimo fiduciam obtinemus, paternis affectibus requirimus et hortamur in Domine, quatenus ob Altissimi gloriam ac pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia et consecutione tanti boni a cunctis Christi fidelibus intentissimis desideriis exoptandi placeat, prout speramus et cupimus, de dictis locis pro conventione hujusmodi præfatis Aragonum regi ac Petro, vel eorum procuratoribus seu nuntiis, hoc principaliter exquirentibus, juxta requisitionem præfati Sigismundi Romanorum et Hungariæ regis pro tempore, modis et formis, prout per ipsum Sigismundum regem vel ejus nuntium requiri contigerit effectualiter et de speciali gratia providere, ut ejusdem tuæ nobilitatis interveniente præsidio, et per opportunitatem accommodam dicti loci ipsum negotium, divina superillustrante clementia, suum effectum desiderabilem consequatur, ut exinde ultra sempiternæ vitæ munera, nostramque et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam apud reges et principes Christianitatis et reliquos Christicolas, hic nominis gloria supremis titulis illustretur, et fama transeat ad ultimos orbis fines: et si forsan aliqua conventiones, pacta vel fœdera inter nobilitatem eamdem ac universitates, vel singulares personas, vel alicujus eorum inita, etiam juramentis vallata, vigerent, de non transferendo illorum dominio seu aliter concedendis juribus vel custodia eorumdem illis invitis aut irrequisitis, ex nunc auctoritate Apostolica et ex certa scientia pro bono hujusmodi, pro tempore quo durabit conventio et residentia prædictæ, hujusmodi pacta et etiam juramenta super iis præstita præsentium tenore suspendimus, et ad illorum observationem te ac hæredes tuos pro dicto tempore decrevimus non teneri, ac tecum, in quantum opus sit etiam dispensamus, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Constantiæ id. Martii an. v.

Visum postea est colloquium ad mensem Julium extrahendum integris tamen et illibatis reliquis pactionibus; qua de re Ferdinandi regis Aragonum litteræ [1] Valentiæ xxvii Aprilis die anno MCDXV, regni IV, exaratæ extant: jam enim novæ rerum conversiones a Joanne XXIII erant factæ, cum enim ille variis artibus clam dissolvere Concilium parasset, pluribus etiam præsulibus ad secessionem meditantibus; cæteri vero accensi Ecclesiasticæ pacis confirmandæ pio studio, cum Sigismundo edixissent, ne cuiquam Constantiæ discedere liceret, Joannes eorum sententiam perfidiæ accusare cœpit, qui traditam fidem publicam violarent: tum, ut refert Theodoricus[2] Niemius, Fridericum ducem Austriæ, ut ab eo Constantia educeretur excivit, finxitque valde noxium suæ valetudini esse Con-

[1] Jo. l. ult. Ep. cur. pag. 217.

[1] Ext. in Act. Ms. post sess. 2. Act. Ms. ibid. — [2] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

stantiense cœlum, cumque Sigismundus Cæsar illum convenisset; ac finitima loca amœnissima ad captandum puriorem aerem offerret: « Respondit », inquit Theodoricus, « quod nullatenus nisi dicto Concilio dissoluto ab hinc recedere vellet, credens forte, quod eo recedente ab hinc illud dissolveretur omnino ». Ad illud itaque dissolvendum cum Patres a constanti mente propagandi Concilii, donec Ecclesiarum conjunctio redintegraretur, dimovere non potuisset, simulato cultu regiam custodiam fallere, ac fugam capessere decrevit.

6. *Turpis Joannis fuga.* — « Die Mercurii », inquiunt Acta, « vigesima Martii dominus noster papa prædictus de nocte recessit, aut verius fugit de civitate Constantiensi in habitu simulato admodum rustici, et ivit usque Scaphusen, Constantiensis diœcesis prope Constantiam, ad quatuor milliaria theutonicalia, ad terram illustris principis domini Frederici ducis Austriæ pro prima sua diæta ». Capta ita fuga Joannes, ut invidiam, quam apud omnes bonos contraxerat, a se removeret, suis vulgavit litteris, non retinendi Pontificii apicis cupiditate abscessisse Constantia, sed ut sibi Pontificium cultum sine libertatis discrimine exuere liceret, quæ in Actis Ms. his verbis conceptæ sunt: « Gratia Dei liberi sumus in Scaphusen, et non venimus animo declinandi ab iis, quæ promisimus per nostram renuntiationem facere pro pace Ecclesiæ sanctæ Dei, sed ut in libertate et salute propriæ personæ nunc possimus ea exsecutioni demandare. Dat. in Scaphusen XXI mensis Martii MCDXV.

Promulgante [1] hisce litteris Joanne se a facta ab ipso de abdicando Pontificatu sponsione non discedere, præsules Constantienses coram Sigismundo rege et quatuor nationum præsidibus professi sunt, se parituros Joanni perstanti in priori sententia, ut in ea ipsum confirmarent; ac Jordanum Ursinum Albanensem episcopum, Guillelmum tit. S. Marci presbyterum, Amedeum S. Mariæ Novæ diaconum cardinales misere, ut ipsum de re gesta post discessum illius gerendisque in posterum facerent certiorem. At Joannes, qui varios nectebat dolos, ut Concilium solveret, perspicuum certumque responsum non dedit: cumque optarent cardinales, qui hæserant Constantiæ, ut dies sessionis, donec id datum esset, extraheretur, Patres ad eludendas Joannis et ipsius sectatorum fraudes sessionem [2] tertiam XXV Martii peregere, cui Petrus tit. S. Chrysogoni presbyter cardinalis Cameracensis præfuit. (1) Post missæ sacrificium atque habitam a cardinale Florentino piam orationem, ut cuncti, abscisso rerum omnium respectu, divinæ studerent gloriæ, promulgata fuere decreta, quibus Concilii auctoritas constabilita est, ac sancitum non dissolvendum esse, nec transferendum donec sublatis intestinis dissidiis, Ecclesiæ pax restituta foret. Interfuere [1] illi sessioni dumtaxat duo prædicti cardinales Petrus tit. S. Chrysogoni presbyter et Franciscus SS. Cosmæ et Damiani diaconus, cum cæteri vel implicita adversa valetudine essent, vel indecorum censerent Synodo interesse, donec de Pontificis responso edocerentur. Cameracensis vero et Florentinus de quibus paulo ante memoravi, contrariam secuti sententiam in publico cœtu XXVI Martii in Ecclesia Constantiensi coram Sigismundo rege et præsulibus iterum sunt professi parituros se Joanni, si Pontificalia insignia vellet exuere, atque censere eo casu Constantiensis Concilii partium fore Joanni favere, eumdemque in ea sententia confirmare. Quibus Patres, rex Sigismundus regumque aliorum oratores assensere. Pomeridianis vero horis, quatuor nationum præsidibus congregatis perlectus est Joannis ipsius libellus [2], quo procuratoribus abdicandæ ipsius nomine Pontificiæ dignitatis potestatem faciebat, modo invitus non detineretur, additis aliis nonnullis ambagibus: ac poscebat ut Sigismundus et Concilium ipsius saluti libertatique consulerent, et cardinales ad eum atque ab ipso Constantiam ultro citroque commearent, penesque ipsum essent, qui Romanæ curiæ munera exercerent, nec Frederico Austriæ duci bellum moveretur ullave molestia inferretur.

Misit etiam Diploma, quo censuras Pontificiis aulicis, qui Constantiæ morabantur incusserat, irritas esse jussit, ut ipsis ad recurrentem octavum a Paschate diem in Constantiensi urbe versari liceret, quod XXVIII Martii die publice propositum est. Post Joannis enim fugam nonnulli cardinales ad eum se contulerunt ac dein reversi movere litem Joannem esse superiorem Concilio, tum allata fuerunt Pontificiæ curiæ administris mandata, ut Constantia discederent. At patres Joanni merito obluctati sunt, cum, ut diximus, Joannes vel non esset Pontifex vel ambiguus, atque ex Pisani conventus axiomate, licet alias papa sit Concilio superior, schismatis tamen tempore cum vere ambigitur, quis sit verus Pontifex, suprema auctoritas ad Concilium spectet: atque adeo ea ratione, qua Joannes sibi Pontificatum assereret, Concilio subjiceretur;

[1] Act. Ms. Conc. Constant. post sess. 3. — [2] Acta sess. 3.

[1] Act. Ms. Conc. Constant. post sess. 3. — [2] Ext. ib.

(1) Ad tertiam sessionem quod attinet pigeret hic ea prætermittere quæ leguntur in Epistola VII oratorum Academiæ Coloniensis, quas Epistolas legas inter Acta varia de schismate Avenionensi apud Martene Anecdot. tom. II, col. 618: « Post recessum papæ, fuit solemnis congregatio Concilii, et in loco sessionis, tamen sine sessione ». In variis tamen Actis Concilii Contantiensis per varios scriptis, et a multis collectoribus vulgatis, hæc pariter sessio cum reliquis Concilii Constantiensis suo ordine recensetur. MANSI

nam si Concilio Constantiensi subjiciendus Joannes non sit, multo minus Pisano Gregorius subjici potuit. Has vero turbas ita describit Theodericus Niemius[1] : « In Dominica in Ramis Palmarum summo mane duo cardinales, scilicet Pisanus et Placentinus, recedentes secrete de Constantia, ipsum Balthasarem secuti fuerunt, et eadem die post prandium etiam de Chalanco et de Brancaciis, necnon Barensis et successive quidam alii cardinales etiam de Constantia recedentes, dictum Balthasarem sequebantur, similiter multi officiales et curiales eos de Schaffusen pro tunc etiam de Constantia secuti fuerunt ; sed quarta feria redierunt huc, scilicet ad Constantiam de Schaffusia quatuor cardinales : et illa die fuit congregatio illorum, qui erant de Concilio et interfuit rex ipse, et illuc accesserunt sex cardinales et ample multum locuti fuerunt contra ipsum Concilium, scilicet quod dissolutum esset propter absentiam et recessum dicti Balthasaris : et eis responsum fuit acriter per plures de ipso Concilio viros magnæ auctoritatis et scientificos, scilicet, quod papa non esset supra Concilium, sed esset sub Concilio, et facta illic contentio magna hinc inde.

« Quibus sic stantibus reperta fuit in portis majoris Ecclesiæ Constantiensis affixa quædam schedula papyrea, in qua citabantur omnes officiales papæ, scilicet quod sub pœna excommunicationis et privationis suorum officiorum ipsum papam ad Schaffusiam infra paucos dies et in septimana sancta ipsa sequerentur : sed illico dicta schedula per quosdam de prædicto Concilio perlecta et deposita, et ad eamdem congregationem deportata fuit, ignorantibus cardinalibus ipsis. Qua per quemdam venerabilem episcopum in ipsa congregatione perlecta, idem episcopus dixit eisdem cardinalibus, tunc præsentibus : Reverendissimi patres, nos credebamus, quod huc pro bono pacis et concordiæ venissetis; sed duxistis contra nos fel vobiscum. Ad quod responderunt, quod utique pro bono pacis huc rediissent. At ille : Quare igitur portastis citationem contra officiales domini papæ et curiales hic existentes in præjudicium hujus sacri Concilii, et eam nobis irrequisitis et insciis publicastis ? Quod tamen constanter cardinales ipsi negabant. Et tunc idem episcopus prædictam schedulam protulit in medium, eamque ibidem in publico legit, de quo prædicti cardinales aliquantulum fuerunt stupefacti, dicentes quod de ipsorum mandatis hoc non processisset : sed bene erat verum, quod dicta schedula die immediate sequenti in eisdem partibus affigi et publicari debebat. Et suscitato majori clamore contra eos in congregatione præfata, ipsi domini cardinales insalutato hospite abierunt : sed ipsa die immediate sequenti, ad placandum dictum Concilium, tempus sequendi præfatum Balthasarem in eadem schedula deputatum dicti domini cardinales ad aliquot dies, auctoritate ejusdem Balthasaris, ut dicebant, prorogarunt, per hoc reddentes se Concilio hujusmodi magis suspectos, quia ipsi cardinales ultimo, quod ratione non potuerunt illic, tunc clamoribus defendere voluerunt ». Abhorrebat certe ab omni ratione, ut Joannes ad retinendam ambiguam dignitatem dissoluto Concilio schisma propagaret, nec posset Synodus sublatis de Pontificatu controversiis, Pontificem non ambiguum universali Ecclesiæ præficere; maxime cum ipse Joannes Pisani conventus auctor adversus Gregorium contendisset, Pontificem ambiguum esse quasi nullum, non aliter quam id, quod ignoratur an sit consecratum, pro non consecrato habetur.

7. *Status controversiæ an papa sit supra vel infra Concilium qualis extiterit.* — Itaque in præsenti controversia, an Joannes Pontifex ambiguus vel nullus Concilio Œcumenico esset superior, ut ad illius imperium dissolvendum foret Concilium Constantiense, an contra illius imperia propagari deberet, donec schisma penitus exscinderetur, in quarta sessione, trigesima Martii die, nova sanctio lata ad Synodi Constantiensis pro redintegranda Ecclesiarum conjunctione congregatæ adversus Pontificem et duos pseudopontifices decertantes de Pontificatu, corroborandam auctoritatem, quam ipsi Christo nullius medii beneficio retulerunt, conceptis hisce verbis : « Declarat quod ipsa Synodus in Spiritu sancto congregata legitime, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem et exstirpationem dicti schismatis, et reformationem generalem Ecclesiæ Dei, in capite et in membris » (1). Quæ verba si suis librentur ponderibus ad Constantiensem Synodum restringenda sunt,

[1] Theod. e Niem in Vit. Jo. XXIII.

(1) Quoad celebre illud decretum in hac primum Concilii sessione IV editum et in sequenti iterum vel sancitum, vel auctum, vel confirmatum multus est annalista ; majora et luculentiora dedit Cl. Schelstratus in erudito opere, quod de hoc argumento elaboravit, inscripto : *De vero sensu sessionis* IV *et* V *Concilii Constantiensis*. Cujus laboris scopus is est, ut demonstret nihil in iis canonibus sancitum fuisse nisi quod Concilium superiorem obtinebat potestatem in his et similibus circumstantiis, in quibus de legitimo Pontifice ambigeretur. Quin et in hanc sententiam an satis legitime convenerint Patres ambigendi ratio succurrit. Primo enim in quarta illa sessione cardinalis Florentinus quædam pro arbitrio mutavit, iis neglectis, de quibus ea parabantur, quæ dein ab universo Concilio approbanda erant. Ita enim palam testatus fuit auctor *cedulæ* pro valvis « palatii episcopalis Constantiensis die Luna VIII Martii (lege Aprilis) expositæ », vulgatæ a Martene Anecdot. tom. II, col. 1620 : « Iste cardinalis Florentinus cedulam, quam nationes concordaverant in sessione, quæ

cum eo tempore apud Christi fidelium multitudinem non ita constaret, quis trium insignia Pontificia gerentium jure fultus esset, atque aliunde constaret tributam a Domino Ecclesiæ, ad schismata evellenda fidemque tuendam, et creandi non ambigui Pontificis auctoritatem ; animadvertendum enim imprimis, ut observat Joannes cardinalis Turrecremata [1], Constantiense Concilium pro varia temporum ratione contemplandum, atque angustioris modo, modo angustioris fuisse auctoritatis : nam quo tempore editum fuit superius decretum, an Œcumenicum esset, magna lis erat apud Catholicos, cum Synodo adfuissent tantum ii, qui Joanni parebant : crevit deinde auctoritate in sessione xiv, quando Gregorius Joannis Dominici cardinalis legati opera illud confirmavit, sed quæ adhuc in controversiam adducebatur. Cum vero Hispani demum Constantiensibus præsulibus se junxere, aucta tum maxime illius dignitas, ut non dubitaretur amplius apud Catholicos quin Œcumenicum esset. Non promulgasse etiam illos cum ea, quæ adhiberi consuevit in Conciliis maturitate, superiorem sanctionem memorant nonnulli, ac tum excitatas turbas narrat Rodericus episcopus Calaguritanus, in dialogo de auctoritate et potestate Romani Pontificis, qui hoc se ab iis, qui interfuere Concilio, accepisse affirmat, atque a Campegio [2] adducitur : « Decretum illud, inquit, præter id quod factum fuit a sola obedientia Joannis XXIII, nec etiam concorditer factum ab omnibus ejusdem obedientiæ, cum reclamaverint complures S. R. E. cardinales, complures prælati et doctores, affirmantes decretum minus juridicum fore, daturumque quandoque occasionem schismatis ; contradixerit et ipse Joannes XXIII ». Effudisse illum graves querelas apud Caroli regis Francorum oratores, qui ipsum convenerant, refert Turrecremata [3] : « Cum, inquit, post recessum suum a Constantia Scaphusæ constitutus audiret præfatam declarationem conclusam dominis oratoribus Christianissimi regis Franciæ visitantibus eum, videlicet domino duci Bavariæ, domino Nicolao de Calavilla, aliisque eorum collegis amaro animo conquestus est, falsa quædam et erronea adversus auctoritatem Romani Pontificis decreta per æmulos suos, post recessum ejus, esse conclusa ».

Sed Joannes adducere Concilium in invidiam nitebatur, quasi suam auctoritatem Pontificibus sine ullo discrimine prætulisset ; quocirca præsules Constantienses idem decretum in sessione v [1] cum jam Joannes Scaphusa Laffemburgum abiisset, renovarunt repetitis iis verbis : « In his, quæ pertinent ad finem et exstirpationem dicti schismatis », quæ demonstrant de iis tribus loculos, qui Pontificia insignia per id tempus gerebant, quorum tum apud plerosque controversa erat auctoritas : cujus quidem sanctionis vis exercita est, cum Joannem ab jure Pontificatus depulere, ubi Gregorius una cum suis, papali dignitate deposita, se Constantiensibus conjunxit, et proximo anno postquam Hispaniarum Ecclesiæ se illis etiam aggregassent ; quo tempore Œcumenicum Concilium summo omnium consensu agnitum est, iterum eadem sanctio suum robur tenuit, cum Petrum e Luna decretoria sententia damnarunt ; is enim pertinaciter contendens Pontificem, quamvis ambiguum, difficillimi schismatis tempore Œcumenico Concilio non subesse, anathemate ab illo est perculsus : quæ sententia iterum in Senensi Synodo corroborata est.

8. Fuisse porro dictis jam limitibus circumscriptum decretum Constantiense, quo asserta est ipsius adversus ambiguos Pontifices auctoritas, nitide Robertus cardinalis Bellarminus [2] adstruit : « Non definivit, inquit, absolute Concilia generalia habere a Christo potestatem supra Pontifices, sed tantum in casu, id est tempore schismatis, quando nescitur quis sit verus papa, nam dubius papa habetur pro non papa, et proinde habere super illum potestatem non est habere potestatem in papam ». Et infra : « Et si Concilium sine papa non potest definire nova dogmata fidei, potest tamen judicare tempore schismatis quis sit verus papa, et providere Ecclesiæ de vero pastore, quando is nullus aut dubius est : et hoc est, quod recte fecit Concilium Constantiense «. Hæc Bellarminus secutus Turrecrematam [3], qui ante adeptos cardinalitios apices Constantiensi Concilio interfuit, Sanderum [4] et Campegium, qui decretum id controversum

[1] Turrecr. summæ de Eccl. l. II. c. 9. — [2] Thom. Campeg. de potest. Rom. Pont. c. 23. § 6. — [3] Turrecr. sup. c. 95.

[1] Acta Conc. Const. sess. 5. — [2] Bellar. l. II. de Concil. auctor. c. 19. — [3] Turrecr. sup. c. 49. — [4] Sande. de visib. monarch.

facta fuit penultima Martii, decurtavit et detruncavit ». Insuper verba illa, « reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite et in membris » furtim in Acta edita hujus sessionis irrepsisse ex eo suspicari licet quod desint in novem Mss. codicibus Schelestrati aliisque sex Martenio, qui Concilii Constantiensis Acta cum amplissima veterum Documentorum Appendice non ante multos annos vulgavit. In decreto vero quintæ sessionis fateor equidem verba illa legi, sed quid statuendum sit de hac sessione discere licet ex iis quæ in Ms. codice D. Schelestratis narrantur. Scribit enim auctor ille anonymus, sed quantum ex indiciis colligitur præsens, « dominos cardinales et oratores regis Franci » antequam in Concilium se conferrent « protestationem secrete præmisisse, quod propter scandalum evitandum ad sessionem ibant non animo consentiendi his quæ audiverant in ipsa statui debere ». Igitur decretum illud in quarta quidem sessione de Pontifice nihil statuit ; in quinta vero licet de Pontifice disposuit, Patrum tamen assensu destitutum fuit.

Nec est cur mihi reponatur facto ipso demonstrasse Concilium, quæ Patrum omnium fuerit de præstantia Concilii supra Pontificem sententia, cum Joannem, quem legitimum Pontificem agnoscebat, deposuerit. Neque enim ad sententiam depositionis antea processum fuit, quam ipsum se Pontifex arbitrio Concilii permiserit, lateque de se sententiæ ipse subscripserit. MANSI.

ita interpretatur[1] : « Putamus decretum illud robur obtinere, nec eo imminutam auctoritatem Romani Pontificis, quoniam si is (quod Deus avertat) in hæresim lapsus sit, non in eum habet Concilium potestatem, qui sit Pontifex, sed in eum qui fuerit Pontifex, quod hæresis omni eum auctoritate et potestate spoliaverit : in casu vero schismatis, cum scilicet duo vel plures de Pontificatu contendunt, cum ignoretur quis eorum sit Pontifex, Concilium in eos habet potestatem, qui pro Pontificibus non habentur : sicut enim quod nescitur consecratum pro non consecrato habetur, et consecratione eget *cap. Veniens de presbyter. non bapt. cap. solemnitates de consecrat. dist.* I sic qui ignoratur an verus sit Pontifex, habendus est pro non Pontifice et in eum habens potestatem non censetur habere potestatem in Pontificem. His adstipulantur verba *cap. si duo forte contra fas* LXXIX *dist. et decreti, de quo est nobis sermo* ex quibus perspicue colligi potest illis duobus casibus Concilio tribui potestatem in Romanum Pontificem. Nec te deterreant verba : Cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur ; quoniam is papa præmisit casibus in quem Concilium potestatem obtinet, sic papa nuncupatur, ut homo mortuus aut pictus homo appellatur, quod satis ex præmissis colligitur.

« Præterea illi Patres decretum illud locum habere voluerunt tempore schismatis, non autem cum fuerit unus verus et indubitatus Pontifex ; et quod dicitur in secunda parte decreti : Item declarat, quod quicumque cujuscumque conditionis, status vel dignitatis etiamsi papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus hujus sacræ Synodi et cujuscumque alterius Concilii generalis legitime congregati, etc. super præmissis, referendum est ad similem casum schismatis, aut hæresis Romani Pontificis, quo recte Concilio subjicitur : nec quod dicitur, *ad reformationem dictæ Ecclesiæ in capite et in membris*, referendum est nisi ad deformationem ratione schismatis aut hæresis, cum desit verus Pontifex, cujus est Ecclesiam reformare ; sic quod dicitur *in capite et in membris*, interpretandum de capite dubio et incerto, cum super eo Concilium habeat jurisdictionem, non autem si certum fuerit et indubitatum ». Hactenus Campegius. Probatur denique ex Patribus Constantiensibus intellexisse ipsos contrahendum id decretum ad tempus schismatis, nam in ipso Pisano Concilio ita sanxerant præsules illi de auctoritate Concilii contra contendentes de Pontificatu[2] : « Declaramus », et infra, « ipsum Concilium convocare potuisse et hujusmodi convocationem ad dictum sacrosanctum Concilium spectasse et pertinuisse, et spectare et pertinere hac vice in hac causa detestandi et antiquati schismatis ». Pariterque cardinales Gregorio opponenti auctoritatem Pontificiam Concilio superiorem esse, responderunt diserte[1] : « In casu de quo agitur quando scilicet sunt duo contendentes de papatu, ut est in casu præsenti, Concilium generale est judex ordinarius et superior utriusque : nam clarum est quod propter dubium unus non est superior altero nec ambo simul, cum non possint esse duo capita et esset contra articulum fidei et in unam sanctam, etc., nec alter ipsorum per se habet in ista materia aliquam jurisdictionem, nec convocandi, nec ordinandi, nec aliquid statuendi, nam alias quilibet esset judex in causa propria de titulo sui papatus ».

Detorsere postea in pravum sensum idem decretum plures Basileensis conventus seditiosi, adeo ut Constantiensibus Patribus affingerent ab ipsis pronuntiatum, Concilia Romano Pontifici, de cujus fastigio non disceptatur in iis quæ ad mores spectent, jura dare illumque gradu dimovere posse : quorum interpretationem ex eo falsam esse constat, quod controversia illa tum temporis non agitata esset, deque Concilii auctoritate adversus Joannem dubiæ dignitatis, qui illud dissolvere annitebatur, ac Petrum e Luna pertinacissime illud damnantem agebatur. Hactenus de vero sensu Constantiensis decreti, ex quo excitandorum motuum occasionem novatores sunt aucupati : nunc Concilii historiam prosequamur.

Sancitum etiam in eadem quarta sessione fuit, Romanam curiam Constantia Joannis imperio non abducendam, sed suis muneribus Pontificios administros in eadem urbe perfuncturos, et si quæ censuræ a Joanne infligerentur, ea rescissæ sunt. Constitutum etiam, si quos Joannes sacra purpura donaret, eos in cardinalium numero non habendos ; quibus decretis omnes perversæ Joannis molitiones elisæ fuerunt. Ipse vero conquisitis coloribus fugæ suæ ignominiam fucare annitebatur : cumque antea vulgasset se metu permotum aufugisse, deinde Reginaldo archiepiscopo Rhemensi ab oratoribus regis Galliarum ad rem componendam misso, interprete cardinale e Salanco significavit[2], non metu adactum, sed ut cœlo clementiori uteretur.

9. *Joannes suæ fugæ inanes causas prætexit, contra quem Constantienses Patres dant litteras Encyclicas.* — Excurrente ad proximam sessionem quintam temporis intervallo Parisiensis Academiæ doctores de Joannis defectione certiores facti, congregatos ad Synodum Patres litteris ad eam urgendam, ac ne egregie cœpto absisterent, donec Ecclesias schismate laniatas sacro inter eas fœdere conjunxissent, litteris suis[3] sunt cohortati. Cumque Patres urgerent

[1] Camp. in oper. de potest. Rom. Pont. — [2] Ann. 1409. num. 77.

[1] Ann. 1409. num. 42. — [2] Act. post sess. 4. — [3] Ext. in Actis Ms. Conc. Constant. Ep. 41. sess. 6.

Joannem, ut vel rediret Constantiam, aut saltem Scaphusa non abscederet, mox ille Scaphusa in Basileensis agri oppidum, cui Leffemberch nomen est, se recepit IV Aprilis die, ut ducis Austriæ patrocinio tutus delitesceret : « In quo itinere », inquit Theodoricus e Niem [1], « dum esset extra et prope Schaffusen accersivit tabellionem et testes, et coram illis publice protestabatur, quod quidquid ipse Constantiæ juravit, vovit et promisit, illud vi et metu fecisset et non alias, et propterea illud efficere non teneretur, et eamdem protestationem postea pluries repetiit in aliis locis, ad quæ devenit : tamen in quibusdam suis epistolis hinc inde directis scripsit oppositum, scilicet quod de Constantia non fugisset ea de causa, ut unionem non faceret, imo quantum in eo esset ipsam facere vellet ». Extant ea Actis Concilii, ex quibus perspicuum sit, ipsum impostoris munus gessisse, quippe qui omnia crimina quæ Gregorio de propagato schismate inferre nisus erat, turpiter in se traxit, ac defectionem a Gregorio persuasisse cardinalibus, non Ecclesiarum conjunctionis studio, ut falso gloriabatur, sed potius ambitionis æstu percitum, atque inanis fastus cupidine atroces in Ecclesia Dei tempestates conflasse : conceptæ vero fuere ejusmodi ipsius litteræ fucis plenæ hisce verbis :

« Joannes, etc. universis et singulis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Universitati vestræ et vestrum singulis præsentibus innotescat, cum propter metum qui merito cadere poterat in constantem, de civitate Constantiensi discessimus, et ad terram Scaphusensem Constantiensis diœcesis pervenimus, credentes exinde posse omnia et singula practicare, quæ forent ad pacem et unionem Ecclesiæ sanctæ Dei, quam de die in diem cordialius expectamus, causante humani generis hoste, impedimenta superveniunt talia, quod exinde feria sexta majoris hebdomadæ, post celebratum officium, ingravescente aeris tempestate permaxime oportuit nos ab inde discedere etiam propter metum, qui cadere poterat in constantem, et loco et tempore congruis et securis etiam in generali Concilio, ubi et quando tutus patebit accessus luce clarius ostendetur, et quanquam mors censeatur terribilium omnium ultima, illam, nec illa quæ nobis imminebant gravissima pericula tantum formidamus sicut hoc unum, ne ex hac occasione captata, Petrus de Luna Benedictus XIII et Angelus Corario Gregorius XII in eorum obedientia nominati, allegantes impressionem nobis illatam se quoquomodo retrahentes a cessione juris quomodolibet in papatu, et sic perturbarent effectus pacis et unionis hujusmodi, ad quorum verum et salutarem effectum suprema nostra desideria tendunt, et quantum in nobis est ad hoc, ut pax et unio subsequatur hujusmodi, in nullo cessabimus seu studia nostra quomodolibet subtrahemus. Dat. Lamfemberck Basileensis diœcesis pridie non. Aprilis, Pontificatus nostri anno V ». Injecta itaque ab eo universæ Ecclesiæ offensione gravissima, Constantienses Patres Encyclicis hisce litteris [1] universis fidelibus totius rei gestæ seriem accuratissime significarunt.

10. « Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, universis Christi fidelibus, etc.

« Dudum Pisis, inclyta quidem et insigni civitate tam mature, libere ac sincere celebrato Concilio, prædicti acerbissimi schismatis exsecutione exstinctionem speravimus eorum, quæ ibi gesta sunt, sententia, auctoritatibus doctorum, SS. Patrum juriumque institutis comprobatum tantum apud homines habere auctoritatem totamque (tantamque) fidem sibi vindicare, ut unio in Ecclesia Dei, nec longe sequi deberet : verum non eo res producta est, sed (quod dolenter videmus et graviter patimur) adhuc in regnis et provinciis partim Petro de Luna Benedicto XIII, partim Angelo Corario Gregorio XII in suis obedientiis nominatis adhærentibus, durissima ac perniciosissima scissura vulneratam Dei Ecclesiam deploramus. Verum hunc lachrymabiliter (lachrymabilem) mœstissimumque eventum, etsi probare pro gravitate rerum gestarum sequi non debuisset, idem tamen Pisanum Concilium malitia hominum evenire posse prævidit ; quamobrem opportune statuit ad certum tempus aliud Concilium sequendæ unionis gratia in capite et in membris fieri debere. Unde talibus institutis adstrictus dominus Joannes papa XXIII ac etiam a nonnullis principibus, præcipue a serenissimo Romanorum rege excitatus, ut ad dictum sacrum Concilium in loco habili honestoque festinaret : tandem habito super hoc cum prædicto Romanorum rege solemni tractatu, loco quidem amœnissimo, affluentissimo et ex omni parte idoneo, id Concilium tenere et incipere kal. Novembris proxime præteriti publicavit, ac in eodem ad reformationem Ecclesiæ Dei tam in capite quam in membris professus est intendere : quam rem injunctam cum licentia (lætitia) et animorum festivitate per singulas nationes homines intellexerint et audierint, putantes per hoc ad unionem Ecclesiæ posse pervenire, exitus ipse docuit. Nam adveniente tempore, tanta huc principum, prælatorum, doctorum et magistrorum copia adventavit ut nunquam aliqui viderint, audierint aut fere legerint tantam Concilii causa convenisse ; ita quod jam plene, omnium pæne regum et principum nuntiis, maximorum etiam

[1] Niem. in Vita Jo. XXIII.

[1] Xt. in Actis Conc. post sess. 5.

prælatorum præsentia roboratum Concilium sit, quanquam idem Joannes solum confirmationem Pisani Concilii procuraret, et sic statum suum unitati Ecclesiæ anteponeret; nos per prius ad ipsam unitatem intendentes nusquam a Pisani Concilii procuraret (procurationibus) ordinationibus et vestigiis recedere sed illis potius inhærendo viam cessionis horum trium contendentium tanquam faciliorem et securiorem pro habenda unione tentamus, in qua re summa cum charitate et mansuetudine processo tam ab omnibus nationibus concordi prælatorum judicio approbata decretaque extitit, eamque denique viam idem D. Joannes papa certo modo adimplere in publica Concilii convocatione, postquam ad eam perficiendam coarctatur, expleturum se obtulit: cum tamen non plene satisfacere videretur post multa habita hinc inde colloquia, alio modo pleniori et meliori per nos recepto, die II Martii in publica sessione cedere promisit, vovit et juravit, prout in suis litteris Apostolicis super inde confectis continetur. O quanta ea dies nobis gaudia obtulit! Quanta toti populo Christiano commoda indicavit! Nempe tot annis ab intimis concordiis (præcordiis) affectata parvo momento videbantur. Ob id cuncti summa ad eumdem Joannem devotione ferebantur, gratias tanti muneris agebant; et quidem res ista cunctis Christi fidelibus utilitatem quietemque, ipsi vero Joanni non solum honorem, sed etiam gloriam perpetuam ministrabat. Et iis sic gestis serenissimus Romanorum rex cum dicti Petri de Luna oratoribus regisque Aragonum, necnon Angeli de Corario ad prosecutionem hujusmodi tam desiderati negotii intendens, conventionem cum dictis Petri et regis Aragonum oratoribus jurejurando firmavit, quod kal. Junii proximi Niciam proficisceretur, unaque cum dicto Petro de Luna et rege Aragonum personaliter conveniret ut rem prædictam tam piam tamque necessariam adimplerent. Hæc tam magna arduaque negotia non solum utiliter ac prudenter, sed (quod in tanta multitudine mirum videtur) quiete, pacifice omni prorsus tumultu ac suspicione cessante gesta fuere.

11. « Cum vero postea de prædictorum promissione votique exsecutione debito honestoque modo fienda solliciti esse cœperimus, cumque mitius peragi res videretur, ficte hominum nequitia sive diabolica instigatione, aut utraque malitiaoptaret (operante,) ad aliquam fracturam ventum est. Nam cum ad aures nostras perlatum esset, quosdam ex prælatis hic Concilii causa accersitos pro dissolvenda hujusmodi Synodo tantum properare, spretaque populi Christiani religionis et Ecclesiæ unitate, spretaque licentia ad recessum intendere contra jam ordinata statutaque, eumdem serenissimum regem exoravimus, ne talium improbitas quodquam nocere posset, et nos a tanto bono diverteret, ut per custodiam portarum provideret, ne quis ex prælatis, licentia non obtenta exire posset, quoad super hoc de remedio provideretur opportuno: suspicabamur enim, quod postea nobis clarissimus exitus demonstravit, ne excogitata quædam ambitio impudentissimaque cupiditas id efficeret; idem autem nostra solum ductus exhortatione per mediam fere diem exitum abnegavit. Hanc rem laudabilem quidem idem D. Joannes molestissime ferens, quasi suæ libertatis angustandæ causa, et ne penitus de hoc loco recedere posset, attentatam increpabat scandalosam et salvi conductus violativam inquiebat. Sed quis de suo recessu unquam cogitare potuisset, cum singulis diebus publice assereret usque ad unionis et promissionis jam factam conclusionem Concilium Constantiense servaturum, ac: *Deus avertat,* inquiebant, *quamvis perantea dissensio furorque fuerit, ut suspicandum est:* quinimo tanta nos ad ipsum non solum reverentia, sed dilectione ferebamur, quod cunctis apparere poterat evidentissime, nos ardentissime non solum unitatem Ecclesiæ, sed statum suum extollere: attamen, ut animus ejus paratissimus ab omni suspicione enudatus redderetur, advocata maxima principum, prælatorum doctorumque multitudine D. rex, quo jure, qua ratione exire volentibus portas inhiberi fecerat, maximo cum fervore humilitatis apud D. Joannem exposuit, et sincere professus est nullum suæ libertati securitatique præjudicium facere, sed tamen defensurum, si qui in personam aut statum perperam molirentur, ac obtestatus est ipsius domini Joannis arbitrio esse commissum stare recedereque si velit, aut si majorem securitatem expeteret se ex optima intentione concessurum: rursus si idem Joannes quoque eumdem regem in prædictis non modeste processisse argueret, se et suo et totius Concilii judicio parere consensit; iis D. Joannes tanquam non solum honeste, sed vere justeque propositis consternatus remansit.

12. « Ulterius ad unionis prosecutionem intenti, habitis per singulas nationes maturissimis colloquiis summe interesse, ut idem D. Joannes procuratores ad cedendum juxta promissionem votumque constitueret, obtinuit, etenim quanquam idem D. Joannes se Niciam iturum, necnon et personaliter impleturum assereret. Cumque ob eum accessum de dissolutione Concilii deque ejus reditu ubique per illam conventionem rex non sortiretur effectum, non parva suspicio haberi poterat; utilius arbitrabamur et pertinentius procuratoris usu, quam sua præsentia rem esse gerendam. Nos enim etsi ille modus cessionis oblatæ ad unionem Ecclesiæ nusquam prosit, non tamen alias vias relinquere intendebamus, nec eas repudiavimus quibus ipsius D. Joannis præsentia erat plurimum necessaria. Cæterum de conclusione fienda facillime, simul

de papatu certantibus in unum locum convenientibus, merito erat dubitandum, hoc enim alias experti fuimus, atque nobis ea evidentia demonstravit in hac re peragenda reddere debet cautos : denique ad exstirpationem hæreticæ pravitatis intestinæ aut ne integritas fidei offenderetur intendimus, in quo opere plurimum summi Pontificis auctoritas suffragatur. Aliis etiam movebamur rationibus, quas et litteris non comprehendimus, quasque ingeniorum vestrorum aculeis percipietis. Hæc plane, hæc dulcissime humiliterque cum eodem Joanne papa contulimus : nos hic quærere solum communem utilitatem pacemque totius populi Christiani, neque furore quopiam incedere, Deus novit ; quinimo ad hæc tractanda ejusdem D. Joannis judicio vocati esse putabamur, cum suis litteris de fienda in capite reformatione tanta verborum efficacia denuntiavit quanquam super præscriptis modum adhibere videntur : nam in publica quadam... reverendissimus dominus cardinalis Florentinus eodem D. Joanne præsente, et ut sic responderet, imperante, quod dictus D. Joannes de hoc loco numquam discederet nisi ad sacri Concilii beneplacitum, et si ob hoc mortis periculum inveniret, neque ad dicti Concilii dissolutionem intenderet ; imo illud cunctis conatibus augere verborum elegantia diserte insinuavit : quare per talem sermonis aciem quisque audivit non solum Joannem ad recessum non festinare, sed ubi abesset properare ad reditum credidisset ; iis tamen duobus vel tribus diebus ab inde prolapsis, noctis tempore, habitu non solum transformato, sed prorsus indecenti ab hac civitate Constantiæ discedens Scaphusensem locum per ducem Austriæ detentum die xxi mensis Martii profectus est. Vos igitur extimetis an quidquam potuit turpius damnabiliusque committere, gregem suum sub conducta sua auctoritate ab extremis mundi partibus proficiscentem, gravissimis sumptibus miro viarum discrimine, et non levibus periculis hic congregatum, ac in tanta rerum magnitudine sanctitatem derelinquit, seque ab eadem abdicat. Profecto ad lacrymas venire compellimur, nobismet et compati ire (jure) possumus ubi nostrorum infelicitate temporum tanto pastore (tanti pastoris) abusu fœdamur decoquimurque. Repetamus Concilia hactenus celebrata, in quibus de flagitiis summorum Pontificum actum, apparet fuga eos non solum Concilia non vulnerasse, sed humiliter se eorum sententiæ subjecisse, ut de Symmacho legimus ac Sixto, qui apud Concilium de enormibus criminibus accusatus, quanquam evadere potuisset, voluit Concilii judicio obtemperare, ut clarissimum est.

13. « Sed nec satis eidem Joanni, quod nobis non solum, sed sibimet se subtraxerit videbatur, quinimo edictis palam propositis curiales omnes, quorum potissimi hic unionis causa experiebantur, durissimis et cruentissimis pœnis impellebat, ut ab hinc discedendo infaustos tramites suos sequerentur : cujus rei causa multi eumdem comitari cœperunt, in eo etiam furore eumdem ex reverendissimis dominis cardinalibus secuti sunt, licet minime omnes qui pro majori parte redierunt. Hic autem in tali casu usus est humanitate Romanorum et Hungariæ rex, ut statim ejusdem Joannis recessu audito nuntiare publice fecerat, si quis eumdem sequi vellet aut manere eligat, securus sit. Nulli itaque in tali ac tanto animorum anfractu quidquam molestum emersit : sed et procul dubio ipsius Joannis discessus tanquam per antea communi fama et multiplici rerum evidentia manifestus impediri poterat : nullus etiam sanæ mentis ignorat multa eidem domino regi circa id exposita fuisse ; sed ut vobis innotescat : Malo, inquit, libere Joannes hoc loco habeat, quam adversum me de fide abrogata, de violata cujuscumque libertate infamiam irrogaret. Hæc verissima sunt. Hæc Deo testamur cunctisque Christi fidelibus ; quinimo quanquam idem D. Joannes per suas litteras de metu illato, qui cadere poterat in constantem assereret, tamen metu non solum illatum, sed nusquam metus inferri solet, dum a quodam invito exigere quidquam nolumus, sed nil proculdubio occurrere poterat a D. Joanne exspectandum pro Ecclesiæ unitate, quod aut facere non deberet, aut si facere excusaverit, nos auctoritate nostra peragere non possemus. Forsitan de illo timore sentire videtur, quem omnis, qui apud judicem se excusat, debet merito formidare. Hæ inanes oblocutiones veritate non solum, sed veritatis conjectura carere noscuntur. Præterea per reverendissimum D. cardinalem de Chalanco de Scaphusa venientem, ac reverendissimum patrem D. archiepiscopum Rhemensem ad nos per eumdem D. Joannem ex causis certis transmissos in publico prælatorum quasi omni conventu, ac præsente serenissimo domino Romanorum et Hungariæ rege, etc., nuntiatum est ullo unquam casu eumdem dominum Joannem dictum dominum regem timuisse, ac se ab omnibus summa dilectione tractatum, neque regis suspicionem recessui præbuisse occasionem ; sed quod ex prælatis quosdam, quod maxime veretur, hoc idem dominus archiepiscopus, sicut refertur, in mandatis habuisse testatus est, prout de his omnibus publica habentur documenta. Nos igitur cum omnia diligenter pensamus, et maturo judicio deliberamus, nil aliud eumdem attentasse conspicimus, quam hujusmodi Concilii dissolutionem, utpote ad unionem Ecclesiæ intendentis, et verissima sunt, et qui vidit testimonium perhibuit et verum est testimonium : novit ipse. Tandem, ne a Scaphusensi loco hic satis vicino discederet affectabamus, et solum ut facilius et commodius secum tractanda perficerentur : et cum ad eum nostros

oratores remittere curaremus die Veneris sancta, dum solemnia agerentur, ad castrum Leffemberch ab hinc per duas dietas remotum procedere nusquam puduit ibique paucis diebus accedens ad Friburgum ejusdem ducis Austriæ oppidum se contulit, ex quo omnes induceret quanta per tot varietates parantur ipsi unitati noxia, quot in posterum oriri poterunt impedimento, iis sub ambagibus tempus incassum ducatur. Cæterum hoc scripsisse voluimus, ne quorumdam procacitas absurdaque loquacitas auribus vestris forsan obserpens in absurdam credulitatem, quod nusquam opinamur, forsan abduceret, ac ut in futurum intricatissimis obloquentium verbis et veritati prorsus insidiantibus fidem non facilem adhibeatis. Nos enim non propulsandæ cujusquam injuriæ tot sumptibus, tot angustiis experimur, sed pro omni statu et sacrosanctæ Ecclesiæ firmitate. Denique non deerit qui eumdem D. Joannem humillima exhortatione ad reditum hujus loci vel saltem vicini, præstitis sufficientissimis securitatibus ad prosecutionem tanti boni exoret ; ut pacifico, quantum fas erit procedamus : quinimo duos ex reverendissimis in Christo Patribus et dominis cum aliis prælatis ac venerabilibus viris transmittere ordinavimus, obsecrantes ac eum totis viribus inducentes, ne hoc tam sanctissimum opus et omnibus acceptissimum derelinquat, intendentes ex desiderio hujus sacri Concilii, honestate rei convenientia illo abnegante et recusante ad juris remedia sine cunctatione procedere. Vos igitur sincere deprecamur in Christo, ut jejuniis et orationibus insistatis, quanto Deus per suam misericordiam nos ad tanti boni perducat effectum et pacem offerat salutarem ».

14. *Sessio quinta Concilii ; variæ Joannis vices hac illac fugientis.* — Habita est sexta Aprilis die sessio quinta, in qua ad infringendas Joannis improbas molitiones iterum decretum in sessione quarta editum instaurarunt [1], ac Pontificiæ curiæ munera obeuntes Constantia discedere vetiti. Præterea pronuntiatum præsules suis Ecclesiis non pellendos vel ad alias traducendos, vel quoscumque suis exauctorandos sacerdotiis ob navata Concilio studia ; ad discutiendas vero mendaciorum de injusto metu aut vi illata tenebras, quas Joannes ad obscurandam veritatem offuderat, hæc promulgata sunt : « Item declarat, quod dominus Joannes papa et omnes prælati et alii ad hoc generale Concilium vocati, et alii in eodem Concilio existentes in plenaria libertate fuerunt et existunt ; ut visum est dicto sacro Concilio, nec ad notitiam dictorum vocatorum seu dicti Concilii contrarium deductum est : et hoc testificatur dictum sacrum Concilium coram Deo et hominibus. Item declarat, decernit, statuit et definit dicta Synodus, quod dictus dominus noster papa renuntiare tenetur, nedum in quocumque casu in scheduta oblationis suæ comprehenso, sed etiam in quocumque, in quo sua renuntiatio afferre potest magnam et evidentem utilitatem ad bonum unionis Ecclesiæ Dei ; quodque super hoc dictus dominus noster papa declarationi et diffinitioni hujus sacri Concilii stare tenetur.

« Item statuit, definit, decernit, declarat et deliberat dicta sancta Synodus, quod si dictus dominus noster requisitus pro bono unionis per hoc sacrum Concilium papatui renuntiare contempserit, vel plus debito distulerit, ex nunc prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc pro abjecto a papatu omnibus Christi fidelibus habeatur, et omnis obedientia illi sit subtracta. Item statuit, definit et decernit dicta sancta Synodus, quod recessus dicti domini nostri papæ a civitate Constantiensi clandestine factus fuit illicitus, bonoque unionis Ecclesiæ Dei præjudicialis et nocivus ; quodque dictus dominus noster papa requirendus est ex parte dicti sacri Concilii, quod ad illud revertatur, facturus et adimpleturus, quod promisit, vovit et juravit pro unione danda Ecclesiæ Dei, et cum intimatione, quod si infra terminum sibi ex parte dicti sacri Concilii præfigendum, ad ipsum Concilium redire contempserit, aut plus debito distulerit, contra eum tanquam fautorem schismatis et suspectum de hæresi procederetur, ut requirunt sacræ et canonicæ sanctiones.

« Item statuit, definit, decernit et declarat dicta sancta Synodus, quod si dictus dominus noster papa ad ipsum sacrum generale Concilium redire voluerit, et quæ promisit, vovit et juravit efficaciter juxta deliberationem dicti sacri Concilii pro dicta unione adimplere, eidem provideatur de bona securitate, quod nec ante renuntiationem nec post capietur aut incarcerabitur, nec alias in persona vel bonis molestabitur ; quinimo in plena securitate et libertate tenebitur et per dominum regem Romanorum serenissimum, et etiam per dictum generale Concilium et ulterius de bono statu eidem domino nostro et suis familiaribus post dictam renuntiationem habendo ad arbitrium quatuor per eum et aliorum quatuor per dictum sacrum Concilium eligendorum provideatur ». Nonnullis interjectis de Wicleffi et Joannis Hus hæresi comprimenda, quæ inferius cum aliis ad id spectantibus conjungentur, referunt Acta propositum fuisse ab Andrea designato episcopo Posnaniensi videri dandas litteras ad reges ac principes de Joannis secessione, easque et regis Romanorum et præsidum quatuor nationum sigillo consignandas : cui a Patribus assensum est.

Expositum præterea fuit ab Andrea Posnaniensi Patribus de exorando Sigismundo rege, ut Joannem ad Constantiensem Synodum redu-

[1] Acta Conc. Const. sess. 5.

cendum curaret, et facta Ecclesiæ promissa impleret. Assurrexit tum Romanorum rex, præfatusque ut Joannes Laffemburgi sub clientela Friderici Austriæ ducis ageret, addidit latere ipsum an ille Constantiam reverti velit, ac si velit, an Austriacus permissurus sit : daturum tamen Joanni fidem publicam, si reverti velit, ac invito et reluctante duce, Constantiam reducturum : qua oratione a Patribus commendata, subdidit Sigismundus, se principi Friderico Burgravio imperasse, ut cardinalibus et aliis aulicis Scaphusæ agentibus fidem eamdem, ad Constantiam repetendam traderet; eos vero respondisse, nec Joannem sequi, neque Constantiam reverti, sed Romam se conferre decrevisse. Describit varia Joannis itinera vel trepidas cursitationes Theodoricus Niemius [1], conscensis nimirum equis Laffembergio tribus tantum comitibus stipatum provolasse Friburgum, ac varias coitiones tentasse, ut opera ducis Burgundiæ Avenionem deduceretur : « Postquam », inquit, « dictus Balthasar per aliquot dies mansit in Friburg, transtulit se ad oppidum Brisacum etiam super dictum flumen consistens, confisus ibi tractatus facere per medias personas cum duce Burgundiæ, qui habet terras non multum ab inde distantes, ut eum abduceret, seu abduci faceret de Alamania, conduceretque per partes Galliæ usque ad Avinionem; et super hoc jam erant conducti plures stipendiarii in propinquo existentes; et adventum dicti Balthasaris ad ipsos pluribus diebus et noctibus præstolantes : sed res interim detecta fuit quibusdam fidelibus dicti domini regis potentibus in partibus illis. Quod cum sciret ipse Balthasar, non audebat se committere ipsis conductis gentibus, sed fugit etiam tunc habitu mutato consueto ad oppidum Nuenburg super eodem flumine consistens : sed illico superveniente rumore, falso tamen, quod prædicti fideles ejusdem domini regis Romanorum, præfatum Balthasarem et suos curiales tunc secum existentes in eodem oppido Nuenburg, obsidione constringere vellent, ipsi timore vano perculsi, nullo per eos ordine observato, sicut oves errantes fugerunt ab eodem oppido, ambulantes illa die et nocte immediate sequente, ab invicem dispersi iter agentes iterum ad dictum castrum Friburg : ad quod sic fugientes tandem reversi fuerunt ».

Addit auctor mox Friburgum accessisse amplissimos Concilii legatos nimirum duos cardinales ac plures episcopos ad Joannem, ac postulasse ; « quod constitueret procuratores in ipso Concilio ad cedendum pro eo papatui et ipse eligeret si vellet aliquem alium locum in quo staret, quousque dictum Concilium aliud de ipso pro publica utilitate Christianitatis ordinaret, aut dictum Concilium contra eum ad privationem procedere vellet ». Subdit Niemius Joannem acerbe respondisse, ac procuratori abdicationis formulam per Bertholdum Ursinum comitem Constantiam misisse, sed non idoneam a Concilio habitam fuisse. Cæterum sex cardinales qui Schaffusiæ substiterant mutato consilio x Aprilis publicæ fidei syngrapham postulasse concessamque fuisse ut Constantiam redirent, inter quos erat Odo Columna, qui postea renuntiatus est Pontifex in eodem Concilio.

15. *De sponsionibus Joanni XXIII faciendis et designata loca ad quæ ipse se conferret.* — Die decima tertia Aprilis agitatum est in loco, in quo nationis Germanicæ cœtus fieri solebat, de sponsionibus Joanni XXIII faciendis, si papalis dignitatis, ut sacramento erat pollicitus, ornamenta poneret; atque ab archiepiscopo Genuensi propositæ fuere eæ pactiones, ut cardinalitia dignitas illi in primis assereretur [1], atque Italica vel Avinionensis legatio toto vitæ flexu ipsi committeretur : tum annua triginta aureorum millia attribuerentur, et plura alia petita : « Quæ », inquit Niemius [2], « a Concilio præstari non poterant ». Composita [3] tum formula est de abdicanda procuratoris opera ab Joanne Pontificia dignitate controversa, quæ formula in sessione sexta XVII Aprilis die a Patribus confirmata est, ac pronuntiatum [4] Joanni ab ea sponsione discedere non licere, quæ in Actis typis cusis suis concepta verbis extat, temporis nota postea a Joanne (si Synodalibus monitis pareret) consignanda : tum etiam ex singulis nationibus designati procuratores, quos Joannes constituturus foret. Renuntiati etiam oratores, qui a Joanne exigerent ut designatos procuratores, ejus nomine papales apices ex concepta formula abdicaturos edito Diplomate confirmaret. Præterea jussi oratores Joannem urgere, ut Constantiam rediret, vel Ulmam, vel Ravenspurgum, aut Basileam ad omnia, quæ ad conjunctionem Ecclesiarum redintegrandam spectarent, ad optatum exitum perducenda. Sancitum quoque Concilii ac regis Romanorum nomine, ut de fide publica Joanni danda, conscriberetur syngrapha, ab oratoribus ipsis deferenda : si Synodo obtemperasset, intermissum iri cœptam in illum judiciariam actionem, atque ipsius dignitati et splendori consulendum.

16. *Parisiensium Doctorum litteræ lectæ in Concilio, et judiciaria actio instructa in Joannem.* — Actum postea in Joannem Wicleffum, Joannem Hus et Hieronymum Pragensem de quibus inferius. Censuræ etiam Ecclesiasticæ iis inflictæ, qui satyricos libellos ad carpendam alienam famam conscriberent. Lectæ etiam in eodem cœtu datæ a Parisiensi Academia ad nationis Italiæ præsules Constantiæ congregatos

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Acta Ms. Concil. Const. post sess. 5. — [2] Niem. in Vit. Jo. XXIII. — [3] Acta Ms. post sess. 5. — [4] Acta typis cusa sess. 6.

litteræ [1], ut Joannem ad Constantiam repetendam permoverent, cum non sine maximo rei Christianæ discrimine dissidere posset ; tum aliæ [2] ad Joannem, ut posita papali infula ad Ecclesiarum componendum fœdus incumberet, ex quibus hæc gravioris ponderis argumenta delibamus : « Si vera mater probatur per Salomonem [3] quod maluit materno carere titulo, quam puerum permittere funestæ sectioni, quanto magis summus Pontifex paternam affectionem patefecerit, si Ecclesiæ jamdiu lamentabiliter divisæ redintegrationi suum dominatum posthabuerit atque præsidentiam? Itaque non modo cum mente et intentione sacri Concilii, verum etiam cum piis desideriis totius Christianitatis et cunctorum mortalium, quos nulla hic agitat vesania, his votis atque juramentis vestra sanctitas videtur egisse, non quod in hoc facto ejectis de papatu sit deferendum, quamvis et eorum animas in Domino lucrifacere satagere debetis ; sed quia tot populis et regnis ac nationibus illos sequentibus, et forlassis in alterationem immensæ discrepationis alias venturæ consuli oportuit, quorum salutem vestræ præsidentiæ in vestris votis et juramenti prætulisse videmini. Quod si opus ab effectu probatum prosecutumque fuit, quandiu terrenum orbem mortale genus accolet, vestras laudes celebrabit omnis ætas, et pro abdicatione honoris momentanei, cum merito præmii sempiterni erit vobis paratum nomen cæteris longe gloriosius.

« Verum, beatissime pater, in hac re nos unus movet scrupulus, quod audivimus vestram sanctitatem a Constantia Scaphusam secessisse, non enim est ille locus potior ad amplitudinem sacri Concilii ad tantam rem gerendam. Deinde Constantia per vestram sanctitatem fuit electa et per vestram obedientiam humiliter recepta : cæteris etiam gratior videbatur, utpote gravis, locuples, ornata civitas : nec videtur quomodo tali vulneri medelam afferre possit hæc mutatio. Postremo in ea urbe, vestra sanctitas habebat amantissimum, Christianissimum et invictissimum imperatorem, qui tranquillitatem et securitatem præstare poterat, et injurias omnes propulsare : habebat sacrum collegium cardinalium, quod non modo pro securitate vestra, verum etiam pro honore vestro atque gloria usquequaque decertasset : habebat denique totam Ecclesiam sibi obedientem, longe cæteros superantem, in qua erat non minima Galliarum natio, quæ non minimo quidem verbo vestram sanctitatem offendi permisisset. Ubinam igitur, sanctissime pater, persona vestra celebrius, securius atque devotius tractabitur, quam in urbe vobis devota, per vos electa, cum Ecclesia vestra, cum imperatore Christianissimo, et cum cæteris de vestris votis et juramentis sanctissimis vestræ clementiæ omni die congratulantibus. Non est aliquis tam ignarus rerum, tam rudis in re Christiana, tam nihil unquam de publica pace ac salute cogitans, quin intelligat ubi in sacramento pacis dandæ manebit sanctitas vestra, Concilium sacrum ac ejus partes universas, omnem reverentiæ cultum, quem mortalem mortali præstare fas est, vestræ personæ præbituras. Postea cogitet sanctitas vestra clementissime pater, quid est in tractatu quærendæ pacis a sacro Concilio discedere, quid diffidere? An primum suspectum, an secundum damnatum : et si probabilis discedendi caperetur occasio, nulla tamen inveniretur dissidendi ; » paucisque interjectis verbis subdunt : « Absit beatissime pater, ut in tanta re sanctitas vestra a sacro Concilio discordet, hoc enim esset ab Ecclesia Dei discordare : absit a gloria nominis vestri quod sacrum Concilium sine præsentia vestra rem tam grandem tractet vel terminet. Vestri est, sanctissime pater, ut nullum in hac re habeatis priorem nec perseverando fortiorem. etc., Dat. Parisiis in congregatione nostra generali apud S. Bernardum super hoc specialiter celebrata die II mensis Aprilis ». Non doctorum Parisiensium monitis, nec præsulum studiis Joannes flecti potuit, ut Constantiam rediret : cujus odio allatas in prædicta sessione sexta ab uno e præsulibus novas propositiones de excludendis Concilio Joanne et cardinalibus, atque schedas perlectas refert Gobelinus [1], quæ in Actis typis cusis vel Ms. non reperiuntur (1), ac plura seditiosa et periculi plena continebant : « In sexta sessione », inquit, « per unum de prælatis avisamenta ista proposita fuerunt.

« Prima veritas est, quod nequaquam in hoc sacro Concilio seu tractatibus qui fiunt, in ipso, papa et cardinales debent interesse : ratio quia ibi agendum est de reformatione Ecclesiæ in capite et in membris scilicet in papa et in cardinalibus ; sed illi non possunt nec debent esse judices in proprio facto.

« Secunda veritas est : cum idipsum cardinales electores domini Joannis papæ scientes eum esse talem, prout fuit et est, nihilominus elegerunt ipsum in papam, ubi optimum debebant elegisse vel saltem mediocriter bonum et

[1] Extant ejus lit. in Act. Const. Concil. sess. 6. — [2] Ext. ibid. — [3] III Reg. c. 5.

[1] Gobel. in Cosm. æt. VI. c. 94.

(1) Dogmata illa seditiosa quæ in sessione VI Concilii exposita fuisse annalista ex Gobelino scribit, ante aliquot a sessione dies seditiosus aliquis in folio descripta palam in valvis ædium episcopalium proposuerat. Folium illud totum vulgavit Martene Anecdot. tom. II. col. 1620 hoc titulo : « Cedula affixa ad valvas palatii episcopalis Constantiensis, die Lunæ, VIII mensis Martii (lege Aprilis, ut ex indice dici constat) 1415. Propositiones sunt XVIII in quibus ad depellendos cardinales, abrogandumque Pontificem Patres incitantur. MANSI.

utilem, abusi sunt potestate eligendi, et debent privari electione, et alias graviter sunt puniendi, quia per talem abusivam electionem ipsorum totam Ecclesiam scandalizarunt: et sic nullatenus hujusmodi Concilii et ejus actibus debent interesse.

« Tertia veritas est; quod cum ipsi domini cardinales, dictum dominum Joannem papam post ejus turpem fugam de Constantia, per quam totam scandalizavit Ecclesiam, illicentiati per hujusmodi Concilium secuti fuerint, et eo ipso reddiderint se suspectos vehementer prædicto Concilio, ex tunc non poterant nec possint eidem Concilio et actibus interesse ». Non sine causa effusæ sunt querelæ in cardinales, qui Gregorii Pontificatu deturbandi studio Alexandrum V delegerant, inque illius locum Joannem moribus contaminatissimum, spreto Gregorio probitate vitæ conspicuo, sufſecerant; Joannisque factioni addicti non dabant operam, ut schisma tolleretur.

« Quarta veritas est, quod, cum ipsi cardinales vel plures eorum huc reversi post eamdem fugam, et etiam aliqui eorum, qui hic remanserunt, publice asseruerint, quod per recessum dicti domini Joannis a Constantia dissolutum fuerit Concilium prædictum, ita quod ex tunc non fuit Concilium, sed conciliabulum, videntur enormiter errasse, et per consequens ipsi sic dicentes seipsos excluserunt a Concilio et actibus antedictis, et cæteris.

« Quinta veritas est, quod interim, quod non revocabuntur vel suspenduntur potestates papalis et dignitatum, nunquam poterit Ecclesia reformari in capite et in membris per quemcumque etiam ingeniosum vel potentem, nec per ipsum Concilium, quoniam ipse dominus Joannes inveniet sibi semper faventes et potentes, ut lac sugant, id est, aurum de ipso, invenietque semper emptores dignitatum in copia, et ab eis habebit aurum copiose ». Quæ omnino rejecta fuere, utpote novas motura turbas, nec levia allatura pericula; quamobrem neque in Actis editis neque in Ms. longe uberioribus reperiuntur. Judiciario vero ordine in Joannem agendum visum est, utpote qui Concilii judicium nullatenus declinare posset, cum Pisani conventus auctoritate illius Pontificatus fundamina niterentur.

Coactis itaque ad publicam sessionem septimam die II Maii præsulibus, in Joannem, ut propagatorem schismatis [1], edicti formulam proposuere [2], quo ipsi objecta sanctionum canonicarum severitate diem dixere, ut Patrum consessui fide publica accepta se sisteret; quod edictum hac temporis nota consignatum est: « Dat. Constantiæ provinciæ Moguntinæ in sessione publica in Ecclesia majori Constantiensi solemniter celebrata die Jovis, II mensis Maii, Indictione vero VIII, anno Domini MCDXV, Pontificatus præfati domini Joannis papæ XXIII, anno V ». Postulatus deinde est impietatis reus Hieronymus Pragensis Hussitarum signifer, atque in sessione [1] proxima, quæ octava fuit celebrata die quarta Maii, Wicleffi memoria cum suis dogmatibus damnata. Sed his intermissis referendisque opportuniori loco, ad Joannem redimus. Prætidebat is Friderici ducis Austriæ, cum quo ante Constantienses conventus cœptos nefarias coitiones fecerat [2], armis Concilii piam sollicitudinem eludere: sed Sigismundus Romanorum et Hungariæ rex pio studio accensus bellum Austriæ intulit [3], causasque in celeberrimo præsulum, et oratorum regum et principum cœtu habito die quinta Maii exposuit his verbis :

17. *Fredericus Austriacus in crimen Joannis adducti vocatus.* —« Primo ex eo quod idem Fredericus scandalizasset Ecclesiam et Concilium Constantiense in hoc, quod abduxerit Joannem papam XXIII noctis tempore, et quod nec remansit per eos quin totaliter Concilium per talem abductionem et papæ fugam fuisset dissolutum. Item ex eo, quod nonnullos episcopos de suis sedibus expulisset, et abbates de eorum monasterii, retinens abbatias et episcopatus in manibus propriis. Item ex eo quod viduas et orphanos spoliasset bonis hæreditariis, quorum multi propter hoc irent mendicatum per mundum ». Additur Fredericum belli mole territum pacem ab eo petiisse, seque ad excipienda Concilii imperia paratum obtulisse, quod confirmat Theodoricus e Niem [4] his verbis : « Rex infra paucos dies congregavit multitudinem maximam bellantium equitum et peditum, forsan quadraginta millia vel circiter numero, de quibus fecit fieri sex exercitus, quos direxit de diversis locis dominii dicti ducis ad obsidendum et capiendum terras ejusdem ducis, prout fecerunt, de multis quas infallibiliter omnes expugnassent, prout apud nos fama est, nisi subito dux ipse se et sua eidem domino regi dedisset, prout fecit, ut præfertur. Quo facto, dominus rex de præconcepta ira aliqualiter placatus dictos exercitus revocavit; eumdem tamen ducem arrestando sub juramento præstito, ne de ipsa Constantia recederet, nisi cum voluntate dicti domini regis et omnia, quæ sibi promiserat efficaciter implesset, quorum aliqua dux adimplevit, quædam autem forsan adimplere nequivit, impediente domino Ernesto fratre suo : et ea de causa adhuc hic remanet in arresto; et sic rex ipse in hoc secutus est illud : sit itaque rigor, sed non exasperans : sit zelus, sed non immoderate sæviens ; sit pietas, sed non plus quam expediat parcens ». Missi itaque fuere a Concilio quatuor præsules,

[1] Acta Concil. Const. sess. 7. — [2] Ext. ibid.

[1] Acta sess. 8. — [2] Ext. in Actis Ms. ea de re Conc. lit. — [3] Acta Conc. Const. post sess. 8. — [4] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

qui Fredericum ad regium conspectum venientem consociarent. Adductus vero ille ad Sigismundum in genua provolutus, veniam de Concilio regeque læsis flagitavit, seque ac universam ditionem regiæ potestati permisit, pollicitus Joannem Pontificem et aulicos Contantiam se reducturum, quorum tamen incolumitati, rebusque cautum deprecabatur : quæ publicis etiam litteris ab eo firmata fuere, interque ea hæc continebantur :

« Debemus etiam et volumus facere et procurare papam Joannem ad Constantiam, seu alibi, quo dominus noster rex voluerit præsentare aut facere præsentari, ad manus et potestatem dicti domini regis et sacri Concilii, quod præsentialiter Constantiæ celebratur ; sperantes quod juxta verbum regium desuper nobis factum, quod dictus papa Joannes et omnes secum venturi Constantiam aut ad alium locum deputandum, suarum vitæ et rerum ad eos pertinentium, quas secum ad hujusmodi locum duxerint, sint securi, et si dictus papa Joannes de papatu depositus fuerit vel cesserit, tunc in voluntate præfati Concilii stabit quomodo eidem de statu suo provideatur. Nos etiam volumus et debemus in hostagio Constantiæ manere, quousque papa Joannes Constantiam aut alibi, quo præfatus dominus rex deputaverit, pervenerit, etc ». Quibus a quatuor nationum præsidibus assensum est.

18. *Mira vis Conciliorum ad pacandas Ecclesiæ turbas.* — Miratur Niemius subitam hanc rerum conversionem, ac divinam quamdam vim rexisse Concilium Constantiense suspicit, cujus opera Joannes ad officium redigi potuerit[1] : « Quare, inquit, celebrentur generalia Concilia aliquantulum in sequentibus patet, et potissime ut corrigantur in illis Ecclesiastici excessus enormes, quorumcumque Christianorum sint, etiam illi quantumcumque potentes. Ad quod certe faciendum unus solus, quantumcumque statu sublimis vix aut unquam sufficere posset : quis enim a papatu in Italia dictum Balthasarem papam actualiter deposuisset exsecutione subito subsecuta, attentis etiam potentiis, divitiis et astutia, quibus cæteros excellebat ? Quis enim Friderici ducis Austriæ principis ita potentis in divitiis et terris, ita etiam quod potenti regi, æquiparari videretur, pro eo quod ipsum Balthasarem in gravem contumeliam et offensam Concilii generalis, quod tunc celebrabatur et adhuc celebratur Constantiæ, et serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum et Hungariæ regis, et multorum principum et forensium aliorum, quorum non erat numerus, eis inconsultis et insciis, clanculo et nocturno tempore præsumpsit abducere pro certa pecuniæ quantitate sibi per eumdem Balthasarem, tunc papam, in castro Schafausen postea ex conventione mutua persoluta, audaciam tam repente refrænasset, sicuti contigit utrique illorum, nisi dictum Constantiense Concilium, Domino cooperante, hoc fecisset ? Ut sit memorabile omnibus nunc et semper, ne in eorum potentia, astutia et divitiis confisi similia forsan attentare præsumant, et ne cadant a statu eorum, et quasi ad nihilum etiam opprobriose suis tamen culpis exigentibus reducantur ». Ut vero redactus demum fuerit in potestatem Concilii Joannes, qui Burgundicis armis in Gallias evadere se posse putaverat, dicetur inferius.

Interea cœpta in eum judiciaria actio urgenda[1] visa est ; in sessione itaque nona, XIII die Maii, ea lis repetita, nec Petrus Cameracensis, Guillelmus S. Marci presbyteri, Franciscus Florentinus diaconus cardinales, quos Joannes rogarat litteris, ut procuratorio nomine Pontificiam causam in Synodo tuerentur, id onus admittere voluerunt : atque a Synodi causarum actore propositum est eam causam procuratorio nomine non agendam, sed ipsummet Joannem ad purganda imposita crimina producendum : in Ecclesiæ igitur valvis judiciario ritu ad comparendum postulatus est, concepta hisce verbis formula : « Auctoritate sanctæ Synodi Constantiensis requirimus Joannem papam XXIII citatum et sequaces suos et fautores, si sint hic, veniant coram dicta sancta Synodo responsuri super contentis in citatorio ». Trina vice sonora voce eadem repetita verba, et nemine comparente id in publica Acta redactum : dein renuntiati fuere a Concilio judices ad cognoscendam Joannis causam : tum e singulis nationibus lecti viri conspicui, qui exauctorandi Joannis causas in sua capita distinguerent. Proximo die XIV Maii, repetiti superiores judiciorum actus[2] in Joannem fuere sessione decima, eoque non comparente, lata Synodalis sententia, qua Pontificio munere exercendo interdictus est, sancitumque urgendam ad illum gradu depellendum judicialem causam.

19. *Accusationum in Joannem capita.* — « Quia nobis, inquiunt[3], legitime constat dominum Joannem papam XXIII a tempore, quo fuit assumptus ad papatum usque nunc, papatum ipsum et politiam, in scandalum notorium ipsius et Ecclesiæ male administrasse, rexisse et gubernasse, vitaque sua damnabili ejusque nefandis moribus populis exemplum vitæ malæ præbuisse et præbere, et insuper Ecclesias cathedrales, monasteria, prioratus conventuales et cœtera beneficia Ecclesiastica, pretio appretiato simoniace notorie distribuisse, bonaque et jura Romanæ et aliarum Ecclesiarum plurium notorie dilapidasse, quodque charitative monitus a præmissis desistere noluit, sed continue perse-

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Acta Conc. Const. ses. 9. — [2] Ibid. sess. 10. — [3] Ibid.

veravit et perseverat, Ecclesiam Dei in præmissis notorie scandalizando, ea propter per hanc nostram sententiam pronuntiamus et decernimus et declaramus dictum dominum Joannem papam ab omni administratione papali spirituali et temporali ex causis præmissis fore suspendendum et suspendimus : eique administrationem ipsam interdicimus in his scriptis, criminaque præmissa contra eum super mala administratione simoniaca et dilapidatione notoria, ac ejus mala vita Ecclesiam ipsam scandalizante, prout præmittitur, proposita notoria existere, ac de et super eis tanquam de et super notoriis procedendum fore et procedi debere ad finem ejiciendi eum a papatu, prout juris fuerit, declaramus, etc. » Præcipitur universis fidelibus, nullo dignitatis discrimine, ne Joanni contra hujusmodi sententiam obsequantur juriumque acerbitas ejus studiosis, ut schismatis propagati reis, intentata. Adscripta demum sunt sententiæ hæc verba : « Dat. Constantiæ provinciæ Moguntinensis in sessione publica, in Ecclesia majori solemniter celebrata, die Martis XIV mensis Maii, anno Domini MCDXV, Indict. VII, Pontificatus præfati domini papæ Joannis XXIII anno V ». Tum decima sexta Maii propositum est publicum edictum [1], quo Joanni denuntiatum est, ut testibus de iis, quæ in accusationis libello exarata erant, interrogandis, præsens adesset causamque diceret, ob quam eo judiciorum ordine in ipsum agendum non foret. Extat illud in Actis Ms. hisce verbis conceptum :

« Nos Jordanus miseratione divina episcopus Albanensis (Sabinensis) de Ursinis vulgariter nuncupatus, et Guillelmus tit. S. Marci presbyter S. R. E. cardinales, Antonius Dei gratia Concordiensis, Stephanus Dolensis, Jacobus Tervisinus, Joannes Lubfeldensis, Nicolaus Mesburgensis episcopi, Andreas electus Poznaniensis, Thomas B. Mariæ extra muros Eboraci, et Nicolaus S. Lupi Trecensis abbates, necnon Joannes de Thomariis de Bononia et Guillelmus Maligin sacri palatii Apostolici causarum auditores judices et commissariis causarum et causæ de partibus infrascriptis a sacrosancta Synodo Constantiensi universalem Ecclesiam repræsentante specialiter deputati, peremptorie citamus dominum Joannem papam XXIII, quatenus hodie hora vesperorum, et deinde singulis diebus non feriatis ex nunc infra octo dies proxime futuros, instantibus de mane hora sexta, et post meridiem hora secunda, personaliter et in ejus propria persona Constantiæ in palatio Apostolico seu episcopali infra communitatem Ecclesiæ Constantiensis in sala majori, in judicio coram nobis ad videndum et audiendum produci, regi, admitti et jurare nonnullos testes super nonnullis positionibus et articulis hodie hora vesperorum antedicta pro parte venerabilium virorum magistrorum Henrici de Piro licentiati in decretis, et Joannis de Scribanis de Placentia procuratorum, promotorum et instigatorum ejusdem sanctæ Synodi contra dictum dominum Joannem papam dandis et producendis, vel ad dicendum causam rationabilem, cum præmissa fieri non debeant, alioquin in causa et causis, quæ vertitur et vertuntur, seu verti et esse sperantur coram eadem sancta Synodo inter prædictum dominum Joannem citatum ex una, et promotores, procuratores et instigatores prædictos de et super nonnullis criminibus, simonia, hæresi, dilapidatione et alienatione rerum et bonorum Romanæ et aliarum Ecclesiarum, incorrigibilitate, fautoria schismatis et scandalis notoriis quibus delatus existit, aliisque rebus in causa et causis hujusmodi latius deductis et deducendis et eorum occasione parte ex altera ; alioquin ad præmissa et alias, prout juris fuerit et rationis ulterius procedetur, domini Joannis papæ absentia seu contumacia in aliquo non obstante, etc. Dat. Constantiæ anno Domini MCDXV, Indictione VIII, die vero Jovis XVI mensis Maii ».

Referuntur vero a Gobelino [1] et accusationum capita Joanni objecta, quæ in libello ab Henrico Petro et Joanne Scribanio Concilii causarum actoribus compacto insertoque sessionis XI Actis describuntur, ad quæ probanda se admitti petunt hisce verbis adjectis : « Citra onus superfluæ probationis ». Ac primum ducto a Joannis adolescentia exordio, atris illum pingunt coloribus, adduntque cum ad curiæ Romanæ munera Bonifacio IX Pontifice irrepsisset, simoniaca arte ingentes struxisse opes, eademque labe cardinalitiam purpuram sibi peperisse : ornatum Bononiensi legatione exercuisse tyrannidem : papatum variis dolis post Alexandri mortem eblanditum. At in Ms. Actis adjecta est de parata Alexandro nece accusatio [2], his expressa verbis : « Item quod dictus Joannes, tunc Balthasar legatus Bononiæ existens, ad papatum illicitis mediis anhelans, in mortem bonæ memoriæ domini Alexandri papæ V extitit machinatus, et ut tam ipse, quam medicus suus magister Daniel de S. Sophia, artium et medicinæ doctor veneno exstinguerentur, prout exstincti sunt, operam dedit, sicque ut prædicitur, fuit dictum, creditum, tentum et reputatum dicitur et tenetur, creditur et reputatur, atque fuit et est de præmissis in civitate Bononiensi atque extra per totum mundum publica vox et fama, fuitque et est graviter et notorie diffamatus ». Objectum præterea est, illum ab omni pietatis sensu abhorrere demonstrasse, jejunia Ecclesiastica ac preces canonicas sprevisse, Pontificium munus gessisse flagitio, atque libidinum fœdi-

[1] Acta Ms. post sess. 10.

[1] Gobel. in Cosmod. æt. VI, c. 4. — [2] Acta Concil. Const. post sess. 10. Gobel. sup. cap.

tate contaminatissimum extitisse, adeo ut apud nonnullos, qui ejus mores norant, indutus humana carne dæmon diceretur. Additum his in Actis Ms. hoc caput :

« Item dominus Joannes papa cum uxore fratris sui, cum sanctimonialibus incestum, cum virginibus stuprum, et cum conjugatis adulterium, et alia incontinentiæ crimina commisit, propter quæ ira Dei descendit in filios, et de aliis graviter et publice diffamatus et scandalizatus est : sic fuit et est verum.

« Item quod ex tunc dominus Joannes papa, videns Concilium hujusmodi et totum mundum ad sanctæ Dei Ecclesiæ jam triginta octo annis vel citra scissæ et divisæ unionem et redintegrationem, necnon exstirpationem hæresis et vitiorum ac ipsius Ecclesiæ reformationem in capite et in membris anhelare, diabolico spiritu instigatus hoc sacrosanctum Concilium dissolvere quærens, ut reformationem hæresum atque schismatum exstirpationem prædicta evadere et impedire posset, et suam malam vitam continuare, ad præterita vitia et ambitiones reincidens contra vota professa, promissa ac Deo et Ecclesiæ jurata id facere renuit, et nuper hoc anno Domini MCDXV, die Mercurii XX mensis Martii in noctis tenebris habitu indecenti et dissimulato, laicali more, non ut Romanum decuit Pontificem, gregem sibi commissum, ut mercenarius deserens, ab hoc sacro Constantiensi Concilio contumaciter se absentando aufugit et recessit in scandalum totius generalis Concilii et totius populi Christiani. Ita fuit et est verum, publicum et notorium atque manifestum, etc. »

21. *In Concilii potestatem redactus Joannes.* — Interea Fridericus Austriæ dux, ut sacramento se obstrinxerat, Joannem e fuga revocavit[1], atque ad Cellam Rudolpi Constantiensis agri oppidum perduxit, ut illum in Concilii potestate poneret, de quo hæc Theodoricus Niemius refert[2] : « Die XXI mensis Maii præfati prædictus Balthasar, tunc papa, pervenit ad oppidum Celle distans a Constantia per duo milliaria Alamanica. Illuc deductus de Friburg de mandato et ordinatione Concilii prædicti, et ipse rex Romanorum recepit in suam potestatem dictum oppidum Friburg cum octo aliis sibi adjacentibus oppidis sive castris quæ erant prius ducis sæpedicti, et in eodem castro Celle bene fuit custoditus die noctuque dictus Balthasar, prædicto Concilio disponente ». Conquestus est Joannes de Cæsare, quod datam ab eo fidem publicam de libero accessu recessuque e Concilio violata fuisset : nec tamen ejusmodi querelæ justæ Concilio sunt visæ, cum data fides ad præsentem casum non protenderetur, quippe non retracto ex fuga Joanne redintegrari Ecclesiarum conjunctio non potuisset. Ex Cellensi vero custodia Joannes ad Sigismundum demissas ac plenas officiorum lenociniis litteras[1], die XXVI Maii ad colligendam ejus benevolentiam captandamque misericordiam dedit : legati vero ad illum Cellas lecti ex omnibus nationibus insignes viri fuere, singula accusationum capita et dicta testium ipsi exhibituri, ut ad ea responderet : XXVII die Maii reversi oratores Constantiam gestæ legationis seriem exposuere[2], utque accusationes inspicere non curasset Joannes, seque Concilii sententiæ ad insignia dignitatis deponenda subderet, posceretque, ut illius acerbitas temperaretur, de quibus hæc tradit Theodericus e Niem[3] : « Die XXV dicti mensis Maii, quo incipit sextus annus Pontificatus ipsius Balthasaris, fuit facta sessio solemnis Constantiæ in qua fuerunt publicati quinquaginta quinque articuli criminosi, omnia peccata mortalia et incurabilia crimina continentes, et etiam probati contra ipsum Balthasarem tunc papam. Eodem die fuerunt destinati certi oratores per dictum Concilium ad eundem Balthasarem, certificando eum de illis, quæ ipsa die facta fuerunt in sessione prædicta, certificantesque ipsum etiam, quod depositionis sententiam contra eum ferre vellent : et ut fama est, in hoc consensit quod fieret : rogavit tamen obnixe, ut quanto honestius fieri posset honori et statui suo prædictum Concilium provideret ; quod et factum fuit ». Extant ea de re in Actis typis cusis publica Monumenta[4], in quibus fertur Joannem eodem usum responso, implorantemque misericordiam recensuisse quæ pro Ecclesia gessisset ; tum suum turpem recessum damnasse, culpamque sibi morte acerbiorem esse professum : « Dominus Joannes papa », aiunt Acta, « dixit et verbo proposuit, ipsum pro Dei Ecclesia et ejus unione plura fecisse etiam antequam in papam fuisset assumptus, præsertim tempore errorum ». Designatur id tempus, quo cardinales a Gregorio discesserunt, quo cum Petro e Luna colloquium facere non posset, « et circa Concilium Pisanum et ante hujus sacri Concilii Constantiensis congregationem, in quo etiam liberam cessionem sui papatus obtulit, prout in schedula per eum in eodem Concilio in publica sessione tunc lecta et publicata plenius continebatur ; subjungens tristi vultu, ut apparuit, quod a Constantia et dicto sacro Concilio post ipsius schedulæ cessionem turpiter recesserat, quod bene recognoscebat, imo quod maluisset illa die sine animæ suæ præjudicio mortuus esse, quam ita turpiter recessisse. Eapropter idem dominus Joannes papa successive respondit, quod ipse contra superius recitata nullam defensionem facere volebat, imo prout per dictam schedulam sua manu subscriptam, quam pridie ejus ex parte ab oppido, quo supra, nimi-

[1] S. Ant. p. 3. tit. XXVIII, c. 6. § 1. Naucler. gen. 38. ex Actis Conc. — [2] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Ext. in Actis post sess. 11. — [2] Acta Ms. post sess. 11. — [3] Niem. in Vita Jo. XXIII. — [4] Acta typis cusa post sess. 12.

rum Cellensi,) cardinales superius recitati, scilicet de Ursinis, de Salancho, de Salutiis, Cameracensis et Florentinus,) ad Concilium portaverunt, continebantur, volebat et præsentialiter stare promissis, in omnibusque se conformare omni ordinationi, deliberationi et determinationi dicti sacri Concilii : et insuper omnimodum processum per idem Concilium contra eum habitum ratificabat, et ratum habebat, asserens quod non aliter voluit prædictis articulis respondere, affirmans Concilium Constantiense sanctissimum esse errareque non posse, ac Pisani Concilii fore continuativum; et quod ipse sacro Constantiensi Concilio nunquam contradicere vellet, etiam si in Bononia aut alio quovis loco sibi magis accepto personaliter jam esset ; cum id sibi minus non esset, quam publice fateri, se in papatu jus nullum habere ». Et infra : « Omnimoda defensione hujusmodi præterquam, ut hic subsequitur, expressius renuntiata, Concilio prædicto se submisit adjiciens : Volo quod Concilium sit defensio mea, quod scio errare non posse, nec alia defensione quacumque uti volo ; supplicans se humillime per commissarios prænominatos eidem Concilio sinceriter recommendandum fore ». Cum vero denuntiaretur illi, ut proxima die, vigesima nimirum octava Maii, Constantiæ sententiam accepturus adesset, hæc ipsum addidisse recensent Acta : « Ut apparuit, comparere non curans respondit : Summe mihi placet sententia ipsa, quæ supplico, quam cito lata sit mihi deferatur, quam cum omni reverentia etiam cum birreti mei depositione recipiam, eamque, quantum in me fuerit, confirmabo, approbabo et emologabo, prout et dictum processum, ac omnia contra me, ut superius est expressum, in Concilio gesta ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc ratifico, approbo et confirmo, promittoque contra eam me aliquo processu temporum non venire, etc. »

22. *De mitiganda in Joannem sententia actum.* — Cum itaque hæc ad quatuor nationum præsides referrentur, ea Joannis demissione deliniti, sententiæ acerbitatem mitigandam, consulendumque illius honori censuerunt ; habent enim hæc Acta Ms. [1] : « Quibus propositis et auditis, erat deliberatum per deputatos omnium nationum, quod, ex quo non poterat haberi sessio in brevi, quod idem legati seu aliqui eorum revertantur ad eum ad intimandum sibi prorogationem prolationis sententiæ in die Mercurii proximi, et hoc propter ejus honorem, et ex quo grate respondit quod non vellet appellare, propterea sententia limitetur, nec ita rigorosa, prout concepta fuit, proferatur ». Detracta exinde putamus acerbiora accusationum capita, quæ in Actis typis cusis sine testium probatione aliis quinquaginta quatuor adjecta sunt ; quæ tamen non eo ordine, sed permixtim una cum aliis in Actis Ms. inseruntur. Cæterum præsules, qui Joannis custodiæ apud Cellas præerant, Concilii nomine ipsi significarunt [1], judicium decretorium ad vigesimam nonam Maii diem extractum, quibus a Joanne ita responsum ferunt Acta :

« Dominus Joannes papa recommendationibus dicto domino regi et dominis de sacro Concilio præmissis respondit et dixit, prout aliis dominis deputatis se assuerit dixisse et respondisse, similiter per prorogationem et intimationem hujusmodi, et quidquid per dictum sacrum Concilium jam factum fuerit, et die crastina vel alias quomodocumque fieret in futurum, grata ex nunc habebat, et haberet pariter et grata ». Relata hæc universa fuere a Joanne Vaurensi episcopo congregatis Patribus in sessione duodecima XXIX Maii habita, utque papales apices Concilii sententiæ subjiceret. Deinde decretoria in eum Martino Atrebatensi episc. sententia perlecta.

23. *Latæ in eum sententiæ formula.* — Quæ vero in eum fuerint sancita, perstringit Theodoricus Niemius [2] : « Die », inquit, « XXIX mensis Maii prædicti, fuit facta solemnis sessio Constantiæ, et in illa finaliter depositus idem Balthasar, necnon carceri adjudicatus pro pœnitentia peragenda, quousque provisum esset Romanæ Ecclesiæ de summo Pontifice, et quod ille de ipso Balthasare disponeret, prout sibi videretur ; et quod interim bene tractaretur : et sic verificatum est illud, quoad ipsum Balthasarem : qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Et merito hæc passus est, quia Deum præ oculis non habuit, et quod fractum erat non alligavit, et quod abjectum non reduxit ». Porro concepta erat his verbis sententia :

« In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

« Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem Ecclesiam repræsentans, invocato Christi nomine, solum Deum præ oculis habens, visis articulis in hac causa contra dominum Joannem papam XXIII formatis et oblatis, ac probationibus eorumdem factis, et ejusdem submissione spontanea una cum toto processu hujus causæ, habita matura deliberatione, super eisdem per hanc sententiam definitivam, quam fert in his scriptis, pronuntiat, decernit et declarat, et recessum per præfatum dominum Joannem papam XXIII ab hac civitate Constantiensi et dicto sacro Constantiensi Concilio generali, clandestine, et de nocte hora suspecta, in habitu dissimulato et indecenti factum, fuisse et esse illicitum, Ecclesiæ Dei et dicto Concilio notorie scandalosum, pacis et unionis ipsius

[1] Acta Ms. post sess. 12.

[1] Ext. ea de Instrum. XXVIII. edit. in Act. Ms. ibid. post ses. 11. — [2] Acta Conc. Const. in sess. 12. Ext. etiam apud Theod. a Niem in Vita Jo. XXIII.

Ecclesiæ turbativum et impeditivum, schismatis inveterati nutritivum, a voto, promissione et juramento per ipsum dominum Joannem papam Deo et Ecclesiæ et huic sacro Concilio præstitis deviativum, ipsumque dominum Joannem simoniacum notorium, bonorumque et jurium, nedum Romanæ, sed aliarum Ecclesiarum plurium et aliorum locorum piorum dilapidatorem notorium, malumque spiritualium et temporalium Ecclesiæ administratorem et dispensatorem fuisse et esse, suis detestabilibus, inhonestis vita et moribus, Ecclesiam Dei et populum Christianum notorie scandalizantem, ante ejus assumptionem ad papatum, et post usque ad ista tempora, ipsumque per præmissa Ecclesiam Dei et populum Christianum notorie scandalizasse et scandalizare, postque monitiones debitas et charitativas iteratis et crebris vicibus eidem factas in præmissis malis et arrogantia pertinaciter perseverasse, seque ex hoc notorie incorrigibilem reddidisse, ipsumque propter præmissa et alia crimina in processu dictæ causæ contra eum deducta et contenta tanquam indignum et inutilem et damnosum, a papatu et omni ejus administratione spirituali et temporali amovendum, privandum et deponendum fore, et cum hoc dicta sancta Synodus amovet, privat et deponit universos et singulos Christicolas cujuscumque status, dignitatis vel conditionis existant, ab ejus obedientia et fidelitate et juramento absolutos declarando, inhibendo insuper universis Christi fidelibus, ne eumdem, ut præmittitur a papatu sic depositum de cætero in papam nominent, aut illi tanquam papæ adhæreant, seu quomodo obediant. Et nihilominus ex certa scientia et de plenitudine potestatis, supplet dicta sancta Synodus omnes et singulos defectus, si qui forsan in præmissis aut aliquo præmissorum intervenerunt : eumque ad standum et morandum in aliquo bono loco et honesto sub custodia tuta serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum et Hungariæ, etc., regis, et universalis Ecclesiæ advocati et defensoris devotissimi, nomine dicti sacri generalis Concilii, quamdiu dicto sacro Concilio generali pro bono unionis Ecclesiæ Dei videbitur condemnandum fore, et eadem sententia condemnat; alias vero pœnas, quæ pro dictis criminibus et excessibus inferri deberent juxta canonicas sanctiones, dictum Concilium arbritrio suo reservat declarandas et infligendas, secundum quod rigor justitiæ vel misericordiæ ratio suadebit ». In hac sententia non expressa est causa, ob quam Joannes Pontificatu deturbari potuerit, cum Ecclesia Catholica semper tenuerit primam sedem a nemine judicari posse, Romanosque Pontifices solius Dei judicio reservatos, neque Conciliorum valere decreta, nisi a Dei vicario confirmentur : cujus defensionis clypeo Joannes quidem tueri se voluerat, sed is clypeus excidebat ipsi e manibus, cum mox ex eo responso convinceretur ipsum non esse Pontificem, sed Gregorium qui ex ejusdem Joannis principiis a Pisano Concilio exauctorari non potuit. Itaque vera causa hæc fuit cur Joannes obnoxius fuerit Concilio, nempe ipsum, ut sæpe repetendum nobis fuit, vel non fuisse Pontificem, vel tantum ambiguum et propagati schismatis reum, et ambiguo Pontifice Concilium superius esse, quandoquidem auctoritatem præficiendi sibi non ambigui Pontificis a Deo acceperit Ecclesia. Lata porro ea sententia, Joannes episcopus Ostiensis, cardinalis Vivariensis, Concilii præses, universos compellavit, ut si quis celsioris inferiorisve dignitatis claro obscurove genere natus sententiæ adversaretur, assurgeret causamque diceret ; secus ejus silentium consensus vice habitum iri : ac nemine contra mutire auso, Ostiensis episcopus sacri cardinalium senatus nomine ratam habuit sententiam, nationumque præsides singuli earum auctoritate confirmarunt ; tum productum est Joannis papale sigillum, atque imperio Concilii ab Arnoldo aurifice diffractum, illiusque gentilitium stemma deletum, ac pristinum Balthasari nomen ipsi redditum : Joannes vero archiepiscopus Rigensis, qui ejus custodiæ nomine Concilii præfuerat, eo munere solutus pronuntiatus est, cum jam id regi Sigismundo demandatum esset.

24. *Joannes latam in se sententiam confirmat et exauctoratus custodiæ mancipatur.* — In eadem sessione facta fuere duo decreta : alterum ne cardinales sine Concilii imperio ad novum Pontificem creandum suffragia ferrent, ac si tenderent contra denuntiatum, abrogatam ea in re fore ipsorum auctoritatem; alterum ne unquam Balthasar Cossa aut Angelus Corarius, Petrusve e Luna ad papales apices vocentur, et sacrum anathematis fulmen non parituris intentatum. Legati etiam ad Balthasarem ipsum fuere nonnulli præsules, ut decretoriam ei sententiam exponerent, ac si quid luberet, in illam objiceret : petito temporis intervallo ipsi assensit : qui libens de quocumque jure, quod ad Pontificatum fingi posset, decessit, de quo publica confecta Monumenta [1] hæc referunt : « Prout per dictum sacrum Concilium lata et ab ipso Concilio processerat et dictata erat, ex sua certa scientia approbabat, ratificabat et emologabat, ac eidem processui contra eum ad ejus depositionem per Concilium factam acquiescebat et consentiebat, apponendoque manus ad pectus ejus, assertione libera affirmabat, jurans corporaliter suo proprio motu, quod nunquam contra eamdem sententiam contra ipsum sic, ut præmittitur, latam, quidquam opponere, nec contra eam reclamare publice vel occulte, aut ab ea appellare vellet, seu super papatu quandocumque controversiam

[1] Ext. in Actis post sess. 13.

opponere, nec aliquo unquam tempore de eodem papatu se quovis modo intromitteret, imo eidem papatui et juri, si quod in eodem sibi qualitercunque competierat, seu quod sibi nunc competebat, pure, simpliciter et absolute libereque et sponte cedebat, et renuntiabat, et ibidem omni modo, via et forma, quibus melius potuit, resignavit, cessit et renuntiavit expresse; et in hujus signum jam de camera sua crucem papalem amoveri fecerat, ac si vestes mutatorias habuisset, omnia et singula insignia papalia, sicut disposuerat dicta die Mercurii, qua dicta sententia fuit lata, tunc coram prælatis prædictis deposuisset; dixitque, quod nullo unquam tempore se pro papa gereret seu nominaret, aut nominari faceret, voluissetque quod ad ipsum papatum nunquam fuisset assumptus, quia ex post nunquam habuit bonum diem; et si contingeret casus', quod in futurum religeretur, nunquam suum præberet assensum, adjiciens tamen quod, si aliqua persona singularis post jam facta præmissa in sui personam quidquam criminis ulterius objicere vellet, ad ulteriorem processum contra eum habendum, seu graviorem pœnam in ipsum infligendam, quod in hoc seipsum defendere vellet sub dicti Concilii Generalis protectione, quod pro suo judice et defensore recepit; supplicans humiliter, quod in hoc et in aliis Concilium sacrum et regia serenitas ipsum haberent specialiter recommissum ». Hæc omnia in publicas Tabulas redacta fuere, deque iis prima Junii nationum præsides certiores facti [1]. Balthasar [2] vero a Sigismundo traditus est Ludovico comiti palatino Rheni, a quo in munitam aliam arcem traductus est, septusque custodia; de quo hæc Theodoricus e Niem :

« Die ultima mensis Maii prædicti dicebatur apud nos, quod dictus Balthasar dictam sententiam approbasset : scripsit enim ipsi domino regi Romanorum, ei supplicando et reducendo sibi ad memoriam plura beneficia, quæ ei contulerat, quod eum benigne tractaret ». Et infra : « Post hoc in principio mensis Junii prædictus Balthasar ductus fuit ad castrum Gotlenen prope Constantiam sub custodia prædicti Concilii, per aliquot dies, et ibi licentiati fuerunt sui familiares, et ad Constantiam venerunt, ne illis cooperantibus evadere posset, etc. Quo stante, aliquos Constantiæ tunc existentes sibi secretos per quemdam sibi secretum rogabat, ut sibi aliqua consolatoria scriberent sic afflicto : quod tamen ipsi facere non audebant, quod scripta eorum ad notitiam dicti Concilii pervenirent, et sic suspecti haberentur in illo : et quia etiam idem Balthasar hoc tarde postulabat, quia cum in honore esset atque potentia constitutus, prudentum et fidelium suorum sana sibi facta consilia, ut vitam suam emendaret et bene ageret, deridebat et efficere non curabat. Sensit igitur illud demum in effectu : Quid vultis? In virga veniam ad vos. Summus itaque locus bene regitur, cum is qui præest, vitiis dominabitur. Post hoc traditus et recommendatus fuit custodiæ domini Ludovici comitis palatini Rheni, qui est princeps probus, prudens et bonæ famæ, et est hic apud nos positus ad custodiam prædicti Concilii in absentia prædicti regis Romanorum per dictum dominum regem Romanorum, qui eumdem Balthasarem benigne pertractat, sibique providet de omnibus opportunis, et habet duos capellanos honestos secum dicentes officium et coram eo celebrantes, et quosdam honestos nobiles sibi in mensa ministrantes in loco spatioso et delectabili non catenatus, non constrictus : et ita de aliquibus audivi, qui bene sciunt ».

25. *Inducti a novatoribus ritus in porrigenda Eucharistia.* — In sessione XIII peracta quintadecima mensis Junii die, perorantibus Concilii causarum actoribus adversus hæreses, quæ in nonnullis orbis partibus pullulabant, atque impios aliquos sacerdotes, qui laicis vetere ritu abjecto, sub utraque specie, vel etiam post cœnam, nullo urgente morbo, Eucharistiæ sacramentum porrigebant, coercendos Synodali sententia postulantibus, sancitum [1] est illos, qui vetus Latinæ Ecclesiæ institutum temerarent, constitutis in hæreticos pœnis afficiendos :« Hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense in Spiritu sancto legitime congregatum adversus hunc errorem saluti fidelium providere satagens, matura plurium doctorum tam divini quam humani juris deliberatione præhabita, declarat, decernit, definit, quod licet Christus post cœnam instituerit et suis discipulis administraverit sub utraque specie panis et vini hoc venerabile sacramentum, tamen, hoc non obstante, sacrorum canonum auctoritas laudabilis, et approbata consuetudo Ecclesiæ servavit et servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam neque a fidelibus recipi non jejunis nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a jure vel Ecclesia concesso vel admisso : et sicut hæc consuetudo ad evitandum aliqua pericula et scandala est rationabiliter introducta, quod licet in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub utraque specie, postea a conficientibus sub utraque et a laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur; cum firmissime credendum sit, et nullatenus dubitandum integrum Christi corpus et sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini veraciter contineri, unde cum hujusmodi consuetudo ab Ecclesia et sanctis Patribus rationabiliter introducta et diutissime observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine

[1] Gobel. in Cosm. æt. VI. c. 49 et alii. — [2] Ext. de eo in Ms. Actis post sess. 12.

[1] Acta sess. 13.

Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare. Quapropter dicere quod hanc consuetudinem aut legem observare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum, et pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arcendi sunt et graviter puniendi per diœcesanos locorum seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ pravitatis in regnis seu provinciis, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum aut præsumptum, juxta canonicas et legitimas sanctiones in favorem Catholicæ fidei contra hæreticos et eorum fautores salubriter adinventas ». Decretum præterea, ut hæc sanctio ad Ecclesiarum præsules et eorum gerentes vices transmitteretur. Deinde renuntiati fuere ex singulis nationibus lectissimi judices, qui causas eorum cognoscerent, qui de hæresi postularentur, ac Joannis Hus causa jam ante agitata exequi accuratius jussa.

26. *Gregorii XII litteræ ad Concilium productæ.* — In sessione decima quarta productæ sunt Gregorii XII litteræ [1] exaratæ Arimini III id. Martii, Pontificatus anno nono, quibus ille, Joanni Dominico tit. S. Sixti presbytero cardinali, Joanni patriarchæ Constantinopolitano designato, nuntiis Wernero archiepiscopo Treverensi, Ludovico comiti Palatino Rheni et Carolo Malatestæ Ariminensi toparchæ, provinciam dederat, ut Concilium Constantiense confirmarent, ea lege ut Balthasar æmulus non modo illi non præesset, verum ab illo prorsus removeretur. Cum itaque prædicta rerum conversione id actum esset, Joannes Dominicus Concilium Gregorii nomine coegit ex hac formula:

« Quia sanctissimus dominus noster dominus Gregorius papa XII audivit, intellexit atque multipliciter est informatus de celebri fama hujus sanctæ congregationis pro generali Concilio Contantiensi in Christi nomine congregatæ, idcirco idem dominus noster avidus Ecclesiasticæ unionis et reformationis et exstirpationis hæreticæ pravitatis commissionem fecit, prout in ejusdem litteris nunc lectis dignoscitur contineri : cujus quidem commissionis et mandati vigore ego Joannes, miseratione divina tit. S. Sixti presbyter cardinalis, Ragusinus vulgariter nuncupatus, pro me et collegis meis in hac parte hic existentibus, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, auctoritate ipsius domini nostri papæ, quantum ad eumdem spectat, ut prædicta sancta unio, reformatio et hæreticæ pravitatis exstirpatio, Deo auctore, meliorem sortiantur effectum, et ut sub diversorum professione pastorum dissidentes Christiani in unitate sanctæ matris Ecclesiæ et charitatis vinculo conjungantur, istud sacrum Concilium generale convoco, et omnia per ipsum agenda auctorizo et confirmo juxta modum et formam prout in litteris domini nostri nunc lectis plenius continetur ».

27. *Pars quæ Gregorium et quæ Joannem erant secutæ conjunctæ sunt, et Gregorius abdicat.* — Edita tunc sanctio fuit [1], qua fidelium multitudinem, quæ Joannem XXIII agnoverat, et alteram quæ Gregorium XII coluerat, sub uno capite Christo mutuo fœdere coalescere promulgatum est, eam legente Bartholomæo archiepiscopo Mediolanensi : « Cum principium cujuslibet rei potissima pars sit, ut principium decens et amabile Deo, et possibilis Ecclesiæ redintegratio fiat, sacrosancta generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata, Ecclesiam Catholicam repræsentans, ut istæ duæ obedientiæ, videlicet illa, quæ profitetur Joannem XXIII olim fuisse papam, et illa quæ profitetur dominum Gregorium XII esse papam, uniantur una alteri, et altera alteri conjungantur sub capite Christo, dictas convocationem, auctorizationem, approbationem et confirmationem nomine illius domini, qui in sua obedientia dicitur Gregorius XII nunc factus quantum ad ipsum spectare videtur, quia abundans ad certitudinem pro bona cautela nemini nocet, sed omnibus prodest, in omnibus et per omnia admittit, et amodo has supradictas obedientias conjunctas, et unitas esse decernit, et declarat in uno corpore Domini nostri Jesu Christi et hujus sacri universalis Concilii generalis in nomine Patris, et Filii, et Spritus sancti ». Abrogatæ dein fuere sententiæ, quæ antea a Joanne in Gregorium et sectatores, vel ab hoc in Joannem latæ : tum pristina munera dignitatesque iis, qui Gregorium coluerant, confirmata. Sancitum etiam ut in publicis Monumentis nulla de Romano Pontifice aut Sede Apostolica facta mentione, annus regis Romanorum adscriberetur.

His gestis Joannes Dominicus cardinalium cæterorum osculo et amplexu exceptus, inter Franciscum Venetum et Antonium Aquileiensem presbyteros collocatus est. Deinde divina peracta re, Carolus Malatesta, cui a Gregorio deponendi ejus nomine Pontificatus commissa fuerat procuratio, perlecto ejusdem Gregorii ea de re Diplomate, a Concilio postulavit, an tum cedere gradu conduceret, an vero rem ad Petri e Luna abdicationem extrahere, rogatisque sententiis, responsum Constantiæ abdicationem eam faciendam antequam Niciense colloquium celebraretur, experireturve Synodus an Petrus e Luna Pontificia insignia ponere vellet. Carolus itaque Malatesta habita oratione ex proposito themate : *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis*, hac formula Gregorium Pontificatus jure abeuntem induxit :

« Ego Carolus de Malatestis Arimini et nonnullarum aliarum terrarum in temporalibus vi-

[1] Acta sess. 14.

[1] Ext. in Ms. sess. c. 14.

carius, necnon provinciæ Romandiolæ rector, pro sanctissimo in Christo patre domino Gregorio divina providentia papa XII et sanctæ Romanæ Ecclesiæ generalis, atque ejusdem sanctissimi domini nostri papæ procurator, habens ad infrascripta plenum speciale et irrevocabile mandatum, quemadmodum constat per Bullam authenticam sanctissimi domini nostri prædicti proxime lectam, nulla oppressus aut coactus violentia, aut nullo ductus errore, ut omnibus aperte pateat per effectum, quanta sinceritate quantaque cordis affectione sacram unionem et redintegrationem Christianorum in unitate sanctæ matris Ecclesiæ prosecutus fuit, prosequaturque per viam etiam renuntiationis inclusive, pure, libere et sincere procuratorio nomine ipsius sanctissimi domini nostri Gregorii papæ XII, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, renuntio et cedo expresse in his scriptis realiter et cum affectu juri, titulo et possessioni quod, quem et quam ipse habet in papatu, et resigno nomine præfati domini nostri papatum et omne jus papatus, titulum et possessionem, quod, quem et quam habet coram Domino nostro Jesu Christo, qui Ecclesiæ suæ sanctæ est caput, et sponsus in hac sacrosancta Synodo, et universali Concilio sanctam Romanam et universalem Ecclesiam repræsentante ».

28. *Novi cardinales a Concilio creantur, et cardinalatus jura sibi reservat Gregorius.* — Admisit eam Gregorii abdicationem Synodus,'et divinas laudes ob conciliatam feliciter conjunctionem Deo persolvit. De qua abdicatione meminit cum hoc insigni elogio S. Antoninus [1] : « Gregorius, vir sanctus, utpote qui Ecclesiæ et unionem et reformationem semper optaverat, per Carolum Malatestam procuratorem ad hoc suum omni juri suo, quod in papatu haberet, renuntiavit solemniter, hoc petentibus congregatis in Concilio, et expedire unioni faciendæ indicantibus ». Cumque cardinales novum Pontificem sine Concilii assensu renuntiare, ut vidimus, vetiti fuissent, rogatus est Sigismundus Romanorum rex, ut ad id regiam auctoritatem adhiberet : quod ab ipso egregiis litteris [2], quas jam ante exararat, productis promissum. Confirmata etiam tunc fuere omnia Gregorii gesta, quæ a ratione non abhorrerent, ac pronuntiatum sanctionem de non eligendo iterum Gregorio non ad ipsius ignominiam tanquam idoneus Pontificatui esse non posset, sed pro Ecclesiæ pace editam fuisse. Illum etiam, atque alios ipsius partium cardinales, Antonium episcopum Portuensem Gregorii nepotem morum probitate spectatissimum, Joannem tit. S. Sixti, Gabrielem tit. S. Clementis, qui in Pontificatu Eugenii IV nomen tulit, Græcosque Latinæ Ecclesiæ conjunxit, Angelum tit. SS. Petri et Marcellini, Bandellum tit. S. Sabinæ presbyteros, et Petrum S. Mariæ in Cosmedin diaconum cæterorum cardinalium numero aggregavit. Publico vero Diplomate idem Gregorius paucis post diebus cum Malatesta ejus nomine Pontificatum posuit, necdum rei gestæ fama ad ejus aures pervenerat, cum cardinalitiam purpuram sibi reservavit [1] :

« Gregorius, etc. ad futuram rei memoriam.

« Quia disposuimus pro exstirpatione detestandorum schismatum et reintegratione unionis Christianorum renuntiare juri papatus, ex qua causa non reperitur fuisse renuntiatum per aliquem Romanorum Pontificum, conceptumque fuit in conclavi, dum de præparatoriis tractaretur, quod tempore et loco congruis in casu renuntiationis ante renuntiationem provideretur de statu congruo Pontificis assumendi, sicut decens videbatur, et ab omni mente rationabili pro honore papatus et Ecclesiæ est intuendum : nosque ad apicem summi Apostolatus postea assumpti, ideo de consilio et assensu tunc venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium ante eorum recessum a nobis quasdam Ecclesias nobis reservavimus, quibus propter schisma postea exortum caruimus, prout etiam nunc concepto in tali renuntiationis casu provideri debere nobis de dignitate cardinalatus Romanæ Ecclesiæ in loco personalis conventionis ante renuntiationem ipsam si contingeret : quæ provisio sine nostra auctoritate procedere non poterat juridica. Ad removendum igitur oppositam indecentiam, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium consilio et assensu, et de plenitudine Apostolicæ potestatis statuimus et ordinamus, quod renuntiantibus nobis jura papatus, ut præmittitur, per nos ipsos vel procuratores sive procuratorem nostros, sit in nobis realiter et actualiter cum honoribus et emolumentis dignitas et officium cardinalatus Romanæ Ecclesiæ, quæ dignitas virtualiter includitur in papatu, sicque et intentionabiliter in nobis permansit in casu renuntiationis, et hinc per alias certi tenoris litteras dignitatem hujusmodi cardinalatus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ de eadem potestatis plenitudine nobis in casu renuntiationis hujusmodi reservavimus, a qua fuimus assumpti. Nulli ergo, etc. Datum in Montefloro Ariminensis diœcesis XVI kal. Augusti, Pontificatus nostri anno IX ».

Nec solum cardinalitiam dignitatem, verum Apostolici ærarii præfecturam, cum e papatu discessit, gerendam reservavit, quod munus antea Antonio episcopo Portuensi dicto cardinali Bononiensi abrogarat, qua de re Constitutione edita hæc sanxit :

« Gregorius, etc. Volentes etiam ulterius,

[1] S. Ant. III. p. bl. XXII. c. 4. § 2. — [2] Ext. in Act. ses. 14.

[1] Greg. XII. lib. ult. Ep. cur. p. 47.

prout expedit, providere ex eisdem causis rationabiliter nos moventibus, si contingat nos papalui per nos vel procuratorem aut procuratores nostros cedere, dicti camerariatus officii potestatem ac jurisdictionem et omnia ac singula ad ipsum de jure vel consuetudine aut alio quovis modo et forma spectantia, ex nunc nobis tenore præsentium de plenitudine potestatis præfatæ, Constitutionibus Apostolicis et consuetudinibus aut aliis quibuscumque contrariis non obstantibus, integre reservamus, usquequo constiterit nobis de successore nostro futuro summo Pontifice canonice esse provisum et per ipsum de dicto camerariatu fore dispositum, qui intendimus ipsum non tenere ulterius nec habere ullo modo. Nulli ergo, etc. Dat. in Montefloro Ariminensis diœcesis VI id. Julii, Pontificatus nostri anno IX ».

29. *Gregorius creatus perpetuus Piceni legatus et alia amplissima ei attributa.* — Consultum fuit [1] ampliore munificentia a Synodo Constantiensi Gregorii dignitati, quam ipse cogitasset, cardinalitium enim munus Picena legatione exornarunt, ut refert præter alios plures S. Antoninus [2] : « Patres, inquit, venerandum illum et omni laude dignissimum antiquum dierum, ex Gregorio ad Angelum primum nomen suum reversum, legatum instituerunt in Picentibus consistentem ». (1) Decretum id fuit [3] die Julii quintadecima, ex quo nonnulla delibanda conjungemus superioribus, ne eadem repetere cogamur : animadvertens itaque Synodus pium Angeli facinus, qui antequam experiretur, an Petrus e Luna æmulus vellet honore abire, Pontificatu se abdicaverat, ipsum agente Sigismundo rege in episcoporum cardinalium ordinem adscivit, ut principem locum post summum Pontificem teneret : si vero Petrus e Luna similiter cederet gradu, et ambos Constantiensi Concilio interesse contingeret, controversiam, quam cum illo habuerant, diremptum iri : legationem vero, quæ numquam revocari posset, his verbis decrevit : « Insuper dicta sancta Synodus statuit, ordinat et decernit quod dictus dominus Angelus, quoad vixerit, sit sanctæ Sedis Apostolicæ in provincia Marchiæ Anconitanæ et præsidatus Farfensis, cum provisione, salario, gagiis, muneribus et honoribus solitis cardinalis legatus de latere in spiritualibus et temporalibus, atque vicarius generalis irrevocabiliter permansurus, cum omnibus et singulis facultatibus et auctoritatibus hujusmodi legatorum, quæ legatis talibus concedi per Sedem Apostolicam in forma plenissima consueverunt, quodque eidem domino Angelo favores et gratiæ Sedis Apostolicæ in præbendis, beneficiis et aliis provisionibus largiflue impendantur ». Cavit etiam Synodus Angeli quieti, ne ulla unquam lis de iis, quæ in Pontificatu gesserat, ipsi moveretur, omnique onere respondendi in judicio, absolutum pronuntiavit. His addit Theodoricus Niemius [1] :

« Die tertia mensis Augusti venerunt nova ipsi Concilio quomodo Angelus Corarius olim Gregorius papa XII, nunc episcopus Portuensis, postquam intellexit cessionem sui papatus per dictum dominum Carolum de Malatestis procuratorem suum ad hoc per eum solemniter constitutum publice factam, ut superius tactum est, convocatis suis curialibus et cardinalibus, necnon prælatis et clero, qui sibi ut papæ tunc adhærebant et credebant in partibus illis, in publico consistorio gaudenter et sponte approbavit, laudavit et confirmavit omnia in ea parte gesta pro ipso per dictum Carolum. Quo facto illico deposuit mithram Pontificalem, necnon colobium, et omnia Pontificalia seu insignia papalia, etiam ibidem præsentibus omnibus, cum solemni protestatione, quod illa numquam de cætero resumere vellet, imo omni modo quo posset procurare intenderet, quod præfata unio fieret in Ecclesia universali ». Hoc ille facto eximio calumnias sibi aspersas detersit, larvamque Petro e Luna antipapæ detraxit, ut ab omnibus posthac impostor agnosceretur. Ipse vero, utpote senio confectus, haud diu post vivere desiit [2].

30. *Petrus e Luna in judicium vocatus, et pœnæ in eum decretæ.* — Petrus autem e Luna, qui antea tot mendaciorum fucis vulgaverat Gregorii culpa accidisse, ne in Saonensi indicto conventu pax Ecclesiæ restitueretur, quamvis Gregorius egregium demissionis exemplum ei præbuisset, aperto scelere schisma extrahere nisus est, adeo ut etiam suis fuerit horrori. Ad frangendam vero ejus pertinaciam in prædicta sessione XIV edita sanctio est, quamvis Petrus ipse e Luna voluntariam abdicationem pluries nuncupato sacramento spopondisset, et etiam tum omnium exspectationem delusisset, cum Concilii nomine missis oratoribus conveniendum, ut excurrente decem dierum intervallo, nullis additis ambagibus Pontificalia insignia poneret, ac si id abnueret, hæ in eum pœnæ decretæ fuerunt :

« Si non fecerit, dicta sancta Synodus ipsum

[1] Gobel. in Cosm. æt. VI. c. 94. — [2] S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 4. § 2. — [3] Act. sess. 14.

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII. — [2] S. Ant. sup. § 2. Nancler. et alii.

(1) Gregorius Pontifex hoc anno die IV Julii Pontificatu cessit, eo ritu et forma, de quo annalista hic. Id unum modo addendum superest. Pontificia destitus auctoritate Gregorius intra cardinalium ordinem substitit. Hanc vero posteriorem dignitatem ita tenuit, ut nulli tamen cardinalitio titulo adscriptus fuerit. Ideo in subscriptione Epistolæ ad Concilium datæ *Racaneti die* VII *Octobris* hoc se titulo ornat : « Angelus episcopus S. Romanæ Ecclesiæ cardinalis. » Ex quo intelligimus episcopi Prænestini titulum non statim ab abdicato Pontificatu obtinuisse. MANSI.

dominum Petrum ex nunc prout ex tunc pronuntiat, decernit et declarat fuisse et esse notorium schismaticum, antiqui schismatis nutritorem, defensorem, fautorem, approbatorem, incorrigibilem et pertinacem hæreticum, a Catholica fide devium, promissionum, votorum et juramentorum suorum transgressorem, et Ecclesiam Dei notorie scandalizantem, et propterea omni honore et dignitate etiam papali, se reddidisse indignum, ipsumque per sacros canones fore abjectum, ejectum, privatum et præcisum ab omni jure seu possessione et detentione, quæ habet, seu se prætendit habere in papatu, mandando, præcipiendo et inhibendo eidem, ne se amplius pro Romano Pontifice gerere præsumat, omnibus Christi fidelibus, etiam si imperiali, regali, cardinalatus, Pontificali aut alia quavis Ecclesiastica vel sæculari dignitate præfulgeant, ne eidem Petro aut ejus successoribus in hac parte postea obediant, pareant vel intendant, aut auxilium, consilium vel favorem præstent ullo modo, sed eum tanquam schismaticum, Ecclesiasticæ unionis perturbatorem et hæreticum vitent et persequantur toto posse, bona fide, realiter et cum effectu, et huic sacro Concilio, ac futuro per Dei gratiam Romano Pontifici eligendo, contra dictum Petrum, ejus successores, fautores atque sequaces, quos etiam dicta Synodus tanquam schismaticos et hæreticos vult persequi et haberi, assistant fideliter et cum effectu, etc. » Ut vero Sigismundus cum rege Aragonum et Petro e Luna in congressum et colloquium venerit, ut illum ad voluntariam abdicationem flecteret, dicetur inferius : nunc de justa in hæresiarcham lata sententia dicendum est.

31. *Joannes Hus fugam bis tentat, et in vincula conjicitur.* — Non modo ad schisma exstinguendum, verum ad Joannis Wicleffi et Joannis Hus hæresim exscindendam omni studio Patres incubuere. Accessisse Constantiam Joannem Hus (1), ineunte Novembri superioris anni, cum primum præsulum cœtus iniri cœpti sunt accepta, ut aiunt, a Sigismundo fide publica, ut se in celeberrimo illo totius orbis Christiani theatro ostentaret, atque invidiam, quam in se ex impietate concitaverat, in adversarios detorqueret : sed illum insanæ spes fefellerunt ; nam ut Coclæus narrat[1] : « Hus ubi Constantiam venit, et vidit longe aliam ibi disceptandi rationem esse in cœtu doctissimorum ex omni natione hominum, quam Pragæ in capella Bethleem coram laicis novarum rerum cupidis, aut in aula coram nobilibus Ecclesiasticorum censuum avidis, aut etiam in foro coram minaci et clero infesta plebe. Vidit item notos et sibi jam diu infensos e clero Bohemico adversarios ad accusandum paratos et instructos, cœpit de

[1] Cocl. hist. Huss. l. II. Jo. Naucl. p. 12. gen. 48 et alii.

(1) Joannes Chrystaminus Hus, de quo sermo hic in Annalibus, natus in oppido hujus nominis in Bohemia, Hus, dignitate sacerdotem, professione theologum in Pragensi Universitate egit. Cum Hieronymus Pragensis ex Anglia libros Wikleffi secum tulisset in Bohemiam, et cum amicis communicasset, hæresis virus Hussus ex eo fonte hausit, ait Andreas Ratisponensis in Chronico. Quo semel imbutus late in populos spargere cœpit, illud ea occasione factum credo, cum orto inter Theologos Pragenses dissidio, nationum cæterarum theologis inde abeuntibus, solis e Bohemia theologis tota Pragensis Academia commissa est, quod accidisse anno MCDVIII Andreas ibidem affirmat, addens pariter dissidii hujus originem et fomentum Joannem Hus præbuisse. Fretus igitur victoria, favore Wenceslai regis Joannes hæresi suæ longe lateque per regionem illam propagandæ tamdiu incubuit, donec ad Concilium se contulit. Constantiam anno præcedenti pervenit ibique jussus continere se a novis dogmatibus spargendis, donec a Concilio discuterentur, cum aquiescere recusasset, traditus est in custodiam in cubiculo quodam palatii Pontificii, ut legitur in Diario Cerretani, oculati testis, apud Bzovium in Annalibus. Dies capturæ designatur ibi XXVIII Novembris superioris anni MCDXIV, et ex litteris oratorum quos Universitas Coloniensis ad Concilium miserat, satis constat, die XVII Januarii hujus anni MCDXV carcerem jam subiisse ; ita enim in litteris illis ea die scriptis ad Universitatem : « De Joanne Hus capto et detento per Concilium, suo tempore scribemus ». Si igitur fugam ille tentavit die III Martii et ab ea retractus iterum custodiæ traditus fuit, qua de re dubitare nos minime permittit Ulricus de Reichental oculatus testis apud annalistam hic, fugam hanc molitum illum oportet cum jam clausus carcere detinebatur. Neque enim sive cum annalista hic hæretici detrusionem in carcerem retrahere post fugam illam possumus ; neque cum Pagio in Vita Joannis XXIII pro die III Martii legendum in Reichental ducimus diem XXIII Novembris, neque tandem cum Jacobo Lenfant in Historia Gallica Concilii Constantiensis fugam Hussi fictam et commentitiam judicamus. Forte tamen retractum ex fuga Hussum cum minus caute custodiri posse in priori carcere Patres arbitrarentur, transferendum illum censuerunt in castrum Gotebliæ, urbi Constantiæ vicinum, ubi detinebatur die XVIII Maii anni hujus, ut ex litteris oratorum Coloniensium ea die scriptis discimus.

Agendum hic esset de violata a Patribus securitatis fide a Sigismundo rege Husso data, sed cum hanc provinciam annalista occupaverit, et novi nihil occurrat, ideo lectores ad Annales remitto. Verum ne quis silentium hoc meum perinde accipiat ac ingenuam de culpa a Patribus commissa confessionem, adnotasse juvat, Concilium eam securitatis fidem quam Sigismundus Husso concesserat, ideo neglexisse, quod Hussus, a Concilio licet inhibitus, hæresim tamen audax prædicaret atque doceret. Quam sane præcepti transgressionem in re tanti momenti gravissime coercendam Patres merito censuerunt. Hæc pro se Patres cum reponerent Husso, respondebant quidem Bohemi virum illum dum Constantiæ ageret, quietum se domi tenuisse ; quare nonnisi per summam impudentiam eam calumniam viro modestissimo imputari. Vera tamen opposuisse Patres ex eo deduco, quod Hussus ne carcere quidem clausus ab hæresi docenda se continuerit. Hæc enim de illo scribit Laurentius Byzinius, Pragensis urbis tunc *cancellarius*, et Hussi studiosus, in eo quod tunc scripsit, Diario belli Hussitici, vulgato a Ludewig Reliquiar. to. VI : « In ipsa captivitate multas Epistolas et scripta utilissima (ita de hæretico hæreticus) scribebat amicis in Constantia præsentibus, quæ scripta ad Bohemiam caute destinabantur. Ibi scripsit de mandatis Dei, et oratione Dominica. Item qualiter committitur peccatum mortale ; de cognitione Dei ; de tribus hostibus hominis ; de pœnitentia ; de Sacramento Corporis et Sanguinis Domini ; de communione utriusque speciei ». Hæc scriptor, Hussitis minime suspectus, cujus testimoniis Hussus pervicaciæ reus tenetur, et Constantienses Patres a calumniæ accusatione liberantur.

Hieronymus Pragensis, quem par cum Joanne Hus causa in pœnam non dissimilem adduxit, vir fuit, teste Andrea Ratisponensi, laicus, natione Bohemus, magister in artibus, librorum Wikleffi lectioni addictus, unde hæresim accepit, quam Bohemis palam tradere cœpit anno MCDII, ut legitur in articulis contra illum datis, vulgatisque in Actis editis Concilii Constantiensis num. 17. Constantiam, postquam captum novit Joannem Hus, se contulit ; sed cum Hussi causam in dies abire deteriorem intelligeret, hospitium illud cautus deseruit. Ita ille de se testatus est in ea quam habuit apud Patres Concilii oratione apologetica. Sed fugiens misere incidit in ministrum quemdam Joannis Bavariæ ducis, filii Ruperti regis olim Romanorum, a quo agnitus et detentus juxta oppidum Hyrsaw, ait Andreas Ratisponensis, retractus fuit Constantiam Patribus Concilii judicandus. Oblatum fuisse Concilio a duce Bavariæ, comite Palatino Rheni die XXIII Maii, seu feria V Pentecostes ex Epistola XII oratorum Coloniensium discimus. Reliqua ex annalista petes. MANSI.

fuga circumspicere, facile considerans se Patribus de tot excitatis in Bohemia adversus clerum et omnem religionem malis satisfacere non posse, nisi per publicam revocationem et pœnitentiam, ubi adversariis suis liceret libere et absque omni metu, et furentis plebis terrore dicere ac testari contra ipsum de omnibus injuriis clero templisque et universæ Catholicæ religioni per ejus prædicationes illatis. Ut igitur fuga omne periculum evaderet, hanc fugiendi rationem adinvenit : quippe conduxit currum rusticanum, in quem clam ascendens, abdidit sese straminibus undique tectus ». Addit ex Ulrico Reichental [1] oculato teste, aliam arreptæ a Joanne Hus fugæ causam, illum nimirum in hospitio suo divinam rem sæpius peregisse magno populi concursu : quod cum episcopus Constantiensis comperisset, vereretúrque ne vir pestifer, qui etiam anathemate devinctus non sine ingenti flagitio sacra attrectabat, gregem inficeret, ut in eo loco sacrorum præses sacra ipsum operari vetuit, populoque præcepit ne operanti interesset ; cumque Hus mandata episcopi infringeret, cumque subdita Ecclesiasticæ severitatis formido invasisset, recurrente Dominica tertia Quadragesimæ, qua canitur sacer versiculus : *Oculi*, etc., se in curru Henrici Latzemboch fœno et stramine onusto condidisse. Henricum autem ipsum, cui Joannis Hus observandi cura demandata erat, consulem urbis adiisse questumque de fuga Joannis Hus. Ex quo manifeste colligitur postulatum jam judicio fuisse Joannem Hus, atque illi imperatum, ne Constantia excederet, donec accepisset sententiam. Cum itaque a Sigismundo chirographum impunitatis obtinuisset, ut judicio cum adversariis experiretur, staretque sententiæ Concilii [2], judiciumque antequam illa ferretur fuga eludere tentarit, patet tum ab ipso fidem publicam, quam Sigismundus ei dederat violatam, nec violatori servandam fuisse. Constantiensis itaque consul forensi satellitio stipatus fugientem insecutus est, atque in stramine latitantem comprehendit : cumque ad palatium episcopale duceretur, et acceptam ab rege fidem prætexeret, illi a Latzemboch responsum est, ut habet apud Cochæum Ulricus Reinchental : « Ita decretum est, ut causam tuam justifices, ne sit hæretica, aut moriaris ni revoces ». Inter quas voces Joannes Hus ex equo, cui fuerat impositus desiliens, iterum in fugam se conjecit, turbæque Bohemorum confertæ immiscuit, sed a forensibus apparitoribus demum abreptus est, atque in Prædicatorum ædibus traditus custodiæ, ubi illum pii et docti viri adiere, ut ab hæresi ipsum revocarent.

32. *Hussitæ turbas movent pro eo liberando.* — Interea ejus studiosi Bohemiæ et Poloniæ proceres excitarunt, ut illius causam sustentarent, questi nimirum non servatam esse datam a Sigismundo rege fidem, atque etiam Sigismundum ipsum permovere, ut posceret datæ a se Joanni Hus syngraphæ jus non infringi, atque adeo causam ejus de fide orthodoxa cognosci, ac si quid contra divina oracula et fidem sentire convictus esset, Concilii voluntati se subjiceret. Sed cum Patres magna consilii maturitate expendendam Joannis Hus causam, librandasque illius probationes suis ponderibus existimarent, non ferentes moram Bohemiæ proceres, supplicem libellum [1] Patribus porrexere, quo et causas accessus Joannis Hus ad Synodum, traditæque a Sigismundo rege syngraphæ exposuere : tum expostularunt Bohemicam gentem ab obtrectatoribus, ut ipsi mendaciis hæreticorum circumventi aiebant, in invidiam et crimen hæreseos adduci, quorum libelli potiorem partem ex Mss. Actis decerpimus, cum exinde ad confutandas hæreticorum calumnias argumenta peti possint.

« Reverendissimi patres et domini. Nobiles domini Bohemiæ ac Poloniæ nationum hic præsentes coram vestris paternitatibus proponunt qualiter serenissimus princeps Sigismundus Romanorum et Hungariæ rex, fama audita et dissensione in regno Bohemiæ, ipsiusque regni honori tanquam hæres et dominus successivus volens succurrere, misit nobiles dominos Wenceslaum de Ruba et Joannem de Clius hic præsentes, ut magistrum Joannem Hus inducere velint et assecurare regio salvo conductu et nomine, quatenus pro expugnanda dicti regni Bohemiæ et sua sinistra infamia sub salvo conductu ipsius domini regis et sub sacrosancti imperii protectione et defensa patenter ipsi magistro Hus datis exhibitis, venire velit ad Constantiense generale Concilium, et ibi cuilibet parti se opponenti de fide sua publicam reddere rationem : quod et fecerunt prædicti domini una cum prænominato magistro Joanne Hus. Cum autem prætactus magister Joannes Hus sub dicto salvo conductu libere pervenisset, ex tunc captus est, et graviter nulla audientia prævia carceratus, et hucusque tam compedibus, quam fame et siti angustiatur : quamvis autem olim per Pisanum Concilium damnati hæretici hic libere steterunt et demum libere recesserunt, ipse tamen magister Hus prædictus nec convictus nec damnatus, sed nedum auditus, sicut præmittitur, captus est ; ubi tamen nedum hic regum aliquorum seu principum electorum, sed et Universitatum pro tunc erant ambassiatæ et, quamvis dominus rex prædictus una cum dominis hic præsentibus cum magna postularet et rogaret instantia, ut ita ipsius salvi conductus provideretur honori, ut dictus magister Hus audiatur

[1] Ulricus Recheut. apud Coci. I. II. — [2] Ext. I. III. Bohem. in Actis Ms. Conc. Const. sess. 10.

[1] Ext. in Act. Ms. sess. 10.

publice, et de fide sola reddat rationem; et si convictus fuerit pertinaciter quidquam contra Scripturam sacram et veritatem asserere, quod in eo dictamini et decisioni Concilii debeat subjacere, etc. » addidere preces, ut in rogandis sententiis institueretur ordo.

Jactata tum multa fuere ad Joannis Hus efferendas partes conflandamque Synodo invidiam, ex quibus tamen facile æquitas Patrum efflorescit, ac veritas historiæ magis enitet. Non violatam enim fidem publicam in Joanne Hus e fuga abducendo demonstratur, cum Sigismundus, ad quem Bohemicæ coronæ jura post Wenceslai obitum devolvenda erant, vindicandæ ab hæresi vel illius suspicione Bohemiæ sollicitus, procerum opera Joannem Hus novæ sectæ turbarumque omnium in regno subortarum auctorem, data syngrapha allexit ad Concilium, ut hæresis infamia se liberaret, ac si impie de fide sentiret, recte sentiendi normam ab Synodo acciperet: non ita illius se incolumitatem tutaturum spopondit, ut si novæ hæreseos auctor foret, neque ea damnata ex Synodi Œcumenicæ sententia orthodoxam fidem profiteretur, legum severitati non subesset: id quod ex ipsius Sigismundi supplici ad præsules libello constat, cum de fide tantummodo Joannem Hus vocari in judicium poposcit, qui si erraret, ex Synodali decreto errorem deponeret: neque enim obstrinxisse se illi fidem noverat, ut in Synodo hæresim profiteretur pervicaciter, spretisque Concilii Œcumenici sacrosanctis decretis, ad suos, quos impietate contaminarat, triumphatoris instar reverteretur. Si ergo Joanni Hus regia syngrapha non profuit, sibimet culpam adscribat: qui enim illam acceperat, ut se de hæresis crimine in Synodo purgaret, vel illius staret sententiæ, regiam fidem fefellit illusitque Sigismundo, dum Concilii sententiam contempsit, quocirca rex idem tuendæ Hussi incolumitatis onere solutus est; neque etiam Bohemi alia lege pactionem de salute servanda a Concilio contenderunt, quam ut ipse Joannes Hus Synodalibus decretis obtemperaret, quippe quæ non alia de causa vel ratione facta fuisset.

Cum ergo Joannes Hus anathemate damnatus, contra Constantiensis antistitis imperia sacrum faceret, ut ait Ulricus Reichental, licuit eidem episcopo in illum lege agere: cumque etiam in celeberrimo Patrum cœtu hæresim pertinacissime tueri non perhorruerit, ob id flagitium canonum severitati fuisse obnoxium patet: si enim interimenti hominem regia syngrapha prodesse non debuerat quomodo tandem plura millia animarum interimere satagenti præsidio esse debuit? Neque enim revocabatur in dubium, si evasisset, magnam illarum stragem facturum, denique ut concepta a Sigismundo fert, Sigismundum ipsum ab omni perfidiæ suspicione liberat egregie Coclæus, dum historiæ Joannis Hus hæreticum scriptorem refellit: « Addit, inquit, regem promisisse scripto salvum conductum, ad secure eundum illuc, redeundum inde in Bohemiam. Verum hoc non reperitur in formula salvi conductus, quam mox subjungit: et quanquam in Actis multas Joannis Hus querelas interserat, et propria ipsius ad regem supra dictum verba, tamen nusquam reperio illum de violata sibi fide publica adversus papam, regem aut Concilium expostulasse. Quod autem nobiles quidam Bohemi expostularunt magis libertati militari, quam justitiæ aut disciplinæ Ecclesiasticæ tribuerint, aut enim ignorarunt, aut dissimularunt Joannis Hus fugam et mentis obstinationem. Sed esto, quod promiserit rex etiam ad redeundum salvum per omnia conductum, non erat rex major Deo, nec fide, nec justitia, neque Concilio. Fecit ergo quantum decuit, aut licuit ». Hæc ille.

33. *Hæreticorum calumniæ in Concilium confutantur.* — Quod ad Concilii Patres attinet, quos multis probris lacerant hæretici Hussiticæ impietatis successores, laude dignissimos fuisse constat, atque in primis salutis sponsionem Joanni Hus illos minime dedisse patet ex dictis superius, ac proinde fidem non violarunt: cumque in religionis causa Sigismundo auctoritate antecellerent, quidquid ille tandem cum Joanne Hus pactus foret, non obstricti erant ad standum illi pactioni: quam enim ignominiam suscepissent, et nomne Dei causam prodidissent, si hæresiarcham elabi sivissent? Nonne Sigismundus Concilii proditor censendus fuisset, si Joannem Hus vocasset Constantiam, ut Patribus et fidei insultaret, liberumque dein dimisisset, ac si Patres ab omnibus commendati sunt in Joanne XXIII e fuga abducendo dum schisma extrahebat, numquid pari jure laudandi, dum hæresiarcham e fuga retraxerunt? Et si nullus perfidiæ notam ob Joannem comprehensum, dum ab officio discedebat, quamvis ampliorem longe libertatis sponsionem accepisset, impegit: ita pariter in causa Joannis Hus, cum gravius delinqueret, aspergenda non est: ut vero in Joannem Hus legum æquitas servata sit, ex Actis Synodalibus referamus. Adscribit divinæ Providentiæ Coclæus [1] Hussum ipsum in illa Joannis XXIII e Concilio Constantiensi fuga e carcere non evolasse, dum illius custodes qui e Joannis erant magnaque a Bohemis sperare præmia potuissent, si eum vinculis solvissent, claves carceris regi Sigismundo et Concilio tradiderunt, quamvis magno hypocrisis lenocinio plures libellos in carcere de pietate Christiana ad ipsos demulcendos exarasset: sed fraudulenta consilia ex sententia ei non successere: « Quod, inquit Coclæus, « singulari Dei nutu et providentia factum esse arbitror, ne Hus in Bohe-

[1] Cocl. hist. Huss. l. II.

niam rediens majora perpetrasset adversus clerum et Ecclesiam mala, quam unquam perpetraverat antea ». Joannis itaque Hus causæ cognitione ad Concilium Œcumenicum delata, Andreas Poznaniensis episcopus in sessione quinta [1], die Aprilis sexta decretum de Wicleffi damnanda memoria, et Joannis Hus excutienda causa perlegit.

34. *Judices e singulis nationibus delecti ad hæreticorum causam cognoscendam.* — In sessione sexta renuntiati [2] sunt judices e singulis nationibus ad ejusmodi causam cognoscendam spectatissimi viri, ex quibus constat non impetu sed magna consilii adhibita maturitate, excussam. Jussi etiam de singulis accurate inquirere, ac referre ad Concili Patres ; hæc enim in Synodali sanctione habentur : « Prædicti commissarii recipiant relationem dominorum cardinalium Cameracensis tit. S. Marci et Florentinensis de processu facto super condemnatione librorum et articulorum tam quadraginta quinque, in Parisiensi et Pragensi, quam etiam ducentorum sexaginta in Oxôniensi studiis facta, necnon super condemnatione memoriæ Joannis Wicleff, ac confirmanda sententia lata in Concilio Romano super condemnatione et combustione librorum prædicti Joannis Wicleff, et relationem super præmissis faciant nationibus et huic sacro Concilio : quam citius commode illam facere poterunt ». Denuntiatum tunc etiam est Joanni Hus pestiferæ Wicleffi doctrinæ satori, et Hieronymo Pragensi impietatis socio, ut decimaquinta dicti mensis die Concilio se sisteret.

35. *Quadraginta quinque articuli Wicleffi iterum damnantur.* — In octava dein sessione adversus Wicleffum, ex quo tum Joannes Hus, tum Hieronymus errorum putridam perfidiæ fæcem hauserant, Patres [3] quadraginta quinque illius articulos damnarunt, ut Joannes Hus, quem eorum infamia attingebat, audita Synodali sententia, saluti animæ suæ et corporis consuleret, eosque revocaret, ut bene animadvertit Coclæus [4]. Ii vero errores, quorum fœditas horrorem parit, dum inter alia refertur docuisse Wicleffum Deum dæmonis imperiis debere obsequi, sat ostendunt a quo fonte tanta impietatis colluvies emanarit. Recensent hos in Actis Constantiensibus Patres iisdem verbis quibus eos jam ante conceptos damnatosque adduximus [5]. Præcipui erant illi Wicleffi errores inter plurimos alios, quos ex ejus libris excerptos doctores Catholici in capita trecenta tria distinxere, ac deinde in classes quadraginta, petito a mysteriis, quæ oppugnabat, ordine ; quas recensel Joannes Coclæus [6]. Addidere Patres plures alios pestiferos Commentarios a Wicleffo conscriptos aliis permultis refertos erroribus, præcipueque Dialogum et Trialogum esse contaminatissimos, qui in Anglia et Bohemia cladem pietati Christianæ miserandam intulerant, quos tamen et doctores Oxoniensis et Pragensis Academiarum, pluresque archiepiscopi et Apostolicæ Sedis legati damnarant : in Romano etiam Concilio a Joanne XXIII celebrato, gravissima censura notatos dataque sacrorum in singulis locis antistitibus mandata fuere, ut severitate Ecclesiastica libros hujusmodi venenatos perlegentes coercerent. Denique cum constituti a Synodo fuerint judices, de excutienda eorum librorum impietate, pronuntiatum est subjectis verbis, Wicleffum in scelere obfirmatum male periisse, ejusque ossa si ab aliis discerni possent, ex humo refossa procul a loco sacro projicienda esse.

« Examinatis testibus super impœnitentia finali pertinaciaque dicti Joannis Wicleff per commissarios deputatos per Dominum Joannem papam modernum et hoc Concilium, servatisque servandis, prout in tali negotio postulat ordo juris, de ejus impœnitentia ac finali pertinacia per evidentia signa testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoque proposito ad audiendum sententiam ad hanc diem, hæc sancta Synodus declarat, definit et sententiat eumdem Joannem Wicleff fuisse notorium hæreticum, pertinacem ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum pariter, et suam memoriam condemnando : decernitque et ordinat corpus et ejus ossa, si ab aliis fidelibus corporibus discerni possint, exhumari et procul ab Ecclesiæ sepultura jactari secundum canonicas et legitimas sanctiones ».

36. *Damnato Wicleffo, Joannes Hus pertinacior.* — Poterat ex eo decreto Joannes Hus facile colligere quid sibi agendum esset, atque ex Wicleffi magistri ignominia errorum fœditatem exsecrari ; ipse tamen in tantam impietatem impudentiamque prorupit, ut postea in medio Patrum consessu non perhorruerit Wicleffum beatorum sedibus receptum prædicare, neque ullum se in ejus libris errorem perlegisse : quæ perfidia ipsi exitium paravit, ut inferius dicturi sumus. Sociorum etiam suorum Petri Dresdensis et Jacobelli Misnensis de porrigendo laicis sub utraque specie sacramento in sessione decima tertia, die quintadecima Junii errores damnati sunt [1]. De industria autem Joannis Hus causæ cognitio extrahebatur, ut saniora amplecteretur consilia, erroresque damnaret quemadmodum referunt Acta [2], ipsumque aliquando damnandæ hæresis spem præbuisse : « Item, inquiunt, idem dominus Bertholdus Wildungen dixit, qualiter ipso Joanne Hus alias in castro Buelebensi Constantiensis diœcesis existente et ibidem de-

[1] Acta Ms. Conc. Const. post sess. 5. — [2] Acta Conc. sess. 6. — [3] Ibid. sess. 9. — [4] Cocl. l. II. — [5] Ext. an. Chr. 1409. n. 69. — [6] Cocl. hist. Hus. l. III.

[1] Cocl. l. II. — [2] Acta Conc. sess. 5.

tento, articuli memorati fuissent sibi ibidem præsentari per certos deputatos, inter quos ipse Bertholdus extiterat unus, et idem magister Joannes Hus fuit interrogatus an vellet dictos articulos defensare aut confiteri : qui magister Joannes Hus tunc submisit se determinationi Concilii : et subsequenter uno alio tempore similiter inter deputatos nationum, et in præsentia dominorum Cameracensis et Florentinensis cardinalium similiter respondit ». His consentiunt ea, quæ apud Joannem Coclæum Ulricus Reichental [1], qui lingua Germanica historiam Concilii Constantiensis scripsit, memorat : « Ulricus Reichental », inquit Coclæus, « testis ocularis et civis Constantiensis affirmat et Joannem Hus et Hieronymum Pragensem promisisse doctoribus, qui eos in carcere visitaverant, velle se et hæreses revocare, et contrarium prædicare ; ob id itaque compulsatum fuisse ter omnibus in urbe campanis in signum lætitiæ loco cantici : *Te Deum laudamus*. Deinde, cum celebraretur sessio, conclusum fuisse, ut ambo retinerentur in Suevia, ne unquam reverterentur in Bohemiam, utrique autem provideretur honeste in aliquo Sueviæ monasterio, ubi singulis daretur sumptus pro senis personis ; ita tamen, ut uterque manu propria contestaretur se errasse, et a recta fide declinasse, idque scriberent ambo in lingua quoque Bohemica : illi vero dixerunt sese facturos cætera libenter omnia, verum scripturam in Bohemiam nollent mittere ».

37. *Joannis tergiversationes et perfida responsa.* — Resorbuit instar canis paulo post quæ vomuerat Joannes Hus et diffugia aucupans, cum ineunte Julio urgeretur, ut errores, quos docuerat, exsecraretur, uti spoponderat, hanc schedam [2] vir perfidus obtulit fallacibus pietatis pigmentis delibutam : « Ego Joannes Hus in spe sacerdos Jesu Christi, timens Deum offendere, et timens incidere in perjurium, nolo abjurare articulos omnes et quemlibet ex illis, qui per falsos testes in attestationibus producti sunt contra me, quia, Deo teste, non prædicavi, neque asserui, nec eos defendi, sicut dixerunt me eos defendisse, prædicasse et asseruisse. Item de articulis extractis de meis libellis, saltem qui sunt debite extracti, dico quod quicumque ex illis includit aliquem falsum sensum illum detestor ; sed timendo offendere Deum in veritate, et contra sanctorum sententiam dicere, non quemlibet eorum volo abjurare, et si possibile esset, quod toti mundo non vox mea pateret, sicut omne mendacium et omne meum peccatum in die judicii patebit libentissime omnem falsitatem et omnem errorem, quem unquam ad dicendum conceperim vel dixerim, coram toto mundo revocarem. Ista dico et scribo libere, et voluntarie scriptum manu mea propria prima die Julii ». Hæc Joannes Hus, qui lubricis et callidis verbis Patrum judicium eludere nitebatur, viginti testibus productis scriptisque suis perfidiæ convictus est, quæ accurate Coclæus [1] edisserit :

« Quam, inquit, impudens fuerit ipsius Hus ad omnia fere objecta, quantumvis manifesta et notoria, tergiversatio, inficiatio improba, excusatio calva, aut cavillatio callida, ex ipsis Actis, tametsi a magno ejus amico scriptis conjicere licebit : ubi ne ea de re quemdam textum historiæ, ut jacet ex Theutonico recitaverunt; ita enim habet : Hac contentione parumper sedata, ait cardinalis Florentinus, Magister Joannes Hus, vos bene scitis scriptum esse, quod *in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum*, et videtis quod bene viginti testes sint contra vos doctores, prælati aliique magnæ existimationis viri, quorum nonnulli ex auditu et communi fama, atque etiam aliqui ex propria scientia omnium justas judicant causas, et adversum vos testantur : quomodo igitur potestis contra eos omnes inficiari aut negare. Et respondit Joannes Hus : Cum Deus mihi testis sit et conscientia mea, quod ego ea, quæ illi adversum me testificantur, neque prædicavi, neque docui, neque in cor meum venerunt unquam, etiamsi omnes adversarii mei contra me testificentur, quid possum ? Imo ad extremum non nocebit mihi. Respondit cardinalis : Nos secundum conscientiam tuam judicare non possumus, sed secundum ea, quæ hic contra te producta et probata sunt, et quæ tu ipse ex parte confiteris : arbitror vos velle omnes eos pro inimicis habere qui super vos testificantur, et testimoniorum suorum legitimas causas ostendunt : illis certe nos credere oportet. Dixistis Stephanum Palets vobis esse suspectum, qui tamen admodum benigne et amice habuit sese in illis articulis, quos e libris vestris excerpsit, quos et meliores posuit, quam habentur in libris vestris, itidem fecerunt et omnes alii doctores. Dicitis item cancellarium Parisiensem suspectum, (erat is Joannes Gerson,) vobis existere, qui tamen usque ad eo superexcellens doctor est, qualis in tota Christianitate vix reperiri queat ». Addit Coclæus [2] ex cujusdam Hussitæ historia admonitum fuisse hæresiarcham a cardinale Cameracensi, ut se Concilii sententiæ subjiceret, atque in Cæsaris et fratris regis Bohemiæ intuitu cum eo clementer agendum ; ac si errores velit defendere auditum et confutatum iri a doctoribus, et facile gravioribus erroribus involvendum : « Ad hæc », inquit auctor, « Joannes Hus, humiliter inclinato capite, respondens ait se eo venisse, non ut pertinaciter quidquam assereret, sed ut Concilio informationem meliorem si erraret acciperet : cum nonnulli dicerent ipsum

[1] Ulric. Reichental. apud Cocl. l. II. — [2] Ext. in Actis sess. 15.

[1] Cocl. hist. Huss. l. II. — [2] Ibid.

callide loqui, quod velit subjectus quidem esse informationi Concilii, sed non ejus sententiæ et correctioni. Imo ait ipse non solum informationi, sed et sententiæ et correctioni.

38. *Hus urgetur pie et sollicite ut suos abjuret errores.* — Cum ita is putaretur ad orthodoxam pietatem traductus, mox ut anguis lubricus ad pristinum scelus evasit; subdit enim Hussitæ, de quo paulo ante memoravi historia apud Coclæum: « Ad hæc respondit Hus, se quidem paratum esse, ut humiliter pareat Concilio, sed rogare ne cogatur mentiri, ut eos abjuret articulos de quibus, teste Deo et conscientia sua, nihil unquam sciverit, neque unquam illi in cor suum descenderint, tantum abest, ut eos unquam prædicaverit aut docuerit, licet testes de iis contra ipsum deposuerint præsertim de eo quod in sacramento altaris post consecrationem remaneat substantia panis materialis. Abjurare autem est, sicut quondam apud catholicon legi, inquit, si quis juret et revocet errorem, quem quondam tenuit, (sed impudentem hominem, autographis suis convictum visuri sumus,) cumque hac de re multis verbis disceptarent, ait ipse rex ad Joannem Hus, cur non vis omnes erroneos articulos abjurare, quos adversum te male, ut tu dicis, deposuerunt testes? Ego tamen eos abjurare volo et abjuro jam omnes tuos errores, quod nullum eorum tenere volo, non quod ullum eorum tenuerim prius. Respondit Hus: Clementissime domine rex, hoc verbum abjurare, non sonat ad hunc casum. Tum cardinalis Florentinus ait: Magister Joannes, proponetur tibi sufficiens et idonea formula, secundum quam eos abjures articulos, et tunc poteris deliberare quid sis facturus; et rex: Joannes Hus, ecce duæ, inquit, viæ propositæ sunt tibi, nempe ut abjures et revoces errores hic condemnatos, subdasque te gratiæ Concilii; sic fiet, ut Concilium aliquid gratiæ tibi exhibeat. Si autem dictos errores de cætero defendere volueris, Concilium et doctores habent jura sua, quidnam tecum finaliter agere debeant. Et hoc altero quoque die repetens ait: Quod tibi heri dixi nunc iterum dico: non possum sæpe repetere; ætatem habes si vis, percipe. Audis dominos tibi duas proposuisse vias, primo ut omnino commendes te in gratiam Concilio, et quanto citius tanto melius, atque revoces et abjures omnes eos articulos, qui in tuis scripti sunt libris, et alios quos tenuisti, de quibus sufficienter convictus es testibus, scimus enim Scripturam dicere: *In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Jam multi adversum te testificati sunt super quibusdam articulis, et ii sunt viri præstantes ac docti, ac pro erroribus illis debes pœnitentiam corde contrito suscipere secundum quod tibi Concilium proponet, et debes contra errores illos prædicare, docere, et scribere, et jurare, quod de cætero nihil velis pertinaciter tenere aut defendere, quod ejusmodi erroribus conforme esse queat. Si autem illos adhuc vis temerarie tenere ac defendere, Concilium adversus te procedet juxta tenorem sacrorum canonum ».

39. *Tentatæ omnes artes ut Joannes Hus resipiscat.* — Porro cum maximi interesset, ut Joannes ad Bohemos, quos hæresi contaminarat, ad fidem orthodoxam traducendos, errores, quos docuerat nefariis concionibus, aut venenatis Commentariis consignaverat, damnaret; prætermissa illa ipsius inficiatione pertinacissima, totam curam intendere, ut Joannem ipsum ad damnandos eos errores permoverent, ac formulam proposuere, ex qua improbaret hæresim; tum mitiorem etiam sententiam, si resipisceret, ferendam scripsere: sed ille omnem resipiscentiæ suæ spem ademit [1]; cum enim contra testes inficiatus esset objectos se errores docuisse, autographis suis convictus, negavit ab iis, quæ scripsisset, unquam se dicessurum, ut Acta judiciaria in illum confecta docent, additurque in tanta ipsum pertinacia obduruisse, ut cum jam fateretur errores eosdem se docuisse, contenderit malle exuri millesies flammis, quam eos revocare, ne illos, quos ea doctrina imbuerat, exemplo suo offenderet. Constituta [2] est itaque judicii dies sexta Julii, ut scribit Joannes Coclæus, cum antea missi fuissent quatuor episcopi et quidam proceres Bohemi, qui ipsum percontarentur an errorem damnaturus esset, an non, ipseque flens ac pietatis fictæ et demissionis specimen præ se ferens, ambagibus egisset et lubrico responso eos dimisisset. « Igitur per episcopum Rigensem e carcere ad principem Ecclesiam Constantiensem sexta mensis Julii eductus, et introductus in majorem Ecclesiam Constantiensem, ubi plena erat sessio Concilii, præsente etiam ipso rege in habitu imperiali et regali corona circumstantibus sacri Romani imperii principibus electoribus juxta ordinem et officium suum cum sceptro, pomo aureo et gladio, aliisque principibus et proceribus imperii pro more solemni, admonitus est iterum iterumque, ut erroneos Wicleffi articulos, præsertim illos XLV qui toties et in tam multis locis damnati fuerant, revocaret et abjuraret. Ipse vero post longas ambages et excusatorias tergiversationes stulte in perniciem suam fatebatur se non posse, renitente conscientia sua, condemnare, præsertim tres istos Wicleffi articulos: Silvester papa et Constantinus imperator erraverunt, quod dotaverunt Ecclesiam. Item si papa aut sacerdos in mortali existat peccato, non ordinat, non consecrat, nec baptizat. Item decimæ sunt puræ eleemosynæ. His auditis in pulpitum ascendens episcopus Laudensis praeclarum habuit sermonem ad Patres Concilii de hæreticis, pulchre declarans,

[1] Acta Conc. Const. sess. 15. — [2] Cocl. hist. Huss. l. II.

nihil in orbe terrarum pestilentius esse hæresi, proinde omnes reges et principes Christianos maxime obligari ad hoc, ut ad hæreses exstirpandas Catholicis prælatis assistant opemque ferant ».

Habitam sacram illam orationem ab episcopo Laudensi tradunt Acta [1], petito argumento ex Apostoli verbis [2]: *Destruatur corpus peccati;* et inter divina lectam illam Evangelicam lectionem : *Attendite a falsis prophetis;* Joannem vero Hus accusatum et convictum hæresiarcham, in celsiori loco collocatum, ut ab omnibus conspici posset; deinde lecta de servando silentio sanctione, propositisque gravioribus pœnis iis, qui strepitum facerent, injussive altiori voce loquerentur, lectæ sunt a Bertholdo Wildungen hæreses damnatæ a Concilio, quæ a Wicleffo et Joanne Hus pervulgatæ fuerant, hoc ordine in scripta redactæ : « Sicut Christus est simul Deus et homo, sic hostia consecrata est simul corpus Christi ad minimum in figura, et verus panis in natura, vel (quod idem sonat) verus panis naturaliter et corpus Christi figuraliter. Cum mendacium hæreticum de hostia consecrata inter hæreses singulas teneat principatum, ut ipsa ab Ecclesia exstirpetur, secure denuntio modernis hæreticis, quod non possunt declarare nec intelligere accidens sine subjecto, et ideo omnes istæ sectæ hæreticæ continentur in capitulo ignorantium Joannis IV : *Nos adoramus, quod scimus.* Audacter prænostico omnibus istis sectis et suis complicibus, quod non defendant fidelibus, quod sacramentum erit accidens sine subjecto, antequam Christus et tota triumphans Ecclesia venerit in finali judicio equitans super statum angeli Gabrielis. Sicut Joannes figuraliter fuit Elias, et non personaliter, sic panis in altari figuraliter est corpus Christi, et absque ambiguitate hæc est figurativa locutio : *Hoc est corpus meum,* sicut ista : *Joannes est Elias* ». Hanc errorum fæcem a Wicleffo et Joanne Hus hausere nostrorum temporum novatores. Quam vero fidem dictis suis adhiberi varius et inconstans Hus meruerit, utque pugnantia inter se dogmata docuerit, ostendamus.

40. *Hus pugnantia inter se docuit, mendacissimus et imprudentissimus.* — Producit Joannem Przibam Hussitam Coclæus [3] referentem Joannis Hus Epistolam ad summum Pontificem datam, in qua fidem in pluribus profitetur, mortem prius se oppetiturum quam discessurum ab Ecclesiæ sententia, contestatus illam errare nunquam posse; panem cum vero Christi corpore in Eucharistia commorari, sacerdotem lethali crimini obnoxium Christi corpus posse conficere, clerum neque censibus spoliandum, vel decimis fraudandum, vel gladio percutiendum; et tamen in medio Patrum cœtu et Wicleffum impium negantem Christi corpus in Eucharistia contineri, ut sanctum prædicavit : prius maluit supplicio affici, quam Ecclesiæ sententiæ privatum sensum accommodare : negavit sacerdotem mortiferæ culpæ sibi conscium consecrare posse, Ecclesiam vectigalibus donandam non fuisse, nec decimas jure exigendas. Quod vero ad dogma de Eucharistiæ sacramento, et panis in corpus Christi transubstantiationem attinet ; explicuit specimen orthodoxæ sententiæ, dum in carcere hæc scripsit in opusculo ad Robertum [1] : « Dixi ulterius supra, quod Christus virtute propria et verbis propriis transubstantiat panem in corpus suum, et vinum in sanguinem suum, juxta cantum Ecclesiæ istum : *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit,* etc. Verbum caro, id est, Filius Dei existens homo, efficit verbo per transubstantiationem verum panem carnem, et merum, id est, vinum, fit per transubstantiationem sanguis : patet ista materia *de consecratione dist.* 2 per sanctum Ambrosium, Eusebium et alios ; unde cantum supradictum approbatum ab Ecclesia, ab anno, quo cœpi cantum discere, cantavi in scholis et in Ecclesiis, post legi in officio et in missis, et prædicavi in sermonibus, et nunquam prædicavi, quod in sacramento altaris maneat substantia panis materialis, de quo me veritatis inimici mendaciter accusarunt ». Et infra : « Quia sub utraque specie manet totus Christus, ut canit Ecclesia ». Hæc Joannes Hus induta hypocrisis larva, quam cum illi detraxissent Patres, ac testibus et contrariis ejus autographis demonstrassent contrariam Wicleffi hæresim ipsum docuisse pervicaciter, nimirum substantiam panis non desinere post sacerdotalem consecrationem : maluit perire cum Wicleffo, quam ejus hæresim improbare. Ad quam diffundendam, irretiendosque simplices mendaciis, commentus est patrata divinitus pro confirmanda doctrina Wicleffi prodigia, et cum anima Wicleffi versari exoptavit ; tum infanda ipsum commenta prædicasse convictus est, ut refert Coclæus [2] : « Ulterius posuerunt contra Joannem Hus, quod Joannes Hus ad decipiendum simplicem populum temerarie dixerit, quod in Anglia multi monachi aliique magistri convenissent in quadam Ecclsia dicta S. Pauli adversus M. Joannem Wicleff, et non potuissent eum convincere, sed subito supervenerint fulgura et tonitrua de cœlo, quæ Ecclesiam illam diruperint aufugientes in civitatem Londoniensem et dicebant : Hæc dixit Joannes Hus, ut erroneam hæresim Joannis Wiclephi probabilem credibilemque faceret, ideo in talia verba prorupit coram populo dicens : O utinam anima mea esset ibi, ubi est anima Joannis Wiclephi ; ad hæc respondit verum quidem esse, quod ante annos XII, priusquam

[1] Acta Conc. Const. sess. 15. — [2] Rom. VI. — [3] Cocl. l. II.

[1] Apud Cocl. lib... ex Prizibram. — [2] Cocl. hist. Huss. l. II.

libri ejus theologici in Bohemia fuissent, maxime placuerint sibi ii libri, quos Joannes Wicleff in artibus liberalibus scripsit, et quod aliter non sciat, nisi quod prædictus Joannes Wicleff fuerit bonæ vitæ : Sed nescio, inquit, ubi sit anima ejus ; spero eum esse sanctum, et non timeo, quod sit forsan damnatus, vellem tamen in ista spe, ut anima mea esset ibi, ubi est anima Joannis Wicleph. Cumque hoc in Concilio dixisset Joannes Hus, cœperunt omnes eum quam maxime deridere moventes capita sua ». Ex quibus et aliis pluribus patet Joannem Hus mendacissimum fuisse, atque in dictis suis secum pugnasse : quibus etiam consentanea in judiciariis adversus illum actis traduntur commentum, scilicet esse id falsum miraculum ad conciliandam Wicleffi impiæ doctrinæ auctoritatem, armasse se fulminibus et tonitruis cœlum ad illam defendendam contra Catholicos doctores Anglos ; ac dicta testium referuntur, ut seduxisset populum nefaria hæresi, quod substantia panis post consecrationem maneret, atque e multis hæc decerpenda duximus : « Dictus Joannes Hus multis rationibus probabat opinionem, quam tenet Ecclesia de Sacramento corporis Christi, non fore veram. Similiter per unum plebanum Pragensem de veritate dicentem se audivisse a dicto Joanne Huss, quod post consecrationem maneat panis materialis sive substantia panis in Sacramento ; et cum idem testis replicasset allegando dicta sanctorum doctorum scilicet Gregorii, dixit idem Joanne Husz, quod beatus Gregorius esset unus joculator sive rigmarius, et quod dicta sua rigmarica composuisset. Per unum prædicatorem Ecclesiæ Pragensis, qui dicit quod, cum quadam vice iste Joannes Husz fuisset in collatione cum aliis magistris interrogatus, quid sentiret de hoc articulo, scilicet de Sacramento, dixit, quod Joannes Husz respondit, quod hoc possit esse bene, quod post consecrationem, maneat panis : et cum correptus fuisset per testem, tunc dictus Joannes Husz extraxit quemdam librum de manica sua, et nitebatur probare, quod maneat panis post consecrationem sicut ante, quem ibi legebat, in quo error prædictus continebatur, et inter cætera legebat in eodem libro, dicens : videlicet *transubstantiationem,* ut simplices decipiat : et ex tunc etiam idem Joannes obtulit se velle omnibus prædictum librum concedere. Per unum præpositum, qui videtur concordare cum proximo supranominato teste, qui ab eo audivit, quod post consecrationem maneat panis per unum ministrum pœnitentiarium ejusdem Ecclesiæ Pragensis, qui dixit se semel interfuisse sermonibus Joannis Husz, et hoc de anno Domini MCDVI in Æstate, ubi magister Joannes Husz ad populum prædicando dixit : Ecce scribitur in Biblia : *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi,* etc., et hoc in vulgari Bohemico percutiendo manu librum, oportet quod hoc excidam : *Ego sum panis;* et ego dico, quod est Deus et panis post consecrationem, quia vides albedinem, rotunditatem, saporem panis et fracturam audis, etc., per unum prædicatorem et pœnitentiarium, qui dicit se audivisse in sermone magistri Joannis Husz in capella de Bethleem : Ego dico vobis, quod ibi accidentia cum subjecto manent, ut in exemplo homo in tunica et anima in corpore, sic Deus in pane per unum doctorem in theologia Pragensem, qui optime de veritate de hoc deposuit : similiter per unum plebanum, qui dicit articulum fore verum, quia audivit ab ore ipsius Joannis Husz, et similiter deponit de tempore et loco ; similiter per unum alium plebanum magistrum in artibus, qui dicit se audivisse ab ore ipsius Joannis Husz quod non esset determinatio Ecclesiæ, quod accidentia starent sine subjecto, et multa alia deposuit ». Hæc fuse adducenda sunt visa, ut hunc hæresiarcham Lutheri et aliorum impiorum magistrum mendacissimum fuisse, ac secum dissensisse constet, de quo hæc Coclæus [1] : « Grave certe dedecus et sempiternum opprobrium et sibi ipsi et omnibus suis peperit, dum sibi ipsi contrarius seipsum proprio condemnavit judicio : licet id vitii omnibus hæreticis commune et familiare sit, Apostolo teste, qui ait [2] hæreticum hominem devitandum esse, quia delinquit proprio judicio condemnatus ».

41. *Errores Wicleffi et Hussi contra sacramenta et dogmata Ecclesiæ.* — Afferuntur in Actis Constantiensibus alii errores, quos Wicleffus a Joanne Hus adeo commendatus continxerat : parvulos sine baptismalibus sacris defunctos, salutem consequi posse : ritus sacramenti Confirmationis, quæ ab episcopis confertur, a dæmone contictos ; inductam esse ab Innocentio exomologesim auricularem, neque concepta tantum pectore crimina sacerdoti propalanda : sacramentum Ordinis non ab episcopo initiante, sed e gratia divina et vitæ sanctimonia pendere : Matrimonium inter provectiores ætate non contrahi : adjecta plura horrida contra primatum Romani Pontificis ; et illum Christi vicarium putandum, qui cæteris virtute antecellat : non ex Pontificio Diplomate, sed charitatis amplitudine dignitatum gradus obtineri : nil cuiquam donandum, dum peccato lethali devinctus est : nullum principem, dum eo est infectus jure dignitatem gerere : religiosos Ordines dignos vituperio, et claustralia vincula abrumpenda : clerum suis exuendum vectigalibus : habendas ludibrio censuras Ecclesiasticas : divini Numinis potentiam suis circumscriptam esse limitibus, neque orbem majoris minorisve molis condi, vel aliquid exactum ab eo redigi in nihilum posse : pariter animas hominum creandas certo

[1] Cocl. l. II. — [2] Ad Tit. III.

ita numero definitas, ut ad plures efformandas divina vis porrigi nequeat : universa mera necessitate contingere, nec reprobatum a Deo pœnitere posse.

His Wicleffi erroribus alios Joannes Hus partim addiderat, partim eosdem verbis impiis subornatos coluerat, qui recensiti ac damnati fuere : « I. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas, universalis sancta Ecclesia tantum est una, sicut tantum est numerus unus omnium prædestinatorum. II. Paulus numquam fuit membrum diaboli, licet fecerit actus quosdam actibus Ecclesiæ malignantium consimiles. III. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars ejus ab ea finaliter excidet, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidit. IV. Duæ naturæ divinitas et humanitas sunt unus Christus. V. Præscitus, etsi aliquando sit in gratia secundum præsentem justitiam, tamen numquam est pars sanctæ Ecclesiæ, et prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis. VI. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum sive sint in gratia, sive non, secundum præsentem justitiam isto modo Ecclesia est articulus fidei. VII. Petrus non fuit nec est caput Ecclesiæ sanctæ Catholicæ. VIII. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes, sacerdotii polluunt potestatem, et sicut filii infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, censuris, moribus, cerimoniis et sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus. IX. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, et papæ præfectio et institutio ab Cæsaris potentia emanavit. X. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel de alio, quod esset caput particularis sanctæ Ecclesiæ, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ. XI. Non oportet credere, quod iste, quicumque est particularis Romanus Pontifex, sit caput cujuscumque particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinaverit. XII. Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter a Deo recipiat procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicarii requiritur et morum conformitas et instituentis auctoritas. XIII. Papa non est manifestus et verus successor principis Apostolorum Petri, si vivit moribus contrariis Petro; et si quærit avaritiam, tunc est vicarius Judæ Iscariotis : et pari evidentia cardinales non sunt manifesti et veri successores collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum servantes consilia et mandata Domini nostri Jesu Christi; et doctores ponentes, quod aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, judicio sæculari est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices Scribas et Pharisæos, qui Christum nolentem eis obedire in omnibus, dicentes nobis non licet interficere quemquam, ipsum sæculari judicio tradiderunt, eo quod tales sunt homicidæ graviores, quam Pilatus. XV. Obedientia Ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesiæ præter expressam auctoritatem Scripturæ. XVI. Divisio immediate humanorum operum est, quod sint vel virtuosa vel vitiosa, quia si homo est vitiosus et agat quidquam, tunc agit vitiose, et si est virtuosus et agat quidquam, tunc agit virtuose, sicut vitium quod crimen dicitur, et sicut peccatum mortale inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi. XVII. Sacerdos Christi vivens secundum legem ejus et habens notitiam Scripturæ, et affectum ad ædificandum populum, debet prædicare, non obstante prætensa excommunicatione ». Et infra : « Quod si papa vel aliquis prælatus mandat sacerdoti sic deposito non prædicare, non debet obedire subditus. XVIII. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, et illud mandatum debet exsequi, prætensa excommunicatione non obstante. XIX. Per censuras Ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis et interdicti ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit et viam præparat antichristo: signum autem evidens est, quod ab antichristo tales procedant censuræ, quas vocant in processibus suis fulminationes, quibus clerus principalissime procedit contra illos, qui denudant nequitiam antichristi, quam clerus maxime pro se usurpavit. XX. Si papa est malus, et præsertim si est præscitus, tunc ut Judas Apostolus est diabolus, fur et filius perditionis, et non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cum nec sit membrum ejus. XXI. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ et quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti insolubiliter. XXII. Papa vel prælatus malus et præscitus est æquivoce pastor, et vere fur et latro. XXIII. Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium, quia alias rex etiam deberet dici sanctissimus secundum officium, et tortores et præcones dicerentur sancti, imo etiam diabolus deberet dici sanctus, cum sit officiarius Dei. XXIV. Si papa vivat Christo contrarie, etiamsi ascenderet per ritum et legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam, quod intraret per electionem a Deo principaliter factam, nam Judas Scarioth rite et legitime est electus a Domino Jesu Christo ad Apostolatum, et tamen ascendit aliunde in ovile ovium. XXV. Condemnatio quadraginta quinque articulorum Joannis Wicleff per doctores facta est irrationabilis, et iniqua, et malefacta; et ficta est causa per eos allegata, videlicet ex eo, quod

nullus eorum sit Catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus. XXVI. Non eo ipso, quo electores vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, vel eo ipso est verus et manifestus vicarius vel successor Petri Apostoli vel alterius Apostoli in officio Ecclesiastico ; unde sive electores bene vel male elegerint, operibus electi debemus credere, nam eo ipso quo quis copiosius operatur meritorie, ad profectum Ecclesiæ habet a Deo ad hoc copiosius potestatem. XXVII. Non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus, regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militante Ecclesia conversetur. XXVIII. Christus sine talibus capitibus monstruosis, per suos veraces discipulos, sparsos per orbem terrarum, melius suam Ecclesiam regularet. XXIX. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam antequam papæ officium fuerit introductum, sic facerent deficiente per summe possibile papa, usque ad diem judicii. XXX. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali ».

42. *Lata in Joannem, Hus sententia, qui proinde sacerdotali dignitate exauctoratur, et vivus exuritur.* — Excerpserat eosdem fere errorum articulos ex libris Joannis Hus episcopus Leonensis, qui una cum Vitale Tolonensi in Bohemiam a Patribus Concilii missus fuerat, ut de Joannis Hussi causa inquireret, eosque recenset Coclæus ; cum vero tot tantarumque hæreseon virus ejicere ex animo detrectaret, ut quos perverterat resipiscentia felici ad Ecclesiam traduceret, neque a Sigismundo ipso rege Romanorum legum severitatem incutiente flecti potuisset, pronuntiata est ab Antonio episcopo Concordiensi Synodalis sententia : « Reperto », ut aiunt Acta, « Joannem remanere in perversitate sua et dicentem, quod propter homines, quos docuit de opposito, non vellet abjurare, sed millesies comburi, quia per ejus abjurationem generaretur scandalum illis, quos docuit de opposito ». Cujus quidem sententiæ præcipuam hanc partem afferendam duximus.

« Præfatum Joannem Hus hæreticum fuisse et esse hæc sancta Synodus pronuntiat, et tanquam hæreticum judicandum et condemnandum fore judicat et condemnat per præsentes, dictamque appellationem tanquam injuriosam et scandalosam et illusoriam jurisdictionis Ecclesiasticæ reprobando, ipsumque Joannem Husz populum Christianum maxime in regno Bohemiæ in prædicationibus suis publicis et scripturis per eum compilatis seduxisse, ac ejusdem populi Christiani non veracem prædicatorem Evangelii Christi secundum expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse verius seductorem. Verum quia per ea, quæ hæc sacrosancta Synodus vidit et audivit, cognovit eumdem Joannem Husz pertinacem et incorrigibilem, et adeo totaliter, quod non cupiebat ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire, neque hæreses et errores per eum publice defensatos et prædicatos velle abjurare ; idcirco hoc sacrum Concilium Constantiense eumdem Joannem Husz ab ordine sacerdotii et aliis ordinibus, quibus existit insignitus, deponendum et degradandum fore declarat et decernit, committens nihilominus reverendis in Christo Patribus archiepiscopo Mediolanensi, Feltrensi, Astensi, Alexandrino, Bagarensi et Vaurensi episcopis, ut in præsentia hujus sacrosanctæ Synodi dictam degradationem, secundum quod ordo juris requirit, debite exsequantur. Hæc sancta Synodus Constantiensis Joannem Husz, attento quod Ecclesia Dei non habeat ultra quid gerere valeat, judicio sæculari relinquere, et ipsum curiæ sæculari relinquendum fore decernit ».

Addunt Acta Mediolanensem archiepiscopum una cum Constantiensi et Bagnorensi episcopis solemni ritu sacerdotalibus illum insignibus exuisse : « Joannem, inquiunt, degradarunt legendo verba ad hoc ordinata de libro Pontificali incipientia : O Juda, amovendo ab eo tanquam ab indigno calicem ; et subsequenter solemnitatibus ad quodlibet exhibitis exuebant eum casula, stola, tondentes sibi crines, et similiter amovendo ab eo omnia sacerdotalia et clericalia ». Sed prius, quam sacro illum ritu exauctorarent, monuere ut hæresim damnaret ; at cum pertinax in flagitio concitare seditionem fallacibus verbis niteretur, silere jussus est, atque e celsiori loco abductus. Addunt Acta hæresiarcham solemni ritu exutum sacerdotii insignibus traditum Cæsari, ut justitiæ exemplum in eo statueret.

« Rex », inquit Coclæus, « ait ad ducem Bavariæ Ludovicum electorem, qui pomum aureum tenebat : Vade, recipe eum ; qui recipiens illum tradidit eum lictoribus capite tonsum, et alto pileo papyraceo coronatum, cui inscriptum erat : Hic est hæresiarcha » ; nonnullisque interjectis de signis a scelesto hypocrita adulterinæ pietatis editis, fusisque in testes querelis falsis, addit : « Suis a lictore exutus vestibus, ligatis post tergum manibus, affixo in terram palo alligatus est in medio rogi : priusquam vero rogus incenderetur, adequitarunt dux Bavariæ Ludovicus et dominus de Papenheim, admonentes eum, ut adhuc revocaret ac suæ parceret vitæ ». Ex his constat navatam omnem operam a Patribus et a principibus, ut perfidum hæresiarcham ab exitio eruerent ; sed iis vanam tantum hypocrisis ostentationem ipsum explicuisse ad sectatores suos in impietate confirmandos. Cum itaque hæresim improbare nollet, vivus exustus est ejusque cineres a lictoribus in Rhenum projecti ;

de quo hæc Theodoricus e Niem, qui aderat: « Nuper, scilicet VI die mensis Julii prædicti, fuit per prædictum Concilium condemnatus, degradatus et tandem curiæ sæculari traditus, et demum igne combustus est quidam pertinacissimus hæresiarcha natione Bohemus vocatus Joannes Huss, magister in artibus et in sacra theologia, non obstante, quod sub salvo conductu dicti domini regis Romanorum de Bohemia huc venisset, et ipso domino rege tum etiam præsente; quia dictum Concilium, quod sic ipse Joannes Huss condemnandus foret convictus, nec errores suos volens revocare, per longum processum præhabitum determinavit et conclusit. Alter vero pertinax hæreticus, etiam natione Bohemus, nomine Hieronymus, hic captus detinetur, et quod idem judicium de ipso fiat, sicut factum fuit de altero, ut præfertur, præstolatur, ut quorum communis fuisset excessus contra Deum et fidem Catholicam, etiam communis sit interitus: citius enim mori etiam morte sævissima elegerunt, quam vellent a suis erroribus resilire, illosque juxta sanctiones canonicas abjurare: et sic ipsa Constantia facta est hoc tempore quoddam purgatorium perversorum ».

Meritum hoc supplicium jam ante Joanni Hus prænuntiarat Stephanus Paletz Bohemus theologus; cujus verba refert Coclæus; « Revera, inquit, si non esset tibi periculum, quo multipliciter contra sanctam Ecclesiam insolescis, aliud hoc solum horrendæ præsumptionis scandalum ad limina tibi sufficeret digna ultionis et notabilem disciplinam; puto enim et firmiter æstimo, quod cum tibi defecerit omnis tuæ tam rationis, quam irritationis, non tam disputationis, quam dissipationis concertatio, antequam humiliatus revoces revocanda, de tuæ sublimitatis descendens pestilenti cathedra, ut sic tuorum lapidea corda confirmes sequacium, trades te potius flammis ultricibus concremandum ».

Ementitæ porro pietatis signa, quæ referunt Hussitæ in medio supplicio ab illo ostensa, nihil ipsi profuisse demonstrat Coclæus: « Ante ipsum, inquit, erat in regno Bohemiæ unus in Christo populus, idipsum dicebant omnes, idem de fide et religione sapiebant omnes, in eodem sensu de Christo et sanctis ejus consentiebant omnes, idem erat per omnes Ecclesias ubique ritus, una fides, eædem cerimoniæ, eadem sacramenta: Hus vero pulcherrimam illam unitatem ita scidit ac dispersit, ut in hodiernum usque diem miseranda permaneat in Bohemica gente divisio. Est autem divisio illa tam grande scelus et immanis culpa, ut vel mille rogi aut mortes hanc maculam eluere aut expurgare nequeant. Si ergo Hus opera illa non ficte in hypocrisi propter vanam gloriam, sed vere et ex animo et cordis devotione fecit, miserabilis profecto est sua infelicitas, quod tam multa et gravia pertulit frustra, dum misere a Wiclepho deceptus putaret se bene agere in tanto divisionis scelere: sin vero ficte et in hypocrisi sic fecit, sive ut laudem et vanam gloriam captaret, ut ab hominibus videretur constans vir aut sanctus ac martyr Christi, justam recepit fictionis mercedem: sive ut per hæc sectam suam in sua doctrina et in odio contra clerum confortaret, dignum nequitiæ exitum invenit. Quocumque autem fecit et passus est animo, culpa æternæ mortis ei semper adhæret, nam sive vere (nimirum falsa opinione deceptus), sive ficte sic fecit, pertinax in sensu suo et in divisionis scelere in mortem usque permansit, peccans per hoc in Spiritum sanctum finali impœnitentia. Nullam igitur spem salutis ipse sibi reliquit ».

Cum vero ex Wicleffi, et ex Joannis Hus, et Joannis Parvi pseudotheologi Sorbonici sentina teter vapor efflaret, quo populi ad cædes principum concitabantur hoc pernicioso dogmate: « Quilibet tyrannus potest et debet licite et meritorie occidi per quemcumque vassallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias, et subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento seu confœderatione factis cum eo, non exspectata sententia vel mandato judicis cujuscumque »; Constantiensis Synodus ad errorem, qui plurium mentes imbuerat exscindendum, hoc decretum edidit: « Hæc sancta Synodus », et infra, « præhabita deliberatione matura, declarat, decernit et definit hujusmodi doctrinam erroneam esse in fide et moribus, ipsamque tanquam hæreticam, scandolosam, et ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, perjuria vias dantem reprobat et condemnat. Declarat insuper, decernit et definit quod pertinaciter doctrinam perniciosissimam asserentes sunt hæretici, et tanquam tales juxta canonicas sanctiones puniendi ».

43. *Encyclicæ Concilii litteræ ad Bohemos et excitata Pragæ seditio ab hæreticis.* — Solliciti etiam Patres in revocandis ad doctrinam orthodoxam iis, quos Joannes Hus sua et Wicleffi pestifera doctrina inquinarat, Encyclicas dedere litteras ad Bohemos; quibus ipsis significarunt Wicleffi impietatem non modo in Academiis florentissimis, verum in Romano et Constantiensi Conciliis damnatam, sumptasque de Joanne Hus hæresiarcha justas pœnas exposuere. Tum ad sectatores ab hæresi abducendos hæc addidere: « Improbissimum ac periculosissimum sanctæ Ecclesiæ virum quemdam Joannem Hus ejusdem Wiclephi in multis damnatissimis articulis imitatorem, non solum ad debilitandam sed enervandam quasi militantis Ecclesiæ disciplinam, fidem etiam Catholicam elidendam tendere manifestissime cognovimus ob hoc, quod gentibus præclari regni Bohemiæ Catholicis pro tam nefanda, tam noxia labe repellenda plurimum, ut percepimus, excitatis,

ac etiam maximis jurgiis et concertationibus exortis, ingenti studio et maturo judicio tractavimus, quo pacto prædictum regnum a talibus hominibus perditissimis liberare valeremus, etc.» Nonnullis interjectis, Joannis Hus extremo supplicio affecti exemplo ab hæresi submovere universos ita nituntur : « Sciant igitur, si qui ausu temerario hanc nostram sententiam Deo gratissimam totique Christiano populo salutarem, quoquomodo tentaverint impugnare, ac in eadem damnatissima hæresi perstiterint, aut persistentes in ea juverint, aut quomodolibet defenderint, ultra divinam vindictam, quam debent verisimiliter exspectare, nos in eosdem debito modo juxta sanctiones canonicas processuros, ut sic talium correptio et correctio aliis transeat in exemplum. Dat. Constantiæ anno Domini MCDXV, Indictione VIII, die XXVI mensis Julii, sub appensione sigillorum præsidentium quatuor nationum ».

Invaluerat adeo error apud Bohemos, ut ne quidem hisce litteris ad sanam fidem traduci potuerint, sed a magistro impietatis decepti, illum ut martyrem coluerint : « Audientes hæc », inquit Theodoricus Niemius, « alii hæretici in civitate Pragensi, quæ est caput regni Bohemiæ, qui errores ipsorum duorum hæreticorum sequuntur et fovent, ut apud nos fama est, et sunt valde multi et potentes, illico insimul irruentes domos quamplures Catholicorum presbyterorum Pragæ, et opinionibus eorum contrariorum impetuose destruxerunt, ipsorum aliquos in gladio peremerunt, et quosdam in flumen Multæ, quod penetrat Pragam, submerserunt : domum archiepiscopi Pragensis circumvallarunt, tamen dictus archiepiscopus manus eorum sed vix evasit : et multa alia sæva et horribilia contra Dei ministros et Ecclesias temere commiserunt. Et ecce sic necessarium est, quod fiat unio vera in Ecclesia universali temporibus istis, etiamsi non esset alia causa, quam multiplicatio istorum hæreticorum in diversis provinciis atque regnis ». At de his inferius repetenda erit narratio.

44. *Sessiones* XVI, XVII *et* XVIII *habitæ, in quibus de permovendo Petro e Luna actum ut Pontificatum deponeret, decreta ad eum legatione, et de cæteris.* — Interea habita est undecima Julii die sessio decima sexta, atque actum in ea de Petro e Luna permovendo, ut Pontificia insignia poneret, renuntiatique oratores viri insignes, qui illum ea de re Œcumenici Concilii nomine appellarent : instituti judices, qui recedentes e Concilio proposita dignitatum abrogatione revocarent : ut edicta in curia Apostolica dari solita nomine Concilii imprimerentur : ut cardinalibus et præsulibus egentibus ex ærario Pontificio sumptus suppeditarentur : incussæ censuræ iis, qui Caroli Francorum regis oratores, et eos qui a Concilio, ac Sigismundo rege Romanorum ad Carolum missi erant, in Lotharingia atrocibus injuriis affecerant: tum publica Monumenta de Joanne Concilii sententiam in ipsum latam ratam habente, et litteræ Gregorii Pontificio jure abeuntis describi jussa.

Decima septima sessio celebrata est die quintadecima Julii, in qua, dum Sigismundus rex Romanorum in Aragoniam ad colloquium cum Ferdinando et Petro e Luna faciendum esset profecturus, post divinam rem peractam : « Litaniis dictis », inquiunt Acta, « rege in loco suo genibus flexis stante, prælibatus reverendissimus pater dominus Joannes episcopus Ostiensis et præsidens legebat : *Ut Ecclesiam tuam et imperatorem electum hic præsentem Ecclesiæ advocatum et defensorem ad perfectiorem redintegrationem unitatis Ecclesiæ præfatæ iter arripientem dirigere, protegere et conservare digneris*, chorus respondebat : *Te rogamus, audi nos.* Subsequenter legit : *Ut Ecclesiam tuam et eumdem imperatorem ab omnibus inimicis visibilibus et invisibilibus præservare et defensare digneris : Te rogamus*, etc. Tertio legebat : *Ut eumdem regem imperatorem ad nos incolumen reducere digneris* ; chorus : *Te rogamus*, etc. Tunc officium litaniarum ulterius more solito fuit completum per cantores sive chorum ; quo finito, idem dominus revolvit se ad imperatorem legendo preces ad versiculum : *Salvum fac servum tuum, Domine* : respondit : *Deus meus, sperantem in te* ; subsequenter : *Nihil proficiat inimicus in eo* ; respondit : *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. Esto Domine ei turris fortitudinis* ; respondit : *A facie inimici. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.* Ultimo legebat collectam ad ponendam pacem in Ecclesia Dei ». Lecto dein Diplomate de delata legatione Picena Angelo Corario, qui Pontificatu abierat, ut jam dictum est, decreta est solemnis supplicatio habenda instructo agmine religioso die Dominica ad perfectam Ecclesiarum conjunctionem a Deo obtinendam, et Sigismundo prosperum et felix iter comprecandum. Deinde sanctio promulgata qua anathematis sententia lata est in eos, qui Sigismundo regi molestiam aliquam exhibuissent, utque prædictum colloquium optatum exitum haberet, constitutum est, ut singulis hebdomadis solemnis obsecratio religioso instructo agmine fieret, propositaque sunt indulgentiarum præmia iis, qui interfuissent, ac precem Dominicam et salutationem angelicam pro ejus incolumitate pie recitassent.

Decima septima Augusti die, coacta est sessio decima octava, in qua delecti sunt judices ad causas delatas ad Concilium cognoscendas dirimendasque ; ac litteras Synodi Bulla consignatas eadem fide et auctoritate ac Pontificias valere promulgatum, tum pœnæ constitutæ in illos, qui ipsas adulterare auderent : sanci-

tum etiam Joannis olim XXII Diplomata, antequam munere Pontificio interdictus esset, exarata, ni ab æquitate abhorrerent, valitura: creati etiam nuntii in quibus Mediolanensis et Ragusinus archiepiscopi erant, Angelum Corarium episcopum cardinalem olim Gregorium XII et alios cardinales qui cum ipso senserant ad Ecclesiarum initam conjunctionem confirmandam.

45. *Sessio decima nona in qua Hieronymus Pragensis hæresim revocare pollicetur et multis verbis suadet.* — In decima nona sessione, quæ vigesima tertia die mensis Septembris coacta est, Hieronymus Pragensis, qui ante ob disseminatos Wicleffi errores in judicium vocatus fuerat, et in carcerem ex Concilii sententia conjectus, ut Patrum severitatem eluderet, hæresim se improbare velle simulavit. Quo vero ritu fuerit gesta res describunt Acta: Missæ et letaniarum officiis cantatis et solemniter peractis, levavit se reverendissimus pater dominus Petrus cardinalis Cameracensis unus ex deputatis et commissariis per Concilium in materiis fidei, et proposuit qualiter nuper magister Hieronymus de Praga accusatus et delatus de hæresi et super hanc incarceratus per Concilium ad redeundum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ et fidei orthodoxæ sermonem (unionem), loco sessionis se revocare omnem hæresim, quam incidisset in sermonibus, collationibus et sequela Joannis Hus propter hæresim combusti per Concilium, et protestatum fuisse, prout in quadam cedula pergameni manu ipsius magistri Hieronymi conscripta, quam tunc de verbo ad verbum perlegit: sed ex quo illud non videbatur sufficere, quia non fuit in sessione publica factum illud, ideo supradictus magister Hieronymus iterum venisset ad præsentem sessionem, volens illa, quæ tunc proposuit et allegaverat clarius, quam tunc, profiteri et revocare, et tunc ipse magister Hieronymus de Praga sæpefatus ascendit ambonem, in quo edicta, decreta et ordinata statuta seu publicata fieri solent, præmittendo primitus quamdam brevem et solemnem protestationem, recommendando per eam reverendissimos Patres dominos deputatos et commissarios super materia fidei de eorum bona atque salubri doctrina et pia tractatione, et de aliis bonis sibi per eos impensis, qua protestatione finita, levabat unam chartam in pergameno manu sua propria conscriptam, ut dixit, revocationem errorum et doctrinæ contentorum in articulis Joannis Wicleff et Joannis Huss, protestans, faciens et dicens, ut in eadem cedula, cujus tenor inferius est insertus, plenius continetur: ipsa namque charta sive cedula lecta, protestatus fuit, quod si habuisset cognitionem, per prius, quam hodie, nunquam tenuisset, neque fecit pertinaciter sed disputative, et tanquam non informatus tunc de veritate: etiam dixit quod prædictam protestationem et revocationem ac abrenuntiationem non fecit propter detentionem, imo si in libertate constitutus esset habendo cognitionem, quam hodie habet, vellet facere et gubernare se secundum quod legit et scripsit in cedula asserens animam suam tanquam adolescentulam sponsæ Christi videlicet Ecclesiæ sanctæ, recommendans se omnibus dominis cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, prælatis et toti Concilio, regratiando ipsis de eorum bona doctrina, reductione ejus de erroribus suis ad fidem rectam et Ecclesiæ unitatem ».

Refertur a Coclæo[2] habita ab Hieronymo coram Patribus oratio, in qua ex textu Exodi de iis, qui partim argentum, aurum, uniones, purpuram, byssum, hyacinthos, partim pelles pilosve caprarum obtulerant, petito exordio, hæc addidit: « Vos igitur præcellentissimi viri vobisque consimiles tanquam veri Salomonis principes, in hoc sacro templo vestræ fulgidæ sapientiæ, aurum, vobisque minores divinorum eloquiorum argentum, cæterique inferiores, per varias virtutum species varias et distinctas operationes, tanquam coccum, byssum, purpuram et hyacinthum ad faciendum speciosa vasa templi, ad reformandum militantis hierarchiæ sarta tecta, diu jam est, quod offertis atque obtulistis. Ego per vos tot, tantos talesque gloriosos viros, qui in comparatione vestri nihil sum, omni genere vitiorum habens caput fere abruptum, quid offeram? Ne tamen in hoc sacro templo constitutus coram Domino et vobis totaliter vacuus appaream, saltem pelles bestialium actionum mearum et fœdarum operationum hispidos pilos cum procinctu libere ex animo offeram, multo genere precario obsecrans vos singulos atque universos, ne despiciar totaliter, aut contemnar, neque cum his oblegiis a templo Domini, quod estis vos, expellar et ejiciar ». Nonnullisque interjectis, hac formula hæresim damnavit:

« Ego Hieronymus de Praga artium liberalium magister, cognoscens veram Catholicam Ecclesiam, et Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipue eam de qua hactenus infamatus fui, et quam præteritis temporibus dogmatizaverunt et tenuerunt Joannes Wicleph et Joannes Hus in suis opusculis, libellis seu sermonibus ad clerum et ad populum; propter quam causam prædicti cum suis dogmatibus et erroribus damnati sunt ab hac Constantiensi Synodo tanquam hæretici, et eorum doctrina prædicta similiter damnata, maxime in nonnullis articulis expressis in sententiis per hoc sacrum Concilium contra ipsos latis: consentio autem sanctæ Romanæ Ecclesiæ et Apostolicæ Sedi, et huic sacro Concilio, et ore ac corde profiteor in omnibus et per omnia, et præsertim de clavibus, sacramentis, ordinibus,

officiis et censuris Ecclesiasticis, indulgentiis et reliquiis sanctorum, et Ecclesiastica libertate, ac etiam de cerimoniis et aliis omnibus ad religionem Christianam pertinentibus, prout ipsa Romana Ecclesia et Apostolica Sedes et hoc sacrum Concilium profitentur, et specialiter quod prædictorum articulorum plures sunt notorie hæretici, et dudum a sanctis Patribus reprobati, quidam vero blasphemi, alii erronei, alii scandalosi, quidam vero etiam piarum aurium offensivi, et ipsorum nonnulli temerarii et seditiosi, et pro talibus fuerunt prædicti articuli per hoc sacrum Concilium nuper condemnati, et inhibitum omnibus et singulis Catholicis sub anathematis interminatione, ne de cætero dictos articulos seu eorum aliquem aliquis prædicare, dogmatizare, vel tenere præsumeret ».

Cum etiam Hieronymus inter alia sua deliria in schola philosophica in propugnanda universalium realium opinione figuram triangularem induxisset, quam scutum fidei appellabat, ita rem in Catholicum sensum traxit, ut divinam essentiam in tribus suppositis adumbraret; qui articulus Catholicæ veritatis clypeus sit et fundamentum. Multis etiam verbis levare sese infamia, qua ob adjunctum ad suam necessitudinem Joannem Hus inustus fuerat, conatus est. « Credidi, inquit, eum virum bonum esse, nec in aliquo obviare traditionibus sanctæ matris Ecclesiæ ac sanctorum doctorum. Imo etiam cum nuper in hac civitate mihi fuissent oblati articuli per eum positi, et per hoc sacrum Concilium damnati, prima fronte non credidi suos esse, saltem in ea forma : cumque ab aliquibus egregiis doctoribus ac magistris in sacra pagina audivissem affirmari, quod sui erant, postulavi pro mea plena informatione mihi ostendi libros manus suæ, in quibus dicti articuli contineri dicebantur : quibus mihi ostensis, manu propria ejusdem scriptis, quam ut meam propriam bene cognosco, dictos articulos omnes et singulos, in ea forma qua damnati sunt, reperi esse conscriptos; unde non immerito comprehendi et comprehendo ipsum et suam doctrinam cum eorum sequacibus per hoc sacrum Concilium damnatam et reprobatam fuisse tanquam hæreticam et insanam et hæc omnia supradicta, dico pure et sine conditione ». Ex quibus Hieronymi verbis constat Joannem Hus in seipsum mentitum, dum testes falsa ipsi affinxisse querebatur, quem jam autographis convictum, ea revocare detrectasse diximus : adjunxit Hieronymus se Concilii sententiam adversus doctrinam Joannis Hus ac Wicleffi latam probare : tum veniam erroris deprecatus est, quod dixisset in Ecclesia triumphanti fidem esse.

« Declaro, inquit, quod numquam fuit intentionis meæ, quod ibi esset fides sub ratione fidei, sed cognitio fidem subæquivalenter excedens : et generaliter quidquid ibi vel antea dixerim, refero et subjicio humili corde determinationi hujus sacri Concilii Constantiensis. Insuper juro et per sanctam Trinitatem et per hæc sacrosancta Evangelia me in veritate Ecclesiæ Catholicæ semper et sine dubio permansurum, et omnes qui contra hanc fidem venerint cum dogmatibus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio. Et si ego ipse aliter (quod absit) aliquid consentire aut prædicare præsumpsero, canonum severitati subjaceam, et æternæ pœnæ obligatus inveniar. Hanc autem confessionem, et professionis meæ paginam coram hoc sacro Concilio generali, et voluntarie porrigo, et eidem me propria manu subscripsi, et hæc singula conscripsi ». Hactenus Hieronymus, cujus chirographo ait Coclæus veterum novorumque (qua voce Lutheranos designat) Hussitarum frontes inuri, et flammeo rubore, quoties repugnant Ecclesiæ, confundi : ut vero Hieronymus impietatem iterum sit professus extremoque affectus supplicio, dicetur inferius : nunc reliqua in decima nona sessione gesta prosequimur.

46. *Sponsio indemnitatis facta hæreticis ni hæresim damnent non valet.* — Edita sanctio est ad restituendum in sacro Minoritarum Ordine pristinæ sanctitatis splendorem. Decretum etiam nullum impunitatis chirographum ab imperatore sive regibus quibusvis concessum valere, quin ob hæreseos crimen in jus vocati a judicibus legum severitati subjiciantur, si errorem suum deponere recusarint, quamvis accepta publica fide freti ad Concilium accesserint, neque concepta contraria spe essent accessuri, neque illos, qui eam dederint, aliqua religione teneri devinctos, cum id quod potuere præstiterint. Hujusmodi vero decretum, quod multis proscindunt calumniis hæretici, a Patribus totius Concilii summa prudentiæ maturitate, unanimique omnium consensu promulgatum est : « Idem statutum », inquiunt Acta, « fuit approbatum, per dominos episcopos nomine quatuor nationum ac reverendissimum patrem dominum cardinalem episcopum Ostiensem nomine collegii cardinalium per verbum : Placet ». Decreti præterea fuere judices ad cognoscendum Hussitarum, Bohemorum et Moravorum causam, qui judicio fuissent arcessiti, nullo dignitatis immunitatisve habito discrimine. Datum sacerdotibus, qui Concilio navarent operam, ut sacerdotiorum censibus potirentur, ac si in Ecclesiis suis divino cultui vacarent.

Accessisse etiam hoc tempore ad Concilium Constantiense Samagitarum, qui recenter sacris Christianitatis initiati fuerant, oratores narrat Theodericus e Niem : « Die, inquit, XXVIII mensis Novembris, intraverunt ambaxiatores Samoytarum de novo conversorum ad fidem Catholicam, sexaginta vel circiter numero, viri

satis proceræ staturæ, qui habitant inter Livoniam et Lituaniam prope Prussiam, et terra eorum, quam inhabitant, vocatur Semigallia, omnibus bonis referta, excepto quod non crescit ibi vinum, et sunt sub regimine constituti Vitoldi, alias Alexandri, ducis Lituaniæ ».

In sessione xx peracta vigesima prima Novembris, Fridericus Austriæ dux, de vexata Tridentina Ecclesia ejusque juribus occupatis postulatus est, gravesque ei pœnæ indictæ, ni peremptoria die sacro Patrum tribunali se sisteret, ac Synodalibus jussis obtemperaret.

47. *Colloquia regum cum Petro de Luna et hujus effugia et deliramenta.* — His litibus Concilii præsules tempus impendebant; dum Sigismundus Romanorum rex, cum Petro e Luna regeque Aragonum agitatum, ut vidimus, diu ante colloquium faciebat, cujus historiam ex publicis schismaticorum Monumentis excerpemus. Narrant illa Sigismundum una cum oratoribus Constantiensis Concilii vigesima prima Septembris die Perpinianum ingressum, omnibus precibus a Petro e Luna petiisse, ut Pontificalia insignia abjiceret : illum vero respondisse viæ se justitiæ semper inhæsisse (quem tamen ab ea revera semper aversum fuisse, suis locis ostendimus) ; deinde postulasse, ut Concilii Pisani sententia rescinderetur; postea duas concordiæ confirmandæ rationes proposuisse. Prima erat, ut ipsi utpote creato cardinali a Gregorio XI renuntiandi Pontificis auctoritas ea vice concederetur (quasi ob Urbani sententias jus illud abrogatum non esset). Secunda ratio multis ambagibus erat implicita, ut nimirum cardinalibus utriusque partis compromissum fieret, variisque legibus confundere omnia annisus est, ad Sigismundum eludendum serendasque novas discordias.

Addunt Acta schismaticorum, fuisse hæc repudiata ab eodem Romanorum rege, atque ab internuntiis Concilii Constantiensis, qui Petrum e Luna vehementissime urserint, ut Pontificalia insignia deponeret. Quomodo autem vafrum responsum a perfido homine retulerint, ita subjiciunt : « Fuit ibidem responsum, quod ob salutem animarum et ad evitandos errores, et ut vera unio in Ecclesia sequeretur, oportebat ipsum debite providere et quod nisi sic fieret, non satisfaceret Dei servitio, bono universalis Ecclesiæ oblationibus per se hactenus factis de via renuntiationis, quæ modum et finem unionis habent annexos, neque sacris canonibus, per quos via renuntiationis suis casibus ideo commendatur, quia sic a fine boni, quod sequitur, exciderent, et debito sui officii, cum providere super hoc ad eum spectet ex jure et prærogativa Apostolicæ Sedis, imo ad hoc compellunt ipsa divina jura pariter et humana ». Hos et alios antipapæ dolos Romanorum rex ac Synodi Constantiensis oratores sprevere. Obfirmatum itaque in pertinacia Petrum e Luna Ferdinandus rex Aragonum ab illa revocare pertentavit; addunt enim Acta : « Deinde die tertia Novembris anni prædicti nempe MCCCXV, tradita fuit eidem domino nostro papæ, ex parte dicti domini regis Aragonum, quædam cedula tenoris sequentis :

« Est visum serenissimo domino Ferdinando regi Aragonum, et aliis de obedientia domini nostri papæ Benedicti hic congregatis cum domino rege, quod pro habenda unione in Dei Ecclesia sunt fienda sequentia. Primo quod aliquibus personis notabilibus, bonæ conscientiæ ac providis et discretis, et majori parti eorum concordandis, inter dominum nostrum papam et dictum dominum regem, dominus noster papa Benedictus conferat plenum posse renuntiandi papatui, et omni juri et possessioni sibi pertinenti in eodem pacto abjecto, ampliori modo, quo dictari possit, mediante stipulatione vallato, ac juramento roborato, quod nequeat dicta potestas revocari. Item conferat eisdem plenum posse convocandi Concilium generale, et auctorizandi, approbandi et confirmandi per ipsum Concilium peragenda : quæ convocatio poterit fieri de iis, qui sunt in congregatione Constantiæ, et de ambaxiatoribus regum, principum, et prælatorum et aliorum istius obedientiæ, qui illuc destinabuntur, prout inferius continetur, de aliis istius obedientiæ, qui illuc accedent. Item quod dictæ personæ sint fulcitæ potestatibus antedictis, una cum ambaxiatoribus regum, principum et aliorum istius obedientiæ, habentibus posse ad interessendum in dicto Concilio, accedant ad civitatem Constantiæ, et recognoscant ac videant tam ipsi quam dicti ambaxiatores, si est materia præparata ad exstirpandum schisma, et habendam unionem in Ecclesia Dei, et tractent : ac si eis videbitur materia præparata, concordent et finiant, prout eisdem personis et ambaxiatoribus, vel eorum majori parti videbitur cum existentibus in congregatione, quæ est in Constantia de habendo generali Concilio, et de unione habenda, et de renuntiatione jam dicta facienda, ac modo futuræ electionis summi Pontificis, et omnibus aliis et singulis quomodolibet tangentibus principaliter vel incidenter dictam unionem, aut eis connexis vel dependentibus, incidentibus aut emergentibus ex eisdem. Item reverendissimi domini cardinales domini nostri papæ constituant procuratores dictas personas, vel alias idoneas et legitimas, concordandas per ipsum dominum nostrum papam et dominum regem, ad transferendum ista vice titulo donationis, commissionis aut compromissi seu alias, prout ipsis procuratoribus videbitur posse, eligendi papam cum vacaverit papatus, per mortem aut renuntiationem domini nostri papæ, pacto adjecto mediante stipulatione vallato, ac

juramento roborato, quod nequeat revocari. Item provideatur debite et honeste ac plene, circa statum, honorem et securitatem personæ domini nostri papæ in casu renuntiationis. Item serenissimus dominus Sigismundus Romanorum rex, et illi, qui sunt hic de congregatione Constantiensi, qui tamen habeant esse fulciti legitima potestate, assecurabunt hic quantum fieri possit, et ad idem assecurari faciant per congregatos in Constantia, quod dictæ personæ, quibus dabitur dictum posse per dominum nostrum papam, et ambaxiatores sæpefacti ac procuratores dictorum cardinalium ac alii de ista obedientia, qui accedent dicta ratione ad Constantiam, possint libere, tute et secure ire, stare et reverti ad Constantiam, in Constantia, et ubi voluerint : et quod nequeant compelli et distringi dictæ personæ, quibus dabitur posse, et dicti ambaxiatores ad aliquid faciendum, de iis, quæ eisdem commissa existunt : sed quod semper in iis et aliis agendis per eos perfruantur plenissima libertate ». Supplicem hunc libellum Ferdinandi regis Petrus e Luna fallaci hoc responso elusit :

48. « Respondet, quod sibi et dictis dominis cardinalibus interdicenda non videtur facultas personaliter interessendi, tractandi, concludendi et exsequendi in negotio dictæ unionis, cum nullæ sint aliæ personæ, quarum magis interesse versetur, et negotium ipsum arduissimum sit tum propter intricationem materiæ, tum propter interesse magnum universalis Ecclesiæ, tum propter animarum pericula et errores irreparabiles, quæ si, quod absit, negotium non debite fieret, sequerentur : nec ulli venit in dubium, quod cura, sollicitudo et onus hujus tam ardui et tam periculosi negotii ad dominum nostrum spectat, et suis incumbit humeris ex commisso sibi ab alto officio, a quo quidem onere, urgente conscientia, se liberare non posset absolute personis aliis dimittendo. Item dicta practica magno discursu temporis indigeret propter discussionem, quæ fieri haberet per prædictas personas ad videndum, an esset dispositio ad unionem vel non, et propter convocationem personarum hujus obedientiæ ad illam congregationem, quæ ibi dicitur Concilium generale. Item dicta practica in eo, quod vult unum generale Concilium fieri de hac obedientia et obedientia Constantiensium, periculosa est universali Ecclesiæ, et vergens in divinam offensam, quia Catholicorum et schismaticorum communio seu conventio in unum Concilium damnata est etiam de jure divino ; imo Catholici sic se coadunantes schismaticis crimine schismatis se inficerent ; unde sequeretur, quod volentes universale Concilium vel Ecclesiam unam facere, et sub uno universali Pontifice unionem inducere, conciliabulum facerent seu schismaticorum conventum, et populo Christiano proponerent idolum seu intrusum. Et si forsan contendat aliquis, neutram partem dictarum obedientiarum esse schismaticam, quod sibi non est concedendum, urgente tamen conscientia, fateatur oportet, quod saltem sunt indubii et formati schismatici illi, qui a domino nostro papa vel prædecessore suo fuerant ad prælaturas promoti, et ante gesta damnata conciliabuli Pisani ab obedientia domini nostri papæ recesserunt, vel fuerunt principales actores seu directores eorum, quæ facta et gesta fuerunt contra dominum nostrum papam in dicto conciliabulo, propter quod meruerunt præcedentibus legitimis processibus per dominum nostrum judicari et declarari schismatici et pro talibus denuntiati fuerunt annuatim in processibus solemnibus die Jovis sancta. Negari etiam non potest quin sint formati schismatici illi, qui dicunt et fatentur dominum nostrum papam esse verum papam, sed nihilominus sibi inobediunt, alteri obedientiæ adhærentes, cujusmodi sunt multi prælati, quarum quidem personarum quæ, ut præmittitur, non sunt a schismate excusabiles, multæ (ut notorium est) hodie sunt in Congregatione Constantiensi, et in ea de majoribus et principalibus reputantur. Et si, his non obstantibus, adhuc circa materiam dictæ conventionis dictarum obedientiarum ad invicem in unum Concilium aliquis forsan contrarium opinetur, saltem tamen videre potest dictus serenissimus rex Aragonum, quod sine divina offensa in tali dubio status universalis Ecclesiæ non est tanto discrimini et periculo submittendus, quin potius practica certa et secura sit eligenda, prout eligit et jam obtulit dominus noster papa, ut continetur in sua cedula infra inserta. Item civitas Constantiensis quam dicta practica ad dictum unionis negotium nititur approbare, non est locus idoneus et securus ad ea, quæ fienda sunt pro Ecclesiæ unione, nec possset dominus noster eam acceptare sine reatu divinæ offensæ multis consideratis, et inter cætera attento quod omnes in Constantia constituti essent sub manu et potentia dicti serenissimi domini regis Romanorum domino nostro papæ non obedientis, cujus voluntati et imperio nullus ex eis auderet contradicere. Constat etiam ex relatione fide dignorum, quod propter locum non tutum aliqui de dicta congregatione fugerunt, et aliqui protestati sunt super loci mutatione, unde non immerito et verisimiliter est timendum, quod procuratores domini nostri papæ, dominorum cardinalium et personæ aliæ, quæ pro hac obedientia ibi essent, non gauderent libertate : ex quo sequeretur, quod omnia, quæ fierent, in dicto negotio, essent invalida atque nulla ; et quod ille, qui de novo crederetur assumptus in papam non esset papa, sed potius intrusus. Neque super prædictis provideretur sufficienter per prætensas in dicta practica securitates, maxime propter multa ibi contra nonnullos notorie perpetrata ; unde super non

libertate eorum, quæ in dicto loco fierent, apud multos etiam, qui ibi de principalibus sunt, opinio et infamia insurrexit. Per prædicta ergo videre potest serenitas regia, quod dominus noster papa non potest absque offensa divinæ majestatis et evidenti periculo universalis Ecclesiæ prædictam practicam acceptare. » Pergit ad suam honestiori fuco colorandam pertinaciam obtrudere superiores concordiæ ineundæ ementitas rationes, quas a nuntiis Constantiensis Concilii et Sigismundo rege Romanorum, ut fallaces et improbas spretas vidimus, et crimen a se in Sigismundum transferendo, addit : « Tractatus rumpendo, a dicta villa Perpiniani die quinta jam dicti mensis Novembris recessit, ejus recessu eidem domino nostro papæ minime intimato : quas, facto præsentiens idem dominus noster papa nuntios prætensos dictæ congregationis Constantiensis ad recessum præcinctos die septima dicti mensis Novembris per certas notabiles personas ab eodem domino nostro papa sufficienti potestate munitas, eos quos reperire potuerunt etiam in via rogari, hortari, moneri et requiri fecit in scriptis, ut acceptarent aliquam de viis per eumdem dominum nostrum papam oblatis, vel aliam seu alias rationabiles aperirent. »

49. *Porrecti iterum supplices libelli a regibus Petro e Luna, qui pertinacior Illiberim fugit.* — Ad frangendos Petri e Luna dolos, iterum porrecto gravi libello, Ferdinandus rex Aragonum nona die Novembris hujus anni una cum Castellæ et Navarræ regum, atque Armeniaci Fuxique comitum oratoribus interpellavit ipsum, ut missis ambagibus, ambiguo Pontificatus jure cederet, tum Gregorii et Joannis æmulorum exempla, tum impendentia ipsi cedere detrectanti pericula, tum vota totius Christiani orbis proposuit. At æquissimis postulatis non assensit antipapa, sed duodecima Novembris die scripta fallacia composuit, in quibus longis circuitionibus et anfractibus iterum Sigismundi regis Romanorum et Constantiensis Synodi oratorum cum ipso gesta, ac data iis inania responsa percensuit, turpiterque mentitus est, consentaneas a se concordiæ rationes propositas, neque offensionis, quam passus esset rex Romanorum, vitium sibi adscribendum : demum subdidit opera interpretis: « Sed veniendo ad conclusionem requisitionis prædictæ respondet dictus dominus noster, quod renuntiare papatui sic simpliciter, sicut petitur, non debet, prout late superius est deductum : sed paratus est renuntiationem facere de suo jure papatus : observata tamen una ex practicis supra insertis, vel alia justa et rationabili practica, quam nunquam exclusit, neque intendit excludere, pro dicta unione Ecclesiæ consequenda ». Addunt Acta Petri e Luna, ipsum suæ incolumitati diffidentem Perpiniano XIII Novembris Illiberim abiisse.

De hac illius fuga hæc relata ad Constantiense Concilium memorat Theodoricus Niemius[1] : « Quartadecima die mensis Decembris multæ litteræ missivæ ad nos productæ fuerunt, aliquæ de Perpiniano, aliquæ de Narbona, in quibus continebatur, quod rex Romanorum voluit recedere de Narbona, et iter ad nos redeundi arripere : sed Hispaniæ, Aragoniæ et Navarræ reges, necnon Fuxi et Armeniaci comites, et ambaxiatores regis Scotorum atque multorum aliorum magnatum adhuc existentium in Perpiniano per eorum nuntios ipsi domino regi Romanorum directos ad Narbonam dictum dominum regem Romanorum strictissime rogarunt, ne ita repente recederet sine fine ; sed suos oratores cito eis destinaret, cum quibus sperabant invenire bonum modum et ordinem pro unione prædicta, et quod ipsum Petrum de Luna cedere suo papatui oporteret : quod si non faceret, sibi obedientiam in regnis et partibus illis subtrahere, eumque terra marique persequi vellent ; de quo ipse rex Romanorum gavisus, misit e vestigio quosdam suos solemnes oratores ad Perpinianum ; quibus illuc advenientibus, et cum magno desiderio nobilium et popularium receptis, ordinatum et conclusum fuit, quod daretur dilatio XV dierum præcise ipsi Petro, infra quos haberet cedere, aut ut hæreticus in persona et rebus suis persequi deberet. Ipse vero Petrus hoc sentiens quosdam illarum partium potentes donis et promissis sophisticavit pro se more suo creando quatuor eorum charos in magnos antistites, et unum eorum in cardinalem, et quibusdam ex eisdem potentibus, qui pro se aut suis nolebant habere tales Ecclesiasticos honores, dedit aliquas pecuniarum summas in promptu, quod eum juvarent, ut tutus ab inde per mare recedere posset, prout fecerunt. Et postquam pervenit cum galeis suis ad castrum Colibriæ maritimum, insecuti fuerunt eum ambaxiatores illarum civitatum, scilicet Barcelonæ, Cæsaraugustæ, Valentiæ, Majoricæ, Dertusæ, Geronæ, Perpiniani, et quarumdam aliarum magnarum civitatum secus mare consistentium usque ad dictum castrum Colibriæ, et ibi obsederunt eum et realiter spoliarunt, seu nudarunt ipsas galeas remis et aliis instrumentis inibi repertis, quod ab inde ulterius recedere non poterat. Quid autem subsecutum sit, ignoramus. Sed quod dicti ambaxiatores earumdem civitatum in hoc conclusissent essentque concordes, quod nollent amplius stare sub obedientia dicti Petri, sive cederet sive non ; ipsi nihilominus huic Concilio intenderent adhærere, dictumque persequi pro eo, quod toties sponte jurasset et vovisset Deo et sanctis ejus solemniter et in scriptis ante perversum ejus papatum, et in illo etiam, quod ipse semper paratus esset, velletque sponte cedere dicto ejus papatui, quotiescumque super hoc requireretur, et sibi adhærentibus, et alter vel alii

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

alterius et aliarum obedientiæ vel obedientiarum nominatus seu nominati in ejus vel eorum obedientia seu obedientiis, papa vel papæ etiam sponte cedere vellet vel vellent et iterum contra juramenta et vota sua prædicta temere veniret ad nolendum adimplere, subterfugia quærendo et ne ipsa unio fieret, fugiendo. »

Die proximo ab ejus in portum Illiberitanum appulsu referunt dicta repetitas ab rege Aragonum superiores preces ; iisque adjecta hæc fuisse :

« Beatissime pater.

« Quia, urgentibus causis et motivis in dictis supplicatione et requisitione expressis, via paratur opportunius, quam a die orti schismatis usque nunc ad consequendam Ecclesiæ unionem ; nam facta per sanctitatem vestram cessione, de qua extitit supplicatum, speratur verisimiliter, quod in Concilio Generali universalis Ecclesiæ, quod breviter, dante Domino, congregabitur, providebitur sanctæ matri Ecclesiæ, per eos ad quos pertineat, de unico, indubitato ac universali pastore, forte per aliquod de prædictis jam apertis, vel per alias aut aliter, prout in eodem Concilio per eos, ad quos pertinebit, dirigente Spiritu sancto disponetur, et ordinabitur, cum aliter nequeat in prædictis legitime provideri ; exstirparique speratur schisma pestiferum, et sic obviabitur scandalis et divisionibus ob dictum schisma usque nunc pullulatis, et quæ timentur oriri in posterum, nisi dictæ renuntiationis remedio occurratur : idcirco, beatissime pater, Raimundus de Plano, Bonanatus Petri legum doctor ac Petrus Serra decretorum doctor ambaxiatores et procuratores illustrissimi domini Ferdinandi regis Aragoniæ et Siciliæ, etc. filii vestri devoti cum debita reverentia vestræ sanctitatis, videntes per vestram responsionem supplicationi et requisitioni prædictis non fuisse, ut debuit et congruit necessitati unionis Ecclesiæ, satisfactum ; stantes et perseverantes in supplicatione et requisitione jam factis cum repetita reverentia ob Dei servitium et dictum beneficium unionis, et ex causis supradictis et aliis pluribus notissimis, ac etiam toti mundo supplicant sanctitati prædictæ semel, secundo, et tertio ac sæpe sæpius, et instanter et cum geminata instantia, et dictis vicibus cum dicta reverentia pariter eamdem sanctitatem obsecrant et requirunt quatenus exsequatur et impleat operis per affectum per se vel suos procuratorem seu procuratores, ad id plena et irrevocabili potestate suffultos. Alioquin, beatissime pater, si vestra sanctitas supplicata et requisita (quod non creditur) realiter non exsequatur, dicti supplicantes et requirentes, solum Dei servitio innitentes, cui prius obligati existunt, et zelo unitatis sanctæ matris Ecclesiæ et totius reipublicæ omnium Christianorum, et quieti pacificæ eorumdem cum eadem sanctitate repetita reverentia protestantur de omni jure universalis Ecclesiæ, ac ipsius supplicantium, et alterius cujus intersit, et de recurrendo ad remedia licita, juridica et honesta.

« Cæterum, beatissime pater, quamvis possit Concilium Generale Ecclesiæ universalis in hoc casu tantæ necessitatis Ecclesiæ congregari, et in eo possint et valeant convenire omnes tam obedientiæ vestræ, quam obedientiarum olim Joannis et olim Gregorii, qui alias consueverunt ad Concilium congregari, quorum dictarum obedientiarum olim Joannis et Gregorii magna pars sit ad præsens in Constantiensi congregata et ab aliquibus curiosis in dubium revocetur, quamvis dubitandum non sit, an valeant illi dictarum duarum obedientiarum simul cum illis de vestra obedientia in Concilio Generali Ecclesiæ universalis congregari, pro exstirpando hoc nefario schismate, et unione jam dicta consequenda, et debite providendo de unico et indubitato summo Pontifice universalis Ecclesiæ ; ideo ex superabundanti cautela et ut tollatur omnis dubitationis scrupulus eidem sanctitati supplicant dicti ambaxiatores et procuratores, quatenus alicui seu aliquibus personis, de quibus merito confidere debeat dictus dominus rex et alii reges et principes vestræ obedientiæ, qui totis conatibus prosequentur et prosequi intendunt exstirpationem dicti schismatis, et assecutionem dictæ unionis, committere dignemini vices vestras, et plenum posse dare convocandi dictum Concilium Generale, et auctorizandi, approbandi et confirmandi per ipsum Concilium, peragendi ac tollendi, irritandi, abolendi atque cassandi omnes et singulos processus, sententias qualescumque, ac pœnas factas, latas, decretas et promulgatas in obedientiis dictorum olim vocatorum Gregorii et Joannis, et singulares eorumdem occasione vel ex causa dicti schismatis, et omnem maculam sive notam juris aut facti exinde contractam, et omnes et singulas personas dictarum duarum obedientiarum habilitandi et cum eis dispensandi, quantum opportunum sit aut indigebunt, et providendi et ordinandi quod non possit excipi de dictis sententiis aut pœnis contra intervenientes in dicto Concilio, nec contra personas deputandas in dicto Concilio, nec contra eligentes papam, nec contra eum, qui fuerit in papam electus, ipsasque personas ad prædicta omnia et singula habilitandi, et omnia alia et singula faciendi, quæ erunt necessaria, expedientia seu opportuna circa prædicta et alia dependentia, incidentia aut emergentia ex eisdem, et mandare dignemini eidem personæ seu personis fulcitis dicta potestate, quatenus ex quo vestra beatitudo recessit ab hac villa, ubi tractatur ad præsens de præparatoriis dictæ unionis, resideant in hac villa, et redeant alibi, ubi disponetur per reges et principes et alios de vestra obedientia hac ratione prædicta

congregatos, et poterunt facilius per alium vel alios vestra potestate suffultos expediri, quam, pater sancte, per vos personaliter, attentis ætate et gravitate personæ vestræ et statu vestræ eximiæ dignitatis. Verumtamen ubi sanctitas vestra nolit id committere, supplicant eidem sanctitati, ipsamque exhortantur, obsecrant et reverenter requirunt, quatenus illico revertatur ad villam Perpiniani, ubi de dictis præparatoriis et negotio unionis tractatus, et prædicta omnia et singula, quæ essent ut præmittitur, per dictos commissarios fienda et exsequenda, faciat et exsequatur : offerunt se iidem supplicantes, quod per se et etiam una cum aliis ratione prædicta congregatis providebunt et provideri facient per eos, ad quos pertineat, de salvo conductu et securitatibus tam V. S. suo caveat, quam etiam suo cautelæ dictarum personæ seu personarum. Hæc quidem sunt utilia, opportuna et etiam commoda tractatui et negotio dictæ unionis, et quietiva conscientiarum omnium, signanter illorum, qui sunt de vestra obedientia ; et sic etiam facta fuere per commissarios dicti olim vocati Gregorii habentes ad id posse legitimum, tempore quo procurator ipsius Gregorii nomine ejusdem renuntiavit prætenso juri, quod idem Gregorius in papatu se habere dicebat ; et iterum etiam prædicta sic fieri supplicant, obsecrant et reverenter requirunt : alias enim protestantur de omni jure universalis Ecclesiæ et alterius cujusvis.

« Paulus *secretarius*.

« Et similes requisitiones factæ fuerunt pro parte dictorum Castellæ et Navarræ regum, et comitis Fuxi ».

50. *Respuit Petrus salubria consilia.* — Justa regum Hispaniarum petita contempsit Petrus e Luna ; aiunt enim ejus Gesta : « Non videtur necessarium ad supplicationem et requisitionem die quartadecima ejusdem mensis et anni, (scilicet Novembris MCDXV.) in Quoquolibero Elnensis diœcesis præsentatum, in quantum cum primis supplicatione et requisitione concordant, pro nunc aliud respondere. » Et infra : « In quantum vero in supplicatione et requisitione prædictis subjungitur protestatio de jure universalis Ecclesiæ, etc. huic protestationi idem dominus noster, ut ponitur, non consentit, quia nec jure nec ratione fulcitur, imo ipse, cui ex officio incumbit omne jus universalis Ecclesiæ defendere, et animam suam pro illo defendendo ponere, protestatur pro se et ipsius Ecclesiæ nomine de suo et ejusdem Ecclesiæ interesse, et de jure ipsius Ecclesiæ conservando, ac de providendo, si opus fuerit, per Constitutiones factas et fiendas pro illius tuitione ac defensione, et per remedia juridica necessaria, ac etiam opportuna, necnon per pœnas spirituales et temporales, contra quascumque personas, cujuscumque status et conditionis existant, contrarium attentantes, aut eis in attentando hujusmodi dantes auxilium, consilium vel favorem, etiamsi cardinalatus, patriarchali, archiepiscopali, episcopali, imperiali, regali, aut quacumque alia Ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate ». Interjectisque nonnullis, fucatis coloribus intempestivum Perpiniano discessum ita excusat : « Rex Aragonum mirari non debet de recessu sibi per eumdem dominum nostrum per antea intimato, nam etsi omni tempore et in omnibus causis deceat Romani Pontificis libera provenire consilia, et ipsius in nullo vacillare judicia, isto tamen tempore et in tanto negotio, ubi omnimoda libertas requiritur necessarium summe videtur, quod in tali loco negotia pertractentur, in quo ipse et tota curia sua fruantur omnimoda libertate : et cum idem dominus noster adhuc non pervenerit ad locum, ad quem pro personæ suæ securitate ire decrevit ; sed adhuc sit in via, propterea omnibus aliis in supplicatione et requisitione prædicti regis contentis singulariter respondere de præsenti non potest, etc. »

51. *Paniscolam se subducit, dum oratores Hispani instant iterum ut Pontificatum deponat.* — Paniscolam se recepit antipapa, ac tum die XII Decembris ejusdem anni MCDXV. Aragonum, Castellæ et Navarræ regum, comitumque Armaniaci et Fuxi oratores tertio flagitarunt ab eo, ut, posito pseudopontificatu, concordiam restitueret Ecclesiæ repetitisque superius cum eo gestis, et de recessu intempestivo questi, hæc illi denuntiarunt :

« Beatissime pater.

« Raimundus Xatmaz miles et Petrus Basseti legum doctor consiliarius, ambaxiatores et procuratores dicti domini regis Aragonum, vestræ intimant sanctitati, quod ob non factam renuntiationem supradictam, quam eadem sanctitas facere debuit de jure divino pariter et humano, et quam offerre nudo verbo non fuit sufficiens, et ob non implementum aliorum quæ supplicata et requisita fuere, dictos reges et principes, licet invitos, cum sciant se reddituros rationem pro Ecclesia, quam Christo tuendam susceperunt, quia sive augeatur pax et disciplina Ecclesiæ per dictos principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati Ecclesiam tradidit tuendam : urgente quoque zelo fidei et necessitate ac opportunitate perveniendi ad unitatem universalis Ecclesiæ, quæ ab initio prædicti schismatis usque nunc attingi non potuit : oportebit pro defensione juris dictæ universalis Ecclesiæ, pro Dei servitio et exoneratione suæ conscientiæ, ac respectibus aliis tam in iis quam in aliis supplicationibus et requisitionibus positis, uti debitis remediis licitis et permissis, et licet amplius supplicare aut requirere non sit necessarium ; ad uberiorem tamen cautelam non interdicta

facultate utendi suo casu dictis remediis cum dictis regibus et principibus visum fuerit vestræ sanctitatis responsione ullatenus exspectata, imo omni facultate retenta, iterum et iterum, ac quantis possunt geminatis vicibus supplicant et requirunt cum debita reverentia sanctitatem vestram, quatenus pro Deo principaliter et pro beneficio celeriori perveniendi ad unionem sanctæ matris Ecclesiæ, ac compatiendo tanto animarum discrimini et infinitis occurrendo scandalis per effectum operis, bis supplicata per ambaxiatorem dictorum regum et principum, seclusa omni mora, adimpleat significata eidem sanctitati, quod illustrissimus rex Romanorum et aliæ personæ missæ per Concilium Constantiense, vel tempore suæ missionis erant et sunt in Narbona, et continue per suos ambaxiatores tractant seu tractabant in dicta villa cum dicto domino rege Aragonum et ambaxiatoribus aliorum regum et principum pro bono juridico, compendioso et concordi remedio ad exstirpandum schisma pestiferum, et pro veniendo ad beneficium unionis : alias dicti ambaxiatores et procuratores nominibus supradictis in dictis supplicationibus persistentes cum debita reverentia, ad effectus expressos in dictis prima et secunda (supplicationibus et requisitionibus et ad omnes et singulos alios effectus necessarios seu utiles actui sanctæ unionis jam dictæ protestantur quod dicti reges et principes utantur remediis debitis, licitis et permissis, et turbari naviculam S. Petri amplius, quantum in eis fuerit, non permittent. Et similis requisitio facta fuit pro parte ambassiatorum dicti domini regis Castellæ : et nominati ambassiatores dicti domini regis Aragonum in prædicta cedula nominati dixerunt, quod dictum fuerat eis, ut facerent similem requisitionem ex parte dicti regis Navarræ ».

52. *S. Vincentius Ferrerius, in Petrum e Luna invehitur ejusque pertinaciam reprobat.* — Obsurduit ut antea Petrus e Luna ad has voces multaque adversus Synodum Constantiensem temere effutiit, mentiens impudentissime illam in exitium Ecclesiæ congregatam : utque pertinaciæ socios sibi compararet, conventiculum suorum Paniscolæ coegit, quod in mensem Februarii anni MCDXVII extrahendum promulgavit. Cum vero efferretur superbia, quod duo æmuli jam Pontificia insignia posuissent, atque ad alendum in Ecclesia vetus dissidium per summam hypocrisim jactaret, nunquam a se Ecclesiam desertum iri, Ferdinandus Aragonum rex S. Vincentium Ferrerium consuluit, quid in tanta rerum perturbatione agendum esset : qui [1] divino lumine collustratus respondit, deserendas illius partes si trina vice postulatus, voluntaria abdicatione Ecclesias in pristinam concordiam reducere detrectaret. His consentanea refert Theodoricus e Niem, nimirum illum [1] publicis concionibus in Petrum e Luna, ut pravum hominem fallacemque declamasse : « Asserunt, inquit, aliqui quod quidam frater Vincentius Ordinis fratrum Prædicatorum eloquens valde et sermocinator egregius, necnon theologus profundus, habens gratiam et favorem communis populi, qui libenter audit sermones ejusdem qui per multos annos in Latinis et vulgaribus sermonibus publice prædicavit quod dictus Petrus esset verus papa, et quod libenter pro bono unionis prædictæ sponte suo papatui cedere vellet ; cum ad hoc conspiceret tempus optimum, quia sic dictum fratrem et alios plerosque decepit. Sed videns noviter ipse Vincentius, quod dictus Petrus fidem verbis et promissis ejus hujusmodi non dare in eodem tempore opportuno, totaliter declinavit ab ipso prædicando publice per dictum regnum in diversis provinciis et locis perque transitum ex tunc fecit et facit contra eumdem Petrum, quod sit vir pravus et fallax et fictus, decipiendo populum Dei ; quodque juste persequendus sit usque ad mortem ab omnibus Christianis et persequens aut interficiens eum mereatur ». Hæc postrema Theodoricus ex vulgi sermone addidit ; porro nulli licet quemquam auctoritate privata interimere : « Et hunc sequitur in hoc maxima turba, quocumque vadit devotorum Christianorum, ut audiat hujusmodi sermones, et divinis eloquiis per ipsum sedulo informetur ». De eodem viro sancto hæc tradit Petrus Ranzanus [2] in ejus Vita : « A multis tam Ecclesiarum prælatis, quam terrarum principibus res omnis fidei B. Vincentii commissa est, tanquam hominis, qui verax prudensque et esset et haberetur, nec quæreret gloriam terrenæ dignitatis : propter quæ unusquisque arbitratur neminem inter mortales reperiri posse, qui tantum negotium, vel diligentius, vel prudentius, vel melius perficeret ». Et infra : « Consuluit, (nimirum Petro e Luna,) ut potius in summa inopia ageret vitam, quam quod propter terrenam dignitatem suam inter populos Christianos discordia foveretur, etc ». Longe aberat ille ab hac pietate, nam potius Ecclesiam lacerare, atque ab ejus communione ejici, seque nunquam desituris suppliciis addicere, quam antipapales apices abjicere maluit. Tradit idem auctor maximos labores a B. Vincentio Ferrerio pro tollendo schismate susceptos, gestasque ad plures reges atque ad Petrum e Luna ea de causa legationes : jussum [3] vero antea a Christo ex Avinionensi aula ad populos Evangelica doctrina erudiendos discedere, oblatumque a Petro e Luna cardinalatum respuisse.

53. *Hispanorum decreta pro abolendo schi-*

[1] Surit. l. XXII. Ann. c. 53.

[1] Niem. in Vita Jo. XXIII. — [2] Ranz. l. II. c. 3. — [3] Eod. lib. c. 4.

smate concepta, et plurium Bohemorum defectio. — Igitur consilio habito Perpiniani a Ferdinando Aragonum rege cum oratoribus regum Castellæ, Navarræ et Fuxi comitis, qui etiam tum Petro e Luna adhæserant, unanimes decreverunt [1], spreta ejus contumacia, incumbendum ad Ecclesiarum conjunctionem redingrandam, atque hanc iniere rationem, ut Patres Constantiæ congregati Petri sectatores, atque hi vicissim Constantienses appellarent de habenda Constantiæ Synodo, cujus cogendæ hæ designarentur causæ ad unicum pastorem universæ Ecclesiæ præficiendum moresque Christianorum emendandos : prius tamen Petrus e Luna honore vel sponte abiret vel a Concilio et sacris legibus dejiceretur : in quem cum ferenda esset sententia, vel ii qui ex ipsius sectatoribus ad Concilium profecturi essent, vel saltem major eorum pars assentirentur, dandam operam ut anathematismi ab adversarum partium Pontificibus promulgati abrogarentur, et gesta a Petro et conferenda Ecclesiarum administratione confirmarentur : et si ii qui cardinalitiam purpuram gerebant conjunctique eidem Petro e Luna erant, discederent ab ejus obsequio, in cæterorum cardinalium numerum admitterentur : quæ ex ipsis eorum actis perstringenda visa sunt.

«Conclusiones receptæ per dominum regem Aragonum cum consilio suo in Perpiniano cum absentia domini nostri, dum erat Paniscolæ.

«Pro exstirpando schismate quod, proh dolor! diu viguit in Ecclesia Dei, et assequenda unione domino regi et ambaxiatoribus illustrissimorum regum Castellæ et Navarræ, ac egregii comitis Fuxi videtur, quod sint fienda sequentia. Primo quod debeat congregari et convocari Concilium generale omnium obedientiarum tam domini nostri papæ Benedicti, quam olim vocati Joannis, et olim vocati Gregorii contendentium de papatu, ita quod congregati nunc in Constantia seu habentes posse ab eis vocent reges, principes et prælatos ac alios consuetos vocari ad Concilium generale qui sunt de obedientia domini nostri papæ Benedicti, ut certa die hic præfigenda sint in civitate Constantiæ provinciæ Maguntinæ pro celebratione dicti Concilii, et pari forma reges, principes et prælati istius obedientiæ, qui hic sunt congregati, etiam vocabunt reges, principes et prælatos alterius obedientiæ, etc. et in eadem civitate Constantiæ, etc. Item convocatio fiat ob causas sequentes et non alias; videlicet pro exstirpatione jam dicti schismatis, et assecutione dictæ unionis, et pro fienda electione, et in stando fieri electionem unici futuri summi Pontificis per illos, ad quos pertinere debeat, vacante tamen prius papatu per renuntiationem dicti domini papæ Benedicti, aut electione per sententiam, et etiam pro procedendo contra eumdem dominum nostrum papam Benedictum nolentem aut subterfugientem renuntiare per illas vias, per quas reperitur de jure posse procedi in tali casu, et etiam pro reformando statu universalis Ecclesiæ tam in corpore quam membris, et pro aliis causis inferius denotatis una cum dependentibus, emergentibus et connexis et etiam ex prædictis et infrascriptis, ita quod pro causis præexpressis necnon et infrascriptis tantummodo, non pro aliis convocetur et congregetur dictum Concilium generale : et ii, qui venerint de hac obedientia ad dictum Concilium, ingredientur dictum Concilium solum pro dictis causis, et non pro aliis, et eodem modo et non alio per alios recipiantur et admittantur ; hoc expresse addito, quod ad aliam procedi non valeat, et si procederetur, quod non valeret : et ista dicantur et assecurentur meliori et validiori modo, quo fieri posset. Item quia reges et principes et alii suæ obedientiæ non possent obedire, alium eligendo in papam universalem totius Ecclesiæ, nisi iste dominus noster Benedictus renuntiarit papatui, vel fuerit judicialiter ac rite et legitime ejectus a papatu, et interest regum, principum ac omnium istius obedientiæ, quod super iis debite provideatur, quod interesse non cadit in aliis obedientiis, quia non habent eum pro papa, ideo est necessarium quod serenissimus dominus imperator, et habentes posse a congregatione Constantiæ assecurent, quantum fieri possit, reges et principes ac alios istius obedientiæ, quæ in processibus, provisionibus ac sententiis, quæ fient ac proferentur contra eumdem dominum nostrum papam Benedictum, habeant semper intervenire illi, qui de dicta obedientia ibunt ad dictum Concilium, vel major pars eorum, et habebunt ipsi, vel major pars procedere, providere et sententiare, quæ fuerint rationis prædicta procedenda, providenda et sententianda contra dictum D. N. papam, itaque absque prædictis, vel majore eorum parte nihil possit procedi, etc., contra dictum D. N. papam, etc., de qua securitate, et etiam de securitate, quod non possit ad alia quam supra expressa et infrascripta per dictum Concilium procedi, tractabunt aliqua pro parte domini regis cum ambaxiatoribus serenissimi domini imperatoris et cum ambaxiatoribus Concilii Constantiæ. Item est providendum qualiter tollentur, revocabuntur et irritabuntur quæcumque sententiæ per olim Gregorium et olim Joannem et suos prætensos prædecessores, a tempore exorti schismatis citra, contra dominum nostrum B. prolatæ in hac obedientia et homines ejusdem approbent, laudent et confirment, et etiam meliori modo, quo fieri posset, plenissime firment omnes et singulas concessiones et gratias factas per D. N. PP. B. quibusvis personis intra suam obedientiam de quibusvis dignitatibus, archiepiscopa-

[1] Ms. Franc. card. Barber. tom. II. de schism. p. 17.

libus, episcopalibus, aliis officiis et beneficiis in et alias quibuscumque et quascumque infeudationes, investituras et alias concessiones, et gratias factas quibusvis personis etiam sæcularibus cujusvis excellentiæ, dignitatis et conditionis existant : ista sunt largius dictanda, et omnia et singula acta intra suam obedientiam, quod alias ad papam pertinere dignoscantur. Item est providendum quod cardinales domini nostri PP. B. si voluerint adhærere opinioni dictorum duorum regum et principum istius obedientiæ, habeant reputari, recipi et admitti in dicto Concilio, in cardinales sanctæ universalis Ecclesiæ, et debet provideri circa titulos cardinalium. Item erit providendum circa officiales curiæ Romanæ, quibus per dictum papam sunt collata officia. Item est providendum de securitate illorum istius obedientiæ, qui ibunt in Constantiam pro celebratione dicti Concilii, et aliis supradictis ». Hispani demum eam secuti sententiam, ambiguum Pontificem, vigente schismate difficili, Concilio Œcumenico subesse, oratores Constantiam decrevere, ut in Petrum e Luna una cum cæteris præsulibus legibus animadverterent, quibus de rebus proximo anno agendum erit. Cæterum memorant plerique scriptores superiora etiam fuisse Narbonæ conventa in Ecclesia principe, cum Sigismundo imperatore et Concilii legatis XIII Decembris, sed ampliori forma, quæ in Actis post sessionem XX extant, aguntque de iis congressibus Gobelinus [1], S. Antoninus [2], Surita [3], Mariana [4] et alii.

Captam a Patribus ingentem lætitiam de Hispanorum pertinacissimum antipapam suum deserentium ad Ecclesiam Catholicam reditu, narrat hisce verbis Theodoricus Niemius [5] : « In festo S. Thomæ Cantuariensis infra festa Natalis Domini », et infra : « Perlectis dictis litteris, statim fuit facta lætitia magna præsentibus, et ipsa nova grata audientibus, et campanæ Ecclesiarum Constantiensium in augmentum lætitiæ hujusmodi pulsabantur, fuit etiam tunc magnus concursus illico ad magnam Ecclesiam per ipsam Germanicam et alias nationes. Hic etiam existentes in celebratione Concilii memorati, quorum valde multi præ nimio gaudio plorabant, cæteri vero una voce : *Te Deum laudamus;* devotissime concinnebant. Retulerunt etiam in publico sive coram ipsis nationibus bajuli earumdem litterarum, quod non poterant ore promere, aut dicere quam ingens et celebre gaudium factum fuit in partibus Hispaniæ et Aragoniæ, necnon vicinis regionibus toti populo et omnibus habitatoribus in partibus ipsis de illa jucunda conclusione universalis pacis et unionis Ecclesiæ prædictæ, si datum sit desuper, ut speramus, subito subsequenda. Die Lunæ infra eadem festa Natalis Domini, Constantiæ, solita hora, facta fuit solemnis processio, in qua fuerunt domini cardinales et alii etiam prælati inferiores illic ad generale Concilium congregati, qua peracta, fuit celebrata in majori Ecclesia, cum non modica frequentia, ac lætitiæ cleri et populi Constantiensis missa de Spiritu sancto, multis etiam tunc præ gaudio flentibus illic, ac eis et aliis pro tanto bono Deum collaudantibus, ex quibus nobis fertilis spes datur a Domino, quod dicta unio fieri debeat in universali Ecclesia cito, prout in præcedentibus recitatur ».

Dum Aragonii, Castellani, Navarræi, Armeniacenses et Scoti ad Ecclesiæ conjunctionem redire parant, plures Bohemi ab ea se divulsere, et priorem lætitiam confudere, ut narrat idem Theodoricus Niemius [1] : « Eadem die venit huc de Bohemia quidam familiaris prædicti Hieronymi Bohemi apportans de regno Bohemiæ quamdam litteram patentem scriptam, et quadringentis et quinquaginta duobus sigillis sigillatam, et totidem Bohemorum, inter quos sunt plures barones ac milites, militares, necnon armigeri populares, et plebeii, qui omnes unanimiter erant, et sunt de secta quondam Joannis Huss etiam Bohemi et archihæretici hic propterea alias combusti. In qua quidem littera reprehenderunt hoc sacrum Concilium de hoc, quod dictus Joannes, auctorizante præfato Concilio, et eo nolente suos errores abnegare totaliter judicatus et punitus fuit, asserentes, quod ipse erat vir sanctus et justus, nec similis sibi reperiatur in bonitate et sanctitate, quodque per hoc dictum Concilium peccavit et male fecit ; et propterea ipsi noluerint, nec velint adhærere et obedire. Et adeo multiplicati sunt prædicti hæretici in partibus illis, ut publica fama laborat, quod etiam reverendus pater dominus episcopus Luthomisliensis, qui licet sit magnus, nobilis et etiam potens opere et sermone in regno prædicto, et alias fuerit per ipsum Concilium ad dictum regnum destinatus ad exstirpandas hæreses hujusmodi, de illo, et illic veniens cum litteris multis dicti Concilii ; necnon adhibita per eum omni diligentia ad expurgandum dictum regnum de hæreticis et hæresibus hujusmodi, et reddendum domino plebem perfectam ; verumtamen in hoc hucusque proficere non potuit, nec potest : sunt enim adeo dicti hæretici contra eum sibique adhærentes pertinaciter coadunati in eorum perfidia, quod vix audet exire, et satis dubitat de persona et bonis ipsius. Et sic modicum profecimus, mittendo ipsum ad procurandum salutem in natione perversa, quæ ipsum Joannem Huss prædicat et concelebrat pro apostolo seu martyre glorioso

[1] Gobel. in Cosm. æt. VI. c. 93. — [2] Ant. III. p. tit. XXII. c. 4. § 3. — [3] Sur. Ann. l. XII. c. 53. 55. 96. — [4] Mar. de reb. Hisp. l. XX. c. 7. — [5] Act. Const. Conc. sess. 20.

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

populus stultus et insipiens utinam intelligeret et novissima provideret. Et ecce quantum periculum est in Christianitate, cum capita præsidentium ad invicem obliquantur : vel qualiter prudenter et bene procedant, dum singula eis supposita non respiciunt diligenter ». Ad exscindendam hanc hæresim antequam viribus et audacia magis confirmaretur, opus erat expedito exercitu crucesignato, cum Wencestaus ob inertiam hæreticos non coerceret. Verum Sigismundus Cæsar patrio amori morem gerens Bohemis, ut videbimus, nimium indulsit.

54. *Dum Sigismundus imperator regibus Angliæ et Galliæ componendis vacat, Turcæ sævam excursionem in hungariam aliasque regiones faciunt.* — Digressus ex eo Hispanorum colloquio, cui etiam Francorum et Angliæ regum oratores interfuere, Sigismundus rex in Gallias profectionem paravit, ut refert Gobelinus[1], ad ortum inter Henricum V et Carolum VI reges ingens bellum rei Christianæ exitiale sedandum ; Henricus enim, cum res Gallicas, impote mentis rege, et Aurelianensi Burgundoque ducibus inter se dissidentibus, male administrari perspiceret, occupandi regni illius consilium susceperat, ac litteris[2] publicis quinta Augusti die exaratis professus est, Gallicam se expeditionem ad vetera Anglica jura ex Gallorum[3] manibus avellenda conficere. Trajecisse eum mare mille ac sexcentarum navium classe, atque Arætluctum nobilem portum in Normannia ad deditionem coegisse, refert Monstreletus[4]. Ea urbe potitus, ad subjiciendam provinciam circumtulit victricia signa rex Anglus, ac vigesima quinta[5] Octobris die Gallos apud Blangium prælio[6] fudit fugavitque.

Hoc bellum ita recensetur a Theodorico Niemio[7] : « Hic (nimirum Constantiæ), nova scivimus, quod rex Angliæ cum maxima navium classe intrasset Normanniam, accepisset violenter maris portum oppidi Herslot, quod est fortissimum, et tunc fuit sub ditione regis Francorum constitutum, et per ipsos Gallicos valde multis armigeris et defensoribus communitum ; qui omnes capti ad Angliam captivi perducti fuerunt, eodem oppido sub ditione regis Angliæ remanente : sed infra dies paucos letargia exercitum ejusdem regis Angliæ illic horribiliter invadente, ita quod exinde valde multi dietim morerentur, dimissis custodibus in eodem oppido sufficientibus et expulsis exinde indigenis Gallicis, rex ipse Angliæ cum sexaginta millibus, præter rectores curruum et carrucarum, qui erant numero duo millia, vel circiter, per terram, et reliqui per mare in Angliam revertebantur. Sed dum rex ipse venisset prope (Blangium qui quidem locus distat a Calesio per.. milliaria, et interim quod sic per terram iter egit, principes, magnates et militia Gallicana se adunarunt cum quibusdam finitimis nobilibus, et etiam habentes in eorum exercitu ultra mille Italicos, quorum capitaneus erat Butigaldus, qui dudum rexit Januam pro eodem rege Francorum, et idem exercitus Gallicorum continebat, ut fama est, ad omne minus centum millia pugnatorum : et commisso prælio, sicut indictum fuerat, tempestive Anglici fuere victores : quamvis infra triduum ante nisi panem pro cibo et aquam pro potu habuissent, ubi fuerunt quinque millia quigenti et ultra Gallici inter magnates nobiles et armigeros interfecti, mille et quingenti capti et ad Angliam ipsam perducti : inter quos sunt plures duces, comites et barones, ac milites quorum ducum duo, ut dicitur, pro liberatione suarum personarum a captivitate exhibent quadraginta millia Francorum. Ipsi enim Gallici, more suo, alacriter bellare incœperunt, sed invenientes Anglicorum respective paucorum fortem resistentiam et ipsos cum sagittis acutis jaculantium, de bello turpiter fugerunt, nunc mille, nunc plura millia non educentes gladios vel sagittas contra se pugnantes Anglicos sæpedictos ; unde tantum non fefellit illud antiquum dictum, videlicet : Gallorum multa sunt et repentina consilia. Item : Ad bella suscipienda Gallorum alacer et promptus est animus, sed mollis et minime resistens ad calamitates ferendas ».

Parta ea victoria, Henricus VI Novembris die in Angliam rediit, ut novum bellum summa vi appararet : quem Sigismundus Romanorum rex proximo anno digressus ex Gallica aula Londini convenit, ubi ipsum honorificentissime exceptum fuisse refert Monstreletus, atque in insigni crucem cineritii coloris prætulisse, adjecta inscriptione : *O quam Deus est misericors!* De hoc Sigismundi itinere piisque consiliis hæc tradit Theodoricus Niemius, de quo paulo ante memoravi : « Placuit sibi ad Franciam transitum facere, prout fecit, tamen huc debito tempore, ut confidimus, reversurus : et si poterit, auxiliante Domino et ejus pia opera confirmante, ad faciendam pacem et treuguam longam inter ipsos contendentes reges Franciæ et Angliæ hoc tempore procurare, tunc velit ex toto corde laborare apud omnes reges Occidentales et alios principes sæculares de via et modis expedientibus pro refrænatione Saracenorum et infidelium, et liberatione Catholicorum a jugo miserabili et invasionibus eorumdem, et forsan etiam pro terrestri liberatione a manibus infidelium prædictorum per passagium generale (hic creato novo Pontifice) si annuat divinitas hic indicendum, sicut factum est in civitate Claromontensi in Alvernia ».

[1] Gobel. sup. c. 95. Ms. Ven. hoc ann. Walsing. in Henr. Paul. Emil. in Carol. Monst. vol. 1. c. 147. et Harpsf. hist. Eccl. Angl. sec. XV. c. 3. — [2] Ext. apud Monstr. vol. 1. c. 141. — [3] Id. sup. c. 142. — [4] Id. c. 147. — [5] Eod. cap. — [6] Cap. 148. — [7] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

Dum ex mutuis Anglorum Gallorumque dissidiis Christianus sanguis funditur, Turcæ ex Sigismundi regis longinqua peregrinatione, occasione in Pannoniam irrumpendi captata, miserandam Christi fidelibus cladem intulere. Allatum Sibinico triste nuntium Venetias, vigesima prima Julii refert Ms. Diarium Venetum, ac vastatis quibusvis obviis sexdecim millia Hungarorum in servitutem abducta, in quibus viginti quinque proceres Hungari erant, cujus cladis auctor extitit Hervoia Spaletii dux, qui ad Turcas impie defecerat. Describit accuratius eamdem Turcarum irruptionem prædictus Theodoricus Niemius [1], nimirum circa festum Paschæ, dum Sigismundus Constantiæ agebat, præfectum Bosnæ, quem perperam auro corruptum a Venetis ait, excivisse Turcas, qui in Dalmatiam, deinde in Pannoniam et fines Germaniæ excurrerint, agrosque ferro flammisque populati, ultra octo millia Christianorum in servitutem abduxerint; qua præda allecti, iterum mense Augusto irrupere latiusque vastitatem intulerunt : « Circa festum, inquit, Assumptionis B. Mariæ ad dictum regnum Bosnæ redeuntibus ipsis Turcis in manu forti, eis occurrebant multi nobiles de Hungaria, qui erant sex (sexdecim) millia vel circiter : ibi bello cum parte ipsorum Turcorum et illa victa, secundario eadem die pugnarunt cum alia parte, et illam similiter vicerunt circa horam vesperarum : et fuit inter eos ille capitaneus Bosnæ proditor et falsus Christianus, qui dolens de istis victoriis Christianorum seduxit eos inducens, ut tertium prælium committerent etiam cum Turcis ipsa die : quibus respondentibus, quod jam lassati erant, nec poterant ea die peramplius pugnare, respondit proditor, quod pauci essent in vicinia eorumdem Turcorum, quos de facili etiam pugnando cum eis vincere possent : quibus credentibus dictis hujusmodi proditoris et eum sequentibus, accesserunt intrepide ad quemdam locum, ubi maximus numerus ipsorum infidelium fuerat congregatus, ita quod nulla proportio fuit inter Christianos quoad illum numerum et ipsos infideles. Qui quidem Christiani subito per Turcos ipsos circumdati et omnes interfecti, ac eorum valde multi nobiliores victi in captivitate detenti fuerunt. Quo facto, ad interiora partium Dalmatiæ et Sclavoniæ prædicti Turci victores, dantibus eis passum quibusdam capitaneis Christianis in partibus illis, usque ad terras comitis Ciliæ in Alamania et fines diœcesis Saltzburgensis et terrarum Ecclesiæ Aquileiensis pervenerunt, omnia loca, sanctas Ecclesias, villas, terras Christianorum flamma et cædibus hominum, nullis eis tunc resistentibus Christianis, et ipsorum rege tunc existente in partibus Gallicanis pro unione in Ecclesia facienda, devastarunt. Quibus peractis, ultra triginta millia Christianorum secum in perpetua et miserabili servitute abduxerunt, et transitum facientes prope terras Venetorum, illas et earum habitatores non offenderunt. Et circa medium mensis Septembris iterum reversi sunt ad easdem regiones cum majori multitudine, quam prius unquam fuisse dicuntur, ad conquirendum totum regnum Hungariæ, quod Deus avertat ! quibus tamen vadunt obviam multi Theutonici armigeri de locis finitimis insimul congregati pro defensione terrarum Alamanniæ, si poterunt a manibus hostium perversorum, adhuc dicto rege Romanorum agente ubi supra in partibus Gallicanis ».

In Valachia etiam, cui Sigismundus Stephanum Losoncium præfecerat, Daan vir princeps dominandi ambitione percitus, se in Turcarum societatem afferens, post Bosnensem cladem Stephanum Losoncium et Hungaros Turcica ope delevit. Contigitque tunc in eodem Stephano in acie cæso ingens illud prodigium, quod narrat Antonius Bonfinius [1] hisce verbis : « In medio ecce ardore pugnæ Losoncius lethali vulnere confossus oppetiit : cadente duce, legionibus quoque cecidere animi. Extemplo acies inclinari cæpta, mox in fugam effusa, cæteri quoque palantes castris juxta atque impedimentis exuti partim inter fugiendum cæsi, partim capti sunt, pauci e tanta clade evaserunt. At illud incredibile, quod paulo post accidit miraculum silentio præteriri non potest : secundo namque tertiove anno, cum plerique in eum campum descendissent, ubi patratam stragem fuisse memorant, editissimumque cadaverum acervum spectarent, emissam inter ossa subinde vocem exaudivere, faustissima Jesu Christi Salvatoris et D. Mariæ Virginis nomina resonantem. Admiratio simul et pavor hos incessit : cum ad verba subticuissent, eadem paulo post quasi difficulter expressa accepere. Dum vocis locum inter ossa disquirerent, portenti desiderio succensi, loquax inter cadavera caput inveniunt, quod, ubi homines sibi adesse novit : Quid tam, inquit, stupidi hic statis viri ? Christianus ego sum, et magnæ matri divæ Mariæ semper addictus, inexpiatus inconfessusque in hoc bello occubui : magna Diva, in cujus tutela vitam degi, me æterni supplicii reum esse non patitur : hic me adhuc linguæ compotem servavit, ut et delicta fateri et animum sacris rite Apostolicis lustrare queam, proinde sacerdotem, qui confessionem exaudiat et me expiatum reddat, accersite, quæso. Rogatus quid tantum a Diva beneficii promeruisset, respondit septena quotannis in vita sua festa (nimirum Virginis) reverentissime celebrasse, religiosissimisque jejuniis ex pane duntaxat et aqua decorasse : sacris

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Bonfin. rer. Ungaric. dec. 3. l. III.

fuisse quam studiosissime operatum, illi cunctas animi vices dedicasse. Accersito e pago proximo sacerdote, confessionem rite transegit, et impetrata omnium erratorum remissione, acceptaque novissima lustratione, id defuncti caput repente conticuit perpetuoque quievit ». Tam ingenti prodigio divina providentia hæreticorum, qui hoc tempore sacram exomologesim ut inanem, et cultum sanctis tributum ut idololatriæ affinem oppugnabant, confudit, piosque homines in orthodoxa religione confirmavit.

55. *Veneti a Concilio Constantiensi ut arma in Turcam expediant sollicitati.* — Cæterum ad Mahometis, qui superiore anno imperium capessiverat [1], grassationes comprimendas navata est opera ; tradit enim Diarii Ms. Veneti auctor, auditis Hungarorum cladibus, Constantiensis Concilii Patres quatuor oratores ad senatum Venetum misisse, ut ipsum ad expeditionem sacram more majorum in Turciam suscipiendam excitarent, cum Turca quotidie in majorem assurgeret potentiam et provincias Christianorum popularetur : quibus a duce Veneto responsum Venetos, qui nunquam amplificandæ fidei vetustis temporibus defuissent, ita nunc arma pro tuenda Dei gloria cum cæteris conjuncturos. Nec modo in mediterranea ex continente effundebat Turca vires, verum et maritima comparata adversus Græcos classe vexabat : refert enim auctor, de quo paulo ante memoravi, Michaelem Fosculum sinus Adriatici præfectum certiorem fecisse senatum Venetum Turcam, cui nomen erat Chuchizi, classem, in qua triginta sex triremes instructæ erant, comparasse ut bellum Græciæ inferret, sed prius in Euboeam et Cretam ad eas insulas diripiendas facile excursurum : subditque post Turcicas illas grassationes XIII Septembris die vulgatam famam Franciscum Foscarum ad imperatorem Constantinopolitanum oratorem missum, Venetam rempublicam et Græcorum Turcarumque imperatores in concordiam redegisse : sed delusos fallaci pacis involucro Christianos proximo ineunte anno Mahometes I direptionibus vexavit.

56. *Lusitani in Africa bellum feliciter gerunt contra Saracenos, capta urbe Septa.* — Felicius in Africa gesta res est adversus Saracenos a Lusitanis ; Joannes enim Lusitaniæ rex ad propagandum Christianum imperium, Septam urbem, freto Gaditano objacentem, subegit ; de qua expeditione hæc narrat Eduardus Nonius : « Ne in senectute quidquam de gloriæ studio remittere videretur et filiis aliquod disciplinæ militaris documentum daret, ad fidei hostes animum convertit, et maxima instructa classe, contra Hollandiæ ducem ire tingens, quem per simulationem provocaverat ob injurias ab ejus classibus illatas, Lusitanis Septam Mauritaniæ Tingitanæ urbem maximam et opulentissimam atque munitissimam in ora Gaditani freti sitam petivit, et uno die expugnavit magna Saracenorum strage anno MCDXV, die XXI Augusti. Erat ea urbis Africæ specula, atque propugnaculum Hispaniæ oppositum atque objectum, e cujus portu classes emittebantur, quibus sæpe clades nostris illata est, et ingens illa Saracenorum multitudo ad nos transfretabat ; unde non immerito Hispaniæ clavis Septa appellatur. Hodie episcopali dignitate fungitur ».

Captam fuisse Septam impetu, cum inexpugnabilis videretur, describit Theodoricus Niemius [1], qui ea, quæ referebantur ad Concilium, litteris consignavit : « Est », de Septa loquitur, « magna ad instar Bononiæ, ut fertur, habens etiam tria fortalitia seu tres arces, et fuit opibus et mercantiis valde repleta, et etiam multi Januenses mercatores causa exercendi merces nunc morabantur in eadem. Saraceni vero seu incolæ dictæ civitatis, videntes, quod dicti Christiani applicuerant eis pro magna parte, ne civitatem ipsam ingredi possent, defendendo se alacriter cum conchis et sagittis aliquandiu restiterunt : sed demum victi et pro magna parte interfecti per Christianos, reliquis illico fugientibus ad civitatem illosque insequentibus velociter Christianis, ipsi Christiani una cum prædictis fugientibus portas dictæ civitatis potenter et viriliter ingressi sunt et statim eam obtinuerunt, cum consilio dictorum Januensium præambulo, et firmato pacto inter eos, quod ipsi Portugalenses eosdem mercatores Januenses non læderent in personis et rebus eorum : etiam ipsa tria fortalitia infra paucos dies viriliter expugnarunt eaque et dictam civitatem eorum dominio subdiderunt, interficiendo Saracenos illic repertos. Et sic ipsi Portugalenses de spoliis Saracenorum victorum vehementer ditati, ac illic suis navibus oneratis, ad propria de mense Septembri proxime præterito redierunt, dimissa sufficienti custodia pro civitate et fortalitiis antedictis ; quæ infra unum annum propter eorum fortitudinem et victorum multitudinem per potentiam, ut fama est, non vicissent, nisi ita repente, auxiliante Domino, portam ipsam, ut præmittitur, ingressi fuissent, ejusdem civitatis habitatoribus et incolis improvisis ». Enituit in hac expeditione Henrici ducis Visensis et Jesu Christi militiæ magis trivirtus, qui, oblata post Septam expugnatam latius evangandi occasione, ad Africæ oras maritima extra fretum lustrandas animum applicuit, de quo inferius. At Barbari postea conatus omnes ad Septam recuperandam adhibuere, qui divina ope compressi sunt, magnaque inde inter Lusitanos et Afros commissa prælia fuere, ac nonnulla adversa passi sunt Christiani : inter quæ Ferdinandus [2]

[1] Hier. Beck. in Annal. Turc.

[1] Niem. in Vit. Jo. XXIII. — [2] Nider. l. IV. formic. c. 6.

princeps Joannis regis filius virtutem exercuit, cum illum pater teneri a Barbaris, quam dedi Septam mallet; de quo hæc Raphael Volaterranus[1] : « Joannes nothus ex ordine ac religione militari vocatus ad regnum, animo ingenti civitatem Septensem ex Saracenis bello recepit : felix septena liberorum prole, inter quos Eduardus, Ferdinandus, Joannes, Petrus, Henricus et Eduardus fuere, Ferdinandum vitæ abstinentia pariter et religione inter beatos referunt; is enim bello Sarracenorum captus ea patientia in custodia apud eos vixit, ut in versanda mola, ea enim vivere cogebatur cum famulo, quanquam per se sufficiente, suas partes obiret ».

57. *Pius Henrici e regia stirpe Norwegiæ obitus.* — Cingendus æterno diademate in cœlum abiit[2] hoc anno III id. Martii Henricus Haquini regis et Margaritæ filius, qui tria Daniæ, Norwegiæ et Sueciæ diademata spreverat, ut paupere cultu Tertiariorum S. Francisci Ordinem professus, divinis rebus liberiorem animum adjiceret. Non is a matre Margareta, non a proceribus adduci potuerat, ut post patris fratrisque Olavi mortem sceptrum capesseret, daretque operam liberis; sed in abditæ solitudinis recessum fugiens, et Deo et sibi vacavit. Conquisitum demum summa cum diligentia reductumque in regnum a proceribus, mater sive illum ob maciem deformatum non agnosceret, sive cæca dominandi cupidine capta, flammis ut impostorem torreri jussit : verum ex medio incendio salvus divinitus evasit, regressusque iterum ad priora religiosæ et acerbioris vitæ instituta, peregrinatum demum in Italiam venit, lustratisque liminibus Apostolorum ac Assisinate templo S. Francisci sacro, Perusii diem extremum clausit; cum prius suum genus ac nomen aperuisset, quem pluribus Deus miraculis collustravit : ac licet historici[1] rerum Danicarum nonnulla cum his pugnantia litteris mandarint, haud tamen paris sunt auctoritatis, cum Perusinorum accepta a majoribus constanti traditione et veteribus membranis, incisoque ipsius sepulchro Epitaphio, in quo hoc etiam versus legitur : *Qui potuit Daciæ regna tenere tria;* ut potius eosdem auctores hallucinatos censendum videatur.

[1] Raphael Volat. l. II. — [2] Wadin. in Annal. ex Mar. et Marc. hoc an. num. 9.

[1] Crantzius l. VII. Dan. c. 41. et l. VI. Norweg. c. 8. et Erpold. in hist. Dan.

SEDIS VACANTIS ANNUS 2. — CHRISTI 1416.

1. *Ferdinandus rex Aragonius se a Petri e Luna obsequio suosque populos subducit.* — Ineunte anno post Christum natum sextodecimo supra mille quadringentos, Indictione nona, sexta Januarii die, præsules Aragoniæ, Valentiæ et Cataloniæ, tum Ferdinandus rex cum gravissimis argumentis Petri e Luna nequitiam in schismate extrahendo vexandaque Ecclesia percepissent, ex saluberrimo B. Vincentii Ferrerii consilio impium jugum excusserunt[1], vetitique sunt a rege Aragones eidem Petro obtemperare, promulgato hoc edicto :

« Nos Ferdinandus rex Aragonum, etc. silentio minime tradere volumus, quod pro celebrandis vistis, (id est, colloquiis,) inter sanctissimum dominum papam Benedictum, et illustrissimum dominum regem Romanorum fratrem nostrum charissimum in villa Perpiniani, prout extiterat concordatum, super factis unionis sanctæ matris Ecclesiæ, totius humanæ affectionis immemores, ut ita dicamus, habentes odio carnem nostram, valetudine corporali in civitate Valentiæ detenti, quæ non diu ante nos usque ad mortis portas appropinquare coegerat, contra medicorum nostrorum opinionem nos mari commisimus. Et quanquam, operante Domino, propitius semper usque ad terminum loci nos ventorum flatus perpulerit, qualem tamen et quam gravem infirmitatem contraxerimus, nedum vicini populi, sed longe distantes insulæ senserunt : a qua licet auxilio erepti divino, non tamen adhuc omnino liberati sumus, nec nos ab incœptis

[1] Surit. Annal. l. XII. c. 55.

mortis terror poterat retrahere, consummationem extimantes beatam, si illi diebus nostris contingeret finem dare, ubi pax Ecclesiæ Dei redderetur, et vere consequendo breviter a Deo benedicto fine votivo dubitandi locus minime videbatur, cum et dominus Angelus vocatus apud suos Gregorius, et dominus Balthasar a suis Joannes nominatus, post ipsius nominati Joannis condignam suis demeritis dejectionem pure et simpliciter cesserant omni jure, si quod forsan eis competeret, in papatu ; eratque ideo impium suspicari, quod dominus Benedictus, qui se tot promissionibus, juramentis et pollicitationibus ad prosequendum unionem sanctæ matris Ecclesiæ per viam renuntiationis omnibus illam aliis præferendo, adstrinxerat, ut pæne universo notum est orbi ; quique ut sæpius asseruit, adversarium suum, ut conveniret in unum ad mancipandum effectum, quem de cessione facienda promiserat, toties agitavit, quod per eum non stabat quominus veniret ad actum ; aliter mente gereret, quam auribus verba sonarent.

2. « Hac igitur tam verisimili decepti fiducia, postquam dictus serenissimus Romanorum rex frater nobis charissimus pro Ecclesiæ Dei unione et pace sectanda, ad quam utique habere noscitur ardentem zelum, pro dictis vestis et factis unionis jam dictæ, hujusmodi nostram villam Perpiniani multis prælatis et viris egregiis ab iis, qui congregati sunt in Constantia, et quampluribus ambassiatoribus regum Franciæ et Angliæ, et quorumdam aliorum Christianitatis principum sociatus intravit, nonnullis supervacuis dilationibus locum dedimus, ut non sine magno totius Ecclesiæ ac negotii, de quo agebatur, discrimine, ut eidem domino Benedicto onus tolleret dissentiendi in materia, morem in diversis prorogationibus gessimus votis suis, adhuc credendo, quod finaliter non deficeret tanto bono, aut quod de labiis processerat irritum facere vereretur ; præsertim casu isto, ubi, etiamsi nulla præcedenti esset promissione adstrictus, tenebatur, prout tenetur, de necessitate salutis jure divino pariter et humano simpliciter renuntiare papatui, pro tot evitandis scandalis in Ecclesia Dei, tam evidenti utilitate ejusdem, etiam si de jure suo nullum dubium verteretur : sed res versa est, proh dolor ! in obliquum ; nam difficile in facili se in promptu reduxit, et quod facile putabamus, difficile experti sumus. Quis enim dictum vocatum Joannem tanta inflatum potentia, ac tantorum principum obedientia communitum, sic dejiciendum credidit ! Aut tam sæculariter viventem, ut fertur, quantumcumque ejectum pure renuntiaturum putavit? Quis dictum nuncupatum Gregorium, per quem ut idem Benedictus asseruit, procuratum est retroacto tempore, quo minus cessionis via executioni debitæ mandaretur, jus suum cogitavit tam liberaliter in sui tanti nominis gloriam dimissurum.

Quis cunctis ex adverso ad dictæ Ecclesiæ Dei unionem sic se offerentibus, quam nedum homines procurare, sed vix cogitare potuissent cunctis vere Christum confidentibus et eidem humili instantia supplicantibus, credet, quod prædictus dominus Benedictus cessionem suam ulterius differre tentaret, et sacrosanctam unionem Ecclesiæ, quam tam meritorie et gloriose prolatione unius verbi consequi poterat, tam periculose ac detestabiliter impedire? Nos autem, postquam novimus, quod ex nonnullis cedulis per eum in præsenti negotio datis, et aliis suis tractatibus nil aliud sequi poterat, nisi ruptura perpetua totius negotii irreparabilisque populi Christiani et cujuscumque fidelis horrenda scissura, habito maturo atque digesto consilio ambassiatorum diversorum regum et principum dicti domini Benedicti, multorumque prælatorum, baronum, nobilium, doctorum, in sacra theologia magistrorum et nuntiorum diversorum regnorum et civitatum nostrarum, in dicta villa Perpiniani pro dictis negotiis sanctæ matris Ecclesiæ unionis præsentium, dilationem hujusmodi, quantum cum Deo possumus, amputare et ulterius minime diffugiis deliberavimus indulgere ; et dicto domino Benedicto per inclytum Alphonsum primogenitum nostrum charissimum in nostri personam, cum nos tunc ægritudine teneremur, supplicare et ipsum requiri fecimus, et una cum eo ambassiatores illustrissimi regis Castellæ nepotis nostri charissimi, illustrissimi regis Navarræ avunculi nostri præclari, et egregii comitis Arminiaci et de Fuxo consanguinei nostri dilecti, eidem utique supplicarunt et ipsum requisierunt, quatenus omnibus supradictis attentis, pro tanto sacrificio et bono prælibatæ unionis habendæ dignaretur dictam renuntiationem facere pure et libere prout utroque jure, ut supradicitur, tenebatur : cui quidem supplicationi responso nullo per eum dato de vacantibus in regnis et dominio nostro Ecclesiis, factis, ut dicitur, provisionibus quibusdam familiaribus deserto totaliter dictæ unionis sancto negotio, simulato metu, cum nulla causa timoris adesset, a dicta villa Perpiniani recessit, in cujus castri residebat tutela.

« Quis vero tam formidolosus esse potuit, qui intra tam fortissimi castri claustra residens multisque armorum gentibus constipatus, vallatusque undique consanguineis, servitoribus et amicis, intra nationem propriam trepidaret quod plus est nemine sequente? Feriendi certe alios potius, quam timendi aderat ei facultas ; in fugam potius agendi, quam occasio fugiendi maxime quod securitatibus et guardaticis », id est, præsidiariis, « nostris solemni juramento vallatis ac cautionibus et juramentis multorum baronum, nobilium et aliorum potentium ditionis nostræ et gubernationis officialium, et consulum dictæ villæ fulcitus esset ad verum, qui-

bus verisimile non erat coactionem, injuriam seu compulsionem sibi aliquam irrogari : nam si (quod absit) in cor nostrum aliqua contra personam suam cogitatio ascendisset, recessum suum potuissemus facile impedire, cum nulla, quam lachrymabili supplicatione nos objicere possumus. Et quidem licet jam discessione sua, nec immerito desperati, et ad alia remedia cum cordis anxietate pro prosequenda pace Ecclesiæ, nostræ figeremus considerationis intuitum, affectione tamen singulari, quam ad ejusdem domini Benedicti personam, honorem ac statum semper in corde gessimus, inflammati ad finem, quod de consensu suo pax haberetur Ecclesiæ, et in tam evidenti casu ac singulari articulo sui nominis gloriam exaltaret, continere minime potuimus quin missis ad eum, antequam navim seu galeam in Quoquolibero ascenderet, nuntiis et procuratoribus nostris, ac aliorum regum et principum prædictorum requisitionem et supplicationem prædictas eidem fecimus humiliter replicari ; quibus infructuoso dato per eum responso in continenti ventorum ducatui se commisit : et denique percepto, quod intra nostrum dominium in castro de Paniscola idem dominus Benedictus derelicto mari descenderat, etiam per nuntios et procuratores nostros ac regum et principum prædictorum requisitionem et supplicationem prædictas eidem fecerimus triplicari ; sed minime supplicandi importunitas cor suum ad tanti boni et rationis vehiculum blandiri potuit, quin propriæ pertinaciter adhæreret.

3. « Attendentes itaque sic labores nostros debito fine frustrari quod omnes humani consilii nocte laborantes nullum potuimus boni operis manipulum ex tam prolixe seminatis tractatibus adipisci, laxare de cætero retia decernimus, et invocato Christi nomine et ejus Virginis genitricis, ex salubri super iis jam dictorum omnium præmissorum consilio, attento quod in civitate Constantiæ jam fere totus populus Christianus, qui sub obedientiis dictorum vocatorum Gregorii et Joannis prius erant, tam per principes et eorum ambassiatores solemnes, quam etiam per prælatos et alios quamplurimos nobiles viros congregatus existit cum affectione sancta, pura et simplici obediendi summo Pontifici, quem universalis Ecclesia sibi canonice præficiendum decreverit : et quod nedum injustum, sed inhumanum utique videretur illos ulterius nostra communione privari, quos ad unitatem et pacem constat sic esse affectos, deliberavimus quod ambaxiatores regum et principum prædictorum obedientiæ dicti domini Benedicti, et etiam omnes alii prælati et alii Ecclesiastici viri, qui ad generale Concilium consueverunt vocari, ad jam dictam civitatem Constantiensem ire infra certum terminum teneantur, tractaturi una cum aliis ibidem, ut dictum est, congregatis ac etiam facturis, divino mediante præsidio, quod unio Ecclesiæ orthodoxæ jam diu concupita sub uno indubitato et ab universali Ecclesia recepto pastore legitima habeatur, prout in certis super hoc capitulis inter serenissimum regem Romanorum prædictum, et ambaxiatores congregationis Constantiensis, et diversos alios prælatos cum illis ex una parte, et nos ac alios reges et principes supradictos obedientiæ dicti domini Benedicti, seu eorum ambassiatores ex altera concordatis et firmatis dignoscitur contineri. Non parum adducit ad eam unionem nos illud novum bonum ab Oriente fidis apicibus et relatione perductum, quod Græci suam in actu Latinorum deflentes scissuram, ardore Christi perfusi, Dominico gregi, si eidem unum et indubitatum caput præesset, aggregari proponunt.

« Verum quia vanum esset deliberare salubria, nisi tollantur de medio ea, quæ minime venire deliberata permitterent ad effectum ; considerantes quod prælibata tam sancta causa totius Catholicæ fidei conservata provisio ac deliberatio non nostra, imo divina, nullatenus perduci ad condignum valeret effectum, quandiu prælati et alii subditi nostri sub obedientia dicti domini Benedicti existant, aut ejus jussionibus atque mandatis parerent ; præsertim cum in responsione, quam fecit dictæ supplicationi et requisitioni ultimæ, convocaturum se omnes prælatos suæ obedientiæ asserat, ut ad celebrandum cum eo Concilium per totum mensem venientem Februarii, deliberaturi ibidem, ut asserit, quomodo respondeat dictis supplicationibus sibi factis, quas ipse jam expresse negavit, sed quod non ut cum eis deliberaret, sed tantum ne ire possint Constantiam hujusmodi vocationem ipse fecit » : Et infra : « Unde convocatio hujusmodi exquisita de directo deliberationi, provisioni et concordiæ per nos jam dictos factæ certissime contradicit, et unionem ac pacem Ecclesiæ Dei impedit manifeste.

« Quamobrem prædictis omnibus et aliis pluribus plene attentis, quæ aperte demonstrant quod tam salutifero et evidenti progressu pacis sanctæ matris Ecclesiæ et in ejus inveterati schismatis æmulatione obedire dictus dominus Benedictus aut ejus parere mandatis notorium impedimentum adjiciat, de multorum prælatorum, comitum, baronum, militum, doctorum et proborum, ac nuntiorum hic præsentium diversorum regnorum et civitatum nostrarum consilio providemus et ordinamus per nos et nostros successores, necnon per quoscumque Ecclesiarum prælatos, duces, barones, comites, principes ac quaslibet alias personas tam Ecclesiasticas quam sæculares cujuscumque dignitatis, gradus, præeminentiæ aut conditionis existant, nobis quomodocumque subditos aut intra regna seu ditionem nostram degentes prædicto domino obediendum non esse aliquatenus,

nec parendum, ac præcipimus districtius et mandamus eisdem, quatenus domino Benedicto minime tanquam papæ obedire, adhærere seu in aliquo parere præsumant, nec ejus bullas, aut quascumque litteras suas, vel suorum officiariorum ordinariorum et delegatorum, collectorum, subcollectorum, intra ditionem nostram præsentare ac collectoribus et subcollectoribus prædictis, seu privilegiis quibusvis aliis personis de fructibus sive redditibus ad cameram Apostolicam quomodolibet spectantibus respondere, præterquam illos, ad quos nos ad hoc duxerimus deputandos : cum nostræ intentionis existat illos, iis dumtaxat exceptis, quos in prosecutione unionis Ecclesiæ expendere oportebit, futuro unico et ab universali Ecclesia recepto summo Pontifici per fideles personas integraliter reservare : injungentes nihilominus ac etiam ordinantes quod omnes et singuli, qui beneficia Ecclesiastica in regnis et terris ditioni ac dominio nostro subjectis obtinent, cujuscumque conditionis aut status existant, etiamsi cardinalatus, aut Pontificali dignitate præfulgeant, in suis Ecclesiis aut beneficiis resideant, nullusque eorum præfatum dominum Benedictum aut ejus curiam sequi, seu in ea quovis modo morari præsumat : alioquin per illos, quos ad colligendum fructus cameræ Apostolicæ duxerimus, ut prædicitur, deputandos, omnes et singulos redditus beneficiorum, quæ obtinerent, præcipimus arrestari, donec super hoc aliud ordinetur : etiam districtius inhibentes universis et singulis subditis nostris tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, etsi Pontificali præfulgeant dignitate, vel quovis alio titulo seu nomine censeantur, ne contra tenorem præsentium aliquid attentare, seu in aliquo contravenire præsumant, si pœnas graves cupiunt non subire, mandamusque demum omnibus et singulis gubernatoribus, vicariis, justitiariis, calmedinis, bajulis juratis et aliis officialibus nostris ubilibet constitutis, quatenus servato tenore hujusmodi, prout ad eorum quemlibet pertinebit, quoscumque deprehenderint, aut noverint aliquatenus contraire, sub competenti custodia teneri faciant, nosque super hoc consultare non differant, facturi deinde prout receperint in mandatis. In cujus rei testimonium præsentes fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitas. Dat. Perpiniani et propter indispositionem personæ nostræ signatum manu nostri primogeniti die VI Januarii, anno a Nativitate Domini MCDXVI, regnique nostri V.

« Alphonsus primogenitus.

« D. rex mandavit mihi Paulo Nicolao ».

4. *Aragones deserunt antipapam laudati a S. Vincentio Ferrerio.* — Paruere facile Aragones huic edicto, qui ipsum regem regnique proceres ad deserendum Petrum e Luna impulerant, ut refert Theodoricus e Niem sic inquiens : « Die XXVIII mensis Januarii reversi fuerunt ad Constantiam oratores seu nuntii dudum per prædictum Concilium cum præfato rege Romanorum ad regem Aragonum et Petrum de Luna destinati ». Et infra : « Plures alii diversarum nationum de Perpiniano venientes retulerunt qualiter ibi dicebatur, quomodo dictus Petrus, post adventum ejusdem regis Romanorum ad partes illas, cum præfato rege Aragonum et magnatibus regni Aragoniæ quasi communiter et secrete pertractasset, quod ipsi promisissent eidem quod eum non desererent umquam : et sub tali vana spe remanens ejus perverso papatui cedere noluisset. Quod cum ipse rex Romanorum sentiret, dedignatus inde in præsentia omnium ibi congregatorum publice dixisset, quod licet ipse pro bono unionis Ecclesiæ illuc venisset ordinatione Concilii et requisitione regis Aragonum prædictorum, ad laudem Dei, regna sua in magno periculo dimittendo, attamen ibi diu frustra stetisset per ambages et promissiones partis alterius in elusionem Catholicæ fidei ductus ; unde totus populus et oratores ac nuntii majorum civitatum regni Aragoniæ illuc missi commoti dixerunt, quod eidem regi Romanorum assistendum et adhærendum esset in hac parte et sibi vellent adstare seu assistere in hoc sancto negotio unionis sæpedictæ, et ipsi regi Romanorum publice quasi divinos impendentes honores, ac si sanctificatus existeret, tangere vestes, quibus indutus erat, per maxime confluxerunt ; eo tamen, quantum potuit, renitente. Videntes autem rex Aragoniæ et sui magnates prædicti, quod soli essent contra totum populum sic ad factum unionis ejusdem uniformiter inclinatum, timuerunt de impressione aut seditione, scilicet ne populus ipse in eos et dictum Petrum insurgeret ac male perderet, clanculum eidem Petro consuluerunt, ut quantocius ab inde recederet ad locum tutum pro ejus mansione, quia ipsi eum contra prædictum populum, ut timebant, tueri non possent ». Percussum stupore gravissimo ex eo Petrum ipsum ferunt [1], comminatumque Ferdinando se regium jus illi abrogaturum Joannes Mariana narrat : confirmatque Hieronymus Surita [2] antipapam eidem regi anathema diebus singulis infligere ausum, eaque permotum indignitate Ferdinandum, iter in Castellam instituisse, ut regem illum ac reginam Catharinam ejus matrem ab ejusdem Petri veneratione abduceret. Imitatus porro est Joannes Castellæ et Legionis rex Ferdinandi eximium exemplum, ac decimo quinto Januarii die dato Vallisoleti edicto [3], in quo Petri e Luna perfidiam ante omnium clientum suorum oculos posuit, iterumque jussit omnes ab ejus cultu

[1] Mar. l. XX. c. 7. — [2] Sur. Annal. l. XII. c. 60. — [3] Ext. apud Sur. l. XII. Annal. c. 61.

recedere, ullosve census Ecclesiasticos ipsi pendere, aut referre accepta sacerdotia vetuit : quanquam moventibus controversiam Sancio Roias Toletano et Alfonso Exeu Hispalensi archiepiscopis Petri e Luna sectatoribus illius promulgatio extracta est. Fuerat vero conventum, ut uno eodemque die non modo Aragonius et Castellanus, verum et Navarræus reges, atque Armaniaci et Fuxi comites eumdem Petrum desererent, ut constat ex litteris [1] Ferdinandi ad Sigismundum regem Romanorum datis, quibus ipsum ea de re certiorem fecit : « Vobis », inquit, « præsentibus intimamus, quod hodie datæ hujus, Dei nomine invocato, ad finem quod Dei Ecclesia unico nupta sponso, Christianusque populus, qui totis pæne temporum naufragavit circulis, in pace quiescat, subtraximus et subtrahi jussimus ubique ditionis nostræ obedientiam domino Benedicto, dictamque subtractionem hic signanter et per alias etiam partes nostræ ditionis juxta ipsius formam, quam serenitati vestræ mittimus cum præsenti, solemniter fecimus publicari, credentes indubie id idem uno eodem die factum fuisse per illustrissimos reges Castellæ nepotem et Navarræ avunculum nobis charissimos, ac etiam comites Arminiaci et Fuxi in eorum regnis et terris et civitatibus, prout extiterat concordatum. Super aliis vero, quæ remanent exsequenda, tam vigili studio procedere curabimus quantum in nobis erit, etc. Signatum manu nostri primogeniti VI die Januarii ».

5. Permotos auctoritate Vincentii Ferrerii Aragones a Petro e Luna discessisse memorat Joannes Gerson [2], qui ad eumdem virum sanctum, Petri e Luna Concilium Œcumenicum spernentis pertinaciam damnantem, hæc scripsit : « Reddunt tuæ charitati tuoque zelo pacis Ecclesiasticæ testimonium hoc insigne, hoc celeberrimum præconium, tum multi, tum nominatim præfatus magister, ac dominus generalis, quod in inclyto Aragonum regno numquam fuissent concordata pacis capitula, numquam subtractio, quæ tam viriliter et legitime facta est, ab illo nimis, proh dolor ! erga matrem Ecclesiam obdurato Petro de Luna fuisset attentata, si non auctoritatis tuæ pondus et consilii robur addidisses : cujus favoris tam egregii nos ipsi, sacro generali Concilio præsentes, desideratissimæ pacis, annis jam fere quadraginta miserabiliter exulantis, fructum et reditum proximum exspectamus. Et, o te felicem, o te terque quaterque beatum ! si præsentialiter adesses, si non auditu solo, sed propriis oculis coram cernere volueris, propinquam velut in januis summi Pontificis electionem, si videlicet efficaci celeritate, si positis interim turbis, jucundam tuæ præsentiæ faciem, huic eidem sacro Concilio conspiciendum attuleris fructum (nisi fallor) ampliorem, et te tuisque moribus digniorem afferres, quam si hoc neglecto permanseris in inceptis ».

6. *Litteræ Concilii ad Hispanos datæ, ut veniant ad firmandas pactiones.* — Redierant [1] interea ex Aragonia Constantiam Concilii Œcumenici oratores, quorum princeps erat Jacobus archiepiscopus Turonensis, qui pactionum Narbonæ die decima tertia Decembris superioris anni inter Sigismundum ac Ferdinandum reges, sive Petri e Luna studiosos præsules et alios, qui Gregorio Joannive adhæserant, confectarum formulam [2] attulere : quæ cum perlectæ essent in celeberrimo cœtu die trigesima Januarii habito unanimi omnium consensu confirmatæ fuerunt (1). Ac tum navata est summa contentione opera ad Hispanos Constantiensibus cœtibus aggregandos, ut in Petrum e Luna schisma-

[1] Ext. in Act. Conc. post sess. 20. — [2] Joan. Gerson in lit. ad B. Vincen. Ferrer.

[1] Acta Conc. Const. post sess. 20. — [2] Ext. ib.

(1) Dum conventiones illæ Narbonenses, quarum hic meminit annalista, sancirentur, una cum cæteris Aragoniæ et Castellæ legatis Scotiæ pariter legatos interfuisse Niemius asseruit, cui fidem adstruere negant Spondanus et Pagius, rati Niemio, licet agenti tunc in Constantiensi Concilio, id tamen memoria lapso oscitanti excidisse ; cum quod per hæc tempora rex Scotiæ in custodia regis Angliæ tenebatur ; tum etiam, quod teste Boethio rerum Scoticarum scriptore, regius imperii illius administrator Benedicto seu Petro de Luna favebat ; quamvis clerus adhærebat Concilio ejusque potentiæ, Minorita quidam a Benedicto eo missus turpiter e regno depulsus fuit. Denique animadvertit Pagius inter eos, qui pactiones illas Narbonenses ad Concilium delatas, subscriptione sua munierunt, recenseri *Countem Amoniæ pro duce Britanniæ, rege Scotiæ, comite Norvegiæ et comite Sabaudiæ* ; ex quo deducit Scotos tunc non Benedicto, sed Concilio favisse. Verum a Niemii testimonio ob rationes ab illis adductas minime recederem. Non enim hic agitur de legatis regis Scotiæ, quos interfuisse conventui Narbonensi plane nego ; sed res est de legatis Scotorum, quos a præside regni illius, qui Benedicti partes sequebatur, Narbonam mitti potuisse non invitus admiserim. Nec est quod Pagius urgeat præsentiam legati regis Scotiæ in Concilio. Nam admissa etiam sinceritate ejus lectionis (quæ forte vitiata est cum pro *rege Scotiæ* forte legendum fuerit *rege Sueviæ*), adhuc tamen non incongrue reputaremus Scotiæ regem in potestate regis Angliæ manentem coactum fuisse eas sequi partes, quas rex Angliæ probaverat. Interim vero regni Scotiæ publicus administrator suarum partium esse duxit oratores mittere ad cœtum Narbonensem, in quo de componendo fœdere inter Benedicti fautores et Concilium agendum erat. Neque forte huic legationi clerus Scoticus obstitit, cum id postularet Concilium ipsum, cui favebat, et ad communem causam conduceret. Utcumque res habeat sese, constat Scotos nondum per hæc tempora adhæsisse Concilio : quin in regnum illud partibus Benedicti adhuc utcumque favisse ; nam ex litteris oratorum Universitatis Coloniensis vulgatis Anecdot. to. II, discimus Scotos ne quidem in exordio anni 1417 se conjunxisse Concilio. Ita enim illi scribunt in Epistola XXX data Constantiæ anno illo, die XVI Februarii : « De unione regni Castellæ ad nos, et etiam illorum de regno Scotiæ non dubitatur ; non obstante, quod ille callidissimus serpens Petrus de Luna suis venenosis sibilis ab hac re istos et illos retrahere nisus est ». Sedulo ergo inter regem Scotiæ et ipsum Scotiæ regnum distinguendum est. Rex per legatum suum Concilio sese conjunxerat ; Scoti, quanquam in Concilium inclinabant, cum tamen nondum plane recessissent a Petro de Luna, legatos suos miserunt Narbonam, ibique una cum Hispanis pacis conventiones cum Sigismundo imperatore, et legatis Concilii Constantiensis signarunt. Quibus initis, secessio a Benedicto facta, quam dein suo tempore missio legatorum ad Concilium testata est. MANSI.

tis propagatorem ac perjurum sacrorum canonum severitatem adhiberent, atque adeo ex pactionibus superiori anno confectis cum Ferdinando Aragoniæ et Castellæ ac Navarræ regum, tum Armaniaci et Fuxi comitum oratoribus litteras Februario mense ad præsules Aragones et Trinacrios his conceptas [1] verbis misere :

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, prælati in Constantia provinciæ Maguntinæ in Christi nomine congregati, reverendissimis, reverendis et venerabilibus, qui in obedientia Petri de Luna Benedicti papæ XIII sic in eadem appellati, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, decani, præpositi, archidiaconi aliique Ecclesiarum et monasteriorum prælati vocantur. » Et infra, « per regna, terras et dominia illustrissimi principis Ferdinandi Dei gratia Aragoniæ et Siciliæ regis constitutis salutem et Ecclesiasticam unionem feliciter intueri.

« Quanquam modum Domino neque mensuram ponere, neque ejusdem tempora diffinire possumus ; attamen quos diligit compertum habemus quod flagellat, ut in tentatione proventum faciat, et probatos ampliori retributione prosequatur. Ipso quidem permittente, a triginta octo annis et amplius populus ejusdem peculiaris, qui Christiano nomine gloriamur, afflicti fuimus pestifero et exsecrabili schismate præsenti, cujus occasione omnium pene vivendi modorum status confractus est. Ut cesset angelus percutiens Altissimum exoramus, et indefesse ad id sudores nostros et animos aptamus. Propitietur populo suo misericors et miserator Dominus. Deprecamur ut secundum altitudinem cæli a terra corroboret misericordiam suam super timentes se ; unde quamquam varios perpessi fuerimus pro pace Ecclesiæ consequenda labores, et per anni circulum et ultra circa hoc vacavimus, nondum venit dies Domini, in qua pace frui optabamus : verum appropinquare speramus in ejus auctore, quia arras ipsius recepimus : nam dominus, qui Gregorius XII in sua obedientia vocabatur, sua sponte cessit, sic et dominus qui Joannes XXIII dicebatur facere voluit et fecit : hoc autem ut idem faceret Petrus de Luna qui Benedictus XIII in sua obedientia nominabatur, legatos et nuntios ad præfatum regem, et ipsum cum serenissimo Romanorum rege venerabiles et reverendos patres et doctissimos viros archiepiscopum Turonensem et alios collegas destinavimus.

« Qui quidem dominus Petrus admonitus, rogatus, exhortatus et requisitus humiliter a parte debite et juridice, cessionem per ipsum jure divino pariter et humano ac alias multipliciter debitam, facere noluit; sed hucusque distulit atque differt in totius Ecclesiæ scandalum ac populi jacturam, et animæ suæ detrimentum : quam quidem cessionem ut faceret, per dictum regem Aragonum fuit dictus Petrus requisitus pluries, et principes, communitates, nobiles obedientiæ suæ. Ideo ut filii suæ matri pii compatientes, enitimur et, quantum in nobis est, nisi fuimus, pacem præfatam obtinere, et animos virtuosorum virorum ad hoc allicere, quatenus in illo, qui est Ecclesiæ verus sponsus congregati, unam simul Ecclesiam matrem indivisam uniamus et incidentia quælibet, quæ dicti schismatis occasione pullubabat, de medio auferatur. Hinc paternitates et nobilitates ac circumspectiones vestras obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui pretiosissimi Sanguinis, et pretium redemptionis nostræ exoramus, requirimus et monemus, quatenus ob Dei reverentiam, ad tractandum super infrascriptis una nobiscum veniatis, quo ad hoc vos vestrum quemlibet per præsentes convocamus, ut infra tres menses immediate sequentes præsentationem Perpiniani aut Barchinone de præsentibus faciendam, concordata in capitulis die XIII Decembris proxime elapsi Narbonæ super materia unionis firmatis atque factis, de qua quidem præsentatione certificamur, in Constantia compareatis ob schisma sedandum, Ecclesiæ unionem procurandam, reformationem etiam ipsius Ecclesiæ tam in capite quam in membris complendam et ejectionem dicti Petri effectualiter faciendam, et ad electionem Romani Pontificis procedendum, ac pro aliis causis et rationibus quæ ad generale Concilium de jure pertinent, etc. Dat. et actum Constantiæ in Ecclesæ cathedrali dicti loci, in qua pro præmissis eramus specialiter congregati, III non. Februarii, anno Domini MCLXVI, Indictione IX, ipsa Sede vacante ».

7. *Confecta harum litterarum plura exempla ad reges et principes.* — Descriptas hoc exemplo viginti litteras Joannes de Opizis decretorum doctor et Concilii orator pro regno Aragonum, totidemque in Castellam, decem in Navarram, quinque in Fuxensem, ac totidem in Armeniacensem comitatus transmittendas sigillis præsulum Constantiensium obsignatas curavit; scriptæque, paucis immutatis, fuere ad eosdem reges [1] et principes litteræ, ut oratores Constantiam mitterent. Idem etiam orator alia Diplomata quibus conventa inter Sigismundum Ferdinandumque regem confirmata erant, tum plures de publica fide danda syngraphas detulit, quæ publico et judiciarie ritu admissæ ab Aragoniis, protitentibus a factis Narbonæ pactionibus se non discessuros. Allata deinde fuere quarta die Aprilis a Concilii oratore Aragoniis Lodovici III

[1] Ext. in Actis Ms. Conc. Const. post sess. 21.

[1] Ext. in Act. Conc. sess. 22. inscriptæ Ferdinando regi.

Jerusalem et Siciliæ, tum Caroli Francorum regum, Delphini Viennensis et comitis Sabaudiæ fidei publicæ chirographa sigillis eorum obsignata.

Decima tertia Februarii die coacti sunt Patrum Constantiensium conventus[1], in quibus Nicolaus archiepiscopus Gnesnensis, Jacobus episcopus Placentinus et Andreas clericus Posnaniensis Wladislai regis Poloniæ et Witoldi ducis Lituaniæ oratores, vocavere in jus apud eosdem Concilii Patres equestrem Ordinem Sanctæ Mariæ Theutonicorum, ejusque magistrum.

8. *Concilii litteræ ad Bohemos quibus præcipui Hussi fautores damnantur.* — Tum vigesima Februarii congregato Patrum ipsorum senatu, Henricus e Piro Synodalium causarum actor nonnullos Bohemos et Moravos impietatis postulavit, qui litteris plurium sigillis consignatis sparserant Joannem Hus contra fas flammis injectum[2]. Proposito itaque edicto[3], vocati in judicium fuere damnatæ Joannis Hus memoriæ cultores Bohemi Moravique ac Wicleffi sectatores.

« Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis universis et singulis, et præsertim Alamaniæ et Bohemiæ nationum Christi fidelibus, auxilium fidei in benedictione cælesti.

« Ex retroactis tam in præcedentibus quam in præsenti Constantiensi generalibus Conciliis, non dubitamus per mundi climata auribus percrebuisse fidelium, quatenus sathanas quosdam hæresiarchas sive damnationis ministros, et maxime novis temporibus suscitaverit contra structuram totius Ecclesiastici ædificii, molientes evertere fidem Catholicam cum legibus et Ecclesiasticis moribus a sanctis patriarchis traditis et hactenus per viros Catholicos tenaciter observatis, scilicet quondam Joannem Wicleff et Joannem Hus hæresiarchas, sicut patet clare ex eorum scripturis et opusculis, qui minus caute appetentes magisterium, et apud plebeios legislatores novelli et rabbi vocari, sanæ quoque doctrinæ studiis et traditionibus ipsorum Patrum contemptis, ad insanias falsas conversi, se usque ad summum damnationis erroribus implicarunt, adeo ut eorum plerique sathanæ sectantur vestigia, qui super omne, quod colitur etiam in cælo, se machinabatur extollere, a summo cælo ad inferni profunda dejectus est, quique secum quamplures in damnationis laqueos et devia traxit, et trahere non quiescit, sic et illi super hierarchiam militantis Ecclesiæ se suasque traditiones laborantes extollere, sibi quamplures adunarunt, etiam sacerdotali dignitate circumfultos, qui exemplo Teodæ Galilæi, se aliquos magnos novarum sectarum legislatores fore prætendentes, multitudines ad se pertraxerunt in devium, sicut ex Apostolorum Actibus colligitur evidenter; et quod jam amplius stupendum est, prænominatorum hæresiarcharum, currentibus temporibus istis, adeo excrevit perversitas et multitudo, prout ad nostrum multorum relatione et fama publica referente, proh dolor! pervenit auditum, præsertim in regno Bohemiæ et Marchionatu Moraviæ, quod nonnulli, qui etiam nobilitatis secundum carnem titulo præeminere censentur, conspirantes insimul ad tenendos et defendendos tam Joannem Huss hæresiarcham prædictum, quam suos errores, se impietatis vinculo adstrinxerunt; quique novissime apponentes iniquitatem super iniquitatem, detractionibus eorum non contenti, etiam libellos famosos falsos calumniis jurgiisque refertos, ut asseritur, et copiosa insuper sigillorum diversorum appendentium multitudine munitos sparserunt, in quibus eumdem Joannem Huss, justo tamen Dei judicio, nostro quoque tam rite tam sancte promulgato prævio sententiæ calculo, ignis voragine consumptum justificare et laudum præconiis extollere satagunt. Sic quoque publice hæresum exsecrandarum ejusdem et suorum sectatorum et suarum hæresum prædicationes usque ad effusionem sanguinis defensare volunt et publice profitentur, et ut de se monstruosum extremi deliramenti præberent spectaculum pariter et exemplum, consurgere nullatenus trepidaverunt, prout hæc et alia in eis venenosis et calumniosis litteris in congregatione nostra solemniter exhibitis continentur.

« Cum itaque miserandum tot taliumque filiorum perditionem et fascinationem diabolicam nostra materna pietatis viscera absque amarissima compunctione doloris non possint neque debeant sustinere; unde in reducendis eisdem perversis obstinatioribus satellitibus diaboli, pro eorum sananda insania, nostra sollicitudo materna de contingentibus nil omisit, nam docendo, scribendo, legatos mittendo, dissimulando, blandiendo, etiam ultra quam expediens forsan extitit, exspectando, sollicite fideliterque impendimus misericordiæ officia universa : sed pro dolor ! apud eos, ut puta, conversos in arcum pravum, salubria perniciem operantur : obedientiam enim spernunt, salutares doctrinas auscultare contemnunt, et veritatem evangelizantium sermonibus et consiliis sanis acquiescere nolunt; sed toti Ecclesiæ orthodoxæ se infestos reddere et repugnare usque ad defensionem tam grandis peccati, ut etiam asseritur, damnabiliter et injuste præsumunt. Cum autem ex præmissis clare constet, omnes et singulos in dictis litteris sive sigillis descriptos fuisse et esse laudatores, sectatores et fautores prænominati Joannis Huss, et ejus damnatæ et perversæ doctrinæ, ideo nos, tales ex iis non immerito habentes de

[1] Act. Ms. congr. gen. habitæ XIII Febr. — [2] Acta Ms. Congr. gen. XX Febr. — [3] Act. Ms. congr. gen. habitæ XX Febr.

fide suspectos, contra eos in virtute sanctæ Trinitatis insurgere, et murum pro Ecclesia Dei opponere nos oportet, ne tanquam dissimulatores tantorum malorum, indignationem Altissimi, cujus res agitur, incurramus, pœnam ejus condignam præstolando, exemplos illius summi sacerdotis Heli qui, licet in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus corrigere non curavit, in se pariter et in ipsis divinam vindictam finaliter animadversionis accepit, dum filiis ejus in bello peremptis, ipsa de sella corruens fractis cervicibus expiravit. Quapropter via regia contra præfatos oberrantes procedere cupientes, et summaria informatione promissa, et fide dignorum testimonio et depositionibus cognovimus Czenkonem de Weselle, alias de Wartamberg, supremum Burgravium Pragensem, Laczonem de Crajuvar capitaneum Marchionatus, et cæteros in duobus foliis proxime præcedentibus descripto in præmissis, fuisse et esse publice diffamatos ac etiam de fide suspectos, ipsorumque et aliorum in dictis litteris et aliorum singulis monitoriis, loca et domicilia tute adiri non posse. Ideirco per hoc publicum edictum, in audientia publica litterarum contradictarum legendarum ac in valvis seu portis S. Stephani Constantiensis, necnon Pataviensis, Ratisponensis et S. Stephani in Vienna Pataviensis diœcesis Ecclesiarum affigendum, supranominatos Czenkonem, Latzkonem, Boczkonem Willelmum, Joannem, Henricum Joannem, Mizkonem, Henricum, Ulricum, Joannem, Smilonem, Henckonem, Batzkonem, Baldivnorum et alios suprascriptos peremptorie citamus, etc. Datum Constantiæ VI kalend. Martii, anno Domini MCDXVI, Apostolica Sede vacante ».

9. *Bohemos Sigismundus increpat et minatur.* — Cum vero ab iisdem pervicacibus hominibus belli terror immineret, Sigismundus Romanorum rex litteras [1] dedit ad præcipuos sectæ Hussiticæ signiferos Latzkonem de Cravuarn Moraviæ præfectum, Botzkonem Cunstat, appellatum etiam Podiebratium, et Czenkonem Wartembergium, et alios a Concilio jam in judicium vocatos ; questusque est ipsos magno regiæ Wenceslai fratris auctoritatis damno coitiones moliri. De Joanne autem Hus capto se excusavit, sperasse se Joannem ipsum, qui tot in Bohemia tumultus concitaverat, objectum hæreseos crimen diluturum, jureque in eum actum, neque criminationibus ac maledictis sanctam Synodum proscindendam ; ac si persistent in hæresi, in sacrum bellum adversus Bohemos universum orbem Christianum concitatum iri, his verbis exposuit : « In Constantia non sunt dumtaxat unus vel duo clerici, verum sunt et erant de tota Christianitate regum et principum ambassiatores, præsertim ex quo jam reges et principes Petro de Luna obedientes nobiscum uniti sunt, tunc omnino aliud non tenemus, nisi quod hoc sacrum Concilium bono et recto ordine procedit et gubernatur : et si velletis ita seriose et rigide partem Hus fovere et defendere, hoc esset vobis nimis difficile, quod deberetis vos totius Christianitatis congregationi opponere, et sicut audivimus tunc jam taliter incepistis, cum destinatione cujusdam litteræ ad Concilium multis pendentibus sigillis sigillatæ, confundentes et calumniantes in Concilium propter Hus supradictum, quodque Concilium contra vos taliter provocastis, quod estis jam de facto citati pro oppositione supradicta, et fortassis rigore juris contra vos procedetur ; et si non obtemperabitis, sicut obedientes filii, etiam fortassis et crucem contra vos obtinere poteritis. Ex quibus præmissis majora discrimina et scandala sequi possent et oriri, de quo cordialiter doleremus, et si tunc ad tollendum hoc libenter vellemus partes interponere, timemus ne fortassis veniremus nimis tarde. Ideo affectuose a vobis omnibus et a vestro quolibet desideramus, rogantes quatenus consideretis quilibet sub conscientia et honore, utrum hoc sit congruum et honestum, quod propter præmissa inter vos debeatis disponere, quodque propter hoc regna et terræ periculis et devastationibus debeant subjicie et desistatis a talibus ligis et conspirationibus, nam valde indignum arbritramur, sicut præmittitur, quod aliquis cum aliquo præter sui domini voluntatem quoquo modo ligas inire et disponere debeatis, etc. » Saluberrimis Sigismundi monitis non paruere Bohemi Hussitica peste infecti : nimio vero in suos Bohemos studio affectum Sigismundum ipsum obstitisse, ne cruce signatorum expeditio in hæreticos decerneretur, antequam ab his opprimerentur Catholici, visuri sumus : sed ad Synodalia gesta redeamus.

10. *Oratores Aragonenses se sistunt Concilio.* — Secunda die Martii coacti [1] sunt celebres conventus, in quibus Antonius magister Ordinis, cui e Mercede nomen est, orator Ferdinandi regis Aragonum, litteras regias Patribus Constantiensibus attulit, Hispanosque præsules accessuros Constantiam ex confectis pactionibus significavit : « Fecit », inquiunt Acta Ms. [2], « unam brevem collationem ibidem ad congregationem ipsam, recommendando Ecclesiam Dei Concilio præsenti, quam Ecclesiam in processu suæ collationis comparavit civitati Jerusalem, ulterius introducendo in eadem collatione magnam affectionem domini sui regis Aragonum, quam gessisset et gereret erga unionem Ecclesiæ Dei ; et quomodo ad oculum cum serenissimo rege Romanorum ad hoc laborasset et intenderet laborare, et ex quo eam

[1] Ext. apud Cocl. hist. Huss. l. IV.

[1] Acta Ms. Const. congreg. gener. hab. XX. Feb. [illegible] — [2] Acta Ms. congr. gen. hab. II Martii.

restitueret, rogavit habere recommendatos prælatos de Hispania et Aragonia. Supplicavit ibidem inter cætera toti Concilio et Synodo Constantiensi, quod non tæderet eos modicum exspectare, cum indubie prælati illarum partium et ad minus ambassiatores illorum regnorum, venturi essent ad præsens Concilium juxta concordata in Perpiniano per dictos reges Romanorum et Hungariæ ac Aragoniæ, et ambassiatores Concilii Constantiensis et juxta eorum possibilitatem ».

11. *Ferdinandi regis obitus, cui succedit Alphonsus qui dat litteras ad pseudocardinales Lunanos ut adeant Constantiam.* — Compositis ita egregie ad Ecclesiarum Latinarum pristinam redintegrandam conjunctionem rebus, Ferdinandus rex[1], quem delapsum in morbum vidimus, II Aprilis die, relicto sui bonis omnibus summo desiderio, obiit, de quo Theodericus Niemius hæc tradit[2] : « Die ultima mensis Aprilis in sessione prædicta fuerunt lectæ litteræ de obitu regis Aragonum (nimirum Ferdinandi), quod decessisset prima die dicti mensis Aprilis, et senior filius (is erat Alfonsus), successisset in regno, cui in extremis injunxisset, quod firmiter et constanter prosequeretur viam unionis universalis Ecclesiæ per eumdem defunctum regem una cum domino rege Romanorum et oratoribus hujus sacri Concilii incœptam, juxta capitula ac vota et promissa super hoc hinc inde facta ; quodque dictus filius adhuc sit bene dispositus, ipsamque viam sibi super hoc datam per patrem prædictum fideliter persequi velit ». Intempestivo Ferdinandi obitu labefactata est res Catholica, Castellaque nutare cœpit, Toletano archiepiscopo, nonnullisque aliis schisma in aliquot menses extrahentibus : neque emicabat in Alfonso paternæ pietatis ardor, quanquam Constantiensium Patrum acceptis litteris, quibus Hispani ad Concilium vocabantur, illas pseudocardinalibus Petri e Luna transmisit[3], additis regiis precibus[4], ut Constantiam ad Ecclesias in pristinam concordiam reducendas proficiscerentur.

« Reverendis in Christo Patribus dominis S. R. E. cardinalibus amicis nostris charissimis Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ, etc. salutem, et ovili sub uno pacem Ecclesiæ contemplari.

« Quia in concordia inter serenissimum Romanorum regem congregationis Constantiæ diversosque regum et principum Christianitatis ambaxiatores, multosque prælatos obedientiarum vocatorum olim Gregorii et olim Joannis ex una parte, et reges nos, ac principes seu eorum ambaxiatores obedientiæ domini Benedicti ex altera in et super factis unionis sanctæ matris Ecclesiæ et sedando inveterato jamque marcescibili schismate, auxiliante Spiritus sancti gratia, post multos labores juxta facta pariter et firmata inter alia est provisum, quod per dictos congregatos in Constantia tanquam majorem partem Christianitatis fiat vocatio ad Concilium generale de omnibus illis obedientiæ dicti domini Benedicti, qui Concilio generali interesse possunt et debent, sub forma, quam vobis novimus esse missam, ecce quod a dicta congregatione una cum salvis conductibus necessariis dictæ vocationis litteras suscepimus, quas cum ista paternitatibus vestris mittimus præsentandas. Ideo paternitates easdem rogamus et per viscera misericordiæ Jesu Christi requirimus et monemus, et quo adstrictius possumus, dicimus et hortamur, quatenus omni moræ dispendio resecato, die dictis litteris assignata in dicta civitate Constantiæ compareatis pro causis in eisdem litteris expressatis, tractandis, complendis et efficaciter exsequendis ; absit enim, in Christo Patres, quod aliquid quam magis legitima ratio accessum vestrum differat seu excuset ; cum ibi de tanta salute fidelium agitur animarum : vobis, qui earum curam geritis, non sit fas trahere a laboris quantumcumque gravis horrore pedes vestros ; imo omni deposita somnolentia totis conatibus insudate, ne dicat vobis Christus : *Non potuistis una hora vigilare mecum*? Ipse quidem misericors, miserator et justus suo compatiens populo Christiano, nunc vigilat, et pro pace suæ Ecclesiæ jam opera, ut videtis, quæ non cadunt in homine, magna et mirabilia operatur, circa quæ si segniter vos gesseritis, in die illa tremenda de vobis calculum magis exiget rationis. Præsentatio vero dictarum litterarum fuit facta Barchinone IV die mensis et anni infrascriptorum. Datum in villa Aquilate die VI Aprilis anni a Nativitate Domini MCDXVI ».

« Rex Alfonsus ».

12. *Pseudocardinales Lunani reluctantur, et Alphonsum subornare nituntur.* — Acceptis hisce litteris, pseudocardinales propagare schisma, vel Constantienses Patres ad designandum Pontificem Petrum e Luna cogere meditati, doctique ab illo in ipsa imposturæ officina imposturas cudere, conflatis callidis mendaciis, Synodum Œcumenicam apud Alfonsum in invidiam adducere jussi[1] sunt, atque hæreticorum more Ecclesiam Catholicam ad latebram Paniscolensem redactam jactarunt, seque ut sanctos et martyres commendantes, negarunt ad Constantienses conventus sese accessuros, ac pseudopontificis sui causam defendere non erubuere væsana declamatione[2], cujus partem subjicio : « Ideo dejiciendus dicitur, quia voluntati regis Romanorum non paruit, et quia Ecclesiam Romanam illius potestati non subjecit : ideoque dicitur scandalizare Ecclesiam, quia minis prædicti re-

[1] Sur. l. XII. Annal. c. 60. Mar. de reb. Hisp. l. XX. c. 8 et alii. — [2] Niem. in Vita Jo. XXIII. — [3] Tom. II. de schism. p. 70. — [4] Sur. c. 63.

[1] Sur. ubi sup. — [2] Ext. in bibl. Barber. l. II. de schis. p. 76.

gis et Constantiæ congregationis non cedit, et tamen teste beatissimo Cypriano in propria materia casu fere simili, non ad hoc deponenda est Catholicæ Ecclesiæ dignitas, et plebis intus positæ fidelis atque incorrupta majestas, sacerdotalis quoque auctoritas et potestas, ut judicare se velle dicant de Ecclesiæ præposito extra Ecclesiam constituti, de Christiano hæretici, de sano saucii, de integro vulnerati, de stante lapsi, de judice rei, de sacerdote sacrilegi : justum equidem, o serenissime rex, vestræ majestati videtur, quod inimici nostri sunt judices, qui toties publice etiam in patris vestri præsentia fuerint excommunicati, anathematizati, judicati, schismatici et tanquam hæretici puniendi ». Et infra : « Nec interest si dicatur, quod gens nostra et pontifices nostri surgent in judicio contra nos, nam et si istud fecerint, quod de multis non est verisimiliter præsumendum, tamen recte cum eodem Cypriano dicemus : Non interest quis tradat aut sæviat, cum dominus tradi permittit et coronari, nec nobis ignominia est pati a fratribus, quod passus est Christus, nec illis gloria est facere, quod fecit Judas : et vere poterimus proclamare sanctissimum dominum nostrum, filios quos enutrivit et exaltavit contra naturam invenisse tortores, quos reperire debuit constantissimos defensores.

« Finaliter itaque concludendo dicimus, quod ad congregationem Constantiæ ire non possumus nec debemus, nec fas est nos dimittere locum, ubi in cespite terra fæcunda Dominici seminis puritatem centeno fructu refert, et ad illum pergere, ubi sulcis obruta frumenta in lolium avenasque degenerant : imo fugere nos oportet ab olla succensa, cujus faciem cernimus a facie Aquilonis, ex qua (nisi Deus avertat) pandetur omne malum. Vos autem, qui vexillarius Romanæ Ecclesiæ estis, princeps serenissime, levare debetis vexillum super hæreditate, quia malum visum est ab Aquilone et confusio magna nimis : quod ut faciatis, Sedem scilicet Apostolicam in stricto regni vestri scopulo constitutam et crudeliter coarctatam, secundum quod obligati estis, specialiter protegendo, et vero Christi vicario debitos honorem et reverentiam impendendo, et vias cum practicis per suam sanctitatem apertas pro unione Ecclesiæ veraciter consequenda magnanimiter prosequendo, vestræ regiæ majestati supplicamus, etc. Datum Paniscolæ Dertusensis diœcesis die III Maii, Pontificatus sanctissimi nostri papæ Benedicti XIII, anno XXII ». Fascinatus postea sui commodi lenocinio Alfonsus, schisma fovit : qui enim exscindere penitus, redacto in Ecclesiæ potestatem Petro e Luna, et dissipato ejus conventiculo, illud poterat, liberos ad Paniscolam aditus permisit (qua de re ad illum Petri pseudocardinalis S. Angeli extant datæ litteræ) quamvis Ferdinandus rex gravissimo edicto Paniscolæ conventus vetuisset, jussissetque præsules Constantiam proficisci. Eos vero Petri e Luna pseudocardinales, discussa demum caligine, perfidiam suam damnasse, atque, illo deserto, paruisse Martino V inferius visuri sumus : nunc alia Constantiæ gesta, temporum seculi ordinem prosequamur.

13. *Adductus in judicium coram Patribus Hieronymus Pragensis et multorum errorum et criminum accusatus.* — Vigesima septima Aprilis die, habito omnium nationum cœtu [1], Hieronymus Pragensis in hæresim relapsus, a Concilii causarum actore ob pestiferam Wicleffi doctrinam in Hungaria, Bohemia, Polonia, Germania disseminatam in judicium adductus est. Objectum inter alia illi fuit quod cum Viennæ in Pataviensi diœcesi, ob hæreseos infamiam captum, cum sacramento spopondisset, se nonnisi post latam sententiam recessurum, clam fugam cepisse, anathemate perculsum a Duvereo archiepiscopo Pragensi pluribus annis censuras Ecclesiasticas contempsisse, scripsisse permultas satyras in Pontificem, in Arnestum Austriæ et Arnestum Bavariæ duces, tum in Ecclesiæ præsules, atque etiam in Sbinkonem archiepiscopum Pragensem populum concitasse : die Wenceslao Christi martyri sacra anno MCDXII in monasterio Carmelitarum, sanctorum reliquias dejici jussisse a nonnullis flagitiosissimis hominibus, illorum monasterium invasisse ; concionatorem, qui invectus erat in Wicleffi nefariam doctrinam, conjecisse in carcerem, et contumeliis, probris aliisque modis vexasse : Minoritam explicata manu in os diverberasse ; tumultus atque dissensiones in Polonia commovisse, judicum vero severitatem fuga elusisse : Lituanos et Ruthenos subornare molitum, ac schismaticam Ecclesiam Catholicæ prætulisse : XLV Wicleffi articulos propugnasse : panem post consecrationem in Eucharistia remanere contendisse : cum laicus esset, sacerdotalem cultum induisse, atque in Moravia, Polonia et Lituania, in templis, in plateis, in angulis, in domibus Wicleffi pseudoapostolum egisse, atque Joannis Huss causam atque impietatem defendendam suscepisse : de hæresi postulatum crimen diluere anni unius flexu contempsisse : hæreticorum Ecclesias lustrasse : Pragæ seditiones concitasse, compluresque impietatis satellites in clerum et populum Wicleffistas impugnantes duxisse : Joannem Hus ac sectatores a Wenceslao rege damnatos justo supplicio variis artibus subduxisse : continxisse litteras adulterinas ad Wicleffi commendationem ab Oxoniensibus exaratas : concitasse viros principes ad invadendos Ecclesiarum census et clerum spoliandum, interque alios Wozonem Ratzconum Robolum, ipsisque adhæsisse : plebem etiam ad

[1] Acta Ms. congr. gen. hab. XXVII Apr.

sanctorum reliquias despiciendas, indulgentias ac censuras Ecclesiasticas contemnendas impulisse : tum hæc falsa dogmata Parisiis, Coloniæ et Heydelbergæ sparsisse : « In Deo sive divina existentia non solum est Trinitas personarum, sed etiam quaternitas, verum et quinternitas. De potentia Dei absoluta Deus Pater potuit non generare Filium, etc. » Hæc sibi objecta Hieronymus partim negavit, partim variis effugiis eludere visus est.

At Concilii causarum actor, adversus eumdem Hieronymum plura accusationis capita percensuit poposcitque in illum agi, judiciorum servata maturitate, ad vindicandam ab imminenti exitio rem Catholicam : « Si, inquit, evaderet debita cautela non adhibita, nunquam perfidia Ariana in tantum nocuit Ecclesiæ Catholicæ, et religioni Christianæ, quantum faceret secta Wicleffistarum » ; de horum vero grassatione hæc subdit, ipsos ubi multitudinem susurris decepere, mox in sacerdotes Catholicos facto impetu, hæreticos in eorum locum sufficere : « Wicleffistæ nuncupati alios diversos Christi fideles utriusque sexus in fide Catholica deceperunt et decipiunt : clerum spoliaverunt, percutiunt, expellunt et beneficiis ipsorum eos spoliant : alios Wicleffistas ad ea intrudunt et intrudi procurant : claves et sacram Ecclesiam publice contemnunt et suis prælatis et plebanis non obediunt : ad profanandum clerum obedientem Romanæ Ecclesiæ compellunt : abbates, presbyteros et alios clericos interficiunt : Ecclesias vi exeutiunt, etc. » Additum crimini Hieronymum in Angliam profectum exscripsisse Wicleffi libros, eosque in Bohemiam attulisse, ac vulgasse : tum litteris operam dantes ea infecisse doctrina, jactata Wicleffi commendationem ea voce, juvenes qui Joannis Wicleffi Commentarios non revolverent, scientiarum cortices delibare quidem, ad veram autem scientiarum radicem ac vera fundamenta non pervenire : quamplures utriusque sexus a fide Catholica abduxisse, qui iis irretiti erroribus ex hac luce abierant, permultos autem esse superstites, qui falsa dogmata ut Evangelii et Christi oracula se tenere jactabant : toto etiam annorum decursu, qui a MCDII fluxit, Bohemiam ac Moraviam ipsum lustrasse ad Wicleffi spargendam perfidiam, ac virginum, viduarum et nobilium domos ingressum fuisse, seque impiis hominibus Joanni Hus, Christamio et Jacobello conjunxisse : ab ipsis vero hæreticæ pravitatis studiosos in clerum et alios Catholicos Pragenses fuisse summo fidei damno et piorum offensione insigni concitatos ; et quamvis Wicleffi quadraginta quinque articuli in Academiis Oxoniensi Pragensique, tum in Romano Concilio damnati essent, illum ab Hieronymo ut sanctum cultum esse, ejusque imaginem gloriæ diademate redimitam adorandam propositam fuisse, cum tamen Christi imaginem sceleratissime stercore fœdasset.

14. Interjectis pluribus, ut summa contentione hæresim propagasset propugnassetque ; orthodoxos vero concionatores crudelissime persecutus Cultellum Fabbrii cæsum publice necasset, nonnullos Carmelitas onerasset vinculis, Nicolaum ex Prædicatorum Ordine religiosum virum raptum e monasterio, vinctumque in Multaviam flumen præcipitasset, ac Pragæ et in aliis regni Bohemiæ locis ab evoluto retro anno MCDIV hos errores venenatis concionibus diffudisset : « Quod in sacramento altaris post consecrationem remaneat panis materialis. Item quod panis non transubstantiabatur in corpus Christi in sacramento principaliter et corporaliter, sed ut signatum in signo et ad sic credendum induxit et seduxit quamplures, qui adhuc damnabiliter in dicto errore perseverant, et sic fuit et est verum, publicum et notorium. Item quod in hostia sive sacramento altaris non est vere Christus ». Interjectis ineptis illius argutiis Porphyrio vel Celso dignis, subditur :

« Item quod ad firmandum doctrinam damnatam dicti Joannis Wicleff, et confundendum Catholicam fidem, de annis et mensibus ac dictus, ut supra, dixit, asseruit, docuit ac publice prædicavit, quod nullus, quantum ad triumphum martyris seu aureolam confessorum atque virginum, in cœlis coronabitur, nisi credat, teneat, menteque et ore confiteatur fidem et doctrinam quam dictus Joannes Wicleff scripsit, docuit atque prædicavit, et in suis libris et opusculis continentur, nec extra illam est vera doctrina : et ita fuit verum, publicum, notorium et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus sentiens sacerdotes et alios litteratos sibi contrarios in supra proximo errore, ad hoc ut suam hæresim executioni demandare posset, errores erroribus accumulavit, et de novo tenuit et asseruit, quod virgines et viduæ, imo cujuscumque status atque sexus rustici atque plebeii, doctrinam dicti Wicleff credendo et veraciter defendendo, et realiter impugnando ea, quæ in studio Oxoniensi et synodo Cantuariensi, in studio Pragensi et synodo Pragensi, et sancto Romano Concilio generali sunt successivis temporibus in contrarium condemnata, post hanc vitam in cœli triumphatores repromisit : et ita fuit publicatum, et notorium, et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus per executionem suæ furiositatis in vulgari Bohemico fecit seu fieri procuravit cantilenas et carmina continentes in sensu et effectu verba canonis constituta et ordinata ad consecrationem Christi, quas mechanici didicerunt, et eas cantant et cum illis dicunt se posse conficere corpus Christi, quod perficere attentant de diversis

horis; propter quod invaluit pessimus error, et illos de clero in partibus Bohemiæ et partibus circumvicinis, et sic fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus ad confirmationem suorum errorum et hæresum, ut prædictos laicos in suo pertinaci errore confirmaret, et ut se habiliores et digniores reputarent ad præmissa, instruxit quantum potuit plurimos, et cantilenas continxit et composuit, in quibus textum Bibliæ et sacræ Scripturæ expressit, et capitula annotavit, ut ipsi soli videantur, et non Ecclesia Romana, neque alii de clero sacram Scripturam intelligere, quæ ad confusionem illorum de Ecclesia, quando placet eis, publice de die et de nocte manifeste decantant.

15. « Item quod idem Hieronymus, postquam diversos laicos verba consecrationis et cantilenas hujusmodi docuit, tenuit, dixit et prædicavit, asseruit, quod laici utriusque sexus, videlicet viri et mulieres de secta Wicleffistarum existentes, et doctrinam Wicleff firmiter devote tenentes possunt conficere corpus Christi, baptizare, confessiones audire atque alia quæcunque Ecclesiastica sacramenta conferre, dummodo proferant verba apta et ordinata ad consecrationem et sacramentorum collationem; et quod talia sacramenta fiant tantæ efficaciæ et virtutis, ac si per sacerdotes juxta formam Ecclsiæ conficerentur et conferrentur; per hanc damnabilem hæresim volens taliter enervare potestatem et auctoritatem Ecclesiæ in damnationem animarum : ex hoc et corpus Christi posse confici per eos quandocumque vellent, et quacumque hora etiam asseruit et publice dixit; et sic fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus de anno Domini MCDIX, die Dominica proxima post festum Assumptionis Mariæ virginis, in civitate Pragensi et diversis aliis locis, et specialiter in capella Bethleem nuncupata, prædicavit, docuit et asseruit similem hæresim, quam tenuit Joannes Huss, videlicet quod excommunicatio papæ, episcopi vel cujuscumque alterius ministri Ecclesiæ non sit timenda, nec curandum de ea, nisi de quo constaret excommunicatum prius a Deo, ut propter excommunicationes latæ in loco Pragensi contra defendentes doctrinam Wicleff et interdictum in loco appositum auctoritate Apostolica in nullo esse tenendum, neque de excommunicatione curandum, quia nec papæ nec alicui alteri ministro Ecclesiæ erat, neque unquam fuerat talis neque tanta potestas attributa a Deo; et propter hoc de facto in pluribus locis et civitatibus diœcesis Pragensis fuerunt compulsi presbyteri et sacerdotes per potentiam laicalem celebrare et divina ministrare, non obstante interdicto auctoritate Apostolica posito in civitate Pragensis : et ita fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item dixit et prædicavit prædictus Hieronymus in sua nequitia persistens, et errores Wicleff et Joannis Huss seminando et defendendo, quod nulla potestas dandi indulgentias residet apud papam neque episcopos; quodque litteris Apostolicis, neque episcoporum continentibus indulgentias nulla fides sit adhibenda, et quod indulgentiæ tales de nihilo proficiunt, prædicantesque indulgentias impedivit et desistere fecit, quando præsens fuit prout de anno Domini MCDXII et de mense Augusti in oppido Nova Domo Pragensis diœcesis, etc. » Subditur impium ejus facinus, ut indulgentiarum concionatores armis persecutus sis veluti impostores et Pontificem mendacem, hæreticum et fœneratorem per summam calumniam appellare sit ausus. Pergunt Acta :

16. « Item quod idem Hieronymus publice asseruit et dixit in contemptum clavium et Sedis Apostolicæ, quod Bullis papalibus non esset credendum, quia nullæ essent, nec etiam papa posset indulgentias aliquas dare aut concedere; et hoc in contemptum et vilipendium Sedis Apostolicæ et etiam Romanæ curiæ, cujus caput est papa : et sic fuit, et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus dixit, tenuit et asseruit tam in civitate et diœcesi Pragensi, quam extra, contra determinationem Ecclesiæ, quod licitum est cuique laico litterario vel alias intelligenti, ubique et quolibet loco sive in Ecclesia, sive extra, et sine papæ, episcopi, curati aut cujuscumque alterius licentia, prædicare verbum Dei, prout idem Hieronymus pluries in diversis diœcesibus et regnis fecit publice tam in Bohemia quam in Moravia cum longa barba publice et notorie, laicus existens, verbum Dei prædicans sine cujusquam episcopi vel alterius presbyteri licentia, eo quod videntur licentiati a Deo vocati aut missi : et sic fuit, et est verum et manifestum.

« Item quod idem Hieronymus in Hungaria in Buda coram serenissimo principe et domino Sigismundo Romanorum et Hungariæ rege in capella regia castri Budensis de anno Domini MCDX, in Cœna Domini, laicus existens, in habitu laicali cum longa barba, in præsentia domini regis et multorum RR. Patrum episcoporum et aliorum prælatorum, et etiam aliorum diversorum statuum, supra et infrascripta ac multa alia scandalosa et erronea in fide, et etiam hæretica de sacramento altaris, et alia contra statum Ecclesiasticum, et piarum aurium offensiva, ex quibus possent sequi seditiones et commotiones populares contra clerum per dominos temporales, nulla potestate suffultus, sed errores Joannis Wicleff publice prædicavit, et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

« Item quod propter præmissa prædictus dominus rex fecit dictum Hieronymum capi, et

cum domino Strigoniensi captivum præsentari, et sic fuit, et est verum, publicum et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus indulgentiarum prædicationem impedivit, quando præsens fuit, et quando præsens non esset, deputavit certos prætensos laicos, qui discurrebant per Ecclesias civitatis Pragensis, dum ibi sermocinaretur, et prædicationem indulgentiarum impediverunt et turbaverunt, de mandato et inductione dicti Hieronymi clamantes et dicentes dictos prædicatores esse mendaces, deceptores et seductores illorum de populo, quæ quidem indulgentiæ, ut dicti laici publice asserebant, non proficiebant in aliquo populo Christiano : et sic fuit et est verum.

« Item quod dictus Hieronymus pro exsecutione suæ furiositatis, præmissis malis non contentus, sed pejora malis accumulando, de anno Domini MCDXI feria tertia infra octavam Pentecostes litteras Apostolicas indulgentias continentes exhortatorias ad pia et meritoria opera, fecit capi ac recipi in quodam curru cum meretricibus, quibus hujusmodi Bullæ ad mamillas appendebantur, et procuravit palam ac publice de minori civitate et per antiquam civitatem Pragensem duci, circumstantibus juxta currum Wicleffistis armatis cum fustibus et gladiis juxta ipsius Hieronymi ordinationem, clamantibus et præconizantibus, quod Bullas et litteras unius hæretici et ruffiani ducerent ad comburendum : et sic in nova civitate Pragensi in platea prope mediastinum, tanquam hæreticas et velut continentes errores juxta sententiam Joannis Wicleff et Joannis Hus hæreticorum, eas publice comburi fecit, seu fieri procuravit et disposuit : et sic fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

« Item quod dictus Hieronymus, in sua perfidia persistendo, dixit et asseruit, et publice prædicavit, suscitando errorem alias per Ecclesiam damnatum, quod imagines ad repræsentationem Christi, effigies crucis Virginisque gloriosæ, vel cujuscumque alterius sancti canonizati, in Ecclesiis nec in aliis locis non sunt pingendæ nec ullatenus venerandæ, sed hoc facere est hæreticum ; non attendens, quod Ecclesia talia voluit fieri, ut per objectum talium imaginum repræsentantium sanctum, in cujus memoriam pictæ sunt, moverentur interiores potentiæ et excitarentur ad devotionem, et quod sunt scripturæ laicorum, maxima fama vivificæ crucis, qua terretur dæmon et procul fugit.

17. « Item quod dictus Hieronymus sperabat, ut verisimiliter creditur, posse divertere populos a continuatione et visitatione Ecclesiarum detestando et condemnando imagines sanctorum, credens etiam per hoc quod ipsum libentius sequerentur et audirent doctrinam ejus : et videns quod per hoc non proficeret, quadam die de mense Martii anni videlicet MCDXV accessit ad monasterium fratrum Minorum sancti Jacobi in majori civitate Pragensi, et imaginem Crucifixi ligneam extra Ecclesiam in angulo ex opposito domus S. Kreisse, ad quam consuevit esse cursus hominum causa devotionis ob memoriam passionis Christi, invasit et insultavit in eam, et stercoribus humanis et vilitalibus undique maculavit, dicendo hæreticum esse depingere imaginem Crucifixi et cujuscumque alterius sancti, per quod fuerunt quamplurimi multum scandalizati, et sic fuit et est verum ». At idem Wicleffi radiato diademate redimiti imaginem colebat, ut ex eo pateat quo spiritu duceretur. « Et illud idem voluit et disposuit fieri dictus Hieronymus de anno prædicto die Sabbati proximo ante Dominicam *Domine ne longe* ; in dicto monasterio S. Jacobi per quemdam fabrum Wicleffistam de nova civitate Pragensi de Portzietz, qui accedens prædictam imaginem Crucifixi cum stercoribus humanis infra sermonem, dicendo hæreticum esse depingere imaginem Crucifixi ; per quod fuerunt quamplurimi adstantes multum scandalizati : qui quidem laicus fuit ibidem publice detentus, et recognovit quod ex inductione dicti Hieronymi facere voluit : et sic fuit et est verum, publicum et notorium. Et illud idem fecit et procuravit fieri dictus Hieronymus in die Veneris sancti in monasterio B. Mariæ in Arena in civitate nova Pragensi per quemdam laicum sectæ Wicleffistarum, qui crucem, coram qua sancta crux sub effigie prædictæ ipsius venerabatur, stercoribus deturpavit ac totaliter maculavit : et ita est verum publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus, persistendo in erroribus Wicleffistis specialiter Joannis Hus damnatis, et eos defendendo dixit, asseruit et prædicavit, quod nullo modo reliquiæ sanctorum sunt reverendæ nec adorandæ : et hoc pluries et sæpe, ac etiam publice, et notanter in civitate Pragensi, in cujus cathedrali Ecclesia velum et peplum Virginis gloriosæ habetur ac reverenter veneratur a Christi fidelibus, dixit quod non plusquam cutis illius asini in quo Christus insidebat, debeat in reverentia haberi : et de mense Septembris anni MCDXII, in die S. Wenceslai in monasterio prædicto S. Mariæ in arena ipse et quidam laici Wicleffistarum quasdam reliquias repositas in quodam altari, de facto extraxerunt et ad terram viriliter projecerunt pedibus conculcando : et asseruit idem Hieronymus et publice tenuit, quod venerari et adorare reliquias sanctorum, aut eas adornare auro vel argento, est hæreticum ; quod fuit et est in enervationem fidei et destructionem religionis Christianæ, et in scandalum totius Ecclesiæ : et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

18. « Item quod dictus Hieronymus tenuit, asseruit et dixit ac prædicavit, veram Ecclesiam Catholicam esse apud observantes sectam et doctrinam Wicleffistarum et Joannis Hus; quodque illi, qui pro sustinendo et defendendo dictam doctrinam moriuntur, sunt veri et gloriosi martyres Christi : et propterea tres nequissimos viros dicto factoque obstinatos in ea decapitatos in Praga de anno Domini MCDXII, de mense Junii, Hieronymus cum suis sequacibus cum aromatibus, et incenso ad tumulum fecit seu procuravit portari processionaliter cantando : *Isti sunt qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt ad supplicia;* ad firmandum per hoc hæreticos illius sectæ in eorum errore et perfidia : et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

« Item quod dictus Hieronymus in crastinum tumulationis dictorum hæreticorum in capella dicta Bethleem a multitudine illius sectæ cantari procuravit et fecit pro eorum memoria missam de martyribus, et incœpit officium : *Gaudeamus;* et subjunxit *in honorem sanctorum martyrum, de quorum effusione sanguinis gaudent angeli;* crimen crimini damnabilissime adjungendo videlicet idolotatriæ, et sic venerando sacrilegos damnatissimos, et usurpando auctoritatem Sedis Apostolicæ, sine cujus auctoritate et approbatione nullus pro sancto debet haberi vel venerari, et in tantum excitavit rabiem virorum et mulierum illius sectæ, quod per quatuordecim dies vel circiter successive, post decapitationem prædictorum singulis diebus erat concursus quadraginta aut quinquaginta venientium ad prætorium dictæ civitatis Pragensis prope locum, in quo fuerunt, dicentes quod veri martyres erant, et pro vera Christi fide mortui, parati similem mortem subire pro eadem fide, ut dicebant; ex quo fuit grave scandalum contra fideles Catholicos, et horror maximus atque turbatio in civitate Pragensi exorta : et sic fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum ». Objectum etiam Hieronymo, præter excitatas in regno Poloniæ turbas, etiam Ruthenos in veteri errore conatum confirmare.

19. *Ejusdem Hieronymi tergiversationes et simulationes detectæ* —Addidit adversus Hieronymum Concilii causarum actor ex superioribus ejus gestis, nullam adhibendam fidem blandis ipsius verbis, quibus mulcere judices et priores errores, capta fuga, repetere consueverit, infidumque pluribus exemplis demonstravit; accersitus enim in judicium in Parisiensi Academia cum Wicleffi errores spargeret, interque alios æterno Numini redigendæ in nihilum alicujus rei vim adimeret, jussumque errorem revocare, fuga evassisse : pari fuga delusisse Heidelbergenses, cum refertas hæresibus theses proposuisset : a Cracoviensibus etiam academicis ob sparsum pestiferum impietatis virus perquisitus inde avolasse : profectum postea Viennam, atque hæresis infamia inustum, et in custodiam traditum, cum ad frugem bonam se rediturum simulatis verbis spopondisset, fracta fide Pragam abiisse : ut autem confirmaret in perfidia suos, publicis scriptis propositis, Pragæ et in aliis Bohemiæ locis vulgasse, se Constantiam iterum ad Wicleffi ejusque sectatorum defendendam doctrinam, neque alia de causa Constantiæ inscriptis Romanorum, regi et Concilio litteris sparsisse ad purgandam suspicionem hæreseos, et incorruptæ fidei puritatem illustrandam accedere, seque Concilii auctoritati subjicere, non quod errorem deponere cuperet, sed ut fictæ religionis umbram consectaretur, atque ad suos reversus victoriam se de piis viris reportasse, ac sectam Wicleffi justam, sanctam et Catholicam esse jactaret : post revocatos vero superiori anno vigesima tertia die Septembris Wicleffi et Joannis Hus errores in sessione publica, cum esset pollicitus litteras se ad Wenceslaum regem, reginam et Academiam Pragensem daturum, quibus Joannem Hus et Wicleffum una cum ipso cum impia doctrina jure damnatos profiteretur, pollicitis defuisse, imo postea Joannem Hus elogio commendasse : ad hæreses autem objectas, quanquam publico scripto se responsurum jam antea vulgasset, negasse nuncupato jurejurando respondere.

Ad eliciendam vero ab eo veritatem an pie vel impie sentiret, Henricus e Piro Patribus hæc proposuit : « Pro parte instigatoris humiliter exponitur, quod dictus Hieronymus in dicta custodia sic tentus comessationibus et crapulis se ingurgitat, et epulis vitam plus exhorbitantem quam si liber existeret, ducit ». Et infra : « Nonne Christus ante passionem suam quadraginta diebus jejunavit ? Moyses legislator, Elias in cœlum levari, Daniel leonum triumphator per abstinentiam fieri meruit : quare petit dictus instigator quatenus vestræ reverendissimæ paternitates eumdem Hieronymum jejuniis afficiant, quæ sunt tormenta clericorum et maxime hæreticorum : deinde illo non sufficiente, cum laicus sit et pro laico sæpe se gessit, et in habitu laicali, et cum longa barba semper incessit, et pro tali se habuit, tenuit, gessit et reputat, et talem in publica sessione notorie se ostendit, respondeat sufficientibus articulis, quibus nondum sufficienter respondit; et articulis sibi de novo datis respondeat per verbum *credit* vel *non credit* sub tortura, ne sub hypocrisi fugam vel relaxationem consecutus tanquam Pharao induratus plus suos sequaces in suis erroribus confortet, cum de omnibus et singulis supradictis rationabiliter poterit convinci, vel saltem probatio inferri quod merito sufficere poterit, quod si negaverit fecisse aut commisisse aliquid de præmissis quod legitime probetur et probatum fuerit, et contumaciter perseveraverit in negotio hujusmodi.

tunc sine moræ dispendio tanquam pertinax hæreticus incorrigibilis relinquatur curiæ sæculari juxta sacrorum canonum constituta ». Non tortus [1] est, sed multa cum illo humanitate actum, qua abusus perfidiam palam effundere non perhorruit.

20. *Impia et seditiosa concio Hieronymi Pragensis habita in Concilio.* — Vigesima tertia, et sexta Maii, habiti sunt Patrum cœtus, in quibus idem Hieronymus, qui publice audiri exambiverat, in judicium adductus, testiumque contraria assertione convictus est, ut testantur Acta [2] (1) : « Lectis ipsis articulis et responsionibus re, verendus pater dominus Joannes patriarcha Constantinopolitanus ex voluntate collegarum suorum resumpsit materias generaliter propositas contra ipsum magistrum Hieronymum quadrupliciter de hæresi convictum, sed ex quo petiisset sæpe sæpius audientiam publicam sibi dari, ideo fuisset generaliter advisatum et concessum, quod audiri deberet ipse Hieronymus in publico ad convincendum omnem oblocutionem inanem ; qua propter dixit ipsi magistro Hieronymo si aliquid vellet dicere, in præsentia Concilii posset, cum præsens congregatio non propter aliud fuerit facta, et si aliqua vellet dicere, proponere sive allegare pro defensione juris sui, posset etiam si vellet revocare errorem suum, Concilium tanquam pium et misericorditer procedens, eum vellet recipere ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, cum multi hæretici fuissent in Ecclesia, qui revocassent eorum errores et emendarunt eorum vitam, et receperunt pœnitentiam de peccatis, quæ peregerunt : et in casu quo hujusmodi vellet facere et talia spernere, oporteret, quod juxta juris dispositionem procederetur contra eum ».

Impetrata tunc dicendi libertate, Hieronymus, cum adversus testes plura effutivisset, demum in semet accusatorem et testem egit ; præter enim omnium exspectationem, quos damnaverat superiori anno Joannis Hus et Wicleffi errores publice est professus, ut habent Acta, quæ ipsius orationem referunt.

Recenset alia venenatæ illius concionis capita Theodoricus Niemius, nempe cum Wicleffum ac Joannem Hus laudasset, invectum esse in cardinales ob divitiarum splendorem : in Germanos declamasse veluti arrogantes : hortatum Bohemos ad magnanimitatem, ut Germanos contunderent : jactasse se plures manibus suis submersisse atque interemisse, et sauciasse alios, qui ipsius sententiæ adversati essent : arcanis artibus Wenceslaum impulisse, ut Germanos doctores Bohemia pelleret : « Et in hoc », inquit Niemius, « ostendit se et publice confessus est, quod tam ipse, quam dictus Joannes Hus de vilissimis plebeis geniti et rustici quadrati, tamen in Universitate studii Pragensis, tunc indigni et pauperes clericuli, pietatis intuitu informati seu instructi fuerunt per nobiles magistros et graduatos, maxime in sacra theologia et artibus nationis Germanicæ, qui dictam Universitatem ab ejus institutione primæva usquequo, ipsis Joanne et Hieronymo eorumque sequacibus et hæreticis procurantibus, nullis ipsorum magistrorum et graduatorum exigentibus demeritis, sed stimulante malitia et invidia ipsorum Bohemorum, nondum octo annis elapsis turpiter et violenter expulsi fuerunt, pro eo quod ipsi Alamani nolebant ipsis erroribus implicari, nec eos fovere ; sed ipsis Bohemis errantibus in hoc pro viribus etiam publice in scholis et Ecclesiis, et alias ubilibet restiterunt : et ecce retributionem, quam ipsi errantes et magistri Bohemi eorum instructoribus et magistris, scandalizando etiam et destruendo per hæc et alia eorum flagitia permaxime dictam Universitatem retribuerunt ». Hæc et plura alia Theodoricus. Addunt autem Acta, quæ gesta sint post nefariam Hieronymi concionem.

« In processu causæ fuit sibi persuasum per magnos viros, ut reduceret se ad Concilium, et submitteret se legi ipsius, cum sperarent quod benigne tractaretur per Concilium ; ipse namque Hieronymus tanquam homo timens ignem, cujus incensionem et ardorem crudelissimum dixit esse, acquievit persuasionibus et abjuravit, et scripsit in Bohemiam ejus abjurationem, et consensit in condemnationem librorum Joannis Wicleffi et Joannis Hus, et eorum doctrinæ adjungens quod credit tamen contra conscientiam fecisse, cum doctrina Joannis Hus sancta et justa esset ejus vita, cui vellet inhærere et tenere eam firmiter ; et ad hoc confirmandum revocavit litteram, quam scripsit Pragæ, et in ea revocationem opinionis et doctrinæ Joannis Hus : ulterius dixit de libris Wiclef et ejus doctrina, quod nunquam vidit hominem ita bene et profunde scribere, cui scripturæ similiter vellet inhærere, et male fecisset contradicere, quia illud quod fecit quoad revocationem opinionis et doctrinæ Joannis Wiclef et Joannis Hus, non

[1] Jacob. Dauden. in orat. apud Cocl. l. III. hist. Hussit. — [2] Acta Ms. congr. gen. hab. ult. April.

(1) Ea omnia quæ in casu Hieronymi Pragensis acta sunt uno constanti sermone ex Niemio hic ab annalista narrantur. Hæc tamen cum diverso non mense tantum, sed et anno gesta fuerint, distinguenda hic arbitror. Igitur quæ hic leguntur de Wicleffi dogmatibus ejuratis a Hieronymo ad annum superiorem pertinent. Territus enim supplicio Joannis Hus Hieronymus sub carcerationis suæ exordio palinodiam recinuit, quam et palam a se signatam exhibuit in sessione habita die XXIII Septembris anni 1415. Postmodum vero, nescio quo spiritu ductus, iterum studia propria resumpsit, qua de re annalista hic. Tempus ejurati dogmatis hæretici promit Joannes patriarcha CP. unus ex judicibus a Concilio in ea causa deputatis, qui eo quoque nomine damnandum Hieronymum censuit, ut legitur in Additione ad sessionem XXI Concilii quam e Barberinis schedis suppeditat collectio Veneto-Labbeana to. XVI, col. 412. MANSI.

fecit quod vellet desistere ab eorum doctrina et opinionibus, sed ex metu ignis; sed ulterius ubi ipse Joannes Wicleff et Joannes Hus quoad sacramentum altaris dixerunt contra doctorum Ecclesiasticorum opiniones, quoad illam partem, non sequitur, neque eam tenet, imo tenet sicut quatuor doctores Ecclesiæ et alii, qui hodie tenent per Ecclesiam ». Postremis hisce verbis secum ipse pugnabat : qui enim transubstantiationis doctrinam in Eucharistiæ sacramento veram profitebatur, qua tandem ratione Wicleffi et Joannis Hus doctrinam illi mysterio adversantem veluti sanctissimam commendare potuit? His vero auditis, quorum etiam omnium regum Christianorum oratores testes erant, de ferenda in eum sententia actum est, quæ in penultimam diem Maii extracta fuit.

21. *Sententia in Hieronymum lata et ejus supplicium.* — Celebrata itaque est die trigesima Maii sessio vigesima prima, in qua Jacobus Laudensis episcopus ad Hieronymum prolixam orationem habuit, quæ apud Coclæum [1] extat, in ejusque oculis positis ingentibus malis, quæ Bohemiæ et Ecclesiæ intulerat, subjecit : « Attendite, quæso, Catholici domini, quanta fuit horum virorum, scilicet Joannis Hus et Hieronymi hujus, præsumpta temeritas, ut homines viles, plebeii, infimi ortuque ignoti auderent nobile regnum Bohemiæ totum concutere, barones et principes ad lites et dissensiones incitare, milites provocare, regimina antiqua immutare, convocare cohortes, dividere populos, inter cives dissensiones maximas commovere, catervas ducere, satellites habere, armatos tenere, homicidia perpetrare vel procurare, spoliare Ecclesias, et altaria prophanare. O beatum regnum Bohemiæ, si natus non fuisset homo iste! Valde quippe detestandum est, quod homines Ecclesiastici sub cujusdam prætextu sanctitatis, qui deberent Deo vacare, diu noctuque precibus insistere, pro peccatis populi cujus bona comedunt orare, tempus suum orationi impendere, non verentur regum et principum curias infestare, lites commovere, decreta regnorum velle pro libitu immutare, litibus insudare. O quanti mali radix fuit horum duorum rusticorum præsumptio : ex qua quot sunt ab utraque parte occisi, quot solemnes clerici detrusi, quot exilio et violenter expulsi, quot spoliati, quot verberibus cæsi, quot desolatæ Ecclesiæ, quot profanata altaria, quot destructa monasteria? Et si volebas, Hieronyme, malos persequi clericos, cur bonos afflixisti? Quæso te, quia pridie usus fuisti, Hieronyme, exemplo eodem, et nunc velles uti, et dicere : Væ mihi mater mea, cur genuisti me? Virum rixæ, virum discordiæ in universa terra, uti scribitur Jeremiæ xv. Non pigeat te meminisse illorum sanctorum virorum de Praga Carmelitarum, quorum prædicatorem capi, et monasterium spoliari vos in animarum vestrarum perniciem procurastis. In unam te percussi maxillam, præbe mihi et alteram, in qua benignitatem tuorum dominorum judicum, ut perpendas, attende : sciunt aliqui, sed non omnes.

« Debeo et ego scire rigorem et modum, qui circa hæreticos vehementer de hæresi diffamatos debeat breviter observari : nam debent diligenter inquiri et capi, ac carcere mancipari : debent contra eos articuli recipi, et testes quicumque contra eos admitti, etiam si sint infames et usurarii, ribaldi et publicæ meretrices, debent de veritate dicenda judicio adstringi; quam, si præfati hæretici dicere contempserint, debent equuleo torqueri, et variis tormentis extendi : non debent aliqui ad eos, nisi magnæ necessitatis causa, intromitti : non debent quoque publice audiri : si resipuerint, debet eis misericorditer venia impendi : si autem pertinaces extiterint, debent condemnari et tradi brachio sæculari.

« Certe non isto rigore tecum actum est, licet fueris de hæresibus permaxime diffamatus, quia non tantum Arius, non Sabellius, non Faustus, non Nestorius, non quisque alius fuit hæreticus in vita sua tantum, quantum tu, diffamatus; quia in Anglia, in tota Bohemia, in Francia, in Hungaria, in Polonia, in Lituania, in Russia, in Italia et in tota Alemannia de hæresi tua pervolavit infamia. Fuisti captus (ut debent similes) ad Conciliumque deductus, et sola necessitate urgente reclusus. Super qua reclusione reverendissimi domini mei cardinales de Ursinis, Aquileiensis, Cameracensis, Florentinus personaliter quæsierunt si posses alio magis commodo loco collocari, et si tuam fugam non fuissent veriti, quia sæpius fugeras, nedum in eorum domo, sed mensa et camera te unusquisque eorum benevole pertractasset. Contra te non fuerunt nisi probi testes admissi, utpote sacræ theologiæ magistri, et sacrorum canonum doctores, baccalaurei quoque plurimi solemnium Ecclesiarum curati, et omnes alii venerabiles viri, qui coram te juraverunt, et quorum neminem reprobasti. Articuli quoque contra te adducti fuerunt pro maxima parte de veritate probati. Tortus non fuisti (et utinam fuisses!) quia vel sic humiliatus omnes errores tuos penitus evomuisses : pœna illa tuos aperuisset oculos, quos culpa præcluserat. Ad te etiam quicumque pervenire voluerunt ad tui consolationem, fuerunt intromissi : recogita quam benigne, quam dulciter reverendissimi domini cardinales, quamplures alii te fuerint exhortati, et tibi ex corde compassi, ut velles resipiscere, quoties supplicarunt? Audientia quoque publica pluries tibi ad tui concessa est libitum, quam utinam non habuisses : timeo namque ne illa audientia tibi

[1] Cocl. hist. Huss. l. III.

nimiam præstiterit audaciam ». Et infra : « Joannem Hus, quem prius tuo testimonio ac juramento anathematizaveras, postmodum laudare non fuisti veritus. Quæso te, qua fronte, qua audacia, qua quoque inverecundia potuisti attollere virum seditiosum, hæreticum et homicidia procurantem ? Memini te aliquando dixisse, illum non fore ebriosum, vel fornicarium : sed quid prodest, piissimi domini, vinum non bibere, et ira, odio, superbia et contentione inebriari ? Quid est vinum servare, et sanguinem effundere non vereri ? Aut quid est non inebriari vino, et dentibus delationum sanguinem spargere, et proximorum carnem immaniter laniare, et incessabili persecutione interimere ? Dixisti illum non fornicarium ; utinam dixisses non hæreticum, nulla enim major fornicatio, quam illa, qua hic fuit Catholica fornicatus a fide, etc. ».

Cum perorasset Jacobus, ac formulam perlegisset, ex qua Hieronymus Wicleffi et Joannis Hus errores damnarat, perstitit[1] in priori scelere vir perfidus, auditaque ejus impia confessione, urgente Synodi causarum actore, hæc sententia[2] in ipsum lata est : « Sancta Synodus eumdem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manentem, foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum et in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronuntiat et declarat, atque damnat ». Quæ sententia ab universa Synodo confirmata est : « Ipsa fuit », inquiunt Acta Ms. « per universalem Synodum approbata per deputatos nationum, videlicet Antonium Concordiensem, Nicolaum Merseburgensem episcopos, per verbum, *Placet*, Vitalem Tholonensem et Patricium Carthaginensem, item per reverendissimum patrem dominum Joannem Ostiensem ».

De merito autem ipsius supplicio hæc refert Theodericus e Niem[3] : « Tandem ipse Hieronymus dignis digna recipiens hic finaliter condemnatus de hæresi, et etiam curiæ sæculari traditus, et ipso die, qui fuit Sabbati xxx mensis Maii, hora x, spiritum igne combustus miser efflavit : et dum ligatus duceretur ad mortem, cantavit publice symbolum, videlicet : *Credo in unum Deum*, etc. licet tarde et concinne loquebatur quousque decessit, seu os ad loquendum potuit aperire, obstinatissimus in prædictis suis erroribus in vita et in morte præsumptione diabolica et damnabili perseverans ». Pertinacia illa pro constantia habita est ab hæreticis ; qui tamen gloriari non possunt illum pro ea, quam ipsi profitentur, religione supplicio affectum : nam, quod spectat ad Eucharistiam, dissensisse a Lutheranis et Calvinistis constat ex sententiæ formula, in qua habetur ipsum in ea controversia adversus Wicleffistas professum fidem orthodoxam : « Idem Hieronymus de sacramento altaris et transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere et credere, quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino et cæteris Ecclesiæ doctoribus, quam Joanni Wiclef et Joanni Hus ». Idem in prædicta sessione vigesima prima cum Jacobo episcopo Laudensi perfidiam exprobranti responderet, inter illa hæc dixisse testantur Acta[1] : « Item dixit tenere articulos : item dixit cerimonias missarum, officiorum, jejuniorum ». Ad objecta vero de spretis sacris indulgentiis ita illum respondisse tradunt[2] : « Respondit indulgentias papæ et cardinalium, esse rite datas et concessas, et fieri posse ». At invectus est in eos, qui indulgentiis ad quæstum abutebantur : « Sed indulgentias emptas, prout papa communiter mittit quæstuarios suos ad partes alienas ad extorquendum denarios S. Petri, qui communiter quæstuarii emunt primo a papa ad extorquendum majores summas, et deinde prædicant illas in partibus, in quibus eorum quæstus fieri debet, quod illæ indulgentiæ non sunt indulgentiæ, sed abusiones indulgentiarum ». Ex quibus perspicue enitet aliter de sacris etiam indulgentiis, quam sentiunt hujus temporis hæretici, Hieronymum sentire videri voluisse : quamvis omnia hæretici hominis spernenda sint testimonia, cum secum ipse dissentire soleat. De eo hæc scribit Poggius Florentinus in litteris[3] ad Leonardum Aretinum datis : « Non laudo si quid adversus Ecclesiæ instituta sentiebat : doctrinam admiror, rerum plurimarum scientiam, eloquentiam, dicendi suavitatem et argutiam respondendi : sed vereor ne hæc omnia in pestem suam sibi fuerint a natura concessa. Datum deinde spatium pœnitendi biduo, multi ad eum accessere viri eruditissimi, ut ipsum a sententia sua dimoverent, inter quos cardinalis Florentinus eum adiit, ut illum flecteret ad rectam viam : sed cum pertinacius in erroribus perseveraret, per Concilium hæresis damnatus est et igni combustus ».

Quod vero hæretici vulgo in Synodum latrare, violatæque Hieronymo præstitæ fidei publice crimen illi affingere consueverunt, facile eorum calumniæ depelluntur, cum Hieronymus publico eo scripto[4], quo adversarios ad Synodum Œcumenicam provocabat, hæc addiderit : « Ego pro innocentia mea paratus sum aperte et publice coram toto Concilio, ut scripsi, respondere, et puritatem fidei meæ orthodoxæ ostendere : et si compertus fuero in aliquo errore aut hæresi, ex tunc non recuso publice pati pœnam, prout erroneum seu hæreticum decet ». Cæterum Hieronymum neque a Concilio neque a Sigismundo rege ullum impunitatis chirographum eblandiri potuisse, ostendunt socio-

[1] Acta Ms. congr. gen. hab. die XXVII Apr. — [2] Ext. in sess. 21. [3] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

[1] Act. Ms. in sess. 27. — [2] Ead. Act. post sess. 20. in congr. gen. hab. XXIII die Maii. — [3] Pog. Flor. ad Leon. Aret. p. 116. — [4] Ext. in Act. Ms. congr. gen. hab. XXVII April. an. 1416.

rum ipsius litteræ [1] querelis plenæ; quamobrem cum formulam illam, quam promulgarat, ad jactantiam, velle meritas pati pœnas, si male de fide sentiret, sequi detrectaret, in fugam se conjecit, atque in judicium vocatus non comparuerat [2], donec demum renitens e fuga a præfecto Joannis Bavariæ ducis retractus [3] est; ex quibus Synodum ab omni calumnia vindicatam esse constat. Hactenus de Hieronymo Pragensi: nunc a viro impio, meritis reservato suppliciis, ad pios quorum gloria multis collustrata miraculis Concilium permovit, ut de consecranda eorum memoria ageretur, sermonem convertamus.

22. *Indictum a Concilio ut de sanctitate et miraculis aliquorum servorum Dei inquireretur.* — Editæ sunt in prædictis solemnibus conventibus habitis XXVII Aprilis die litteræ, quibus Synodus ab Erico Sueciæ rege excitata, Asloensi, Abonensi et Vexionensi episcopis provinciam dedit, ut de Nicolai Lincopensis, tum Brinulphi Scarensis olim episcoporum, ac Nigridis sanctimonialis rebus gestis et miraculis inquirerent.

« Sacrosancta et generalis Synodus Constantiensis venerabilibus fratribus Asloensi, Abonensi et Vexionensi episcopis salutem, et omnipotentis Dei benedictionem, etc.

« Cum pro parte charissimi Ecclesiæ filii Erici Sueciæ, Daciæ, Norvegiæ regis illustris, et venerabilium fratrum Upsalensis, Lundensis et Nidrosiensis archiepiscoporum necnon suffraganeorum episcoporum provinciæ Upsalensis, ac quorumdam capitulorum et conventuum Ecclesiarum et monasteriorum, necnon procerum et nobilium, et communitatum quarumdam civitatum regni Sueciæ, juxta seriem quarumdam litterarum per regem, archiepiscopos, episcopos, capitula, conventus, nobiles et communitates hujusmodi Balthasari, tunc Joanni papæ XXIII, ante ejus depositionem a papatu, suis exigentibus demeritis per nos rite factam, super hoc specialiter directarum, coram nobis post depositionem eamdem, cum ipsæ litteræ dicto Balthasari dum adhuc præesset papatui, non fuissent præsentatæ, sit expositum quod celebris et recolendæ memoriæ Nicolaus Lincopensis, Brinulphus Scarensis episcopi, et Nigridis monialis monasterii monialium Oltrovingen Ordinis S. Augustini sub cura et secundum instituta fratrum Prædicatorum viventium Lincopensis diœcesis, dum in hujus ærumnosæ peregrinationis exilio mortali vita potirentur, non humanis favoribus obsequi, sed puro corde sinceraque mente divinis oculis complacere studuerunt, ut per austeritatem jugis pœnitentiæ corporis artus suo spiritui servire cogentes, lubricæ carnis contempserunt illecebras, declinaverunt a voluptatibus, pudicitiæ conjuncti sunt, et spreta fugaci fallacique gloria mundi per devotæ orationis exercitium et laudabilium virtutum opera summo judici Deo famulatum impendere, et sibi ipsis et aliis ad æternæ vitæ merita proficere conati sunt indefesse verbis pariter et operibus; quibus re et conversatione se pios, prudentes et humiles, sobrios et castos, erga Deum summa veneratione devotos, vera erga pauperes et loca pia charitate, non ficta, largifluos, constantes in fide, sacra spe plenos, et aliis virtutibus claros esse comprobaverint: propter quod mirabilis Deus in sanctis suis, et faciens mirabilia magna solus pro gloria eorumdem Nicolai, Brinulphi et Nigridis merita, tam ipsis in humanis agentibus, quam etiam post eorum felicem transitum ex hac luce in variis locis Sueciæ diversisque temporibus plura mirabilia dignatus fuerit operari; quamobrem pro parte regis et aliorum sic exponentium prædictorum nobis fuit supplicatum, ut aliquibus S. R. E. cardinalibus et aliis prælatis, in hoc sacro Constantiensi Concilio existentes, fide, vita et meritis prædictorum Nicolai, Brinulphi et Nigridis ad hujusmodi miraculis informarentur, et ea quæ per hujusmodi reperirent informationem, nobis referre curarent, ut deinde sufficientibus et exquisitis meritis ad hoc suffragantibus ipsi Nicolaus, Brinulphus et Nigridis sanctorum catalogo adscribi et aggregari possent, committere dignaremur.

« Nos ad eorumdem regis et exponentium et supplicantium devotam instantiam, devotissimis Ecclesiæ filiis Petro tit. S. Chrysogoni alias dicto Cameracensi presbytero et Odoni S. Georgii ad Velum Aureum diacono ejusdem Ecclesiæ cardinalibus, ac venerabili fratri Jacobo Laudensi episcopo, necnon dilectis Ecclesiæ filiis Joanni de Gersono cancellario Ecclesiæ Parisiensis, Lamberto de Gelria, Petro de Pulta, Willelmo Kluit et Joanni Bolluvel in sacra theologia professoribus in dicto Concilio præsentibus vivæ vocis oraculo commisimus, ut litteris authenticis, necnon libellis et instrumentis publicis per regem et alios exponentes prædictos super hoc destinatis, per eos visis et examinatis, super præmissis omnibus et singulis se diligenter informarent, et ea, quæ per eamdem reperirent informationem, nobis fideliter referre curarent. Qui quidem commissarii, procuratoribus regis et aliorum exponentium prædictorum negotium hujusmodi prosequentibus, eisdem litteris, libellis et instrumentis publicis, per eos diligenter visis et examinatis; nobisque per ea, quæ exinde repererunt, apparebat de vita et meritis, necnon de fama et devotione populi, et miraculis tam in vita quam post mortem eorumdem Nicolai, Brinulphi et Nigridis, quæ ipse Deus ad ipsorum preces, ut credebatur, operatus fuerat, et in dies operatur, seriosius retulerunt.

[1] Ext. in Act. congr. gen. hab. XXVII April. — [2] Ead. Act. ibid. — [3] Hieron. Prag. apud Acta congr. gen. hab. die XXVI Maii.

« Nos igitur attendentes, quod de fama prædictorum ac populi devotione, necnon de vita et meritis dictorum Nicolai, Brinulphi et Nigridis, et miraculis supradictis per hujusmodi informationem receptam plene liquere non potest, ac etiam considerantes, quod Ecclesiæ militanti difficillimum redditur agnoscere spiritum clarificantem in Ecclesia triumphanti, et quod propterea expediens videtur in talibus ea gravitate procedi, qua ipsa non decipiatur Ecclesia militans, et virtutum mater justitia non lædatur, sed in re tanta cum abundantiore cautela et majori maturitate procedatur, quapropter cum pro parte regis et aliorum exponentium præfatorum nobis cum omni instantia et debita reverentia fuerit supplicatum, et cum ipsis præmissa probandi incumbat necessitas, et testes ad præsens in humanis agentes, per quorum depositiones probationes ipsæ sufficienter fieri posse sperantur, seu eorum aliqui, si, quod absit, hujusmodi negotii exsecutionem nimium continget protelari, interim de medio possent submoveri in negotio ipso absque moræ dispendio, ad ulteriora procedere dignaremur ; nos hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitatibus vestris, de quibus in iis et aliis gerimus in Domino fiduciam specialem, per nostra scripta committimus et mandamus, quatenus ad loca, in quibus præfati Nicolaus, Brinulphus et Nigridis fuerunt, dum in humanis agerent, conversati : et illa, ubi eorum corpora requiescunt personaliter accedentes, de fama præmissorum ac devotione populi, vitaque et meritis antedictis et miraculorum hujusmodi crebrescentium, veritateque et eorum circumstantiis universis juxta datam vobis a Deo prudentiam a testibus diu, quantum humana sinit fragilitas, exceptionibus majoribus exactis, diligenter, fideliter et prudenter secundum articulos et interrogatoria, quæ sub Bulla nostra vobis mittimus interclusa inquiratis perpensius veritatem : super quibus universis et singulis præmissis vestras conscientias oneramus, testesque hujusmodi, qui fuerint nominati si gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam, appellatione cessante, compellatis veritati testimonium perhibere, etc. » Addidere imperia, ut testium dicta de illorum rebus admirandis in Tabulas publicas quam diligentissime referenda curarent, et episcopalibus sigillis obsignata vel Concilio vel renuntiando Pontifici mitterent.

23. *Datæ litteræ a Concilio ad præsules et principes ut Constantiam accederent.* — Post sessionem vigesimam primam, ultima die Maii, publicum edictum in principe Ecclesia Constantiensi datum est, quo præsules, qui nondum Constantiam accesserant, vocati rogatique principes fuere, ut oratores mitterent, cum Hispani proximo tempore Concilio aggregandi essent ut communi omnium consensu, ad Petrum e Luna gradu et Christi fidelium cœtu pellendum, cujus perfidia etiam ipsis Aragoniis horrori esset, ferretur sententia [1].

« Sacrosancta generalis Synodus Constantiensis ad futuram rei memoriam.

« Quantum Ecclesia sancta Dei calamitatibus, quandiu pestifero lacerata schismate laboraverit, cuncti Christi fideles non solum notitia, sed malorum experientia didicere : et insuper quam multi in irritum Catholicorum labores ad illud tollendum exstirpandumque, multa propterea secundum casum fuerunt tentata remedia, forte ideo quia, irato nobis Deo propter peccata nostra, nondum salutis tempus advenisset, nulla hominis sollicitudo, nulla studia, nulla suffecere consilia : quinimo velut in contrarium versa, pejora omnia fieri videbantur. Sed tandem post multos labores misericordis Dei pietas ad Ecclesiam suam prospexit, effecitque quod in ejus spiritu, qui ubicumque vult spirat, in hac civitate Constantiensi sub Apostolica vacatione et Christiani Christianissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis tuitione convenimus ; ubi, ipso operante sancto Spiritu, pro unione et pace ipsius Ecclesiæ deinceps meliora nobis omnia quotidie successerunt. Nam post olim domini Joannis papæ XXIII sic in sua obedientia nuncupati, canonicam depositionem, ipsoque insuper post sententiam nostram, cui acquievit et expresse consensit spontaneæ papatus cessioni ; dominus ille, qui in sua obedientia vocabatur Gregorius XII papa, per procuratorem suum legitimum coram nobis in sessione solemniter congregata omni juri, quod prætendebat in papatu et ipsi papatui sponte cessit ; et cum restaret tantum dominus Benedictus, sic in sua obedientia nominatus, ut solemnem faceret cessionem, et quod præter juramenti religionem qua adstrictus erat, de jure divino humanoque tenebatur, ad id sibi suadendendum et eumdem requirendum prædictus rex Aragoniam accedere disposuit, ut in tempore et loco, sicut jam oratoribus illustrissimi principis domini Ferdinandi regis Aragonum, ac ipsius Benedicti, qui huc ad ipsum Romanorum regem ab eis missi venerunt, præfixerat ; cum eisdem rege Aragonum et Benedicto convenerunt, et nos, reverendos patres et venerabiles viros archiepiscopos et alios litteratos et doctos viros ex sacro Concilio oratores nostros ad idem peragendum et prosequendum nonnulla alia ad unionem pertinentia cum dicto domino Romanorum rege sufficienti potestate suffultos destinavimus : sicque prædictus Romanorum rex pro Ecclesia Dei solita pietate accensus, postpositis imperii et regnorum suorum urgentissimis, quæ sibi imminebant, negotiis, per longa laboriosaque itinera alienas terras per-

[1] Ext. in Act. Ms. post sess. 21.

agrare non dubitans, Perpinianum accessit, commeantibus secum oratoribus nostris prædictis : ipse vero rex Aragonum, qui tunc Valentiæ gravissima ægritudine morti proximus tenebatur, contra valetudinem medicorumque consilia, ut ipse juxta promissa tanto Dei et Ecclesiæ negotio non deesset, se mari cum magno vitæ periculo committere non expavit. Mira quidem tantorum principum pietas, qui suammet salutem voluerunt pro Ecclesiæ salute negligere.

« Convenientibus autem prædictis regibus et ipso Benedicto ac ipsis oratoribus nostris, et prædictum Benedictum requirentibus, ut sicut promiserat, juraverat et tenebatur, cederet, instantibus pariter requisitioni hujusmodi illustrissimorum regum Franciæ, Castellæ, Siciliæ atque Navarræ honorabilibus oratoribus, ac magnificis et potentibus dominis comitibus Fuxi et Armeniaci, necnon aliis nonnullorum principum eorumdem regnorum civitatum procuratoribus, post multa subterfugia, quibus eos idem Benedictus ibidem deludere conatus est, suam tandem duritiem patefecit : non enim illum Dei timor, non religionis vinculum, non honestatis consideratio, non denique tantorum principum auctoritas, nec populorum supplicantium, nec totius Christianitatis tamdiu per dictum schisma divisæ et laceratæ calamitas mollire potuit, ut ad dandum Ecclesiæ pacem inclinaretur :sed inpriori duritia obstinatissimus, omnibus spretis delusisque a Perpiniano recessit, marique devectus se in Paniscolæ arce, quam ipse sibi diu ante præmunieral, pro perfidiæ suæ cautela, recondidit ; regum vero et principum ac populorum, qui ibi convenerant, legati, qui antea eidem Benedicto tanquam papæ obedierant, tunc pertinacem illum detestantes, eum et relinquere, et Ecclesiæ Dei unioni cohærere sanius proposuerunt ; et sub certis honestis et æquis modis, cum præfato Romanorum rege et ipsis oratoribus nostris conventionem inierunt, et statuerunt quod prælati, videlicet ipsorum regnorum, ac terrarum et locorum obedientiæ ipsius Benedicti, per certas tenorum litteras a nobis requirendi, infra certum temporis spatium in sanctam Synodum Constantiensem convenirent, nobiscum ad procedendum contra ipsum Benedictum secundum canonicas sanctiones, de papatu, quem prætendit dejectionem et damnationem, ut exinde de unico pastore Christi vicario Ecclesiæ suæ sanctæ provideretur, et ad alia, quæ pro pace et tranquillitate ac reformatione ipsius Ecclesiæ visa fuerint statuenda. Qui jam, Deo propitio, sinceram suam mentem actionibus prosequentes, ac vocationem nostram magno unionis zelo prævenientes, eidem Benedicto obedientiam universalem subtraxerunt : ex quo et aliis ipsorum regum prælatorumque diligentiis firmissime speramus, quod habitis litteris nostris, per quas hodie juxta contenta eos duximus requirendos, absque mora aliqua nobiscum, in hac civitate Constantiensi in unum corpus et unum Concilium promissa convenient. Cum autem ipsis venientibus nihil aliud restet, quam quod contra obstinatam duritiem ipsius Benedicti Synodali auctoritate procedatur ; cum jam principes et prælati, omnis denique Christi fidelium populus in ipsius Ecclesiæ unitate consentiat, ne prælati alii jamdudum Apostolica auctoritate vocati, et qui hactenus venire neglexerunt, in ipso articulo et conclusione deficiant, sed omnes ad hoc sanctum opus Deoque acceptissimum undique concurrant, eos etiam, licet non sit opus amplius vocare, cum alias fuerint Apostolica auctoritate sufficienter vocati, tamen diutius (rursus) requirendi.

« Omnes igitur et singulos patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates et cæteros Ecclesiarum et monasteriorum prælatos, necnon ipsos et aliquos, licet paucos, Romanæ Ecclesiæ cardinales, ab hac Synodo absentes, et abundanti et sine præjudicio prioris vocationis, sed potius eam confirmando, hortamur in Domino, eosque requirimus et monemus, ac ejus in virtute sanctæ obedientiæ auctoritate sacri Concilii tenore præsentium præcipimus et mandamus, quatenus personaliter, illustrissimos vero principes, reges, duces, marchiones et alios, quos hujusmodi Concilio adesse æquum est, vel qui in eo prodesse possunt quoquomodo, per viscera misericordiæ Jesu Christi invitamus et hortamur, quatenus per se vel solemnes suos oratores, infra certum mensium spatium, ipsi Constantiensi Concilio intersint præsentes, ut sic congregata fidelium multitudine, quæ in eodem Concilio decernenda, disponenda, expediendaque fuerint, adjutore Deo, salubrius ordinentur, etc., additum est, si venerint in eo statu quem tum Synodus tenuerit admissum iri. Nulli ergo, etc. Dat. Constantiæ XI kal. Junii, anno a Nativitate Domini MCDXVI, Apostolica Sede vacante.

24. *Vocati in jus Hussitæ, lectæ regis Aragonis litteræ.* — Tertia Junii die coacta est [1] solemnis præsulum congregatio, cui Romanorum et Pannoniæ, Galliarum, Angliæ, Aragonum, Neapolitani, Cypri, Poloniæ, Norvegiæ, Daniæ, Sueciæ regum plurimque aliorum principum oratores interfuere ; in qua Bohemi et Moravi illi, qui Joannem Hus merito affectum supplicio ut insontem publicis litteris prædicarant, postulati hæreseos apud Constantiensis Synodi subsellia, cum tempore constituto non comparuissent, contumaciæ damnati fuere debitisque pœnis affecti. Lectæ deinde Sigismundi regis Romanorum litteræ, quibus celeris accessus

[1] Act. Ms. Conc. Const. in gener. congr. hab. die III Jun.

spem dabat, atque universos rogabat, ut quamvis linguis cultuque dissoni essent, mutui tamen inter se amoris et concordiæ conspiratione consentirent. Aliæ postea Joannis archiepiscopi Maguntini recitatæ quibus querebatur delatum se apud Cæsarem ab obtrectatoribus fuisse, ipsum in Ecclesiam Romanam atque imperium conjurasse.

Quinta Junii die, coacto Patrum senatu, accessere [1] Lusitaniæ regis oratores atque elegantem in illius principis laudem et commendationem orationem habuere : quorum verba episcopus Sarisberiensis excepit, cumulatisque in regem pluribus elogiis confirmavit.

Vigesima septima die Junii solemnibus initis Patrum cœtibus Argentinensis episcopi designati causa disceptata [2] est, deque conciliandis cum eo Argentinensibus actum.

Quarta Julii repetiti [3] sunt Patrum cœtus, in quibus Franciscus cardinalis Florentinus de mutua piorum hominum conjunctione peroravit : proposito eo argumento sacro petito ex cap. XVII Joannis : *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos.* Lectæ deinde fuere Alfonsi regis Aragonum litteræ [4], quibus de tardiore oratorum suorum ad Synodum Constantiensem accessu se purgabat, revocandæque pristinæ Ecclesiarum conjunctionis pium desiderium suum explicabat :

25. « Cum », inquit, « juxta capitula concordiæ inita et firmata inter serenissimum Romanorum regem et ambassiatores vestros ex una parte, et nos aliosque reges, principes, prælatos et cæteros hujus partis ex altera convocati ad generale Concilium pro unione in Ecclesia Dei habenda, dictisque negotiis et aliis causis legitimis irretiti ambassiatores nostros in numero pleniori, prout de præsenti mittimus, destinare nequivimus, eo quod existimemus, quod infra terminum jam præfixum ob ipsius proximitatem attingere non possent, ad ibidem comparendum, hoc idem paternitatibus vestris, ut excusationi consulere valeamus, duximus intimandum rogantes, ut si dictorum ambassiatorum adventus tam celer esse non poterit, velint prædictas legitimas causas intuentes, cum patientiæ mansuetudine tolerare. Dat. Barchinone, sub nostro sigillo secreto, die decima Junii, anno a Nativitate Domini MCDXVI. Rex Alfonsus ». Qui his litteris alias [5] addidit, quibus rogavit Patres Constantienses, ut Antonio Texal religiosi Ordinis, cui B. Mariæ [6] e Mercede nomen est, magistro oratori fidem adhiberent : cui auctoritatem tribuit ut apud Concilium ipsius culpam excusaret, si quam in mittendis tardius oratoribus commisisset, cum varia illum magnæ molis negotia post flendam patris mortem implicuissent, evoluto enim unius mensis intervallo venturos : easdemque preces Castellæ et Navarræ regum, et Fuxi atque Armeniaci comitum nominibus repetiit.

26. *Excusationes regis Aragonii admittit Concilium.* — Admisit Alfonsi excusationes Concilium, atque ad redintegrandam cum iis regibus ac principibus conjunctionem paratissimum se obtulit, regioque honori hoc Diplomate prospexit :

« Sacrosancta et generalis Synodus Constantiensis, etc. Pro parte hujus sacri Concilii respondetur reverendo patri domino magistro Antonio ambaxiatori domini regis Aragonum, quod domini de Concilio credunt, quod prædicti domini et maxime prædictus dominus rex Aragonum, quantum in eis fuerit, observarunt et ita observabunt omnia et singula prædicta capitula, et in eis contenta : et sic etiam dictum Concilium observavit, dispositum est observare, et ex nunc si ipse dominus ambaxiator, vel aliqui alii, aut aliquis pro parte dictorum dominorum voluerint seu voluerit se cum dicto Concilio unire, secundum formam in dictis capitulis concordatam, parati sunt ad hoc, et ita se offerunt, inhærendo semper in dictis capitulis et contentis in eis et eorum singulis de quibus recedere non intendunt : et quantum ad excusationes prædictas propositas per reverendum patrem dominum generalem ; dicetur pro parte dicti Concilii, quod eas admittit, in quantum de jure tenetur, non præjudicando prædictis capitulis, quibus etiam non dubitat, quod idem dominus rex Aragonum et alii reges et principes, atque dictus dominus generalis præjudicare non intendunt, et de prædictis conficiantur publica Instrumenta. Dat. etc. »

Decima octava die Julii in celebratis Patrum conventibus privatæ tantum causæ agitatæ [1] sunt : quarta vero Septembris, coacto eodem sacro senatu, nonnullorum Bohemiæ et Moraviæ procerum Joannis Wicleffi et Joannis Hus lue infectorum contumacia a causarum Concilii actoribus accusata est, ac repetita omnia in eos gesta et confecta publica Monumenta lecta : renuntiati deinde ex omnibus nationibus fuere judices, qui eam causam cognoscerent.

Decima Septembris [2], Alfonsi regis Aragonum oratores, Raymundus Floch comes Cardonæ, Raymundus eques auratus, Antonius de quo paulo ante memoravi, Gundisalvus de sancta Maria Spera in Deo Cardonæ, Michael Navers a Patribus sunt excepti, qui jam Constantienses cœtus Synodi Œcumenicæ nomine insignire cœpere, cum antea illos congregationis tantum verbo notarent, suique adventus has causas at-

[1] Act. Ms. in congr. gener. hab. V Jun. — [2] Gen. congr. hab. VI Jun. — [3] Ead. Acta in congr. gen. hab. IV Jul. — [4] Ext. ibid. in Ms. Actis ejusd. congr. — [5] Ext. ibid. — [6] Ext. ibid. ea de re publ. tab.

[1] Act. Ms. congr. gen. hab. XVIII Jul. et IV Sept. — [2] Act. Ms. congr. gen. hab. X Sept.

tulere : « Exposuerunt », inquiunt Acta, « quibus de causis illustrissimus dominus Alfonsus rex Aragonum misisset ad congregationem præsentem, nominando sacrum generale Constantiense Concilium congregationem ultimam, primo pro exstirpatione schismatis et hæresum, et pro unione Ecclesiæ Dei, et reformatione status Ecclesiastici in capite et in membris, ac electione unici summi Romani Pontificis ». Produxere hac de re litteras [1] regias, quibus Alfonsus ad ea peragenda potestatem ipsis dederat, suntque hac temporis nota consignatæ : « Dat. et actum Barchinone decima die Julii, anno a Nativitate Domini MCDXVI, regnique nostri primo ».

27. *Laudata Aragoniorum pietas ; disceptata jura et nomina aliorum regum.* — Amplissimis ergo fulti mandatis, Aragonii oratores promptos se exhibuere ad ineundam sacrorum societatem, Joannes vero Ostiensis episcopus cardinalis Vivariensis, elegantem Concilii nomine orationem habuit, qua et Ferdinandi regis defuncti pium ardorem et Alfonsi in paternis sequendis vestigiis studia extulit : tum in perjurum Petrum e Luna invectus est, qui tot promissa de ponendis controversis papalibus infulis, solemni ritu, Avenione, Massiliæ, Genuæ repetita infregisset : deinde ad oratorum commendationem deflexit, quibus totius Concilii singularem benevolentiam spopondit. Tum Franciscus cardinalis Florentinus eosdem oratores pro concione est adhortatus, ut mutua studiorum consensione cum Patribus Concilii ad removendum ab Ecclesia schisma pacemque redintegrandam conspirarent. Subjecit illius verbis Antonius Texal orator regius, suo et sociorum nomine, eam quidem ob causam ipsos accessisse, atque in id operam omnem impensuros ; prius tamen cardinales honoris causa convenire decrevisse, atque ita actis ultro citroque gratiis concio soluta est.

Congregati fuere decima sexta Septembris die solemnes cœtus [2], in quibus de excipiendis Jacobi regis Neapolitani Joannæque reginæ oratoribus actum est. Cum vero sibi titulos controversos adsciscerent, quos partim Sigismundus Romanorum rex, partim Ludovicus Andegavensis sibi vindicabant , nonnihil dissensionis subortum est, atque in primis orator Ludovici comitis Palatini et Bavariæ ducis, qui Concilii custodiæ Sigismundi regis nomine præerat, ejusdem regis nomine peroravit, Jacobi regis et Joannæ II oratores nonnulla dicturos, atque etiam in medium prolaturos litteras, in quibus Hungariæ, Dalmatiæ et Croatiæ regnorum titulos illi sibi arrogarent ; ac ne quid ex eo damni Sigismundi regis dignitati afferretur, publice intercessit. Assurrexit deinde Guillelmus tit. S. Marci presbyter cardinalis orator Ludovici Andegavensis, qui de Jerosolymitano et Neapolitano regnis cum Joanna II certabat, ac pariter regium jus opposuit, ne, cum Romana Ecclesia non alii quam Ludovico regnum Neapolis jure fiduciario contulisset, quippiam ex dicendis a Jacobi et Joannæ oratoribus, ipsius Ludovici apicibus ac juri detraheretur. Ad hanc vero sedandam controversiam, edita est hæc sanctio [1] :

28. « Sacrosancta Synodus Constantiensis declarat, statuit et decernit, quod per quoscumque actus nominationis, intitulationis, honoris, exhibitionis, tam in sede quam in aliis quibuscumque dictis et factis, dicendis et fiendis in hoc sacro Concilio per quoscumque prælatos vel eorum, aut regum, principum ac universitatum quorumcumque nuntios vel legatos, seu ipsis aut de ipsis vel eorum altero in eodem sacro Concilio, nullum jus seu possessum de novo acquiratur ; nulliusque præjudicium generetur, nulliusque jus, quodcumque in proprietate vel possessione lædatur, et per præmissa vel hujusmodi legatorum admissionem, jus, vel titulum alicujus approbare minime intendit ». Hoc prolato decreto, oratores regis Jacobi, suggestum conscendere, ac perlegere illius litteras [2], quæ hisce titulis insignes erant : « Jacobus et Joanna II, Dei gratia Hungariæ, Jerusalem, Siciliæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galiciæ, Comaniæ Bulgariæque rex et regina, Marchiæ Castrensiumque, Provinciæ et Folquaquerii ac Pedimontis comites ». In iis vero litteris Laurentius Augustinianus designatus Aversanus episcopus et Joannes de S. Prageto castrorum magister, et alii quatuor instituti erant oratores, « ab sacro Concilio », ut habent publica eadem Monumenta [3], « seu dicto sanctissimo domino summo Pontifici (nimirum futuro), et collegio dominorum cardinalium, ipsos dominos regem Jacobum et reginam Joannam, tanquam humiles et reverentes filios et vassallos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, devote et humiliter recommendandum et recommissos faciendum, optimamque intentionem et sinceram dispositionem ac voluntatem, quas habent erga prædictam sacrosanctam Romanam matrem Ecclesiam, dictumque sacrosanctum Concilium et prædictum sanctissimum dominum summum Pontificem circa ejus statum, fidelitatem, obedientiam, gloriam et honorem ; necnon erga prædictum collegium dominorum cardinalium et eorum statum, narrandum et pariter declarandum, et liberales et promptissimos offerendum eosdem dominos regem et reginam ad omnia et singula quæcumque concernentia fidelitatem et statum, exaltationem, gloriam et honorem dictæ sanctæ matris Ecclesiæ, et futuri

[1] Ext. in iisd. Actis Ms. — [2] Act. Ms. congr. gen. hab. XVI Sept.

[1] Ext. ib. in ejusd. congr. Ms. Actis. — [2] Ext. ib. — [3] Ext. ib.

summi Pontificis, præfatique sacri Concilii et collegii dominorum cardinalium prædictorum ». Consignatæ vero erant hac formula eæ litteræ : « Dat. in castro novo Neapolis per virum magnificum Jordanum Fornerii de Lemoniano dominum de Villeta juris civilis professorem, cancellarium regni nostri Siciliæ, collateralem consiliarium et fidelem nostrum dilectum anno Domini MCDXVI, die XIII mensis Julii nona indictione, regnorum nostrorum prædictorum regis anno I, nostræ vero reginæ anno II ». Additæ his aliæ [1] erant, Concilii rogatu, quibus felicem Ecclesiarum conjunctionis redintegrationem comprecabantur.

Cæterum cum is titulorum ordo, et Sigismundi regis et Ludovici Andegavensis oratoribus ingratus foret, iterum ut prius intercessere, uti prædictæ congregationis Acta testantur : « Levavit se, inquiunt, dominus Augustinus de Pisis nomine dicti serenissimi principis Romanorum regis, protestando quod nullum præjudicium ipsi Romanorum et Hungariæ regi fiat per titulos, quos adscribit sibi dominus Jacobus, quoad regna Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, etc., et alias protestatus fuit, ut supra proxime fuit protestatus, nihilominus et reclamavit adversus dictam subscriptionem ipsarum litterarum, missarum et præsentatarum statim per ipsos dominos ambasciatores, in quibus titulis adscribit sibi titulos in dictis regnis. Similiter protestatus fuit prælibatus reverendissimus Guillelmus cardinalis S. Marci, tanquam ambasciator, procurator et nuntius illustrissimi principis regis Ludovici, quoad titulos regnorum Jerusalem et Siciliæ, quos dixit fore adscribendos domino suo regi Ludovico, qui est investitus per Romanam Ecclesiam, et non ipse rex Jacobus, nec sciret aliquem investitum de eisdem, nisi prædictum dominum suum. Super quibus protestationibus prædicti domini Augustinus, cardinalis et episcopus Aniciensis, petierunt a notariis Sedis Apostolicæ et aliis scribis Concilii unum et plura, publicum et publica instrumentum et instrumenta ad perpetuam rei memoriam ». Ad hæc Ardecinus Jacobi et Joannæ oratorum nomine subjecit, se vehementer mirari contra hujusmodi honorum apices ab æmulis intercessum fuisse, neque enim se Constantiam ad disceptandum de iis, sed vocatos primum a Pontifice, deinde a Synodo, et ab ipso Sigismundo Romanorum rege, pro Ecclesiarum fœdere sanciendo accessisse, atque a Concilio contendit, ut ex superioribus intercessionibus, nullum damnum regiis Jacobi et Joannæ apicibus afferretur. Quibus peractis, Laurentius orator Jacobi regis proposito orationis argumento; *Gaudete, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis*, cum in priori parte invictam constantiam Concilii Constantiensis commendasset; in secunda Jacobum ac Joannam, eorumque regna Romanæ Ecclesiæ obsequio et mutuæ conjunctionis amplificationi sacravit; quibus de rebus nomine Concilii a Francisco cardinale Florentino actæ gratiæ.

29. *Lectæ in Concilio litteræ regis Poloniæ omnimodam subjectionem profitentis.* — Lectas in eodem Patrum cœtu Wladislai regis Poloniæ, tum Michaelis [1] Chochimester equestris Ordinis S. Mariæ Theutonicorum magistri, tum Academiæ Cracoviensis doctorum [2] litteras tradunt Acta : initæ enim fuerant inter Polonos ac Pruthenos feliciter induciæ Concilii, Sigismundi Romanorum et Caroli Francorum regum rogatu magno rei Christianæ incremento; paulo enim antea ex Pruthenorum Polonorumque dissensionibus occasione captata, Tartari in Russiam duce Ediga irruperant [3], et Kioviensem agrum ferro, flamma rapinisque fœdaverant : ipsam etiam Kioviam diripuerant ac diruerant, arce tamen non erant potiti. Cum vero ex iis malis recreari induciarum beneficio res Christiana posset, gratissimæ de sedatis discordiis Wladislai regis hæ litteræ [4] Concilio fuere :

« Sacrosancto generali Constantiensi Concilio in Spiritu sancto congregato, Wladislaus Dei gratia rex Poloniæ, Lituaniæ princeps et hæres Russiæ, ea quæ ad pacem sunt, et de felicibus universalis Ecclesiæ successibus licet in Domino gloriari.

« Treuguas pacis sicuti conceptæ et prorogatæ sunt, non obstantibus quibuscumque nostris dispendiis, suscepimus fide inconcussa observandas : nusquam enim credimus contra pacis quæcumque fœdera cuiquam hominum irrogasse injuriam, sicut nec de præsenti intendimus, nec volumus integritate fidei nostræ in aliquo derogare. Cæterum, Patres præstantissimi, fidei vestræ constantia mundo annuntiatur universo, ex eo quia a vinea Domini palmites pestiferos, sectas scilicet hæreticas, Scripturarum sarculo sapienter præcidentes in ignem mittitis. Verumtamen nos, qui non tantum decorem Domini diligere, sed etiam contra hostes fidei consuevimus audacius militare, quantum nobis congruit et fidei expedit Catholicæ, pervigilem commisimus fieri custodiam, ne clam nec palam regnum nostrum cæteraque dominia nostra lupi rapaces sub ovina diploide subintrantes, tanquam serpentes pestiferi callide tandem ad invicem colligati virus effundant mortiferum, oves quoque Dominicas pseudodogmatibus inficientes mortificent. Et licet portæ regni nostri talibus sint vetitæ, nihilominus si quempiam talium, ad dogmatizandum aliqua contra fidem orthodoxam et sanctorum Patrum decreta, in-

[1] Ext. in iisd. Actis Ms.

[1] Ext. in Actis Ms. congr. gen. hab. XVI Sept. — [2] Ext. ib. — [3] Chrom. rer. Polon. l. XVIII. — [4] Ext. in Actis Ms. congr. gen. hab. XVI Sept.

trare fecerit importuna præsumptio, tales per eamdem viam, sed nec per aliam in suam revertentur regionem.

« Gaudeamus præterea in Domino, quod sicut fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi, sic et vos gentes, quæ Deum ignorant, filios scilicet... ad pura veritatis lavacra fideliter convocatis, datur enim nobis intelligi et scribitur quomodo gentes dictæ multitudinis instinctu divino allectæ sint ad eam ad sanctissimum sinum matris Ecclesiæ aggregandam, quemdam reverend. patrem de gremio dominorum S. R. E. cardinalium illuc, Christo duce, debere proficisci, junctis sibi RR. PP. Leopoliensi archiepiscopo et Vilnensi, qui reductis ad fidem dictis infidelibus, quot forent necesse, tam cathedrales quam parochiales Ecclesias ac loca religiosa in nomine Domini et sacri generalis Constantiensis auctoritate Concilii erigant, erecta ædificari plantarique faciant, plantata sacrarum Scripturarum doctrinis irrigent, et usque ad solidarum virtutum incrementa perducant, ad quos nos una cum inclyto principe fratre nostro Alexandro, alias Witoldo, magno duce Lituaniæ, tanquam ad optimam orthodoxæ fidei propaginem, quantum nobis desursum a Patre luminum largitum fuerit, in iis quæ ad fidem et exaltationem sanctæ matris Ecclesiæ, dictarum gentium, et aliorum quorumcumque et qualiumcumque Sedi Apostolicæ rebellium, quandocumque fuerint sibi necessaria aut quomodolibet opportuna, concurremus : nisi enim tot guerrarum impediti fuissemus anfractibus, jam diu dictæ gentes et aliæ de ritu Græcorum, ad sinum sanctæ Romanæ Ecclesiæ numerosa multitudine convolassent. Mittite ergo, precamur humiliter, quos missuri estis in agrum Domini operarios, ubi messis multa, operarii vero pauci, qui post messem colligatos fide, spe et charitate, exultantes reportent manipulos, qui tandem, dimissa mortalitatis palea, ad cælestis regni horreum colligantur ; et hæc ad illius gloriam et honorem, qui suam illibatam sponsam sanctam matrem Ecclesiam, tanquam in vastitate hostili positam, tot annorum lustris, proh dolor! constitutam scissuram, quæ vestris assiduis laboribus vult, ut speramus et oramus, iis diebus ad decus pristinum integritatemque reducere, sibique unicæ unicum, indubitatum et utinam ut Aaron vocatum et electum pastorem, et animarum nostrarum episcopum desponsare, quæ non sine ingenti mentis jubilo exspectamus, recommittendo vestro dignissimo ac futuro summo Pontifici nos, regnum, terras cæteraque nostra dominia, et signanter cathedralium conventualiumque Ecclesiarum prælatos et clericos, supplicantes humiliter, quatenus ipsorum absentiam ob longa discrimina ac alia quamplurima incommoda, velitis nostra contemplatione pro hac vice habere excusatos, etc. Datum in castro nostro Chavennii die II Augusti, anno Domini MCDXVI ».

30. *Aliorum legatorum acta coram Concilio.* — Decima nona Septembris die celebrati sunt iterum solemnes cœtus[1], in quibus oratores a Concilio jam ante in Aragoniam, Castellam, Navarram ac Fuxensem et Armeniacensem comitatus missi gestæ legationis ordinem exposuerunt, et Caroli Navarræ regis litteras[2] Stellæ XVI Julii excurrentis anni exaratas tradidere, quibus ille Navarræas Petri e Luna, ob ejus perfidiam in alendo schismate, partes deserere jussit, utque rex ipse Constantiensi Concilio adhærere vellet. Alias etiam Joannis[3] Fuxi comitis litteras tradidere, quibus ipse quoque clientes suos Petri e Luna jugum excutere imperarat : in quarum exordio præfatur, ut, ad tollendum schisma, cum aliis principibus junxisset studia, eamque ob causam ad eumdem Petrum e Luna se contulisset. Præterea retulere oratores ut regi Castellæ Concilii litteras porrexissent. Dein a Patribus confirmandæ concordiæ gratia omnes sententiæ vel a Gregorio XII vel Joanne XXIII ineundæ sacerdotiorum possessionis causa in Ludovici comitis Palatini Rheni, Joannis, Stephani et Othonis ducum Bavariæ, Henrici et Willelmi ducum Brunsvicensium et Luneburgensium, tum Hermani et Ludovici Lantgraviorum Hassiæ principatibus fuerant inflictæ, edita sanctione[4] revocatæ sunt. Habita est die decima quinta Octobris vigesima secunda sessio in qua regis Aragonum oratores, repudiato jam antea Petro e Luna, Constantiensi[5] Concilio ex pactionibus Narbonæ confectis se conjunxere, admissique sunt a Patribus hoc ritu : « Nos miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, prælati et cæteri hic congregati supradictam unionem vestram acceptamus : et e converso nos vobis procuratoribus prædictis dicto nomine juxta tenorem dicti capituli unimus. Et sic tam prælati, quam ambassiatores prædicti dixerunt submissa voce : In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ; et super præmissis, petierunt Instrumentum et Instrumenta hinc inde : et præsidentes pro nationibus, ac cardinalis Ostiensis pro collegio cardinalium responderunt : Placet ».

31. *De honoris gradu inter oratores regum certatum.* — Collocati postea Aragonii fuere inter medios regis Francorum oratores ; alterno ordine, ut primus Joannes Gerson Gallus, dein comes Cardonæ Aragonius sederent : quod pacis studio factum oratores Gallici in Synodo denuntiarunt[6], ne inde jus aliquod dignitatis sibi Aragonius vindicaret : Jacobi pariter regis Neapolitani et Joannæ II oratores[7], qui post Francorum regis oratores, Castellanis absentibus, de-

[1] Act. Ms. congr. gen. XIX Sept. — [2] Ext. in iisd. Act. — [3] Ib. — [4] Ext. in iisd. Ms. Actis sess. 22. — [5] Acta Conc. Const. ses. 22. — [6] Act. Ms. sess. 22. — [7] Ibid.

bebant considere, post Anglicos oratores pacis Ecclesiasticæ gratia sedes posituros, ita tamen ut ea res coronæ Neapolitanæ fraudi non foret. Datum publico decreto [1] etiam Alfonsi Aragonii oratoribus, ut tanto valerent pondere eorum suffragia in Hispana natione, quanto pollerent omnium præsulum et aliorum, qui ex omnibus ipsius regnis etiam ultramarinis ad Concilium confluxissent, calculi : quo etiam beneficio Castellæ et Navarræ regum oratores, qui venturi exspectabantur, donati : verum adversus id decretum Ægidius Martini et Velascus Petri Lusitani regis oratores intercessere, ac prolixa oratione sunt conquesti ea re Lusitani regis dignitatem obteri atque obsolescere auctoritatem, cum Aragonius vocum numero potior, omnia moderaturus foret ; inferri inde etiam injuriam Castellanis et Navarreis si dissentirent : si vero assentirentur eo magis Lusitanum nomen oppressum iri : Trinacriis, Sardis et Corsis inuri injuriam, qui divellerentur e natione Italica, atque ad Hispanam traherentur, ac proinde omnia quæ inde forent consecuta, nullius futura roboris denuntiarunt : Aragones etiam contra fas omne eam pactionem Narbonæ firmatam extorsisse turpiter, cum nisi ea potirentur prærogativa, schisma dissolvere detrectarent, nec hujusmodi commentis Spiritum sanctum gratiam influere. Revocatam postea a Concilio fuisse quoad Sardiniæ et Trinacriæ regna memoratam prærogativam datam Aragoniis, atque inde vehementer Alfonsum exulceratum, ut etiam Petro e Luna faverit, visuri sumus. Editæ postea in eadem sessione fuere plures sanctiones, quibus uti conventum erat, omnes censuræ jam ante latæ in Petri e Luna olim studiosos abrogatæ, confirmataque possessoribus sacerdotia a Petro ipso etiamnum collata.

32. *In Petrum e Luna inquisitum et aliæ ortæ contentiones.* — In vigesima tertia sessione celebrata quinta die Novembris decretum est [2], nonnullos insignes viros e singulis nationibus renuntiandos, qui in Petrum e Luna de perjuriis propagatoque ab eo schismate inquirerent, deque iis ad Concilium referrent. Habita vero est ab Ardecino [3] consistorialium causarum patrono oratio in hæc verba : *Miseremini mei, saltem vos amici mei ;* et inducta Ecclesia, quæ Patres Constantienses ad diuturnum schisma, quo vexata fuerat, dissipandum hortabatur. Movere [4] deinde Aragonii hanc litem, Anglos potiri eo privilegio non debere, ut ipsi nationis unius auctoritate in Concilio excellerent : quam controversiam postea magis a Gallis auctam infra dicemus.

Vigesima quarta sessio celebrata est XXVIII Novembris die, in qua cum orta esset inter nationes de dignitate loci et ordine incedendi contentio, lecta [1] est Evangelica lectio : *Facta est contentio inter discipulos, quis videretur esse major :* tum re divina peracta, Franciscus cardinalis Florentinus Petrum e Luna accusavit, quod toties a regibus ac præsulibus rogatus, ut ex nuncupato sacramento controversos apices abjiceret, etiam tum in perfidia perstitisset : addiditque instructa acta judiciaria fuisse, testesque exceptos ab iis, qui a Concilio causæ explorandæ præfecti fuerant, edictoque publico vocandum esse Petrum e Luna ad Concilii Constantiensis subsellia. Lecta deinde est a Stephano Dolensi episcopo citatorii edicti formula [2], quæ a singulis nationibus commendata est, ac dies septuagesima constituta, quæ idem antipapa de hæresi et schismate judicium subiret.

33. *Alia acta Concilii et dissensiones ac bella in variis regionibus.* — In sessione [3] vigesima quinta, habita die decima quarta Decembris, Petrus cardinalis e Fuxensi stirpe, Sanctius Olorensis et Bernardus Adurensis episcopi oratores Fuxensis comitis, deserto Petro e Luna, Synodo Constantiensi se conjunxere.

Sessio vigesima sexta celebrata est vigesima quarta Decembris die, in qua Caroli [4] regis Navarræ oratores se ritu solito Concilio junxere, cum amplissima ad id potestate fulti essent, ut ex litteris [5] regiis XII Septembris anni MCDXVI datis constabat. Consultum deinde est publica sanctione mutuæ nationum concordiæ, ne ex iis, quæ gererentur in Concilio, inter nationes novus ordo dignitatis constitueretur. Denique cum Leodiensis Ecclesia schismatis occasione immensis calamitatibus attrita fuisset et a Joanne Burgundiæ duce pressa servitute lugeret, Constantiense Concilium illius clientelam hoc anno, pro libertate Ecclesiastica afferenda, exaratis XI kal. Octobris litteris [6] suscepit, atque Honorii III pro immunitate sacri ordinis sanctiones valere edixit, Coloniensique archiepiscopo, ac Leodiensi et Trajectensi episcopis dedit mandata, ut anathemate perculsos esse promulgarent omnes sine dignitatis discrimine, qui vel vectigalia Leodiensis cleri invaderent, vel ab iis aurum extorquerent. Eodemque anno gravissimi motus Neapoli adversus Jacobum regem comitem Marchiæ concitati [7] : siquidem Galli, quos secum adduxerat, gravissimam ob summam rerum administrationem gestam invidiam contraxerat : pro quo liberando Galliæ et Navarræ reges ad Martinum papam oratores decrevisse postea visuri sumus. Antequam hæc acciderent, Theodoricus Niemius [8], audita dissidii fama, scripsit Jacobum regem et Gallicos duces

[1] Ext. in Act. Conc. Const. sess. 22. — [2] Acta Conc. Const. sess. 23. — [3] Act. Ms. in 23 sess. — [4] Ibid.

[1] Act. Ms. Conc. Const. sess. 24. — [2] Ext. in Act. Const. sess. 24. — [3] Act. Conc. Const. — [4] Act. Conc. sess. 26. — [5] Ext. in Act. Ms. sess. 26. — [6] Formul. Arch. bibl. Vat. sign. num. 80. sub fin. — [7] Pandul. Collan. l. v. Monst. vol. 1. c. 163. — [8] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

male excepisse Neapolitanos : « In hoc, inquit, modicum ad eamdem dominam habendo respectum, et propter hoc domina et Neapolitani prædicti sunt male contenti, necnon contra præfatum dominum Jacobum incœperunt murmurare. Igitur caveat sibi de ipsis, consulo, si inter eos diu desideret conversari ». Nec vana Theodoricus præsagiit, nam die XXVII Octobris oppugnatus Jacobus rex a Neapolitanis Gallos dimittere, exceptis paucissimis, et gubernacula abjicere coactus est, imo in liberalem custodiam traditus. At cum Neapolitani præclare se rem gessisse crederent, violato regis reginæque conjugali fœdere immensis calamitatibus se mersere; nulla enim suscepta prole a Joanna regina, cruentissima dein bella de regni successione gesta sunt. Tradit idem Theodoricus Niemius hæc de Anglorum Scotorumque bellis : « Quinta die mensis Februarii alia nova dicebantur, scilicet qualiter Scoti hostes regni Angliæ ipsum regnum nuper intrassent iterato cum maxima multitudine armatorum, per mare solito more navigantes et credentes Anglicos se posse in personis et bonis vehementer offendere. Ipsi autem Anglici de eorum adventu ad se tempestive provisi in magna fortitudine in eorum navibus etiam in mari hujusmodi Scotis occurrerunt, et durissimo bello inter partes hinc inde commisso, Scoti finaliter devicti et interfecti fuerunt ». Porro Gallia majoribus quam antea calamitatibus mersa est, aucto intestinis dissensionibus externo bello. Siquidem factionis Burgundicæ studiosi in miserum regem regiæque procuratores conjurarunt [1], sumptoque de horum parte supplicio, pars alia proscripta Burgundi opibus et potentia fulta [2] per plures provincias omni maleficiorum genere sacra et profana ferro flammaque violavit : in quos edictum a Carolo rege XXX Augusti hujus anni propositum affert Monstreletus [3]. Addit Juvenalis Ursinus [4] pacem repudiatam ab Anglico senatu et classem Gallicam, quam Burgundus Anglorum fœderatus clandestinus non juvit profligatam.

34. *Sigismundus curat ut, sedatis regum controversiis, Turcarum progressus impediatur.* — Exantlavit toto anno Sigismundus magnos labores, ut inter Gallos Anglosque pacem componeret, quem a Carolo Gallorum rege honorificentissime habitum scribit Theodoricus Niemius [5].

[1] Juven. Ursin. in Car. VI. hoc an. et Monstr. vol. 1. c. 155 et alii. — [2] Id. Mon. c. 153. — [3] Id. c. 158. — [4] Juven. Urs. ubi sup. — [5] Niem. in Vit. Jo. XXIII.

Tradit etiam Monstreletus [1] illum in Angliam se contulisse, sed re infecta rediisse Constantiam; cujus optima consilia ex Theodorico ipso superiori anno retulimus, nempe ut post excisum schisma in Concilio Constantiensi, pacatis Christianorum bellis, universalis expeditio ad Mahumeticam superstitionem delendam decerneretur, cum maxime a Mahomete crudelissimo tyranno Oriens attereretur : idem vero miserum Græciæ statum his verbis describit (1) :

« Hoc autem tempore valde multiplicati sunt et fortificati Turcæ circa partes Albaniæ et Græciæ, necnon Romaniæ degentes : et in tantum, quod pæne omnes illas et plures vicinas regiones Christianorum sibi per potentiam et crebras invasiones subdiderunt, et quia quamplures Christiani inter eos existentes, non habentes spem liberationis eorum a miserabili servitute, in qua existunt propter hujusmodi desperationem, a fide ipsa quomodolibet apostatarunt; necnon galeas et naves in adjutorium ipsorum Turcorum seu infidelium armarunt, cum quibus jam mare sulcant in magno numero valde : necnon terras et loca Christianorum prope ipsum mare consistentia violenter invadunt et diruunt ac solo coæquant, resistentes homines utriusque sexus abducunt, senes vero et debiles interficiunt, et Ecclesias ac loca sancta in nihilum redigunt, et infinita alia mala contra ipsos Christianos quasi penitus derelictos impotentes attentant. Et vero nisi eis cito ab eisdem Christianis resistatur viriliter et potenter, valde timendum est, ne alia loca et terras ipsorum Christianorum illic consistentium, et quæ ipsi Christiani adhuc inhabitant, prædicti Turci et apostatæ Christiani cum eis, aut sibi subjiciant vel destruant, prout de aliis fecisse dicuntur. Hæc autem mala contingunt propter maximas divisiones, quæ sunt inter Christianos hodiernis temporibus; et quia subditi, præsertim in Italia, non bene recognoscunt dominos eorumdem, nec illis subessse curant, et in superbiam vehementer erecti, et quæcumque eis adjacent civitates et loca sibi subjiciunt, et illis per potentiam dominantur, nec ad Deum, nec ad hominem habendo respectum ». Hæc Theodoricus e Niem in Vita Joannis XXIII vel potius sui temporis historia, quam accuratissime scribebat; cui cum adjectis paucis aliis opus abruptum reliquerit, nec reliqua Constantiensis Concilii gesta sit prosecutus, e vita hoc tempore migrasse videtur.

[1] Monstr. vol. 2. c. 156.

(1) Sigismundi regis ad Concilium reditus cum sequenti anno componendus est. Totum enim hunc annum exegit in excursionibus e Gallia in Angliam; dein rediit in Galliam, ut pacem inter utramque gentem componeret. Cum frustra se obniti intelligeret, regressus est tandem Constantiam, ubi solemni apparatu exceptus fuit die XXVII Januarii ejusdem anni 1417, ut constat ex Fastis Concilii Constantiensis a Cl. Von der Hardt editis recusisque in collectione Veneto-Labbeana to. XVI, col. 1427. etc. MANSI.

SEDIS VACANTIS ANNUS 3. — CHRISTI 1417.

1. *Fridericus Austriacus Tridentinæ Ecclesiæ oppressor damnatur a Concilio.* — Extracta est in annum a Virgineo partu millesimum quadringentesimum decimum septimum, Indictione decima, Constantiensis Synodus, cujus sessio vigesima septima, Februario mense est celebrata : in qua Fridericus dux Austriæ ob Tridentinum ac circumjacentem agrum Ecclesiæ erepta jam ante in jus vocatus [1], cum ad dictam ipsi diem non affuisset, contumaciæ primum accusatus est : tum in proxima sessione [2] vigesima octava, die tertia Martii pronuntiatum, pœnas antea propositas ipsum contraxisse, cum annis novem Tridentum oppressisset tyrannide, Gregorium episcopum, qui antea libera illius ditione potiebatur, conjectum in vincula ad injustas pactiones adegisset, postulatus judicio Sigismundi Romanorum regis sententiæ assensurum juratus spopondisset, fideique immemor dominatione injusta abire detractaret : « Volens præfata Synodus », aiunt Acta, « tantam inobedientiam et rebellationem notoriam ulcisci cum Apostolo [3] ne tanti mali [4] perversitas transeat præsumptoribus in exemplum, per hanc sententiam, quam fert in his scriptis pronuntiat, decernit et declarat, dictum Fredericum ducem Austriæ anathematis et sacrilegii vinculis innodatum perjuriique reum, necnon in pœnas privationis et inhabilitatis, in Constitutione Carolina contentas », et infra, « comprehensas et expressas incidisse, ipsiusque Friderici ducis Austriæ, et aliorum occupatorum et detentorum loca quæcumque Ecclesiastico supposita interdicto ». Ad frangendam vero armis Frederici pertinaciam, hæc sancita : « Cum nihil prosit sententias ferre, nisi sit qui eas debitæ exsecutioni demandet, committit præfata sancta Synodus præfato charissimo filio Ecclesiæ defensori et advocato Sigismundo regi Romanorum semper Augusto, cujus semper interest ad requisitionem Ecclesiæ contritas et oppressas Ecclesias restaurare, et Ecclesiasticas personas a violentiis et injuriis defensare, et eamdem sententiam exsecutioni demandare, et cæteris principibus ac Christi fidelibus, ut ad restitutionem dictæ Ecclesiæ et civitatis Tridentinæ, et omnium bonorum et jurium ipsius, et ejus integram libertatem et indemnitatem servandam contra dictum Fredericum Austriæ ducem et alios occupatores et detentores præfatos ; ut nostrum præfatum monitorium realem exsecutionem obtineat, brachium impendant, favorem et auxilium gladii, et potentiæ omnimodæ sæcularis (1) ».

2. *De Anglica natione lis mota ab Hispanis*

[1] Acta Conc. Const. sess. 27. — [2] Ibid. sess. 28. — [3] Tim. IV. c. 4. — [4] Ibid. c. 1.

(1) Annus iste Angelum Corarium, olim Gregorium XII, Pontificem maximum sustulit, virum natura bonum, virtute meliorem, æmulorum Pontificum comparatione optimum. Quanquam enim vitam per se laudabilem semper egit, nonnihil tamen reprehensionis incurrisset in eo saltem, quod dignitatis suæ aliquandiu tenaciorem sese non sine magno Ecclesiæ dispendio et fidelium scandalo præbuit. Hæc tamen viri morositas, si cum pervicacia Benedicti et Joannis inconstantia conferatur, ita minuitur, ut excusabilis videri possit. Sed et plane evanescit ex generosa illa et spontanea dignitatis cessione, quam, ne rogatus quidem, obtulit et per Carolum de Malatestis præstitit, tanta animi moderatione, ut ne sibi quidem providere in reliquum vitæ tempus sustinens totum se Concilii arbitrio permiserit. A Concilio tamen cardinalis assertus episcopi titulum (vel Portuensis ut Niemio, vel Tusculani ut Panvinio placuit) et in Piceno legationem obtinuit. Post eam cessionem, quam viro nomen immortale conciliare par erat, adeo tamen obscurus vixit, ut annus ejus emortualis vix aliter innotescat quam ex inscripta ad ejus tumulum in principe Recinatensi Ecclesia Epigraphe ; mensem vero et diem ne hinc quidem discere liceat. Papebrochius in Propylæo diem IV Julii anni hujus Angelo emortualem assignat ; sed auctorem, e quo id accepit, non indicat. Errasse tamen illum suspicor, cum scriptor ejus ætatis Italus, Marinus Sanutus, in Vitis ducum Venetorum, quas vernacule scripsit, vulgavitque Muratorius Rer. Ital. to. XXII, affirmet obiisse Angelum die VII Septembris. Sed neque de illa adhuc constare arbitror, cum auctor Diarii Neapolitani Rer. Ital. to. XXI, qui sub hujus sæculi exitu scribebat, die XVII Junii decessisse illum perhibeat ; quamvis in eo erret, quod non Recineti, sed in Forojuliensi provincia occubuisse notat. Præferendum tamen esse Sanutum, scriptorem anonymo huic supparem, censeo, cum in Chronologicis non semel auctor iste labatur. Res ab eo gestas descripsisse Gregorium Polydorum, Augustinianum Pistoriensem, recte monet Pagius in Breviario, sed non recte opus illud recenset. Neque enim tantummodo Pontificum Gregorii nomen præferentium gesta percensuit : sed Concilio, ab eo quod postea Allatius secutus est, non dissimili Gregorios omnes, quos notat in Ecclesia illustres uno eo libro complexus est, idque opus non sub Clemente VIII scripsit, ut Pagius asseruit, sed sub Gregorio XV, cujus etiam res gestas persequitur. Denique prodiit liber Lucæ anno 1622 apud Guidobonum, nec satis exploratum mihi utrum typis Florentinis anno 1598 lucem prius aspexerit, quod Pagio excidit. Hæc satis de Angelo seu de Gregorio, cujus reliqua omnia ex Annalibus repetas. MANSI.

et Gallis et quomodo a Concilio dirempta. — In eadem sessione vigesima octava ex Gallorum Anglorumque dissidiis nonnullæ in Concilium turbæ dimanarunt : cum enim jam ante Aragonii Anglis litem intendissent, non videri ut Anglica natio æquanda esset cum omnibus Hispaniarum regnis, quæ unius nationis numero contineretur, Galli eam controversiam auxere [1]: quorum dicta cum in sensum iniquiorem traducta ab æmulis essent, ita ii suam mentem explicuerunt : « Nunquam fuit intentio eorum, quod dominus rex Angliæ et regnum suum non faciant seu non repræsentent unam nationem, sicut quodlibet regnum facere possit, aut quod non habeat vocem magnæ nobilitatis et auctoritatis, cum hoc etiam concedant de quolibet alio rege, imo etiam de quibusdam particularibus nationibus non habentibus regem appropriatum ; sed fuit eorum intentio, quod de jure non habent, nec habere debent vel possunt talem nationem, quæ habeat vocem seu auctoritatem repræsentativam quartæ aut quintæ partis Christianitatis, seu totius obedientiæ Romani Pontificis, et quæ debeat aut possit de jure æquiparari voci seu auctoritati totius Italiæ vel totius Galliæ, seu Hispaniæ vel totius Germaniæ, quæ quatuor nationes principales multa regna et nationes particulares continent, quæ particularia regna dicto regno Angliæ merito possunt æquiparari : et quod ista fuit intentio, manifeste patet ex supplicatione ». Addidere in eo libello supplici causas, ob quas Anglia Alemaniæ adjungenda videretur, Castellanis et Navarreis Concilio se aggregantibus, non enim posse conferri cum Gallicana Anglicam, quæ duos tantum archiepiscopatus complectebatur, et Germanica, cum illa plura regna amplissima contineat, Hispaniasve partiter in tot nationes distinguendas. At Angli oratores [3], ut pristinum ordinem dignitatis tenerent, plura in sessione XXXI ad suæ nationis commendationem attulere, quorum oratio in Actis Ms. extat, ex qua pauca hæc delibamus :

3. « Domus illa regalis Angliæ inter plures sanctos palmites, quos produxit, qui de facili narrari non poterunt, sanctam Helenam cum suo filio Constantino Magno imperatore nato in urbe regia Eboracensi educere comperta est, qui infidelium terras plures ac crucem Domini de manibus infidelium ad Christianorum manus et fidem reduxerunt » ; interjectisque pluribus Constantini elogiis, addidere de religione ab Anglis suscepta amplificataque : « In regno Angliæ fides Christi continue stetit hucusque, quanquam temporum intervallis infidelium sævientium grandinosa tempestas ipsum regnum sic impleverit, quod fidem Christi ibidem pro parte exstinguere conata est. Statim post passionem Joseph ab Arimathia nobilis decurio, qui Christum de cruce deposuit, cum duodecim sociis vineam Domini de mane colendam Angliam ultimo ingressus est et populos ad fidem convertit, quibus rex duodecim hidas terræ, in diœcesi Bachonensi pro victu assignavit, qui in monasterio Blasconensi Bathoniensis diœcesis, ut scribitur, tumulantur ». Et infra : « Regnum insuper Angliæ, laudetur Altissimus! ab obedientia Romanæ Ecclesiæ nunquam discessit, nec tunicam Domini inconsutilem scindere, nec unquam Romani Pontificis illudere obedientiam conatum est, etc. » Proposuere deinde Pontificium imperium commode dividi in quatuor plagas sive partes posse, ut Orientalis Hungariam, Bohemiam, Poloniam et Alemaniam teneret ; Occidentalis Gallias et Hispanias complecteretur ; Septentrionalis Angliam, Scotiam, Hiberniam, Daniam, Sueciam, Norwegiam ; Meridionalis Italiam, Cretam, Cyprum et partem Græciæ, quæ Latinis paret, contineret, et in Conciliis illum ordinem servari posse, ut de regnorum amplitudine nationumve potentia contentio sedaretur. Verum Patribus nil novandum visum est, ac Synodus in quinque nationes Italicam, Gallicam, Germanam, Hispanam, et Anglicam distincta est, quæ hic conjungenda visa sunt, ne eadem repetere cogeremur.

4. *Judiciorum ordo in Petrum e Luna, et hujus fallacia responsa.* — In sessione vigesima nona, die octava Martii, in jus vocatus [1] est Petrus e Luna ob contumaciæ crimen a causarum Synodi actore : cumque missis ad valvas Ecclesiæ duobus ultimis cardinalibus diaconis, ac trina voce conclamatus non comparuisset, res in judiciaria Instrumenta relata est. Tradiderant [2] jam ei agenti Paniscolæ vigesima prima die Januarii, Lambertus ac Bernardus Constantiensis Synodi oratores libellum, quo in jus vocabatur, pendente ex eo Bulla, in cujus parte altera capita Apostolorum Petri et Pauli expressa erant, in altera vero effictæ claves ; diemque illi septuagesimum peremptorium indixere, quo decretoria in ipsum de schismate et hæresi sententia ferenda erat ; ad quæ, additis plurimis verborum fucis, respondit [3], uti consueverat, Pontificem Concilio non subesse : hæreseos vero crimen ita eluere conabatur, ementiens impudentissime se opinionem suam Ecclesiæ Catholicæ sententiæ subjicere. At ejus verba placet adducere, cum ea, quæ sibi arrogabat, vero et non ambiguo Pontifici Romano congruant.

« Respondet idem papa, quod prædicti congregati in Constantia, non sunt generalis Synodus, nec universalem Ecclesiam repræsentant, cum sint excommunicati ac omnibus Ecclesia-

[1] Act. Ms. sess. 28.

[1] Act. Ms. sess. 29. — [2] Ext. ea de re publ. Instrum. in Actis Ms. — [3] Ext. ejus resp. ibid.

sticis dignitatibus, gradibus, auctoritate et jurisdictione privati, et per consequens nullas partes judicii potuerunt assumere, neque possunt, sicut nec etiam jurisdictionem aliquam exercere, præcipue cum minor in majorem, et maxime in papam (quem nec juris auctoritas, nec rationis debitum, nec alicujus obligationis necessitas ad hoc arctant) actum imperiosum exercere non possit. Quod bene claruit Theodorici regis temporibus, dum Patres a principe pro Concilio convocati, eidem Catholice suggesserunt, papam et non alium, etiam cum de sua causa agitur, et si accusaretur de hæresi, debere Synodum convocare : et in sacro Chalcedonensi Concilio, dum in condemnatione Dioscori patriarchæ Alexandrini, propter hoc quod papam judicare præsumpserat, prioris sceleris maculas, scilicet fautoriæ hæresis iniquitatem, Dioscorus ipse dicitur transcendisse. Insuper constat manifeste, quod actus præsidentes in dicta congregatione sunt suspecti eidem domino nostro papæ ». Hi erant antipapæ fuci, ut arrepta flagitio Pontificia insignia retineret. Qui præterea inani jactantia est usus : « Seipsum in Romanam Ecclesiam numerando dixit, et etiam profitetur, quod in veritate fidei et in veritate Ecclesiæ Catholicæ semper fuit et est, semperque se fuisse et permansisse firmiter credit, nec ab aliis umquam modo aliquo deviavit, sicut nec deviare intendit, nec favorem schismati et hæresi aliquo modo dedit, sicut nec dare intendit, imo semper tenuit et tenet, firmiterque credidit et credit, quod sancta Romana et Catholica Ecclesia tenuit et tenet, profitetur et docet, nec aliud quod a prædictis deviet dicere, facere, scribere, docere, tenere seu credere intendit imposterum, gratia divina eidem assistente, nilque pertinaciter seu incorrigibiliter dixisse, seu dicere voluit nec intendit, sed omnia præterita, præsentia et futura quæcumque dicta et dicenda, facta et fienda, scripta et scribenda, credita et credenda, docta et docenda subjicit et subjecta esse voluit correctioni et determinationi Catholicæ Ecclesiæ sanctæ, et si contra præmissa, vel aliquid præmissorum dixerit, scripserit aut fecerit quovis modo (quod non credit) paratus est semper stare correctioni dictæ sanctæ matris Ecclesiæ, in cujus unitate vivere intendit, atque mori sicut Catholicus et fidelis, et facere et complere ea, ad quæ adstringitur in præmissis, et quolibet præmissorum, etc. » Ingerit dein plures in Concilium Constantiense calumnias et contumeliosa verba, petiitque ut primum Pisani Concilii Acta abrogarentur, pollicitus apices Pontificios se positurum ea lege, ut uni ipsi utpote ante schisma a Gregorio XI cardinali renuntiato, creandi Pontificis jus permitterent. Proposuit etiam aliam de eligendis compromissariis judicibus implicitam rationem, qua et Constantiense Concilium dissolvebat, et in ambages litium novosque schismatum fluctus Ecclesiam conjicere moliebatur.

5. *Expositum Concilio Petri e Luna pertinax responsum, et in eum indictum judicium.* — Decima itaque Martii die [1], in trigesima sessione, prædicti oratores Concilii, qui ad Petrum e Luna missi fuerant, exposuere ut Alfonsi regis Aragonum ope illum in jus vocassent, datumque ab eo contumax responsum retulere. Tum Synodus Ferdinandi olim regis Aragonum ac Siciliæ edictum, quo clientes suos abduxerat ab obsequio ejusdem Petri Œcumenicam Synodum dissolvere, atque Ecclesiarum pacem disturbare annitente confirmavit. Rescissum prætcrea est a Synodo antipapæ edictum Massiliæ apud S. Victorem XIV kal. Junias pseudopontificatus sui anno XIII scriptum, quod ab iis verbis ducit exordium : *In dierum successu ;* cum Ecclesiarum redintegrandæ conjunctioni adversaretur.

In sessione trigesima prima, navata [2] est opera a Patribus asserendæ libertati Ecclesiasticæ contra vim ac tyrannidem Philippi comitis Virtutum, qui Albertum episcopum Astensem injuste in vincula conjecerat, promulgatumque est ipsum contraxisse pœnas legibus metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ constitutas ; tum, ni episcopum custodia solveret, aliæ graviores pœnæ eidem comiti intentatæ fuerunt.

In trigesima secunda [3], kal. Aprilis, trigesima tertia duodecima die Maii, trigesima quarta quinto Junii die sessionibus celebratis, Patres judiciario ordine in Petrum e Luna contumacem legum severitatem adhibere constituerunt, illumque ad Œcumenicæ Synodi decretoriam sententiam die constituta audiendam adesse jussere.

6. *Castellæ regis oratores denuntiant discessionem a Petro e Luna, qui inanes et hypocritas querelas effundit.* — Aggregati sunt Synodo in trigesima quinta sessione, die decima octava Junii habita, oratores Joannis regis Castellæ et Legionis, qui antequam Constantiam pergerent, Conchensem et Pacensem episcopos, ac Segobiensem, et Palentinum decanos et Joannem Ferdinandi de Rupeflorida oratores regis Castellæ, hæc [4] Petro e Luna pertinacissime fictum honorem retinenti denuntiare jussit : « Est injunctum in mandatis expresse, quod in hoc casu denegationis hujusmodi, postquam, Deo prævio, ad congregationem Constantiensem accesserimus, publicemus idem et approbemus nomine regio subtractionem obedientiæ sanctitatis vestræ olim pro parte ipsius regis in Perpiniano factam et publicatam : et etiam, si expediens fuerit, quod eam faciamus et publicemus de novo, atque protinus cum adunatis in

[1] Act. Ms. sess. 30. — [2] Ibid. sess. 31. — [3] Ibid. sess. 32, 33, 34. — [4] Ext. in biblioth. Barberin. tom. II. de schism. p. 96.

dicta congregatione jungamur et uniamur simulque cum eis ad hujus exsecrabilis schismatis exstirpationem et futuri summi Pontificis electionem juxta contenta in capitulis concordatis et firmatis Narbonæ, unanimiter procedamus. Hæc autem, beatissime pater, vestræ sanctitati, nomine quo supra, notificamus ad finem, quod inde sit avisata et certificata, quod nisi in effectu duxerit renuntiandum, ut jam eidem supplicatum extitit et requisitum, ea quæ dicta sunt modo prædicto ad exsecutionem trahentur indubie; nam ipse rex dominus noster pia consideratione ad Deum creatorem suum mentis intuitum dirigens, iniquum censet et impium in unione Ecclesiæ beatifica, sicut firmiter speratur, Altissimo disponente, propinqua sanctitati vestræ obediendo amplius impedimentum apponere : quinimo ut pius et fidelis Ecclesiæ filius, cujus unioni verissime super cuncta humana se reputat obligatum, dictam unionem et pacem populi Christiani totis viribus et conatibus decernit laudabiliter procurare ». Obfirmato in pertinacia Petro, ii oratores una cum sibi adjunctis Ferdinando de Ayala, et Ferdinando Davalos ac Ludovico e Valle Oleti Constantiam profecti, conventa Narbonæ Sigismundum regem Romanorum et Synod iConstantiensis oratores inter et Castellæ, Aragonum , Navarræ reges Fuxique comitem implevere, quorum præcipuum [1] erat, ut Constantiensis Synodi Patres, reges, principes ac præsules Petri e Luna sectatores per litteras Constantiam excirent, hique vicissim Constantiæ congregatos in eadem urbe convocarent. Quibus gestis, admissaque mutua convocatione, initæ Narbonæ pactiones jam ante a synodo firmatæ ab oratoribus Castellanis ratæ habitæ sunt, tum facta antea Perpiniani Castellanæ Ecclesiæ a Petro e Luna discessio, regiis perlectis litteris, sacramento etiam nuncupato fuit sancita. Cum ita Galli, Aragones et Castellani, Navarræi, Scoti antipapæ sui servitutis jugum excussissent, ille lamentis refertas litteras [2] ad Carolum Francorum regem dedit, in quibus ita exclamabat : « O pater maxime et optime, o salutifer Christe, ut quid natus sum videre mala gentis meæ ? Ut quid datus sum custos, sponsus et pastor, si non aliam opem, aliud solamen, et aliud ferri dabatur auxilium? Porro si sancti Patres, quibus infausta tempestate succedo, gemebant olim sub verendo pondere curæ pastoralis sicut Gregorius, et alii plurimi, etiam dum Ecclesia suo honore et prosperitate floreret, quid nunc dicturus sum in sua et in ea tam incomparabili calamitate, et in tanta malorum mole? Hinc vel maxime perspicuum esse debet, me in tali statu afflictionis et mæroris perniciose retinendo, non esse contumacem, alioquin profecto miserabilior et stolidior sum omnibus hominibus, qui miseriam certam cum certa damnatione quærerem : sed avertat hanc insaniam a servo suo misericors Deus, etc. ». Hac ille non aliter illusus a dæmone, quam ii, qui ambitione Pontificalis consequendi fastigii fascinati, illud se omnino adepturos finxerant, de quibus hæc tradit Joannes Gerson in Commentario de distcintione visionum falsarum a veris : « De multis jam audivi, quorum quilibet sibi relatum esse pro certo jam habebat, quod erat futurus papa : inter quos quidem bene litteratus et famosus, hoc etiam propria manu in scriptis, quæ legi, reliquit, et argumentis conjecturisque plurimis asserere conatus est. De alio similiter litterato, per relationem accepi, primo persuasum esse sibi quod foret papa, dehinc antichristus, saltem præcursor antichristi, novissime ut seipsum perimeret, instigatus est vehementer, ne videretur tantum afferre nocumentum populo Christiano. Tandem, Deo miserante, ad saniorem mentem conversus, ista de se scripsit ad eruditionem et cautelam aliorum ».

7. At infelix Petrus e Luna redeuntibus pæne omnibus ad Ecclesiam, se ipsum ab ejusdem Ecclesiæ gremio exclusit, dum se more hæreticorum cum paucissimis sectatoribus Ecclesiam esse gloriabatur; quem ita arguit Gerson [1] de quo paulo ante memoravi : « Ecce temeritatem et pertinaciam adversus hoc sacrum Concilium et adversus omnes indifferenter, qui sibi non obediunt; unde et reputas solam Ecclesiam esse apud se et solum Concilium generale, et quod cathedra sua est arca Noe, sicut dixit verbo, dans intelligi quod nullus extra hanc arcam salvabitur ». Et infra : « Petrus de Luna non excusatur vel relevatur ab hæresi prædicta et pertinacia per generales protestationes, quas facit, quæ sic habentur in forma. Dicit ac etiam profitetur, quod in veritate fidei et unitate Catholicæ Ecclesiæ semper fuit et est, semperque se fuisse et permansisse firmiter credit, nec ab illis unquam modo aliquo deviavit, sicut nec deviare intendit, nec favorem schismati vel hæresi aliquo modo dedit, sicut nec dare intendit; imo semper tenuit et tenet, firmiterque credidit et credit, quod sancta Romana et Catholica Ecclesia tenuit et tenet, profitetur et docet ». Obduruisse Petrum e Luna in pertinacia non modo ob superbum ac procacem fastum, verum quod falsis etiam vaticiniis se deludi passus sit, refert Joannes Nider [2] ex Joanne archidiacono Barchinonensi, nimirum post multas gravissimasque persecutiones Pontificatu tranquillo ipsum potiturum : ut vero in perfidum antipapam Synodus animadverterit, dicere prosequamur.

[1] Act. Conc. Const. sess. 35. — [2] Ext. apud Joan. Gers. in Trialogo de materia schism.

[1] Jo. Gers. tom. I. in artic. contra Petr. de Luna. — [2] Jo. Nider formicar. l. III. c. 1.

8. *Accusationum præcipua capita proposita in Concilio adversus Petrum e Luna.* — Constituta est in trigesima sexta sessione, die XXII Julii habita, contumaci antipapæ peremptoria dies vigesima sexta Julii, atque edicto vulgata. Extant vero in Concilii Constantiensis Actis Ms. judiciariæ in eumdem Petrum actionis publicæ Tabulæ, ex quibus aliqua delibanda ad illustrandam Synodi æquitatem, quam postea nonnulli schismatici in crimen vocarunt : ac primo in iis propositum Petrum e Luna sæpius quod antea suis locis dictum est fidem jurejurando alligasse suam, ad revocandam Ecclesiarum conjunctionem se incubiturum, deinde varias difficultates attulisse, ne schisma tolleretur ; tum Perpinianensem conventum coegisse, atque illum Œcumenicum Concilium appellasse : cumque in eo a præsulibus consultum esset, ut legatos Pisas mitteret, quorum opera Pontificatu se abdicaret, eorum ipsum consilia ægre passum, ac diros carceres ea de re verba facturis minitatum esse. Præterea post Pisanos ac Perpinianenses conventus, plures Commentarios, in quibus multa contra fidem orthodoxam falsa dogmata continebantur, confirmasse, tum subditur : « Item quod dixit, scripsit vel scribi fecit idem vocatus, ut præmittitur, Benedictus, quod si ivisset ad Pisanum Concilium, vel misisset ad illud ad cedendum papatui, ut aliqui sibi consuluerant et consulebant, jam non essent claves in Ecclesia, nisi Deus iterum incarnatus fuisset, et claves de novo dedisset ; et hoc est notorium.

9. « Item quod in tractatu, quem fecit seu fieri fecit, et factum approbavit et ratum habuit contra Pisanum Concilium, qui incipit : *Quia nonnulli in quarta parte via tertia* §. *Subsequenter*, aut alibi in dicto tractatu dixit et asseruit, et pertinaciter sustinuit, quod stante dubio hujus schismatis, aliqui qui non possunt certificari de veritate et justitia alterius contendentis de papatu, primo electo obediendo papæ Benedicto XIII, scilicet sibi, quoad Deum in conscientia sunt, et essent securi ; et hoc est notorium ». Eo axiomate Urbani et successorum partes confirmantur ; si enim primum electo adhærendum est ob graves difficultates, certe ab Urbani et successorum obsequio non erat discedendum, cum Urbanus, antequam lis ei intenderetur, trium mensium intervallo excurrente ab universo orbe uti verus Pontifex cultus esset. Additur de pertinacia Petri e Luna : « Idem dicunt et proponunt dicti prosecutores et ministri, quod idem Petrus vocatus, ut præfertur, Benedictus, post præmissum per eum Perpinianum Concilium, dixit et asseruit pertinaciter et constanter, quod si totus mundus diceret sibi, quod cederet papatui ; et videretur sibi quod non sequeretur inde unio Ecclesiæ, at videretur sibi quod non deberet cedere, ipse non cederet, et si totus mundus diceret sibi quod non cederet, et sibi videretur quod deberet cedere, ipse cederet ; per hoc suum judicium, imo potius errorem, pertinaciter præferendo omni humano et Ecclesiæ universalis judicio, quod manifeste probat pertinaciam in errore, etc. » Pluribus interjectis, ut Joannes XXIII exauctoratus sententiam Synodalem laudasset, et Gregorius sponte Pontificatu se abdicasset, digrediuntur Acta ad Petri e Luna pervicaciam, qui a Sigismundo atque aliis regibus, tum ab Œcumenico Concilio rogatus, ut de statu controversæ dignitatis recederet, cavillis omnes deluserit, ac Paniscolam avolarit : « Petrus de Luna », inquiunt Acta ipsa, « potens verbo cessionis, Ecclesiam Dei tot annorum curriculis laceratam unire potuit, id tamen facere renuit, et regum, principum, prælatorum et legatorum prædictorum monita, exhortationes et requisitiones contemnens, precibus minime flexus est : quinimo in præfata sua duritia et pertinacia perseveravit et perseverat, ipsamque Ecclesiam Dei Christi sponsam vulneribus pestiferi schismatis afflictam deseruit et deserit absque medela totam universalem Ecclesiam notorie, incorrigibiliter et pertinaciter scandalizando ; sicque, ut prædicitur, fuit et est dictum, tentum, creditum et reputatum, diciturque, tenetur et reputatur, palam et notorie : et sic fuit et verum et notorium ».

10. Perspecta tanta pertinacia, Ferdinandum regem eum destituisse tradunt Acta judiciaria ; Alfonsum etiam paterna secutum vestigia et Constantiensi Synodo se conjunxisse : regem pariter Navarræ, ac Fuxi et Armeniaci comites pro illo discessisse ac demum illum postulatum judicio, canina verba in Synodum latrasse : « Idem, inquiunt, dominus Benedictus indignatus de citatione prædicta, et contra ipsum sacrum Constantiense Concilium prosequens unionem Ecclesiæ tam diuturnis et indefessis laboribus, quos ex fervore devotionis ad unionem Ecclesiæ sustinuit, annis duobus, mensibus quinque cum gravibus expensis relictis propriis domibus, et rebus omnibus postpositis, dixit, asseruit verbo publico et authentico, quod Ecclesia Dei erat apud eum, et quod existentes in Constantia sunt sine capitis assistentia, velut membra præcisa a corpore, quæ sub clypeo vastæ multitudinis et nomine generalis Synodi », et infra, « Dei Ecclesiam dirumpunt, multisque modis perturbant », et infra, « quod absque auctoritate Romani Pontificis non valeat generalis Synodus congregari ». Propterea Synodus dixit falsum esse Petri e Luna testimonium, propterea quod, ubi plures de Pontificatu contendunt, Synodi auctoritas ab ambiguo Pontifice non pendeat, sed a Christo, qui Ecclesiæ potestatem præficiendi sibi non dubii Pontificis contulit. Subjiciunt Patres contra antipapam, qui falsa hypothesi nitebatur : « Item et hoc

sacrum generale Concilium, auctoritate Romani Pontificis, qui per multos multoque majorem partem Christianorum pro Romano et summo Pontifice habebatur notorie, videlicet per Joannem XXIII sic in sua tam ampla, ut dictum est, obedientia nuncupatum, et ad prosecutionem serenissimi domini Sigismundi Romanorum regis, et inter reges omnes summi et præcipui, extitit convocatum, approbantibus et eidem Concilio obedientibus aliis serenissimis regibus et regnis Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Siciliæ, Hungariæ, Navarræ, Poloniæ, Daciæ, Norwegiæ, Sueciæ, Dalmatiæ, Croatiæ, totaque Italia, Gallia, Germania, Anglia, Hibernia et circumadjacentibus cæteris regionibus atque provinciis ». Adde (quod majus est) a Gregorio XII legati opera eamdem Synodum Constantiensem fuisse auctoritate indutam, ut schismatis fibras exscinderet : « Item dixit idem Petrus, vocatus Benedictus, contra dictam citationem, quod ipse non est de crimine seu fautoria schismatis diffamatus apud bonos et graves, sed sui et Ecclesiæ inimici schismatici et hæretici conantur contra veritatem notoriam ipsum de hujusmodi crimine, et illius fautoria diffamare, quod videtur intelligere de isto sacro Concilio : et hoc est notorium ». Et infra :

11. « Item dicunt et proponunt iidem promotores et prosecutores, quod idem Petrus vocatus Benedictus, contra dictam citationem opponens, dixit et asseruit verbo et in scriptis authenticis, quod congregati in Constantia, sic enim vocat illos, non sunt generalis Synodus, nec universalem Ecclesiam repræsentant, afferens verbo et in scriptis authenticis causam per eum prætensam et dicens quia sunt excommunicati, et omnibus dignitatibus Ecclesiasticis, gradibus et auctoritatibus ac jurisdictione privati ; et consequenter quod nullas partes judicii poterunt assumere, neque possunt, neque etiam jurisdictionem aliquam exercere, et præcipue, ut dixit et asseruit supra, quod minor in majorem, et permaxime in papam, quem juris auctoritas, nec rationis debitum, nec alicujus obligationis necessitas ad hoc arctant, actum imperiosum exercere non possunt. In quibus assertionibus, qui et quales errores sequantur, et quot et quales contineant dictæ assertiones, judicet ipsum sacrum Concilium : præmissaque notoria sunt et vera ». Et infra :

« Item dicunt et proponunt, et probare intendunt quod divisio Ecclesiæ universalis in tam magnas partes adeo firmata est, et quælibet pars in sua credulitate, de papatu ita solidata, quod etiam attentis promissionibus et juramentis factis per dictum dominum Petrum de cessione fienda, requisitionibus sibi factis, et recusationibus, cavillationibus et diffugiis per eum quæsitis impossibile est humanitus, aut saltem reputatur et communiter creditur quod nunquam pars sibi non obediens, quæ est major in decuplo totius populi Christiani, ad illius obedientiam trahi nec adduci posset », et infra, « cum post depositionem Joannis olim XXIII ac ejusdem domini vocati Gregorii renuntiationem, totius pondus schismatis fuisse et esse supradictum Petrum dictum Benedictum noscatur, et in sua potestate fuisse et esse, tollere schisma et unire Ecclesiam per suam cessionem, quod facere toties et tam pertinaciter recusavit et recusat » ; et infra : « quare perjurus scandalizator universalis Ecclesiæ, schismaticus et hæreticus incorrigibiliter est censendus, et ab Ecclesia ipsius Dei justo judicio præcisus, aut saltem a suo prætenso papatu amovendus ».

12. *Pronuntiatur schismaticus et hæreticus et omni jure et honore exauctoratur.* — His propositis, Concilii causarum actores contendere a Patribus, ut in Petrum e Luna ut obnoxium Œcumenicæ Synodo, ob summam controversi Pontificatus ambiguitatem et schismatis propagationem, decretoriam sententiam ferrent. Itaque vigesima sexta Julii die recurrente in trigesima septima sessione [1] in Ecclesiæ foribus Petrus e Luna præconis voce vocatus fuit ; cumque non adesset, anathemate a Concilio est perculsus, atque omni controverso in Pontificatum jure deturbatus. « Sancta synodus, etc., decernit », et infra, « Petrum de Luna, Benedictum XIII, ut præmittitur, nuncupatum, fuisse et esse perjurum, universalis Ecclesiæ scandalizatorem, fautorem et nutritorem inveterati schismatis, et inveteratæ scissuræ et divisionis Ecclesiæ sanctæ Dei, pacis et unionis ejusdem Ecclesiæ impeditorem et turbatorem, schismaticum et hæreticum, ac a fide devium, et articuli fidei, *unam, sanctam, catholicam Ecclesiam*, violatorem pertinacem, cum scandalo Ecclesiæ Dei, incorrigibilem notorium et manifestum, ac omni titulo, gradu, honore et dignitate se reddidisse indignum, a Deo ejectum et præcisum, et omni jure eidem in papatu et Romano Pontificatu ac Romana Ecclesia quomodolibet competente, ipso jure privatum, et ab Ecclesia Catholica tanquam membrum aridum præcisum, ipsumque Petrum quatenus de facto papatum, secundum se tenet, eadem sancta Synodus papatu et summo Ecclesiæ Romanæ Pontificio, omnique titulo, gradu, honore, dignitate, beneficiis et officiis quibuscumque ad omnem cautelam privat, deponit et abjicit, eidemque inhibet, ne deinceps pro papa aut Romano et summo Pontifice se gerat ». Et infra : « Declarat insuper et decernit omnes et singulas inhibitiones, omnesque processus et sententias, constitutiones et censuras, et alia quæcumque per ipsum factos, factas et facta, quæ possent præmissis

[1] Act. Concil. Const. sess. 37.

obviare irritos, irritas irrita, atque irritat, revocat et annullat, cæterisque pœnis quas in præmissis casibus jura statuunt semper salvis ». Oblatravit contra hæc antipapa, magisque obduruit in pervicacia, atque in latibulo Paniscolensi impietatis sedem tenuit a paucis suæ factionis hominibus cultus, de cujus infelici exitu agetur suo loco. Nunc Constantiensis Synodi historiam prosequimur.

13. *Sanctiones Concilii ad prævavenda schismata.* — In coacta trigesima octava sessione, vigesima octava die Julii, abolitæ fuere sententiæ contra Joannis regis Castellæ administros, atque Henrici principis Aragonii oratores a die primo Aprilis anni MCDXVI latæ ab eodem Petro. Revocata etiam Castellæ regis oratoribus postulatibus prærogativa regis Aragonum antea concessa, ut in natione Hispanica Aragonum suffragia tantum valerent, quanta suffragia præsulum cunctorum regnorum, quæ eis et ultra mare obtinet, auctoritate pollerent ; maxime cum Lusitaniæ regis orator illi intercessisset, et Synodus de regum juribus nil decernere statuisset.

Nona mensis Octobris die conceptum est decretum in trigesima nona sessione de Conciliis Œcumenicis, recurrente certo annorum numero, celebrandis, cum ob intermissas Synodos disciplina Ecclesiastica obsolevisset. At præsules qui hoc decretum protulere, postea segnes in adeundis Conciliis extitisse postea videbimus ; ex quo nonnulli factiosi in Basileensi Concilio rerum novandarum occasionem captarunt : quocirca iterum sublata fuit a Pontificibus Conciliorum frequentia.

Ad dissolvenda vero schismata, quæ exoriri in Dei Ecclesia possent, hæc sanxere Patres : « Si vero (quod absit) in futurum schisma oriri contingeret, ita quod duo vel plures pro summis Pontificibus se gererent, a die qua ipsi duo vel plures insignia Pontificatus publice assumpserint, seu ministrare cœperint, intelligatur ipso jure terminus Concilii, tunc forte ultra annum pendens ad annum proximum abbreviatus, ad quod omnes prælati et cæteri, qui ad Concilium ire tenentur, sub pœnis juris et aliis per Concilium imponendis, absque alia vocatione conveniant necnon imperator cæterique reges et principes, vel personaliter vel per solemnes nuntios tanquam ad commune incendium exstinguendum, per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, ex nunc exhortati concurrant : et quilibet ipsorum pro Romano Pontifice se gerentium, infra mensem, a die qua scientiam habere potuit alium vel alios assumpsisse papatus insignia, vel in papatu administrasse, teneatur sub interminatione maledictionis æternæ et amissione juris, si quod forte sibi quæsitum esset in papatu, quam ipso facto incurrat ; et ultra hoc ad quaslibet dignitates active et passive sit inhabilis, Concilium ipsum ad terminum anni prædictum in loco deputato prius indicere et publicare ad celebrandum, et per suas litteras competitori vel competitoribus, ipsum vel ipsos provocando ad causam, et cæteris prælatis ac principibus, quantum in eo fuerit intimare ; necnon in termino præfixo sub pœnis prædictis ad Concilii locum personaliter se transferre, nec inde discedere, donec per Concilium causa schismatis plenarie sit finita hoc adjuncto, quod nullus ipsorum contendentium de papatu in ipso Concilio, ut papa præsideat ». Hoc intelligendum est de eo Pontifice, cujus jus ambiguum esset, non de eo, cui non ambigua jura obtinenti impudens antipapa se opponeret.

« Quinimo, ut tanto liberius et citius Ecclesia unico et indubitato pastore gaudeat, sint ipsi omnes de papatu contendentes, postquam ipsum Concilium incœptum fuerit, auctoritate hujus Synodi ipso jure ab administratione suspensi, nec eis aut eorum alteri, donec causa ipsa per Concilium terminata fuerit, quomodolibet a quoquam sub pœna fautoriæ schismatis obediatur. Quod si forte electionem Romani Pontificis, per metum qui caderet in constantem virum, seu impressionem de cætero fieri contingat, ipsum decernimus nullius efficaciæ vel momenti, nec posse per frequentem consensum, etiam metu prædicto cessante, ratificari vel approbari : non tamen liceat cardinalibus ad aliam electionem procedere, nisi ille sic electus forte renuntiet vel decedat, donec per generale Concilium de electione illa fuerit judicatum ; et, si procedant, nulla sit electio ipso jure, sintque secundo eligentes et electus, si ipse papatui se ingesserit, omni dignitate et statu etiam cardinalatus et Pontificali ipso jure privati, et inhabiles de cætero ad eosdem, ac etiam ad papalem, nec etiam in aliquo eidem secundo electo ut papæ sub pœna fautoriæ schismatis obediatur quoquo modo ; et eo casu Concilium de electione papæ provideat illa vice ».

14. Addunt Patres, si metus in Pontificia creatione incussus sit cardinalibus, licere ipsis, imo obstringi officio, vel omnes vel maxima ex parte, quamvis fortunarum jactura immineat, cum primum suæ saluti consultum fuerit, ad tutum locum se conferre, excitisque tabellionibus ac testibus gravibus in loco insigni metus causas exponere, ac speciem et qualitatem illius exprimere, et sacramento firmare, metum invidia calumniave ipsos non prætexere, ac tum designatum Pontificem provocare ad Concilium, quod si ampliori unius anni intervallo celebrandum foret, ad annum contrahatur : tum etiam cardinales et electus, excurrente unius mensis spatio a provocatione facta, obstricti sint cardinalatus et sacerdotiorum jactura proposita, Concilii locum indicere seque eo conferre sententiamque accipere. Jussi vero sunt

præsules, si designatus Pontifex ipsos convocare supersederet, ad Concilium a cardinalibus indictum adire, electus vero Concilio præesse vetitus, atque ab Synodi exordio sacrosanctæ potestatis exercendæ jus ipsi ad tempus ademptum : « Quod si infra annum, inquiunt, ante diem indicti Concilii contingant supradicti casus, videlicet quod plures gerant se pro papa, vel quod unus per metum vel impressionem eligatur, censeantur ipso jure tam se gerentes pro papa, quam electus per metum seu impressionem, et cardinales ad dictum Concilium provocati ; teneanturque in ipso Concilio comparere personaliter, causam exponere et judicium Concilii mutare ut obsidionis, guerræ aut pestis, vel similis, teneantur nihilominus tam omnes supradicti, quam omnes prælati cæterique qui ad Concilium ire tenentur, ad locum proximiorem, ut præmittitur, qui sit habilis ad Concilium, convenire, possitque major pars prælatorum, qui infra mensem ad locum certum declinaverint, illum sibi et aliis pro loco Concilii deputare. Concilium autem, ut prætertur, convocatum et congregatum de hujusmodi schismatis causa cognoscens, et in contumacia electorum, seu gerentium se pro papa, vel cardinalium, si forte venire neglexerint, litem dirimat, atque causam definiat, ac culpabiles in schismate procurando seu nutriendo, vel in administrando, seu obediendo et administrantibus favendo, seu contra interdictum, superius eligendo, vel calumniose allegando metum, etiam ultra prædictas pœnas, cujuscumque status, gradus, aut præeminentiæ existant, Ecclesiasticæ vel mundanæ, sic puniat, ut vindictæ rigor luceat cæteris in exemplum. »

15. *Formula fidei quam professuri sunt novi Pontifices.* — Decrevit præterea Synodus, ut Romanus Pontifex in ipso Pontificatus exordio, ad Catholicæ splendorem fidei, illam ex concepta hac a Synodo ipsa formula profiteretur : « In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Amen. Anno a Nativitate Domini, etc. Ego N. electus in papam omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, et B. Petro Apostolorum principi corde et ore profiteor, quandiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere et tenere sanctam fidem Catholicam, secundum traditiones Apostolorum, generalium Conciliorum, et aliorum sanctorum Patrum, maxime autem sanctorum octo Conciliorum universalium, videlicet primi Nicæni, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti et sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicæni, octavi quoque Constantinopolitani ; necnon Lateranensis, Lugdunensis et Viennensis generalium etiam Conciliorum ; et illam fidem usque ad unum apicem immutilatam servare, et usque ad animam et sanguinem confirmare, defensare et prædicare ; ritum quoque pariter sacramentorum Ecclesiasticorum Catholicæ Ecclesiæ traditum omnimode prosequi et observare. Hanc autem professionem et confessionem meam per notarium scriniarium S. R. E. me jubente scriptam, propria manu subscripsi, et tibi omnipotenti Deo pura mente et devota conscientia super tali altari, etc., sinceriter offerendo in præsentia talium, etc. »

16. *Statutæ leges electionis Pontificum.* — In sessione quadragesima, die trigesima Octobris[1], actum est de iis, quæ a Pontifice futuro in meliorem ordinem redigenda forent, antequam Synodus solveretur, cum ex schismatis diuturnitate Ecclesiastica disciplina non parum defloruisset. Actum deinde est de Pontifice, nullo respectu habito cardinalium Petro e Luna adhærentium, qui vocati venire contempsissent, renuntiando ; utque ea res majori integritate et ordine celebraretur, constituit Concilium, ut e singulis nationibus sex præsules vel alii conspicui viri Ecclesiastici delecti cardinalibus, ea tantum vice, adjungerentur ; tum id sanxit : « Ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, quia duabus partibus cardinalium in conclavi existentium, et a cujuslibet nationis duabus partibus, eisdem cardinalibus adjunctorum electus fuerit et receptus, quodque non valeat electio, nec electus pro summo Pontifice habeatur, nisi duæ partes cum cardinalibus ad eligendum adjungendorum et tunc adjunctorum consentiant et consenserint in Romanum Pontificem eligendum. Statuit insuper, ordinat et decernit, quod vota quorumcumque in electione hujusmodi emittenda, sint nulla, nisi, ut præmittitur, duæ partes cardinalium et duæ partes cujuslibet nationis adjungendorum et tunc adjunctorum prædictorum, præsentialiter seu per accessionem in unum concurrant ». Addidere Patres, ut qui aggregarentur cardinalibus ad Pontificem eligendum, vetera instituta et decreta Pontificum de electione papæ, ut ipsi cardinales, observarent, juratique sponderent, privatis commodis Christianam rem se antelaturos atque in ipsa Constantiensi urbe conclave appararetur, ut lapso decem dierum spatio electores convenirent : qua de re proximo Annalium tomo dicetur.

1. *Hic incipit volumen* XVIII *Raynaldi. — Creatio et coronatio Martini V papæ.* — Anno a partu Virginis millesimo quadringentesimo decimo septimo, Indictione decima, diuturno atque exitiali schismate depulso, Latinæ Ecclesiæ singulari divinæ providentiæ beneficio in pristinam concordiam redactæ fuere in Constantiensi Concilio : sicque discissa diu membra, sub uno non controverso capite, nimirum Martino V sese conjunxere. Uti vero is renuntiatus fuerit Romanus Pontifex, ordinem temporum secuti disseremus.

Recurrente octava Novembris die, quadrage-

[1] Act. Conc. Const. sess. 40.

sima prima sessio celebrata est, in qua partes Clementis VI sanctionem confirmarunt, quæ acerbitatem Constitutionis Gregorii X de conclavis angustiis et victu parciore temperabat, permittebatque, ut cardinales cortinis interjectis, dum se ad quietem componebant, segregarentur. Distincta etiam fuere rerum capita, ad quæ servanda electores et conclavis custodes se jurejurando erant devincturi. Quin etiam Sigismundus Romanorum rex in solio considens, cruce et Evangeliis, quæ duo cardinales detulerant, manu contactis, solemne jusjurandum de tuendis iis legibus concepit. Appellati deinde sunt singuli præsules, qui una cum cardinalium collegio ad renuntiandum Pontificem decreti fuerant; damnatus mos, qui incesserat, ut ædes illius, qui ad Pontificiam dignitatem evectus esset, impune expilarentur; utque major integritas in deligendo Christi vicario adservaretur, pactiones omnes, sacramenta, promissa, quibus libertas electorum læderetur, rescissa fuere.

2. Subdunt Acta [1], quomodo eadem die octava Novembris, qua superiora gesta, triginta viri spectatissimi ex universis nationibus delecti conclave sint ingressi una cum cardinalibus, qui antea vel Joanni, vel Gregorio, vel Benedicto adhæserant, numero viginti tribus: quorum nomina recensenda [2] visa sunt: « Joannes episcopus Ostiensis Veliternus S. R. E. Vicecancellarius dictus Vivariensis, Angelus episcopus Prænestinus nuncupatus Laudensis, Petrus episcopus Sabinus de Hispania, Jordanus episcopus Tusculanus de Ursinis, Antonius episcopus Portuensis Bononiensis, Franciscus S. Crucis in Hierusalem Venetiarum, Joannes Dominici tit. S. Sixti Ragusinus, Antonius, tit. S. Susannæ Aquileiensis, Gabriel tit. S. Clementis Senensis, Branda tit. S. Clem. Placentinus, Angelus tit. SS. Marcellini et Petri Veronensis, Petrus tit. S. Chrysogoni Cameracensis, Thomas tit. SS. Joannis et Pauli Tricaricensis, Alamandus tit. S. Eusebii Pisanus, Guillelmus, tit. S. Marci dictus S. Marci, Antonius tit. S. Laurentii in Lucina Rhemensis, Petrus tit. S. Stephani in Cœlio Monte de Fuxo, Ludovicus tit. S. Adriani de Flisco, Raynaldus tit. SS. Viti et Modesti de Brancaciis, Amedeus S. Mariæ Novæ Salutiarum, Odo S. Georgii ad Velum Aureum de Columna, Lucidus S. Mariæ in Cosmedin de Comitibus. (1) »

Latis, ut moris est, suffragiis, demum die S. Martini sacra Odo Columna cardinalis Pontifex renuntiatus fuit: « Die Jovis, » inquiunt Acta, « in festo S. Martini episcopi, undecima supradicti mensis Novembris, reverendissimi reverendique Patres et domini S. R. E. cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates aliique electores prædicti in conclavi prædicto existentes, reverendissimum in Christo patrem et dominum dominum Odonem de Columna S. Gregorii ad Velum Aureum diaconum cardinalem, de Columna vulgariter nuncupatum, natione Romanum, concorditer in Romanum Pontificem elegerunt, qui Martinus papa V nominari voluit. » Si ad accuratius examen is numerus revocetur, non V sed III dicendus esset: sed cum jam ante, Martinus Nicolai III successor ob Marini Primi et Secundi nomina cum Martini nomine a vulgo confusa, Martinus Quartus fuisset vocatus, qui Secundus re ipsa erat, visum est Quinti cognomen adjungendum. Pergunt Acta:

« Et sic per serenissimum et invictissimum principem dominum Sigismundum Romanorum regem, una cum sancta Synodo apud prædictam Ecclesiam majorem hujus civitatis Constantiensis maximis cum solemnitatibus et lætitia fuit intronizatus ». Initiatus deinde est sacerdotalibus et Pontificalibus sacris a Joanne episcopo Ostiensi: tum solemni ritu, spectante populo, corona redimitus ab Amedeo Salutiarum cardinale diacono, necnon triumphali pompa Sigismundo Romanorum rege, ac Frederico marchione Brandeburgensi equi Pontificii lora tenentibus, per Constantiensem urbem circumductus; quæ describuntur in Actis hisce verbis: « Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Martini divina providentia papæ V anno primo, die Dominica, vigesima prima supradicti mensis Novembris, idem sanctissimus dominus noster more solito, et in coronationibus Romanorum

[1] Ext. apud Coutelor. in Mart. V. — [2] Felix. Coutel. in Mart. V. ex lib. official. Rom. cæt. ex lib. particip. et ex Actis Concilii Const. Ms.

(1) De electione novi Pontificis acturus hic annalista ea narrat quæ scriptorum omnium consensu certa et explorata sunt, videlicet post discussum maxima consiliorum varietate negotium in eam tandem sententiam concessum fuisse, ut electio a cardinalibus trium obedientiarum (ita enim appellabantur Benedicti, Joannis et Gregorii cardinales) præstaretur, quibus tamen singulæ nationes (in quinque enim nationes Concilium totum distinguebatur) sex viros a se delectus adjungere permissæ sunt. Delectos viros non recenset annalista; sed exactis Concilii singulorum nomina innotescunt, atque ex iis discimus hos viros nec omnes fuisse ex Patribus Concilii, neque Ecclesiasticos omnes, cum inter cæteros recenseatur legatus regis Lusitaniæ Pandulfus de Malatestis, aliique nonnulli quos laicos fuisse viros non dubito. Conclavis illius Acta nemo veterum descripsit; quare gratam me operam lectoribus præstiturum censeo, si ea retulerim, quæ scripsit Jacobus, tunc archiepiscopus Turonensis, hoc ipso dein anno ad cathedram Ebredunensem translatus, qui e natione Gallicana delectus electioni huic interfuit. Hæc vero ille adnotavit ad calcem Codicis sui Ms. vulgavitque Martene Anecdot. to. III, col. 1947: « Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo, in Octobri, fui ego Jacobus archiepiscopus per nationem Gallicanam Concilii Constantiensis electus pro eligendo papam, una cum cæteris aliarum nationum et DD. cardinalibus: et octavo die Novembris, anni prædicti, intravi conclavem cum aliis, et die 11 dicti Novembris fuit electus in papam cardinalis Columna, qui fuit vocatus Martinus, et multi habuerunt voces inter quos alter eram Otto (sic). Tamen prædictus dominus cardinalis finaliter propter differentias nationum habuit omnes. Quia tamen eumdem bene non cognoscebam, fui ultimus, qui post inquisitionem vitæ suæ eum elegi cum animo et certitudine quod Dominus in simplicitate sua complacentiam recepit, qui hominum corda prout vult inclinat, et acceptum habet hunc magis quam illum »
MANSI.

Pontificum hactenus observari consueto, fuit apud Ecclesiam Constantiensem honorifice coronatus, et demum per dominos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates aliosque prælatos, ambassiatores et Romanæ curiæ officiales, in sacrosancta Synodo prædicta præsentes; necnon illustrissimum principem dominum Fredericum marchionem Brandeburgensem sacri Romani imperii archicamerarium et electorem, a sinistro lateribus ejusdem domini nostri papæ per equi frænum, in quo sedebat, una cum populosa multitudine processionaliter ab Ecclesia Constantiensi prædicta usque ad monasterium S. Augustini conductus, et per circuitum ad Constantiensem Ecclesiam prædictam fuit solemnissime reductus. »

3. Narrat Joannes Nider [1] lepidam historiam: nimirum quemdam virum religiosum Ordinis Prædicatorum, qui concepta ex somniis de Pontificatu spe, vanum tandem errorem agnovit confessusque est: « Quomodo », inquit, « deludantur qui somniis faciliter credunt, de hoc sume tale exemplum. Novi quemdam fratrem nostri Ordinis Jodocum nomine de conventu Constantiensi professum, pro nunc boni zeli, qui cum junior existens non tam fuit velut modo moribus et conscientia compositus. Huic existenti in conventu ante tempus generalis Constantiensis Concilii, somnialis visio dormienti affuit, in qua sibi videbatur quomodo in summum Pontificem creatus esset. Vigilans dudum postea satis seriose cogitabundus, ut ab eo audivi, incedebat, quid sibi hoc somnium bonæ afferret prænosticationis; spem enim aliquam de veritate in se adimplenda præsumpsit de præsulatu aliquo habendo, licet litteris et statu nulla penitus alluderet in nomine isto dispositio. Porro tempore antedicti Concilii depositis per idem tribus a summo Pontificio, videlicet Petro de Luna, Gregorio Corario et Balthasare de Cossa (non fuisse Gregorium a Constantiensibus exauctoratum, sed sponte pro concordia publica apices Pontificios posuisse diximus); qui omnes se in suis obedientiis gerebant pro summis Pontificibus, locus, electores, dies et hora, in quibus unicus et indubitatus pastor, et Petri successor eligi debuit, statuta sunt. Quibus visis, frater prædictus spem præhabitam sibi clanculum augere cœpit, quod fortasse de eo dudum a se visum verificaretur somnium. Electo autem domino Martino de Molumna concorditer, confusus apud se frater didicit quam stultum sit animum dare somniis sine sufficienti motivo. Non multo post autem elapso tempore, tempus carnisprivii appropinquavit, in quo in conventu juniores fratres pro solatio aliquando consueverunt repræsentationes ludicras habere summi Pontificis et curiæ Romanæ; pro quo joco cum diversi juvenes ad varia eligerentur officia, prædictus frater Jodocus electus est jocose in summum Pontificem per fictitium: in qua eminentia tunc primum omnem præsulatus spem perdidit, quam tacitus fatuis spebus prius sæpe præhabuit ». Hæc Nider. Sed ad Martinum redeamus.

4. *Gratulatoriæ ad eum litteræ ducum et principum.* — Perfecta initi Pontificatus pompa haud dubie veteri more et instituto, certiores Christiani orbis præsules, reges ac populos fecit: quas litteras in ejus Regestis aliisque Monumentis nondum reperi, afferemus vero alias, quas, ubi afflavit illius creationis rumor, Ludovicus comes Palatinus Rheni et Bavariæ dux ad eum dedit [1]:

« Sanctissimo in Christo patri et domino, domino Martino digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, domino meo metuendissimo.

« Sanctissime pater et domine domine metuendissime, cum humillima recommendatione devotissima pedum oscula beatorum. Auditis nuper, videlicet xv die Novembris, jucundis et dudum desideratis rumoribus de electione sanctitatis vestræ ad summi præsulatus fastigium, mens mea, longo jam pressa desiderio, tanto majori jubilo erigitur, quanto largiora Dei dona toti orbi, in persona S. V. collata jam persentit. Noluit enim omnipotens Deus lucernam Ecclesiæ perutilem sub modio esse constrictam: sed super candelabrum eam erigens, toti mundo declaravit manifestam; nunc enim refulsit dudum offuscata species salutiferæ pacis et unionis sanctæ matris Ecclesiæ, multis jam temporibus monstruose pluribus regnantibus capitibus, deformata; ut merito una cum communitate ejusdem Ecclesiæ sanctæ vix constrictis lacrymis Altissimo decantem: *Gloria in excelsis.* Sanctitati vestræ quoque digne occurram, promens: *Advenisti desiderabilis, quem exspectabamus in tenebris.*

« Consideratis namque moribus et actibus præteritis, quibus sanctitas vestra, adhuc agens in minoribus, semper inclinabatur ad optima, nullum mihi dubietatis relinquitur nubilum, quin S. V. in ea quæ despexit in aliis, imo pro viribus persecuta est, jam plenitudine potestatis adepta, ad exstirpandum nocivas vepres hæresum, supplendum neglecta et reformandum deformia, assistente etiam sanctitati vestræ serenissimo principe domino Sigismundo Romanorum et Hungariæ rege invictissimo, quasi unitis duobus gladiis, majori robore intrepide nunc consurgat. Unde merito gaudeo talem tamque utilem sanctæ Ecclesiæ, propitio Deo, provisum pastorem, in quo jam irati Judicis sententia se-

[1] Jo. Nid. Formic. l. II [illegible].

[1] [illegible] M[illegible] ... l. I. p. 18

cure speratur mitigata. At vero ad plene exprimendum coram sanctitate vestra jubilum mentis meæ, ac filialis obedientiæ subjectionem, quia calamus deficit, suppleant saltem, quantum possibile est, oratores mei venerabiles magistri Conradus de Susato sacræ theologiæ professor præpositus Nuhusensis, sanctitatis vestræ subdiaconus : G. abbas monasterii in Castell Ordinis S. Benedicti : magnificus Joannes comes de Lipsia, Joannes Ladebom canonicus Wormatiensis secretarius : necnon strenui viri Wolff de Lapide miles, et Joannes de Veningen armiger, consiliarii mei fideles dilecti, ad sanctitatis vestræ pedes cum plena informatione et mandato transmissi, supplicando humillime, quatenus eisdem oratoribus fidem credulam in dicendo gratiosius adhibere velit S. V. generosa ; quam Altissimus pro sua misericordia conservare dignetur pro felici regimine Ecclesiæ suæ sanctæ temporibus diuturnis. Dat. in Castro nostro Heydelberg XVIII Decembris, anno, etc., XVII. Humilis et devotus filius Ludovicus Dei gratia sanctitatis vestræ comes Palatinus Rheni, sacri imperii archidapifer, elector, Bavariæ dux ».

Gratulatus etiam est Martino delatos Pontificios honores Raynaldus [1] Juliaci ac Gelriæ dux, atque illo unico et vero Pontifice discissas Ecclesias in pristinam concordiam redactas fuisse : addiditque ad lætitiæ significationem, se ex Columnensi stirpe genus traxisse, idque gloriæ sibi ducere.

« Beatissime patrum pater, etc. Ego, qui a progenitoribus meis a domo vestra Columnæ, antiqua et excelsa Romana stirpe, claram traxisse fateor originem, quod mihi reputo ad culmen cedere magnæ gloriæ ; sponsæ vestræ sanctæ matri Ecclesiæ vestræque beatitudini, tanquam ejus devotus filius, congratulor tota animi devotione ac jucundo vultu eidem assurgo, et tanto jucundius, quanto pacem et exaltationem ipsius Ecclesiæ vestræque ingenuæ personæ ab intimis supplicius affecto, tenens a certo, Catholicam Ecclesiam matrem nostram luctus sui dierum finem invenisse, quomodo nunc splendet virtute Altissimi toto orbi redimita jucunditatis suæ vestibus in vinculo pacis reformata, etc. Dat. Haemborch ipso die beatæ Luciæ virginis, meo sub sigillo.

« Perhumilis V. S. Reynaldus dux Juliacensis et Gelriæ, ac comes Zutphanensis ». Eodem argumento archiepiscoporum electorum imperii extant in Regesto Pontificio litteræ [2].

5. *Præsulum preces ad flectendam Petri e Luna pervicaciam.* — Dum vero omnes Christi cultores unius summi Pontificis, cui cuncti reges parituros se obstrinxerant, in Constantiensi Concilio renuntiati, audita fama, gaudio exultabant, quod post offusas inveterati schismatis tenebras optatissima pacis lux affulsisset, Petrus e Luna ab sede piorum cœtuque abactus, conventiculum suorum Paniscolæ agebat, quod delirus senex Œcumenicum Concilium et Catholicam Ecclesiam vocitabat. At præsules Aragonii, qui accesserant, ut officii specie ipsius pertinaciam flecterent suasere, ut ad reliquias schismatis abolendas insignia Pontificia poneret, permitteretque tribus suæ factionis cardinalibus, ut electum Constantiæ, ipsimet etiam Romanum Pontificem designarent : quod consilium ipsi XXVI Decembris subjectis conceptum verbis dedere.

« Petrus Tarraconensis, et Franciscus Cæsaraugustanus archiepiscopi, Joannes Tirasonensis, Avinio Oscensis, Alfonsus Vicensis, Hieronymus Elnensis, Andreas Barchinonensis, Dalmatius Gerundensis, Otho Dertusensis episcopi, Petrus Sanctarum Crucum, Marcus B. Mariæ Montisferrati et Joannes Populeti monasteriorum abbates.

« Pro se et omnibus sibi nunc vel in futurum adhærentibus, et alias illis nominibus, titulis, modo et forma, quibus melius et utilius possunt sequentia adaptari, pro Dei et Ecclesiæ servitio, ac ejusdem Ecclesiæ effectu unionis et pacis supplicant et consulunt vestræ sanctitati, ac eamdem per viscera misericordiæ Jesu Christi hortantur finaliter et expresse, quatenus omni excusatione et dilatione postpositis, revocatis processibus et sententiis, et factis habilitationibus, ut alias fuit per vos concordatum atque oblatum, in quantum tamen hæc necessaria fuerint ad Ecclesiæ unionem, renuntiare dignemini juri papatus, et dare modum et ordinem in quantum in vobis erit, quod domini cardinales eligant illum dominum noviter in Constantia electum in papam, quod eosdem cardinales liberaliter credunt facturos : alias eadem beatitudo, quæ hic adesse fatetur Ecclesiam Catholicam, et Concilium generale, si præmissa facere denegaret, sive differret verbo, aut (quod esset periculosius) facto, consideret bene, quantum præjudicium Catholicæ fidei, quantumque scandalum atque damnum universali Ecclesiæ, ejus unitati ac toti Christianitati fierent et sequerentur. De quibus omnibus supplicantes prædicti nominibus, modo et forma præexpressis se exonerant : et hoc idem alias dixissent, si eadem sanctitas voluisset tenere sessionem Concilii generalis ».

Certiores facti tres pseudocardinales, qui cum Petro antipapa hæserant, hunc libellum supplicem porrectum a præsulibus ipsius sectatoribus, ab illo spretum iterum eumdem Petrum etiam rogarunt [1], ut ab jure Pontificatus abiret, atque ab ipsis Martinum V Constantiæ crea-

[1] Ext. apud Martin. l. 1. p. 19. — [2] Ibid. p. 20 et 21.

[1] Ext. cod. 3. libell. ead. p. 90.

tum Pontificem renuntiari pateretur, ut sub uno capite universus orbis Christianus conjungeretur.

« Carolus S. Georgii, Alfonsus S. Eustachii, Petrus S. Angeli S. R. E. cardinales, collegialiter et unusquisque ipsorum particulariter, supplicant et consulunt vestræ sanctitati, eamdemque hortantur per omnia prout supra, offerentes se paratos post vestram renuntiationem, ut prædicitur, electionem facere memoratam. Et nihilominus, pater sancte, omnes cardinales, archiepiscopi, episcopi et abbates superius nominati, non valentes nec volentes deficere fidelitati, qua Deo et Ecclesiæ tenentur adstricti, necnon pro salute animæ vestræ, dictis supplicationi, consilio et hortationi, nominibus, forma et titulis supradictis addentes V. S. monent et requirunt finaliter et expresse, quatenus postposita dilatione dignetur præmissa exsequi cum effectu : et si in aliquo dubitatis (quo non credunt, nec vident modo aliquo verisimiliter dubitandum) quod tam pro habendo super his consilium, quam pro purgando personam vestram a maculis hæresis et schismatis, et aliorum criminum eidem personæ impositis, sessionem Concilii sine moræ dispendio teneatis, etc. » Perstitit ille in scelere obfirmatus, vesanaque sententia de irretiendis adhuc simplicium animabus, quarum ipsum plures in perniciem traxisse inferius lugebimus. Sed a synagoga Paniscolensi ad Constantiensem Œcumenicam Synodum redeamus.

6. *Jacobus S. Eustachii creatus legatus ad tuendam ditionem Ecclesiasticam.* — Præfuit quadragesimæ secundæ sessioni, vigesima octava Decembris die, Martinus V, qui Sigismundi Romanorum regis et Ludovici ducis Bavariæ precibus adductus edito Apostolico Diplomate sanxit, Balthasarem Cossam, Joannem XXIII antea nuncupatum, decretoria Synodi sententia Pontificatus honore dejectum, et in regia et ducali custodia tentum, Pontificiis administris tradendum esse, regemque et ducem omni onere custodiæ solutos ac liberos futuros pronuntiavit. Proximo vero anno, Henrico episcopo Wintoniensi et Conrado e Sustito Balthasarem custodiendum commisit [1] : quem postea restitutum libertati et cardinalitiæ dignitati dicemus. Nunc reliqua hujus anni percurramus.

Consulturus ditioni Ecclesiasticæ Martinus Jacobum S. Eustachii diaconum cardinalem legatum creavit [1] eique Romanæ Urbis et Campaniæ, Maritimæ, Sabinæ et Patrimonii B. Petri in Tuscia administrationem tradidit. Cum autem intestina dissidia Romæ orta essent, atque a nonnullis proceribus externis Urbs ipsa oppugnaretur Martinus inducias imperavit, edixitque [2] Romanis civibus, ne alteri quam cardinali legato parerent. Tum ut Cluniacensem Ordinem, qui a pietate ob schisma valde desciverat, in pristinum regularis observantiæ splendorem restitueret, in Bisuntino, Coloniensi, Treverensi et Maguntino archiepiscopatibus præfecit [3] viros religione et peritia conspicuos, quos ab universis meritis honoribus excipi jussit.

7. *Pragensis Academia infecta hæresi laicos irretit, proposita eisdem communione calicis.* — In Bohemia hoc anno Hussitarum hæresis Pragensis Academiæ pseudodoctorum astu et opera in perniciem animarum diffusa et propagata est. Cum enim piæ aures a fœdissimis Joannis Wicleffi et Joannis Hus hæresibus abhorrerent proposito decreto de sumenda a laicis sub utraque specie Eucharistia, eo fuco universas alias hæreses colorare nisi sunt, et poculo [4] aureo Babylonica venena propinare ; captas enim mox eo visco veluti aves, plebis animas, irretitasque narrat Joannes Coclæus [5]. Porro in prœmio nefarii decreti Hussitæ finxere non de exusto impietatis signifero Joanne Hus, non de Wicleffi blasphemis erroribus, sed de neganda laicis sub vini specie Eucharistia disceptari. Subdidere, paucis interjectis, perfidi illi : « Nihil temere, præsumptuose, aut quavis pertinacia frivola contra sanctam Catholicam et Apostolicam Romanam Ecclesiam diffinire, aut aliquam novitatem inducere intentantes. » Hæc ad imperitorum hominum conciliandam sibi gratiam præmisere in exordio, cum in extrema calce contra Ecclesiæ Romanæ instituta sacrosancta sententiam ferant : nec minus impudenter mentiuntur, dum jactant nihil se novare velle, cum antea Eucharistia a laicis sub specie tantum panis in Latina Ecclesia sumeretur, et novarint ipsi, ut sub altera etiam specie porrigeretur, sanctionemque Ecclesiæ æquissimam pugnare cum Evangelio effutierunt. Consignatum est fallax ejusmodi decretum hac temporis nota : « Datum Pragæ anno Domini MCDXVII, die X mensis Martii (1). »

Excutiens vero hæreticorum fraudes Joan-

[1] Lib. 1. p. 23 et 25.

[1] Lib. 1. lit. de cur. p. 9 et 28. — [2] Ibid. p. 1. — [3] Ibid. p. 16. — [4] Apoc. XVII. — [5] Cocl. hist. Hussit. l. IV.

(1) Edictum illud quo Eucharistiæ sub utraque specie usus laicis apud Bohemos dabatur, vereor ne apud Coclæum temporis notas mendosas præferat. Id enim suadet auctoritas Laurentii Byzinii in Diario Hussitico, de quo in nota ad A. MCDXV, 31, asserentis anno 1415, circa festum Omnium Sanctorum, et anno Domini 1416 currente, ante festum Purificationis factum est interdictum Pragæ archiepiscopo, prælatis, plebanis ac religiosis a divinis cessantibus, libertasque fuit per omnes Ecclesias et monasteria omnibus presbyteris communionem Corporis et Sanguinis Dominici sub utraque specie promoventibus, et magistro Joanni Hus adhærentibus divina peragere, et verbum Dei quotidie prædicare ; æmulis ipsius sanctissimæ communionis utriusque speciei, et magistri Joannis Hus, Machometis nuncupatis, de Praga divina ad Wissegradum et ad Ecclesiam in Pisan sub Wissegrado sitam, et in Buben necnon in Ovvenecz visitantibus

nes Cochlæus[1] exclamat : « Hic est viscus aucupantium, hic laqueus venantium hæreticorum, quoniam supra centum annos infinitæ animæ captæ et irretitæ perierunt, et proh dolor! adhuc pereunt in æternum ; et hodie quidem tanto plures quanto major est regno Bohemiæ tot provinciarum amplissimarum capax Germania. Novi enim Hussitæ Germaniæ dogma istud a veteribus Bohemiæ Hussitis perniciosissime mutuatum ubique præmittunt, velut antesignanum, quo cætera contra Ecclesiam dogmata, quæ magis impia et minus probabilia sunt, subintroducunt, ut hoc dogma sit velut ostium et patens janua, per quam omnes schismaticorum et hæreticorum articuli quantumvis impii et absurdi, in Ecclesiæ turbationem ad fideles intromittuntur ; non enim est dogma istud secundum se impium et erroneum, quandoquidem in manu papæ et Ecclesiæ est, laicis venerabile sacramentum, aut sub utraque aut sub altera tantum specie porrigendum decernere. Hæreticum vero est et erroneum dicere aut diffinire, quod Ecclesia erret aut peccet laicis alteram tantum speciem præbens ; aut quod de necessitate salutis sit, ut laicis utraque species detur. Hic enim error publice damnatus fuit in generalibus Conciliis. » Et infra :

8. « Expendat lector omnia argumenta de fructu et usu hujus adorandi sacramenti nihil contra nos facere ; quidquid enim boni ex perceptione hujus sacramenti nobis provenit, non speciebus et accidentibus panis et vini, sed potius ipsi rei contentæ, utpote Corpori et Sanguini Jesu Christi tribuendum, et accepto referendum est. Jam vero ipsimet Hussitæ confitentur re ipsa contineri etiam sub altera tantum specie totum Christum : in nullo igitur defraudantur commodo hujus sacramenti laici quicumque digne alteram speciem accipiunt ; nam reipsa nihilo plus sub utraque quam sub altera specie essent accepturi. » Et infra ; « Sciat pius lector, omnes illas adhortationes ad sumendam utramque speciem, fraude diabolica concinnatas esse, ut sub prætextu pietatis, impietatis reos faciat omnes qui propter utramque speciem ab unitate Ecclesiæ recedunt, et episcopis suis rebelles fiunt, atque per hoc indigne, et ad judicium sacramentum veritatis sumunt : piis enim laicis, qui juxta communionem, et usitatum Ecclesiæ ritum sub una specie totum Christum in sacramento digne accipiunt, omnia cooperantur in bonum, ut ait Apostolus[2], et nullus deperit hujus sacramenti fructus. Impiis vero Hussitis, qui propter externas species panis et vini ab unitate Ecclesiæ impie deficiunt et Ecclesiæ prælatis rebelles fiunt, omnia hujus sacramenti bona vertuntur in venena atque in æternum animarum exitium. Qui enim indigne manducat et bibit, (inquit Apostolus) judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini ; id quod maxime faciunt Hussitæ, quia sacramento unitatis abutuntur ad schisma et rebellionem, sumentes corpus Domini schismatice, corpus Domini mysticum (quod est Ecclesia) non dijudicant, sed impie scindunt, etc. »

Hujusmodi novatorum impudentiam, qui nonnullorum doctorum obscura dicta ad suam opinionem corroborandam detorquent, cum universi perspicuis argumentis Catholicam veritatem confirment, redarguit subjectis verbis Joannes Gerson[1] qui tunc in Concilio Constantiensi adversus eos scribebat : « Scriptura sacra non ita recipienda est nude et insolidum, contemptis aliis traditionibus hominum, quin debeamus ad intelligentiam veram ipsius habendam juribus humanis, et canonibus, et decretis, et glossis sanctorum doctorum frequenter et humiliter uti : patet etiam ex præcedentibus. Patet etiam ex modo, quem tenent hæretici, quos nunc impugnamus, qui doctores valde diligenter allegant pro suis assertionibus colorandis et corroborandis ; et tales, qui sunt aliquando nullius auctoritatis vel ponderis, sicut sunt aliqui glossatores decretorum et decretalium, et non sancti, nec multum in theologicis eruditi, et similiter aliqui, quos de numero trahunt theologorum, unde sic arguitur adversus eos : Si doctoribus et peritis in sua arte credendum est, cur doctoribus per nos allegatis non vultis credere? Quos allegatis, bene intellecti sunt pro nobis, et alii qui absque ulla comparatione plures sunt, et clariori sermone dicentes nostram sententiam. Si vero non talibus in aliquo credendum est, cur eos pro vobis in confirmatione erroneorum spirituum et sensuum vestrorum, tam curiose et exquisitissimo studio quæritis allegare, undecumque colligentes, et discerpentes quantumlibet renitantur » ?

9. *Bohemorum pertinacia et furor in fovenda hæresi.* — Recenset[2] etiam idem plures justissimas causas, ob quas calicis usus denegatus sit laicis ; dissolvitque Hussitarum figmenta, qui insusurrabant simplicibus laicis, ampliora apud Deum præmia comparati ex communione porrecta sub utraque specie a schismaticis.

[1] Cocl. l. IV. — [2] I Cor. XI. Rom. VIII.

[1] Jo. Gers. tom. I. de communio. sub utraque specie. — [2] Jo. Gers. to. I.

sie) ; pro quo clerus Pragensis et præcipue prælati et monachi damna non pauca a vulgo sunt perpessi. Nam multi eorum a propriis sunt ejecti sedibus ; presbyteris utriusque communioni speciei et magistro Joanni Hus faventibus in ipsorum locis collocatis rege Bohemiæ Wenceslao hoc ipsum ad suorum aliquorum consiliariorum instigationem, admittente ». Verbis hisce indicari censeo liberam illam facultatem a Wenceslao permissam Eucharistiæ sub utraque specie distribuendæ qua forte de re non diu post, die scilicet decima Martii, latum fuit publicum illud edictum quod a Cocleo recitatur, quanquam pro anno 1416 mendose annus 1417 inscribitur. MANSI.

quam ex unica specie Ecclesiæ Catholicæ more sumpta. Lugendum vero ac stupendum est, Bohemos decretum futile de duabus speciebus arte rhetorica subornatum a paucis laicis, præside magistro artium Joanne nuncupato Cardinale, editum, potius quam Synodi Œcumenicæ ex totius Christiani orbis spectatissimis præsulibus et doctoribus conflatæ, præside Christi vicario, Constitutiones amplexos : cum tamen ad disceptandam in Concilio controversiam Sigismundus rex universis ad Concilium accessuris fidem publicam dedisset ; cujus Diploma [1] ita consignatum est : « Datum Constantiæ anno Domini MCDXVII decima Indictione, die vero nona mensis Julii, regnorum nostrorum anno, Hungariæ, etc. trigesimo primo, Romanorum autem electionis septimo, coronationis vero tertio ». Accedendi etiam æque ac recedendi libertatem polliciti fuere [2] principes imperii et magistratus Constantienses : sed pluris, ut dixi, facta est paucorum laicorum improbitas, quam universorum Patrum religio : neque adverterunt Scripturæ sensum, quem divinus Spiritus intendit et exponit Ecclesia, admittendum, non interpretationem, a quolibet impostore propositam, amplectendam, ut ipsis objecit Joannes Gerson [3] : « Scriptura sacra in sui receptione et expositione authentica finaliter resolvitur in auctoritatem, receptionem ac approbationem universalis Ecclesiæ, præsertim primitivæ, quæ recepit eam, et ejus intellectum immediate a Christo, revelante Spiritu sancto die Pentecostes, et alias pluries ; patet, quia quod Matthæus scripserit veraciter Evangelium, et non Nicodemus, hoc solum habemus ab auctoritate Ecclesiæ juxta illud Augustini : Evangelio non crederem, nisi me auctoritas Ecclesiæ compulisset ; hæc enim est ineffabilis regula a Spiritu sancto directa, qui in his, quæ fidei sunt, nec fallere potest nec falli ».

Captis ita illo laqueo Bohemis ostentatoque religionis splendore, eo insolentiæ furorisque impii homines prorupere, ut laici sacramenta conficere [4] et administrare non perhorrescerent : inter quos sutor insignis scelere fuit, quem Wenceslaus rex, excusso nonnihil torpore, igne cremari jussit. Aucta vero est hæreticorum improbitas, cum Hermanno episcopo Nicopolensi sua infudere venena : is enim a Conrado archiepiscopo Pragensi renuntiatus, ut vices illius gereret, hæreticorum multitudinem sacerdotio initiavit, atque ob id scelus munere exauctoratus est a Conrado, cujus litteræ [5] consignatæ hac formula : « Dat. Rudnitz, anno Domini MCDXVII, die XV mensis Martii ». Captus [6] est postea Hermannus a Zenkone e Wartemberg, et ab eo sacerdotalibus sacris initiati munere sacerdotali interdicti a Constantiensibus Patribus, nisi ab Sede Apostolica ea censura solverentur. Gliscebat [1] tamen in dies impietas, quæ confirmata Wenceslai socordia vires experiri constituit. Convenere igitur ad triginta millia armati hæretici, qui diruere Ecclesia et monasteria incendere cœperunt : utque sacrilegia sua religionis pigmentis decorarent, patente campo trecentas mensas posuere, in quibus facinoroso et rudi populo sacramentum calicis porrexerunt. Extimuit Wenceslaus armatos Hussitas, ne in se eorum furor erumperet, in idque proni erant, cum multitudinem Coranda presbyter permulsit [2] ; licet enim ebriosum et segnem nacti essent regem, quietum tamen et benignum illum esse addidit, quia nulla ipsos molestia afficeret.

Non ignari erant Constantiensis Concilii Patres gressantis in Bohemia hæresis, ad quam reprimendam viginti quatuor articulos concepere, quos Cochlæus [3] affert ; interque alios superioris consilii sive decreti Pragensium Hussitarum, quo illaqueati fuere imperiti, conditores et hæresiarchæ in jus vocati fuere.

11. *Flagellatorum impia et crudelia facta.* — Hoc tempore cum B. Vincentius [4], de quo superiori tomo facta mentio, maximam populorum multitudinem divinis illecebris affectam traheret, eosque pia et voluntaria corporum diverberatione ad divinam implorandam misericordiam maceraret, instaurata est a nonnullis, ejus exempla nefariis doctrinis corrumpentibus, Flagellantium secta, quæ pietatis metas egressa, corpora crudelissime laniabat, et crimina sanguine magis quam sacramentis ablui finxit, ut testatur Joannes Gerson in edito opusculo : « Constat, inquit, per experientiam, quod taliter se flagellantes non curant de sacramento confessionis vel pœnitentiæ sacramentalis, dicentes quod hæc flagellatio potior est ad delendum peccata, quam quæcumque confessio ; imo eam æquiparant nonnulli, vel præponunt martyrio : Quoniam facimus, inquiunt, ultra fundendo sanguinem proprium, quod ad aliis martyres pati cogebantur ». Nonnullis interjectis, addit auctor de S. Vincentii Ferrerii erga Concilii Constantiensis Patres observantia, illum in litteris Constantiam missis hæc scripsisse : « In quotidianis, inquit, recommendationibus sacri et universalis Concilii Constantiensis, quas facio post sermonem, docui et doceo omnes fideles submittere omnia facta et verba, ac etiam scripta, determinationi ac etiam correctioni ejusdem sacri Concilii ; subdendo : Et sic facio in omnibus factis et dictis, ac etiam scriptis meis. Hæc ibidem, quæ manifestant discretam humilitatem et humilem discretionem tanti viri ».

[1] Ext. apud Cocl. l. IV. hist. Huss. — [2] Ext. cor. lit. ibid. — — [3] Jo. Gers. tom. I. — [4] Crantz. in Wand. l. X. c. 27. et ex eo Cocl. l. IV. hist. Huss. — [5] Ext. apud Cocl. l. IV. — [6] Id. ibid. ex Actis Synod.

[1] Cocl. hist. Huss. l. IV. — [2] Id. ib. — [3] Id. ib. — [4] Jo. G[illegible] tom. I. contra sectam Flagellant.

12. *Pia B. Nicolai Albergati gesta.* — Hoc anno B. Nicolaus Albergatus ex Carthusiensi eremo ad Bononiensem episcopatum evocatus est, in quo omnium virtutum genere effulsit, ut narrat Sigonius [1] : « Consentientis civitatis voluntate tandem evictus, sese IV non. Junii consecrari permisit : atque ea re magna populi frequentia in æde Carthusiæ celebrata, urbem solemni pompa inivit, ita ut eques usque ad S. Stephanum venerit, inde sine calceis ad S. Petrum pedes processit. Hujus egregie ac laudabiliter facta multa : sed hæc maxime illustria. Studio pristinæ disciplinæ retento, victui suo parcens, facultates Ecclesiæ pauperibus sustinendis et præcipue puellis nubilibus collocandis impertiit : doctos homines atque ingenii laude aliqua excellentes, omni benignitatis genere fovit ». Inter eos Thomas Serezanensis postea episcopus Bononiensis dein cardinalis, demumque in Pontificatu dictus Nicolaus V, ab ipso fuit educatus ; « Carne abstinuit, in culcitra non cubuit, Judæos luteum signum, ut a cæteris dignoscerentur, in pectore ferre, et festis diebus clausas tabernas habere præcepit ». Et infra : « Postero anno idem, in instituto suo persistens, usuras Judæorum in Christianos graviores coercuit, ludum talarium interdixit, Synodo habita Constitutiones Bernardi olim episcopi confirmavit, monasterium S. Gregorii extra portam S. Vitalis ad unum priorem et conversum redactam, a veteribus canonicis S. Augustini ad novos S. Georgii in Alga, Pontificis mandato traduxit ».

[1] Sigon. l. III. de episc. Bonon.

MARTINI V ANNUS 1. — CHRISTI 1418.

1. *Ecclesiæ in ordinem veterem reductæ ; indictum Ticini Concilium.* — Propagata est Constantiensis Synodus in annum, quem aggredimur, redempti orbis decimum octavum supra millesimum quadringentesimum, Indictione undecima, et tribus aliis sessionibus absoluta : quarum prima celebrata [1] est vigesima prima Martii. Præfuit in ea Martinus, pluraque a schismatis exordio, tum a veris Pontificibus, tum ab iis, qui flagitio pseudopontificios honores gesserant, constituta rescidit. Monasteria in primis, Ecclesias, sacerdotia atque alia episcoporum imperio subducta, in pristinum statum, quem Pontifice Gregorio XI tenebant, redegit : sanxit vacantium Ecclesiarum vectigalia fisco Pontificio non inferenda : simoniacum scelus pœnis coercuit : sacerdotiis potitos gerendi muneris onere solutos veteri jure constrinxit : decumas a nemine imperandas nisi a Pontifice, de cardinalium et præsulum consilio, statuit : cleri mores revocandos ad pristinum sanctitatis nitorem, et cultum corporis ad modestiam componendum edixit.

Decima nona Aprilis habita est sessio quadragesima quarta, in qua Martinus decretum Synodale de indicendis a Romanis Pontificibus stato tempore Conciliis ad exitum perduxit, ac proximo evoluto quinquennio celebrandum Papiæ Concilium Œcumenicum indixit hisce verbis : « Consentiente et approbante Concilio, civitatem Papiensem tenore præsentium deputamus et etiam assignamus, statuentes et etiam decernentes, quod prælati et etiam alii, qui ad generalia Concilia debent convocari, tempore prædicto, nimirum expleto quinquennio, civitatem ipsam Papiensem accedere teneantur, etc. Datum et actum Constantiæ in loco sessionis publicæ XIII kalend. Maii, Pontificatus nostri anno I ».

2. *Dissoluta Synodus.* — Peracta [1] demum est ultima sessio Concilii vigesima secunda Aprilis die : cumque veteri more a Patribus Martinus rogatus esset, ut Concilii Acta Apostolica auctoritate confirmaret, ita ipsum respondisse tradunt Acta [2] : « Sanctissimus dominus noster papa dixit, respondendo ad prædicta, nimirum postulata, quod omnia et singula determinata, conclusa et decreta in materiis fidei per

[1] Acta Conc. Const. sess. 43.

[1] Acta Concil. Conc. sess. 43. — [2] Sess. ult.

præsens Concilium conciliariter, tenere et inviolabiliter observare volebat, et nunquam contraire quoquomodo : ipsaque sic conciliariter facta approbat et ratificat, et non aliter, nec alio modo : et illud idem iterato fecit dici per organum domini Augustini de Pisis fiscalis, et sacri consistorii advocati prædicti, qui nomine papæ a protonotariis et notariis ad scribendum Acta Concilii ordinatis et deputatis petiit Instrumenta publica fieri ». Habita dein concio est a Joanne de Podimitis Cathaniensi episcopo, hoc proposito themate : « Vos nunc tristitiam habetis; iterum autem videbo vos et gaudebit cor vestrum ». Cumque perorasset, Antonius S. Cæciliæ card. e Calanco, Pontificio imperio et Synodi consensu perlegit nonnulla decreta, quorum primo pronuntiabat Pontifex dissolvere Concilium, deprecantibus id ipsis Patribus : atque omnibus, qui illi interfuerant, amplissimam criminum si excurrente bimestri illa sacra exomologesi expiarent, veniam tribuit addiditque : « Similem concessionem facimus in mortis articulo, et intelligimus tam de dominis quam de familiaribus eorumdem : sic tamen, quod a die notitiæ præsentium pro absolutione in vita jejunent per annum sexta feria, et pro absolutione in mortis articulo per alium annum, nisi legitime fuerint impediti, quo casu debeant alia pietatis opera peragere, etc. Dat. et actum Constantiæ in loco sessionis publicæ dicti Concilii X kal. Junii, Pontificatus nostri anno I » (1).

3. *Constitutio contra Wicleffi et Hussi hæreses.* — Lecta deinde est in sacro Patrum cœtu Constitutio Apostolica [1] jam ante VIII kal. Martias ad Wicleffi et Hus fœdas hæreses serpentes in Bohemia excindendas edita, atque archiepiscopis, episcopis fideique censoribus missa, ut ex descripta forma judicia Ecclesiastica in impios exercerent; ducitque exordium ab his verbis : *Inter cunctas pastoralis curæ sollicitudines;* deque studio tuendæ fidei orthodoxæ contra hæreticos prolocutus Pontifex, tristem conditionem temporum, quibus Bohemi impietatis laqueis se irretierant, ita deplorat : « Dudum plusquam omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus et dominiis, præsertim in regno Bohemiæ et marchionatu Moraviæ, ac locis et districtibus illis vicinis, adversus fidei Catholicæ dogmata et sanctæ matris Ecclesiæ traditiones, non solum contra unum, quinimo contra plura fidei Catholicæ dogmata insurrexerunt quidam hæresiarchæ circumcelliones, schismatici et seditiosi, luciferina superbia et rabie lupina evecti, dæmoniorum fraudibus illusi, de vanitate in idipsum, licet forent de diversis mundi partibus oriundi, convenientes, et caudas colligatas habentes, damnatæ videlicet memoriæ Joannes Wicleff de Anglia, Joannes Huss de Bohemia, et Hieronymus de Praga, qui utinam alios secum ad infidelitatis interitum non traxissent! Nam ubi hujusmodi pestilentes personæ perversa dogmata pertinaciter seminabant, in suæ doctrinæ pestiferæ primordio, prælati et alii judiciariæ potestatis regimina exercentes, tanquam canes muti non valentes latrare, nec ulciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos et dolosos, eorum lupinam rabiem truculentam statim, ut adstricti fuerant, canonice coercere, eosque de domo Domini corporaliter ejicere non curarunt; sed sacrilegam, falsam et perniciosam ipsorum doctrinam per longas moras negligenter convalere permiserunt, quam populorum multitudo, illorum opinionibus falsis decepta pro veris accepit, quæ diu mendaciter, perniciose ac damnabiliter seminaverunt, eisque credendo a recta fide cecidit turba multa, et errore devio involvitur, proh dolor! paganorum adeo, quod per diversa illarum eisdem convicinarum partium climata, oves Christi Catholicas hæresiarchæ ipsi successive infecerunt, et in stercore mendaciorum fecerunt putrescere.

« Quapropter generalis Constantiensis Synodus tantam fidelium et fidei orthodoxæ plagam et ruinam videns », et infra, « ad Omnipotentis

[1] Ext. apud Mart. tom. VIII. pag. 209. et in Actis Conc. Const. in sess. 45. sub fin. in Bullar. in Mart. V. Const. 1.

(1) Hoc tandem anno, die et mense ab annalista indicatis finis impositus est celebri illi Constantiensi Synodo, quæ luctuoso sedato schismati haud speratum gaudium orbi Christiano attulit. De ejus approbatione pro variis scriptorum studiis varie disceptatum est. Gallorum enim quidam nullam aliam confirmandi Concilii Bullam a Pontifice editam censent, quam quæ ab annalista hic ex parte recitatur et in Actis Concilii Constantiensis legitur; cum vero in ea Pontifex *ex Concilii sensu* Wicleffistas et Bohemos damnare se significet, hoc argumento demonstratum censent in ea Concilii approbatione nihil auctoritatis Martinum exhibuisse. Quoad vero hæreticorum damnationem latam a Concilio sententiam tanquam unum ex Patribus, non vero tanquam arbitrum supremum approbasse. Verum auctoritatis Pontificiæ Concilio superioris specimen ostendit Martinus cum ex Concilii Actis, ante assumptionem suam præstitis, alia quidem probavit, ea nempe quæ *in materia fidei conciliariter* decreta fuerant; alia vero reliquit in medio, nec auctoritate sua approbanda censuit, ut legitur in Actis sessionis XIV Concilii. Ex quo factum est, ut Constantiense Concilium ex parte tantummodo approbatum dixerit Binius in Notis ad idem Concilium. Et Niemii continuator ex mente utique virorum doctorum ætatis illius scripserit : « Quod quidem decretum generalium Conciliorum de tempore in tempus celebrandorum dominus Martinus recepit et per suam Bullam approbavit. Cætera vero ante ejus assumptionem facta quando fidem Catholicam concernebant, et non aliter, similiter recepit et auctoritate Apostolica comprobavit ». Quoad Bullam vero, de qua supra Cl. a Schelstrate in tractatu *de censu, etc., decretorum Constantiensis Concilii sessione quarta et quinta,* demonstravit longe diversam esse a Bulla, qua Martinus Concilium ex parte approbavit. Hanc vero Bullam Concilium confirmantem primum se e pluteis Vaticanis eruisse, atque orbi litterario communicasse blanditur, quam laudem illam inscius quidem et imprudens immerito usurpat Raynaldo, qui primus integram ferme exhibuit ad A. MCDXXV, 15. In ea vero Pontifex sententiam Concilii in hæreticos latam ita probat et confirmat ut « eadem Concilii decreta ejusdem scripti patrocinio communiat, supplendo quoque omnes defectus, si qui forsan propter solemnitas juris in procedendo non servatas intervenerint in eisdem ». Signatur Bulla « Constantiæ, VIII kal. Martii, anno primo ». Hæc sane omnia summam Pontificis auctoritatem in Concilium probant et demonstrant. MANSI.

Dei gloriam ipsiusque Catholicæ fidei ac Christianæ religionis conservationem, augmentum et animarum salutem et præservationem, eosdem Joannem Wicleff, et Joannem Huss, et Hieronymum, qui inter cætera de sacro Eucharistiæ sacramento, et aliis sacramentis Ecclesiæ, et articulis fidei aliter quam sancta Romana Ecclesia credit et tenet, et prædicat et docet, quamplurima temere et damnabiliter credere ac tenere, prædicare atque docere pertinaciter attentabant, velut hæreticos, et pertinaces ac obstinatos jam a communione fidelium separatos, de domo Dei corporaliter ejecit, et spiritualiter ejectos declaravit, et alia nonnulla circa præmissa utilia et salubria statuit et decrevit, per quæ alii, qui causantibus hæresiarchis eorumque falsis doctrinis hujusmodi, spiritualiter de domo Dei exierunt, per vias canonicas reducerentur ad semitas veritatis, etc. ».

4. Queritur plures in Bohemia et Moravia falsæ doctrinæ veneno corruptos Joannis Hussi et Hieronymi Pragensis supplicio ad pietatem non redactos, sed in desperationem actos præcipites perlegendis eorum Commentariis dare operam, Synodalibus decretis impie proculcatis: ad quos disciplinæ Ecclesiasticæ severitate coercendos Martinus, sacro assistante Concilio, dat mandata archiepiscopis et episcopis omnibus, sive re ipsa sacris Pontificalibus initiati, sive designati tantummodo sint, ut de Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, vel de baptismo, vel de sacra exomologesi ac de pœnis ad crimina expianda infligendis, aut de aliis sacramentis, fideique orthodoxæ articulis impie sentientes, aut hæresiarcharum Wicleffi, Hussi et Hieronymi libros damnatos servantes, vel extremos eorum vitæ actus commendantes laudibus, horumve studio et societate inquinatos hæreseos nota inurant, ac judicum ad merita supplicia tradant potestati. Ne vero amicitiæ aut naturæ in conjunctos propensionis causa indulgeretur hæreticis, qui e justa severitate erepti in perniciem animarum grassarentur, constitutæ sunt in eos, qui hæreticos acceperint occulueritve, eædem pœnæ : qui vero post pia monita, nefaria damnata secta, ad Ecclesiæ sinum redierint, ita severitatis vim sentiant, ut clementia temperetur. Jussi etiam sunt præsules monere vel adigere reges, principes, præfectos provinciarum, prætores urbium aliosque magistratus, ut hæreticos suæ ditionis imperiive finibus ejiciant, neque eos impiam doctrinam disseminare, aut versari in ædibus, vel mercaturam facere, vel consuetudine cum Catholicis uti patiantur : si denuntiati ejusmodi hæretici obierint, Ecclesiastica sepultura careant, eorumque bona fisco addicta sint : qui vero suspicione hæreseos aspersi fuerint, nisi rite eam deleverint, vel ad ipsam purgandam jusjurandum dare detrectarint, pœnis in hæreticos constitutis afficiantur : qui puros se ab ea labe ex segnitie demonstrare omiserint, percellantur anathemate ; cujus laqueis si excurrente anno integro solvi neglexerint, pœnis hæreticorum plectantur ; si quis hæresiarcharum pestiferæ doctrinæ in aliquot articulis dumtaxat temerariis, seditiosis vel pie non sonantibus reus extiterit, ex canonica lege mulctetur.

5. *Instaurata Bonifacii Constitutio de inquirendis hæreticis.* — Instaurata præterea Bonifacii VIII sanctione, quæ ab iis verbis orditur : *Ut inquisitionis negotium ;* reges, principes, prætores ac judices obsecrat Pontifex et Apostolico imperio obstringit, ut præsulibus fideique causarum cognitoribus, ad exercendas leges in hæreticos auxilio et opera non desint, reos in carceribus asservent, donec ab Ecclesiastico judice lata sit sententia. Ne vero quis ignorantiam prætexat, qui sint errores inducti a novis hæresiarchis, quive impietate contaminati censendi, neve judicium in hæreticos intermittatur, singulos errorum articulos in Bohemiam et Moraviam decernit transmittendos, ac præsules ipsius regni et marchionatus jubet ad exscindendas hæreses studiose incumbere, omnesque illarum infamia tactos suspicioneve aspersos, proposita anathematis interdictique censura, ad eam, tactis manu sacrosanctis Evangeliis et concepto Sacramento, diluendam, ac præsulibus ipsis, qui in hæresi radicitus evellenda in suis diœcesibus socordes fuerint, judicium ad tribunal Apostolicum, et exauctoramentum præsularis dignitatis intentat. Inserit deinde catalogum errorum Wicleffii, quorum primus est : *Substantia panis materialis, et similiter substantia vini materialis remanent in sacramento altaris, etc.* Sunt iidem articuli numero quadraginta quinque, quos a Sbinkone archiepiscopo Pragensi, et ab Academia ejusdem urbis, dum pietatis et scientiæ laude florebat, atque a Germanis regebatur, lapso ante decennio, censura notatos adduximus [1]; deinde conceptos iisdem verbis damnatosque in sessione octava a Synodo Constantiensi diximus. His erroribus subnectit Pontifex alios triginta a Joanne Hus fictos, vel e sententia Wicleffi haustos, quorum primus est : *Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum, etc.* Fuere ii antea a Concilii Patribus in sessione quintadecima censura notati [2], et a nobis recensiti [3] atque ideo jam repetendi non sunt visi. Formulam quoque urgendi hæreticos examine, ac discutiendæ, piine an impii sint, veritatis, suis verbis conceptam distinctamque in XXXVII capita proponit Pontifex, quam non afferimus, cum in Actis [4] Concilii et Bullario extet. Iis vero litteris ita adscripta est dies : « Dat. Constantiæ VIII kalendarum Martii, Pontificatus nostri anno I ».

[1] Anno Christi 1408. num. 69. — [2] Ext. in Actis Conc. Const. sess. 15. — [3] Anno Christi 1415. num. 41. — [4] Act. Const. Conc. sess. 45.

Hæc Martinus Apostolico ardore ad medicanda ferro putrida membra, ne reliquum Ecclesiæ corpus inficerent, sanciebat.

6. *Martini ad Bohemos litteræ parænetica.* — Sed creverat adeo hæreticorum numerus, et audacia, ut præsules judicia in hæreticos exercere in Bohemia non possent, cum ob ignaviam Wenceslai, procerum aut magistratuum potentia fulti non essent, imo trepidos Catholicos hæretici Neroniana persecutione jam vexare cœpissent : tanti fuit serpenti clanculum malo obviam non itum fuisse, quando opus fuerat. Cum igitur palam jam hæresis fureret, ac templa profanarentur, sacræ imagines violarentur, pellerentur Ecclesiastici, diriperentur sacræ opes, Catholici doctores necarentur : Pontifex sacrum bellum ad retundendos impios, religionemque ab eorum sacrilegis conatibus vindicandam indicere meditabatur : sed ab eo consilio Sigismundus Romanorum rex ex nimio in suos amore revocavit : ipse vero proceres Bohemos ad avitam orthodoxam fidem traducere blandis hisce litteris [1] est conatus :

« Dilectis filiis universis baronibus et armigeris regni Bohemiæ, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Gravis admodum, flebilis et horrenda querela nostras aures quotidianis clamoribus pulsat, quod etiam dolenter referre cogimur, quomodo relictis perversis dogmatibus per olim damnatæ memoriæ Joannem Wicleph et Joannem Husz, ipsorum sequaces superstites damnabiliter inservientes, ipsum regnum Bohemiæ hujusmodi perversis doctrinis et erroribus adeo infecerunt et pestifere impleverunt, quod jam fides Catholica et Evangelica disciplina ibidem, ubi hactenus summa veneratione et excellentissima devotione colebatur, fere famatur exstincta : imagines Crucifixi, beatæ Mariæ Virginis et aliorum sanctorum irreverenter franguntur, et comburuntur et impudice defœdantur : ritus et cærimoniæ, et alia ad cultum divinum pertinentia penitus contemnuntur, divina, heu ! profanantur, et ad profanandum clerici Catholici compelluntur : excommunicati et interdicti ad contemptum clavium tolerantur et foventur : rectores parochialium Ecclesiarum et alii beneficiati de beneficiis suis laicali potentia et crudeli sævitia opprobriose expelluntur; nonnulli etiam ex ipsis viris Ecclesiasticis variis injuriis lacessiti per laicos captivantur, exactionantur et crudelissime cruciantur ; spolia ubique per regnum supra clerum committuntur : census et redditus ipsorum de quibus statum suum tenere deberent, violenter auferuntur. Et (quod horrendum dictu est) Catholici prædicatores, et etiam certi magistri Catholicam fidem prædicantes et docentes, per cruciatus et tormenta Neronica persecutione fidem Catholicam, quam prædicaverunt et docuerunt, abjurare coguntur : prædicatores et doctores errorum prædictorum per eos foventur, et laicali potentia defenduntur. Imagines prædictorum Joannis Husz et Hieronymi hæreticorum condemnatorum, et festa celebrantur et venerantur : constitutiones frivolæ contra determinationem et decreta sanctæ matris Ecclesiæ, et præsertim de communione sub utraque specie, temerarie promulgantur, et nonnulli laici Catholici ad hujusmodi communicationem sub utraque specie suscipiendam manu sæculari sæpius constringuntur. Aliæ quoque molestationes, oppressiones, persecutiones et abominationes, quas lingua carnis exprimere, aut certe calamus vix posset describere, quales nec tempore Pharaonis, nec tempore paganorum persecutorum Ecclesiæ auditæ fuerunt, clero et populo Catholico inferuntur ; quas et audire aures piæ perhorrescunt, et referre singula, veluti fama et relatione crebra ad nos perducta didicimus, non valemus.

« Et quoniam nonnullos ex vobis, prout audivimus, eadem peste nefanda laborare cognovimus, gravius in animo conservamus (cruciamur), dum tales ac tanti viri, quorum progenitores semper veri pugiles fidei Catholicæ ac Ecclesiarum et cleri fortes defensores fuere, ad tantos errores et tyrannidem pervenerunt. Nos igitur, qui ex injuncto curæ pastoralis officio saluti cunctorum Christi fidelium providere disponimus, præcipue tamen ad fidem Catholicam, Christi, cujus licet immeriti in terra vices gerimus, sanguine dedicatam, defendendam etiam usque ad sanguinem tenemur, ad exstirpandum hujusmodi errores, et ad defensionem fidei accurata sollicitudine volebamus procedere, ut tenemur : sed assidua atque importuna charissimi in Christo filii Sigismundi Romanorum, etc. regis, qui pro unione sanctæ matris Ecclesiæ multos et gravissimos labores pertulit, interventione permoti, potissime vero consideratione ac intuitu regni insignis Bohemiæ, quod hactenus primum, ac Ecclesiæ Romanæ semper obedientissimum extiterat profitemur (prohibemur) a processu, exspectantes paterna pietate ipsorum reditum ad obedientiam, et errores suos corrigere, ad quod tenebantur ». Additæ preces, ut damnatæ ab Ecclesia doctrinæ virus propinatum ab impiis evomerent, atque ab injuriis Ecclesiis vel sacerdotibus inferendis se continerent. « Dat. Constantiæ VIII kalend. April., Pontific. nostri anno I ».

7. *Joannes Præmonstratensis apostata.* — Electi [1] ad pietatis cultum iis litteris non potuere Hussitæ, sed priora novis flagitiis cumularunt. Horum signifer Joannes Præmonstratensis Ordinis desertor, cum de Ecclesia sancti Stephani, in qua hæresim nefariis concionibus

[1] Ext. apud Cocl. l. IV. hist. Huss.

[1] Cocl. l. IV.

spargebat, detrusus esset, monasterium Carmelitarum invasit : ac tum hæretici ad religionis speciem singulis ferme diebus Eucharistiam per suas Ecclesias circumferebant : quas cum, crescente eorum numero, pauciores angustioresque esse prætexerent, in regiam, duce Nicolao ejus loci domino, unde Joannes Hus originem traxerat, irrupere, atque a Wenceslao, ut plures et ampliores traderet, contendere : quo populari motu territus rex in Vissegradensem arcem se recepit. Rebellioni religiosum specimen prætenderunt, liberam scilicet Evangelii prædicationem, pro qua tuenda sanguinem se profusuros litteris promulgarunt; de quibus Thomas Waldensis agit[1] (1).

8. *Legatus Apostolicus in Bohemiam et Hungariam missus.* — Ad vindicandam porro a tot tantisque impiorum injuriis religionem intentus Pontifex, soluta jam vigesima secunda Aprilis Synodo Constantiensi, cum Gebennam se contulisset, Joannem Dominici Ordinis Prædicatorum tit. S. Sixti presbyterum cardinalem, doctrina rerum sacrarum ac religione insignem, de quo jam ante a nobis mentio facta est, VI id. Julii, legatum in Bohemia et Hungaria creavit[2], amplissimaque ad reprimendam hæresim, quæ jam principes quoque ac præsules inficere cœperat, auctoritate communivit[3], ut judiciis persequeretur hæreticos, redeuntes ad sinum Ecclesiæ exciperet; tum ut Synodos cogere et si magistratus torperent, principes ad arma in impios concitare posset.

9. « Dilecto filio Joanni tit. S. Sixti presbytero S. R. E. cardinali, ac in regnis Hungariæ atque Bohemiæ et omnibus terris atque dominiis charissimis in Christo filiis nostris Sigismundo Romanorum et Hungariæ, et Wenceslao Bohemiæ regibus illustribus communiter vel divisim suppositis, Apostolicam salutem, etc.

« Levantes in circuitu nostræ mentis oculos et non absque maxima cordis nostri amaritudine recensentes, quod in regno Bohemiæ ac finitimis partibus, proh dolor ! præteritis et modernis temporibus per argumenta pestifera contra puritatem Catholicæ fidei, hostis humani generis procurante versutia, viperea dogmata, quæ tanquam cancer mentes mortalium serpere non desistunt, pestifere pullularunt per prædicationes nefarias, et articulos damnatæ memoriæ Joannis Wickleff hæresiarchæ, et sequacium malignantium ipsius, jugiter connitentium Christi fidelium mentes et corda seducere a veritate orthodoxæ fidei contra sacrosanctam matrem et universalem Ecclesiam sponsam nostram, in perniciem salutis æternæ multorum fidelium Christianorum, et (sicut lugubri insinuatione didicimus multorum fidei dignissimorum) etiam prælatorum et principum in partibus illis atque finitimis existentium et remotis, nisi celeriter atque salubriter ad reductionem animarum ad præfatæ Ecclesiæ unitatem ac fidelitatem et obedientiam, et coinquinatorum horrenda, ac perniciosa labe hæreticæ pravitatis, obstinatorumque proterviam ex agro militantis Ecclesiæ radicitus exstirpandam opportunis remediis occurratur, non solum per regnum et partes illas, sed alias sic debacchatur, et furit hujusmodi labes, impellente satore zizaniæ, quod innumerabiles orbis partes in confusione præfatæ orthodoxæ fidei præcipitabiliter et inexterminabiliter secum trahent : et supremis exoptantes affectibus, ut in regno et partibus illis et aliis resurgant desiderabilis pax et quies et cultus præfatæ fidei orthodoxæ, incrementis salutaribus animarum salus et corporum coalescant; eoque diligentius veniant in præmissis apponenda remedia, nec minus præcavenda discrimina, quo plures ad morbum causas et incrementa pestifera videtur in dies ad infectionem mentium Christianorum pater ille malignantium seminare; ecce ad te, quem potentem quidem opere et sermone, in magnis expertum, et arduis eximiæ circumspectionis industria, claritate scientiæ, probitate ac fidelitate, et morum elegantia probatum, divinarum humanarumque rerum notitia, ac gerendarum rerum experientia, maturitate et altitudine consilii insignitum; in cujus affectibus geritur, prout indubitanter tenemus, exstirpare hæreses, veritatem Catholicæ fidei labefactatis et coinquinatis hæretica coinquinatione multorum mentibus sacris tuis eloquiis inserere, et oberrantes ac devios hujusmodi ad veritatem Catholicæ fidei, et unitatem ipsius Ecclesiæ nostramque et Sedis præfatæ fidelitatem et obedientiam revocare atque reducere salutaribus argumentis, et ad veram pacem et concordiam cunctos dissidentes reducere, et universa dissidentia in pacis pulchritudine commutare, et sic oberrationes hujusmodi in perfidia suæ malignitatis per sedulos nuntios, justitia mediante, compescere omnibus viis et modis, ut eorum malignitas persecutione qualibet tam juris quam facti, modis omnibus prosternatur, licet tuæ circumspectionis præsentia nobis, et apud nos Ecclesiæ universali perutili, careamus inviti, nostræ convertimus deliberationis intuitum pro tuarum consideratione vir-

[1] Wald. tom. I. l. II. art. 3. c. 70. — [2] Mart. l. I. Ep. cur. p. 185. — [3] Ib. p. 133.

(1) Hæreticorum motus in Bohemia et Nicolai de Hus furentem insaniam ac demum secessio Wenceslai in arcem, non quidem Wissegradensem, ut scribitur in Annalibus, sed *in novum castrum unum milliare a Praga distans*, teste omnium locupletissimo Byzynio in Diario ; hæc, inquam, omnia idem Byzynius cum sequenti anno 1419 conjungit ; cujus testimonium, utpote oculatum et hac in re non suspectum, Waldensi et Coclæo præferendum esse nemo prudens negaverit. MANSI.

tutum tibi a Domino in abundantia concessarum; te tanquam pacis angelum de fratrum nostrorum consilio ad regna Hungariæ atque Bohemiæ, et terras, ac dominia ipsis Sigismundo Romanorum ac Hungariæ ratione coronæ Hungariæ, necnon Wenceslao Bohemiæ regibus illustribus supposita, et eorum jurisdictioni subjecta, Apostolicæ Sedis legatum in præsentiarum, ut in ipsis evellas et destruas, dissipes et disperdas, ædifices atque plantes, deformata reformes, indirecta dirigas, corrigenda corrigas et convertas aspera in vias planas, ac deviantes ad semitam reducas veritatis, ac statuas in nomine Domini, prout cælestis gratiæ infusio tuaque tibi providentia ministrabunt, providimus destinandum; firma tenentes fiducia, quod actus tuos dirigente, qui novit prava in directa, et aspera in vias planas convertere, per tuæ circumspectionis industriam periculis et discriminibus, quæ ex dogmatizationibus, hæresibus, divisionibus, perversitatibus, inobedientiis, schismatibus atque guerris in regnis, terris et dominiis supradictis, procurante pacis æmulo, exortis evenerunt seu de certo possent verisimiliter evenire, poterit laudabiliter obviari, necnon oberrantium et indevotorum hujusmodi reductio, exstirpatio hæresum, ac schismaticæ pravitatis obstinatorumque contra eamdem fidem Catholicam fieri, observantia censuræ, et reintegrationis libertatis, et immunitatis Ecclesiasticæ, relevatio Ecclesiarum et locorum Ecclesiasticorum oppressorum, pauperum defensio, animarum salus, tranquillitas corporum, ac pacis desideranda tranquillitas regni et partium prædictarum, inspirante Altissimo, ad effectum saluberrimum deducentur, eidem circumspectioni tuæ inter quascumque personas Ecclesiasticas et sæculares cujuscumque status, habitus seu conditionis existant, etiamsi regali, reginali, pontificali aut quavis alia Ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant, regnorum et partium prædictorum, vel alterius earumdem bonum pacis et concordiæ reformandi, hæreticos et schismaticos, abjuratis prius per eos, et eorum quemlibet hæresi ac schismate, in forma Ecclesiæ consueta recipiendi, et ad gremium ejusdem Ecclesiæ ac Sedis Apostolicæ, nostramque fidelitatem, devotionem et obedientiam reducendi, et reintegrandi: ac etiam absolvendi et liberandi, si hoc humiliter petierint, prædictos et quemlibet ipsorum per eamdem circumspectionem tuam receptorum, ab omnibus et singulis culpis, criminibus, processibus et delictis, fautoriis, rebellionibus, schismatibus, hæresibus et criminibus læsæ majestatis, et aliis quibuscumque per eos, aut eorum aliquem quibuscumque loco vel tempore usque in diem absolutionis per eamdem circumspectionem faciendi quomodocumque aut qualitercumque per se vel alios dictis, factis, dicto, facto, assensu vel opere quomodocumque aut qualitercumque commissis vel perpetratis, cujuscumque qualitatis vel speciei, etiamsi maxima fuerint, et in generali remissione, nisi de eis specialis mentio in Apostolicis litteris facta fuerit, non veniant, etc. Dat. Gebennis VI id. Julii, Pontificatus nostri anno I ».

10. *Sigismundi nimia clementia malum auget.* — Commendatus est cardinalis legatus præsulibus ac viris principibus Bohemis et Hungaris; quibus causas exposuit, ob quas Joannes in ea regna ab Sede Apostolica legaretur: « Pro nonnullis, inquit, nostris et Ecclesiæ Romanæ arduis negotiis, et pro incremento divini cultus, exstirpatione hæresum, et tutela fidei orthodoxæ, et reductione oberrantium ad ovile Dominicum, et pro quibusdam aliis urgentibus causis, ac pro pace et tranquillitate dictorum regnorum, et partium subditorum, necnon dominorum et principum, et justitia populorum. Dat. Gebennis V id. Julii anno I ».

Profectus ille in Bohemiam adeo in impietate hæreticos obfirmatos comperit [1], ut cum occlusis verbo salutis auribus vique adhibita homines pios ad scelus cogerent, Sigismundo regi Romanorum significarit, convertenda in Bohemiam illius arma ad ruentem Catholicam rem tuendam confirmandamque. Sed is, pro insito in Bohemos amore, illos mollioribus studiis ad obsequium Ecclesiæ revocandos ratus, fundendo sanguini temperandum constituit. Contrarium omnino necessarium Constantiensis Synodus censebat, in qua Joannes Gerson [2] superiore anno hoc dabat consilium: « In expugnatione tali proficere videretur, quod serenissimus rex Romanorum invocatus a sacro Concilio acciperet factum illud prosequendum et terminandum, sicut et alias hæreses in Bohemia, cum potentia etiam brachii sæcularis; attento præcipue, quod præsens fuit, et est in Concilio, ubi facta sunt decreta in hac parte; attento præterea, quod in regno fratris sui, et cujus est successor, hæc hæresis habet exordium, et nisi provideatur, serpet in longinquum ». Non falsus vates fuit Gerson: Sigismundi enim in Bohemos hæreticos nimia pietas crudelis admodum extitit, cum mox putridarum partium pestiferum virus ad sanas serpserit Bohemiamque universam invaserit; quod postea nobis lugendum erit. Nunc ad Pontificias curas in aliis hæresibus abolendis narrationem traducamus.

11. *Fraticellorum reliquiæ in Italia.* — Excisæ nondum erant, post tot impensos a Pontificibus Martini prædecessoribus labores, reliquiæ Fraticellorum sectæ, de quorum exordiis plura jam ante a nobis dicta sunt: latuerant quippe eo fa-

[1] S. Anton. III. p. tit. 23. c. 11 et 53. Leander l. III. de viris illustr. Ord. Præd. in Joan. Dominic. — [2] Jo. Gers. tom. I.

citius, ac simplicium animas proclives ad religionem deludebant, quo pietatis externam speciem præ se ferebant : in quos Pontifex severitatis animadversionem adhiberi jussit [1], datis hisce ad præsules fideique censores litteris :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, necnon dilectis filiis hæreticæ pravitatis inquisitoribus ubilibet constitutis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Nuper, ex nonnullorum relatione ac etiam fama publica referente, ad nostrum pervenit auditum, quod secta abominabilis quorumdam hominum malignorum, qui a vulgo *Fratres* de opinione seu *Fraticelli* communiter nuncupantur, a diu in provincia Romana et nonnullis aliis partibus diversis insurrexit, qua, satore zizaniæ inimico humanæ naturæ Belial promovente, quasdam pravas et a fide Catholica devias et hæreticas opiniones, falsumque dogma atque mortiferum, vigente (proh dolor)! in Ecclesia schismate, nunc Dei pietate sedato, nisi sunt et nituntur pestifere et pertinaciter dogmatizare, asserere et defendere, multas Christi fidelium animas sophismaticis coloribus hæretico more, diabolico laqueo innodantes, antiquam hæresim et damnatam in ipsa Ecclesia, in eorum ac fautorum defensionem et receptatorum animarum damnationem et interitum propagando ; quodque ne iidem *Fratres* sive *Fraticelli* per locorum diœcesanos aut inquisitores hæreticæ pravitatis, suum volentes in eos exercere officium, pœna condigna plectantur, ad quorumdam dominorum temporalium curias se transferentes, eorum se muniunt auxilio, ac diœcesanis et inquisitoribus prædictis minas et injurias graviaque opprobria inferri faciunt et procurant ; propter quod diœcesani et inquisitores prædicti in eos libere non valent suum exercere officium, ac exinde hæresis prædicta in perditionis successit augmentum.

« Nos igitur attendentes quod non potest arbor mala bonos fructus facere, et falsi prophetæ in vestimentis ovium gradentes, intrinsece autem lupi rapaces, cum puritate et mansuetudine cum ipsis ovibus absque eorum detrimento nequeant conversari, cupientesque, prout ex injuncti Apostolatus obligamur officio, ne hujusmodi hæresis et dogma per ipsorum tolerantiam Fraticellorum peramplius Christi gregem inficiat, totis nisibus obviare : vobis et vestrum cuilibet sub interminatione divini judicii auctoritate Apostolica tenore præsentium committimus et mandamus, quatenus, vos et vestrum quilibet, etiam extra suam diœcesim vel terminos inquisitionis officii sibi commissi, in Fraticellos prædictos illorumque receptatores, fautores et defensores utriusque sexus cujuscumque dignitatis, status vel conditionis, etiamsi pontificalis vel regalis existant, etiam alias vobis non subditos, et eorum quemlibet inquisitionis officium auctoritate nostra exercentes, in eos procedatis, etc. Datum Mantuæ XVIII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno I ».

12. *Ad Petri e Luna pertinaciam emolliendam, omnia adhibent rationum et precum momenta ejus pseudocardinales.* — Non minus studii a Martino ad vetusti schismatis reliquias exscindendas adhibitum est. Agebat Paniscolæ Petrus e Luna una cum quibusdam pseudocardinalibus atque episcopis, populosque a Romanæ Ecclesiæ conjunctione retardabat : ad cujus infringendos conatus Pontifex ineunte anno Alamannum cardinalem, Concilii Constantiensis consensu, ad Aragoniæ, Valentiæ, Navarræ ac Balearium regna legatum [1] misit, amplissima ei tributa auctoritate.

Defessi diuturni schismatis calamitatibus erant Aragones, extremoque superiore anno pertinacissimum antipapam adegerant, ut ab alendo schismate absisteret, iterumque reliqui ejus pseudocardinales ipsum VIII Martii rogarunt [2], ut positis Pontificalibus ornamentis Constantiam mitteret oratores, tolleretque offensionem publicam, quam in Ecclesia alebat ; atque ab illo impie jactante hujusmodi offensionem spernendam veluti a Pharisæis acceptam, non parvulis datam, hoc responsum [3] elicuerunt : « Respondet quod nedum papa, sed quicumque alius prælatus non obligatur propter prætensum scandalum cedere, quia notorie apparet hoc scandalum non fore pusillorum, sed Pharisæorum et schismaticorum et aliorum infidelium præcisorum ». Et infra : « Plures cum papa tenent contrarium : quamvis sola papæ opinio sufficeret et esset omnibus aliis præferenda. Præterea quis intelligens dubitat, quin unio Ecclesiæ per modum, qui petitur, esset non clara, sed obscura, non secura, sed dubia, non brevis, sed nulla ? » Coarguerunt phanaticum ejusmodi errorem ejus sectatores, ac superiores preces, adductis multis gravisimisque sententiis, et argumentis, ac rationibus quæ ipsos permoverant, repetierunt [4] :

« Attendunt enim quod cum schisma, proh dolor ! antiquatum, quod fere jam per quadraginta annos duravit, verisimiliter attentis occurrentibus, tolli non possit nisi per vestram cessionem, sanctitas vestra ex debito pastoralis officii ad ipsam cessionem tenetur, attestantibus hoc sacris canonibus et dictis sanctorum Patrum clarissimis et exemplis, e quibus sequentia dicta magni Augustini, quæ vestræ sanctitati ignota non reputamus, brevitatis intuitu de præsenti sufficiat texuisse. Ait enim doctor beatus

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 261.

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 62. — [2] Tom. II. de schism. p. 82. et Cod. Ms. card. Barb. — [3] Eod. tom. II. p. 83. — [4] Ibid. p. 93.

in lib. II contra Cresconium : « Nec episcopi « propter nos sumus, sed propter eos, quibus « verbum et sacramentum Dominicum ministra- « mus ». Et infra : « Denique nonnulli sancta humilitate præditi viri propter quædam in se offendicula, quibus pie religioseque movebantur, episcopatus officium non solum sine culpa, verum etiam cum laude deposuerunt. Idem etiam Augustinus in libro gestorum cum Emerico : « Pro pace Christi episcopi esse debent « aut debent non esse », et subdit : « Quid dubi- « tamus Redemptori nostro sacrificium istud « humiliter offerre ? An non ille de cœlis in « membra humana descendit, ut membra ejus « essemus ? Et nos, ne ipsa membra crudeli di- « visione lanientur, de cathedris descendere « formidamus ? Propter nos sufficit quod Christi « fideles et obedientes sumus ; hoc ergo semper « simus : episcopi autem propter Christianos « populos ordinamur. Quod ergo Christianis « populis ad Christianam pacem prodest, hoc « de nostro episcopatu faciamus ». Et infra : « Propter nos debemus esse quod vos. Quis « debes esse tu ? (cuicumque loquor vestrum) « Christianus, fidelis, obediens : hoc tu propter « te, hoc et ego propter me. Quod ergo tu pro- « pter te, et ego propter me, semper esse debe- « mus. Quod autem sum, propter te sum, si tibi « prodest ; et non sum, si tibi obest ». Et infra subdit : « Si servi utiles sumus, cur Domino, « contemptis æternis lucris, pro nostris tempo- « ralibus sublimitatibus invidemus ? Episcopa- « lis dignitas fructuosior nobis erit, si deposita « gregem Christi magis collegerit, quam retenta « disperserit ». Paucisque interjectis : « Si cum « voto retinere episcopatum meum, dispergo « gregem Christi, et quomodo non est damnum « gregis honor pastoris » ? Et infra : « Nam qua « fronte in futuro sæculo promissum a Christo « sperabimus honorem, si Christianam in hoc « sæculo noster honor impedit unitatem » ? Idem Augustinus in Epistola ad Castorium : « Longe « est quippe gloriosius episcopatus sarcinam « propter Ecclesiæ vitanda pericula deposuisse, « quam propter regenda gubernacula susce- « pisse ; ille quippe se honorem digne accipere « potuisse demonstrat, qui acceptum non defen- « dit indigne ». Hæc ille.

13. « Ecce, pater beatissime, ex dictis mirabilis Augustini, quæ cardinales prædicti reverenter vestræ offerunt sanctitati, quod Romanus Pontifex tanto plenius servare tenetur, quanto in dignitate sublimiori et statu perfectiori existens, Deo strictius aliis episcopis obligatur. De exemplis autem post illa, quæ per Augustinum generaliter dicta sunt, sufficiat exemplum beati Gregorii Nazianzeni patriarchæ Constantinopolitani, cujus, teste Ruffino, nec vita aliquid probabilius et sanctius, nec eloquentia clarius et illustrius, nec fide purius et rectius, nec scientia plenius et perfectius inveniri potest : qui solus fuit, de cujus fide nec dissidentes quidem inter se, ut fieri solet, partes et studia disputare potuerint ; sed id obtinuit apud Deum et Ecclesias meritis, ut quicumque ausus fuerit doctrinæ ejus in aliquo refragari, ex hoc ipso quod ipse sit magnus hæreticus arguatur : manifestum namque indicium est non esse rectæ fidei hominem, qui in fide Gregorio non concordat ; iste, inquam, talis et tantus fuisse dicitur, ut de ipso iterum scribatur, quod brevi tempore tantum ad emendandum populum vetustis infectum venenis profecit, ut tunc primum Christiani sibi fieri viderentur, et novellam lucem veritatis aspicere, cum religionis doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis, ne videretur ab eo discipulis aliquid imperari, quod prius ipse non fecisset : sed ubi gloriam consecuta est invidia, obniti quidam, et propositionibus minus sanis uti cœpere, ut ipso ad propria remeante alius ordinaretur episcopus : quod ille susurrari tantum et sub dente sentiens ruminari, ipse profert, quod nullus eidem audebat dicere : « Absit, inquit, ut mei causa simul- « tas in Dei sacerdotibus oriatur : Si propter me « est ista tempestas, tollite et mittite me in « mare, et desinet a vobis quassatio ». Hæc dicens vir gloriosissimus cessit patriarchatui, et regressus est ad propria. Item, beatissime pater, quod sanctitas vestra ex debito pastoralis officii renuntiare teneatur, determinationibus potest probari doctorum solemnium, qui super jure canonico scripserunt : ad quam quidem cessionem etiam vestram sanctitatem adstringit, quod illam juravit, obtulit et bona fide promisit, ut in præsentata cedula enarratur, quæ quidem adjectio fidei pro juramento reputatur in jure. Attendunt etiam cardinales prædicti, quod, ex quo in practicis super via cessionis hactenus per eamdem sanctitatem oblatis, non concordat congregatio Constantiensis, tenetur dicta sanctitas ex debito pastoralis officii pro sedando schismate et reducendo ad veram unionem sub bono capite majorem partem Christianitatis, quæ vos et prædecessorem vestrum non reputavit veros Romanos Pontifices, sed intrusos, condescendere ad aliam practicam, in qua dicta congregatio cum ejusdem sanctitate concordet, et quæ sit observabilis sine offensa divina, cujusmodi videtur esse indubie practica per dictos supplicantes et consulentes aperta in sua cedula antedicta, etc. ». Multis interjectis verbis orant, ut offensionem schismatis universis Christi fidelibus allatam amoveat ; tum subdunt :

« Attendat et recolat illa, quæ per ambassiatores serenissimorum regum et principum obedientiæ suæ, ex eorum parte fuerunt pluries eidem sanctitati in scriptis intimata, et etiam quæ per suos fideles prælatos et alios probos viros sæpissime supplicata fuerunt : et super

dicto scandalo exarata. Quo (prout verum est) præsupposito, ad consulendum, supplicandum et requirendum dictam purgationem faciunt exempla præterita : nam, ut legitur in Chronicis, papa Damasus primus accusatus de adulterio, se coram Concilio purgavit : papa Sixtus Tertius accusatus de crimine se purgavit coram Concilio : papa Pelagius I inculpatus de exilio et morte Vigilii, se purgavit coram omni populo atque clero. Papa Leo III cui crimina opponebantur, quia nullus inventus fuit probator legitimus, ab objectis criminibus se purgavit. Nec est curæ præsentis an dicti Romani Pontifices necessario se purgaverint, an de honesto, quia utroque casu imminentibus scandalo, infamia et suspicione prædictis, justæ supplicationi bene et utiliter consulitur, et sancte requiritur fieri in generali Concilio purgationem prædictam, et maxime vestra sanctitate, quia fautoria inveterati schismatis et turbatio unionis Ecclesiæ ad fidem pertinere videtur ».

14. *Pseudocardinales Petri e Luna ad Martinum transfugiunt.* — Ita nitebantur pseudocardinales Petri e Luna abrumpere schismatis laqueos, quibus irretiti tenebantur. At perfidus antipapa, cum, propositis pœnis gravioribus, Pontificii fastigii insignia ponere juberetur, impudenter respondit [1], habiturum se colloquium cum Martino, si vera essent, quæ de ejus humanitate et integritate ferebantur. Itaque, cognita illius pertinacia, ad Ecclesiæ castra transfugere, quos hoc anno Martinus, exarato Gebennæ prima Augusti die Diplomate, vero honore ac jure cardinalitio affecit [2] : erant ii Joannes Murillus abbas Montis Aragonum tit. S. Laurentii in Damaso presbyter, Carolus de Urries S. Georgii ad Velum aureum, Alphonsus Carillus S. Eustachii, Petrus Fonseca S. Angeli diaconi cardinales. Contulere vero ii se in Italiam, atque a Martino benigne excepti sequenti anno fuerunt (1). Desertum etiam fuisse Petrum e Luna a S. Vincentio [3] Ferrerio antea vidimus, cum antipapatu se abdicare recusaret ac salubria omnia monita respueret. Cæterum Martinus, ut illius audaciam contunderet, Almano tit. S. Eusebii presbytero legato cardinali provinciam dedit, sicuti superius dictum est, ut ex decretis Concilii in eum eique adjunctos animadverteret [1], armorumque fœdera cum principibus iniret [2] : tum, datis Gebennæ VI id. Augusti litteris [3], potestatem ei fecit, ut sacerdotia, quæ in Paniscolensi agro post latam Synodicam in Petrum e Luna sententiam vacarant, Catholicis clericis conferret.

15. *Alfonsus rex antipapæ pertinaciam fovet.* — Spernentem censuras ac Synodi Pontificisque decreta antipapam Apostolicus legatus facile perdomuisset armis, nisi Alphonsus Aragonum rex (qui suasoriis tantum verbis pervicassissimum hominem hortari, ut legibus pareret, contentus erat) legati ejusdem studia, cui frangendæ perfidi hominis contumaciæ munus injunctum erat [4] disturbasset : qua de re gravissimas querelas a Martino postea effusas audituri sumus. Nec deerant in reliqua Hispania, qui pseudopontificis pertinaciam tribuentes constantiæ de Concilii Œcumenici decretorum auctoritate detraherent : inter quos nonnulli pseudomonachi Burgenses blandis sed impiis susurris Christi fideles subornare nitebantur : quos Pontifex ab episcopo Burgensi meritis pœnis compesci jussit [5]. Eadem vesania acti quidam Scoti, spreta Synodo Œcumenica Constantiensi antipapæ adhærebant. Ad quos in sinum Ecclesiæ reducendos, Grittinus Roffensis episcopus et Finlaus Ordinis Prædicatorum theologus renuntiati [6] fuerunt Apostolicæ Sedis internuntii.

16. *Sigismundus rex optime de Ecclesia meritus.* — Hæc erant Martini ad schismaticos a Christi grege aberrantes ad saniora consilia traducendos ardentissima studia, quæ proximis annis constanter exercuisse visuri sumus. Nunc addemus Pontificem, ut gratiam rependeret Sigismundo regi Romanorum, qui tot labores ad removendum ab Ecclesia schisma susceperat, maximosque fecerat in variis peragendis itineribus sumptus, cardinalium et præsulum nationis Germanicæ consensu ipsi annuas Treverensis archiepiscopatus ac Basileensis et Leodiensis episco-

[1] Surit. l. IX. c. 69. — [2] Felix Contel. in Elench. cardd. — [3] Ranzan. l. II. c. 2.

[1] Mart. l. I. Ep. cur. p. 67. — [2] Ibid. p. 86. — [3] Ibid. p. 155. — [4] Ibid. p. 86. — [5] Ibid. p. 220. — [6] Ibid. p. 87, 89 ad 95.

(1) Secessionem hanc cardinalium quatuor a Benedicto non uno tempore et consilio adornatam existimo. Oratores enim Academiæ Coloniensis in Epistola XXXIX. inter vulgatas a Martene Anecdot. to. II. col. 1695, quam Februario mense datam, quanquam ibi non legitur, compertum habeo, hæc de secessione cardinalium scribunt : « In profesto Purificationis B. Mariæ fuit celebrata missa de Spiritu sancto propter nova certa recepta de Hispania, quod omnes reges Hispaniæ derelinquunt Petrum de Luna, et obediunt domino nostro Apostolico ; et illi prælati cardinales et alii qui adhærebant dicto Petro omnes dimiserunt eum, tribus demptis ». Sermonem hic esse de cardinalibus tribus qui Benedicto fideles perseverabant, vix dubito. Igitur si dein quatuor secessisse memorantur, illud consequatur oportet, quartum illum recens et post tempus scriptæ ejusdem Epistolæ ad purpuram accitum fuisse. In additione ad Niemium, vulgata ab Eccardo inter historicos med. ævi, narratur Petro de Luna adhæsisse duos reliquos cardinales « unum Carthusiensem et alium qui dicebatur dominus Julianus de Dobla ». Sed cardinales nullos tunc remansisse Benedicto seu Petro de Luna suspicor ; atque ita demum omni cardinalium satellitio destitutum perseverasse illum credo usque ad annum 1424, quo tandem, in ipso vitæ exitu constitutus, cardinales quatuor renuntiavit, inter quos recensetur Julianus tituli XII Apostolorum, qui forte idem erat Julianus de Dobla, de quo Niemii continuator. Quatuor hos cardinales et alios præterea nullos moriens eodem anno et mense Benedictus reliquit, ex quo non inani conjectura deducimus omnes Benedicti cardinales secessionem ab illo adornasse, ac falli continuatorem Niemii, qui superfuisse duos scribit. Quæ hucusque de cardinalibus in obitu Benedicti creatis commentati sumus, narrat Joannes de Thurena unus ex quatuor illis cardinalibus Benedicto superstitibus in litteris ad comitem Armoniaci datis, vulgatisque e Martene Anecdot. to. II. col. 1714, etc. MANSI.

palium decumas concessisse, quem etiam hoc elogio exornavit[1] : « Præclara devotionis et fidei tuæ serenitatis, (Sigismundum alloquitur,) merita quibus erga Deum et universalem Ecclesiam sanctam suam gloriosissime, præsertim erga unionem ejusdem Ecclesiæ cunctis Christi fidelibus supremis desideriis exoptandam, per multa jam tempora, curis vigilibus et continuis, non sine magnis etiam personalibus laboribus ac expensarum profluviis sedulo, prout cognovimus operum ab effectu, mirifice claruisti, et in dies erga pacem et tranquillitatem ipsius Ecclesiæ, ac statum nostrum pariter et honorem, ac Romani culmen imperii clarere dignosceris, attenta meditatione pensamus menteque revolvimus, divina superillustrante clementia per interventum etiam tuorum regalium ac salutarium operum jam tandem in eadem Ecclesia affectum unionis hujusmodi in tanto rerum turbine præter mortalium spem contigisse divinitus. »

17. *De Græcis Ecclesiæ gremio restituendis agitur.* — Affulsere Græcorum ad Ecclesiæ Romanæ gremium, exciso veteri schismate, sumptæ revocandorum spes, habita plura cum Emmanuele imperatore ea de re oratorum opera colloquia, ut Martinus[2] testatur : quam etiam Græcorum cum Romana Ecclesia conjunctionem Josephus patriarcha exspectabat, cum pateret Græciam omnem in Turcarum potestatem redigendam, nisi composito vetere de religione dissidio Occidentalium arma auxiliaria in illos verterentur. Quod perspiciens imperator iniit[3] consilia, ut filii sui affinitatem cum regibus et principibus Romanæ Ecclesiæ conjunctis contraherent, quo facilius Græci pristinam cum Latinis concordiam redintegrarent, consultusque de ea re Pontifex amanter id concessit, modo Latinis fœminis Latino ritu in Græcia vivere permitteretur, datis hisce ad Constantinopolitanæ regiæ principes litteris :

« Martinus, etc. Dilectis filiis nobilibus viris Joanni, Theodoro, Andronico, Constantino, Demetrio et Thomæ filiis charissimi in Christo filii Manuelis imperatoris Constantinopolitani illustris, salutem, etc.

« Nostræ professionis Apostolicæ et pastoralis sollicitudinis vigilantiam, summa ope niti decet, ut ad exemplar Pastoris æterni, cujus sua indulgenti bonitate vices gerimus in terris, omnium saluti consulere, omnibus prodesse, cunctis in visceribus charitatis affici, singulorum infirmitatibus compati, spiritualiter mederi possimus ; sed maxime ad domesticos fidei, juxta beati Pauli doctrinam, bonum operari et eorum omnium prosequi reductionem et salutem vehementer exoptamus, qui Christiano nomine et professione gloriantur : unde graviter et cum magna cordis acerbitate ferimus vastas Græciæ depopulationes, jacturas et discrimina desolationis illius excellentis imperii et celeberrimæ portionis Ecclesiæ, apud quam floruit dudum sapientia, viguit militare robur et decus, sed (quod præstat omnibus) emicuit et præfulsit Christiana religio.

« Volentes itaque quantum cum Deo et nostra honestate poterimus ad ea condescendere, quæ vetustæ divisionis Græcorum ab obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ fomenta tollere, et totius schismatis illius exstirpationi salubriter cooperari videntur ita, ut non sit deinceps, sicut nec esse debet, differentia Latini et Græci, sed omnes in uno grege Dominico in eodem ovili, quod est Ecclesia, sub eodem pastore vicario Jesu Christi, militare Deo possint, et unanimes ambulent in domo Dei cum consensu ; quapropter annuendum censuimus devotioni charissimi in Christo filii Manuelis imperatoris Constantinopolitani illustris patris vestri, qui pro faciliori et magis accommodo reductionis antiquæ, pacis medio et reconciliatione mutua cunctarum Christum colentium religionum, nobis humiliter supplicavit, quatenus vobis filiis suis et cuilibet vestrum cum mulieribus, fidei ac devotionis et obedientiæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matrimonia contrahendi liberam indulgeamus facultatem, cum præsertim serenitatem suam ad hoc saluberrimum pacis opus vehementer affectum esse noverimus, et de vestris nobilitatibus bonam gerimus in Domino fiduciam, quod ad paternæ devotionis imitationem vestris in diebus prosperabitur opus tantæ salutis et felicem sortietur præstolatæ pacis et unionis effectum ; cum præterea multorum conditionem et mores illarum regionum cognoscentium relatione fide digna fuerimus informati, qoud attentis rerum qualitate et præsentium dispositione temporum, taels matrimoniorum contractus, summe possent prædictæ reductioni conferre : unde vobis et cuilibet vestrum cum ipsis mulieribus, in devotione ac fide ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ nobis et Apostolicæ Sedi obedienter subjectis, ut præfertur, matrimonia contrahendi liberam tenore præsentium concedimus facultatem : volentes tamen, quod ipsæ mulieres fidem, cultum et obedientiam ipsius sanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ, semper observare teneantur, et sub nostra et Apostolicæ Sedis reverentia et devotione permaneant, ac sine legis divinæ vel orthodoxæ fidei præjudicio, aut contumelia Salvatoris : relaxantes omnes pœnas et cætera, quæ prædictis contraire possent, vel quomodolibet obviare Constitutionibus Apostolicis, decretis Conciliorum generalium et aliis nonobstantibus quibuscumque. Nulli ergo, etc. Dat. Constantiæ VIII idus Aprilis, Pontificatus nostri anno I.

18. *Privilegia confirmantur regi Poloniæ de Ecclesiæ merito.* — Eximiam Wladislaus Poloniæ

[1] Mart. l. I. Ep. cur. p. 58. — [2] Lib. id. p. 10. — [3] Lib. VIII. Ep. cur. p. 33.

rex in conciliaanda cum Romana Ecclesia Græcorum conjunctione operam navavit, cui a Martino actæ gratiæ. Idem etiam pietate et militari gloria spectatissimus rex plura bella cum infidelibus gesserat, nec modo eorum impetus retuderat, verum fidei etiam orthodoxæ limites amplificarat : ac Sagniaccas populos ad baptismalia sacra pellexerat : cumque ab Romanis Pontificibus, nondum exstincto Avenionensi schismate, decoratus fuisset amplissimis prærogativis, eas a Martino confirmari flagitavit, cujus votis Diplomate Apostolico indultum est.

« Martinus episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

« Justis et honestis supplicum votis libenter annuimus, illaque favoribus prosequimur opportunis. Sane petitio pro parte charissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Poloniæ illustris, nobis super exhibita continebat ; quod, cum olim ipse in Christianitatis finibus constitutus contra gentes Barbaricas et Christiani nominis inimicas et etiam infideles pro incremento et propagatione orthodoxæ fidei quandoque bella moverit, et nonnunquam fructosissimis studiis curisque vigilibus, persuasionibus et inductionibus variis ac modis omnibus, regalem ejus potentiam excitaverit, ut plerique ex illis ad ovile Dominicum se converterent, et ad conversionem aliorum hostium hujusmodi, etiam et Græcorum, et totius Orientalis sectæ, ut universali Ecclesiæ Catholicæ se uniant et conjungant, operam sedulo impenderit efficacem ; et propterea a felicis recordationis nonnullis Romanis Pontificibus in eorum obedientiis habilis, nonnulla privilegia, gratias et indulta pro tranquillitate et statu sui regni suoque pariter et honore, de speciali gratia promeritus fuerit hactenus obtinere ; et cupiat ab intimis, ex quo divina clementia in personam nostram pacem et unionem præfatæ Ecclesiæ dignata fuit nostro tempore de throno suæ ineffabilis potentiæ misericorditer elargiri ; hujusmodi privilegia, gratias et indulta auctoritate nostra ac per nos generaliter confirmari pro parte ipsius regis, nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus habentes statum et formam privilegiorum, gratiarum et indultorum hujusmodi eidem regi seu regno suo a dictis Romanis Pontificibus, seu pro Romanis Pontificibus habitis concessorum, ac litterarum desuper confectarum, et omnium contentorum in illis, hic alias pro sufficienter expressis et specifice declaratis, hujusmodi privilegiis, gratiis et indultis, ac litteris desuper confectis et contentis in eis robur Apostolicæ confirmationis adjicere de benignitate Apostolica dignaremur.

« Nos igitur attentis ac diligentissime consideratis curis, vigiliis atque laboribus præfati regis erga incrementa et cultum Catholicæ fidei, et in exterminium hostium et infidelium obstinatorum, ut hujusmodi infidelium conversione ad veritatem præfatæ fidei in magna multitudine populorum Sagniaccarum, sacri baptismatis unda hactenus renatorum ; ac etiam quam regaliter circa præmissa assidue insudare non desinit, volentes eumdem regem in præmissis specialibus prosequi gratia et favore, ac suis in hac parte supplicationibus inclinati, hujusmodi privilegia, gratias et indulta, necnon litteras Apostolicas desuper confectas, et omnia et singula in eis contenta prout rite et provide facta sunt, rata habentes et grata ea auctoritate Apostolica ac tenore præsentium confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, etc. Dat. Constantiæ IV non. Maii anno I. »

19. *Idem rex Polonus creatur vicarius Pontificis.* — Duxit etiam pius princeps sibi gloriæ ex insigni erga Sedem Apostolicam observantia in regno Poloniæ, Novagroda, Pliscowia amplissimaque alia Russiæ ora, in quibus leges dabat, vicarii Romanæ Ecclesiæ nomen ac munus suscipere, ut eo ad inferendam Barbaris Evangelii lucem fidemque orthodoxam propagandam, Græcosve schismate infectos ad Romanam Ecclesiam traducendos uteretur ; qua de re subjectæ litteræ exaratæ fuere :

« Martinus, etc. charissimo in Christo filio Wladislao regi Poloniæ illustri, in magna Novagroda et Pliscow civitatibus et earum dominiis Russiæ pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus generali vicario, salutem, etc.

« Etsi de cunctis negotiis curæ atque regimini nostris humeris superna dispositione jugiter incumbentibus nos cogitare conveniat ex Apostolicæ servitutis officio, circa illa tamen propensioribus vigilantia atque cura extendere compellimur mentis nostræ vigilias, per quæ orthodoxæ fidei profectus ac infidelium detestanda malignitas, ad Patrem luminum et ad unitatem Apostolicæ Sedis conversio, auctore Domino, valeant incrementis salutaribus atque felicibus salubriter provenire. Cum igitur, sicut manifeste didicimus, plurimorum et Catholico rege dignissimorum operum ab effectu, tua serenitas exponens jugiter se ac sua, nullis abstinendo laboribus aut impensis erga consecutionem pacis et unionis in eadem universali Ecclesia sancta Dei, ac pro tutela et incremento orthodoxæ fidei, et conversione infidelium quorumcumque ad ovile Dominicum, unione Orientalis Ecclesiæ ad veritatem et integritatem Catholicæ et Apostolicæ sacrosanctæ et universalis Ecclesiæ, ut fiat, tuo cooperante regali ministerio, ovile unum et pastor unus, non desierit nec desinat incessanter exponere totius regalis vigilantiæ suæ curas, propterea intendentes, ut eo vigilantioribus studiis curisque propensioribus circa præmissa et eorum effectum eadem tua serenitas valeat insudare, quo per nos et Sedem Apostolicam majori fuerit auctoritate munita, et ut exemplo hujusmodi

laudabili ac honorabili cæteri reges et principes Christianitatis excitentur ad similia imposterum peragenda, præmissis et nonnullis causis rationabilibus ad hæc animum nostrum moventibus inclinati, personam tuam in regno Poloniæ et cæteris partibus tuo regali dominio suppositis, ac in terris et locis schismaticis Russiæ, et pro conversione infidelium quorumcumque ad cultum præfatæ fidei, et maxime et præsertim in magna Novagrod et Pliscow civitatibus, et earum dominiis Russiæ, quoad vitam duxeris in nostra ac successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium, et ejusdem Ecclesiæ fidelitate, devotione et obedientia permanente, cum jurisdictione, potestate et officio, oneribus et honoribus aliis vicariis in temporalibus in civitatibus et partibus prædictis, hactenus per Sedem Adostolicam deputatis, in eisdem temporalibus auctoritate Apostolica tenore præsentium generalem vicarium ordinamus, constituimus et etiam deputamus, eidem serenitati tuæ nihilominus in regno et partibus hujusmodi contra schismaticos et infideles ac hostes præfatos et adhærentes, complices et sequaces eorum, ac pro conversione eorumdem et aliorum quorumcumque oberrantium ad ovile Dominicum ac unione Orientalis Ecclesiæ ad eamdem Romanam et universalem Ecclesiam, et ab iis dependentibus et connexis, dicto vicariatu durante, omnia et singula faciendi, gerendi et exercendi ac etiam exsequendi, quæ eadem tua serenitas viderit salubriter expedire, et quæ ad hujusmodi vicariatus officium de consuetudine, vel de jure spectare noscuntur, plenam et liberam facultatem et potestatem harum serie concedentes ac mandantes venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis electis, administratoribus, abbatibus cæterisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, ac universis et singulis Christi fidelibus, in virtute sanctæ obedientiæ ac pro incremento dictæ fidei orthodoxæ, quatenus per viscera misericordiæ Domini nostri, ac nostram et Apostolicæ Sedis reverentiam eidem serenitati tanquam nostra, et ejusdem Ecclesiæ in temporalibus vicario in civitatibus et partibus supradictis, quoties requiri contigerit, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, electi, administratores, abbates cæterique Ecclesiarum et monasteriorum prælati, per censuras Ecclesiasticas, et alia juris remedia contra obstinatos appellatione cessante, et alio quocumque modo: reliqui autem quibusvis præsidiis faveant in cunctis opportunitatibus fideliter, et assistant, ut fructus uberrimi, Altissimo inspirante, divinitus per tuæ celsitudinis studium, juxta desideratam conceptamque spem, valeant provenire ad omnipotentis Dei laudem et gloriam, statum et honorem militantis Ecclesiæ ac tranquillitatem et pacem civitatum, et dominiorum prædictorum, et Christi fidelium quorumcumque.

« Volumus autem quod antequam hujusmodi officium incipias exercere, in manibus venerabilis fratris nostri archiepiscopi Gneznensi fidelitatis debitæ, ac de hujusmodi officio solerter ac regaliter, prout speramus et cupimus, exercendo pro nobis et eadem Romana Ecclesia recipienti, præstare debeas in forma solita juramentum. Tua igitur serenitas sicut abunde concipimus, onus officii hujusmodi prompta devotione suscipiens, sic illud studeat in singulis, exaltationem status, incrementa fidei, Ecclesiæ nostrique pariter et Christi fidelium quorumcumque concernentibus, regaliter ac saluberrime exercere, ut apud Altissimum qui solus regibus et principibus dat salutem, ultra nostrum et ipsius Sedis benedictionem et gratiam, palmam sempiternæ beatitudinis, et gloriam valeat promereri, Dat. Constantiæ III id. Maii, Pontificatus nostri anno I. »

20. *Eodem privilegio ornatur Lithuaniæ dux.* — Ad propagandam etiam in magna Novagroda et Sagitarum ac Psznikow provinciis aliisque Russiæ partibus fidem Catholicam, atque Orientales ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem adducendos, vicarium in iis terris ac Lituania creavit Pontifex Alexandrum sive Witoldum ducem Lituaniæ pari auctoritate illi, ac regi Poloniæ attributa : quo argumento extat Apostolicum Diploma, iisdem pæne ac superius, conceptum verbis. Veteres etiam prærogativæ concessæ antea a prædecessoribus Pontificibus ob defensam auctamque rem Christianam a Martino confirmatæ fuere. Ut vero iidem dux et rex aliorum bellorum curis soluti convertere adversus infideles hostes exercitus possent suasque victorias latius proferre, a Pontifice ac Sigismundo Romanorum et Hungariæ rege actum est de sedanda discordia, quæ Cruciferos equites inter ac Polonum Lituanumque fœderatos nata erat, atque imperatæ auctoritate Apostolica induciæ fuerunt, quæ a proximo S. Margaretæ sacro die ad recurrentem altero anno eumdem diem tenerent : tum urbes Olow, Minziuw et Novalos a Cruciferis Sigismundo regi tradi jussæ, quæ Wladislao consignarentur ea lege, ut eas operibus munire, vel inde novum in ipsis jus comparare non posset.

Missos[1] proximo anno a Pontifice legatos Jacobum Camplum Spoletanum et Fernandum Hispanum Lucensem episcopos ad eam dirimendam controversiam tradit Cromerus, de quibus suo loco. Ad hunc porro annum refert Michovias[2], exstincto Zoldano Zelodin Tartarorum imperatore Polonici generis amico, Keremberden in paternum solium evectum signa adversus Witoldum Lituaniæ ducem extulisse : illum vero ad infringendos Barbaricos conatus apud

[1] Crom. Pol. rer. l. XVIII. [2] Mich. l. IV. c. 51.

Vilnam alium principem Tartarorum Bethsubulam creasse imperatorem, trabeaque purpurea indutum, conjunctis cum Tartaricis copiis Lituanis viribus, immisisse ad Keremberden regno depellendum : sed collatis signis Bethsubulam ipsum captum in acie truncatumque capite victoris jussu, qui paucis post diebus a germano Jeremferden trucidatus est. Hic autem novus imperator vetera cum Witoldo fœdera renovavit, et cum eo omnia fere bella obivit.

21. *Regem Lusitaniæ bellum in Mauros parantem Martinus sollicitat, aliosque excitat, et privilegiis ornat crucesignatos.* — Inter has Tartariæ Septentrionalis rerum conversiones, Joannes Lusitaniæ rex, adversus Christiani nominis hostes Meridionales in Africa expeditionem conficiebat, ereptaque Mauris Cepta, proferre latius Christianam religionem meditabatur : ad cujus pia perducenda perficiendaque consilia Pontifex Christianos reges ac principes sollicitavit, ut subsidiariis illum armis juvarent, præmiaque indulgentiarum religiosam militiam accepto crucis symbolo professuris, regisque Lusitani signa secuturis proposuit [1] :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis ac dilectis filiis electis, administratoribus, abbatibus, prioribus aliisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, necnon cæteris Christianæ religionis professoribus ubilibet contitutis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Sane charissimus in Christo filius noster Joannes Portugalliæ rex illustris, sicuti tam aliquorum fide dignorum plurima relatione, quam suadente fama didicimus, Christianæ propagationis affectibus inflammatus, ac cupiens collatam sibi a summo Rege potentiam in exaltationem gloriosi sui nominis exterminiumque ipsius hostium exercere, instructis Christianorum militum aciebus ad debellandos tam in Africanis quam aliis partibus convicinis Saracenos et alios infideles, qui Christianos crebris insultationibus, captivitatibus et occisionibus affligebant in detenta per eos territoria et loca processit, ac locum de Cepta, quem longis retroactis temporibus occuparunt, ab ipsorum intolerabili servitute potenter eripiens, suavissimo Christianæ professionis jugo restituit. Cum autem idem rex Catholicæ fidei pugil et athleta fortissimus indultam sibi felicem victoriam in eosdem infideles viriliter prosequi desideret ac proponat, et adjuncta sibi multitudine copiosa fidelium intendat, eodem præstante, cujus causam devote amplectitur, ad subjugandos Sarracenos et infideles hujusmodi, redigendosque ad cultum ipsius veræ fidei terras quas occupant, omnem suam et dictorum suorum regnorum potentiam adhibere, nostras et Catholicæ Ecclesiæ, quæ congregationem ipsorum fidelium comprehendit pro tam felicis consummatione negotii partes adjutrices humiliter imploravit. Nos itaque tam salutare præfati regis propositum maximis in Domino laudibus extollentes, et pro ejusdem successu directis in cœlum oculis, ei cujus negotium geritur immensas proinde gratias exsolventes, omnes et singulos imperatores, reges, duces, marchiones, principes, barones, comites, potestates, capitaneos, magistratus et quoslibet alios officiales, ac eorum locatenentes, communitates quoque civitatum, universitates oppidorum, castrorum, villarum et aliorum quorumcumque locorum, cæterosque ejusdem Christiani nominis zelatores status et religionis quorumlibet exhortamur, ac per aspersionem sanguinis ejusdem gloriosissimi Redemptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum eis remissionem peccaminum suadentes, ut ad infidelium errorumque eorumdem exterminium, et ad impendenda profutura suffragia, quibus hujusmodi negotii prosecutio feliciter adjuvetur, potenter atque viriliter se accingant; ad hoc enim spiritualibus munificentiis, remissionibus videlicet et indulgentiis, ipsos de fratrum nostrorum consilio providimus invitandos.

22. « Quocirca vobis et vestrum cuilibet, fratres patriarchæ, archiepiscopi ac filii electi, administratores et prælati, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos et quilibet vestrum, quoties Joannem prædictum Portugalliæ regem hujusmodi negotio intendere, et adversus infideles eosdem exercitus instruere, et ordinare contigerit super hoc quoque vigore præsentium, quas plenæ firmitatis robore, quandiu idem Joannes rex vitam duxerit in humanis, fulciri volumus, debite fueritis requisiti, ad præmissum tam pium tamque salubre negotium exsequendum, veluti præcones fortes exaltantes in Dei nomine voces vestras in singulis civitatibus, diœcesibus atque locis, ubi congruere prospexeritis per vos aliasque personas sæculares et regulares Ordinum quorumcumque, quas ad hoc idoneas duxeritis eligendas, juxta datam vobis et illis a Deo prudentiam Christi fidelibus quibuscumque ad audiendum confluentibus et accedere volentibus, quibus vere pœnitentibus et confessis, ut ad id eo libentius inducantur pro vice qualibet accessus hujusmodi quadraginta dies de injunctis tunc eis pœnitentiis per vos auctoritate Apostolica relaxentur, verbum crucis ejusdem, ac ipsius admirabile signum publice proponere et prædicare curetis, illudque fidelibus ipsis id devote suscipere volentibus vestris et eorumdem eligendorum exhortationibus, ac opportunis monitionibus præviis, ut cum reverentia debita signum hujusmodi recipiant et illud contra perversa dictorum infidelium conatus atque molimina suis cordibus imprimant, et negotium

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 153.

ipsum fideli ac ferventi animo prosequantur, libere concedatis eorumque humeris affigatis. Nos enim ut fideles ipsi ad id eo ferventius animentur, quo uberiorem gratiam exinde se noverint percepturos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, et illa quam nobis, licet immeritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem, eisdem fidelibus, qui crucis hujusmodi signo suscepto præfatis exercitibus in personis propriis interfuerint pariter et expensis, quique ut illis interessent sine fraude iter arripuerint, seu in ipso fuerint itinere vita functi, plenam suorum peccaminum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam impertimur, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. ».

23. Decernit etiam sacrarum indulgentiarum participes fore eos, qui opes in militum stipendia contulerint, aut alios ad gerendum bellum miserint, aut consilio vel opera juverint exercitum : cuncta autem loca, arces, terras, quæ in ea expeditione Barbaris eripientur, Joannis Lusitaniæ regis atque hæredum ditioni adjunctum iri : præterea omnes, qui religiosæ militiæ, accepto crucis symbolo, se devoverint, universis prærogativis, quibus olim a Conciliis Œcumenicis in Syriam contra Saracenos transfretantes affecti erant, potituros, atque in clientelam Apostolicæ Sedis ipsorum bona accipienda, donec de eorum nece certissimus nuntius esset perlatus ; dataque archiepiscopis et aliis præsulibus fuit provincia, ut ea tueantur, et ea invadentes censuris percellant, ac judicum auctoritatem ad eos comprimendos implorent. Ut vero arduum opus crucesignati puris ab omni scelere mentibus aggrederentur, hæc ad expiandas ipsorum conscientias statuit :

« Cæterum, ut ipsius vivificæ crucis signo muniti eo facilius reddantur hujusmodi remissionum et indulgentiarum participes, quo se liberius eximere posse conspexerint ab onere delictorum, Joanni regi præfato ac illis, quos vice dicti Joannis regis exercituum duces sive capitaneos fore contigerit, tot ex vobis, fratres patriarchæ, archiepiscopi, episcopi et filii electi, abbates et prælati, de quibus illis pro tempore visum fuerit, quam alii idonei sæculares vel regulares ad id per vos assumendi omnium pro hujusmodi deductione negotii crucesignatorum confiteri volentium confessiones audire, et hujusmodi confessionibus diligenter auditis pro peccatis suis ac excessibus omnibus per illos commissis, etiamsi manuum injectores in clericos et religiosos, necnon incendiarii et sacrilegi fuerint, nisi adeo graves, in ipsarum manuum injectionibus excessus commissi fuerint, quod ad eamdem Sedem merito debeant destinari, injunctis ipsis pro modo culpæ etiam cum exaggeratione congrua adversus illos ex ipsis, in progressu exercituum prædictorum, aciebus quoque contra infideles eosdem instruendis, Joannis regis præfati et illorum qui exercituum, ut præmittitur, duces extiterint, eorumdem ordinationes et mandata temere transgredi præsumpserint, pœnitentia salutari, ac aliis, quæ de jure fuerint injungenda, debitæ absolutionis beneficium eadem auctoritate impendere possitis, quoties opportunum fuerit eligere ac deputari : et insuper pro colligendis et acceptandis pecuniarum summis, ac rebus aliis, quas pro hujusmodi prosecutione negotii per quosvis erogari contigerit, personas Ecclesiasticas honorabiles, idoneas et fideles, de quibus eis videbitur, assumere libere valeant, auctoritate prædicta tenore præsentium indulgemus, etc. Dat. Constantiæ II. non. Aprilis, Pontificatus nostri anno I ».

24. *Ad sedandum bellum inter Galliæ et Angliæ reges legati Apostolici missi.* — Distinebant magna ex parte fidelium arma, ne adversus Christianæ religionis hostes verterentur, obortum inter Gallos Anglosque bellum. Valde sane tristis erat[1] rerum Gallicarum facies, cum regio sanguine prognati principes ob Caroli VI imbecillitatem administrando regno imparem, contrariasque Andegavensis et Burgundæ stirpium factiones debilitatis Gallorum viribus, Henricus V Anglorum rex maximo armorum apparatu conatuque regnum illud invaderet : ad quas sedandas controversias, Martinus Amedeum Salutiarum S. Mariæ Novæ diaconum cardinalem amplissima suffultum auctoritate in Gallias misit[2] :

« Martinus, etc. Dilecto filio Amedeo S. Mariæ novæ diacono cardinali salutem, etc.

« Moleste, hactenus etiam cum essemus in minoribus constituti, tulimus et nunc molestius ferimus, charissimos in Christo filios nostros Carolum Francorum, et Henricum Angliæ reges illustres fuisse et esse discordes, suasque vires invicem exhaurire, ac inter dilectos filios nobiles viros regales Franciæ vigere discordiam. Sunt etenim regna, quorum ipsi reges et regales sunt, non solum terræ marisque amplitudine ac potentia conspicua, verum strenuitate, litteratura ac industria virorum, ut optime nosti, copiositate pollentia. Affectantes igitur toto corde, ut tales tantique inter Christicolas reges et regales ad veram concordiam mutuamque et fraternam benevolentiam reducantur, aliquandiu examinavimus mente, qui ad hujusmodi tractandam concordiam stabiliendamque inter eos pacem mediator idoneus videretur ; te ad id aptissimum fore conspeximus : nam conditionum regum et regnorum, ac regalium eorumdem, rerumque quæ hinc inde agitantur,

[1] Juven. Car. VI. hoc an. Monstr. vol. 1. c. 196. Paul. Æmil. in eodem Carolo. Meyer. l. XV. in Joan. Bur. — [2] Mart. l. I. Ep. cur. p. 40.

te abunde informatum arbitramur, pacisque hujusmodi cupidum esse scimus, et tibi ad illam tractandam componendamque et firmandam, quantum in te erit, nec ingenium, nec industriam, aut solertiam defuturas. Tuæ igitur circumspectioni, de qua in his et aliis plenam in Domino fiduciam gerimus, auctoritate Apostolica præsentium tenore committimus et mandamus, quatenus ad concordiam et pacem hujusmodi inter ipsos reges et regales, quorum atque illustrium majorum suorum clarissima beneficia diversis dudum temporibus, eidem Ecclesiæ et Sedi Apostolicæ liberalissime impensa, tenacissime memoriæ affixa tenemus, tractandas, componendas, et favente Deo, firmandas sollicitudine, industria et virtute solitis diligenter intendat, ac modis opportunis et congruis eas studeat stabilire, eidem circumspectioni tuæ concordiam pacemque præfatas tractandi, componendi et firmandi, omniaque et singula pro illarum effectu, nostro et Romanæ Ecclesiæ nomine tractandi, agendi et exsequendi, quæ cum nostro et Romanæ Ecclesiæ prædictæ honore quomodolibet fore videris opportuna, plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem, etc. Dat. Constantiæ V id. Februarii, Pontificatus nostri anno I ».

25. Adjunxit postea Amedeo Pontifex alios duos cardinales laborum socios, Jordanum Ursinum episcopum Albanensem, et Guillelmum tit. S. Marci presbyterum, quibus datum est de pace conciliandа inter Carolum Gallorum et Henricum Anglorum reges, Diploma XV kal. Aprilis. Urgebat quippe periculi magnitudo Pontificem, ut Galliæ subveniret, cum Henricus maxima instructa classe in Normanniam irrumperet [1]; propterea que eos omnes, qui pacis consilia disturbarent, censuris jussit comprimi : cumque intestina discordia inter principes e stirpe regia satos, Delphinum nempe, Joannem Burgundum et alios proceres, nonnullasque urbes adversis partibus implicitas regnum illud olim florentissimum funeste laniaret ; ad illam dissipandam Martinus legatos omni opera, studio, cogitatione jussit incumbere. Extant litteræ eo argumento exaratæ, quibus eam provinciam imposuit, hac temporis nota consignatæ : « Dat. Constantiæ XV kal. April. Pontif. nostri anno I. »

26. *Factiones Burgunda et Aurelianensis in Gallia debacchantur.* — Incitatum quoque Apostolico studio ad Burgundam et Aurelianensem factiones exstinguendas Pontificem fuisse, quo Francorum arma in mutuas strages districta adversus blasphemos Redemptoris humani generis hostes verterentur, ipse testatur in aliis litteris, quibus Jordanum et Guillelmum cardinales legatos plurima auctoritate munivit.

[1] Polyd. Virgil. l. XXII. Juven. in Car. VI et alii.

27. Ingressi [1] Gallias cardinales civiles discordias componere, ac Delphinum ejusque sectatores Joannem comitem Armeniaci, et alios regiarum partium inter ac Joannem ducem Burgundiæ ipsiusque factionis socios fœdus redintegrare summa animorum contentione conati sunt. Habiti propterea Montrolii conventus, et cardinales pacis arbitri pronuntiarunt, ut Delphinus ac Burgundus regnum ex æquo moderarentur. Exortæ inde majores turbæ : promulgatis enim ejus fœderis pactionibus, Burgunda factio vocavit in invidiam apud plebem comitem Armeniaci aliosque regios administros, repudiari ab ipsis initæ a cardinalibus pacis leges ; conflataque in Armeniacum et socios conjuratione, Lutetia a factione Burgunda occupata est, Carolus rex e regia abductus et equo impositus fuit, atque circumductus per urbem, ut illius auctoritate ipsi fidissimi trucidarentur : magister equitum Armeniaci comes obtruncatus [2] : juris præfectus Henricus Marlius, Constantiensis, Silvanectensis, Ebroicensis et Bajocensis episcopi cæsi : fusus plurium abbatum et administrorum regiorum cruor tanta sævitia, ut viri præstantissimi e fenestris in præceps dejicerentur, hastisque eorum corpora transverberarentur : non sexui, non ætati parsum. Delphinus in tanto tumultu, cujus caput peti ab hoste multi interpretabantur, fuga evasit [3] : quem multa postea gessisse bella visuri sumus.

Laniata ita a suorum manibus Gallia, et sacerdotibus in eam rabiem versis, ut filiis adversæ factionis baptismum denegarent [4], urgebat extremam ejus perniciem Henricus V, Anglorum rex, Francorum debellator, qui, Normannia peragrata, Rothomagum provinciæ metropolim obsidione cinxit, proximoque anno XVII Januarii die ad deditionem compulit. Amisi [5] sunt cardinales prædicti pacem inter illum et Carolum regem sancire ; propositæque [6] ab Anglo hæ leges fuere, ut Catharina Caroli filia plurimo dotali auro donata ipsi desponderetur, atque Aquitania, Normannia, Pontacensis comitatus aliæque terræ amplissimæ, Gallorum regis supremo imperio solutæ ac liberæ, ipsi traderentur : imo ipsum affectasse regnum jactasseque Deum jura regni Gallici transferre velle, tradit Juvenalis Ursinus [7].

28. Ita soluta de pace colloquia, et cardinalis Ursinus dimissus est, ac Joannes Burgundiæ et Belgii princeps cum regina Lutetiam ingressus insatiabilem crudelitatem in adversarios exercuit [8], seditioque instaurata est. At ea sævitia non impune a cœlo lata ; epidemia enim a Junio mense ad Octobrem grassata plures civili

[1] Juven. in Car. VI. hoc an. Monstr. vol. 1. c. 187. Gaguin. in Car. VI. Paul. Æmil. l. x. Meyer. l. XV. — [2] Juven. Urs. in Car. VI hoc an. Monstr. vol. 1. c. 188, 189, 190 et alii. — [3] Monstr. vol. 1. c. 187. Paul. Æmil. l. x. — [4] Juv. Urs. in Car. VI. — [5] Polydor. Virgil. in hist. Angl. l. XXII. — [6] Monstr. c. 199. — [7] Juv. Urs. et alii ubi sup. — [8] Juv. Urs. in Car. VI hoc an.

sanguine madentes absumpsit, perspicuo adeo divinæ ultionis exemplo, ut in publico xenodochio septingenti vel octingenti sacramenta suscipere in extremo vitæ discrimine detrectarint, vociferantes sublatam omnem ipsis divinæ veniæ spem : civis Silvanectensis Parisiacæ carnificinæ particeps reversus in patriam, dum gesta a se crudelia facinora, vel quibus assensisset recolebat, exclamavit addictum se flammis inferorum, seque in puteum præcipitem conjecit : multa in silvis passim reperta cadavera ut Gallicæ gentis calamitas vel hostibus lacrymas excutere posset. Civilibus etiam tum discordiis fluctuabat Delphinatus Viennensis; ad quas componendas et libertatem Ecclesiasticam asserendam, promovendamque salutem animarum, Martinus, exeunte anno, Amedeum S. Mariæ Novæ diaconum cardinalem, quem antea V idus Februarii in Galliam miserat, incumbere[1] Pontificiis litteris jussit.

29. *Petrus card. decernitur legatus in regnum Neapolitanum.*—Superioribus legationibus, appetente Vere, decretis in Germaniam, Gallias, Hispanias, insignem aliam adjungimus, inclinante anno, a Martino cum Mantuam pervenit, Petro S. Mariæ in Dominica datam, in Neapolitano regno obeundam. Prosecuta[2] erat jam summo studio Joanna venientem Pontificem, atque arces ditionis Ecclesiasticæ abs se præsidio militari tentas restituerat, pollicitationibus maximis additis, se obsequentem Sedi Apostolicæ semper futuram, armaque ad ejus jura in hostes tuenda conjuncturam. Quibus permotus Pontifex, cum jam illi ante Neapolitanum regnum beneficio liberalitateque Sedis Apostolicæ tradidisset, legatum ejus rogatu mittere constituit[3], cui illa ritu solemni clientelarem sponsionem præstaret, regiaque corona vicissim ad ipso redimiretur :

« Dilecto filio Petro S. Mariæ in Dominica diacono S. R. E. cardinali, ac in regno Siciliæ, et terra citra pharum, quæ juris et proprietatis Romanæ Ecclesiæ fore noscuntur, usque ad confinia terrarum præfatæ Ecclesiæ, Apostolicam salutem, etc.

« Constituti in suprema militantis Ecclesiæ statione ab eo, per quem reges regnant, principes imperant et populis justitiam administrant, pridem charissimæ in Christo filiæ nostræ Joannæ II, reginæ Siciliæ illustri, matura consultatione præhabita, prout tantæ rei gravitas expostulat, ac de fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio, et ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, regnum Siciliæ ac terram citra pharum, quæ juris et proprietatis ipsius Ecclesiæ fore noscuntur, usque ad confinia terrarum præfatæ Ecclesiæ in feudum perpetuo de novo, si essent ad nos et eamdem Ecclesiam quomodolibet devoluta, concessimus, ac personam suam de ipsis regno et terra investire, necnon coronam in forma debita de illis tradere per nos vel aliquem ex præfatis fratribus nostris, sub modis et conditionibus in infeudatione et concessione declaratis hujusmodi, quas de verbo ad verbum hic alias haberi volumus pro concessis, ac specifice declaratis, decrevimus prout in litteris nostris infeudationis et concessionis hujusmodi desuper confectis seriosius denotatur.

« Cum autem inter cætera ipsis litteris infeudationis et concessionis hujusmodi specialiter caveatur per præfatam reginam, cum de illis regno et terra, Deo duce, coronabimus seu coronari mandabimus, per vexillum præfatæ Ecclesiæ investire, receptis prius a præfata Joanna regina in forma descripta in infeudatione et concessione hujusmodi, fidelitatis debitæ juramento ac pleno homagio ligio et vassallagio pro hujusmodi feudo debitis et consuetis, et reliquis provisionibus, obligationibus ac renuntiationibus, ad quas ipsa regina præfatam infeudationem hujusmodi obnoxia additur et adstricta; nos attendentes zelum devotionis et fidei, quo eadem regina erga Deum et præfatam Ecclesiam nosque etiam flagrare et clarere dignoscitur; et volentes, quantum ad nos et eamdem Ecclesiam spectare concernimus, erga eamdem reginam in singulis exsequi, et nobis et ipsi Ecclesiæ, quantum ad eam spectare potest, etiam fieri et observari, ac de tuæ circumspectionis industria, quam potentem quidem opere pariter et sermone in magnis expertam et arduis, eximia probitate, fidelitate magnitudineque consilii, morum elegantia, scientiæ claritate, nobilitate et aliis grandium virtutum titulis, quibus earum largitor Dominus personam ejusdem tuæ circumspectionis multifariam insignivit, et in cujus affectibus, nec ambigimus, geritur illa semper efficere, quæ status, honor et gloria ejusdem Ecclesiæ atque nostra; necnon tranquillitas reginæ, regni terræque præfatorum, ac degentium in eisdem continuis et salutaribus proficere valeant incrementis, sumentes in Altissimo fiduciam specialem, quod illa, quæ eidem tuæ circumspectioni (cujus præsentia nobis summe perutili pro tam celebris boni consummatione votiva in præsentiarum carere compellimur) committenda duxerimus, adimplere curabit cura exactissima atque pervigili, habitis super iis cum ipsis fratribus nostris ejusdem Ecclesiæ cardinalibus deliberatione solemni, te tanquam pacis angelum, nostro et Ecclesiæ præfatæ nomine ad regnum Siciliæ ac terram citra pharum in Joannam reginam prædictam Apostolicæ Sedis legatum de fratrum eorumdem consilio providimus destinandum, indubitabili ratione tenentes, quod inspirante de throno suæ ineffabilis clementiæ pacifico Rege

[1] Lib. I. p. 209. — [2] Ms. Diar. Ven. et Sum. hist. Neap. l. IV. c. 3. — [3] Mart. V. l. I. p. 18.

regum, qui solus regibus et principibus dat salutem, præmissa et cætera alia, quæ in concessione, infeudatione ac litteris præfatis seriosissime denotantur, per ejusdem suæ circumspectionis industriam ad executionem plenariam et votivam pro viribus perducentur et etiam servabuntur; et propterea præfatæ tuæ circumspectioni nostro et Ecclesiæ præfatæ nomine supradictam reginam pro se, hæredibus et successoribus suis, qui ad successionem regni et terræ prædictorum secundum exigentiam concessionis et infeudationis hujusmodi venire noscuntur, recepto prius juramento fidelitatis, homagio ligio et vassallagio pro regno et terra prædictis debitis et consuetis, per vexillum ipsius Ecclesiæ investiendi, auctoritate nostra, necnon coronam de illis in forma celebri et solemni in talibus consueta eidem reginæ tradendi, ac ipsam more solito inungendi per te vel unum antistitem communionem Apostolicæ Sedis habentem et alias idoneum, necnon promissiones et obligationes quaslibet dictis nominibus a præfata regina recipiendi et stipulandi, ad quas ipsa regina obnoxia redditur, ut prætertur, ex concessione et infeudatione prædictis, et omnia et singula alia faciendi, fieri et exsequi mandandi et decernendi, et cætera providendi, quæ pro statu et honore nostro, et ipsius Ecclesiæ, ac tranquillitate, salute et incremento ipsius reginæ, necnon regni et terræ præfatorum et incolarum eorumdem, et executione et observatione omnium et singulorum in concessione, infeudatione et litteris hujusmodi contentorum, et ab illis dependentium quæ salutaria seu opportuna quomodolibet videbuntur, etiam si talia essent, quæ mandatum exigerent speciale, ac in generali commissione non caderent », et infra, « plenam et liberam concedimus, usque ad nostrum beneplacitum valituram, tenore præsentium facultatem, etc. » Dat. Mantuæ IV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno I.

30. Imposuit legatio aliis litteris provinciam, ut pacem in Sicilia componeret : « Quoniam, inquit, nuper fide dignorum relatione didicimus, de quo non possumus ab intimis mentis præcordiis et amaricatis visceribus non dolere, in regno Siciliæ ac terra citra pharum, satore impellente zizaniæ humanique generis hoste, continuo inter nonnullos barones, duces et comites, necnon universitates et singulares personas intra regnum et terram prædicta gravissima scandala, turbationes et discordias suscitata, ex quibus et dependentibus ab eisdem regni et terræ præfatorum tranquillitas, pax et quies in perturbationem status, gloriæ et nominis eorumdem, ac regnantium et habitantium verisimiliter, nisi de pacifico et concordi remedio celeriter et salubriter occurratur possent evenire; nos, etc. » Addit ipsum cum amplissima auctoritate ad Joannam ac regni proceres mittere, ut præter alia pacem inter eos conciliet, ad quam redintegrandam ipsum omnibus viribus jubet incumbere, illiusque turbatores censuris atque aliis pœnis gravissimis comprimere.

31. *Jacobus rex ab uxore tentus in carcere, in libertatem restitutus fugit.* — Conjecerat[1] in carcerem Jacobum virum suum Joanna, ut nullo illius metu licentiæ frena laxaret, tantoque facinori eam speciem prætendebat, magistratus Gallici generis hominibus ab ipso traditos, seque libertatis et regiæ auctoritatis usu injuste spoliatam fuisse. Cum vero ad Jacobum custodia liberandum Carolus Francorum et Carolus Navarræ reges, duxque Burgundiæ oratores in Italiam misissent, iis de publica[2] sibi a Pontifice data fide, syngrapham accepere, in qua hæ causæ ipsorum adventus expositæ : « Cum venerabilis frater noster Nicolaus episcopus Aquensis, ac dilecti filii Ægidius miles, dominus de la Choletiere, ac magister Petrus Joannis in utroque jure licentiatus, ambassiatores et nuntii charissimorum in Christo filiorum nostrorum Caroli Francorum et Caroli Navarræ regum illustrium, et dilecti filii nobilis viri Joannis ducis Burgundiæ, ac etiam nobilis vir Joannes de S. Proretto, alias Peta, mareschallus, dominus de Pivato, ad regnum Siciliæ ac terram citra pharum, quæ juris et proprietatis S. R. E. fore noscuntur, et nonnullas alias mundi partes pro tractanda et, Deo auxiliante, salubriter concludenda concordia atque pace inter charissimam in Christo filiam Joannam secundam reginam Siciliæ illustrem et dilectum filium nobilem virum ac principem Jacobum, præfatæ reginæ virum, de inclyta domo Franciæ trahentem originem, præsentialiter se transferre, etc. Datum Mantuæ XVII kal. Decembris, anno I ». Emissus est de carcere[3] Jacobus iis legibus[4], ut regium nomen poneret, nec rem administraret gereretve : qui ex arce, capta fuga, Tarentum navi delatus est : in qua urbe cum exercitum apparare meditaretur ad sumendas de adversariis pœnas, ac reginam reprimendam in officioque continendam, hostilibus circumventus copiis inde profugere in Gallias coactus est, ubi ipsum mortalibus rebus valere jussis, postea Franciscanæ disciplinæ se addixisse ex B. Joanne Capistrano visuri sumus.

32. *In simoniacum scelus Constitutio.* — Extremo hoc anno, Pontifex data contra simoniacos in Concilio Constantiensi edicta Mantuæ instauravit[5] hoc novo decreto :

« Martinus, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Prævalente nequitia, (quod non sine gravissima cordis amaritudine recensemus) hoc exitiale, pestiferum et multiforme monstrum simoniæ

[1] Collenut. hist. Neap. l. v. et Summont. l. iv. c. 3. — [2] Lib. i. p. 173. — [3] Hect. Pignat. in Ms. Diar. Surit. l. xiii. c. 15. — [4] Sum. l. iv. c. 3. — [5] Lib. i. Ep. cur. p. 198.

nondum potuit ab Ecclesia prorsus abjici; sed in gravissimum et periculosum discrimen Ecclesiæ semper in ea grassari, sævire et dominari molitur: quibus perniciosissimis conatibus, et tantis Ecclesiæ ruinis vehementer cupientes occurrere, et (quoad nobis ex alto dabitur) pro salute fidelium efficaciter providere volentes, innovamus ac de novo confirmamus omnes excommunicationis, suspensionis atque privationis et interdicti sententias et alias pœnas et censuras dudum a summis Pontificibus in simoniacos latas atque promulgatas, quas ipso facto incurrere volumus omnem manifestum vel occultum simoniacum, ubicumque simoniam commiserit, et cujuscumque status, gradus, conditionis, eminentiæ vel dignitatis existat, etiamsi cardinalatus, episcopali vel alia quavis Ecclesiastica vel temporali etiam maxima præfulgeat dignitate, dictarumque sententiarum excommunicationis, suspensionis, privationis et interdicti, aliarumque censurarum et pœnarum absolutionem sive relevationem nobis et successoribus nostris, præterquam in mortis articulo, specialiter reservamus »; rescissisque privilegiis, quibus simoniaci se tueri obtenderent, addit: « Cæterum quia pestis simoniaca timens agnosci, frequenter ovile Dominicum vulpinose subintrat, et astutia mirabili talenter serpit et inficit, nec potest facilius huic lethali morbo mederi, quam quod statim delegatur et prodeat in publicum, proinde statuimus, præcipimus et ordinamus, ut omnes, cujuscumque status, conditionis, eminentiæ vel dignitatis existant, qui sciverit aliquem posthac commisisse simoniam, infra duos dies naturales, postquam id ad suam notitiam deductum extiterit, teneatur, si præsens fuerit in Romana curia nobis vel Apostolicæ Sedis camerario, aut suo vicegerenti, et hunc in unius vel duorum testium præsentia, revelare sub eisdem excommunicationis, suspensionis aliisque censuris et pœnis, quibus, ut præfertur, ipsum actorem simoniæ esse volumus innodatum; quas dictus non revelans, ut prædicitur, seu tegens simoniam, tanquam ejusdem fautor sceleris incurrat ipso facto, cujus absolutionem nobis aut successoribus nostris specialiter reservamus, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus a quoquam, quavis auctoritate, contigerit attentari. Nulli ergo, etc. Dat. Mantuæ XVIII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno II ».

33. *Aliæ Martini sanctiones.* — Non prætermittendæ sunt visæ nonnullæ Martini sanctiones, quas Constantiæ ad Narbonensis Ecclesiæ archiepiscopalis dignitatem restituendam tulit, quam cum Viennensis archiepiscopi auctoritati Callistus II ac nonnulli alii Pontifices subdidissent, primatus Viennensis jure imperioque solutam ac liberam ad secuturas ætates renuntiavit. Contendente pariter Bituricensi archiepiscopo patriarchali jure in Narbonensem provinciam ex vetustissimo more se pollere, lata est a Martino pro Narbonensi archiepiscopo sententia, additaque ratio, id nimirum a se decerni, cum jam ante Tolosana provincia ab Joanne XXII a Narbonensi metropoli divulsa exstitisset.

Ad dignitatem etiam Sedis Apostolicæ tuendam, Martinus, cum præsules non raro Urbani VI sanctione, quæ ob schismatis tempestates præceperat, ne litteræ Apostolicæ promulgarentur antequam diœcesanis episcopis eorumve administris ostensæ essent, abuterentur; eam ex Concilii Œcumenici sententia rescidit, cui decreto hæc temporis nota adscripta est: « Dat. Constantiæ II kal. Maii, anno V ».

34. *Dispensatur impedimentum affinitatis inter Joannem comitem Fuxi et Blancam Navarræ.* — Adductum est per id tempus in controversiam, num princeps pro pace publica cum defunctæ uxoris sorore nuptiis jungi possit. Agebatur enim tum de matrimonio Joannis comitis Fuxi, qui Joannam Caroli regis Navarræ primogenitam uxorem duxerat, jamque viduus cum ejusdem Joannæ sorore Blanca connubium inire cupiebat, Navarreni regni suæ stirpi asserendi spe: cumque ea res Navarris et Fuxensibus pacem allatura crederetur, Martinus hoc edidit Diploma, quod afferendum visum est, ut pateat rem novam a Julio II non fuisse tentatam, atque Henrico VIII justum conflandi Anglicani schismatis specimen defuisse.

« Martinus, etc. venerabili fratri Joanni episcopo Ostiensi, et dilectis filiis Joanni tit. S. Sixti ac Petro tit. S. Chrisogoni presbyteris, S. R. E. cardinalibus, salutem, etc.

« Oblatæ nobis pridem pro parte dilecti filii nobilis viri Joannis comitis Fuxi, et dilectæ in Christo filiæ nobilis mulieris Blanchæ, charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Navarræ illustris nunc primogenitæ et hæredis, necnon prælatorum, nobilium, procerum, incolarum ac universitatum regni Navarræ et dominiorum dicti comitis, petitionis series continebat, quod fluxis jam temporum curriculis inter dilectos filios, subditos et habitatores regni Navarræ ex una, et habitatores, incolas ac subditos terrarum et dominiorum hujusmodi gravissimæ contentiones et inimicitiæ et deinde scandala plurima sunt secuta, sed pro sedandis contentionibus, inimicitiis scandalisque præfatis, et adhuc ut hujusmodi habitatores, incolæ, necnon subditi utriusque partis, sub pacifica tranquillitate viverent, attentis maxime terrarum et dominiorum præfatorum contiguitate, necnon discordiarum et inimicitiarum inter partes ipsas radice pestifera, quæ ex limitibus terrarum et dominiorum prædictorum insurgebant assidue, et ut congruentius et honestius in honore ac statu conservari et ab adversantibus et antiquis malevolis quietius præservari valerent; necnon

ad consolidandam quasi perpetuo inter ipsos saluberrimam unionem, inter Carolum maxime, dudum regem Navarræ illustrem et comitem præfatum concordi præcedente tractatu de matrimonio contrahendo inter ipsum comitem et quondam nobilem mulierem Joannam præfati regis primogenitam et hæredem, matrimonium ipsum inter comitem et Joannam præfatos solemniter contractum fuit, et deinde carnali copula consummatum, ipsaque Joanna nulla ex ea et dicto comite super extante sobole ab hujus vitæ extitit mortalitate subtracta. Et sicut eadem petitio subjungebat, prælati, nobiles, potentes et universitates tam regni Navarræ quam dominiorum et terrarum prædictorum desiderantes ab intimis amicitiam semel contractam inter regem, comitem ac incolas, subditos et habitatores utriusque partis continuari, præmissaque dudum sub orta scandala ad memoriam reducentes, cupiant votis ferventibus præfatos comitem et Blancham dictæ olim Joannæ, uxoris quondam ipsius comitis sororem, ad invicem matrimonialiter copulari, dictique comes et Blancha jam mutuo consentientes præmissa ad effectum concorditer perduxissent, nisi orta ex præmissis obstitisset affinitas; quare pro parte comitis et Blanchæ, prælatorum, nobilium, procerum, incolarum et universitatum prædictorum nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus præmissis omnibus pie consideratis, ut, præfatæ affinitatis vinculo non obstante, idem comes matrimonium cum præfata Blancha libere contrahere, et in eo, postquam contractum fuerit, licite remanere utrinque valerent, dispensare de benignitate Sedis Apostolicæ, ac speciali gratia, pro evidentissima ac publica utilitate hujusmodi et aliarum finitimarum partium ex discordia hujusmodi inextimabilia damna perpeti debentium, misericorditer dignaremur.

35. « Nos igitur illius, qui facit in sublimibus concordiam, vicarii (licet immeriti) constituti, inter eosdem regem atque comitem et partes ipsas renovari et perpetuari fœdus amoris, et etiam pro tuitione orthodoxæ fidei, ac pace subditorum regis ac comitis præfatorum, et partium circumadjacentium ipsis paternaliter affectantes : ac etiam attendentes quanti possit esse discriminis tam animarum quam corporum, præsertim inter illustres potentatus maximaque dominia, discordiarum et inimicitiarum fomenta vigere, et quot scandala etiam urbium et terrarum excidia possint exinde verisimiliter suboriri, paci et saluti regni, terrarum, dominiorum et aliorum prædictorum consulere cupientes, et ad hæc procedere consultissime intendentes, licet per prius vicibus repetitis multorum peritissimorum tam in sacra pagina quam jure magistrorum pariter et doctorum exhibita consilia super iis, et deliberatione, potissime dilectorum filiorum Gallicanorum ac majoris partis commissariorum aliarum nationum sacri generalis Constantiensis Concilii, asserentium hujusmodi dispensationem de jure concedi posse, et a pluribus notabilibus dominis et prælatis illarum partium informatione suscepta intellexerimus plenarie asserentibus dispensationem ipsam non solum utilem, sed summe necessariam fore, et si non fiat, exinde maxima scandala et horrenda verisimiliter discrimina emersura : consultatione demum per nos habita cum nonnullis ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus super his : nihilominus ut circa præmissam materiam exactissima diligentia et consultius procedatur, circonspectioni vestræ de qua in iis et aliis specialem in Altissimo fiduciam, nec immerito obtinemus, præsentium tenore committimus, quatenus habitis per vos prius super dispensatione hujusmodi facienda, an de jure divino pariter et humano fieri possit a peritissimis in sacra pagina magistris necnon in jure doctoribus consiliis, necnon informatione plenaria a fide dignis quod ex hujusmodi dispensatione ac matrimonio, si sequantur inter regem et comitem, prælatos, nobiles, universitates atque dominia, partesque prædicta et subditos pax et concordia, ut præmittitur, sint verisimiliter jugiter permansuræ, de præmissis omnibus et eorum circumstantiis universis auctoritate nostra vos informetis : et si per consilia et informationem hujusmodi inveneritis dispensationem ipsam de jure concedi posse, ut præfertur, ac etiam inter partes ipsas pacem et concordiam propterea, ut præmittitur duraturas, super quibus vestras conscientias oneramus, cum ipsis Joanne comite de Blancha nunc primogenita et hærede dicti quondam regis Navarræ, ut, impedimento quod ex affinitate hujusmodi quomodolibet provenit non obstante, matrimonium inter se contrahere, et in eo, postquam contractum fuerit, remanere libere et licite valeant, eadem auctoritate et de gratia speciali, dummodo propter hoc, dicta Blancha rapta non fuerit, dispensetis, prolem ex hujusmodi matrimonio suscipiendam legitimam decernentes. Dat. Gebennis id. Junii, Pontificatus nostri anno I. »

36. *Martinus Gebenna Mantuam pergit.* — Contulerat se Gebennam paulo ante Martinus[1] cui e Constantiensi urbe discessuro Sigismundum imperatorem stratoris munus et obsequium præstitisse, ac frænum equi cultu imperiali nitentem tenuisse, pedibusque extra urbem deduxisse, refert Monstreletus, additque Pontificem Gebennæ tribus mensibus commoratum, scilicet non completis, ut ex Felice Contelorio constat, qui illius itinera ex Ms. Vaticano ita describit[2] : « Die XVI Maii anni MCDXVIII. Martinus V Constantia recessit, ac die V Junii per Biernum castrum

[1] Monstr. vol. 1. c. 192. — [2] Contel. ex lib. division. seu partic. sacr. colleg. et ex Manual. Rodulph.

Lausanensis diœcesis transiens in monasterium fratrum Prædicatorum aliquot diebus quievit. Die vero undecima Julii, solemni pompa et acclamante populo in civitatem Gebennensem est ingressus, ubi oratores Avenionenses obviam profecti fidelitatis præstitere juramentum. Hinc die tertia Septembris abiens, ac Segusium et Taurinum iter faciens Mediolanum ingreditur, ubi perbenigne ac splendide susceptus altare majus Ecclesiæ metropolitanæ consecravit, et die Martis XXV Octobris undecim cardinalibus comitantibus Mantuam pervenit (1) ».

(1) Martini Pontificis itinerarium ex Contelorio diligenter hic persequitur annalista, emendandus tamen in nonnullis, quæ oscitanti exciderunt. Die XVI Maii Constantia recessit, quam diem excessus ejus designat etiam illorum temporum in Germania scriptor Joannes Fristemport Moguntinus, qui continuationem Chronici Hermanni Januensis ab Hannio Coll. Monum. to. I vulgatam dedit. Cum vero aliquandiu substitisset in oppido Bierni, tandem die XI Junii pervenit Gebennam. Annalista diem XI Julii indicat, sed cum litteræ Pontificis datæ Gebennis diem iduum Juniarum hujus anni apud eumdem annalistam num. 34 signent; ideo pro Julio legendum esse Junium vix ambigo. Ad Septembrim usque mora ibi extracta; dein ejusdem mensis die tertia recedens, Mantuam pervenit, non quidem die XXV Octobris, ut in Annalibus, sed die XXIX ejusdem mensis, ut tradit Nerlius, qui Chronicon monasterii S. Andreæ Mantuani vulgatum Her. Ital. to. XXIV et ad hunc usque annum perduxit. MANSI.

MARTINI V ANNUS 2. — CHRISTI 1419.

1. *De pace inter Cruciferos et Polonos agit Martinus.* — Anno ab orbe redempto quadringentesimo decimo nono supra millesimum, Indictione duodecima, Martinus Rom. Pontifex Mantua Florentiam Februario mense venit : in qua urbe reliquam anni hujus ac proximi partem egit, dum Ecclesiasticæ ditioni ex invasorum manibus eripiendæ vacabat : quæ vero Mantuæ gesserit a nobis in primis percurrenda sunt. Imperatas superiore anno Sigismundi regis Romanorum consensu inducias vidimus inter Wladislaum Poloniæ regem et Cruciferos equites, ut facilius pax redintegrari posset : ad quam conciliandam illius interpretes et arbitros Jacobum Spoletanum et Fernandum Lucensem episcopos amplissima munitos auctoritate legavit : extat ea de re Pontificium Diploma [1] Mantuæ exaratum, in quo, ubi mala ingentia, quæ bellum illud invexerat descripsit, subjicit : « Vobis inter partes ipsas bonum pacis et concordiæ procurandi et etiam reformandi treuguas sub spe pacis, sufferentias et inducias necnon concordiam atque pacem, ut præmittitur, judicandi, firmandi et concludendi sub pœnis, modis, capitulis, pactis et conditionibus de quibus eidem vestræ discretioni videbitur », et infra : « plenam et liberam in præmissis concedimus tenore præsentium facultatem, etc. Dat. Mantuæ VIII. id. Februarii anno II ». Meminit de iis legatis Cromerus [1], quos a Cruciferis amplis muneribus subornatos queritur, unde priora inter Cruciferos ipsos et Wladislaum regem Poloniæ bella recruduerint.

2. *Judæos ab injuriis vindicat eisque consulit.* — Antequam etiam Mantua discederet Pontifex, ut superiore anno Judæorum Avinionensium nequitiam represserat, qui magico carmine evocabant dæmones, Christianos simplices Judaica superstitione inficiebant, feneratoriamve artem exercebant impune, flagitiumque non esse dati mutuo auri decumam forte integra exigere effutiebant, ita hoc anno alios Judæos, qui a Christianis injuste vexabantur, patrocinio suo texit, atque ab injuriis malevolorum quos, vel fictum religionis studium, vel prædæ cupiditas accenderat, asseruit, proposito cunctis Christi fidelibus hoc edicto :

« Ad futuram rei memoriam.

« Quia imaginem Dei habent, et reliquiæ eorum salvæ fient, ipsorumque conversatio utilis est nimirum in præstandis obsequiis, Christianis, nostramque defensionem et auxilium suppliciter postulant et Christianæ pietatis mansuetudinem misericorditer exposcunt, nos felicis recordationis Calixti, Eugenii, Alexandri, Clementis, Cælestini, Innocentii, Honorii, Gre-

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 230.

[1] Cromer. hist. Polon. l. XVIII.

gorii, Urbani, Nicolai, Honorii et Clementis, aliorumque Romanorum Pontificum, prædecessorum nostrorum, qui precibus eorum humanissime, ut in multis ipsorum Apostolicis litteris vidimus contineri annuerunt, vestigiis inhærentes », et infra : « statuimus et etiam ordinamus, quod ipsis in suis synagogis per quempiam nullatenus molestentur », et infra : « omni impedimento cessante, leges, jura, consuetudines atque ordinamenta ipsorum, ad bene tamen vivendum, et non in vilipendium Catholicæ fidei, nullusque Christianorum cujuscumque conditionis existens per violentiam ad lavacrum sacri Baptismatis aliquem Judæum cujuscumque ætatis existentem venire compellat quoquomodo, nec Judæi ipsi aliquas festivitates celebrare aut solemnitates servare ultra leges ipsorum factis vel verbis in habere vel personis molestentur quovis modo ab aliquo vel ultra ordinem legis ipsorum, sed non propter hoc extra domos ipsorum seu alias in publicum Dominicis diebus, ac in festivitatibus et solemnitatibus civitatum et locorum, in quibus Hebræi ipsi habitant seu habitabunt, operari audeant aut hujusmodi Dominicarum dies festivitatumque solemnitates offendere videantur seu præsumant iidem Hebræi : qui etiam nullo tempore adstringantur per aliquem ad portandum signum aliquod ultra antiquam consuetudinem civitatum, locorum et terrarum in quibus ipsos habitare contigerit. Eamdem tamen consuetudinem plene observare teneantur » ; interjectisque nonnullis, quibus ipsis permittitur, ut mercaturam facere possint, subdit : « Illos autem ex Judæis prædictis duntaxat hujusmodi protectionis præsidio volumus gaudere, qui nil machinari præsumpserint in subversionem fidei memoratæ. Nulli ergo, etc. Dat. Mantuæ II kal. Februarii, Pontificatus nostri anno II ».

Consignatæ etiam extant III non. Februarii ejusdem Pontificis litteræ ad patriarchas, archiepiscopos et episcopos datæ, cum Robertum Maurocenum et Fantinum Michaelem Thomæ Mocenici ducis Venetorum oratores, ad Sigismundum regem Romanorum missos, apud Fnigistam in carcerem iniquissime conjectos accepisset : ad quos in libertatem vindicandos præfectum sacræ ædis, cui S. Salvatoris Venetiis nomen est, proficisci jussit ; cunctosque præsules hortatus est, ut operam suam illi ad hoc conferrent ; ea enim re non modo ab Apostolica Sede, verum a rege etiam Romanorum gratiam inituros.

3. *Ferrariam et Florentiam contendit Martinus.* — Hæc Mantuæ decernebat Pontifex, cum paucis post diebus Ferrariam profectus, ibi substitit ; ex qua urbe Petrum episcopum Sabinensem cardinalem ad Venetam rempublicam legavit, hoc dato ad ipsum Diplomate.

« Venerabili Petro, episcopo Sabinensi, S. R. E. cardinali legato nostro de latere, salutem.

« Cum te ad dilectos filios nobiles viros Thomam Mocenigo ducem ejusque consilium ac universitatem Venetiarum Castellanæ diœcesis pro nonnullis nostris et Romanæ Ecclesiæ arduis negotiis providerimus præsentialiter destinandum, nos volentes ea fraternitati tuæ concedere, per quæ duci, consilio et universitati prædictorum valeas te reddere gratiosum, et animarum ipsorum saluti consulere tibi ducem, consilium et communitatem hujusmodi eorumque singulos a quibuscumque excommunicationis sententiis et aliis pœnis spiritualibus et temporalibus, quas ob quæcumque et qualiacumque statuta seu ordinationes per eos contra libertatem Ecclesiasticam hactenus facta et factas, et alias quomodocumque gesta, acta, commissa et perpetrata contra nos seu in suis obedientiis pro Romanis Pontificibus reputatos, Romanam Ecclesiam Ecclesiasticasque personas, nostrosque et dictæ Ecclesiæ subditos quomodolibet incurrerunt, si hoc a te humiliter petierint per te vel alium seu alios idoneos in forma Ecclesiæ consueta absolvendi, injungendique eis et eorum cuilibet pro modo culpæ pænitentiam salutarem et alia, quæ de jure fuerint injungenda ; ac dictas pœnas et sententias quantum cameram Apostolicam et publicum interesse concernunt, remittendi et relaxandi eosque reintegrandi et in statum pristinum reponendi, ac alias ipsorum statui super prædictis, prout eidem fraternitati tuæ expedire videbitur, recepto ab eis juramento, quod talia vel similia de cætero non facient vel committent, providendi plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Volumus autem quod, si in futurum ullo unquam tempore talia agerent vel committerent, quoad agentes seu committentes in casibus pœnas et sententias eos reincidere ipso facto. Dat. Ferrariæ id. Februarii, Pontificatus nostri anno II.

Ferraria iter intendit Florentiam Pontifex Bononiensis agri declinans fines, cum ea urbs libertatis inani specie delusa in Antonii Bentivoli servitutem se abjecisset [1] : Florentiam igitur accedens a primariis viris populoque maxima gratulatione et pompa exceptus est. Hæc et superiora Martini itinera Leonardus Aretinus hisce verbis perstringit [2] : « Peracto demum Concilio, in Italiam reversus per fines Mediolanensium, Mantuanorum, Ferrariensium, Ravennatium, Forolivensium, Florentiam venit, Bononiam vitans, quæ se per id tempus in libertatem vindicavit ». Describit accuratius singula hæc itinera Felix Contelorius ex libro participa-

[1] Ms. Vet. Chron. Florentin. [2] Leon. Aret. in hist. sui temp. et ex eo S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 7. § 1.

tionum sacri collegii et manuali Rodulphi Rocilginî cameræ Apostolicæ notarii, et Diario Florentino [1] :

« Die », inquit, « septima Februarii, Mantua egreditur, Ferrariam transiit ac monasterium S. Salvi prope Florentiam advenit : ubi capitanei partis Guelfæ album equum serico rubro tegmine coopertum cum frænis auro argentoque lucentibus obtulerunt. Hinc ad S. Gallum obviam habuit delectos reipublicæ Florentinæ primates, supra ejus caput mappulam sustollentes, ac reipublicæ administratores cum maxima equitum multitudine, judices, mercatorum societatem, cæterosque cives et populum. Ubi vero die Dominica XXVI Februarii prope urbem stetit, domini civitatis sub alia mappula auro ditissima armellinis pellibus ornata Pontificem equitantem receperunt : præcedebat civitatis clerus solemni cultu reliquias deferens, subsequebantur cives, equites, judices, cæteraque nobilitas; hinc crux Pontificia et sanctissimum Eucharistiæ sacramentum deferebatur : post cardinales Pontifex medius inter cives nobilitate præstantes, ætate fervidos, incessu graves, vultu decoros, vestitu splendidos, capite laureatos, olivam manu deferentes equitabat. Progrediens igitur per burgum S. Laurentii et prope flumen Paleæ in Ecclesiam S. Mariæ de Flore per tabulatum pannis ornatum sericis ob dignitatem Pontificis a civibus erectum ingreditur : factaque oratione populum benedixit ». Et infra : « Confluebant ex vicinis civitatibus et castris verum Christi vicarium et unicum Ecclesiæ caput veneraturi cives et duces, inter quos magno cum equitatu Plumbini princeps, Berardus de Varano dux Camerini, Ludovicus Alidosius Imolæ vicarius, Trincius de Trinciis Fulginei dominus ». Et infra : « Ex partibus etiam Aragoniæ relicto Petro de Luna, venere Florentiam XVII Martii MCDXIX, Joannes Murillius abbas montis Aragonum tit. S. Laurentii in Damaso presbyter, Carolus de Urries S. Georgii ad Velabrum, Alfonsus Carillus S. Eustachii, Petrus Fonseca S. Angeli diaconi anticardinales kal. Augusti anni MCDXVIII, Gebennis in S. R. E. cardinales recepti seu confirmati ».

4. *Romani gravibus discordiis impliciti.* — Non potuit in Urbem contrariis seditiosorum factionibus fluctuantem tute se conferre : ad cujus sedandos motus cum jam ante cardinalem S. Eustachii legatum creasset, neque is adhuc in pristinam concordiam Romanos revocare potuisset, tum etiam in agro Romano contrariæ factionis principes bellum gererent, missus [2] est Florentia Joannes e Saona Reatinus decretorum doctor, ut perduelles pœnis coerceret, imperatæque [3] inter Baptistam Sabellum et Carolum Ursinum induciæ fuerunt, quos Pontifex Apostolico studio inter se conciliare meditabatur. Nondum etiam Joanna II regina molem Hadrianam, Ostiam et Civitatem-Vetulam restituerat Ecclesiæ, quamvis in Pontificiam potestatem eas se reducturam, misso Florentiam Joanne Caracciolo, spopondisset [1]. Præterea Braccius e Montone Perusii tyrannus, de quo antea memoravi, inter medios schismatis tumultus magnam ditionis Ecclesiasticæ partem in suam tyrannidem redegerat, dum Balthasarem Cossam tueri præ se ferebat, verbisque profitebatur. Martinus itaque provinciam dedit [2] Romano de Abiamonte nobili jurisconsulto Urbevetano, ut Pontificio nomine reciperet urbes et arces, quas Tartalia e Lavello præsidiario milite Ecclesiastico firmarat, earumque præfecturam gereret : « Cum », inquit, « dilectus filius nobilis vir Tartalia de Lavello nonnullarum gentium nostrarum armigerarum capitaneus, Terram Corneti Tuscanensis diœcesis et nonnulla alia civitates, castra, terras et loca, cum eorum arcibus, rocchis et fortalitiis, villis, districtibus, juribus et pertinentiis eorumdem, ac cujuslibet ipsorum, ad nos et Romanam Ecclesiam pleno jure spectantibus, nobis et dictæ Ecclesiæ infra certum tempus, et eo modo et forma, et prout in certis insuper hoc capitulis factis, plenius continetur, tradere et consignare realiter teneatur, etc. Dat. Florentiæ X kal. Octobris, Pontificatus nostri anno secundo ».

5. *Balthasar Cossa ad Pontificem transferri jussus primus cardinalis creatus moritur.* — Quod vero ad Balthasarem attinet ; cum is in custodia a Ludovico Bavariæ duce teneretur, Martinus triginta aureorum millibus ob sumptus a duce factos redemptum ad se perduci jussit [3], de qua auri vi Palatino numeranda data sunt Nicolao Uzano mercatori Florentino hæc mandata : « Cum », inquit, « ex quibusdam causis ad id animum nostrum moventibus, ac præcipue misericordiæ et pietatis intuitu disposuerimus, quod Balthasar Cossa, olim Joannes XXIII in sua obedientia nuncupatus, ad nostram præsentiam transferatur, etc. Dat. Ferrariæ id. Februarii, Pontificatus nostri anno secundo ». Aliis vero litteris [4] Joanni episcopo Lubecensi præcepit, ut eumdem Balthasarem a comite Palatino Rheni receptum ad se perduceret. Verum ille, cum ex itinere ad Petrum Rubeum amicum divertisset, timens ne a Pontifice in perpetuum carcerem mitteretur, noctu inscio Apostolicæ Sedis internuntio fuga evasit ; unde gravis injecta est suspicio, ne ille temere priores apices sibi assereret schismaque reviivisceret : de quo hæc Leonardus Aretinus [5] :

« Erat scrupulus quidam apud multos, quo-

[1] Diar. Floren. ab anno 1406 ad an. 1439 et alii. — [2] Lib. I. Ep. cur. p. 251. — [3] Ibid. p. 252.

[1] Summont. l. IV. hist. Neap. c. 3. — [2] Ext. ejus lit. — [3] Lib. I. Ep. cur. p. 233. — [4] Ibid. p. 234. — [5] Leon. Aret. in hist. rer. Italic. Walsing. hist. Angl. hoc an.

niam depositio abdicatioque illius violenta fuerat, num jure subsisteret; quod si illa dubia, Martini quoque electio in ambiguum veniebat, quoniam non vacanti Ecclesiæ provideri de novo pastore non potuerat. Ob hunc timorem Martinus, et simul ne Germaniæ principes hoc habentes idolum per eam occasionem aliquid quandoque molirentur, redimendum Joannem et in Italiam reducendum providit. Igitur per hunc modum exemptus carcere, cum in Galliam pervenisset, consilio Martini cognito, (id erat ut Mantuæ perpetuo carcere teneretur) antequam Mantuam veniret, rursus aufugiens in Ligures abiit. Ibi cum esset liber et sui juris sive conscientia ductus, sive quod desperabat aliquid proficere posse, sponte sua Florentiam venit, et sese pedibus Martini subjiciens, eum ut Pontificem verum et unicum recognovit (nono nimirum kal. Junias, ut observat Contelorius), in adventu ejus tota civitas obviam profusa multis lacrymis et incredibili commiseratione respexit hominem de tantæ dignitatis fastigio in tantas calamitates prolapsum: ipse quoque miserabili prope habitu incedebat. His omnibus commiseratio populi augebatur. Susceptus a Martino tandem intercessione civitatis primus cardinalis efficitur, nec annum integrum superstes e vita migravit », nimirum XXII Decembris hujus anni, ut observat Felix [1] Contelorius. Eadem e Leonardo descripsit S. Antoninus [2] hæcque addit: « Solemnissime Ecclesiasticæ exsequiæ sunt ei exhibitæ, sepultusque solus in oratorio Joannis Baptistæ, in sepulcro partim æneo seu orichalceo, partim marmoreo (1) ».

6. *Anathema latum in Petrum e Luna.* — Plurimum momenti attulit ad confirmandam Ecclesiarum conjunctionem illa Balthasaris Cossæ demissio ac reverentia Martino sponte præstita, cum quæstio an jure exauctoratus et sponte cessisset penitus sublata fuit. Supererat ad constabiliendam Ecclesiæ pacem, ut Petrus e Luna, qui Paniscolæ in Valentino regno a suis cardinalibus desertus agebat, pertinaciam et Pontificalia insignia poneret: ad quem e gradu dejiciendum Pontifex, recurrente sacræ Cœnæ Dominicæ die, anathematis sententiam in hæreticos latam in Petrum ipsum ejusque sectatores tulit, cujus formulam [1] hisce conceptam verbis adducere placuit:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli ac nostra omnes hæreticos », et infra: « Item excommunicamus et anathematizamus iniquitatis alumnum Petrum de Luna, Benedictum XIII se nominare ausu sacrilego præsumentem, justo Dei judicio ac per processus sacri generalis Concilii Constantiensis et nostros, ejus demeritis exigentibus, hæreticum atque schismaticum et ab Ecclesia præcisum sententialiter condemnatum, et omnes adhærentes, complices et sequaces ipsius, et dantes ei auxilium, consilium vel favorem, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis vel ordinis, etiamsi pontificali, regali, reginali vel quavis alia, ut præmittitur, Ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate ». Nonnullis interjectis, hoc fulmine jurium Romanæ Ecclesiæ invasores perculit: « Item excommunicamus et anathematizamus omnes alios, qui per se vel alium seu alios directe vel indirecte sub quocumque titulo vel colore occupant, detinent vel hostiliter discurrunt, seu invadunt aut occupare, detinere vel discurrere hostiliter præsumunt in totum seu in partem almam Urbem, regna Siciliæ, Trinacriæ, insulas Sardiniæ, Corsicæ, terram citra pharum, Patrimonium B. Petri in Tuscia, ducatum Spoletanum, comitatum Venaysini,

[1] Fel. Contelor. in Elench. card. Bonif. IX. — [2] S. Ant. tit. XXII. c. 7. § 2.

[1] Lib. I. Ep. cur. p. 257.

(1) Hoc anno vitæ mortalis curriculum confecit Balthasar Cossa, olim in sua ditione Joannes XXIII. Vir iste sacerdotium summum, quod non bonis artibus occupavit, nihilo melioribus gessit. In ea enim, quæ adversus illum instituta fuit coram Patribus accusatio, reus assertus fuit extincti veneno Alexandri V, quod ejus delictum ex testibus confirmatum fuisse animadvertimus in Nota ad annum MCDX, 17, ubi de obitu Alexandri V. Summa etiam dignitate fœdissime abusum fuisse adversarii ejus in eodem judicio contenderunt. A Pontificatu demissus potius quam ipse se sponte demiserit, quanquam et spontaneæ dimissionis specimen præbere voluit. Ad privatum ordinem redactus carcerem biennio subivit, quem alium subinde et alium mutavit, donec, misericordia viri olim fortuna florentis tactus Martinus, mercatoribus Florentinis rogantibus, auctoritate sua id effecit, ut liber a custodia Ludovici Bavari, cui ab imperatore Sigismundo commissus fuerat, dimitteretur. Jussus tamen recta se ad Martinum conferre, qui Mantuano carceri claudere illum meditabatur, ut quidam scribunt. Verum eo se conferrens Balthasar admonitusque insidias sibi in itinere parari, Genuam ad Thomam de Campo Fregoso Genuensium ducem, veterem amicum divertit, a quo Sarzanensem arcem ad perfugium recepit, ait Sanutus in Vitis ducum Venetorum. Tuto in loco recepto homini non defuissse qui suaderent « ut tentaret fortunam et iterum Pontificatum arriperet », scribit auctor Additamenti ad Ptolemæum Lucensem, quem ex Patavino et Vaticano Codice vulgavit Muratorius rerum Italicarum to. II, par. 2. Sed vigilantis ad commoda Ecclesiæ suæ Numinis providentia factum est ut ille, malis consiliis abjectis et ad optima conversus, sponte convolaverit ad Martinum Florentiæ agentem, totumque se ejus arbitrio permiserit. Ingressus est urbem die XIV Junii, cum pervigilium festi Corporis Christi ageretur, teste anonymo Florentino, qui tunc præsens aderat, in historia vernacula urbis suæ, vulgata Rer. Ital. to. XIX, eodemque auctore scimus die XXVII Junii a Pontifice solemni ritu sacra purpura indutum fuisse. Denique die XXIII Decembris (male in textu legitur Novembris) quæ in Sabbatum incidit, « hora duodecima matutina obiit », qua de re idem scriptor ita: « A di 23 et il Sabbato mattina a ore dodici mori messer Baldassare Coscia cardinale detto volgarmente di Firenze ». Ex quibus verbis videri possent errasse illi qui Tusculani episcopi titulum ab eo assumptum contendunt; cum Florentinus cardinalis, non vero Tusculanus episcopus appelletur. Verum ipse de se Balthasar in Epistola quam post suam in cardinalem assumptionem scripsit ad Petrum de Luna, ut illum revocaret ad saniora, cardinalem se a Pontifice renuntiatum « et Ecclesiæ Tusculanæ præpositum in episcopum et pastorem affirmat. Epistolam illam vulgavit Baluzius Miscellan. to. VII, pag. 99.

MANSI.

Sabinæ, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trabariæ, Romandiolæ, Campaniæ atque Maritimæ provincias, ac terras specialis commissionis et Arnulphorum; civitates quoque nostras Bononiensem, Ferrariensem, Beneventanam, Perusinam, Avinionensem, civitatem Castelli, Tudertinam, et alias civitates et terras et loca vel jura ad ipsam Ecclesiam spectantia et pertinentia; et adhærentes ac fautores et defensores eorum, seu in iis dantes eisdem auxilium, consilium vel favorem ». Denique omnia privilegia, quæ obtendi contra possent, abrogat decernitque a nemine illos, nisi ab Romano Pontifice absolvi posse. « Dat. Florentiæ II id. Aprilis, Pontificatus nostri anno II ».

7. *Decretus in Aragoniam internuntius ad schisma tollendum.* — Obduruerat adeo in perfidia Petrus e Luna, ut nullis censuris, sed tantum ferro edomari posset: quare discessuro e provincia Alamanno tit. S. Eusebii presbytero cardinale, ineunte anno, sparsum ab eo et rege Alfonso rumorem narrat [1] Surita Paniscolam obsidione cingendam. At illum inanem fuisse mox visuri sumus. Cumque abolendarum schismatis reliquiarum cura graviter Martinum ureret, Bernardum episcopum Tifernatem iterum in Aragoniæ et Valentiæ regna, et Baleares insulas, datis III id. Junii litteris [2], internuntium decrevit. Amplificata est pluribus Diplomatibus [3] ejus auctoritas, ut schismaticæ societatis flagitio contaminatos obsolveret [4], Ecclesiasticas [5] controversias dirimeret, postremo, implorata principis ope, insectaretur [6] armis « perditionis filium », ut ait, « Petrum de Luna, olim Benedictum XIII in ejus obedientia nominatum, per sacrum generale Concilium Constantiense, culpis et demeritis ipsius exigentibus ac justo Dei judicio, finaliter et legitime hæreticum atque schismaticum condemnatum, et a papatu, quem prætendebat depositum, pertinaciter se nominare Benedictum XIII damnabiliter præsumentem, et notorie Dei Ecclesiam malignitate detestabili scindere satagentem ». Dissolvit Alfonsus rex internuntii Apostolici curas et labores, nec in Paniscolam sacra arma verti passus est, ut fiduciarium regni Neapolitani jus a Pontifice extorqueret; unde regio tectus patrocinio antipapa ad officium magno cum ipsius pluriumque aliarum animarum exilio adigi non potuit: de quo postea gravissime Martinus [7] questus est. Nunc reliquas res Hispanicas prosequamur.

8. *Joanni Lusitaniæ regi bellum in Africa gerenti favet Martinus, datis litteris Encyclicis.* — Implicito, ut vidimus, Joanne Lusitaniæ rege Africano bello ad proferendos latius Christiani imperii terminos, Pontifex, ut pios ejus conatus promoveret, universos fideles Encyclicis litteris rogavit, ut Lusitanum armis commeatuve juvarent, ac necessaria ad sustentandum crucesignatum exercitum undique efferri devehique permitterent:

« Universis et singulis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Cum charissimus in Christo filius noster Joannes Portugalliæ et Algarbii rex illustris, celsitudine animi et maturitate consilii fretus, ob fervorem fidei, transmisso nuper propria classe mari exercituque in partibus Africæ exposito, terras, quas Saraceni inibi occuparunt, magnanimiter et potenter invaserit, atque in iis locis Ceptam urbem magnam atque notabilem ceperit, captamque tenuerit atque teneat in Christi nomine custoditam, ac persæpe, ut accepimus, magni impetus Saracenorum pro illa recuperanda fiant, ad quos repellendos et custodiendam urbem præfatam idem rex armis, viris, equis, victualibus et aliis rebus necessariis plurimum indigere videretur; nos cupientes ab intimis, ut præfato regi, utpote commendabiliter et gloriose in hoc operanti, per Christi fideles opportune subveniatur, universitatem vestram requirimus, hortamur atque etiam rogamus, quatenus pro favore fidei et Christianitatis augmento in hoc tam pio et glorioso opere pro Dei reverentia et debito religionis, ad quam defendendam unusquisque vestrum adstringitur, præstare velitis auxilium et favorem; nos enim quo liberius idem rex ad custodiam et defensionem prædictas incumbere valeat, tam eidem regi et filiis suis, quam etiam cæteris omnibus Christi fidelibus, qui ad prosecutionem hujusmodi negotii ire voluerint, quod tam in regnis Hispaniarum quam in aliis partibus et dominiis Christianorum arma, equos, victualia ac cæteras res ad ipsos ac exercitum eorum, necnon defensionem et sustentationem dictæ urbis necessarias et quomodolibet utiles, emere ac secum de regno ad regnum, de patria ad patriam, tam per mare quam per terram, ad dictam urbem et exercitum portare et ducere possint et valeant auctoritate Apostolica concedimus per præsentes, hortantes nihilominus universos et singulos reges, principes, duces ac cæteros dominos temporales, communitates quoque et universitates civitatum et oppidorum, quatenus pro Dei amore et Sedis Apostolicæ reverentia hujusmodi concessionem nostram observari faciant, et obedienter a singulis custodiri. Dat. Florentiæ II non. Aprilis, Pontificatus nostri anno II.

9. *Inter Angliam et Galliam bella. Burgundi et Delphini sectatores inter se digladiantur.* — Debuissent certe reges ac principes Lusitano ad subjiciendam Christo Africam se conjungere: at illi vel suis commodis studuere, mutuisve bellis sese attrivere: in Galliis enim Anglus Rothomagum decima nona Januarii triumphali pompa ingres

[1] Surit. Annal. l. XII. c. 72. — [2] Lib. I. p. 272. — [3] Ib. p. 273 ad 284 et 295, 297. — [4] Sup. p. 207. — [5] Sup. p. 284. — [6] Ibid. p. 279. — [7] Mart. tom. IX. brev. p. 3.

sus [1] victorias latius proferebat [2], Delphinus receptis Turonibus circumferebat [3] signa. Burgundo res ex laniati regni cladibus augebatur : ac licet plurima de pace colloquia facta fuerint, inde tamen majora postea surrexere bella. In primis cum Henricus rex Anglorum Catharinam regis Caroli filiam uxorem sibi dari poposcisset, ac medio Aprili celebres cœtus spe pacis conficiendæ coacti fuissent, petente Anglo rege [4] amplissimos dotales principatus, colloquia de fœdere sublata sunt : Anglus vero graves in Burgundiæ ducem iras concepit, quasi ipsius votis ille obstitisset ; adeo ut eum una cum rege Carolo a se eversum iri minitaretur [5]. Tum Martini Pontificis studio concordia XI Julii die Burgundum inter ac Delphinum redintegrata [6], ac, præsente Alano episcopo Leonensi in Britannia internuntio Apostolico, jurejurando solemni fœdus sancitum est, ut unanimes Anglicos impetus reprimerent.

Sed Joannes Burgundiæ dux neque ereptas urbes regias restituit, neque in Anglos arma vertit, indeque de eo necando ab Aurelianensium partium studiosis captum consilium : cum enim mense Septembri ad colloquium a Delphino excitus [7] fuisset atque increpitus, quod non deduxisset ex regiis urbibus præsidiarios milites, neque copias adversus Anglos in aciem duxisset, manum ensis capulo imprudenter admovit, ac repente contrucidatus est, inscio conjurationis Delphino [8], ac permittente divino Numine, ut qui proditione consanguinei sanguinem fuderat, proditus occumberet, adhibitæque in alios sævitiæ pœnas daret ; neque Ecclesiasticis sacramentis muniretur, qui adversæ factionis homines tradendos supplicio illis procurari, vel filios sacro lavacro ablui vetuerat [9]. Hic tamen Burgundi fusus sine legibus cruor majori cruoris effusione vindicatus est : licet enim Delphinus scriptis XI Septembris litteris jure cæsum ob perfidiam ac proditionem promulgasset, Burgundi tamen sectatores adeo in Delphinum aliis litteris [10] perfidiæ et proditionis crimen intendere, ut Parisienses una cum comite S. Pauli ad vindicandam Burgundi cædem se obstrinxerint [11] maximo Galliarum exitio, ac Philippus Joannis ducis filius ira furoreque accensus Delphinum ipsum, regem, reginam regnumque in Gallici nominis hostis potestatem traduxerit : unde crudelia et exitiosa bella coorta sunt cruento utrinque Gallorum atque Anglorum successu, quibus de rebus fuse agunt auctores [1]. Iis addit Juvenalis Ursinus [2], hoc anno Anglos a Gallis et Hispanis fœderatis maritimo prælio victos.

10. *In Bohemia crescit in dies impietas hæreticorum, unde conjurationes et cædes.* — Funestior longe [3] erat regni Bohemici conditio, crescente in dies cum impietate discordia, quam quidam Joannes Præmonstratensis vehementius accendit : is enim Pragæ ad ostentationem pietatis Eucharistiam circumducebat, ut sacrilegio populum in scelera et cædes concitaret, auctaque est in dies Hussitarum impietas adeo, ut et sacros missæ ritus immutare ausi sint, et quisque sacerdos novam missæ formam condiderit, quos ita refellit Thomas Waldensis [4] : « Pragensium Witclevistarum quidam feruntur pro missæ officio Evangelium totum dicere secundum Joannem : *Ante diem festum Paschæ ;* quidam : *Qui pridie ;* quidam aliud. A quibus omnibus si peteremus probari sic fuisse de more primitivæ Ecclesiæ, aut sic orare in missa, muti silerent. Et cur ergo Patrum traditionibus aut scriptis non credunt ? Quia, inquiunt, non sic fecisse Christus aut discipuli, sed sequaces eorum in Ecclesia dicuntur. Unde hoc nostis ? Si non nostis, sed autumatis hæc esse, grandi periculo vestro contra totam Ecclesiam orbi terrarum inexcusabili ritu per vos invento desipitis. Breviter aiunt : Si vestra forma sit Christo conformis, hoc ubi vos legitis ? Si non legitis, non credemus. Hoc utuntur paralogismo, Pelagiani plane hoc semper utuntur, ut sua, quam appellant, libertate fruantur ». Hoc errore adducti nonnulli novatores, postea agnum paschalem esitare ausi sunt more Judaico (1).

Dum autem ignavus Wenceslaus laxas hæreticis habenas dabat, experimento didicit, eversa religione, regna simul everti. Conflata enim est conjuratio Pragæ et impetu occupatum urbis prætorium, ex quo undecim consules fuga saluti suæ consuluere ; reliqui septem una cum judice e fenestris præcipites dejecti hastisque transfixi, ostentante sanguinariis hæreticis Eucharistiam Joanne : nec regius equitatus, qui ad tumultum accurrerat, in hæreticos perduelles incurrere ausus est sed in fugam turpiter se conjecit. Tam atrox facinus ulcisci, excussa parumper segnitie, Wenceslaus parabat, Sigismundo Romanorum rege fratre suo principibusque amicis in auxilium vocatis ; sed paralysi

[1] Juv. Urs. in Car. VI hoc an. Monstr. vol. I. c. 201. — [2] Ibid. c. 208, 209. — [3] Cap. 204. — [4] Cap. 206. — [5] Eod. c. — [6] Ext. ea de re publ. lit. eod. c. — [7] Cap. 211. — [8] Ib. et Juv. Urs. in Car. VI. — [9] Ext. de eo lit. Car. reg. apud Monstrelet. c. 116. — [10] Ext. apud eumd. c. 212. — [11] Id. c. 223.

[1] Monstr. ubi sup. Juv. et Paul. Æmil. in Car. VI. Meyer. l. XV. Walsing. l. V. et Polyd. Virgil. l. XXII. — [2] Juv. Urs. in Car. VI. — [3] Æneas Silvius hist. Bohem. c. 37. Cocl. hist. Hussit. l. IV. Dubrav. l. XXIII et alii. — [4] Thom. Wald. tom. III. tit. IV. c. 29.

(1) Bohemiæ curam non ita penitus hoc anno abjecit Sigismundus ac putat annalista. Indictum enim antea solemnem principum conventum in urbe Bunensi, die festa Natalis Domini habuit. Eo missi a Pragensibus oratores durius habiti sunt a Sigismundo, jussique quietos se continere, removere munitiones, quibus se defendebant ab insultibus Catholicorum ; ac denique ne quid moverent in monachos, Ecclesias virosque Catholicos admoniti. Imperata se facturos spondentes illi regressi Pragam civibus suis auctores fuerunt, ut optata pax aliquandiu redderetur Ecclesiæ. Hæc Byzynius ad hunc annum. MANSI.

correptus decem et octo dierum morbo exstinctus est, signatis nominibus hæreticorum, quos afficere supplicio decreverat; cujus obitum ita consignat Coclæus : « Mortuus est anno Domini MCDXIX, die XVI mensis Augusti, ætatis suæ quinquagesimo septimo, cum regnasset in Bohemia annos quinquaginta quinque ».

Defuncto Wenceslao, hæretici, Zisca signifero, effrænatius in Catholicos debacchati sunt[1], necnon etiam religionis monumenta et decora diruerunt[2], interque cætera, conditum a Carolo IV imperatore monasterium Aulæ regiæ ad Multaviæ ripam situm, in cujus dormitorii parietibus novum et vetus Testamentum a Genesi ad Apocalypsim descripta erant magno artis lenocinio, crescentibus ita paulatim litteris, quæ sublimiori parte erant locatæ, ut legi facile a quovis possent. Carthusiani ab impiis pariter pulsi, quod ob cœlestium rerum tractationem, atque ab hominum strepitu secessum, ut inutiles populo sues saginari dicerent. Poterat tot mala tollere vel saltem sedare Sigismundus rex : sed cum expeditionem Bohemicam intermisisset, ut Turcicæ vacaret, nec defendit[3] Hungariam, et Bohemiam amisit, cum, eo cunctante, hæretici in audacia confirmati expugnarent arces, et Catholicos vi et suppliciis ad impietatem amplectendam adigerent, adeo ut serius ipsos, jam regno universo depravato potitos, bello adortus sit.

11. *Piissimus B. Vincentii Ferrerii obitus.* — Hoc anno magnum sanctitatis lumen B. Vincentius Ferrerius Ordinis Prædicatorum in terris exstinctum est, ut cœlo fulgeret, cujus obitum accurate Baronius[4] in Notis ad Martyrologium Romanum ita consignat : « Obiit anno Domini MCDXIX, adnumeratusque est inter sanctos a Callisto III papa. » Et infra : « In ejus canonizationis Actis habetur diem obiisse quinta Aprilis, feria quarta ante Dominicam Palmarum : quo anno, ut ex computo liquet, celebrari contigit Pascha die decima septima mensis Aprilis; unde corrigendi sunt textus, qui habent decessisse anno Domini MCDXVIII ; nam eo anno mense Martio Pascha contigit celebrari ». Descripsere ejus admirandas res gestas plures auctores[5], utque inter cætera a Christo Evangelium promulgare in Occidente jussus sit et maxime apud Saracenos, dum Granatæ concionabatur, venerationi fuerit ; a Concilio Constantiensi in difficillimo fidei articulo consultus[6] sit ; Petrum e Luna sæpius monuerit, ut papalis insignia dignitatis deponeret, et miraculis clarus innumeras animas ad salutem revocarit. Nobis e Petro Ranzano extremos vitæ actus delibare suffecerit :

« Ita verbum vitæ disseminavit, ut ejus sermonem Dominus confirmarit sequentibus signis. Venetiæ, quæ est hujus Britanniæ urbs, positus, a fratribus qui eum sequebantur admonitus est, ut in Hispanias reverteretur, et jam ætate gravis in patrio potius quam peregrino solo moreretur. Vero ille memor verborum Christi, quæ Avinione decumbenti dixerat, ut supra libro secundo annotatum est, nempe ut Occidentem evangelizando peragraret, eorum consiliis nulla se ratione obsequi velle respondit. Cum enim hæc Britannia ad Oceanum in extremis Occidentis finibus sita sit, existimabat eam esse regionem, in qua Christus eum prædixerat corpore migraturum. Tandem vero importunis illorum precibus flexus, decrevit abire Venetia et in Hispanias proficisci, cum sit enim Hispania quoque in orbis terrarum finibus posita : poterat non absurbe accipi de ea Christum esse locutum. Itaque Venetiæ civibus primo generatim admonitis, ut doctrinæ suæ memores essent, suoque discessu incredibili mœrore affectis, media nocte iter agressus est sedens asino ; cumque se jam aliquot passuum millia confecisse arbitraretur, die illucescente ad ipsius urbis portas se cernit constitutum, tum vero ad socios conversus : Redeamus, inquit, fratres mei, in urbem, nihil enim isthuc sibi vult aliud, nisi sic visum esse Deo, ut in hac regione defungar ». Et infra : « Altera luce acerrimis corripitur febribus, et acerbo per membra omnia dolore cruciatur, ita ut pene totus defecisse videretur : nec tamen his potuit retardari quo minus sancti viri officio fungeretur. Convocavit igitur in primis fratres suos et eis sui obitus diem indicavit, moxque accito sacerdote cui confessionem facere solebat, illi confessus est, petiitque sibi impendi plenam peccatorum omnium remissionem, quemadmodum Martinus Pontifex Maximus illi antea concesserat : deinde alia Ecclesiæ salutifera sacramenta tanta cum religione et pietate percepit ut sanctis verbis, crebris lacrymis, hymnis et precibus omnes ita commoverit, ut nemo esset, qui non profuse lacrymaretur. Postea triduo toto admonuit eos, qui visitandi causa ipsum adibant, uti ne doctrinæ ab ipso perceptæ obliviscerentur ».

12. Et infra : « Cum jam autem dies novem abiissent, petiit sibi legi passionem Christi, quemadmodum a singulis est Evangelistis conscripta ; deinde recitari voluit septem illos psalmos, quos Pœnitentiales vocant, quos quidem psalmos atque etiam totum psalterium tamdiu dixit, donec et corporis viribus et linguæ officio esset destitutus. Ad extremum lecta est litania, qua absoluta, mox totus quadam jucunditate et hilaritate perfusus, junctis sublatisque manibus et oculis in cœlum, migravit ad Dominum. Sub hoc tempus visa est per fenestram ejus loci, in quo decumbebat, involare ingens multitudo papilionum miri candoris, qui passim circumvoli-

[1] Æn. Silv. hist. Bohem. c. 32. Cocl. l. IV. Dubrav. l. XXIII et alii. — [2] Id. Cocl. l. V. — [3] Æn. Silv. hist. Bohem. c. 31. — [4] Baron. in Notis ad Martyr. Rom. V April. — [5] Petrus Ranzan. Panormit. apud Sur. tom. II. V April. S. Anton. III. p. tit. XXIII. c. 2. Leander l. V. de viris illust. Ord. Præd. — [6] Surit. l. XII. c. 73. Mar. l. XX. c. 10.

tantes, tum demum recesserunt, cum ille spiritum exhalavit, nec amplius visi jam apparuerunt. Putantur sine dubio fuisse spiritus angelici, qui felicem illam animam secum ad beatissimam cœlestis Jerusalem patriam abduxerunt. Eadem hora ex ejus corpore odor manavit longe suavissimus.

« Per id tempus Venetiæ erat religiosissima ducis Britanniæ conjux, quæ pro singulari in beatum virum devotione propriis manibus voluit abluere corpus defuncti, quemadmodum habet multarum gentium consuetudo, ut corpora vita functorum lavent : aquam vero ipsam, qua illud abluit, diu accurateque conservavit, nec ea unquam corrumpi potuit, nec inde aut vermes aut aliquid fœditatis enatum est, imo vero tamdiu gratissimi fuit odoris, donec in eo vase, in quo asservabatur, penitus consumpta est : multi etiam cum ex ea bibissent, variis sunt morbis liberati. Porro Britanniæ dux exequias celebrandas curavit, quæ et ipsius dignitati et beati viri meritis congruerent. Ad eas autem universa pæne Britannia advolavit, plerisque a duce evocatis, aliis sacrum corpus videre cupientibus, atque aliis corporum sospitatem obtinere volentibus : tanta autem erat multitudo sacrum illud venerandumque corpus certatim aut videre aut tangere nitentium, ut triduo illud asservari oportuerit inhumatum multisque armatis custodibus vallatum : interim tamen nec tenuissimus inde exhalavit fœtor, nec ulal vel in vultu, vel in cæteris membris visa est immutatio : sed idem semper permansit corporis color, donec est sepulturæ mandatum, etc. » Subdit auctor plura miracula, implorantibus Christi fidelibus beati Vincentii Ferrerii opem, a Deo edita, atque inter alia ægrotos quadringentos et eo amplius, cum in culcitra, in qua vir sanctus obierat aliquantisper jacuissent, ad pristinam valetudinem revocatos [1], relatumque ad Martinum V, Eugenium IV et Nicolaum V de ejus rebus admirandis fuisse : sed tandem Callistum III, ut beatus vir illi in sæculo prædixerat, ipsum in sanctorum ordinem retulisse, qua de re nos suo loco.

13. *Bernardinus Senensis sanctitate floret, cujus est æmulus Manfredus Ordinis Prædicatorum.* — Florebat quoque iis temporibus Bernardinus Senensis, qui sacris concionibus mirum in modum populos ad divinum amorem alliciebat ; cumque antea raucam et ingratam vocem haberet, ferunt [2] B. Virginis ope, immisso in ejus os per cœlestem speciem ignito globulo, canoram ac suavem redditam.

Addunt [3] ipsum passum esse æmulum concionatorem Ordinis Prædicatorum plurima auctoritate et existimatione pollentem. Is vero Manfredus erat, de quo hæc narrat S. Antoninus [1] : « Venerabilis Ordinis Prædicatorum erat peritus et timens Deum. Hic prædicans in partibus Longobardiæ, nescio quo ductus spiritu, populis nuntiabat propinquum antichristi adventum, et quasi tempore suo esset futurus, inducebat ad hoc suas rationes ex Scripturis, præcipue Apocalypsis. Ex terrore hujus doctrinæ exprimentis horribilia, quæ facturus sit cum venerit antichristus, in quo omnes concordant, multi utriusque sexus contemnentes sæculum, juvenes et virgines, senes cum junioribus, habitum sub eo receperunt tertii Ordinis, seu de pœnitentia B. Dominici, ita ut transcenderent numerum quadringentorum, mares centum, fœminæ trecentæ et supra. Hi in communi vivebant separatim viri a mulieribus, de labore manuum suarum in sudore suo, non omissis divinis officiis, et frequentantes confessionem et communionem, in summa honestate et charitate conversantes : omni possessione et reddilu carebant omnino. Omnes Longobardi erant et simplices, qui ex Longobardia Bononiam profecti sunt cum eorum patre Manfredo prædicto.

« Martinus papa attendens genus illud periculosum posse scandala generare, conatus est congregationem illam dissolvere, ad propria remittendo. Sed non valuit cum illis ita affectis ad illum Manfredum spiritualiter, ut ab eo nulla possent ratione divelli, tum quia ita redolebat eorum conversatio in conspectu laicorum, ut ab omnibus molestantibus defenderentur. Ex Bononia Florentiam applicuerunt, in arctissimo vitæ honestissime et lætanter Domino serviebant. Et licet Martinus tunc Florentiæ existens prohiberet aliquid eis eleemosynaliter dari, ut in patriam ad suos redirent, non obediebatur ex compassione et devotione populi concepta ad eos. Examinari fecit papa illum Manfredum, et nihil reprehensione dignum in eo inventum est, nec in congregatione illa. Pontifice cum curia ad urbem accedente, secuta est Manfredum congregatio illa, quam cum magno rigore disciplinæ regebat, pro minimis contentionibus et ad cippos mittens, et lacte doctrinæ frequentis nutriebat. Majorque pars earum brevi in Domino obdormivit Romæ : remanentes in magnis angustiis vitæ degebant : vexatæ complures earum a dæmoniis : aliquibus junioribus apparebant spiritus in vestibus albis, ut angeli lucis, si tamen ipsi erant, et afferentes eis pater noster minima vitrea et perforata evanescebant : sperabatur ab illis Manfredus papa futurus, a multis earum antichristus manifestandus. Transactis pluribus annis, tempore Eugenii Manfredus ipse, nimis aliquando credulus visionibus illarum, quievit in Domino, in conventu Minervæ sepultus. Post quæ divisæ sunt in duas partes mulieres, quæ

[1] Petr. Ranzan. l. III. — [2] Vitæ S. Bern. auctor apud Surium xx Maii. — [3] S. Ant. III. par. tit. XXII. c. 7. § 8. in princ.

[1] S. Ant. III. par. tit. XXII. c. 7. § 8.

et paulatim defecerunt per mortem, et aliquæ in spiritu : et quæ exspectabant, non viderunt, nec illum papam, nec antechristum ».

In Anglia celebrata [1] est synodus ab Henrico archiepiscopo Cantuariensi adversus Richardum quemdam ex clero Wigorniensi magiæ crimine delatum, qui nefariam artem publice exsecratus est, fassusque illam a se sperni, ex qua sæpius votis suis potiri non potuisset : ejus vero libri figuris impiis distincti publice exusti sunt.

14. *Misera Constantinopolitani imperii conditio.* — In Oriente hoc anno Joannes Emmanuelis imperatoris primogenitus, ducta uxore Sophia filia marchionis Montisferrati, solemni ritu imperialis dignitatis ornamenta suscepit, ut narrat Phrantzes [1] ; qui addit Emmanuelem Mahometi primo Turcarum regi liberum commeatum per Constantinopolim dedisse : ut in Asiam trajiceret quamvis eum in reditu urbem ipsam obsidione cincturum rumor afflaret fidemque datam violare detrectasse, etiam si ab illo sibi certum exitium inferendum esset (1).

[1] Harpspfeld. hist. Eccl. sec. XV. c. 10.

[1] Phrant. l. I. c. 38.

(1) Quamvis non certe definire audeo, suspicor tamen, nec immerito, nuptias hasce Joannis filii Emmanuelis Græcorum imperatoris et assumptionem ejusdem Joannis in consortium imperii ex hoc anno ad alterum 1421 promovendam esse. Licet enim Phranza protovestiarius annum ejus rei signat mundi 1419, diem vero XIX Januarii ; mendum tamen in textum irrepsisse puto, ea ductus ratione quod in historia Montisferrati a Benvenuto de S. Gregorio ad annum 1490 ducta legitur adnotatio quædam chartarum quæ servantur in Regesto publici cujusdam Tabellionis ejusdem urbis, in qua ad annum 1420 recensetur Instrumentum nuptiale Sophiæ filiæ principis Theodori Montisferrati cum imperatore Græcorum. Ad hæc nuptiæ vel assumptio solemnis novorum principum in societatem imperii die Dominica veteri more plerumque agebantur. Cum igitur Dominica dies cum die XIX Januarii nonnisi anno 1421 concurrerit, hunc non inani conjectura deduco anno illi exordium imperii Joannis consignandum esse. Anno igitur 1420 nuptiæ solemnes conciliatæ sunt : sequenti vero in æde S. Sophiæ nuptialis solemnitas innovata, simulque ambo conjuges imperatores salutati sunt. MANSI.

MARTINI V ANNUS 3. — CHRISTI 1420.

1. *Sacra expeditio in Petrum de Luna indicitur.* — Anno Servatoris supra vigesimum millesimo quadringentesimo, Indictione tertia decima, Martinus papa Florentiæ ad Septembrem commoratus, sedatis ditionis Ecclesiasticæ Romanorumque tumultibus, in Urbem quam honorificentissime ab omnibus exceptus venit, in eaque Petri Sedem ad secuturas ætates constabilivit : at de his iterum recurret mentio. Nunc Florentiæ gesta percurrimus. Flagrabat desiderio Martinus abolendarum schismatis reliquiarum, ac Petrum e Luna, vel ad Pontificalia insignia ponenda obstringendi, vel expugnata Paniscola, pertinacissimum schismatis propagatorem in potestatem Ecclesiæ redigendi, ne in perniciem animarum nova incendia suscitaret. Legati ob id superioribus annis fuerant Alamannus tituli S. Eusebii presbyter cardinalis, deinde Bertrandus episcopus Tifernas, quorum pii conatus Alfonsi regis Aragonum flagitio, ut dictum est, ad irritum ceciderunt : experiri tamen iterum voluit Pontifex, an armis Catholici nominis hostem Paniscola exturbare posset, contulitque [1] eam provinciam Petro Fonsecæ S. Angeli diacono cardinali, quem etiam in Constantinopolitano imperio ad Græcos in sinum Romanæ Ecclesiæ revocandos, parato Emmanuele imperatore vetus schisma damnare, legatum decretum visuri sumus, ut dum Orientalium voluntates accuratius explorarentur, ipse reliquias schismatis Occidentalis exscinderet : utque rem arduam e sententia gereret, indictum est Petro e Luna ejusque studiosis sacrum bellum, cui dictus cardinalis legatus præfectus est, munitusque auctoritate, ut non modo Aragonios et Baleares, verum Castellanos etiam et Navarræos religiosam militiam professuros crucis symbolo insigniret, propositisque indulgentiarum præmiis ad oppugnandum impietatis signiferum concitaret.

2. « Dilectissimo filio Petro S. Angeli diacono S. R. E. cardinali, in Constantinopolitano

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 98, 23.

imperio et nonnullis aliis partibus Apostolicæ Sedis legato, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Intendentes, prout ex debito pastoralis tenemur officii, ad prosternendam audaciam temerariam ac damnatam perfidiam Petri de Luna hæresiarchæ, ac fautorum, complicum, adhærentium et sequacium ejusdem hæreticorum ac schismaticorum diligenter intendere, ne in perniciem animarum fidelium ulterius militent atque serpant, inhærentes prædecessorum nostrorum vestigiis, ad defensionem Catholicæ fidei, ac in persecutionem et confusionem hæreticorum atque schismaticorum hujusmodi, eorumque sequacium et fautorum, et ad expugnationem Castri Paniscolæ Dertusensis diœcesis, in quo idem hæresiarcha Petrus cum suis fautoribus tot machinatur scelera incessanter terra marique exercendas pro viribus, et aliorum locorum quorumlibet, in quibus idem Petrus vel sequaces se quomodolibet receptarent », et infra, « circumspectioni tuæ, de cujus industria in maximis nostris et ejusdem Ecclesiæ negotiis comprobata diutius innumerabilium operum exemplo, indubitatam in Altissimo fiduciam obtinemus, per te vel alios in dignitatibus spiritualibus aut magisteriis in sacra pagina, aut aliis scientiarum gradibus doctoratos aut magistratos, vel alias ad tantum negotium scientia, ac rerum gerendarum experientia idoneos et comprobatos, quos duxeris deputandos in Aragoniæ, Valentiæ Navarræque atque Castellæ regnis, Majoricarum ac Minoricarum insulis, cæterisque terris et dominiis ditioni præfatorum Aragonum et Valentiæ, necnon Navarræ et Castellæ regum illustrium suppositis, contra præfatum perditionis filium Petrum de Luna, Benedictum XIII in ejus dudum obedientia nuncupatum, hæreticum et schismaticum et a papatu depositum, ut præfertur, ejusque fautores, adhærentes, complices et sequaces, ac eis vel eorum alicui per se vel alios, publice vel occulte, quocumque colore quæsito dantes consilium, auxilium vel favorem communiter vel divisim, prædicationem ipsam præsentium auctoritate committimus exercendam, in remissionem peccaminum injungentes, quatenus hujusmodi prædicationis officium juxta datam eidem tuæ circumspectioni ab Altissimo prudentiam et consilii magnitudinem, efficaciter ac prudenter in illo procedens per te vel alios, ut præfertur, quos in ipsis dignitatibus constitutos, seu alios idoneitate et excellentia præditos ad hoc deputare provideris quoslibet Christi fideles instantius inducturos, ut suscipientes cum debita reverentia hujusmodi vivificæ crucis signum, ipsumque suis cordibus et humeris affigentes, ad prosecutionem negotii hujusmodi, maxime et præsertim ad prosternendam audaciam temerariam ac damnatam perfidiam ipsorum Petri de Luna, ac fautorum, complicum, adhærentium et sequacium ipsius hæreticorum ac schismaticorum, et ad defensionem Catholicæ fidei ac expugnationem dicti castri Paniscolæ et aliorum locorum, in quo vel quibus idem Petrus cum hujusmodi suis fautoribus, complicibus, adhærentibus vel sequacibus, se receptat aut receptabit in futurum, terra marique exercendas vires potenter ac viriliter se accingant, etc. Dat. Florentiæ IV id. April., Pontificatus nostri anno II ».

Vocari ad sacram illam expeditionem Lusitani non poterant, cum bello Africano essent impliciti : non Galli, cum intestina dissensione armisque Anglicis urgerentur : Castellani, exorta inter eos discordia, in duas partes se distraxere : Navarræi illorum motuum exspectatione erant suspensi : Aragonii, Valentini, Catalani, Baleares ex nutu Alfonsi regis pendebant, atque ita, cum is a finitimorum regnorum crucesignatis ad antipapæ deferendas partes cogi non posset, non permisit a legato Apostolico Paniscolam expugnari.

3. *Civiles motus in Castella quos compescere nititur Martinus.* — Dum Petrus cardinalis legatus vias indagabat, vel ut Petrum e Luna amplis pactionibus ad parendum sacris legibus induceret aut eum caperet, Pontifex, cognitis novis Castellæ motibus civilibus, Petro ipsi novam provinciam dedit [1], ut ad redintegrandam in Gallia concordiam incumberet. Injecerat Hispaniæ hos tumultus duorum principum Henrici et Joannis, qui stirpe Aragonia orti erant, ambitio : cum enim paribus studiis summa rerum Castellanarum administratione potiri adniterentur, Castellanos proceres in duas factiones divisere [2], misero rege in prædam eorum cupiditatibus exposito. Primus civilis discordiæ facem intulit Henricus, qui pridie idus Junii regem incautum, magistro regiæ aulicisque captis, in suam potestatem redegit, erepta in eundi decernendive libertate. Permoti ea indignitate cæteri proceres, duce Joanne Aragonio, qui Blancham Navarræi sceptri hæredem uxorem duxerat, signa ad regem liberandum extulere. Igitur avertendi hujus civilis belli cupidus, Pontifex Joanni regi ostendit [3] in quot quantaque pericula ipse ac regnum suum adducerentur, nisi ad sedanda intestina illa dissidia curas intenderet.

4. « Charissimo in Christo filio Joanni regi Castellæ et Legionis illustri, salutem, etc.

« Non absque mentis amaritudine intelleximus, charissime fili, nonnullas novitates et dissensiones, procurante humani generis hoste emersisse in tuo regno, ac multos vereri, ne discordiæ hujusmodi ad aperta odia et arma hostilia descendant : cum enim non secus ac bonus parens erga bonum filium consuevit, ge-

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 11. — [2] Mar. l. XX. de reb. Hisp. c. 11 Surit. l. XIII. c. 2 et alii. — [3] Lib. IX. brev. p. 107.

ramus singularem affectionem et amorem erga prosperum et tranquillum statum tuum et regni, summa afficimur animi molestia cum audimus aliqua, quæ tibi scandalum aut status aliquam turbationem possint afferre. Igitur pia charitate moti, volumus exhortari tuam serenitatem ad ea consilia capessenda, per quæ omnia evitentur bella, et omnis majoris motus causæ et materia sopiantur. Non arbitramur latere sapientiam tuam, quam magna incendia ex parva scintilla, quam gravia et dura mala ex bellis, præsertim intestinis et domesticis, soleant excitari. Exemplo inter alia tibi sit (quod dolenter referimus) calamitas regni Franciæ, quod diutius, quam æquum erat, intestinæ discordiæ multis ac variis cladibus afflixerunt. Et quidem dies nobis deficeret, ut omittamus sapiens dictum historici, qui ait : *Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur;* si recitare vellemus, quot regna, quot dominia eversa legimus propter discordias intestinas. Una Salvatoris divina sententia, quæ dixit, *omne regnum in se divisum desolari,* satis unicuique esse debet ad reprimendum belli appetitum, ad componendas dissensiones, ad pacem omni diligentia perquirendam, quam vel minime æquam etiam justo, præsertim civili bello, multi sapientes sæculi præponendam consueverunt : etenim regni unius inter se bellum civile et domesticum dici potest, cujus partes non aliter, quam corporis membra, si qua infirmiora essent, curandæ sunt : et sicut durum atque asperum esset, aliquam partem, licet imbecillam, a corpore abscindi aut avelli, ita et regni portiones, si quæ infirmæ essent, non lacerandæ, sed ad sanitatem reintegrandæ sunt, neque ferro resecandæ, sed clementia et benignitate ad pristinam valetudinem restituendæ.

5. « Id præ cæteris a tua sapientia providendum est, ne res, cui parvo remedio obviari posset, in extremum discrimen perducatur, et quod consilio administrari licet, nequaquam est committendum temeritati fortunæ. Levia vulnera gravioribus remediis curari possunt, quæ vero gravia et lethalia sunt, nequaquam exasperari solent, sed levi manu et mitioribus medelis tractari. Quid, quod ejusmodi dissensiones sicut etiam victoria sit tibi pertimescenda : si enim vincis, te ipsum superas; de tuo enim detrahitur quidquid deletur, et in hoc vincendo superaris, cum in eo, quod perit, tua potentia minuatur. Multæ sunt et variæ in hanc sententiam rationes, quas omittimus causa brevitatis. Unum dicimus in tuto versari, neque se casibus incertis velle committere, si id evitari consilio et ratione possit, semper esse habitum viri sapientis. Quamobrem, quia præcipuo et paterno erga te affectu omnia pericula, quæ bellorum furor afferre solet, reformidamus, exhortamur in Domino tuam serenitatem, et per Salvatoris nostri passionem obsecramus, ut propter Dei reverentiam, propter commune tuæ reipublicæ et pacis bonum, sine quo nullus boni alterius fructus percipi potest ; seposita omne indignatione, etiam si aliquos adversus te quid deliquisse putes, velis flectere ad clementiam et pacem animum tuum, et tuos cogitatus ad quietem et otium convertere, præcipue vero consideres stragem Christiani sanguinis Deo esse infensam et regnorum vires conterere. Decet clementem regem esse et promptum ad veniam; otium vero et tranquillitatem præ cæteris rebus appetere, ut Salvatoris nostri mandatis hæreat, qui inquirere et prosequi pacem jussit. Nos quidem ad hanc consequendam, operam nostram et diligentiam pollicemur, missuri proprium pro hac re legatum, si id videatur tibi : sed quoniam celeriora remedia salubriora esse consueverunt, commisimus venerabili fratri nostro Scipioni episcopo Mutinensi, quem ad significandum tibi Græcorum unitatem, et pro nonnullis aliis negotiis ad tuam celsitudinem destinamus oratorem nostrum, et dilecto filio Baptistæ de Padua clerico cameræ Apostolicæ istic existenti ad præsens ut, si id tibi placeat et de consensu tuo existat, auctoritate nostra se interponant pro pace et concordia concludenda, quam dignetur ille concedere, qui semper ejus auctor et perfector esse consuevit. Dat. Florentiæ, etc. » Comparatis vero ad mutuam internecionem principibus, de concordia deque colloquio faciendo actum. Abulæ habiti solemnes ordinum conventus [1], urbe a militibus circumsessa, nec liberis suffragiis, in quibus Henrico patrati facinoris proposita amplissima præmia : tum nuptiæ Catharinæ regis sororis illi promissæ : deinde extremo anno Henrici a quo tenebatur impotentiam perosus, Joannes rex exercendæ venationis specie Montalbanum profugit[2], in qua arce ab Henrico est obsessus : denique contrariæ factionis proceribus accurrentibus obsidione solutus[3] est : contra autem in præceps versæ res Henrici, qui biennio post in custodiam conditus est bonisque suis exutus.

6. *Gallicum regnum in potestatem Anglorum redactum.* — Quod ad Gallicum regnum attinet, quod Castellæ regi veluti civilium calamitatum exemplum propositum vidimus, hoc anno a Gallis in potestatem Anglorum redactum est auctore Philippo duce Burgundiæ, qui cum plura bellico turbine occupasset, nec Delphinum regno expellere universo posset, illius cum Anglo partiendi spe ductus, tum ira furens, ad paternam mortem vindicandam nomen Gallicum prodidit[4], deditis Lutetia et sexdecim urbibus Anglo Francorum hosti. Pax itaque futura ingentium bellorum materia, Philippo hisce legi-

[1] Mar. de reb. Hisp. l. xx. c. 11. — [2] Eod. lib. c. 12. — [3] Eod. cap. — [4] Juv. Urs. in Car. VI hoc an. Monstr. vol. 1. c. 119, 120. Walsing. in Henr. V. Polydor. Virgil. et alii.

bus interprete confecta, ut Carolus rex senio gravis ad reliquam vitam Gallico sceptro potiretur, ipsique defuncto, Henricus, ducta uxore Caroli filia Catharina, succederet, sive ex ea prolem susciperet sive non, atque ideo non modo lex salica est abrogata, verum omnes Gallicæ stirpis principes ex successionis spe deturbati. His additum, ut Henricus ob soceri morbum regni administrationem capesseret. Factum est ea de causa colloquium apud Trecas, ac plura sancita inter eos, quæ tum mentis impotem fuisse Carolum arguant : de quibus extant nomine Caroli regis litteræ [1] vigesima prima Maii hujus anni Trecis consignatæ. Ut vero cæteris perfidiæ exemplum daret Burgundus, omnium primus in Henrici Galliarum moderatoris verba juravit, regemque Carolum in hostis potestatem redegit. At Henricum, post innumeras strages, in medio victoriarum cursu sublatum, visuri sumus, necnon Anglos veteribus principatibus dejectos, cum injuste regnum exambirent, quos palam injustitiæ increpuisse Cornubiæ reguli filium, cum patrem globo a bellica machina contorto interemptum lugeret, narrat Juvenalis [2], ac publice professum esse Anglos in militari consilio Londini celebrato constituisse, non spoliandum regno Delphinum, sed Normanniam tantum, quæ regibus Anglis paruerat, repetendam : additque has Gallicas turbas cœlesti viso jam ante viro pio significatas, ostensos nempe turbido cœlo tres soles atque his tres reges Henricum, Carolum VI ac Delphinum designatos.

7. *Jacobus rex Neapolitanus divinis animum applicat.* — Civilia hæc Gallorum bella impedimento fuere Ludovico Andegavensi, ne ex Galliis necessarias vires ad subjiciendum sibi Neapolitanum regnum eliceret. Excitus [3] fuerat Franciscus Sfortia a proceribus Neapolitanis, qui ægre ferebant Joannam Joanni Carracciolo regiæ administrationem liberam contulisse, pulso Jacobo rege, de quo hæc tradit S. Antoninus [4] : « Ortæ sunt dissensiones graves et querelæ ad invicem in ignem iracundiæ mutuæ, susurratoribus ligna ministrantibus, quæ adeo excanduit, ut, procurante regina, illum oportuerit eam dimittere ». Effert summis laudibus Jacobum B. Joannes Capistranus, ut qui uxoris reginæ perfidiam, paratas in regno insidias, et carceres perpessus animum ad cœlestia applicuerit, ac dein pœnitentium tertii Ordinis B. Francisci familiam condiderit, quam cum nonnulli carperent, vir sanctus pro ea apologeticum conscripsit librum [5], in quo hæc habet :

« Etiam nostris diebus in magna devotione et gratia renovantur et crescunt atque proficiunt, superna largiente clementia, laudabilis vitæ meritis, virtutibus et exemplis : floretque nomen dicti Ordinis in splendida societate nobilium et honestarum dominarum, sicut etiam Romæ, Neapoli, Florentiæ, Senis, Perusii et in multis aliis locis, in Marchia Anconitana, et in aliis civitatibus et terris Italiæ et extra Italiam in multis partibus fidelium Christianorum, quam maxime de præsenti convaluit, et erectus est Ordo præfatus per illustrissimum principem regem quondam Jacobum, qui, spretis hujus sæculi vanitatibus atque pompis, nedum solemnia monasteria suis devotis sumptibus et expensis construi fecit, sed etiam seipsum offerens Jesu Christo sacrificium acceptabile in Ordine prælibato divino cultui mancipavit cum florida societate venerabilium personarum ». Extincta scilicet Joanna uxore, mox instituta Franciscana professum, refert Lucas Wadinghus [1].

8. *Ludovicus Andegavensis ad regnum Neapolitanum aspirat, ad quod decretus a Martino legatus.* — Agente in Galliis Jacobo rege, ac Neapolitanas res spernente, Neapolitani, qui reginæ nimio studio fuerant lenocinati, in atroces belli tempestates inciderunt ; Ludovicus enim Andegavensis expedivit arma, ut potiretur regno (quo ab Alexandro V et Joanne XXIII jure fiduciario donatus fuerat) Martino V non adversante, a quo datum Diploma superiore anno, extremo Florentiæ Pontificatus anno tertio consignatum, et in regum Francorum Tabulario inter alia Monumenta, quorum indicem [2] Leonardus Barronatus dati et expensi rationum magister confecit, asservari fertur ; quo statuitur Ludovicum III Joannæ II, cum de vita decessisset, regno successurum, cui etiam Diplomati tredecim cardinales adscripsisse nomina dicuntur : eoque jure fretus Ludovicus III, potiori longe quam quo fulti Ludovicus Primus et Secundus, qui a pseudopontificibus Neapolitani regni jura inania acceperant, cum Sfortiæ imperium militare detulisset, is apud Neapolim castra posuit ac Genuensium classe, cui præerat Baptista Fregosius, adjutus maritimos Neapolis aditus interclusit. Accenso ita in regno Neapolitano bello, Pontifex ut adversas partes in concordiam revocaret, Ludovicum S. Adriani diaconum cardinalem legatum creavit, dato ad ipsum Diplomate [3], in quo nonnulla de pacis sanciendæ inter omnes, præcipueque inter Joannem II reginam et Ludovicum regem eorumque fœderatos, hæc subdit :

« Martinus, etc. Te tanquam pacis angelum, cum nequeamus in præsentiarum præsentia nostra partes illas personaliter visitare, vice nostra et de fratrum nostrorum consilio duximus destinandum, ut juxta cordis nostri desiderium

[1] Ext. apud Monstr. vol. I. c. 223. — [2] Juv. Urs. in Car. VI. — [3] Paudulph. Collenut. l. v. Summont. l. IV. c. 3. — [4] S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 7. § 6. — [5] Jo. e Capistr. in defensorio tertii Ordinis B. Francis. p. 4.

[1] Wading. tom. V. an. 1435. — [2] Ext. in Append. ad Juv. Urs. — [3] Lib. XXXI. p. 15.

animarum salutem, cultum orthodoxæ fidei ac ipsius libertatis Ecclesiasticæ salubre incrementum, ac reductionem quorumlibet indevotorum ad nostram et Ecclesiæ fidelitatem, devotionem et obedientiam, necnon pacem et concordiam inter dissidentes hujusmodi et quoslibet alios procures; ac tenentes indubie eamdem circumspectionem tuam in suis desideriis gessisse et gerere, sedare fluctuantes turbines, justitiæ terminos colere, humiliare superbos, rebelles et inobedientes compescere, errantes ad viam reducere veritatis, eidem tuæ circumspectioni in regno Siciliæ ac terra citra pharum prædictis, tua legatione durante, evellendi, destruendi, dissipandi et disperdendi, ædificandi et plantandi, deformata reformandi, indirecta dirigendi, corrigenda emendandi, aspera in vias planas convertendi, periculis et discriminibus, quæ ex schismatibus, divisionibus, discordiis, perversitatibus guerrarumque turbinibus seu differentiis aliis emergentibus vel emersuris in regno et terra prædictis, procurante pacis æmulo jam exortis, et quæ poterunt, quod avertat Omnipotens! quomodolibet evenire, salubriter et effectualiter obviandi », et infra, « plenam et liberam concedentes præsentium tenore facultatem, etc. » Addita sunt imperia, ut copiarum duces aliosve regia aut cardinalitia dignitate conspicuos ad regnum Romanæ Ecclesiæ fiduciarium defendendum incitaret cæteraque gereret, quæ ad libertatem Ecclesiæ tuendam, conjunctionem Christi fidelium confirmandam, egenos ab injuriis vindicandos, propagandam animarum salutem Ecclesiasticique ordinis immunitatem servandam spectaverint, tum ipsum stipendia acceptæ Apostolici legati e latere dignitatis causa exigere vetat. « Datum Florentiæ VI id. Septembris anno III ». Neapolitani etiam regni proceribus mandata dedit, ut legato Apostolico se conjungerent, atque ad illius nutum ponerent arma inferrentve. At ii non paruere Apostolicis imperiis, unde maxima mala in universum regnum contrariis laniandum factionibus redundarunt.

9. *Martinus regno Neapolitano consulit; Bononiam recuperat.* — Inter hæc Carafa [1] cui ab insigni morum improbitate Malitiæ cognomen inditum, Joannæ reginæ orator, consilia cum Alfonso rege Aragonum, qui augendarum rerum suarum percupidus Corsicam florentissima classe oppugnabat, de liberanda Joanna agitavit, illumque maximis pollicitationibus ad classem submittendam Neapolim, præfecto illi Peritio, pellexit. Soluta ita ab Aragoniis obsidio est, ac Ludovicus Andegavensis alio impetus convertit Aversamque in suam potestatem redegit. At Pontifex cum Joannam Aragonium in regnum excivisse, et contra Romanæ Ecclesiæ jura sancitaque fœdera iniquam adoptionem moliri animadvertisset, tum ut nascentium Gallos inter et Aragonios bellorum semina exstingueret tueretur que jura Sedis Apostolicæ, promulgavit, concusso bellis regno Neapolitano pluribusque ad illud annitentibus, ad Romanum Pontificem perfugiendum, atque eos, qui legato adhærerent adversus quoscumque, nimirum Joannam, Gallos et Aragonios, in clientelam Apostolicam adscivit, quæ litteræ ad Petrum Celani comitem datæ his verbis consignatæ sunt : « Dat. Romæ XV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno III ». Nec modo Aragonii a Joanna vocati in auxilium, verum etiam Braccius Perusinus hostis Pontificius amplissimis præmiis contra Ludovicum Andegavensem sollicitatus, de cujus in Neapolitanum regnum ingressu proximo anno dicemus. Nunc gesta illius cum Pontifice perstringamus.

Condiderat is sibi ex ruinis Ecclesiæ, dum laborabat schismate, injustum principatum, nec parta scelere restituebat, demum Florentinis, apud quos Martinus agebat, concordiæ interpretibus se in officio permansurum neque a Pontificis fide defecturum spopondit, de quo hæc Leonardus Aretinus [1], dum de Martino loquitur : « Florentiæ biennium fere resedit peropportuno loco ad rem Ecclesiæ componendam, nam et cum Braccio, qui Ecclesiæ oppida permulta occupaverat, opitulantibus Florentinis, concordiam fecit, illiusque post hæc fretus opera Bononiam redegit in suam potestatem et cæteras urbes ubique recepit, ex quo ejus plurimum crevit auctoritas ». Fuisse ante Pontifici ereptum Bononiæ imperium ab Antonio Bentivolo Joannis filio refert [2] Ms. vetus Florentinum, additque Alfonsum cardinalem S. Eustachii a Martino ad eam urbem recuperandam fuisse missum (1) :

[1] Summont. l. IV. c. 3.

[1] Leon. Aret. hist. rer. Italic. Ms. vetus Chron. Florent. S. Anton. III. p. tit. XXIII. c. 7. § 1. — [2] Ms. vetus Florentin.

(1) Auctor Chronici Miscelli Bononiensis multa narrat, ad ea quæ hic ab annalista confunduntur potius quam exponantur reformanda. Eo igitur auctore discimus die XXVIII Februarii missos a Pontifice ablegatos suos, quorum alter archiepiscopus, alius abbas, venisse Bononiam, ac Pontificio nomine poposcisse, ut civitas Pontifici dederetur. Responsum fuit ab Antonio Bentivolio, civium suorum nomine paratos esse Bononienses ea omnia implere, quæ olim Pontifici spoponderant, nempe 8000 ducatorum annuum tributum, ut in electione prætoris tres eligerentur a civibus e quibus unum Pontifex assumeret; denique ad Pontificis nutum centum lanceatos milites in sex menses conductos præstituros se offerebant. Rogare vero Pontificem, ut hæc omnia intacta relinquens ulteriora ne peteret. Haud diu post Pontificiæ copiæ, quibus Braccius præerat, Bononiensem ditionem invaserunt. Bentivolius aliquandiu restitit; dein vero pax utrinque composita ea conditione ut magistratus omnes e civibus crearentur, uno excepto ærarii præfecto. Ita rebus constitutis, cardinalis Venetus Condulmerus, tituli S. Clementis presbyter, qui in exercitu Pontificis agebat legatus, urbem ingressus est die XXII Julii. Demum post hæc omnia, die XXV Augusti ejusdem anni, cardinalis S. Eustachii jure et potestate legati venit in urbem. Hæc auctor Miscellæ.

MANSI.

quod confirmant Pontificiæ litteræ [1], quibus amplissima cum potestate Bononiæ, Æmiliæ et exarchatui Ravennæ præfectus est. Illum vero potitum Bononia divina ope ac precibus et industria Conradini Ordinis Prædicatorum, qui pro tuendo Pontificio imperio martyrii palmam exoptabat, narrat Leander [2] in ejus Vita :

« Cum, inquit, Bononiensium pars ab Ecclesia defecisset, Pontifex maximus Martinus V urbem exercitu obsedit : qui vero altera ex parte Pontificis mandato obtemperare cupiebant una cum venerabili patre Magacosta, qui eo tempore beato viro pastor substitutus erat ex eo quod Pontifici gratus et notus esset, urbe ejecti exulare coacti sunt. Cum autem armorum vi capi non posset, tutissimaque bello quæ intus erant propugnacula pararent, exercitus quoque mœnibus propulsaretur, Pontifex maximus illos Ecclesiæ sacramentis interdicere decrevit. At quia non facile reperiebatur, qui suas inhibitionum minarumque litteras plenas introferre auderet, beatus ipse Corradinus Ecclesiæ suo etiam sanguine omnino jura propugnaturus equum intrepidus ascendens urbem egreditur, Pontificisque legatum, qui una cum exercitu aderat, allocuturus adivit : ille vero, viso sancti patris fideli consilio, minaces divinorumque inhibitorias litteras ipsi publicandas tradidit : quibus subinde acceptis hastæque affigens, quo facilius manifestarentur, ad urbem regreditur et ad civitatis plateam deveniens voce magna clamare cœpit : Ecce vobis Deo et vicario ejus rebellibus universa divinorum sacra interdicuntur : nullus quavis excusatione tergiversari poterit ignorasse, nemo asserere audeat, litteras inspicite : profanum corrigite errorem. Illico capitur, carceri mancipatur excandescentesque mortem illi machinantur ; ex illis autem quidam in medium surgens dixit : Necem isti inferendo nil aliud facimus nisi quod optatam pro Ecclesiæ favore concedimus mortem. Non interficiendus igitur mihi videtur. Primatibus ergo in ejus perniciem discordantibus, ob etiam vitæ integritatem plurimis notam eductum e carcere liberum fecerunt. Beatus tamen vir minime exterritus publicis declamationibus in Jesu Christi nomine, animarum saluti providens, Pontifici morem gerere et Ecclesiæ sanctæ subjici populum hortabatur ; quod quidem urbis optimates ægre ferentes, quidquid annonæ in conventu repertum fuisset, auferri et militibus dispensari jussere. At ille patientissime ferens solius Dei, spe maxima ductus, subsidio innitebatur : amicorum autem plerique divina providentia calamitati compatientes, quotidie illis necessaria ministrabant. Principes vero neque hoc sustinentes capitis sententiam edicto publico protulere, si quis deinceps conventui illi quippiam præbuisse repertus esset. Tunc, licet humano destituti viderentur suffragio, divino tamen minime privabantur, multi etiam Deum magis veriti quam scelestorum hominum minas, clam sub vestibus deferentes aliquid illis subministrare nitebantur. Beatus autem nec illis animo dejectus veram Pontificis partem defensans, nec corporis adversa pertimescens, populum quotidie palam ut Ecclesiæ obediret admonebat : propter quæ denuo in carcerem trusus ibi etiam subsidio privatus est. Eapropter diebus illis, quibus carcere detinebatur, nihil prorsus comedit, Eucharistiæ solum sacramento satiatus, quod eo die sumpserat, quo carcerali custodiæ mancipatus fuit. Unde ad orationes se totum contulit meditationique divinorum ardentissime vacans in aerem elevatus a carceris custodibus visus est : quod ubi primatibus compertum est, ipsum liberum fieri jussere : ipse vero sui liberationem parvifaciens flendo aiebat : Nuptiæ quidem paratæ erant, sed ego ad eas invitatus dignus minime fui. Superna denique favente clementia, pace confecta, Pontifex maximus, auditis beati viri pro Ecclesiæ tutela magnanime patratis cognitaque ejus vitæ integritate, cardinalatus dignitate ipsum sublimare decreverat : at ipse profundæ humilitatis virtute ornatus, nulla gloriæ cupidine illectus, constantissime renuit ». Hactenus Leander. Porro præter Bononiam etiam Suriani arcem munitissimam diu a Vasconibus et Britonibus occupatam, fuisse recuperatam a Martino [1] inferius visuri sumus. Quod ad Braccium attinet, quem Florentinorum fuisse fœderatum refert prædictum Ms. Chronicon Florentinum, quemque ex Leonardo Aretino vidimus militarem virtutem pro recuperanda Bononia explicuisse ; de eo in concordiam redacto cum Pontifice meminit S. Antoninus [2], sed eumdem perfidum hominem postea in hostem sævissimum versum esse memorat : « Composita est, inquit, concordia inter Martinum et Braccium, ipso veniam petente ad pedes Pontificis, quibusdam civitatibus sibi relictis et oppidis per modum vicariatus, aliis Ecclesiæ restitutis ; sicque reconciliatus fuit Ecclesiæ ; sed parum pax illa permansit, nam postea, ut patebit, major est inimicus effectus » ; et pluribus interjectis [3] :

10. *Quæ feliciter gesta a Martino Florentiæ.* — « Passus est autem Martinus persecutionem non modicam a Braccio Perusino supranominato ; non enim permansit in reconciliatione et amicitia Ecclesiæ, sed reversus ad vomitum suæ rebellionis et contemptus Pontificis, ita ut comminaretur et ethnicus ipse et publicanus statum ejus supprimere, et ad celebrandum missas privatas pro uno baiocho compellere ». At postea

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 30 ad 48. — [2] Leander de Viris illustr. l. v. in Vit. B. Conradin.

[1] Mart. l. III. Ep. cur. p. 19. — [2] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 7. § 1. — [3] Eod. c. 4.

sacrilega hominis arrogantia elisa est justa divini numinis ultione. Ausi vero Braccii studiosi in ejus laudem ac Pontificis ignominiam nefariam cantiunculam pangere, in qua convitium illud jactabatur, Martinum minuti denarii ærei pretio non pendendum, quam cum Florentiæ vulgus cantu celebraret, ex ea offensum Martinum, ac propositis felicibus successibus, qui Florentinorum opera ipsi obtigissent, a se mitigatum refert Leonardus Aretinus[1], cujus oratio a nobis, cum multam historiæ lucem afferat, adducenda visa est: « Cum, inquit, alia nulla civitas, beatissime pater, tibi et Romanæ Sedi tantas commoditates utilitatesque attulerit, quantas dum in ea resedisti, Florentia contulit, nihil gloriosius quam Pontificatus iste tuus reperiri poterit. Venisti Florentiam, cum nihil temporalis dominii possideres, occupatis ubique per adversarios oppidis, Bononia quoque parere abnuente, ut tibi necessarium fuerit, cum ex Ferraria Florentiam venire velles, per Ravennatem et Foroliviensem agrum longo ambitu deflectere. Te Florentiæ commorante, et cætera oppida in potestatem tuam redierunt, et Bononia ipsa, quam prius extulerat cervicem, submisit. Contulit vero ad hæc plurimum opportunitas hujus urbis, propterea quod Braccius amicitiam fidemque Florentini populi secutus, ad te venire non dubitavit, et intercedente civitate, discordias omnes componere atque oppida reddere; illiusque tu postmodum fretus opera, Bononiam tibi parere vi adhibita compulisti, ut longe lateque nunc tua potentia dominetur.

« Te insuper Florentiæ commorante, cum prospera ubique de te ac de Sedis tuæ loco circumferrentur, cardinales ab Hispania, deserto Benedicto, hunc ipsum ad locum venientes, te ut verum atque unicum Pontificem recognoverunt; quo facto, tres obedientiæ dudum separatæ in te uno conglutinatæ sunt. Ad hæc duo incrementa hoc in loco suscepta, tertium illud præstantissimum excellentissimumque omnium felicitate mirabili cumulatur, quod qui dudum fuerat Joannes Pontifex, de cujus depositione propter vim adhibitam multi dubitabant, et scrupulus quidam relinquebatur in mentibus, securitate atque fiducia hujus loci Florentiam venit, tibique se sponte sua subjecit, ac dominum et Pontificem recognovit; quo facto, omnis penitus est scrupulus ambiguitasque sublata: neque enim de vi illa adhibita sollicitus esse quisquam potest, cum ipsius voluntaria in loco sibi tutissimo sit conspecta subjectio; et accidit, quod paulo post defunctus est, ut et admiratio et querela et, ut ita dixerim, fortunæ ludibrium tolleretur: illud certe constat nullo alio loco illum ad te venturum fuisse, nisi in hac urbe, in qua permagnas amicitias privatim et publice se habere sentiebat. Hæc sunt pro quibus gratiam tuam Florentia promeretur, cujus vel opportunitate, vel obsequio, vel auspicio tanta Pontificatui tuo superaccesserunt incrementa ». Addit auctor hæc adeo grata Pontifici accidisse, ut Florentia discessurus, dum civibus gratias ageret, singula ea prospera commemorarit.

11. *Florentia discedens Martinus Romam ingreditur.* — Præterea « hoc munus », inquit sanctus Antoninus[1], « et dignitatem civitati concessit id supplicanti, ut Ecclesia cathedralis Florentiæ ex episcopali ad metropolitanam promoveretur, pallio decorata, cui Fesulanus et Pistoriensis, ut viciniores pro suffraganeis consignati sunt et non alii ». Et infra: « Qua die recessit, ea consecrata fuit Ecclesia S. Mariæ Novellæ, in qua Ecclesia et conventu residentiam fecerat, ac etiam Ecclesia S. Mariæ Novæ, quarum consecrationes per alios factas ipse ultimis orationibus in itinere constitutus perfecit, relinquens indulgentiam septennem perpetuo duraturam die consecrationis eas visitantibus ». Romam e vestigio se contulit. Describit Felix Contelorius[2] ex veteribus Monumentis Martini e Florentia recessum, et quo honore a magistratibus affectus sit: « Supplicante, inquit, Romano populo, ad Urbem statuit proficisci. Re cognita, respublica Florentina octo cives elegit, qui Pontificem per universam ditionem comitarentur et splendide lauteque reciperent. Hi fuere Laurentius de Rodulphis, Matthæus Castellanus, Pallas de Strozzis, Raynaldus Marii de Albizis, Carolus Francisci Frederici, Joannes Bicci de Medicis, Gherardus Antonii Canegiani, Philippus de Janis: et die nona Septembris anno MCDXX, tota civitas, domini cum collegiis solemni pompa ad Ecclesiam S. Mariæ profecti sunt. Pontifex ascendit equum, quem hinc inde confalonerius justitiæ et præpositus fræno duxerunt, sub mappula aurea a viginti quatuor civibus delata, descendit ad Ecclesiam S. Ægidii et consecrationem illius a Nicolao Albergato episcopo Bononiensi, sanctæ Crucis in Hierusalem cardinale, factam confirmavit, missaque celebrata, rursus conscendit in equum. Domini civitatis ad portam S. Petri, post blandum colloquium, recepta benedictione, substiterunt. Hinc partis Guelphæ capitanei equum fræno ducentes et mappulam gestantes, a S. Gaggio, pedibus Pontifici osculatis, recesserunt. Pontifex per civitatem Viterbiensem iter faciens, die XXVII Septembris Romam tandem exoptatus pervenit, et in Ecclesia S. Mariæ de populo pernoctavit. Die Lunæ XXX ejus mensis, senatus et cives acclamantibus omnibus: Martino papæ salus et vita; per publicas vias aulæis splendidas domus, hilaria et fausta omnia et novam Urbi

[1] Leon. Aret. in hist. rer. Ital. et ex eo S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 7. § 2.

[1] S. Ant. III. p. tit. XXII. c. 5. § 2. — [2] Fel. Contelor. in Vit. Mart. V.

faciem prænuntiantes, ad Vaticanum palatium deduxerunt ». Consignatæ sunt eo loco Martini litteræ V kal. Novembris, quibus Baptistam Sabellum ejus filios Pandulphum, Jacobum, Leonardum et Joannem, læsæ majestatis Pontificiæ reos venia donavit [1], patrataque omnia in alma Urbe et agro Romano, Campania, Maritima, Siciliæ regno aliisve circumjectis provinciis dum bellum in Romanam Ecclesiam gesserant flagitia, clementia delevit. Mutavit inde sedes, ut tradit S. Antoninus, easque in ædibus Basilicæ duodecim Apostolorum contiguis locavit [2]. At ea de re postea : nunc reliquas hujus anni res prosequamur.

12. *Inter Polonos et Cruciferos recrudescente bello, Martinus occurrit.* — Surgebat denuo bellum [3] inter WladislaumPoloniæ regem et Cruciferos Prussiæ equites, quod latam ab Apostolicis internuntiis Fernando et Jacobo Lucensi et Spoletano episcopis sententiam, Poloni, ut iniquam refellerent, ac Wladislaus vehementer querebatur, causa minime cognita, fuisse ab illis datam, armisque decernere parabatur : cum Martinus imperatas jam ante inducias a S. Michaelis die sacro ad festum S. Margaritæ extraxit [4], ut excurrente eo temporis intervallo, conciliandæ inter illos paci daretur opera.

« Ad futuram rei memoriam.

« Considerantes, quod si semper mortales gerant odia, et ad pestifera bella reditus sine intermissione detur, strages mortalium, non sine etiam animarum et æternæ salutis dispendiis, ac excidiis civitatum, provinciarum et regnorum hujusmodi et in illis degentium subsequentur, divinorum cultus deperibit in eis, sicque prolabentur omnia in ruinam, ad quæ ex Apostolica servitute nos convenit supra cætera vigilantius ac solertius insudare », et infra, « auctoritate Apostolica, et ex certa scientia, et habitis inter nos prius et cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus super hoc deliberatione matura atque consilio, inter regem Wladislaum, Witoldum ducem, regnum ac ducatum, hospitale, Ordinem, magistrum et fratres, dominia, subditos et degentes in illis, necnon adhærentes, complices et sequaces ipsarum partium, et utriusque earum, ac etiam inter ipsas treugam, inducias et sufferentias sub spe pacis incœptivas in festo beati Michaelis Archangeli proxime venturi prorogantes, et usque ad festum S. Margaritæ proxime futurum inclusive inviolabiliter duraturas, indicimus per præsentes, etc. Dat. Florentiæ kal. Septembris, Pontificatus nostri anno III ».

Incumbebat [5] Wladislaus rex ad instaurandum in Cruciferos bellum, cum Pontificia auctoritate, missoque a Sigismundo rege Romanorum Bartholomæo Capra Mediolanensi archiepiscopo oratore, hortanteque etiam Witoldo duce Lituaniæ, Pruthenica expeditio intermissa est, et copiæ, quæ Volboriam confluxerant, ac per Massoviam progressæ in Pruthenorum equitum ditionem erupturæ erant, sunt dissolutæ.

13. *Hussitis ad arma et seditiones ruentibus, Martinus sacram expeditionem indicit.* — Intendere idcirco Pontifex ac Sigismundus rex Romanorum curam totam ad repellendum illud bellum, ut aliud gravissimum pro rei Catholicæ dignitate adversus Wicclefftistas et Hussitas geri posset. Concurrerant ii ad arma post Wenceslai obitum ad quadraginta millia, duce Zischa, antequam Sigismundus signa in Bohemiam verteret : quo cunctante, Sophia regina et Zeucho Wartembergensis, copiis cotractis, Pragensem arcem præsidio munivere. Confluente deinde Pragam hæreticorum colluvie, die noctuque inter illos et Catholicos diebus quinque acerrime ferro flammisque certatum. Inter quos tumultus Sigismundi regis legati ad regni procurationem suscipiendam accessere, atque inducias iis legibus pepigere, ut arce Vissegradensi reddita, ac Pelzina, Piesta et aliis locis a Zischa restitutis ; liceret civibus ad Sigismundum oratores mittere : cujus litteræ cum lectæ essent, in quibus dicebatur eo modo regnum, quo a Carolo patre gerebatur, administratum iri ; concepto inde metu hæretici magis fremere, et impia consilia majori studio conferre perrexerunt. Demum ad festum Natalis Domini superioris anni Brunnam in Moravia ingressus Sigismundus Pragenses oratores audivit, deditque veniam culpæ ea lege, ut sublatis tota urbe repagulis, civitas pristinos admitteret magistratus. Paruit Praga, et pii omnes ejus adventum avidissime exspectabant; spes enim affulgebat maxima,illius præsentia compressum iri omnes tumultus, atque Hussiticam pestem ab regno illo avertendam. Sed infelici casu Wratislaviam Silesiæ metropolim ad necem magistratus a perduellibus cæsi ulciscendam digressus, sceleris auctores securi percuti jussit : quamobrem Pragenses veriti ejus severitatem, proclamarunt illum in Bohemiæ communem perniciem venisse, hostemque patriæ, non regem dixere. Ad sæva itaque omnia sustinenda potius quam subeundum ejus imperium, se compararunt. Auditis ejusmodi tumultibus, Pontifex,cum obfirmatam adeo in pertinacia impietatem hæreticorum nosset, ut nonnisi armis frangi posset, ruenti eo in loco religioni consulturus sacrum bellum, quod jam antea gerendum suaserat, discussumque a Sigismundo magno suo malo vidimus, indixit, præsulesque ad sacra arma concursuros fideles crucis symbolo insignire jussit ; proposuitque indulgentiarum præmia iis, qui pro fidei Catholicæ splendore luendo adversus hæreticos Sigismundi regis signa sequerentur.

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 128. — [2] S. Ant. super § 3. — [3] Chrom. Polon. rer. l. XVIII. — [4] Lib. III. Ep. cur. p. 18. — [5] Crom. Pol. rer. l. XVIII.

14. *Pragam obsidet Sigismundus, quem Zisca hæreticorum dux iniquis postulationibus tentat fallere.* — De hac expeditione decreta in Pragenses meminit Monstreletus, quos a clerico hæresiarcha infectos ait; additque Coloniensem, Moguntinum, Trevirensem archiepiscopos, episcopum Leodiensem, Ludovicum palatinum Rheni atque alios Germaniæ proceres sacram militiam professos. Incensum etiam Sigismundum ad bellum contra hæreticos suscipiendum a Joanne Dominico cardinale tit. S. Sixti A. S. L. refert Leander, subjicitque eum hoc anno magna pietatis eximiæ relicta fama, apud Budam obiisse (1), conditumque in templo Eremitarum S. Pauli, ac plura ejusdem ope implorata ad illius sepulchrum edita miracula. De quo etiam hæc scripsit S. Antoninus: « Usque in hodiernum diem habetur in magna veneratione et clarere dicitur miraculis ». At serius quam res poscebat, Sigismundus distincta cruce signa extulit: nam adductis secum Misniæ et Brandeburgi marchionibus, Saxoniæ duce atque Alberto genero duce Austriæ, apud Pragam castrametatus, Hussitas ab obsidione Vissegradensis arcis depulit, urbemque perduellem magnis molitionibus constrinxit: irrito tamen conatu omnia peregit; Zisca enim tanta arte bellica Catholicorum excepit impetus, ut cum Sigismundus in perduellem urbem vi perrumpere non posset, ad accipienda solemni ritu regni Bohemici insignia referat Dubravius illum inducias cum hoste, iniquis etiam legibus pepigisse, quas idem auctor recenset, ac latentem sub fallaci specie hæreticorum improbitatem detectam Sigismundi oratione narrat: « Tentat, inquit, si aliter finiri bellum nequeat, ut induciæ saltem ad longius tempus fiant. At illi inducias quoque alia conditione facere abjurant, quam ut prius quatuor religionis capita rata habeat et confirmet. Primum erat, ut verbum Dei per regnum Bohemiæ libere absque cujusquam interpellatione a sacerdotibus annuntietur. Secundum ut item libere sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie, panis videlicet ac vini, omnibus Christi fidelibus peccato mortali haud obnoxiis ministretur. Tertium ut a clero bonorum possessio et in iis jurisdictio auferatur, et ordo illorum, ut ad vitam Evangelicam et Apostolicam redigatur. Quartum, ut omnia peccata mortalia, ac præcipue publica, et alia legi Dei contraria vitia, in quovis statu rite et cum ratione per eos, ad quos pertinet, corrigantur et prohibeantur.

« Perlectis Sigismundus capitibus: Latet, inquit, anguis in herba, plenus veneno insanabili. An ignoramus alios præterquam sacerdotes in regno exstare concionatores, ut sutores, caupones, stabularios? Quare non libertas hic, sed summa concionandi licentia quæritur? Deinde utramque Eucharistiæ speciem requirunt, quasi nos corpus sine sanguine accipiamus, cum Dominus panem vivum, quem sumimus se nominet; vivere autem corpus absque sanguine nequit, sed manet cadaver, quod nec sibi nec aliis prodest; ac videte aliam in verbis fraudem, qua infantibus illi lenocinantur, quibus calicem propinant dicentes, non esse eos peccato mortali obnoxios ideoque communione Eucharistiæ dignos, cum Apostolus diserte scribat: *Probet autem seipsum homo;* et infantes hoc facere nequeant, nam in hoc, ut bona a clero tollantur, sacrilegi suis rebus, non autem religioni consulunt metuentes, ac merito, ne rapta ac ablata ex camera nostra atque aliis templis cogantur restituere; itaque malunt etiam illa, quæ Deo consecrata sunt, in usum suum vertere, tam scilicet pii sunt. Nam illud postremo de corrigendis peccatis nugacissimum: qui enim fieri potest, ut auctores delictorum iidem fiant errorum censores, cum omnibus notum sit quanta inter vitiosos concordia existat? Proinde ne nos fallant animi perfidorum sub vulpe latentes, si placet differamus in præsentia responsa ad capita oblata, illisque interim renuntiemus nos cum maturo consilio deliberare, ac suo tempore ad omnia illis respondere velle, nunc autem rebus omnibus coronationem nostram antevertere ».

15. *Pragenses Ecclesiæ expilatæ, plures urbes ab hæreticis occupatæ.* — Antequam igitur Sigismundus castra a Pragensi agro amoveret, in arce Vissegradensi post festum S. Jacobi in templo principe a Conrado archiepiscopo Pragensi Bohemica corona exornatus est (2), Cuthnamque abiturus, soluta post sex hebdomadas Pragæ obsidione, suis male rebus consuluit, cum sacram gazam feretrumque S. Venceslai ex auro puriore conflatum, ut stipendia militi solveret, abstulit, pollicitus se refecto ærario erepta repositurum; ex eo enim in pejus cuncta quotidie inclinare cœpere. Zisca solutus metu, Pragenses Ecclesias facto impetu expilavit: cumque ob

(1) Joannis Dominici cardinalis Ragusini ex Ordine Prædicatorum obitus uno anno serius hic in Annalibus consignatur, cujus rei testem exhibeo e Dominicana familia horum annorum scriptorem Germanum, Hermannum Cornerum, in Chronico vulgato ab Eccardo in corpore historic. med. ævi to. II. Hæc enim ille ad annum 1419: « Dominus et frater Joannes Dominici cardinalis Ragusinus frater Ordinis Prædicatorum obiit in Moravia ». Ex Diario pariter Byzynii constat sequentis anni 1420 mense Martio alium jam Pontificis legatum ad res Bohemicas missum, quem Byzynius ibidem Ferdinandum appellat. Ex quo intelligimus cardinalem Ragusinum jam obiisse.
MANSI.

(2) Certa dies, qua Sigismundus regni Bohemici coronam solemni ritu assumpsit, indicatura Byzynio in Diario; fuit vero illa dies XXVIII Julii, quam tunc in Dominicam incidisse idem Byzynius recte notat. Errat vero annalista in assignando loco, non enim in Wissegradensi arce, sed potius, eodem scriptore teste, *in castro Pragensi,* regium illum insigne accepit. MANSI.

urbis decora abolita, Pragensium justa odia contraxisset, inde digressus sceleratorum hominum turmis stipatus, nullo ætatis sexusve discrimine, Catholicos obvios ferro flammisque est insectatus; insigniaque oppida aliquot evastavit. Pragenses etiam Hussitæ Wissegradensem arcem obsidione pressere : ad quam solvendam cum Sigismundus duxisset Catholicum exercitum, magna clade accepta, signa reflectere coactus est, atque arx ad deditionem ab hæreticis perpulsa fuit; ac Novum castrum a Wenceslao olim conditum ab illis pariter expugnatum eversumque est : tum sacerdotes ac religiosi viri vivi combusti, aliique ex conspicuis Catholicis contrucidati sunt : « Ut intelligere », inquit Coclæus, « possit rex infeliciter datam fuisse capitaneis auream S. Wenceslai tumbam cum reliquis Ecclesiæ clenodiis in stipendium ». Intulere dein Pragenses victricia arma pluribus urbibus, quæ Sigismundo regi parebant, ac Brodam Bohemicam, Nymburgum, Cuthnam, Coloniam, Mutam, Polts, in suam potestatem redegere; dicatas Deo opes expilavere vertereque in profanos usus, viros vero Ecclesiasticos sceleri non assentientes morte turpissima peremere, quos martyrii gloriosam palmam accepisse haud profecto dubium est. Rem vero male gestam a Crucesignatis, ait Monstreletus, cum magis privatæ cupiditati, quam divinæ gloriæ servirent, ac sacram militiam ab iis abjectam fuisse.

16. *Salisburgensis Synodus.* — Aspergere etiam aliis Germaniæ provinciis pestiferum hæreseos virus conatos Hussitas, ex Salisburgensi Synodo constat (1), quæ celebrata est hoc anno ab Eberhardo ejus urbis archiepiscopo A. S. L. ad excolendos cleri mores, atque in pristinum sanctitatis nitorem rem Christianam restituendam, ad quod præclarum opus ex redintegrata Ecclesiarum conjunctione permotum se fuisse Eberhardus ipse ait. Sancitum in primis est Romanæ Ecclesiæ doctrinam de sanctissima Trinitate colendam esse. Adversus vero Joannis Wicleffi et Joannis Hus serpentem in Germania impietatem lata est anathematis sententia in eos, qui negarent sacramenta a sacerdote noxa lethali devincto confici posse : « Statuimus », inquiunt Acta, « ut si aliquis clericus vel laicus utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis vel status existat, ausus sit præsumptione damnabili publice prædicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit conficere corpus Christi, seu sic ligatus non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro hæretico et incredulo habeatur : quem errorem hujus sacri Concilii approbatione damnamus, anathematizamus et penitus reprobamus, cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus sit minister, per utrumque Deus effectum gratiæ confert : non enim, quæ sancta, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta propter hominum malitiam profanari ; unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, divina non potest polluere sacramenta ». Editæ aliæ sanctiones de immunitate Ecclesiastici ordinis tuenda, simoniaca labe abolenda, interdicto Ecclesiastico, cum inferri contingeret, non violando : tum ad arcendos hæreticos Wicleffistas et Hussitas, qui ovina specie tecti irrepserant in Salisburgensem provinciam, propositis anathematis atque interdicti pœnis in loca, edictum est, ne quis errores et hæreses a Constantiensi Œcumenico Concilio damnatos privatim aut publice docere pateretur, illosve audiret; obstrictique fideles ad suos præsules ea labe, ejusve infamia aut suspicione notatos deferendos; magistratibus vero data hæc imperia : « Omnibus ducibus, comitibus, baronibus, capitaneis, burgraviis, castellanis, magistris civium, consulibus, judicibus et officialibus aliis quibuscumque districte præcipimus et mandamus sub pœnis præmissis, ut ad requisitionem suffraganeorum nostrorum, eorumdem vicariorum seu inquisitorum pravitatis hæreticæ, seu cujuscumque alterius prædictorum taliter de hæresi infectos, infamatos aut suspectos incarcerare, captivare aut detinere debeant et teneantur : et si tales se prætenderent in sacris ordinibus constitutos, nobisque ac nostris suffraganeis, archidiaconis, vicariis et eorumdem officiis, ac hæreticæ pravitatis inquisitoribus deputatis pro nunc, aut in nostra provincia postea deputandis, tradant et assignent taliter denuntiatos et suspectos, ut pro exstirpatione tam periculosi criminis libere procedant et procedi faciant juxta canonicas sanctiones. Receptatores quoque, fautores et defensores eorumdem pœnis, ut præmittitur, volumus subjacere ».

Cum vero ii, simulata resipiscentia, redire persæpe ad flagitium et virus diffundere consuevissent, sancitum ut post damnatum ab ipsis errorem annuo carcere teneantur; monitique omnes suffraganei episcopi, ut ad hæreseos se-

(1) Synodus ista Salzburgensis in Germania celebris anno non suo hic in Annalibus consignatur. Anno enim 1418, provinciæ Salisburgensis Synodus convenit, in qua provinciæ episcopi mutuum inter se fœdus inierunt contra laicos clericorum et Ecclesiarum insultatores; cujus rei Tabulas anno illo, die octava post festum S. Martini signatas, Hansizius, German. sacr. to. II, pag. 468 vulgavit. Hinc vir ille doctissimus merito ad eamdem Salisburgensem synodum pertinere censet statuta illa synodalia Salisburgensia, quæ in Collectionibus Conciliorum leguntur, et cum anno 1420 minus accurate illigantur. Hanc ejus conjecturam amplector, cum præsertim Andreas Ratisponensis, qui per hos annos in Germania scribebat Chronicon ab Eccardo in corpore historic. to. I vulgatum; unius tantummodo Synodi Salisburgensi provincialis ad annum 1418 meminerit his verbis, quæ statuta illa Salzburgensia jam edita, indicare videntur : « Salzburgæ Concilium provinciale XVIII die mensis Novembris celebratur ». MANSI.

mina exstinguenda strenue incumberent. De Judæis decretum, ut signo externo incederent, quo ab aliis discernerentur. Ad muliebrem vero cultum nimium ad modestiam Christianam redigendum, hæc sancita sunt : « Mandatur sub pœna excommunicationis omnibus laicis et sub obtestatione divini judicii, ut uxores suas et filias et alias mulieres, in præsentia vel familiari potestate constitutas, faciant honeste incedere, prohibeantque ne nimiam in vestibus longitudinem et in aliis mulierum ornamentis exquisitam superfluitatem habeant. Quibus etiam mandatur sub pœna excommunicationis, ut in his parcant maritis suis, alias Eucharistiæ communione priventur, et per censuram Ecclesiasticam arceantur. Et in fine mandatur sæcularibus potestatibus, sub pœna præfata, ut ad corroborationem hujusmodi statuti, faciant hanc constitutionem exacte observari ».

Pari diligentia ab aliarum provinciarum episcopis compressa est hæresis Hussitica ne latius serperet, restituendæque morum sanctitati navata opera. Nicolaus quidem Serarius de Conrado Moguntino archiepiscopo refert, illum hoc anno ad cleri provinciæ suæ solutiores mores constringendos incubuisse.

17. *Nicolai Serurarii errores et damnatio.* — Disseminarat paulo ante in Belgio Nicolaus Serurarius Eremitani Ordinis S. Augustini nonnullos Wicleffi errores, nempe sacrificia a concubinariis sacerdotibus peracta non valere, neque orandos esse sanctos vel colendas reliquias; tum plures propositiones publicam offensionem inferentes temere fuderat, eaque de causa in Concilio Constantiensi honesto carcere in cœnobio Metensi damnatus fuerat. Sed cum nonnulli religiosi parum acute rei gravitatem perpendentes, quod ille adversus parochos religiosorum causam acerrime egisse videretur, questi sunt illum, graviori, quam par erat, pœna affectum fuisse. Itaque recognitis iterum judiciariis Actis, Martinus priorem sententiam confirmavit, hasque litteras jussit promulgari :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis et aliis Ecclesiarum et monasteriorum prælatis et inquisitoribus hæreticæ pravitatis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem, etc.

« Dudum, postquam venerabilis frater noster Joannes episcopus Tornacensis dilectum filium Nicolaum Serurarii Ordinis fratrum Eremitarum S. Augustini professorem, in sacra theologia magistrum, qui maligno inflatus spiritu, credens plus sapere quam oportet, in civitatibus et diœcesibus Tornacensi et Cameracensi, ac partibus illis contiguis immaculatæ Ecclesiæ puritatem inficere et dirumpere, ac simplices et vulgares Christianos populos in æternæ damnationis interitus viam ponere satagens, eis articulos infrascriptos hæretica labe et erroribus infectos, scandalosos, seditiosos, temerarios et injuriosos per nonnulla tempora in suis publicis sermonibus et aliis publicaverat, prædicaverat et divulgaverat; et quod illos defendere tanquam veros se jactabat in suæ dictique populi animarum periculum, necnon cleri illarum partium turbationem gravissimam perniciosissimumque scandalum ad inquisitionem auctoritate ordinaria descenderat, et in ea causa hujusmodi diutius processerat, testes et alias probationes recipiendo super articulis et assertionibus memoratis, quorum tenores sequuntur in hæc verba : Charitas est ad Deum et proximum, et non ad seipsum. Deus non remisit, neque remittere potest culpam peccatori absque prævia contritione. Presbyteri publici concubinarii non habent auctoritatem seu potestatem absolvendi peccatorem, et peccator confessus sacerdoti publico concubinario recedit absque absolutione. Orationes et preces missales talium sacerdotum publicorum concubinariorum sunt nullius valoris, et missæ per tales concubinarios celebratæ pro defunctis aut vivis sunt nullius valoris. Oratio non debet dirigi nisi ad Deum solummodo, et non ad sanctos. Curati dicunt parochianis suis, quod saltem semel in anno parochiani tenentur confiteri suo proprio curato. Religiosi præsentati sunt proprii sacerdotes et veri curati. Curati impediunt parochianos suos ne dent, nec faciant eleemosynas, dona aut legata Mendicantibus, et ne dicti parochiani eligant sepulturas suas in domibus dictorum Mendicantium. Mendicantibus præsentatis, ipsis confessus [1] licite potest recipere corpus Christi, et non potest nec debet curatus confessor mendicantibus præfatis denegare corpus Christi, quod si deneget dictus curatus peccat mortaliter et est excommunicatus. Statim peccato mortali commisso, peccator sub pœna peccati mortalis debet illud confiteri priusquam obliviscatur. Non est mulieri opus purificari : quinimo hoc scilicet purificari est judaizare. Presbyteri publici concubinarii sunt pejores Juda, qui de loculis Apostolorum suam nutrivit concubinam et suas proles. Presbyteri publici concubinarii sunt excommunicati et secum publice scienter participantes.

18. « Plures sacerdotes a modico tempore citra licentiaverunt ficte suas concubinas; ficte, inquam, quia occulte bibunt et comedunt cum suis concubinis, quod nullus debet pati, imo cum eisdem sacerdotibus concubinariis publice conversantes et eos favorisantes sunt in pari peccato, et peccant qui eos nituntur excusare falsis glosis. Si parochiani alicujus curati concubinarii publici bene Deum diligerent, deberent inhibere suo curato publico concubinario, ne missam aut aliud divinum officium coram eis

[1] Abrogata fuerant ab Urb. VI privilegia religiosorum.

parochianis celebraret. Facientes celebrare missas per sacerdotes concubinarios publicos, peccant mortaliter. Audientes scienter missas sacerdotum publicorum concubinariorum peccant mortaliter : in aliquibus sermonibus suis vocavit obstinatos et reprobatos, adjiciens ulterius, quod non sine causa presbyteri vocantur ribaldi. Deferre honorem feretro B. Antonii erat crimen idololatriæ. Illi qui dant ad comedendum porcis bajulantibus campanulam B. Antonii peccant mortaliter ratione præcedente. Multum mirabatur quomodo prælati sustinebant tale, quod scilicet deferre hujusmodi feretrum per patrias suas propter larga donaria, quæ a religiosis S. Antonii habebant. Deputati ad portandum hujusmodi feretrum non sunt nisi trumpatores et abusatores, id est, impostores. Nec credebat, quod religiosi præfati super deportatione feretri cum cæteris, quæ ibi fiunt, obtinuerunt aliqua privilegia : hoc faciunt indebite et injuste populum seducendo. Non credebat fore verum, quod habeant illi religiosi indulgentias a papa pro dando aliquid B. Antonio, seu nuntiis ejus, seu porcis portantibus campanulam B. Antonii, addens quod nunquam aliquis papa dedit indulgentias pro dando victum animali. Tales religiosi et nuntii ipsorum intulerunt timorem audientibus, et præsertim in villagiis, quod S. Antonius comburit eos et ideo timore perterriti si non habent nisi unum denarium, darent eumdem.

19. « Sacrosancta Synodus Constantiensis, ad quam dictus Nicolaus personaliter accesserat, et ad cujus Synodi articuli et assertiones prædicti notitiam pervenerant, tunc Apostolica Sede vacante, tantum scelus, ne, satore zizaniæ procurante, in hujusmodi Christiana fide et populo peramplius pullularet, radicitus exstirpare cupiens, et de præmissis certam notitiam non habens, venerabili fratri nostro Joanni patriarchæ Constantinopolitano, in dicta Synodo, et ipsius potentissimum membrum existenti causam inquisitionis hujusmodi ad se advocans, cum ad instantiam dilecti filii Michaelis de Brodatheutonitali, clerici promotoris et instigatoris causarum fidei Catholicæ, cum idem Nicolaus tunc apud Sedem existeret prædictam, ut præfertur, erudiendam commisit sine debito terminandam. Et deinde, postquam idem patriarcha ad dictorum articulorum et assertionum, ad id vocatis et præsentibus Nicolao prædicto magnoque archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et aliorum in eadem theologia, necnon jure canonico et civili magistrorum et doctorum numero, discussionem et examinationem diligentem, necnon circa illorum per Nicolaum prædictum assertionem et defensionem, informationem processerat, nos divina favente clementia, ad summi Apostolatus apicem assumpti juxta debitum Apostolatus officii nobis injuncti huju[s]modi hæreses et errores cupientes a fide et populo exterminari prædictis, præfato patriarchæ commisimus, ut causam prædictam in eo statu, in quo tempore assumptionis nostræ hujusmodi coram eo remanserat, resumeret, eamque ulterius audiret et sine debito terminaret juxta tenorem commissionis antedictæ.

20. « Postea vero per eumdem patriarcham super articulis et assertionibus memoratis cum archiepiscopis, episcopis, abbatibus cæterisque magistris et doctoribus præfatis, discussione et examinatione peramplioribus Catholicis et veridicis et super eorum prædicatione et assertione hujusmodi per Nicolaum memoratum factis, ut præfertur, sufficientibus probationibus tam per fide dignorum testimonium in hujusmodi causa productorum et examinatorum attestationem fidelem, quam alias etiam per processum per dictum Joannem episcopum eadem auctoritate factum, ut præfertur, præhabitis, præfatus Nicolaus Spiritus sancti gratia ad viam veritatis reductus in præmissis se turpiter errasse et deliquisse cognoscens, dicta durante Synodo certo, peremptorio termino competenti sibi per eumdem patriarcham super hoc assignato, coram eo in judicio comparens non compulsus, non coactus, sed sponte et libere puro corde et animo, ut ore proprio dicebat, asseruit et confessus fuit se cum determinatione dictæ Synodi firmiter credere nonnullos ex eisdem articulis et assertionibus fore hæretica labe infectos, alios erroneos, aliquos scandalosos et seditiosos, et aliquos temerarios ac injuriosos, ac eos penitus revocavit et nihilominus juramento solemniter professus fuit se semper sancte, firmiter et fideliter cum sancta Catholica et Apostolica Romana Ecclesia in suis determinationibus et ordinationibus illis semper obediendo, in iis præsertim, quæ ad fidem pertinent eamdem, etiam quoad damnatæ memoriæ Joannis Wiclef et Joannis Hus condemnatos articulos, cum quibus aliqui ex eisdem articulis et assertionibus per eumdem Nicolaum prædicatis et publicatis, ut præfertur, connexionem habere noscuntur, anathematizans et detestans omnes et singulos hæreses et errores articulorum prædictorum, quodque in sacramentis et clavibus dictæ Ecclesiæ, veneratione sanctorum et illorum reliquiis, ac indulgentiis in unitate ipsius Ecclesiæ integre et perfecte absque dubio permanere ; et si ipse contra prædicta aliquid senserit aut prædicaverit publice vel occulte, verbo vel in scriptis, canonum severitati se subjecit, ipsamque confessionem manu sua propria subscriptam ad regnum Franciæ et studium Parisiense, ac nobiles et communitates prædictarum Tornacensis et Cameracensis civitatum et diœcesum, ac oppidorum circumjacentium dirigi voluit, ne quis nomine sui articulos et assertiones suprascriptas approbaret, quos voluit, rogavit et obsecrabat ne ulterius pias aures offenderent, publice ad

eorum detestationem notoriam concremari »

Subdit Pontifex, ut patriarcha, cui erat ea causa commissa, in archiepiscoporum, episcoporum, præsulum ac doctorum conventu rogatis sententiis pronuntiarit, Nicolaum Tornacenses et Cameracenses improba doctrina infecisse, eumque reliquo vitæ tempore ad ea loca triginta leucarum intervallo et circuitu accedere vetuerit, ac si justa infringeret, forensibus magistratibus tradendum decrevisse ; signaque pœnitentiæ præbentem censuris solutum in gratiam cum Ecclesia restituerit, atque ad expiandum scelus injunxerit, ut in domo Augustinianorum Metensium, cujus septa carceris loco designavit, se contineret biennio, quo toto cum nullo non religioso viro verba faceret. Postea vero nonnullis Augustinianis, Prædicatoribus, Minoritis et Carmelitis querentibus, Nicolaum duriori pœna affectum, se Antonio tit. S. Susannæ presbytero cardinali partes dedisse, ut de sententiæ æquitate cognosceret ; eumque re in antistitum et doctorum cœtu amplissimo discussa, sententiam a patriarcha latam ut justissimam confirmasse : atque ideo Martinus ad exscindendos Nicolai Serurarii errores imperat præsulibus, ut litteras hasce divulgent, et in Nicolaum, si promissa jussa violarit, animadvertant. « Datum Florentiæ VIII id. Januarii, anno III ».

21. *Wicleffistæ in Scotia.* — In Scotia hoc circiter anno deprehensi sunt hæretici Wicleffistæ nonnulli, qui docebant infantes fidelium parentum non esse baptismo abluendos, quod jactarent Spiritus sancti gratiam in eos infundi; neque Confirmationis sacramentum usurpandum, quod abunde divino verbo confirmarentur. Recenset hæc Thomas Waldensis [1], cujus verba visa sunt hic referenda : « Subito vox novi rumoris ad aures insonuit, quod de septem capitibus bestiæ in Apocalypsi Joannis ascendentibus de mare, revera nostro Oceano, cujus ingens insula Anglia est, cujus germen spineum Wiclef erat unum caput, quod cum quasi occisum erat, in morte se extulit redivivum, et plaga mortis ejus curata est per quosdam Lollardos Silvestris Scotiæ jam in præsentiarum sub Henrico Cantuariensi archiepiscopo deprehensos : et iterum ipso anno per alios sub Guillelmo Norvicensi sacris præsulibus indicatos nomen blasphemiæ capitis hujus, hoc est, quod fœtus e fidelibus propagatus non sit sacramentaliter baptizandus : imo parvulis dixerunt inutiliter baptisma conferri secundum ritum quem servat Ecclesia pro eo, quod quam cito anima est corpori unita, infunditur gratia Spiritus sancti per quam sufficienter parvulus baptizatur, et cum ad annos pervenerit maturiores, ita quod intelligere sciat verbum Dei, est sufficienter confirmatus. Recitavi superius in libro V de Sacramentis circa centesimum capitulum varias hæreses, quas malo suæ mentis arbitrio varii homines circa hunc articulum ediderunt. Pelagius dixit baptismum necessarium parvulis ad inducendum eos in regno cœlorum, non ad rationem primævi delicti ; quod secundum ipsum nullatenus contraxerunt : Vincentius dixit eos trahere originale delictum sine baptismo, tamen duci posse in regnum cœlorum in resurrectione finali. Dixerunt et quidam, quod saltem fidelium filii jam a mundis parentibus geniti nullum haberent peccatum ; baptizandi tamen sunt, ut fideles et Christiani nascantur.

22. « Quarti sunt nostri Witcleffistæ baptismum Ecclesiasticum inutilem judicant parvulis contra omnes prædictos, sed sufficienter eos esse mundatos et sanctos, quia de sanctis parentibus et Christianis nascuntur. Cum ultimis hæretici olim Albigenses dicti Publicani hanc invenere vesaniam, prout in quodam sermone de Synodo, qui incipit : *Sic nos existimet homo ;* queritur Petrus Blesensis : « Novi, inquit, Amorrhæi et « novi Philistæi nos oppugnant, novi quia et re- « centes hæretici succreverunt, quos Publicanos « aut Paterinos nominant. Hi sunt, qui nec in « parvulis baptismum admittunt, nec in sacer- « dotibus gratiam Spiritus sancti, nec in laicis « fidelibus consortium copulæ conjugalis. Isti « hodie multiplicati sunt super numerum ; et si « hæc hæresis alicubi exstinguitur, alibi sicut ca- « pita hydræ multiplicius redivivit ». Hæc ille. Ista hæresis ducentis annis quasi repens sub terra in nostris Witclevistis erumpens incipit scaturire de novo. Ipsos quidem tertios in errore tam vehementer Augustinus admirando conspexit, ut nec in mentem sibi omnino venerit quemquam posse talia cogitare vel dicere ; quid ergo dixisset de quartis, qui omnem contra legentium, scribentium aut credentium ordinem a Christi tempore errorem proferunt hactenus inauditum, quod parvuli fidelium mundi sine peccato nascuntur de mundis, et idcirco baptismus eis ut inutilis ? Horum tractatum nondum vidi, nec quid eos ad hoc moveat auctoritate Scripturæ : prospexi hoc dumtaxat, quod transeuntes audieram illos hoc Apostolicum proferre constanter primæ Corinth. VI : *Sanctificatus est vir infidelis in muliere fideli, et sanctificata est mulier infidelis per fidelem virum, alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.* Ex quo conficiunt filios fidelium mundos sanctosque prodire ex utero». Eumdem errorem aliqui tuentur adhuc novatores : cumque ex eo ad Baptismum conferendum sint segniores, non raro inter ipsos infantuli imbecilles moriuntur antequam Christi lavacro fuerint lustrati.

23. *S. Bernardinus in Italia inclarescit.* — Dum hi perdendis animabus operam dabant, excitavit divina pietas in Italia S. Bernar-

[1] Wald. tom. III. tit. V. de baptism. sacram. c. 53.

dinum Senensem Minoritam, cujus supra [1] mentionem fecimus, quem sacris concionibus hoc tempore ad redintegrandam Christianæ disciplinæ dignitatem et amplitudinem magna cum divini Numinis et Ecclesiæ gloria desudasse, ex fide dignissimis Monumentis refert Lucas Waddinghus [2]; additque ipsum ad inferendum omnium cordibus, in iisque augendum domini Jesu Christi amorem, sacrum ipsius nomen in tabellis depictum adorandum proposuisse; eam vero rem novam dissensionem inter pios viros, qui contrarias interpretationes afferebant, peperisse. Sed S. Antoninum [3] de ea re audire præstat: « Quidam, inquit, fuit Ordinis Minorum frater Bernardinus nomine, Senensis natione, venerabilis vitæ et famæ præclaræ, egregius prædicator, qui quotidie post missarum celebrationem populis, prædicabat discurrens per civitates et oppida Tusciæ, Longobardiæ et ducatus Spoletani, et cum tanta gratia, ut Ecclesias et plateas audientibus impleret, et fructum plurimum Deo offerret ex verbi Dei semine per eum sparso. Hic quemdam circulum mellifluum adinvenit, ut creditur, pia intentione, ut scilicet mellifluum nomen Jesu quasi obliteratum in cordibus fidelium invalesceret: nam pictum vel sculptum Jesu nomen in magna tabula ornata populo ostensum faciebat adorare. Hoc etsi simplicibus videretur devotionem afferre, sapientes arbitrabantur idololatriam vel saltem ad superstitionem tendere, cum populi magis venerarentur illius litteras, quam significatum per eas, scilicet Jesum Christum. Imitati sunt eum aliqui prædicatores Ordinis Minorum, tales tabulas cum illo nomine in processionibus ferentes et cruci, quæ de more antefertur, præferentes. Hinc ortæ sunt magnæ in populis contentiones, aliis factum commendantibus, aliis reprobantibus: cum etiam aliqua ad exaltationem illius nominis prædicando Bernardinus proferret, quæ veritati non videbantur inniti. Demum ad curiam Romanam citatus super his fuit, et Martinus, habita prius solemni per magistros et prælatos discussione materiæ et rationis, adinventione illa, ut superstitiosa et periculosa ostensa, Martinus prohibuit illud amplius fieri, nec populis sic ostendi: quod Bernardinus filius obedientiæ humiliter mandatum acceptavit et integre conservavit ». Tradit porro Waddingus [4] postea Pontificem, cognito S. Bernardini pio ardore, permisisse, ut cœptis insisteret, ac nomini Jesu crucem fuisse superadditam.

24. *Utinensium dissidia mire sublata.* — Hoc anno Utinenses, cum in Venetorum provincia mutuis odiis et cladibus se dilaniassent, demum contra omnium exspectationem, dum anniversariam B. Bertrandi, patriarchæ olim sui, memoriam recolerent, mutatis cælesti quodam prodigio repente eorum animis, in concordiam sunt redacti, ut narrat Vitæ [1] et miraculorum ejus scriptor hisce verbis: « Inter præscripta miracula, qui beati sacro ex corpore Bertrandi olim ex multis apparuerunt, hoc proculdubio ab omnibus mirabilius creditur exstitisse, quod millesimo emicuit quadringentesimo vigesimo, Indictione XIII, die vero sexta Junii: nam cum tota Forijulii patria diu fuisset foretque maximis discordiis agitata, præsertim hæc Utini terra, in qua corpus ejus annuatim solemniter colitur et devote, hic beatus Bertrandus tantis angustiis tantisque tribulationibus, quantæ perseverarant, finem imposuit condecentem, graves discordias et inexorabiles mitigando, quæ quidem cives inter Utinenses annis quampluribus viguerant: una etenim pars civium alteram crudeliter in exitium relegarat, et ipsorum bona sub præconis voce vendebantur in foro. Communitas ex hoc profecto parvam consequebatur utilitatem: et heu! si quis expulsorum casu capiebatur, ipse truci suspendio tradebatur ». Et infra: « Nemo has discordias poterat mitigare: tanta quotidie fiebant enormia, quod vix verbo posset aliquis explicare; et ut breviter multa, quæ poterant evenire, unico verbo perstringam, totius terræ Utini destructio ab omnibus iniquissima timebatur, consideratis animorum motibus truculentis. Miseratus itaque B. Bertrandus tandem hos terrores atque calamitates tranquillam reduxit in pacem; quod miraculosum valde et inopinabile videbatur: in die namque sui obitus, dum ad sui memoriam exsequiæ celebrarentur eximiæ, uti annis fuerant continuis celebratæ, inter omnes quietissimum est concordium consecutum: expulsi revertuntur in terram Utini, nulla facta sanguinis effusione, quod ab omnibus incredibile putabatur. Quis non credat esse mirabile hoc? Fide digni quamplurimi præsenserunt, omnium communis erat opinio atque judicium, B. Bertrandum suis efficacibus factis intercessionibus tam salubre suffragium impetrasse a Virgine gloriosa, cujus protectioni tota est patria recommissa ».

25. *B. M. Virginis opem vir simplex experitur.* — Eodem anno vel paulo ante, admiranda res contigit, quam narrat Thomas a Kempis [2] pietatis laude florentissimus, ut beata Virgo religiosum virum simplicem, qui defectionem ab Ordine suo dæmonis astu subornatus mente agitabat, cælesti viso confirmare in suscepto vitæ instituto dignata sit: « Erat, inquit, apud nos laicus quidam Egbertus nomine senex et provectæ ætatis, devotus Deo et B. Virgini, ac fervidus sanctæ paupertatis amator. Hic secundum vires suas fortiter laboravit terram fodiendo et

[1] An. Chr. 1417. num. 15. — [2] Wading. hoc an. num. 3. — [3] S. Antonin. III. par. tit. XXII. c. 7. § 5. — [4] Wad. hoc ann. num. 3.

[1] Ms. Vallic. bibl. de Vita et mirac. B. Bert. p. 23. — [2] Thom. a Kemp. III. par. serm. ad novit.

transvectando, atque in laboribus desudans Dominicæ Passionis labores recogitabat, et fatigatus ex labore pro relevamine corporis orationi insistebat. Hunc Satanas diu tentavit, ut de monasterio recederet, et per mundum mendicatum iret, putans quod hoc Deo magis placeret, quia hic multa commoda haberet, quibus indignus esset. Sed ab hac opinione consilio prioris et fratrum admonitionibus retractus est, ne se periculo daret, et per mundum vagando finaliter erraret; sæpe enim callidus tentator sub specie melioris boni simplices decepit, et a bono incœpto per mutationem loci ad inconstantiam animi trahit: cumque adhuc minime contentus esset ad manendum, nec tamen auderet inconsulte sine licentia recedere, inter hæc tentamenta confugit ad B. Virginem per devota orationum suarum suffragia.

« Quadam igitur die fatigatus ex labore, reclinavit se ad orandum juxta vehiculum suum, sicut sæpius faciebat, invocando B. Virginem, et nominando Jesum Christum. Cum ergo solus jaceret prostratus in terra, parum soporatus est dulci sopore in Domino, viditque valde venerabilem Dominam sibi assistentem et pia admonitione hæc verba dicentem : Maneatis in loco isto, et quod prior vobis consulit et dicit, hoc faciatis. His dictis, honorabilis Domina statim disparuit, et ille ad se reversus et experrectus uberrime flevit : deinde ad priorem festinanter accessit, et ea quæ viderat et audierat, per ordinem cum gemitu et fletu ei referebat. Ad quem prior, tanquam pastor bonus ovem tristem consolando, respondit : Bene placet hoc mihi, chare Egberte : maneatis nobiscum, sicut Domina nostra vobis modo ostendit et dixit. Nec diu postea supervixit, sed brevi labore æterna præmia accepturus, cum multa patientia in obedientia perseverans bono fine, in octava S. Joannis Apostoli et Evangelistæ infra matutinas obdormivit in Domino, anno Domini MCDXX ». At de his satis; nunc ad Orientales res se convertit oratio.

26. *Mahomes I Turcorum imperator, contra quem Martinus sacram indicit expeditionem.* — Reversus [1] ex Asia Mahometes primus Turcarum rex, Christiano imperio excidium minitabatur : ad cujus frangendos impetus aliorumque infidelium arcendas irruptiones, Sigismundus Romanorum, Hungariæ Bohemiæque rex signa attollere meditabatur : quem tamen, ut vidimus dicemusque postea, Bohemorum hæreticorum perduellio nimium distinuit. Pontifex vero concepta spe felicius, quam obtigit, bellum Bohemicum confectum iri, præsulibus dedit imperia [2] mense Julio, ut pios quosque ad religiosam militiam, accepto crucis symbolo, profitendam in Turcas cæterosque fidei hostes pro Christianæ religionis dignitate concitarent :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis electis, administratoribus, abbatibus, prioribus aliisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, necnon cæteris Christianæ religionis professoribus, ubilibet constitutis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem etc.

« Charissimus in Christo filius noster Sigismundus Romanorum rex illustris, prout tam fide dignorum relatione plurimorum quam celebri increbrescente fama didicimus, sicuti in spiramine fulciente divino, in universalis tunc scissuræ suppositæ reintegratione Ecclesiæ, etiam non sine gravium sarcina expensarum, immensos fructuosissimosque non abnuit subire labores. Ita fidei zelo, devotionis fervore et compassionis pietate suadentibus, ulteriori ejusdem religionis propagationi intimis attendens affectibus, cupiensque sibi, qui etiam Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ Croatiæque rex esse dignoscitur a rege supremo collatam, in gloriosi sui exaltationem nominis, et adversus Turcos ac infideles alios, qui in sui prosiliunt contumeliam Creatoris, exacuere potentiam, illos, terras quoque et loca eorum subacta faucibus, dextera sibi propitiante divina, in forti manu brachioque extenso, fidelium accitis exercitibus persequi, invadere, ac suavissimo ejusdem religionis jugo subdere proponat, nostras et ipsus Ecclesiæ, pro tam felicis consummatione negotii, partes implorans adjutrices.

« Hoc itaque tam salutare præfati Romanorum regis propositum maximis in Domino laudibus extollentes, ac pro ejusdem successu directis in cælum oculis, ei cujus negotium geritur immensas proinde gratias exsolventes; omnes et singulos reges, duces, marchiones, principes, comites et barones, potestates, capitaneos, magistratus et quoslibet alios officiales, ac eorum locatenentes, communitates quoque civitatum, universitates oppidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum quorumcumque, cæterosque ejusdem Christiani nominis zelatores, exhortamur ac per aspersionem sanguinis ejusdem gloriosissimi Redemptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum eis remissionem peccaminum suadentes, ut ad Turcorum et infidelium eorumdem exterminium, et ad impendenda profutura suffragia, quibus hujusmodi negotii prosecutio feliciter adjuvetur, potenter atque viriliter accingant; ad hoc enim spiritualibus munificentiis, remissionibus videlicet et indulgentiis, ipsos de nostrorum consilio fratrum providimus invitandos.

« Quocirca vobis et vestrum cuilibet, fratres patriarchæ, archiepiscopi, episcopi ac filii electi, administratores et prælati per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos et vestrum quilibet quoties prædictum Romanorum regem hujusmodi negotio intendere,

[1] Phrantz. l. 1. c. 39. [2] Divers. I. de cur. p. 76.

et adversus Turcos ac infideles eosdem hujusmodi, exercitus generales, quoties instruere et ordinare contigerit, super hoc quoque vigore præsentium debite fueritis requisiti ad præmissum tam pium tamque salubre negotium exsequendum veluti præcones fortes, exaltantes voces vestras in singulis civitatibus, diœcesibus atque locis, ubi congrue prospexeritis per vos aliasque personas Ecclesiasticas duntaxat, tam regulares quam sæculares Ordinum etiam quorumcumque, quas ad hoc idoneas duxeritis eligendas juxta datam vobis et illis a Deo prudentiam, Christi fidelibus quibuscumque ad id audiendum confluentibus et accedere volentibus, quibus vere pœnitentibus et confessis, ut ad id eo libentius inducantur, pro vice qualibet accessus hujusmodi centum dies de injunctis eis pœnitentiis per vos auctoritate Apostolica relaxentur, verbum crucis ac ipsius admirabile signum publice proponere et prædicare curetis, illudque fidelibus ipsis, id devote suscipere volentibus, vestris et eorumdem eligendorum exhortationibus ac opportunis monitionibus præviis, ut cum reverentia debita signum hujusmodi recipiant, et illud contra perversa Turcorum et infidelium conatus atque molimina suis cordibus imprimant, et negotium ipsum fideli ac ferventi animo prosequantur, libere concedatis eorumque humeris affigatis. Hos enim, ut fideles ipsi ad id eo ferventius animentur quo uberiorem gratiam exinde se noverint percepturos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, et illa, qua nobis, licet immeritis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem ; eisdem fidelibus, qui crucis hujusmodi signo suscepto præfatis exercitibus in personis propriis interfuerint pariter et expensis, quique ut illis interessent sine fraude iter arripuerint, si in ipso fuerint itinere vita functi, plenam suorum peccaminum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam impartimur, et in retributione justorum, salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. Datum Florentiæ IV idus Julii, anno III ».

27. *Græcis ad Ecclesiæ Romanæ sinum redire cupientibus Martinus per legationem consulit.* — Inferebat tantum sui terrorem Christiano imperio Turcorum potentia, quæ laborante Dei Ecclesia perniciali diuturnoque schismate, nimium in piorum omnium exitium excreverat, ut ad comprimendos eorum impetus et conatus in Constantiensi Concilio diutius de reducendis ad pristinam Ecclesiæ Romanæ conjunctionem Græcis agitatum sit ; ac demum Emmanuel imperator et Josephus patriarcha Barbarorum territi molitionibus ac vi veritatis addicti, missis oratoribus, Martinum supremum in terris Christi vicarium agnoverint : quibus auditis, Pontifex Petrum S. Angeli diaconum cardinalem in Constantinopolitano imperio legatum creavit, ut Græcos ad Concilium in Oriente celebrandum convocaret, in eoque pristinum fœdus, damnato veteri schismate, sanciret. Cum vero in ea legatione maximi sumptus a Petro impendendi essent, Coloniensi imprimis archiepiscopo ac suffraganeis episcopis injunxit[1], ut subsidiarium in id aurum conferrent.

« Venerabilibus fratribus Theodorico archiepiscopo Coloniensi, ac suffraganeis suis episcopis, etc.

« Cum sacro Constantiensi Concilio post et ante compositam atque perfectam pacem universalis Ecclesiæ sanctæ Dei, multis indefessisque laboribus procuratam, quamplures variique tractatus per venerabiles fratres nostros ejusdem Romanæ Ecclesiæ cardinales aliosque Patres dicti Concilii, cooperantibus ad hæc et supremis vigilantiæ suæ curis incumbentibus charissimis in Christo filiis nostris Sigismundo Romanorum personaliter et quam pluribus aliis regibus illustribus et principibus Christianis, ac universitatibus studiorum per eorum procuratores et nuntios in eodem Concilio existentes, habiti fuerint pro reductione Græcorum aliorumque populorum et Ecclesiarum Orientalium, ad integritatem prædictæ fidei et ad unitatem et obedientiam præfatæ Romanæ Ecclesiæ, cui auctore Domino, licet immeriti, præsidemus ; nos, conspicientes quantum ad honorem Dei, salutem animarum, augmentum fidei Catholicæ defensionemque Christiani populi contra hostes crucis Dominicæ, quantum in divinæ oculis majestatis, ac regibus, prælatis et principibus orthodoxis acceptum, tam sanctum negotium existeret, ad prosequendum illud duximus exercendas officii nostri pastoralis curas : et ex quo factum est, quod illustris princeps Emmanuel Palæologus Romeorum imperator cum nobilibus natis suis, necnon venerabilis frater noster Josephus patriarcha Constantinopolitanus per solemnes nuntios et efficaces litteras, requisitionibus et exhortationibus per litteras nuntiosque sæpius per nos factis pridem et publice respondendo, quæsiverunt Apostolicæ Sedis legatum ad partes illas pro tractatu hujusmodi per nos mitti, per quem tam sanctum desideratumque negotium cum eisdem tractari terminarique valeret, quæ nobis tantam spem taliaque signa de ipsorum reductione præstant, quod habita cum fratribus nostris ejusdem Romanæ Ecclesiæ cardinalibus et nuntiis præfatis matura deliberatione, de ipsorum cardinalium consensu nedum necessarium judicavimus de proximo manum ad aratrum ponere, sed valde reprehensibile, si tam salubre opus aliqualiter omitteremus, et propterea dilectum filium nostrum Petrum S. Angeli diaconum ejusdem Romanæ Ecclesiæ cardinalem ad partes illas Græciæ et Orientis præfatæ

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 19.

Sedis legatum pronuntiavimus et declaravimus in Altissimi nomine (prout in præsentiarum res geritur) destinandum, sperantes in eodem Domino nostro Jesu Christo, quod, sicut sub Ecclesia ipsa Romana, Christianum populum post quadraginta fere annorum curricula, schismate exstincto, in persona nostra reconjunxit, ita Græcos et alios Orientales ad gloriam suam orthodoxæ fidei et eidem Catholicæ Ecclesiæ aggregabit; ad quod eodem auctore dare curabimus operam indefessam.

28. « Verum quia ad tam arduum negotium deducendum multis atque variis expeditionibus, ac non modicis temporalibus auxiliis opus erit, ad quæ peragenda et exsequenda salubriter et votive manifestissime dignoscimus facultates Apostolicæ cameræ ob tantam diuturnitatem præfati schismatis et continuatas guerrarum angustias, ac occupationes Patrimonii ejusdem Romanæ Ecclesiæ, et nuperrime pro recuperatione civitatis nostræ Bononiensis cum ejus comitatu, territorio et districtu, castrique Suriani, ad nos et eamdem Ecclesiam pertinentis diutius a Britonibus et Vasconibus occupati, exhaustæ substantiis ad tantum opus sive aliarum Ecclesiarum præsidiis minime sufffecturas, quas Ecclesias novit ille qui secreta rimatur cordium, amplissime cuperemus ab intimis nostris præcordiis ab oneribus sublevare quibuslibet, et earum utilitates et commoda undelibet procurare, et e converso summis doloribus anxiamur, ut illas ad perferenda nobiscum onera prægravemus; attamen dum nobiscum attenta meditatione pensamus, quod sicut filiis subditisque nostris in omnem casum et eventum tota cordis affectione consulimus, et libenter opportunis auxiliis ac favoribus assistimus, ita illi, ut indubie credimus, nobis et eidem Ecclesiæ pro incremento dictæ Catholicæ fidei et in tantæ necessitatis articulis non modo libenter, sed etiam ardenter in participium tanti boni impendent, ac extendent eorum subsidia et dexteras munificas et etiam liberales; et ad hoc ne ob defectum pecuniarum et temporalium proventuum, sine quibus pro rerum magnitudine et natura tam sublimis materia verisimiliter expediri non poterit tantum, et tam arduum negotium fidei possit quomodolibet retardari; de eorumdem fratrum nostrorum et aliorum notabilium prælatorum adhibitorum ad hæc consilio, matura deliberatione præhabita, ut præfertur, auctoritate Apostolica, ac ex certa scientia in supplementum eorum, quæ ex proventibus ejusdem cameræ cum omni conatu, exponere ac erogare intendimus pro tam celeberrimi, ac altissimo Deo et Christi fidelibus acceptissimi prosecutione et consummatione negotii, universitatem vestram et vestrum singulos tenore præsentium requirimus, declarantes atque decernentes, quod provincia, civitas atque diœcesis Coloniensis tuæ curæ, frater archiepiscope, commissæ in subventionem expensarum et onerum præfatorum, et occasione Catholicæ fidei supradictæ subveniatur præfatæ Romanæ Ecclesiæ in tantis necessitatibus constitutæ de summa sex millium florenorum auri de camera, et non ultra, in dictos usus dumtaxat et non in alios quomodolibet, solvendorum, etc. ». Sancit, ut ea vis pecuniarum viritim partienda exigatur. « Dat. Florentiæ XII kal. Septembris, Pontificatus nostri anno III.

29. *Ob mortem Mahometis Græci timore soluti : Lusitanorum in Fortunatas insulas navigatio.* — Imperata [1] pariter sex aureorum millia Conrado archiepiscopo Moguntino, totidemque ab Othone Treverensi aliisque præsulibus ipsis obnoxiis : neque abest conjectura postulatam aliorum præsulum opem; contlandus quippe erat maximus exercitus ad Turcas propulsandos, ne in suam servitutem Orientalem Ecclesiam redigerent.

Impendisse tum Græcis extremi exitii morem, narrat Phrantzes [2], ac Mahometem primum ambitiosa consilia de Constantinopoli sibi subjicienda agitasse, verum divinam Providentiam tyrannum ipsum improvisa sustulisse morte; qua audita Græci e maximo metu ac pæne extrema desperatione recreati sint, quibus illud propheticum accommodat : « *Factusque est in illa die vesperi fletus et mane lætitia ;* » additque versos deinde Græcorum conatus, ut Turcicam potentiam distraherent, ita ut Amurates Mahometis filius regnaret in Asia, Mustapha vero in Europa dominetur, ne si sub unius imperium regna illa coalescerent, Constantinopolitanum demum obruerent (1).

Hoc anno Henrici Lusitanæ regiæ principis auspiciis Lusitani navarchi novas quæsituri

[1] Reg. post sup. Epist. — [2] Phrantz. l. 1, c. 39.

(1) Cum Phranza non satis accurate definiat tempus, quo Mahometes Turcarum imperator inopino fato decessit, obitus hujus epocham certam alio quærendam censeo. Annus ergo ille emortualis Mahometi in Annalibus Sultanorum a Leunclavio vulgatis et in annum 1550 desinentibus, quanquam non determinatur, adhuc tamen illius definiendi certum indicium præbetur; cum exordium Amuratis ejus filii anno Egiræ 824, qui respondet nostro 1422, illigent. Ex quo conficitur patris mortem vel eodem illo, vel præcedenti anno 1421 contigisse. Id vero apprime quadrat cum chronologia Hazi Halife Mustapha ad sæculum usque septimum et decimum perducta, ac Turcice, Persice et Arabice scripta, quam vernacule transtulit Joannes Raynaldus Carli Justinopolitanus, vulgavitque Venetiis anno 1697. Ibi enim anno Ægiræ 823, id est Christi 1421, Mahometi obitus constituitur. Is ergo annus Mahometi emortualis statuendus. Quanquam vero Amurates statim ab obitu patris in Asia regnavit, nonnisi tamen sequenti anno victo patruo suo Mustafa, qui in Romania seu Thracia Europea regnabat, totius regni Turcici imperator a suis salutatus est, ut ex Annalibus Turcicis a Leunclavio editis constat; quanquam mendose ibi annus 727 Egiræ, qui Christi est 1425 adscribitur. Victoria enim illa de Mustapha, ut eruitur ex Phranza, ad annum Græcorum 6930 vel Christi 1422 pertinet.
MANSI.

orbis oras, superato Atlantico promontorio, Fortunatas insulas, in quas post Ludovici earum regis creati a Clemente VI obitum, navigare desierant Syrtium et procellarum metui iterum patefecerunt, ac Maderam Lusitano imperio conjunxerunt. Fuisse omnium primos Joannem Consalvum, et Tristanum Vasæum, qui furenti Oceano se credere longe a continenti ausi sint, referunt vetera Lusitanorum Monumenta.

Patefactos inde in Occiduos Æthiopas aditus visuri sumus, cum Lusitani Ægidio Annio navarcho proferendi imperii novarumque terrarum inquirendarum cupidine allecti, ulteriora maria emensi sint.

MARTINI V ANNUS 4. — CHRISTI 1421.

1. *Joanna perduellis Braccium evocat contra Martinum.* — Contendit omni studio supremus in terris Christi vicarius anno a Virginis partu millesimo quadringentesimo vigesimo primo, Indictione quartadecima, ut principum Christianorum bella sedaret, rediturosque in sinum Ecclesiæ Græcos Occidentalibus armis a Turcarum tyrannide vindicaret : nec bellico strepitu carebat Romana Ecclesia; cum enim Joanna II Siciliæ regnum ad Sedis Apostolicæ jus reversurum transferre vellet in Alfonsum, qui schisma tum alebat, sustentato Paniscolæ Petro e Luna; contra vero Ludovicus Andegavensis Francisci Sfortiæ Cotignolæ comitis fretus armis, nonnullis urbibus et arcibus potitus regnum recuperare niteretur [1]; in eum excivit Braccium Pontificis hostem, Capuæ et Aquilæ principatibus ipsi datis, quamvis leges vetarent Siculam coronam ita discerpi : violare vero omnia jura [2] nihili ducebat Joanna improbis ducta consiliis, gravesque injurias pro accepto Apostolica liberalitate regno Martino V reposuit, quippe quæ non modo constitutam ob adeptam regni possessionem auri vim et censum annuum ærario Pontificio non intulit, verum etiam commeatus e regno Romam invehi vetuit : quibus lacessitus Pontifex ad tuenda Romanæ Ecclesiæ jura contundendamque et frangendam Joannæ audaciam, præsulibus cæterisque Ecclesiasticis viris, ac principibus, magistratibus et populis Siciliæ citerioris præcepit [3], ne ulla ei vectigalia penderent, administrorumve regii fisci imperiis obsequerentur.

[1] Collenut. l. v. hist. Neap. Summont. l. iv. c. 3. Surit. l. xiii. — [2] S. Ant. iii. p. tit. xxii. c. 7. § 5. — [3] Lib. iii. Ep. cur. p. 200.

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis ac nobilibus viris principibus, etc.

« Cum charissima, inquit, in Christo filia nostra Joanna Siciliæ regina illustris, nonnulla adversus nos et Romanam Ecclesiam patraverit, maximeque alimenta ad Romanam curiam venientia Gaietæ et in aliis partibus, tam maritimis quam terrestribus, impediverit in nostri et ipsius curiæ non modicum detrimentum, cumque quadraginta octo millia florenorum de camera ratione census pro dicto regno annis singulis Apostolicæ cameræ solvere teneatur, post suam coronationem, pro decem et octo mensibus, dictum censum ac reliquum investituræ, in quo etiam obligata dignoscitur, eidem cameræ ante aliquam guerram sibi illatam, regnum præfatum pacifice possidens, restiterit solvere, in cujus satisfactione negligens et renitens fore dignoscitur in nostrum et dictæ cameræ maximum præjudicium et jacturam : ipsaque camera ob plurima expensarum onera sibi continue incumbentia, pecuniis exhausta sit, illisque indigeat plurimum ad complenda negotia, quæ Romanæ Ecclesiæ honorem et utilitatem concernunt; nos ipsius cameræ et collegii venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, quorum etiam interest, indemnitati consulere et subvenire ; et ut negligentes id, ad quod ex debito adstringuntur, juris remedio facere compellantur, providere volentes, vobis et vestrum cuilibet sub pœna excommunicationis, quam contra faciens ipso facto incurrat, tenore præsentium stricte præcipiendo mandamus, quatenus nullus vestrum eidem reginæ aut officialibus suis sive aliis pro ea, vel eis recipientibus, aliquid pro censibus annuis,

collectis, tractis, decimis, bailivis, vel aliis functionibus, fiscalibus oneribus, et debitis quibuscumque in quibus quacumque ratione vel causa eidem reginæ obnoxius est, vel erit imposterum, respondeat vel respondere præsumat, nec exinde solutionem aliquam faciat, donec vobis constiterit dictæ cameræ satisfactum esse integre de præmissis, vel aliud a nobis expressum habueritis in mandatis, etc. Dat. Tybure III kal. Julii, Pontificatus nostri anno IV ».

2. *Alfonsus Aragonius regnum Neapolitanum invadit.* — Haud Joanna ob hujusmodi Apostolicum edictum ad sanitatem reversa est, sed in perduellione obfirmata perstitit, Alfonsumque regem Aragonum hostem Ecclesiæ, quod Petrum e Luna schismatis propagatorem impie tueretur, excivit: qui mox affuit opulentæ prædæ cupidine ad Rom. Ecclesiæ jura invadenda, contendens non adoptionis modo, quæ nullo jure niti poterat contra Romani Pontificis supremum in regno Neapolitano imperium, sed etiam ductæ ex Manfredo tyranno originis causa utriusque Siciliæ sceptrum ad se spectare, quamvis tamen majores sui omnibus juribus, si quæ fingi possent, solemni fœdere, ut vidimus, cessissent, eaque de causa Sardiniæ et Corsicæ regno beneficiario donati essent. In iis rerum Neapolitarum perturbationibus Pontifex Ludovici Andegavensis partes tuendas censuit, ac Tartaliam Lavellum mille equitibus succinctum ei subsidio misit, utque restituendæ concordiæ vias omnes tentaret, Ludovico S. Adriani diacono cardinali legato alium patria Aragonium, nimirum Petrum S. Angeli collegam adjunxit, ut facilius Alfonsum regem flecterent :

« Martinus, etc. Tibi inter prædictos (nempe regni Neapolitani proceres) contendentes et quoscumque alios dissidentes et singulares personas tam prædicti, scilicet Neapolitani, quam aliorum regnorum cujuscumque status, gradus, præeminentiæ vel conditionis existant, etiamsi regali, reginali, vel quavis alia Ecclesiastica aut mundana dignitate præfulgeant, super quibusvis juribus, actionibus, titulis vel coloribus qualiterque nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine componendi, ac indicendi sub spe pacis, treugas, inducias et sufferentias quaslibet temporales, necnon pacem et concordiam perpetuo duraturas sub illis capitulis, pactis, modis, conditionibus atque formis pœnarum adjectionibus, obligationibus, renuntiationibus, promissionibus, clausulis, solemnitatibus atque membris, de quibus tibi videbitur ; et inter contendentes et dissidentes præfatos concordare, seu componere poteris quovis modo », et infra, « plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem ». Addit sui non esse consilii Ludovici S. Adriani diaconi cardinalis auctoritati detrahere. « Dat. Romæ apud S. Mariam majorem XV kal. Octobris, Pontificatus nostri anno IV ».

3. *Alfonsus hæresiarcham Petrum e Luna fovet, perditis hominibus suffultum.* — Difficilem se ad pacis leges Alfonsus rex Aragonum præbuit, præsentibusque legatis, Aversam ingenti obsidione pressit, sed multo suorum fuso sanguine, hyemeque ingruente inducias pepigit cum Ludovico Andegavensi : is vero arcium, quas tenebat, custodia legatorum cardd. fidei commissa, abjectaque ob ærarii penuriam belli cura, ad Martinum se contulit (1). Porro Alfonsus, ut ambitiosa promoveret consilia, Pontificemque ad iniquas pactiones adigeret, conculcata religione Petrum e Luna antipapam Paniscolæ fovebat, nec levem suspicionem injiciebat, ne iterum sua regna illi addiceret : nec deerant perditi homines, qui in Tarraconensi regno e sacro suggestu in Constantiensem Synodum contumeliosa verba effunderent : quo flagitio insignes erant Grugo Flandrini et Joannes Carrerii, de quibus Pontifex gravissimis his verbis queritur in litteris ad Franciscum patriarcham Hierosolymitanum datis.

« Martinus, etc. Nuper non sine amaritudine cordis percepimus, quod iniquitatis filii Grugo Flandrini olim Sedis Apostolicæ notarius et Joannes Carrerii olim canonicus Rutenensis, iniquitatis alumni, Petrum de Luna, olim Benedictum XIII in ejus obedientia appellatum, per generale Constantiense Concilium schismaticum, hæreticum, et a fide Catholica devium et ab Ecclesia tanquam membrum putridum præcisum et dejectum, ac omni jure eidem in papatu, quem prætendebat competenti omnique titulo, gradu, honore et dignitate, beneficiis et officiis sententialiter privatum et depositum, papam et Jesu Christi Domini nostri vicarium et beati Petri successorem palam et publice in missis, sermonibus, parlamentis et aliis locis nominant, asserunt, affirmant et prædicant, et alias eodem Petro adhæserunt et adhærent, sibique faverunt et favent, auxilium, consilium et favorem dando et præstando, et diversa alia etiam dictæ fidei et unioni Ecclesiæ hujusmodi et sacris canonibus inimica et contraria, per quæ juvenes et alios simplices secum præcipitent in gehennam, conantur libellizando et sermocinando dogmatizare et dogmatizarunt et dogmatizant, atque salutares determinationes dicti Concilii Constantiensis pro reintegratione

(1) Arcium quas Ludovicus Andegavensis tenebat, Aversanæ scilicet et Castri-ad-Mare quæ urbis Neapolitanæ arx est deditionem in manibus cardinalium legatorum ; tum et Ludovici ejusdem ad Martinum reversionem inter res anno sequenti gestas describit auctor ephemeridum Neapolitanarum, Rer. Italic. to. XXI qui et narrat arces illas demum per legatos cardinales cessisse reginæ ; Ludovicum vero biennium apud Martinum egisse. MANSI.

ejusdem Ecclesiæ provide factas verbo et facto satagunt temere impugnare in fomentum schismatis, divisionis et scissuræ Ecclesiæ, atque in favorem Petri prædicti pœnas et sententias in talia perpetrantes tam ab homine quam a jure latas non formidantes ».

Addit Pontifex Burdegalensis Ecclesiæ principis canonicorum collegii decanum eosdem schismatis præcones, cum Aquitaniam inficere molirentur, censuris Ecclesiasticis perculisse, easque juste ab Sede Apostolica confirmatas, ac pœnis a Concilio Constantiensi constitutis illos se devinxisse renuntiatos : prædicto Francisco patriarchæ Hierosolymitano Barcinonensis Ecclesiæ administratori, atque ipsius gerenti vices et canonicis Barcinonensibus dat mandata, ut Tarraconensem provinciam ab ea peste vindicent, ac festis diebus, adstante circumfusa populi multitudine, pulsatis campanis et facibus accensis ac deinde in terram projectis, ambos hæresis et schismatis reos omnibus sacerdotiis deturbatos promulgent trahantque in vincula, eorum vero sectatores ac studiosos, nullo dignitatis discrimine, sancitis in hæreticorum et schismaticorum defensores pœnis afficiant, perduellesque, si Ecclesiastico gradu polleant, exauctorent. « Dat. Romæ apud S. Mariam majorem V kal. Septembris anno IV ». Idem negotium dedit Cæsaraugustano et Tarraconensi archiepiscopis et episcopo Balearium insularum. Nec modo regna Aragonum regis, verum contiguæ Tectosagum et Aquitanorum provinciæ, ac præsertim Fuxensis comitatus ea pestilentia laborabant : ad quas perpurgandas Pontifex episcopum S. Papulæ Apostolicum internuntium in Narbonensi, Auxitano, Tolosano et Burdegalensi archiepiscopatibus creavit.

4. *Fraticellorum reliquiæ ex Italia avulsæ.* — Hærebant præterea in Italia alterius veteris schismatis et hæreseos reliquiæ, Fraticellorum scilicet, qui ab opinione nomen traxerant, cum Joannem XXII divinitus Pontificali dignitate privatum ob editas de paupertate Christi et Apostolorum sanctiones effutirent. Ad quorum coercendam impudentiam eruendosque flagitio simplices, Martinus Albanensem et Portuensem episcopos cardinales amplissima auctoritate hoc Apostolico Diplomate munivit :

« Martinus, etc. Cum, sicut accepimus, in aliquibus partibus, præsertim Italiæ, quædam secta hæreticorum nefanda, qui Fraticelli *de la opinione* vulgariter nuncupantur, operante satore zizaniæ, proh dolor ! eruperit, quæ pestiferum virus evomens, simplices animas suis tendiculis, ac palliatis coloribus, sub prætextu simulatæ sanctitatis, illaqueando decipit, quas æterno igni urendas transmittere satagit, nos huic veneno, hæresique nefariæ et labi pestiferæ, quam exstingui supremis affectibus anhelamus, salubri remedio occurrere cupientes, ne hujusmodi morbus inficiens excrescat ulterius, sed concedente Domino, radicitus evellatur, fraternitati vestræ ac cuilibet vestrum, contra præfatos hæreticos eisque adhærentes, complices et fautores, eorumque receptatores cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis et dignitatis, etiamsi universitates, communitates et municipia sint, in quibuscumque mundi partibus, ubi esse comperirentur, inquirendi, procedendi, capiendi », et infra, « plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Dat. Romæ apud S. Petrum II kal. Maii, Pontificatus nostri anno IV ».

Perfuncti sunt strenue data sibi provincia cardinales legati, atque in Piceno Fraticellorum sectam excidere, ut narrat S. Antoninus his verbis : « Papa Martinus misit in Marchiam gentes armorum ad exstinguendum gladio materiali hæreticos Fraticellos, scilicet *de opinione*, qui ibi multum abundabant, et aliqua castra errore illo tota infecta erant, ut Massatium Meliorata, cujus homines vel occisi vel expulsi sunt, destructis locis habitationis eorum, qui fugientes in Græciam se transtulerunt ».

5. *Tres sectæ in Bohemia impudentissimæ.* — Ea severitate percellendos impios homines juste censuit Pontifex, cum per Bohemiam hæresis, ob intempestivam Wenceslai et Sigismundi regum clementiam, universum regnum facto ex levioribus scintillis maximo incendio, quod non nisi immenso cruore effuso rexstingui poterat, pervasisset, neque uno scelere, sed omnium flagitiorum colluvie obruisset. Eminebant inter cæteros perfidia et impudentia tres factiones, videlicet Thaboritarum, Orebitarum et Adamitarum, quæ speciosa nomina, ut operum infamiam inani fuco colorarent, sibi adsciverant : et, quod ad Thaboritas attinet, eorum auctor impius Zischa extitit, qui in loco natura munitissimo castrametatus, arcem amplissimam in eo condidit, atque impietatis studiosos fratres Thaboritas appellavit : « Tanquam cum tribus Apostolis », ut ait Pius II Pontifex, « Salvatoris Christi transfigurationem in monte vidissent, indeque suas opiniones mutuati essent, quas fidei veritates vocitabant (1) ».

(1) Ad res Hussiticas quod attinet, excerpere quædam juvat ex Diario Laurentii Byzynii, singularia quædam adnotantis de origine sectarum quæ hæreticos illos inter se commiserant. Anno primum 1414, in urbe Pragensi, Eucharistia sub utraque specie palam ministrari cœpta est auctore et suasore Jacobello de Miza sacræ theologiæ baccalaureo, cui dein subcenturiatus est Joannes Hus. Postremo hoc viro Constantiæ in vinculis detento anno 1415, Hussitæ dissidere inter se cœperunt ; aliis necessariam parvulis ante rationis usum Eucharistiam, aliis nec necessariam nec ministrandam defensantibus. Vicit tamen sententia quæ parvulis favebat. Secundum hæc anno 1419, secessio hæreticorum facta in Thabor, « montem magnum magna planitie exornatum, ubi tentorium erexerunt de lineis pannis ad modum capellæ », quod cederet in usum administrandæ sub utraque specie Eucharistiæ, et gentium ad conciones auscultandas undique confluen-

Juncta est huic pesti alia non inferior lues Orebitarum [1], duce nefario sacerdote Moravo, quæ nec flagitio, neque immanitate Thaboritis inferior videri voluit; quoties enim Catholicos sacerdotes caperet, vel torrebat flammis, vel nudos in gelu prostratos necandos frigore exponebat: alios vero pro nihilo habitos dissectis virilibus saucios dimittebat: nomen vero, quod tegendo sceleri aptum putaverat, ab Oreb monte, in quo lex data est Moysi, sibi indiderat, quasi ipsi soli divina lege cæteris superstitionis tenebris involutis exculti forent. Miseri denique Bohemi, aversis ab Evangelii luce oculis, in illud flagitiorum cœnum se abjecere [2], ut Pichardo quodam scelestissimo auctore luxuriæ frena effuderint, prostrato omni pudore adeo, ut nudi incederent promiscuamque libidinem veluti sede mentis emoti exercerent, petita tamen prius a suo principe, quem Adam dixere, venia, quibus ille sceleratus impostor, qui filium Dei se appellabat, occuparatque insulam Lusmicio amne cinctam, respondebat: « Ite, crescite et multiplicamini, et replete terram ». Puduit cæteros hæreticos tanti sceleris; cum enim nonnulli Adamitæ in vicinos armis accincti erupissent, ut eorum bona prædarentur (cæteros quippe a se dissentientes filios diaboli nuncupabant) iis permotus Zischa quamvis scelestus, carnificis tamen officio perfuncturus pæne eos omnes facto impetu ferro delevit. Fuisse vero magicis artibus agrestem illam multitudinem fascinatam tradit Æneas Sylvius [3], quod ex iis quæ subjungit, liquet: « Audivi, inquit, ego ex Ulricho Rosensi præstanti regulo, cum agerem in Bohemia, fuisse apud se viros et mulieres ejus sectæ captivos, et mulieres quidem palam dixisse, non esse liberos, qui vestibus et præsertim femoralibus uterentur, easque in carcere apud se peperisse quas cum, anno elapso, simul cum viris igni tradidisset, ridentes cantantesque flammarum incendia pertulisse ».

6. *Hæresi grassante in Bohemia, Martinus sacram expeditionem indicit, legatum mittit.* — Non versabantur in hoc libidinum cœno Pragenses, sed majorem rei Catholicæ cladem inferebant, quo hæresim religionis specie fucatam, reliquarum Bohemiæ provinciarum populis afflabant, et Dominico sanguine sub speciebus vini promiscue tradito ad partes suas allexerant; deceptos enim ea pietatis specie Joannis Wiclef et Joannis Hus fœdissimis hæresibus contaminabant: ad quos reducendos ad orthodoxæ fidei cultum, Romanus Pontifex, cum jam ante religiosam militiam indixisset, Joanne Dominico cardinale legato in Hungaria pie defuncto, Brandam tit. S. Clementis presbyterum cardinalem legatum creavit, ut sacram expeditionem in impios educeret, Christique fideles ad sequenda Sigismundi signa tuendamque fidem incitaret.

« Dilecto filio Brandæ tit. S. Clementis presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato salutem, etc.

« Considerantes iniquitatis alumnos Wicleffistas et Hussistas aliosque hæreticos et infideles, qui veræ salutis semitam deserentes Christianæ religionis persecutores acerrimos sese reddunt, quique falsis et insanis dogmatibus et damnatis erroribus hæresumque fomentis orthodoxam fidem evertere molientes, universum regnum Bohemiæ et partes illi conterminas infecerunt, ac cupientes illorum temeritati, quantum cum Deo possumus, obviare, fideles milites Christi, pugiles athletas vivificæ crucis, qua nos a damnatione redemit, charactere insignitos contra præfatos hæreticos duximus excitandos, ut hæreticos ipsos, qui etiam Dei timore postposito, Ecclesias, monasteria et alia pia loca in honorem Christi, Virginis gloriosæ, Apostolorum, Martyrum et Confessorum dedicata, eorumque imagines concremant et evertunt, et fidem Catholicam, præsertim in natione Germanica, delere moliuntur, a nequissimis eorum propositis et insultibus, quibus in Christianum sanguinem et Catholicos sacerdotes debacchantur, non solum spiritualibus, verum etiam temporalibus convocatis præsidiis, possumus auctore Domino coercere.

7. « Hodie siquidem pro succidendis ex agro Dominico vepribus pestiferis et nocivis, quibuscumque perversis erroribus de hæreticorum ipsorum mentibus exstirpandis, illorumque salubri reductione ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, ut ad cor reversi ab hujusmodi resipiscant erroribus, quibus gregem ipsum seducere et inficere moliuntur, et si in eorum obstinatione et malignitate permanserint evertantur; te, ad regnum præfatum, necnon marchionatus Moraviæ et Misaiæ eorumque provincias, civitates, terras et loca eisdem hæresibus et erroribus polluta,

[1] Naucler. gener. 48. Cocl. in hist. Hussit. l. v. Dubrav. l. vi. — [2] Æneas Sylv. hist. Bohem. c. 41. — [3] Id. eod. cap.

tium. Tandem anno 1420 doctrina Ecclesiæ plane opposita palam proposita est, cujus erat scopus, ut ritus Ecclesiasticos omnes tolleret, confessiones auriculares negligendas floccique pendendas duceret; sanctos nec invocandos nec colendos, eorumque imagines abolendas. Denique impius quidam in Moravia sacerdos « elegantis ingenii et magnæ memoriæ, nomine Martinus *Loquis* a *loquendo* dictus, quia non doctorum, sed quæ sua erant intrepide loquebatur », spargere cœpit in vulgus Christum in hoc sæculi exitu clam venisse ad nos, ac in adversarios legis suæ nos armasse. Adesse vero jam tempus, ut « qui in Judea », id est per urbes et plagas Mundi sunt, « fugiant ad montes, id est, ad Thaborienses ». Cui Christi præcepto ab omnibus parendum et fide conjugii aliove quocumque vinculo abrupto. Eo si venissent mulieres, filios nunquam interituros, absque molestia et dolore forent parituræ. In hac vero consummationis hujus, nempe intra paucos annos venturum Christum non quidem occultum sed palam et manifestum, ad quem omnes simul justi rapientur in aerem redigenturque ad primævum innocentiæ statum ut olim sub Adamo: nihil tandem patientur m[illegible] sive spiritus, sive corporis, sed voluptates meræ etiam carnis, castas tamen. Hæc de doctrina Orebitarum Byzynius. MANSI.

tibi plenæ potestatis legati de latere officium committendo, de fratrum nostrorum consilio, tanquam pacis angelum providimus destinandum, prout in aliis nostris desuper confectis litteris plenius continetur. Cupientes itaque, ut hujusmodi legationis officium ad laudem et gloriam divini nominis et salutem fidelium animarum eo facilius exsequaris, quo ampliori te noveris per Sedem Apostolicam facultate munitum, directis in cælum oculis ad illum, cujus res regitur, divinum et humanum præsidium invocantes, ut hujusmodi adjuti præsidiis eorumdem hæreticorum audaciam, nisi se ad Christum converterint, coercere et comprimere valeamus, omnes et singulos reges, duces, marchiones, principes, barones, comites, capitaneos, magistratus et quoslibet alios officiales, eorumque locatenentes, communitates quoque et universitates civitatum, terrarum, oppidorum, castrorum, villarum et aliorum quorumcumque locorum, cæterosque Christiani nominis zelatores, status et religionis cujuslibet, ubilibet dominantes ac constitutos, rogamus et hortamur, ac per aspersionem sanguinis ejusdem gloriosissimi Redemptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum remissionem peccaminum suadentes, ut ad Wicleffistarum, Hussistarum et aliorum hæreticorum præfatorum subversionem et exterminium, et ad impendenda sibi contra eos profutura suffragia, quibus hujusmodi negotii persecutio feliciter adjuvetur, potenter ac viriliter se accingant, quos spiritualibus donis, indulgentiis videlicet et remissionibus, de ipsorum fratrum consilio providimus invitandos, etc. » Instruxit amplissimis mandatis legatum, ut præsules et alios viros laborum socios sibi adscisceret, qui Christi fideles sacram militiam in hæreticos professuros crucis symbolo insignirent. « Dat. Romæ apud S. Petrum id. Aprilis, Pontificatus nostri anno II ».

8. *Cardinalis Branda legatus Leodium venit.* — Nec solum in Bohemia, Moravia et Misnia, sed in Germania etiam aliisque provinciis, Branda legatus creatus [1] amplissimaque auctoritate munitus est, ad hæreseos fibras evellendas, pacem in Bohemia redintegrandam, corruptos longa consuetudine depravatosque mores reformandos et corrigendos, adducendos ad Ecclesiæ gremium homines impios, libertatem Ecclesiasticam in pristinum statum redigendam, perduelles atque in perfidia obfirmatos sacro bello frangendos, ac meritis pœnis afficiendos. Universos præterea Germaniæ archiepiscopos et episcopos, atque imperii electores ac reliquos principes viros, collocatis in luce immanibus Wicleffistarum et Hussitarum sceleribus, est adhortatus [2], ut cardinali legato ad tantum religionis abolendum dedecus operam strenuam navarent, ea enim in re summam sibi apud Deum et Ecclesiam gloriam parituros. Apposita est litteris hæc temporis nota : « Dat. Romæ VI id. Aprilis, Pontificatus nostri anno IV ». De Brandæ cardinalis legati in Germaniam profectione et rebus ab eo gestis, narrat hæc Magni Chronici Belgici auctor [1] :

« Anno MDCXXI, mensis Junii die XXI, intravit Leodium cum magno honore a domino episcopo et omnibus Ecclesiasticis, processionaliter obviam procedentibus usque ad portam S. Leonardi, receptus dominus Branda cardinalis Placentinus a latere papæ legatus ad signum crucis prædicandum contra perfidos hæreticos regni Bohemiæ : quo ipso die missa specialis in Ecclesia majori per universum clerum civitatis coram dicto cardinale solemniter pro exstirpatione hæresis hujusmodi est celebrata. Postera die Veneris prima Augusti iterum missa speciali facta in majori Ecclesia, dominus episcopus Leodiensis cum pluribus nobilibus satis magna, ut apparebat, devotione recepit crucem ad pergendum contra perfidos supradictos : et eadem die post prandium cum pulchro comitatu suorum et aliorum crucesignatorum, Leodio recessit versus regnum Bohemiæ, in subsidium archiepiscopi Coloniensis et aliorum electorum imperii et principum Alemaniæ ».

9. *Hæreticorum pertinacia insignis.* — Concurrisse ad sacram hanc expeditionem tum ex inferiori Germania, Hollandia, Zelandia, Hannonia, Leodiensi ditione et aliis locis, maximam præsulum, principum, equitum auratorum, nobilium ac plebeiorum multitudinem, ut recenseri non possent, refert Monstreletus [2] : frangi tamen non potuisse hæreticos cum in munitissimis locis se continerent ; ac licet plures ex iis cæsi essent, crucesignatum exercitum ob inopiam commeatuum abscedere coactum : hosce vero impios adeo in concepto errore obduruisse ait, ut omnia suppliciorum genera alacriter perferrent necemque temnerent : fœminas etiam, victa imbecillitate sexus, induisse arma, ac veluti in dæmones conversas immanitatis genus omne exercuisse ; tum plura earum cadavera inter illos, qui in variis tumultuariis prætiis cæsi fuerant, reperta. Addit auctor comprehensos in Belgio prope Duacum in oppido, cui Sains nomen est, plures, qui ejusmodi hæresi infecti conciliabulum coegerant, atque in Atrebatensis episcopi carceres conjectos, quorum pars ad animæ sanitatem reversa perfidiam exuit, pars autem censoris fidei et theologorum monita doctrinamque respuens, Atrebati, Duaci, Valentianis, ardentibus rogis consumpta periit : quorum exitio publica Belgarum salus constabilita est.

10. *Expeditio Sigismundi in Bohemos.* —

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 148 ad 171 et p. 211. — [2] Ibid. p. 151.

[1] Magn. Chron. Belg. — [2] Monstr. vol. 1. c. 258.

inter alios Albertus dux Austriæ, Sigismundi Cæsaris gener, sacro bello in Hussitas se devovit, qua de re ad Sigismundum Pontifex has litteras dedit :

« Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum et Hungariæ regi illustri.

« Mentem nostram sollicitam et intentam ad exstirpationem hæresis, quæ in tuo regno Bohemiæ et quibusdam vicinis partibus pullulavit, multaque pro varietate casuum humanorum discrimina formidantem, litteræ serenitatis tuæ datæ Posonii XXVIII Septembris proxime lapsi nobis redditæ, in spem certam hujus sanctæ victoriæ et firmam fiduciam erexerunt : scribis enim te regno tuo Hungariæ, provisione securitatis adhibita, copiosum exercitum ad regnum Bohemiæ præmisisse, et consummato jam matrimonio inter dilectum filium nobilem virum Albertum ducem Austriæ et dilectam in Christo filiam Elizabeth genitam tuam, te una cum genero tuo præfato adversus hæreticos cum magna potentia, Deo duce, procedere ; de quorum conculcatione et reductione in sinum Ecclesiæ non videris aliqualiter dubitare : qua significatione litterarum tuarum spiritum nostrum, super ista materia vigilem semper et anxium, recreasti. Nam speramus, quod cum omnipotentis Dei auxilio, virtus tua et magnitudo animi tui non patietur tantam pravitatem tantamque perfidiam contra fidem Catholicam diu manere : debes enim, fili charissime, ad hanc victoriam, obtinendam principaliter intendere, cum tu primus omnium principum Christianorum Catholicæ fidei pugil et Christianæ religionis et Ecclesiæ defensor existere tenearis : cumque hæc labes corruperit regnum tuum, nec eo poteris unquam, nisi ea labe purgato, jucunde perfrui nec tranquille gaudere. Quare tibi ante alios principes, cum pro tutela fidei Christianæ, quæ dignitati Romani imperii, quam sustines, est commissa, tum pro regni tui quiete laborandum est præcipue, ad hoc simul intentis aliis Alamanniæ principibus, quos videmus libenter in hoc tibi causa esse junctissimos, ut hæc maligna hæresis exstirpetur : quod cum, Deo auxiliante, perfeceris, quamvis in vita tua multas maximasque res gessisti, nihil ad promerendam Dei gratiam, nec ad consequendam gloriam apud homines, nec ad firmandam potentiam status tui efficacius te fecisse judicabis : Dat. Romæ, etc. »

Ubi sacrum ille in hæreticos classicum cecinit, inhorruere ipsi metu, utque Catholicos a suscipienda in eos expeditione retardarent, finxere se cum illis sentire, quamvis Joannis Wicleffi et Joannis Hussi fœdissimis erroribus inquinati essent, utque controversos nonnullos articulos detinirent, summa vesania conventiculum peregere, qui decreta Constantiensis Œcumenicæ Synodi amplecti debuissent.

11. *Pseudosynodus habita a Calixtinis schismaticis, et ejus canones.* — Habita itaque est pseudosynodus a Calixtinis schismaticis, qui inter Catholicos et Hussitas mediam factionem condidere, cum veritatem Catholicam de præsentia Christi in Eucharistia propugnantes, commento diabolico divulsi essent a fidelium communione, dum contra Ecclesiæ præcepta communionem sub utraque specie ab hæreticis accipiebant. Cœptum est ejusmodi conciliabulum die VII mensis Junii, præside apostata Conrado Westphalo Pragensi archiepiscopo, qui cum adversus Hussitarum impietatem pro Ecclesiæ et Christi gloria fundere sanguinem debuisset, a suscepta constantia descivit [1] : cui assedere magistri scelerum Joannes Przisbrem, Procopius e Pilzna, Jacobus e Misnia et Joannes e Nova civitate. Cum vero eorum omnium consilia eo spectarent, ut vano fictæ pietatis lenocinio Catholicos deluderent, ita sua decreta composuere, ut sanctimoniam Christianam olerent, uno excepto, quo, Ecclesiæ Romanæ conculcato ritu, sumendi a laicis sub speciebus vini sanguinis contra decreta sanctorum Patrum inani pietatis falsæ specie necessitatem induxerunt [2]. In primis admisere novum et vetus Testamentum, symbolum Apostolorum Nicæni Concilii et decreta primitivæ Ecclesiæ. At in secundo canone viros impios hæreseos infamia notatos ad perdendum clerum Catholicum, restituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ obtentu inani præfecerunt. In tertio sacerdotibus mandata dedere, ut vitam Apostolicam adumbrarent, quo direptioni expositis Ecclesiasticis opibus, nobiles ad se pellicerent. Quarto canone vetuere quidquam in religione novari, ne ob sectarum inter se pugnantium varietatem ab invicem dissiderent, tum præcipue edixere, ne hæreses Wicleffi et Joannis Hus contra Eucharistiam promulgarentur. Quinto canone præsentiam totius Christi sub qualibet specie cum Catholicis sunt professi his verbis : « Item quod omnes sacerdotes in divinissimo Eucharistiæ sacramento et corde fidelissime credant et ore sincerissime confiteantur, tam sub forma panis, quam sub forma vini totum Dominum Jesum Christum verum Deum et hominem cum suo proprio corpore et sanguine nobiscum esse sua præsentia reali, sicque ab omnibus tenendum fideliter populo nuntient et credendum ».

12. Addidere viri inconstantes, qui paulo ante nihil in religione novandum edixerant, ut populo species vini exhiberentur. Retinuere sexto canone sacros in missæ sacrificio ritus, atque altarium templorumque ornamenta. Septimo canone edixere, ut in administrandis sex aliis sacramentis, Eucharistiæ etiam sacramentum conferretur, in quo etiam haud parum novarunt contra quartum canonem, dum infantibus

[1] Cocl. Hist. Hussit. l. v. — [2] Ext. ejus Acta apud Cocl. l. v.

baptismo perluendis Eucharistiam tradi voluere. Octavo canone sceleratissimi latrones clerum omni jure atque imperio in agros, prædia, domos et census spoliarunt, addita Juliani Apostatæ ratione, dum in Christianos latrocinia exercebat, ut ita Christi pauperis exemplis se accommodarent : nec minus inepte rerum usu sine ullo jure contentos esse voluerunt, atque errorem Fraticellorum jam ante damnatum redintegrarunt. Interjectis pluribus, decimo octavo ne Wicleffi et Joannis Hus lue viderentur laborare, de sacra exomologesi hoc sancitum : « Nemo homines vere pœnitentes humili corde peccata sua confiteri presbyteris affectantes quavis temeritate ab eodem præsumas repellere, aut prædictam confessionem velut illicitam, aut vim clavium, quibus peccata vere pœnitentibus a Domino Jesu Christo mysterialiter (ministerialiter), remitti creduntur, satisfactionis quoque remedia saluberrima quoquo modo audeat prohibere, etc., » quæ vero fidei Catholicæ consentanea sanxere, id ad declinandam invidiam, ne in se universum orbem concitarent, præstitere ; ob quam etiam a Polonis et Lituanis, cum eorum clientelam contra Sigismundum regem exambirent, hoc anno repudiatos refert Cromerus [1]. Addit vero Coclæus [2], maximam discordiam inter Thaboritas, qui Wicleffi et Joannis Hus errores sectabantur, atque Calixtinos Pragenses, qui ad fidem orthodoxam propius accedebant ab eaque ob calicis usum discesserant, exortam, neque ulla ratione, datis etiam arbitris, sedari potuisse ; afferunturque ab eodem auctore plures articuli Ecclesiæ Romanæ ritibus in plurimis consentientes a Pragensibus contra Thaboritarum effrænatam impietatem editi. Impendente vero crucesignatorum Catholicorum expeditionis terrore, finitimos principes atque inter alios Misniæ marchionem exaratis sexta die Julii litteris sollicitarunt, ut eorum patrocinium susciperet, professi sunt, numquam e quatuor articulis jam ante a nobis expositis, de quibus in Concilii Basileensis Actis agendum erit, discessuros, ac Sigismundum regem multis calumniis onerarunt [3], in quibus omnibus idem Coclæus ipsum vindicat.

13. *Crucesignatorum successus in bello Bohemico.* — Illatum denique contra Ecclesiæ perduelles Wicleffistas, Hussitas et Calixtinos fuit sacrum bellum, geminique exercitus in Bohemiam irrupere [4] : non eodem tamen tempore, uti conventum erat, sed longiore intervallo ; quare distractæ vires facilius ab hæreticis propulsatæ sunt. Primi quidem imperii principes Augusto exeunte, signa crucesignata extulere ; sed cunctante Sigismundo, cum Sozium frustra cinxissent obsidione, Bohemia discessere. Duxit deinde extremo anno Sigismundus florentissimum exercitum ex Hungaris, Austriacis Moravisque comparatum ; et quidem istius expeditionis initio læti nonnulli eventus ex sententia processere (1) extantque tum adulta Æstate [1], tum exitu [2] hujus anni Pontificiæ litteræ ad Brandam legatum XVI kal. Januarii missæ, quibus data est ei provincia, ut Bohemos Moravosque Catholicos crucis symbolo insigniret.

14. *Samagitæ ad Christum traducti Martini litteris recreantur.* — Ut vero Pontifex impios apostatas ab hæresi revocare adhibita vi nisus est, ita Samagitas, qui Wladislai regis Poloniæ ac Witoldi ducis Lituaniæ opera, ad Christi cultum ab impura idolorum superstitione traducti fuerant, cumque nonnulla ipsis adversa accidissent, ad constantiam erexit [3], monitosque ne in acerbis rebus contraherent remitterentve animos, in clientelam Apostolicam recepit.

« Universis et singulis Christicolis gentis Samaytarum, salutem, etc.

« Mirabilis Deus in donis et sanctus in omnibus operibus suis, cujus judicia abyssus multa et investigabiles viæ ejus, qui humanum genus ex infinita misericordia sua diversis et incomprehensibilibus modis visitare non desinit, ut, relictis cunctis erroribus, viam veritatis agnoscat, his diebus novissimis ex sua ineffabili clementia dono Spiritus sancti mentes vestras mirum in modum illuminare dignatus est, ut qui prius paganorum erroribus, hoste humani generis illudente, eratis adstricti, quibusque justitia deposcente acerrima pœna delebatur inferni, benignissimi Domini nostri Jesu Christi Salvatoris nostri veritate fulgente, sacro baptismate renati sitis, ac gremio militantis Ecclesiæ aggregati, fidem Catholicam profitentes, ut exinde æternam beatitudinem habere possitis. Ex hoc tam mirabili dono propensius lætatur mater Ecclesia, populus Christianus exultat, nosque uberrimas gratiarum actiones erumpentibus lacrymis omnium bonorum largitori referimus pro tam ineffabili munere vobis clementer impenso, quos, cum essetis oves errantes, ad ovile suum Jesus misericorditer reducere dignatus est. Magna enim est felicitas Christianorum, qui recte vivendo pares angelis efficiuntur, qui Christo summo bono fruituri sunt, quique gloriam æternam omni fine carentem continuo posside-

[1] Crom. de rebus Pol. l. XVIII. — [2] Id. ib. et Dubrav. l. XXVI. hist. Bohem. Extant apud Cocl. l. V. — [3] Ext. ibid. eorum objectiones. — [4] Cocl. l. V.

[1] Mart. l. III. p. 211. — [2] Lib. IV. Ep. cur. p. 1 et 13. — [3] Lib. III. Ep. cur. p. 242.

(1) In Annalibus a Raynaldo contractis excusisque Romæ anno 1659 uno in folio volumine post verba illa : « Ex sententia processere », additur : « Demum ob inopiam commeatuum exercitum abscedere coactum narrat Monstreletus ; cum hæretici in locis munitissimis se communissent ». MANSI.

bunt. Quanta igitur vis Catholicæ fidei, quæ de terrenis cælestes, de servis liberos, de damnatis efficit gloriosos? Quis hanc refugere debeat? Quis hanc, si recte sentit, amplecti non velit, quæ vitam largitur æternam, culpas diluit et peccata condonat?

« Hæc ergo sola est, per quam vitatur infernus, agnoscitur veritas et paradisus aditur. Proinde, dilectissimi filii, cum Christus Jesus Dominus noster, Deus verus et homo, qui secundum humanitatem mortuus est, ut nobis vitam donaret æternam, tam excellens munus vobis contulit, ut sua ineffabili charitate paganorum relictis per medium præsertim charissimi in Christo filii nostri Wladislai regis Poloniæ illustris, ac dilecti filii nobilis viri Witoldi ducis Lituaniæ, quibus ob hoc obligamini plurimum, Christiani sitis effecti ac vitæ æternæ capaces, devotiones vestras per viscera misericordiæ Dei nostri hortamur, rogamus et obsecramus obnixius, ut in hac sanctissima via Catholicæ fidei, prout laudabiliter incœpistis, perseverantes, prout firmiter sperandum est, recte ambuletis in semitis mandatorum Dei; mentes vestræ in cœlestibus sint, ubi recte viventium gloriosus est finis. Nec vos frangant adversa, nec prospera extollant, et si quando in hoc mundo adversa contingant, amore cælestis patriæ patienti animo toleranda sunt; veloci enim cursu pertranseunt et veluti momentanea non perdurant; et quo sine molestia et murmure ob amorem Dei animo liberiori feruntur, eo majora præmia in cœlesti patria tolerantes habere merentur.

« Porro cum, ut per venerabilem fratrem Mathiam episcopum Medinensem et patrem animarum vestrarum displicenter accepimus ex nonnullis angustiis, ut dicitis, vobis illatis, plurimum consternati et afflicti in vestris animis sitis, devotiones vestras, quas in visceribus charitatis diligimus, ac propensius paterno affectu complectimur, rursum exhortamur in Domino, ut de hujusmodi occurrentibus et quibuscumque aliis molestiis quæ vobis in hoc terrestri habitaculo obtingere possent, nullatenus conturbari velitis cum, ut præfertur, confestim defluant, et in cœlesti patria, si hic patienti animo tolerantur adversa, majora præmia conquirantur: nos enim sub nostra et Apostolicæ Sedis protectione vos omnes habere intendimus, volentes et in omnibus vobis occurrentibus ad nos tanquam ad patrem vestrum securum habeatis recursum, quos tanquam filios et tueri et protegere totis viribus nitemur, prout præfatos ducem ac episcopum diximus advisandos. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem III id Septembris, Pontificatus nostri anno IV ».

15. *Discordiæ inter regem Poloniæ et ducem Lituaniæ.* — Quod ad Wladislaum regem Poloniæ et Witoldum ducem Lituaniæ attinet, disceptabant ii cum Prutenis cruciferis de Prussiæ, Poloniæ Lituaniæque limitibus; cumque Apostolicæ Sedis internuntii eo missi discordias sedare non potuissent, Sigismundus Romanorum rex pacis arbitri munus in se suscepit, lataque pro cruciferis sententia, Poloni et Lituani iras magis accendit, ita ut res ad bellum spectabat [1], cum Pontifex, ne ad Polonica et Lituanica arma vertenda in Barbaros ad religionem amplificandam, Christiano imbuerentur sanguine, intercessit, seque interpretem concordiæ fore pollicitus Antonium Zenum decretorum doctorem in Poloniam misit [2], ut causæ instrumenta ab Wladislao rege et cruciferis petita exscriberet, ut ex Apostolicæ sententiæ æquitate, exploratis omnibus hinc inde juribus, controversia rei Christianæ exitialis dirimeretur; Sigismundum vero Romanorum regem de misso Zeno certiorem factum rogavit [3], ut ad Wladislaum regem Poloniæ et cruciferos inter se conciliandos regia studia conjungeret.

16. *Spes de Græcorum reductione.* — Propagandæ tum in Russia, Podolia et Walachia fidei orthodoxæ strenuam navabant operam nonnulli Minoritæ, quos Pontifex amplissimis privilegiis auxit [4], utque egregie cœpta peragerent plurimis laudibus excitavit. In ea etiam cogitatione curaque versabatur idem Pontifex [5], ut Græcos ad Ecclesiæ Catholicæ castra traduceret: ad quos e Turcica tyrannide eruendos nonnullas decimas clero in Philippi ducis Burgundiæ ditione constituto imperavit [6], cum magni sumptus pro sacris iis consiliis perducendis profundendi essent: « Signanter », ut ait, « circa reductionem Græcorum ad ovile Dominicum gratia Altissimi jam incœptam, et eadem favente feliciter consummandam ». Fuisse porro datam eam provinciam Petro S. Angeli diacono cardinali jam ante vidimus, atque ex litteris ad patriarcham Constantinopolitanum et episcopum Tirasonensem hoc anno missis [7] constat, in quibus hæc habet: « Dudum dilectus filius Petrus S. Angeli diaconus cardinalis ad Græciæ et Orientis partes pro reductione Græcorum et Orientalium A. S. L. duximus destinandum, sperantes in Salvatore nostro, cujus res agitur, quod per medium laborum, sollicitudinum et virtutum suarum, quibus Altissimus personam ipsius multipliciter insignivit, Græcos et Orientales prædictos ad gloriam suæ orthodoxæ fidei et Ecclesiæ Catholicæ aggregabit ».

17. *De Granatensibus debellandis agitatum, ad quod Martinus regi Castellæ favet.* — Agitatum etiam est de abolendis ex Hispania Mahometanæ superstitionis reliquiis, ac Mauris Granatensibus bello domandis, ad quod pium opus Joannes rex Castellæ virtutibus ætatem supera-

[1] Crom. ubi sup. — [2] Mart. l. III. p. 279. — [3] Lib. brev. p. 11. — [4] Ibid. p. 226. — [5] Ibid. p. 203 et 221. — [6] Ead. p. 221. — [7] Sup. p. 203.

turus accincturum se Pontifici pollicebatur : cujus consilium rei Christianæ perutile ut promoveret Pontifex, ad tolerandos bellicos sumptus Ecclesiarum Castellæ annuarum decumarum tertias templis sarciendis sacras illi concessit [1] :

« Charissimo in Christo filio Joanni regi Castellæ et Legionis illustri salutem, etc.

« Quoniam maligna infidelium perversitas, quam saluberrimæ religioni Christianæ semper inimicari constat, et ut captato tempore lethalius nocere queat, insidias ad ejusdem Catholicæ religionis destructionem jugiter aspirat, et indefessa hostilitate molitur, magna proinde Christicolis imminet necessitas providendi, magnisque veniunt extollendi laudibus et gratiis, donis atque favoribus Apostolicis amplificandi reges et principes Catholici, qui hostilem habentes ipsorum infidelium viciniam, se pro ejusdem sacræ religionis adversus ipsos infideles defensione cum assiduis periculis et sumptibus gravissimis exponunt, et murum se constituunt, gladium et scutum. Cum igitur regnum Granatæ ab ipsis infidelibus spurcissimis, videlicet Machometicis occupatum Catholico regno Castellæ regiæ serenitatis tuæ ditioni subjecto contiguum pro magna parte vicinum ac immediatum existat ; et sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, prædecessores et progenitores tui reges Castellæ tanquam devotissimi Ecclesiæ filii et strenuissimi pugiles fidei Catholicæ plurima adversus ipsos infideles pro ejusdem sinceræ fidei conservatione et incremento salutari bella gesserint, et sua, propriis non parcendo periculis aut sumptibus, exposuerint viriliter et potenter, ac gloriosos et toti fructuosos Christianitati feliciter reportaverint de ipsis hostibus triumphos, prout etiam regia celsitudo tua, suorum laudabilia salubriter imitando vestigia patrum, jam in sua teneriori licet ætate constituta, victoriose peregit, et divina sibi suffragante clementia, peramplius in futurum agere disposuit et intendit perseverare, quapropter Romani Pontifices prædecessores nostri a tot annis et tantæ antiquitatis temporibus, quod hominum memoria in contrarium non existit, præfatis regibus in aliquod subsidium, hujusmodi virtuosæ et salubris infidelium Deo et Ecclesiæ lucrifactionis efficaciter prosequendæ, ac bellorum ob defensionem dilatationemque fidei potentius atque ferventius agendorum onera facilius supportanda, certas portiones decimarum, tertias nuncupatas, in Castellæ et Legionis regnis colligi solitas et haberi de tempore in tempus continue sub certis formis atque modis tunc expressis, concesserunt atque donaverunt ; pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus hujusmodi portiones seu tertias tibi et hæredibus tuis Castellæ et Legionis regibus, qui erunt pro tempore, ad eosdem finem et effectum defensionis et dilatationis fidei, ac infidelium lucrifactionis applicandas de provisionis Apostolicæ liberali bonitate concedere dignaremur.

« Nos igitur, qui hodie omnes et singulas concessiones et donationes de prædictis portionibus sive tertiis quibusvis Ecclesiasticis vel sæcularibus personis cujuscumque dignitatis, status, gradus, præeminentiæ, ordinis vel conditionis existerent, aut communitatibus, vel universitatibus seu locis quibuslibet præterquam S. Benedicti Vallisoleti, S. Mariæ de Delpaular de Rascasria, et S. Mariæ circa locum de monte Marca S. Benedicti et Carthusiensium, ac S. Hieronymi Ordinum Palentinæ, Segobiensis et Zamorensis diœcesum prioratuum, prioribus et conventibus, ac aliis quibusvis piis locis, necnon etiam universitati studii Salamantini, quibus ob fructus uberes, quos in Dei Ecclesia afferunt, nullum voluimus præjudicium generari per te vel progenitores seu prædecessores tuos catenus quomodolibet factas, necnon confirmationes quaslibet a Sede prædicta sub quavis forma vel expressione verborum super ipsis concessionibus et donationibus forsan concessas, habitas vel obtentas, in quantum viribus subsistere poterunt, ex certa scientia per alias nostras litteras revocavimus, cassavimus, attendentes propensius, quantæ necessitatis sit et commoditatis universæ fidelium Ecclesiæ, ad protectionem ipsius Christianiæ religionis, cujus, proh dolor ! afflictiones et damna videntur in dies vehementius aggravari, opportuna præbere subsidia, dictasque portiones sive tertias tunc ad gloriam Dei animarumque salutem, et commune bonum Ecclesiarum salubriter converti, cum ad cunctis necessariam fidelibus suæ fidei et religionis defensionem applicantur, ac zelum fidei et devotionis tuæ, Apostolicis largitionibus fovere et peramplius intendere cupientes, etiam hujusmodi supplicationibus inclinati, præfatas portiones sive tertias tibi pro te et tuis hæredibus et successoribus antedictis, et per te ipsos hæredes ac successores, seu a te vel ipsis deputandum seu deputandos, ipsis tamen pro hujusmodi orthodoxæ fidei adversus dictos lucrifaciendos infideles, defensione et dilatatione, guerris et guerrarum causis durantibus, a te et eisdem hæredibus et successoribus hujusmodi lucrifactionis, defensionis et dilatationis, prosecutionibus et persecutionum bellis operam dantibus efficacem, petendas, exigendas et recipiendas, ac ad præfatum dumtaxat belli seu defensionis, dilatationis et lucrifactionis usum efficaciter convertendas, et integraliter applicandas, auctoritate Apostolica tenore præsentium assignamus, constituimus, concedimus et ordinamus. Non obstantibus, etc. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem VIII id. Octobris Pontificatus

[1] Lib. III, IV. p. 69.

nostri anno IV ». Extant quoque litteræ ad Toletanum et Compostellanum archiepiscopos atque ad episcopum Burgensem datæ [1] quibus præcepit, ut eæ tertiæ regi solverentur expetitionemque sacram in Saracenos urgerent. Sed civiles discordiæ inferri arma Granatensibus vetuere, Henricus [2] enim Aragonia stirpe regia satus, Villenæ principatum armis sibi asserere conatus, ingentes tumultus Castellæ injecit : in quem legibus actum est : neque ipsius modo principatus, verum ditionis S. Jacobi, quam hæreditariam affectabat, jus illi abrogatum est, ipsumque in vincula conjectum inferius visuri sumus.

18. *Post prælia et cædes Anglus rex Gallicis regionibus potitur; multa pollicetur Martino favore Ecclesiæ.*— Flagrabat eodem tempore Gallia intestino bello, cum jam ante, ut diximus, in Henricum Anglorum regem Gallici sceptri jura Carolo Delphino debita transfusa essent : indeque acre bellum inter Gallos Anglosque et eorum fœderatos factionis Burgundæ surrexerat. Abierat [3] in Angliam Henricus rex, ut de parto regno triumphum apud suos ageret, relicto rerum suarum in Galliis moderatore fratre Thoma Clarentiæ duce, qui cum superioribus victoriis præferox in Delphinum exercitum duceret, conserto certamine, neci occubuit [4], suique funesta clade obruti fuere : quo acerbiore casu exstimulatus Henricus rex, suscepto jam ex uxore Catharina Henrico filio utriusque regni designato hærede, habito in Anglia militum delectu, in Gallias traduxit [5] quatuor cataphractorum equitum, sagittariorum viginti quatuor millia, bellumque in Delphinum movit, a quo necnon a Philippo Burgundo effectas in regno vastitates, expugnatasque urbes describit Monstreletus [6] maxime post initum cruentum prælium ultima Augusti die, quo Delphini socii initio victores demum deleti [7] sunt ; cum etiam plures populi timore perterriti succubuere [8]. Fertur in veteri Chronologia [9] præsignatas Gallorum et Anglorum strages insigni prodigio, cum ad portam S. Honorati Parisiis sanguineus fons magno spectantium stupore ebuliit. Ne vero in augendis constabiliendisque rebus suis Romanum Pontificem infensum pateretur Henricus, immunitatem Ecclesiastici ordinis in ea ditione, quam acquisierat in Galliis, in pristinum statum se restituturum Martino est pollicitus [10]; atque etiam in Anglia cum primum in eam esset reversus, coacto ordinum regni solemni conventu, instauraturum omniaque illi adversantia rescissurum: quem Pontifex, ut in Anglia jus Pontificium Avinionensi schismale labefactatum redintegraret, seque aliorum regum exemplis accommodaret, est adhortatus, cum ex libertate Ecclesiastica restituta regiam etiam potentiam confirmaturus esset.

« Henrico regi Angliæ illustri.

« Ex instructione ipsius (nempe nuntii) sibi data in scriptis et sigillo tuo roborata, cognovimus optimam et sinceram dispositionem voluntatis tuæ in juribus et libertatibus Sedis Apostolicæ conservandis ; nam, ut asseris, in terris et dominiis, quæ noviter ad tuas manus devenerunt, Romanæ Ecclesiæ jura et libertates nullo modo tollere vel mutare, sed in suo pristino statu secundum consuetam obedientiam conservare voluisti, et sic intendis etiam in futurum: et insuper in regno ipso Angliæ, ubi contra præfata jura et libertates nonnulla interdicta sunt posita, non quidem a te, sed a tuis prædecessoribus, te daturum operam liberaliter obtulisti, ut in primo parlamento, quod, quamprimum fueris reversus in Angliam, celebraturus es, hæc ipsa edicta tollendi materia pertractetur, ut si edicta illa honesta et legitima ratione sustineri non poterint, quæ certe non poterunt, satisfacturum te nostræ voluntati pro tuæ justitiæ debito polliceris : in quod opus, quod est Catholico rege dignum, ut toto animo incumbas atque perficias, celsitudinem tuam hortamur atque etiam deprecamur; erit enim, cum hoc pium et sanctum ac debitum opus effeceris, nomen tuum præter illam digniorem retributionem, quam a Domino consequeris, in honore apud Sedem Apostolicam sempiternum : et inter cæteras felicitates tuas, quibus Deus omnipotens te clarissimum regem illustravit, hæc non minor reputabitur, quæ cum tuo tempore unitam Ecclesiam Dei vidisti, vulnera, quæ Apostolicæ Sedi illata fuerant, in regno tuo salubriter curavisti : quæ curatio tuæ optimæ voluntatis si, quod avertat Deus, aliquorum fortassis pertinacia impediretur, considera, fili charissime, quanta difformitas appareret in Ecclesia universali, si cæteris regibus, principibus, populis et nationibus Christianis per beneficium unionis ad obedientiam nostram sine alicujus juris Ecclesiastici diminutione reductis, abscissio quædam et sequestratio in regno tuo plenarie detrahens obedientiæ videretur, quamque perniciosum cæteris regnis et nationibus esset exemplum.

« Considera etiam (quod sæpe nobiscum cogitamus) quantam increpationem apud universalem Ecclesiam merito pateremur, si sub nostro Pontificatu in corpore unitæ Ecclesiæ tantam deformitatem et maculam tolerare vellemus, quæ quidem, quod superiori tempore fuerit tolerata, causa fuit schismatis, calamitas ; qua impediente, recto rerum examini et justitia locus esse non potuit. Nonne etiam, charissime fili, si in hac nostra et Sedis Apostolicæ causa

[1] Ibid. p. 70 et 71. — [2] Mar. de reb. Hisp. l. XX. c. 12. — [3] Juv. Urs. in Car. VI. hoc ann. — [4] Thom. Walsing. in hist. Angl. Paul. Æmil. in Carol. VI. Meyer. lib. XVI. Annal. Fland. in Phil. Burg. Monstr. vol. 4. c. 239. — [5] Cap. 242. — [6] Monstr. vol. 1. c. 243 usq. ad 250. — [7] Ibid. c. 247. — [8] Ibid. c. 250. — [9] Ext. in Append. Juv. Urs. — [10] Lib. brev. ull. p. 33. et in alio lib. brev. p. 1.

iaceremus, nec devotionem tuam excitaremus ad opus famæ et honori tuo debitum et animæ tuæ salubre, posses negligentiam quamdam nostram filialiter accusare, quod nullam tui honoris rationem nec patriam erga te charitatem haberemus? Movet siquidem nos non solum officii nostri debitum, sed etiam illa paterna, qua afficimur erga te, charitas, ad te sollicitandum et charitativis affectibus excitandum, ut cum pro unienda Ecclesia Dei multa pie devoteque feceris, ea per Dei misericordiam nunc unita, non patiaris in aliqua parte regnum tuum a cæteris Christianis contra antiquam bonorum temporum justitiam discrepare. Quare regiam celsitudinem tuam hortamur atque etiam obsecramus, ut quantocius poteris hanc sanctam rem perficias, ut sicut Christianissimus rex existis, ita sanctæ Sedis Apostolicæ peculiaris filius judiceris : causa etenim ista Ecclesiasticæ libertatis adeo sancta et justa est, quod certi sumus ab eadem nullam bene institutam animam, nec rectam hominum sapientiam dissentire. Cæterum cupide interrogantes præfatum Simonem de illarum partium et regnorum statu super desideratæ a nobis pacis materia, cum eodem nonnulla contulimus, sicut tua celsitudo poterit per ejus litteras intueri. Dat. Romæ apud S. Petrum XIV kal. Novembris anno IV ».

19. *Henricus Anglus et Delphinus sollicitati ad pacem a Martino, missis litteris et legato Nicolao Albergato.* — Sollicitavit aliis litteris Pontifex [1] regem ipsum, ut pacem præstaret Gallis, cum ex eo bello immensa mala in rem Christianam redundarent; ipsum pacis beneficio bellicam felicitatem confirmaturum, denique nunquam Christiano imperio pacem magis necessariam visam, cum in Septentrione hæresis grassaretur et Turcæ Orientem vastarent.

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Angliæ illustri.

« Tanta est apud nos opinio pietatis et humanitatis tuæ, quod omnino confidimus vocem nostram, imo vocem omnipotentis Dei per nos vicarium suum in terris, licet immeritum, et vocantis ad pacem, benigne et devote suscepturum; et quod etiam, omni cupiditate et ambitione seclusa, quam certe in tuo regali animo regnare non credimus, in hac tanta re, a qua status universæ Christianitatis dependet, nostris et Apostolicæ Sedis hortationibus et consiliis acquiesces, et publicam tot fidelium salutem tuis propriis commodis antepones. Non est opus charissime, ut commemoremus ea quæ notissima tibi sunt et in oculis tuis versantur, vastationes urbium et provinciarum, afflictiones et calamitates innumeras populorum, quæ propter contentiones et dissidia principum Gallicorum per hos annos proximos inciderunt. Major certe est hæc clades graviorque jactura non solum illarum gentium, quæ sunt propinquæ vel immixtæ periculis, sed totius reipublicæ Christianæ, quam cujusquam possit sermonibus explicari, quæ mala, quæ discrimina, quos labores cum jam dudum ex Apostolatus apice lacrymantes adspicimus, et pro pace fidelium Deum continuo suspirantes oremus, et omnes nostras curas et cogitationes ad hoc potissimum intentas habeamus ut, inspirante Domino, aperiamus aliquam salutarem viam compositionis et pacis, ad te in primis propter amplitudinem excellentiamque regalem, et vim atque potentiam militarem omnia magna posse, propter clementiam et benignitatem naturæ tuæ omnia bona velle non dubitamus, recurrere visum est : et speramus in eo, qui inspirat omnia sana et sancta consilia, quod nulla belli felicitas te faciet a salute Christianorum et pacis consiliis abhorrere.

« Considera præterea, fili charissime, nullam tantam esse posse rerum humanarum felicitatem, præsertim in bello, in quo omnia varia et dubia sunt, quæ non periculis et casibus innumeris sint subjecta, ita ut plerumque, qui manutenere victoriam videantur, aliqua subita et improvisa necessitate superentur : et hæc tibi jam cognita et explorata esse confidimus, qui versaris in bellis, et nunc læta nunc tristia æquo et forti animo pertulisti : tantaque est dubietas et vertigo casuum bellicorum, ut si nulla res sanctior animas hominum inclinaret ad pacem, tamen esset certa pacis securitas cuilibet felicitati et speratæ victoriæ anteponenda.

« Sed quoniam apud animi tui magnitudinem plus valere publicæ utilitatis, quam proprii laboris aut periculi rationem putamus, velis, fili charissime, cogitare et ante oculos ponere præsentem totius Christianitatis statum, et pro tua pietate et sapientia quantum potes providere, ne in graviorem miseriam prolabatur : nam apud Septentrionem, ut vides, pestifera et horribili hæresi suscitata, et ad eam exstirpandam tota Alamannia laborante, si regna illa et nationes apud Occidentem, diuturno bello inter se usque ad extremam perniciam vexabuntur, necesse est universam rempublicam in maximis periculis et miserabili calamitate versari. Quare per misericordiam Jesu Christi rogamus et obsecramus serenitatem tuam, ut habita ratione potius humanitatis, quæ potest in pace servari, quam felicitatis, quæ in bello cruento non potest esse perpetua, habitaque consideratione tot populorum, qui ad extremam miseriam deducuntur, et pensato communi Christianorum statu, læto corde et prompto animo hortationes nostras et verba nostra recipias, ac venerabilem fratrem Nicolaum episcopum Bononiensem, virum religionis observantia, integritate et sanctitate vitæ dudum Domino servientem dignissimum nun-

[1] Lib. brev. p. 2.

tium tantæ pacis exaudias, quem virum ex multis prælatis elegimus propter suam insignem sapientiam et munditiam singularem ad hoc pium et sanctum opus idoneum, et speramus, quod Spiritus sanctus ex hujus humilis et devoti hominis ore in cor tuum et aliorum, quorum consensus est necessarius, desiderium et amorem pacis infundet. Dat. Romæ apud S. Petrum ».

20. Contemnere visus est pacis consilia Henricus humano tumens fastu, atque ejus exercitum dysenterica epidemia corripuit[1], qua proximo anno interemptum Henricum ipsum visuri sumus. Eodem argumento exaratis litteris[2], Pontifex Delphinum Viennensem hortatus est, ut animum multis lacessitum injuriis mitigaret pacique accommodaret : nulla quippe ratione nutantes ipsius res quam pacis beneficio constabiliri posse.

21. « Nobili viro Carolo Delphino Viennensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Jam dudum de summo Apostolatus apice lacrymantes, aspicimus labores tuos populorumque afflictiones et paterni regni calamitatem, tibique et cæteris fidelibus, qui laborant et in tanta bellorum confusione vexantur, fili dilecte, pro nostra erga te et tuos paterna charitate compatimur, et de capitis tui periculo in tanta rerum vertigine formidamus : sed cum sola pax possit te tutum præstare et confirmare statum tuum et gentes, atque provincias, quæ tibi obediunt atque favent, a continuis cladibus et periculis liberare, pro hac pace Deum continue suspirantes oramus, ut nobis aperiat viam aliquam salutarem hujusmodi desideratæ compositionis et pacis, per quam, omni deposita memoria injuriarium cum sanguine tuo primum reducaris in gratiam, et mutuam charitatem, deinde cum charissimo in Christo filio nostro Henrico rege Angliæ illustri pacifice et quiete vivas. Hoc unum certe inter omnia nostra desideria primum est, quia sic expedire cognoscimus, non solum tibi et adversariis tuis et vestris populis, qui vos sequuntur, sed etiam universæ reipublicæ Christianæ, etc. Dat. Romæ, etc. »

Non sine causa Martinus internuntium suum, ut pietate insignem Henrico Anglorum regi, tum etiam Carolo Delphino ac Philippo duci Burgundiæ commendavit ; is enim erat Nicolaus Albergatus, Carthusiana disciplina excultissimus, qui ob sanctitatis clarissima exempla divinis confirmata miraculis, beatorum numerum auxit : ad quem datæ sunt a Martino subjectæ litteræ[3] :

« Nicolao episcopo Bononiensi.

« Cum, sicut nosti, dudum gravi et atroci dissensione principum Gallicorum, pestiferum bellum suscitatum in regno Franciæ et vicinis partibus viguerit et vigeat de præsenti, cum exterminio illarum gentium et jactura gravissima totius reipublicæ Christianæ, nos cupientes finem tantis malis imponere », et infra, « te ad hoc sanctum opus ex omnibus prælatis elegimus dignissimum nuntium tantæ pacis perfectivum ad charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Angliæ illustrem et ad dilectos filios nobiles viros... Delphinum et ducem Burgundiæ inter ipsos pacem et concordiam tractaturum, etc.

22. *Ditionis Pontificiæ res curat Martinus.* — Dum ita ad pacanda Christiana regna Christi vicarius curas Apostolicas collocabat, haud leves in ditione Pontificia excitatæ sunt turbæ, quas legatorum opera sedare studuit. Alamannum itaque tit. S. Eusebii presbyterum cardinalem in Spoletana, Narniensi, Interamnensi et Amerinensi urbibus nuntium creavit, summa ei ad universas civium illorum contentiones et controversias componendas data potestate[1] ; Bononiæ, Flaminiæ et exarchatui Ravennati Alfonsum S. Eustachii diaconum cardinalem præfecit[2], utque perduelles facilius comprimere posset, fœderis armorum cum Florentina republica jungendi auctoritate munivit[3]. Moverat in Alfonsi card. provincias novos tumultus Angelus Pergulanus infidaque proditione arcem S. Petri suæ tyrannidi subjecerat, ausus etiam Apostolicæ Sedis nuntios in custodiam dare. Ad quem reprimendum Martinus Nicolaum marchionem Atestinum incitavit[4]. Vigebant præterea graviora dissidia inter Romanos et provinciam patrimonii, quam Bracci e Montone astu et opera ab Ecclesia Romana descivisse vidimus : quæ ut tolleret Pontifex inducias proposita fœderis spe imperavit, gravibus pœnis in earum violatores constitutis[5]. Quod ad Urbanas res spectat, prætereundæ non videntur Apostolicæ litteræ[6], quibus Antonium episcopum Portuensem ampla potestate Martinus instruxit, ut clerum Basilicæ principis Apostolorum ex Concilii Constantiensis sanctione ad Ecclesiasticæ disciplinæ primævum decus reduceret : « Ut liberius, inquit, dissolutionis et insolentiarum possis amputare materias et alia, quæ tibi pro injuncto a nobis officio reformanda videris reformare, vices nostras et omnimoda tibi cum plena et libera potestate concedimus facultatem usque ad completam reformationem. Dat. Romæ apud S. Petrum III kal. Januar. »

23. *Genuenses in servitutem redacti.* — Hoc anno, ut referunt[7] Genuensium Annales, respublica Genuensis, amissa pristina dignitate, in Philippi Mariæ ducis Mediolanensium cecidit servitutem : cum enim Baptista Fregosius classis præfectus nimio ardore Aragoniam classem,

[1] Juv. Urs. in Car. VI. hoc anno. — [2] Lib. brev. p. 54. — [3] Ibid. p. 76.

[1] Lib. III. p. 108. — [2] Ibid. p. 254. — [3] Ibid. — [4] Ib. p. 257. — [5] Ibid. p. 136. — [6] Ibid. p. 292. — [7] Aug. Justin. l. V. Bizar. l. XI. et Foliet. l. X et alii.

quam Mediolanensis conduxerat, insecutus esset, fusus profligatusque est; quæ calamitas Thomæ Fregosio Genuæ duci tantum terrorem injecit, ut is deditionem fecerit, acceptoque Serezanæ dominatu aliisque honestis pactionibus, Genuam Mediolanensi iis legibus subjecerit, quibus antea Carolus VI Gallorum rex, Genuense imperium gessisset. At Philippus Maria reliquias pristinæ libertatis elidere omni arte enisus est. Quæ vero in Oriente Genuensium coloniæ erant sibi ipsis exitium ultro pepererunt: nam maritimas vires Turcis ad exscindendos Græcos conjunxere. Tantum potuit tenuissimus auri fulgor, ut salutis et gloriæ penitus oblivisceremtur: sed de his proximo anno dicetur.

MARTINI V ANNUS 5. — CHRISTI 1422.

1. *Turcæ in Orientale imperium irrumpunt, Constantinopolim obsident; Martinus reges et principes excitat: Græcos ad ejurandum schisma hortatur.* — Agitantibus de exstinguendo vetere schismate consilia Græcis, antequam ad ea perficienda Occidentales reges adversus Christianæ fidei hostes auxilia compararent, Turcæ, rege Amurate, in Orientale imperium anno a Virginis partu millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, Indictione quintadecima, magno terrore irrupere [1]. Annisus [2] erat Emmanuel Turcarum vires distrahere, ac Mustaphæ partes extulerat, ut is Europæum regnum Turcicum ab Asiatico divelleret. Successisset res ex sententia: verum Mustapha partis non contentus regionibus, profligato Europæ præfecto, quem Amurates immiserat, irrumpere in Asiam ausus cum exercitu, victus est ac peremptus a nepote Amurate: qui mox ad ineundam Europæi regni possessionem adspirans, atque in Græcos patrui Mustaphæ fœderatos ira percitus ad sibi subjiciendam Constantinopolim impetus convertere decrevit. Retardabatur maris fluctibus et navibus carebat [3], cum Joannes Adurnius Genuensis, datæ Christo in sacris baptismalibus fidei immemor atque avaritia obcæcatus, nec pericula perpendens in quæ patriam injiciebat, (Græcis enim devictis, tot Genuensium coloniæ sparsæ in Oriente sine dubio exitio dandæ erant), plurimo ab Amurate conductus auro, Mahometanum exercitum in Europam trajecit [4].

2. Periclitanti Græcorum imperio opem ferre omni studio nisus est Pontifex; Amurates enim Emmanuelis imperatoris oratores Cantacuzenum Lascarim et Philommatem missos, ut Europam ingressum delinirent officiis et cum eo fœdus sancirent, barbarico furore in vincula duci, atque octava Junii die Constantinopolim obsidione cingi jusserat [1], ad quam urgendam paulo post ipsemet accesserat. Ut itaque Mahometani pellerentur castris Martinus intentus, Joannem patriarcham Constantinopolitanum Parisiensis Ecclesiæ administratorem in Gallias legarat [2], ut Henricus Anglorum rex, icto cum Gallis fœdere, arma in Turcas verteret. Tum Venetos, qui in Hadriatico mari classem instructam habebant, rogavit [3] ut eam ad solvendam Constantinopolis obsidionem in Thraciam mitterent, ac Rhodiis equitibus, ut cum illis vires maritimas jungerent, mandata dedit: Genuenses ac Philippum Mariam Vicecomitem monuit [4], ut Genuenses e Turcico exercitu revocarent: de quibus certiorem factum Emmanuelem imp. hortatus est, ut Græcos suos ad damnandum vetus schisma urgeret; fore enim, ut mox Latini, ingentibus copiis comparatis, subsidio ipsi accurrerent.

« Charissimo in Christo filio Emmanueli Romæorum imperatori illustri, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Jampridem audiebamus terribilem illum Turcum tuo minitantem imperio, cum magnis copiis ex Asia in Europam beneficio mercenariæ classis trajecisse, et (quod modo magis multo

[1] Phrantz. l. I. c. 40. — [2] Ep. ib. Calchond. l. V. — [3] Lib. IV. Ep. cur. p. 81 et 123. — [4] Id. ib.

[1] Phrantz. l. I. c. 40. — [2] Lib. IV. Ep. cur. p. 77. — [3] Lib. brev. V. p. 16. et in alio cod. Ms. p. 23 et 76. — [4] Ibid.

nos angit) novissime significatum est nobis eumdem terra et mari prævalentem, castris ante urbem Constantinopolitanam positis, te et tuos gravissima obsidione constrictos intra mœnia continere, non sine summo tui status periculo et dedecore nominis Christiani. Quæ rerum novitas nos commovit ad commiserationem calamitatis tuæ, et animum nostrum intentum ad sananda quædam alia vulnera Christianæ reipublicæ versus Septentrionem et Occidentem, statim avertit ad Græciam et ad tota pericula consideranda, et etiam, si qua via possemus nostris et fidelium auxiliis, repellenda ob Christiani nominis reverentiam, quod unum tibi est commune nobiscum : atque ita continuo mandavimus dilectis filiis magistro et fratribus hospitalis S. Joannis Hierosolimitani, ut de Rhodo insula omnibus, quibus possent, opibus te juvarent ; posse enim eos aliquid cogitavimus et propter locorum vicinitatem et opportunitatem maris ; debere autem eos scimus ex instituto religionis suæ contra perfidos abnegantes Christum filium Dei decertare : et ut ferventius ea facere velint, quæ possunt et debent, ipsos mandatis nostris obstrinximus.

« Venetos insuper devotos homines et potentes, qui etiam ipsa valent celeritate succurrendi, propterea quod in Adriatici maris sinu classem hoc tempore instructam habent, ex consueta suæ reipublicæ disciplina rogamus, ut tibi in hac necessitate, prout ipsis videretur expediens, subvenirent, nec paterentur illud imperium, te sic oppresso, in potestatem infidelium devenire : quod propter eorum singularem fidem erga nos et Ecclesiam Dei, et propter eam quam exercent erga omnes Christianos homines charitatem, jam prompte fecisse et nostra rogamina prævenisse cognovimus. Rogamus etiam de re simili Januenses et eorum nomine dilectum filium nobilem virum Philippum Mariangelum ducem Mediolanensem, eosque monuimus, ut a Turcarum præsidio revocarent quoscumque Januenses cum eorum classe et stipendiis infidelium navigantes. Sed ut aliquando tibi, fili charissime, demonstremus veram et certam rationem defensionis et securitatis tuæ non ad tempus exiguum implorandæ, sed in perpetuum conservandæ, fac ut non videaris membrum abscissum ab Ecclesia Dei et reliquo corpore Christianitatis ; sed te non tantum nomine Christiano, verum omni cultu, fide, religione, doctrina conjunge nobiscum : nam, ut acriorem illam disquisitionem legis veritatisque divinæ, qua teneris, in præsentiarum omittamus, quæ his litteris explicanda non est ; et descendamus ad rerum humanarum opportunitates, unde tibi et filiis tuis et imperio, quod vix anxie custoditur ab oppressione Turcorum, firmius et certius præsidium parari non potest, quam repetendo gremium Ecclesiæ matris tuæ et omnium Christianorum : quantum enim putas nomen et imperium tuum venerabile et formidandum magis apud eos ipsos hostes fidei Christianæ esse futurum, si te senserint cum reliqua Christianitate esse conjunctum, cum qua tota, si te unum invaserint, sibi esse pugnandum existimabunt, qui nunc imperium tuum velut vilissimam et postremam partem a Catholicis derelictam, et eorum objectam faucibus, assiduis vexationibus et contumeliis inquietant.

« Quantum etiam tibi alacriori studio et voluntate succurreret Latina Christianitas, si non alienos a Catholicæ fidei disciplina, sed se veros fratres defendere cogitaret ? Cum modo sint qui, ut tibi verum fateamur, omnino negent succurrendum esse schismaticis, quos, inquiunt, malle ab infidelibus per hæc perpetua prælia pati, quam se cum fratribus una fide et voluntate conjungere. Quod si tibi et tuis aliquando Deus omnipotens hoc salutare consilium inspirabit, ut de Christiana religione nobiscum etiam concorditer sentiatis, et uni Catholicæ Ecclesiæ obediatis, præter sempiterna præmia, quæ parata sunt beatis animabus in cœlo, quanta inde statui tuo et universæ Græciæ præsidia et ornamenta provenient ; quare, fili charissime, non est amplius hæsitandum, nec tam sanctum propositum differendum, quod quamprimum exsequi te velle senserimus, delegare curabimus ad id munus homines divinorum scientia peritissimos, et munitos Sedis Apostolicæ auctoritate, ut nihili ex parte nostra deficiat, quin et te et tuos ad veritatis viam reducamus, et te imperatorem non Turcorum ludibrio deditum, sed cum gloria dominantem videamus. Unum postremo tacere non volumus, finem hujus inveterati schismatis per tuam sapientiam et cognitionem Catholicæ veritatis, sublato schismate, quod pro jure summi Pontificatus Latinam vexabat Ecclesiam, de tuis manibus exspectamus et credimus Deum omnipotentem hanc tibi uni gloriam reservasse : quod si nos et Ecclesiam spes ista fefellerit, non videmus, a quo amplius homine sperare possimus. Dat. Romæ ».

3. *Legatus ad Emmanuelem imperatorem missus.* — Ad confirmandum in constantia Emmanuelem susceptaque abolendi schismatis consilia ad exitum adducenda, Jacobum Porci clericum Metensem ad eumdem misit [1], tum etiam Emmanuelem ipsum monuit [2], ut Theodorum Peloponensi despotam ad servandam pacem, quam cum archiepiscopo Patracensi pepigerat, hortaretur, ne Christiani mutuis se præliis obtererent, cum finitimi Turcæ tum Græcis tum Latinis imminerent.

[1] Lib. IV, Ep. [illegible], p. 123. — [2] Lib. brev. p. 17, et in alio lib. brev. p. 39.

« Charissimo in Christo filio Emmanueli Romæorum imperatori illustri, salutem, etc.

« Quamvis non dubitemus dilectum filium nostrum, natura tuum, excellentem principem Theodorum despotum Moreæ, et sua benignitate et nostris hortationibus servaturum eam pacem, quam nuper fecit cum venerabili fratre nostro Stephano archiepiscopo Patracensi, tamen cupimus, ut ad hoc etiam tuæ serenitatis auctoritas intercedat : hoc enim superiori tempore, cum Patracensis Ecclesia ab eodem tot bellicis cladibus vexaretur, dolebamus certe pro detrimento Ecclesiæ, sed etiam longe magis, quod ea quieta ab infidelibus et abnegantibus nomen Christi, quibus finitima est, tot mala susciperet a principe Christiano et filio tuo : nunc vero gaudemus in Domino, quod intelleximus eos certis pacis fœderibus convenisse, quæ, ut perpetua sint, et ne quid in futurum a parte archiepiscopi in contrarium attentetur, ei scripsimus atque præcepimus, sub pœnis gravibus comminantes, ut nulli domino sive genti bellum inferat sine nostra speciali licentia, ne propter hoc ejus Ecclesia, cujus nobis præcipua cura est, læsionem aliquam patiatur, et præfatum filium tuum despotum charitative rogamus, ut pacem velit perpetuam conservare, et si quid fiet per ipsum archiepiscopum, quod existimet factum esse contra dignitatem suam, non continue bellum moveat Ecclesiæ nociturum, sed nos nuntiis et litteris suis informet, statim pro ejus indemnitate et contra personam inferentis injuriam sine Ecclesiæ læsione provisuros. Tuam vero sublimitatem imperatoriam obsecramus, ut eumdem filium tuum in sententiam nostram adducas tuis præceptis et auctoritate, ut in regionibus illis, quæ infidelibus sunt vicinæ, sese invicem non oppugnent Christiani, quos omnes, Deo favente, speramus temporibus nostris videre per manum tuam in sincera unione et recta religione conjunctos. Dat. Romæ, etc. »

4. *In Christianos ferentes opem Turcis Martinus pœnas sancit.* — Hæc suasit Martinus cum ex Græcorum et Latinorum mutuis odiis bellisque Turcica potentia in amborum exitium assurrexisset, unde ingenti dolore affectus est, cum nonnullos Christianos in tantum flagitium prorupisse cerneret, ut exiguo auro religionem prodidissent, ac Turcici imperii disjunctas vires, transportato ex Asia in Europam Amuratis exercitu, conjunxissent, atque eorum etiam signa secuti ad Mahometanam superstitionem in Constantinopolitano solio collocandam classem cum Turcis sociassent : in quos Ecclesiasticæ animadversionis severitate hoc edicto usus est, Christianosque ullam Turcis operam navare vetuit.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Angimur siquidem et maximo dolore confodimur, quod nonnulli perditionis et iniquitatis filii baptismalis fonte renati, Christianum nomen contemnentes eorumque salutis immemores, dudum accepto ab infidelibus stipendio Turcos ab Asia in Europam trajicientes, et infideles ipsos potentia primum disunitos unientes maritima tandem classe civitatem Constantinopolitanam una cum perfidis Turcis obsederunt, et variis calamitatibus molestarunt atque perturbarunt in magnam nominis Christiani ignominiam ; ob quod eo majori doloris aculeo cruciati fuimus, quo hujusmodi obsessio magnum Christiano generi periculum ministrari videbatur. Proinde nos, qui ad defendendam civitatem prædictam nostros et Apostolicæ Sedis favores et operam dare, Deo auctore, efficacem intendimus, tam graves et detestabiles excessus ulterius sustinere nolentes, felicis recordationis Nicolai papæ IV et nonnullorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, qui deferentes infidelibus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia et alia quæcumque mercimonia in nonnullas pœnas et sententias incidere statuerunt, tenore præsentium statuimus et decernimus, ut nullus in subsidium ipsorum infidelium contra et adversus Christianos, et præsertim contra civitatem Constantinopolitanam personaliter accedere, aut alias auxilium vel favorem in Christianorum dispendium præstare quoquo modo præsumat.

« Nos vero illos, qui contra hujusmodi Constitutionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eo ipso excommunicationis sententiæ subjacere, a qua etiam absolvi nequeant, nisi tantum de bonis propriis in dictæ civitatis et aliarum civitatum, terrarum et locorum, quibus damna intulerunt, subsidium convertendum exsolverint quantum detrimenti et damni partibus prædictis attulerint, necnon etiam ab eadem, præterquam in mortis articulo, absolvantur sententia absque mandato Sedis Apostolicæ speciali : et nihilominus, si personarum earum aliquam capi continget, in servitutem et captivitatem eorum esse volumus, in quorum ceciderint captionem ; auctoritate insuper Apostolica statuentes, ut illi, qui contra hujusmodi statutum nostrum venire præsumpserint, præter pœnas prædictas ipso facto incurrant, ut perpetuo sint infames et intestabiles habeantur, ita quod neque testari neque legata eis seu relicta percipere valeant : et insuper ad successiones tam ex testamento, quam ab intestato sint prorsus et reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis omnes actus legitimi penitus interdicti, et tanquam excommunicati hostesque Catholicæ fidei, postquam de ipsorum hujusmodi temeritate constiterit, diebus Dominicis et festivis publice nuntientur, et in fiscum bona eorum omnia devolvantur. Volumus autem et harum serie decernimus, ut non solum illi, qui in futurum

contra præfatam Constitutionem, sed etiam qui præteritis temporibus temerario ausu prædicta patrare præsumpserint, omnibus supradictis pœnis et sententiis eo ipso subjiciantur, etc. » Jussi sunt præsules hujusmodi sanctionem promulgare, ac magistratus in illos exemplum edere, qui Turcis militarem operam aliquando navassent. « Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem VII id. Novembris, Pontificatus nostri anno V ».

5. *Acta legationis gestæ Constantinopoli a nuntio Apostolico Antonio Massano circa unionem Ecclesiarum.* — Cum porro spopondisset Martinus, ut antea vidimus, ad Græcos e Turcarum gladiis vindicandos crucesignatum auxiliarem Occidentalium exercitum se transmissurum, modo Græci pristinam Ecclesiæ Constantinopolitanæ cum Romana conjunctionem prius redintegrarent, ad id perficiendum Antonium Massanum Minoritam internuntium misit, qui honorificentissime Constantinopoli exceptus, cum ea de re una cum Emmanuele imperatore et Josepho patriarcha acturus esset, apoplexia correptus Emmanuel obiit : (1) cui successit Joannes primogenitus, cum quo Antonius in colloquium venit legationemque pluribus capitibus distinxit ; exposuit nimirum Martini Pontificis flagrantem cupiditatem veteris Ecclesiastici Latinos inter ac Græcos fœderis instaurandi : mox mala, quæ ex schismate manarant recensuit : si perstiterint in schismate, ad Mahumeticam superstitionem demum defecturos : prænuntiatum imperium nisi Romanæ conjunctum Ecclesiæ stare non posse : Emmanuelem imperatorem et patriarcham sine ambagibus expetiisse, ut hujusmodi conjunctio conciliaretur, promissisque standum : necessarium ad eam perficiendam Concilium, atque Petrum legatum cardinalem S. Angeli Græcorum Turcicam irruptionem significantium litteris retardatum ; decernendum vero quando, ex quibus et quo in loco celebranda sit Œcumenica Synodus : fidem, quam Romana docet Ecclesia suscipiendam, eam amplexuris auxiliares copias ab Hispanis et aliis regibus offerri ; cum tempus et locum condixerint Græci ad eum a Pontifice legatum, præsules doctoresque missum iri. Sed rei memorandæ Acta [1] ipsa afferenda videntur.

6. « In individuæ sanctæ Trinitatis nomine. Amen.

« A Christi Nativitate anno millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, Indictione quintadecima, die decima quarta Novembris, Constantinopoli in urbe regia, in præsentia domini imperatoris Romæorum, præsentibus testibus infrascriptis ad hæc omnia et singula vocatis et rogatis, reverendissimus et integerrimus vir atque clementissimus sacræ theologiæ professor magister Antonius Massanus, qui dicitur orator et nuntius Apostolicus in partibus Græciæ, ad diem X Septembris millesimi supradicti Constantinopolim applicuit : qui majori suæ honestati consulens divertit in Peram ad conventum Ordinis fratrum Minorum, statimque per reverendos et honestissimos viros fratrem Guillelmum confessorem excelsæ et Christianissimæ imperatricis, et magistrum Joannem præfati oratoris socium serenissimo principi domino Manueli Dei gratia Romæorum imperatori significavit, primo se esse nuntium Apostolicum missum ad suam majestatem imperialem, deinde ubi et quo in loco, eidem gerens morem, secesserat, tertio vero quandocunque sua imperialis majestas pro eo mitteret, ipse semper paratissimus esset. Cui quidem domino oratori idem dominus imperator per eosdem dominos venerabiles fratres ad suam serenitatem transmissos hujusmodi responsum dedit :

« Primum lætari se plurimum de ipsius adventu : de loco autem, in quo erat, vehementer congratulari, et ita meliorem eligere non potuisse : demum vero, quod prope diem pro eodem mitteret, quo voluntatem beatissimi summi Pontificis audiret. Postea vero cum ad diem decimum sextum ejusdem mensis Septembris ipse dominus imperator misisset, idem reverendissimus pater dominus nuntius Apostolicus ad imperiale palatium profectus est, honorificentissime associatus, et ab honorabili domino bajulo illustrissimi ducalis dominii Venetorum, et alia multitudine nobilium copiosa tam Græcorum quam Latinorum ; ibique facta majestati imperiali reverentia debita, eidem Bullas sanctissimi in Christo patris et domini Martini divina providentia papæ V præfatus dominus orator propriis ipsius manibus porrexit, atque benedictione sanctitatis Apostolicæ assignata dixit, habere se ex mandato Apostolicæ ipsius sanctitatis, et suæ serenitati et reverendissimo in Christo patri domino patriarchæ novem quæstiones exponere. Quibus dominus imperator respondit suo loco et tempore ad illas exponendas iterum se pro eodem domino oratore missurum.

« Ad diem autem tertium Octobris cum idem illustrissimus imperator Manuel mittere

[1] Ext. in Actis Conc. Senen.

(1) Emmanuelis imperatoris obitum annalista hic aliquantisper anticipat. Quanquam enim hoc anno die I Octobris apoplexiæ morbo correptus, omni privatus sensuum usura elanguit, forte tamen, velut moris est iis, qui eo morbi genere tanguntur, paululo dein respiravit, vel longam mortem ad sequentem usque annum protelavit : profecto obiisse illum anno 1423, et mundi ex Græco computo 6923, die XXI Julii Phranza testes oculatus affirmat. Sed Marinus Sanutus, qui Venetorum principum Vitas ex publicis patriæ suæ Documentis sub exitum sæculi hujus scribebat, auctor est die XVIII Aprilis navigium ex Romania ad Venetum senatum transmissum obitum Græci imperatoris annuntiasse, quæ si admiserimus, mendum in textum Phranzæ admittamus oportet. MANSI.

instituisset, veluti antea dixerat, ut ipse una cum domino patriarcha eas novem conclusiones exponendas attenderet, gravissima infirmitate oppressus est, et adeo oppressus repente, ut et loquelam omnem ac sensus omnes penitus amiserit : quamobrem die decima ejusdem mensis Octobris, idem reverendissimus dominus orator et nuntius Apostolicus per supradictos fratres Guillelmum confessorem et magistrum Joannem transmissos ad illustrissimum principem dominum Joannem ejus serenissimi domini Manuelis filium primogenitum atque Romæorum imperatorem in prædictis designatum, primo apud ipsius majestatem condoluit de adversa valetudine excellentissimi patris sui, deinde modestissime ipsi significavit, quod legatio beatissimi summi Pontificis in longiusculum trahebatur.

« Ad diem vero decimam quintam ejusdem mensis Octobris idem illustrissimus dominus Joannes imperator junior, advocato in suum imperiale palatium præfato reverendissimo patre magistro Antonio Massano dignissimo nuntio Apostolico, illam sacratissimam Pontificis summi legationem in novem conclusiones distributam in secreto audivit, rejectis ac remotis omnibus præter suorum aliquos : quibus quidem novem conclusionibus accuratissime auditis, post pleraque verba dixit, usque ad dies paucos ad ea se responsurum, quæ ipsi domino oratori placita fierent. Vigesima autem die ejusdem mensis Octobris reverendissimo in Christo patre et domino domino patriarchæ Constantinopolitano supradicto publice in Ecclesia S. Stephani coram suis metropolitanis calogeris et abbatibus, atque aliis multis tam Græcis quam Latinis hominibus, idem nuntius Apostolicus easdem novem conclusiones exposuit, quibus et ipse reverendissimus quoque dominus patriarcha usque ad dies paucos responsurum affirmavit. Ipsæ vero conclusiones, quas illustrissimo domino imperatori atque reverendissimo in Christo patri domino patriarchæ præfatus dominus orator retulit hæc habent de verbo ad verbum :

7. « Sanctissimus et beatissimus, qui habet cæleste arbitrium, qui est dominus in terris, successor Petri, charitas Domini, dominus universi, regum pater, orbis lumen, summus Pontifex papa Martinus divina providentia papa V mandat mihi magistro Antonio Massano Ordinis Minorum oratori et suo nuntio in partibus Græciæ et Moreæ vobis reverendo in Christo patri et domino domino Joseph, patriarchæ dignissimo Constantinopolitano, et serenissimis principibus Manueli et Joanni Romæorum imperatoribus Palæologis novem nuntiare maximas sententias, quarum

« Prima fundatur in domini nostri papæ ad unionem ardentissimo desiderio : cum enim omne ex natura sua tendat ad unionem, quia non vult totum a suis partibus separari nec partes a suo toto, ut unio servetur ; præterea quoniam virtus unita fortior est dispersa, sanctissimus dominus papa non tantum desiderat unionem ex natura, sed etiam ultra naturam inclinatam tantum optat ratione bonitatis Pontificatus domini nostri felicissimam videre diem illam Ecclesiarum Latinæ Græcæque unionis, ul præter Deum nihil supra. Deinde intendit pro hac totum Ecclesiæ Romanæ licitum justum apponere atque honestum ; et quod felicius hac in vita suæ sanctitati occurrat certe ei non venit in mentem : et totum collegium dominorum cardinalium, omissis omnibus, quasi de re alia non pertractat, quam de ista sanctissima unione. Sed quid dicam de domino legato reverendissimo cardinale S. Angeli qui, ut inferius explanabo, ad mortem se posuit in horrendo mari contra omne medicorum consilium? Tam accenso harum Ecclesiarum Græcæ et Latinæ desiderio ardebat concludendi unionem, ut ecce dicamus : Desiderio desideravit Christi vicarius cum suis cardinalibus hoc pascha unionis, communionis et pacis facere vobiscum Græcis, unica in Ecclesia Catholica et Apostolica rugam non habente, schisma neque dolos.

8. « Secunda conclusio in summa habet subvenire malis et periculis, quæ ex hoc schismate provenerunt hactenus et quotidie proveniunt, tam spiritualiter quam temporaliter, quæ lingua, pater patriarcha et Romæorum imperator, sufficit explicare in hac pestifera divisione sanguinis effusiones, hominum strages, succensiones, furta, adulteria, homicidia et similia mala ineffabilia? Propter hoc pessimum malum Græcia nobilis tam florida perdidit proprietatem dominii sæcularem, sapientiam ac morum strenuitatem, principum nobilitatem, plenitudinem populorum, mercatorum affluentias, maris potestatem. In præsenti vero Græcia omnis, omissa utriusque hominis pace, guerris inimicorum crucis Christi undique premitur et in servitutem redigitur ; quid scelestius dici posset, quam quod infideles fideles Christianos, suppeditantes arma, movere cogant ut plurimum contra Christianos? Quid inhonestius, quam ut pudicæ dominæ Græcorum alias timore, nunc amore per viros suos nunc admittantur ad tortorum conjugium, imo per parentes ad dispensationem, si dispensatio habet dici? Vos utique Latinos abominantes et vocantes nos schillos Francos, cum simus ejusdem fontis renati baptismate, ejusdemque cælestis Patris filii atque hæredes et fratres. Sed (quod deterius est) nisi ista cesset scissura, omnes nunc tam Tartaris quam Turcis obedient, et renuntiabunt Evangelio Christi, et jam servi fient Mahometis ex carentia prædicatorum pacem, unionem et salutem annuntiantium eis. Sed circa periculum, ne pereat

præsto ex tota Græciæ monarchia irrecuperabiliter, dari forsan Concilium nulliter salubrius, quam se nobiscum unire charitatis vinculo, ut fiat velut antea unum ovile et unus pastor, et ut filii Dei Græci, qui sunt aliqui in Græcia, aliqui in Armenia, aliqui in Syria, aliqui in Bulgaria, aliqui in Turchia, etc. et congregentur in unum Ecclesiæ Romanæ consensum ; alias omnia per brachium infidelium remedia periculosa certe sunt.

9. « Tertia conclusio salvatur in requisitione promissi, quoniam reverendus pater et dominus episcopus Slomensis et dominus Nicolaus Eudemon Joannes obtulerunt et dixerunt aperte, distincte et clare, omni semota obscuritate, domino et sanctissimo papæ Martino V voluntatem esse patriarchæ reverendissimi Constantinopolitani et serenissimorum Romæorum imperatorum, procurare ac curare sine fraude et dolo sanctissimam unionem Ecclesiæ Græcorum cum Ecclesia Latina sub illa fide, quam sancta Romana Ecclesia tenet et obedientia ad eamdem Ecclesiam Romanam, ut intendit dominus noster papa in suis Bullis credentialibus ad vos reverendissimum patriarcham, et ad vos serenissimos imperatores, et ad præfatos vestros, ut etiam testantur hoc litteræ credentiæ reverendissimi domini legati ad eosdem : ideo dominus noster merito bonus ut pastor requirit, invitat vos justum ad promissum servandum in sancta Sede Apostolica, etc.

10. « Quarta conclusio creatione legati firmitatem habet, propter quæ præmissa tam mirifica sanctissimus dominus noster papa illico Florentiæ creavit dictum legatum ex latere, et publicavit reverendissimum in Christo patrem dominum cardinalem S. Angeli, qui dominus cardinalis et legatus propter nonnullas Ecclesiæ necessitates et suas pervenit ad Hispaniam de conscientia ejusdem domini Nicolai Eudemon Joannis oratoris vestri, eo quod tunc non erat tempus idoneum navigandi ad Græciam, nec erant præordinata, quæ de necessitate videbantur ordinanda Constantinopoli pro Concilio fiendo ; sine enim Concilio visum fuit Græcorum et Latinorum præfatam unionem sequi non posse, et ipsis satis erat ad hoc faciendum. Fuit autem prædictus dominus cardinalis in Hispania gravissima infirmitate detentus, a qua nondum liberatus in maris periculo se posuit contra etiam salubre consilium medicorum, ut ad implendum opus sui officii veniret, et ut non faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus patris domini papæ, qui misit eum.

11. « Quinta conclusio attenditur penes impedimenta, ex quibus legatus et dominus cardinalis non ivit ad Græciam : cum enim versus eamdem se parasset ad iter, litteræ supervenerunt episcopi Theodori necnon et aliorum multorum deportatæ per fratrem Macarium et alios nonnullos, in quibus expresse continebatur hæc sententia, quod congregatio pro Concilio fiendo prælatorum Græcorum ipso tempore fieri non posset propter inhumanissimam Turcorum guerram et transitum eorumdem ad partes Græciæ, ac etiam in eisdem litteris renuntiatum est Constantinopoli esse nullum vestigium præparationis Concilii. Incassum ergo supervenisset legatus, etc.

12. « Sexta conclusio vigorem habet in destinatione nuntii Apostolici, quare ne longum iter diuturna mora legati esset sine fructu, dominus noster papa, habito maturo et digesto consilio, deliberavit præmittere me nuntium suum Apostolicum, ut præordinarem congregationem prælatorum Græcorum, quæ repræsentat totam ipsorum Ecclesiam, ne in primum inconveniens incidamus, quando oratores imperatoris Constantinopolis in Concilio Lugdunensi se Romanæ Ecclesiæ univerunt, et *Credo in Deum*, prout eadem Ecclesia, publice decantaverunt ; nec tamen illi reductioni, ut patet, Græcia stare voluit, asserens, ut fertur, sine communi Concilio id actum esse : expedit quidem hoc ad tollendum vetustissimum malum. Hoc sciam quatenus, quo possum clarissime informare dominum nostrum papam et legatum, scilicet quo tempore fieri debet istud Concilium, quo loco et ex quibus Græcorum prælatis, et ad quem finem Concilium intendit, quia cujus finis bonus, ipsum quoque bonum est, et cujus finis malus, ipsum quoque malum est, etc.

13. « Septima conclusio roboratur in certitudine promissi, unde quæro si vos, reverendissime patriarcha et serenissimi imperatores, intenditis realiter operari, quod unio fiat sub fide, quam sacrosancta Romana Ecclesia tenet et servat, et obedientiam ad eamdem Romanam Ecclesiam, esto etiam, quod alii Græci congregati in Concilio, quia non sint sub dominio vestro, non vellent accedere, istud idem dominus episcopus Theodorus et dominus Nicolaus Eudemon Joannes obtulerunt Florentiæ pro parte reverendissimi patriarchæ et serenissimi imperatoris Manuelis sanctissimo domino nostro papæ et legato, etc.

« Octava conclusio existit in oblatione domini legati ; promittit enim certissime illustrissimus dominus cardinalis S. Angeli et legatus ex latere in partibus Græciæ, uti promisit, si recto animo et dicto instituto veniatis ad sæpedictam sanctissimam unionem, promptum adjutorium regis Aragoniæ, regis Castellæ gloriosissimorum pro fidei triumpho, necnon et aliorum principum, quamvis coacta Deo non placeant, hilarem enim datorem diligit Theos.

« Nona conclusio terminatur in finali et sancto promisso sanctissimi domini nostri papæ. Ego nuntius Apostolicus magister Antonius Massanus Ordinis Minorum palam coram omni-

bus promitto de mandato domini nostri Martini papæ V, quod si prædicta unio per reverendissimum dominum patriarcham et imperialem majestatem una cum modis supradictis fiat, sanctissimus dominus noster papa præsto mittet legatum absque mora retardationis cum prælatis et magistris ad hoc specialiter ordinatis, ubi primo, sicut præmisi in sexta conclusione, sciam tempus hujus sacratissimi Concilii et locum ejusdem congregationis prælatorum Græcorum sufficientem et idoneum, et in quem finem intenditis esse nobiscum in Concilio, et quomodo, etc. » Eugenium IV Martini exemplo Concilium celebrare in Græcia meditatum, cum ita Ecclesiarum conjunctio firmius coalitura videretur, sed a Basileensibus increpitum dicturi sumus. Addunt Acta, ut diffugia Græci captare sint visi, atque internuntius Apostolicus eos impulerit, ut certum responsum darent, eosque belli Turcici curas graviores prætexuisse.

14. « Post autem has novem conclusiones, ita ut scriptæ sunt diligenter expositas, idem reverendissimus pater dominus nuntius Apostolicus magister Antonius Massanus ad diem XXIV ejusdem mensis Octobris eumdem reverendissimum in Christo patrem dominum patriarcham secundo convenit et allocutus est super conclusionibus suprascriptis. Item et die XXVI ejusdem mensis, præfatus dominus nuntius Apostolicus supranominatos fratres Guillelmum confessorem et Joannem socium suum ad eumdem serenissimum dominum imperatorem dominum Joannem misit, ut suæ majestati placeret responsionem sibi dare ad ea, quæ nomine beatissimi summi Pontificis suæ serenitati retulerat. Die vero XXX ejusdem quoque mensis Octobris iterum dominus imperator apud eumdem reverendissimum dominum patriarcham fuit ad tractandum et colloquendum de modo celebrandi Concilii. Kalendis autem Novembris idem serenissimus dominus imperator Joannes misit ad ipsum dominum oratorem quemdam ex nobilibus suis catacismon ad dicendum, ne miraretur si tam cito minus responsum dabat, quoniam multis et maximis negotiis bellicis in præsentiarum esset implicitus. Deinde quoque ad diem tertium Novembris, dominus nuntius Apostolicus misit ad quemdam imperialis majestatis calogerum et ad closeptem, ut vellent illustrissimum dominum imperatorem ac reverendissimum dominum patriarcham ad hanc unionem sacratissimam excitare. Ad diem vero XIV Novembris præfatus dominus nuntius Apostolicus responsionem habuit ad omnes supradictas conclusiones tam a reverendissimo domino patriarcha quam ab illustrissimo domino imperatore supradicto, quoniam cum firma ac solida in se esse asserat, idem dominus nuntius Apostolicus hic notari seu adscribi voluit. Scriptum et publicatum Constantinopoli, etc. » Adjecta sunt plurium testium nomina, quæ brevitatis studio prætermittimus.

15. *Responsum Joannis imperatoris ad Martinum V circa idem.* — Respondit [1] demum Joannes imperator, si Græci oratores pure sub ea fide quam profitetur Romana Ecclesia conjunctionem illius expetierint, talia se oratoribus mandata non dedisse, sed ut poscerent, ut Concilium Œcumenicum ex Græcis et Latinis cogeretur, cujus decretis antiquorum Conciliorum more standum esset, neque necessarium, ut omnes patriarchæ et episcopi illi intersint : hoc tempore ob bellum Turcicum indici Synodum non posse, sed eo sedato, indicendam : tum preces addidit, ut Latini arma in Turcas verterent, multo minus commodarent naves, ut Turcæ in Græciam ex Asia trajicerent, cumque legatus cardinalis accesserit de concordia agitatum iri, neque aptiorem locum pro celebrando Concilio Constantinopoli videri.

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Martino, sacrosanctæ Romanæ Dei Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ summo Pontifici dignissimo, Joannes in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romæorum Palæologus semper augustus, reverentiam debitam et devotam.

« Reverendus vir ambassiator vester Antonius presbyter monachus, theologiæ magister, venit ad nos gratia mandata sanctitatis vestræ ferens, ac accepimus et cognovimus ab ipsis et a vestro ambassiatore quæcumque nobis ipse dixit. Ad primos enim sermones, qui fere in summa fuerunt, quod ex parte mea dixit Nicolaus Eudemon et reverendus episcopus Olenius Theodorus, quod volumus unionem simpliciter cum Romana Ecclesia : quoniam respondimus ipsi ambassiatori ad verbum, a quo sanctitas vestra de omnibus agnoscet, affirmamus etiam per nostras litteras expresse, quod non solum aliquid tale commisimus, sed neque omnino unquam ipsum in mente dicere habuimus ; sed quod scripsimus in litteris nostris istud et non aliud, nostri ambassiatores impositum habuerunt implere et enucleare propriis sermonibus, videlicet fieri Concilium universale secundum ordinem et consuetudinem sanctorum septem universalium Conciliorum, et quod concesserit Spiritus sanctus ad pacem, istud firmare et tenere. Circa sermones autem ipsius magistri Antonii ambassiatoris ; post hoc quod quæsivit agnoscere locum et modum et tempus Concilii, respondemus de loco quidem Constantinopolim, cum imperium nostrum in præsenti neque aptiorem alium locum habeat, neque possemus ire alio propter necessitatem rerum in qua magis nunc sumus, quam aliquando, et etiam propter necessitatem expensarum, quibus ipsum negotium indiget. De modo, non necessitatem esse ducimus omnes sanctissimos patriarchas et omnes episcopos provinciarum nostrarum inter-

esse. Concilii autem hujusmodi expensas omni prælerito tempore faciebat imperium; nunc autem similiter esset opus: imperium vero nunc non potest ullo modo, nec facultatem habet ad id faciendum; qua de causa sanctitatem vestram rogamus, ut circa hanc rem provideatur sufficienter.

« De tempore autem optamus et desideramus, ut taliter essent res, quod hodie hoc divinum opus unionis et nobis placitum principium acciperet. Sunt circa nos res tales, quales vidit suis oculis Antonius, quæ quasi penitus destructis nobis omnibus sunt sub periculo gladii, et hæc civitas et omnia nostra, et non est possibile congregare episcopos ab Asia neque ab Europa propter guerras infidelium; dicimus quod Deo dante pacem et firmitatem rebus, statim scribemus vobis, et apportatis nostris litteris ad vos et ex vobis ambassiatoribus nostris sumentibus cum exitu et expensis circa Concilium faciendis ab illa die incipiente eo usque ad finitum annum, ut Concilium fiat. Verum hoc magnum desiderium et singularem amorem, quem habemus ad tale divinum opus unionis, dicimus et hoc, quod etiam existente guerra infidelium, si sanctitas vestra fecerit talia pro securitate nostrorum necessariorum locorum, et fecerit excommunicationem terribilem et insolubilem contra quoscumque vestros homines, ut non relinquant nos solos in guerra infidelium et ipsi in pace sint cum ipsis, sed auxilientur nobis contra infideles, ita quod ipsi infideles non habeant facultatem inferre contra nos armatos naves ipsorum, et hoc portet nobis reverendissimus cardinalis habens ex vobis generalem auctoritatem et vim super istis, placet nobis incipere unionis opus ab ipsa die, qua huc advenerit prædictus reverendissimus cardinalis; et tunc conveniente sacro Concilio secundum antiquum sanctorum universalium septem præteritorum ordinem et consuetudinem, et veritate sine contentione quæsita, quidquid revelatum fuerit, inspirante Spiritu sancto, in hoc sancto Concilio utrique parti placitum sit, et subsequatur omnis terminus mundi, ita quod fiat universalis unio et infrangibilis et firma Ecclesiarum. Datum in urbe nostra Constantinopolitana MCDXXII, die Sabbati XIV mensis Novembris, sub nostra imperialis sigilli impressione et nostra solita rubea subscriptione ».

16. *Furentibus in Bohemia factionibus hæreticis, Martinus Ecclesiasticos viros arma in eos tractantes a censuris immunes declarat.* — Visum etiam erat Martino celebrandum Constantinopoli Concilium, dum Græci, superstite Emmanuele imperatore, fidem Romanæ Ecclesiæ suscepturos se affirmabant: cum vero jam discuti dogmata vellent in Concilio Œcumenico, in quo summam potestatem, utpote Constantinopoli celebrando, forent schismatici habituri, pertimuere nonnulli rem Catholicam adductum iri in discrimen; nec Pontifex legatum et præsules illuc misit; actio itaque de abolendo Græcanico schismate in plures annos extracta est.

Interea Martinus non modo in reducendis ad Ecclesiæ sinum Græcis tuendaque in Oriente religione, verum in ea etiam ab hæresibus vindicanda in Occidente Apostolicas curas posuit. Laborabat[1] Bohemia, uti supra vidimus, Pragensium, Calixtinorum, Hussitarum, Thaboritarum et Orebitarum factionibus tanquam hydra fœcunda, quæ dispar sententiis, par vero impietate ac furore, in Ecclesiam Catholicam sæviebat, duceque Zischa templa evertebat, profanabat aras, sacras imagines frangebat, sacerdotes igni torrebat aliaque gravissima flagitia committebat. Ad quæ tollenda mala jam ante imperata fuerat a Pontifice sacra expeditio iterum iterumque intermissa ac repetita: ut eam vero redintegraret Martinus, hujus etiam anni decursu amplissimam legato decernendi potestatem ad fidem propugnandam contra homines impios, eosve frangendos armis aut conciliandos Ecclesiæ, tum fideles sibi beneficiis devinciendos, pluribus exaratis Diplomatibus, dedit[2].

Cum etiam plures archiepiscopi, episcopi, abbates, canonici, monachi ac sacerdotes defendendi Evangelii incitati pio studio, postquam jam ante soluto Constantiensi Concilio Joannes Dominicus tit. S. Sixti cardinalis legatus ad hæreticos divino verbo ad pietatem traducendos missus fuisset, nec mitiora valuissent remedia, imo in deterius ii essent mutati et Christi Domini ac beatissimæ Virginis, aliorumque sanctorum imagines abolere non vererentur, ac viros pios igne occiderent, ad tantum vindicandum scelus, accepto crucis symbolo una cum Sigismundo rege; coissent ad arma ac magnas hæreticorum edidissent strages, urbesque et oppida impiorum una cum civibus ac templis et monasteriis inflammassent incendissentque; post quæ divinis peragendis non abstinuissent, subiissetque deinde animos aliqua religio, num se Ecclesiasticis censuris irretiissent, Pontifex[3], pio eorum commendato studio, ipsos ab omni contracta piaculi suspicione absolvit, hortatusque est, ut susceptam expeditionem urgerent, unde alii eorum exemplo præliorum periculis intrepide sese pro Catholica religione offerrent.

17. « Ad futurum rei memoriam.

« Dudum (quod dolenter referimus) sentientes in regno Bohemiæ et nonnullis partibus illi contiguis vel subjectis pravitatem hæreticam adeo excrevisse quod, nisi provideretur celeriter, orthodoxis de fidei exterminatione poterat non immerito formidari, bonæ memoriæ Joannem tit. S. Sixti presbyterum cardinalem A. S. L. tan-

[1] Cocl. l. v. hist. Hussit. — [2] Lib. IV. Ep. cur. p. 2 ad 22 et p. 36 ad 100. — [3] Lib. III. Ep. cur. p. 331.

quam pacis angelum, nonnullosque prælatos et personas idoneas, quorum honesta conversatio exemplum tribueret puritatis, et erudita labia doctrinam funderent salutarem, ut sacro illorum ministerio partes illæ ab hujusmodi contagiis purgarentur, ad regnum et partes misimus prælibatas : et cum regni et partium ipsarum hæretici legatum et personas hujusmodi nedum admittere, sed audire penitus recusarent, et quamplura Ecclesias, monasteria et alia loca sacra fidelium, calicibus, missalibus, ornatibus, paramentis, et aliis ad divinum cultum necessariis, necnon jocalibus et aliis rebus omnibus mobilibus et immobilibus spoliassent; necnon figuras et imagines Jesu Christi beatæque Virginis gloriosæ et aliorum sanctorum destruxissent, illasque ac Ecclesias, monasteria et alia loca hujusmodi cum ipsorum prælatis et personis Ecclesiasticis utriusque sexus inhumaniter ignis incendio concremassent, et penitus devastassent, quoscumque etiam fidem Catholicam profitentes necando et diris martyriis affligendo; nos tantam Christi injuriam et blasphemiam, ac fidelium stragem sustinere, prout nec debebamus, ulterius non valentes, charissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Romanorum regem illustrem, ac venerabiles fratres archiepiscopos et episcopos, ac dilectos filios abbates, aliosque Ecclesiarum et monasteriorum prælatos, presbyteros et clericos, ac personas Ecclesiasticas sæculares et regulares cujuscumque status, gradus seu conditionis, aut in quibuscumque ordinibus constituti fuerint, cæterosque Christi fideles universos tam nobiles quam plebeios per Bohemiam, Germaniam et alias ubilibet constitutos monendos duximus et hortandos, eis nihilominus in remissionem peccaminum injungendo, ut, signo vivificæ crucis assumpto, contra hæreticos ipsos ad Christi vindicandam injuriam tantamque exstirpandam hæresim in illius nomine, qui fortium artus superat et infirmos robore potenter accingit, viriliter et potenter insurgerent.

« Cum itaque propterea nonnulli ex archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prælatis, canonicis, presbyteris et clericis, cæterisque Ecclesiasticis sæcularibus et regularibus personis et fidelibus hujusmodi postquam hæreticos ipsos, ut, pravitatis hujusmodi tenebris derelictis, ad observantiam redirent fidei orthodoxæ, charitative monuerant fuerantque instantia non modica exhortati, contra illos in eorum perfidia fortius invalescentes et redire ad unitatem Ecclesiæ non curantes, prælia quamplura commiserint, in quibus infinita ex ipsis hæreticis etiam prælatis, presbyteris et clericis, etiam in dignitate constitutis, cadavera ceciderunt, nonnullaque oppida, villas et loca ipsorum hæreticorum vi et non sine magna ipsorum fidelium cæde, capta, ignis incendio cum habitantibus in eis ac Ecclesiis et monasteriis aliisque locis sacris et personis Ecclesiasticis concremarint funditusque everterint, nonnulla etiam alia ad ipsorum hæreticorum perditionem committendo; et successive, nulla super juris canonica dispensatione obtenta, divina officia, non tamen in contemptum clavium, celebrarunt et alias immiscuerunt se eisdem; timeantque propterea archiepiscopi, episcopi, abbates, prælati, presbyteri et clerici, aliæque tam sæculares quam regulares personæ Ecclesiasticæ, necnon alii forsitan in majoribus quam superius expressis dignitatibus constituti excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias et pœnas alias, ac irregularitatis maculam, necnon privationem Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatuum, canonicatuum et præbendarum, et aliorum beneficiorum suorum et officiorum Ecclesiasticorum, necnon privilegiorum, immunitatum et exemptionum obtentorum privationem, et obtinendorum inhabilitatem forsitan incurrisse; nos, qui conservationem et augmentum hujusmodi fidei præ cæteris exoptamus, et ad quorumcumque in ipsius fidei depressionem quacumque malignitate insurgentium iniqua prosternenda conamina eo vehementius anhelamus, quo illos in animarum stragem cognoscimus adspirare; ac archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, prælatorum, presbyterorum, clericorum tam sæcularium quam regularium, etiam in majoribus quam superius expressis dignitatibus constitutorum, personarum et fidelium hujusmodi indemnitati et quieti eo cautius providere volentes, quo ipsi promptius et violatores et eorum pares hujusmodi fidei reprimant et confundant, ac se hostias offerant Deo vivo, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate et certo proposito archiepiscopos, episcopos, abbates, prælatos, presbyteros, clericos sæculares et regulares quoscumque, tam de dicto regno quam terris et dominiis eidem suppositis, quam aliis undecumque fuerint, cujuscumque conditionis, ordinis existant, quibuscumque nominibus censeantur, etiam in majoribus quam superius expressis dignitatibus constitutos, præmissorum vel alicujus eorum occasione excommunicationis, suspensionis aut interdicti censuras, sententias seu pœnas a jure vel ab homine in talia perpetrantes inflictas, aut inhabilitatis seu infamiæ notam, vel irregularitatis maculam, seu privationem Ecclesiarum, monasteriorum aut canonicatuum, et præbendarum seu dignitatum, honorum, civitatum et officiorum ac feudorum tam Ecclesiasticorum quam temporalium, necnon privilegiorum et immunitatum, et exemptionum hujusmodi privationem seu inhabilitatem nullatenus incurrisse, illisque minime privari posse; quodque personæ Ecclesiasticæ hujus-

modi in susceptis ordinibus ministrare, alii etiam ex nunc vel in posterum ad militiam clericalem adscribi cupientes, seu alias non promoti, ad omnes etiam sacros ordines promoveri, ac missas et alia divina officia celebrare et aliter se illis immiscere, et fideles hujusmodi dignitatibus, civilitatibus, officiis, feudis, immunitatibus et libertatibus hujusmodi uti et gaudere libere valeant, ipsosque archiepiscopos, episcopos, abbates, prælatos et personas Ecclesiasticas supradictas, sæculares et regulares quoscumque etiam in patriarchali dignitate constitutos, alias ad ea, quæ obtinent retinenda et alia obtinenda, si eis alias canonice conferantur vel assumantur seu eligantur vel promoveantur ad illa, etiamsi metropolitanæ et cathedrales vel superiores, aut monasteria, prioratus etiam conventuales, canonicatus et præbendæ, aut dignitates personatus vel officia, parochiales Ecclesiæ et beneficia cum cura vel sine cura quæcumque et qualiacumque fuerint, quæ præsentibus haberi volumus pro expresso, et dignitates hujusmodi in cathedralibus majores post pontificales, seu in collegiatis Ecclesiis principales fuerint, et ad eas consueverint, qui per electionem assumi, et fideles hujusmodi ad dignitates, honores et officia temporalia, ac feuda, exemptiones, libertates et immunitates hujusmodi habiles et capaces existere.

« Et licet, illo feliciter concedente, qui neminem vult perire, pars dicti regni ad fidem orthodoxam et Catholicam sit reducta, tamen adhuc in nonnullis partibus iidem hæretici tanquam reptilia venenosa conceptæ iniquitatis virus evomentes, ad captivandas insipientium animas omni astutia elaborant : et quia morbus iste serpit ut cancer, et dietim ex mora temporis convalescente majora potest pericula suscitare, tam archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prælatis etiam in majoribus dignitatibus constitutis, parochialium Ecclesiarum rectoribus, presbyteris, clericis sæcularibus et regularibus, quibuscumque nominibus censeantur, quæ similiter hic pro expressis haberi volumus, personis et fidelibus prælibatis, quam aliis etiam in similibus vel majoribus dignitatibus Ecclesiasticis vel mundanis constitutis, ut de cætero ad exstirpationem hujusmodi hæreticorum, ac defensionem et conservationem Catholicæ fidei interesse et armata manu pugnare in futurum valeant, concedentes eos censuras, sententias, seu notam aut maculam, vel privationem seu inhabilitatem hujusmodi nullatenus incurrere, etc. Dat. apud S. Petrum id. Feb., Pontificat. nostri anno v ».

18. *Ad reprimendos Bohemorum impetus, solemne colloquium indicitur Norembergæ, ad quod Martinus invitat Sigismundum.* — Immisisse in Bohemiam Sigismundum regem extremo superiori anno exercitum suum vidimus, quo quidem succinctus plura oppida vi cœpit, Culnamque ad deditionem perpulit[1]; sed eamdem postea, imminente Zischa, exussit seque in fugam dedit, in qua plures viros nobiles atque impedimenta amisit. Accepta est etiam fortuito casu alia ad Iglaviam clades : cum enim Pipo Florentinus quindecim equitum millia duceret per stagna gelu concreta, tanto pondere pressa glacies rupta est, unde plures homines et equi aquis mersi sunt. Addit auctor eo clariorem fuisse Ziscæ victoriam, quo ipse jam cœcus exercitum duxisset, paulo enim ante dum castrum, cui Rabi nomen erat, oppugnaret, oculum perdiderat, altero longe ante amisso, superstite Wenceslao; quo successu insolescens in Catholicos omniaque sacra est debacchatus, tantoque fastu intumuit, ut suorum etiam procerum iras in se accenderet. Joannes pariter apostata Præmonstratensis novæ civitatis Pragensis concionator, cum eloquentia sua plebis animos quo vellet versaret, invisus erat senatui, qui illum non ferendum ratus una cum novem scelerum sociis vocatum in prætorium civitatis, tanquam de publica re deliberandum foret, obtruncarunt[2]. Sed dum incauti ministri aqua sanguinem eluunt, ille per aquæductum in forum erupit, quo sanguine viso efferata plebs, conflata seditione, undecim primarios interfecit. Mulierculæ vero ab eo angelo satanæ jamdiu delusæ, nactæ ipsius abcissum caput, tanquam martyris aromatibus conditum per templa urbis ululatu fœmineo circumtulerunt.

In adversis hisce casibus voluntatem suam accomodavit Pontifex divinæ providentiæ, utque rabidos hæreticos Bohemos numero obrueret, Prussiæ et Livoniæ equites[3] Rigensemque archiepiscopum ac suffraganeos præsules, ut vires conjungerent in impios est cohortatus : tum Albertum[4] Austriæ ac Ludovicum[5] Bavariæ duces ad sacram militiam se accingere jussit. Incitati etiam ad tuendam armis religionem principes electores, ex quibus Coloniensem, Moguntinum et Treverensem archiepiscopos crucis signo insignitos, refert Thomas Walsinghamus[6]. Ad solemne porro colloquium Nurembergam convenere septemviri pro expediendis bellicis in hæreticos consiliis[7], quibus cœtibus Sigismundus Romanorum, Hungariæ ac Bohemiæ rex, tum Branda cardinalis A. S. L. interfuere, extantque Apostolicæ litteræ[8] ad Sigismundum datæ cum ii celebrandi forent.

« Ad regem Romanorum.

19. « Quamvis non dubitemus serenitatem tuam sua sponte inflammatam esse ad Bohemiæ hæresim exstinguendam et ad illud sanctum opus, quod præcipue tuum est munus, amplioribus exhortationibus non egere, tamen cum

[1] Cocl. l. v. hist. Hussit. — [2] Ibid. — [3] Lib. IV. Ep. cur. p. 88 et 89. — [4] Ibid. p. 90. — [5] Ibid. p. 52. — [6] Eod. l. IV. p. 135. — [7] Walsing. in Henr. V. — [8] Lib. brev. p. 19.

sentiamus tecum de proximo conventuros venerabiles fratres nostros archiepiscopos et dilectos filios nobiles viros electores imperii, et alios Alemaniæ principes, et in ea vestra congregatione agendum sit de multis, magnis et arduis rebus, et potissimum de hac sancta fidei causa, quæ cæteris major est omnibus aliis præponenda, eam tibi voluimus iterum nostris litteris commendare et cordi tuo imprimere, ardenti desiderio stimulati, quod super omnia insidet corde nostro; persuasum enim est nobis, quod si a te maxime, et a reliquis fidelibus principibus et populis Germanicis, in quorum perniciem et confusionem præter Dei et Ecclesiæ suæ injuriam, hæc hæresis intenta est, maturo tempore futuræ Æstatis adhibita fuerit cura, et aliquis exercitus ordinatus, ita quod ingrediatur interiora Bohemiæ, facile opprimentur et exterminabuntur hæretici Deo rebelles et tibi : nam, sicut audivimus, nonnulla oppida vi capta, quædam metu dedita aut voluntate sunt, et fere totus Moraviæ marchionatus reductus atque sanatus est : ex quo laudabili principio, si fiat in tempore quod fieri potest, plena et perfecta victoria subsequetur.

«Et propterea, fili charissime, te unum maxime in hac causa requirimus, cujus officium est armatam hæresim armis opprimere, sicut aliquando a Christianissimis imperatoribus tuis prædecessoribus factum est. Etenim si alterius conditionis surrexisset hæresis in populo Christiano, quæ tantum falsis et sophisticis argumentis labefactare fidem et religionem Christianam conaretur, sicut aliquando patrum nostrorum temporibus visum est, cum sanctis institutis et rationibus veræ doctrinæ et facili coercitione justitiæ ea tollere posset Ecclesia, nec esset ad tua et aliorum arma confugiendum : sed cum hæc abominanda hæresis, quæ non Dei solum legem violat et Ecclesiæ suæ instituta, sacras ædes diruit, sacerdotes interficit, ornamenta Ecclesiarum divino cultui deputata vi rapit et omnia sacra coinquinat; sed etiam post divina violata humana jura confundit, omnemque statum humanum et regimen politicum tollit, et vitam hominum ratione et legibus institutam traducit ad irrationabilem sensualitatem pecudum et licentiam bestialem, in hoc tanto errore vel scelere potius innitatur armis et viribus, quid aliud facere nos oportet, qui ad conservandam nostram religionem et fidem Christianam in apice Apostolatus a Domino constituti sumus, quam implorare in primis auxilium sublimitatis tuæ et eorum fidelium, qui armis hanc nefariam pestem possunt superare atque delere, quales sunt Germaniæ principes et populi, qui sunt huic morbo finitimi et periculo propinquiores? Et ideo scribimus de præsenti principibus iis, quos tecum existimamus esse in hac congregatione futuros, ut ad exstirpationem extremam hujus inquinatissimæ hæresis opportuno tempore cum eorum potentia se paratos exhibeant, quos etiam in hac causa animare auctoritate tua debes et exemplo, ut intelligant te suum caput in hac materia ferventem, et velle omnibus viribus in hac causa laborare, quæ a te uno potissimum, cæteris curis et negotiis prætermissis aut dilatis ad tempus, suscipienda est cum ea animi magnitudine, quæ tam sanctæ rei convenit et dignitati tuæ; etenim si feceris reliqua omnia ratione et felicissime consummaveris, tamen unam hanc reliqueris, nec satisfacies Deo nec reipublicæ Christianæ, quæ hujus consummationem victoriæ non abs re a te uno postulat et exspectat, quoniam hoc sibi præstare officium debes, etiamsi in alienis terris offensa esset et turbata religio Christiana, quæ domi tuæ violatur simul cum jure tuo regio. Igitur, fili charissime, da operam ut in congregatione præfata ante omnia habeatur ratio expeditionis Bohemiæ, et ad eam ordinandam omnes curas tuas cogitationesque convertas, tibique persuadeas, nihil posse te facere aut cogitare Deo acceptius, gratius nobis, gloriosius tibi et utilius populo Christiano : Dat. Romæ ».

20. *Sancitum in colloquio delendos internecione hæreticos.* — Paruere Martini Pontificis monitis Cæsar et septemviri, inque Nurembergensi conventu bellum ad extremam hæreticorum internecionem gerendum decrevere : tum reliqui principes ac præsules ad conferendam in bellicos sumptus pecuniam se obstrinxere : ad quod decretum perficiendum Pontifex Bisuntinum[1], Viennensem, Trevirensem, Bremensem, Coloniensem archiepiscopos pluresque episcopos, quorum prolixior texitur in Regesto Pontificio catalogus[2], excitavit, ut a suarum diœceseon clero æquis portionibus subsidiaria stipendia exigerent, suasque ipsi opes conferrent; conceptæ sunt subjectis verbis eæ litteræ :

« Venerabili fratri archiepiscopo Bisuntino.

« Sicut nuper accepimus, in congregatione principum habita in civitate Nurembergensi, ibidem existentibus charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum, Hungariæ et Bohemiæ rege illustri, principibus electoribus imperii aliisque proceribus, prælatis et nuntiis, ac legatis plurium civitatum, et una cum ipsis dilecto filio nostro Branda tit. S. Clementis presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legato, per nos ad hoc fidei negotium specialiter destinato, per eorum consilia super causa fidei celebrata conclusum et firmiter ordinatum, ut pro gerenda guerra continua contra hæreticos usque ad exterminationem hujus pestis irremissibiliter duratura, omnes prælati et personæ Ecclesiasticæ per Germaniam taxarentur in diversis gentium armigerarum quantitatibus, sustinendis secundum facultates et conditiones eorum :

[1] Lib. IV. p. 154. — [2] Post ea ad. Ep.

et quia, ut nobis asseritur, taxæ nonnullæ ibidem factæ fuerunt propter brevitatem temporis et alias occupationes agentium, forsitan inæquales, nec ita diligenter ut esset expediens consummare, nos, ne propter hoc in tanto negotio debita auxilia cessent, aut inæqualiter conferantur, sed ut omnia in causa Dei juste procedant, quantum nobis est possibile, providere volentes, fraternitatem tuam requirimus et eidem per Apostolica scripta mandamus, quatenus, tibi adjunctis aliquibus presbyteris et honestis viris Deum timentibus, de facultatibus Ecclesiæ tuæ et aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum informatis, tu una cum illis, omni proprii commodi affectione deposita, secundum vestras conscientias, te pro Ecclesia tua et quaslibet personas Ecclesiasticas tuarum civitatis et diœcesis tibi subjectas non exemptas dumtaxat de novo taxetis, sive quoad gentes armigeras, sive quoad alia subsidia conferenda etc. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem kal. Decembris anno VI ».

21. *Bohemi a Polono auxilia conquirunt, quæ Martinus avertere nititur.* — Exterriti sacro illo bello Bohemiæ hæretici, extrema auxilia sibi adjungere annisi sunt; cumque superiori anno Wladislaum regem Poloniæ et Witoldum Lituaniæ ducem sollicitassent, ut ipsorum patrocinium susciperent adversus Sigismundum, quem fictis criminibus apud illos insimulaverant, ac repulsam esssent passi, iterum cœptum facinus pertentarunt (1). Verum id responsum elicuere : quamvis injurias haud leves Poloni et Lituani a Sigismundo accepissent, se tamen teneri conscientia hæreticos in fidem recipere; præterquam quod Bohemia hæreditario jure ad Sigismundum spectaret : daturos vero se operam, ut ipsos cum Ecclesia ac Sigismundo rege in gratiam reducerent : quæ pluribus enarrant Æneas Sylvius[1], Cromerus[2], Dubravius[3] et Coclæus[4]. At Pontifex, cum hæreticorum inter principes Catholicos discordias serere meditantium nefarias artes accepisset, Apostolica applicuit studia, ut eas sedaret. Cumulaverat[5] sibi Sigismundus Polonorum et Lituanorum invidiam, dum ab iis arbiter dictus, ut controversiam, quæ ipsis cum Cruciferis erat, dirimeret, pro illis tulit; ac Pontifex superiore anno, ut vidimus, tollendi dissidii cupidus interpretem pacis se fore obtulerat, et Antonium Zenum, ut utriusque partis adversæ Monumenta exscriberet, miserat. Cum vero is datæ sibi provinciæ metas egressus, plura contra Sigismundi regis sententiam veluti a Pontifice improbatam effutiisset, certior ea de re factus Martinus omnia ab illo gesta rescidit[1], ac Sigismundo est pollicitus[2] illius dignitati non detractum iri. Tum Witoldo, ne oblatæ sibi a perduellibus hæreticis Bohemicæ coronæ cupidine eos in clientelam acciperet, e Petri Sede denuntiavit[3], animam ipsum suam culpæ lethali submissurum addicturumque inferis, si hæreticos, quos damnasset Ecclesia, specioso quovis colore tuendos susciperet.

« Dilecto filio nobili viro Alexandro Lituaniæ duci, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Jam pridem fama vulgaverat te Bohemos hæreticos spe fovere, apertis eos auxiliis juvaturum; quod scelus de te, viro prudentissimo et probato jam principe Catholico, difficile creditu videbatur : sed tamen scripsimus nobilitati tuæ paterna charitate monentes, ut ab omni societate, conjuratione et fœdere hæreticorum abstineres, et eosdem excluderes et privares fiducia subventionis tuæ. Nunc vero per litteras tuas et nuntium dispositionem tuam non dubiam nec obscuram de juvando et suscipiendo prædictos in protectionem tuam intelligentes, summa admiratione et dolore commoti sumus : videmus enim et manifeste comprehendimus te, si hoc feceris, ultra periculum fidei, quod est ante omnia declinandum, magnam et horribilem novitatem in Christianitate moturum, ex qua multo major effusio sanguinis Christiani, et graviora scandala et crudeliora vulnera subsequentur, quam ea sint, quibus te asseris hac via velle mederi : nam nemini dubium est, quin Bohemi hæretici, si fuerint a spe tui præsidii destituti, ad obedientiam Ecclesiæ, rectam vivendi normam et debitum cultum Dei facile reduci possint vel sola necessitate compulsi, eritque brevi consueta tranquillitas et devota religio in regno Bohemiæ hac funesta labe purgato; qui, si se viderint in protectionem tuam receptos foveri atque defendi, reddentur acriores contra instituta Ecclesiæ Dei, rebelles et pertinaciores in hæresi. Nec nos multum movet, quod asseris te velle hac conditione recipere, ut errore deposito

[1] Æn. Silv. hist. Bohem. c. 44. — [2] Cromer. rer. Pol. l. XVIII. — [3] Dubrav. hist. Bohem. l. XXVI. — [4] Cocl. hist. Hussit. l. V. — [5] Cromer. ubi sup.

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 88. — [2] Mart. l. brev. p. 16. — [3] Lib. brev. p. 43. et in alio Ms. p. 25. et Cocl. l. V. hist. Hussit.

(1) Wladislaum Poloniæ regem, et Lithoaniæ ducem Alexandrum (ita enim appellatur in litteris Apostolicis non vero Witoldus, ut in Annalibus legitur) hæreticis Bohemis aliquandiu favisse, non consilio tantum sed et rebus ipsis atque armis, discimus ex litteris Martini V ad eumdem, vulgatis a Ludewig in Reliquiis to. V, lib. II, num. 36 et 37, quarum priori de illo quæritur quod cum Alexander Lithuaniæ dux hæreticis Bohemis non *occulte* tantummodo *consuleret, sed et aperte faveret, eos in suam protectionem suscipiendo,* palamque *eisdem subministratis auxiliis ; id vero* ab illo *de consensu et voluntate* ejusdem regis præstitum diceretur. In altera vero eumdem regem increpat, quod Sigismundum nepotem suum in Bohemiam miserit, cum *gentibus armigeris quæ esse dicuntur de regno Poloniæ* quæque *se cum hæreticis conjunxerint, et eosdem contra fideles adhuc sustentarent, protegerent et defenderent.* Ab utraque Epistola temporis adscriptio resecta est.
MANSI.

ad debitam Ecclesiæ Romanæ obedientiam revertantur; omnia enim faciunt et pollicentur tibi, ut te suis laboribus et erroribus immisceant, et incendium majus suscitent, et per hanc viam majus eorum simulata reductio non potest non esse suspecta; per quam viam quærunt periculosam discordiam inter Christianos principes seminare, ut potentissimis dominis inter se decertantibus, Romano imperio perturbato et quasi tota Christianitate confusa, possint ipsi peccare licentius.

« Nec existimare debes aliter evenire posse, si Bohemiæ regnum occupabis, quod nullo modo per electores Romani imperii et principes Alamanniæ tolerabitur, etiam tacente charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum regi illustri. Nec hujus regni extimatio tanti est, nec esse debet apud considerati principis providentiam, ut pro eo vel is juvare hæreticos, aliena per injuriam occupare, et magnam Christianitatis partem novo bello confundere et permiscere cum diminutione tui honoris et famæ, et certa animæ tuæ jactura, quæ etiam si omnia ad votum succederent, diligentibus cavenda est : quid enim proderit tibi, si universum mundum lucreris, animæ vero tuæ detrimentum patiaris? Quod vero te asseras non ampliandi dominii cupiditate, sed sola reducendorum hæreticorum causa ipsos sub tua defensione suscipere, nullo modo probari potest : nam cum per Dei misericordiam Christianus princeps existas, in causa fidei debes cum dispositione nostra et Ecclesiæ, et nostro et Apostolicæ Sedis legato ad hoc transmisso et reliquis Christianis principibus consentire, teque cum iis jungere contra hæreticos, non pro ipsis te defensorem exhibendo specialem viam quærere conversionis eorum, quæ hoc modo quæsita sincera credi non potest : sed qualemcumque ipsi animum habeant, sinceritati tuæ, quæ inter Christianos huc usque probata est, non convenit a communi consilio deviare, et eos ulla speciali conventione suscipere : quod ne facias tibi paterna dilectione consulimus, te monemus, hortamur tibique etiam præcipimus in virtute nominis Jesu Christi, quod est nomen super omne nomen : et si feceris, scito te Deo omnipotenti, nobis et Ecclesiæ, quam Deus non deseret, et Christiano nomini injuriam facere, quam nec Deus ipse feret, sed vertet in periculum capitis tui, et certe in animæ tuæ damnationem.

22. « Nos vero, qui vicarius ejus in terris constituti sumus in apice Apostolatus, ad conservationem veritatis et fidei Christianæ, dolenter tamquam contra vitam nostram, sed necessario, contra te et quoscumque defensores hæreticorum, auctore Deo, procedemus, quia sic tenemur ex injuncto nobis officio, etiam si opus erit cum vexillo crucis implorando subsidium populi Christiani. Sed cum multa in diebus tuis digna opera feceris pro amplificatione fidei sanctæ et quiete fidelium, cogitare non possumus te postremo tot recte facta velle ambitione corrumpere, et tantis cladibus hominum causam dare. Quare, fili dilecte, ab hac via, ab hoc modo, ab hac opinione te retrahas, nec subsidia mittas hæreticis, nec eorum venenosis pollicitationibus capiaris, quæ tibi certe sunt instigationes sathanæ ad inquinandam famam et fidelitatem tuam, involvendo te in novis bellis atque periculis, et effundendum sanguinem Christianum : sed si salutem et reductionem Bohemorum desideras, sicut debes, eos nullis tuis viribus profectos horteris, ut ad præfatum Sedis Apostolicæ legatum ad hoc specialiter destinatum, habentem a nobis plenam et liberam potestatem super omnibus in ista causa fidei disponendi, mittant et se humiliter submittant correctioni et dispositioni suæ, a quo poterunt etiam ad nos, si expediens erit, cum securitate transmitti.

« Sed tu ante omnia cave diligenter, ne ipsos ulla conditione tuearis, quia certi sumus, quod a te destituti statim humilius se inclinabunt, recreati autem per te fient continuo duriores. Quod si tu aliquo modo inductus defensionem eorum suscipere promisisti, scito te fidem dare hæreticis violatoribus fidei sanctæ non potuisse, et peccare mortaliter, si servabis, quia fidelis ad infidelem nulla potest esse communio. Cæterum postremæ litterarum tuarum particulæ, per quas requiris, ut processus contra hæreticos editos tollamus et suspendamus ad tempus, respondemus hoc nullo modo fieri posse de manifestis hæreticis in sacro Constantiensi Concilio condemnatis, præsertim cum sentiamus communi consensu principum Alamanniæ exercitum præparari ad confusionem eorum : sed, ut supra diximus, humiliter et sincere offerant se legato, qui causa et voluntate sua cognita, diligentius de propinquo libenter saluti suæ consulat. Sed nobilitatem tuam iterum atque iterum admonemus, teque obsecramus per misericordiam Jesu Christi, ut tantam stragem et calamitatem per te induci non velis, quantam necessario secuturam videmus in Christianis, si Bohemos hæreticos suscipies defendendos. Dat. Romæ », additur vero apud Coclæum [1], « apud S. Petrum XII kal. Junii, Pontificatus nostri anno v ».

Inter hæc Bohemi Hussitæ virus suum in finitima regna diffundere conabantur, atque in Polonia præsertim nefaria ipsorum societate nonnullos contaminarunt : quocirca Pontifex Gnesnensi archiepiscopo hæc mandata dedit [2] :

« Martinus, etc. Nuper ad nostrum pervenit auditum nonnullos in regno Poloniæ infectos esse eadem hæretica labe, quæ regnum Bohe-

[1] Cocl. ib. — [2] Lib. iv. Ep. cur. p. 89.

miæ damnabiliter excæcavit, et nisi provideatur opportune, periculum imminere de majori scandalo et perditione plurium animarum. Nos igitur, cupientes hujusmodi scandalis et futuris periculis obviare, et si qua ex parte contracta est aliqua macula in regno illo Poloniæ fideli ipsum totaliter abolere, ac si quæ personæ sunt in hæresim hanc collapsæ, illas ab errore reducere ad veritatem, et circa hæc et alia de prudentia, fide et devotione tua sumentes in Domino fiduciam specialem, fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, ut per tuam diœcesim et totum Poloniæ regnum diligenter inquiri facias de personis præcipitatis in hæresim et errorem, et eas studeas ad viam salutis et pœnitentiæ revocare : quod ut possis utiliter et feliciter exsequi et juxta cor nostrum præfatum regnum præservare in sancta fide sincerum circumspectioni tuæ ». Amplissimis mandatis archiepiscopum Gnesnensem Martinus instruit, quo Wicleffistas et Hussitas ad castra Ecclesiæ traducat impietatemque damnantes, cœtui Catholicorum restituat infamiæque notam omnem diluat. Adjecta vero est litteris hæc temporis nota : « Dat. Tybure VI id. Septembris Pontificatus nostri anno v ». Eodem argumento litteræ ad Plocensem, Cracoviensem Poznaniensemque episcopos scriptæ sunt [1], tantaque ab iis adhibita diligentia est in agro Dominico, ut exitiales ejusmodi Wicleffi et Hussi propagines tandem evulsæ sint.

23. *Novæ hæreses in Anglia.* — Navata etiam in Anglia est strenue opera a præsulibus in exscindendis Wicleffisticæ perfidiæ fibris pestiferis : atque hoc anno Londini damnatus est Guillelmus, qui dum sanctorum cultum oppugnabat eo impietatis progressus est, ut ne quidem preces Christo, ut homini Verbo divino hypostatice conjuncto, sed tantum ut Deo porrigi vellet, ut narrat Thomas Waldensis [2] : « Guillelmi, cognomento Sartoris, damnati Londini an. Domini MCDXXII, prima conclusio erat ista : Omnis oratio, quæ est petitio alicujus doni supernaturalis vel gratuiti soli Deo est dirigenda. Secunda : Oratio soli Deo dirigenda est. Tertia : Orare aliquam creaturam est committere idololatriam. Fideles nunquam dirigere debent orationes suas ad Deum sub ratione humanitatis, sed solum sub ratione deitatis ». Hæc Guillelmus Witclevista, cujus ineptias ita confutat idem Waldensis : « Ergo Paulus Apostolus erat idololatra, qui ait [3] : *Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum et charitatem Spiritus sancti, ut sollicitudinem impertiamini in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judæa.* Ecce non solum instat, ut orent pro se, sed orationi adjurationem accumulat, contestans eos per Dominum Jesum Christum et per Spiritus sancti charitatem, obsecrans eos impertiri sibi sollicitudinem in orationibus pro se Deo. Quid est ergo obsecrare eos aut quid minus, quam eos orare pro se? » Comprehensus etiam est ab episcopo Norwicensi alius Willelmus cognomento Albus qui, cum sacerdotio initiatus esset, scortum nuptiarum honesta specie sibi thoro junxit, et cœlibatum sacerdotum blasphemis conviciis insectatus est, ut narrat idem Waldensis [1], qui etiam hæretici argutias dissolvit, quibus contendebat libertatem Christianam indicto sacerdotibus cœlibatu labefactari : « Jam, inquit, potestis videre qualiter abutuntur libertatis agnomine et gloriantur insimul actibus suis. Audiunt Apostolum dicentem eis : *Vos in libertatem vocati estis, fratres;* non autem audiunt eum canentem [2] : *Tantum ne libertatem in occasionem detis carnis* ». Præterea sacerdotes exagitabat, quod vectigalia Ecclesiastica possiderent, paupertatemque Evangelicam in se ac suis mirifice commendabat, cum tamen paupertatis Evangelicæ specie opes abligurirel imperitorum, qui ejus se verbis duci patiebantur; quam hæreticorum fictam paupertatem ardentemque avaritiam redarguit idem auctor [3] : similiaque a pauperibus Lugdunensibus stulte jactata vidimus, quæ ex Juliani apostatæ dialectica etiam Christianos reges ac principes ad inopiam redigendos perperam concludunt.

24. *Deistarum hæresis.* — Hoc tempore inventus est in Hungaria hæresiarcha qui, inanis humanæ philosophiæ argutiis fascinatus, omnem Christianam religionem evertebat, statuens non alia credenda, quam quæ humana cognitione comprehendi possent, veluti demonstratur unum esse orbis conditorem, qui demum convictus de humanæ mentis imbellicitate quamque facile decipi consueverit, divinæ misericordiæ insigni beneficio pietati in Paulitarum cœnobio se addixit. Rem narrat Joannes Nider [4] his verbis : « Cum perfidus in sua pertinacia perseveraret, quinimo diceret se in sua mori velle, excogitaverunt viri prudentes, animæ ipsius miseri plus faventes quam corpori aliud consilium : vinculetur, dicebant ad episcopi officialem secretius, versipellis iste arctius, ponatur ad cippum et loris stringatur : in his forte pernoctanti vexatio [5] dabit intellectum. Quo per ordinem facto, venerunt in crastino sæpedicti fideles animæ cyrologi (chirurgi), videre volentes suum ægrotum, ad quos impatienter clamavit : Me, quæso, incinerate; paratus enim sum; quousque animam meam frustra vexatis? Illi vero fomenta acriora animæ de Ægyptiorum thesauro philosophico applicantes, ostenderunt erranti, quam

[1] Ib. post eamd. Ep. — [2] Thom. Wald. tom. III. tit. 12. de S. orandis c. 108. — [3] Rom. XV.

[1] Id. eod. tom. III. tit. 7. de ord. sacr. c. 66. — [2] Galat. V. — [3] Walden. tom. III. tit. 10. c. 90. — [4] Jo. Nider formic. l. III. c. 10. — [5] Isa. XXVIII.

imbecille foret humanum ingenium, quam ars multa, vita brevis et judicium fallax, tempus acutum et similia ; et meditativum in his iterato reliquerunt non minus quam antea vinctum. In crastino vero redeuntes per divinum lumen inspiratum bonum hominem invenerunt. Vidi (inquit reus) quod animæ meæ salutem indefesse quæritis, litteris eminentes estis et in orbe terrarum famati : paratus sum ingenium meum vobis submittere : jubete quod placuerit, quia paratus sum sine fictione parere. Itaque revocare suam perfidiam jussus est, et fecit publice : et ne mundo ulterius serviens deciperetur a vanis, petivit in Ordine Paulitarum recipi in monasterio, ubi Deo simpliciter et valde devote servitur in Hungaria, ubi Ordo iste in magno est vigore ; ibi receptus militavit Christi tyrocinio ».

25. *Repullulant Lunani schismatis reliquiæ.* — Dum hæc adversus hæreticos fiebant, Pontifex in alios Ecclesiæ hostes veteris schismatis propugnatores, qui Hispaniam inquinare suis erroribus nitebantur, curas intendit : nonnulli enim improbi homines partim e monasteriorum claustris emergentes, partim clericali adscripti militiæ, adeo sibimet præfidebant, ut vani capitis ludibria totius Constantiensis Synodi Œcumenicæ Patrum sapientiæ atque probitati anteferrent, effutirentque Petrum e Luna injustis suffragiis damnatum, nec de gradu dejici potuisse. In quos Martinus [1], edito Diplomate, ubi pluribus Constantiensis decreti æquitatem exposuit, Toletano archiepiscopo et episcopo Calagurritano præcepit, ut in ejusmodi impostores perturbatoresque Ecclesiasticæ pacis animadverterent.

« Martinus, etc. Cum sicut accepimus, nonnulli schismatici in Hispaniarum partibus a via veritatis prorsus aversi, ac ab utero Ecclesiæ penitus alieni, ut trahant alios in errorem, acuant linguas suas contra hujusmodi Synodi decreta, falsas machinas construendo, et satagentes eamdem Ecclesiam in antiquum schisma, Christi favente gratia, ut præmittitur, jam præcisum reducere, eumdem Petrum de Luna papam Christique vicarium et B. Petri fore asserant successorem ». Et infra : « Inquisitionis officium contra hujusmodi schismaticos fraternitati vestræ tenore præsentium Apostolica auctoritate committimus, etc. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem VI id. Septemb. Pontificatus nostri anno VI ». Excitatus [2] etiam est Alfonsus archiepiscopus Cæsaraugustanus ad purgandam schismatica colluvie Aragoniam, amplissimaque decernendi conciliandique illos Ecclesiæ, qui schisma damnassent, potestate est munitus [3].

26. *Jo. Armeniaci comes schismaticus in judicium vocatus.* — Recruduerat [4] idem schisma in Occitania et Aquitania, nonnullique profligatissimi et perditissimi homines eo prorupere, ut castro, cui Turenæ nomen est, occupato, illud Paniscoletam appellarent ducto ex Paniscola, ubi degebat Petrus e Luna, nomine, ex eoque schisma propagare et blasphemas voces in Constantiensem Synodum Œcumenicam mittere non perhorruerint : in quos cum Gerardus Neapolitanus Apostolicæ Sedis nuntius tulisset sententiam, rata illa habita est a Martino ; legatusque [1] est in Gallias alius Gerardus, ut tum in eos, tum in Joannem Armaniaci comitem, schismatis in Aquitania defensorem, qui etiam filium ab schismatico lustrandum baptismo et chrismate Paniscolæ profanato inungendum curaverat, severitatem ex sacrorum canonum præscripto adhiberet. Extat hac de re Pontificium Diploma, cujus potior pars infrascripta est :

27. « Dilecto filio magistro Gerardo de Regino, præposito Albiensi, legum doctori, A. S. N. salutem, etc.

« Nos adversus eumdem Joannem comitem citationem decrevimus personalem, ut infra certi temporis spatium nondum elapsum a prædictis desisteret, et in via veritatis per ipsum alias agnita ambularet, determinationique sacri generalis Constantiensis Concilii adhærere, illamque velut verus obedientiæ filius insequi vellet fideliter, ut tenetur, aut coram nobis percompararet : cumque idem Joannes comes, salutis propriæ æternæ immemor, diabolica fraude deceptus et per varias dicti Petri de Luna et suorum sequacium et fautorum iniquas persuasiones seductus, a præmissis minime desistere velit, sed, quod damnabilius est, prænominatos schismaticos schismatisque et hæresis fautores continue magis ac magis etiam in suo familiari domestico et commensali servitio retinet, ac præfati Petri de Luna versus castrum de Paniscola euntes et redeuntes nuntios, etiam cum eis in divisis participando receptare et honorare non desinit, eumdem Petrum de Luna papam Romanum ac summum Pontificem, in terris Christi vicarium tenendo et appellando, et ut tali sibi ejusque præceptis parendo et obediendo, unum natum ejus ex dilecta in Christo filia nobili muliere Isabelle uxore sua, cum chrismate in Paniscola profanato in fide et obedientia dicti Petri de Luna per dictum schismaticum Joannem Carreris juniorem baptizari faciendo, multaque alia crimina et excessus pejora prioribus mala malis continue accumulandos committere non cessavit, in nostrum et Apostolicæ Sedis ac Romanæ Ecclesiæ vilipendium et contemptum, in suæ evidentissimæ damnationis cumulum, ac scandalum et damnum plurium, prout de præmissis per tuas et eas, quas hic per venerabilem fratrem nostrum Jordanum episcopum Alba-

[1] Lib. IV. p. 144. — [2] Ibid. p. 126. — [3] Ibid. p. 127, 128 et 129. — [4] Ibid. p. 32.

[1] Lib. IV. p. 271.

nensem et bonæ memoriæ Alemannum tit. S. Eusebii presbyterum, dum viveret, S. R. E. cardinales, cum testibus omni exceptione majoribus et aliis legitimis documentis, recipi fecimus informationes, sumus plenarie informati; nos adversus hujusmodi gravissima et perniciosa scandala salubriter providere volentes, cum jam comes ipse et alii prælibati schismatici schismatisque et hæresis fautores in hujusmodi damnato proposito per triennium permanserint; et ultra attendentes quod error, cui non resistitur, approbari videtur, et latum pandit delinquentibus ausum, qui eorum iniquis et præsumptuosis temeritatibus non resistit, ac tantam pertinaciam sine divinæ majestatis offensa gravique Ecclesiæ scandalo et nostræ conscientiæ ulterius tolerare, ipsamque impunitatem, ne sanguis comitis et aliorum prædictorum sic errantium coram districto examine æterni judicis a nobis exquiratur, absque aliquo salubri remedio relinquere non valentes, cum contemplatione charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Navarræ illustris, ac dilectæ in Christo filiæ nobilis mulieris Bonæ de Biturio matris, et dilectorum filiorum nobilium virorum Amedei ducis Sabaudiæ, Bernardi de Amanbaco militis, fratrum dicti comitis, qui nobis super hoc sæpius scripserunt, præmissa ultra quam expediret toleravimus, tibi qui referendarius noster existis, per Apostolica scripta committimus et sub pœna excommunicationis mandamus, quatenus per tuas litteras una cum præsentibus seu earum insertione valvis Ecclesiæ vel Ecclesiarum, de quibus tibi videbitur, aut alias comitem eumdem adhuc semel exhortari et requirere studeas, ut ipse infra quindecim dierum spatium a die affixionis dictarum litterarum computandum, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo et reliquos quinque dies pro tertio et peremptorio termino assignes, cui et nos assignamus præfatos omnes alios et singulos schismaticos schismatisque et hæresis fautores, eidemque faventes et adhærentes in hac parte, de civitatibus, castris, villis, terris, locis, dominiis domoque, officiis, consiliis et obsequiis suis realiter et de facto expellat et expelli omnino faciat, illos ulterius nullatenus receptaturus, nec per se vel alium directe vel indirecte, palam, publice vel occulte defensurus, nec eis aut eorum alicui vel aliquibus auxilium, consilium vel favorem præstiturus: alioquin, lapsis quindecim diebus, interdictum per te, ut præmittitur, appositum et aliquando suspensum, suspensionibus hujusmodi revocatis continuando, civitates, villas, castra, loca et alia quæcumque terras et dominia dicto comiti mediate vel immediate subjecta, cum eorum Ecclesiis, monasteriis et aliis piis locis exemptis et non exemptis in Vasconiæ partibus prædictis et alibi ubicumque sit, a generali interdicto Ecclesiastico supponas, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum X kal. Januarii, Pontificatus nostri anno VI».

28. *Henricus V rex Angliæ moritur, cui succedit Henricus VI.* — In Gallicarum rerum enarrationem incidimus, quæ bellicis motibus ab Henrico V Angliæ rege Carolum Delphinum avito regno spoliare annitente, concussæ erant. Describit Monstreletus [1], ut Meldenses aliique populi bello fessi in Angli ditionem se dediderint, isque vigesima prima Maii die Ordinum regni conventus Parisiis celebrarit, rege Carolo ac regina Isabella tenuem regiæ dignitatis umbram retinentibus [2]. Visum vero est Numini impetum ejus victoriarum frænare, tristeque documentum statuere, quam fallax sit mortalium conditio atque felicitas: qui enim toties a Christi vicario monitus fuerat, ut pacem Gallis daret bellandique peritiam Christo adversus efferos Turcas Evangelii hostes dicaret, ac pia B. Nicolai Albergati internuntii monita tempserat, ex injusti reique Christianæ exitialis belli laboribus morbo lethali contracto, serius ambitionis agnovit ludibria, professus [3] graviter se angi, quod militiam Deo optimo maximo contra Mahometanos non consecrasset; quem Christianæ pietatis specimen in extremo illo vitæ actu Thomas Walsinghamus [4] dedisse narrat.

« Sumptis, inquit, vivifici corporis Dominici et aliis, quæ ad Christianum pertinent, sacramentis, in vera pœnitentia, fide recta, spe certa et charitate perfecta, et bona memoria, huic sæculo et suis valefaciens, animam suam suo reddidit Creatori penultimo die mensis Augusti, postquam regnasset novem annis, quinque mensibus et quatuordecim diebus ». Hæc Walsinghamus qui, descriptis justis funebribus Henrico ex majestate regia persolutis, cum illius corpus in Angliam delatum est, historiæ suæ finem imponit. Walsinghamo consentit Monstreletus [5], ipsumque addit in extremo vitæ actu, dum septem psalmi repetebantur a sacerdotibus, eaque verba legerentur: *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem;* ingemuisse, professumque se in illo impendentis mortis discrimine votum concepisse de expeditione Jerosolymitana conficienda, si in pristinam a Deo sanitatem restitueretur. De pia ejusdem morte Pontificium testimonium inferius visuri sumus. Ferunt ipsum exstinctum [6] ex erysipelate, quod vulgo ignem S. Antonii vocant, sub natibus accenso, qui flammas tamdiu per Gallias circumtulerat. At Juvenalis Ursinus [7] dysenteria occubuisse tradit, ut turpiter suum cruorem effunderet, qui tantum humanum sanguinem, ut suæ ambitioni lenocinaretur, fuderat. Gerendarum rerum peritissimus extitit Henricus humanæ gloriæ cupidus, et in eos, qui ipsius edicta infregissent, acerbissimus.

[1] Monstr. vol. 2. c. 260 et 261. — [2] Cap. 262. — [3] Juv. Urs. in Car. VI. — [4] Walsing. in Henr. V et Polyd. Virg. l. II. — [5] Monstr. vol. 2. c. 262. — [6] Id. c. 265. — [7] Juv. Urs. in Car. VI.

29. *Martini studia pro pace instauranda, et vindicanda libertate Ecclesiastica in Anglia.* — Reliquit sceptra Henrico VI filio nondum bimulo, qui non modo parta in Galliis tueri non potuit, verum Anglicum etiam regnum multis post annis amisit : quem Pontifex [1] præsulibus ac principibus commendavit, ut eum pie educandum curarent, atque integerrime rem administrarent Anglicam : tum hortatus est, ut cum tantus Christianus sanguis ab Anglis Francisque superioribus ætatibus effusus esset, lachrymabili tandem bello absisterent : tum etiam monuit, ut jura Pontificia immunitatemque ordinis Ecclesiastici quam Henricus rex in pristinam dignitatem, uti erat pollicitus, nondum restituerat, in Anglia instaurarent.

« Venerabilibus fratribus episcopis, ac dilectis filiis nobilibus viris, principibus atque militibus, cæterisque de consilio charissimi in Christo filii nostri Henrici regis Angliæ illustris, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Diligebamus filium nostrum celebris memoriæ Henricum regem Angliæ dum vivebat ; multæ enim erant in eo principe magnæ regiæque virtutes, propter quas merebatur amari. Audita igitur illius morte, considerantes quanta apud fideles esset facta jactura præcipue in regno suo, tali rege sublato, et quam charum filium Ecclesia perdidisset, doluimus non pro damno quidem ullo, quod ille susceperit, qui in Domino mortuus est : nam, sicut accepimus, cor ejus excelsum humiliavit, et depositis curis sæculi, animam direxit ad Deum, devote Ecclesiæ sacramenta suscipiens : ex quo credendum est misericordiam Salvatoris illi aperuisse viam vitæ : propterea vos, quibus regni gubernacula sunt commissa, debetis spiritus vestros recreare et universum populum consolari, quia rex vester, qui mortalis erat, de regno caduco ad regni perpetui gloriam est vocatus imperio regis æterni, relinquens vobis imaginem corporis sui infantem ex eo genitum regem vestrum, vestra cura et diligentia nutriendum, et in mandatis Domini et obedientia Ecclesiæ erudiendum : quem et nos in filium accepimus, nostram illi benedictionem et gratiam exhibentes, et rogantes Deum, ut dignetur eum gentibus et populis, ad quorum regimen natus est, incolumem conservare. Vobis autem ipsum tanquam charissimum nostrum et Ecclesiæ filium commendamus, non solum ut dignam curam de ejus nutritione, sed etiam de regni paterni gubernatione suscipiatis, in qua vestram fidem, sapientiam et pietatem sic notam omnibus gentibus faciatis, ut dicant, rege amisso, non defuisse, qui regerent sapienter et juste.

« Verum ad regnum illud hoc in rerum statu salubriter dirigendum nulla res est tantum necessaria, quantum est vestra concordia, qui reipublicæ præsidetis : vobis enim habentibus unam mentem, una voluntate regentibus, nulla accidere calamitas potest. Itaque, ut habeatis inter vos mutuam charitatem, exutis privatis affectibus, utilitatem publicam cogitate, et cum ipsi regi et regno nihil pace utilius, cogitari possit, in illam omnibus votis et studiis incumbatis, præsertim cum regno Franciæ faciendam, cum quo sæpe reges vestri bella gesserunt : quibus aliquando finem facere et in pace quiescere melius est, quam in perpetuum cum strage et exitio tot gentium laborare. Accedit, quod regna ipsa finitima sunt, ut alterum sine altero clade et magno Christianæ reipublicæ detrimento vexari non possit. Quare laudamus et cupimus pro communi salute utriusque regni et communi commodo Christianorum, ut hæc duo potentissima regna, robora et ornamenta Christianitatis, quæ antiqua et nova regum suorum consanguinitate conjuncta sunt, honestis pro utraque parte fœderibus componantur.

« Postremo, quod vobis esse ante omnia curæ debet, non est de jure Romanæ Ecclesiæ negligendum, et de abolitione illius asserti statuti, per quod in regno Angliæ libertas Ecclesiastica longo tempore oppressa est : nam præfatus rex defunctus spem optimam nobis dabat, quod quamprimum reversus esset in Angliam, parliamentum ad hoc necessarium celebraret, et pro restitutione juris præfatæ Ecclesiæ et Ecclesiasticæ libertatis effectualiter provideret : quapropter eo vivo non dubitabamus quod ea, quæ verbo promiserat, realiter adimpleret ; præsertim cum essent talia, a quibus nulla bene instituta mens, nullum sanum consilium dissentire posset.

« Vos vero multo magis voluntatem ejus honestam sequi debetis, ut executio sancti operis per vos facta regni et regalium honori cedat, et proficiat animæ suæ saluti, et nos ac præfatam Ecclesiam erga novum regem et regnum, ac vestrum quemlibet obligetis, qui pro benignitate nostra recepturi sumus, quod est debitum, pro beneficio singulari.

« Considerate præterea quam enormis difformitas in corpore unitæ Ecclesiæ videatur continuata usurpatio juris Ecclesiæ et oppressio Ecclesiasticæ libertatis, quæ tolerabantur in schismate, præterea quod non recto rerum examini nec liberæ justitiæ locus erat. Nunc vero, cum per Dei misericordiam sub nostro Pontificatu omnia Catholica regna, provinciæ nationesque cum obedientia plena conveniant, quid est, quod videamus regnum Angliæ a cæteris fidelibus in plenitudine sinceræ obedientiæ discrepare ? Hanc maculam, profecto universalem Ecclesiam deformantem, non possemus sine nostra gravi ignominia tolerare. Propterea vos rogamus, requirimus et hortamur, ut in resti-

[1] Lib. brev. p. 78. et in alio Ms. p. 2 et 117.

tuendo jus suum et libertatem Romanæ Ecclesiæ curam præcipuam capiatis: nam rem Deo acceptam facietis, honorificam regno et vobis, cujus prosecutionem eo studiosius debetis amplecti, quo clare perspicitis rem Ecclesiæ justissimam atque sanctam post multorum regum sapientiam incunabulis regis innocentis singulari Dei gratia reservatam fuisse ».

30. *Sabaudiæ dux ad concordiam urgendam sollicitatus inter Gallos et Anglos, addito legato Apostolico.* — Dederat jam ante Pontifex, post allegatos plures in Gallias nuntios Apostolicos, negotium Amedeo duci Sabaudiæ, ut pacem Anglos inter et Gallos conciliaret, quam cum, sublato rege Henrico, facilius redintegrandam putaret, illum iterum rogavit [1], ut una cum Nicolao Albergato episcopo Bononiensi ea de causa jam ante ad utrumque regem misso, priores curas strenue in id intenderet.

« Dilecto filio nobili viro Amedeo duci Sabaudiæ, salutem, etc.

« Quamvis non dubitemus generositatem tuam summis desideriis exoptare compositionem et pacem Franciæ atque Angliæ principum et regnorum, et pro ea pie et sollicite laborasse et indefessis studiis laborare ; tamen, quia hujusmodi pacis desiderium super omnia insidet cordi nostro, cum nulla res in universa Christianitate sanctior et utilior fieri possit, nobilitati tuæ ad hoc dignum opus intentæ libenter preces et hortationes nostras adjicimus ; præsertim cum partibus diuturni belli labore et tædio affectis, et secuta morte regis Angliæ, nobis major spes et opportunitas consequendi optatam pacem oblata esse videatur. Instandum est igitur, fili dilecte, nec tanta occasio dimittenda : nam speramus in Domino, qui omnibus rebus tempora modosque constituit, quod studia tua, quæ dudum circa tractatum hujusmodi adhibuisti, et operationes venerabilis fratris nostri Nicolai episcopi Bononiensis, quem ad eos principes hac de causa transmisimus, nunc parient illum fructum, quem diu tanto desiderio petebamus. Dat. Romæ ».

31. Ad promovenda feliciori successu de pace consilia, Martinus Amedeo duci legatum cardinalem adjungendum censuit, nimirum Ludovicum episcopum Portuensem, dato ad ipsum Diplomate [2], ex quo hæc decerpsi :

« Martinus, etc. Te tanquam pacis angelum de fratrum nostrorum consilio ad tractandam et concludendam pacem inter præfatos reges, regna et principes (scilicet Galliæ et Angliæ) et ad reconciliandam in seipsam domum Franciæ, Apostolicæ Sedis legatum providimus destinandum, ut cum ipsis principibus tractes, firmes et concludas, pacifici regis regnum de supero cardine divinitus inspirante clementia, ipsorum tamen principum dissidentium, vel procuratorum aut deputatorum ab illis speciale mandatum habentium accedente consensu, omnia et singula, quæ ad tractatum et conclusionem seu inductionem treuguarum, sufferentiarum aut induciarum temporalium sive concordiæ atque pacis perpetuarum inter reges, regna et ipsos principes dissidentes firmandarum communiter prospexeris profutura, sub illis modis, capitulis, pactis, conditionibus atque formis, in quibus partes ipsæ aut deputati ab eis concordabunt, etc. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem VII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno VI ».

32. Graviter tulit Amedeus Sabaudiæ comes missum a Pontifice legatum cardinalem, a quo navatæ a se operæ in pace componenda gloriam sibi præripiendam interpretabatur : quem Martinus delinivit his litteris [1], id se non de ejus dignitate detrahendi, sed juvandi ipsius conatus causa decrevisse affirmans :

« Amedeo duci Sabaudiæ.

« Ex ferventi desiderio cordis nostri sæpe per litteras nostras et nuntios nobilitatem tuam fuimus hortati ad pacem regni Franciæ procurandam, sperantes hoc sanctum opus melius per interpositionem tuam, quam per quemcumque alium fieri posse, propterea quod te habere optimam in eo negotio voluntatem, et auctoritatis in te plurimum, cum utriusque partis confidentia videbamus : et sic te hortamur et charitative requirimus et rogamus, ut usque ad perfectam rei conclusionem, Deo duce, prosequaris. Nec mireris, aut etiam perturberis, quod hoc tractatu pacis in manibus tuis pendente nos venerabilem fratrem nostrum Ludovicum episcopum Portuensem S. R. E. cardinalem ad eamdem prosecutionem nostro et ejusdem Ecclesiæ nomine cum plenæ legationis officio duxerimus deputandum : quod certe non fecimus, ut progressum tuum in tanta materia impediremus, sed potius adjuncto novo adminiculo juvaremus ; nec propter hoc te honore debito privare voluimus et laborum tuorum fructu ; virtus enim tua post condignam retributionem Dei certe consistit apud homines pervulgata et in propria recte factorum conscientia. Hunc vero fructum tuæ laudis et famæ quis tam esset ingratus aut inscius, ut tibi conaretur eripere, cum nulla in terris regio sit tam longinqua, tam abdita, in quam tanti belli fama non pervenerit, ubi tua diuturna sollicitudo et sancta pacis procuratio non sit nota atque vulgata ? Itaque, fili dilecte, hanc gloriam, hunc honorem tibi deberi merito putamus semperque putavimus : sed cum animus noster diu hujus desiderio pacis arderet, nonnulli qui eadem pacis cupiditate moveban-

[1] Bonavent. Cavall. in Vit. B. Nic. Alberg. — [2] Lib. IV. Ep. cur. p. 138. et l. brev. p. 64.

[1] Lib. lit. brev. p. 55. et in alio lit. brev. p. 94.

tur, nobis facile persuaserunt, ut pacem hanc adjuncto Ecclesiastico quæreremus; cujus etiam auctoritate tu præcipuus auctor pacis ad rem perficiendam uti posses, etc. Dat. Romæ ».

33. *Carolus VII, rex Galliæ legitimus a Martino habitus, datis ad eum litteris.* — Inter ea pacis colloquia Carolus Francorum rex senio et gravis alienatæ mentis vitio laborans, e vivis sublatus est vigesima secunda Octobris die [1] : cujus regnum Henricus VI [2] ex filia nepos et Carolus [3] filius, ob Philippi Burgundi vim terroremque hæreditate antea iniquo decreto dejectus, inter se armis partiti sunt [4]; nam dux Bethfordiæ, cui Gallici regni administratio demandata fuerat, bellum urgebat, ac post Henrici V mortem aliquas urbes receperat [5] : Delphinus vero Pictavii regium insigne accepit [6] atque in ipso regni limine maximum vitæ discrimen Rupellæ adiit, ut pene ædificii labentis ruina elideretur : quem Pontifex justum Galliæ regem agnovit, eoque ornavit nomine in litteris susceptumque ex paterna morte illius dolorem permulsit : tum ad pacem in Gallia tot bellis attrita redintegrandam atque sanciendum cum Anglo fœdus, denique ad regias consectandas virtutes, et ad Ecclesiastici ordinis tuendam dignitatem est adhortatus.

« Charissimo in Christo filio Carolo Francorum regi illustri, salutem etc.

« Non dolere et pias lacrymas continere charitas nostra non potuit, cum nobis nuntiata mors fuit celebris et præclaræ memoriæ charissimi in Christo filii nostri Caroli Francorum regis illustris genitoris tui : simul enim animum subiit regiæ domus et sanguinis et suæ pristinæ fortunæ memoria, et consideratio infirmitatis suæ laborumque præsentium, quæ nos et te et cæteros qui eum amabant, facere promptiores debet ad laudandum Deum, qui si etiam illum rebus secundissimis de regno tranquillo et saniore corpore vocavisset, esset a nobis de omni sua voluntate laudandus ; præsertim cum illi Christianissimo regi plurimum boni, mali nihil accederet, qui ad regnum æternum vocatus est imperio Regis æterni. Suscipiamus igitur consolationem in Domino, et misericordiam ejus humiliter implorare pro defuncti regis anima non cessemus. Verum, fili charissime, quoniam tu debitor es non minoris pietatis in patriam quam in patrem, rogamus excellentiam tuam, ut omnes curas et cogitationes tuas convertas ad populi tui quietem et patriæ tuæ salutem, quam non minus debes amare quam patrem, quam filios, quam teipsum : et cum te regem esse cogitaris, necesse est, si recte consideras, fatearis te publicum patriæ patrem esse oportere : quod paternæ charitatis officium cum gentibus et nationibus, quæ in tuo regno continentur, præstare tenearis : in omni statu omnique fortuna, nunc maxime diuturno bello fatigatæ et tantis afflictæ calamitatibus, humanitatem et sapientiam tuam requirunt, et eas aliquando a tantis laboribus in optata pace, nihil optabilius dari potest, pro qua velis exstinguere iram et odia, et injuriarum omnium oblivisci illasque omnino tua benignitate remittere. Nec te commutatio rerum, aut aliqua nova felicitas a consilio pacis avertat, nec tibi blandiantur homines aut gloriæ tuæ tribuas, quæ Dominus solus fecit, in cujus manu corda sunt regum, et aufert spiritum principum quando vult : vana siquidem et infirma sunt humana consilia, nisi Dominus illa direxerit, qui rebus omnibus tempora modosque constituit. Cum igitur ab eo acceperis id quod habes, ipsi referendæ devotæ et humiles gratiæ sunt et in cunctis tuis actionibus ejus auxilium implorandum : qui profecto, si per suas semitas ambulabis, tuis rectis et honestis desideriis prosperos cursus dabit.

« Initia igitur regni tui illi commendes, et secundum ejus legem et mandata disponas : et tu cum regio diademate fueris ornatus tibi persuadeas, quod alia quædam sunt pretiosiora regum ornamenta quam diadema vel purpura, fides scilicet, humanitas et justitia, et super omnia timor Dei et veneratio Ecclesiæ suæ, sine quibus regium quidem nomen usurpari potest, verus autem et justus rex esse non potest. Quare, fili charissime, te obsecramus, ut Deum timeas et sanctam ejus Ecclesiam venereris, nec patiaris opprimi in regno tuo Ecclesiasticam libertatem, quæ semper a charissimis regibus progenitoribus tuis summa cura et diligentia sunt defensa : nos enim pro honore tuo et pro quiete et pace regni tui nostra semper studia interponemus, quo nihil per nos accomodatius fieri potest ad conservandam et amplificandam dignitatem tuam, etc. Datum Romæ ».

Præerat [1] Gallicis rebus Henrici VI nomine Joannes dux Bethfordiæ una cum Philippo Burgundo, Anglicis vero Humfredus Lecestriæ comes : cumque ad Ligerim Angli dominatum protulissent, negabant cedere amplissima possessione Carolo regi ; atque ita in plures annos extractum bellum, donec ruentibus in præceps Anglorum rebus, ex præteritis victoriis ob Pontificia spreta monita non alios retulerunt fructus quam partorum jacturam, innumerasque strages, consumptis ferro morboque præcipuis etiam ducibus, qui vitam ac labores bellicos longe majori gloria et utilitate pro Christi fide contra Turcas consumpsissent.

34. *Contentio pro regno Neapolitano inter reges Siciliæ et Aragoniæ.* — Certabant eodem tempore de Neapolitano regno duo alii Christiani

[1] Juv. Urs. in Car. VI. Monstr. vol. 1. c. 267. — [2] Walsing. in hist. Angl. hoc anno sub fin. — [3] Monstr. vol. 1. c. 261. Paul. Æmil. in Car. VII et alii. — [4] Lib. ult. brev. p. 22. et in alio brev. p. 4 et 79. — [5] Monstr. vol. 1. c. 263. — [6] Id. vol. 2. c. 2, 3.

[1] Polyd. Virg. l. XXIII. Paul. Æmil. in Car. VII.

reges magno cum religionis detrimento Ludovicus Siciliæ et Alphonsus Aragoniæ ; quod bellum, ut vidimus, Joanna II, ejecto viro Jacobo, accenderat : ejus vero exstinguendi cupidissimus Pontifex, ad quem supremum Siciliæ spectabat imperium, cum jam ante Ludovicum S. Adriani et Petrum S. Angeli diaconos cardinales misisset, ac post pactas ipsorum opera inducias novis bellis citerior Sicilia flagraret, iterum Jacobum archiepiscopum cum summa decernendi potestate illuc legavit, [1] ut exortum incendium compesceret, nec tamen Ludovici et Petri cardinalium legatorum auctoritati detrahi pronuntiavit. Missusque [2] est idem nuntius interjectis duobus mensibus in Gallias, de quo publicæ fidei litteræ III kal. Aprilis consignatæ exstant.

35. Secutæ vero fuere in Neapolitano regno magnæ rerum conversiones, ac Ludovici Siciliæ regis res pronæ ruere ; aversa [3] enim a legatis cardinalibus Joannæ restituta est, et Franciscus [4] Sfortia etiam ab eodem Ludovico ad Joannam Alfonsumque descivit. Ludovicus autem rex nudatus præsidiis exhaustusque ærario ad Martinum se contulit, a quo exceptus perhumaniter, qui cum Roma ad aliam ditionis Ecclesiasticæ urbem divertere vellet, VIII id. Julii publicæ fidei syngrapha [5] illi data est, qua jussi provinciarum Pontificiarum præsides Ludovicum, ut ait, Jerusalem et Siciliæ regem meritis honoribus afficere. Cum vero Martinus Roma Tibur ferventi Æstate se recepisset, eoque etiam Ludovicus ipsum convenisset, Tibure jam disgressuro pridie kal. Aug. alia eo argumento syngrapha [6] tradita. Inter hæc Joanna et Alfonsus rex Aragonum belli molem in Ludovici studiosos convertere, quos non armis modo frangere, verum magna clementiæ ostentatione ac suas partes allicere nitebatur Aragonius, eosque in sua verba per jusjurandum adigebat [7] ; quamobrem gravia illum inter et Joannam dissensionum semina pullularunt, cum præter fas Neapolitani regni imperium sibi arrogaret.

Nec turbarum expers erat ditio Ecclesiastica : ad quas sedandas imperatæ antea inter agri Romani et patrimonii B. Petri proceres extractæ [8] ad annum induciæ : cum Ludovicus Alidosius Imolensi toparchia X kal. Februarii donatus est. [9]

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 307. — [2] Ibid. p. 50. — [3] Sur. l. III. Annal. c. 15. — [4] Collen. hist. Neap. l. V. Jum. l. V. c. 3 et alii. — [5] Lib. IV. Ep. cur. p. 176. — [6] Ibid. p. 83. — [7] Summont. IV. c. 3. — [8] Lib. IV. p. 24. — [9] Lib. III. p. 319.

36. *Edita a Martino pro Judæis sanctio.* — Hoc anno Martinus ad Judæorum gentem ab iniquorum injuriis vindicandam sanctionem [1] edidit, cum ex Judaica gente fluxerit Christiana religio, et ipsa ad confirmanda sacra oracula divina utatur, providentia, tum ejusdem reliquiæ Evangelica tandem luce collustrandæ sint.

« Martinus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem, et Apostolicam benedictionem.

« Considerantes quod religioni convenit Christianæ Judæis eo libentius contra persecutores et molestatores ipsorum opportunum præstare subsidium, quo specialius sunt in testimonium Catholicæ fidei reservati, eorum testante propheta : *Tandem reliquiæ salvæ fient ;* quæcumque per prædicatores contra ipsos Judæos, ne cum Christianis conversari debeant, vel e contra dicta sunt, ac excommunicationis sententiam nullius firmitatis existere cernentes, universitati vestræ, et præsertim locorum ordinariis et superioribus Ordinum Prædicatorum districtius inhibemus, ne de cætero talia vel similia contra Judæos utriusque sexus ubilibet constitutos in eorum diœcesibus, civitatibus, terris et locis, per quosvis prædicatores religiosos vel sæculares, cujuscumque status, gradus, ordinis, religionis vel conditionis existant, populis prædicare permittant ; volentes quod quilibet Christianus Judæos ipsos humana mansuetudine prosequatur, nec eis in personis, rebus aut bonis suis inferat injuriam, molestiam vel offensam ; sed sicut permissum est eis cum Christianis vicissim conversari liceat, etiam mutua commoda alterutrum suscipere. Quibus etiam Judæis de speciali gratia indulgemus, ut omnibus et singulis privilegiis et gratiis, libertatibus et indultis quacumque auctoritate, et per quoscumque sub quacumque verborum forma concessis et in posterum concedendis, quæ eis volumus debere ab omnibus inviolabiliter observari, licere uti valeant et etiam gaudere, etc. » Et infra : « Illos autem Judæos duntaxat hujusmodi protectionis præsidio volumus communiri, qui nihil machinari præsumpserint in subversionem fidei memoratæ, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum X kalendas Martii, Pontificatus nostri anno V ». Abusi sunt Apostolica benignitate, atque ideo privilegia ipsis concessa, ex quibus insolescerent, ab Eugenio rescissa visuri sumus.

[1] Ext. apud Eug. IV. l. XII. p. 158.

MARTINI V ANNUS 6. — CHRISTI 1423.

1. *Ticinense Concilium, et de eo Martini litteræ ad episcopos et Sorbonicos.* — Inchoata est decreto Concilii Constantiensis[1], anno post Christum natum millesimo quadringentesimo vigesimo tertio, Indictione prima, Synodus Ticinensis (1) ad mores cleri et aliorum fidelium componendos sentesque hæresum evellendas ; qua de re Martinus [2] ad Othonem archiepiscopum Trevirensem hæc scripsit :

« Martinus, etc. Quod fieri potest spectaculum gloriosius super terra magisque dignum Deo, quam si in una mundi parte armati fideles contra hæreticos dimicare pro fide Catholica, in altera mithrati partes Ecclesiastici pro reformatione Ecclesiæ decreta justa sancire conspiciantur? Ad hoc enim, Deo duce, dare operam intendimus. Et si forte civitas Papiensis per sacrum Constantiense Concilium pro loco hujus futuri Concilii deputata aliquo casu, quem Deus avertat, impediretur, non propterea a tam sancto opere desistemus : nam in eadem regione aliæ urbes idoneæ sunt ad hoc Concilium celebrandum quarum aliquam, ut speramus, Deus nobis per suam misericordiam liberam conservabit. Præterea fraternitatem tuam hortamur, ut sicut alias tibi et cæteris metropolitanis Germaniæ scripsimus, quæ tibi ad honorem Dei, reformationem status Ecclesiastici, exterminationem hæreticorum, ac pacem quietam provinciæ, quæ videantur esse in hoc generali Concilio proponenda et statuenda, una cum suffraganeis tuis discutias et disponas. Dat. etc. » Adhibuisse Othonem pastorale studium in cleri excolendis moribus vitiisque insectandis, eamque ob causam maximos labores exantlasse Trevirensium archiepiscoporum gesta testantur[1].

2. Data eadem mandata fuere Conrado Moguntino cæterisque archiepiscopis Germaniæ, ad quos hæ missæ litteræ[2] :

« Venerabili fratri Conrado archiepiscopo Moguntino salutem et Apostolicam benedictionem.

« Sicut omnipotens Deus de throno ineffabilis majestatis per ministeria creaturarum sua-

[1] Conc. Const. sess. 44. — [2] Lib. ult. brev. p. 71. et in al. lib. brev. p. 13.

[1] Cratepol. in Annal. archiep. Treviren. in Othone. — [2] Lib. brev. et in Annal. lib. brev. p. 122.

(1) De Synodo, quæ hoc anno Ticini primum celebrari cæpta est, pauca adnotanda supersunt, cum raris adeo Patribus constiterit, ut ignorem, an tertia alia ultra primam et secundam sessio celebrata sit. Profecto si pluries coivisse Patres admiserimus, nihil tamen majoris momenti statuisse videntur quam translationem Concilii Senas, quæ die XXII Junii decreta statim executioni mandata fuit.

Senas igitur se Patres transtulerunt ubi celebrari Concilium cœpit. De mense et die, qua primo convenerunt Patres, inter scriptores non convenit. Anonymus coævus quem in Codice Victorino consuluit Spondanus ad hunc annum num. 3 indictum fuisse Patribus ad diem kalendarum Novembris legitur. Malavolta in historia vernacula Senensi par. 3, lib. I, diem XXII Augusti assignat. Non dubito quin bono huic viro optima patriæ suæ Documenta præ oculis fuerint, sed cum ea præter morem suum oscitantius legisset, diem XI kal. Augusti perinde accepit ac si XI kalend. *Septembris* signaret. Reipsa enim Franciscus Thomasius Senensis coævus auctor in continuatione ad historiam Senensem Joannis propatrui sui ; quam utraque historiam legas Rer. Italic. to. XX, affirmat solemne sacrum de Spiritu sancto, unde Concilia pro veteri more exordiebantur, in principe Senensi Basilica celebratum fuisse die XI kal. sextiles, idest, die XXII Julii. Addit tanta frequentia Patres eo confluxisse, ut laborandum a civibus fuerit, ne annona deesset. Verum subortis in Concilio turbis arte Alphonsi Aragoniæ regis, qui pro Benedicto restituendo clandestina consilia agitabat, Coloniensi archiepiscopo intimasse Pontificem ut Concilium dissolveret. Ne id mandaretur executioni anditebantur Senenses, quorum metu factum est ut decretum illud de translatione Concilii Basileam, quod in editis Concilii Actis ex sessione I Concilii Basileensis recitatur, eodem quidem die XIX Februarii quam ibidem signatum est ederetur, sed clam et in loco ab eo quo cœtus agebantur diverso. Sequenti vero die ab eo decreto publicando prout Patres destinaverant vetantibus Senensibus abstentum est. Demum succedente luce receptis a Martino litteris de Concilii dimissione parendum fuit, atque ita remotis portarum custodibus quos Senenses opposuerant, ne quis ex Patribus recederet, libera abscedendi facultas omnibus permissa ; « et sic », concludit auctor, « præsules multi et ipsi etiam præsides fere taciti dicessere. Hispani tamen multi Gallique ac Itali nonnulli prosequendi Concilii cupidi, in civitate remansere, seque Petrum Luna (nondum ergo obierat) ex Hispania evocaturos minitabantur ; quod quidem veritus Martinus Malatestam Pisauri dominum oratorem suum multis cum militibus Senas misit qui supremum pluries magistratum adiens rem Concilii auferre postulavit. At magistratus cum in Pontificis voluntatem inclinaret, in senatu tamen id obtinere nequaquam poterant. Quamobrem auctoritate propria apparatum omnem et ornatum sustulit ; quo facto, cuncti fere, maxima tamen civium parte invita, discessere ». Ita ergo in Senensi hoc Concilio prælusum est iis quæ postea ab iisdem fere Patribus ingenti Ecclesiæ scandalo in Basileensi Concilio commissa sunt.

MANSI.

rum universum conservat regit et temperat, ita nos, qui ejus vice in Apostolatus culmine constituti, licet immeriti, Christiano generi præsidemus; quantum possibile nobis est et ab ipso conceditur, per suas semitas ambulantes, æquum ducimus officiis, consiliis et procurationibus aliorum a nobis dependentium prælatorum universalem Ecclesiam gubernare. Cum itaque super omnia ad reformandum statum Ecclesiasticum, qui hoc tempore indigere videtur, abundante nequitia et frigescente hominum charitate, suscitatis inter fideles bellis atque discordiis, et invalescente hæretica pravitate, animam intendamus; et cum liquido nobis appareat ex provincialibus Conciliis rite et mature celebratis magnam illuminationem et commoditatem afferi ad corpus universalis Ecclesiæ in generali Concilio confirmandum, fraternitati tuæ, quam fide ferventem et in agendis circonspectam esse non dubitamus, per Apostolica scripta suademus, committimus et mandamus, ut quam cito tibi commoditas affuerit, in idoneo tuæ diœcesis loco instituas tuum provinciale Concilium, ad illud, ut moris est, solemniter convocatis suffraganeis tuis et prælatis aliis, cæterisque personis ad præfatum Concilium requirendis; in quo quidem pro tua sapientia et proponi, statui et ordinari studeas, quæ ad laudem et honorem Dei, et ad conservationem et augmentum religionis et fidei Christianæ, reformationem cleri in moribus et in vita, salutem populi, pacem quietemve provinciæ cognoveris pertinere; nec minus consideres pro tua discretione, et in eodem provinciali Concilio considerari facias et videri, quæ per nos fieri oporteat et disponi in Concilio generali, quod Deo auctore, sumus habituri.

« Volumus autem, ut quæcumque statuta et ordinata et provisa et præmeditata fuerint nobis quam citius per tuas litteras facias manifesta, ut si qua ex illis fuerint, quæ Sedis Apostolicæ præsidio et auctoritate indigeant, eadem nostro et præfatæ Sedis munimine roborentur, et alia proponenda ad illuminationem generalis Concilii ante mature possint discuti et ponderari, ut quod ante omnia cupimus pro salute fidelium animarum, pro quieto statu reipublicæ Christianæ, pro reformatione Ecclesiæ in hoc Concilio futuro generali salubriter provideatur: Dat. Romæ apud S. Petrum ». Celebratum fuisse a Conrado Moguntino antistite hoc anno provincialem synodum atque in ea plures sanctiones ad disciplinam Ecclesiasticam instaurandam, moresque solutiores emendandos, refert Nicolaus Serarius [1], cujus Acta edita etiam fuisse addit.

Habita quoque est synodus [2] a Theodorico Coloniæ archiepiscopo, in qua nonnulla ad cleri mores expoliendos, pluraque ad hæreses Joannis Wicletti ac Joannis Hus abolendas sancita. Ad confundendam etiam Bohemorum novatorum impietatem, quæ Christi Domini ac B. Virginis imagines diffringebat, constitutum est, ut Virginis plangentis dolores Christi e cruce pendentis dum humanum genus suo cruore redemit, memoria feria sexta recurrentis a Paschate tertiæ hebdomadæ recoleretur: tum ut fideles ad piam illam celebritatem allicerentur, iis qui solemnibus sacris afforent quadraginta dierum indulgentiæ propositæ, precesque indictæ, ut Deus clementiæ suæ luce Bohemos errorum tenebris involutos collustraret; nec revocandum est in dubium reliquos archiepiscopos suo muneri non defuisse.

Decreverant ad Martinum Pontificem Sorbonicæ Academiæ theologi solemnes oratores adjectis litteris, quibus ipsum cohortabantur, ut Concilium Ticini indictum celebrandum curaret ad religionis splendorem pristinæ dignitati restituendum: quos Martinus [1] de eximio in Romanam Ecclesiam studio commendavit, fecitque certiores vel Ticini Concilium celebratum iri, vel si casus aliquis in ea urbe celebrari illud non permitteret, in alium locum opportuniorem translatum iri.

« Ad studium Parisiense.

« Litteras vestras plenas filialis devotionis et fidei libenter legimus, et oratores vestros libenter audivimus, nos eadem fere sententia facunde et prudenter hortantes ad celebrationem Concilii generalis: quibus licet per nos fuerit viva voce satis copiose responsum, tamen quia nos delectamur vobiscum loqui in ista materia, quos non dubitamus zelo conservandæ fidei Catholicæ et Ecclesiasticæ dignitatis commoveri, sinceritatem cordis vestri per has litteras ad pleniorem cognitionem patefacere et aperire voluimus. Non est, filii dilecti, dubitandum quin plurimum profutura sit, sicut scribitis Christianæ reipublicæ hæc sacra Synodus, Deo auctore, de proximo celebranda, per sanctam superiorem Constantiensem Synodum instituta ad ordinandam reformationem status Ecclesiastici, et ad periculosas hæreses exstirpandas; et propterea nemo debet de voluntate nostra circa hujus celebrationem generalis Concilii dubitare. Et, si civitas Papiensis ad hoc per ipsam Constantiensem Synodum deputata casu aliquo impediretur, quem avertat Deus, non propterea ab hoc necessario et sancto opere desistemus; nam speramus quod Deus per misericordiam suam aliquam ex propinquis civitatibus nobis ab omni impedimento liberam conservabit. Denique existimate nec Concilio idoneum locum, nec nobis sincerum animum ad ea, quæ erunt recta et justa, defuturum. Vos vero, filii dilecti, quæcumque in eodem Concilio ad honorem Dei, reformationem Eccle-

[1] Serar. l. v. Mogunt. rer. in Conrad. l.l. — [2] Ext. Acta synod. Coloniæ.

[1] Lib. ult. brev. p. 22.

‑iæ, exstirpationem hæresum et ad pacem ac salutem populi Christiani proponenda et statuenda videantur, mature, distincte et salubriter providete. Nota nobis est vestra erga Romanam Ecclesiam fidelitas atque devotio, quæ semper vestros sensus crevit atque excitavit ad conservandum atque honorandum caput, unde pendet salus et conservatio Ecclesiasticæ monarchiæ, etiam contra inflammata multorum (vota) amplitudinem suam ex rerum pertubatione quærentium ; nec nunc tam in honesto proposito spiritus vestros tepuisse putamus, quos velitis excitare ad utiles atque sanctas cogitationes pro fide Catholica, pro dignitate Ecclesiæ, pro libertate Ecclesiastica conservanda ; hæ siquidem curæ dignæ sunt vobis et omnibus, qui Christianam rempublicam salvam volunt, etc. Datum Romæ ».

3. *Internuntii a Martino missi ad Ticinense Concilium, quod lue grassante transfertur Senas.* — Accedente peragendi Concilii tempore, futuros in eo præsides creavit [1] Pontifex Donatum archiepiscopum Cretensem, Jacobum episcopum Spoletanum, Petrum abbatem Rosatium Ordinis Benedictini Aquileiensis diœcesis, ac Leonardum Ordinis Prædicatorum magistrum, quos amplissima decernendi in Concilio, transferendi illius in aliam Italiæ urbem, si id tempus et necessitas flagitasset, atque indicendi ad septennium proxime recurrens alterius, designandæque urbis potestatem fecit [2] :

« Martinus, etc. Discretioni vestræ, ubi legitima causa subsistat, ipsum Concilium de civitate prædicta ad quamcumque civitatem aliam ejusdem nationis ad hoc liberam, habilem et sufficientem, de qua vobis videbitur, auctoritate nostra transferendi illudque prorogandi, mutandi et dissolvendi, ipsumque Concilium in hujusmodi alia civitate, ad quam id forsan transferri et mutari contigerit, continuandi, tenendi et celebrandi, et ad illud prælatos et alios evocandi, eique nomine et auctoritate prædictis præsidendi, et in eo quæcumque decreta, eodem approbante Concilio, ordinandi, statuendi et decernendi, illaque in publicis sessionibus juxta morem solemniter publicandi et approbandi ; et nihilominus ante dissolutionem præsentis Concilii locum pro alio futuro Concilio inde ad septennium celebrando juxta deliberationem et ordinationem prædictas, etiam ante mensem ubi rationabilis causa esset, ne aliquo modo hujusmodi loci deputatio differatur, nominandi, deputandi et assignandi et alia in præmissis omnibus agendi, disponendi, statuendi et exsequendi, ac concludendi, quæ pro statu honoreque nostris et Romanæ Ecclesiæ, ac tranquillitate et pace reipublicæ Christianæ noveritis profutura ; plenam et liberam de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VIII kal. Martii, Pontificatus nostri anno VI ».

Jam Synodum Ticini inchoaverant Patres, cum lue in ea urbe grassari incipiente discedere compulsi sunt, Senasque ad illud instaurandam designarunt, quorum sanctionem confirmavit Pontifex [1] ac Ludovico episcopo Magalonensi proquæstori præcepit, ut cum Senensium oratoribus Carolo Auguelino, Checco Bartholomæi Petrucio et Christophoro Andreæ de excipiendis Patribus et tuenda libertate Concilii, ad quod una cum cardinalium senatu se conferre meditabatur, pacisceretur, et pacta conventaque confirmavit, ut ait [2] : « Super ordinatione et celebratione Concilii generalis in civitate Senarum, et accessu nostro necnon venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium et Romanæ curiæ et aliorum venientium ad Concilium et civitatem prædictam. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem id. Augusti, Pontificatus nostri anno VI ».

4. De hac translatione meminere scriptores [3], extantque Apostolicæ litteræ ea de re ad Conradum [4] archiepiscopum Moguntinum et Theodoricum [5] Coloniensem datæ, in quibus Papiensem Synodum ob pestilentiam dissolutam fuisse ait, tum etiam ad Alfonsum regem Aragonum, quibus eum rogat, ut regnorum suorum præsules urgeat, ut Senas veniant : « Quia, inquit [6], ex justa causa translatio Concilii generalis de civitate Papiensi ad civitatem Senensem per ipsum Concilium est decreta et approbata per nos, excellentiam tuam rogamus, ut operam facias, quod prælati de regnis tuis veniant ad reformandum cum cæteris statum Ecclesiasticum et libertatem Ecclesiæ conservandam ». Sollicitatos pariter alios reges, ut ad Christianam rem in suum splendorem revocandam præsules Senas mitterent, perspicuum videtur : quid vero post hæc Alfonsus rex egerit, suo loco enarrabitur [7] : nunc de Pontificiis studiis antequam Synodus cogeretur, adhibitis ad schismatis veteris propagatas reliquias exscindendas dicemus.

5. *Sanctiones adversus schismaticos.* — Decretus jam ante fuerat internuntius Gerardus præpositus Albiensis, ut legum Ecclesiasticarum severitatem adhiberet in nonnullos impostores, qui religioso in Occitania et Aquitania aut clericali insigni decori scelus variis hypocriseos involucris obvelabant, vocesque blasphemas fundebant in Constantiensem Synodum, ac Patres universi orbis Christiani Petrum e Luna sen-

[1] Lib. v. Ep. cur. p. 11. Coutelor. ex brevib. Mart. V. Sabellic. ennead. 10. l. I. — [2] Ext. ejus lit. in Actis Concil. Basile.

[1] Lib. brev. ult. p. 37. — [2] Lib. IV. Ep. cur. p. 244. — [3] Malavol. p. 3. l. I. ad fin. Lud. Cavitel. in Annal. Crem. hoc anno. Acta Synod. Senen. — [4] Lib. ult. brev. p. 57. — [5] Ibid. p. 80. — [6] Ibid. p. 37. — [7] Lib. XX. c. 44.

tentia iniqua damnasse effutiebant. Ille igitur Apostolica secutus imperia, rite explorata veritate, judiciaria sententia hæresis et schismatis flagitio devinctos renuntiavit. De quibus factus certior Pontifex, cunctos præsules, reges cæterosque principes atque alios Catholicos dignitate conspicuos adversus impios homines incitavit [1].

6. « Martinus, etc. Universitatem vestram, regias præsertim celsitudines, ducumque, comitum et principum aliorum nobilitates, ac cæterorum devotiones requirimus et hortamur attente ac per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, cujus res agitur, obsecramus in Domino, Ecclesiasticis vero personis ac subditis nostris aliis quibuscumque, in virtute sanctæ obedientiæ, et sub excommunicationis ac aliis pœnis juris præcipimus et mandamus, quatenus si, et quando, ac quoties pro parte præfati nuntii (nimirum Gerardi, de quo paulo ante memoravi) fueritis requisiti; adversus præfatos schismaticos, ac schismatis et hæresis nutritores, fautores ac sustentatores, et eorum quemlibet, eis modis et formis quibus expediens fuerit, etiam per viam facti insurgatis ac procedatis, et alias in cunctis, quæ præfatus nuntius duxerit requirendum, eidem auxiliis, consiliis et favoribus opportunis assistendo pareatis, obediatis et efficaciter, pro exaltatione fidei orthodoxæ et Ecclesiæ universalis unione, extra quam salus non est, et depressione ac destructione dictorum schismaticorum, ac schismatis scissuræque et divisionis Ecclesiæ nutritorum, scandalizatorum, intendatis, sic quod vestris mediantibus juvaminibus, consiliis et favoribus, in virtute Altissimi, et in brachio extenso ipsius, in eorum malignitatibus et perversitatibus conterantur, prosternantur et penitus destruantur ac adnihilentur, fidesque Catholica continue exaltaretur, ac unio in dicta Ecclesia, futuris perpetuis temporibus irrefragabiliter habeatur et observetur, etc. Datum Romæ apud S. Petrum XII kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno VI ».

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 207.

7. *Petri e Luna obitus, et novi antipapæ creatio ope Alfonsi regis.* — Redactus externa specie est ad officium Armeniaci comes Rhemensis archiepiscopi opera, cui proximo anno a Martino actæ gratiæ fuere [1], cum is pravi animi recessus abditos scrutari nequiret, sed postea patuit mens impia, reliquorumque confirmata est schismaticorum audacia ob clientelam Alfonsi regis, qui ut Martinum vexaret, in vulgus pervulgandum curavit [2] Paniscolenses schismaticos, Dominicum e Bona-Fide, Euximum Dachiæ et Julianum e Loba cardinalitia dignitate auctos a Petro e Luna. Ex hac fama Christi vicarius magno dolore percitus est, ac Valentino [3] episcopo tum Dalmatio archiepiscopo Tarraconensi dedit mandata, ut quosvis sine, ullo dignitatis etiam regiæ discrimine, omni cum novis pseudocardinalibus commercio, intentata anathematis pœna interdicerent, ac si damnarent flagitium, eos in gremium Ecclesiæ revocarent [4]. Compertum deinde est confictam eam esse fabellam auctore Alfonso [5] rege Aragonum, ac Petrum e Luna nullum pseudocardinalem dixisse, ut testatur Martinus [6], cujus verba mox afferemus. Refellendi itaque ii, qui Petrum e Luna suos sacramento adegisse ferunt, alium in suum locum subrogaturos, cumque vocis usum vis morbi illi ademisset, accepto calamo pseudocardinalibus proposita æternæ maledictionis pœna ad id obstrinxisse : fuere enim hæ schismaticorum et politicorum regiæ Aragoniæ schisma propagare molientium fallaces artes.

Ereptus porro est e vivis hoc ipso anno (1) [7]

[1] Ext. ea de re lit. in Ms. Alex. VII. p. 7. — [2] Mart. l. IX. brev. p. 3. — [3] Lib. brev. p. 73. — [4] Id. ib. p. 92. — [5] Id. l. IX. brev. p. 3. — [6] Ibid. — [7] Id. l. ult. brev. p. 37.

(1) Petri de Luna, qui sub Benedicti XIII nomine Pontificis Romani personam ludricam Paniscolæ agebat, obitum anno huic assignat annalista persuasus auctoritate litterarum Martini V Pontificis, et sententiæ Concilii Senensis, qua in Petrum de Luna *damnatæ memoriæ* anathema pronuntiatur. Consonant et recentiores Hispani scriptores Surita et Mariana qui eumdem pariter annum viro infelici emortualem statuunt. Consonat et Andreas Ratisponensis, qui tunc in Germania Chronicon suum ab Eccardo vulgatum scribebat. Diu multumque cogitavi, num auctoritatibus hisce victas tandem manus darem contra perspicuum aliud documentum quod annum hujus emortualem ad sequentem 1424 transfert; cum præsertim quædam in eo legantur veritati plane opposita. Rem ut se habet proponam. Joannes Carrerius Gallus, unus quispiam ex cardinalibus Benedicti seu Petri de Luna, post obitum ejusdem Benedicti quadriennio, litteris datis ad Comitem Armeniaci, quas etiam palam ad omnes fideles directas voluit; totam historiam de ejusdem obitu, ac de successore illi a cardinalibus substituto persequitur. In iis vero ejusdem Benedicti annus, mensis et dies emortualis ita enuntiantur : « Novembris die XVII anni Domini MCDXXIV, cœpit infirmari, die XVII ejusdem mensis quatuor cardinales, duos Aragonenses et duos Gallicos creavit. Die penultima ejusdem mensis inter septimam et nonam horam expiravit ». Institutam hanc narrationem prosequens auctor ille, scribit, lenta dein consilia de successore deligendo cardinales illos agitasse; sed exstimulante tandem per litteras Alphonso Aragoniæ rege, *pro tunc circa partes Neapolitanas existente*, post varias partes vicissitudines sequenti anno Ægydium quemdam Sancii Munionis (quem genere illustrem et Barchinonensem canonicum appellat auctor secundæ Vitæ Martini Rer. Italic. tom. III, par. 2) renuntiasse Pontificem Clementem VIII nomine appellatum. Diem et mensem electionis hujus silet, sed cum syngrapham quamdam recitet a novo Pontifice ante electionem suam signatam eaque data sit die X Junii anni 1425, rem haud longius extrahendam censeo. Cum vero ab electione exclusus fuerit idem Joannes, Carrerii Epistolæ scriptor, narrat se altius ea de re doluisse, et amoto Pontifice, ut non rite instituto, alterum elegisse se Aquitanum hominem, quem Benedictum XIV appellat, eumdemque tandem inter tot Pontifices rite electum omnibus Christi fidelibus probandum agnoscendumque proponit, tum litteras claudens signat diem XX *Januarii* anno 1429 *a dicta electione anno quarto*. Ex ea supputatione constat electionem hanc diem XX Januarii annum 1426 præcessisse; sed posterior habenda est die XII Decembris anni 1425, qua die venisse se Paniscolam, nullo adhuc substituto Pontifice, in iisdem litteris affirmat. Igitur spatium illud temporis, quod inter diem XII Decembris anni 1426 ac diem XX Januarii sequentis anni interjacet, definiendum est. Ex his litteris, quas Martene Anecdot. to. II, col. 1714 et Fuxensi Tabulario vulgavit, annus emortualis Benedicti liquido constaret, si veritatis essent exploratæ; at suspicionem

Petrus e Luna, quem nonnulli veneno necatum putavere, quasi viro nonagenario nullum effœta senectute præsentius venenum esse possit; ac mox, auctore Alfonso rege, (quem ambitio et ira impellebant in Martinum, Neapolitanum ei sceptrum tradere negantem gentique Gallicæ jure debitum eripere abnuentem) jussi illi iidem impostores, quos falsus rumor primum pluribus mensibus [1], ac deinde præeunte extremo Petri e Luna obitum die pseudocardinalitio insigni donatos finxerat, regio acti [2] imperio accepta purpura mimico more Ægidium Munionem canonicum Barcinonensem Paniscolæ antipapam crearunt, qua de re hæc traduntur in Ms. Vaticano [3]: « Petrus e Luna VII annos post Synodum Constantiensem vixit numquamque Pontificis nomen deposuit; imo cum eodem tempore Alfonsus Aragoniæ rex bellum gravissimum in Italia cum Ludovico Andegavensi gereret, Martinusque in partes Ludovici propendere videretur, iratus Pontifici Alfonsus dedit operam, ut duo cardinales, qui reliqui erant, post obitum Benedicti Pontificem designarent. Delegerunt ipsi Ægidium Munionem canonicum Barcinonensem, qui Clemens VIII fuit nominatus, cardinalesque creavit, et alia munera Pontificia gessit: sed postea cum idem Alfonsus in gratiam cum Martino rediisset, facile ipsum schisma fuit omnino sublatum; nam Alfonsus Borgia, vir optimus et prudentissimus, qui paucis post annis fuit Pontifex maximus, tunc ad hoc negotium delectus, egit cum hoc Clemente, et deinde Petrus cardinalis Fuxensis, tantumque uterque apud illum sua opera et auctoritate potuit, ut ipse Clemens se sponte Pontificatu abdicaret ».

Patrati porro ab Alfonso rege facinoris seriem non sine gravissimis querelis Castellæ regi ita exponit Pontifex [4]: « Petro e Luna defuncto in latebra Paniscolæ Dertusensis diœcesis, continuo data fuit opera, ut nonnulli sacrilegi falso dicerentur, per diem ante mortem ipsius Petri ab eodem creatos esse cardinales, seu verius profanatos; cum tamen liquido et certo constet, ipsum neminem nominasse, sed ut seminarium non deficeret schismatis hanc ridiculam fabulam fuisse confictam: atque ita continuo, assentiente Alfonso rege, (nec enim aliter factum esset) quemdam Ægidium per illos sacrilegos in idolum fuisse creatum, et Clementem ausu temerario et impio nominatum, ut eo nomine, si posset, suscitaret et perpetraret schisma jam ante sublatum. Considera nunc, fili charissime, quid iste rex facere debuisset, et nisi esset auctor hujusmodi abominationis et turpitudinis, quid fecisset, etc. »

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 143. — [2] Lib. IX. brev. p. 3 et p. 23. Mar. l. XX. c. 14. — [3] Ms. Vat. sign. num. 6418. p. 131. — [4] Lib. IV. brev. super p. 3.

8. *Valentini Paniscolam obsidere deliberant, dum Alfonsus schismaticos fovet; de que re Martini litteræ.* — Exsecrati sunt tantum facinus Valentini, atque ad removendum a Christiano orbe ejusmodi ludibrium de Paniscola obsidenda consilium capessivere, quorum pium studium Pontifex magnis laudibus extulit, utque rem perficerent, hisce litteris [1] est cohortatus:

« Dilectis filiis juratis civitatis Valentinæ, salutem, etc.

« Nuper audivimus quid animi et quid consilii vobis fuit et cæteris civibus Valentinis de obsidenda Paniscola et schismaticis ac sacrilegis capiendis, quando primum cognovistis, Petro de Luna ad hac luce subtracto, in synagoga illa novum idolum et infame monstrum velut seminarium schismatis suscitatum fuisse: pro quo ardore vestræ devotionis et fidei vos et universos cives vestros laudibus dignis extollimus, hortantes atque rogantes, ut prosequamini quod cœpistis; est enim opus hoc sanctum factu facile et debitum cuilibet populo Christiano, sed præcipue vobis, qui dedecus illud et ludibrium Ecclesiæ Dei finitimum terris vestris aspicitis. Velitis igitur, filii dilecti, laborare viribus et virtute, ut aliquando tollatur hoc scandalum, quod nutritur scelerata factione paucorum, qui instigante sathana sublatum schisma renovare et perpetuare conantur. Super hoc scripsimus charissimis in Christo filiis Alfonso regi et charissimæ in Christo filiæ nostris Mariæ ejus consorti reginæ Aragonum illustribus, quam reginam audivimus zelo Ecclesiæ Dei commotam cum prælatis pari devotione succensis, statim cognita illa profanatione nefaria, consilium habuisse tollendi hujus opprobrii de finibus illius regni, et speramus quod eorum uterque firmabitur in hoc sancto proposito, nec patietur sedem perditis hominibus præstari in terris suis. Datum, etc.

[1] Lib. ult. brev. p. 132. et in alio lib. brev. p. 87.

aliquam ingerunt ex eo, quod apertissimum præferunt mendacium; numquam enim toto anno 1424 et 1425 Alphonsus ad Neapolitanas partes divertit; sed ab ea expeditione die Octobris anni 1423, teste anonymo Ephemeridum Neapolitanarum auctore, retractus, ac in regnum suum redux, reliquo eo anno et sequentibus bellum illud per duces suos continuavit. Qua ergo fronte Alphonsum in Neapolitano regno commorantem auctor inducit? Hoc sane figmentum de tota narrationis hujus veritate ambiguos nos efficit. Verum ad obitum Petri de Luna cum sequenti anno illigandum quod attinet, Oldoinus in nova editione Ciaconii ad Vitam Datiæ, quem Petrus de Luna ante obitum cardinalem renuntiavit, indicat Martini Diploma datum V id. Octobris anno X, id est 1427, in quo asseritur Benedictus mense Septembri anno 1424, die ante obitum, cardinales nonnullos renuntiasse. Obiit ergo Benedictus anno sequenti 1424, et Martinus ceterique, qui hoc anno 1423 elatum ferunt, vulgi rumore decepti sunt. Hæc omnia ante me Pagius in Vita Martini animadvertit. Ad electionem Ægydii Munionis cum anno 1425 illigandam quod attinet, opportune etiam accedit quod Martinus in suis litteris adversus Petrum e Luna datis anno IX qui Christi est 1426, Ægydii hujus primum meminerit; nec uspiam antea nomen illud in litteris Pontificis occurrat. Quo argumento electio ejus anno 1425 valide confirmatur.

MANSI.

Fregit Pontificis et Valentinorum consilia rex Aragonum, qui subdole scelus, quod patrari jusserat, se detestari fingebat; antipapæ enim suo jussu creati ab iis, qui cardinalitiam purpuram munusque non a Petro e Luna acceperant, sed regia nequitia fulti invaserant, clientelam arripuit, ut questus est postea Pontifex [1] apud Castellæ regem : « In Christianitatis, inquiens, scandalum et animæ suæ damnationem (de Alfonso loquitur), fovit et sustentavit illum Ægidium, sibi et sequacibus subministrans sumptus de bonis Ecclesiæ ». Hæc vero hoc anno contigisse non modo Hispani scriptores[2], verum Acta quoque Senensis Concilii ac Pontificiæ litteræ ad Alfonsum regem Aragonum datæ testantur : ex quibus plurimi mortem Petri e Luna in alium annum conjicientes sunt emendandi. Queritur vero gravissimis sententiis Pontifex [3], sopitum ignem ad nova miscenda incendia a flagitiosissimis hominibus suscitatum, verbisque mollibus mulcere nititur, ut qua valeat auctoritate, illud restinguat.

9. « Charissimo in Christo filio Alfonso Aragonum regi illustri, salutem, etc.

« Per litteras crebras et nuntios habetur, quod Petrus de Luna ab hac luce subtractus est : et quia vita ejus, licet omni obedientia destituta, propter quamdam umbram pristinæ dignitatis aliquale scandalum in Ecclesia mittebat, rationabiliter totum id debet ejus morte finiri penitus et exstingui ; quod ut melius atque facilius fiat, excellentiam tuam paterna charitate requirimus et rogamus ut tu, qui post præclaræ memoriæ regem genitorem tuum, summa et singulari fide jecisti atque firmasti in regnis illis prima unionis Ecclesiæ fundamenta, huic extremo operi apponas manum, taliterque provideas et regia auctoritate præcipias, ut idolum illud factum in ludibrium Christianorum, omnesque illæ reliquiæ et fomenta schismatis tollantur et aboleantur omnino. Hoc cuilibet principi Christiano debitum est, sed tibi uni magis præter cæteros, quia in confinibus tuis conflatum est, et regna tua maculat et honorem tuum, qui constanti devotione bonum publicum et pacem universalis Ecclesiæ tuis primatis affectibus prætulisti, ut merito, si quid purgandum restat in locis illis, tuæ gloriæ debeatur, quam non dubitamus esse tibi omnibus mundanis divitiis chariorem.

« Est igitur cogitatio illa paucorum, quos vel propria perversitas, vel olim dicti Petri indigna commiseratio, vel non debita in tali casu pro susceptis beneficiis gratitudo, vel falsa quædam imago pietatis in errore et ejus obsequiis detinebat, longe arcenda a finibus regnorum tuorum, vel potius exstinguenda per reductionem peccantium vel exterminationem eorum, ut ex operibus tuis in fine totus mundus intelligat puritatem conscientiæ tuæ et opinionem tuam non esse a tuis sanctis principiis alienam : ex hoc enim magnam mereberis gratiam apud Deum, cujus Ecclesiam volueris in omni tempore omni macula et errore purgare : magnam etiam gloriam apud homines consequeris, qui simul initia tua in factis Ecclesiæ cum fine conformi perpetuis laudibus celebrabunt. Accedet hoc prætera ultimum et extremum ad reliqua officia tua plena devotionis et fidei, quibus pridem ipsam Ecclesiam obligasti, quod eo ipso fiet gratius, quia ab eodem auctore ipsa Dei Ecclesia gaudebit in terris illis unionis principia sibi data et postrema schismatis seminaria exstincta fuisse. Cæterum quia ex justa causa translatio Concilii generalis de civitate Papiensi ad civitatem Senensem per ipsum Concilium est decreta et approbata per nos, excellentiam tuam rogamus, ut operam facias, quod prælati de regnis tuis veniant ad reformandum cum cæteris statum Ecclesiasticum, et libertatem Ecclesiæ conservandam. Dat. etc. » Ex postremis verbis manifeste hoc anno eas fuisse exaratas litteras, superius a nobis de translato Senas Concilio dicta perpendenti patebit. Risit non sine impietatis nota ac magno cum Ecclesiæ universæ ludibrio, Apostolica monita Alfonsus, earum omnium technarum artifex, qui hisce operibus comminabatur Pontifici, se schisma propagaturum, ni Ludovicum Siciliæ regem Joannamque fœderatos desereret, ut ipse Neapolitano regno potiretur.

10. *Martinum ad Senense Concilium profecturum retinent Alfonsi et Senensium malæ artes.* — Celebrari [1] cœpta est Senensis Synodus vigesima secunda Augusti hujus anni iisdem præsidibus Apostolicis, qui antea Papiensi Concilio præfuerant [2], atque in ea ad Joannis Wicleffi [3] et Joannis Hus hæreses abolendas, sanctiones in Pisano et Constantiensi Conciliis editæ, tum ab Alexandro V et Joanne XXIII latæ confirmatæ. Decreverat Senas proficisci Pontifex [4] mense Septembri, ut in eo Concilio ad Christianæ rei dignitatem tuendam augendamque Apostolica studia conferret : sed rex Alfonsus, qui, ut vidimus, pseudocardinales aliquot antea creatos finxerat, mentitus illos a Petro e Luna renuntiatos, atque ab his pseudopontificem veteris schismatis reliquiis prætici ad vexandum Christi vicarium injusti ejus cupiditatibus obsequi detrectantem jusserat, novas turbas excitavit oratoris sui opera, qui regis virus sine ullo pudore in Pontificem evomuit. Egisse illum antipapæ causam plerique referunt scriptores [5].

Auxisset Senensis Synodi majestatem Mar-

[1] Lib. IX. brev. p. 3. — [2] Surit. l. XIII. Annal. c. 2[illegible]. Mar. l. XX. c. 15 et alii. — [3] Lib. brev. p. 37.

[1] Act. Conc. Senen. Malevolt. in hist. Senen. Cavit. in Crem. in Annal. hoc ann. et alii. — [2] Mart. l. V. Ep. cur. p. 12. Ext. etiam de eo lit. in Actis Conc. Basilien. — [3] Lib. IV. Ep. cur. p. 244. — [4] Mart. l. ult. brev. p. 39. — [5] Mar. l. XX. c. 14.

tinus sua et cardinalium præsentia : sed cum magistratus Senenses, dum nimium studebant privatis commodis, temere libertatem Concilii infringere niterentur [1], et civitatis suæ gloriam obscurarunt et Concilii dissolvendi causam præbuerunt : Martinus enim Aragonum regis oratoris insolentiæ et impietatis Senensiumque arrogantiæ pertæsus, meditato itinere supersedit, Christique imitatus clementiam Alfonsum instaurati auctorem schismatis apertumque hostem paternis querelis ad saniora ipsum consilia reducere conatus est : « Quid fecimus, inquit [2], contra te, fili charissime, ut orator tuus apud sacrum generale Concilium, quod Senis celebratur, tanto nos studio persequatur, quasi ad nihil aliud, quam ad insectandum statum Romanæ Ecclesiæ et nomen nostrum a tua serenitate transmissus esse videatur? Quid autem faciat et quid dicat, et quibus machinationibus publice et occulte laboret contra honorem nostrum, non scribimus : nam si sibi talia commisisti, nota sunt tibi : si sponte sua facit, volumus ut ex aliis cognoscas potius quam ex nobis. Sed per Deum immortalem infallibilem judicem, cui nihil occultum est, tecum parumper examina in qua causa te læsimus et dignitatem tuam » ; pergit gravissimis argumentis demonstrare non factam a se ei injuriam ullam, sed potius studia sua etiam in re Neapolitana in ipsum collata, de quo inferius nobis agendum erit, subjicitque : « Nec propterea tua regalis excellentia sic inflammata succenseat nobis, ut et in regnis tuis odio nostri interdicta apponas contra Romanam Ecclesiam et Ecclesiasticam libertatem, et nos etiam in generali Concilio nuntius et orator tuus tamquam hostem tui capitis persequatur : de cujus tamen insectatione et maledictis curamus parum, confidentes in Domino, cui manifesta sunt omnia, quod honorem nostrum cum Ecclesia sua defendet; sed hoc tibi significare voluimus, celsitudinem tuam rogantes, quatenus ob reverentiam Jesu Christi, vice cujus in terris, licet immeriti, Christiano populo præsidemus, deponas omne tuum odium contra nos injuste conceptum : quamvis enim veluti homo passionibus subjiciamur humanis, tamen (Deo teste) nulla tibi umquam commoti passione nocuimus, nec sumus in posterum nocituri : sed te ut dignissimum filium nostrum et Ecclesiæ in visceribus charitatis nostræ cupimus retinere ».

11. *Senenses increpat Martinus, libertatem Concilii vindicans.* — Intendisse [3] Alfonsum in Senensi Concilio litem Martino de Pontificatu, quasi Petrus e Luna a Constantiensi Concilio injuste damnatus esset, atque etiam ab illo nonnullos præsules partim auro, partim pollicitationibus corruptos [1] fuisse tradunt quidam scriptores, unde injecti Synodo magni tumultus; vicit tamen impostorum artes veritas, lataque est in schismatis propagatores sententia, de qua anno proximo. Cum vero ob eas turbas Pontifex Concilium, iis quæ ad fidem spectarent constabilitis, dissolvi jussisset, Senenses qui magnos quæstus ex Synodi prorogatione se consecuturos sperabant, Apostolicis legatis intempestive adversati sunt, ne Synodum absolverent Patresque dimitterent, magistratus itaque Senarum officii sui metas egressos Martinus his litteris [2] compescuit :

« Ad civitatem Senensem.

« Si nobis molestias, quas infertis, impediendo præsidentes nostros et prælatos alios in prosecutione et expeditione Concilii generalis per modos inhonestos et libertati ipsius Concilii et nostræ contrarios voluntati inferrent alii, de quorum erga nos devotione et benevolentia non fuissemus ita confisi, æquiore animo tolerare possemus; sed cum in illa vestra civitate, quam singulari charitate semper amavimus, nec adhuc amare desinimus, et ad quam Concilium ipsum vidimus cum magna lætitia et animi nostri securitate transferri, tot et tanta tædia patiamur, ægrius ferimus et dolemus magis; nulla enim per vos et cives vestros habetur ratio nostri et Romanæ Ecclesiæ honoris et status : sed solum vestri quæstus et commodi, quasi Concilium quæstuaria nundinatio mercatorum esse debeat, non libera consultatio prælatorum, quorum est officium, non laicorum, de iis, quæ ad sanctam Synodum pertinent, pertractare et in iis omnibus disponere et providere. Rogamus itaque vos, et pro debito nostro requirimus, ut falcem vestram in alienam messem non ponatis, nec ingeratis vos ultra quam expedit, nec cogitetis arbitrio vestro debere Concilium protrahi vel dissolvi : quod si vos et cives vestros in modis talibus perseverare senserimus, pro honore nostro aliter providentes, a vobis circa hæc laborandi materiam auferemus. Dat. Romæ, etc. »

12. *Alfonsi iras ob regnum Neapolitanum mitigat Martinus.* — Quæ porro causa Alfonsum regem Aragonum ad tantas in Senensi Synodo miscendas turbas, ac novum antipapam creandum colendumque adversus Pontificem concitarit, jam indicata est; subita nimirum rerum Neapolitanarum conversio, qua Joanna regina, abrogata Alfonsi adoptione, Ludovicum Andegavensem in locum ingrati principis suffecit : quod Martinus in arcanis litteris ad archiepiscopum Narbonensem hoc anno datis significat [3] : « Quod, inquit, scribis te locutum esse cum charissima filia nostra Joanna regina Siciliæ illustri, valde placet nobis, et quædam veris-

[1] Mart. lib. ult. brev. p. 49. — [2] Lib. ult. brev. p. 39. Ext. etiam. in alio l. brev. p. 5 et 116. — [3] Mar. l. xx. c. 14.

[1] Cavitel. in Annal. hoc an. — [2] Lib. II. brev. p. 49. — [3] Mart. l. IX. brev. p. 10 et 182.

sime dixisti, nos quæ patimur a rege Aragonum pati propter filium suum, (nempe Ludovicum ipsum adoptivum,) quem ille nihil existimat fuisse facturum absque auxilio et favore nostro. Non dicimus quam injuste adversus nos ille moveatur, notorium est enim : sed tamen sumpta occasione, quod regem Ludovicum foveamus, resiluit a nobis »; nempe apertas tunc gessit cum ipso inimicitias, qui antea clandestinis artibus schisma aluerat, ut pro adimendo Petro e Luna vel Ægidio Munioni antipapatu Neapolitani regni jus fiduciarium a Pontifice extorqueret : cujus injustas querelas, repetitis ex parte justis supra allatis querelis, ita refregit Martinus [1] :

« Charissimo in Christo filio Alfonso Aragonum regi illustri.

« Quid fecimus contra te, fili charissime, ut orator tuus apud sacrum generale Concilium, quod Senis celebratur, tanto nos studio persequatur quasi ad nihil aliud, quam ad insectandum statum Romanæ Ecclesiæ et nomen nostrum a tua serenitate transmissus esse videatur ? Quid autem faciat et quid dicat, et quibus machinationibus publice et occulte laboret contra honorem nostrum, non scribimus : nam si sibi talia commisisti nota sunt tibi, si sponte sua facit, volumus ut ex aliis cognoscas potius quod occultum est; tecum parumper examina in qua causa te læsimus et dignitatem tuam. Nam si ad injuriam tuam dicis, quod omni aliorum jure postposito tibi plene et aperte non favimus in conquisitione regni nostri Siciliæ ad te nullatenus pertinentis, vide ne magis moveat mentem tuam propria affectio non recta, quam ratio quæ non erat : nihil tamen tibi umquam negamus, quod posset honeste et juste concedi, nihil adversariis tuis concessimus, quod eis posset jure negari.

« Nos vero juste possemus de sublimitate tua conqueri, quod in regnum nostrum precibus et pollicitationibus allectus alienis primum cum classe venisti, et te nobis cum potentia opposuisti, ne possemus de re nostra disponere : sed tamen hoc tulimus patienter, nec conatibus tuis, ut poteramus et ut etiam debebamus, constanter obstare noluimus, ac pacis desiderio et ea, qua tibi afficiebamur charitate moti, te cum charissima in Christo filia nostra Joanna regina Siciliæ illustri in pace reliquimus, quantum pertinebat ad nos, omni bellica turbatione sublata. Si postea inter vos subortis suspicionibus dissensio facta est, ex qua in præfato regno nostro graviora discrimina sunt secuta, nos certe in causa non sumus, qui in Sede nostra quiescentes nihil aliud optabamus, quam videre statum illius regni qualitercumque firmatum. In hoc autem statu rerum, si palam subveniremus præfatæ reginæ, super cujus nomine causam et justitiam tuam fundares, ut ipsa in pace teneret id regnum, quod a nobis et Romana Ecclesia recognoscit, ad nullam profecto injuriam tuam reputare deberes : verumtamen unde illi magna subministrarentur auxilia notum est, quibus pecuniis refectus exercitus ejus, quibus opibus instructa sit classis, quæ nuper solvit a Janua. Non velis itaque, fili charissime, si de hoc regno res ad tuum libitum non successit, imputare nobis, qui ne adversemur voluntati tuæ omisimus forte multa, quæ facere debebamus. Dat. etc. »

13. *Inter Alfonsum et Joannam aspera contentio de regno Neapolitano.* — Potuerat nimirum Martinus, servata legum æquitate, ac prædecessorum exemplo, Alfonso censuras Ecclesiasticas intentare, ne regnum Neapolitanum invaderet, pœnisque a Joanne XXII constitutis ipsius sectatores percellere, Joannam vero, quæ cum adoptans pactiones accepti jure fiduciario regni infregerat, spoliare regno devolutumque ad Sedem Apostolicam pronuntiare, vel Andegavensi, duorum qui præcesserant Pontificum exemplo, tradere : sed tuendæ in Dei Ecclesia pacis studio iis abstinuerat : dum Alfonsus interea schisma in Aragonia firmabat, violatis [1] omnibus sacramentis, quibus se Neapoli devinxerat : imo admodum faverat Pontifex Aragonio, cum ita pepigisset Joannam inter et Ludovicum inducias, ut Joannæ Aversa a legatis Apostolicis restitueretur, ducatumque Calabriæ contra jura Pontificia a Sicula corona discerptum traditumque Alfonso patienter tulerat : quæ vero postea Alfonso ipsi adversa in regno Neapolitano obvenere, non Pontificis studio, sed illius vitio contigisse pluribus describunt auctores [2] : cum scilicet nimia regni Neapolitani sibi subjiciendi cupidine perculsum, nec ducatu Calabriæ contentum universam administrationem ad se traducere voluisse, atque in sua verba proceres urbesque plures adegisse : cumque ob id exulceratum Joannæ animum nosset, ipsius præcipuum administrum Joannem Caracciolum, non servata quam illi solemni ritu dederat fide, compegisse, in vincula conjecisse ac Joannam in arce Capuana intercipere conatum, ut in Cataloniam aveheret, repulsumque arcis aditu, illam obsidione cinxisse. Oppugnata ita omni telorum genere regina territisque Neapolitanis, excitus est in auxilium Franciscus Sfortia comes Cotignolæ, qui Neapolim ingressus Aragonium exercitum magna clade fudit [3] coegitque Alfonsum dictæ arcis Capuanæ obsidionem solvere, seque in arcem, cui Ovi nomen inditum, recipere.

Potitus ita Neapoli Sfortia in Aversam signa

[1] Lib. ult. brev. p. 39. et in alio l. brev. p. 15 et 116.

[1] Mart. l. IX. brev. sup. p. 39. — [2] Collenut. hist. Neapol. l. V. Summont. l. IV. c. 3. Surit. l. XIII. c. 6 et alii. — [3] Collenut. et Summont. ubi supra Surit. c. 17, 19.

extulit, eamque Aragoniis ereptam reginæ restituit suasitque ut Ludovicum Andegavensem, abrogata Alfonsi adoptione, in filium adscisceret. Itaque is mox ex Pontificia aula vocatus, atque ex hoste fidus reginæ amicus adscriptus est : publicæ vero promulgatæ sunt litteræ, quibus ingrati animi vitium Alfonso objectum, eoque nomine hæreditarium Neapolitani regni jus ei detractum. Inter hæc, obsesso a Neapolitanis Alfonso, Catalana classis ipsi saluti fuit, quæ cum ad littus applicuisset, expositæ in terram copiæ magno in Neapolitanos irruerunt impetu vastavereque urbem ; ex cujus excidio ingenti dolore affectus Pontifex reginam Joannam, quæ a Sfortia ex arce Capuana deducta in tutiorem locum fuit, ad constantiam hisce litteris excitavit [1] :

« Charissimæ in Christo filiæ Joannæ reginæ Siciliæ illustri.

« Maximo nos dolore affecit ille miserabilis et infelix casus urbis Neapolitanæ, nec sine magno profluvio lachrymarum tantam audire potuimus afflictæ civitatis calamitatem. Observantur ante oculos nostros capta urbs, civium consternatio et fuga, furor hostilis, et super omnia periculum tuum, et timor et dolor in publica fidelium tuorum clade. Unica res nos in tanto infortunio consolatur, quod te salvam extra bellicum tumultum, gratia Dei et præsidio dilecti filii nobilis viri Sfortiæ de Attendolis reduxisti : nos enim personam tuam incolumem esse cupimus, qua servata, cætera facilius poterunt conservari. Tu vero non dejicias animum reginalem, sed assurgas et sexum superes tuum, ac speres in Domino, qui consolator est optimus. Nos profecto tibi, filia in Christo charissima, nec consiliis, nec auxiliis, nec auctoritate deerimus, dispositi, quantum nobis omnipotens Deus concesserit, te fovere et quibuscumque modis poterimus consolari. Dat. etc. »

14. *Martinus Joannæ regnum confirmat, Aragonii rebus in deterius lapsis.* — In tanta rerum perturbatione Pontifex, ad quem supremum regni Neapolitani imperium spectabat, cum pacem Alfonsum inter ac Joannam missis internuntiis conciliare frustra [2] nisus esset, censuit Joannam confirmandam in regni possessione, cui jam ante opera Petri S. Mariæ in Dominica diaconi cardinalis A. S. L. beneficiarium regni jus contulisset, rejiciendumque Alfonsum, qui alienis allectus promissis intrudere se in regni possessionem conabatur; qua de re ad Joannem Antonium Ursinum Tarentinum principem hæc scripsit Pontifex [3] ipsum adhortatus, ut Joannæ reginæ obsequeretur : « Fuit, inquit, semper nostræ intentionis, prout existit, quod ipsa, quandiu vixerit, dicti regni vera regina permaneat, et omnia agat et disponat, sicut vera regina agere potest et debet juxta formam nostræ infeudationis ». Franciscum pariter Ursinum', Franciscum Sanseverinatem [1] aliosque regni proceres, urbiumque et oppidorum magistratus [2], Joannæ parere jussit. Quæ litteræ hac temporis nota consignatæ sunt : « Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem X kal. Decembris, Pontificatus nostri anno VII ».

Excussere Neapolitani Aragonum jugum cum primum se obtulit occasio ; Alfonsus enim rex, relicto sui loco Petro Aragonio, ex ea urbe discedens in Aragoniam abiit, ut Henricum fratrem a Castellæ rege inclusum carcere liberaret sive imminentem Genuensium classem metueret. In itinere autem oppugnandæ Massiliæ, quæ Ludovico Andegavensi parebat, consilium cepit ex tempore, cujus audaciæ favit incuria civium, qui nullas agebant excubias : ita portus impetu expugnatus est [3], deinde urbs direpta tectisque injectæ faces : cumque eam urbem tenere non posset, ne Provincialium concursu obrueretur recessit, avectis S. Ludovici episcopi Tolosani, qui in Aragonio carcere prima sanctitatis fundamenta jecerat, reliquiis, quas in Valentina principe Ecclesia collocavit [4], ut ab iis, a quibus in carcere vivus tentus fuerat, mortuus coleretur.

His ab Alfonso gestis, Philippus Maria Mediolanensium dux et Genuæ dominus, classem egregie instructam in Genuensi portu, Ludovico Andegavensi fœdere sibi juncto misit [5], quam præfecto Guidone Taurello mense Decembri solvisse referunt Genuenses scriptores [6], de qua etiam in Pontificiis litteris mentionem factam vidimus. Ut vero deinde in Gaietanum portum invecta Aragonios ex ea urbe pepulerit, tum contenderit Neapolim ac Francisco Sfortia comite cum copiis suis accurente ad Joannæ imperium eam urbem redegerit, anno proximo dicetur, nunc de sacro in Bohemos hæreticos gesto bello agendum est.

15. *Adversus Hussitas comparata expeditio.* — Celebratis superiori anno conventibus Nuembergæ decreta erat a Germaniæ principibus expeditio pro rei Catholicæ dignitate tuenda adversus Bohemiæ hæreticos, ad quam conficiendam Pontifex Othonem Trevirensem archiepiscopum excitavit [7], ut pium ardorem in fidelibus cruce insigniendis augendoque Catholico exercitu ostenderet, nec propterea Concilium, ut cujus congregandi tempus appetebat, disturbatum iri.

« Venerabili fratri Othoni archiepiscopo Treverensi, salutem.

« In nulla re arbitramur magis esse labo-

[1] Lib. ult. brev. p. 41. — [2] Mart. l. IV. Ep. cur. p. 273. — [3] Lib. IV. Ep. cur. p. 280.

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 278. — [2] Ibid. p. 277. — [3] Diar. Venet. Ms. Collenut. l. V. Sum. l. IV. c. 3. Sabel. ennead. 10. l. I. Surit. l. XIII. c. 22. Foliet. l. X. Bizar. l. XI et alii. — [4] Surit. l. XIII. c. 22. — [5] Monstr. vol. 2. hoc an. — [6] Foliet. et Bizar. ubi sup. — [7] Lib. ult. brev. p. 71. et in alio lib. brev. p. 13.

randum et omnibus studiis intendendum quam circa perfectam exstirpationem illius nefandæ hæresis, quæ Bohemos miserabiliter excœcavit : quæ quoniam non solum in errore verborum et falsis et sophisticis argumentis innititur, sed armis et viribus se tueri et confirmare conatur, necessarium est ad eam confundendam et opprimendam vires et arma fidelium convocare Ecclesiasticorum principum et laicorum, præcipue de natione Germaniæ, quibus ipsa vicinitas commodiorem facultatem succurrendi præbet et majorem promptitudinem animarum, ad commune et propinquius periculum repellendum. Accedit, quod et cæteræ nationes propriis sunt hoc tempore difficultatibus occupatæ ». Et infra : « Igitur ea, quæ ordinata fuerunt in civitate Nurimbergensi super ista materia de expeditione militari contra Bohemos hæreticos statuenda, et de potenti exercitu contra eosdem hoc proximo idoneo tempore conducendo, nobis maxime placuerunt ». Et infra : « Nec est ullo modo retardanda prosecutio tanti negotii causa Concilii generalis, Deo auctore, proxime celebrandi, imo fortius est instandum, nec dandum hæreticis spatium respirandi : neque enim repugnat celebrationi Concilii hæc sancta expeditio salutaris ; quinimo ita conveniunt, ut nihil convenientius dici possit, etc. Dat. etc. » Eædem vero litteræ [1] ad Conradum quoque Moguntinum datæ.

16. *Habita synodus Lancitiensis ad tutandam Poloniam ab hæresi.* — Neque in Germania modo archiepiscopi concilia celebrarunt, verum in Polonia præsules illi Gnesnensi archiepiscopo præside convenere Lancitiæ [2], ut Polono regno, ne hæretica lue inficeretur, consulerent ; tum operam ac studia sua una cum cæteris Christiani orbis præsulibus pesti Hussiticæ exscindendæ navarent ; susceperat [3] Witoldus dux Lituaniæ Bohemorum patrocinium, cum ei iterum Bohemica corona, jam ante ab ipsomet repudiata, omnibus precibus a Pragensibus, fremente licet Ziska ac Thaboritis repugnantibus, qui nullum regem externum vocari volebant, deferretur, ac Sigismundum Keributum patruelem suum quingentis succinctum equitibus in Bohemiam miserat, qui ipsius nomine in regni possessionem veniret : a quo Pragensis urbs in meliori statu collocata [4], cum hæresis omnia confudisset : at Poloni patres, cum ex eo Catholica religio maximam cladem acciperet, ad Witoldum ac Poloniæ regem ab hæreticorum societate revocandos curas converterunt, Pontificique synodalibus litteris significarunt, non modo Witoldum Lithuanica auxilia Bohemis detracturum, verum etiam arma in hæreticos expediturum. Quibus acceptis Martinus, qui verebatur, ne Witoldus coronæ Bohemicæ perstrictus fulgore religionis causam conculcaret, Gnesnensi archiepiscopo rescripsit [1], multa sibi jam ante verba incassum ea de re data, præcepitque ut omni contentione una cum suffraganeis suis ad regem Poloniæ ejusque nepotem ad officium revocandos, defendamque hæreticorum Bohemorum clientelam incumberent :

« Ad archiepiscopum Gnesnensem.

« Grata fuerunt nobis, quæ tu una cum suffraganeis tuis scripsisti de provinciali vestro Concilio Lancitiæ celebrato, et de remediis contra insurgentem hæresim per vos devote et sapienter appositis : sed super omnia gratum esset, si charissimus in Christo filius noster Wladislaus Poloniæ rex illustris et dilectus filius nobilis vir Alexander Lituaniæ dux id facerent, quod scripsistis, ut videlicet non solum abstinerent a subsidio hæreticorum et Sigismundum eorum nepotem revocarent, sed etiam una cum aliis fidelibus principibus insurgerent contra eosdem hæreticos, sicut vobis, ut scribitis, promittebant, hæc esset vera et certa via ad eorum sinceram voluntatem ostendendam in populo Christiano, qui admiratur et dolet, quod tanto tempore tenuerunt prædictum Sigismundum in subsidio hæreticorum, et contra nos etiam increpationes et quærelæ multæ sunt factæ, quod nimia benivolentia erga eos sine animadversione condigna talia fieri in præjudicium fidei Catholicæ tanto tempore toleremus. Sed dudum impletæ sunt aures nostræ hujusmodi promissionibus a servitoribus et benivolis præfatorum regis et ducis, quod primo Sigismundus in Bohemiam missus esset pro reductione hæreticorum, deinde cum de ista reductione nil fieret, quod ipse continuo revocaretur : verum cum videamus eumdem non revocari, sed persistere et immorari in eorum subsidio, tolerare non possumus quin pro debito summi Apostolatus officii aliter moneamus eosdem regem et ducem, ut introclusa copia litterarum, quas ad eos misimus, continetur : te vero et suffraganeos antedictos, quibus velis præsentium copiam destinare, stricte requirimus et hortamur in Domino, ut omnibus viis et modis, quibus melius poteritis, studeatis præfatos principes continere, ne auxilia vel favores Bohemis hæreticis subministrent aliquo colore quæsito ; sed statim revocent Sigismundum, et ad confusionem hæreticorum cum aliis fidelibus se conjungant, et pacem habere velint cum omnibus Catholicis Christianis. Dat. Romæ ».

17. *Poloni præsules pacis interpretes, inter principes Polonos et Sigismundum.* — Agitatum erat a Polonis præsulibus in Lancitiano Concilio de Wladislao rege ac Witoldo duce, Sigismundo Hungariæ, Bohemiæ Romanorumque regi,

[1] Lib. ult. brev. p. 72. — [2] Mart. l. II. brev. p. 14. — [3] Æneas Silv. hist. Bohem. c. 44. Dubr. l. XXVI. Cocl. l. V. hist. Hussit.— [4] Cocl. l. V.

[1] Lib. II. brev. p. 14.

quem ob controversias, quæ ipsis jam diu cum Prussiæ equitibus intercesserant, ab sese abalienaverant, conciliandis; conventumque erat, ut ad redintegrandam pristinam amicitiam rei Christianiæ tuendæ augendæque divini nominis gloriæ adeo perutilem in colloquium venirent : qua de re certior factus Pontifex Fernandum episcopum Lucensem, antea legatione functum in ea controversia, illuc cum hujusmodi mandatis misit [1] :

« Martinus, etc. Fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus quatenus te conferas ad eum locum, in quo præfati principes Deo duce convenient, et cum ipsis de concordia et pace eorum, a qua dependet status ipsorum et magna Christianitatis salus, nomine nostro agas et tractes, ipsis per rationes efficacissimas demonstrando quantum ipsorum concordia accepta Deo, ipsis utilis, nobis grata et Christianiæ reipublicæ necessaria est, et quod, si deficit (quod absit) pars, quæ erit in culpa, rea erit in divino judicio tot malorum, quæ sunt in bello secutura; ipsosque horteris et moneas, ut potius vires suas pro communi salute, pro fidei Catholicæ defensione et conservatione conjungant ad exstinguendam hæresim, quæ regnum Bohemiæ damnabiliter excæcatum tenet, quam velint inter se odia exsecranda fovere in animarum suarum periculum et communem jacturam populi Christiani. Nos enim tibi omnia et singula, quæ fuerint necessaria et utilia ad hujusmodi pacem, tranquillitatem et concordiam procurandam inter præfatos reges et ducem, eorumque complices, confœderatos, subditos et adhærentes, nominatim dilectos filios magistrum generalem et fratres hospitalis B. Mariæ Theutonicorum Jerosolymitanorum, qui dudum cum præfatis rege Poloniæ et duce difficilem controversiam habuerunt, nostro et Romanæ Ecclesiæ nomine, ipsarum partium accedente consensu, deducendi, tractandi, concludendi », et infra : « plenam et liberam concedimus harum serie potestatem, etc. » Adhortatur internuntium ipsum, ut ad eos principes conciliandos strenue incumbat. « Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Martii, Pontificatus nostri anno VI ».

18. *Apparatus bellicus contra Bohemos, augente studia Martino pro hæresi abolenda.* — Sancita [2] est in conventibus celeberrimis apud Kesmark hoc anno peractis concordia iis legibus, ut Prussiæ magister Eberhardus fœdus apud Melnum initum admitteret, arcemque Nieskovam rei Polonicæ infestam solo æquaret, Wladislaus vero et Witoldus Sigismundum Koributum una cum equestribus copiis e Bohemia revocarent : de qua concordia ad Cruciferos extant litteræ [1]. Conceptæ sunt inde spes, fore ut Bohemi Polonorum ac Lituanorum auxiliis destituti, damnata pertinacia Sigismundi regis imperio parerent, cum præsertim in Germania universa fideles ad religiosam militiam suscipiendam in hæreticos, dato crucis symbolo, incitarentur, Daniæ rex [2] summam sui exspectationem concitasset, crucesignatas copias superato mari adducturum : dux Austriæ in Moraviam signa efferret : marchiones Misnenses eamdem ob causam copias comparare putarentur, atque etiam cum his Polonus et Lituanus potentiam suam ad obterendos hæreticos se conjuncturos spopondissent. Verum hi apparatus et spes non sine causa conceptæ paulo post ad irritum cecidere; nam Hungaricus exercitus conflatus non est, Polonus non comparuit, Danus comparatas copias dimisit, tepuit Germanus, atque hæretici in pristina improbitate persistere; quos invasisse Catholicos ac Romanorum regem in Hungariam repulisse, narrat Monstreletus [3] : de quibus [4] Christi vicarium vehementius expostulantem proximo anno audituri sumus. Quamvis vero universæ Catholicorum vires in hæreticos non sint effusæ, narrat tamen Coclæus [5] Fridericum marchionem Brandenburgensem irrepsisse in Bohemiam, et arcis, cui Carlstein nomen inditum, hæreticorum obsidionem solvisse; Fridericum similiter Misnensem et Ludovicum Bavarum alias copias adduxisse. Sollicitati præterea a Pontifice in hæreticos Bohemos, quos recurrente die Cœnæ Dominicæ solemni ritu anathemate perculit [6], Amedeus dux [7] Sabaudiæ cui subsidiaria auri vis e sacerdotiorum decumis redigenda attributa est, et Carolus [8] dux Lotharingiæ fuere.

19. Quamvis vero adversus Bohemos plura inita essent prælia infelici successu, et admoto etiam ferro pestilens hæreseos cancer latius serperet, non tamen despondendos animos censuit Martinus [9], sed collocandam in Deo spem : aliquando ejus virtute impios obtritum iri. Pro agendis itaque bellicis impensis Ecclesiasticis viris in omnibus regnis decumas imperavit militiæ, et quintam vectigalium Ecclesiæ Romanæ partem sacræ militiæ addixit.

« Ad futuram rei memoriam.

« Novit ille scrutator cordium Deus quot amaritudines et dolores undique nos circumstant et affligunt quotidie mentem nostram, cum respicimus ad nefandam hæresim, quæ regnum Bohemiæ et partes finitimas occupavit. Torquemur quidem summa cordis anxietate, cum viderimus antiquum humani generis hostem, proh dolor! adeo pervertisse mentes quorumdam fidelium, ut qui nati, educati et enutriti

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 70. — [2] Mart. l. ult. brev, p. 48. Æneas Silv. hist. Bohem. c. 14. Michov. l. IV. c. 46. Cromer. l. XIX. Dubrav. l. XXVI.

[1] Martin. lib. brev. ult. p. 19 et 48. — [2] Super p. 19. — [3] Monst. vol. 2. hoc an. — [4] Id. ib. — [5] Cocl. hist. Huss. l. II, V. — [6] Lib. IV. Ep. cur. p. 200. — [7] Ib. p. 211. — [8] Lib. ult. brev. p. 44. — [9] Ext. ejus lit. in Ms. Cod. Alex. VII p. 106.

in fide Catholica fuerant, nunc abnegantes fidem Jesu Christi, ad impietatem conversi sint, et ad tantam perfidiam devoluti, ut animas suas, quas Deo reddituri erant, si in via veritatis mansissent, quamvis a nobis sæpius paterna charitate moniti et requisiti, tamen ex malitia obstinata maluerint perdere quam salvare : constat enim omnibus quanta sollicitudine et indefessis studiis procuraverimus toto posse reductionem eorum ad sanam mentem, mittendo diversis temporibus diversos nuntios et legatos, qui experirentur vel pace vel bello tollere hoc malum de Ecclesia Dei. Optavimus semper, ut ipsi redirent ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, ut tantus populus salvus fieret; sed cum sanis monitis adversarentur, et in dies pestis illa augeretur, necesse fuit tentare, quod sæpius factum est, ut gladio sanaretur vulnus, quod medicum recusabat, cum præstaret aliquod unum membrum perire potius quam totum corpus inficiatur : verum sive exigentibus hominum peccatis, sive ut qui probati sunt manifesti fiant, nequaquam adhuc medicinæ adhibitæ pestifero morbo profuerunt, quin potius veluti cancer irremediabilis concrescit magis et vires sumit.

« Sed nos confidentes in virtute Altissimi, cujus causa agitur, speramus quod tandem disperdet nequitiam peccatorum, quodque scutum fidei adversus arma nequitiæ prævalebit. Itaque quo plus prædicti homines et blasphemi vires sumere videntur, eo majori conatu et brachio fortiori est insurgendum adversus hæresim de agro Domini exstirpandam ». Et infra : « Urget charitas Christi et impellit nos fidei suæ suscepta defensio, ut præter voluntatem nostram onera fidei deferenda cum reliquis fidelibus partiamur. Cum ergo opus sit manu armata et vi militum hanc causam tueri, ad quos parandos et sustinendos magna pecuniarum copia erit necessaria, nos, qui, ut exemplo nostro cæteros ad tantum bonum invitaremus, omnium cameræ nostræ introitum quintam partem ad hanc fidei expeditionem, omnium autem officiorum curiæ partem decimam omnium et singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum », et infra, « imponimus, Dat. etc. » Consignatum est Diploma, quod priori loco in Regesto Pontificio extat, hac temporis nota : « Dat. Romæ apud S. Mariam majorem, nonis Augusti, Pontificatus nostri anno VI ».

20. *Hæreticorum immanitas.* — De hæreticorum eorumdem grassationibus et inmanitate in sacerdotes et monachos hæc narrat Joannes Nider [1] : « Tot ibi sectæ hæreticorum extiterunt, quod vix numerari possunt; tres tamen principales perseverabant diu veterum videlicet Pragensium, qui tolerabiliores erant, Orphanorum, et Thaboritatum, qui pessimi erant, incendebant Ecclesias et monasteria, nullam sanctimonialem nec religiosum nec Carthusienses non reformatos nec deformatos in regno subvivere sinebant, nihil de imaginibus sanctorum nec de ornamentis Ecclesiarum tenebant; sed omnia ista destruxerunt et illicita esse dixerunt et quod his deterius est sacerdotes et religiosos plurimos gladio occidebant, alios pollicibus amputatis ejecerunt, residuos cruciatibus affecerunt, necnon cum Chrismate sacro et sancto oleo (quod nefas est facere, et audire horrendum) calceos suorum pedum inunxerunt. Extra regnum et intra multo tempore nulli sexui, nullive ætati, non gradui, non statui Catholico pepercerunt, et quanquam omnes essent hæretici et schismatici, tamen tam incredibili errore divina permissione sunt obcœcati pariter et mulctati, ut aliquoties una secta aliam invaderet, et ut victrix victam occideret, hæreticus hæreticum et schismaticus schismaticum. Unum tantummodo fuit signum, in quo omnes concordabant communicare, videlicet sub utraque specie sacramento divinissimo Eucharistiæ, quod multi indignissime sumebant post gravia facinora sine prævia sacramentali confessione et semota debita reverentia : alii vero sacerdotes, videlicet multi, missam celebrabant, exsecrabant verius, sine altari et vestimentis sacratis per manus episcopi : et quamvis tam divisi inter se essent, ut præmittitur, tamen quando fideles eos invadere disponebant, sicut Herodes [1] et Pilatus statim amici facti sunt » : et pluribus interjectis : » Sileo [2] (ne notam incurram favoris excessivi) de superiore conventus Frantesmensis reformato in nostro Ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer observator suæ regulæ et devotus usque ad finem permansit, quomodo in conventu eodem ab hæreticis captus constantissime fidem Catholicam tenuit, et in sua patientia tam æquo animo rogum sustinuit, ut perfidi faterentur ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse ».

Hoc tempore tres urbes Gdanum in Prussia, Tanclem in Wandalia et Duderstat in Saxonia flammis deletæ sunt, quod prodigio datum est, cum nulla vi aquæ aut ædium eversione compesci potuissent. Addit Krantzius [3] Rigæ in Livonia insigne divinæ justitiæ exemplum editum in magistrum equitum Theutonicorum, cui dies ad divinum tribunal ab innocente injuste oppresso dictus est : « Rem, inquit, tum quoque novam et insigni multorum fama diffusam ferunt in Livoniæ urbe Rigensi contigisse. Magister fratrum Ordinis Theutonicorum, cum vellet nuptias conserere inter juvenem professione mercatorem et mulierem, quam idem magister non odisset, refragareturque juvenis, quod dubiæ videretur mulier pudicitiæ : quæ

[1] Nider Formic. l. III. c. 9.

[1] Luc. XXIII. — [2] Cap. 12. — [3] Alb. Krantz. Wandal. l. XI. c. 2.

contemptum suum protulit ad vindictam, ut olim uxor Ægypti in Joseph et Pasiphæ in Hippolytum, deferens juvenem magistro fratrum, de furto illum impetivit. Ille jussit publico condemnatum judicio necari juvenem suspendio. Jam moriturus juvenis : Quoniam, inquit, in hoc mundo injuste condemnatus morior, ad justum Judicem voco magistrum in diem tertium decimum mihi de justitia responsurum, ut ibi verum inter se ac me experiatur judicium. Moritur juvenis. Magister auditam evocationem contempsit, vixitque lætus discutiens melancholiam. Venit dies constituta : et ecce subita ægritudine corripitur. Certus quod moreretur, adstantibus dixit : En morior : video qui me vocavit adstantem : quo dicto obmutuit, et paulo post vivendi finem fecit. Fabula vulgatur per omne Livoniæ theatrum. Mulier inde ab alio mercatore de vero furto impetitur ».

21. *Cantuariensis archiepiscopi temeritas jubilæum indicentis.* — In Anglia Cantuariensis archiepiscopus, clero assentiente, sive quæstus improbi sive præposteræ pietatis causa, Romanorum Pontificum auctoritatem æmulatus jubilei recurrentis statis temporibus speciem quamdam effinxit : atque Ecclesiam Cantuariensem lustraturis indulgentiarum præmia proposuit. De cujus temeritate factus certior Pontifex Tergestinum episcopum, quem antea internuntium miserat, quæ temere ab eodem archiepiscopo Cantuariensi novata erant, rescindere jussit[1] ;

« Venerabili fratri Jacobo episcopo Tergestino, et dilecto filio magistro Simoni de Teremo juris utriusque doctori, in regno Angliæ pro camera Apostolica collectori, nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Cum fuerit ad notitiam nostram quamplurium significatione deductum, Henricum archiepiscopum et priorem ac capitulum Cantuariensis Ecclesiæ, inaudita præsumptione et sacrilega audacia commotos, de anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo, jubileum ad generalem remissionem peccatorum in certis temporibus, locis, modis et formis ab antiquis Patribus et prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus ordinatum induxisse et fecisse publice prædicari, omnes et singulos visitantes præfatam Ecclesiam Cantuariensem, plenariam remissionem omnium peccatorum consecuturos, quam consequebantur visitantes limina Apostolorum in alma Urbe per Romanum Pontificem jubileo instituto ; necnon temeritate simili instituisse pœnitentiarios, qui confluentes ad eos generaliter ab omnibus peccatis absolverent, vel potius simplices animas illaquearent, et ab ipsis profanum pretium extorquerent cum inexpiabili conscientiarum propriarum læsione, et deceptione aliarum simplicium animarum ; nos considerantes quam periculosum quamque scandalosum in fide, animarum salute, quamque excessiva fuerit præsumptio archiepiscopi, prioris et capituli prædictorum, qui velut damnati angeli in Aquilone sedem sibi constituere voluerunt contra Creatorem, sic ipsi homines præsumptuosi adversus Sedem Apostolicam et auctoritatem Romani Pontificis, cui soli tanta est a Deo concessa facultas, falsum salvationis tabernaculum erigere sunt conati ; ac volentes salubriter providendo animadvertere cum debito exemplo justitiæ et punitionis condignæ in hujusmodi transgressores, ut etiam in futurum aliqui attentare tam enormia non præsumant ; vobis duobus, quos ad regnum Angliæ nuntios deputatos pro nonnullis arduis nostris et Romanæ Ecclesiæ negotiis destinamus, tenore præsentium committimus et mandamus, ut vos super præmissis diligenter inquirere et informare curetis.

« Quod ut commodius adimplere possitis, et in apertum deducere veritatem, vobis et vestrum cuilibet inquirendi, testes recipiendi et examinandi, ac examinari faciendi, et subtrahentes se a testificatione prout vobis videbitur compellendi, significationes et probationes acceptandi et suscipiendi informationem quomodolibet de præmissis, etiam cum adjectione pœnarum, et quoscumque alios contradictores et rebelles per censuram Ecclesiasticam auctoritate nostra, appellatione postposita compescendi, plenam et liberam per præsentes concedimus facultatem, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XIV kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno VI ». Paruere Angli imperio Pontificis, ejusque primatum auctoritatemque reveriti ad inceptis destitere.

22. *Denegata episcopo Herefordensi venia abdicandi episcopatum.* — Flagitavit a Martino Thomas episcopus Herefordensis virtutibus clarus, ut ob graviorem senectam abdicandi episcopatus potestatem sibi faceret : cui respondit Pontifex[1] mentem novum robur ex debilitate corporis colligere posse, utque gregem suæ curæ demandatum pascere pergeret adhortatus est.

« Thomæ episcopo Herefordensi.

« Cupimus propter virtutem et humilitatis signa quæ ostendis, complacere votis tuis, si et saluti animæ tuæ conduceret et id nobis conscientia suaderet, quæ cum videat te virum probatum bonitate vitæ, verbo et exemplo proficere quibus præsis, ac regimini Ecclesiæ quam tuæ curæ commisimus, esse non solum utilem, sed fere necessarium, non patitur, ut te amoveamus a gubernatione illius. Est insuper nota tibi sententia illa Apostoli, virtutem perfici in infirmitate ; viget enim magis animus in debilitate corporis, cujus robur aliquando adversatur

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 184. et lib. brev. p. 74.

[1] Ext. ejus lit. in Ms. Cod. Alex. VII. p. 106.

bonæ menti, et in senibus viget ratio et consilium, duæ res necessariæ ad regimen et sui et cæterorum : quæ cum in te sint, ad gubernandas oves tibi commissas, etiam reliquis deficientibus, satis habes virium. Illud etiam advertas volumus, quod quo majus est onus tibi injunctum, quo major est labor et difficultas, eo majora apud Deum præmia, quæ sola quærenda sunt, te exspectant. Itaque abjice hanc curam resignandæ Ecclesiæ, et cum benedictione nostra persevera, ut cœpisti pascere oves gregis tibi crediti, neque refugias pondus, quod non te deprimere in terram, sed elevare in cœlum potest, etc. Dat. Romæ ». Deest temporis nota, quæ superioribus litteris ita adscripta est : « Apud S. Mariam Majorem nonis Augusti, Pontificatus nostri anno VI ».

23. *Creatio cardinalium.* — Prætermittendum hoc loco non visum est, hoc anno XXIII Julii, ut ex schedula Pontificia refert Felix Contelorius[1] ; creatos duos cardinales, nimirum Dominicum Ram episcopum Ilerdensem et Dominicum e Capranica, non tamen promulgatos, sed (ut aiunt) in Pontificio pectore reservatos, ita ut X die Martii anni MCDXXX, Dominicum Ram presbyterum tit. S. Joannis et Pauli Martinus publicarit, Dominicum vero Capranicam diaconum S. Mariæ in Via-Lata biennio post tantum promulgandum cum cardinalibus pepigerit de quo inferius. Nunc Anglorum Gallorumque bella breviter perstringamus.

Ancipiti et vario successu a Carolo Francorum rege et Anglis certatum est : ad Cravantum enim Galli, ad Gravellam Angli cæsi[2] : tumultuario certamine pluribus in locis pugnatum, cædesque maximæ in eo exitioso bello patratæ. Plurium urbium direptiones, vastitatesque agrorum describit Monstreletus, ac duces Betfordiæ, Britanniæ et Burgundiæ fœdus pro Gallica corona Angliæ conjungenda Ambiani pepigisse tradit[3] ; Carolo autem VII regi natum fuisse Ludovicum filium Delphinum, qui postea paternis sceptris successit.

24. *Inter Castellanum et Aragonium fœdus initum.* — In Hispania inter Castellæ et Lusitaniæ reges sancitum fœdus[4], pactis ad viginti novem annos induciis, quibus lapsis nefas esset inferre bellum nisi id ante annum et dimidium indiceretur. Imminebat aliud bellum Castellæ. Conjecerat[5] in vincula Joannes rex Henricum Aragonium, qui ab illius sorore nuptias, ipsa invita, extorserat, eumdemque regem in custodia, ut vidimus, tenuerat ; missoque oratore proximo ineunte anno Alfonso regi Aragonum, ut eum mulceret, significavit[1] se ad id æquitate non impetu permotum fuisse (1). De Henrico libertati restituto extant Martini litteræ[2] ad Petrum principem datæ, quibus gratulatur de amplificato Aragonici nominis splendore, cum non modo Henricus carcere laxatus, verum etiam Joannes ejus frater Navarrica corona uxoris jure redimitus esset : tum hortatus, ut Alfonsum regem Aragonum ipsius fratrem natu maximum, in obsequio erga Sedem Apostolicam imitandaque parentis religione confirmaret :

« Petro infanti Aragonum.

« Dilecte fili, salutem, etc. Vidimus libenter litteras tuas, quibus significas nobis pacem inter Castellæ et Aragonum reges liberationem infantis Henrici, et coronationem infantis Joannis fratrum tuorum. De liberatione infantis Henrici audivimus rem valde optatam nobis, et quæ gaudium attulit menti nostræ ; nam, ut nosti, sæpius pro ipsius relaxatione interposuimus partes nostras, eamque propter nostram in ipsum charitatem sollicite quæsivimus, licet non is effectus, quem cupiebamus, fuerit subsecutus. Coronatio vero infantis Joannis est nobis gratissima ; certi etenim reddimur, quod ex hoc argumento regiæ dignitatis augebitur quoque devotio sua erga nos et Sedem Apostolicam. Agamus igitur gratias Deo, qui bonorum omnium est fons et origo, qui quo magis hominem exaltat, eo majori affectione colendus est, et majori virtutum progressu dona per ipsam concessa firmanda sunt et stabilienda in spiritu humilitatis et obedientiæ. Rursus etiam sanctam eam regum concordiam laudamus, quæ placuit semper nobis cum inter singulos Christicolas, tum maxime inter regales. Unde monemus paterna charitate nobilitatem tuam, ut fratrem tuum regem Aragonum horteris et inducas, ut sicut decet reges et principem Christianum, pro honore ac memoria inclyti patris sui et etiam suo suorumque, noster et Ecclesiæ filius esse velit, atque ita agat, ut a nobis et Sede Apostolica diligi mereatur. Datum, etc. » Apposita sunt superioribus litteris hæc verba : « Apud S. Mariam Majorem IX Augusti, Pontificatus nostri anno VI ».

25. *Rex Castellæ sui spes ingentes concitat.* — Quod ad Joannem regem Castellæ attinet :

[1] Fel. Contel. in elench. card. sub Mart. V. — [2] Monstr. vol. 2. hoc an. Paul. Æmil. in Car. VII. Meyer. Annal. Flandr. l. XV. in Philip. et alii. — [3] Monstr. vol. 2. hoc an. — [4] Mar. l. XX. c. 13. — [5] Ibid. c. 12.

[1] Mar. l. XX. c. 14. — [2] Ext. in Ms. Cod. Alex. VII. p. 105.

(1) Constare sibi magis annalistam optarem. Superius num. 14 scripserat Alfonsum Aragoniæ regem, Neapolitana expeditione dimissa, in regnum suum rediisse, tum alias ob causas, cum pariter ut Henricum fratrem a Castellæ rege inclusum carcere liberaret. Diem vero et mensem, quamvis ipse non indicat, proditur ab auctore Ephemeridum Neapolitanarum coævo, qui XV Octobris signat, cui et coævus auctor Annalium Genuensium, vulgatus Rer. Ital. to. XVII consonat, tradens Novembri mense regem cum classe maria illa sulcasse in regnum suum reversurum. Qui vero ista cohæreant cum iis quæ hic subdit, recitans Martini litteras datas die IX Augusti, quibus de restituto in libertatem Henrico gratulatur. Antea ergo dimissus fuerat Henricus quam Alphonsus rediisset. MANSI.

summam sui exspectationem concitabat, quem Pontifex ad ornandam virtutibus regiis adolescentiam hisce litteris informavit [1] :

« Charissimo in Christo filio Joanni Castellæ et Legionis regi illustri.

« Si virtutes tuas, erga nos ac Sedem Apostolicam devotionem litteris laudare vellemus, aut nostram erga personam tuam explicare benivolentiam, multis verbis esset scribendum nobis, cum te tanta dilectione complectamur, quanta bonus parens ad obedientem filium habere solet, et virtutes tuæ tales dicantur, quales in optimo principe esse debent : nam præter laudabilem regendi disciplinam, qua regnum gubernare te dicunt, multa audivimus ab oratoribus tuis, quos sæpius ad nos destinasti, atque ipsi etiam experimur quotidie, de tuæ fidei devotione, divini cultus observantia, summa reverentia erga Ecclesiam Dei et ejus antistites, atque his similia, quæ nomen tuum reddunt præ cæteris illustre ac præclarum ; de quibus prolixe scribere omittimus, ne in rebus notis insistamus. Tibi tamen tanquam sollicitus et diligens filii pater ad mentem reducimus, magnam tibi impositam esse necessitatem bene agendi tam propter ipsum nomen regium, quod purum atque immaculatum in timore Domini conservari debet, tum ut vulgata de te per omnes fama, quam adolescens tibi peperisti, et conservare studeas, et per gratiam Dei, qui abunde tribuit recte petentibus, augere atque augmentare, ut quemadmodum virilis ætas adolescentiæ præstat auctoritate et sapientia, ita studia et opera tua, quibus es deinceps vacaturus, principiis suis convenientia maturioris prudentiæ et perfectioris, quoad fieri possit, esse videantur : ad te hortari atque incitare propter singularem in te affectionem nostram nunquam defatigabimur ; spectat enim ad nos potissimum, qui sumus omnium Christi fidelium communis parens, ut cum singulos exhortemur ad colendum virtutem, tum maxime reges et principes, ad quorum normam subditi vivunt : rex enim bonus reliquos ad bonitatem impellit exemplo suo, malus vero ad malitiam trahit.

« Itaque enitaris oportet, fili charissime, omni cura, ut opinionem de te ac virtutibus tuis conceptam ita diligenter custodias, ut regnicolæ tui Deo gratias agant, qui te talem principem eis dedit, cujus moderamine corporum quietem ac pacem, animarumque salutem consequantur ; et sancta mater Ecclesia gaudeat se filium habere egregium ac præstantem, qui eam virtute sua ornare possit et tueri. Hæc paucis ad te curavimus scribenda, ut cognoscas nobis esse charissimum te talem fore, qualem et cæteri prædicant et nos optamus ; atque intelligas nihil gratius esse nobis futurum, quam prout cœpisti in via mandatorum Domini totis viribus perseveres : quæ et nonnulla alia nostrum et Apostolicæ Sedis honorem et statum concernentia, ut tibi latius explicentur, dilectum filium nobilem virum Joannem de Orlandis de Genezano domicellum, familiarem et oratorem nostrum ad serenitatem tuam præsentialiter destinamus, cui placeat in his, quæ eidem serenitati referet ex parte nostra, adhibere credentiæ plenam fidem. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno VI ».

26. *Turcæ minantur Constantinopolim.* — Hactenus de Occidentalibus rebus ; nunc Orientales perstringamus. Tradit Ms. Diarii Veneti auctor [1] hoc anno Delphinum Venerium Peloponensium oratorem ad senatum retulisse, Constantinopolitanum imperatorem defunctum, scilicet superiori anno, filioque Calojoanni imperium summas in angustias adductum reliquisse ; relatum etiam ad se natum ab eodem Veneto oratore Thessalonicenses de sanciendo cum Turca fœdere egisse, ac si ille propositas pactiones rejecisset, ipsos ad Venetos inclinaturos : Caramanum expeditionem ingentem in Peloponesum adornasse, ut illam tyrannidi suæ subjiceret, persuasisseque, ut nonnullæ triremes instructæ a Venetis in archipelago Barbaris trajectum intercluderent, additque significatum postea senatui, viginti Turcarum millia irrupisse in Peloponesum ingentemque vastitatem fecisse : in quibusdam tamen locorum angustiis profligatos, prædamque iis ereptam fuisse.

Eodem anno [2] Peloponesiaci despotæ orator senatus Veneti imperio et clientelæ decima Julii die Thessalonicam subjecit, ne Turcicæ servitutis jugum accipere cogeretur, cum ad eam tuendam viribus impar esset. Tradit præterea auctor, de quo paulo ante memoravi, Constantinopolitanum imperatorem Calojoannem imperatoris proxime demortui filium decima quinta Decembris hujus anni die Venetias applicuisse, exceptumque honorificentissime ab senatu ; venisse vero ut triremes ac subsidiarium aurum posceret : deinde ad Pontificem ac principes Occidentales se contulisse, auxilia ab ipsis imploraturus, ne Constantinopolitanum imperium nomenque Christianum a Turcis deleretur : Amurates enim victo Mustapha, quem tuebantur Græci, ut Turcicum imperium dividerent, Adrianopoli erat potitus [3].

27. *Divinæ liberalitatis exemplum insigne.* — Hoc anno Deus insigni miraculo demonstravit, quam grata ei sit eleemosyna, visusque est liberalitate certare cum suis sanctis, dum quo plus pecuniarum illi ejus amore effundunt, plus ipse multiplicato fœnore iisdem refundit. Patet hujus

[1] Lib. IV. brev. p. 12.

[1] Diar. Ms. Venet. hoc an. — [2] Idem Ms. Diar. ibid. — [3] Musulman. hist. l. XIII.

rei egregium exemplum in beata Liduvina virgine, quod narrat Thomas a Kempis[1] : « Anno, inquit, Domini MCDXXIII, frater hujus virginis Willelmus Petri defunctus est, et reliquit debita quædam, quæ filii ejus persolvere nequibant : quod cum virgo clementissima percepisset, venditis clenodiis ex hæreditate matris sibi relictis, ad octo libras Hollandiæ, pretium collegit et in denarios unius monetæ, quos melius cognoscebat permutari fecit, ac in bursa penes se collocavit. Quodam igitur die advesperascente, advocavit Nicolaum cognatum suum secum commorantem, misitque per manum ejus ad solvendum singulis debitoribus debita fraterna, ubi eos sciebat commorari. Persolutis itaque debitis omnibus, quæ noverat persolvenda, jussit Nicolao, ut bursam inspiceret, si quid in ea remansisset : qui certissime respondit multam pecuniam in ea remansisse ; mox illa jussit, ut eamdem numeraret : cumque numerasset, dixit priores octo libras se invenisse et adhuc superesse. Tunc prohibuit eam amplius numerare et gratias agens Deo super mirabili dono ejus, de cætero statuit bursam illam bursam Jesu nominari, et quod ex ea pauperibus debeant necessaria dari. Ex hac ergo liberaliter egentibus distribuebat quando alias pecunias non habebat : si vero interdum aliquas pecunias vel proprias vel per eleemosynas susceptas habebat, illas primitus dabat ; quando autem alias non habebat, ex hac bursa Jesu tam large erogabat, quod parum in ea remansit. Providebat tamen omnipotentis Dei misericordia, quod semper ad usum pauperum omnis sufficientia in ea redundaret, quemadmodum ad verbum Eliæ lecytus olei in domo viduæ non deficiebat. Tradidit etiam nonnunquam alicui ex specialibus amicis suis hanc pecuniam numerandam, qui cum secundo vel tertio eam numerasset, invenit semper eamdem ultra tres vel quatuor aut quinque nummos crevisse ; solutis igitur ex hac bursa fratris sui debitis, plusquam quadraginta libras ex eadem distribuit, sicut aliquibus secretissimis amicis suis revelavit ».

[1] Thom. a Kemp. in Vit. S. Liduvi. c. 20. et ex eo Sur. tom. II. die XIV April.

FINIS TOMI VIGESIMI SEPTIMI.

Barri-Ducis. — Ex Typis Cœlestinorum. — Bertrand.